

BIJLAGE 2. INTEGRALE VERSLAGEN
Inhoudstafel

ANNEXE 2. COMPTES RENDUS INTÉGRAUX
Sommaire

Datum Date	Gehoorde persoon Personne auditionnée		
09.05.2016	Lodewijk De Witte Erik Engels Jean-Pierre Devos Edwin Baert Eric Mergny	<i>Provinciegouverneur van Vlaams-Brabant</i> <i>Functionele chef van de centrale 112 van de provincie Vlaams - Brabant</i> <i>diensthofd Afdeling Politiezorg, luchtvaartpolitie Brussel-Nationaal</i> <i>Postoverste van de brandweer van Brussels Airport</i> <i>Geneesheer-luitenant-kolonel, Militair Hospitaal in Neder-over-Heembeek</i>	Gouverneur de la province du Brabant flamand Chef fonctionnel de la centrale 112 de la province du Brabant Flamand Chef du service de la division Police, police aéronautique de Bruxelles-national Chef de poste des pompiers de Brussels Airport Médecin lieutenant-colonel, Hôpital Militaire de Neder-over-Heembeek
11.05.2016	Eric Buslot Jo Decuyper Jean-Paul Labruyere Olivier Vermynen Jean Clément	<i>Risk&Safety manager bij MIVB-STIB (op 22 maart 2016)</i> <i>Diensthofd van de Spoorwegpolitie Brussel</i> <i>Tweede commandant van de Dienst voor Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest</i> <i>Arts, verantwoordelijke spoed, Mobiele urgentiegroep (MUG), van het Universitair Verplegingscentrum Brugmann</i> <i>Waarnemende hoge ambtenaar belast met de uitoefening van bevoegdheden van de Brusselse Agglomeratie</i>	<i>Risk&Safety manager chez STIB-MIVB (le 22 mars 2016)</i> Chef du service de la Police des chemins de fer de Bruxelles Deuxième commandant du Service d'Incendie et d'Aide médicale urgente de la Région de Bruxelles-Capitale Médecin, responsable des Urgences, Service mobile d'urgence (SMUR), du Centre Hospitalier Universitaire Brugmann Haut Fonctionnaire faisant fonction exerçant des compétences de l'Agglomération bruxelloise
18.05.2016	Marc De Buyser Dominique Leroy Dirk Lybaert Jack Hamande Lodewijk De Witte	<i>Directeur-generaal van ASTRID</i> <i>Gedelegeerd bestuurder van Proximus</i> <i>Chief Corporate Affairs Officer van Proximus</i> <i>Voorzitter van het Belgisch Instituut voor postdiensten en telecommunicatie (BIPT)</i> <i>Provinciegouverneur van Vlaams-Brabant</i>	Directeur général d'ASTRID Administrateur délégué de Proximus Chief Corporate Affairs Officer de Proximus Président de l'Institut belge des services postaux et des télécommunications (IBPT) Gouverneur de la province du Brabant flamand

Datum Date	Gehoorde persoon Personne auditionnée		
23.05.2016	Guy Cordeel	<i>Hoofdcommissaris, diensthoofd, luchtvaartpolitie Brussel Nationaal, federale politie</i>	Commissaire en chef, chef de service, police aéronautique Bruxelles National, police fédérale
	Wilfried Covent	<i>Hoofd beveiliging, Brussels Airport Company</i>	Chef de la sécurité, Brussels Airport Company
	Marcel van der Auwera	<i>Diensthooft dringende hulpverlening, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu</i>	Chef du service aide urgente, SPF Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement
	Guy Schotte	<i>fregatkapitein, verantwoordelijke lopende operaties bij de Defensiestaf</i>	Capitaine de frégate, responsable des opérations courantes à l'état-major de la Défense
25.05.2016	Brieuc de Meeûs	<i>Bestuurder-directeur-generaal bij de MIVB</i>	Administrateur-directeur général de la STIB
	Ivo Devijver	<i>Officier-dienstchef a.i., Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp</i>	Officier-chef de service a.i., Service d'Incendie et d'Aide Médicale Urgente de la Région de Bruxelles-Capitale
	Frédéric Van Leeuw Daniel Vanden Bossche	<i>Federaal procureur Psychosociaal manager, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu</i>	Procureur fédéral Manager psychosocial, SPF Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement
	Astrid Fortuin	<i>Psychosociaal manager, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu</i>	Manager psychosocial, SPF Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement
30.05.2016	Tanguy du Bus de Warnaffe	<i>Commandant, Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp</i>	Commandant, Service d'Incendie et d'Aide Médicale Urgente de la Région de Bruxelles-Capitale
	René Dhondt	<i>Directeur-generaal van Assuralia</i>	Directeur général d'Assuralia
	Kurt De Backer	<i>Stafmedewerker, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk</i>	Collaborateur, 'Steunpunt Algemeen Welzijnswerk'
	Renaud Beck	<i>Adviseur, dienst slachtofferbejegening van de politie van Brussel</i>	Conseiller, service d'assistance policière de la police de Bruxelles

Datum Date	Gehoorde persoon Personne auditionnée		
01.06.2016	Jean-Paul Labruyere	<i>Tweede commandant van de Dienst voor Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest</i>	Deuxième commandant du Service d'Incendie et d'Aide médicale urgente de la Région de Bruxelles-Capitale
	Erik Engels	<i>Functionele chef van de centrale 112 van de provincie Vlaams - Brabant</i>	Chef fonctionnel de la centrale 112 de la province du Brabant Flamand
	Alain Lefèvre	<i>Directeur a.i. van het Federaal Crisiscentrum</i>	Directeur a.i du Centre fédéral de Crise
	Raphaël Schmidt	<i>Coördinator hulp- en ziekenwagendienst Brussel-Hoofdstad van het Belgische Rode Kruis</i>	Coordinateur du service de secours et ambulance Bruxelles-Capitale de la Croix-Rouge de Belgique
08.06.2016	Monique Bernaerts	<i>Directeur noodplanning van het federaal crisiscentrum, vertegenwoordigster van het Hoger Instituut voor de Noodplanning</i>	Directrice planification d'urgence du centre de crise fédéral, représentante de l'Institut Supérieur de Planification d'Urgence
13.06.2016	Dirk Keymolen	<i>Sectorcommandant van de hulpverleningszone Vlaams-Brabant West</i>	Commandant de secteur de la zone de secours Brabant flamand Ouest
	Herbert Veyt	<i>Directeur DAO (Directie van de operaties inzake bestuurlijke politie)</i>	Directeur DAO (Direction des opérations de police administrative)
06.07.2016	Jan Jambon	<i>Vice-eersteminister en minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met de Regie der gebouwen</i>	Vice-premier ministre et ministre de la Sécurité et de l'Intérieur, chargé de la Régie des bâtiments
	Maggie De Block	<i>Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid</i>	Ministre des Affaires sociales et de la Santé publique

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Lodewijk De Witte, provinciegouverneur van Vlaams-Brabant
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Lodewijk De Witte, gouverneur de la province du Brabant flamand

De **voorzitter**: Collega's, mag ik u vragen plaats te nemen? Puis-je vous demander de prendre place afin que nous puissions entamer nos travaux.

Beste collega's, vandaag vatten wij de eerste hoorzitting aan van deze onderzoekscommissie over de aanslagen van 22 maart. Ik breng u in herinnering dat wij een tijdje geleden Brussels National Airport en het metrostation Maalbeek hebben bezocht. Vandaag gaan wij over tot het horen van de verantwoordelijken voor de hulpverlening op het terrein.

De commissie vertrekt uit het oogpunt van de slachtoffers, vanuit hun leed en hun lot. De hulpverlening, dat weet u, staat bovenaan in onze onderzoeksopdracht. Het is dan ook logisch dat wij onze werkzaamheden aanvatten met dat aspect.

De commissie heeft zich gebogen over de vraag welke rol de slachtoffers zelf zouden kunnen spelen in onze werkzaamheden. Wij hebben er voorlopig voor gekozen hen in alle sereniteit de kans te bieden zich te melden als zij hun verhaal kwijt willen. Ik wijs erop dat dit kan via het mailadres van deze commissie.

Ik wil benadrukken dat het feit dat de commissie start met de hulpverlening niet wil zeggen dat wij de andere onderzoeksopdrachten op de lange baan schuiven. Wel integendeel. Ik verwijs naar het luik veiligheidsarchitectuur. Ik verwijs naar het luik radicalisme. Die worden op dit ogenblik trouwens reeds duchtig voorbereid.

Een onderzoekscommissie moet methodologisch en gestructureerd kunnen werken. Elk onderdeel zal dus op tijd en stond worden belicht. Elke vraag, dat kan ik benadrukken, zal op tijd en stond worden beantwoord.

Dat is de taak van deze commissie, collega's, waarin wij allen optreden als onderzoeksrechters die getuigen zullen horen, en dat volgens het principe: à charge en à décharge. Haar taak is het blootleggen van de feiten en het formuleren van aanbevelingen om het beleid en de procedures, waar noodzakelijk, te verbeteren.

Om die taak tot een goed einde te brengen, moeten wij een beroep kunnen doen op eenieders verantwoordelijkheidszin en wil om te slagen.

Wij starten zo meteen met de eerste getuigenis. De getuigen zullen de eed moeten afleggen. Daarna krijgen zij, zoals afgesproken in het bureau van onze commissie, de tijd om hun verhaal te doen. Daarna is het aan u, commissarissen, om vragen te stellen.

Ik wil voorstellen dat wij per vraag onmiddellijk de getuige laten antwoorden. Ik meen dat dit de interactiviteit van het debat bevordert.

Wij voorzien per getuige in ongeveer een uur en een kwart. Dit is geen wet van Meden en Perzen. Als er meer tijd nodig is, zullen wij meer tijd moeten nemen. Ik vestig er de nadruk op dat de tijd hoe dan ook beperkt is. Mijn vraag aan u is dan ook het zo kort mogelijk te houden, vragen te stellen en geen ellenlange monologen te houden. Als uw vraag al door een collega werd gesteld, moet u zich zeker niet verplicht voelen ze te herhalen.

S'il n'y a pas de question à ce sujet, je propose d'entamer l'audition de notre premier témoin.

Ik stel voor dat wij overgaan tot het verhoor van onze eerste getuige, namelijk de provinciegouverneur van Vlaams-Brabant, de heer Lodewijk De Witte. Welkom, mijnheer de gouverneur.

In principe – ik lees dit maar eenmaal voor – vertonen de getuigen de uitnodiging of dagvaarding waarbij zij worden opgeroepen om te getuigen. Daarvan wordt melding gemaakt in het proces-verbaal. Voor zijn verhoor doet de getuige opgave van zijn naam, voornaam, beroep, plaats en datum van geboorte en woonplaats. Ik neem aan dat de aankondiging die ik heb gedaan, namelijk de heer Lodewijk De Witte, gouverneur van de provincie Vlaams-Brabant, voor u als dusdanig kan volstaan.

Mijnheer De Witte, ik herinner u eraan dat, conform artikel 4, §1 van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Zij kan, onder meer, getuigen onder eed horen. Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij door naar waarheid een verklaring af te leggen zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren. Ik verwijs ook naar artikel 14, 3 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij de wet van 15 mei 1981. Dat betekent dat u het recht hebt om te zwijgen, wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf en ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik erop dat, ten gevolge van artikel 3 van voornoemde wet, de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd, tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

Lodewijk De Witte: Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen.

De **voorzitter:** Waarvan akte. Collega's, zoals overeengekomen, stel ik voor dat wij nu eerst luisteren naar de inleiding van provinciegouverneur De Witte. Daarna zullen wij overgaan tot de bevraging.

Mijnheer De Witte, u hebt het woord.

Lodewijk De Witte: Mijnheer de voorzitter, ik wil graag mijn aanvankelijke toelichting indelen in twee en een half deel.

Het eerste deel zal gaan over de vraag in welke mate wij voorbereid zijn op een situatie zoals wij die op 22 maart hebben meegemaakt. Het gaat dan vooral over het bestaan van noodplannen en over het inoefenen van die noodplannen. De vraag is daarin dus eigenlijk of wij in het algemeen wel voorbereid zijn op dit soort situaties. Dat zal het eerste onderdeel zijn.

Het tweede onderdeel zal een eerste schets zijn van het verloop van de gebeurtenissen van die dag. Waarom zeg ik toch nog een eerste schets? Omdat ik eigenlijk op dit ogenblik nog niet in staat ben om tot in het laatste detail mee te geven hoe alles precies is verlopen, omdat de reconstructie gebeurt op basis van tijdslijnen zoals die worden aangeleverd door vier à vijf verschillende diensten. De ene zijn de noodcentrales die oproepen uitsturen, de andere zijn de diensten die op het terrein zelf actief zijn en die daarover rapporten opmaken. Deze zijn nog niet samengevoegd tot één enkele tijdsreconstructie, maar toch zal ik u al een zo goed mogelijk beeld willen geven over hoe alles die dag is verlopen.

Het laatste deel, dat van groot belang is, gaat over hoe wij de manier waarop een en ander is gelopen evalueren, welke lessen wij daaruit proberen te trekken en welke verbeteringen daarbij mogelijk zijn. Eerlijk gezegd, op dat punt kan ik de commissie vandaag nog geen toelichting geven. Het is een standaardprocedure dat wij na elke noodsituatie of ramp, belangrijk of minder belangrijk, een zeer gedegen evaluatie maken. Wij doen dat met enige afstand in de tijd om te vermijden dat iedereen zijn evaluaties geeft in de emotie van wat de hulpdiensten daar allemaal hebben beleefd. Wij doen dat zoals de noodplanning in elkaar steekt. Dat betekent dat de verschillende disciplines binnen hun discipline hun evaluatie maken.

En dan leggen we die samen met alle disciplines bij elkaar. Maar het is in mijn ogen van uitermate groot belang dat een goed beheer van een crisis gebeurt als een team, als een team binnen elke discipline: binnen de brandweer, binnen de medische diensten, binnen de politie en zo verder, maar ook als een multidisciplinair team, waarbij al die disciplines samenwerken. En zoals een goede hulpverlening en een

goed beheer van een crisis in team moet gebeuren, moet ook de evaluatie daarvan helemaal in team gebeuren. Dat is nu aan de gang binnen elke discipline. We hebben afgesproken om dat einde van deze maand en in de eerste helft van juni allemaal samen te leggen en de bevindingen uit te wisselen en gezamenlijk tot conclusies te komen.

Mijn vraag aan u en aan de commissie zal zijn of de bevindingen over wat goed is gelopen en wat minder goed is gelopen, wat verbeterd kan worden, welke lessen we daaruit kunnen trekken, iets is waar we op een later tijdstip op terug kunnen komen, omdat we daar eigenlijk vandaag de gezamenlijke evaluatie helemaal nog niet gemaakt hebben. Ook de evaluatie per discipline is nog niet afgewerkt, dat zou voor de week die komt zijn. Daarna moet alles nog bij elkaar worden gelegd. Vandaar dat ik een beetje zeg, het laatste deel of een half deel, we kunnen daar straks op terugkomen, of de commissie het goed vindt dat we op dat vlak op een later tijdstip daarop kunnen terugkomen.

Ik stel dus voor om nu eerst een korte uiteenzetting te geven over welke plannen zijn voorbereid, waren voorbereid, bestaan voor de luchthaven en de luchtvaart en daarbij horend welke oefeningen er zijn gebeurd. Dat is één. Dan stel ik voor, twee, een tijdsverloop te geven.

Wat de plannen betreft, verplichtend overal, in elke provincie onder het gezag van de provinciegouverneur, is een algemeen nood- en interventieplan, een ANIP zoals dat wordt afgekondigd, wat eigenlijk de manier van werken voorschrijft voor om het even welk soort noodsituatie. Zowel de alarmering als de tussenkomsten van de verschillende diensten en disciplines als de coördinatie daarvan, alle mogelijke aspecten, maar in zeer algemene zin ook voor noodsituaties waar op het ogenblik dat je de plannen opstelt, je soms niet moeilijk kan indenken dat die zich ooit zouden kunnen voordoen. Maar die kunnen zich voordoen.

Daarnaast worden er BNIP's gemaakt, zoals we dat noemen: bijzondere nood- en interventieplannen. Die zijn niet verplichtend, behalve voor wat de Sevesobedrijven betreft: daarvoor is wettelijk bepaald dat die moeten worden opgesteld.

Het komt dus aan iedere verantwoordelijke toe om na te gaan welke bijzondere nood- en interventieplannen worden opgesteld. In mijn geval is dat aan mij als provinciegouverneur, samen met de verschillende verantwoordelijken van de verschillende disciplines in de provincie Vlaams-Brabant. Datzelfde geldt ook voor de gemeenten, enzovoort.

In verband met de luchtvaart zijn er drie BNIP's opgesteld. Er is een bijzondere nood- en interventieplan voor de luchthaven zelf, waarop ik zo meteen terugkom. Er is een BNIP voor diablo, de ondergrondse treintunnel. Die trein loopt immers verschillende kilometers onder de grond en houdt dus, zoals elke lange tunnel, een bijzonder risico in. Er is een derde BNIP voor een crash met een vliegtuig ergens anders in Vlaams-Brabant, bijvoorbeeld ter hoogte van Tienen of Opwijk.

Die drie bijzondere nood- en interventieplannen zijn voorzien. Het eerste BNIP voor de luchthaven werd in 2001 opgesteld. U moet weten dat het koninklijk besluit betreffende de noodplanning dateert van 2006, dus nog in de tijd dat alles met circulaires werd gereguleerd. Wij kwamen toen al tot de conclusie dat we een bijzonder nood- en interventieplan voor de luchthaven van Zaventem moesten opstellen. Dat werd in 2003 aangepast. Na het koninklijk besluit van 2006, dat de hele regeling voor noodplanning voorziet, werd het nogmaals aangepast.

In 2009 zijn er een aantal opmerkingen gekomen van de centrale diensten van Binnenlandse Zaken. Er werd daarover overleg gepleegd met Brussels Airport en er werd een volledig aangepast plan opgesteld, door mij en door de Provinciale Veiligheidscommissie goedgekeurd in juni 2011.

Wij hadden het voornemen om een en ander opnieuw te bekijken en verder aan te passen, maar we waren daar nog niet mee begonnen. De aanleiding daarvoor waren ook niet de aanslagen, maar gewoon omdat men al een aantal jaren bezig is en dan meent dat het tijd is om het te updaten en aan te passen aan een aantal evoluties.

Er zijn nu bijvoorbeeld hulpverleningszones voor de brandweer in plaats van de vroegere brandweerkorpsen. Er zijn zaken die veranderen in het algemene veld, dus moet men een en ander aanpassen.

Dat is het eerste plan, wat van belang is.

Er is ook, zoals ik daarnet zei, een BNIP gemaakt voor de diabololo, wat voor deze situatie, voor deze aanslagen niet van rechtstreeks belang is, maar wat wel aantoont dat wij heel veel oog hebben gehad voor de veiligheid van de luchthaven in haar brede context.

U weet misschien dat de diabolotunnel in juni 2012 geopend is. Toen hadden we het ontwerp-BNIP al klaar. Ik zal ook krediet geven aan degenen die daarop hebben aangestuurd. Dat was het toenmalige brandweerkorps van Zaventem, dat heel sterk aandrong om een BNIP te hebben. Dat is in 2013 geactualiseerd.

Ik kom even terug op het BNIP van de luchthaven. Een zaak is om een plan met alle voorschriften te hebben. Een andere zaak is hoe men dat inoefent. Eerst wil ik even aanduiden dat het bijzonder nood- en interventieplan voor de luchthaven bestaat uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel gaat over een crash met een vliegtuig. Dat wordt het boek 1 genoemd in dat plan.

Excuseer, het eerste boek gaat over een vliegtuig in technische moeilijkheden. Een vliegtuig komt aanvliegen op Zaventem en meldt dat het een probleem heeft. Het laat weten dat een technische moeilijkheid heeft. In het eerste boek wordt beschreven hoe men daarop inspeelt, hoe men daarop anticipeert, welke diensten reeds richting landingsbaan gaan om te kunnen ingrijpen indien de technische moeilijkheden daadwerkelijk tot een probleem leiden.

Dat is een situatie die zich af en toe voordoet op Zaventem, zonder dat er ooit in de praktijk een probleem is geweest, maar waarbij de luchthavenbrandweer en andere diensten wel telkens ter plaatse worden gestuurd.

Het tweede boek gaat over een luchtvaartongeval, dus een ongeval met een vliegtuig op de luchthaven van Brussels Airport zelf of in de onmiddellijke omgeving, dat wil zeggen tot ongeveer 500 meter buiten de omheining. Dat is wat wij in ogenschouw hebben genomen.

Het derde boek gaat over de situatie van een incident op de luchthaven of in het luchthavengebouw, zonder dat er sprake is van een ongeval met een vliegtuig, dus eigenlijk de situatie zoals wij die op 22 maart hebben meegemaakt.

In elk van die drie onderdelen wordt er beschreven wat de taken zijn, de verantwoordelijkheden, de opdrachten en de manier van werken van de verschillende disciplines.

Ik weet niet of het voor de commissieleden nodig is, om even in herinnering te brengen wat die vijf disciplines zijn.

Discipline 1 is de werking van de brandweer. U mag dat echter niet louter als één korps beschouwen. Het gaat om iedereen die met brandbestrijding en met onmiddellijke hulpverlening belast is. Dus ook de ambulancediensten die een brandweerdienst levert, vallen onder discipline 1.

Discipline 2 is het geheel van de medische diensten. De hoofdverantwoordelijke in elke provincie daarvan is de federale gezondheidsinspecteur. Dat is een ambtenaar van de federale minister van Volksgezondheid, die belast is met alle aspecten van urgentiegeneeskunde en niet louter met noodsituaties, maar dus ook met vragen, wanneer er bijvoorbeeld een epidemie is. Hij of zij is daarvoor de algemene verantwoordelijke. Wie werkt daaraan mee? Dat zijn de medische diensten, het Rode Kruis, enzovoort.

De derde discipline is de politie. Dat zijn de verschillende politiediensten — de eenheden van de federale politie en van de lokale politie — die daaraan meewerken.

De vierde discipline is de logistiek. Dat zijn voornamelijk de Civiele Bescherming en Defensie die daarvoor de diensten leveren, niet uitsluitend maar voornamelijk.

De vijfde discipline is de communicatie. Dat zijn de communicatieambtenaren, die zijn aangesteld voor het geval van een noodsituatie.

Bijkomend daarbij is telkens een of ander bedrijf of een of andere instantie. Als wij een BNIP hebben voor een spoorwegongeval, dan zijn behalve die vijf disciplines ook de NMBS en Infrabel als onderdeel van een dergelijke noodplanning voorzien. Als wij dat doen voor overstromingen, dan zijn ook de beheerders van de waterlopen als betrokken instanties bij die noodplanning en bij het beheer van de crisis voorzien. Als het de luchthaven is, is dat Brussels Air Company met al zijn diensten, die mee betrokken zijn bij de noodplanning en bij de oefeningen.

Die vijf disciplines spelen dus een rol. Er wordt telkens per onderdeel beschreven — in dit geval is boek 3 van het (?) van 2011 van toepassing. In dat boek 3 staat dus beschreven, bij een ongeval dat geen betrekking heeft op een vliegtuigcrash, wat de verschillende diensten doen.

Ik moet u, om het verhaal nog wat ingewikkelder te maken, nog even meegeven dat elke discipline of verschillende disciplines ook interventieplannen hebben heel specifiek voor hun eigen dienst. Er bestaat een medisch interventieplan Vlaams-Brabant; er bestaat ook een medisch interventieplan Brussel. Er bestaat voor alle provincies een medisch interventieplan.

Dat plan is ook algemeen. Het gaat over de vraag wat wanneer wordt gedaan bij de ene of de andere ramp, waarbij twintig of tien doden vallen en er bijvoorbeeld veertig gewonden zijn. Ook staat erin hoe het hele werk wordt georganiseerd alsook hoe ervoor kan worden gezorgd dat mensen worden afgevoerd en in de juiste ziekenhuizen terechtkomen.

Wanneer de medische discipline optreedt combineert zij het algemene nood- en interventieplan van Vlaams-Brabant, het bijzondere nood- en interventieplan van de luchthaven, in dit geval voor een ongeval zonder crash van een vliegtuig, een haar interventieplan voor haar eigen discipline. Dat geldt ook voor de politie en ook brandweerdiensten hebben, ook op gemeentelijk vlak, bijvoorbeeld interventieplannen voor wanneer zich een noodsituatie voordoet in dit specifieke rusthuis. Dan beschrijven zij daarin hoe zij in dat specifieke rusthuis, waar de nooduitgangen zijn en dit en dat. Ook voor de luchthaven hebben zij dus de plannen van de nooduitgangen van het luchthavengebouw enzovoort.

Dus dat is het hele dispositief aan plannen dat bestaat en dat eigenlijk erin voorziet, ten eerste, om een overzicht te houden over de algemene maatregelen tot de interventieplannen die eigenlijk meer in detail beschrijven waar men zich precies opstelt, wat men precies doet, bijvoorbeeld — en ik kom daar straks nog op terug — bij het verloop van de gebeurtenissen op 22 maart waar een medische voorpost wordt ingericht en dat soort zaken.

Wat ik wil benadrukken is dat die plannen wat de luchthaven betreft, niet alleen wat de luchthaven betreft maar toch misschien meer wat de luchthaven betreft dan mogelijke andere zorgen die wij hebben op vlak van noodsituaties, toch eigenlijk wel uitgebreid zijn uitgewerkt en dat wij die ook vaak hebben geoefend. Die oefeningen proberen wij zo veel mogelijk te doen. Ik moet u eerlijk bekennen dat het niet zo eenvoudig is de jongste vijf tot tien jaar om voldoende oefeningen in het algemeen te kunnen doen omdat dit behoorlijk wat inzet vraagt, zowel van degenen die de oefeningen moeten combineren als van de verschillende hulpdiensten die dan telkens hun normale werkzaamheden moeten onderbreken om eigenlijk zo'n hele oefening mee in elkaar te steken en mee te doen. Op het vlak van efficiënte en zuinige inzet van middelen is dat niet zo eenvoudig. Voor de luchthaven zijn wij een stukje geholpen door internationale verplichtingen, met name die van de ICAO, die voorzien dat een luchthaven om de twee jaar een oefening moet doen. En dus hebben wij dat ook gedaan. De laatste was in april 2015. Voordien was het in april 2013. Daarvoor in oktober 2010. Dus daar is eigenlijk een klein sprongetje gemaakt omdat het luchthavengebouw toen in verbouwing was en de luchthaven toen aan de ICAO had gevraagd om even hun oefening te mogen uitstellen en daar ook de toestemming voor gekregen heeft, wat niet belet dat u ziet dat er in de loop van de jaren... Ik heb hier zes oefeningen staan sedert 2004 voor de luchthaven.

Dat geeft aan dat er niet alleen plannen op papier worden opgesteld, maar dat er ook in de praktijk is geoefend. Het is wel zo dat de oefeningen meestal gebeurd zijn voor de situatie van een crash van een vliegtuig, omdat dat nu eenmaal het grootste risico is dat wij voor ogen hadden toen wij ons afvroegen wat er op de luchthaven kon gebeuren.

Daarnaast wil ik even zeggen, los van de luchthaven en heel algemeen, dat wij in december 2015 een algemene oefening hebben gehad, een zogenaamde tafeloefening, waarbij wij niet op het terrein oefenden, maar ons wel afvroegen wat er allemaal zou kunnen gebeuren bij een terroristische aanslag in het algemeen. Het ging dus niet over de luchthaven van Zaventem, maar wij gingen uit van de veronderstelling dat er ergens in Vlaams-Brabant een terroristische aanslag zou gebeuren en wij vroegen ons af waar wij dan eventueel, meer dan in ons nood- en interventieplan, meer dan in ons ANIP, specifiek moesten op letten bij zo'n terroristische aanslag. Dat gebeurde een beetje op aansturen van de urgentieartsen van Gasthuisberg te Leuven. Wij hebben het helemaal overlopen.

Dat is in die zin nuttig geweest dat er daar bijvoorbeeld het volgende is afgesproken. Terwijl bij een

algemene noodsituatie men in de oproepcentrale 112 eerst bijkomende informatie gaat inwinnen om te kijken hoe erg het allemaal is en daarna contact opneemt met de diensten van mijzelf, de provinciegouverneur, om te bekijken welk soort alarmering men moet doen, is er toen afgesproken dat zodra er sprake is van een terroristische aanslag men onmiddellijk contact opneemt. Uit het verloop van de gebeurtenissen, dat ik u zo dadelijk zal geven, zal blijken dat dit dan ook sneller is gebeurd dan in andere noodsituaties, zoals er spijtig genoeg enkele zijn geweest de voorbije jaren.

Die oefening is gebeurd in 2015, met de zogenaamde provinciale veiligheidscel. In die provinciale veiligheidscel is voorzien in het koninklijk besluit van 2006. Er werd ook overal in een gemeentelijke veiligheidscel voorzien. De provinciale veiligheidscel is samengesteld uit vertegenwoordigers van de verschillende disciplines, maar de securityofficier van de luchthaven zit bijvoorbeeld ook in die provinciale veiligheidscel en was dus ook betrokken bij die oefening over een terroristische aanslag.

Daarmee sluit ik mijn eerste deel af. Ik hoop dat ik aan de commissie heb kunnen uitleggen dat wij niet onvoorbereid voor die verschrikkelijke situatie op 22 maart kwamen te staan, dat wij wel degelijk alle plannen hadden uitgewerkt om aan een noodsituatie in het algemeen, en aan deze van 22 maart in het bijzonder, zo goed mogelijk het hoofd te kunnen bieden.

En wij hadden die ook geregeld ingeoeffend.

Nu ga ik over naar het tweede deel van mijn uiteenzetting, waarbij ik even een overzicht wil geven van hoe een en ander is verlopen. Dat zal ik u onmogelijk in detail kunnen vertellen. Er is die dag namelijk heel veel gebeurd en als ik dat minuut per minuut zou moeten uiteenzetten, dan ben ik hier enkele uren bezig. Wel zal ik proberen om u een aantal zaken aan te geven.

Ik moet meteen zeggen dat ik er oprecht van overtuigd ben dat de hulp- en veiligheidsdiensten snel en efficiënt hebben gewerkt, wat niet betekent dat alles feilloos is verlopen. Spijtig genoeg heb ik al enkele noodsituaties meegemaakt, waarvan het treinongeval in Buizingen een van de ergste was. Het loopt nooit volgens het boekje en het loopt nooit helemaal feilloos. Van groot belang is dat de verschillende disciplines gezamenlijk hun plannen hebben opgesteld en gezamenlijk hebben geoefend, wat betekent dat er een verstandhouding is tussen de verschillende hulp- en veiligheidsdiensten, zowel binnen de discipline als tussen de disciplines onderling, en dat er een grote bereidheid is om elkaar bij te springen en om een zo efficiënt mogelijke inzet te betrachten. Ik herhaal dus dat ik oprecht denk dat de hulpverlening op 22 maart snel en efficiënt is verlopen.

In de hulpverlening lopen verschillende aspecten door elkaar, dus ook in mijn overzicht zal ik een aantal zaken niet helemaal chronologisch overlopen, omdat zij wat door elkaar lopen.

Het belangrijkste dat ik u moet proberen uit te leggen, is dat de operationele werkzaamheden van hulp- en veiligheidsdiensten starten zodra de eerste alarmsignalen binnenkomen, en lopen zonder dat er daarvoor aansturing nodig is vanuit het crisis- en coördinatiecomité. Dat verloopt zo bij elke ramp. Het belangrijkste en grootste deel van de hulpverlening gebeurt in het eerste uur, eerste anderhalf uur. Standaard begint een crisis- en coördinatiecomité pas na een kwartier, een uur of anderhalf uur echt te functioneren en te vergaderen. Het is dus niet zo dat de medische diensten, of de politiediensten, of wie dan ook, moeten wachten op instructies. Alles is uitgeschreven. Daartoe dienen ook de nood- en interventieplannen, waarin heel duidelijk staat wie wat moet doen. Daarom is dat ook ingeoeffend. Daardoor hebben de diensten hun professionaliteit en al hun kennis waarmee zij onmiddellijk werken. De diensten passen hun procedures onmiddellijk dus toe, los van wat er beslist wordt in een crisis- en coördinatiecomité.

Het crisis- en coördinatiecomité gaat veel meer over het waarborgen van de nodige maatregelen in de tweede lijn.

Het gaat voor een stuk over de manier van opvang van alle mogelijke gestrande passagiers, wat pure hulpverlening is. Ik kom daarop straks nog terug. Inzake de situatie van 22 maart vergaderde het comité bijvoorbeeld ook over de vraag of we al dan niet de grenzen zouden sluiten, of de treinen al dan niet kunnen blijven rijden, of er bepaalde maatregelen voorzien moeten worden voor de scholen. Dergelijke zaken worden in een crisis- en coördinatiecomité in de tweede lijn opgenomen. Ook belangrijke aspecten op het vlak van communicatie, zoals de vraag welke vermittlung we naar wie uitsturen en hoe we de media te woord staan, wordt georganiseerd in zo'n crisis- en coördinatiecomité. De werkzaamheden, de eerste hulp, de eerste beveiliging en aanverwante zaken, hangt niet af van enige instructie, want dat is voorzien, begint

te werken en ontplooit zich volgens afspraak en ook altijd met veel dynamiek en creativiteit, afhankelijk van de manier waarop de situatie zich voordoet. Situaties kunnen immers zeer verschillend zijn.

Dat gezegd zijnde, u weet dat de ontploffingen in de luchthaven op 22 maart net voor 08.00 uur 's morgens gebeurd zijn. Erik Engels, die u ook hebt opgeroepen als getuige, is de verantwoordelijke voor het 112-centrum. Hij heeft Peter Huygaerts, mijn noodplanambtenaar – op provinciaal niveau heeft hij, naast een aantal andere taken, alle verantwoordelijkheden in verband met noodplanning voor mij en met mij behartigd –, verwittigd om 08.08 uur, dus een kleine tien minuten na de ontploffing van die bom. Misschien vraagt u zich af: na tien minuten? Ja, een normale verwittiging in een dergelijke situatie – ik vergelijk met Buizingen en andere situaties – gebeurt meestal na vijftien tot twintig minuten – in dit geval is de verwittiging dus snel gebeurd –, ook al omdat een noodcentrale zoals het 112-centrum eerst de hulp- en veiligheidsdiensten verwittigt, en daarna de coördinatoren. We beginnen niet met de coördinatoren, maar wel met diegenen die meteen het terrein op moeten.

Daarop ga ik nu nog even door, maar nogmaals deel ik u mee dat er verschillende zaken parallel met elkaar verlopen. Peter Huygaerts heeft mij gecontacteerd. Er heeft overleg plaatsgevonden tussen mijn noodplanambtenaar, de arrondissementscommissaris die daarmee bezig is, mijzelf, de verantwoordelijke van de luchthaven en de verantwoordelijke van het 100-centrum.

Wij hebben beslist... De eerste melding die ik gekregen heb, was: er is sprake van 10 gewonden. Nu weet ik uit ervaring dat men, bij welke noodsituatie dan ook, gedurende het hele eerste uur of twee uur niet mag voortgaan op de voorlopige meldingen van het aantal doden of gewonden. Men ziet dat er een enorme ontploffing is geweest op de luchthaven, maar men weet niet of die tot doden heeft geleid of tot hoeveel gewonden. De eerste beller zei: 10 gewonden, maar er werd ook meteen gezegd: het was een bomaanslag. Dus hebben wij onmiddellijk beslist de provinciale noodfase uit te roepen.

Er zijn drie niveaus van noodplannen: een gemeentelijk noodplan, een provinciaal noodplan, en een nationaal noodplan. Misschien moet ik even aangeven dat, omdat de luchthaven in drie gemeenten ligt, Zaventem, Steenokkerzeel en Machelen, en omdat een incident op de luchthaven altijd een grote impact heeft, er van bij het begin, 15 jaar geleden, met de drie betrokken burgemeesters is afgesproken dat wanneer er zich een incident voordoet op de luchthaven, ook een klein incident, dat noodzaakt een noodfase uit te roepen, altijd onmiddellijk de provinciale noodfase geldt. Wij passeren dus niet via de gemeentelijke noodfase.

Dat is de afspraak die gemaakt is en die is zo ook in het Bijzonder Nood- en Interventieplan opgenomen. Dat belet niet dat de burgemeester, zoals voorzien, mee betrokken wordt in de coördinatie van de moeilijkheden op het terrein. Ik wil ook even aangeven dat los van en voorafgaand aan zo'n gemeentelijke of provinciale noodfase er ook al een operationele coördinatie start, de coördinatie van de diensten die op het terrein actief zijn. Deze loopt parallel met de beleidscoördinatie.

Wij hebben de provinciale noodfase afgekondigd. Eén punt dat wij moesten afwegen, was: waar doen wij dat? Het noodplan bepaalt dat wij dat doen in het crisiscentrum van de luchthaven zelf. De luchthaven heeft goed uitgebouwde lokalen als crisiscentrum. Eén mogelijkheid was in de luchthaven te werken. In eerste instantie heb ik toen beslist dat niet te doen, maar te werken in het gewone algemene crisiscentrum, in het provinciehuis van Leuven.

Waarom? Omdat wij ten eerste bij zo'n bomaanslag niet zeker waren of de veiligheid er verzekerd was en of het praktisch mogelijk was een crisis- en coördinatiecomité te laten vergaderen op de luchthaven. Ten tweede, en even belangrijk, voorzagen wij dat er enorme verkeersopstoppen zouden zijn. Dat betekent dat niet iedereen die in het coördinatiecomité zetelt daar kan geraken.

Mensen van de politie kunnen hun blauw zwaailicht opzetten en hun sirene laten loeien, maar anderen die betrokken zijn bij de communicatie, bij de logistiek enzovoort hebben dat niet noodzakelijk. Er is afgesproken: wij doen dat in Leuven. Ik ben dan naar daar vertrokken.

Nog even zeggen, het is niet omdat een coördinatiecomité nog niet samen zit dat de verschillende leden en ikzelf als voorzitter inactief blijven tot wij samen zitten. Vandaag de dag zijn onze communicatiemiddelen van die aard dat wij onmiddellijk in gang kunnen schieten en onmiddellijk contacten kunnen beginnen te leggen.

De eerste waren met de FOD Binnenlandse Zaken en het Nationaal Crisis- en Coördinatiecentrum, ook met

minister Jambon. Bij het eerste contact hadden zij het al over ongeveer twintig doden. Tien minuten eerder was er bij mij sprake van tien gewonden en bij een eerste contact met Binnenlandse Zaken was er sprake van tien tot twintig doden, waarop ik de vraag heb gesteld of men de nationale fase zou uitroepen.

Dat was om twee redenen. Niet zozeer omwille van het aantal slachtoffers. Een treinramp als Buizingen heeft ongeveer even veel slachtoffers gehad als de aanslag in Zaventem. Dan bedoel ik alleen Zaventem en niet met Maalbeek erbij.

De impact is helemaal anders. Iedereen weet dat de impact van een terroristische aanslag een totaal ander cachet heeft, totaal andere vragen oproept dan een ongeval.

Ten tweede, het soort van maatregelen dat men moet nemen is helemaal anders. Ik kan op provinciaal niveau niet beslissen of we de landsgrenzen moeten sluiten of niet, of in alle provincies maatregelen moeten worden genomen ten aanzien van scholen enzovoort.

In een provinciale fase behandelt men maatregelen die men binnen de provincie kan nemen, met wel hier of daar een afspraak met de naburige provincies, maar men kan geen afspraken maken over het geheel van het land.

Dus ik heb de vraag gesteld of zij de nationale fase zouden afkondigen. Bij mijn weten en in mijn geheugen was dat voorheen nog nooit gebeurd. Ik heb geen herinnering aan een andere crisis waarbij een nationale fase van de crisisgebeurtenissen is uitgeroepen. In die zin is dat niet iets wat gewoon is, wat wij al verschillende keren hebben meegemaakt.

Ik had ondertussen al andere maatregelen afgesproken. Een van de zaken die ik bijvoorbeeld weet is dat wanneer men zo'n enorme ramp meemaakt, de grote neiging is om zo veel mogelijk en zo massaal mogelijk naar de plaats van de ramp te gaan om daar te gaan helpen, terwijl het bijzonder nodig is om verkeersmaatregelen in de diepte te nemen, zodat men de aanvoer en afvoer van hulpmiddelen kan blijven garanderen en dat men dus bijvoorbeeld niet met alle politie naar in dit geval het luchthavengebouw stormt, maar maatregelen blijft nemen om de ring 0 rond Brussel en de toegangswegen te vrijwaren.

Wij hebben een bijzonder nood- en interventieplan dat gaat over de ring 0. Het gaat niet specifiek over een aanslag, maar het kan gaan over tractoren op de ring of een ongeval met verschillende vrachtwagens. Het bepaalt wat er gebeurt wanneer het verkeer op de Ring komt vast te zitten.

Ik heb meteen contact genomen met de verantwoordelijke van de politie om hem eraan te herinneren het plan Ring 0 meteen in gang te steken.

Rond 08.45-08.50 u is er dan een telefoon gekomen van het Nationaal Crisiscentrum, zeggende dat er werd beslist de nationale fase af te kondigen, wel met de expliciete vraag om al wat hulpverlening betreft op provinciaal niveau te blijven behandelen.

Er werd toen afgesproken dat al wat hulpverlening betreft, verder moest worden gecoördineerd door het Provinciaal Crisis- en Coördinatiecomité en al wat de terroristische dreiging of de effecten ervan betreft, zou worden behandeld door het Nationaal Crisiscentrum.

In die omstandigheden is voorzien dat de voorzitter van het Provinciaal Coördinatiecomité - ikzelf - naar het Nationaal Crisiscentrum gaat. Dat is hetzelfde wanneer een provinciale fase wordt afgekondigd. Dan komt de burgemeester die de voorzitter is van het Gemeentelijk Crisiscomité naar het Provinciaal Coördinatiecomité.

De afspraak was dat ik naar Brussel zou gaan. We hebben toen meteen afgesproken dat het in die omstandigheden niet zinvol meer was om een nationaal crisiscoördinatiecomité in Brussel te hebben op het Nationaal Crisiscentrum, een tweede coördinatiecomité in Leuven en een derde, het operationele coördinatiecomité, dat ondertussen actief was op de luchthaven zelf en dan op de luchthaven operationele coördinatie te hebben.

We hebben afgesproken dat wij de beleidscoördinatie van het Coördinatiecomité van Leuven zouden laten samensmelten met de operationele coördinatie in Zaventem en daar gezamenlijk zouden vergaderen voor al wat hulpverlening en de verdere afhandeling van de noodsituatie betrof, en het Nationaal Crisiscentrum in

Brussel.

Dat was de hele situatie van de planning. Belangrijker is wat er ondertussen op het terrein gebeurde. Nogmaals, alle diensten werkten ondertussen door elkaar. Ik kan u dat niet allemaal in zijn absolute precisie geven, want ik heb hier nog vijf documenten die tijdslijnen geven. Ik zal die verder integreren.

De **voorzitter**: Mijnheer de gouverneur, mag ik voorstellen om rekening te houden met de timing, met wat we hadden afgesproken en met wat de commissarissen willen vragen? Kunt een aantal zaken aan de commissie bezorgen? Wij zullen ervoor zorgen dat die bij de commissarissen terechtkomen.

Lodewijk De Witte: Mijnheer de voorzitter, mag ik het daarover nog twee minuutjes hebben?

De **voorzitter**: Natuurlijk. Maar u hoeft niet in detail treden, want anders zorgt dat voor problemen met onze timing.

Lodewijk De Witte: Ik geef u enkele zaken aan.

Om 8 u 02 zie ik al een alarmering van de dispatching van de hulpverleningszone West. Dat is de brandweer van het arrondissement Halle-Vilvoorde. Om 8 u 05 wordt de dispatching van het noodteam van de luchthaven van Zaventem gealarmeerd. Om 8 u 05 stond de eerste brandweerwagen aan de vertrekzone. Om 8 u 14 stonden de eerste ziekenwagens aan de vertrekzone. Om 8 u 09 werd beslist om de luchthaven te sluiten door de verantwoordelijken van de luchthaven zelf. Om 8 u 09 was het BNIP boek 3, waarover ik daarnet sprak, afgekondigd en operationeel voor de operationele diensten van de luchthaven en is de vraag gesteld om een provinciale fase af te kondigen.

Ik heb ook een overzicht van het aantal middelen. Om 8 u 16 waren er drie MUG's en tien ziekenwagens aanwezig aan de luchthaven. Dan werd er een tweede golf met versterking van ziekenwagens aangevraagd. U moet weten dat Volksgezondheid na de aanslagen in Parijs een soort maxi-MIP, of Medisch Interventieplan, had samengesteld, waarbij zij het aantal middelen veel sterker en hoger konden leggen dan vroeger.

Ik geef u nog een aantal andere zaken mee. De vertrekhal was volgens het ene signaal ontruimd om ongeveer 8 u 50. Volgens een ander signaal zegt men een beetje na 9 uur. Dat zal nog moeten worden nagezien. Er was al een eerste opvangcentrum voor gestrande passagiers om ongeveer 8 u 45. De eerste slachtofferbejegenaars waren al ter plaatse om 10 uur.

Er werd in een vooruitgeschoven medische post voorzien. De vooruitgeschoven medische post is bestemd om na te gaan wie levensbedreigend gewond is, wie zwaar maar niet levensbedreigend gewond is en wie lichtgewond is, en dus om de eerste mensen op de juiste manier naar de ziekenhuizen te vervoeren. De vooruitgeschoven medische post is op een vaste plaats voorzien, waar de luchthavenbrandweer zit, ter hoogte van de vertrekzone. Daar heeft die gefunctioneerd.

Dan kwamen er bijkomende alarmen voor bijkomende bommen en moest de post naar parking 27 verplaatst worden. Parking 27 is geen publieke parking. Het is een parking voor het luchthavenpersoneel. De post moest nog een tweede keer verplaatst worden nadat men de fameuze derde bom had ontdekt. Voor uw informatie: het besef dat er een derde bom was, kwam rond 12 uur, op een ogenblik dat er al bijzonder veel was gebeurd en dus niet in het heetst van de hulpverlening, maar wat later. Men heeft toen alles weer stilgelegd, maar ook voordien al was er twee keer een bijkomend alarm. Op een bepaald ogenblik was er sprake van een voertuig met open koffer en een paar zichtbare valiezen, waarvan iemand dacht dat het bijkomende bommen waren. Er volgde dus een bijkomend alarm en men moest alles terugtrekken voor men zich weer kon organiseren.

Er zijn ook meldingen binnengekomen van bijkomende aanslagen op Brucargo, wat totaal niet juist was. Dat is wel het beeld van een dergelijke situatie. Ten eerste, het verloopt allemaal zeer snel, men werkt zeer snel ter plaatse. Ten tweede, in een situatie met twee opeenvolgende bommen, weten we niet met zekerheid wat er nog kan gebeuren en is het een kwestie van gezond verstand om ermee om te springen.

Met het geven van de timing heb ik geprobeerd aan te geven dat er eigenlijk snel is gereageerd en dat de hulpmiddelen ook snel ter plaatse waren.. Later op de dag is er binnen het coördinatiecomité vooral werk gemaakt van de gestrande passagiers nadat de gewonde passagiers waren overgebracht. Wij hebben ongeveer tweeduizend mensen moeten opvangen in de eerste nacht en dat is eigenlijk allemaal goed

verlopen.

Ik sta ter beschikking voor alle vragen van de commissie.

Mijnheer de voorzitter, van zodra wij een geïntegreerd tijdschema hebben, zal ik u dat bezorgen, zoals u dat gevraagd hebt, zodat uw commissie daarvan kennis kan nemen. Ook naderhand sta ik ter beschikking voor vragen, maar zeker ook nu, om op een en ander nog dieper in te gaan.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer de gouverneur.

Collega's, eerst en vooral, u hebt een belangrijke vraag voorafgaandelijk gesteld, waarvan ik voorstel dat het antwoord aan onze commissie niet noodzakelijkerwijze vandaag wordt gegeven.

Mijnheer de gouverneur, u hebt gezegd dat er, voortgaande op hetgeen er gebeurd is, enkele interne evaluaties lopen. Naar mijn aanvoelen prevaleren er primair de rechten van de onderzoekscommissie op datgene wat intern aan onderzoek aan de gang zou zijn. Dat die interne onderzoeken gebeuren, is op zich lovenswaardig, maar als onderzoekscommissie zullen wij niet wachten om de vragen te stellen die zich opdringen en om de antwoorden te vernemen die vandaag verstrekt kunnen worden. Ik duid u niet ten kwade, maar als elkeen hier komt getuigen en ons voorstelt om nog even te wachten tot de interne evaluaties afgewerkt zijn, dan wordt onze opdracht in aanzienlijke mate bemoeilijkt. Ik heb begrepen dat die evaluaties lopende zijn en dat die binnen zeer afzienbare termijn afgerond kunnen worden. Ik zal dus aan het bureau en aan de commissie zelf voorstellen om daarop op dat ogenblik in te gaan, quid dat wij daarover nog een besluit moeten nemen.

De vragen die zich vandaag opdringen, moeten wel kunnen worden gesteld.

Ikzelf zal mij beperken tot twee vragen.

In eerste instantie heb ik een vrij algemene vraag, die ik wel pertinent vind doorheen het hele verloop van wat wij zullen moeten doen. Ik stel deze vraag in algemene zin. Het is een vraag die altijd zal terugkomen. U hebt getuigenis afgelegd over de plannen. Houden die plannen in voldoende mate rekening met terreur, een fenomeen dat in de afgelopen jaren in al zijn vormen en gedaanten spijtig genoeg opgeld maakt? Zijn die plannen in voldoende mate afgesteld op dat fenomeen? Het is niet echt een nieuw fenomeen, want we kennen het helaas al vele jaren en ook in het buitenland is men ermee vertrouwd. Zijn die plannen in voldoende mate bijgestuurd om aan dat soort van dreiging het hoofd te kunnen bieden?

Ten tweede, daarbij aansluitend, u hebt in de uiteenzetting gesteld dat er van gemeente naar provincie en van provincie naar een volgende fase in het rampenplan wordt overgeschakeld en dat daar telkens ook een dispositief aan maatregelen tegenover staat, maar dat in tussentijd de diensten weten wat te doen. Als het OCAD, het orgaan dat zich bezighoudt met de dreigingsanalyse, op hetzelfde moment beslist om bijvoorbeeld van 3 naar 4 te gaan, welke impact heeft zo'n niveauverhoging op het operationele dispositief dat de verschillende overheden op dat ogenblik uitrollen?

Ik weet dat het gemeentelijke bij u onmiddellijk op het provinciale niveau terechtkomt omdat de luchthaven zich uitstrekt over meerdere gemeenten. Op een bepaald ogenblik is men naar het federale niveau gegaan, zeg maar het Crisiscentrum van Binnenlandse Zaken.

Welke impact heeft een verhoging van het niveau 3 naar 4 op het operationele van hetgeen u bezighoudt?

Dat zijn de twee vragen die ik heb. Als u daarop onmiddellijk kunt antwoorden, kunnen wij de regel respecteren dat een vraag wordt gesteld en onmiddellijk het antwoord volgt. Nadien geef ik dan het woord aan de commissie.

Lodewijk De Witte: Ik wil eerst even zeggen dat ik een exemplaar bij heb van de verschillende noodplannen die ik heb beschreven en ik zal u die bezorgen. Maar dat is geen antwoord op uw vraag, maar gewoon iets dat ik vergeten was.

Uw eerste vraag luidt in welke mate er reeds voldoende is ingeschreven wat een terroristische aanslag kan betekenen voor een noodsituatie. In het Algemeen Nood- en Interventieplan gaat men uit van elke mogelijke oorzaak van een noodsituatie, zowel een brand als een ongeval als een aanslag als wat dan ook, en staat

welke maatregelen men daarvoor moet nemen. Het gaat over het behandelen en afvoeren van zwaargewonden. Het gaat over de vraag wat men doet met mensen die overleden zijn op de plaats van een incident, wat de afspraken daarover zijn met het parket enzovoort.

In onze noodplannen zijn er geen specifieke maatregelen voor terreur. Ik weet dat op nationaal vlak de centrale diensten van Binnenlandse Zaken bezig zijn met specifieke afspraken voor een terreuraanslag. Ik herhaal, wij hebben wel een oefening georganiseerd in december om te bekijken wat wij specifiek moeten doen, hoe wij ons Algemeen Nood- en Interventieplan moeten toepassen in een situatie van een terroristische aanslag. Die oefening hebben wij gedaan in december. Na de aanslagen in Parijs en vanwege die aanslagen in Parijs hebben wij die oefening wel degelijk gedaan.

Dat is uw eerste punt, de vraag over het opschalen en het verhogen van de terreurdreiging.

Bij de noodhulp ter plaatse is telkens de hele tijd mee ingeschat welke bedreiging er ter plaatse nog kon zijn. Dat hangt niet zozeer af van het feit of wij nu terreurdreiging niveau 3 of 4 hebben. We stellen vast dat een eerste bom ontploft en dat een tweede bom ontploft. Dan is de vraag wat nog kan gebeuren en hoe de diensten ter plaatse optreden.

Dat is een bijzonder moeilijke afweging. Waarom? Wanneer we de gulden regel die zegt dat men zich als hulpverlener of als veiligheidsagent nooit in gevaar mag brengen, strikt zouden toepassen, laten we heel veel mensen aan hun lot zouden overlaten. Dat is punt één.

Ten tweede, u moet goed weten wat nooit in noodplannen kan worden voorzien, maar zich in de praktijk altijd voordoet. Dat is dat ook veel hulp wordt verstrekt door mensen die geen lid van hulp- of veiligheidsdiensten zijn: gewone medepassagiers of mensen die daar ter plaatse werken. Wij weten dat ook van Zaventem: verschillende mensen die op om het even welke dienst van de luchthaven werkzaam waren, hebben mee gepresteerd, net zoals sommige medepassagiers. We kunnen die mensen niet helemaal dicteren hoe actief of niet actief zij zijn.

Ik denk dat de grootste impact van het opschalen van een terreurdreiging de vraag is welke middelen moeten worden ontplooid, elders dan op de plaats van het incident. Wij gaan nu stations bijkomend bewaken of wij gaan bepaalde objectieven bijkomend bewaken.

Dat is de grootste impact die we kunnen hebben omwille van het opschalen van een terreurdreiging.

Het OCAD heeft die dag beslist de terreurdreiging op te schalen. In elk geval, tot op het ogenblik dat ik in Brussel op het Nationaal Crisiscentrum ben toegekomen, was ik persoonlijk daarvan niet op de hoogte. Wellicht omdat ik met te veel andere dingen bezig was, was ik daarvan niet op de hoogte. Ik ben ongeveer om 10 uur op het Nationaal Crisiscentrum toegekomen. Op dat ogenblik was het gros van de hulpverlening in de luchthaven zelf al achter de rug en al gebeurd.

Le **président**: Collègues, qui demande la parole ?

Ik noteer de namen: de heer Demeyer, de heer De Roover, de heer Terwingen. Ik heb ze allemaal opgesomd. Ik begin bij de heer Demeyer, om tijd te winnen.

Collègue, vous avez la parole.

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, je voudrais tout d'abord vous demander s'il est possible d'avoir le document dont M. le gouverneur a fait mention, qui est la chronologie exacte des appels et des contacts telle qu'il l'a décrite. Je pense que ce document serait de nature à nous aider dans le courant de l'après-midi que vous avez programmée, qui va nous faire rencontrer les différents intervenants. Cela nous permettra d'être plus pertinents dans nos interventions. Si c'est possible, cela serait sûrement utile.

Lodewijk De Witte: Comme je l'ai dit, j'ai divers documents en ce moment: d'une part, ce qui a été noté dans le comité de coordination; d'autre part, ce qui provient de la centrale 112. J'ai aussi ce qu'a rapporté l'aéroport.

Soit, je mets ces différents documents à votre disposition en brut, soit je fais une synthèse de ce qui s'est passé, toujours avec les autres documents bruts. Ce n'est pas pour ne pas mettre à disposition certains

documents, mais pour que tout le monde puisse mieux suivre la façon dont tout s'est passé.

Le **président**: Est-ce que cela vous convient, monsieur Demeyer?

Willy Demeyer (PS): Les documents bruts conviennent, monsieur le président.

Le **président**: C'est ce que je croyais aussi.

Avez-vous des questions?

Willy Demeyer (PS): Oui, j'ai quelques questions, si vous le permettez.

Monsieur le gouverneur, nous avons, dans la presse de ce matin, noté que la secrétaire d'État bruxelloise en charge de l'aide médicale mettait en évidence des difficultés de coordination entre Bruxelles et Louvain. C'est évidemment un élément sur lequel nous pouvons nous pencher pour formuler des propositions pour l'avenir. On entend dire également que le commandement opérationnel, à ce niveau-là, a posé quelques difficultés. Est-ce que vous avez quelque chose à nous dire dans ce domaine, étant entendu que ce volet est sous votre responsabilité et celui de la ministre de la Santé?

Ma deuxième question, monsieur le président, a trait, comme la vôtre, à l'aspect terrorisme de la situation. J'ai noté, monsieur le gouverneur, que vous aviez réalisé un exercice qui prenait spécifiquement en compte cet aspect en décembre. C'est évidemment extrêmement important. Aviez-vous été convié ou avez-vous participé à des réunions qui n'étaient pas des exercices pratiques mais une réflexion plus théorique sur la situation en aval, avant ou après ces exercices? Je crois que c'est important également.

A-t-on tiré des enseignements qui ont servi, dans les circonstances extrêmement malheureuses que nous avons connues?

Troisième question: nous avons reçu, à notre demande, le plan particulier de Zaventem. Nous l'avons reçu uniquement en néerlandais. Sans que cela soit perçu comme un problème linguistique ou communautaire, êtes-vous informé du fait qu'il n'existerait que dans une seule langue nationale? Dans ce cas-là, considérez-vous que cela pose un problème pour l'organisation et la mise en application du plan particulier?

Avant-dernière question: pouvez-vous nous dire comment le plan provincial est articulé avec le plan national? Vous avez fait mention de cas que l'on peut mettre en avant: problèmes dans les gares, problèmes à la frontière, problèmes – malheureusement – peut-être dans le métro.

Enfin, pouvez-vous nous expliquer et nous rappeler à quel moment vous avez eu contact avec le ministère de l'Intérieur et ce qui vous a été répondu par rapport au déclenchement du niveau national? Je pense que c'est à 8 h 20, si je vous ai bien entendu.

Je vous remercie.

De **voorzitter**: Mijnheer de gouverneur, u mag weliswaar antwoorden in de taal die u verkiest.

Lodewijk De Witte: Je propose d'essayer de répondre en français aux questions qui sont posées en français et de le faire en néerlandais pour les questions qui sont posées en néerlandais.

D'abord, la lettre de Mme Jodogne nous a été envoyée, à moi et à la ministre de la Santé publique, le 25 mars. J'avoue que j'étais un peu étonné de cette lettre, non pas parce qu'elle soulevait un certain nombre de problèmes et de réflexions – parce que cela me paraissait tout à fait pertinent – mais parce que c'était déjà une lettre qui émanait d'une ministre ou d'une secrétaire d'État alors que, comme je l'ai expliqué, nous invitons justement tous les services à faire valoir toutes leurs remarques et toutes leurs observations pour essayer de confronter les remarques des uns et des autres avec la position d'autres services et voir ensemble si, finalement, il y avait effectivement un problème. Parce qu'il y a toujours des problèmes de fonctionnement.

Il n'y a aucune situation de crise qui se déroule sans problèmes. Ou est-ce que, pour finir, tout a été bien géré?

La ministre de la Santé publique a répondu à la secrétaire d'État par une lettre du 1er avril sur les responsabilités qui sont prises par le centre 112, sur la question du nombre d'ambulances que l'on envoie sur place. Est-ce qu'on en envoie le plus possible tout de suite sur place, avec la possibilité que les choses s'embrouillent et qu'il y ait des problèmes d'évacuation? S'il y a trop de moyens sur place, cela ne permet plus de faire évacuer. Il en était d'ailleurs question dans les rapports que j'ai reçus. Donc, la ministre de la Santé publique répond qu'à son avis, les moyens suffisants étaient sur place.

Moi, je n'ai pas, à ce moment-là, de jugement là-dessus, puisque justement je souhaite pouvoir en discuter avec les uns et les autres et avec une sorte de confrontation de vues avant de pouvoir apprécier. La ministre a répondu déjà le 1er avril. J'étais un peu étonné qu'hier, juste le jour avant votre commission, cette nouvelle se manifeste dans les médias. Mais enfin, je pense que c'est un peu la façon dont les choses se passent ...

Vous pourrez certainement prendre connaissance de la lettre de la ministre, qui a répondu à la secrétaire d'État avec toutes les observations qu'elle fait et où elle dit qu'elle pense que, d'une part, les moyens suffisants étaient sur place et, d'autre part, il est toujours nécessaire de réserver un certain nombre de moyens, en général déjà, pour pouvoir secourir d'autres situations.

Par exemple, si une attaque cardiaque a lieu au même moment, il faut toujours prévoir des ambulances pour cela, et encore plus dans une situation telle qu'on a vécue. D'ailleurs, on l'a bien vu, puisque certaines ambulances, qui étaient venues de Bruxelles à Zaventem ont été retirées pour pouvoir secourir la situation qui a été créée à Bruxelles après l'attentat à la station de Maelbeek.

C'est plutôt une question d'appréciation, je pense, et d'opinion. C'est une première réponse.

Deuxièmement, non, je n'ai pas été convié à des réunions spécifiques en matière de terrorisme. D'initiative de nos services dans la province du Brabant flamand, pas les services qui dépendent directement de moi, mais des services qui fonctionnent dans la province, nous avons fait cet exercice. Nous avons essayé de nous préparer encore un peu mieux sur la situation spécifique d'une attaque terroriste.

Troisièmement, oui, le plan d'intervention et de secours à Zaventem est en néerlandais, puisque je pense que c'est la langue utilisée par tous les services qui opèrent à Zaventem. Si ce sont des services de Bruxelles, ils doivent obligatoirement être bilingues, à ma connaissance. Donc, le néerlandais convient. Et je pense qu'il est tout à fait normal que ce document soit en néerlandais.

Et j'ai oublié votre dernière question, monsieur Demeyer, et je m'en excuse.

Willy Demeyer (PS): Votre entrée en relation avec le ministère de l'Intérieur.

Lodewijk De Witte: Je ne sais pas si je peux maintenant avouer une infraction au Code de la route. Mais enfin, je dirais que j'ai téléphoné au ministère de l'Intérieur dès que j'en ai eu la possibilité, donc vers 8 h 20 – 8 h 25, pour me concerter avec eux. Ils m'ont appelé; je les ai appelés. J'ai eu deux-trois contacts à ce moment. On a parlé de déclencher la phase nationale et, si je me rappelle bien, cela m'a été communiqué vers 8 h 45 qu'il y aurait une phase nationale, tout en maintenant la coordination provinciale pour les secours. Et dans un des documents, j'ai constaté que le centre 112 fait savoir que la phase nationale a été déclenchée à 8 h 53. C'est toujours déjà avec un peu de retard par rapport à la prise de décision. C'est la communication par le centre 112 vers les différents services du déclenchement de la phase nationale.

Le président: Je ne sais pas s'il y a coïncidence entre le fait que la lettre me soit parvenue aujourd'hui, le jour où c'est paru dans la presse. C'est aussi quelque chose que je constate.

Cela mis à part, la secrétaire d'État fait aussi référence à des annexes qui n'étaient pas jointes. Les annexes, c'étaient les réponses que vous avait aussi transmises Mme la ministre de la Santé publique.

Ce que je propose, c'est qu'on demande ces annexes, les lettres qui ont été envoyées au secrétaire d'État. Et ensuite, on verra les explications qui suivront de votre part, monsieur le gouverneur. Et on verra avec la commission s'il est, le cas échéant, nécessaire d'entendre la secrétaire d'État, plus tard.

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, si vous le permettez, j'aimerais faire une dernière demande de précision. À 8 h 25, vous êtes en relation avec le ministre lui-même ou avec ses services?

Lodewijk De Witte: Avec le directeur du Centre de crise, M. Lefèvre, et avec le ministre de l'Intérieur, M. Jambon.

Peter De Roover (N-VA): Ik zal mij beperken tot twee vragen zoals wij in het Bureau hebben afgesproken zodanig dat ook de collega's ruimte hebben om hun vragen te stellen.

Ik heb begrepen uit uw eerste antwoord aan de voorzitter dat er binnen de plannen geen specifieke fiches zijn die zouden opgesteld zijn en die terreur betreffen. Ik vind het toch een belangrijke vraag omdat, hoe zou ik het zeggen, een vliegtuigongeval bijvoorbeeld — hopelijk maken we het niet mee — maar dan is het tuig neergestort en dan weten wij dat het feit afgelopen is en dan kunnen alle operaties plaatsvinden. Dat is natuurlijk een totaal andere situatie dan bij een terreuraanslag waar men na een eerste of tweede bom niet weet of er nog een derde en een vierde volgt. U hebt er zelf op gewezen dat er een derde bom gevonden is maar dat er ondertussen toch ook een aantal ontruimingën heeft plaatsgevonden omdat men de vrees had dat de aanleiding van het probleem nog niet achter de rug was. Maar ik heb u goed begrepen dat er wel een oefening is geweest, maar geen specifieke fiches zijn opgesteld die te maken hebben met een terreursituatie? Achteraf bekeken is de vraag of daar toch geen aanleiding toe was als men weet dat de terreurdreiging de voorbije maanden toch acuter is geworden. Hebt u vastgesteld dat er mankementen hebben plaatsgevonden die eventueel in dat geval vooraf hadden kunnen bekeken worden?

Tweede vraag. U zegt dat er het eerste uur vaste procedures gevolgd worden, dat er een soort automatisme in gang schiet. Toch volgende vraag hieromtrent. Wanneer bent u zelf verwittigd? Wie is er op dat ogenblik — want dan zal er al een eerste tijdsverloop geweest zijn... Hoe groot was dat tijdsverloop? En, om binnen dat uur te blijven waar u het over had, dat eerste uur, wie heeft toen de coördinatie van de werkzaamheden voor zijn of haar rekening gehouden? Hier ook, is dat een automatisme of zijn dat mensen die op dat ogenblik door u of door uw diensten die opdracht krijgen toebedeeld? Ik herhaal dat ik zeker geloof dat er procedures zijn die men vooraf vastlegt maar ik kan mij voorstellen, ook dat eerste uur, dat een coördinatie de hulpverlening wellicht ten goede zou komen.

Lodewijk De Witte: De eerste vraag. Nee, er zijn geen specifieke fiches in verband met terreurdreiging. Als wij dat al hadden moeten opnemen, dan hadden wij dat moeten doen in ons algemeen nood- en interventieplan. Men kan zich achteraf wel afvragen waarom wij dat niet hebben gedaan voor Zaventem. Wij hebben bijvoorbeeld een nood- en interventieplan voor Rock Werchter, voor het station van Leuven, voor een aantal locaties waar men denkbeeldig evengoed een terroristische aanslag zou kunnen hebben.

Daarbij werd wel degelijk rekening gehouden met het volgende. Een van de redenen waarom wij dat hebben gedaan, is precies omdat stations internationaal gevoelige objectieven zijn voor mogelijke wandaden en terroristische aanslagen; dat geldt ook voor een muzikfestival. Ik denk aan wat wij hebben meegemaakt in Parijs en aan andere incidenten van een totaal andere aard die er vroeger zijn geweest.

In ons algemeen nood- en interventieplan is rekening gehouden met een geheel aan mogelijke oorzaken en ook met een mogelijke aanslag. Maar er is geen afzonderlijk plan omdat men in plaats van een algemeen nood- en interventieplan dan een hele reeks bijzondere plannen moet opstellen — wat in geval van brand, een accidentele ontploffing, bomaanslag, enzovoort.

De beoordeling, het algemeen standpunt tot nu toe, is dat men moet uitgaan van de denkbeeldige, mogelijke oorzaken die er zijn en dat men die in een algemeen nood- en interventieplan moet opnemen. Als men bij wijze van spreken vijftien noodplannen opstelt, weet niemand nog wat hij moet doen op het moment dat er iets gebeurt. Niemand kan immers vijftien verschillende plannen in zijn hoofd hebben; dat is gewoon niet mogelijk. Politiemensen, brandweertluid kunnen niet zomaar even een van de vijftien schuifjes in hun hoofd opentrekken, dus moet men een plan opstellen dat in algemene zin zegt wat men moet doen.

U had het daarnet over een automatisme — en daarmee kom ik tot uw tweede vraag — bij het voorzien in operationele coördinatie. Een van de automatismen is dat er een operationele coördinatie gebeurt door de CP-OPS, de commandopost operationeel. Dat is voorzien in elk algemeen nood- en interventieplan en in een bijzonder nood- en interventieplan. De specifieke situatie in de luchthaven maakt dat de operationele coördinatie voor een groot deel gebeurt door de diensten van de luchthaven zelf. Heel specifiek aan de luchthaven is dat zij een eigen luchthavenbrandweer heeft, die daar dichterbij is dan de openbare brandweerdiensten, en een luchthavenpolitie die niet van de luchthaven afhangt, maar die louter en alleen op de luchthaven opereert, met name LPA BruNat in het jargon.

Dat zijn ongeveer, allen samen en dus niet op één moment van de dag, 400 mensen. Dat is een belangrijk politiekorps. Dat is groter dan het politiekorps van Leuven, om maar iets te zeggen. Natuurlijk zijn er geen 400 mensen tezelfdertijd ter plaatse. Dat is het gehele dispositief. Zij zitten daarin, de eigen medische hulpdiensten, de evacuatiendiensten van de luchthaven enzovoort. Zij hebben hun eigen crisiscentrum dat even goed is uitgerust als een provinciaal crisiscentrum en zeker beter dan de meeste gemeentelijke centra. Ik heb het dan niet over de grote steden. Dat zit op ongeveer op 150 tot 200 meter van de vertrekhal, dus op loopafstand. Zij hebben dus de operationele coördinatie.

Op andere plaatsen komt er een vrachtwagen van de civiele bescherming; zij hebben vrachtwagens, speciaal als coördinatiecentrum. Die vrachtwagen van de civiele bescherming komt ter plaatse om toe te laten dat de verantwoordelijke op het terrein, dus niet de verantwoordelijke in het coördinatiecomité, maar de zogenaamde DIR-MED, dus de medische verantwoordelijke, de officier van de brandweer, de officier van de politie, in de operatiewagen van de civiele bescherming komen. Dat is in Zaventem niet nodig, want op 150 of 200 meter is er een volledig uitgerust crisiscentrum. De coördinatie is daar begonnen vanaf ongeveer 08.15 uur, 08.20 uur. Dan is dat open gegaan. Dan hebben de mensen, de operationele diensten, grotendeels van de luchthaven — nadien zijn er een paar bijgekomen van de andere openbare hulp- en veiligheidsdiensten — de coördinatie daar gedaan.

Die coördinatie is wel degelijk ook gebeurd. In de termen van een normale situatie spreekt men altijd eerst over een motorkapoverleg, omdat men die commandowagen van de civiele bescherming nog niet heeft en men ook nog geen enkele andere kans heeft gehad. Daarbij wordt met de verantwoordelijken van de vijf disciplines waar ik over spreek plus veelal mensen van het betrokken bedrijf of van de betrokken instelling, bij wijze van spreken op een motorkap besproken wat men gezamenlijk gaat doen. Dit is in deze specifieke situatie van de luchthaven van Zaventem overgenomen door een operationele coördinatie in het crisiscentrum, tot op het ogenblik dat het coördinatiecomité zich heeft gefuseerd met de operationele coördinatie, op het ogenblik dat de leden van het provinciaal coördinatiecomité ook toegekomen zijn in Zaventem en dan is dat in elkaar opgegaan in één coördinatie-instantie.

Peter De Roover (N-VA): U hebt nog niet geantwoord op de vraag wanneer u zelf specifiek op de hoogte bent gebracht en door wie.

Ten tweede, voor de verduidelijking van uw antwoord, de coördinatie dat eerste uur is dus tegen de gebruiken in gebeurd door de luchthaven? Welke diensten?

Lodewijk De Witte: In elke situatie die ontstaat is er sowieso door de diensten die ter plaatse komen een operationele coördinatie. Dat is ook zo bij een gewone brand, dan zijn het gewoon de brandweerofficier en de ene officier van politie die de wegen moet afzetten, daar zijn zij maar met twee. Bij een zware brand komt de medische dienst erbij en zijn zij met drie. Die operationele coördinatie is soms met twee, soms met drie, soms met vier, soms met vijf. Het is afhankelijk van hoeveel personen erbij betrokken zijn, in een bedrijf komt de verantwoordelijke van het bedrijf erbij.

De operationele coördinatie zet zich volgens alle plannen in werking automatisch en spontaan. Er is bijvoorbeeld aangeduid dat het de hoofdofficier van de brandweer is die deze verantwoordelijkheid op zich neemt, degene met de hoogste graad. De korpschef van de lokale politie zal in de meeste gevallen aangeduid worden om verantwoordelijk te zijn voor de werkzaamheden ter plaatse. Dat staat in de plannen uitgetekend. In verband met de verantwoordelijke van de medische discipline staat bijvoorbeeld in het BENIP van de luchthaven van Zaventem dat de dokter van wacht van het Militair Ziekenhuis van Neder-Over-Heembeek de DIR MED, de directeur medische operaties. Dit is vastgelegd en afgesproken. Men weet dat dus en dat zet zich spontaan in werking.

Normaal gezien doen zij een motorkapoverleg en komen zij na een tijdje samen in de commandowagen. Vermits er hier een volledig uitgerust crisiscentrum was, dat even dicht bij de plaats van de aanslag was als een commandowagen zich zou kunnen opstellen, had het geen zin om een commandowagen te laten komen, vermits men veel beter uitgeruste lokalen had. Dat is ten eerste.

Ten tweede, in de luchthaven heeft men, naast de openbare diensten, naast de algemene diensten, de algemene politiediensten en de algemene brandweerdiensten, de specifieke diensten die op de luchthaven en alleen op de luchthaven actief zijn. Die zijn samengekomen in de operationele coördinatie en hebben de werkzaamheden gecoördineerd. Zij hebben, zoals ik al zei, om 08.10 uur reeds gezegd dat de luchthaven gesloten is, om 08.09 uur hebben zij reeds het BENIP afgekondigd enzovoort. Dat zijn normale zaken

binnen zo'n operationele coördinatie.

Ikzelf ben opgebeld omstreeks 08.10 uur. Ik stond onder de douche, zodra ik daaruit kwam, zag ik dat ik drie of vier telefonische oproepen van dezelfde medewerker had gekregen, hij had mij drie of vier keer proberen te bereiken. Ik heb hem teruggebeld om 08.13 uur of 08.15 uur. Wij hebben dan onmiddellijk besloten om de provinciale fase af te kondigen.

De **voorzitter**: Kunnen wij daaruit afleiden hoelang een douchebeurt duurt, mijnheer de gouverneur?

Lodewijk De Witte: Ik weet niet meer wanneer ik onder de douche ben gestapt. Ik weet wel ongeveer wanneer ik eruit ben gekomen.

Le **président**: Je dois aussi signaler qu'une question du collègue Demeyer n'a pas obtenu de réponse. Elle portait sur la langue dans laquelle les plans sont rédigés.

Il y a été répondu? Pardon, cela m'avait échappé.

Denis Ducarme (MR): Monsieur le gouverneur, je vous remercie pour votre exposé. Vous avez souligné la bonne volonté des services. Nous avons pu le constater nous-mêmes lors de notre visite à Zaventem, au cours de laquelle nous avons aussi observé le don d'eux-mêmes.

S'agissant de la question de la langue, monsieur le président, M. Pivin vous a écrit afin de vous demander de bien veiller à ce qu'une traduction du plan d'urgence de Zaventem soit transmise. Nous n'allons pas revenir sur le fait que le siège social de Zaventem Airport est installé à Schaerbeek. Néanmoins, il serait utile pour le travail de cette commission que nous puissions disposer d'une traduction comme M. Pivin l'a indiqué.

Je vous remercie également, monsieur le gouverneur, de revenir vers nous – comme vous l'avez proposé – muni des évaluations. Cela complètera votre intervention.

L'absence de l'axe "terreur" dans le plan d'urgence Zaventem ou même dans les plans provinciaux constitue l'un des enseignements que je retiens déjà de cette réunion. Au demeurant, pour le premier plan d'urgence, il apparaît que les zones d'évacuation pour des accidents n'impliquant pas des avions ont précisément été touchées par les attentats. D'instinct, et même à l'analyse, j'estime que des adaptations sont nécessaires.

Je vous sais aussi gré d'avoir répondu à l'article de presse du jour. Je retiens en effet que vous avez indiqué que les services étaient en nombre suffisant. Vous avez cité la lettre du ministre. J'aimerais vous entendre à cet égard. Toutes les procédures relatives au SMUR, au plan d'intervention médicale, au dispositif impliquant les inspecteurs de l'hygiène et au plan MASH ont-elles été respectées?

C'est un élément sur lequel vous pouvez répondre, à moins que vous n'ayez besoin d'attendre les résultats des évaluations complémentaires. Mais c'est un élément d'enseignement provenant de vous qu'il serait utile d'entendre.

Par ailleurs, l'action se mène même si le centre de crise provincial n'est pas réuni, même s'il travaille avant même d'être réuni – vous l'avez indiqué. Un élément à éclaircir: le "dir med" est sur place à 8 h 52, si je ne m'abuse. Le fait qu'il arrive plus d'une heure après la première explosion, 32 minutes après l'identification des événements comme étant un attentat, pose-t-il problème? L'action d'assistance et de secours aux victimes est-elle pleinement rencontrée avant que le "dir med" puisse prendre part, sur place, à l'action?

Un élément qui pourra nous intéresser, monsieur le président, dans le cadre de nos travaux et de l'élaboration de cette ligne du temps. Un plan communal d'urgence est mis en place à un moment donné. Non?

Lodewijk De Witte: Il n'y a pas de plan communal pour l'aéroport.

Denis Ducarme (MR): C'est une information qui avait fuité à un moment donné. Donc le plan provincial est mis en place. Quand passe-t-on précisément sur le plan fédéral? Vous avez les premiers échanges avec le ministre de l'Intérieur autour de 8 h 20/25. Quand glisse-t-on dans la phase nationale? Pour notre ligne du temps, cela peut être un élément utile.

Monsieur le gouverneur, quand rejoignez-vous précisément le Centre de crise fédéral? J'imagine qu'à un moment donné, compte tenu des coordinations, l'action de la phase provinciale concernant le secours et l'assistance et l'action de la phase nationale concernant la menace et la terreur, il est tout de même important que tout le monde soit réuni au Centre de crise fédéral à ce moment-là.

Le **président**: À nouveau, peut-on plus ou moins respecter les engagements qu'on a pris sur le nombre de questions. C'est une question de politesse élémentaire.

Lodewijk De Witte: Vous répétez la question de la langue. Je voudrais préciser qu'un plan d'intervention et de secours est un plan qui émane de moi, en tant que commissaire du gouvernement fédéral, et donc notamment du ministre de l'Intérieur. Je ne suis pas situé à Schaerbeek mais à Louvain. C'est mon siège. En principe, tous les documents qui valent pour la province sont en néerlandais. Bien évidemment, si le ministère de l'Intérieur me demande de faire des traductions, on les fera mais ce n'est pas à moi de décider sur ce problème.

Vous avez mentionné que le "dir med" aurait été sur place à 8 h 50. Dans notre plan d'intervention, le premier tri des victimes se fait par le médecin dirigeant du premier SMUR sur place. C'est prévu ainsi pour que tout se déroule le plus rapidement possible. Moi, je vois qu'il est sur place à 8 h 17. On me dit et on me note même que le médecin du SMUR, qui a une expérience en Afghanistan, constate au moins dix blessés dont le degré des blessures n'est pas encore connu. Il s'agit surtout de brûlures. Il commence son action de détection de la gravité des blessures et la coordonne. Tous les ambulanciers participent à cette procédure. On me dit que le poste médical avancé était prêt à 8 h 30. Je pense donc que les choses se sont tout de même mises en place rapidement, comme les mesures pour pouvoir évacuer les blessés, les faire passer au poste médical avancé, faire le tri et donc dire quels sont les blessés avec un risque vital qui doivent être transportés les premiers.

Prendre en charge les blessés graves sans que leur vie soit en danger est la deuxième urgence. Ensuite, il y a les blessés moins graves. Tout cela était quand même déjà en place.

La phase nationale a été déclenchée mais il faut interroger le Centre de crise, puisque c'est lui qui connaît les moments exacts. Ce n'est pas moi qui déclenche la phase nationale, donc ce n'est pas moi qui ai noté le moment. J'en ai pris connaissance vers 8 h 45, 8 h 50. C'est au moment où j'en ai pris connaissance que l'Intérieur déclenche la phase nationale. Il faut demander le moment exact à ceux qui sont responsables de déclencher cela.

Vous m'interrogez sur cet élément précis, qui a été dévoilé dans la presse, mais il y a en beaucoup d'autres dont on parlera au sein de notre évaluation. On ne va pas attacher une importance uniquement ou surtout à ce qui a été dévoilé dans la presse, on va discuter de l'ensemble des mesures qui ont été prises et voir s'il y a eu des problèmes ou pas. En ce moment, je suis tout à fait incapable de vous donner mon jugement, mon appréciation sur la question de savoir si on aurait dû envoyer plus d'ambulances sur place. C'est possible tout comme il est possible que ce ne soit pas le cas du tout. L'idée n'est pas d'avoir autant d'ambulances que possible. Ce n'est pas la bonne méthode d'action que d'essayer d'avoir tous les policiers sur place, tous les ambulanciers sur place en même temps. Je constate que dans toutes les procédures, on a envoyé toutes les ambulances des zones de secours, aussi de Bruxelles, qui sont proches de Zaventem et qu'on a demandé, vers 8 h 25, 8 h 30, à d'autres provinces de placer leurs ambulances à des points de rendez-vous qui ont été définis auparavant. Par exemple, pour la Flandre orientale, les ambulances qui viennent en support s'installent à Grand-Bigard et attendent si, oui ou non, elles doivent intervenir. C'est la façon dont on prévoit les interventions. On n'essaye pas d'envoyer tout le monde immédiatement sur place, sinon c'est ajouter du chaos à la situation chaotique en cours.

Je suis incapable, en ce moment, de vous donner mon appréciation sur la question.

J'ai répondu à Mme Jodogne que nous allons prendre cette information avec nous dans toutes les démarches d'évaluation. La ministre de la Santé publique a déjà répondu qu'à son avis, les choses se sont relativement bien passées. On en discutera.

De **voorzitter**: Dit antwoord is daarjuist al eens gegeven. Ten gepaste tijde zullen we die twee versies ook naast mekaar leggen. Desgevallend kunnen we ze ook met elkaar confronteren.

Raf Terwingen (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ik zal het doen zonder inleidende monoloog, zoals door u

gevraagd. Wanneer is het provinciaal veiligheidsplan afgekondigd? Is daar een bepaald uur op te plakken? Zo ja, en vergeef mij dat ik niet weet hoe het werkt, hoe werkt dat dan? Hoe gebeurt dat dan? Ik veronderstel dat dan tegelijkertijd, vanaf het ogenblik dat dat wordt afgekondigd, ook een stap wordt genomen, namelijk dat er een soort provinciale veiligheidscel samenkomt. Dat was in Leuven. Is dat dan ook gebeurd? Wanneer zijn die voor het eerst samengekomen? Is het dan zo dat van zodra er om 8.45 uur een nationaal veiligheidsplan wordt afgekondigd, dat is toch rond die tijd, dat dan eigenlijk als het ware dat provinciaal veiligheidsplan achterhaald is, ware het niet dat u hebt gezegd dat de hulpverlening verder provinciaal moest doorlopen? Een bepaald aspect is dus bij jullie gebleven. Is dat dan verder vanuit Leuven aangestuurd? Is die veiligheidscel daar blijven zitten? Of is dat elders gegaan? Daar gaan mijn concrete vragen over.

Lodewijk De Witte: Zoals ik daarnet zei, 8.15 u ben ik het eerst opgebeld. Dan heb ik overleg gehad met mijn noodplanambtenaar en heb ik onmiddellijk gezegd: we zullen hier moeten overgaan tot een provinciale fase. Die heeft dan nog een aantal bijkomende telefoons gehad met de verantwoordelijke van de luchthaven om wat meer zaken te weten en met de verantwoordelijke van de 112. Dat moet nog een vijftal tot tiental minuten hebben geduurd. De nationale fase is afgekondigd om 8.29 u. De provinciale fase, excuseer, om 8.29 u.

Daarbij treedt op dat ogenblik een verwittigingssysteem in werking voor de leden van dat provinciaal coördinatiecomité – dat heet zo: crisis- en coördinatiecomité – en die dus, nogmaals, niet de mensen zijn die verantwoordelijk zijn op het terrein, want die operaties lopen op het terrein, maar die de mensen zijn die aangeduid zijn. Ik denk bijvoorbeeld aan een dirco. U weet wat dat is: een directeur-coördinator van de federale politie. Die is wat de politiediensten betreft lid van het provinciaal coördinatiecomité. De federale gezondheidsinspecteur, waar ik u daarnet al over gesproken heb, is de verantwoordelijke voor de medische diensten. Er komt iemand van het Rode Kruis in het coördinatiecomité. Nogmaals, mensen van het bedrijf, dus in dit geval verschillende mensen van Brussels Airport, zijn voorzien in het coördinatiecomité. Er is iemand voor communicatie en zo verder. Dus die zijn naar Leuven gekomen.

Op het moment, vanzelfsprekend, dat ik kennis krijg van het feit dat er een nationale fase is, heb ik, zoals ik daarnet heb gezegd, overlegd met het nationaal crisiscentrum en zijn we tot de conclusie gekomen dat we ons zeker niet over drie plaatsen zouden verspreiden: een nationaal coördinatiecomité in Brussel, eventueel een in Leuven en het operationele in Zaventem.

Het provinciaal comité zou naar Zaventem gaan om daar één geheel te vormen met de operationele coördinatie die daar al gebeurd is. Op dat ogenblik was iedereen onderweg naar Leuven, waar wij elkaar gezien hebben tussen 09.10 en 09.15 u. Het precieze uur moet ik nog even verifiëren. Ik spreek nu uit mijn geheugen, en dat is voor dergelijke zaken mogelijks bedrieglijk. Het was in ieder geval iets na negen uur. Wij hebben er nog over gediscussieerd of het wel veilig was om in Zaventem te vergaderen. Ik heb toen beslist dat we naar Zaventem zouden gaan, ook al bleek het niet eenvoudig om daar te geraken. Ik heb een escorte moeten vragen om op het Nationaal Crisiscentrum in Brussel te geraken, waar ik zonder escorte nooit toegekomen zou zijn. Alle andere leden hebben aan de politie van Leuven escorte gevraagd om tot in Zaventem te geraken, want anders zou dat eenvoudigweg niet gelukt zijn.

Om op uw vraag te antwoorden – dat doe ik ook vanuit mijn geheugen, maar misschien staat het wel op de fiches van het Nationaal Crisiscentrum –, ikzelf ben iets na tien uur toegekomen op het Nationaal Crisiscentrum. De vergaderzaal zat toen al helemaal vol met de verantwoordelijken van al de diensten, dus dat functioneerde al volop op het moment dat ik daar toekwam.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, ook ik heb enkele korte vragen.

Mijnheer de gouverneur, ik vroeg mij af via welk kanaal de communicatie met u verliep. Kort na de aanslagen was het netwerk namelijk zwaar overbelast. Werd u via het gewoon gsm-netwerk gecontacteerd? Was u in dat geval ook continu bereikbaar, of hebt u moeten overschakelen naar een ander communicatiemiddel?

U hebt in uw inleiding gezegd dat er een tafeloefening heeft plaatsgevonden in 2015. Als ik het goed begrepen heb, dan zei u dat die oefening plaatsvond op vraag van het ziekenhuis van Leuven. Heeft het ziekenhuis die vraag gesteld omdat het daartoe zelf van iemand anders een vraag gekregen had? Ik vraag dus naar de aanleiding om die tafeloefening te houden.

Concreet, is er verder vanuit Binnenlandse Zaken na de aanslagen in Parijs ooit een officiële vraag gesteld

aan de verschillende diensten, waaronder die van u, om de rampenplannen te evalueren en te updaten?

Lodewijk De Witte: Ik heb met mijn gsm kunnen telefoneren tot ongeveer 9 uur, zonder problemen. Telkens ik op het uit-knopje duwde, zag ik dat er drie of vier nieuwe oproepen waren, van verschillende diensten, wat altijd zo is in een vergelijkbare situatie. Er wordt dus veel meer gepoogd om elkaar te bereiken, maar ik heb weinig of geen problemen gehad om te kunnen bellen met mijn eigen diensten en de verantwoordelijken van Binnenlandse Zaken tot 9 uur, of ongeveer 9.05 u. Op het moment dat ik in Leuven aankwam, probeerde ik opnieuw te bellen met Binnenlandse Zaken en hoorde ik de hele tijd de bezettoon. Ik dacht dus dat de lijn bezet was. Pas na 10 of 15 minuten gaf ik er mij rekenschap van dat de bezettoon niet het gevolg was van iemand die aan het bellen was, maar wel van de overbelasting van het netwerk.

Dan zijn wij, vooral ikzelf, overgeschakeld op sms en e-mail. Wij verstuurden berichten met de iPad. Het waren dus geen mondelinge gesprekken. De communicatie was beperkter, maar die verbindingen, zowel via sms als e-mail, werkten. Wij konden dus op die manier met elkaar communiceren. Ik weet dat anderen met WhatsApp hebben gewerkt. Dat heb ik niet gedaan, maar andere diensten hebben mij verteld dat zij onder elkaar contact hebben gehouden via WhatsApp.

Wat de hele kwestie over het functioneren van het ASTRID-netwerk betreft, in de dagen na de aanslag heb ik verschillende tegenstrijdige berichten daarover gehoord. Sommigen zeiden dat het bijzonder moeilijk was, anderen zeiden dat het vrij goed ging. Dat is een zaak die wij verder helemaal bijeen zullen moeten leggen om te besluiten of het vrij goed, dan wel bijzonder moeilijk ging. Ik weet wel – dit zeg ik in het algemeen – dat bij elke voorgaande ramp en bij elke oefening de communicatie het moeilijkst loopt. De verbindingen onder elkaar roepen de meeste moeilijkheden op, zowel over de telefoon als via ASTRID.

Wij hadden, omdat wij dit geleerd hadden na de ramp van Buizingen, de mobiele mast van ASTRID ter versterking gevraagd. Ook in Buizingen kwamen heel veel oproepen samen. Op het ogenblik dat wij die gevraagd hebben heeft ASTRID ons laten weten dat hun mobiele mast gevraagd was door het nationaal crisiscentrum, ter versterking van het nationaal crisiscentrum, zodat die niet meer beschikbaar was ter versterking voor de luchthaven van Zaventem. Het was nochtans ons opzet om op die manier de communicatie daar te verbeteren.

Het tweede ging over de tafeloefening, die gezamenlijk was afgesproken door de veiligheidsdiensten. Wij stellen altijd iemand aan die de oefening opstelt, maakt en inleidt en dat was Gasthuisberg. Dat was de medische urgentiearts van Gasthuisberg, maar het was niet zo dat het zijn vraag of initiatief was. Er was binnen de provinciale veiligheidscel, waarin alle diensten zitten, gezegd dat wij daarover een oefening moesten overdoen. Dan wordt afgesproken wie de oefening leidt en voorbereidt, waarop werd afgesproken dat de urgentiearts van Gasthuisberg dat zou hebben gedaan.

Er is vanzelfsprekend heel veel aandacht besteed, na de aanslagen in Parijs, aan alles wat bewaking en voorkomen van terroristische aanslagen betrof. Eerlijk gezegd, de mening was dat de bestaande nood- en interventieplannen afdoende waren, ook voor de eventualiteit van een aanslag, waarbij men nog niet weet of het een bomaanslag is, geweervuur of een andere vorm, bijvoorbeeld een chemische vorm van aanslag, zoals al is gebeurd in Japan, als ik mij goed herinner. De manier van interveniëren is daarbij vanzelfsprekend verschillend.

Eén zaak is de vraag wat de federale politie aan oefeningen heeft gedaan. Ik ben er heilig van overtuigd dat de speciale eenheden van de federale politie en de federale politie in haar geheel bijzondere aandacht zullen hebben gehad voor verschillende eventualiteiten en haar manier van optreden.

Een andere vraag is – dat is echter geen kwestie van een nood- en interventieplan, dat gaat over het hele beheer van een crisis – hoe men politieel een terroristische aanslag beheerst. Ik ben er helemaal van overtuigd dat zij daarmee bezig waren vóór Parijs, wat zij trouwens getoond hebben in Verviers, en dat zij dat verder zullen hebben geoefend, maar daar ben ik niet van op de hoogte. Dat valt niet onder mijn bevoegdheden.

Wij waren ervan overtuigd – ik denk dat ook zo is gebleken – dat de hulpverlening goed functioneert op basis van de algemene nood- en interventieplannen, los van de vraag wat de oorzaak is om de hulpverlening te moeten starten.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le gouverneur, je vous remercie pour vos explications. Vous avez

insisté et c'est important de le dire, sur le fait que vous estimiez les secours rapides et efficaces. Le constat est général et il faut le rappeler même si, effectivement, nous nous réunissons ici afin de voir dans quelle mesure nous pourrions les améliorer davantage. Vous travaillez de votre côté et nous transmettez toutes les informations qui nous permettront d'améliorer les secours.

J'ai quelques questions à vous poser. D'une part, je voudrais revenir sur les plans de secours et d'intervention à l'aéroport national. Je peux vous entendre sur le fait que l'aéroport est situé en Région flamande mais j'estime que pour un aéroport national, il serait de bon ton d'avoir un document bilingue. Je l'ai étudié avec attention et je l'ai trouvé d'abord complexe: pas de table des matières, pas de numéros de page, présence de schémas ... Vous avez précisé que ce document était un peu daté. Par exemple, le *Connector* inauguré l'année passée n'y figure pas! Je n'ai vu aucun schéma représentant la présence de *Connector*. On y parle encore des anciens tunnels utilisés pour rejoindre les avions. Ce plan mérite véritablement une mise à jour.

Certains collègues l'ont déjà relevé: la partie 3 est très peu élaborée. Il y s'agit, en général, d'incidents ne concernant pas un avion. Cela ne concerne qu'une petite dizaine de pages sur un total de 110 et l'expression "attentat terroriste" n'y apparaît pas effectivement alors que, vous en conviendrez, il y a là toute une série de dispositions particulières aux attentats terroristes qui devraient être développées dans ce plan de secours.

Ma première question est de savoir à qui est destiné ce plan de secours, qui en a connaissance et de quelle manière a-t-il été suivi? Quels sont, de ce point de vue-là, les services qui ont pu bénéficier de ces plans de secours?

Ma deuxième question: on apprend par la presse ce matin que lorsque le 112 de Louvain appelle le 112 de Bruxelles à 08 h 06, il l'appelle pour la raison "avion en difficulté", c'est-à-dire selon le livre 1 de ce plan de secours et non selon le livre 3. C'est, du moins, ce que la presse nous apprend. Soit, c'est une erreur factuelle, soit, cela a été l'appel du 112 de Louvain à Bruxelles. C'est sans doute ce qui peut peut-être expliquer que l'on envoie uniquement des pompiers puisque, à ce stade-là, comme vous l'avez bien précisé dans votre exposé préliminaire, il n'y a pas encore de victimes. S'il s'agit d'un avion en difficulté, on se prépare en envoyant des pompiers essentiellement. Cette information selon laquelle on a d'abord envoyé une colonne de pompiers en raison d'un "avion en difficulté" est-elle exacte?

Ma troisième question porte sur les services médicaux. J'entends bien vos explications et je crois qu'il serait utile, malgré tout, d'avoir le déroulé exact de la montée en puissance de chacun des services. Car il est vrai que nous avons eu plusieurs informations, pouvant être justifiées, sur le fait qu'il y a d'abord eu l'ensemble des services de police, de la protection civile, des pompiers et que la montée en puissance des services médicaux a été un peu plus tardive pour des raisons qui peuvent éventuellement être justifiées.

C'est vrai que c'est un témoignage que j'ai eu l'occasion d'entendre à plusieurs reprises. Il peut être faux ou vrai, je ne sais pas, mais ce serait intéressant d'avoir le décompte minute par minute des capacités notamment des ambulances SMUR - vous avez précisé que trois ambulances SMUR avaient été envoyées assez rapidement - mais également des capacités opérationnelles en terme de service médical et d'en avoir une vision globale.

De **voorzitter**: Mijnheer de gouverneur, over wat u al hebt geantwoord mag u sneller gaan, want bepaalde dingen komen terug, heb ik de indruk.

Lodewijk De Witte: Nous avions pensé mettre le plan secours à jour et c'est ce que nous ferons. À qui ce plan de secours est-il destiné? À tous les services qui doivent intervenir, que ce soit des services de secours ou de police publics ou les différents services de l'aéroport. En outre, il est prévu, pour un plan de secours, que le plan tombe sous l'application de la loi sur la publicité des actes administratifs. Il est donc généralement disponible.

En ce qui concerne les colonnes de pompiers, je vois à 08 h 02: *alarmering dispatching MHKA*, c'est-à-dire à l'hôpital militaire, en *vraag uitdrukking*. C'est la première fois que j'entends qu'on aurait d'abord envoyé des pompiers. Il faut par ailleurs savoir qu'une tâche primaire des pompiers est d'assurer les services d'ambulance. Ils viennent avec des personnes qui peuvent combattre le feu également car, à ce moment, on ne sait pas si un feu ne se déclenchera pas. Des colonnes de pompiers peuvent tout aussi bien être des ambulanciers et étaient sans doute ambulanciers. Je constate de toute façon qu'à 08 h02, on demande des

SMUR à l'hôpital militaire et de venir sur place. Je ne vois dès lors pas très bien d'où vient l'idée que ... C'est la première fois que j'entends qu'on aurait d'abord signalé un accident d'avion. Personne ne m'en a parlé. Tous m'ont dit que tout le monde a tout de suite vu qu'il s'agissait d'un attentat à la bombe. Il se peut que ce que vous dites soit vrai mais je n'en ai jamais entendu parler et je ne l'ai pas retrouvé non plus dans les documents.

Pour la montée en puissance, comme je vous l'ai déjà dit, il y avait quinze ambulances sur place à 08 h 16 ou à 08 h 20. Cela me semble rapide.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur De Witte, évidemment, je pense que tout le monde savait qu'il s'agissait d'attentats. Je dis simplement que c'est la procédure qui semble avoir été déclenchée d'après le document paru dans la presse ce matin.

Lodewijk De Witte: Non! Non! Sincèrement, à 08 h 08, le premier avertissement fait par la centrale d'alarme à mon fonctionnaire en charge des situations d'urgence faisait tout de suite part d'un attentat à la bombe. On a donc tout de suite raisonné en fonction d'une situation d'attentat à la bombe.

De **voorzitter**: Ik heb nog collega Van Hecke. Ik merk gewoon op ter informatie dat wij al bijna een uur vertraging hebben opgelopen. Ik wil hier blijven, maar ik reken erop dat de 17 commissarissen hier blijven tot en met de laatste getuige. We hebben er nog vier op het programma staan. We hebben daarover afspraken gemaakt. Ik heb geen enkel probleem als het uitloopt, maar we blijven dus met dezelfde discipline voortvergaderen tot het einde. Collega Van Hecke.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, ik blijf aan uw zijde tot het bittere einde. Daar mag u op rekenen.

Mijnheer de gouverneur, bedankt voor uw uitleg. Het is inderdaad belangrijk kennis te kunnen nemen van een meer diepgaande analyse als u alle informatie hebt gekregen, die u nu aan het verzamelen bent.

Ik vind het alleen een klein beetje jammer dat we nu, na anderhalve maand, nog geen eerste lessen of signalen hebben van daar zat al wel iets van verbetering enzovoort, dus dat wij nog een beetje op onze honger moeten blijven. Maar goed, ik hoop dat wij snel duidelijkheid hebben.

Er zijn al heel veel vragen gesteld, ik heb er nog twee specifiek. Ik wil even terugkomen op de noodplannen. Ik heb het noodplan voor Zaventem aandachtig gelezen – we hebben dat document gekregen – en vastgesteld dat je inderdaad boek 1 hebt en boek 2 en boek 3, technische defecten, de crash en boek 3 alle andere incidenten die niets met vliegtuigen te maken hebben. Dus valt een terroristische aanslag ook daaronder. Nu, in dat document zit ook een bijlage 17, waarin een overzicht staat van – het is in het Engels, mijn excuses daarvoor – most critical contingencies met daarnaast activering plan. Bij die most critical contingencies zie je vliegtuig in moeilijkheden, BNIP boek 1, brand in het gebouw BNIP boek 3. Men duidt dus aan waar we naartoe moeten gaan. Maar niet altijd is er een aanduiding van een BNIP. Bijvoorbeeld bij terroristische aanslagen verwijst men naar OPS contingency plan. Ik begrijp dat als operationeel contingency plan. Dat staat er verschillende keren in.

Dus ben ik een beetje in verwarring gebracht, want aan de ene kant zie ik dat er drie boeken zijn en dat men zegt dat terroristische aanslagen onder boek 3 vallen, maar in die bijlage 17 met een reeks van een dertigtal incidenten, die zich kunnen voordoen, duidt men aan welke vallen onder BNIP boek 1, 2 en 3 en waarvoor moet een contingency plan worden opgemaakt. Dat staat er voor terroristische aanslagen.

Mijn vraag naar u is hoe ik dit nu moet begrijpen. Moet ik het zo begrijpen dat in 2011 men had voorzien dat daarvoor een apart plan moest worden opgemaakt of hoe moet ik dit nu begrijpen? Het gaat over bijlage 17 bij het noodplan dat van toepassing is op Zaventem. Als daar verwezen wordt naar een contingency plan, dan is de vraag hoe ver men daarmee staat. Is men daar dan nooit aan begonnen en had men dat moeten doen?

Een tweede vraag, heel concreet. Het plan zelf u hebt dat ook duidelijk gezegd, dateert van 2011. U heeft ook verwezen naar plannen rond de diabolos waar heel snel ook een speciaal interventieplan is opgemaakt, dat onmiddellijk ook is geactualiseerd in 2013. Ik stel hier vast dat sinds 2011 het bestaande plan, is dat in de loop van de tijd ook geactualiseerd of...

Lodewijk De Witte: Voor 2011 is het geactualiseerd.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Sinds 2011 zijn er geen actualisaties meer gebeurd voor de luchthaven zelf?

Lodewijk De Witte: Neen, omdat natuurlijk...

De **voorzitter:** Dat zijn de vragen?

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Dat zijn de vragen ja.

Lodewijk De Witte: Misschien eerst op het laatste. De meeste actualisaties worden het meest nuttig na de eerste keren dat je een plan hebt geoefend. Het aanvankelijke plan voor de luchthaven dateert van 2001 en is nadien een paar keer aangepast wegens wijzigende wetgeving. Ik heb daarnaar verwezen. Het koninklijk besluit over de noodplanning dateert pas van 2006. Dat is dus een reden waarom je noodplannen aanpast, omdat de wettelijke situatie en andere situaties veranderen, omdat je bij wijze van spreken een politiehervorming hebt, een brandweershervorming enzovoort waaraan je je moet aanpassen, en twee, omdat er uit de oefeningen blijkt dat er toch wel betere afspraken nodig zijn. Vandaar dat een noodplan zoals van Diabolo in 2012 wordt opgesteld en in 2013 al eens wordt aangepast. Dat voor de luchthaven is ook aangepast in de loop van zijn eerste jaren. In 2011 waren dan de meeste opmerkingen verwerkt. Dat is dan inderdaad een tijdje gelaten zoals het is. Maar je moet ook oppassen als je voortdurend... Dat dient toch wel om mee te werken. Als je natuurlijk voortdurend je afspraken bijstelt, dan krijg je ook wel wat minder capaciteit om die laatste afspraken helemaal te maken. Maar nogmaals, het was het opzet en het is het opzet om dat plan nog te actualiseren.

Ik moet eerlijk zeggen, ik zit hier te bladeren maar ik heb niet tot en met bijlage 17 mee. Ik zou het moeten bekijken. Ik zou vragen, omdat ik u daarop eerlijk gezegd nu het antwoord niet zal kunnen geven, ik zal dat even moeten kunnen nakijken maar ik ben natuurlijk bereid om in de eerstkomende dagen bijkomend op uw vraag de inlichtingen te verstrekken, die ik u op dit ogenblik niet echt kan geven.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Oké, maar ik hoop dat dit wel... Het staat er duidelijk in, in die bijlage 17. Wat het plan van 2011 betreft, geen probleem. Ik pleit ook niet voor een dagelijkse aanpassing. Maar er is ook een wijziging gerechtelijke hervorming gebeurd en daar wordt bijvoorbeeld nog verwezen naar de procureur des konings van Brussel. Ik zeg maar iets. Dat is niet erg.

Lodewijk De Witte: Maar dat soort zaken weten we vanzelfsprekend, dat er ondertussen een DirCo is van Halle-Vilvoorde en niet meer die van Brussel. Maar die weet dat. Die zaken... Bij de oefeningen die we ondertussen hebben gehad, in 2013 en 2015, was het dan wel degelijk de DirCo van Halle-Vilvoorde die kwam en niet die van Brussel. Dat is een beetje een automatische aanpassing. In dit geval, voor een situatie zoals deze is het ook de federale procureur, die optreedt eerder dan de procureur des konings, noch die van Brussel, noch die van Halle-Vilvoorde.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik heb twee korte vragen, die eigenlijk aansluiten bij de vragen van mevrouw Kitir.

Mijnheer de gouverneur, u hebt goed uitgelegd dat een terroristische aanslag "noodgepland" is als een incident op de luchthaven van Zaventem.

Lodewijk De Witte: Jawel, maar niet afzonderlijk.

Carina Van Cauter (Open Vld): Niet afzonderlijk, maar als incident. U hebt uitgelegd dat beleidsmatig, via de crisiscentra, een en ander wordt aangestuurd, maar u zegt: wij wachten niet op de crisiscentra. Onmiddellijk zijn de verschillende disciplines operationeel op de locatie van start gegaan. Dat wordt gecoördineerd door de CP-OPS, die zo snel mogelijk ter plaatse wordt geïnstalleerd.

Belangrijk is, neem ik ook aan, de communicatie tussen de verschillende disciplines via de CP-OPS of onderling en het crisiscentrum.

U zegt dat het netwerk om 9u plat was. Is ergens voorzien in een alternatieve vorm om aan elkaar ondersteuning te kunnen vragen?

De tafeloefening in 2015 heeft aanleiding gegeven tot het operationeel onmiddellijk verwittigen van de hulpdiensten, dus niet via de CP-OPS, maar onmiddellijk van de medische diensten.

Lodewijk De Witte: Van mijn noodplanambtenaar.

Carina Van Cauter (Open Vld): Hij verwittigt dan de ...

Lodewijk De Witte: Neen, nogmaals, men moet een onderscheid zien tussen de operationele optredens. In een hele reeks omstandigheden wordt geen fase, geen gemeentelijke, geen provinciale, geen nationale fase afgekondigd. Dat is puur operationeel. Die werken perfect, zonder dat er aansturing moet komen van een gemeentelijk of een provinciaal coördinatiecomité.

In andere omstandigheden is het incident van die aard dat er een coördinatie nodig is in een gemeentelijk coördinatiecomité, een provinciaal of een nationaal coördinatiecomité. Die grijpen in op alles wat nodig is voor alle soorten maatregelen die niet de onmiddellijke hulp zijn maar die in de tweedelijnde de bijkomende maatregelen zijn.

De **voorzitter**: Dat is de derde keer dat u dat uitlegt, mijnheer de gouverneur.

Lodewijk De Witte: Ik bedoel maar, de communicatie moet er zijn tussen de hulpdiensten ter plaatse. Dat is met gespreksgroepen van Astrid. In het bijzonder nood- en interventieplan staat er: de gespreksgroep voor discipline zus is die en de interdisciplinaire gespreksgroep is die. Het is met de gespreksgroepen van Astrid dat de verschillende diensten onder elkaar spreken.

Men heeft er voor de gewone ambulancier. Die moet alleen op de gespreksgroep ambulance zitten. De officier moet op de interdisciplinaire gespreksgroep zitten. Wat hij zegt als politieofficier, moet ook gehoord worden door de brandweerofficier. De gewone agent van de politie moet niet op de interdisciplinaire zitten. Die moet op de gespreksgroep politie zitten om daar te horen wat hij moet doen.

De gespreksgroepen van ASTRID zorgen voor de communicatie tussen de hulp- en veiligheidsdiensten op het terrein, zowel binnen de disciplines als tussen de disciplines.

Carina Van Cauter (Open Vld): Wat versnelt de tafeloefening dan precies in de communicatie?

Lodewijk De Witte: Dat is een van de lessen. Ik heb dat alleen als voorbeeld gegeven. Dat is niet de enige les.

Een van de zaken was dat als het een bomaanslag is, wij niet eerst gaan vragen hoeveel slachtoffers er zijn, maar dan wordt het meteen een provinciale fase. Dat was de afspraak. Veronderstel dat het bomaanslag zonder slachtoffers zou zijn geweest, wat wij allemaal graag zouden hebben gehad, dan nog zou het meteen een provinciale fase zijn geweest.

Bij een incident, een brand zonder slachtoffers wordt er geen provinciale fase afgekondigd. Dan doet de brandweer haar werk.

De **voorzitter**: Ik denk dat alle fracties aan de beurt zijn geweest. Als er nog behoefte is aan een tweede ronde, mij niet gelaten, maar u hebt allemaal met kennis van zaken een agenda goedgekeurd. Wij hebben daarin een approximatieve timing gehanteerd. Er staan nog vier mensen op de lijst. Wij hebben nu een klein uur vertraging in onze werkzaamheden, maar als u zegt dat u absoluut een tweede ronde wilt, dan doen wij nog een tweede ronde.

Mevrouw Van Vaerenbergh, mijnheer D'Haese, mevrouw Onkelinx, ik wil wel, maar er waren in het bureau van onze commissie wel andere afspraken gemaakt. Ik zeg het maar.

Laurette Onkelinx (PS): Monsieur le gouverneur, je vous remercie pour toutes vos explications. Dans le cadre de cette commission d'enquête, on va, à un moment donné se poser la question suivante. À partir du moment où il y a des attentats terroristes à Bruxelles-National, aurait-on pu sécuriser autrement, par exemple, les stations de métro ou les gares? C'est une des questions qui vont se poser. À 08 h 00 déjà, l'information que vous apprenez un peu plus tard est diffusée par certains sites de radio. On apprend, dès

les informations de 08 h 00, qu'il y a des attentats terroristes à Zaventem. Par rapport à cela, est-ce que vous confirmez que vous n'avez reçu à aucun moment, d'initiative, une communication téléphonique des services de l'Intérieur pour vous demander d'actionner un plan de nature plus nationale, ou en tout cas de participer à un plan catastrophe national avec toutes les décisions qui en découlent? Est-ce que, d'initiative, vous avez été contacté par les services de l'Intérieur, et deuxièmement, confirmez-vous que vous ne pouviez pas le faire d'initiative, ou pouviez-vous le faire d'initiative. Avec le recul, pensez-vous qu'alors vous auriez pu le faire?

Lodewijk De Witte: Je pense que l'ai déjà dit à plusieurs reprises. On s'est contactés. Je ne sais plus très bien si c'est moi qui ai d'abord téléphoné au centre de crise ou si c'est le centre de crise qui m'a téléphoné, mais on s'est contactés tout de suite, après ce que j'avais reçu, et après être monté dans la voiture. C'est la raison pour laquelle j'invoquais le droit de pouvoir me taire à ce sujet; j'ai eu un téléphone avec le centre de crise où tout de suite la question a été évoquée: est-ce qu'on déclenche une phase nationale, oui ou non?

Il se peut que sur mon gsm, il y avait un appel du centre de crise que j'ai rappelé, ou il se peut que c'est moi qui ... je ne sais plus trop bien, mais je sais qu'on s'est contactés tout de suite et qu'on a parlé, durant notre première conversation, de la question: oui ou non faut-il déclencher la phase nationale? Comme je vous l'ai dit, ce n'est pas évident, puisqu'à ma connaissance, une phase nationale n'avait jamais été déclenchée. M. De Meyer est à côté de vous, il sait très bien qu'il y a eu de graves attentats à Liège, qui n'étaient pas de même nature, mais de graves attentats tout de même et il n'y a pas eu de phase nationale à l'époque. Donc, à ma connaissance, ça ne s'est jamais déclenché. Je peux comprendre qu'on ait dû se concerter un peu avant de dire: on fait ou on ne fait pas. Mais je répète qu'il faudra demander à quel moment précis le ministre ou le gouvernement a décidé de déclencher la phase nationale. Moi, j'en ai pris connaissance vers 08 h 45.

Pour toutes les mesures possibles que vous évoquez en matière de transport public, il appartient au centre de crise et au gouvernement fédéral de statuer. Je ne peux pas vous dire que j'aurais pu arrêter les trains dans l'ensemble du pays! Je sais bien que, dans une situation de crise, un gouverneur a beaucoup de compétences, mais enfin, pas pour arrêter les trains dans l'ensemble du pays.

Laurette Onkelinx (PS): Par rapport à Liège, nous sommes là dans un climat d'attentats terroristes ...

Lodewijk De Witte ,: C'est la raison pour laquelle on a tout de suite évoqué la question: faut-il ou non passer à une phase nationale? Justement parce qu'on est dans une situation bien différente d'autres situations.

Le président: En tout cas, cette question sera suivie dans le futur, c'est certain.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Mijnheer de voorzitter, gelet op de tijdsdruk, zal ik mij beperken tot één zeer kort vraagje.

Mijnheer de gouverneur, u spreekt over een laatste oefening van 2015. Mijn vraag is heel concreet: was iedereen die daarbij moest betrokken zijn, daar ook bij betrokken? Ik veronderstel dat bijvoorbeeld ook de brandweer van Brussel daar in principe bij betrokken moet zijn.

Lodewijk De Witte: U bedoelt de laatste inzetoefening voor de luchthaven?

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Ja.

Lodewijk De Witte: Die was in april 2015 en iedereen was daarbij betrokken, ja. Er zijn soms wel afspraken dat de enen zeggen: wij gaan wel komen, maar wij gaan niet echt helemaal participeren. Dat is altijd zo, omdat men bij elke oefening specifieke onderdelen gaat nagaan. Men gaat zeggen: wij doen een oefening en wij gaan deze keer vooral letten op de communicatie. Dan moet iedereen meedoen, want iedereen is bij de communicatie betrokken. Of wij gaan bijvoorbeeld deze keer vooral letten op de triage van de slachtoffers, kijken of die triage goed verloopt. Dan moeten vooral medische diensten aanwezig zijn, want zij doen die triage. Dan is het minder belangrijk waar de perimeter rond de luchthaven is afgezet door de politie. Dus die accenten zijn er bij oefeningen: men legt een accent op één of ander aspect. Maar het geheel van de diensten doet wel mee.

De voorzitter: Collega D'Haese had nog het woord gevraagd.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik ben u erkentelijk dat ik nog de vraag mag stellen. Ik zal bondig zijn.

Er is al wat te doen geweest over de CP OPS. De CP OPS staat ook uitdrukkelijk vermeld in boek 3. In de hulpverlening is het een vrij essentiële regel om de coördinatie of de crisiscel strikt gescheiden te houden van een CP OPS. Mijn vraag is dus: was er een gescheiden CP OPS? Ik vermoed van niet. Bent u ooit als gouverneur moeten tussenkomen om de leiding van de CP OPS waar te nemen?

Waren de communicatiemogelijkheden vanuit de federale crisiscel met de CP OPS, zoals beschreven in het noodplan, niet genummerd, maar onder rubriek 5.1.3.2.1?

Lodewijk De Witte: Zoals ik daarnet heb uitgelegd, in de gegeven omstandigheden heeft men geoordeeld dat de beste manier van werken was om de operationele coördinatie mee te beheren, te sturen, vanuit de lokalen van het crisiscentrum van de luchthaven, omdat die vlakbij gelegen zijn en omdat de operationele diensten daar snel konden zijn, minstens de diensten van de luchthaven die op de luchthaven aanwezig zijn, zoals de luchthavenpolitie en de luchthavenbrandweer. Er is inderdaad geoordeeld om die operationele coördinatie het best te doen van daaruit en de contacten vanuit het nationaal crisiscentrum zijn gebeurd, ook per videoconferentie, want dat is voorzien telkens, met de eerste operationele coördinatie in Zaventem, zolang de leden van het provinciale coördinatieteam nog niet toegekomen waren. Daarna was er inderdaad een gecombineerde coördinatie die instaat voor het operationele.

Het was 11.00 uur voorbij toen de mensen van het provinciale coördinatieteam daar toegekomen zijn. Zij werden een hele tijd opgehouden door gesloten baren. Vandaar de relevantie van de vraag of wij daar wel moeten vergaderen.

Op het ogenblik dat het voorbij 11.00 uur was, waren alle dringendste hulpwerkzaamheden al voorbij. Dan kwamen de kwesties aan de orde waar men de gestrande passagiers zou opvangen, hoe men zou zorgen voor de verdere verdeling van de slachtoffers over de verschillende ziekenhuizen enzovoort.

Christoph D'Haese (N-VA): Bent u moeten tussenkomen voor de DIR van de CP OPS, om die directeur die daar de leiding over had, aan te stellen?

Lodewijk De Witte: Nee, daar ben ik niet voor tussengekomen. Normaal is de DIR CP OPS ook voorzien in elk noodplan; daar staat in wie de DIR CP OPS is.

De **voorzitter:** Tot daar misschien de antwoorden. Mijnheer de gouverneur, op bepaalde repetitieve vragen hebt u ook verschillende keren dezelfde antwoorden verstrekt. Dat is goed. Op een aantal vragen bent u nog het antwoord schuldig. Ik verwijs onder meer naar wat collega Van Hecke heeft gevraagd in een bijlage, waaromtrent u nog een antwoord hebt beloofd.

Ik noteer dat u begonnen bent met enig voorbehoud te maken in verband met een aantal interne evaluaties die lopende zijn en waarvan wij hebben afgesproken dat u mij, als die zijn beëindigd, ook daarvan inzag zou geven, zodanig dat wij kunnen oordelen of een bijkomend onderhoud in dat verband nog noodzakelijk zou zijn. Maar daar komen wij dan zelf op terug. Ik dank u voor uw getuigenis.

Wij gaan nu over, collega's, naar de volgende getuige. Dat is de heer Erik Engels, luitenant. Hij is de functionele chef van de centrale 112 van de provincie Vlaams-Brabant.

Laurette Onkelinx (PS): Monsieur le président, pendant qu'il s'installe, quand pourrions-nous disposer des documents pour comprendre la ligne du temps?

De **voorzitter:** Mijnheer de gouverneur, wanneer denkt u dat u over die tijdlijn kan beschikken?

Lodewijk De Witte: Ik zal dat eerstdaags proberen te doen. Hopelijk deze week nog, en anders volgende week.

De **voorzitter:** Hopelijk deze week en anders volgende week.

Le gouverneur dit faire un effort pour faire ça cette semaine-ci et certainement la semaine prochaine. Cela vous convient-il?

Laurette Onkelinx (PS): Le plus tôt possible.

Le **président**: Le plus tôt possible.

*

* * *

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met luitenant Erik Engels, functionele chef van de centrale 112 van de provincie Vlaams-Brabant**Audition sur le volet "assistance et secours" du lieutenant Erik Engels, chef fonctionnel de la centrale 112 de la province du Brabant flamand**

De **voorzitter**: Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een straffordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf en ten hoogste tien jaar kunt worden ontzet uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Tenslotte, wijs ik u erop dat ten gevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd, tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Erik Engels legt de eed af.

Waarvan akte.

Zoals overeengekomen zal u ons een document overhandigen. U zou een inleiding geven van een tien- tot vijftiental minuten en u zou dat willen doen op basis van een nota die u ons laat ronddelen, ten minste als de commissie daarmee akkoord gaat? *(Instemming)*

(Het document wordt rondgedeeld onder alle commissieleden)

Ik geef u het woord.

Erik Engels: Mijnheer de voorzitter, geachte leden van de commissie, ik mocht een inleidende nota samenstellen om u mee te nemen naar 22 maart 2016 en u een beeld te schetsen van achter de schermen van het hulpcentrum 112 Vlaams-Brabant op die dag.

In mijn nota probeer ik een situatieschets te geven van wie we zijn, wat we doen, wat regulier is, wat buiten normale regulatie is, hoe wij dat hebben aangepakt, een beeld van communicatie, maar ook van acties en een totaaloverzicht op het einde van de dag.

Algemeen werken wij volgens het koninklijk besluit van 17 oktober 2011. Algemeen is er per provincie één noodcentrale. Van die noodcentrale ben ik de functionele chef. Samen met de medisch directeur en de adjunct-medisch directeur maken wij het directieteam uit.

Onze opdracht is tweërlei. Wij maken gebruik van een CAD-omgeving, aangeboden door de nv ASTRID. Met die omgeving reguleren wij dringende diensten in routine, maar ook diensten bij gebeurtenissen buiten routine.

Ik lees artikel 12: "De dispatching civiele veiligheid garandeert gedurende de periode van opschaling het behoud van de minimale dekking van de provincie en behandelt de oproepen die andere gebeurtenissen betreffen of die aanleiding geven tot een groot aantal oproepen op hetzelfde moment".

Algemeen wil dit zeggen dat als er zich iets voordoet waar er heel oproepen komen, van ons als

hulpcentrum 112 wordt verwacht dat wij zowel dat incident behandelt, maar ook de reguliere werking te allen tijde garandeert.

Op pagina 4 van mijn nota geef ik u een overzicht van wat een reguliere werking van onze centrale kan zijn. Ik verwijs daarvoor naar 15 maart 2016, zelfde dag een week eerder. Normalerweise mochten wij die dag gedurende de periode van 07.00 uur tot 19.00 uur 368 oproepen behandelen. Dat is een normale, reguliere werking.

Binnen die oproepen zijn er ongeveer 17 brandweerinterventies, ongeveer 90 medische interventies en zullen wij nog eens ongeveer 70 informatieve vragen beantwoorden en ongeveer 90 oproepen krijgen die wij zullen catalogiseren als zijnde verkeerde manipulaties.

In totaal - en dan spring ik even naar pagina 8 van mijn samenvatting, daar vindt u een overzicht - zullen wij ongeveer 271 verslagen verwerken. Daarin zullen wij 22 MUG's uitsturen, op een normale werkdag tussen 7 en 19. Daarmee zullen wij 10 PIT-interventies waarborgen en zullen wij 81 ziekenwagens sturen, gedurende die 12 uur. Dat geeft een beeld van wat een reguliere werking is. Een reguliere werking die van ons gevraagd wordt en door ons gegarandeerd wordt.

Op pagina 9 kom ik samen met u op 22/03/2016. Ik geef u daar de eerste vier oproepen die onze centrale mochten bereiken.

Om 07.59 uur betrof de eerste oproep: "Er is juist een zware bom ontploft in de luchthaven". De oproeper bevindt zich in de busterminal, "Ik weet niet of er gewonden zijn, maar ik zie de brandweer hier net toekomen," daarna wordt de lijn onderbroken.

Om 07.59 uur komt er een onrechtstreekse call van iemand die zeer ongerust is. Zij heeft net gebeld met iemand op de luchthaven, iemand die werkt in de vertrekhal en er is iets aan de hand: "Hij is ineens in paniek geslagen. Het dak valt hier in, er is precies een aanval. Hij heeft mij gevraagd de politie op te bellen en ik heb moeten opleggen. Het is in de vertrekhal zelf". Daarna volgt een warme doorschakeling door onze diensten naar de politie.

Om 08.00 uur, luchthaven Zaventem: "Wij hebben zojuist een bomontploffing gehad. Laat iedereen voorzichtig zijn, alstublieft".

Op hetzelfde moment, de medische dienst van de luchthaven: "Er is iets ontploft, ik weet niet wat, ik zie hier zelfs valiezen die naar buiten gevlogen zijn".

Op diezelfde pagina geef ik u de eerste fiche die door onze operator wordt aangemaakt. Deze fiche heeft als startuur 08.00 uur en onze operator maakt een Y-type aan. Ik licht het even toe, elke melding wordt bij ons gedigitaliseerd en zal resulteren in een activering van bepaalde middelen. Onze operator maakt een Y-type aan, dat aanleiding geeft tot activatie van brandweer en medische middelen. Het Y-type heet: "Gevaarlijke stoffen, explosie plus DGH". Die fiche zal de hele dag gebruikt worden om er aanvullingen verder aan toe te voegen.

Automatisch, na de aanmaak van deze fiche, belanden wij op het vlak van procedures en protocollen, in het koninklijk besluit van 16 februari 2006 betreffende de nood- en interventieplannen.

Men heeft daarin duidelijk gestipuleerd: "Een noodsituatie is elke gebeurtenis die schadelijke gevolgen voor het maatschappelijk leven veroorzaakt of veroorzaken kan, zoals een ernstige verstoring van de openbare veiligheid, een ernstige bedreiging ten opzichte van het leven of de gezondheid van personen en/of ten opzichte van belangrijke materiële belangen en waarbij de coördinatie van de disciplines vereist is om de dreiging weg te nemen of om de schadelijke gevolgen te beperken". Laat het heel duidelijk zijn dat wij daar maximaal in zitten op dat moment.

Daarnaast speelt ook de ministeriële omzendbrief van december 2009 betreffende het medisch interventieplan, waarbij wordt gevraagd, als het nodig is, om binnen de noodplanning het interventieplan correct en in praktijk toe te passen.

Ik geef u even een overzicht van het medisch interventieplan, dat wordt opgestart en welke acties er door mijn dienst worden ondernomen. U ziet in een tabel het aantal MUG's, dat wordt geactiveerd en het aantal

ziekenwagens om 08.00 uur, bij de initiële *call* die ik u mocht voorlezen. Nadien wordt de bevoegde brandweerzone gealarmeerd en gebeurt een alarmering van de DirMed Militairen, dat is de medische directeur van het Militair Hospitaal, die op dat ogenblik eigenlijk instaat voor de leiding van het medisch interventieplan. Ook een MUG en een ziekenwagen van het Militair Hospitaal wordt geactiveerd. Om 08.03 uur zal men de brandweerdienst van Brussel activeren. Ook zal men een ziekenwagen van de luchthaven activeren. Men zal een ziekenwagen van Vilvoorde en twee ziekenwagens van Sint-Lucas activeren. Men zal een MUG van het Jan Portaelsziekenhuis van Vilvoorde en een MUG van Sint-Lucas activeren.

Daarnaast, om 08.11 uur brengen wij de federaal gezondheidsinspecteur op de hoogte. Om 08.16 uur, op vraag van de federaal gezondheidsinspecteur in een overleg, zullen wij nog eens extra vijf ziekenwagens activeren van het Rode Kruis, de dienst Dringende Sociale Interventie en het snelle interventieteam van daar.

Het medisch interventieplan is heel specifiek. Het heeft een aantal doelstellingen. Verschillende van die doelstellingen zijn het opzetten van een hulpverleningsmodel dat streeft naar optimalisatie van beschikbare mensen en middelen. Belangrijk in dezen is dat de principes die gehanteerd worden voor de individuele hulpverlening, toegepast worden op een collectieve hulpverlening, die zelf geen som mag zijn van individuele hulpverlening, doch een gecoördineerde aanpak waarbij een aantal middelen op een meer optimale wijze wordt ingezet.

Men wil vermijden dat de reguliere medicosanitaire infrastructuur en diensten overbelast worden door een ongecontroleerde toestroom van slachtoffers, maar vooral wil men ervoor zorgen — en dat staat er nog eens in — dat de dagdagelijkse dringende geneeskundige hulpverlening verder verzekerd wordt, al dan niet met een tijdelijke reorganisatie.

De alarmering zal uitgevoerd worden door het hulpcentrum 100, dat is onze dienst: het hulpcentrum 100/112 Vlaams-Brabant. De trigger in dezen is altijd: vijf zwaargewonden, tien gewonden of meer dan twintig personen die mogelijk in gevaar zijn of geëvacueerd dienen te worden. Op het moment dat wij het plan activeren, nadat wij de eerste oproepen hebben gehoord, is dat niet duidelijk. De context en het verder verhaal van mijn nota zullen dat duiden.

Wat moet er worden uitgestuurd? Er dienen drie MUG-equipages en vijf ambulances uitgestuurd te worden. Ook daar hebben wij om 08.11 uur volledig aan voldaan.

Belangrijk te weten is dat de DIR MED op dat moment de leiding heeft van de medische discipline.

Nu kom ik tot opschaling en versterking. Opschaling omvat het verhogen van het aantal ingezette middelen en het versterken van het personeel en de logistieke middelen voor de hulpverleningsketen van discipline 2. Dat kan gebeuren op vraag van de eerste MUG-arts ter plaatse, die de functie van DIR MED waarneemt, op instructie van de DIR MED zelf, op instructie van de federaal gezondheidsinspecteur, op vraag van het coördinatie- en crisiscentrum van de regering, via de FGI of zijn vertegenwoordiger. Het plan is in dezen heel duidelijk.

Daarbij vraagt het koninklijk besluit van 16 februari 2006 dat naast de opdrachten die behoren tot de dringende geneeskundige hulpverlening, de centra van het eenvormig oproepstelsel, naast het alarmeren en oproepen van de interventie voor de hulpdiensten, ook het alarmeren en oproepen van de bevoegde overheden en het alarmeren van de betrokken ziekenhuisdiensten zouden uitvoeren.

Ik wil u graag melden dat wij reeds op 14 december 2015 — excuseer voor de fout, het moet wel degelijk 2015 zijn — een actie mochten ondernemen in het kader van een oefening rond terrorisme op de dienst noodplanning van Vlaams-Brabant. Daar werd een oefening georganiseerd, waarbij beslissingen zijn genomen en waaruit enkele besluiten zijn getrokken. Een van die beslissingen was dat, in het kader van een bommelding, een verdachte zending, een gijzeling of amok en dergelijke oproepen die zouden toekomen op het hulpcentrum 112, wij onmiddellijk en zonder verwijl contact zouden opnemen met de gouverneur, teneinde zo snel mogelijk de bijeenkomst op beleidsniveau te kunnen organiseren.

Ik kan u melden, zoals opgenomen in de tabel die volgt, dat om 08.10 uur op 22 maart de dienst Noodplanning Vlaams-Brabant op de hoogte gesteld is en dat ik de bevestiging kreeg dat de gouverneur op de hoogte was. Om 08.11 uur werd de federale gezondheidsinspecteur ingelicht. Er waren contacten met het Rode Kruis om 08.16 uur. Om 08.27 uur kon ik zelf de opstart van het logboek genaamd Crisisportaal

Vlaams-Brabant organiseren.

Verder zijn er nog contacten geweest met discipline 1, de brandweer. Discipline 3 staat continu met ons in contact, want dat is de politie en dat gebeurt via de meldkamer en het CAD-systeem ASTRID. Ook bij discipline 4 werd navraag gedaan, maar bleek op het moment van navraag reeds aanwezig op het provinciaal coördinatiecomité.

Wij zijn die dag ook die zaken blijven opvolgen. Zo konden wij noteren om 08.53 uur dat de federale fase was opgestart. Maar om 09.04 uur kregen wij ook het bericht binnen dat er een gemeentelijke fase Zaventem was opgestart sinds 08.46 uur.

Mijnheer de voorzitter, in verband met de opschaling, ik mocht onmiddellijk bij aanvang, om 08.00 uur, de operatoren bijstaan in de meldkamer. Ik was aanwezig op de dienst die dag. Wij waren aanwezig met vier operatoren. Wij zijn een dienst die draait bij een minimumbezetting van vier operatoren tijdens dagdienst en drie operatoren tijdens nachtdienst.

Tussen 08.00 uur en 08.30 uur mochten de medische directeur, de adjunct-medische-directeur, de expert opleiding en ontwikkeling en een operator in opleiding ons onmiddellijk vervoegen en ondersteunen. Tussen 08.30 uur en 11.00 uur konden nog vier extra operatoren onze meldkamer vervoegen ter ondersteuning van onze reguliere werking.

Op pagina 14 — en dan ben ik bijna in het midden van mijn nota — geef ik u een overzicht van de preciaire toestand die wij op die dag konden vaststellen. Om 08.00 uur was de initiële *call*, om 08.20 uur was er een melding van een derde ontploffing, om 08.54 uur was er een evacuatie wegens gevaar, om 09.02 uur was er een evacuatie wegens gevaar, om 09.17 uur was er een evacuatie wegens verdacht pakket, om 09.31 uur was er een evacuatie met een mogelijke bomauto ter hoogte van het vertrek, om 09.55 uur was er een melding van een tweede ontploffing achter het gebouw van DHL.

Om 12.21 uur was er een evacuatie van de vertrekhal op vraag van de politie. Om 13.21 uur werd er een pakket gevonden door DOVO. Om 13.37 uur was er een melding dat er iets zou ontploffen, of gecontroleerd tot ontploffing gebracht worden, rond 13.50 uur. Men heeft dit uitgesteld, maar om 14.15 uur kwam de effectieve melding van de DIR MED dat er een explosie geweest was, zonder slachtoffers, onder leiding van DOVO.

Ik geef u dit graag weer om de preciaire toestand waarvan wij iedere keer op de hoogte gesteld zijn, weer te geven.

Gedurende die dag mochten er veel communicaties plaatsvinden. Heel veel. Op de volgende drie pagina's probeer ik een overzicht te geven van 8.12 uur tot 14.56 uur. Belangrijk: om 14.56 uur werd het einde van het medisch interventieplan bevestigd.

Ik meen dat er te veel communicaties zijn om ze allemaal te overlopen en op te noemen. Ik kan u verzekeren dat er bijna om de 2, 3, of 4 minuten een contact geweest is met de ploegen ter plaatse. Zeker om de 10 minuten is er een contact geweest met de MUG ter plaatse die de functie van DIR MED uitoefende, of met de als DIR MED aangeduide persoon, zodra die ter plaatse was.

Deze communicaties werden door onze dienst zo goed mogelijk opgevolgd. U moet goed weten dat er op een bepaald moment dermate veel communicaties waren dat wij de vraag richtten aan alle medische middelen om hun tijden zelfstandig te noteren en enkel nog communicaties aan te gaan met onze dienst wanneer het effectief noodzakelijk en dringend was.

Op pagina 17 geef ik u graag een toelichting over de inzet aan extra middelen. Wat ik u graag wil meedelen, is dat na de aanslagen op 13.11.2015 er toch een aantal *preparatieve* acties mocht plaatsvinden. Ik noem daarbij de rondzendbrief aangaande het veiligheidsniveau nummer 4, van 23.11.2015, de reeds aangehaalde denkoefening over terrorisme van de provincie Vlaams-Brabant, de aanpassing van onze procedures ingeval van amok, gijzeling, bom, verdacht pakket, enzovoort.

Ook begin januari 2016 — wij zijn de provincie Vlaams-Brabant, wij zijn de provincie waar een van de grootste manifestaties van België doorgaat, zijnde Rock Werchter — waren wij in dat kader al bezig met planning en voorbereiding. Wij hebben een oproep gelanceerd om sowieso extra operatoren op de werkvloer

te kunnen voorzien. Wij hebben een denkoefening gestart binnen onze directie van wat kan een noodplan zijn in het kader van terrorisme. Wij zijn gaan praten met andere overheidsdiensten en ik denk daarbij op 17 02 met de dienst rond BE-Alert. Wij hebben ook meegedaan met een oefening radiocommunicatie uitgaande van het hulpcentrum te Brussel op 4 maart 2016.

Daarnaast — en dat is toch wel heel belangrijk — mocht er op 1 maart een federale workshop georganiseerd worden om de krijtlijnen van een nieuw multiplan uit te zetten. Dat plan zou de naam Maxi-MIP krijgen. Het was met een bijzondere aandacht ook richting Rock Werchter dat onze medische directie aan deze voorbereiding kon deelnemen en meewerken. In heel het verhaal dat ik u graag wil doen is het toch wel belangrijk dit even te duiden. Maxi-MIP houdt rekening met het gelijktijdig opzetten van beheer- en commandostructuren op verschillende sites en wel zo dat de afhandeling van een site niet storend zou zijn voor andere sites. De opschaling zou drie golven omvatten. De eerste golf, de middelen van de dringende medische hulpverlening van de eigen zone die worden ingezet. De inzet houdt rekening met borging van de routine DGH, van de dringende geneeskundige hulpverlening. Met andere woorden, niet alle dringende geneeskundige hulpmiddelen worden exclusief gepoold naar het incident. Wij gaan daar heel precair mee om, heel bedacht, vandaar. De tweede golf, middelen van dringende geneeskundige hulpverlening uit omliggende regio's worden naar de incidentzone gevraagd, maar niet op het incident zelf maar op verzamelpunten langsheen belangrijke invalswegen. Ze worden gedoseerd aangeboden aan de lokale hulpverleningsketen. In een derde versterkingsfase gaat men uit van versterking door logistieke en medische diensten te activeren teneinde het routineaantal middelen te verhogen. En dan kijkt men naar het ontdebelen van het aantal ziekenwagens door inzet van bijvoorbeeld het Rode Kruis en dergelijke.

Als op 23 maart 2016 om 08.27 uur de eerste melding komt rond initiatieven aangaande de opstart van het Maxi-MIP is dit voor het hulpcentrum 112 Vlaams-Brabant geen onbekende en weten wij eigenlijk wat er op ons afkomt.

Ik geef u daaronder dan ook een overzicht van de middelen die wij ingezet hebben, chronologisch. Om 08.16 uur: van het Rode Kruis vijf ziekenwagens, een SIM-inzet en een dringende sociale interventie. Vanaf 8.27 uur krijgen wij meldingen rond het Maxi-MIP. Henegouwen zou voorzien in 3 MUG-teams en 10 ziekenwagens. Het Rode Kruis zou in een colonne voorzien van 20 ziekenwagens te Peutie. Deze zou daar moeten verzameld worden en zouden gedoseerd ingezet worden.

Om 08.29 uur krijgen wij melding dat de ziekenwagens Vilvoorde 1, Vilvoorde 2, Londerzeel 1, Londerzeel 2 extra ingezet worden. Om 08.38 uur wordt een extra ziekenwagen van Brussel ingezet. Om 08.39 uur, expliciet op vraag van de MUG ter plaatse, wordt een extra MUG ingezet, zodanig dat er 4 MUG's ter plaatse aanwezig zijn. Vandaar. Om 08.42 uur is er zelfs een afspraak met het hulpcentrum te Brussel om een aantal ziekenwagens in het kader Maxi-MIP te positioneren op de fly-over. De fly-over ter hoogte van de luchthaven is op dat moment ons rendez-vouspunt. Om 08.59 uur is er contact met Antwerpen. Ook in Antwerpen wil men graag een dergelijk Maxi-MIP opstarten. Wij toetsen dat af met de leiding van de medische operaties, zijnde de DIR MED. Antwerpen zal later ingezet worden ter ondersteuning van het militair ziekenhuis te Neder-over-Heembeek.

Om 09.02 uur krijgen wij melding dat de Maxi-MIP-colonne Henegouwen volledig is gevormd op de parking Nijvel. Om 09.05 uur wordt een extra ziekenwagen Sint-Lucas en een MUG Schaarbeek ter plaatse gemeld. Om 09.11 uur krijgen wij melding dat er 4 ziekenwagens van de brandweer van Brussel vertrokken zijn naar de luchthaven, om zich te positioneren op het rendez-vouspunt. 4 andere staan in reserve in de helihaven. Ik heb het even aangeduid: om 09.11 uur is er ook de ontploffing te Maalbeek. Vanaf 09.14 uur is er een volledige heroriëntering van de regulatie op de luchthaven naar ziekenhuizen buiten Brussel. Er wordt een afspraak gemaakt, zijnde dat alle gewonden van de luchthaven zullen getransporteerd worden naar ziekenhuizen buiten Brussel, waarbij wij de Brusselse ziekenhuizen maximaal ontlasten voor slachtoffers van Maalbeek.

Om 09.24 uur worden 5 ziekenwagens van de parking Nijvel via het hulpcentrum Mons naar het CCOT op de luchthaven gestuurd en effectief ingezet. Om 09.28 uur vraagt het hulpcentrum 112 Brussel zijn 5 ziekenwagens onderweg naar de luchthaven terug voor een medisch interventieplan dat opstart te Maalbeek. Om 09.30 uur begeeft de colonne Antwerpen zich naar de parking Puurs en de colonne Oost-Vlaanderen naar de parking Groot-Bijgaarden. Om 09.34 uur vertrekt de colonne Henegouwen naar de luchthaven en er wordt daar tegelijk een tweede colonne gevormd. Om 09.35 uur sturen onze diensten de MUG-diensten van de colonne Henegouwen naar Maalbeek. Om 08.38 uur zullen de 5 ziekenwagens vertrekken van de luchthaven richting voorpost Anderlecht.

Om 11.04 uur meldt de DIR MED dat de medische keten op de luchthaven momenteel voldoende capaciteit heeft om de aanwezige personen in het CCOT te behandelen. Ziekenwagens die radiofonisch zijn, dus die een slachtoffer hebben afgeleverd in een ziekenhuis, mogen terugkeren naar hun standplaats. Om 11.10 uur zullen 3 MUG's, de MUG Sint-Lucas, de MUG Vilvoorde en de MUG Militaire, de luchthaven opnieuw verlaten.

Om 11.11 uur vraagt de FGI, de federale gezondheidsinspecteur, extra ondersteuning voor de brandweer bij de *sweeping* van de inkomhal. Om 11.15 uur vraagt het Militair Hospitaal extra personeel ter ondersteuning van de lichtgewonden die zijn overgebracht naar het Militair Hospitaal te Neder-over-Heembeek. Om 11.36 uur zullen de middelen van Puurs, zijnde het MIP Antwerpen, vertrekken naar Neder-over-Heembeek. Om 11.47 uur krijgen wij de melding dat een federaal callcentrum wordt geopend en om 11.48 uur zal de colonne Antwerpen aankomen in Neder-over-Heembeek.

De laatste berichten die ik hier opnoem, zijn de volgende. Er wordt een autopomp van de brandweerpost Zaventem naar de luchthaven gestuurd voor mankracht bij de opstelling van een medische ondersteuningscontainer. Om 13.07 uur krijgen wij de melding van het Rode Kruis Hoboken dat nog 7 ziekenwagens ter beschikking stelt. Wij maken deze melding over aan het hulpcentrum van Brussel. Om 13.36 uur wordt nog 20 kilo — geen 209 kilo — springstof gevonden.

Om 13.38 uur meldt de DirMed dat drie ziekenwagens van de federale politie, twee ziekenwagens van de luchthaven MEDA, één ziekenwagen van het Militair Hospitaal, één ziekenwagen vanuit Zaventem en vier ziekenwagens van het Rode Kruis ruim voldoende zijn.

Om 14.40 uur is er een afbouw van de brandweerploegen op de luchthaven. Alle medische middelen mogen terugkeren naar hun normale standplaats.

Om 14.56 uur meldt de DirMed: einde van het medisch interventieplan op de luchthaven.

Op pagina 20 geef ik u graag een schets van de opstelling van de diverse maxi-MIP colonnes zoals getracht is om die te organiseren rondom Brussel en rondom de luchthaven.

Op pagina 20 geef ik u mee dat de DirMed om 14.56 uur het einde van het medisch interventieplan op de luchthaven meldt. In totaal zullen vier MUG-teams ingezet zijn op de luchthaven, ongeveer acht artsen van MEDA, ongeveer negenenveertig ziekenwagens en vijf Snelle Interventieteams van het Rode Kruis. Honderdeenveertig slachtoffers werden gereguleerd.

Om 11.04 uur wordt de VMP afgeschaald, ongeveer drie uur na opstart naar aanleiding van het incident.

Vanaf het moment dat het incident in Maalbeek zich voordeed, worden de Brusselse ziekenhuizen ontzien binnen de regulatie van de slachtoffers op de luchthaven.

Op pagina 21 geef ik u een beeld van de ziekenhuizen waar de slachtoffers van de luchthaven en de slachtoffers van metro Maalbeek maximaal naartoe gebracht werden. Daaronder geef ik u ook een overzicht van de verdeling van de slachtoffers over de ziekenhuizen. Daaruit blijkt duidelijk dat de Brusselse ziekenhuizen in dezen maximaal ontzien werden.

Om af te ronden, op pagina 22 geef ik een overzicht van 22 maart 2016. In totaal zullen wij 668 oproepen behandeld hebben, gedurende de twaalf uur van 07.00 tot 19.00 uur. U ziet in de kolom ook dat er tussen 08.00 en 09.00 uur ongeveer 110 oproepen onze centrale mochten bereiken, naast de regulatie van al die ziekenwageninterventies en al die diensten.

Tussen 09.00 en 10.00 uur kwamen er nog 97 oproepen en tussen 10.00 en 11.00 uur nog 59 oproepen binnen.

Op de volgende pagina merkt u dat wij ongeveer 20 reguliere brandweerinterventies behandeld hebben. Onderaan die pagina ziet u dat er die dag ongeveer 99 medische interventies werden afgehandeld. Voor mij duidt dat erop dat wij er op die dag in geslaagd zijn, naast de diensten buiten routine, ook de diensten in routine op een correcte manier op te vangen en af te handelen.

Graag wil ik daarmee mijn toelichting afronden. Het document dat ik overhandigd heb, bevat nog enkele andere punten in het kader van de VTM-reportage van deze week. Als er daaromtrent vragen zijn, dan zal ik die graag beantwoorden.

Op de laatste pagina, pagina 32, staan de interne debriefing en de verbeterpunten, zoals wij die mochten opstellen, intern in onze dienst. Ook wij hebben een interne evaluatie gehouden van wat ons die dag is overkomen, hoe wij dat aangepakt hebben, individueel met de operatoren van die dag. Enkele punten zijn naar voren gekomen. Op de eerste plaats vinden wij de vraag naar een plan voor terreur op een openbare plaats zodat wij dat heel strikt en heel correct kunnen toepassen. Ook vragen wij naar een snellere opstart van het crisisportaal zodat dit binnen onze systemen mogelijk is. Wij vragen ook naar een aantal *whiteboards* of structuurborden zodat wij de overzichten die wij vandaag op onze computer hebben staan, nog gedetailleerder en nog flexibeler kunnen weergeven. Ook zijn er enkele vragen omtrent extra opleiding, intern, binnen onze centrale, zodat er duidelijkheid komt over zaken zoals het BABI-plan en over de vraag hoe we omgaan met interventiediensten die eigen middelen uitschakelen zonder dat wij daarvan op de hoogte zijn of hoe we ermee omgaan als op de plaats van interventie diverse leidinggevendenden mekaar al dan niet tegenspreken.

Er is absoluut vraag naar een eenvoudiger tool voor de alarmering van eigen personeel zodat wij die mensen nog sneller op de hoogte kunnen brengen.

Er is ook vraag naar meer telefonie zodat alle communicatie die wij doen, wordt genoteerd. In dezen hebben wij veel communicatie gedaan, maar is er ook communicatie buiten onze CAD-systemen gebeurd, die als dusdanig niet werd genoteerd. Indien er meer CAD-telefonie is, kan op die momenten ook meer worden genoteerd en wordt het automatisch geregistreerd.

Er is absoluut een verbetering in onze werking nodig qua qua printers zodat zaken gemakkelijk kunnen worden afgedrukt. Wij denken eraan en overwegen of camera-recording en voice-recording binnen onze meldkamer een oplossing kunnen zijn, om in dergelijke omstandigheden nog een beter en gedetailleerder actieverslag te kunnen opstellen.

Mijnheer de voorzitter, dat was mijn nota, die ik ter verduidelijking van die dag heb gemaakt. Ik hoop dat ze een beeld geeft van wat 22 maart 2016 voor onze centrale mocht betekenen. Ik ben heel graag bereid alle vragen die jullie hebben, toe te lichten en te beantwoorden.

De **voorzitter**: Mijnheer Engels, ik denk dat ik de tolk van de commissie ben, wanneer ik u dank zeg voor de grote ijver en de poging tot precisie die u aan de dag hebt gelegd. U hebt een tijdslijn gemaakt. U hebt een en ander ook kwantitatief uitgedrukt. Dat is voor de commissie een uitermate nuttig instrument.

De bedoeling is dat ikzelf en de commissie u toch nog een aantal vragen ter verduidelijking zouden kunnen stellen.

Ik zal beginnen met een algemene vraagstelling.

U verwijst ernaar op pagina 32. Wanneer wij over een noodnummer of het nummer 112 spreken, staat of valt het functioneren ervan in belangrijke mate met goed functionerende communicatielijnen. We moeten burgers en mensen in nood kunnen bereiken. Anderzijds moet intern natuurlijk wat moet gebeuren, aan de verschillende diensten op een goede manier kunnen worden gecommuniceerd.

Er is heel wat te doen geweest rond de overbelasting van lijnen waardoor men op andere communicatietechnieken is moeten terugvallen, zoals WhatsApp's, sms'en en dies meer. De lijnen functioneerden door overbelasting van de netwerken immers niet meer.

Hoe hebt u dat ervaren?

Meer in het algemeen zijn ook voor het ASTRID-communicatienetwerk verschillende interpretaties of evaluaties gemaakt. Ik heb ook begrepen dat een en ander qua interne evaluaties nog lopende is.

Hoe blikt u daarop terug?

Ik heb nog een tweede vraag.

Is het correct dat u op een bepaald moment een beroep op het Rode Kruis hebt gedaan of op een aanbod van het Rode Kruis voor een bijkomende telefooncentrale? Ik haal dat maar even aan om u de volgende algemene vraag te stellen.

Los van het functioneren van de communicatielijnen, denkt u dat u voor het vervullen van uw opdracht uw dienst globaal genomen over genoeg mensen en over genoeg middelen beschikt?

Dat is een heel algemene vraag. Wanneer u een beroep doet op anderen, dan zie ik dat het allemaal toekomt en dat een en ander wel in elkaar valt.

Wanneer u echter op dit ogenblik een evaluatie moet maken of u genoeg mensen en middelen hebt, wat is dan uw antwoord op die vraag?

De belangrijkste van mijn twee vragen is op dit ogenblik echter de vraag naar de overbelasting van de communicatielijnen en van het ASTRID-communicatienetwerk.

Erik Engels: Mijnheer de voorzitter, ik wil graag in onderverdeling op uw vraag antwoorden.

Ik wil het eerst hebben over de oproepen van burgers naar onze centrale.

Vanaf 8 uur – ik heb al aangehaald dat wij op dat moment met vier operatoren op de dienst zijn – overvalt ons eigenlijk een soort tsunami. Je moet beslissingen nemen, omdat een regulatie buiten routine moet opstarten, maar je moet ook de regulatie binnen routine aan de gang houden. Je moet de operatoren opdelen en beslissen wie de normale routine beheert en wie zich bezighoudt met de noodplanning, de alarmering en de activatie. Dat vraagt middelen, tijd en inzet van mensen. Op dat moment moet je eigenlijk beslissingen maken. Daarvoor zijn wij er ook.

Wat ons vooral is opgevallen, is dat wij op onze schermen een aantal wachtlijsten zien ontstaan, maar dat wij de indruk hebben dat wij die altijd hebben kunnen beperken. Er is een enorme inspanning geleverd door de op dat moment vier aanwezige operatoren om eigenlijk dubbele werkzaamheden te draaien, een overzicht van de feiten te houden en alsnog de oproepen te verwerken, alsook voor een stuk te luisteren naar mensen en hun advies te geven, en tussendoor ook aan de burger die helemaal niet betrokken is bij de luchthaven, de juiste middelen te sturen.

Ben je op dat moment met vier mensen te weinig? Absoluut, laat dat heel duidelijk zijn, maar om 8 uur, 8.05 uur en 8.15 uur is het roeien met de riemen die je wel of niet hebt en alle hens aan dek.

Ik kijk verder naar de rest van de dag. Op een bepaald moment hebben wij inderdaad ook melding gekregen en zelf ondervonden dat een aantal communicatiekanalen, gsm en dergelijke, verminderde qua capaciteit en zelfs uitviel op een bepaald moment. Dat ondervonden wij aan den lijve. Hebben wij op dat moment kunnen vaststellen dat sommige mensen ons niet konden bereiken? Eigenlijk weet men dat op dat moment niet. Als de communicatie niet kan doorkomen, is daar niet direct zicht op. Wat wij wel konden doen, zodra wij dat hadden vastgesteld, is contact opnemen met onze ASTRID-leverancier en wij hebben daarvan melding gemaakt, zowel naar de technici als naar onze overheid in Brussel. Wij vermoeden en ondervinden een uitval, want wij hebben zelf geen communicatie meer. Kunnen jullie dat bevestigen? Wordt daaraan gewerkt enzovoort?

Op dat moment – dat was al na 11 uur – hebben wij dus inderdaad ondervonden dat er zich problemen voordeden. Wat daarvan de uitval is van burgers die ons op dat moment probeerden te contacteren, is onduidelijk.

U vraagt mij of wij intern nood hadden aan communicatie. U hebt het daarnet al aangehaald. Wij zijn begonnen met reguliere communicatie, dat wil zeggen via radio en telefonie.

Af en toe was er zo veel communicatienood dat wij ook onze gsm's hebben gebruikt om nog extra communicaties te kunnen doen. Op een bepaald moment hebben wij ook de uitval van het middel van die gsm's ondervonden en zijn wij overgestapt van telefonie via gsm naar sms via gsm. Dat werkte wel nog.

Ik weet dat er binnen mijn medische directie een WhatsApp-groep was gecreëerd die continu met de

verschillende echelons in contact stond. Als dusdanig kwam ook via die weg informatie binnen.

Het was niet eenvoudig werken, maar wij hebben onze plan getrokken. Op die manier kregen wij ook informatie binnen over de aanslagen in Maalbeek. Op die manier heeft die ons correct en op het juiste moment bereikt en konden wij de juiste beslissingen nemen.

Is dat een mankement geweest? Absoluut. Er is op dat moment nood aan communicatie, maar we hadden geen andere riemen om mee te roeien, dus wij hebben het geprobeerd op alle mogelijke manieren. Wij hebben vastgesteld dat het probleem meer bij Proximus lag dan bij andere operatoren, maar wij zijn blijven communiceren met alle middelen die wij hadden om alle mogelijke partners in het noodplanningsverhaal online te brengen en daarmee afspraken te maken.

U vraagt mij naar de ASTRID-communicatie. Heel het verhaal dat ik u hier schets, met al die communicaties tot 14.56 uur, 90% daarvan is verlopen via ASTRID-communicatie. Ik zal u dus niet zeggen dat de ASTRID-communicatie heeft uitgelegd.

Was het soms moeilijk en hadden wij het gevoel langer dan normaal te wachten om die communicatie tot stand te brengen? Ja, absoluut. Zijn er daardoor communicaties verloren gegaan of niet doorgegaan? Mogelijk wel, maar ook daarvan heb ik niet direct gegevens. Ik veronderstel dat iedereen die een belangrijke communicatie had, na een eerste keer proberen, opnieuw probeerde tot die communicatie tot stand kwam.

Wij hebben wel een vertraging opgemerkt. Dat werd mij althans gemeld door mijn operatoren.

De **voorzitter**: Dank u wel. Het woord is nu aan de commissie.

Philippe Pivin (MR): Merci, monsieur le président. Je veux d'abord, lieutenant, vous féliciter pour la qualité de votre rapport, en regrettant évidemment qu'on le découvre maintenant lors de cette audition. Ça aurait été bien qu'on ait un petit peu de temps pour l'analyser. Mais peu importe, on rattrapera ce temps.

Vous remercier pour un exposé extrêmement précis, extrêmement minutieux. Je sais maintenant à quel moment a eu lieu le premier appel, de qui il émanait et comment vous les avez finalement relayés. Ce sont des questions que je voulais vous poser, auxquelles vous avez déjà par anticipation répondu.

Je voudrais vous demander alors, à la lumière de tous ces constats que vous avez faits, de toute cette description, si vous considérez que les procédures ont fonctionné, sous réserve évidemment de la question des communications, mais si vos procédures ont fonctionné de manière tout à fait optimale, en parfaite proactivité avec tous vos interlocuteurs. Et si c'est bien le cas, vous demander à ce moment-là, lieutenant, s'il est exact, comme on l'a découvert ce matin, que vos services ont commencé, ou auraient commencé (je suis prudent je le mets au conditionnel) auraient commencé par refuser un renfort émanant de la Région bruxelloise. Ce n'est en tout cas pas du tout ce que je constate à la lecture de votre exposé chronologique. Mais bon, puisqu'une secrétaire d'État a jugé utile de livrer cette réflexion, j'aimerais avoir votre analyse de cette situation, savoir s'il y a eu un refus; et si oui, sur quelle justification.

Et alors, je voudrais vous poser une question qui m'apparaît maintenant en lisant la note. La troisième charge d'explosifs qu'on a découverte, c'est quand même bien celle qui était sur un chariot et que, lors de notre visite sur place, M. Feist nous a dit avoir vu sur un écran de contrôle. Parce que si c'est bien celle-là, je suis quand même stupéfait de constater qu'elle pèserait 209 kg, dans votre rapport. Que ce soit 20 kg me paraîtrait plus normal, mais si c'est 209 kg, je vois déjà pas comment on l'a sortie du taxi, hein. Voilà, lieutenant, merci pour vos réponses.

Erik Engels: Mijnheer de voorzitter, mag ik starten met de laatste vraag? Geachte, ik wil u graag bevestigen dat het geen 209 is maar 20 kg. Ik zal heel eerlijk zijn, de samenstelling van het rapport brengt mij terug naar 22 maart. De samenstelling van het rapport is niet eenvoudig geweest, maar ik heb oprecht een rapport proberen te maken dat u ook een beeld geeft van wat ons die dag overkomen is. Helaas zijn er een aantal datums en ook dat gegeven is mij ontgaan en heb ik daar een fout gemaakt. Mijn verontschuldigingen.

De **voorzitter**: U had daar al op gewezen, luitenant. Ik denk dus dat dat punt al gemaakt is. De andere vragen dan.

Erik Engels: Wel, ook ik heb vanmorgen de krant gelezen. Ik ga beginnen met uw eerste vraag, ja, de procedures zijn gevolgd. Wij beschikken binnen onze noodplanning over een medisch interventieplan. Dat is belangrijk. Hadden we dat niet gehad, dan hadden we eigenlijk geen kapstop gehad. Maar we hebben het wel. Het is opgesteld in 2009. Sinds 2009 weten we wat we doen als we in zo'n noodsituatie terechtkomen. Sinds 2009 heeft de medische discipline daarvoor een plan. Ik kan u verzekeren, dit plan heeft gewerkt. Dit plan is een houvast geweest, dit plan heeft ervoor gezorgd dat er automatismen zijn ontstaan en dat er structuur en leiding ontstaat. Dat is belangrijk in deze gegevens.

Ieder incident – dat vertel ik u graag vanuit mijn ervaring – en zeker dit soort incident begint altijd met een heel moeilijke fase. Wel, door onze snelle opstart hebben wij die fase eigenlijk tot een minimum kunnen beperken en was er eigenlijk van in het begin een structuur, een afspraak hoe gaan we dit doen. Het medisch interventieplan van 2009 heeft ons een handvat en een houvast gegeven. En ja, daarin staat vermeld hoe je dit aanpakt en hoe je dit doet. Je gaat een aantal mensen aanduiden, je gaat een aantal middelen sturen. Op basis daarvan gebeurt er een verdere opbouw. Er is duidelijk aangegeven wie de leiding heeft. Er is duidelijk aangegeven hoe we daarmee omgaan en hoe we verder opschalen. Ook dat is allemaal in dit plan van 2009 heel duidelijk actief. Ik ben blij dat dit plan er was. Dit plan hebben we gevolgd. Dit plan oefenen we met onze operatoren. Uit mijn brandweervervaring weet ik dat dit plan ook bekend is in brandweermiddens. Vandaar.

Als u mij vraagt of er hulp geweigerd is, dan zeg ik nee, er is geen hulp geweigerd, maar er is wel gezocht naar concrete afspraken, binnen de procedures en binnen de plannen. Als wij dat plan op een bepaald moment activeren, dan weten wij heel goed wie op dat moment de leiding heeft en wie op dat moment beslissingen zal nemen voor een verdere opschaling van dat plan. Wat men in dergelijke omstandigheden niet mag doen, is het plan verlaten. Als men terechtkomt in freewheelen of andere omstandigheden, dan ontstaat er nog meer chaos. Daarom is dat plan gevolgd.

Zijn er voorstellen geweest? Ja, absoluut. Zijn die voorstellen gekaderd binnen het maxi-MIP? Ja, absoluut. Is er bekeken of die reserves opgebouwd en ingezet konden worden op een moment dat die nodig waren? Ja, absoluut. Is er hulp geweigerd? Nee, wij hebben gezocht naar oplossingen om de reserves op te bouwen. Daar wil ik toe komen. Was dat eenvoudig? Nee. Er is communicatie geweest. Die vindt u terug in de communicatielij, die ik voor u opgemaakt heb. Er waren heel veel vragen, zowel van burgers als diensten, maar wij hebben een houvast, een structuur. Op dat moment moet men die structuur behouden. Iedereen kent die structuur. Verlaat men die structuur, dan creëert men meer chaos.

Wij hebben ieder moment met de directie van het hulpcentrum 112 alle gegevens die wij binnenkregen, geëvalueerd, zodat wij binnen de klijtlijnen van het medisch interventieplan konden blijven. Op die manier hebben wij reserves opgebouwd en hebben wij getracht naar een consequent geheel te gaan. De melding, om 9 u 11, van een extra incident te Maalbeek was verschrikkelijk, maar de opbouw van de reserves heeft ervoor gezorgd dat wij een antwoord hadden. Met die reserves waren wij klaar. Wij waren klaar voor een tweede. Wij waren klaar voor een derde en wij vreesden nog veel meer. Ik wil u alleen maar zeggen dat men de structuur moet waarmaken, als zoiets zich voordoet. Men moet de structuur volhouden.

Wat ik vanmorgen in de pers gelezen heb, doet heel erg pijn. Dat zeg ik u eerlijk. Ik heb heel veel mensen ingezet. Zij hebben alles van zichzelf gegeven. Ik ben heel trots op alle hulpverleners. Ik beschouw mijn operatoren ook als hulpverleners. Wat vanmorgen in de pers stond, is niet correct.

Op zich is het belangrijk te weten dat, zoals ik daarstraks heb aangehaald, het hier gaat om collectieve hulpverlening.

Collectieve hulpverlening is niet gelijk aan individuele. Collectieve hulpverlening wil zeggen: effectief zoeken naar de meest efficiënte inzet van de middelen. Men moet ervan uitgaan en we hadden dit in het achterhoofd: een terreuraanval zoals wij nu meemaken, komt nooit alleen.

Wij hadden een oefening gehouden met de provincie Vlaams-Brabant waar het niet bij één incident bleef. Wij hebben ook gekeken naar de aanslagen in Parijs, waar het niet bij één bleef. Het bekijken van de opbouw van de reserves, de inschakeling ervan in het maxi-MIP, en mensen ervan overtuigen daar deel van uit te maken, dat was onze taak.

Het is ook heel belangrijk te weten dat de leiding voor de inzet van medische middelen ligt bij de medische discipline. Die ligt op dat moment, na de activering van het medisch interventieplan, niet bij het hulpcentrum.

Het is de medische directeur, die de leiding heeft ter plaatse. Dat is een heel belangrijk gegeven.

Ik heb u de vele evacuatiemeldingen mogen meegeven. Wij waren niet ter plaatse. Wij hebben die allemaal gehoord, gezien op tv, en dergelijke. Dat gaf ons het beeld van een situatie die zeer bedreigend overkwam. Ook vanuit die achtergrond was het heel belangrijk het plan met twee handen vast te houden, de leiding van het plan en de doelstelling aangaande het collectief inzetten van de middelen vast te houden.

Philippe Pivin (MR): Merci pour ces rectifications parfaitement légitimes.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Engels, ik dank u voor uw uitvoerig rapport. Wanneer ik alles heb mee kunnen volgen – ik denk dat ik namens alle collega's kan spreken – vind ik dat uw ploeg en al uw medewerkers zeer veel hulde verdienen.

Ik zou graag nog een vraag stellen over het plan en het maxiplan. Lees ik goed dat er eigenlijk een geactualiseerd plan was, wellicht na de aanslagen in Parijs, waarvan in uw rapport staat dat het nog niet in detail was uitgewerkt en nog niet was gepubliceerd, maar het wel procedures deed wijzigen? Heeft het feit dat het maxiplan nog niet af was parten gespeeld op het terrein, te meer omdat het niet alleen op uw diensten betrekking heeft, maar ook op hulpverleningsdiensten in andere provincies? Als het plan toen nog niet af was, is het dan de bedoeling het af te werken? Binnen welk tijdsbestek? Zal dat extra middelen vergen?

Hebt u de vragen ook gesteld aan uw bevoegde oversten en/of aan de regering? U hebt er eigenlijk al op gealludeerd. Zal dat consequenties hebben? Is het mogelijk binnen de huidige budgettaire marges die uw diensten ter beschikking zijn gesteld of vergt dat extra middelen?

Erik Engels: Mijnheer de voorzitter, wat het maxiplan betreft, is het correct. Op 1 maart 2016 werd het voor de eerste keer naar voren gebracht tijdens een federale workshop binnen de FOD Volksgezondheid. Wij waren daar heel blij mee, want het bekommerde ons. Ik geef zelf al aan in mijn document dat ik op 28 januari 2016 aan mijn directie vroeg mee te denken richting Rock Werchter, waar zich 60 à 80 000 mensen samen bevinden. Daar moeten wij een plan voor hebben.

Als men dan is teruggekomen met de voorbereiding en het maxiplan, dan was dat voor ons een enorme opluchting. Men was begonnen aan iets groters, aan iets dat boven het medisch interventieplan staat, dat meer aankan en toch niet alle middelen in een eigen grondgebied wegzuigt. Dat vraagt een stuk solidariteit van alle provincies in België of alle omliggende provincies. Vlaams-Brabant wordt omringd door alle provincies, behalve West-Vlaanderen en Luxemburg. Dat gaf dus zeker moed, omdat men ermee bezig was en mee was begonnen. Dat geeft ook oplossingen in dit soort interventies, die men niet kan vergelijken met reguliere ongevallen en dergelijke. Dit gaat veel verder dan dat.

Het maxiplan biedt oplossingen. Vraagt het maxiplan meer capaciteit en dergelijke? Neen, het vraagt solidariteit en inzet op het moment zelf.

Het vraagt communicatie. Dat is belangrijk. Als u mij vraagt: heeft dit een impact gehad dat dit eigenlijk een plan was bij een aantal mensen, dat nog niet uitgeschreven was? Ja, waarschijnlijk wel. Maar wat belangrijk was, was dat onze mensen, mijn mensen, mijn medische directie, hiervan heel goed doordrongen en heel goed op de hoogte waren, en dit konden kaderen en dit konden inschuiven in een bestaande toestand. Zal dit moeten verder uitgedragen en uitgetekend worden? Absoluut. Zal dit moeten verder geoefend en gefinetuned worden? Absoluut. Is men daarmee bezig? Absoluut. Men laat dat niet liggen, dat is mijn ervaring. Ik denk dat men daar binnenkort ook definitief mee naar voor zal komen. Ik denk dat we binnenkort een nieuw plan zullen hebben. Je zal altijd het bestaande medische interventieplan hebben van 2009 en daarboven zal er iets bestaan voor grotere incidenten, die eigenlijk tot vier keer een standaard medisch interventieplan overstijgen. Vandaag de dag hebben we dat echt wel nodig, vandaar.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mag ik daaruit afleiden, luitenant, dat de aanpassingen die u zeer snel hebt gedaan na 13 november, aanleiding hebben gegeven tot acties op het terrein, waardoor de hulpverlening sneller en efficiënter is verlopen?

Erik Engels: Op 22 maart 2016 heeft dit ons effectief geholpen en ondersteund. Op het moment waarop we wisten dat dit in opbouw was, wisten we dat die extra capaciteit aanwezig was. Dan konden we voorzien dat die gedoseerd, op vraag van de medische directie die de leiding had van de operaties, een inzet zou krijgen.

Vandaar.

Meryame Kitir (sp.a): Luitenant, ik heb één vraagje. Verschillende mensen hebben het al gezegd: in dergelijke situatie is communicatie heel belangrijk. U hebt een zeer gedetailleerde samenvatting gegeven, waarvoor ik u dankbaar ben.

U hebt gezegd dat Astrid gewerkt heeft, misschien niet altijd erg optimaal. Van vorige spreker hebben we meegekregen dat de mobiele mast op dat moment werd gebruikt in Brussel, in Zaventem. Zou het geholpen hebben voor het systeem Astrid als er ook bij jullie een mobiele mast stond, of niet?

Erik Engels: Als u naar ons verwijst, verwijst u naar de luchthaven. De vraag is eigenlijk: zou het geholpen hebben, moest er een mobiele mast extra op de luchthaven gestaan hebben? Ik denk dat alle middelen zouden geholpen hebben. Of dat op zich voldoende zou geweest zijn, dat is weer een andere vraag. Er zijn wel degelijk een aantal aspecten die we in dezen niet uit het oog mogen verliezen.

Zolang ik binnen het brandweerwezen actief ben en wij gebruikmaken van ASTRID-communicatie, zijn daaraan regels en toepassingen verbonden. Het is absoluut noodzakelijk dat deze worden uitgevoerd.

Dat wil zeggen dat als men naar een grote interventie gaat, men de scanmodus uitzet omdat die de capaciteit van het geheel verlaagt. Men weet waarnaar men rijdt en wat de realiteit op dat moment is, men is of moet daarop getraind zijn en men voert dat op dat moment uit omdat het een noodzaak is in het algemeen belang.

Zou een extra capaciteit hebben geholpen? Vast wel, maar de regels naleven is ook een punt dat steeds weer naar voren komt en waaraan we veel aandacht moeten besteden.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur Engels, je m'associe également à mes collègues pour vous féliciter pour votre rapport.

Comme première recommandation, vous dites qu'"il faut mettre en place un plan terreur espace public". Je voudrais savoir ce qui a éventuellement manqué et quels seraient les éléments que vous n'avez pas trouvés dans le plan actuel et que vous auriez aimé retrouver dans ce type de plan, puisque vous les mettez en première recommandation.

Deuxième question. Vous avez mentionné dans votre rapport avoir pris en charge 141 victimes. À quel moment précis avez-vous eu une estimation correcte du nombre de victimes, lorsque celui-ci s'est élevé à plus de 100? À quel moment cette information vous arrive-t-elle?

Vous avez envoyé sur place 4 SMUR, 8 médecins MEDA. En ma qualité de médecin, je m'interroge sur le fait de savoir si cette capacité était suffisante par rapport au nombre total de victimes qui étaient prises en charge.

Erik Engels: Ik had geen vertaling, maar ik zal uw vraag zo goed mogelijk proberen te beantwoorden.

Ja, wij hebben een terreurplan nodig. Wat is het verschil tussen een normaal plan en een terreurplan? Dan verwijs ik graag naar onze preparatoire acties en het initiatief van de gouverneur van Vlaams-Brabant. Hij heeft ons samengebracht in een denkoefening, waarin verschillende aspecten van verschillende opeenvolgende aanslagen tot uiting kwamen.

Die denkoefening heeft ons geleerd dat men op dat moment niet alle middelen inzet op één incident, maar dat men moet uitgaan van een bepaald gevaar. Dat is een. Twee, een mogelijkheid tot meerdere incidenten, het een na het ander, waarbij er een dreiging zou kunnen zijn voor de eigen hulpmiddelen teneinde bepaalde zaken te onderbreken, zodat ook de hulpverleningsketen in moeilijkheden zou komen. Dat is belangrijk.

In een aantal plannen die op dat moment aan bod kwamen, bij gijzeling, bij amok, bij een verdacht pakket, bij een bom en dergelijke, is de standaardfilosofie eerst de inzet van politionele diensten die ervoor zorgen dat het terrein veilig en vrij is en dan pas de inzet van civiele of medische diensten.

Eerst is er dus nood aan communicatie en kijken wat kan en mag. Dan gaat men de middelen inzetten ter

ondersteuning van slachtoffers en gewonden. Het is eigenlijk een andere manier om naar een incident te gaan. Dat soort plan hebben wij vandaag nodig.

Als wij vandaag kijken naar de plannen die bestaan rond de luchthaven, denk dan aan een vliegtuig in moeilijkheden of een vliegtuig in nood, dan worden alle middelen gegroepeerd, gestuurd naar de plaats incident, zonder twijfel.

In terreurplanning moet men dat systeem voor een deel aanpassen en waar nodig omdraaien.

Het is niet aan mij om dat plan op te maken, maar als ik vergelijk met de huidige plannen en de mogelijkheden die wij in die oefeningen hebben onderzocht en wat wij daaruit hebben opgemaakt, dan denk ik dat daaraan effectief nood is.

Zodra een dergelijke melding zich opnieuw zou voordoen, kunnen wij aan onze operatoren zeggen: volg dit stappenplan en u komt in een structuur terecht. Die structuur gaat u een houvast geven om dit incident tot een goed einde te brengen.

U vraagt mij naar de 141 slachtoffers die er zijn geweest. Heel concreet, om 11.21 u in mijn communicatieschema, vindt u een melding van de federale gezondheidsinspecteur die ons een eerste eindbalans heeft gegeven.

Of zij op dat moment over 141 gesproken heeft... Volgens mij sprak zij op dat moment nog over een aantal U1's, een aantal U2's en een aantal U3's. De slachtoffers worden gegroepeerd in categorieën. Ik denk dat zij het aantal van 141 op dat moment nog niet vernoemd heeft. Wel hadden wij toen al een globaal overzicht van de grootteorde.

De vraag werd gesteld of de inzet van vier MUG's en acht geneesheden van MEDA voldoende was. Het komt mij niet toe om die vraag te beantwoorden. Ik volg in dezen de structuur van het medisch interventieplan, die een leiding aanduidt. Die leiding bestaat uit de eerst aanwezige MUG en uit de aanduiding van een door ons zo genoemde medisch directeur. Van zodra die mensen ter plaatse waarnemen dat er nood is aan extra middelen, dan zullen zij die vraag stellen. Die vraag hebben wij ook gekregen. Op een bepaald moment werd immers de inzet van een extra MUG gevraagd door de MUG-militairen of door de medisch directeur. Die MUG-inzet is er op dat moment gekomen en werd zonder problemen gerealiseerd. Indien de medisch directeur op dat moment nog meer middelen zou hebben gevraagd, dan hadden wij die middelen zonder enig probleem ter beschikking gesteld. De vraag of het aantal ingezette middelen voldoende was, is een inschatting van die persoon in die functie op dat moment.

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, je voudrais également m'associer aux remerciements exprimés et dire combien j'ai apprécié l'exposé très clair de notre témoin.

Ma première question, monsieur le président, vise à étendre votre question relative à ASTRID. Certains considèrent que le système est peut-être trop complexe et que parfois, les utilisateurs ont des difficultés à l'utiliser. Est-ce la perception du lieutenant?

En matière de communication, nous savons que les centrales 112 ne sont pas connectées entre elles pour l'instant et que cela pose des problèmes dès qu'il faut passer au niveau régional ou fédéral. Qu'en pensez-vous et pouvez-vous suggérer des améliorations?

Erik Engels: Mijnheer de voorzitter, mijnheer Demeyer, ik dank u voor uw vraag. Ik ben blij dat u mij die vraag stelt.

Ik zal eerst proberen een antwoord te geven op uw eerste vraag. Is ASTRID vandaag te complex? Is het gebruik van ASTRID-toestellen te complex?

Mijnheer Demeyer, ik antwoord u graag. Ik ben een pompier in hart en nieren. Dat wil zeggen dat men traint, traint en traint, tot vervelens toe. Men oefent, herhaalt en herbegint het hele proces. Dat stopt nooit. Men traint meer dan dat men op interventie gaat. Dat is belangrijk.

Vraagt u mij of de systemen te complex zijn, dan is het antwoord neen. Is er nood aan megaveel oefening en training? Ja, dat is absoluut wel het geval.

Als men veel mogelijkheden wil, komt men zonder onderscheid automatisch in complexe systemen terecht. Als men veel mogelijkheden wil en complexe systemen heeft, dan moet men die systemen trainen. Men moet ze in de vingers hebben. Men mag dat niet verliezen.

Is ASTRID vandaag eenvoudig? Er zijn honderden gespreksgroepen. Dus neen, ASTRID is niet eenvoudig, indien het niet regelmatig wordt ingeoeft en gedaan.

Er is een verschil tussen brandweergespreksgroepen en medische gespreksgroepen. Er is een verschil tussen provinciale gespreksgroepen, multidisciplinaire gespreksgroepen en monodisciplinaire gespreksgroepen. Dat is een heel kluwen. Op dat punt ben ik het volledig met u eens.

Oefening en training bieden daarop antwoorden en oplossingen. Dat is wat ik heel graag voorstel.

Ik durf niet te stellen dat het systeem vandaag te complex is. Het biedt gewoon veel mogelijkheden. In 2016 verwacht men ook veel mogelijkheden.

Uw tweede vraag is of er geen connectie tussen 100-centrales naar het federale niveau is. Ik ben zo blij dat u mij die vraag stelt. Het antwoord is: ja, absoluut. Vandaag is het zo dat maar een aantal 100-centrales met elkaar geconnecteerd zijn.

Bijvoorbeeld, u hebt mijn verhaal over de brandweercentrale of hulpcentrale van Brussel gehoord. Ik ben vragende partij, om zo rap mogelijk met de mensen van die centrale op een digitale manier gegevens te kunnen uitwisselen.

Als ik u vertel dat wij tot ongeveer 08.16 u alarmeringen en communicaties hebben gedaan, dan gaat dat om telefonische alarmeringen. Een aantal alarmeringen gebeurt vandaag nog niet digitaal, denk bijvoorbeeld aan de DIR-MED, aan het Militair Hospitaal of aan de brandweer van Brussel. Dat zijn telefoongesprekken. Een telefoongesprek kan niet op twintig seconden worden gedaan.

Ik zal een mooi voorbeeld geven. Vorige week zat ik in een vergadering met brandweermensen van Brussel. Zij vertelden mij dat zij voor een vliegtuig in moeilijkheden waren uitgerukt. Absoluut, zij waren uitgerukt voor een vliegtuig in moeilijkheden. In de communicatie tussen hun en onze mensen en diensten werd het immers mondeling gezegd. Er was echter geen manier om het digitaal door te sturen.

Als wij digitale platformen ter beschikking hebben, waarop wij die informatie kunnen doorsturen, dan kunnen wij die middelen direct aansturen. U moet er rekening mee houden dat een communicatie vandaag de dag van bij ons naar het hulpcentrum Brussel gaat en dan van het hulpcentrum Brussel naar zijn voorpost, waarop die voorpost uitrijdt. Zoals u weet, is er bij iedere communicatie een verlies aan informatie. Ook ik ben er dus een grote voorstander van om alle 100-centrales en 112-centrales samen te brengen op een platform. Mag dat alstublieft een prioriteit zijn?

U had het over doorstroming naar een hoger niveau. Het is af te wachten hoe u dat wil doen. Meestal hebben we enkel een opschaling in het kader van een provinciale fase, naar een provinciaal coördinatiecomité of naar het crisiscentrum van de regering. Vandaag de dag zijn dat vanuit onze dienst opdrachten in het kader van alarmering. Het wel belangrijk dat we af en toe informatie doorkrijgen.

Ik wil u ook nog duiden dat ik deel uitmaak van de werkgroep ICMS, die gestart is met een zogenaamd *incident crisis and management system*. Dat systeem zal een aantal oplossingen bieden om sneller en correcter met elkaar te communiceren. Ik kan u zeggen dat ik een van de trekkers ben om dat systeem zo snel en zo efficiënt mogelijk te implementeren. Dan zal zowel de eerste vraag voor een deel opgelost zijn, maar zal ook de tweede vraag een betere oplossing krijgen.

Stefaan Van Heck (Ecolo-Groen): Ook ik wil de luitenant van harte danken voor het document en de professionele voorstelling ervan. Ik denk dat het heel nuttig is voor ons dat we beschikken over die tijdslijn, die we waarschijnlijk in de loop van onze werkzaamheden nog zullen kunnen gebruiken wanneer we het over andere aspecten hebben. Het document geeft ook een duidelijk beeld van wat er allemaal gebeurd is.

Er werd een paar keer verwezen naar het Rode Kruis. Er zijn natuurlijk heel veel professionals betrokken bij de kwestie: brandweer, politie, luchthavenpersoneel enzovoort. Bij het Rode Kruis worden ook heel wat

vrijwilligers opgetrommeld. Mijn vraag is veeleer informatief. Als er gevraagd wordt aan het Rode Kruis om ambulances ter beschikking te stellen, binnen welke termijn is dat concreet realiseerbaar? Hoe snel is dat in vergelijking met bijvoorbeeld ziekenhuizen waar ambulances aanwezig zijn of met de brandweer? Ik had gewoon graag een idee gehad over hoe snel die mensen een equipe kunnen samenstellen om versterking te bieden.

Ten tweede, wat mij opviel, hoewel u er heel snel bent overgegaan op het einde, toen u het over de tien aanbevelingen had, was de info-opleiding rond hiërarchie binnen de interventie.

U sprak mondeling – het staat immers niet op papier – over elkaar tegensprekende leidinggevenden op het terrein.

Aangezien u dat in uw aanbeveling aangeeft, zijn er dan op het terrein concrete problemen of incidenten geweest, waarbij leidinggevenden in discussie zijn gegaan en waarbij de ene bij wijze van spreken de ene richting en de andere een andere richting uit wou? Zijn dat zware incidenten of discussies geweest? Hebben ze een impact gehad? Kunt u daarover iets meer vertellen? Voor ons is dat immers een nieuw gegeven.

Tot slot, over ASTRID hebt u verklaard dat u moeilijk kan inschatten wat de mogelijke effecten van het mogelijk niet functioneren van ASTRID zijn geweest. Dat kon u moeilijk duiden.

Wordt nog nader geanalyseerd en onderzocht wat nu precies de problemen met ASTRID waren en wat de mogelijke gevolgen op het terrein waren? Hoe kan in de toekomst worden vermeden dat een en ander opnieuw voorvalt?

Mijnheer de voorzitter, dat waren mijn concrete vragen.

Erik Engels: Mijnheer de voorzitter, mijnheer Van Hecke, mag ik eerst antwoorden op uw vraag over het Rode Kruis en de inzet van vrijwilligers?

Zij zijn absoluut en heel zeker noodzakelijk. Die mensen zijn heel vroeg tijdens de interventie ingezet ter ondersteuning van het eerste medisch interventieplan. Dispositief zijn de drie MUG's en vijf ziekenwagens. Daaraan werden nog eens vijf ziekenwagens van het Rode Kruis toegevoegd samen met een dringende sociale interventie en een snel medisch interventieteam.

Wij hebben die mensen nodig. Wij maken vaak gebruik van die mensen bij dergelijke MIP en pre-MIP-toestanden. Ik kan u enkel bevestigen dat wij daar een snelle inzet waarnemen. Het is zoals u aanhaalt: dat is niet dezelfde inzet als mensen of middelen die van op een standplaats kunnen vertrekken. Dat is natuurlijk niet hetzelfde. Ik kan echter niet zeggen dat zulks uren of zo in beslag neemt. Het tegendeel is waar. Mocht dat toch zo zijn, dan zouden wij zeker die afweging hebben gemaakt.

Ik kan u dus niet bevestigen dat een en ander enorm veel meer tijd vraagt. Dat die mensen echter eerst moeten samenkomen en hun middelen moeten groeperen, om vervolgens gedoseerd te worden ingezet, is heel erg logisch.

Dat heeft natuurlijk een andere werking en een andere inzet dan standaard de directe dringende medische hulpverlening, die vanuit een kazerne of vanuit een privéziekenwagendienst vertrekt. Zij zijn bij de bewuste interventie echter heel vroeg ingezet. Wij zijn heel dankbaar dat de inzet van al die mensen er is geweest.

Inzake incidenten op het terrein moet ik zeggen dat ik niet op het terrein was en u dat dan ook niet kan bevestigen. Ik zal u dat ook niet bevestigen. Wij horen alleen de communicatie die binnenkomt. Indien echter communicatie A een beeld geeft en communicatie B geeft een ander beeld, schept dat verwarring voor onze operatoren.

Als men dan niet direct dat beeld kan gaan corrigeren of rechtzetten, dan creëert dat een stukje chaos. Wat is in dezen belangrijk? Als een sitrep binnenkomt die spreekt van 15 zwaargewonden en 15, om het in medische termen te zeggen, T1's, 15 T2's en een volgende melding van een ander persoon die niet tot de medische discipline behoort spreekt dat tegen, dan kom men in rare toestanden terecht. Dat geeft discussies bij ons. Of dat op het terrein tot problemen geleid heeft, dat zult u aan anderen moeten vragen vrees ik. Daar kan ik u niet over briefen, daar heb ik geen weet van, daar was ik niet aanwezig. Als die twee zaken echter bij ons binnenkomen, dan gaan wij die onderzoeken en afwegen. Dat is ook iedere keer gebeurd, dat kan ik

u bevestigen. Iedere keer als er een beeld geschapen was, als er een beeld kwam van dit is een sitrep, en een ander beeld werd daar tegenover gesteld, dan werd dit intern, binnen de medische directie van de dienst 112 besproken en geanalyseerd en opnieuw afgetoetst. Die rechtzettingen vragen natuurlijk tijd en middelen. Op dat moment zijn die er niet altijd.

U vraagt of ASTRID geanalyseerd en onderzocht wordt? Absoluut. Ik denk dat er al verschillende opmerkingen over gemaakt zijn naar de gebruikersvereniging van ASTRID in dit kader en dat dit maximaal onderzocht wordt. Ik veronderstel dat zij daar ook briefings over zullen geven. De resultaten daarvan, voorlopige resultaten dacht ik reeds gezien te hebben, maar de effectieve algemene eindresultaten heb in nog niet direct gezien. In ieder geval kan ik u zeggen als ik de voorlopige communicatie daarover gezien heb, dan was er zeker ook sprake van handeling van scanfuncties en dergelijke op het terrein, dat daar zeker heel veel aandacht voor moet zijn.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, dat laatste is interessant. Als er een definitief rapport komt over het functioneren van ASTRID, mag ik vragen dat dit ook aan de commissie wordt bezorgd?

De **voorzitter**: Zonder enige twijfel. Dat is absolute noodzaak.

Christoph D'Haese (N-VA): U bent een brandweerman in hart en nieren hebt u zelf gezegd. Dat blijkt ook uit uw heel omstandig verslag. Zou het toch nog kunnen dat er een klein foutje is ingeslopen? Op pagina 21. Ik heb er weet van dat in het Onze-Lieve-Vrouweziekenhuis in Aalst 6 slachtoffers verpleegd zijn. U maakt melding van 1. Ik denk dus dat daar iets fout zit. Dat is echter louter voor de volledigheid. Het doet niet af aan uw zeer extensief rapport.

U bent inderdaad brandweerman in hart en nieren. Ik weet niet of u er vanuit de dispatching over kunt oordelen, maar vindt u de hulpvoertuigen die worden uitgestuurd en de medische regulatie voldoende uitgerust voor de verpleging van wat wij toch bijna oorlogstrauma's kunnen noemen? Is het volgens u, een geoefend brandweerman in hart en nieren, een goede suggestie om onze interventievoertuigen en ziekenwagens te voorzien van een soort terrorismekoffer met bepaalde verbanden? Is dat een zinvolle gedachte of niet?

Erik Engels: Mijnheer D'Haese, ik dank u voor de vraag, maar nu vraagt u mij eigenlijk ook een stukje een medisch man in hart en nieren te zijn. Het is moeilijk om te antwoorden. Ik denk dat wij het antwoord echt moeten overlaten aan mensen die geconfronteerd zijn geweest met de specifieke slachtoffers. Ik heb ook in de pers gezien dat er spiijkers en dergelijke zijn verspreid geweest enzovoort. Hoe de medische discipline daarop reageert, is eigenlijk iets wat ik heel graag aan hen zou overlaten. Zij kunnen daar gepast op reageren.

Ik veronderstel wel dat, als ik vandaag vraag naar een terreurplan, er misschien ook vragen zullen komen over wat exact moet worden gedaan bij terreuracties en hoe met de slachtoffers moeten worden omgegaan. In een komende tijd zal dat ook worden gedoceerd en verdeeld naar de mensen op het terrein, mensen in ziekenwagens, brandweerkorpsen en dergelijke. Ik kan het enkel hopen en aanbevelen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Cauter, u hebt nog een vraag.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer Engels, ik wil u op mijn beurt bedanken voor uw gedetailleerde uiteenzetting.

Ik weet niet of ik mijn vraag aan u kan stellen. Ik heb in ieder geval gelezen en gehoord dat zeer gestructureerd is ingezet op capaciteit, zoals voorzien in de noodplanning, die nadien werd opgeschaald, en dat versterking werd gevraagd volgens de procedure. Hoe zit het dan echter met de kwaliteit van de zorg? Hoe maakt men daar de keuzes? U stelde op een bepaald moment dat Brussel ontzien werd omdat een tweede incident zich had voorgedaan in Maalbeek.

Wie beslist er over welk ziekenhuis? Het brandwondencentrum in Neder-over-Heembeek zal uiteraard het meest aangewezen zijn om patiënten met zware brandwonden op te vangen. Hoe doet men die triage? Is dat ook voorzien in de noodplanning of is het weer de directeur die de coördinatie doet? Hoe verloopt een en ander?

Erik Engels: Absoluut. Dank u voor de vraag, om dit toch ook even te kunnen duiden. Het is zo dat er standaard volgens de noodplanning en standaard volgens het Medisch Interventieplan iets zal ontstaan dat een kleine noria en een grote noria noemt. Een kleine noria is eigenlijk een transport tussen de plaats van het incident en wat zou kunnen heten een pre-triage of een vooruitgeschoven medische post, waar mensen een eerste behandeling zullen krijgen en waarbij men eigenlijk zal kijken wie in welke categorie past en hoe we dat moeten gaan inschatten. Van daar uit zal er eigenlijk een grote noria ontstaan. De grote noria is eigenlijk het transport tussen die vooruitgeschoven medische post en de behandelingsinstelling. Is dat een eerste behandelingsinstelling en zijn er nadien nog andere? Dat kan, absoluut.

De selectie van wie naar waar vertrekt, gebeurt eigenlijk door een medische regulator die effectief, en dat is zo geweldig aan dit Medisch Interventieplan, ook in dit Medisch Interventieplan voorzien is en benoemd is, en eigenlijk aangeduid wordt. Eigenlijk heeft dit Medisch Interventieplan een oplossing voor die verschillende zaken. Het is binnen het plan dat er eigenlijk wordt gekeken, dat er iemand aangeduid wordt en die gaat instaan voor de verdeling naar die ziekenhuizen. Wat wel het geval is, is dat wij als hulpcentrum vaak een ondersteunende rol krijgen om bij die ziekenhuizen te gaan aankloppen en te kijken: wat zijn uw capaciteiten, en dat dan door te geven naar het terrein. Een ondersteunende rol die wij graag opnemen en ook opgenomen hebben. U zal dat ook terugvinden in het communicatieschema.

Karine Lalieux (PS): Monsieur le président, une toute petite question, monsieur. Vous dites que vous avez eu un appel, enfin il y a eu deux appels à 8 h du matin, qui vous parlaient de l'explosion d'une bombe. La question, c'est: à un moment donné, est-ce que ça a été considéré comme réel par vos équipes? Et est-ce qu'il y a une procédure particulière aujourd'hui si c'est l'explosion d'une bombe, notamment avec le fédéral, avec le Centre de crise ou autre chose? Puisque c'est comme ça que ça vous avait ..., enfin que vous le décrivez dans vos notes que nous avons reçues.

Ou estimez-vous que lors de tels événements, il faille les vérifier immédiatement sur place et appliquer une procédure particulière, notamment avec le centre de crise fédéral?

Erik Engels: Ik kan u oprecht antwoorden. Voor de aanslagen in Parijs was de enige procedure die er bestond, indien er zich een incident voordoet, een mogelijkheid tot op opschaling vanuit het terrein. Vanop het terrein wordt een vaststelling gedaan. Dan is er een actie die aanleiding geeft tot de afkondiging van een fase, door een burgemeester of een provinciegouverneur. Eerst is er echter een vaststelling op het terrein.

Na de aanslagen in Parijs en de oefening die wij in het Vlaams-Brabant gehad hebben, zijn er afspraken gemaakt om ons, in het kader van een veel snellere opschakeling van het niveau en voor de noodzaak en het gemak ervan – dat was namelijk een van de lessen die in Parijs naar voren gekomen zijn – daarvoor in te schrijven.

Toen om 8 uur de oproep binnengekomen is, was een van mijn eerste acties rechtstreeks contact proberen te krijgen met de provinciegouverneur, zoniet met zijn provinciale dienst noodplanning. Ik geloof echt dat een versnelde opschakeling en verwittiging een meerwaarde kan zijn. Wij hebben ook een afspraak om die standaard toe te passen, bij een verdacht pakket, bommelding, amok of gijzeling. Zo heb ik de provinciegouverneur al verschillende keren lastiggevallen voor bijvoorbeeld verdachte pakketten op de trein. Het reële belang is als dusdanig, ik geloof erin en wij schrijven ons daar graag in in.

Siegfried Bracke (N-VA): Mijnheer Engels, ik wil u twee vragen stellen om het rapport dat u hebt gemaakt, waarvoor alle lof, duidelijker te begrijpen. Op bladzijde 14 beschrijft u een aantal evacuatiemomenten. Daarbij wordt ook melding gemaakt van zaken die niet zijn gebeurd, bijvoorbeeld een derde ontploffing, maar dat is gewoon een letterlijke weergave van wat u hebt binnengekregen. Moet ik dat zo lezen?

Erik Engels: Absoluut.

Siegfried Bracke (N-VA): Op bladzijde 15 lees ik dat om 8 u 55 het bericht kwam dat een sweeping van de luchthaven door de brandweer verboden is door de politie. Mag ik daaruit afleiden dat op dat moment de politie de leiding heeft over al wat gebeurt?

Erik Engels: Ik heb geen zicht op wat op dat moment op het terrein gebeurt. Ik zit in een centrale in Leuven en noteer de communicaties in deze.

Als er op dat moment een melding komt dat een dergelijk gegeven geen doorgang mag vinden, dan is onze

actie zorgen dat die communicatie ook naar het terrein wordt gecommuniceerd. Wat er zich op dat moment ter plaatse afspeelt en hoe die initiële communicatie terechtkomt bij de politie, bij ons komt en weer naar het terrein gaat, daarop heb ik op dat moment het raden naar. Ik ken de exacte omstandigheden niet.

Siegfried Bracke (N-VA): Alle begrip, want u zit inderdaad op afstand.

Maar mag hieruit worden afgeleid dat de politie op dat moment, om 08.55 u. de zaken in handen heeft genomen en ook bevelen geeft aan de brandweer om zaken te doen of niet te doen? Dat is wat ik uit het bericht afleid. Klopt dat?

Erik Engels: Ik zoek het even op.

Siegfried Bracke (N-VA): Er staat gewoon pagina 15 en 08.55 uur.

Erik Engels: Het is in elk geval een bericht dat wij opgevangen hebben en dat ik weergeef omdat het een belangrijk bericht lijkt. Ik ben er op dat moment van uitgegaan dat er acties aan de gang waren en dat men probeerde een input te geven om dat wel of niet te doen. Degene die vraagt om dat wel of niet te doen, is in deze de politie. Heeft die op dat moment de leiding van de operatie? Dat is het terrein. Het lijkt mij heel duidelijk dat als die vraag komt, wij die doorsturen en dat die heel duidelijk is op dat moment.

De **voorzitter**: Er zijn geen andere vragen. Luitenant Engels, ik wil u danken voor de heel waardevolle bijdrage die u geleverd hebt aan de commissie. Ik wil niet vooruitlopen op conclusies, maar ik ben sterk onder de indruk van de serene manier waarop u uw getuigenis hebt afgelegd, ik dank u daarvoor.

Dan komt nu commissaris Devos, die diensthoofd is van de afdeling Politiezorg bij de Luchtvaartpolitie van Brussel Nationaal.

*
* * *

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met commissaris Jean-Pierre Devos, diensthoofd Afdeling Politiezorg, luchtvaartpolitie Brussel-Nationaal**Audition sur le volet "assistance et secours" du commissaire Jean-Pierre Devos, chef du service de la division Police, police aéronautique de Bruxelles-national**

De **voorzitter**: Collega's, voor ons zit commissaris Jean-Pierre Devos, het diensthoofd Afdeling Politiezorg van de luchtvaartpolitie Brussel-Nationaal.

Mijnheer Devos, ik herinner u eraan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Zij kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen om de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van de genoemde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolgning en derhalve ook getuigenis weigeren. Dat betekent dat u het recht hebt om te zwijgen wanneer u meent dat een publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er ook nog de nadruk op leggen dat, conform diezelfde wet, een valse getuigenis kan worden bestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf tot ten hoogste tien jaar kunt worden ontzet uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik erop dat ten gevolge van artikel 3 van die wet, de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd, tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen.

Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou voorleggen, vatbaar voor openbaarmaking.

Commissaris, na die verduidelijking vraag ik u nu om de eed af te leggen door de hand te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

Jean-Pierre Devos: Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen.

De **voorzitter**: Waarvan akte.

Zoals het gebruikelijk is, geef ik u het woord voor een inleidende verklaring bij uw getuigenis, waarna ikzelf en de andere commissarissen de gelegenheid te baat zullen nemen om u desgevallend bijkomend vragen te stellen.

Jean-Pierre Devos: Laat mij even snel zeggen wie ik ben en wat ik op de luchthaven doe. Zoals u al weet, bestaat de federale politie op de luchthaven uit twee grote groepen. Ik ben sinds 1 april diensthoofd van de afdeling Politiezorg. Ik noem ons zelf een beetje de lokale politie op de luchthaven. Wij staan onder andere in voor de openbare orde, het verkeer en de gewone interventies. Ons commissariaat is gelegen naast het Sheratonhotel. Voor de mensen die de luchthaven kennen, dat is heel dicht tegen de vertrekhall.

De dag voor de aanslag heb ik nog een toelichting gegeven voor mensen van Brucargo over de *insider threat* en het terrorismeverhaal. Ik heb toen nog gezegd dat ik hoopte dat zulks niet hier zou gebeuren, maar twaalf uur later gebeurde de aanslag op onze luchthaven.

Laat mij even overlopen hoe die dag voor mij is verlopen. Ik was om 07.30 uur aanwezig op het bureau, omdat wij die namiddag een oefening hadden gepland met de mensen van El Al Security, de Israëlische luchtvaartmaatschappij die aanwezig is op onze luchthaven. Die mensen hebben altijd niveau 3, wat wil zeggen dat wij daar extra beveiliging voor voorzien. Wij hadden vorig jaar voor de eerste keer samen een oefening gedaan om elkaars technieken te bekijken, omdat zij een andere manier van werken hebben dan wij als federale politie. Die oefening was gepland van dinsdagnamiddag tot 's avonds laat. Zo laat wou ik niet meer met de wagen of met de trein naar huis rijden. Daarom was ik om halfacht al op ons kantoor. Terwijl ik met mijn adjunct een vraag aan het bespreken was die via e-mail was binnengekomen, weerklonk plotseling de eerste knal. Ik weet nog dat ik tegen mijn adjunct zei dat dat geluid niet van een vertrekkend vliegtuig kon komen. Voor hij kon antwoorden, was er een tweede knal. Toen keken wij naar elkaar en zeiden dat dit niet

normaal was.

Onze bureaus liggen op de eerste verdieping. Terwijl wij de trap afliepen, zagen wij al mensen langs het Sheratonhotel lopen die riepen: "een explosie! Een bom!" Ik had de reflex om terug naar boven te lopen, mijn kogelvrije vest aan te trekken en mijn radio mee te nemen, omdat ik wist dat het zonder mijn radio ... Straks zou men beginnen communiceren.

Het was toen 07.30 uur. De meeste collega's komen pas om 08.00 uur of 08.30 uur. Ik was die dag uitzonderlijk iets vroeger en als enige aanwezige commissaris of officier wist ik dat men mij zou nodig hebben via de radiocommunicatie. Toen ik buiten kwam, zag ik iedereen op straat staan en was mijn onmiddellijke reflex dat wij iedereen moesten zien weg te krijgen van wat wij de *curb* noemen, waar de *kiss and ride* is, omdat er misschien nog een *shooter* zou rondlopen. Wat voor mij heel raar was, was dat de mensen die buiten waren, stonden te kijken naar dat gebouw, met die rook en dat glas. Ik ben tegen iedereen beginnen zeggen dat er een politiebureau is, dat zij naar daar moesten lopen, dat zij moesten maken dat zij weg waren, dat zij hier niet mochten blijven staan.

De adjunct met wie ik aan het praten was, is van opleiding schietmonitor. Hij had onmiddellijk de reflex om terug te lopen naar het politiecommissariaat om een collectief wapen te halen, ons Uzi-wapen, want stel dat er geschoten zou worden, dan zouden wij toch iets sterker hebben. Ik had die reflex niet en ben de vertrekhal binnengelopen, waar de eerste explosie is gebeurd, dus de uiterst rechtse vertrekhal. Dat is 70 of 80 meter. Op dat moment loopt men zo'n afstand vrij snel en vrij hard. Dan komt men binnen en dan is dat onwezenlijk. Ik denk dat wij een van de eersten waren. De brandweer was er nog niet, omdat zij beneden zitten op de luchthaven. Men ziet de slachtoffers liggen, men gaat er naartoe en men probeert die mensen zoveel mogelijk... Het eerste wat ik nog weet, is dat iemand aan het telefoneren was. Ik vroeg of alles oké was. Het was een man met de Amerikaanse nationaliteit die antwoordde: *"I am calling my wife. Everything is ok."* Ik zei dat de hulpdiensten zouden komen.

Een paar collega's zijn mee met mij binnengelopen en zijn beginnen helpen. Een frappant feit dat mij is bijgebleven is dat het vals plafond door de aanslag naar beneden was gekomen. Dat plafond was van metaal en leek wel een ijspiste, waarop het met die losgekomen tegels moeilijk was zich recht te houden.

Wij hebben dan geprobeerd om mensen te evacueren, wat niet zo eenvoudig was, want iemand die echt gekwetst is, roept en schreeuwt als men hem vastneemt. Dan moet men mentaal sorry zeggen, zeggen dat het pijn gaat doen maar dat men hem toch moet naar buiten heffen. Wij hebben een bagagewagentje genomen, maar door die losgekomen tegels lukte het niet echt en hebben wij moeten dragen.

Uiteindelijk zag ik dat mijn collega's allemaal bij iemand waren en had ik de reflex om als leidinggevende even afstand te nemen en te kijken wat er allemaal gebeurde. Dan had ik de reflex om een soort van wandelpad te maken. Ik heb dan iemand naar ons commissariaat gestuurd om met politielint een weg te maken, want iedereen liep alle kanten op. Mijn idee was om altijd dezelfde kant te nemen om eventuele sporen niet te vernietigen. Zo heb ik lint rond palen en stoelen gebonden en een wandelpad gemaakt.

En dan waren de mensen van de brandweer heel snel ter plaatse. Toen zij binnenkwamen, begon iedereen al roepend de slachtoffers aan te wijzen, maar die manschappen waren natuurlijk te beperkt omdat het maar over een vooruitgeschoven post gaat. Zij zijn iedereen naar buiten beginnen halen. Twintig of vijfentwintig minuten later hadden wij iedereen die nog riep of sprak, buiten de vertrekhal gelegd.

Via de radio heb ik dan aan ons communicatiecentrum gevraagd dat de DOVO zo snel mogelijk aanwezig zou zijn. Vervolgens heb ik iedereen naar buiten laten gaan. Ook dat is onwezenlijk. Men ziet passagiers de vertrekhal terug binnen komen om hun koffer op te halen. En dan moet men zeggen dat zij hun valies niet mogen gaan halen en buiten moeten blijven.

Uiteindelijk zijn wij met de slachtoffers buiten gebleven en hebben wij geprobeerd om iedereen zo goed mogelijk te helpen verzorgen. Wanneer de DOVO is aangekomen ben ik onmiddellijk naar de verantwoordelijke geweest en heb ik hem de situatie uitgelegd. Gelukkig was de kapitein die de leiding had van de DOVO, iemand die al verschillende missies in het Midden-Oosten had gedaan. Hij had zoiets al meegemaakt. Ik had dat nog nooit meegemaakt. Hij kondigde aan dat zijn mensen binnen zouden gaan kijken, terwijl de politie buiten bleef. Ik heb hem gezegd dat als hij iemand nodig had, hij mij moest roepen en dat ik hem dan de mensen zou sturen die hij moest hebben. De DOVO is met drie of vier mensen binnengegaan om een snelle *sweeping* te doen met het oog op eventuele slachtoffers die nog in leven

zouden zijn. Vervolgens is de kapitein terug naar mij gekomen met het bericht dat er geen levende slachtoffers meer aanwezig waren.

Vervolgens was er een overleg met de brandweercommandant, de verantwoordelijke — denk ik — van de medische hulpverlening, de kapitein van de DOVO en ikzelf om te bekijken hoe wij dit verder zouden aanpakken.

De kapitein had toen reeds een heel korte schets gemaakt, zeggende dat er twee plaatsen waren waar er een explosie was geweest. Hij stelde voor om te beginnen aan de uiterst linkse, dus net naast Starbucks. Het idee was, omdat het heel moeilijk was om te werken, dat mensen van de DOVO en de brandweer zouden binnengaan om eerst het vals plafond naar buiten te brengen, om alzo meer ruimte te maken om deftig te werken. Ik zei dat het goed was, dat wij, de politie, buiten zouden blijven staan en dat als men ons nodig had, men maar moest roepen en dat wij dan mensen konden leveren.

Het is moeilijk om op dat moment nog een besef van timing te hebben, maar men was nog niet lang bezig toen ik het bericht kreeg via mijn radio en telefoon dat er mogelijk nog een derde bom was. Wij gingen er toen nog steeds vanuit dat er twee explosies waren en dus twee bommen. Wij kregen telefoon van iemand in de meldkamer de beelden aan het bekijken was en van daar kwam het signaal dat er nog iets verdacht was, dat iedereen moest worden ontruimd. Ik heb toen terug het bevel gegeven om te ontruimen aan de kapitein van de DOVO, zeggende dat het niet goed zat, dat er mogelijk nog een derde valies was. Hij vroeg of ik daar zeker van was. Ik zei dat wij het risico niet konden nemen, dat iedereen naar buiten moest.

Iedereen is buitengegaan en dan ben ik met de kapitein naar de beelden gaan kijken. De kapitein heeft dan de beelden gezien. Wij hebben uiteindelijk de locatie kunnen identificeren ter hoogte van Délifrance. Wij hebben iedereen ontruimd tot achter de parking van het Sheratonhotel.

De DOVO is dan terug binnengegaan, heeft eerst die valies met apparatuur bekeken en gescand en heeft bevestigd dat er nog een explosief inzat. Iedereen moest dus achter de parking en het Sheratonhotel werd ontruimd, want de DOVO ging het gecontroleerd laten ontploffen. Dat is dan ook gebeurd en wij zijn dan uiteindelijk terug overgegaan tot sweepen. De brandweer en de DOVO zijn terug het gebouw ingegaan met materiaal en terug naar buiten, enzovoort.

Het is op dat moment ongeveer 15.00 uur, denk ik. Dat was het moment waarop ik voor mezelf tijd had om te overlopen wat er reeds allemaal was gebeurd. Ondertussen had ik het bericht gekregen dat een van onze collega's zwaargewond was. Ik probeerde daarover ook wat informatie te krijgen. Naar waar was hij afgevoerd? Hoe zit het met de familie, zijn de ouders al verwittigd? Dat ging allemaal vrij vlot en vrij goed.

Ik denk dat tegen 16.00 uur in de namiddag iedereen uiteindelijk goed wist waarmee wij bezig moesten zijn. Wij hebben ons werk voortgezet, maar niet vanuit routine. Het labo is aan zijn werk begonnen. Ook werd de vertrekhal stilaan ontruimd. Wij hebben ons daarbij vooral geconcentreerd op het afsluiten en het instellen van een perimeter.

Mijn taak was, zeker de eerste dag, de verantwoordelijkheid opnemen voor al wat te maken had net buiten de vertrekhal. Met mijn collega's heb ik afgesproken hoe wij konden voortwerken. Zo moest er een collega met nachtdienst komen en de dag nadien moest er ook iemand aanwezig zijn. Wij hebben snel overlegd hoe wij dat zouden aanpakken, waarbij onmiddellijk beslist werd dat ik naar huis kon en de ochtend nadien terug zou komen. Iemand anders zou de nachtdienst overnemen. Rond 22.30 uur ben ik naar huis gereden en dat was voor mij emotioneel gezien een vrij lange rit. Pas dan begin je alles te beseffen en daarbij hoorde ik de nieuwsberichten via de radio. Ik geef eerlijk toe dat ik op dat moment de impact nog niet besepte, door er zo dichtbij te staan. Dat is heel raar. Het besef groeide. Mijn thuiskomst was ook een emotioneel moment, bijvoorbeeld doordat mijn dochters wakker gebleven waren en eisten dat ik de dag erna niet zou gaan werken. Toen ik zei "papa moet gaan werken", werd dat even een moeilijk moment.

Dat is uiteindelijk, kort gezegd, mijn aanvoelen van de eerste dag, van wat er gebeurd is.

De **voorzitter**: Dank u wel, commissaris.

De luchtvaartpolitie maakt deel uit van de federale politie en heeft natuurlijk specifieke opdrachten in verband met de grenscontrole. Wij bespreken nu een terreuraanslag. De politie-eenheid werkt samen met andere diensten, zoals de lokale politie en andere instanties die deel uitmaken van het veiligheidsdispositief,

onder meer de militairen en de gerechtelijke component.

Hoe is de samenwerking tussen die verschillende componenten verlopen? Is die goed verlopen en was er ook een eenheid van commando? Of kunt u uit wat u die dag hebt meegemaakt belangrijke elementen detecteren die voor verbetering vatbaar zijn? Wat kan er verbeteren op het vlak van de samenwerking met de andere componenten en inzake de eenheid van commando?

Jean-Pierre Devos: De samenwerking met de militairen verliep volgens mijn aanvoelen heel vlot, heel goed. Waarom? Die mensen waren al van na de aanslagen in Parijs voor de eerste keer op de luchthaven. Zij wisselen om de twee weken af, maar wij hebben daar een zeer goede verstandhouding mee. Wij hebben daar een dagelijkse briefing mee. Wij helpen die mensen tot zij het terrein uiteindelijk kennen. Ik moet zeggen dat het perfect verlopen is. Die mensen hebben hun taken schitterend uitgevoerd. Zij hebben geholpen. Er was altijd overleg.

Voor de gerechtelijke politie heb ik niet direct een aanvoelen hoe dat verlopen is. Op dat moment stond ik op de *curb*. Ik was verantwoordelijk voor iedereen buiten. "Wij zijn de collega's van het labo". Oké, dat is fijn, doe maar. "Wij zijn mensen van de FGP". Oké, dat is goed, doe maar. Op de vraag over de coördinatie tussen die groepen verliep heb ik niet direct een antwoord omdat ik mij daarmee niet echt heb beziggehouden. Mijn taak was voornamelijk de veiligheid van het gebouw langs buiten. Wat er binnen gebeurde ... Eens ik buiten was na de aanslag ben ik de volgende 48 uren niet meer in het gebouw geweest, omdat daar toen het labo en de andere diensten waren.

De **voorzitter:** Naar eenheid van commando, wie doet wat in uitvoering van de plannen, de richtlijnen? Werden die naar behoren opgevolgd? Heeft dat gewerkt?

Aansluitend bij die vraag, wij hebben onze luchthaven, er zijn luchthavens in alle landen. Is daarmee uitwisseling van informatie? Zijn er bepaalde standaarden die minimaal moeten worden gerespecteerd? Dat zou het geval kunnen zijn. Gebeurt dat? Leert men van elkaar? Zijn er minimale standaarden, et cetera?

Jean-Pierre Devos: Ja. Over de samenwerking met andere luchthavens kan ik zeggen dat België tijdens het Belgische voorzitterschap van 2010 het initiatief heeft genomen om het AIRPOL-netwerk op te starten. Dat is een samenwerking tussen luchthavens. Dat is momenteel onder het voorzitterschap van Zweden.

Een van de activiteiten die wij daar hebben ontwikkeld is een soort van awarenessstraining rond terrorisme en radicalisering. Dat is een Europees project. Wij hebben daar mooie dingen mee gedaan. Wij hebben bijvoorbeeld twee keer een training kunnen organiseren waarbij mensen vanuit verschillende Europese luchthavens zijn gekomen, voor een *train the trainer*, om dan met die informatie terug naar hun eigen luchthavens te gaan.

Of er standaarden zijn rond wat wij meegemaakt hebben, denk ik niet dat ik daar positief kan op antwoorden. Er gebeurt wel uitwisseling. Onder andere ook in het AIRPOL-netwerk zijn er een soort van peer to peer reviewcommissies geweest. Wat wil dat zeggen? Een kleine delegatie gaat naar een luchthaven en gaat daar op zoek naar goeie praktijken die wij kunnen delen met andere luchthavens. Dat gaat dan misschien over werkwijzen, misschien over technische middelen, misschien over training. Maar ik heb ondertussen ook al van andere collega's vernomen dat wat wij meegemaakt hebben, echt iets is wat zij niet onmiddellijk in gedachten hadden om daar tijd en energie in te steken, laten wij daarover eerlijk zijn. Ik denk ook, op luchthavens, als er oefeningen zijn, gaat het altijd over een vliegtuig dat crasht, of een gijzeling, of een bom aan boord, maar zulke oefeningen zoals dat er iets gebeurt in een vertrekhal... Niet alleen bij ons, maar ook bij andere luchthavens en politiediensten denkt men voornamelijk: een vliegtuig dat crasht, hoe moeten wij dat aanpakken? Ik denk zeker dat er een uitwisseling is tussen luchthavens in goeie praktijken die er zijn, zowel naar technische middelen als naar operationele middelen. Dat gebeurt en dat netwerk is nog altijd actief.

Eénheid van commando. Naar gerechtelijke politie toe. Wat ik weet is dat men onmiddellijk tegen mij heeft gezegd dat met het proces-verbaal en al het gerechtelijke, wij als afdeling politiezorg ons niet mee gaan moeien; dat gingen wij niet doen. Onmiddellijk waren daar de collega's van de FGP en die zijn dan onmiddellijk gestart met hun werk. Nogmaals, wij hebben voornamelijk de perimeters beveiligd, het gebouw, de parkings en dat allemaal.

Richard Miller (MR): Monsieur le commissaire, je vous remercie de votre présence et de vos propos.

Les questions que je vais vous poser, et celles de mon groupe, ont évidemment pour but de tirer les leçons de ce qui s'est passé et de penser à des recommandations futures.

La première question: vous avez évoqué votre présence très tôt sur les lieux. Combien d'hommes y a-t-il à ce moment-là? Vous avez différentes responsabilités, enfin, la police a différentes responsabilités. C'est le matin. Combien d'hommes sont-ils prévus à ce moment?

On comprend bien la difficulté de faire face à des événements aussi terribles. Mais, enfin, on est quand même dans une période, à ce moment-là, où il y a un degré de menace assez élevé. Donc, en vous entendant, je ne peux pas m'empêcher d'avoir un peu le sentiment d'une certaine forme d'improvisation. Existe-t-il des procédures qui doivent être appliquées? Si oui, l'ont-elles été? À votre avis, ont-elles été bien respectées? Dans l'exercice de ces procédures, si elles existent, vous êtes-vous dit à un moment donné: "Ça, cela nous manque vraiment. Ceci aurait dû être fait. On aurait dû être préparés à cela"? C'est important pour les recommandations éventuelles. À votre avis, quels sont les enseignements que vous pourriez tirer de ce que vous avez vécu?

Jean-Pierre Devos: Wat de aanwezigheid van personeel betreft, het gaat over een afdeling van een 100-tal mensen, wij werken in een drieploegensysteem, met een vroege, een late en een nachtshift. Tijdens de vroege en late shift proberen wij altijd minimaal drie interventieploegen, zes mensen dus, ter beschikking te hebben. Op dat moment waren die er al. Wij hebben ook altijd mensen op het secretariaat en nog andere mensen. Hoeveel mensen waren er op 22 maart rond 7 u 30 aanwezig? Ik denk dat wij ongeveer – 's morgens om 7 uur beginnen ook mensen bij het onderzoeksteam – met tussen de 10 en 12 mensen van mijn afdeling aanwezig waren.

Het klopt dat wij daarnaast ook nog mensen hebben van de afdeling "grens". Dat zijn de mensen die de grenscontroles uitvoeren, in wat men vroeger een box noemde. Nu hebben zij met de nieuwe gates een andere plaats gekregen. Zij waren ook aanwezig, in hun functie, maar dat is hun functie. De afdeling politiezorg is de interventiepolitie op de luchthaven. Dat was onze taak.

Ik kom nu tot de procedures. Er bestaan plannen. Na Parijs hebben wij onmiddellijk een update gemaakt, voor het geval zoiets zou gebeuren en de luchthaven gesloten moet worden. Wat doen wij in zo'n geval? Daarover is een nota gemaakt. Er zijn procedures uitgeschreven en er zijn plannen gemaakt over wie waar moet zijn in welk geval. Wij hebben daar ook op getraind. Het positieve daaraan is dat iedereen onmiddellijk wist waar hij naartoe moest gaan en welke posities en checkpoints ingenomen moesten worden.

Daarnaast hebben wij ook met perimeters gewerkt. De rode perimeter was op dat moment de crime scene, de vertrekhal. De oranje perimeter was de A201, waar wij het verkeer hebben stopgezet. De gele perimeter lag iets meer in de diepte. Het voordeel van onze luchthaven is dat er één toegangsweg is, maar dat is tegelijk ook een nadeel. Plots staat dan namelijk alles stil. Zo waren er collega's die wilden komen werken, maar zeer moeilijk op de luchthaven geraakt zijn. Als het verkeer op de ring stilstaat, dan raakt men er niet door.

Wij hebben dan onmiddellijk de buurgemeentes en de zones naast ons, zoals de politiezones VIMA en Zaventem, gevraagd de perimeter in de diepte af te sluiten, om te vermijden dat er nog verkeer naar de luchthaven zou komen.

Wij hebben trainingen en procedures, maar er zijn ook lessen te trekken. Sinds de AMOK-trainingen zijn wij ook op onze luchthaven daarover beginnen na te denken. Stel dat er een shooter op een luchthaven binnenkomt, hoe zullen we dat aanpakken?

Daar zijn ook procedures voor. Daar zijn onze mensen voor getraind. Weeral na Parijs hebben wij daar heel hard in geïnvesteerd. Iedereen heeft daar de nodige training in gekregen. Wij zijn de luchthaven gaan bewandelen met onze mensen om te kijken wat een goede opstellingsplaats is. Wij hebben ook plaatsen aangeduid die de eerste ontmoetingsplaats zouden worden, indien er iets gebeurt. Vandaar zouden wij dan verder gaan.

Uiteindelijk weet u ook dat de daders de luchthaven zijn binnengekomen zonder te schieten. Zij hebben zich gewoon laten ontploffen, waardoor alles een andere wending nam. Op dat vlak zijn wij dus goed getraind en hebben wij de nodige procedures, maar de omvang was zo immens dat wij wel enige tijd nodig hadden om

alles te laten bezinken.

Een te trekken les – ik denk dat zij nog verschillende keren zal terugkomen – betreft mensen en middelen.

Op zo'n moment heeft men altijd een tekort aan mensen. Het is heel mooi om te vertellen over de hulpverlening dat iedereen die thuis was, naar de luchthaven is proberen te komen, ondanks allerlei moeilijkheden in het verkeer.

Ik denk dat er voldoende middelen zijn. De bescherming kan altijd beter. Sinds Parijs hebben wij nu allemaal kogelvrije vesten. Dat is volgens mij de redding geweest van onze collega Ben. Hij heeft geen wonden of kwetsuren op het lichaam, omdat hij werd beschermd door een kogelvrije vest. Het enige nadeel was dat Ben vrij dicht bij de explosie was, waardoor de impact op zijn been is gebeurd. Daar heeft men geen kogelvrije vest. Voor de rest is zijn lichaam echter intact. Intern is er niets aan. Op dat vlak is dat absoluut een meerwaarde. Iedereen van mijn afdeling is daarvan overtuigd. Het is zelfs geen kwestie meer: iedereen draagt nu zijn kogelvrije vest. Op het vlak van materiaal is dat absoluut een meerwaarde.

Onze communicatie is al gemeld, denk ik.

Op het vlak van de communicatie hebben wij nog een probleem, inzonderheid op het vlak van ons radionetwerk. Op een zeker ogenblik was het heel moeilijk om via onze radio's te communiceren. Het netwerk was overbelast. Wanneer iemand iets wilde zeggen, belandde hij of zij in een wachtrij, wat soms heel frustrerend is.

Dat is echter een les, die wij moeten trekken, puur op het vlak van het materiaal.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, pourra-t-on avoir connaissance des éléments d'actualisation? Donc, la façon dont, après Paris, des éléments d'actualisation ont été introduits dans des procédures, ce qui avait été décidé, etc. Pour des recommandations futures, cela me paraît intéressant.

De **voorzitter:** We zullen daarmee rekening houden.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, mijnheer Devos, ik heb een gelijkaardige vraag, namelijk wat men precies gedaan heeft, welke lessen men heeft getrokken na Parijs en de mislukte aanval op de Thalys, want dat zijn toch evenementen die iedereen doen nadenken over het verbeteren van de veiligheid, bij u dan op de luchthaven. Mij interesseert dus ook wel om te bekijken welke stappen toen gezet zijn.

Af en toe hoort men ook dat er signalen waren gegeven dat niet alles superveilig was, door medewerkers op de luchthaven. Kunt u eventueel daarover iets zeggen? Of niet?

Mijn derde vraag gaat over de taakverdeling. Ik wil even verder ingaan op hetgeen de voorzitter zei. Ik kan mij voorstellen dat bij die oefening men op voorhand weet wie wat moet doen als er zoiets gebeurt. De luchtvaartpolitie heeft een bepaalde taak, maar wat doet dan de federale gerechtelijke politie. Ik hoor dat de federale gerechtelijke politie ingeval van een aanslag in Brussel niet op het terrein zou moeten komen, maar beschikbaar moet blijven voor onderzoeken enzovoort en dat er mensen van de federale gerechtelijke politie van Antwerpen of Gent ter plekke komen om dat werk te doen, zodat de teams van Brussel vrij blijven voor andere onderzoeksdaeden enzovoort. Zijn daarover concrete afspraken gemaakt? Eens het incident gebeurt, moet iedereen zich ook wel houden aan die afspraken. Hebt u, als lid van de luchtvaartpolitie, zicht op die concrete taakverdeling ingeval van een aanslag?

U schudt neen. Ik vind dat raar, want het is uw werkterrein. Kunt u daarover even toelichting geven? Mocht u daarvan niet op de hoogte zijn, is dat dan geen probleem voor u?

Jean-Pierre Devos: Ik weet welke regels en afspraken er zijn. En die zijn heel goed opgevolgd. U weet het of u weet het niet, er is ook een afdeling van de federale gerechtelijke politie op onze luchthaven. Dat is een heel kleine groep, die behoren tot Asse. Die zitten op onze luchthaven en die mensen waren onmiddellijk op het terrein. Die hebben onmiddellijk gezegd dat zij hun ding gingen doen rond het gerechtelijke.

Ik ben een politieambtenaar en mijn taak was op dat moment, door mijn hoofdcommissaris, de directeur Operaties gegeven, om te zorgen voor de perimeters en voor die beveiliging. Ik heb toen collega's gezien

van de federale gerechtelijke politie die ik ken van bij ons op de afdeling, die daar ook rondliepen. Die mensen hebben hun hiërarchie, ik vermoedde dat zij Asse hadden ingelicht en dat er daar afspraken zijn gemaakt. Hoe dat intern gebeurt, daarvan heb ik echt geen weet van, omdat ik behoor tot de andere afdeling met andere richtlijnen.

In verband met updates naar aanleiding van de Thalystrein en dergelijke, zijn wij onszelf na de aanslagen in Parijs steeds in vraag beginnen stellen, naar aanleiding van nieuwe informatie. Er zijn verschillende updates gekomen van de richtlijnen over waar wij ons moesten gaan positioneren en wie wat doet in geval er iets zou gebeuren.

Dat is allemaal goed uitgewerkt, daar werd over gecommuniceerd en wij hebben dat ook al een paar keer getraind om de plaatsen in te nemen zodat iedereen weet waar naartoe te gaan.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Het gaat mij om de eerste vraag. Het verwondert mij dat u niet goed op de hoogte zou zijn van de taakafspraken tussen de verschillende politiediensten, temeer daar u zegt dat er de jongste maanden ook getraind werd op situaties in verband met terrorisme. Wordt er daarbij ook niet getraind in afspraken over wat de luchtvaartpolitie doet, bijvoorbeeld de perimeter instellen, terwijl andere politiediensten andere taken uitvoeren? In een training komt zoiets toch naar voren? Of was die training niet zo uitgebreid en ging het enkel over de beveiliging van de site?

Jean-Pierre Devos: Ja. Onze taak, nogmaals... wij zijn geen gerechtelijke politie. Wij vormen weliswaar een onderdeel van de federale politie, maar ik noem mijzelf altijd de baas van de lokale politie op de luchthaven, waar wij ons voornamelijk bezighouden met het verkeer, de openbare orde en de eurotops. Grote gerechtelijke onderzoeken voeren wij niet uit, want die behoren tot het takenpakket van onze collega's van de federale gerechtelijke politie. Daarom hebben wij er in trainingen altijd op geoefend waar wij ons zouden positioneren en hoe wij kunnen instaan voor de beveiliging. Het gerechtelijke onderdeel, met de vaststellingen en het onderzoek, wordt absoluut niet door onze mensen gedaan. Daarvoor komen er mensen van de federale gerechtelijke politie ter plaatse.

U zei het daarnet zelf. Wij trainen erop om onze mensen zo snel mogelijk op de juiste plaatsen te hebben, zoals op de checkpoints en inzake de communicatie. Het komt vervolgens de andere diensten toe, zoals de federale gerechtelijke politie, om zich met de vaststellingen bezig te houden.

Karine Lalieux (PS): Merci monsieur le président. Dans le même sens, j'ai bien entendu, vous êtes la police aéroportuaire, police fédérale tout de même, vous appartenez au corps de la police fédérale, vous êtes le premier sur les lieux, vous étiez là à 7h30 et à un moment donné vous essayez de réagir effectivement directement. Mais est-ce que vous avez immédiatement téléphoné à votre état-major?

C'était un attentat, vous le saviez, vous avez vu tout s'écrouler, est-ce que vous avez téléphoné? Vous avez un numéro, je ne sais pas, du cabinet du ministre de l'Intérieur? Est-ce que vous avez un numéro du centre de crise? Parce que vous étiez-là. Et est-ce que tout ça s'est mis en route? Parce qu'effectivement, on a vu qu'un attentat en a entraîné un autre. Ou alors est-ce que vous vous êtes préoccupé immédiatement de toutes les victimes et de sécuriser mes lieux? Donc ça c'est vraiment une question: est-ce que vous avez une procédure? Une simple procédure en disant "on est face à ça dans l'aéroport national, c'est quelque chose d'énorme. Est-ce qu'effectivement je vais essayer toutes les procédures ou je demande à quelqu'un de l'exercer?"

Alors, j'aimerais bien poser une question précise par rapport aux forces en présence. Vous nous parlez de votre division. Combien fait la division de la police, comme vous dites, locale qui est en réalité la police fédérale à l'aéroport? Combien d'hommes? Ça veut dire combien d'hommes quotidiennement sur le terrain, par rapport aux congés, par rapport à tout ça. Parce qu'une des revendications, quand même, de la police après les attentats c'était de dire qu'il n'y a pas assez de monde pour protéger l'aéroport et on a vu ce qui en a suivi par rapport à l'ensemble des contrôles. Est-ce que vous estimez qu'il y a assez d'hommes pour sécuriser les milliers et les milliers et les dizaines de milliers de passagers au quotidien? Mais est-ce que vous aviez fait des demandes préalables? Puisque les syndicats semblaient dire, lorsqu'ils ont mis tous les contrôles extérieurs, que des demandes avaient faites et pas rencontrées à un moment donné par les autorités. Donc c'est vraiment une question claire.

Dernière question et je termine là, monsieur le président. Pour finir, je n'ai pas compris qui coordonnait les polices sur place. Le 112 était très clair. Le lieutenant qu'on a vu était très clair. Ici, je me demande qui coordonnait réellement? Cette police sur place, est-ce que quelqu'un a été désigné dans le courant de la

matinée et très rapidement pour savoir qui coordonne toutes ces forces de police sur place.

Jean-Pierre Devos: Drie duidelijke vragen waarop ik drie duidelijke antwoorden kan geven.

Ik ben om 8.02 uur in de vertrekhal gelopen. Ik ben eerst mensen beginnen te helpen. Volgens het logboek heb ik om 8.14 uur, dus 12 minuten later, via de radio aan de meldkamer - wij hebben onze eigen meldkamer, onze eigen dispatching - gezegd: er is hier een aanslag, ik tel zo veel slachtoffers, ik moet dringend...

U weet of u weet niet dat in onze meldkamer veel televisieschermen hangen. Die mensen zien ook wat er op dat moment gebeurt.

Ik heb dat bericht gegeven: ik stel twee plaatsen vast; ik zie bij mij 5 tot 6 dodelijke slachtoffers, ik zie hier zwaargewonden.

Onze mensen in de meldkamers zijn ervaren genoeg om te weten welke draaiboeken gelden. Ik heb niet naar het crisiscentrum gebeld. Dat is de meldkamer en de dispatching die dat doet. Ik was op dat moment daar aanwezig, een beetje aan het coördineren van: hoe krijgen wij die slachtoffers hier buiten, wat moet op het terrein gebeuren?

Ik heb alleen de informatie doorgegeven die ik zag waar ik stond. Dan is de meldkamer, onze eigen dispatching, de mensen beginnen te verwittigen.

Ik kan van de plaats waar ik sta niet bellen. Dat is de meldkamer die dat heeft gedaan.

Karine Lalieux (PS): Monsieur le président, sait-il si le dispatching a prévenu et qui il a prévenu? C'est dans le suivi de sa réponse.

Jean-Pierre Devos: Dat zou ik moeten opzoeken in de logboeken en de dagboeken. De DirCo coördineert alles. Hij wordt onmiddellijk in kennis gesteld en de nodige mensen zijn onmiddellijk ter plaatse gekomen.

Ik spring even over naar de derde vraag, die ook over coördinatie gaat, en kom daarna op de tweede vraag terug. Op de luchthaven hebben wij een hoofdcommissaris, de directeur Operaties. In goede en kwade dagen leidt hij alle operaties. Hij was tijdens het gebeuren onderweg naar de luchthaven. Hij werd gecontacteerd via zijn gsm. Dat weet ik, omdat ik hem dat gevraagd heb. Via zijn gsm heeft hij de eerste opdrachten gegeven, zoals de opdracht tot het afsluiten van de luchthaven, en zodoende begon hij te coördineren. Toen hij op de luchthaven toekwam, heeft hij als coördinator aan iedereen een verantwoordelijkheid gegeven. Zo gaf hij mij de verantwoordelijkheid om perimeters in te stellen. De collega-commissarissen hebben andere verantwoordelijkheden gekregen. Ik heb mijn taak uitgevoerd. Wij werken dus met verschillende commissarissen, waarboven er een coördinatiecél is. Naast ons hebben we een meldkamer, waar alle televisieschermen hangen. De hoofdcommissaris kon ondertussen dus volgen wat er allemaal gebeurde.

Nu kom ik tot de tweede vraag, de vraag over het personeel. Mijn afdeling telt ongeveer 110 mensen. De afdeling grenscontrole is de grootste, met 250 mensen. We hebben nog een kleine commandoafdeling van zowat 20 mensen. Het klopt, zoals de vakbonden stellen, dat wij al meerdere keren gemeld hebben dat wij personeel tekort komen en dat wij mensen bij moeten krijgen. Die vraag werd officieel gesteld, ook vanuit ons commando. Ik weet heel goed dat een hoofdcommissaris daarnaar gevraagd heeft. Om een of andere reden werd gezegd dat er geen personeelsleden ter beschikking waren, dat het niet kon of dat er andere prioriteiten waren. De vraag naar bijkomend personeel is dus meerdere keren gesteld. Wij wachten, en zo lang er ons geen personeel wordt toegekend... ja.

Carina Van Cauter (Open Vld): Vergeef mij de wijze waarop ik de vraag stel, maar het is voor alle duidelijkheid.

Er is ons hier door de gouverneur heel gedetailleerd uiteengezet dat er noodplannen zijn, dat die noodplannen gespecificeerd worden met betrekking tot de verschillende disciplines. Een van de disciplines is de politie, waarvan jullie deel uitmaken.

Dat is misschien de verwarring die bij collega's en ook bij mijzelf is ontstaan. Ik heb alle begrip voor het feit

dat u zegt: je komt beneden, je ziet mensen bloeden en wat doet je? Je verleent hulp. Ik heb daar alle begrip voor.

Dat neemt niet weg dat ik de vraag stel, ik heb dat daarnet ook gehoord bij andere sprekers, over de koelbloedigheid die men dan moet bewaren om zijn rol in dat noodplan in te nemen.

Wat was precies jullie rol in dat noodplan? U zegt: mij is gezegd om de perimeter te bewaken. Ik heb u daarnet horen vertellen - dat is geen kritiek maar het is gewoon om te weten, procedures kunnen worden verbeterd, alles kan beter – dat u zelfs DOVO hebt verwittigd. Is dat uw opdracht om DOVO te verwittigen? Goed dat u dat hebt gedaan, maar hoe zit dat in dat scenario van de noodplanning?

Ik heb u horen zeggen: wij hebben samen gezeten met de brandweer en met nog een aantal collega's om het plafond te ontmantelen. Ons is gezegd: om 8.15 uur was er een CP-OPS geïnstalleerd op de luchthaven. Ik zou veronderstellen dat de coördinatie van daaruit gebeurt. Of zegt u: we zaten in een situatie en we hebben onze plan moeten trekken. Hebt u zich moeten behelpen op het terrein of is er naar u toe gecoördineerd? Wat was jullie precieze rol?

De **voorzitter**: De heer Bracke wil daarbij aansluiten.

Siegfried Bracke (N-VA): Mijn vraag sluit daar naadloos bij aan. Wat zegt de procedure precies over die, om het met de woorden van de voorzitter te zeggen, eenheid van commando? Er is daar de brandweer, er zijn de medische diensten, er zijn heel veel mensen. Met alle respect dat iedereen helpt wie kan, maar wie heeft daar de leiding?

De heer Engels is hier komen getuigen en wij hebben gezien dat om 08.55 uur een sweeping van de vertrekhal gepland werd door de brandweer, maar dat de politie dat verboden heeft. Ik leid daaruit af dat de politie dan het heft in handen heeft en de leiding heeft daarover.

Daarbij aansluitend, zijn er bij uw weten in de loop van die hulpoperatie tegenstrijdige bevelen geweest, in de zin van dat A naar links wil en B naar rechts, en elk om goede redenen, waardoor het botste? Want dan volgt men natuurlijk niet de procedure.

De **voorzitter**: Mag ik daarbij aansluiten? Ik heb gesproken over eenheid van commando. U hebt als luchtvaartpolitie specifiek de taak grensbewaking, maar u hebt ook een algemene politiezorgtaak. U functioneert in een kader met noodplannen, die ook met terreur te maken hebben. De vraag is hier al gesteld: zijn die noodplannen voldoende afgestemd op terreur? Daar speelt uw component een rol. De lokale politie speelt ook een rol, net als de gerechtelijke politie. Ondertussen hebben wij ook het fenomeen van de militairen, die erbij komen.

In mijn initiële vraag heb ik het niet gehad over de private veiligheidsdiensten. Er wordt gezegd dat er te weinig of te veel volk is, maar alles samen is dat wel behoorlijk wat volk. Wie stuurt hen aan? U hebt gezegd dat u mensen hebt moeten helpen. Dat siert u. Op een bepaald moment zegt u dat de meldkamer het nodige doet en dat passeert via schermen in de wachtkamer. Ik heb die ooit bezocht. Wie zit er echter aan het stuur in het geheel van die operaties? Wie verzekert de eenheid van commando? Dat is een vraag waar velen mee zitten.

Jean-Pierre Devos: Gelet op het vroege tijdstip was ik daar als eerste. Ik heb geholpen tot ik op een zeker ogenblik zag dat er genoeg collega's waren. Dan heb ik besloten even niet meer te helpen en heb ik de reflex gehad een lint te gaan halen om ervoor te zorgen dat de sporen beveiligd werden. Ik ben toen gestopt met het helpen van mensen. Daarna heb ik via mijn radio gecommuniceerd, maar de mensen hadden het al door en hadden het al gezien. Ondertussen was de CP-OPS in werking. Ik kreeg uiteindelijk van daaruit de bevelen, bijvoorbeeld over de perimeter. Ik heb uiteindelijk uitgevoerd wat men mij opdroeg in mijn klein gebied. Ik had niet het overzicht over alles. Ik hoorde bijvoorbeeld in de namiddag dat er buiten nog mensen stonden te wachten. Daarop had ik totaal geen zicht, omdat ik voornamelijk aan de vertrekhal bezig was. Daar was mijn domein. Dat was mijn verantwoordelijkheid.

In de CP-OPS waren onder andere collega's van de FGP, die daar alles coördineerden. U vroeg of ik DOVO heb gecontacteerd. Dat was puur reflexmatig. Ik vermoed dat mijn mensen beneden in de meldkamer, die zagen wat er gebeurde, al naar DOVO gebeld hadden. Ik vroeg of DOVO al verwittigd was en men heeft geantwoord: "Die zijn al onderweg, commissaris." Ik vroeg het opdat men het niet zou vergeten.

De eenheid van leiding is op zo'n moment heel moeilijk, want er zijn verschillende mensen aanwezig. Ik heb dan met de verantwoordelijken van de brandweer en DOVO een zogenaamd – in ons jargon – motorkapoverleg gehouden. Wij hebben gewoon met vier mensen samen bekeken hoe wij het zouden oplossen en wie wat kon doen. Dat is gebeurd in een perfecte samenwerking, en met de beste onderlinge communicatie.

Wij waren gewoon heel duidelijk naar elkaar toe: wat gaan wij doen en hoe gaan wij het doen? Het labo was er, DOVO was er. Wij wisten op dat moment nog altijd niet of het wel veilig was om daar binnen te lopen. Toen bedacht ik dat de mensen van DOVO de experts zijn, dus vroeg ik ze om even binnen te gaan kijken. Nogmaals, ik had mijn mensen klaar staan: als er iets nodig was om hulp te leveren, dan zouden wij dat doen. Dat is het concept.

Carina Van Cauter (Open Vld): Wat is dan de relatie tot de CP-OPS en het motorkapoverleg op dat moment?

Jean-Pierre Devos: Op het terrein overleggen wij hoe we de dingen gaan doen. De CP-OPS ziet dat en weet dat wij bezig zijn. Daarna geef ik de feedback, na het motorkapoverleg. Het probleem is dat men niet alles via de radio kan communiceren. Het overleg vindt plaats en dan heb ik gecommuniceerd dat DOVO samen met de brandweer zou binnengaan om de tegels van het plafond op te ruimen. Dat is puur omdat wij daar dat overleg hebben gehad.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le président, je remercie le commissaire.

Toujours un peu dans le même ordre d'idées, j'ai sous les yeux le plan de secours et d'intervention de l'aéroport. D'abord, je ne sais pas quelle est la dernière fois que vous en avez pris connaissance. Je vois à la page qui concerne le livre 3 Discipline 3, qui est donc la police, qu'il y a *Gold*, *Silver 1*, *Silver 2*, *Silver 3*, *Silver 4*, *Silver 5*. Dans ce dispositif, vous n'êtes pas *Gold*, puisque, si je vous ai compris...

Jean-Pierre Devos: Absoluut niet.

Georges Dallemagne (cdH): C'est cela. C'est le directeur adjoint de Bruxelles 1. Vous êtes l'un des *Silver*, si je vous comprends bien. Donc, lequel? Avez-vous suivi la procédure qui est décrite ici? Qu'en pensez-vous?

Jean-Pierre Devos: Die procedures zijn allemaal heel mooi, maar we moeten ook in de mate van de situatie en op het terrein daarmee kunnen omspringen. Onmiddellijk is daar een commandonet, een radionet. Op een zeker ogenblik had ik verschillende radio's, omdat ik moet communiceren met het commando en moet communiceren met mijn eigen mensen. Ik was bronze/silver commander, daar ergens tussen, afhankelijk van, maar dat heeft perfect gewerkt. Misschien niet volgens het academisch verhaal, want ge staat daar en ge moet dan naar best vermogen de situatie zo snel mogelijk onder controle krijgen. Uiteindelijk is dat gevolgd. Men noemde mij op zeker ogenblik peri-sunray. Sunray is de commander en peri was de afkorting van perimeter. Dat was niet direct zilver of zoiets, maar sunray kunt ge daarmee vergelijken. Dat was plotseling mijn roepnaam. Ik heb oorspronkelijk een andere roepnaam en dan, in dat commando en de radiofrequentie, wordt dan die naam plotseling aan mij gegeven.

Uiteindelijk begint de CP-OPS daar ook zijn functie waar te nemen en de taken te verdelen. Ge moet u ook voorstellen: dan komt er iemand aan, dan komt er iemand aan... Onze hoofdcommissaris was met de trein en is moeten stoppen. Die is iemand gaan halen om hem te brengen. Dat is allemaal heel praktisch. Dan komt die erbij en dan wordt het altijd zo. Dat eerste uur is het echt van: oké, we hebben iets, hoe gaan we dat proberen zo snel mogelijk, en dan is het overleg. Dat is niet geïmproviseerd, absoluut niet, maar dat is met mekaar snel van: hoe kunnen we dat hier allemaal zo snel mogelijk oplossen?

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ik zou graag aan de getuige een vraag willen stellen over de open brief, die werd verzonden. Ik begrijp uiteraard de emotionaliteit die op jullie effect heeft gehad, dus beschouw dit niet als kritiek. De open brief was in zeer scherpe bewoordingen opgesteld. Men heeft het over openluchthavenbeleid, maar via wat ik in de pers heb gelezen, leer ik dat u dagelijks aanbevelingen en voorstellen hebt gedaan aan de overste en aan de luchthavenuitbater.

Daarnet had u het over, onder meer, extra personeel en de veiligheidsvesten en dies meer. Zijn er nog

andere dingen, die u gevraagd hebt? Werden die ook geweigerd? Zijn er dingen die geweigerd zijn, waarvan je achteraf zegt: hadden zij niet geweigerd geweest, had dat invloed op het proces van 22 maart?

Ten tweede, u spreekt in die open brief blijkbaar over “informatierapporten”, die je aan de dienst Terreur hebt gedaan.

Zonder het geheim van die informatierapporten te willen schenden, kunt u zeggen of die een teneur hebben dat er bepaalde mensen – want het was naar aanleiding van identiteitscontroles – op de luchthaven vrij rondliepen die terreurverdachten waren? Wat is er met die informatie al dan niet gebeurd?

De **voorzitter**: Er waren een paar collega's die een vraag hadden die daarbij aansluit. Die vervalst, want ze is gesteld nu.

Jean-Pierre Devos: Misschien even het kader van die open brief. Die open brief is afkomstig van mijn afdeling, van mijn mensen. Nu, hoe is dat gebeurd? Het stressteam van de federale politie zegt om een collectieve debriefing te organiseren met de mensen, kwestie van emoties en alles. Ik stem daarmee in. Dat stelde mij wel voor het dilemma of ik daar al dan niet bij aanwezig moest zijn. Ik heb toen de keuze gemaakt om daar niet bij aanwezig te zijn, aangezien de mensen zelf zijn, die even moeten kunnen ventileren onder begeleiding. Nu, uiteindelijk is die ventilatie dan gebeurd in een open brief, die dan een eigen weg beginnen te leiden is. Dat zijn gevoelens van mijn mensen die ik ken en waar ik deels achter kan staan en die dan een beetje door de emoties iets te hevig zijn verwoord door sommigen omdat ge daar ook als leidinggevende niet aanwezig was om dat allemaal een beetje te kaderen. Dat zijn mensen die in de pen gekropen zijn, die die vier bladzijden geschreven hebben. Die is dan via de vakbonden zo een eigen leven beginnen te leiden. Dat is een beetje het kader van die open brief. Uw vraag als er dingen zouden gebeurd zijn, had dan de 22ste misschien minder erg... Ik denk niet de zaken die er instaan, enige impact hadden kunnen hebben op wat er uiteindelijk gebeurd is die dag. Ik bedoel, het kan altijd beter, absoluut, maar nu om te zeggen hadden we dit of dit van die open brief, neen. Daar ben ik eerlijk in, dat denk ik niet.

Voorts heeft men het in de brief ook over geradicaliseerde personen of niet die op de luchthaven werken.

Sorry dat ik het moet zeggen, maar dat behoort alweer niet tot mijn winkel. Er is een team dat de RIR's, de informatierapporten, maakt. Zij behandelen die informatie. Een andere collega-commissaris is verantwoordelijk voor dat team en volgt dat op. Wat ik weet, is dat hij en zijn team hun werk naar behoren doen. Als zij dergelijke informatie krijgen, melden zij dat. Zij doen hun taak.

De verdere afhandeling behoort niet tot mijn bevoegdheid of die van mijn afdeling. Dat is een andere collega, een ander departement dat zich daarmee bezighoudt.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik wilde net op dat punt komen. Ik had daarop daarnet gealludeerd, maar u hebt toen niet geantwoord.

U zegt dat die signaleringen, de RIR's, worden opgemaakt en afgehandeld door een collega en dan doorgestuurd naar de bevoegde diensten. Mijnheer de voorzitter, deze discussie is relevant voor ons werk. Ik denk dat het interessant is dat wij, wanneer wij daarop verder willen gaan, eventueel de collega moeten uitnodigen die verantwoordelijk is voor die RIR's om na te gaan of daarmee iets is gebeurd.

De klacht in die open brief was immers heel sterk. Men zegt dat er daarmee niets werd gedaan, dat zij dat hadden gesignaleerd, maar dat zij geen respons kregen. Ik begrijp dat het niet de verantwoordelijkheid van de getuige van vandaag is, maar dan lijkt het mij evident dat wij in onze werkzaamheden de verantwoordelijken daarvoor kunnen horen, om na te gaan wat er effectief op het terrein is gebeurd, aan wie dat is doorgegeven, of er reactie is gekomen of niet.

Ik stel dat we daarop verder ingaan met de collega.

De **voorzitter**: Ik noteer uw vraag. Er zal hierop op het gepaste moment in het bureau worden teruggekomen bij het verdere uitstippelen van onze werkzaamheden.

Zijn er nog vragen voor deze getuige?

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Ik heb nog een vraag ter verduidelijking.

U spreekt over de CP-OPS. Wat bedoelt u daarmee? Dat er een bepaalde discipline of persoon werd aangeduid voor de coördinatie? U zegt “wij waren allemaal samen”. Of was dat een geheel van mensen die samen de coördinerende functie hebben waargenomen?

Jean-Pierre Devos: De CP-OPS moet u zien als een team van mensen dat alles aanstuurt. In het begin is dat eerst onze afdeling. Daarna komt er iemand bij. Ik herhaal dat ik boven aan de vertrekhal sta. De CP-OPS is beneden in het gebouw aan de satelliet.

Ik was er nooit bij en heb het nooit gezien, omdat ik altijd buiten ben blijven staan. Dat begint bij de directeur Operaties. Ik vermoed dat op een zeker ogenblik ook iemand van de militairen erbij zal zijn geweest, om dan een en ander uiteindelijk te coördineren.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): U wist echter wie u precies aanstuurde.

Jean-Pierre Devos: Absoluut. Dat was een directeur Operaties en een hoofdcommissaris, waar ik dan bovendien in alle hevigheid ...

De **voorzitter:** Zijn er geen andere vragen? (Nee)

In dat geval rest mij u te danken voor uw bijdrage aan de parlementaire onderzoekscommissie.

*
* * *

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Edwin Baert, postoverste van de brandweer van Brussels Airport**Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Edwin Baert, chef de poste des pompiers de Brussels Airport**

De **voorzitter**: Ondertussen heeft onze volgende getuige zich bij ons gevoegd. Het gaat om de heer Edwin Baert, die de postoverste is van de brandweer van Brussels National Airport. Hij was ter plekke op die fatale dag.

Mijnheer Baert, ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat ten gevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Edwin Baert legt de eed af.

Zoals overeengekomen, krijgt u eerst het woord voor een inleidende verklaring bij uw getuigenis. Ik dacht dat u ook gevraagd had om gebruik te maken van een luchtfoto? We zullen een aantal bodes vragen om de visualisatie ervan mogelijk te maken, tenzij we dat met kleefband kunnen bevestigen? Anders moeten de twee dames achter u de hele tijd blijven rechtstaan. Hebt u het de hele tijd nodig?

Edwin Baert: Heel kort.

De **voorzitter**: Ik geef u het woord.

Edwin Baert: Goedenavond, mijnheer de voorzitter en dames en heren van de onderzoekscommissie. Ik was die dag aan het werk bij de luchthavenbrandweer Brussels Airport. Wij beginnen onze shift om kwart voor zeven. Er is dan eerst een ochtendbriefing en een ontbijt, waarna de taken verdeeld worden. Die bewuste ochtend omstreeks kwart voor acht werden we opgeroepen wegens een brandalarm. Ik zal dat even situeren. (*Duidt aan op kaart*) Er zijn drie brandweerkazernes op de luchthaven, namelijk brandweerpost Noord, brandweerpost Zuid en een CCOT-kazerne, die instaat voor structurele branden. Er zijn dus drie kazernes, waar in totaal negentien manschappen werken.

Er was een brandalarm in loods 8. Dat is een vliegtuigloods. Onze procedure zegt dat we dan moeten vertrekken met de officier van dienst – ik dus – en een crashtender die instaat voor vliegtuigbrandbestrijding. Ook de mensen van de CCOT-kazerne treden in actie. We zijn dan vertrokken naar de plaats van het brandalarm. We komen van brandweerpost Noord en komen langs deze kant aan (*duidt aan op kaart*). Op het moment dat we bijna ter plaatse zijn, zie ik rookontwikkeling ter hoogte van de

Diamant. Dat is de plaats waar de tweede bom ontplofte. Op dat moment hadden we nog geen weet van de eerste ontploffing. Ik roep onze dispatcher op om te zeggen dat er rookontwikkeling is ter hoogte van de Diamant en dat ik versterking wil. De mensen die instaan voor structurele banden en die in de loods waren, merkten daar niets abnormaals en zegden ook ter plaatse te zullen komen. Ik ben verder gereden richting Diamant en heb mijn wagen hier (*wijst op kaart*) gezet ter hoogte van de tarmac. De mensen van de CCOT-kazerne waren ondertussen ook vertrokken uit de loods maar zijn gestopt aan de oude vertrekhal omdat daar de eerste bom ontploft was. In feite zijn we dus langs twee kanten de luchthaven genaderd.

Toen we aankwamen aan de Diamant zag ik er hevige rookontwikkeling. Het was ons nog niet duidelijk wat er aan de hand was. Waren er werken aan de gang of was er een ontploffing geweest? Van boven was er niet veel te zien. Dan zijn we naar niveau tarmac gegaan. Daar waren al drie slachtoffers: iemand zat een twintigtal meter verder op een bank, iemand zat ter hoogte van Meda en er liep nog een vrouw rond. Toen kwam de dokter bij mij en vroeg wat er gebeurd was. Ik zei dat ik het ook niet wist. Toen kwam de melding dat er een ontploffing geweest was. Ik heb toen tegen mijn adjunct gezegd dat we naar boven gingen: jij gaat in de richting van niveau vertrek en ik ga in de richting van niveau aankomst, ter controle van het gebouw. Op het moment dat ik naar boven ging, daalden verschillende slachtoffers de trappen af. Velen hadden bebloede gezichten. Sommigen waren gewond, anderen niet. Sommigen kwamen ook naar beneden via de liften. Op het niveau van de aankomst was er niet veel volk meer.

Ik kwam daar een politieagent tegen. Die zei: "Wat moet er gebeuren?" Ik zeg: "Iedereen moet hier buiten. Niemand moet hier nog binnen zijn." Dat was het. Enkele stukken van het plafond naar beneden, maar er was weinig structurele schade aan het gebouw.

Dan ben ik naar het niveau "vertrek" geweest en daar was het chaos. Dat was plafond naar beneden, slachtoffers, chaos. Ik kan het niet beter benoemen dan pure chaos. Ik vroeg een *sitrep* aan mijn manschappen die binnen waren ter hoogte van deur A en ter hoogte van de oude vertrekhal. Zij zeiden tegen mij: veel zwaargekwetsten, veel mensen op de grond, veel puin en ook veel overledenen al. Ik heb een verkenning gedaan op niveau vertrek. Dat was daar één chaos: het plafond naar beneden, gladde vloer, men moest zich over valiezen en puin begeven. Ik ben terug naar buiten gegaan en op dat moment kwam de officier van de externe hulp ter plaatse. De procedure is dat wanneer de externe hulp ter plaatse komt, dat zij het commando overnemen. Ik heb mijn briefing gedaan aan de eerste officier ter plaatse. Ik heb gezegd: kijk, mijn mensen zitten binnen ter hoogte van deur A, die zitten binnen ter hoogte van een diamant, wij zijn bezig mensen te evacueren, allemaal naar buiten. Er zijn zeer veel slachtoffers, er zijn ook een aantal mensen die richting tarmac weg zijn, richting land zuid, dat is allemaal gebeurd.

Oké, het noodplan is volledig in werking getreden. De versterking kwam toe, de ziekenwagens begonnen toe te komen. Wat voor mij heel moeilijk was: ik heb weinig tijdsbesef van die dag. Alles ging vlug, de hulp kwam vlug ter plaatse, er waren veel militairen op de luchthaven die hielpen met evacuatie en passagiers hielpen. De externe brandweer kwam toe, post Zaventem, post Vilvoorde, de MUG, civiele bescherming... Iedereen heeft dan zoveel mogelijk slachtoffers naar buiten geëvacueerd. Iedereen was op, denk ik, een vrij bedenkelijke tijd naar buiten. Dan is in samenspraak voor de passagiers beslist om de VMP op te richten in het CCOT. Dat waren de mensen van structurele branden. Daar hebben we dan de VMP opgericht. Samen met de medische coördinator hebben we dat beslist, omdat daar de best mogelijke keuze was op dat moment om die passagiers op te vangen. Dan zijn de mensen beginnen brancarderen en is er melding gekomen van waarschijnlijk nog een verdacht pakket, persoon, auto, dat is allemaal een beetje verwarrend.

We zijn moeten gaan schuilen en zijn dan teruggekomen, allemaal samen in overleg met de mensen van de externe hulp. Dan zijn we naar het Sheraton moeten gaan en daar kregen we dan te horen dat er nog iets gebeurd was in Maalbeek. Waarschijnlijk nog een bom of iets, dat was heel onduidelijk. Dan moesten wij blijven schuilen in het Sheraton. Daar kwamen de tv-beelden in het Sheraton: ja, er is nog iets in Maalbeek gebeurd. De brandweer van Brussel heeft dan op een bepaald tijdstip de site van de luchthaven verlaten, omdat zij hulp moesten bieden in Maalbeek. Maar op dat moment was er al heel veel versterking van externe korpsen, maar ook van mensen van binnen onze eigen brandweer, waarvan nog veel mensen spontaan zijn opgekomen. Ik denk dat wij met ongeveer een zeventig manschappen van de brandweer van de luchthaven ter plaatse waren. Om kort te schetsen: wij zijn met ongeveer 120 brandweermannen op de luchthaven, die specifiek instaan voor luchthavenbrandweer en ook voor technische, structurele branden.

Daarom hebben wij de eerste tien minuten zelfstandig geopereerd om mensen te brancarderen en verkenning te doen. Zo kon ik gemakkelijk overdracht geven aan de mensen van de externe hulp.

Die mensen hebben het commando overgenomen. Toen zijn DOVO, DVI en nog andere onderzoeksteams ter plaatse gekomen. Er werd dan beslist om samen met DOVO sweeps uit te voeren.

De mensen van de luchthaven kennen het terrein immers goed. Wij hebben ons opgesplitst in brandweermannen van de luchthaven, brandweermannen van de externe hulp en DOVO om de sweeps uit te voeren en alle lokalen te openen zodat we nog slachtoffers zouden kunnen vinden.

Toen was er opnieuw een bomalarm en moest iedereen naar buiten. Toen het terug veilig was, mochten we opnieuw naar binnen. Toen was er opnieuw alarm, mochten we daarna opnieuw naar binnen, tot er op een bepaald moment werd gezegd dat er effectief een derde bom was.

Toen moesten we allemaal gaan schuilen op de parking achteraan het Sheraton. We hebben daar een lange tijd gezeten, want het was een onstabiele bom en het was dus vrij riskant.

We hebben daar gewacht tot ze de bom gecontroleerd hebben laten ontploffen. Het was een ferme knal volgens de mensen die ter plaatse waren. Een twintigtal kilo TNT werd tot ontploffing gebracht. Wij zaten op een behoorlijke afstand ervan.

Toen werd alles opnieuw veilig verklaard en mochten we opnieuw een sweep naar slachtoffers doen en konden we ter plaatse doen wat moest worden gedaan, wat er al weg mocht voor het sporenonderzoek, wat er moest worden verwijderd.

Toen het ongeveer 14-15 uur was, heb ik mijn mensen gezegd dat ze naar de kazerne moesten, waar er psychologische bijstand voor hen was. Zij moesten eerst bij de psycholoog. Er was al door onze werkgever geregeld dat er psychologen ter plaatse waren.

Ik ben nog tot 17.00 uur op de site gebleven en dan ben ik bij de tweede beurt bij de psychologe geweest om mijn verhaal te doen. Achteraf zijn we nog allemaal samen, voor we huiswaarts gingen, even kort naar de vertrekhal gaan kijken. Dan zijn we naar huis gegaan. Sommigen hadden het moeilijk. Het was een bewogen dag. De volgende dag stonden we opnieuw paraat op de luchthaven om de mensen van DOVO en DVI, de federale politie, het leger, iedereen van de hulpdiensten die aanwezig was, het Rode Kruis, te helpen.

Tot zover mijn verhaal.

De **voorzitter**: Ik dank u voor deze getuigenis. Bij aanslagen met terroristische inslag rijst de vraag of onze procedures, plannen en richtlijnen daarmee in voldoende mate rekening houden.

De vraag is al een paar keer deze namiddag naar voren gekomen. Dat was niet helemaal het geval. Heeft dat ergens een impact gehad? Een vraag die daarbij aansluit, de werking van wat u doet, van uw dienst op de luchthaven en de interactie met andere diensten, denk aan de reguliere brandweerdiensten, de civiele bescherming en dergelijke meer, kunt u daar in uw getuigenis ook nog iets over zeggen? Is die samenwerking, die wisselwerking, die interactie al dan niet optimaal verlopen? Maar dus mijn eerste vraag is meer algemeen. Schieten die plannen tekort in functie van uiteraard de ampleur, de verschrikking van een dergelijke aanslag zonder voorgaande? Twee, hoe is die interactie van specifiek uw werking inzake brandweer op die luchthaven met de anderen? Is dat voorbeeldig verlopen?

Edwin Baert: Ja, laat ons zeggen, wij doen telkenmale een oefening, dat kan zowel een theoretische als een praktische oefening of een blusoefening zijn, aanval op een vliegtuig, terreur is daar ook een onderdeel van. Terreur is niet onze core business op de luchthaven. Dat is luchthavenbrandweer maar terreur is daar ook een punt van. Dus wij zijn ons ervan bewust dat terreur kan gebeuren op de luchthaven. Wij houden daar rekening mee. Wij doen soms oefeningen naar aanleiding van: er is een bom ontploft, wat zouden wij doen als brandweer, wat zijn de gevolgen die wij kunnen hebben. Daar oefenen wij op, minder frequent dan luchthavenongevallen of vliegtuigbrandbestrijding maar wij oefenen dagelijks onze procedures. Die procedures zijn dus ook beschreven, omtrent terreur, waarop wij moeten letten? Naar sporenonderzoek. Wij moeten ook ons werk doen maar naar sporenonderzoek moet je opletten. De verwondingen zijn anders dan bij gewone brandwonden. Dat komt er ook bij in onze procedures.

Wat de samenwerking betreft met de externe hulp, ik kan u verzekeren dat wij die dag super samengewerkt hebben. Wij doen ook oefeningen. Er zijn tweejaarlijkse crashoefeningen die gebeuren met de externe hulp,

met de civiele bescherming, met het Rode Kruis, met iedereen die betrokken is bij de luchthaven bij ongevallen, dus met de dienst 112 alarmcentrale. Iedereen heeft in zijn achterhoofd toch altijd dat beeld van wij werken goed samen en wij doen geregeld oefeningen. Wij hebben de Diabolo-oefening gehad waarbij we extern zijn gaan oefenen in Brugge. We hebben geoefend in een tunnel voordat de Diabolo open ging. Wij werken geregeld samen met de openbare brandweer om samen te oefenen, wat ook beter is zodat we elkaar beter leren kennen op het terrein en we weten dat elk zijn speciale taken en speciale voertuigen heeft. We werken ook samen met de stadsbrandweer. Wij hebben onze crashtenders, wij hebben andere voertuigen dan de stadsbrandweer. Dus we geven ook die interactie door om samen te oefenen.

Denis Ducarme (MR): Monsieur Baert, on a beaucoup parlé du fait que le plan d'urgence de Zaventem n'avait pas de développement axé sur l'attentat terroriste. Je souhaiterais savoir si, dans le cadre de votre action de ce 22 mars, vous avez perçu une forme de blocage, d'entrave, de difficulté liée à cette absence d'axe terrorisme dans le plan d'urgence de Zaventem.

Vous parlez de nombreux exercices que vous effectuez et on ne peut que vous en féliciter. Parmi ceux-ci, y a-t-il eu des exercices qui envisageaient l'explosion de bombes dans les terminaux de Zaventem?

Vous avez indiqué que la coordination, la collaboration entre les différents services d'intervention s'organisait de manière optimale. Vous n'avez pas abordé la question de la communication. Les personnes qui vous ont précédé nous ont parlé des quelques blocages, des difficultés liées à la communication. Avez-vous rencontré cet élément?

J'aimerais que vous nous indiquiez l'importance du staff médical sur place dans les premiers temps. Nous nous sommes rendus à Zaventem et avons appris qu'un seul médecin était présent 24 heures sur 24 à Zaventem. Cela semble peu compte tenu de l'importance de l'aéroport, mais quid de l'ampleur et de l'importance du staff médical?

Étant donné ce que vous avez pu vivre ce 22 mars sur les lieux – nous tentons de rester objectifs en laissant l'émotion de côté, mais nous sommes conscients de ce que vous avez traversé et affronté – avez-vous, avec le recul, identifié un certain nombre de points qui pourraient améliorer les procédures et votre action?

Edwin Baert: De medische dienst is niet mijn bevoegdheid, maar het is juist dat er één dokter aanwezig is op de luchthaven, 24 uur op 24 uur. Op 22 maart waren er zes tot acht dokters aanwezig. Er waren op dat moment dus genoeg dokters aanwezig. Ik spreek dan nog niet van de MUG's die ter plaatse kwamen.

In verband met de communicatie, wij hebben bij de luchthavenbrandweer ons eigen kanaal waarmee wij in onderling contact staan. Op het moment dat er externe hulp te plaatse komt, spreken de officieren en onderofficieren via ASTRID. Op het moment dat de externe hulp ter plaatse komt, geef ik mijn overdracht van wat er gebeurt aan de eerste officier, de leider van de interventie ter plaatse van de externe hulp. Ik heb dat die dag ook gedaan. Op dat moment neemt hij de interventie van mij over.

De luchthavenbrandweer kent het terrein goed en wij staan die mensen bij met raad en daad. Wij zeggen wat wij gaan doen, wat wij kunnen leveren. De sweep is dan ook gebeurd met mensen van Brussels Airport, gemengd met mensen van de externe hulp plus mensen van DOVO. Wij opereren niet op eigen houtje, wij werken samen met de openbare brandweer, om dat samen tot een goed einde te brengen.

In verband met de communicatie via ASTRID, wij hebben daarmee heel weinig te maken, want dat gebeurt door de leden van de interventie zelf, door de leden van de externe hulp.

Denis Ducarme (MR): Monsieur Baert, vous ne m'avez pas répondu. La première question que je vous ai posée évoquait l'absence d'axe terrorisme en cas d'attaque sur un bâtiment, excluant l'acte lié à un avion. On le constate, dans les quelques pages qui touchent à l'accident, au niveau du plan d'urgence de Zaventem. D'ailleurs, la zone d'évacuation des victimes, c'est le terminal. On se situe finalement dans une situation où la zone d'évacuation pour les victimes est le lieu de l'attentat. Je me demande dès lors, compte tenu de l'absence d'axe terrorisme par rapport à la cible, telle qu'elle était, et aux procédures que cela implique pour des services comme le vôtre, si l'absence de cet élément dans le plan d'urgence de Zaventem a constitué une difficulté supplémentaire pour vous dans le cadre de votre mission et de vos interventions du 22 mars 2016.

J'avais un autre élément d'interrogation. Je vous parlais des exercices. Compte tenu de l'ampleur de la menace, avez-vous, dans un passé récent ou plus ancien, pu avoir des exercices qui imaginaient que les terminaux de l'aéroport de Zaventem étaient frappés par une attaque terroriste?

Edwin Baert: Op 22 maart zijn wij eerst opgeroepen wegens een brandalarm. Het zat niet in ons achterhoofd: wij gaan naar een terreuralarm, het was een brandalarm. Wij zijn vertrokken naar een brandalarm. Dan hebben wij rookontwikkeling gezien, nog altijd niet uitgaand van terreur. Wij vertrokken met een andere filosofie dan terreur. Mochten wij al in de kazerne een melding krijgen: er is een bomaanslag gebeurd, u moet vertrekken, zou dat een totaal ander beeld geven van onze interventie. Nu waren wij vertrokken wegens een brandalarm. Wij zagen rook ter hoogte van de diamant. Nog geen sprake van een ontploffing.

Dan pas was er sprake van dat er iets ontploft was. Het kon ook een gasfles zijn waardoor er gekwetsten waren. Dat kon. Doordat er meer en meer gekwetsten kwamen, zagen wij: dat is niet normaal. Vanaf het moment dat wij aan de vertrekhal kwamen, zagen wij: dat is geen gasfles, dat is een bom. En dat was het feit.

Wat de communicatie met de buitenhulp betreft, op het moment dat de externe hulp ter plaatse komt, geven wij een overdracht. Dan start die verdere hulp, die wordt opgeschaald, en nog meer opgeschaald. Dan wordt er nog meer externe hulp gevraagd, nog meer ziekenwagens. Het rampenplan, alles wordt opgestart. Die taak wordt overgegeven aan de leden van de externe hulp.

Op dat moment, de eerste 10 minuten, zijn wij de eerste aanwezigen. Wij doen de eerste inzet. Kort daarna komt de externe hulp ter plaatse, en die neemt alles over van ons. Wij zijn daar wel de eerste 10 minuten.

Het noodplan heeft, mijns inziens, volledig gewerkt. Voor wat wij moesten doen, de luchthavenbrandweer, heeft het perfect gewerkt.

Uw tweede vraag ging over oefeningen voor terreur. Ik kan u zeggen, als wij een oefening doen met mensen die slachtoffer spelen, is dat totaal iets anders dan als de mensen in werkelijkheid zwaar gekwetst zijn. Iemand die zomaar op de grond ligt, speelt een spel. Maar in zo'n situatie moeten de mensen gered worden. Die mensen moeten weg.

Men werkt deels op automatische piloot. Men wil helpen. Er wordt een triage uitgevoerd. Die mensen moeten naar buiten. Men draagt altijd de achtergrond van de oefeningen mee: wij moeten dat doen, wij moeten zo handelen. Daar zijn wij ook voor opgeleid in de oefeningen: zorg ervoor te zorgen dat u de mensen kunt begeleiden, draag brancards niet met 2 personen, maar met 4, want anders houdt u het geen 2 minuten vol.

De externe hulp, militairen, Civiele Bescherming, Rode Kruis, helpt *brancarderen*. In de oefeningen komt dat ook voor: wij hebben extra hulp nodig, wij moeten extra mankracht hebben, extra ziekenwagens, extra brancards. Op die bewuste dag is dat ook zo gebeurd. Mijns inziens hebben wij het allemaal goed geoefend, met externe hulp.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Mijnheer Baert, dit is misschien een rare vraag. Als u nu terugdenkt aan 22 maart, kunt u dan zaken aanwijzen waarvan u zegt: oei, dat had anders moeten lopen?

Collega Bracke had het daarnet over het tijdschema dat wij gekregen hebben van de vorige spreker, de heer Engels. Op een bepaald moment werd door de politie gezegd: de sweeping door de brandweer moet gestopt worden. Betekent dit dat de politie op dat ogenblik de leiding had en daarover moest beslissen?

U zei dat er die dag psychologische hulp ter plaatse was voor uw mensen. Hoe staat het met de psychologische hulp nadien? Werd de psychologische hulp na 22 maart voortgezet? Werd daar veel gebruik van gemaakt? Waren uw mensen daar tevreden over?

Edwin Baert: Ik zal beginnen met de psychologische bijstand. Onze werkgever, Brussels Airport, heeft er meteen voor gezorgd dat er psychologische bijstand was voor de mensen in de eerste lijn, dus voor de ploeg die aan het werk was en voor de extra mensen die zijn opgeroepen.

Ik had als bevelvoerder de opdracht gekregen: uw ploeg moet als eerste bij de psycholoog gaan. Er waren

twee psychologen in de hoofdkazerne van post Noord. Ik meen dat ik omstreeks 14 uur tegen mijn mensen gezegd heb: jullie gaan nu naar binnen, er is genoeg volk voor aflossing. Ik heb tegen een tiental of een twaalfstal mensen gezegd: jullie gaan nu naar binnen. Er kunnen er ook niet meer tegelijk bij de psychologen. Iedereen moet zijn verhaal doen. Ik heb een tiental of een twaalfstal mensen naar binnen gestuurd, naar post Noord. Een aantal mensen is in hun plaats de interventie komen vervoegen.

Ikzelf ben om 17 uur bij de psychologen geweest om mijn verhaal te doen, met de mensen van de tweede sessie. Daarna hebben wij ook een debriefing gekregen in het PIVO, samen met alle hulpdiensten, medisch en politieel personeel.

Wij hebben onlangs ook contact gehad met slachtoffers die de vertrekhal konden bezoeken. Ik bedoel, wij worden wel opgevolgd door onze werkgever. Voor als wij nood hebben aan een gesprek hebben wij een nummer gekregen dat wij kunnen bellen. De ploeg verwerkt het ook onderling. Nu nog. Als wij werken, praten wij met elkaar. Twee minuten of een halfuur. Die verwerking is nog bezig. Dat groeit.

Sommigen hadden slapeloze nachten. Hun vrouw en kinderen leven natuurlijk mee.

Eigenlijk was iedereen blij dat hij de volgende dag opnieuw kon komen werken. Gewoon voor de verwerking: dat was gisteren. Er kwam een gevoel van rust: wat wij gisteren gedaan hebben, *amaai*.

Men zag de vertrekhal, die altijd vol passagiers is en nu leeg was, een ravage.

Kunt u uw eerste vraag nog eens herhalen?

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Die ging over het stopzetten van de sweeping door de brandweer.

Edwin Baert: De sweeping gebeurde in overleg met DOVO. In rijen hebben wij, samen met mensen van de brandweer, DOVO en misschien ook de Civiele Bescherming, de vertrekhal afgelopen om na te gaan of er nog slachtoffers te bespeuren waren. Dat is allemaal vrij vlot verlopen, totdat wij de melding kregen dat er iets verdachts was en iedereen naar buiten moest.

Op onze vrachtwagen hebben wij een ferme claxon. Als die driemaal gaat, weet iedereen dat hij naar buiten moet. Zodra wij dat wisten, hebben wij op de claxon geduwd, samen met de post Zaventem. Wij hebben dat gehoord, en onze mensen binnen hebben dat ook gehoord. Via *trunking* hebben wij ook gevraagd of iedereen buiten was. Ik wist hoeveel van mijn manschappen er binnen waren. Ik heb tweemaal bevestiging gekregen dat iedereen buiten was. De post Zaventem en andere posten hebben dat ook voor hun ploegen gedaan. Iedereen wist dat al de mensen van de hulpverlening en DOVO buiten waren. Dan was het veilig voor ons. Dat hebben wij ook gedaan.

Qua tijdsverloop heb ik het echter moeilijk. Ik herinner mij nog altijd niet goed wat om 10 uur gebeurde en wat om 15 uur.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Het bevel kwam echter van de politie.

Edwin Baert: Bij terreur geeft de politie het bevel. Als de politie het niet veilig vindt, gaan wij niet binnen, omdat er nog een plaats was van een derde bom.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Ik had nog een derde vraag gesteld. Zijn er zaken die, achteraf beschouwd, anders moeten?

Edwin Baert: Ik zou morgen, met dezelfde ingesteldheid en dezelfde gedachte, hetzelfde doen. Wij zijn opgeroepen en deels ook voor opgeleid. Wij zijn allemaal opgeleide brandweermannen, sommigen met hogere brevetten, die bij de luchthavenbrandweer werken. Wij hebben allemaal een grote kennis en ervaring bij de privébrandweer. Ik denk dat ik direct op dezelfde manier zou handelen.

De **voorzitter:** Mijnheer Van Hecke, u hebt het woord.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer Baert, ik heb een paar heel concrete vragen.

Bij de voorbereiding van het document met de noodplannen was mij opgevallen dat er staat dat, als u uitrukt

voor bijvoorbeeld een brand, de brandweer van Zaventem de leiding van u overneemt zodra zij toekomt. U hebt dat daarnet ook gezegd. Ik vraag mij af of dat wel logisch is. Zoals u zei, kent u het gebouw heel goed. Hier gaat het nu specifiek over een brand. Is het logisch dat u de leiding doorgeeft? Geeft dat geen problemen? Men verwijst naar een KB van 1967 dat dat zou regelen. Ik wil niet de ene of de andere regeling in twijfel trekken, maar is dat wel een logische regeling? Moeten wij daar eventueel over nadenken? Dat is een eerste vraag.

Ten tweede, u hebt wellicht heel veel ervaring met noodplannen. Wij hebben het daarnet met de gouverneur over boek 1, 2 en 3 gehad. Boek 1: technische problemen, boek 2: de crash, boek 3: alle incidenten zonder vliegtuigen. Jullie zijn teruggevallen op boek 3.

Nochtans staat in die map ook een bijlage 17, waar een heleboel critical contingencies staan opgesteld. Alle mogelijke incidenten die zich kunnen voordoen, met dan activering van de plannen, bijvoorbeeld brand in het gebouw, ander dan luchthaventerminal: BNIP boek 3, vliegtuig in moeilijkheden: BNIP, boek 1.

Soms staat er geen verwijzing naar het BNIP boek 1, maar naar het contingency plan. Daar kon de gouverneur niet direct op antwoorden; bij terroristische aanslagen uitdrukkelijk wordt verwezen naar een soort contingency plan.

Zijn er specifieke plannen, contingency plans, voor specifieke incidenten die los staan of complementair zijn bij boek 1, 2 en 3? Als dat zo is, kunt u een verklaring geven waarom er voor terroristische aanslagen geen specifiek plan is? Of heb ik die bijlage 17 niet goed begrepen?

Edwin Baert: Een terroristische aanslag is niet iets dat dagelijks gebeurt, waarmee wij dagelijks worden geconfronteerd, maar goed ook. Een vliegtuigbrand is al een speciale tak. Het is al moeilijk om zich daarin te specialiseren, laat staan voor de terroristische aanslagen waarmee wij niet dagelijks worden geconfronteerd. Het zou moeilijk zijn om nog manschappen te vinden die constant met de schrik leven dat er iets kan gebeuren, terroristische aanslagen.

Wij zijn getraind voor vliegtuigbrandbestrijding, voor technische branden. Daar kunnen wij ons veel meer op voorbereiden, maar als oefening een bom laten ontploffen om te kijken wat er kan gebeuren, neen. Waar kan die bom ontploffen? Niveau aankomst, niveau vertrek, kant landside, kant beveiligde zone, op een vliegtuig? Dat is moeilijk na te spelen.

Daarom heeft iedereen gehandeld uit zijn eigen ervaring, vanuit zijn eigen gedachtegang. Een terroristische aanslag gaat gepaard met heel veel gekwetsten, zware kwetsuren, veel mensen die immobiel zijn. Dat is heel veel brancardage.

Wij hadden nu nog het geluk dat er weinig of geen brand in de luchthaven was. Wij hebben ons vooral kunnen toeleggen op de brancardage, om zo veel mogelijk mensen zo vlug mogelijk naar buiten te brengen. Ik denk dat wij ons moeilijk kunnen voorbereiden op terreur, wat als, wat er dan moet gebeuren.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik had nog een vraag gesteld over de overname van de leiding door de brandweer.

De **voorzitter:** Het gaat over de volgorde. Als u begint, is er dan een logische volgorde?

Edwin Baert: Als luchthavenbrandweer worden wij opgeroepen voor alle interventies op de luchthaven, wat specifiek ons terrein is. Vanaf het moment dat er zich effectief een brand voordoet of een vliegtuigcrash is, komt er externe hulp bij. De territoriale brandweer die bevoegd is, neemt dan het bevel over. Als de brandweer van Zaventem komt, dan neemt de officier van Zaventem het over. Als de brandweer van Brucargo-Vilvoorde komt, dan neemt de officier van Vilvoorde het over. Dat staat zo beschreven. Op die bewuste dag is dat perfect verlopen: wij hebben een verkenning gedaan, de officier van de externe dienst is toegekomen en wij hebben de leiding overgedragen. Werkt dat goed? Dat heeft heel goed gewerkt. Als er zich bijvoorbeeld een kleine containerbrand voordoet, die wij zelf onder controle krijgen, dan hebben we geen externe hulp nodig. Wij kunnen de externe hulp dan afblokken en die mensen komen dan ook niet meer ter plaatse. Bij de terreuraanslagen hebben wij meteen om extra mensen gevraagd. Het is dus ook belangrijk dat zij af en toe komen voor een interventie, zodat zij het terrein en ook onze mensen leren kennen, en ook zodat wij hen leren kennen. Ook kunnen wij ervaringen delen inzake brandweertaken. Een vliegtuigongeluk of een terreurdaad kan zich ook voordoen in de stad Zaventem of de stad Vilvoorde, of eender waar. Daarom is het volgens mij goed dat wij blijven samenwerken. Naast de samenwerking blijven wij als officieren onderling ook contact met elkaar houden. Soms sturen wij ook brandweerlieden van

Brussels Airport. Het klopt niet dat elke brandweerdienst apart opereert. Wij werken samen. Het gaat dus niet om twee of drie afzonderlijke korpsen. Op zulke momenten vormen wij één korps. Uiteraard is de brandweer van Brussels Airport als eerste ter plaatse als er zich een incident voordoet op de luchthaven.

De **voorzitter**: Mevrouw Kitir, u wilde nog vragen stellen.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, mijn eerste vraag is al gesteld door collega Van Hecke.

Mijnheer Baert, ik heb nog een tweede vraag. U hebt gezegd dat u nog geen melding had gekregen, maar dat u uitgerukt bent, omdat u de rookontwikkeling had gezien. Is dat de reden waarom jullie eerst naar de aankomsthal zijn gegaan en pas daarna naar de vertrekhal?

Ook vraag ik mij af wie er jullie moet verwittigen. Rukken jullie uit op vraag van de luchthaven zelf, of komt die vraag via de centrale dienst van de brandweer? In welke van die gevallen rukken jullie al dan niet uit?

U zegt dat uw dienst 120 personeelsleden telt. Waren die personeelsleden op die dag allemaal aanwezig, of werden er mensen opgeroepen? Hoeveel mensen waren er op dat moment aanwezig en hoeveel zijn er opgeroepen?

Edwin Baert: Wat die 120 mensen betreft, wij werken met een minimum van negentien mensen op de luchthaven. Zodra de mensen via de pers en sociale media het nieuws hoorden, zijn veel mensen spontaan opgekomen en hebben zich in de hoofdkazerne aangemeld met de vraag of zij konden helpen. In totaal zijn die dag toch 70 à 80 mensen opgekomen, om te helpen.

De luchthaven blijft continu open. Er zijn nog mensen nodig voor de nachtploeg. Dus niet iedereen kon opkomen. Het is niet verstandig om 36 uur na elkaar te werken. Daaruit komt dat resultaat van 120 mensen.

Wat betreft de alarmering, wij zijn vertrokken voor een brandalarm in loods 8. Onze operator krijgt een melding binnen dat er een automatisch brandalarm in loods 8 is. Onze procedure schrijft voor dat bepaalde voertuigen vertrekken. Wij zijn dan vertrokken. Toen wij vanuit de hoofdkazerne naderden, zag ik de rook en ben automatisch naar daar gereden.

Bij een automatisch brandalarm (loods 8), is rookontwikkeling (thv diamand) voor mij erger dan een brandalarm. Daarom zijn wij naar daar gereden.

Onze ERC'er heeft dat binnengekregen. Zij hebben ook een ontploffing of iets gehoord, maar wisten niet wat. Zij dachten dat er misschien iets gevallen was. Zij hadden toen nog geen weet van een ontploffing. Op dat moment zie ik een hevige rookontwikkeling. Dan hebben zij dat gezegd, waarop ik heb gemeld dat er al een tweede ontploffing is geweest.

Ik ben dan op het gelijkvloerse niveau, zijnde het niveau van het tarmac, aangekomen. Ik heb mijn adjunct opgedragen naar niveau vertrek te gaan, terwijl ik het niveau aankomst controleerde, naar de structuur van het gebouw keek en mijn verkenning deed, zodat ik mij als officier een beeld kon vormen van wat er binnenin is.

Meryame Kitir (sp.a): (...).

Edwin Baert: Ik heb mijn adjunct gezegd naar boven te gaan. Ik gaf dat dan door aan mijn ERC-operator of telefonist en vertelde hem dat ik het niveau aankomst zou doen. Ik meldde dat niveau aankomst *clear* was, dat het volgens mij daar veilig was, dat er niemand meer aanwezig was en dat ik naar het niveau vertrek zou gaan. Daarna komen de externe factoren allemaal naar boven.

Carina Van Cauter (Open Vld): Is in de noodplanning ook vastgelegd op welke wijze informatie doorgegeven of bijgehouden wordt, bijvoorbeeld in het kader van het gerechtelijk onderzoek?

U zegt dat uw dienst een brandalarm uit loods 8 heeft gekregen. Mij lijkt het belangrijk te weten of het om een uitgelokt alarm ging, om jullie de verkeerde richting uit te sturen.

Ik heb u al halvelings horen antwoorden, toen u zei dat het om een automatisch brandalarm ging. Het is echter belangrijk dat het onderzocht wordt.

Is geregeld op welke manier de informatie doorstroomt?

Ik heb nog een tweede vraag.

U zegt dat jullie twee keer de sweeping of hulpverlening hebben moeten onderbreken.

Jullie hebben dan aan jullie manschappen alarm gegeven via een signaal dat jullie kennen en hebben afgesproken.

Hoe is die informatie bij jullie terechtgekomen? Gaat dat via de CP-OPS, is dat centraal aangestuurd of was dat met de tamtam van de politie, die zei dat iedereen buiten moest, omdat er iets gebeurde? Gebeurt zoiets gestructureerd?

Edwin Baert: Wat betreft het brandalarm in loods 8, beginnen wij onze shift om 06.45 u. Rond 6 u was er ook al een brandalarm in die loods geweest, gewoon veroorzaakt door de opstart van een tractor, om een vliegtuig te verplaatsen. Die veroorzaakte rookontwikkeling, waardoor de rookmelder in actie trad.

Het alarm bij ons even voor 8 u betrof een hogedrukreiniger die rook afdampte en het rookalarm in actie deed treden. Dat stond dus los van de feiten. Dat is ook bevestigd door onze mensen die als eerste ter plaatse waren. Zij moesten een centrale controleren en ook het gebouw bekijken. Zij waren dus vrij vlug ter plaatse.

Zij werden opgevolgd door mensen van het gebouw, die meldden dat zij een hogedrukreiniger hadden opgestart. Zij vroegen mee te gaan en begeleidden onze mensen. Zij hebben hen begeleid.

Nadat onze mensen merkten dat het de hogedrukreiniger was, die het alarm in werking had gesteld, hebben zij van mij gehoord dat er ook rookontwikkeling op het niveau diamant was. Zij zijn dan automatisch naar daar vertrokken.

Ik antwoord nu op uw tweede vraag.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dat is de vraag naar de wijze waarop de informatie jullie bereikt, om het gebouw te ontruimen. Komt dat via de CP-OPS, de informatieverantwoordelijke of de politie, die zei dat iedereen naar buiten moest?

Edwin Baert: Wij stonden allemaal op niveau vertrek ter hoogte van het Sheraton Hotel. Er kwam af en toe informatie binnen dat er nog een verdacht pakket, verdachte auto of persoon was.

Soms was de info die wij kregen, enigszins verwarrend, wat het moeilijk maakte om ons een beeld te vormen van wat het juist was. Onze mensen waren immers binnen nog met een interventie bezig en mensen aan het buitenhalen. Plots krijgen wij van de politie de melding dat iedereen buiten moest, omdat er nog iets verdachts was.

In samenspraak met de externe hulp van de andere korpsen hebben wij beslist dat, aangezien het niet veilig was voor ons en de politie zei dat er nog iets was, iedereen buiten moest. Iedereen was dan buiten. Op dat moment waren bijna alle of alle slachtoffers al buiten. Toen pas kwam de melding dat er nog iets gevonden was. Die melding kwam via de politie.

Karine Lalieux (PS): Monsieur le président, je salue tout d'abord le courage de tous les pompiers sur place et de tous les autres qui se sont mobilisés spontanément pour soutenir l'ensemble des victimes et leurs collègues.

Vous avez entendu une déflagration et vu de la fumée. Comme vous êtes sur le site, vous réagissez et vous y allez. Le commissaire de la police, Frank De Vos, lui aussi, entend la déflagration et va directement sur place. À un moment donné, avez-vous un moyen de communication? Lui aussi nous a dit directement qu'il savait que c'était un attentat. Le 112 avait été prévenu qu'une bombe avait explosé. Vous a-t-on dit à 8 h 00 ou 7 h 58 qu'une bombe avait explosé dans le hall ou cette information n'est-elle pas passée? Dans le cas où elle est passée, par qui est-elle passée?

Edwin Baert: We zijn dus vertrokken omdat er een brandalarm was. Ik heb zelf die rookontwikkeling gezien. Ik wist niet dat er een ontploffing geweest was. Ik ben automatisch naar daar gereden, zonder te weten dat er zich een ontploffing voorgedaan had. In feite waren er toen al twee bommen ontploft. Ik heb echter geen van die ontploffingen gehoord, niemand van onze ploeg overigens. We reden toen namelijk naar loods 8, rechts van ons, terwijl de ontploffing aan de linkerkant was. Toen we die rookontwikkeling zagen, heb ik om externe versterking gevraagd, omdat onze luchthaven beveiligd moest worden.

Toen werd er al gezegd dat er een ontploffing geweest was. Op het moment dat ik beneden kwam op het niveau van de tarmac, zag ik drie gewonden. Toen ik naar boven ging, kwam ik nog meer slachtoffers tegen en werd duidelijk dat er iets ernstigs aan de hand was. Toen ik op het niveau van de vertrekhal kwam, was duidelijk dat er een ontploffing geweest was. Heel veel communicatie heb ik gehoord via mijn *trunking radio*. Daar was sprake van ontploffingen. Ik kreeg heel veel info. Al mijn mensen hebben hun eigen *trunking radio* bij en hoorden dus ook over die ontploffingen. Op dat moment waren we echter al bezig met de interventie en met het evacueren van mensen. De informatie dat er een bom ontploft was op het niveau van de terminal, heb ik gekregen via mijn ERC-operator en via onze interne *trunking radio*.

De **voorzitter:** Ik wil u bedanken voor uw getuigenis, mijnheer Baert. Ik neem aan dat het niet gemakkelijk was om hierover te praten. Bedankt dat u hier in deze commissie deze getuigenis hebt willen afleggen.

*
* * *

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Eric Mergny, geneesheer-luitenant-kolonet van het Militair Hospitaal in Neder-over-Heembeek
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Eric Mergny, médecin lieutenant-colonel de l'Hôpital Militaire de Neder-over-Heembeek

Le **président**: Chers collègues, le dernier témoin pour aujourd'hui est le Dr. Eric Mergny, qui est le directeur médical à Zaventem.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

Eric Mergny: Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité.

Le **président**: Dont acte.

Monsieur Mergny, comme convenu, je vous invite à donner une explication introductive pendant le temps que vous estimez souhaitable pour éclairer les commissaires sur ce qui s'est passé dans votre fonction spécifique. Par la suite, les commissaires vous poseront quelques questions.

Eric Mergny: Monsieur le président, je suis le docteur Mergny, je suis urgentiste à l'hôpital militaire et ce jour-là, j'étais de service pour être directeur médical pour Zaventem. J'étais dans ma voiture, je me rendais à l'hôpital militaire. Vers 8 h 10 ou 8 h 15, le centre de Louvain m'a téléphoné sur mon gsm en me disant qu'il y avait eu une explosion à Zaventem, un attentat, et que je devais me rendre sur les lieux pour prendre la fonction de directeur médical des secours, c'est-à-dire le coordinateur de toutes les équipes médicales sur le terrain.

J'étais dans les files et, en passant par la bande des pneus crevés, je suis sorti de l'autoroute. Je n'étais pas trop loin et j'ai téléphoné à l'hôpital militaire pour deux choses: d'abord, pour qu'on vienne me chercher avec un véhicule prioritaire, pour être plus rapidement sur place et, ensuite, pour qu'on prépare l'hôpital pour accueillir un grand nombre de blessés, pas pour les hospitaliser mais pour les stabiliser et les reventiler après dans les autres hôpitaux. On est venu me chercher et je suis arrivé à Zaventem aux environs de 8 h 40. J'ai pris contact avec les premières équipes médicales qui étaient déjà sur place pour voir ce qu'il se passait, pour avoir une idée du nombre de victimes. Le premier SMUR sur place avait déjà appelé 5 SMUR en renfort et une dizaine d'ambulances.

La première chose que je devais faire était de désigner un poste médical avancé, un endroit où on va pouvoir réunir les victimes, les stabiliser, les trier et les évacuer vers les hôpitaux. Nous avons utilisé un garage de pompiers un peu en contrebas du hall des départs. J'ai désigné les principales fonctions: un

médecin responsable du poste médical (un médecin très expérimenté de l'hôpital militaire), un médecin pour s'occuper du pré-tri à la sortie du hall des départs (le deuxième SMUR de l'hôpital militaire, un médecin expérimenté). Il a fallu organiser le parking des ambulances car ce n'est pas le tout d'avoir beaucoup d'ambulances, il faut les parquer pour ne pas avoir d'encombres.

Il faut désigner une personne qui gère ce parking, une personne qui gère le tri au niveau du poste médical et une personne qui gère la régulation. Elle est en contact avec le 100, elle a des fiches pour connaître le nombre de places disponibles dans tous les hôpitaux de la région et mettre tout cela en route.

Un des principaux problèmes était le fait que les communications étaient difficiles. Au début, nous avons pu nous servir du gsm puis, très vite, plus de gsm, uniquement les radios ASTRID. Mais avec cela, nous avons seulement contact avec le 100 de Louvain; nous ne pouvions prendre contact avec aucun des hôpitaux. Un autre problème qui nous a beaucoup gênés durant l'évacuation des blessés, c'était l'insécurité dans laquelle nous nous trouvions. Nous n'avons jamais été vraiment dans une zone très sécurisée car à plusieurs moments, il y a eu des voitures suspectes que les policiers ont dû fouiller. À un certain moment, nous avons dû fermer totalement notre poste médical, nous ne pouvions plus entrer ni sortir. Nous avons fermé les portes du garage car les policiers nous ont dit qu'il y avait un risque. Puis, après réouverture, nous avons pu recommencer à évacuer les blessés. Un peu plus tard, nous avons dû carrément évacuer le poste médical que nous avons choisi et descendre les blessés en contrebas sur un parking. Heureusement, il ne faisait pas trop mauvais et nous en avons déjà évacué une bonne partie. Les blessés étaient sur la route.

Notre principale idée était de stabiliser au plus vite et surtout d'évacuer au plus vite les blessés parce que la zone nous semblait vraiment insécurisée. Vers 11 h 00, tous les blessés étaient partis. Voilà ce que j'ai fait.

Le président: Vous avez déjà témoigné du problème de capacité des réseaux gsm et du réseau ASTRID, je l'ai lu dans la presse. J'insiste un peu pour que vous expliquiez davantage si ça vous a gêné dans votre travail, si ça a eu de fortes répercussions. Quelles sont vos suggestions afin d'y remédier?

Eric Mergny: Oui, cela a eu des répercussions puisque nous ne pouvions contacter que le 100 de Louvain; nous ne pouvions pas contacter les autres hôpitaux afin de connaître leurs disponibilités, bien que nous ayons des cartes précisant les capacités des hôpitaux selon la gravité des blessures, ce que nous avons dans les fardes de DirMed.

Mais ce qui a vraiment posé problème du fait de l'attentat sur Bruxelles, c'est que le 100 de Louvain a complètement condamné les hôpitaux de Bruxelles et notamment Saint-Luc qui est l'hôpital universitaire le plus proche de Zaventem. Et donc nous n'avons pu évacuer personne sur Saint-Luc et nous n'avons pas pu vérifier si Saint-Luc était réellement débordé de blessés.

A posteriori, il s'est avéré que Saint-Luc avait reçu très peu de blessés, donc on aurait pu évacuer des gens là. Est-ce que cela a changé le devenir des patients? Ça je ne sais pas le dire, je ne le pense pas. Mais cela a compliqué notre travail: nous avons dû évacuer un certain nombre de blessés - puisque je vous ai dit que notre préoccupation était de les évacuer le plus loin possible de l'aéroport - et un certain nombre de blessés a dû transiter par l'hôpital militaire - Maelbeek a fait cela aussi d'ailleurs. Une centaine de patients sont passés par l'hôpital militaire où ils ont été re-triés et reventilés vers d'autres hôpitaux. Cela aurait été plus facile si j'avais pu contacter directement Saint-Luc pour savoir s'il n'y avait vraiment pas de place disponible. J'aurais quelque peu modifié mon plan d'évacuation.

En ce qui concerne ASTRID – je ne suis évidemment pas un spécialiste du système radio – mais je pense que ce n'est pas un mauvais système. Mon avis personnel est qu'il y a un peu trop de gens qui ont des radios et forcément lorsque tout le monde se met à parler sur le réseau, il est sans cesse occupé. Lorsque vous devez parler, vous devez surveiller que la petite lampe sur l'appareil soit verte mais quand sur place vous devez gérer plus de 80 blessés alors que dans le même temps, tout le monde vous pose des tas de questions, vous n'avez pas le temps de surveiller votre radio. Ajoutez à cela le bruit et si vous devez parler vous-même, cela pose toute une série de problèmes.

Moi, je suis médecin militaire. J'ai effectué plusieurs missions à l'étranger, au Liban, en Afghanistan. J'ai toujours un opérateur radio avec moi. Moi, je m'occupe de mon travail de médecin et j'ai un opérateur radio avec moi et je lui dis: "Bon, j'ai besoin d'un hélicoptère ou j'ai besoin de ceci." C'est lui qui commence à s'occuper de parler dans la radio, et pas moi qui perds mon temps à ça. C'était peut-être une solution d'ajouter quelqu'un de la Croix-Rouge qui serait dédié uniquement à parler dans la radio, pour décharger le

personnel-clé de ce genre de tâches.

Le **président**: Deuxième question de ma part. Est-ce que vous estimez que – il y avait un problème pour pouvoir les atteindre, mais – que nos hôpitaux sont suffisamment outillés, spécialisés pour s'occuper des conséquences d'un attentat tout de même d'une envergure terrible?

Eric Mergny: Oui, il y avait suffisamment de places. J'ai pas eu de problème pour trouver des places. J'ai juste dû me réorienter vers uniquement les hôpitaux du côté de la Flandre, du côté du Nord. J'ai plus évacué vers Louvain, vers Bonheiden, certaines personnes vers Anvers, vers Asse, Halle, donc des hôpitaux un peu plus éloignés. Mais oui, je n'avais pas de souci vraiment pour trouver des places. Ça, il n'y avait pas de problème. Et alors on avait quand même le contact avec Louvain qui aussi nous disait: "Ok, dans tels hôpitaux, il y a autant de places, vous pouvez évacuer là". Non, ça n'a pas posé de problème, je ne pense pas.

Philippe Pivin (MR): Deux questions, colonel. On a ici sous les yeux le relevé chronologique des conversations, parce qu'un témoin précédent du Centre d'aide du Brabant flamand a eu l'obligeance de nous remettre un rapport précis dans lequel on voit que le premier contact téléphonique qui s'est déroulé avec vous est intervenu à 8h13. Vous avez dit que c'était un peu après 8h, vous étiez en voiture à ce moment-là; vous avez donc dû prendre un certain nombre de dispositions à distance avant d'arriver sur place. On a cru comprendre également tout à l'heure que vous êtes le DirMed, mais que la fonction de DirMed est assurée par le premier médecin qui arrive sur place dans un SMUR.

Eric Mergny: Absolument.

Philippe Pivin (MR): On doit se familiariser avec toutes ces abréviations. Est-ce que vous avez été en contact avec lui rapidement? Et j'aurais voulu que vous décriviez un petit peu les différentes démarches que vous avez été amené à accomplir avant d'arriver sur place. J'ai compris tout ce que vous avez fait une fois que vous étiez sur site, mais auparavant, vous avez dû prendre un certain nombre de dispositions. J'aimerais en avoir le détail. C'est ma première question.

Ma deuxième question: à vos yeux – avec maintenant évidemment le recul qui nous sépare de l'événement – est-ce que le staff médical sur place était suffisant pour faire face à l'événement? Je veux parler du nombre de médecins puisque nous avons appris qu'il y a un médecin de garde 24 heures sur 24, mais c'est un constat qui était à nuancer puisqu'il semblerait que six médecins aient été présents le matin même indépendamment des SMUR. C'était peut-être des bénévoles qui se sont manifestés comme étant médecins, je ne sais pas. Peut-être vous avez une explication à nous donner à ce sujet. Donc ce sont mes deux questions.

Eric Mergny: Ce que j'ai fait, donc, j'ai téléphoné à l'hôpital militaire pour voir quels étaient les gens que nous on avait envoyé sur place - on avait envoyé deux SMUR sur place - et qui était parti. Je leur ai demandé de préparer le hall pour pouvoir accueillir, se préparer à un afflux de blessés et donc de rappeler tous les médecins de garde, enfin on a une procédure pour ça et chacun a une fonction en cas de catastrophes. J'ai téléphoné à l'inspectrice. Et j'ai aussi demandé qu'on vienne me chercher comme je vous l'ai dit. Et j'ai téléphoné à l'inspectrice d'hygiène qui est la personne responsable de la partie médicale au niveau supérieur pour dire que je me rendais à Zaventem et qu'il y avait eu un attentat. Elle n'était pas encore au courant.

Est-ce que j'ai téléphoné aux Smuristes sur place? C'était votre question. Non.

On avait les 5 SMUR qui étaient sur place, plus 4 ou 5 médecins et aussi 4 ou 5 infirmiers qui appartenaient à Zaventem, qui appartiennent à MEDA. Donc, au niveau staff médical, on avait vraiment assez de gens. Pourquoi ils étaient là, ça je ne sais pas vous dire, mais en tout cas ces gens étaient là, se sont présentés et on a pu collaborer ensemble.

Le dispositif était suffisant. Je n'ai jamais manqué ni de personnel ni de matériel.

Philippe Pivin (MR): Et une précision: au moment où on vous appelle, à ce moment-là, vous savez que c'est un attentat?

Eric Mergny: Oui j'ai posé la question et l'opérateur m'a dit que c'était un "terreuraanval".

Peter De Roover (N-VA): Mijnheer de kolonel, u bent om 8 u 40 ter plaatse gekomen in Zaventem. Was het in de periode voor u ter plaatse was en uw rol hebt gespeeld, duidelijk bij wie u moest zijn om op de hoogte te worden gebracht van de toestand? Was het duidelijk wie de coördinatie voor zijn of haar rekening heeft genomen in de periode van uw afwezigheid, toen u onderweg was?

Wat is de rol geweest van het militair hospitaal in Neder-over-Heembeek in de loop van de eerste dag? Welke meerwaarde heeft het gehad?

Eric Mergny: Le coordinateur sur place, comme on l'a dit avant que je n'arrive, c'est le premier SMUR. C'était un SMUR de l'hôpital militaire, quelqu'un de ma génération qui aurait très bien pu être DirMed ce jour-là. C'est parce que c'était moi qui l'étais, sinon il est aussi dans le rôle des DirMed. C'est lui qui coordonne. C'est donc à lui que je dois m'adresser lorsque j'arrive sur place pour qu'il me fasse un topo. Lui, ce qu'il fait en premier lieu, c'est un tour de la situation. Il voit combien il y a de blessés, la gravité et il appelle les renforts. Ce sont les informations qu'il va me passer lorsque j'arrive sur place.

Le rôle de l'hôpital militaire, comme je l'ai dit dans mon exposé, c'est de nous permettre d'évacuer rapidement un certain nombre de blessés et de les stabiliser. Tous les hôpitaux n'étaient pas disponibles. On voulait évacuer rapidement les blessés. L'hôpital militaire est capable d'accueillir 50 blessés en une seule fois. Il n'y a pas d'autre hôpital à Bruxelles capable de faire cela. Les accueillir ne signifie pas qu'on va les hospitaliser mais on a assez de place et un personnel suffisant pour les stabiliser et ensuite les ventiler vers d'autres hôpitaux.

La valeur ajoutée ici était que premièrement, on a accéléré les évacuations et diminué le risque que les patients prenaient en restant à proximité de l'aéroport. Deuxièmement, du fait qu'il y avait moins d'hôpitaux disponibles puisque les hôpitaux bruxellois nous étaient fermés, être dans une institution hospitalière a permis de prendre contact plus facilement avec les différents hôpitaux par le téléphone filaire qui lui fonctionnait bien, ce que moi, je n'avais pas. Cela a également permis de voir vers quels hôpitaux on pouvait réellement redistribuer les gens.

Par exemple, j'avais des blessés légers, qu'on appelle des T3, c'est-à-dire des gens qui marchent mais qui sont quand même blessés. Ils arrivent dans le poste de secours et prennent évidemment énormément de place. Ils nous prennent aussi du temps alors qu'on doit peut-être plus s'occuper des blessés les plus lourds. Donc ces gens-là, je pense qu'ils étaient une dizaine ou une quinzaine, ont été mis dans un bus et sont partis vers l'hôpital militaire où ils ont pu être pris en charge rapidement, l'hôpital militaire étant tout proche. Cela a libéré de la place mais aussi du personnel pour s'occuper des blessés les plus lourds et les stabiliser avant de les évacuer.

Laurette Onkelinx (PS): Merci, monsieur le président. D'abord, merci: vous avez été en même temps concis et très précis. Vous avez fait aussi dans la retenue, mais on sait déjà, par toutes les personnes qu'on a rencontrées sur place, que la situation était particulièrement éprouvante. On a parlé de scènes qu'on rencontre généralement dans des situations de guerre, et nous savons évidemment la qualité du travail qui a été réalisé dans l'urgence, notamment en matière de prise en charge médicale.

Vous dites qu'il y a eu deux problèmes. Un problème d'insécurité, puisqu'on ne savait pas très bien ce qui allait se passer: une bombe, deux bombes, à un moment donné une troisième, est-ce qu'il y avait des voitures piégées? C'est un contexte d'insécurité permanente qui rend difficile la prise en charge sur place.

Vous dites: notre deuxième problème, c'était les communications. De ce point de vue-là, si vous n'aviez pas eu un problème de gsm, est-ce, dans les consignes du plan Mash, vous pouvez directement téléphoner aux hôpitaux, ou c'est le centre de crise qui se charge pour vous de regarder un petit peu quelles places il y a où, en fonction de quel problème précis? Ça, c'est une première question.

Deux: vous dites, et c'est très bien, parce qu'on va devoir émettre des recommandations, on a autre chose à faire que de téléphoner, il faudrait peut-être un radio-opérateur, mais sur place à Zaventem, une autre personne, un travailleur à l'aéroport national, je pense qu'il était informaticien, nous a dit: dans les premiers moments, ce qui nous a manqué, c'est une série de personnes, le tout-venant, capables de donner les premiers soins. Est-ce que oui ou non vous pouvez faire ce constat-là?

Enfin, troisième question: c'est sur Neder-Over-Hembeek, l'hôpital militaire. Vous savez bien qu'il y a de

grands débats sur cet hôpital et sur son avenir depuis très longtemps. Moi, je pense qu'heureusement que l'on a un hôpital militaire comme Neder. Il y a eu, semble-t-il, mais vous allez le confirmer ou pas, des problèmes de procédure justement, par rapport à l'évacuation des grands brûlés, et le lendemain des attentats, il a dû y avoir un re-dispatching. Alors, qu'en est-il? Est-ce que c'est une information exacte? Et s'il y a eu des problèmes, évidemment, quels sont-ils et quelles sont les conséquences pour la prise en charge des victimes? Merci.

Eric Mergny: Sur l'utilisation du gsm, oui, si j'avais pu téléphoner directement à mes collègues des différents services d'urgence et principalement à Saint-Luc, j'aurais su qu'ils étaient prêts. Ils avaient dix salles d'opération, pas mal de places de soins intensifs qu'ils avaient libérées. Donc j'aurais certainement envoyé des gens en masse là-bas puisqu'ils avaient vraiment une grosse capacité et qu'il vaut toujours mieux utiliser le plateau le mieux achalandé et le plus capable de prendre en charge les blessés les plus graves, surtout que Saint-Luc est vraiment tout proche. Donc ça je le répète, ça nous a un peu embêté de ne pas avoir cet hôpital universitaire à disposition.

Je me souviens de la troisième question sur les grands brûlés. Je sais difficilement répondre à ça parce que je ne m'occupe pas de ce service. Je sais qu'ils ont redispaché des blessés, des brûlés le lendemain mais vraiment pourquoi je ne sais pas. Il y en a un qui a été redispaché vers Erasme, mais c'était quelqu'un qui venait du métro parce qu'il avait un trauma cérébral et il était brûlé. Donc les gens du métro l'avaient envoyé directement à l'hôpital militaire et puis il est reparti vers Erasme et puis il est revenu chez nous. Mais vraiment des choses très très précises sur ce sujet, je ne sais pas répondre.

Les premiers soins. Évidemment, quand moi je suis arrivé, il y avait déjà pas mal de gens sur place. Mais c'est vraiment ce qu'on appelle du *damage control*. Les blessures principales les plus proches, ce sont des amputations et puis des brûlures et puis des shrapnels, des projections de pièces de métal. C'est vrai que les premières choses à faire sont finalement assez simples: mettre des garrots, arrêter les hémorragies; il n'y a pas grand-chose d'autre à faire.

Mais je sais que les deux SMUR qui étaient là sur place, les ambulanciers – nos SMUR sont conduits pas des ambulanciers – m'ont raconté "moi la première chose que j'ai faite, j'ai pris dix garrots dans mes poches et j'ai été mettre des garrots là où je le pouvais."

Suite aux attentats de Paris et aux types de blessures qui avaient été rencontrées là-bas, on avait mis dans nos SMUR les items nécessaires à contenir ce type d'hémorragies dans des blessures de guerre, ce qu'avant on n'avait pas.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur Mergny, encore bravo pour l'organisation des secours médicaux que vous avez coordonnés. Vous avez effectivement parlé de deux problèmes. Je voudrais revenir sur le problème de sécurité qui vous a beaucoup ennuyé. Vous n'avez pu opérer et apporter des soins en continu. Vous avez dû les interrompre, évacuer, revenir. Aurait-il fallu s'y prendre autrement? Aurait-il fallu mettre ce poste à un autre endroit? Y avait-il là une leçon à retenir pour l'avenir sur le poste médical avancé et sur la manière dont on doit travailler? C'est ma première question.

Ma deuxième question. Vous avez dit: "Les hôpitaux bruxellois nous étaient fermés" et considéré qu'il s'agissait d'un grave problème. Eu égard à l'organisation générale des secours médicaux, avez-vous l'impression que des vies humaines auraient pu être sauvées si des procédures différentes avaient été mises en place. C'est une question complexe, certes, mais quel est votre sentiment sur la manière dont on pourrait, à l'avenir, améliorer ces questions?

Eric Mergny: On en revient toujours au même problème, la question des communications. Vous n'avez qu'un fil rouge, c'est le 100 de votre région et Zaventem se situant en région flamande, le seul canal de communication est le 100 de Louvain.

On a quand même envoyé des gens vers Bruxelles, mais c'était spécialement Saint-Luc; ils nous avaient dit: "à Saint-Luc, personne". J'ai quand même envoyé quelques patients à Erasme, car je n'avais pas d'autre choix, vous avez des ambulances qui viennent d'un peu partout et avec des gens qui viennent plutôt du Brabant wallon, les envoyer à Bonheiden ne sert à rien. Ils ne savent pas où c'est. "Où tu connais?" "OK, tu vas à Erasme!"

Le problème de communication aurait sans doute amélioré la disponibilité ou en tout cas la capacité

d'envoyer des gens vers des hôpitaux bruxellois qui finalement, étaient très peu impactés par la catastrophe du métro.

En ce qui concerne le poste médical avancé, le choix est toujours très compliqué. Évidemment, on peut se dire qu'il faut prendre un poste médical avancé le plus loin possible pour être en sécurité, mais au plus vous êtes loin, au plus vous devez évacuer vos blessés qui n'ont encore reçu pratiquement aucun soin. Donc, il faut énormément de gens et de moyens pour les évacuer si vous devez les évacuer plus loin, puisque le poste médical avancé est vraiment l'endroit où ils vont recevoir des soins plus particuliers et où on va vraiment les stabiliser.

Deuxième chose: il faut essayer de trouver un bâtiment en dur, bien qu'il y ait eu dans certains articles sur Paris qu'ils préféraient mettre les patients sous tente. Personnellement, je préfère le bâtiment en dur. S'il y a une explosion, je préfère être derrière un mur de 70 cm que derrière une toile de 3 mm. C'est ce poste qui a été choisi. Finalement, ce n'était pas une zone sécurisée. Aurait-il fallu être plus loin? Il était par ailleurs facile, parce que nous étions un peu en descente par rapport à la zone d'évacuation - vous voyez comment est l'aéroport -, de brancarder les gens. De plus, on a eu une facilité de brancardage, parce que les pompiers n'ayant pas de feu à éteindre, étaient disponibles pour brancarder les gens et on avait les charrettes à bagage qui se sont en fait avérées très, très pratiques pour transporter les gens et les descendre vers nous.

Dans toutes les catastrophes, le choix du PMA est toujours une difficulté et, je devrais peut-être encore examiner la carte, mais au-delà de cela, c'était les parkings. Mais dans ce cas, j'ignore si vous y êtes plus en sécurité. Là au moins, on savait fermer les portes. Voilà ce que je pouvais dire à ce sujet.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, mijnheer Mergny, ook op mijn beurt dank voor uw uiteenzetting. Ik wil nog even terugkomen op het probleem dat u blijkbaar heel na aan het hart ligt, namelijk over de beslissing dat u geen patiënten kon verzenden naar Saint-Luc. Ik vraag mij dan af wat wij daaraan zouden kunnen doen voor de toekomst. Hoe kunnen wij dat structureel oplossen? Ik heb immers de indruk dat het een beslissing is geweest op een bepaald moment door bepaalde personen die gezegd hebben dat men vanaf dan niet meer naar Saint-Luc mocht, dat alle slachtoffers van Zaventem naar ergens anders moesten.

In de toekomst kan er nog een situatie ontstaan waarbij er een crisissituatie is in het centrum van Brussel en in de rand, waardoor hetzelfde probleem zou kunnen rijzen. Hebt u een voorstel hoe dat structureel kan worden opgelost in medische plannen of dergelijke meer, zodat wij dat in de toekomst kunnen vermijden?

Ten tweede, wij hebben van de vorige spreker, van het crisiscentrum, een mooi overzicht gekregen van het aantal patiënten dat naar welk ziekenhuis is overgebracht. Wij zien inderdaad heel veel patiënten in het Militair Ziekenhuis afkomstig van de luchthaven, 4 T1, 3 T2, 74 T3. Men heeft daar ook dispatching gedaan. Vanuit de metro zijn dat er slechts 9, wel 9 T1.

Wie heeft die triage gedaan voor de slachtoffers van de metro? Dat zal voor een groot stuk woensdag aan bod komen, maar ik zie wel dat er 9 naar u zijn gekomen en andere blijkbaar niet. Zijn er daarover concrete afspraken gemaakt? Wie heeft die rol overgenomen die u hebt gedaan voor Zaventem?

Eric Mergny: Je m'excuse mais je ne comprends pas très bien la question. Vous dites qu'il n'y a que neuf blessés de Maelbeek qui ont été envoyés à l'hôpital militaire, c'est ça?

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Dat is volgens de informatie, die wij vanmiddag gekregen hebben, tenzij die informatie niet correct is. Volgens die informatie gaat het over 9 T1, 0 T2 en 0 T3 slachtoffers van de metro. Dat geeft een totaal van 9. Voor de luchthaven staat hier 4 T1, 3 T2, 74 T3. Dat zijn er heel veel. Ik ga af op de cijfers die ik voor mij heb, tenzij dat u zou zeggen dat die cijfers niet kloppen, dan zult u dat wel weerleggen.

Eric Mergny: Ben, on peut les réfuter assez facilement. Je n'ai eu que quatre-vingt, quatre-vingt cinq blessés à traiter sur Zaventem. Donc, j'ai envoyé tout le monde à l'hôpital militaire si on se réfère à ces chiffres. Or je n'en ai envoyé qu'une trentaine, une quarantaine, et au total l'hôpital militaire a effec-tué presque cent patients. Donc forcément les chiffres ne collent pas avec le nombre de victimes de part et d'autre. Ça, je pense que c'est assez clair.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, wij moeten die cijfers eens checken, want daarnet hadden wij ook de opmerking dat een bepaald cijfer niet klopt, dat ging over Aalst. Wij moeten dat dus even controleren.

Dan is er nog mijn eerste vraag, hoe wij structureel dat probleem met Saint-Luc in de toekomst in medische plannen kunnen oplossen, om te vermijden dat één ziekenhuis wordt uitgesloten, terwijl er daar toch nog capaciteit is.

Eric Mergny: Oui, c'est une question que j'ai posée lors d'un exposé que j'ai fait il y a deux semaines à Brugmann. Il s'agit de la communication. Je ne suis pas un spécialiste des communications entre les services 100, je ne sais pas comment cela fonctionne exactement. Mais je me suis demandé: est-ce que le service 100 de Louvain a communiqué avec le service 100 de Bruxelles? Je parle du dispatching, du 112.

Et une question que j'ai posée au 112 de Bruxelles: "Vous êtes-vous rendu compte, à un certain moment, que très peu de patients allaient vers Saint-Luc? Avez-vous un moyen de vous rendre compte de cela?" Ils m'ont dit: "Non, on n'a pas vu que Saint-Luc était sous-utilisé." Puisque Maelbeek n'a pas envoyé à Saint-Luc pour une raison géographique, et que nous, nous n'avons pas envoyé à Saint-Luc parce qu'on nous avait demandé de ne pas le faire.

Donc je pense que s'il y avait eu peut-être un meilleur contact entre les différents centres 100, à un moment, le 100 de Bruxelles aurait pu dire au 100 de Louvain: "Saint-Luc est ouvert, vous pouvez envoyer chez nous, prévenez les gens de Zaventem que vous pouvez envoyer chez nous."

C'est quelque chose que je vous dis en étant tout à fait incompétent dans la matière. Je ne travaille pas du tout dans ce service-là, donc je ne sais pas si ils se parlent ou pas. Mais cela m'a frappé et je me suis demandé comment il s'est fait que le service 112 de Bruxelles, qui gère les hôpitaux, ne s'est pas à un moment rendu compte qu'un hôpital universitaire était tout à fait sous-utilisé.

À nouveau, je ne jette pas du tout la pierre au 112. En tout cas, j'en ai parlé avec un des opérateurs qui m'a dit: "Non, on ne se rend pas compte de cela."

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Wie heeft precies die beslissing genomen om geen patiënten van Zaventem naar Saint-Luc te sturen?

Eric Mergny: Le 100 de Louvain a dit "il y a un attentat". Mais on a même dit, rappelez-vous, on a même parlé de plusieurs attentats. Donc il y a plusieurs attentats même sur Bruxelles, donc n'envoyez pas à Saint-Luc.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, nog eens over de vooruitgeschoven medische post. In het noodplan voor Zaventem is aangegeven waar die medische post zich zou moeten bevinden, zowel wat de pretriage, de triage als de stabilisatie van de slachtoffers betreft.

Eric Mergny: Vous parlez du plan d'urgence en cas d'accident sur les pistes. Dans ce cas, le poste médical avancé est complètement de l'autre côté des pistes. C'est une question que vous avez déjà abordée. Je participe forcément tous les deux ans aux exercices de Zaventem. On ne nous a jamais fait participer à un exercice d'attentat dans le hall des entrées. C'est toujours un accident d'avion, ce qui semblait le plus probable et le plus risqué dans un aéroport.

Sur les pistes, un énorme garage, où se trouvent tous les camions qui doivent intervenir en cas de crash, est prévu pour accueillir les blessés. C'est nous qui le maintenons en ordre. L'hôpital militaire a prépositionné là-bas brancards, oxygène et toute une série de médicaments. J'ai un infirmier avec un accès particulier sur Zaventem qui va régulièrement vérifier que ce matériel est toujours en place. Nous avons d'ailleurs utilisé ce matériel.

Mais, dans ce cas-ci, ce garage est complètement de l'autre côté de l'aéroport. Il n'était donc pas utilisable pour l'attentat. C'était beaucoup trop loin. Il aurait fallu faire ce que l'on appelle "la petite noria", c'est-à-dire l'évacuation de la zone de crash vers le poste de stabilisation. C'était beaucoup trop long et cela nous aurait coûté une quantité d'ambulances immense et cela aurait pris un temps énorme.

Carina Van Cauter (Open Vld): Nu is de stabilisatie niet op de luchthaven zelf gebeurd maar in Neder-Over-Heembeek. Of hebt u dat niet gezegd?

Eric Mergny: Non. Il faut stabiliser les patients. Le but, c'est qu'ils supportent le transport. C'est l'objectif. Vous avez entendu parler des T1, T2 et T3. Lorsqu'on est sur place, les T1 doivent arriver dans un hôpital dans l'heure. Les T2 doivent arriver dans les deux heures et, pour les T3, c'est une évacuation différée. Lorsqu'on est sur le lieu de la catastrophe, lorsque l'on est dans le poste médical avancé, le but est de stabiliser le patient pour qu'il puisse supporter le voyage. On a envoyé vers Neder-over-Heembeek des gens qui étaient moins touchés. Il y a quand même eu certains T1 mais qui étaient surtout des brûlés. Ils donnaient les premiers soins, amélioraient ce que nous avions déjà fait sur place et, ensuite, ils les reventilaient. Ils apportaient quand même une plus-value.

Mais la première stabilisation qui est faite sur place, c'est pour que le patient puisse supporter l'évacuation et qu'il arrive vivant à l'hôpital où on l'envoie. C'est d'autant plus important lors d'une catastrophe. Si vous n'avez qu'un seul blessé, il n'y a pas de problème. Le médecin du SMUR monte dans l'ambulance. Il s'occupe du patient et on peut même se permettre de refaire des actes médicaux pendant le transport. Ici, vous devez être sûr de votre coup. Vous devez être sûr que le patient va supporter le transport car, si vous avez trois T1 et trois médecins partent, je n'en ai plus pour m'occuper des gens qui restent sur place.

Carina Van Cauter (Open Vld): Waren er dan steeds voldoende ziekenwagens ter plaatse om de patiënten, eens gestabiliseerd, af te voeren naar de aangeduide ziekenhuizen? Er is dus nooit een probleem van een tekort aan ziekenwagens geweest?

Eric Mergny: Je n'ai pas eu ce problème-là. Je sais qu'on en a parlé dans la presse. Comme je vous l'ai expliqué pour l'organisation, il ne s'agit pas de sortir les patients du hall et de les mettre tout de suite dans l'ambulance. On les sort. On fait un premier tri. On les amène au poste médical avancé (PMA). On fait ce qu'il faut pour soulager la douleur. On place des perfusions. Tout cela prend un certain temps. Les premières dix ambulances qu'on avait au début étaient suffisantes. Après, à partir de 9 h 00, on a assisté à un flux. Des ambulances sont venues de Bruxelles. Je ne sais même pas d'où elles venaient exactement. Des ambulances privées sont aussi venues vers nous. On a toujours eu assez d'ambulances. Comme je le disais aussi, le parking d'ambulances est limité. Il est préférable de ne pas avoir 50 ambulances d'un coup parce que de toutes façons, on ne va pas les utiliser immédiatement. Cela prend un certain temps. C'est un flux. C'est un par un que les gens sortent du poste médical.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ten slotte, in verband met de vooruitgeschoven medische post, een vaste inrichting bij een crash op de luchthaven, denkt u dat het nodig is om ook in een minimale medische uitrusting te voorzien aan de andere zijde van de luchthaven, zodat die kan dienen ingeval van een aanslag, zoals die wij nu hebben gekend?

Eric Mergny: Oui, mais l'attentat peut avoir lieu n'importe où. C'est cela le problème. Là, on peut prévoir un poste médical proche des arrivées, mais si c'est aux départs, ou si c'est plus loin dans l'aéroport, j'ignore si une possibilité existe. On peut en effet imaginer d'avoir de l'autre côté de l'aéroport un *dump*, une réserve de matériel et quelques postes où on pourrait décider de s'installer au cas où quelque chose se passerait. C'est aussi la conduite de la bataille. Cela dépend de l'endroit où cela se passe. Mais avoir deux zones avec suffisamment de matériel médical de chaque côté, cela peut apporter un plus. Bien que nous soyons allés le chercher mais il a fallu traverser les pistes et ramener notre matériel près de nous.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, mijnheer Mergny, wij hebben begrepen uit de getuigenissen bij het plaatsbezoek dat wij gedaan hebben, dat het niet zo evident was om de mensen te identificeren, dat dit moeilijk was. Het is belangrijk dat mensen snel geholpen worden en dat ze de eerste zorg en eerste hulp krijgen, maar hoe gebeurt de identificatie achteraf? Ook voor de mensen thuis is het uiteraard belangrijk om snel te weten wie waar is en waar niet. Zeker in deze omstandigheden zal het uiterst moeilijk geweest zijn, omdat de mensen ook hun papieren en dergelijke niet bij hadden en vaak verminkt waren. Kunt u eens een beetje toelichting geven hoe dat te werk gaat en op welke manier? Is dat vlot verlopen? Hoe gaat dat in zijn werk?

Eric Mergny: En effet, savoir exactement qui est parti où n'est pas facile. En fait, on donne ce qu'on appelle des cartes MedTag à chaque patient. On n'a pas le nom, mais plutôt un numéro. D'abord parce que tout le monde n'est pas capable de dire son nom, selon les blessures qu'on a. Pour certains, on avait le nom, mais il y avait aussi le fait que les gens venaient de différents pays; ils ne pouvaient pas toujours s'exprimer. Effectivement, c'était une difficulté d'avoir exactement le nom des personnes, de savoir telle personne est partie vers tel hôpital. Mais on peut toujours savoir cela avec le numéro; on sait que la carte qui porte tel

numéro se trouve dans tel hôpital. Mais connaître le nom, cela n'a pas toujours été possible.

Meryame Kitir (sp.a): Sommige mensen zijn inderdaad niet in staat geweest om een naam te geven, ze hebben een nummer gekregen en zijn naar een bepaald ziekenhuis gestuurd, maar hoe gebeurt dan de identificatie? Op een bepaald moment moeten die mensen een naam krijgen en die naam moet matchen met het nummer.

Eric Mergny: Á ce moment-là, ce n'est plus moi qui m'en occupe. Moi, je suis sur le terrain et je m'occupe des évacuations. Puis après, la gestion dans les hôpitaux, il y a des assistants sociaux qui prennent cela en charge. En effet, c'était un problème d'avoir le nom de tout le monde. Quand on est dans les exercices, c'est toujours assez simple, mais dans la réalité, cela pose un certain problème.

Laurette Onkelinx (PS): C'était une remarque et pas une question. On a eu cette impression, tout à l'heure, que des informations différentes nous avaient été données, d'une part par M. Engels, et d'autre part par vous-même, concernant le dispatching vers les différents hôpitaux. En fait, M. Engels nous a donné les chiffres provenant du centre 112 du Brabant flamand. Ce sont des données qui n'ont pas encore été complétées par celles du centre 112 de Bruxelles. Je voulais simplement le dire pour ne pas qu'on ait cette impression que deux témoins ont donné des informations tout à fait différentes.

Le président: Non, pas du tout, mais je retiens beaucoup de choses de votre témoignage. Il y a lieu effectivement de vérifier les chiffres qui nous ont été remis par M. Engels. En effet, dans un rapport qui a été très précis, il se peut qu'il y ait des chiffres erronés. Á une reprise il a dû dire qu'il s'était trompé, que le chiffre n'était pas exact. Donc il y a lieu de vérifier les chiffres dont vous parlez. Par ailleurs, mercredi, nous aurons l'occasion d'interroger les responsables de Bruxelles pour voir, comme vous le dites, si le centre 100 de Louvain communique suffisamment avec le centre 112 de Bruxelles, pour voir quelle a été la politique, pour le dire ainsi, qui a été menée pour chercher ou désigner les hôpitaux vers lesquels les blessés devaient être transférés.

Ik denk dat er daar wel eens een reden kan zijn om na te gaan wat men precies heeft gedaan. U hebt verschillende keren gezegd: Saint-Luc was logisch geweest, maar de instructie was om het anders te doen. Anderzijds heeft men in Brussel ook een bepaalde lijn gevolgd. Over dat element moet de onderzoekscommissie zich verder buigen. Ik trek daaruit geen voorbarige conclusies; het is een vraag die we woensdag moeten stellen en die ons in voorkomend geval ook in de periode nadien moet bezighouden, om na te gaan welke aanbevelingen we daaruit puren, om dat in de toekomst waar nodig te verbeteren.

Dat wou ik op het einde nog zeggen. Als er geen vragen meer zijn...

Ik geef het woord aan de heer Dallemagne.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le président, je voudrais demander au lieutenant-colonel si un rapport médical consolidé sera rédigé par l'ensemble des services médicaux, plutôt l'ensemble des hôpitaux qui avaient été impliqués dans les secours avec, à la fois le nombre de blessés reçus, la catégorie des blessures, les soins prodigués mais aussi une appréciation coordonnée par l'ensemble des hôpitaux impliqués.

Eric Mergny: Ce rapport sera écrit. J'ai participé au rapport avec le 100 de Louvain mais, visiblement, il n'a pas encore paru. On a fait plusieurs réunions pour cela. Mais il n'a pas encore été publié. On y a beaucoup parlé de ces chiffres.

Georges Dallemagne (cdH): Pouvez-vous nous dire quand ce rapport sur le volet médical sera publié?

Eric Mergny: Vous parlez du rapport des hôpitaux? Ah non, ce n'est pas moi qui... Moi j'étais sur place. J'ai bien une idée de ce qui s'est passé à l'hôpital militaire mais pas de façon extrêmement précise, pour pouvoir vous renseigner sur des éléments précis que vous pourriez utiliser.

Le président: S'il n'y a plus d'autre question, il me reste à vous remercier, docteur, pour votre témoignage.

*
* * *

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Eric Buslot, Risk & Safety manager bij MIVB-STIB (op 22 maart 2016).

Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Eric Buslot, Risk & Safety manager chez STIB-MIVB (le 22 mars 2016).

Le **président**: Chers collègues, il est 10 h 00. Het is tien uur. Je propose que nous entamions nos travaux. J'ai quelques communications pour la commission.

Eerst en vooral – en dat hebt u wellicht in de media gelezen – heeft het bureau van uw commissie gisteren zijn akkoord gegeven met de aanduiding van twee bijkomende experts. Professor Willy Bruggeman en professor Dirk Van Daele zullen onze twee, reeds bekende experts, vervoegen.

U weet dat het de conferentie van fractieleiders is die het nodige moet doen om dat te formaliseren. Maar ik zou u toch voorstellen dat wij in de loop van volgende week een moment zoeken waarop de vier experts met u als commissie kunnen samenzitten opdat duidelijk zou worden wat zij gaan doen, hoe ze dat gaan doen en welke methodologie ze gaan volgen. Met andere woorden, dat u ook uw opmerkingen kan maken zodat de vier experts ons naar best vermogen kunnen bijstaan. Dat is een eerste mededeling.

Deuxième communication. Il s'agit de l'examen toujours en cours par le Comité P.

Er is nog steeds een onderzoek hangende. Dat wordt afgehandeld door het Comité P. Dat gaat zoals u weet over de informatiepositie van de Belgische politiediensten met betrekking tot de terroristische aanslagen in Parijs op 13 november 2015. Dat tweede tussentijdse verslag heeft het voorwerp uitgemaakt van kritieken en is beantwoord geworden door een nota die is klaargemaakt door de commissaris-generaal van de federale politie, mevrouw Cathérine De Bolle.

Er zijn daar nogal wat zaken over verschenen in de pers. Ik betreur dat. Op een ogenblik dat wij er moeten voor zorgen dat er een grote eenheid is in de actie en wij ook moeten duidelijk maken – *first things first* – dat wij de terreurdreiging op een efficiënte manier kunnen te lijf gaan, moeten wij dat kunnen combineren met een rationele, pragmatische afhandeling van die onderzoeken. Ik ben vragende partij voor beiden.

Je trouve que les gens sur le terrain doivent pouvoir faire pour le mieux mais que d'autre part, les droits d'enquête doivent être respectés aussi.

De begeleidingscommissie van ons Parlement is bezig is met de afhandeling van dat dossier. Wij hebben anderzijds een veel ruimere opdracht.

Il a été demandé au comité P de faire un rapport après Paris mais entre-temps, l'actualité nous a malheureusement apporté Maelbeek et Zaventem. Notre approche est beaucoup plus ample que celle confiée au Comité P. C'est la raison pour laquelle hier, par consensus d'ailleurs, la commission d'accompagnement a demandé à ce que le Comité P finalise cette enquête sous les auspices, pour le dire ainsi, sous les ailes de la commission d'enquête. C'est important. L'enquête sera finalisée, maar wij nemen dat dossier hier onder onze vleugels.

Il y a une toute dernière remarque. Pour garantir les droits des membres, des collègues qui siègent dans la commission d'accompagnement, on a convenu que lorsqu'il s'agit des conclusions et des recommandations, il y aura une concertation entre la commission d'accompagnement et la commission d'enquête.

Ik heb dus aan de leden van het Comité P die ik samen met de voorzitter van de Kamer gisteren heb ontmoet, dat zij in kortst mogelijke tijd hun rapport zouden afleveren. Wij kunnen daar als commissie op toezien. Op dat ogenblik kan dat hier worden besproken. Wij gaan dat ook bespreken volgens de regels van de tegenspraak, à charge en à décharge, zodat de rechten van iedereen worden gerespecteerd. Op een bepaald moment zullen wij conclusies en aanbevelingen moeten maken en op dat moment zullen wij terug overleg plegen met de leden van de begeleidingscommissie. Ik wou dat duidelijk maken omdat daarover in de media in de voorbije dagen heel wat te doen is geweest.

Dan heb ik nog een derde mededeling. U hebt met mij vastgesteld dat na de eerste hoorzitting er nog punten overblijven die nog nader moeten worden toegelicht en vervolledigd. Informatie die nog niet is bezorgd. Wij zijn dat op dit ogenblik aan het verzamelen. Mijn vraag aan u in verband met eergisteren of vandaag is de volgende.

Si vous avez l'impression qu'il y a des questions qui n'ont pas été répondues suffisamment, s'il y a des données qui manquent, s'il y a des choses qui doivent encore être fournies à la commission, je vous demanderais de le signaler à moi-même ou au secrétariat, pour qu'on globalise tout cela; et on verra pour la semaine suivante, comment revenir sur quelques-uns de ces points.

Ik deel u trouwens ook mee dat de federale procureur, de heer Van Leeuw, gevraagd heeft om te worden gehoord door de commissie, ook met betrekking tot het luik hulpverlening. Ik denk dat wij daar moeten op ingaan. Ik deel u ook mee dat de gouverneur van de provincie Vlaams-Brabant nog een aantal elementen moet verduidelijken naar de commissie. Ik denk aan de plannen waarvan sprake. Ik denk ook aan andere zaken. Zijn interne evaluaties zijn ook nog niet gefinaliseerd. Wij gaan hem dus ook opnieuw moeten horen. Ik noem nu twee voorbeelden.

Je vous invite à me fournir les éléments que vous jugez nécessaires pour qu'on revienne la semaine suivante ou plus tard pour compléter notre information.

Ik zou nog een laatste wens willen naar voren brengen. Ik zou, dat geldt ook voor de eerste getuige, op het volgende willen aandringen.

Je voudrais insister pour que les témoins soient le plus strict et le plus concis dans leurs exposés puisque lors des questions, ils auront toujours l'occasion de donner plus d'explications. C'est une première demande.

Je crois que la première fois, certains témoins ont été assez 'larges'. Ça a pris beaucoup de temps. Anderzijds denk ik wel dat wij moeten werken met een systeem waarbij wij vragen stellen en de getuige onmiddellijk een antwoord geeft. Ik denk dat dit voor de interactiviteit van het debat noodzakelijk is. Wij zouden kunnen beslissen om alle vragen samen te laten komen, maar dan krijgt u enorm vele vragen.

Et ce n'est pas toujours facile à ce moment-là de répondre pour ceux qui n'ont pas l'entraînement pour faire cela. On va oublier des choses et c'est plus compliqué. Donc, je vous demande, si vous posez une question, de le faire de manière 'kernachtig' (concise), et par ailleurs, les réponses doivent être aussi concises que possible.

Ik wil het debat niet te kort doen maar ik denk dat wij alle belang hebben bij een snelle interactiviteit tussen vraag en antwoord.

Ik verwelkom onze eerste getuige, de heer Eric Buslot. Hij is de preventieadviseur bij de MIVB-STIB. Hij was aanwezig op de dag van de aanslagen, 22 maart.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te

worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Eric Buslot legt de eed af.

Waarvan akte. Ik geef u het woord voor uw inleidende uiteenzetting.

Eric Buslot: Mijnheer de voorzitter, geachte commissieleden, ik heb een klein documentje opgesteld om mezelf even voor te stellen. Ik ben, of was, risk-and-safetymanager bij de MIVB voor de service unit field support, een entiteit die zich bezighoudt met de begeleiding van onze reizigers via de drie modussen. Ik zal eerst mezelf voorstellen en daarna mijn relaas geven van de dag van 22 maart.

In 1975 begon ik bij de MIVB als technicus, waar ik in 1980 als preventieadviseur opgenomen werd in de toenmalige dienst voor veiligheid en gezondheid. In de loop der jaren heb ik me dan gespecialiseerd tot preventieadviseur in brandveiligheidsorganisatie en in noodplanning. Daardoor werd de MIVB, en ikzelf als persoon, in 2006 opgenomen als permanent lid van de cel Civiele Veiligheid van de gouverneur van het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad. In 2014 heb ik dan mijn nieuwe functie opgenomen als risk-and-safetymanager bij de service unit field support, een entiteit die gecreëerd werd in 2013, naar aanleiding van een kleine interne reorganisatie. Tot zover dat wat de MIVB betreft.

Gelijktijdig met mijn loopbaan bij de MIVB, heb ik een tweede uitgetekend, namelijk bij de hulpdiensten. Het heeft me altijd in de genen gezeten me aangetrokken te voelen tot hulpverlening. In de jaren 80 heb ik de opleidingen gevolgd en daarna ben ik jarenlang instructeur geweest van reddingstechnieken bij de civiele bescherming, als vrijwilliger dus. In 1991, naar aanleiding van de creatie van de voorpost Dilbeek van de brandweer van Asse, ben ik toegetreden tot dit korps. In de loop der jaren heb ik me daar kunnen vervolmaken en ben ik opgeklommen tot officier, luitenant bij de brandweer van dat korps.

In 2001 heb ik het brevet gehaald van technicus brandvoorkoming en in 2006 heb ik de cursus rampenmanagement gevolgd bij professor Sabbe en luitenant-kolonel Berlangier aan de KU Leuven. Dat hoofdstuk heb ik vorig jaar afgesloten wegens eervol ontslag of pensioenstelling bij de brandweer.

Mijn persoonlijke beleving op datum van 22 maart. Ik was die dag met verlof, maar om 9.15 uur vernam ik via de media dat er een gebeurtenis was in Zaventem en dat er mogelijk iets gaande was in Maalbeek en Kunst-Wet. Ik heb onmiddellijk de wagen genomen. Ik heb mijn opvolgster gecontacteerd en gezegd: ik kom af en dan kijken we hoe we onze eigen mensen kunnen ondersteunen.

Om 9.45 uur kom ik aan op mijn standplaats, de site Jacques Brel. Ik heb met mijn medewerkers een kleine briefing over de stand van zaken. Dat is om kwart voor tien. Dan hebben we ons sito presto begeven naar drie respectieve taken. Mijn opvolgster bleef ter beschikking van de crisiscel van de MIVB. Persoonlijk heb ik me begeven naar de crisiscel van de gouverneur. Een derde medewerker begaf zich naar de CP-OPS ter hoogte van Maalbeek om daar assistentie te verlenen aan onze mensen die verbindingsofficier zijn voor de MIVB binnen deze respectieve cellen.

Ik ben er gebleven van 10u tot en met 22u30, toen we onze laatste briefing hadden, samen met de crisiscel van de federale overheid. Dat is wat de timing betreft.

Wat is nu de opdracht van een MIVB-vertegenwoordiger binnen een crisiscel? De MIVB is permanent opgenomen in 2006, omdat wij deel uitmaken van Discipline 4, zijnde logistieke steun in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in geval van catastrofale gebeurtenissen en evacuatie van de bevolking. Als we zelf betrokken zijn, dan worden we automatisch opgeroepen als lid.

Onze taak ter plaatse is: beschikbaar zijn voor vragen van hulpdiensten en vragen van de overheden. We spelen daarop in met onze directie, in overeenstemming met de CP-OPS ter plaatse. Wij moeten de hulpdiensten zo veel mogelijk ondersteunen, opdat zij hun werk zouden kunnen doen. Last but not least, we zijn de contactpersoon voor onze directie.

Hoe is dat, wat mij betreft of naar mijn inzicht of mening, verlopen in de crisiscel?

Wij zijn van start gegaan om 10 u in de crisiscel.

Het voordeel is zeker en vast dat ik toch bijna vijftientwintig jaar ervaring met de crisiscel van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heb, waardoor ik alle mensen ken die rond de tafel zitten, gaande van dr. Luyckx tot Jo Decuyper en commandant Simonart, dus alle verantwoordelijken van de hulpdiensten. Dat vereenvoudigt de samenwerking, omdat we elkaar kennen.

Ook een aantal oefeningen in het verleden heeft dat reeds aangetoond.

Alle disciplines waren vertegenwoordigd. Iedereen heeft meegemaakt dat er tijdens de beginfase communicatieprobleempjes met de gsm's en met de ASTRID-radio's waren. Dat is al bekend.

De meerwaarde van de crisiscel van de gouverneur in de Koloniënstraat was dat wij op regelmatige tijdstippen in videoconference waren met de federale crisiscel in de Hertogstraat. Er werd afgesproken om op regelmatige tijdstippen met elkaar in contact te treden. Er werden kleine SITREP's gemaakt, gevraagd door de gouverneur, zodat wij alle informatie hadden, die vervolgens met de crisiscel werd uitgewisseld.

Problemen die wij tijdens het verloop van de interventies hebben vastgesteld – het zijn eigenlijk zaken die logisch zijn –, hadden te maken met de vooruitgeschoven medische post en de commandopost, die waren beschreven volgens de plannen, die in het verleden zijn opgesteld, dus de fameuze BNIP's of bijzondere nood- en interventieplannen, in dit geval voor de MIVB en voor Maalbeek. Dat BNIP is een proactief document, waarin de hulpdiensten in samenwerking met de MIVB een aantal zaken al voorafgaandelijk bepalen naar best inzicht, om de hulpverlening, mocht er iets voorvallen, zo goed mogelijk te laten verlopen. Echter, op het moment van de feiten, zijn de CP-OPS of Commandopost Operaties en de vooruitgeschoven medische post in de praktijk, wat logisch is, door de eerste intervenanten volledig terecht op een andere locatie ingericht.

Nog een volledig logische vaststelling is dat in de loop van de dag de medische discipline, die volledig trachtte naar de namen van de slachtoffers van zowel Zaventem als Maalbeek, werd geconfronteerd met verschillende lijsten van namen van personen. Dat was dus de problematiek van de identificatie, het transport en de lokalisatie van de slachtoffers.

Nog een punt dat misschien ook belangrijk is. Wij werden in de loop van de namiddag ook geconfronteerd als MIVB-vertegenwoordiger in de provinciale veiligheidscel. Wij hadden geen vertegenwoordiger in de federale veiligheidscel. Wij hadden ook geen vertegenwoordiger in de regionale cel die ondertussen was opgestart. Er waren dus drie cellen. Op een bepaald moment werden wij geconfronteerd met info die binnenkwam bij de provinciale cel, waarbij blijkbaar om 16u onze trams opnieuw gingen opstarten om de mobiliteit van onze reizigers in de namiddag te garanderen, iets wat zelfs onze directie op dat moment nog niet bevestigd had. Wij hebben daar dus kunnen kortsluiten en door feedback en communicatie zaken kunnen rechtzetten. Vandaar de meerwaarde als vertegenwoordiger van een bedrijf in een crisiscel op het moment van de gebeurtenis.

Mijnheer de voorzitter, tot daar een korte schets van mijn persoon en mijn ervaren de dag zelf. Als u vragen hebt, ben ik bereid daarop te antwoorden.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Buslot. Wij hebben eergisteren de gouverneur van Vlaams-Brabant gehoord. Deze vraag is verschillende keren naar voren gekomen. De bestaande plannen op basis waarvan wordt werkt, hielden die al dan niet rekening met het gevaar van een terroristische aanslag?

Als wij kijken naar de gebeurtenissen van de afgelopen jaren is dat fenomeen natuurlijk akelig dichtbij gekomen. Hebt u daar op een of andere manier op kunnen anticiperen? Sommigen hebben dat gedaan. Is

dat in overweging genomen? Hebt u daar desgevallend kunnen op trainen om met dergelijke specifieke fenomenen te kunnen omgaan?

Mijn tweede vraag sluit aan bij iets wat u al hebt gezegd. U hebt problemen ondervonden met betrekking tot de overbelasting van netwerken, gsm, ASTRID. Het is vaak naar voren gekomen. Hoe hebt u dat ervaren?

Vanuit Zaventem hebben wij daarvan een eerste bilan gehoord. Men zegt dat hen dat parten heeft gespeeld. Men zegt dat men een beroep heeft moeten doen op andere technieken, whatsapp, sms enzovoort. Kunt u op dat fenomeen een antwoord geven.

Tot daar mijn twee vragen. Daarna geef ik het woord aan de commissie.

Eric Buslot: Mijnheer de voorzitter, de MIVB heeft geen intern noodplan inzake terrorisme.

Sinds de jaren 80 – de metro is ontstaan eind jaren 70- hebben we een intern noodplan dat ons toelaat te reageren op elke abnormale gebeurtenis. Van rookontwikkeling tot brand, tot verdachte geur of een aanslag, de MIVB zal reageren op dezelfde manier. U mag het volgende niet vergeten. Een intern noodplan is een noodplan dat moet ontwikkeld worden door elk bedrijf om een organisatie op te stellen die toelaat zo vlug mogelijk de hulpdiensten te verwittigen en deze bij te staan in hun activiteiten.

Onze opdracht als MIVB, met een intern noodplan, is proactief en actief tegelijkertijd. Onze dispatching moet van de kleinste gebeurtenis op de hoogte zijn. Op basis van waar de informatie komt, moet er nog een objectivering aan toegevoegd worden. In dit geval - de beelden spraken voor zich - moeten onmiddellijk de hulpdiensten verwittigd worden. Dat is ook onmiddellijk gebeurd en onze ploegen zijn ook opgestart.

U moet ook weten dat ons intern noodplan bepaalde principes inhoudt. Dit is gebleken uit de ervaring en uit de eerste oefeningen in de jaren '80. In de principes van ons intern noodplan staat dat wij onmiddellijk een *chief incident* aanduiden. Wij hebben er drie die mekaar opvolgen in functie van de ernst van de gebeurtenissen.

De eerste is een persoon die permanent, 24 uur op 24, in rolbeurt binnen de MIVB aanwezig is en die zich op dat moment ter plaatse begeeft met een prioritair voertuig, om daar de eerste maatregelen te nemen ten bate van de veiligheid van onze reizigers en ons eigen personeel. Wanneer de hulpdiensten toekomen, stelt hij zich onmiddellijk ter beschikking van de hulpdiensten om te bekijken wat de best mogelijke organisatie is. Dit is bij ons de *chief incident*. Hij is geen chef maar gewoon een coördinator.

Hij is tegelijkertijd ook het aanspreekpunt voor alle andere gegradueerden en voor ons personeel, de ploegen die 24 uur op 24 beschikbaar zijn en anderen die op dat moment toekomen en zich op dat moment in een wachtzone gaan plaatsen.

Wij creëren ook een commandopost operaties voor de MIVB. Dat zijn satellietcommandoposten die zich aansluiten bij de commandopost van de overheid. Hierbij mag niet vergeten worden dat er het eerste kwartier à halfuur chaos in chaos is. Men spreekt dan van motorkapoverleg. De eerste officier of leidinggevende van de hulpdiensten en de politie en de medische discipline komen samen, nemen een eerste kijk op de situatie en plegen overleg, samen met onze MIVB-coördinator. Zij spreken af wat er gaat gebeuren, wat ze nodig hebben. Er worden dan de eerste afspraken gemaakt. Dat is een manier van werken die toegepast wordt op elke gebeurtenis.

Spijtig genoeg, maar het is nu eenmaal zo, worden wij, net als onze collega's van Infrabel, regelmatig – bijna maandelijks -geconfronteerd met zelfdoding in onze metro. Daarbij worden diezelfde principes toegepast. Dat wat betreft uw eerste vraag.

Wat betreft uw tweede vraag in verband met de ASTRID-radio. Op het crisiscentrum van de gouverneur had ik geen ASTRID-radio nodig. Wij hadden contact met een vaste lijn met ons crisiscentrum van de MIVB. Wij konden onze mensen nog bereiken die ter hoogte van Maalbeek waren. Maar ik heb inderdaad vastgesteld dat collega's van andere disciplines daar met verschillende ASTRID-radio's zaten die gewoon niet werkten. Maar ter plaatse is er geen enkel communicatieprobleem geweest bij mijn weten.

Le **président**: Je passe la parole à la commission. Les membres inscrits sont Mme Onkelinx et M. De Roover.

Laurette Onkelinx (PS): Monsieur le président, monsieur Buslot, je vous remercie pour votre intervention. Ayant été sur le terrain, nous avons pu constater combien le travail des agents de la STIB mais aussi des services de secours avait été extraordinaire dans des circonstances particulièrement difficiles.

Monsieur Buslot, vous avez raconté votre expérience. Vous connaissez particulièrement bien le plan d'urgence de la STIB. Fermer une station de métro peut se faire sur l'initiative du dispatching, d'un agent de la STIB ou d'un intervenant des services de secours qui constate un incident. Vous me répondrez par la suite si tel est le cas. Cela fonctionne-t-il ainsi? Il donne l'alerte en quelque sorte et on décide de fermer une station. Qu'en est-il pour fermer l'ensemble des stations? Qui, dans votre plan d'urgence, décide, à un moment donné, de la fermeture et de l'évacuation générale de l'ensemble des stations de la STIB? C'est une première question.

J'en viens à ma deuxième question. Combien de temps faut-il pour que tout s'arrête? Combien de temps, après l'alerte, faut-il pour véritablement tout évacuer?

Ma troisième question dépend de votre réponse. Avez-vous fait, au niveau de la STIB, une évaluation "sécurité" ou non? Si la réponse est non et que vous n'êtes pas en mesure de donner toutes les informations, je m'arrête là.

Eric Buslot: Nous sommes occupés à faire l'évaluation de l'accident mais ce n'est pas encore terminé.

Laurette Onkelinx (PS): Peut-être avez-vous déjà les premières informations. Je voudrais savoir qui a été prévenu des attentats de Zaventem et quand. Lors de la visite, on nous a dit qu'une information avait été donnée à un dispatching. Pouvez-vous me donner des précisions? Par qui? Quel a été alors le rôle de la STIB? Quand le dispatching est-il prévenu par les services de secours? Vous avez parlé de trois lieux de cellules de crise. Pour ce qui concerne la cellule de crise située rue Ducale, si j'ai bien compris, il n'y avait personne de la STIB.

Eric Buslot: Daar was niemand aanwezig, inderdaad. Pas in de namiddag, rond 17 uur, is er een vertegenwoordiger naar het crisiscentrum in de Hertogstraat gegaan bij de heropstart van de metro-uitbating.

Laurette Onkelinx (PS): Qui a donné l'ordre d'évacuation de tous les métros et quelle est la procédure à suivre?

Eric Buslot: Dit is een serie vragen, waarvoor dank. Het sluiten van een station. Wij sluiten normaliter pas een station op aanvraag van een hulpdienst. Als het gaat over rookontwikkeling bijvoorbeeld, dan gaan onze dispatchings maatregelen nemen om onmiddellijk de veiligheid van de reizigers in dat station te garanderen en de reizigers te vragen het station te verlaten. Het sluiten gebeurt dan op aanvraag van politie of brandweer.

Wanneer het gaat over het geheel sluiten van ons net is het niet de bevoegdheid van de MIVB om zomaar te beslissen om ons net te sluiten. In november is dat gebeurd op aanvraag van Binnenlandse Zaken. Op 22 maart is dat gebeurd onmiddellijk na de aanslag op beslissing van onze CEO. Het zijn de bevoegde organen die belast zijn met de evaluatie van het risico die de hulpdiensten verwittigen die op hun beurt ons informeren dat wij onze installaties moeten sluiten.

Wat betreft de tijd die nodig is om onze installatie, om volledig de metro te evacueren, daar kan ik u niet op antwoorden. Daar heb ik ook niet direct de gegevens over.

De evaluatie van de gebeurtenissen of de timing van de gebeurtenissen van 22 maart, ik kan voor het ogenblik alleen maar vertellen wat ik meegemaakt heb in de crisiscel. Het volledig uitschrijven van de gebeurtenis is momenteel nog lopende. Dus daar kan ik u spijtig genoeg niet verder op antwoorden.

En dan was er nog een laatste vraag. Sorry, maar uw laatste vraag ontsnapt mij op het ogenblik.

Laurette Onkelinx (PS): Lors de la visite, on nous a dit que le dispatching avait été averti des attentats de Zaventem. On nous a dit qu'on avait reçu une information disant simplement qu'il y avait eu des attentats à Zaventem. Qui vous a téléphoné pour vous dire quoi? Le savez-vous ou c'est dans l'évaluation? Je n'en sais rien. Quand avez-vous été averti par les services de secours?

Eric Buslot: Wat betreft Zaventem kan ik ook niet bevestigen of ontkennen of er informatie op onze dispatching is binnengekomen. Dat kan. Wat er wel gebeurd is, is dat op het moment van de gebeurtenis in Maalbeek onze bestuurder onmiddellijk contact had met onze dispatching. Onze dispatching heeft via de beelden onmiddellijk kunnen vaststellen wat er gebeurde op de kade. Binnen de x seconden hadden wij een rechtstreekse lijn met de brandweer. Onze dispatching Metro en onze dispatching Tram hebben een rechtstreekse lijn met de brandweer. Zij hebben deze onmiddellijk verwittigd. Zodra— en dat is nog een punt in het kader van ons noodplan — wij de hulpdiensten vragen, is ons intern noodplan van toepassing. Dan worden de principes van CI, Commandopost en Wachtzona toegepast. Dat is quasi onmiddellijk gebeurd.

Ik heb u net ook gezegd dat onze directeur-generaal, onze CEO, op basis van die gegevens onmiddellijk de beslissing heeft genomen, onafhankelijk, om alles te sluiten. Dat is dan ook gebeurd.

Hebben wij nadien informatie gekregen van het CIC of van de 100-centrale in verband met de afkondiging van het provinciaal rampenplan? Nee. Vergeet niet dat het federaal rampenplan al in voege was van, dacht ik, 08.50 uur. Het provinciaal rampenplan is eigenlijk niet afgekondigd, maar sowieso hebben alle betrokkenen spontaan gereageerd. Dat heeft ook niet geleid ... Iedereen kende elkaar. Wij waren ter plaatse, andere diensten ook en er werd onmiddellijk gereageerd. Alles is zeer zeer vlot verlopen.

De afkondiging, die — oké — structureel moet gebeuren, is gewoon gebeurd door het professionalisme van elke actor. Er was onmiddellijke ondersteuning ter hoogte van Maalbeek en onmiddellijke ondersteuning naar de CP-OPS toe. Ook onze mensen die deze functies waarnemen hebben geen bevel afgewacht om zich te begeven naar... Ik zal een ander voorbeeld geven. Onze CI-3, het directiekaderlid van wacht, bevond zich nog voor de aanslag van Maalbeek al in de omgeving van de Koloniënstraat. Waarom? Omdat hij iets vernomen had via de media, over Zaventem. Toen was nog niet geweten dat het om een terroristische aanslag ging. Onze lijn 12 was op dat moment ook betrokken en onderbroken. Wij hebben drie interne noodplannen: een intern noodplan ondergrondse installaties, een intern noodplan bovengronds net en een intern noodplan hulp evacuatie bevolking Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Op basis van het derde — discipline 4, herinner u, ik heb u dat daarstraks gezegd — was onmiddellijk zijn link dat mogelijks de MIVB nood zou hebben aan bussen om mensen te evacueren. Vandaar dat hij al in een proactieve fase was om zich naar het crisiscentrum te begeven en waar hij om 09.30 uur al aanwezig was, nog voor het moment waarop de provinciale crisiscel telefonisch contact heeft opgenomen. Dat is die dag gebeurd. Beantwoordt dat uw vragen, mevrouw?

De **voorzitter:** De heer De Roover heeft het woord.

Peter De Roover (N-VA): Bedankt, mijnheer de voorzitter, en ook u, mijnheer Buslot.

Op mijn beurt wil ik even meegeven dat wij zeer onder de indruk waren, na het bezoek met de commissie aan Maalbeek, van het engagement dat door uw diensten die dag werd tentoongespreid.

Ik maak uit uw verhaal tot nu toe op dat vanaf het ogenblik waarop de ramp heeft plaatsgevonden, de procedures werden gevolgd en bovendien dat men daarmee in de positieve zin van het woord creatief is omgesprongen, naargelang de omstandigheden zich hebben voorgedaan.

Mag ik u toch nog volgende vragen stellen. U verwees naar uw goede persoonlijke banden met onder anderen de heer Decuyper.

Eric Buslot: Onder anderen met de heer Decuyper.

Peter De Roover (N-VA): Ik heb gezegd "onder anderen". Ik wil het echter over de spoorwepolitie hebben, onder meer omdat u elkaar in dienstverband waarschijnlijk permanent ontmoet en er dus een voordeel

voortvloeit uit het feit dat u elkaar kent.

Bestaat er tussen de spoorweggpolitie en de MIVB een vastgelegd protocol waarin is voorzien op welke manier de spoorweggpolitie u op de hoogte brengt? In dergelijke crisissituatie en met brandweer, politie, MIVB, eigen veiligheidsdiensten enzovoort, dreigt er altijd een communicatiemankement te ontstaan: wie heeft wie op de hoogte gebracht? Terwijl ik toch denk, bij voorbeeld voor het nemen van maatregelen, dat duidelijk moet worden gezien dat de juiste a de juiste b op de hoogte brengt. Bestaat daarover een protocol?

Ten tweede, ik heb begrepen dat de Brusselse crisiscel is blijven werken naast de federale?

Eric Buslot: Ja.

Peter De Roover (N-VA): Is dat de goede manier van werken? Of was het beter geweest dat u ook fysiek op dezelfde locatie was geweest? U hebt gesproken over een videoconferentie. Die zal ongetwijfeld haar nut hebben, al weet ik niet of deze directe fysieke contacten helemaal kan vervangen, wetend dat soms de communicatiemiddelen... U hebt gezegd dat de interne communicatiemiddelen goed gewerkt hebben, maar dat, vanaf het ogenblik dat er met ASTRID moest worden gewerkt, de contacten niet altijd feilloos konden plaatsvinden. Ware het in dat geval niet interessanter, ik stel de vraag, dat de Brusselse crisiscel en de federale crisiscel zich fysiek in dezelfde ruimte hadden bevonden?

Een laatste vraag. Wij hebben, spijtig genoeg, in november de aanslagen in Parijs gekend. Zijn er tussen Parijs, 13 november, en Brussel, 22 maart, dingen gebeurd waarvan u zegt: wij hebben lering getrokken uit Parijs, wij hebben op 22 maart misschien doeltreffender kunnen optreden omdat wij lessen geleerd hadden, misschien specifieke oefeningen gedaan hadden, misschien specifieke procedures hebben uitgewerkt omdat Parijs ons op bepaalde mankementen had gewezen?

De **voorzitter:** Mijn vraag sluit aan bij deze over de anticipatie. Zou een en ander na Parijs misschien een *wake-up call* geweest kunnen zijn? U kunt antwoorden.

Eric Buslot: In antwoord op de eerste vraag in verband met de hulpdiensten, en uw vraag was toch meer gericht op de nationale spoorpolitie, heb ik begrepen. Sinds het ontstaan van de metro, leven wij samen. U mag niet vergeten dat de federale spoorpolitie gedurende jaren haar hoofdkwartier wat de metro betreft in het station Rogier had. Daardoor zijn zeer nauwe banden op het gebied van samenwerking tussen hen en de dienst *security* van de MIVB ontstaan, en die *binoom*, ik noem het een *binoom*, functioneerde inderdaad zeer goed, wederzijds.

Weeral, wanneer er binnen de MIVB een gebeurtenis is waarvoor wij ondersteuning nodig hebben van de politie, is er sowieso die rechtstreekse lijn met de federale spoorpolitie, en omgekeerd.

Bestaat er nu een geschreven protocol? Daarop kan ik u niet antwoorden, maar de samenwerking is uitstekend en verloopt perfect. Ik durf niet te zeggen dat er op 40 jaar nooit eens een kwakkel is geweest, maar die worden rechtgezet op basis van continue evaluaties van gebeurtenissen.

Wij zitten spijtig genoeg ook met het fenomeen van bijna maandelijks een persoon die zich van het leven onttrekt, waarbij de brandweer, de federale politie, de lokale politie en de medische discipline moeten samenwerken. Het kan voldoende zijn dat een persoon die pas nieuw is in een omgeving ergens iets vergeet, maar dat wordt dan rechtgezet. Meer kan ik daarover niet zeggen. Wij hebben een zeer goede samenwerking.

De tweede vraag, de provinciale cel en de federale cel. Ik moet nog even verwijzen naar het KB van 16 februari 2006 over noodplanning. In dat KB, wat bij mijn weten nog altijd van kracht is, staat duidelijk dat de bevoegde overheden zijn: gemeente, provincie, federaal.

In functie van de ernst van de gebeurtenis zal onmiddellijk het federale niveau in werking treden, maar dat sluit niet uit dat het provinciale niveau ook niet in werking zal treden. Dat is dan ook gebeurd en dat was ook nodig.

Het provinciaal niveau in Leuven voor Vlaams-Brabant, het provinciaal niveau voor het administratief

arrondissement Brussel Hoofdstad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het federaal niveau, overkoepelend naar het nationaal niveau, want zij hebben allemaal verschillende activiteiten.

Ik heb daarstraks al gezegd dat wij een vertegenwoordiger hebben. Sinds een aantal jaren hebben wij een bijna permanente aanwezigheid in die provinciale veiligheidscel. Het federale niveau niet, want die komt pas samen in zeer extreme omstandigheden.

Het is misschien iets voor later, als er in de toekomst een federale cel mocht samenkomen voor een gebeurtenis in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat de MIVB ook daar als betrokken maatschappij, zelfs als discipline 4 geldt, logistieke steun, ook een vertegenwoordiger zou hebben om communicatiestoornissen uit te sluiten. Dat misschien wel, maar de twee hebben een aanvullende functie en zijn niet tegenstrijdig.

Zijn er nu lessen getrokken uit de gebeurtenissen van november 2015 en van 22 maart 2016? Ik heb duidelijk gezegd dat wij één type intern noodplan hebben. Dat wordt opgestart bij elke gebeurtenis die met veiligheid te maken heeft.

Neen, wij hebben op dat gebied geen aanpassingen gedaan. Wij hebben sinds anderhalf jaar wel een reflectiegroep binnen de MIVB, waarvan ook de federale spoorweggpolitie deel uitmaakt, en waarin wij nadenken hoe de MIVB op basis van gebeurtenissen van de laatste jaren in verband met terrorisme, enzovoort, zaken kan verbeteren.

Wij hebben onze mensen wel om verhoogde waakzaamheid en aandacht voor verdachte gedragingen of pakketten gevraagd, maar wat procedures en ons intern noodplan betref, hebben wij geen aanpassingen gedaan. Beantwoordt dit uw vraag?

Denis Ducarme (MR): Monsieur le président, deux questions assez directes à M. Buslot. On a analysé en profondeur évidemment le plan d'urgence.

Eric Buslot: Excuseer, ik hoor u slecht.

Denis Ducarme (MR): Vous voulez que j'élève la voix?

Eric Buslot: Ja, dank u wel.

Denis Ducarme (MR): Je vais parler un peu plus fort. Je vous disais qu'on avait analysé... Mais quand je parle fort, Mme Onkelinx se fâche. Nous avons donc analysé le plan d'urgence. Il y a deux notions que je vois distinguées dans le cadre du plan d'urgence au niveau des modalités générales. Il y a la notion d'alerte et il y a le plan d'urgence d'autre part.

Donc, si je comprends bien, première question, on peut donner l'alerte, l'alerte peut être donnée sur base d'informations communiquées à la STIB. Je vois un peu plus loin dans le plan en page "notification aux services externes" qu'il peut, dans le chef du haut fonctionnaire de l'agglomération bruxelloise, lequel peut informer la STIB à propos d'une situation existante ou imminente.

Et donc, la question que je me pose par rapport à ça, c'est de savoir si, sur base d'informations qui sont communiquées à la STIB, sur base de l'élément d'alerte, on peut donner le signal de l'évacuation du métro. Voilà, ça c'est une première question, parce que je lis l'ancien responsable de la STIB dans la presse qui nous dit: "On peut évacuer le métro en cinq minutes." C'est lui qui le dit: Alain Flausch, directeur de la STIB jusqu'en 2011. Donc voilà ce qu'il nous dit.

Parce que la question qui se pose, finalement, très précisément, c'est de savoir si, en fonction des éléments d'information qui ont été communiqués à la STIB, il aurait été préférable – ou pas – de prendre la décision, sur base de l'alerte, d'évacuer le métro. Voilà la question que je vous pose. Parce que c'est vrai que nous savons, et on vérifiera ces éléments, qu'il y a un ordre qui part d'un officier de liaison par rapport à la fermeture du métro. Et on ne sait pas très bien si cette information arrive à un moment donné à la STIB, par rapport à l'évacuation du métro. Est-ce que vous avez eu, vous, connaissance du transmis de cette information?

Et une autre question, la dernière. Puisque vous connaissez particulièrement bien le plan d'urgence, l'élément d'alerte, les questions liées à l'évacuation: est-ce que le ministre, le gouvernement bruxellois peut lui-même demander l'évacuation du métro? Une question directe également, par rapport à laquelle j'attends une réponse précise. Je vous remercie.

De **voorzitter**: Ik wil even meegeven dat de vragen vandaag wel kunnen worden gesteld, maar wij zitten in het deel hulpverlening. Collega Ducarme haalt dat aan en ik begrijp dat heel veel mensen, ook buiten deze zaal, daarover vragen hebben. Wie heeft wat beslist op welk ogenblik? Aan wie werd wat gecommuniceerd?

Dit wordt een belangrijk voorwerp van onze onderzoekscommissie, maar uit respect voor de slachtoffers hebben wij beslist om eerst onze tweede opdracht te onderzoeken en die komt neer op de vraag of de hulpverleningsdiensten, brandweer, ziekenzorg enzovoort hebben gefunctioneerd.

Ik kan niet beletten dat de vraag wordt gesteld, maar ik kan alleen aan de commissie meegeven, en ook naar buiten deze zaal, dat dit ongetwijfeld aan bod komt op het gepaste moment. Vandaag moeten wij voornamelijk inzoomen op het deel hulpverlening.

Denis Ducarme (MR): Monsieur le président, j'attends quand même une réponse.

Le **président**: Oui, mais vous connaissez aussi notre mission. Et c'est ma tâche de veiller à ce qu'on l'exécute pas à pas, comme convenu dans la hiérarchie des différentes missions.

Eric Buslot: Zoals mijnheer de voorzitter het zegt is de vraag die u mij gesteld hebt om vandaag hier aanwezig te zijn om inderdaad mijn relaas te geven van mijn vécu in het crisiscentrum en anderzijds mijn *experience* in verband met noodplanning binnen de MIVB. Over de dag zelf, timing en zo verder, ben ik niet bij machte om u daar op dit ogenblik antwoord op te geven. Maar ik zal toch trachten u van het woord te zijn.

Eerst en vooral, uw eerste vraag in verband met noodinterventieplanning. Ik denk dat u geciteerd hebt over het algemeen noodinterventieplan van het administratief arrondissement Brussel Hoofdstad of nationaal. Want weeral, u mag niet vergeten, er bestaan er drie. Er is er een op het niveau van gemeentelijk, er is er een op niveau van de bestuurlijke overheid administratief arrondissement provinciaal en er is er een op het niveau van federaal. Dat is een competentie, dat is een materie waarvoor de bestuurlijke overheden verantwoordelijk zijn, niet de MIVB. Wij als MIVB zijn geen bestuurlijke overheid, wij zijn een bedrijf waar de wetgeving ons vraagt om een intern noodplan te maken.

Nu goed, waarschuwing. Ik heb de vraag verstaan. Moet de MIVB mogelijks wanneer wij zouden geïnformeerd worden en zo verder, moeten wij onze metro sluiten? Ik zal de vraag anders stellen, mijnheer. Stel nu – en misschien ja kritisch – dat de aanslagen in omgekeerde volgorde zouden gebeurd zijn, dat de aanslagen eerst in de metro zouden gebeurd zijn en pas later, zou u dan ook gevraagd hebben om Zaventem te sluiten? Kijk, dat zijn vragen, laten we eerlijk zijn, maar ik geef geen antwoorden, ik geef gewoon de vraag. Dus hier wordt nu de vraag gesteld moeten we de metro sluiten op basis van. Ik kan daar niet op antwoorden, dat is een competentie van het orgaan dat het risico moet evalueren, niet van de MIVB.

Kom ik terug naar uw tweede vraag. Als een officier van politie of brandweer op een plaats van interventie ons vraagt om een station te sluiten en dat gebeurt dan via onze CI, dan zal dat ook gebeuren. Dat is in het verleden al gebeurd. Op dat moment staan wij ter beschikking van de hulpdiensten en doen wij wat de hulpdiensten vragen. Dat is klaar en duidelijk.
Van uw derde vraag ontsnapt mij de inhoud.

Denis Ducarme (MR): La troisième question portait sur la possibilité, la responsabilité, le signal que pouvait donner la Région bruxelloise à la STIB d'évacuer le métro sur base d'informations d'alerte.

Eric Buslot: Daar kan ik u niet op antwoorden. Weeral, mijns inziens, maar dat is persoonlijk en heeft niets te maken met ... Er is een evaluatiecel, een bevoegde instantie die belast is met de evaluatie van risico's. Ik denk dat deze cel het meest aangewezen is om op basis van daar een besluitvorming te maken en dan inderdaad de overheden of de hulpdiensten aan te sturen over de te nemen maatregelen. Meer kan ik daar niet over zeggen.

De **voorzitter**: Die vragen zullen ongetwijfeld worden gesteld als die mensen hier te gast zijn. Het zijn natuurlijk relevante vragen, en zeker op dat ogenblik.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ik wil nog even terugkomen op de evacuatie. Mijnheer Buslot, u hebt gesteld dat de CEO de beslissing neemt om de metro's te sluiten en te evacueren.

Eric Buslot: Hij heeft onmiddellijk die beslissing genomen.

Servais Verherstraeten (CD&V): Volgens de media werd die beslissing genomen om 09.12 uur, bij wijze van spreken 1 minuut na het incident. Nog steeds volgens de media zou de ontruiming volledig geweest zijn rond 09.51 uur, toen was de metro leeg, 40 minuten later. U refereerde daarnet naar interne noodplannen. Is er een timing voorzien voor een volledige ontruiming? Werde die timing ongeveer gehaald?

Ik heb een lijst van oefeningen gekregen. Gebeuren er ook oefeningen rond evacuatie, zeker ook in het geval van multiple incidenten in de metro? Wat is op dat vlak voorzien en wie heeft daarover de leiding?

Ik heb ook nog vragen over de communicatie. Mijnheer Buslot, u hebt een lange staat van dienst. Toen wij op bezoek gingen op de getroffen plaatsen, verwezen de mensen daar reeds naar problemen op het vlak van communicatie. Hebt u in uw loopbaan, ook bij minder ernstige incidenten, problemen ervaren met de ASTRID-dekking? Werden die gesignaleerd? Waren er andere problemen met betrekking tot dekking? Denkt u, vanuit uw ervaring, dat die dag communicatieproblemen aanleiding hebben gegeven tot vertragingen inzake de toevoer van ambulances en het wegvoeren van gewonden?

Eric Buslot: De timing van de evacuatie. Over de gegevens die u citeert, kan ik niet antwoorden. Dat is de pers. Ik heb daarstraks al gezegd dat men momenteel nog bezig is met de volledige screening van alle gegevens en beslissingen, enzovoort, en dat men een timing aan het opmaken is. Ik heb daar geen beschikking over. Wat ik wel weet, en dat bevestig ik ook, is dat onze CEO in de seconden nadat hij de aanslag vernomen had, de beslissing genomen heeft onze installaties te sluiten. Hoeveel tijd dat ingenomen heeft, weet ik niet.

Ik wil hier wel aan toevoegen: vergeet niet dat het gaat om treinen die rijden. Als men die treinen moet evacueren... Ik bekijk gewoon de logica. Die moeten op dat moment aan kades gebracht worden, en dan moet de reizigers gevraagd worden het station te verlaten. Dat neemt enige tijd in beslag, voor een metronet met 69 stations. Dat moet u toch ook weten.

Doen wij evacuatieoefeningen met reizigers? Nee. Waarom? Ik wil wel zeggen dat telkenmale wij in het verleden grootschalige oefeningen gedaan hebben, er altijd een aantal pseudoreizigers aanwezig was. Bij onze voorlaatste oefening — de laatste oefening was Schumanex, waaraan de MIVB en Infrabel in februari samen hebben deelgenomen — waren er 130 figuranten. Gaan kijken ... Dat is niet reëel. Uiteindelijk, als men mensen in een voertuig zet... Eerst en vooral, de bedoeling van een oefening is lessen te trekken voor de hulpdiensten, zeker en vast niet mensen het risico op ongevallen te laten lopen. Voor de oefening Erasmus waren er 130 figuranten, waarvan 30 zwaargewonden en 100 psychosociale cases. Dat heeft ons toegelaten een aantal lessen te trekken.

U vraagt of wij in het verleden problemen hebben gehad in verband met de communicatie? Ja. Onder andere in 2010. Toen was één van de besluiten van de oefening, niet alleen voor de MIVB maar voor het totaal, dat er inderdaad communicatieproblemen waren bij het grootschalig gebruik van ASTRID. Was dat alleen te wijten aan de verzadiging van de pyloon in Dilbeek? Nee. Wij hadden toen bij de MIVB pas de beschikking over ASTRID-radio's. Dat is een tool die men moet leren kennen, waarmee men moet leren omgaan. Als men met verschillende gespreksgroepen zit met de ASTRID-radio, moet men continu veranderen. Het is niet altijd een gebruiksvriendelijk toestel. Dat moeten wij ook durven zeggen.

Wat hebben wij daaraan gedaan?

Wij hebben dat inderdaad ter harte genomen en er zijn vergaderingen geweest met nv ASTRID om die zaken uit te praten. Wij hebben intern onze opleidingen in verband met het gebruik van radio. Ondertussen zitten wij nu al zoveel jaren met ASTRID-radio en is die ingeburgerd. Dat zijn lessen die wij hebben getrokken op het gebied van de radio. Dat gaat echter niet vermijden dat er morgen bij een grootschalige gebeurtenis bij een

massaal gebruik van de ASTRID-radio nog punctueel verzadiging kan zijn.

Ik geef nog één element mee: als men met een ASTRID-radio wil communiceren, dan moet men de *push to talk* blijven induwen als men geen rechtstreekse verbinding heeft, anders vervalt de verbinding en komt men weer op de wachtlijst voor de verbinding met de betrokken persoon te staan. Dat zijn zaken die, in een eerste fase en misschien ook door de adrenaline, soms gebeuren. Dat wil ik hier toch even aan toevoegen.

Mijnheer Verherstraeten, wat was alweer uw laatste vraag?

Servais Verherstraeten (CD&V): Eigenlijk hebben de communicatieproblemen geen consequenties gehad voor de ambulances?

Eric Buslot: Nee, helemaal niet. Het lot — ik zal het zo zeggen — heeft gemaakt dat door de gebeurtenis in Zaventem de hulpdiensten al in de hoogste staat van paraatheid waren en dat zij nog vlugger dan anders ter plaatse waren in Maalbeek. Dat is de realiteit. Dat is de realiteit. Men moet daar geen 50 ambulances sturen, men moet de gepaste middelen sturen, want een overbelasting... Besef gewoon dit: wat voor een molshoop wordt de plaats van onheil als men daar te veel voertuigen naartoe stuurt. Men moet de gepaste middelen hebben, op het gepaste moment en de gepaste plaats. Dat is het.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer Buslot, ik wil u in ieder geval bedanken voor uw uiteenzetting. Ik heb wel nog enkele korte vragen.

U zei daarnet dat de vooruitgeschoven medische post en de CP-OPS niet zijn kunnen geïnstalleerd worden op de plaats waar zij voorzien waren in de noodplanning.

Eric Buslot: Ja.

Carina Van Cauter (Open Vld): U hebt daar ook bij gezegd dat dat niet altijd haalbaar is, gelet op de aard van een bepaald incident. Mag ik aannemen dat op een voorziene plaats voor de CP-OPS speciale communicatie is voorzien en dat in een medische post medisch materiaal aanwezig is? Heeft het te maken met de grootte van het incident, een aanslag dus, wat nog niet was voorgekomen, dat men die locaties niet heeft kunnen benutten?

Daaraan gekoppeld heb ik een vraag over de communicatie. Wij hebben gisteren gehoord dat artsen en verpleegkundigen die bezig zijn met het redden van mensenlevens, niet de handen vrij hebben om met nogal ingewikkelde communicatiemiddelen om te gaan of te moeten wachten op een radio en dergelijke.

Wordt er dan speciaal voorzien in iemand die zich met de communicatie bezighoudt? U zegt zelf dat de gepaste ambulance en de gepaste middelen naar de plaats van het onheil gestuurd moeten worden. Hoeveel dispatchings zijn er? Bij het bezoek aan de metro hebben wij kennis gekregen van twee dispatchings. In de noodplannen staat "dispatchings" ook in het meervoud. Staan die met elkaar in verbinding? Ik zal u niet vragen wie wie verwittigd heeft, want dat zal op een later tijdstip aan bod komen, maar u begrijpt de doelstelling van mijn vraag. Kan iedereen te gepasten tijde verwittigd worden als de noodplanning en de hulpverlening starten vanuit de dispatching, die dan de verantwoordelijke verwittigt?

Eric Buslot: Wat betreft de vooruitgeschoven medische post en de commandopost operaties, laat mij toe eerst toe te voegen dat die niet tot mijn competenties in het interne noodplan behoren. Die behoren tot de hulpverlening. Dat zijn de disciplines. De bedoeling van een BNIP, een bijzonder noodinterventieplan, voor een bepaald bedrijf of item — wij hebben er 69, voor elk metrostation, ik heb een exemplaar laten verdelen voor ieder van u — is het opstellen van een inventaris van een aantal gegevens teneinde de hulpdiensten een lokalisatie te geven, niets meer, niets minder. Dat wil zeggen dat wij in het kader van het BNIP, wanneer wij een bezoek brengen aan de omgeving van een metrostation, kijken waar er een ruimte beschikbaar is die cito presto, als er iets gebeurt, ingericht kan worden. Daar wordt geen materiaal gestockeerd. Het is gewoon een lokalisatie, die dient ter voorbereiding. Het materiaal wordt aangebracht.

Wat de CP-OPS betreft, het leveren van een commandopost operaties is een bevoegdheid van discipline 1 van de brandweer. Ik spreek nu even buiten mijn competentie, maar toch met een beetje kennis van zaken. Zij hebben daarvoor een mobiele commandopost. Het is aan hen om die ter plaatse te brengen. In

afwachting daarvan — de tijd daarvoor hangt onder meer af van de afstand — is er ter plaatse een motorkapoverleg.

Dat is aan een commandowagen van de eerste officier van de brandweer, een voertuig van de politie of so what, met de fameuze groene lamp die ook beschreven is in het algemeen interventieplan, waar de verantwoordelijken van de verschillende disciplines om het half uur even samenkomen om een kleine evaluatie te maken. Ondertussen wordt de officiële commandopost ingericht en besproken. Weeral, we spreken niet over interventies van een half uur. In het geval van Maalbeek neemt het tijd in beslag om al die organen in plaats te brengen. Maar er is geen materiaal ter plaatse.

Tweede vraag, de MIVB-dispatchings. Wij hebben inderdaad twee dispatchings. We hebben een centrale dispatching gelegen in station Park waar een aantal van onze dispatchings werken. Elke modus heeft immers zijn dispatching: zo hebben we een dispatcher tram, een dispatcher bus, een dispatcher metro, een dispatcher security en een dispatcher *field support*. Zij hebben elk hun taken.

Sorry, ik wil even recapituleren. We hebben eigenlijk drie dispatchings. De dispatchings tram, metro, elektrische dienst, *field support* bevinden zich in station Park. De dispatching security bevindt zich momenteel nog steeds in Rogier en onze dispatching bus bevindt zich op de site van Haren. Deze mensen staan met elkaar in verbinding via stentofon, met telefoon en noem maar op, om met onmiddellijke communicatie elkaar te kunnen betrekken.

Hoe is dat ook geëvolueerd? Ik heb daarstraks gezegd dat in het verleden de federale spoorpolitie haar zetel had in Rogier. De federale spoorpolitie is daar ondertussen weggegaan en wij hebben daar onze dispatching security geïnstalleerd die met alle mogelijke communicatiemiddelen onmiddellijk in contact staat met onze centrale dispatching in Park.

Geven die verschillende dispatchings confusie? Neen want ieder heeft zijn job en iedereen heeft zijn taken. Als men met meerdere is, kan men van elkaar ook taken overnemen. Dat is ook belangrijk. Waar vroeger, in ons eerste intern noodplan alles geaxeerd was op de dispatcher metro, hebben we naar aanleiding van de evolutie de dispatcher metro geleidelijk aan ontlast van een aantal taken die overgenomen worden door anderen, teneinde zo vlug mogelijk een geheel van personen te betrekken en zo vlug mogelijk te reageren.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, mijnheer Buslot, er werden reeds heel veel vragen gesteld en ik ga die uiteraard niet herhalen. Bij de terechte vragen of men rekening heeft gehouden met de aanslagen in Parijs in november, valt het mij op dat u zegt dat u daar niet specifiek rond gewerkt hebt. Toch merk ik in de noodplannen die wij gekregen hebben, dat de laatste versie dateert van 11 februari 2016 en de Franstalige versie zelfs van 24 maart 2016, twee dagen na de aanslag. Allebei dateren ze heel duidelijk van na Parijs. Ik denk dan het volgende. Als er een update is geweest, zijn er dan geen specifieke aanpassingen gebeurd? Maar goed, u hebt dat beantwoord, maar ik vind het wel opmerkelijk dat die data vrij recent zijn.

Men heeft reeds verwezen naar een interview met de oud-chef van de MIVB, die zegt dat er geen rechtstreekse communicatie is tussen Binnenlandse Zaken en de MIVB. Hij zegt dat dit toch niet het geval was tot 2011, toen hij daar baas was. Is dat zo? Is er inderdaad geen rechtstreekse communicatie tussen Binnenlandse Zaken en de MIVB? Met Binnenlandse Zaken, denk ik, bedoelt men dan de crisiscel Binnenlandse Zaken of de federale politie. Is het juist dat als er dan beslissingen worden genomen, bijvoorbeeld dat de metro moet gesloten worden om 08.50 uur, dit niet rechtstreeks kan in de plannen die nu voorliggen of in de gebruiken?

U hebt daarnet gesproken over de rol van de spoorwegpolitie. Ik heb begrepen dat de spoorwegpolitie communiceert met u. Moet ik het dan zo begrijpen dat als er ergens een beslissing wordt genomen, dit naar de spoorwegpolitie gaat en dat de spoorwegpolitie de MIVB verwittigt? Of is er toch ergens een rechte communicatielijn? En indien niet, is dat niet wenselijk voor de toekomst?

Ten tweede, in het noodplan is er aandacht besteed aan debriefing na incidenten. Op pagina 18 staat: "Binnen de zeven dagen na het einde van de noodsituatie wordt die evaluatie opgestart." Ik begrijp dat dit bij dergelijk incident enige tijd met zich meebrengt. Wij zijn nu anderhalve maand verder, hoe staan die werkzaamheden? U zegt dat u ermee bezig bent. Men stelt immers dat het binnen de zeven dagen moet

opgestart worden, dat er een proces-verbaal moet opgemaakt worden en eventueel een actieplan. Met andere woorden, welke lessen worden daaruit getrokken en worden de procedures of de noodplannen daaraan aangepast?

Een eerste vraag zou de volgende kunnen zijn. Nu heeft de CEO beslist na de aanslag om het neer te leggen. Moet dat geen automatisme zijn als er een aanslag is zodat niemand dat nog moet beslissen maar dat in het noodplan staat automatisch stilleggen?

Eric Buslot: U stelt opnieuw de vraag naar november-maart. U refereert aan de uitgifte van ons aangepast intern noodplan, dat op 11 februari uitgebracht is.

Dat is een samenloop van omstandigheden. Dat kwam door het volgende. Het behoort tot mijn competenties dat document te beheren, en op 1 januari 2015 had ik het geluk van de Algemene Directie toelating te krijgen om een persoon extra aan te werven om mij te helpen bij het verder actualiseren van de documenten. Een document actualiseren vergt tijd. Het moet vertaald worden, en eenmaal het document vertaald is, moet men de procedures aanpassen en met vormingen beginnen.

Weeral, de aanpassing was een loutere samenloop van omstandigheden. Het heeft niets aan de interventie... Hoe moet ik het zeggen? De principes van de interventie zijn in deze editie dezelfde gebleven als in de voorgaande editie.

Wat is er nieuw in ons noodplan? Ik zal het samen met u even overlopen. Wat is er bijgekomen in dit document, vergeleken met het voorgaande? Laten wij het de evolutie van het document noemen. De beschrijving van. De waarschuwing van externe diensten. Als maatschappij evolueert men en zal men meer en meer, gelet op de evolutie en wat wij in deze periode meemaken, samenwerkingsakkoorden afsluiten. Die bestonden niet in de voorgaande editie. Die bestaan nu wel.

Wij hebben samenwerkingsakkoorden met de NMBS, met MOBIRIS, met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Die zijn daarin opgenomen. Samenwerkingsakkoorden in de zin van: stel dat er bij de MIVB iets gebeurt, zullen wij binnen de 2 minuten onze collega's van Infrabel verwittigen: opgelet, er gebeurt iets in ons station. Dat wat de multimodale stations betreft.

Hetzelfde geldt voor MOBIRIS. Stel dat er in een voertuigtunnel iets gebeurt, waar de MIVBj een aangrenzende tunnel hebben, worden wij verwittigd dat er gebeurt iets in hun tunnel zodat wij daar ook weet van hebben. Het is een soort verwittiging zonder dat wij daarom actie moeten ondernemen maar de zaak in het oog kunnen houden.

Nog een ander voorbeeld. Als wij in een multimodaal station worden geconfronteerd met een groep hooligans of hevige voetbalfanaten, dan verwittigen wij onze collega's van Infrabel dat er zulk een groep aankomt. Dan kunnen zij Securail verwittigen en vragen om die mensen te begeleiden. Dat is samenwerken. Dat is ook uitvoerig beschreven in dit document.

We spreken ook over de desactivering van een noodplan. Die terminologie gebruikten we voordien niet.

Naar aanleiding van de creatie van Service Unit *field support* in 2013 kwam er een scheiding, ik zal niet zeggen van bevoegdheden, maar van de verantwoordelijkheden tussen de metro, de tube, de sporen en onze stations. De verantwoordelijkheid van onze stations ligt nu bij *field support*. Daarvoor lag alles op de schouders van de dispatchers tram of metro. Iemand houdt zich bezig met de trein en de reizigers tot ze op de kade zijn en daar neemt de dispatching het over. Dat is een verbetering van onze werking.

Wat is er nog bijgekomen? De opdrachten van onze *chief incident* zijn uitgebreid. Herinnert u 2014-2015 en de ganse black-outhetze. De MIVB heeft toen een black-outscenario opgesteld, zelfs als Brussel niet betrokken was bij een eventueel afschakelplan. Stel dat er morgen toch een totale black-out zou zijn, zoals ze in Nederland hebben meegemaakt op een bepaald moment in bepaalde steden. Welke maatregelen neemt de MIVB op dat moment om de veiligheid van haar reizigers te garanderen? Dat is een speciaal plan waarin de taken van onze CI's iets uitvoeriger benadrukt.

Aan de principes van ons intern noodplan is niet geraakt. Dat is essentieel. Met een gerust hart zeg ik dat het

gewoon een samenloop van omstandigheden was. Het duurt even om een document van veertig pagina's te vertalen. Intussen zijn er voor het nieuwe plan al vormen geweest voor al onze gegradueerden van wacht, zijn onze dispatchers geïnformeerd en zijn er nog procedures lopende om elke betrokken werknemer te informeren. Op het terrein verandert er niets. Het had dus helemaal geen invloed.

Dat is mijn antwoord op uw eerste vraag.

Wat de rechtstreekse communicatie met Binnenlandse Zaken betreft, kan ik alleen maar refereren aan wat er in KB van 2006 staat. De bestuurlijke overheden, gemeenten, provincies en Binnenlandse Zaken behoren tot het federale niveau. De MIVB heeft een samenwerking met de provincie. Wanneer er een provinciale fase afgekondigd wordt, moeten wij door de 100-dienst van Brussel, van de brandweer van Brussel, geïnformeerd worden. Die is in de helihaven gelegen. Zij moeten rechtsreeks een point of contact van de MIVB verwittigen, die op zo'n moment een hele strategie heeft met betrekking tot mensen die men moet verwittigen of laten verwittigen. Dat is de manier van werken. Het gebeurt niet via tussenpersoon x of persoon y.

Wat de evaluatie van het risico betreft, is de MIVB niet bevoegd. De informatie moet op één bepaalde plaats binnenkomen, maar hoe dat momenteel zit, daar kan ik u niet op antwoorden.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Als er een beslissing genomen wordt door het crisiscentrum, dan moet die via de dienst 100 gaan, waarop de dienst 100 jullie verwittigt?

Eric Buslot: Ja, wat het afkondigen van een fase betreft.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): U bevestigt dus dat er geen rechtstreekse lijn mogelijk is.

Eric Buslot: Inderdaad, ik vermoed dat het in elke provincie zo is dat de provincie en de crisiscel beslissen. De uitvoering, de verwittiging van alle betrokkenen, gebeurt door het CIC of in dit geval, in Brussel, het 100-centrum. Dat staat zo ook in het algemeen interventieplan van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De laatste editie dateert, denk ik, van 2013.

De **voorzitter:** Het staat ook zo in het KB van 2006.

Eric Buslot: Inderdaad.

De debriefing van incidenten is een nieuw item, dat ook opgenomen is in ons intern noodplan. Zoals u zelf zegt, neemt die voor de gebeurtenissen van 22 maart meer tijd in beslag dan voor een ander incident. Ik verwijs er voor de derde keer naar, maar spijtig genoeg is het zo. Het gaat dan vooral over incidenten als toegang tot de sporen, wanneer iemand zich plotseling op de sporen begeeft. Onze mensen moeten dan een aantal maatregelen nemen en procedures respecteren met betrekking tot hun eigen veiligheid. Het kan ook gaan om een incident met een persoon die van het perron valt of zichzelf het leven beneemt door voor een voertuig te springen. In die gevallen zijn er procedures die gevolgd moeten worden. Wij willen binnen de zeven dagen die incidenten evalueren. Voor deze gebeurtenissen zal er meer tijd nodig zijn. Wij zijn ermee bezig.

Georges Dallemagne (cdH): Merci monsieur le président. Merci beaucoup pour le briefing sur les services de secours et de sécurité. Je voudrais d'abord revenir sur un élément important, qui est cette question du débriefing, monsieur le président. J'insiste personnellement pour qu'on ait rapidement les leçons des incidents. J'ai noté qu'il y avait un groupe de travail qui était en place depuis dix-huit mois. Je pense qu'on doit être dans un rythme plus important sur les leçons à tirer de ces attentats.

On sait que le niveau de la menace reste très important. Notamment la conseillère du président Obama est à Bruxelles aujourd'hui pour nous dire à quel point le niveau de la menace reste très important en Europe. Je pense qu'il est très important qu'on puisse tirer rapidement les leçons pour le métro bruxellois et qu'on puisse surtout les mettre en œuvre très rapidement et dans un timing acceptable. Je pense que c'est très important pour la sécurité de nos citoyens. J'insiste donc pour qu'on ait rapidement ce débriefing ici en commission.

Ma première question. On sait que le niveau de la menace est passé du niveau 3 au niveau 4 à 9 heures 13. Ce niveau de la menace, s'il avait été passé en niveau 4 plus tôt, est-ce que cela modifie vos plans

d'intervention? Comment réagissez-vous à un niveau 4 de la menace? Quelle l'implication précise, pour la STIB, d'un niveau 4 de la menace?

Autre question: on a beaucoup parlé des attentats de Paris, mais en fait l'attentat qui se rapproche le plus de l'attentat de Maelbeek, ce sont les attentats de Londres. Or on sait que les Anglais ont profondément modifié la sécurité à l'intérieur du métro de Londres. Vous avez une longue expérience, vous l'avez rappelé, vous étiez sans doute déjà en poste à ce moment-là. Quel a été l'impact, l'influence de ces attentats sur les conditions de sécurité ici à Bruxelles? Les leçons tirées par les Anglais ont-elles été partagées, mises en œuvre ici au niveau belge dans notre métro?

Enfin, une question purement technique. Je reviens sur votre plan de secours, qui soit dit en passant, me paraît très clair et bien organisé. Vous mettez en place une coordination opérationnelle et une coordination stratégique. Est-ce que je peux savoir à quelle heure est mise en place la coordination opérationnelle? Qui prend la direction de cette coordination opérationnelle? Qui devient DIR PC-Ops et à quelle heure se met en place la coordination stratégique? Qui devient donc le coordinateur stratégique? Je vous remercie.

Eric Buslot: U bevestigde eerst en vooral dat u zo vlug mogelijk een volledig verslag van de gebeurtenissen verlangt. Dat zal worden overhandigd door de MIVB en beschikbaar worden gesteld, zodra het beschikbaar is.

U zegt dat om 9.13 uur niveau vier werd afgekondigd. Dat kan zijn, dat weet ik niet, want ik ben pas om 9.15 uur via de media geïnformeerd geweest dat er een gebeurtenis was in Maalbeek of Kunst-Wet. Zou het enige invloed hebben gehad, mocht het niveau vier vroeger zijn afgekondigd geweest door de MIVB? Dat is een veronderstelling. Daar kan ik ook niet op antwoorden. Weeral, dat is koffiedik kijken. Weeral, het is niet omdat er een gebeurtenis is ergens in België, dat de MIVB plotseling zelf beslist alles te sluiten. Dat moet een beslissing zijn van de bevoegde instantie die de evaluatie moet maken. Wanneer die beslissing wordt genomen, moet die op dat moment worden doorgegeven via kanalen die daarvoor zijn aangesteld.

Alleszins, de inwerkingtreding van ons intern noodplan en de hulpverlening - het thema van vandaag – die daarop werd georganiseerd, zouden totaal niet op een andere manier zijn verlopen. Wij werken altijd op dezelfde manier. Wij sturen onze ploegen uit, wij informeren onze partners en wij werken samen met de hulpdiensten.

Stel dat er een beslissing zou zijn geweest en dat die beslissing zou zijn toegekomen... Bij mijn weten is er echter geen aanvraag binnengekomen bij de MIVB om de metro te sluiten.

Ik ga in op de ondervinding van Londen. De metro van België zal in september 2016 40 jaar bestaan. De metro van Londen bestaat meer dan 100 jaar. Dat zijn twee totaal verschillende netten. Wat de MIVB betreft, zijn de stations gelegen op maximaal een niveau -2, met één uitzondering voor -3, met afstanden naar buiten voor de reiziger die zeer kort zijn vergeleken met netten als in Parijs en Londen. Men kan dus zo maar niet vergelijken. Men kan ook de ouderdom van de installaties niet vergelijken. Installaties die 100 jaar oud zijn, zelfs de gerenoveerde in Londen, zijn niet vergelijkbaar met kunstwerken die gebouwd geweest zijn in de jaren 70 en de recentste, die van de jaren 80 dateren.

Lessen trekken? Altijd. Men vergeet wel eens het orgaan, Union Internationale des Transports Publiques, waarin wij vertegenwoordigd zijn en waarin ervaringen met dergelijke incidenten worden uitgewisseld. Tot een van mijn competenties behoort brandveiligheidsorganisatie: hoe kunnen we de brandveiligheid van onze stations verbeteren. Wij buigen ons over vragen zoals: hebben we de materialen die gebruikt geweest zijn in de jaren zeventig aangepast. Of nog, hebben we de aandacht van ons personeel in een hogere staat van vigilance gebracht? Daarop is het antwoord ja, door meer attent te zijn op bepaalde fenomenen. Dat zijn zaken die allemaal gebeurd zijn. Maar kunnen we zomaar onze kunstwerken veranderen? Dat is andere koek.

Wat dan de DIR CP-OPS betreft, weeral, het is een competentie van de hulpdiensten. Het is beschreven in het KB van 2006. Een DIR CP-OPS is principieel – het kan ook iemand anders zijn - een bevoegdheid van een officier van de brandweer. Een DIR CP-OPS kan samen vergaderen met een DIR brandweer, met een DIR Med, met een DIR Pol, met een DIR Logistiek, met een DIR Info en met eventueel derden, in dit geval de MIVB. Wij met de MIVB hebben daar een verbindingsofficier. Die verbindingsofficier was daar in Maalbeek

zeer vlug ter plaatse, waar hij deelgenomen heeft aan dat motorkapoverleg in afwachting van de creatie van de CP-OPS.

Wij hebben naar samenwerking toe, naar beschikbaarheid waren onze mensen... Wat ik daarstraks al gezegd heb, ook. Dus om 9.45 uur heb ik ook direct de beslissing genomen om een van mijn medewerkers die zeer goed de interne noodplanning kent, onmiddellijk, alhoewel dat niet beschreven staat in het interne noodplan, te sturen naar CP-OPS voor assistentie van onze verbindingsofficier, hetgeen ikzelf gedaan heb bij het administratief arrondissement Brussel hoofdstad voor onze CI 3.

De **voorzitter**: Maar ik noteer toch dat u zegt dat er een uitwisseling gebeurt van *best practices* tussen Europese metronetbeheerders en dat men daaruit leert.

Eric Buslot: Er is uitwisseling van informatie, maar weeral, het is niet omdat net x dat doet, je dat zomaar blindelings kan overnemen. Ten tweede heb ik ook in de voorafgaande uitleg gezegd dat wij sinds anderhalf jaar met een werkgroep bezig zijn, samen met de federale spoorpolitie, om na te denken over de vraag wat wij nog kunnen verbeteren in verband met veiligheid, meer specifiek, een risico voor aanslagen, wat dat ook moge zijn. Maar weeral, we kunnen van een open station geen volledig gesloten bunker maken.

Weeral, dat zijn zaken die nog momenteel allemaal in bedenking zijn en waar we kijken met welke middelen, wanneer, wat, op korte, middellange en lange termijn. Er zijn ook nog geen beslissingen over genomen.

De **voorzitter**: Goed, ik heb denk ik geen punten meer.

Ik zou er een algemene bemerking aan willen toevoegen. Met alle respect voor de interne evaluaties, die lopende zijn – en ik begrijp dat –, vestig ik er toch de aandacht op dat deze onderzoekscommissie bestaat, moet kunnen opereren en dat we natuurlijk niet gewoonweg akte moeten kunnen nemen van het feit dat op de meest verschillende niveaus elkeen zowat bezig is met het maken van zijn evaluatie. Ik begrijp dat men daarmee bezig is, maar de evaluaties waar ze vandaag zijn beland, zouden eigenlijk zelfs in voorlopige vorm zo spoedig mogelijk toch aan de onderzoekscommissie moeten kunnen worden meegedeeld. Dat is een vraag, die ik u zou willen meegeven. Ook al hebt u dat nog niet volledig gefinaliseerd, toch denk ik dat het belangrijk is dat we al kunnen beschikken, zo snel mogelijk, over datgene wat daar vandaag al over bestaat.

Eric Buslot: Ik zal de vraag doorgeven aan mijn algemene directie.

De **voorzitter**: Dank u. Dan nog de heer D'Haese heel kort.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik richt mij eigenlijk tot u. Ik sluit mij volledig aan bij de opmerking die u net maakt.

Voorts, de getuige heeft gesproken over de interne noodplannen voor het ondergronds netwerk. Die hebben we via uw goede zorg ook gecommuniceerd gekregen. Ik zou echter ook graag kennis kunnen nemen van het bijzonder nood- en interventieplan, waar de getuige eigenlijk heel weinig over gezegd heeft. Als wij zaken, structuren en systemen willen verbeteren, dan zal onze commissie een gecombineerde analyse moeten kunnen maken. Dus ik wil weten of het BNIP er is voor de 69 metrostations en of daar fiches bijzitten? De getuige heeft namelijk in het begin toch wel iets heel markants gezegd, namelijk dat men beschikt over een noodplan voor elke abnormale gebeurtenis maar geen noodplan voor terrorisme. Ik wil dus wel eens weten of dat aspect dan wel behandeld wordt in een bijzonder nood- en interventieplan in het algemeen. Ik zou dus graag die documenten ook zeer zeker gecommuniceerd krijgen.

Eric Buslot: Ik kan daar direct even op inspelen, want ik denk dat er toch ergens een misverstand is. Ik heb gezegd dat wij een intern noodplan hebben, dat kan toegepast worden voor elke gebeurtenis. Vandaar dat wij geen specifiek hebben, omdat het toegepast wordt op elke abnormale gebeurtenis. Er is eenzelfde manier van reageren op elke gebeurtenis, of het gaat over rookontwikkeling in een station, over brand in een station, over een verdachte geur in een station. De melding komt binnen in onze dispatching. De dispatching reageert op een zelfde manier. Wij verwittigen de hulpdiensten. De hulpdiensten, van zodra zij verwittigd zijn - thans gaan wij over naar de toepassing van de principes van ons intern noodplan -, komen ter plaatse en wij stellen ons beschikbaar voor de hulpdiensten. Dat is onze manier van werken, voor alle gebeurtenissen. En dan wordt er een evaluatie gemaakt. Ik geef gewoon een voorbeeld.

Enkele maanden geleden was er een voorval naar aanleiding van de heraanleg van het Rogierplein. Plots waren er solventgeuren waarneembaar in het station van Rogier. De brandweer kwam toe, nadat we die hadden verwittigd over een verdachte geur. Die vroeg ons om het station onmiddellijk te sluiten. Dat hebben wij gedaan.

Het BNIP is een bevoegdheid van de bestuurlijke organen, dat aansluit bij het algemeen nood- en interventieplan. Ik heb een voorbeeld van een BNIP laten verspreiden, samen met een voorbeeld van een voorafgaand interventieplan. Dat zijn twee documenten ten behoeve van de hulpdiensten, waar wij als MIVB aan meewerken. We geven alle mogelijke informatie voor een adequate interventie.

Christoph D'Haese (N-VA): Excuseer, u hebt geen BNIP verspreid, maar een actiekaart. Dat is een essentieel verschil. Een actiekaart maakt deel uit van een bijzonder nood- en interventieplan, maar is het absoluut niet.

Eric Buslot: Daar hebt u volledig gelijk in. Dat is juist.

De **voorzitter**: We vragen alleen maar om die documenten aan de commissie te bezorgen.

Eric Buslot: Geen probleem.

Christoph D'Haese (N-VA): U moet begrijpen dat wij de zaak ten gronde willen uitklaren. Een actiekaart volstaat niet.

Eric Buslot: Het BNIP van Metro Ondergronds bestaat uit 69 actiekaarten.

De **voorzitter**: Het mag geen probleem zijn om dat samen met de interne evaluaties, zelfs onvoltooid, aan de commissie te bezorgen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Vanochtend is iets heel belangrijks gezegd met het oog op onze verdere werkzaamheden.

Mijnheer Buslot, u hebt bevestigd dat er vanuit het Crisiscentrum geen rechtstreekse vraag kwam om onze metro te sluiten. Dat maakte u duidelijk. Mocht ze toch gekomen zijn, dan gebeurde dat niet via het Brussels Gewest, maar via de dienst 100. Dat hebt u net verklaard. Als er een vraag komt om te sluiten, op basis van een beslissing van het Crisiscentrum, dan wordt dat aan u gecommuniceerd via de dienst 100 en niet via het Brussels Gewest of de minister-president?

We proberen de communicatielijnen te reconstrueren. Dat heb ik begrepen uit uw antwoord van daarnet. Dat wil ik nog even duidelijk stellen.

De **voorzitter**: We zitten wel in een ander luik van het onderzoek. Ik kan dat nog drie keer herhalen. Het is wel gezegd, collega Van Hecke.

Uit respect voor de slachtoffers willen we de hulpverlening in kaart brengen. We vragen ons af of dat allemaal goed gebeurd is. We onderzoeken wie wat had moeten beslissen. In het begin heb ik gezegd dat we ook de rol van het Crisiscentrum, de gevolgen van de overschakeling in de volgende fase van het rampenplan met het federale niveau en de afkondiging van dreigingsniveau 4, wie wat heeft gezegd, onderzoeken. Al het telefonieverkeer is opgevraagd. We onderzoeken alle lijnen en de toepassing van het KB van 2006.

Wij ondervragen nu iemand van het deel hulpverlening en wij proberen daarbij ook al te kijken wie wat heeft gezegd.

Ik heb genoteerd wat de getuige heeft verklaard, maar kunnen wij niet op een methodologisch verantwoorde manier dat deel aanvatten, zodat wij weten welke lijnen er allemaal zijn, wat de regels zijn en die getuigen daarmee confronteren? De rol van het Brussels Gewest, de rol van de minister-president enzovoort, dit komt allemaal aan bod, maar ik zou niet graag hebben dat wij die twee zaken met elkaar verwarren.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, ik wil gewoon weten hoe de noodplanning die vandaag bestaat, verloopt. Ik ga nog niet naar de feiten zelf, maar het is gewoon om ons verder werk te kunnen doen. Die persoon is verantwoordelijk voor de noodplanning en heeft daarin een belangrijke rol. Wij moeten toch kunnen begrijpen hoe de lijnen in theorie lopen.

Laurette Onkelinx (PS): C'est pourquoi je disais que, même si l'on ne parlait pas des attentats de mars, vous avez dit qu'en novembre, il y avait eu une décision de fermer. Vous pourriez peut-être expliquer, à partir de novembre, comment se fait la chaîne de communication.

Eric Buslot: Ik ga antwoorden in twee delen.

Enerzijds, in het noodplan is voorzien dat wij verwittigd worden wanneer er een fase wordt afgekondigd via het 100-centrum van de brandweer van Brussel. Dat is voorzien in ons intern noodplan en het is ook voorzien in het algemeen nood- en interventieplan van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Ik heb geen algemeen nood- en interventieplan van het federale niveau. Er is daar toch ergens een bepaalde logica, zonder mij definitief uit te spreken. Er is een federaal niveau, iedereen heeft zijn taak, volgens mij terecht, er is een provinciaal niveau. Moeten beslissingen nu via het provinciale niveau of rechtstreeks? Daarover heb ik niet te beslissen.

Wat er gebeurd is in november, een beslissing die genomen is na wat er gebeurd is in Parijs, valt ook niet onder mijn competenties. Bij die beslissing was onze algemene directie onmiddellijk betrokken, en in overleg. Op een bepaald moment zijn daar beslissingen genomen, bijna rechtstreeks.

Meer kan ik daarover niet zeggen. Moet er een communicatielijn opgesteld worden? Er moet nagekeken worden wat daarvan eventueel de meerwaarde is.

Philippe Pivin (MR): Je voudrais avoir une précision par rapport à des affirmations qui ont été faites, parce que moi je vous avoue que j'y perds mon latin par rapport aux documents qu'on a sous les yeux. On a un plan d'urgence qui est, comme quelqu'un l'a dit, fort clair, fort détaillé, en tout cas plus facile à lire que celui de Zaventem. Mais j'entends monsieur nous faire référence à d'autres documents. Alors, est-ce que c'est le document que nous avons sous les yeux qui est le document de référence de tous nos travaux, ou est-ce qu'il y en a d'autres que l'on devrait avoir sous les yeux par rapport à cela?

Quand monsieur répond, il fait référence à des documents que nous ne possédons pas. Le lancement du plan fédéral ou communal, j'en vois quelques éléments ici mais il fait référence à un plan de la Région bruxelloise. Donc je finis par ne plus m'y retrouver. Donc, monsieur, pour la dernière fois, je voudrais vous demander cette précision-là. Je ne vais pas revenir avant les événements mais au moment où une décision est prise, elle est bien prise par M. de Meeus, c'est en tout cas ce que lui revendique d'avoir fait. Il dit avoir décidé de fermer. On est bien d'accord avec ça?

Eric Buslot: Inderdaad ja.

Philippe Pivin (MR): Merci.

Eric Buslot: Om toch even te verduidelijken. Ik kan aannemen dat het voor de mensen confuus is dat er verschillende plannen zijn. Maar weeral, het koninklijk besluit van 2006 waaraan wij hier refereren, spreekt over noodinterventieplannen, die moeten worden opgemaakt door de bestuurlijke overheden. Dat bestaat telkenmale uit twee documenten: een algemeen noodinterventieplan en een bijzonder noodinterventieplan op basis van de identificatie door de burgemeester, of de gouverneur, van de risico's op hun grondgebied. Dat is een competentie van de overheden. Wij als bedrijf moeten een intern noodplan hebben om te kunnen inspelen op de vragen van de hulpdiensten. Het document dat u daar hebt, is ons intern noodplan dat aansluit bij de andere, om te kunnen samenwerken.

De **voorzitter**: Excuseer, dit was voor mij wel duidelijk. Dat punt was gemaakt. Er is een KB. Ik raad iedereen aan dat KB nog eens goed door te nemen. Dat bevat eigenlijk de procedure.

Ik meen dat de getuige duidelijk heeft gemaakt dat er ook een algemeen noodinterventieplan is en dat er bijzondere zijn, die voortspruiten uit specifieke omstandigheden.

Dan is er ook het actieplan. Collega D'Haese heeft gezegd dat hij de totaliteit onder ogen wil krijgen van alle bijzondere plannen. U hebt gezegd dat u die aan de commissie zult meedelen. U kunt uiteraard ook de andere actieplannen aan de commissie meedelen, zodat wij beschikken over de totaliteit van de informatie. Ik kan erop aandringen die zo snel mogelijk te bekomen.

Daarnaast zijn er, ik herhaal het, de interne evaluaties die ik zou willen in de stand waarin zij zich vandaag bevinden. Dat zullen wij ook laten weten aan de verantwoordelijken, opdat wij ze zo snel mogelijk ontvangen. Wij hebben de mogelijkheden om deze op te eisen.

Oké, nu wij dit hebben afgerond, mag ik u bedanken voor uw getuigenis.

*

* * *

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Jo Decuyper, diensthoofd van de Spoorwegpolitie Brussel.**Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Jo Decuyper, chef du service de la Police des chemins de fer de Bruxelles.**

De **voorzitter**: Nu is het aan onze volgende getuige, de verantwoordelijke voor de Spoorwegpolitie, de heer Jo Decuyper, die diensthoofd is van de Spoorwegpolitie in Brussel.

Onze volgende getuige is het diensthoofd van de spoorwegpolitie in Brussel, de heer Jo Decuyper.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Jo Decuyper legt de eed af.

Ik geef u het woord voor uw inleidende uiteenzetting.

Jo Decuyper: Mijnheer de voorzitter, geachte leden van de commissie, ik heb een powerpoint voorbereid waarin een aantal aspecten voorkomen. Ik zal heel kort zijn. De powerpoint telt een honderdtal bladzijden. Het is niet de bedoeling dat ik die een voor een ga overlopen, maar als er vragen zijn kan ik op bepaalde aspecten terugkomen.

U moet mij verontschuldigen. Ik had geprobeerd om de powerpoint zowel in het Nederlands als in het Frans op te stellen, maar uiteindelijk heb ik daarvoor niet de tijd gehad.

Een inleiding. President Kennedy heeft ooit gezegd: Als men het woord crisis in het Chinees bekijkt, zijn daar twee aspecten aan. Een ervan is het gevaar, maar het andere is een opportuniteit die men ook in het geval van aanslagen en rampen zal tegenkomen en waarvan men moet profiteren.

Wie zijn wij? Wij zijn de spoorwegpolitie. Wij zijn een stuk van de federale politie. Wij zijn een zusterdienst van de LPA. Mijn collega was hier maandag al.

Wij zijn verantwoordelijk voor de politiezorg in de premetro- en metrostations in Brussel, de grote spoorwegstations en wij zijn ook verantwoordelijk voor spoorweggebonden materies.

Op de organisaties ziet u duidelijk dat wij links staan. Wij staan in de zuil van de bestuurlijke politie, van de federale politie. Er is de politie van de verbindingswegen. Eentje daarvan is de spoorwegpolitie. Aan de rechterkant ziet u de federale gerechtelijke politie.

Als u mij de vraag stelt: hebben wij daar iets aan te zeggen, hebben wij daar ergens bevelen te geven? Alles wat de gerechtelijke politie betreft is een zuil apart.

Als men het heeft over rampen, aanslagen, gebeurtenissen die een catastrofale omvang aannemen, is er een artikel 17 in de wet op het politieambt waarin duidelijk staat wat onze opdrachten zijn. Dat is duidelijk hier. Maalbeek valt eveneens onder deze definitie. De politiediensten die begeven zich onmiddellijk ter plaatse en zorgen voor de waarschuwing van de bestuurlijke en gerechtelijke autoriteiten.

In afwachting van eventuele richtlijnen van die autoriteiten gaan de politiediensten in onderling akkoord een aantal maatregelen treffen om de mensen die in gevaar zijn te redden, in evacuaties te voorzien en goederen te beschermen teneinde eventuele plunderingen te voorkomen.

We kunnen daarvoor de medewerking van de bevolking vorderen, als dat nodig mocht zijn. Wij kunnen ook de nodige middelen laten komen.

We verlaten de plaats van het onheil pas nadat wij duidelijk hebben gekeken of onze aanwezigheid daar niet langer vereist is.

Dat is een algemeen artikel. Meer specifiek is er dan het KB van 16 februari 2006 met een aantal specifieke opdrachten voor de politiediensten.

C'est maintenir l'ordre public; dégager les voies d'accès d'évacuation au niveau de la circulation; le cas échéant, escorter les services de secours jusqu'au lieu de l'événement; installer et délimiter le périmètre – je vais spécifier ce que l'on veut dire à ce niveau-là; signaler et surveiller le périmètre ainsi que contrôler l'accès aux zones que nous appelons "zones oranges, rouges et jaunes"; exécuter l'évacuation de la population – dans le cas de Maelbeek, ce sont les voyageurs et les gens qui étaient dans la station; veiller au confinement; faire en sorte qu'il n'y ait plus personne qui puisse encore entrer dans la station; pour la DVI (Disaster Victims Identification), identifier les corps; prêter assistance à l'enquête judiciaire – ce qui est également très important dans le cadre d'un attentat terroriste.

Le schéma. Voici ici l'explosion dans la station de métro Maelbeek. Que va-t-on faire en premier lieu? On va déterminer une zone rouge, dans laquelle il y a encore un danger.

Dat is dus de zone waarin er gevaar is en waarin men niet komt als het niet echt nodig is.

On va délimiter cette zone rouge avec des postes de contrôle qui vont former le périmètre d'exclusion. Si on ne prend pas de mesures à hauteur de cette zone rouge, on va avoir toutes sortes de gens qui vont se présenter tout près: les membres de la famille, des journalistes, etc. Donc, il faut créer une zone englobant cette zone rouge qui va nous permettre de travailler tout à fait à notre aise. C'est pourquoi on a créé cette zone orange qui est délimitée par ce que l'on appelle le périmètre d'isolation.

Daarrond komt dan een tweede perimeter, de isolatieperimeter.

Dan is er nog het verkeersprobleem. Dat wordt opgevangen door een gele zone. Die wordt dan afgebakend door ze zogenaamde verkeersposten, die de ontradingsperimeter vormen.

Het is een systeem, dat werkt. Het is ook een universeel systeem. In Engeland spreekt men bijvoorbeeld over *inner cordon*, *outer cordon* en *traffic cordon*. Het principe is echter overal hetzelfde.

Wat vind je daar nog in? Er is de *search and rescue*, de reddingswerkers van de brandweer, die de slachtoffers naar buiten brengen, naar een vooruitgeschoven medische post, *un poste médical avancé*. In Maalbeek waren dat er twee. De eerste post, voor de zwaargewonde en dodelijke slachtoffers, bevond zich beneden aan de Chaussée d'Etterbeek. De tweede, voor de lichtgewonden, bevond zich in hotel Thon en in eerste instantie ook in de lokalen van CD&V, gelegen vlak naast de ingang van het metrostation.

De slachtoffers worden dus naar buiten gebracht naar de vooruitgeschoven medische post, waar ze getrieerd en geconditioneerd worden voor verder vervoer naar het ziekenhuis. Dat valt onder discipline twee, wat niet direct mijn job is. Ik zal daar dan ook niet verder op ingaan.

Waarin de politie ook moet voorzien, is een *way in* en een *way out* voor de aanvoer en de afvoer van de ambulances. Dat is een verkeersplan. Het is niet de spoorwegpolitie, die dat doet, het is de lokale politie, die daarvoor heeft gezorgd.

Wat de spoorwegpolitie in Maalbeek heeft gedaan, zijn de dringende verrichtingen in het station zelf. Eens het station leeg was, hebben we ons beperkt tot het bezetten van de uitsluitingsperimeter. Hier ziet u daarvan een algemeen schema.

Als dat nodig is, wil ik gerust nog terugkomen op die gele, oranje en rode zone. Wie neemt daar de leiding? Het is heel belangrijk dat daar geen misverstanden over bestaan. Het is niet de spoorwegpolitie, die daar de leiding neemt. Dat is ook bepaald in het KB van 16 februari 2006: ofwel gebeurt dat op basis van artikel 7/1 tot 7/3 van de wet op het politieambt en is dat de directeur-coördinator van de federale politie. Ofwel is dat de zonechef of een van zijn afgevaardigden. Het is dus niet aan de spoorwegpolitie om daar de leiding te nemen. We gaan zeker meewerken en onze expertise ter beschikking stellen, maar de leiding is in handen van de dirco of van de zonechef of een van zijn afgevaardigden.

De commandovoering is op twee niveaus. Eerst en vooral is er vertegenwoordigende aanwezigheid in het coördinatiecomité van de gouverneur. Brussel heeft een hoge ambtenaar op dat vlak. Dan heb je ook, op lokaal niveau, de CPO's, met daarin de vertegenwoordiger, ook de adjunct-directeur politie. De directeur van de politie heeft dan zijn commandopost daar juist naast, waar dan later ook het parket aanwezig zal zijn, de federale gerechtelijke politie enzovoort.

Onderaan ziet u de uitvoerders. De uitvoerders die de rode perimeter bezetten, zijn wij, de uitvoerders die de oranje perimeter of isolatieperimeter bezetten, is de lokale politie, en de uitvoerders die in de diepte de ontrappingsperimeter bezetten en het verkeer regelen is de lokale politie.

Er is ook een aspect mobiliteit, met daarin de verkeersposten en de motorrijders. De motorrijders staan in voor de begeleiding van de hulpdiensten en versterkingen.

Daarnaast is het gerechtelijk luik. In dit geval gaat het om de federale gerechtelijke politie voor het onderzoek, met daarnaast de identificatie verricht wordt door het DVI.

Er staan daarnaast nog reserves klaar voor de uitvoering van bijkomende taken.

Mogelijk zou u zich in de toekomst ooit afvragen – die vraag werd gesteld – hoe wij dat noemen. Welnu, helemaal bovenaan staan de *gold commanders*, degenen die echt de strategieën bepalen. Helemaal onderaan staan de *bronze commanders*, degenen die uitvoeren. In het midden staan de *silver commanders*, die de strategie van de *gold commanders* omzetten in klare en duidelijke richtlijnen voor de *bronze commanders*.

Met de Spoorwegpolitie spelen wij op verschillende niveaus. Eerst en vooral valt het station van Brussel-Nationale Luchthaven onder de verantwoordelijkheid van de Spoorwegpolitie. In eerste instantie kwamen er berichten binnen dat er zich daar problemen voordeden. Wij hebben dan ook enkele mensen vanuit Brussel naar Zaventem gestuurd om daar LPA te versterken. Vervolgens komt het luik Maalbeek, dat ook onder onze verantwoordelijkheid valt. Daarna werd er beslist om verschillende Brusselse stations te sluiten. Dat heeft gevolgen voor treinen in heel het land, die moeten stoppen, wat ook onder onze verantwoordelijkheid valt. Wij krijgen dus ten eerste instructies van de *gold commander* van de luchthaven, met name de DirCo van Halle-Vilvoorde, ook vallen we onder de *gold commander* van Brussel-Hoofdstad-Elsene, met name de zonechef, en tot slot hebben we een nationale verantwoordelijkheid.

Hoe hebben wij dat verdeeld? Welnu, de directeur van de Spoorwegpolitie heeft de algemene coördinatie op zich genomen. De directeur Operaties van de Spoorwegpolitie heeft zich beziggehouden met de analyse van de informatie en zorgde voor de verbindingen met de militairen – er werken bij ons namelijk ook militairen –

met de MIVB en met de Spoorwegen. Aanvankelijk zat ikzelf ook in de commandopost van de Spoorwegpolitie. Van zodra ik wist dat die openging, ben ik naar het coördinatiecomité van de hoge ambtenaar van Brussel gegaan. Zo gauw de reddingswerken ten einde waren, ben ik naar de *gold commander* van PolBru gegaan, in PZ 5339. Uiteindelijk, om de heropstart mogelijk te maken en om de planning voor de versterking voor de daaropvolgende dagen te realiseren, ben ik naar de directie Operaties gegaan van de directie Algemene Bestuurlijke Politie van de federale politie.

Ik heb mijn adjunct naar Maalbeek gestuurd, teneinde het aspect Maalbeek zelf ter plaatse te beheren met de lokale politie.

Wij hebben nog een aantal verbindingsofficieren links en rechts gestuurd naar de NMBS en de MIVB en gekeken voor het beheer van de problemen in de andere stations.

Dat is op zich al een hele commandostructuur, goed voor honderden berichten die dag, via verschillende kanalen.

Wat was er bij ons in de eenheid op het moment zelf? In totaal spoorwegpolitie Brussel 290. Om 09.10 uur, op het ogenblik dat de aanslag in Maalbeek plaatsvond, waren er 81 aanwezig, ikzelf, hoofdcommissaris Van Overtveldt en nog een commissaris.

Op het commandocentrum, waar we toegang hebben tot de beelden van het metronet - heel belangrijk -, waren ook vijf mensen aanwezig. De interventieploegen, in totaal achttien, maar een deel daarvan was vertrokken naar Zaventem na het bericht van de aanslagen in Zaventem. Een deel bleef nog in het centrum.

Wij hebben dan ook een wijkwerking bij de spoorwegpolitie, met elf mensen. Zij bleven patrouilleren in de grote stations en verzorgden ook het onthaal.

Wij hebben ook een grenscontrole bij de spoorwegpolitie. U weet dat treinen vertrekken naar Londen. Iedereen die op de Eurostar stapt, wordt gecontroleerd. Wij hebben in Brussel een aantal mensen in burger op patrouille. Ook een aantal mensen zijn naar Zaventem vertrokken.

Eens we wisten van Zaventem, hebben we een aantal vormingen geschrapt en die mensen gerecupereerd om ze in te zetten in Zaventem en naar wat nog zou komen. We hebben elf mensen gerecupereerd van een cursus. Zij waren te laat voor Zaventem, maar we konden inzetten voor Maalbeek.

We hadden een andere vorming. Daar waren 9 personen en die konden we onmiddellijk naar Zaventem sturen. De geweldbeheersing werd ook afgeschaft, waardoor we nog twee mensen konden recupereren.

Wat betreft de laatste afdeling van de spoorwegpolitie, daar waren veertien mensen. Vergelijk het in de lokale politie met de lokale recherche. Wij hebben twee man die behoren tot de cel Radicalisme en Terrorisme in de kantoren gehouden voor de informatiedoorstroming.

We hebben mensen die gespecialiseerd zijn in de contacten met de MIVB. Zij zijn vertrokken naar Zaventem en Maalbeek. Wij hebben dan nog twee mensen in burger op patrouilles in het centrum en zes mensen die onmiddellijk naar Zaventem zijn vertrokken, nadat we hadden vernomen wat daar was gebeurd. Wij hebben hen teruggestuurd richting Maalbeek.

Wij hadden ook vier secties militairen. Waar waren die opgesteld? Om 09.00 uur, dus vóór de aanslag in Maalbeek, waren ze opgesteld in de grote stations. De vierde sectie was opgesteld in Kunst-Wet. We zetten die niet zomaar in. Er gaat daaraan een operationele analyse vooraf.

Waarom Kunst-Wet? Niet alleen wegens het aantal reizigers of omdat daar twee lijnen kruisen. Dat is een kritiek punt, omdat de ambassades van de Verenigde Staten en Frankrijk vlak aan dat metrostation gelegen zijn. Dat is ook belangrijk om weten.

Mocht er nood aan zijn, kunnen wij ook terugkomen op de nood- en interventieplannen. In principe kent u ze echter.

Wat belangrijk is, is dat wij na de aanslagen in Madrid hebben vastgesteld dat er geen specifiek nood- en interventieplan was voor ieder metro- en spoorwegstation. De toenmalige gouverneur heeft de werkgroep gecreëerd. Toen hebben wij al die stations bezocht. Nu bestaat voor ieder metro- en ieder spoorwegstation in Brussel een bijzonder nood- en interventieplan.

Specifiek voor Maalbeek is er het BNIP, zoals het in de werkgroep is uitgewerkt. Uiteindelijk zullen wij zien dat de oranje perimeter de isolatieperimeter is en dat de gele perimeter de ontradingsperimeter is. De rode perimeters zijn er niet op te zien; zij betreffen de toegang tot de stations. Die perimeters zullen kleiner worden genomen. Daar zijn een aantal redenen voor.

U zult ook zien dat de vooruitgeschoven medische posten op 22 maart 2016 anders zijn geweest. Hoe komt dat? Enerzijds, de mensen die naar buiten gaan, weten niet waar die vooruitgeschoven medische posten zijn. Zij komen buiten. De trein was vertrekkende richting centrum. De meeste mensen komen boven aan de Wetstraat en aan de kant van het CD&V-gebouw en aan Hotel Thon.

Die mensen vormen wat wij een gewondennest noemen. Op dat moment komt iemand van Hotel Thon zeggen dat al die mensen het hotel binnen kunnen. De vooruitgeschoven medische post die moest opengaan, was nog dicht. Daar is dan die *occasion* of gelegenheid, waarvan Kennedy al heeft gesproken. Het hotel heeft alles wat het moet hebben voor een vooruitgeschoven medische post. Discipline 2 gaat akkoord en dus wordt het zo gedaan, ook al was dat niet zoals het drie jaar geleden perfect was uitgewerkt in het BNIP van het metrostation Maalbeek.

Die perimeters zijn ook aangepast. Zij zijn niet zo groot. Uiteindelijk kan ik daar inkomen. Immers, bij een normale ramp is er tijd en zijn er mensen beschikbaar. Hier hadden wij echter allemaal schrik van wat nog komen moest. Was er nog een dader onderweg? Uiteindelijk hebben wij later gezien dat er inderdaad nog een tweede dader aan het metrostation Pétilion was. De vrees voor een tweede aanslag elders in de metro was dus gegrond.

De commandopost is dus uiteindelijk naar de Wetstraat verhuisd. U ziet hier in het kort een schets met, enerzijds, onderaan, ongeveer ter hoogte van het cijfer 5, de vooruitgeschoven medische post, die dus eigenlijk Hotel Thon is, voor de lichtgekwetsten en de niet-gekwetsten. Anderzijds ziet u ter hoogte van positie nr. 2 de tweede vooruitgeschoven medische post voor de zwaargewonden en de overleden personen.

U ziet ook in het rood-oranje de isolatieperimeter, zoals de zone 5339 hem heeft opgesteld, na enkele aanpassingen op 22 maart.

Dan geef ik enkele foto's van die vooruitgeschoven medische post, het hotel en het lokaal van Groep 4S.

De coördinatie ter plaatse, wie zat in de CP-OPS van de politie: de FGP natuurlijk voor het gerechtelijk deel, de federale magistraat, de spoorwegpolitie voor een stuk en natuurlijk ook nog degene die *gold commander* was, die zijn afgevaardigden heeft gestuurd, de lokale politie Brussel Hoofdstad-Elsene.

Dan kom ik aan de uit te voeren opdrachten.

En ce qui concerne la police des chemins de fer, on ne fait pas le bouquin. Une fiche existe, une feuille, et si déjà les policiers savent faire cela, moi je suis très content. L'expérience nous montre clairement que si on fait de grands bouquins personne ne les lit et, le jour même, on rencontre un gros problème. À ce moment-là, il est trop tard.

Qu'est-ce que j'attends de mes équipes? D'abord qu'elles pensent tout à fait comme un terroriste. Veulent-elles vraiment anticiper un autre danger? Pendant toutes les formations qu'on donne, on dit toujours "think tellers". C'est une expression qui vient d'Angleterre. Quand je dis à mes policiers "restez calmes", c'est facile à dire, et quand je donne la théorie, ils me regardent toujours en se disant: "Mais que nous dit le patron maintenant?" Il ne faut pas oublier que, le 22 mars, nous avons été, au niveau psychosocial, choqués trois fois. Premièrement, nous sommes allés à Zaventem, mes policiers ont vécu Zaventem. Deuxièmement, à Zaventem, un policier a été grièvement blessé. C'était un de nos collègues, il était à la police des chemins de fer jusqu'au 31 décembre. Très vite mes policiers à Zaventem ont appris que Ben était grièvement blessé. Troisièmement, ils reviennent à Maelbeek, encore une fois re-belotte, troisième fois qu'ils sont choqués par

ce qu'ils voient sur place. Donc rester calme, c'est déjà quelque chose. Moi j'ai vécu Buizingen, Wetteren, j'ai vécu d'autres catastrophes, je sais ce que je demande à mes policiers.

La deuxième chose que je leur demande de faire, c'est me donner ce que nous appelons un "sitrep". Vous êtes sur place, qu'est-ce que vous constatez? Ils m'ont répondu que c'était très difficile. Ils m'ont dit. "Nous avons vu un métro déchiqueté, des corps partout, nous ne savons même plus dire combien de corps, patron." C'était pour eux du jamais vu.

Ce que j'attends de mes équipes prioritairement, c'est le premier secours aux victimes. Pour autant qu'il n'y ait pas d'autres services sur place, on ne peut pas dire aux policiers qu'ils doivent faire le périmètre, faire la circulation, tandis que les gens ont besoin d'eux. Ce n'est pas possible. Ce n'est pas humain. D'ailleurs on a fait le même constat après Buizingen. On fait d'abord le secourisme jusqu'à ce que les autres services, les ambulanciers, les pompiers, etc., sont en nombre. À ce moment-là, on commence à penser comme des policiers aux missions qui vont suivre.

Qu'ai-je également demandé à chaque fois? Qu'il y ait un inspecteur, que le premier intervenant "colle aux fesses", si je peux dire, du commandant des pompiers. C'est lui qui dirige la manœuvre, c'est lui qui va nous donner les directives claires et nettes. C'est pour avoir en premier lieu ce lien direct que je prévois un LO, ce qui a été fait également à Maelbeek.

Qu'a-t-on fait avec la STIB? C'est évacuer la station.

Nous ne pouvons pas évacuer les blessés. Nous pouvons évacuer les *walking wounded*, les blessés légers, les personnes indemnes. Les autres blessés sont évacués par les ambulanciers et les pompiers.

On demande, si ce n'est pas encore fait, de bloquer la circulation des métros et de couper le courant; en l'occurrence, ce fut déjà fait juste après l'explosion. Il y a un troisième rail. Il y avait des victimes dans les voies. Il vaut mieux que le courant au niveau du troisième rail soit coupé, question d'intervenir en toute sécurité. Une fois que la station est évacuée, on va empêcher les gens de rentrer. On va contrôler les accès à la station évacuée. Par après, on va commencer à prévoir des accueils pour les non-blessés dans un endroit plus ou moins sécurisé. Je fais revenir des militaires de Arts-Loi, station juste à côté, pour garantir un niveau de sécurité.

Puis nous allons commencer à voir les blessés légers et les autres personnes sur place. Il y a les VMP qui s'ouvrent, les PMA qui s'ouvrent. On va diriger les gens en direction des PMA, etc. Il y a des *sweepings* qui sont également faites. Y a-t-il une autre bombe dans la station ou dans les environs? Les policiers commencent le *sweeping*. Le DOVO est appelé via les militaires via la DAO. Ils ont pris les initiatives eux-mêmes après Zaventem. On va commencer les patrouilles dans les stations avoisinantes. Il y avait encore un train bloqué entre Maelbeek et Arts-Loi. Avec la STIB, avec les militaires, on l'a évacué. Une fois que le *sweeping* est terminé, une fois qu'il n'y a plus personne en bas, on sort, on attend le DOVO qui va alors faire à son niveau un *sweeping* dans les détails.

On a pensé à faire appel aux chiens détecteurs d'explosifs mais on s'est dit qu'avec ce qu'on voyait sur place, ce n'était pas possible. C'est pour cette raison qu'on ne les a pas utilisés. D'ailleurs, ils étaient déjà fort occupés à Zaventem. Mais en ce qui nous concerne, nous allons voir avec nos amis en Angleterre comment faire. C'est vrai que les chiens explosifs sont bien formés pour faire un *sweeping* ou pour détecter un explosif mais en ce qui concerne une station de métro avec tout ce qu'on a vu sur place, non. C'est quelque part déjà une petite conclusion.

Ce sont les missions dans la station. Autour, il y a les auteurs qui peuvent revenir pour voir si tout a bien fonctionné. On fait donc une contre-observation. Ce n'est pas la SPC qui l'a faite, c'est la JUD de la zone Bruxelles-Capitale-Ixelles qui l'a prise à son niveau.

La même chose également pour les premières déclarations. On a envoyé notre équipe logistique sur place, mais les secours sont allés tellement vite qu'on n'a pas vraiment dû engager notre véhicule logistique. On a connu une limitation au niveau des gsm. Déjà avant Maelbeek, on voyait des problèmes de communication. On a rappelé les directives si jamais on devait encore découvrir une autre bombe quelque part. On n'utilise pas la radio. On a commencé directement avec l'analyse des images. Dans notre centre de commandement,

on a l'accès à toutes les caméras et on sait directement revoir les images. C'est comme cela qu'on a très vite vu ce qui s'était passé dans la station de métro Maelbeek.

Ce sont les procédures qui sont en cours chez nous, qui sont prévues et, en ce qui concerne le 22 mars, qui ont presque toutes été appliquées comme prévu.

Qui fait quoi par après? Le commissaire divisionnaire Depovere est occupé avec l'analyse de tout ce qui a été dit ce 22 mars. Il n'a pas encore terminé: pour l'instant, il a déjà un cahier de veille de plus de sept cents messages. Il doit encore faire beaucoup d'analyses. Il écoute sur les bandes ce qui a été dit. Il va voir tout ce qui a été écrit. Il a demandé tous nos gsm pour voir qui a téléphoné et à quel moment, qui a laissé des messages. À ce niveau, je pense que ce cahier de veille, une fois qu'il sera complet, sera un outil très intéressant pour vous.

On a connu effectivement des problèmes au niveau de la communication, aussi bien au niveau d'ASTRID qu'au niveau des gsm et, par après, même avec des sms. J'ai encore des sms sur mon gsm que j'ai essayé d'envoyer ce 22 mars. C'est pourquoi on a commencé avec d'autres solutions alternatives, par exemple WhatsApp – mais je ne suis pas vraiment spécialiste là-dedans. Pour moi, on a encore dû tout m'expliquer. C'est pour vous dire que la communication, ce jour-là, n'était pas du tout facile, sachant qu'on avait donc déjà les deux événements et puis tout le reste à gérer.

Une petite *timeline*. Encore une fois, Kris Depovere pourra vous en parler dans le détail. Chez nous, cela commence à 8 h 04. On a des militaires chez nous. Des militaires de la même unité étaient à Zaventem. C'est pour cette raison que cela a été très vite: ils communiquent entre eux. Très vite, on a appris qu'il y avait eu un attentat à Zaventem. La décision chez nous, c'est que les militaires vont rester à Bruxelles pour garder des gares et des stations de métro. Tout au début, on parlait de la gare même de l'aéroport qui serait touchée. On a envoyé plus ou moins une vingtaine, vingt-deux policiers sur place pour donner un coup de main à nos collègues de LPA.

À 8 h 20, on prévient la STIB pour lui dire qu'il y a un attentat à Zaventem. Nous sommes tous vigilants, sans plus, soyons clairs à cet égard! Nous prévoyons quand même d'assurer la sécurité autour de notre bâtiment.

Très important: à 8 h 50, l'auteur est déjà à hauteur de la station de métro pour prendre le métro. À 8 h 50, nous voyons pour la première fois un auteur et un deuxième à côté. Vous avez appris cela dans la presse, moi aussi. Je ne suis pas impliqué dans l'enquête judiciaire. Tout ce que j'ai dit ici a surtout été mentionné dans la presse et repris dans les communiqués du parquet fédéral, mais il y avait un deuxième auteur qui n'a pas pris le métro à 8 h 50 mais est retourné en direction du grand boulevard.

Commence une série d'événements qui ne sont pas vrais. Nous ignorons d'où ils viennent, mais ils foutent le bordel. En Angleterre, on appelle cela des *ghost events*. Ce sont des éléments, je les ai repris également, et vous comprendrez que tout cela entre, en quelque sorte, dans les différents postes de commandement et comment anticiper ?

Ainsi, à LPA, on découvre encore un colis suspect. À 8 h 54 déjà, des problèmes avec les gsm! À 8 h 55, moi, j'ai déposé ce matin-là mes gamines à l'école d'Alost. C'était les examens. J'ai pris le train et je suis arrivé vers 8 h 45. Première réunion. On s'est dit qu'on allait quand même rappeler des gens vers Bruxelles, on ne sait jamais. À 8 h 55, on commence avec le rappel des équipes de Zaventem vers Bruxelles. À 9 h 06, on reçoit le message de prévoir des patrouilles fortes dans les grandes gares. Nous, je le dis tel quel, nous n'avons pas eu la demande de fermer le métro. Ce n'est que par la suite (j'ai la communication ici) que j'ai découvert sur ma boîte mail personnelle à 9 h 07 le message selon lequel le métro sera fermé jusqu'à 12 h 00. Boîte personnelle! Désolé, mais quand des opérations sont en cours, je suis au centre de commandement et non derrière mon PC pour lire mes messages.

À 9 h 10 survient l'explosion. Les militaires étant à Arts-Loi juste à côté entendent et voient la fumée qui sort. Au début, on pensait qu'il s'agissait du tunnel, mais très vite en revoyant les images, on se rend compte qu'il s'agit de la station Maelbeek.

La première équipe sur place à 9 h 17 confirme, donne un sitrep le plus possible et les militaires commencent avec l'évacuation de la station Arts-Loi. À 9 h 18, il y a encore d'autres équipes de la SPC

Bruxelles qui font le retour vers Maelbeek. Et vers 9 h 19, j'ai plus ou moins un bon sitrep de ce qu'il y a à Maelbeek en dehors de ce que j'avais déjà vu moi-même entre-temps sur les images dans notre poste de commandement Ramco.

À 9 h 19, il y a le Ramco 130, encore une de mes équipes qui arrive en renfort de la première. On demande d'évacuer les stations de métro; la STIB avait déjà commencé, d'initiative, juste après l'explosion. J'ai une autre équipe qui arrive à Arts-Loi. Et puis à ce moment, tous les autres effectifs commencent à arriver dans les stations des environs. Quatre militaires sont envoyés pour protéger les gens à hauteur de la rue de la Loi, à hauteur de Maelbeek. Et puis cela commence! À 9 h 27, explosion métro Kraainem. On commence de nouveau à regarder les images, à envoyer des équipes. Rien à Kraainem. Puis on commence à évacuer le train qui était bloqué entre Arts-Loi et Maelbeek, avec la STIB, avec les militaires, avec nos policiers. Entre-temps, j'avais déjà envoyé mon adjoint en direction de Maelbeek. Je lui ai demandé de s'occuper de Maelbeek, et lui ai dit que j'allais essayer de rester pour avoir une vision globale. Je lui ai aussi dit: "À Maelbeek, tu t'arranges avec la police locale et tu fais pour le mieux. Tu vois également le commandant des pompiers etc., et vous appliquez ce qui est prévu dans la planification d'urgence."

À 9 h 32 on me signale que le *sweeping* par les policiers de Maelbeek est terminé. Le premier poste médical avancé qu'on allait mettre sur place, c'était le Irish Pub sur le coin de la rue Joseph II et de la chaussée d'Etterbeek. Puis finalement, on a changé. Il y avait l'hôtel Thon. Il y avait d'autres locaux qui étaient beaucoup mieux. Il y avait déjà à ce moment-là les premiers contacts entre les responsables sur place. Et puis à 9 h 38, encore une explosion, à la station de métro Belgica de l'autre côté de Bruxelles! Et on confirme, plusieurs sources signalent que. De nouveau, tous les caméras à Belgica. On commence à chercher. On ne trouve rien, mais en attendant, on est occupé avec des *ghost events*. DOVO est encore une fois demandé par le commandant pompiers, mais ils étaient déjà prévenus, c'est la raison pour laquelle ils sont arrivés très vite. Et trois minutes plus tard, on signale une camionnette avec des explosifs à Zaventem. À 9 h 42, les gens qui font les tunnels disent qu'il y a quand même quelque chose que la STIB ne sait pas expliquer non plus; on considère donc cela comme un colis suspect. À 9 h 42, la station est vide. Les blessés sont évacués. Les pompiers disent, nous également on va quitter maintenant. On attend effectivement la SDFT. À 9 h 48, un colis suspect à la gare d'Etterbeek! On envoie des gens à Etterbeek pour vérifier. À 9 h 50, l'ouverture des postes médicaux avancés. La protection est donc prévue. À 9 h 54, la SDFT est déjà à Maelbeek. À 9 h 55, nous, pour la première fois, on reçoit l'ordre de fermer les gares. Et d'abord via le bourgmestre de Saint-Gilles.

En premier lieu, c'est lui qui dit: "Je veux que la gare de Bruxelles-Midi soit fermée". On le fait. Mon patron est en contact permanent avec Infrabel SNCB. Il dit qu'il y a quand même des mesures à prendre. Finalement, après quelques minutes, la décision est alors prise de fermer les grandes gares de Bruxelles, c'est-à-dire la gare de Centrale, la gare du Nord et la gare du Midi. À 9 h 58, nous continuons toujours les *sweepings* dans les environs du quartier européen. À 10 h 10, il n'y a plus de trafic ferroviaire. À 10 h 11, le Centre de crise demande également de fermer les gares de Bruxelles Schuman et de Bruxelles-Luxembourg, les deux gares qui se trouvent dans le quartier européen. À 10 h 21, la STIB ne roule plus, pas uniquement le métro mais aussi les bus et les trams.

À 10 h 25, DOVO a neutralisé le premier colis suspect trouvé à la station Maelbeek. Mon patron envoie alors des officiers de liaison parce que la communication était difficile. Il les envoie à Parc (dispatching de la STIB) et au SOC, l'Operation Center de la SNCB.

À 10 h 33, un colis suspect est trouvé à la gare du Midi. On a dû renvoyer des agents pour repérer l'objet et se rendre compte qu'il n'était pas suspect. À 10 h 40, on reçoit l'information qu'on tire avec des kalachnikov à Zaventem. Finalement, l'information n'était pas correcte mais on est de nouveau parti avec des mesures de sécurité au cas où cela arriverait chez nous. À 10 h 42, DOVO s'occupe du deuxième colis. À 11 h 00, un poste de commandement est ouvert. À 11 h 01, à la Tour du midi, tout près de la gare du Midi, deux individus déposent d'une façon suspecte deux colis. On fait une demande une fois de plus à la SDFT. À 11 h 24, on signale une moto avec des gens armés. Il s'avère que ce sont des collègues. À 11 h 41, on signale un véhicule POLFED volé, ce qui n'est pas le cas.

Ce jour-là, on est parti avec plein d'informations. J'ai utilisé le mot "bordel" mais c'était bien ça. J'essaie de quand même garder une vue générale. C'est pour cette raison que j'ai envoyé mon adjoint vers Maelbeek pour gérer la station. Moi, finalement, vers 10 h 00 quand on a appris que le haut fonctionnaire allait ouvrir

son comité de coordination, je me suis rendu chez lui. Par après, une fois que tout le travail des pompiers était terminé, je suis allé au poste de commandement Gold qui se trouve au PB Heysel pour tous les autres problèmes. Le soir, j'ai terminé ma journée du 22 mars au centre national de DAO pour prévoir des renforts pour les jours à venir.

Voilà en bref tous les événements jusqu'à plus ou moins midi. On pourrait continuer pour le restant de la journée mais je pense que je serais encore là ce soir pour vous expliquer ce que nous avons fait ce jour-là.

Mijnheer de voorzitter, ik heb ook nog andere dingen voorbereid, voor de vragen straks, over oefeningen en zo. Dat zit ook in de powerpoints. Ik wacht op vragen.
J'attends les questions.

De **voorzitter**: Mijnheer Decuyper, ik dank u voor uw volledige en ook zeer gedreven uiteenzetting.

Ik zou onmiddellijk willen beginnen met een vraag over een mail. U hebt gesproken over een mail die u hebt ontvangen om 09.06 uur of 09.07 uur. U hebt gezegd: "Ik zit niet naar mijn pc te kijken". Die mail bevatte toch wel belangrijke informatie. Kunt u over die mail iets meer zeggen?

Jo Decuyper: Ik zal u die geven. *(De heer Decuyper overhandigt een print van de mail)*

Dat is een mailbericht. Dat is verstuurd door de directeur van DAO om 09.07 uur op de persoonlijke mailbox. Daarin staat dat de toestand niveau 4 geldt voor de internationale stations — drie— Brussel, Luik en Antwerpen — evidente redenen, de internationale stations — de haven van Antwerpen, alle luchthavens, de metro en de nucleaire sites. De federale fase wordt afgekondigd. Maatregelen intern stations: controle van alle passagiers en bagages. metro Brussel wordt gesloten tot ten minste 12.00 uur. Luchthaven: versterkte controle bagage en PAX, dus passagiers. Bijzonder (?) in Bierset. Haven van Antwerpen. Lijn. TEC. Getekend: Herbert Veyt.

Dus u ziet dat die mail is toegekomen op de persoonlijke mailbox. Zoals ik zei, op dat moment zit ik niet aan mijn computer gekluisterd. Ook mijn directeur, Pascal Wautelet, heeft die gekregen. Maar wij hebben al ergens een eerste debriefing gedaan op het niveau van de federale politie. En er werd gezegd dat als er in de toekomst nog zo'n berichten zijn, deze naar de functionele mailboxen moeten worden gestuurd, maar niet naar de persoonlijke mailboxen. Want er is geen garantie dat die gelezen worden op het tijdstip zelf.

De **voorzitter**: Ik wil nog even doorgaan over degene van wie het mailbericht uitgaat. Men spreekt over niveau 4.

Dat houdt verband met het niveau van dreiging op dat ogenblik, ook vastgelegd door het OCAD.

Jo Decuyper: Ja, dat klopt. Ik denk dat het dat is.

De **voorzitter**: En op dat ogenblik was ook de federale fase van het rampenplan al in voege.

Jo Decuyper: Dat staat hier: "wordt afgekondigd." Maar dat wist ik niet op het moment van de ontploffing in Maalbeek.

De **voorzitter**: Als die informatie u sneller zou bereikt hebben en niet op de manier die u een beetje komt te hekelen, wat geeft dat dan voor verschil — dat geldt niet alleen voor u, maar ook voor de andere bestemmingen — in operationele maatregelen die u op dat ogenblik zou kunnen genomen hebben?

Jo Decuyper: *What if...* Wij hebben die denkoefening gemaakt en wij hebben ons de vraag gesteld waar de metrotrein om 09.07 uur was. Ik heb al duidelijk gezegd dat de terrorist om 08.50 uur aan het metrostation Pétilion stond. Om 09.07 uur zat de terrorist in Merode. Dat is het metrostation dat het diepst gelegen is, op - 19 meter, met enorm smalle roltrappen naar boven. De perrons van dat metrostation zijn smal en er is een enkel spoor. Beeld u in dat ik dan een knop had gehad waarmee ik alles kon platleggen en alles kon evacueren — die knop bestaat echter niet, laten wij duidelijk zij — dan nog zou het niet te voorkomen geweest zijn.

Wij hebben met de MIVB — en niet alleen met de MIVB — gedebriefd. De MIVB heeft 30 minuten nodig om de stations leeg te maken. De heer Lallemand van de spoorwegen spreekt van tot 1 uur 30 minuten. Dat is

dus te laat. Nadien is er een aantal vergaderingen geweest om de verwittigingsprocedure te herbekijken. Dat is eigenlijk een procedure die niet bestaat, laten wij duidelijk zijn. Toen de metro voor de eerste keer bij de *lockdown* van 20-21 november vorig jaar werd gesloten, was ik een van de laatsten die dat wist.

Wat betreft de vergaderingen na 22 maart is er een vergadering geweest op het kabinet-Galant volgens de MIVB. De minister heeft toen gevraagd een procedure te zoeken die eenvoudig, klaar en duidelijk is. De MIVB heeft zeven scenario's voorgesteld, gaande van het volledige sluiten van de metro tot het stilleggen van één trein. Die procedure moest erin bestaan om vanuit het crisiscentrum naar de FOD Mobiliteit op een heel klare, duidelijke en korte wijze — want *time* is hier heel belangrijk — een antwoord te krijgen.

Het probleem op 22 maart was niet alleen de MIVB. Er rijden ook bussen van de STIB, De Lijn en van de TEC. Ook al sluit men de metro, de treinen blijven toekomen in Brussel-Centraal, in Brussel-Noord, in Brussel-Zuid. Telkens komen honderden reizigers buiten die de metro willen nemen, die er niet meer is. Er moet dus een coördinatie komen tussen de vier vervoersmaatschappijen.

In de volgende vergaderingen na 22 maart was de conclusie eigenlijk dat dat niet zou moeten gebeuren op het niveau van het crisiscentrum, maar dat het een mobiliteitsprobleem is dat zou moeten worden aangepakt door de FOD Mobiliteit. De mensen van de FOD Mobiliteit die er waren, zeiden dat het inderdaad hun zaak was. Het crisiscentrum zegt dan om de metro te sluiten, stuurt een bericht naar ons (FOD Mobiliteit) en wij doen de rest.

De **voorzitter**: Daarnet, bij de vorige getuige, heb ik gewezen op het feit dat wij vandaag het luik hulpverlening bekijken, voornamelijk ook op basis van de vraag of de slachtoffers op een adequate manier geholpen werden. Op de wijze waarop de besluitvorming heeft plaatsgehad in het crisiscentrum en het OCAD, met het nemen van de maatregelen en het bepalen van het dreigingsniveau, zullen wij in een latere fase van ons onderzoek nog moeten terugkomen.

Wat ons vandaag interesseert in hetgeen wat u zegt, is het volgende. U bent de bestemming van een beslissing die op een bepaald ogenblik werd genomen. Wij zullen nog goed nagaan wie die beslissing heeft genomen. U zegt dat die beslissing aan u wordt gecommuniceerd op een manier die eigenlijk niet adequaat is.

Jo Decuyper: U ziet het.

De **voorzitter**: Dat zie ik.

Ten tweede, u zegt dat een dergelijke beslissing een implementatietijd tot gevolg heeft. Het duurt een tijd vooraleer een en ander stilgelegd kan worden. Bij treinen en metro's kunt u niet zomaar op een knop duwen, waardoor alles stilstaat. Dat is nog een ander aspect.

Jo Decuyper: Er is nog een derde aspect.

De **voorzitter**: Alstublieft.

Jo Decuyper: Het derde aspect gaat over de vraag of het probleem daarmee opgelost is.

Ik verwijs naar de aanslagen in Londen op 7 juli 2005. Die aanslagen gebeuren in drie metrostations tussen 08.45 en 08.47 uur. London Underground – onze MIVB is daarvan het equivalent – heeft om 09.19 uur beslist om de treinen binnen te laten rijden in de stations, om over te gaan tot evacuatie.

Er is een vierde terrorist, die zijn metro richting noorden gemist heeft. Uiteindelijk, omdat de metro dicht gaat, worden alle mensen uit de metro geëvacueerd. Zij nemen vervolgens allemaal de buslijnen. Die vierde terrorist stapte mee op de bus en liet daar zijn bom ontploffen, met veertien doden tot gevolg.

Het aspect dat ik aanhaal, is dus de relativiteit van de genomen maatregel, als ik dat zo mag uitdrukken. Dat is het derde aspect van de zaak.

De **voorzitter**: Inderdaad.

Voor mij hebt u geantwoord op de precieze vragen die ik daaromtrent wou stellen.

Ik geef het woord aan de commissieleden die daarop nog wensen door te gaan.

Peter De Roover (N-VA): Mijnheer Decuyper, vooreerst dank ik u vanzelfsprekend voor uw uitvoerige uiteenzetting, want ik denk dat u heel wat duidelijk hebt gemaakt.

In uw uiteenzetting hebt u meermaals gewezen op de rol van de militairen.

Jo Decuyper: Ja.

Peter De Roover (N-VA): Daarbij wil ik u vragen naar de verhouding tussen u en de militairen. Ik neem aan dat u hen niet aanstuurt. Als de militairen stappen zetten, waarmee zij geregeld een belangrijke rol hebben gespeeld, hoe verloopt dan de coördinatie met uw optreden of wie is *in charge* om te bepalen welke manoeuvres er moeten worden uitgevoerd?

Daarbij aansluitend, hoe schat u het nut in van de militaire aanwezigheid? Hoe belangrijk zijn de militairen geweest bij het beheren van de chaos, nadat de aanslag had plaatsgevonden?

Mijn tweede vraag is een puur feitelijke vraag over de belangrijke gebeurtenissen. Het kan zijn dat ik iets gemist heb, maar in het document staat dat de MIVB om 8 u 20 op de hoogte werd gebracht. Wie heeft de MIVB van wat op de hoogte gebracht? U hebt dat waarschijnlijk al gezegd, maar ik zou toch duidelijk willen weten wat er om 8 u 20 door wie aan wie gezegd is.

Jo Decuyper: Wat het laatste aspect betreft, van ons commandocentrum ging er naar de MIVB een bericht dat er een ontploffing in Zaventem was geweest en dat wij allemaal uiterst waakzaam waren.

Peter De Roover (N-VA): Er werd dus meegedeeld dat er een ontploffing geweest was, maar werd er ook al meegedeeld dat het een terroristische aanslag was?

Jo Decuyper: Ik kijk even of ik het bericht bijheb, anders moet ik naar Kris Depovere verwijzen, die alles aan het uitschrijven is.

Het was een kort bericht, maar de juiste termen moet ik u schuldig blijven. Die kan ik eventueel op papier laten worden, als u dat wilt.

(...): (...)

Jo Decuyper: Op mijn document staat dat om 8 u 20 hoofdcommissaris Van Overtveldt vraagt de MIVB op de hoogte te brengen van de feiten, maar wat er juist gezegd is, kan ik niet woord per woord aanhalen. Die documentatie heb ik niet.

Peter De Roover (N-VA): Maar de MIVB is dan wel meteen op de hoogte gebracht van het feit dat er een ontploffing...

Jo Decuyper: De MIVB is sowieso betrokken partij, want zij hebben bussen die richting Zaventem rijden.

Peter De Roover (N-VA): Dat bedoel ik. Werd er gevraagd om niemand meer naar Zaventem te sturen of om alert te zijn in de metro zelf?

Jo Decuyper: De woordelijke tekst zal ik u moeten laten worden.

De **voorzitter**: Als u er niet zeker van bent, dan neemt u best dat voorbehoud, maar u verzekert mij dus dat u het laat geworden.

Jo Decuyper: Wat de militairen betreft, die hebben wij sinds 17 november, na de gebeurtenissen in Parijs, bij ons. Wij zijn begonnen met een kleinschalig peloton. Voor het fameuze weekend waarin de lockdown

plaatsvond, werd het opgedreven naar 300. Nadien werd het geleidelijk weer afgebouwd tot het peloton dat op 22 maart aanwezig was. Nadien werd het opnieuw opgedreven naar ongeveer 300.

Het peloton had in het begin statische opdrachten. Er werden briefings gegeven door ons aan de leidinggevendenden van de militairen. De opdracht werd bepaald: toezicht houden. Hun optreden gebeurt in het kader van de wettige verdediging, volgens artikel 416 van het Strafwetboek.

Wat de samenwerking met de militairen betreft, de militairen zijn dagdagelijks aanwezig in ons commandocentrum, zodat de coördinatie vlot verloopt. Dagelijks is er, als het nodig is, een briefing met de kolonel die het bataljon beveelt – we zitten nu op bataljonsniveau –, en de hoofdcommissaris van de federale politie spoorwegpolitie die ter plaatse is. We gaan een aantal dingen kortsluiten, we gaan een aantal scenario's voorbereiden. Bijvoorbeeld, na de lockdown van november 2015 overlegden we samen met de kolonel hoe we de machten terug konden afbouwen. Dat wordt met hem doorgenomen.

Op 31 december 2015 zou er een aanslag plaatsvinden en het vuurwerk was afgeschaft. Op dat moment zijn we samengekomen met de bataljonscommandant van Leopoldsburg. We bekeken wat wij en zij konden doen. We overliepen scenario's zoals een ontploffing in het station. Wie doet wat bij een active shooter met een kalasjnikov in het station? Wat doen we bij een ontploffing buiten en iedereen vlucht naar het metrostation? Die scenario's hebben we allemaal doorgenomen en telkens bepaald wie wat doet.

Wat er bij ons nog op de planning staat – het is er nog niet van gekomen –, zijn gezamenlijke oefeningen. We zoeken een leeg metrostation om al die richtlijnen uit te testen in een metrostation met figuranten, in aanwezigheid van mensen van MIVB en NMBS. Dat zouden we eerstdaags willen organiseren.

Peter De Roover (N-VA): Hoe was de coördinatie op 22 maart?

Jo Decuyper: De militairen zaten bij mij in het commandocentrum. Van hen kregen we de eerste info binnen via het Bataljon ISTAR dat zowel bij ons als in de luchthaven was. Wij vroegen hun om in het centrum, in de grote stations en Kunst-Wet te blijven. Iedereen wou natuurlijk naar de luchthaven. Nadien hebben we gezien dat onze evaluatie over Kunst-Wet correct bleek. Ze hebben dat gedaan. Zij zijn tussenbeide gekomen bij de evacuatie. Ze meldden dat. Evacuatie is een van de meest logische zaken. Op het moment zelf was er twijfel om de slachtoffers naar buiten te brengen. Was het buiten safe? Denk aan de berichten over mensen met een kalasjnikov. Was het safe, dan mochten ze naar buiten gebracht worden.

Wij hebben met hen overlegd over de bescherming van Maalbeek. Als we mensen naar buiten brachten, dan moesten we zorgen voor hun veiligheid. De terroristen liepen nog rond. Toen hebben ze een halve sectie van Kunst-Wet naar Maalbeek gestuurd, ter bescherming van. U ziet de militairen op de foto's.

Dat is de manier waarop wij permanent met elkaar communiceren en afspreken. Als er een incident is waar militairen en politie samen aanwezig zijn, wordt verwacht van de politie dat ze de lead nemen en de militairen aansturen.

Peter De Roover (N-VA): En u hebt dat als een grote meerwaarde ervaren?

Jo Decuyper: Inderdaad. Nu, bijkomend voor de militairen als meerwaarde en waar wij als politie nog veel te leren hebben is hoe zij eerste hulp kunnen bieden. Dat kunnen wij momenteel niet. Die opleiding bij ons is er niet, zij hebben die wel, oorlogsgeneeskunde of la médecine de guerre zoals al eens gezegd. Zij zijn daarin getraind, gevormd. Dat hebben wij nu al afgesproken met de militairen. Wij zouden ook graag hebben dat onze politiemensen ook worden getraind op dat niveau en dezelfde uitrusting krijgen. Dan heb ik het over tourniquets en zo. Dat is heel belangrijk. Voor ons heeft dat ook nog een meer sentimentele waarde. Het is een van de militairen die onze collega op de luchthaven heeft gered. Dat speelt dan ook mee, nadien voor de mensen zelf, onze medewerkers. Die hebben dat dus als uiterst nuttig ervaren en zeggen dat ze er ook nog van leren.

Goed. Andere punten waar de militairen sterk in waren. In de winter observatie 's nachts. Zij hebben nachtkijkers. Op een bepaald moment zijn ze gekomen met pantservoertuigen. Zij hebben mogelijkheden die wij niet hebben. Er zijn dus een aantal voordelen die ze hebben. Door te spreken met elkaar leer je die ontdekken. Daar hebben we dan ook van geprofiteerd. Voor mij zijn die militairen dus een enorme

meerwaarde, tot op heden, vandaag zelfs. Laat ik daar heel duidelijk in zijn, de communicatie die wij hebben is heel positief.

De **voorzitter**: Maar ik heb een vraag daarbij aansluitend. Ik wil ook geen afbreuk doen aan de rechten van de commissarissen. Meerwaarde, daar bent u duidelijk. Maar aan de andere kant, luchtvaartpolitie, specifieke rol. U hebt uiteraard de gewone lokale politie, u hebt de gerechtelijke component daarin, u hebt het eigen veiligheidspersoneel verbonden aan de STIB, u hebt de militairen, private organisaties, veel volk, heel complex hebt u gezegd in die structuur. Maar werkt dat? Doet dat afbreuk aan de snelheid en de eenheid van leiding? Kunt u met zo'n veelheid van structuur of diversiteit snel op de bal spelen, snel genoeg?

Jo Decuyper: Ik denk dat men op dat vlak eerst moet kijken wat de dreiging is. Zijn wij gewend om met politiemensen, een patrouille van twee of drie politiemensen waar één persoon een collectief wapen heeft, weerstand te bieden aan drie of vier terroristen met kalasnikovs? Dat is de vraag die men moet stellen. Neen. Wij zijn uiterst tevreden als we nu op patrouille gaan of in een metrostation zijn dat daar militairen staan die ons kunnen bijstaan. Het is ook een vorm van geruststelling, niet alleen voor de reizigers, de MIVB en de spoorwegen maar ook voor onze eigen mensen.

Ik heb mensen bij mij in de spoorwegpolitie die de politieschool in Luik verlaten in oktober 2015, een nieuwe lading jonge politiemensen. Wat is hun ervaring op dat vlak? Ik draai in Brussel sedert 1986 rond. Die anderen kunnen mijn kinderen zijn. Zij hebben die ervaring niet. Dan zijn wij heel tevreden dat de militairen daar zijn.

De **voorzitter**: Maar voor de eenheid van leiding brengt dat geen problemen met zich? Want in al die diversiteit kunt u of degene die de leiding heeft, alle neuzen in dezelfde richting krijgen?

Jo Decuyper: Dat is zo. Nu willen wij met die oefeningen nog bereiken dat ook op het terrein de inspecteurs en de militairen nog beter op elkaar zijn afgestemd.

Wat doe ik nu als eerste maatregel? Ik heb het geluk dat ik in mijn eenheid een aantal oud-militairen heb die politiemans zijn geworden. Bij die gemengde dispositieven zet ik daar dan een politiemans oud-militair bij die de manier van optreden van de militairen kent. Zo worden die bruggen op het lokaal vlak tijdens de patrouilles ook gesmeed.

Philippe Pivin (MR): Monsieur le commissaire, ma première question est en lien avec une de vos dernières remarques, concernant les secours que vous avez dû prodiguer avec vos hommes. Vous nous avez indiqué tout à l'heure que, dans un premier temps, avant de vous occuper des manuels, des procédures, etc., il fallait être sur le terrain. C'est tout à votre honneur d'avoir pris ces initiatives.

Vous avez donc déployé des hommes pour prodiguer des premiers secours. J'aurais voulu que vous nous indiquiez, si possible, combien de temps cela avait duré avant que le relais soit pris par les services de secours. Nous avons entendu à plusieurs reprises que les services sont intervenus très rapidement, même plus rapidement que prévu, du fait de la mobilisation par Zaventem. J'aurais voulu avoir votre éclairage sur cette question.

Deuxième question, tout à l'heure vous avez indiqué qu'après les attentats à Madrid vous vous étiez posé un certain nombre de questions, parmi lesquelles pourquoi n'y avait-il pas de Plan général d'urgence et d'intervention (PGUI) station par station ou gare par gare. C'est une avancée qui a pu être apportée par la suite: un plan a été mis à disposition de chaque station.

Depuis Madrid, il y a malheureusement eu d'autres événements, au Musée Juif de Bruxelles et à Paris. Y a-t-il eu d'autres moments où vous vous êtes posé des questions sur des améliorations pouvant être apportées? Celle que vous avez citée est interpellante. Elle n'est pas anodine mais au contraire de grande importance. D'autres choses vous ont-elles semblé manquer? Y a-t-il des points que vous souhaiteriez encore peut-être aujourd'hui voir améliorés?

Jo Decuyper: Au niveau de l'aspect "victimes", il est vrai que les pompiers étaient très vite sur place, et que nous avons pu très vite nous occuper des missions policières. Deuxièmement, les victimes étaient tellement blessées que ce n'était pas vraiment notre rôle de commencer avec le secourisme.

À ce niveau-là, ce sont surtout les blessés légers que nous avons regroupés. Nous avons cherché des endroits et l'hôtel et les locaux du CD&V se sont proposés. Nous avons dirigé les gens vers ces postes médicaux avancés.

Très vite les secours étaient sur place, ce qui n'était pas du tout le cas à Buizingen, par exemple. Cela avait duré plus longtemps. C'est tout autre chose.

Au niveau des mesures prises après les différents attentats, il est vrai que nous avons commencé avec les plans particuliers d'urgence et d'intervention (PPUI) après Madrid. C'était en grand dans les journaux en 2004: Bruxelles n'est pas préparée. Le gouverneur à l'époque a dit qu'il allait faire quelque chose. Nous avons fait un groupe mixte composé de policiers, de policiers locaux, de pompiers, de médecins, du gouverneur. Et nous avons fait le tour de toutes les stations.

À chaque station, on a regardé où placer les périmètres. Où placer un poste médical avancé? Où placer le CP-OPS? S'il s'agit d'un problème chimique, où peut-on installer les douches? On a fait cela pour chaque station. Au moment des attentats de Londres, on n'avait visité que sept stations. Madrid, c'était le 11 mars 2004. Fin 2004, on a commencé les réunions avec le groupe de travail. Le 7 juillet 2005, seules sept stations avaient été visitées. Donc, il y a eu un *boost* pour faire toutes les autres après Londres. Vers la mi-2006, tout était près. Mais ce n'est pas définitif, parce qu'il faut revoir ces plans. Des bâtiments changent, des travaux se font au niveau des stations de la STIB. Régulièrement, il faut donc les revoir. Ici, les plans actuels ont été revus, il y a deux ou trois ans. Voilà pour ce qui concerne la planification d'urgence.

En interne, nous avons développé toute une série d'initiatives. Après Londres, on a lancé un projet "Chiens explosifs". Il faut savoir que jusqu'au moment des attentats de Londres, les seuls chiens détecteurs d'explosifs appartenaient aux services spéciaux - CGSU. J'avais vu à Londres que des petits chiens avaient été entraînés à faire du *sweeping* dans des bâtiments, dans des gares en présence de voyageurs. Des *living buildings* comme on appelle cela. C'était une très bonne idée parce que si je vois un sac ici, qui peut me dire que dans ce sac, il n'y a pas d'explosifs. Que veut dire "suspect"? Que veut dire "abandonné"? Il faut savoir qu'il y a des milliers d'objets abandonnés chaque année dans notre métro, dans nos gares. Si pour chaque objet abandonné, je dois arrêter le métro, évacuer la station en question, il n'y a plus de train, ni de métro qui roule. Eux ils ont ce système de chiens qui sont là en permanence et qui vont faire de la détection pour vous. Maintenant, "le chien explo" n'est pas l'élément unique; on va également voir avec les caméras etc. Mais le "chien explo" déjà à ce niveau-là est très important. On l'utilise parce qu'il y a des VIP qui prennent le train à Bruxelles-Midi (Thalys, Eurostar, etc.). Il y a les sommets européens. Alors les "chiens explo" on va les orienter plutôt vers les stations de métro, côté quartier européen. Il y a les alertes à la bombe. Si on les prend toutes au sérieux, il y aura des conséquences économiques importantes pour la STIB et les chemins de fer.

Ces "chiens explo" - une étude a été faite à Londres - sont également là pour reconforter les voyageurs. À Londres, de grandes affiches ont été faites avec la tête du chien et la phrase: "Je suis là pour votre sécurité".

En plus des "chiens explo", la deuxième chose faite chez nous, c'est après la menace de 2007. Souvenez-vous de décembre 2007 et de l'alerte de niveau 4 à Bruxelles. On reçoit les renforts d'un peu partout. On annule le feu d'artifice. Puis on s'est interrogé. Que reçoit-on comme informations? Presque rien. C'est un peu la même chose avec la police locale: il y a des menaces mais quand on demande ce qu'il se passe, on ne peut pas nous le dire.

Ce que moi j'ai commencé à ce sujet en 2008 déjà, c'est ce que les Anglais appellent le *terrorist intelligence manager*. Ce sont des gens qui au sein de l'unité même vont revoir tous les différents rapports d'intervention des policiers et vont y rechercher l'élément terrorisme. Une fois qu'ils le découvrent, ils vont poser la question aux policiers: "Vous avez contrôlé monsieur untel, est-ce qu'il y a encore autre chose d'intéressant à savoir?" Une fois qu'ils ont l'information, ils l'envoient à la PJF, au CIA de Bruxelles, et à tous les services qui peuvent être intéressés par l'information.

Dans les *slides*, vous pouvez voir toutes les initiatives que nous avons prises au niveau des différentes *lessons learned* à l'étranger. À chaque fois, quand il y a eu quelque chose, on s'est demandé: "Ne peut-on pas commencer avec l'un de ces enseignements acquis?"

Le **président**: Je voulais référer au document qui a été distribué. Dans les dernières pages, il est indiqué année par année ce que nous avons fait et les leçons que nous avons aussi apprises de l'étranger. Omdat ik zou willen dat we concrete vragen...

Vous aviez une deuxième question, je pense.

Philippe Pivin (MR): Qu'aimeriez-vous voir encore fait?

Jo Decuyper: On peut encore toujours se développer. Je pense qu'on doit former encore plus des policiers au niveau du BDO (*Behavioural Detection Officer*). C'est assez nouveau. Nous avons commencé avec cela au sein de la police. Nous sommes les premiers à avoir pris des initiatives avec LPA, le service central "Terro", avec la ZP d'Anvers d'ailleurs. Cette formation apprend aux policiers à détecter des signaux les incitant à contrôler.

Comment cela se passe-t-il? C'est un peu comme les contrôles d'alcool. Celui qui panique, c'est celui qui souffle. C'est un peu la même chose. Il faut un élément provoquant une réaction de la part du terroriste et puis il faut un policier bien formé pour détecter cette réaction-là! C'est cela le BDO.

Nous avons commencé voici deux ans. Nous devons aujourd'hui développer, faire mieux et former plus policiers. La formation que les militaires ont avec les tourniquets, certainement. On a commandé du matériel en plus.

On a eu le Musée Juif, le Thalys le 21 août 2015, le fou qui a pris le Thalys – Khazzani -, gare du Midi. On a eu de la chance qu'à bord du train se trouvaient des militaires et qui ont pu intervenir, sinon c'était le carnage dans le train.

Donc, intervenir dans un train avec un fou qui tire, un "active shooter", demande aussi une formation très spécifique. On a fait la première le 22 septembre 2015. Maintenant, on a commandé du matériel, des boucliers balistiques et des casques etc. On ne les a pas encore reçus. Mais il va de soi que dès qu'on a le matériel, on doit encore s'entraîner et ce n'est pas facile du tout. Surtout à bord d'un train.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Bedankt voor de heel gedetailleerde nota met de tijdlijn. Die is heel nuttig. De vraag over "8u20 MIVB" is beantwoord. We wachten op nieuwe informatie. Dat is cruciaal voor ons onderzoek.

Ik heb nog een algemene vraag. Hoe verlopen de communicatielijnen in theorie na een beslissing van het Crisiscentrum wanneer er maatregelen moeten worden genomen bij de MIVB of bij de spoorwegen? We hebben het er nog niet over gehad, maar u bent ook van de spoorwegpolitie.

In het overzicht en de rondgedeelde mail zie ik dat er om 9u07 wordt meegedeeld dat de metro in Brussel wordt gesloten tot tenminste 12u. Ik neem aan dat het niet de bedoeling is dat u dan nog de MIVB moet verwittigen, maar dat het via een ander kanaal gebeurt. Wat is het normale kanaal in dat geval?

De treinen hebben gereden tot 10u10. In uw overzicht staat dat de stations dan werden gesloten. De burgemeester van Sint-Gillis heeft een kwartier vroeger, om 9u55, zelf beslist om het station te sluiten.

Hoe lopen de communicatielijnen naar de MIVB en naar de NMBS? Blijkbaar heeft de burgemeester het station sneller kunnen sluiten dan via de normale procedure. Dat verbaast mij een beetje.

Jo Decuyper: Er is een vergadering geweest met de politiediensten en de vervoersmaatschappijen op 7 april. De conclusie is dat er op dat niveau geen duidelijke infolijn was.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Wat is normaal de procedure?

Jo Decuyper: Ik heb al gesproken over de vergaderingen nadien, om te stellen dat er geen duidelijke procedure was. Tijdens de sluiting van de metro in het fameuze weekend van 21 en 22 november was ik een van de laatste om het te weten. Er is ter zake een probleem. Door nu via de FOD Mobiliteit te werken hoopt men daaraan te verhelpen.

De **voorzitter**: Er is dus een probleem. Mevrouw Van Cauter wil daarbij aansluiten want het gaat over hetzelfde.

Carina Van Cauter (Open Vld): In het algemeen noodplan van de MIVB staat dat de dispatching u moet verwittigen. Is dat gebeurd? Ik heb dat niet in uw tijdslijn gezien.

Jo Decuyper: Ik weet hoe Eric werkt en Eric weet hoe wij werken. We hebben heel wat oefeningen gedaan. Op dat moment waren de telefoons overbezet. We kennen elkanders reactie. Ik heb een eerste bericht binnengekregen van de mensen van de MIVB die ter plaatse waren.

Carina Van Cauter (Open Vld): Heeft de dispatching de politie verwittigd na 9u10? Zo staat het in het noodplan.

Jo Decuyper: Neen, na de aanslag heb ik geen bericht gekregen. Maar ik weet wat zij allemaal moeten doen. Ik kan mij inbeelden dat het er hectisch was. Ik ben ook niet de persoon die daarover zal vallen. Ik weet dat alles wordt stilgelegd. Ik weet dat zij een aantal maatregelen moeten treffen. Sommige metrotreinen mogen niet stilvallen in tunnels.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer Decuyper, ik heb een tweede vraag in dezelfde lijn. U zegt dat er noodplannen per station bestaan.

Jo Decuyper: Ja, dat klopt.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Cauter, ik moet nu eigenlijk aan de heer Van Hecke het woord geven.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, deze vraag gaat over hetzelfde onderwerp.

De **voorzitter**: Zeker, alle vragen gaan over dat onderwerp. Ik zie echter sommige leden glimlachen, terwijl andere leden mij een boze blik toewerpen. U zou eens op mijn stoel moeten zitten.

Ik geef het woord aan de heer Van Hecke.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, mijnheer Decuyper, ik heb ook een vraag over de procedure die u als Spoorwegpolitie moet volgen ten aanzien van de NMBS. Hoe komt het dat het tot 10.00 à 10.10 uur geduurd heeft vooraleer de stations uiteindelijk gesloten werden?

Jo Decuyper: Dat is een heel interessante vraag, maar het antwoord daarop kan ik u ook niet geven. U hebt erop gealludeerd dat bekeken moet worden hoe die beslissingen genomen zijn. Naar ik vernomen heb, maar dat moet nagegaan worden, is een en ander ook via de minister gelopen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Rechtstreeks?

Jo Decuyper: Ja, maar dat moet door u nagekeken worden, want ik was daar niet bij.

De **voorzitter**: Dat zullen we zeker doen, maar dat komt in een ander luik aan bod.

De vraag die nu voorligt, is hoe een beslissing die bij u als Spoorwegpolitie zit, tot bij de vervoersmaatschappijen geraakt.

Jo Decuyper: Daarover kan ik zeggen dat niet ikzelf, maar wel de directeur Spoorwegpolitie samen met zijn directeur Operaties, daarvoor vrij vlug gezorgd heeft. Dat heb ik al geduurd. Ten eerste, via telefoon hebben zij rechtstreeks contact opgenomen met Infrabel en de NMBS. Ten tweede, eens wij over de capaciteit beschikten, hebben wij verbindingsofficieren gestuurd, zowel naar de MIVB als naar de NMBS, om het contact nog te verbeteren. Wijzelf hebben via DAO het bericht binnengekregen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer Decuyper, in uw overzicht geeft u ook aan dat u samenwerkt met militairen. U geeft aan dat zij op vier plaatsen waren, namelijk in de stations Noord, Zuid, Centraal en

Kunst-Wet.

Jo Decuyper: Ja.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Toch is uit de reconstructies ook gebleken dat er om 09.05 uur militairen aanwezig waren in het metrostation Maalbeek.

Jo Decuyper: Om 09.05 uur? Neen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Volgens reconstructies. Mijn vraag is of het klopt dat er ook militairen naar het metrostation van Maalbeek zijn gegaan, net voor de aanslag aldaar. Hoe zijn die militairen daar dan geraakt en wie heeft hen gevraagd om daar naartoe te gaan?

Jo Decuyper: Niet bij ons weten. Wij hebben de beelden bekeken. Ik heb geen militairen gezien. Dat moeten we nog eens nader bekijken. Het is buiten mijn weten. Wij hadden een sectie in Kunst-Wet en ik heb u de reden daarvoor al toegelicht, want dat is een station met een kruising, er zijn ook veel reizigers bovengronds en de ambassades van Amerika en Frankrijk liggen er in de buurt. Op Zaventem werd trouwens de balie van Delta Airlines geïsoleerd. Die analyse was dus niet slecht gemaakt. Naar het metrostation Maalbeek weten wij dat wij militairen hebben gestuurd vanuit Kunst-Wet, maar ik beschik niet over andere militairen. Ik kan die niet, bij wijze van spreken, uit mijn mouw schudden.

Wel is het een gegeven dat er daar bovengronds militairen aanwezig zijn in het Europees kwartier, en ook lokale politie. Wat zij daar uitvoeren, weet ik niet.

De **voorzitter**: Daar zijn verklaringen over uitgebracht. Zij zouden daar als het ware automatisch naartoe gegaan zijn. Met automatisch bedoel ik: uit eigen gedrevenheid.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Vóór de aanslag?

De **voorzitter**: Ja.

Ik geef het woord aan de heer Frédéric.

André Frédéric (PS): Monsieur le président, je voudrais remercier M. Decuyper pour ses interventions extrêmement précises et qui mettent en évidence d'abord une chose importante à nos yeux, c'est que la priorité était donnée aux victimes. Si j'ai bien entendu votre description des faits, l'ensemble de vos procédures ont bien fonctionné. Ou en tout cas on peut difficilement y trouver des choses à améliorer. Plusieurs questions viennent d'être posées et étaient dans ma liste, donc je ne vais pas revenir sur tout pour ne pas allonger nos travaux. Je continue à m'interroger néanmoins sur la procédure de fermeture des gares. D'après ce que j'entends, il va falloir qu'on se pose des questions très concrètes. Je sais que ce n'est pas l'endroit mais c'est assez interpellant de se dire "Tiens, est-ce que c'est un bourgmestre qui ... ? Comment les décisions arrivent-elles?" C'est évidemment essentiel. Ma question très précise est celle-ci: à 08 h 04 vous prenez connaissance des attentats à Zaventem; est-ce qu'il y a par exemple une instruction donnée à la SNCB, ne serait-ce que pour bloquer les trains qui envoient les voyageurs vers notre aéroport national?

Jo Decuyper: Cela a été fait. Même en partant de Zaventem. C'est la seule directive donnée à ce moment-là, c'est d'éviter le diabol, le tunnel et l'aéroport. Mais de la part de moi-même ... je ne sais pas à quel moment, qui l'a dit mais je sais que cela a été dit à la SNCB "Maintenant, les trains Zaventem terminé".

André Frédéric (PS): Monsieur le président, pour faire bref, à plusieurs reprises on a fait allusion au problème d'utilisation d'Astrid. C'est quand même fondamental en matière d'efficacité par rapport aux victimes dans un contexte aussi dramatique que celui-là. J'ai entendu à plusieurs reprises parler de problèmes de couverture d'Astrid et à plusieurs reprises aussi, parlé d'utilisation du système. Ces difficultés d'utilisation relèvent-elles de sa complexité ou bien d'un manque de formation des gens qui sont amenés à utiliser le système? J'aurais aimé que vous me donniez votre avis à cet égard.

Jo Decuyper: À présent que tout le monde utilise Astrid, je pense qu'il y a des mesures à prendre. Il faut savoir que si déjà un événement fait que même le réseau est saturé à un certain moment, si maintenant

vous avez deux événements, encore d'autres mesures à prendre, de plus en plus de services qui travaillent sur Astrid, je pense qu'il faut poser la question suivante. Comment cela se fait que nous les policiers, mais pas uniquement les policiers, on veut émettre et on est mis en "hold", en attente"? C'est frustrant. Enormément, même! Parce qu'on a tellement de choses à dire ... et on ne sait pas. Puis le deuxième moyen que tout le monde voudrait utiliser, c'est le gsm, qui ne fonctionne pas. Alors on commence à s'énerver à un certain moment.

Meryame Kitir (sp.a): Ik heb nog een bedenking. Men heeft de evacuatie uitgelegd. Het is mij duidelijk dat de slachtoffers naar de medische posten zijn gestuurd. De metro's en de stations werden gesloten. De weg in de omgeving werd zelfs afgezet.

Waar ging men naartoe met de mensen die niet gewond waren? Er waren toch heel veel mensen die geen zorg nodig hadden?

Jo Decuyper: Er is in punten voorzien om die mensen op te vangen. Ik weet dat de *gold commander* gezorgd heeft voor een zaal om de niet-gewonden in onder te brengen en de psychosociale hulpverlening te starten. Die mensen hebben ook iets meegemaakt, ook al zijn ze niet gekwetst. Waar dat precies was, dat weet ik niet.

Georges Dallemagne (cdH): Merci, commandant, pour la clarté de votre exposé.

Je voudrais revenir sur une information très importante que vous nous avez livrée. Vous recevez à 08 h 04 une information selon laquelle il s'agit d'attentats. Donc, pour vous, c'est clair, il n'y a pas de doute.

Jo Decuyper: Oui, cela vient des militaires.

Georges Dallemagne (cdH): Donc, dès 08 h 04, vous avez cette information qu'il s'agit d'attentats.

Jo Decuyper: On a effectivement l'information.

Georges Dallemagne (cdH): Or on sait que le terroriste prend le métro à la station Pétilion à 08 h 50. On a là une fenêtre d'opportunité pour fermer le métro, parce qu'après 08 h 50, cela devient trop tard, de quarante-cinq minutes qui n'est pas utilisée, alors que l'on sait, que vous savez dès 08 h 04 qu'il s'agit d'attentats terroristes. Alors, que se passe-t-il? Comment réagissez-vous, puisque vous avez cette information? En principe, la phase fédérale devrait être automatiquement activée lorsqu'il s'agit d'attentats terroristes?

Jo Decuyper: Cette information, on ne l'avait pas encore, mais je pense que votre question, c'est pourquoi on n'a pas pris d'initiative pour fermer le métro?

Georges Dallemagne (cdH): Non. Je vais compléter ma question.

On apprend par le mail que vous nous donnez aujourd'hui que la phase fédérale est enclenchée, promulguée, c'est ce qui est dit: "afgekondigd", à 09 h 07, donc une heure et trois minutes après le fait que, vous, responsable de la police de la STIB, vous savez déjà qu'il s'agit d'attentats.

Jo Decuyper: Police de la STIB et des chemins de fer.

Georges Dallemagne (cdH): Donc, il faut plus d'une heure pour que la phase fédérale soit enclenchée et que le niveau 4 pour certains sites soit enclenché.

Qu'est-ce qu'il se passe? Vous avez cette information. Prenez-vous des initiatives? Attendez-vous que des initiatives urgentes soient prises, puisqu'à ce moment-là vous êtes déjà informé du fait qu'il y a des attentats terroristes?

Jo Decuyper: Je pense que le grand débat ici c'est: est-ce que, quand on sait qu'il y a un attentat, on demande la fermeture du métro?

Georges Dallemagne (cdH): En tout cas, on imagine ici que, quand il y a une phase fédérale, on demande

la fermeture du métro, puisqu'elle est demandée dans le mail. Or on se situe quelques minutes avant les explosions à Maelbeek.

Jo Decuyper: On a eu une discussion sur les mesures à prendre pour les transports en commun quand il y a un attentat. C'est une discussion que j'ai eue avec des collègues américains, londoniens, français, etc.

Déjà, quand on prend l'exemple du 13 novembre, le métro n'était pas fermé. Abaaoud prend le métro du côté droit vers la place de la Nation et Abdeslam va d'en haut vers le bas. Il dépose là, la ceinture d'explosifs, puis il remonte vers la gare du Nord, où il se fait prendre par ses deux copains en bagnole.

Charlie, pas de fermeture du métro.

Londres, elle a été décidée à 09 h 19, une petite demi-heure après les événements, avec les conséquences qu'on a apprises par après.

Nine Eleven, Washington: il n'a pas été évacué; on a uniquement stoppé le trafic à hauteur de la station de métro Pentagone pour des raisons claires et nettes.

New York, *Nine Eleven*: interrompu pendant quatre heures, parce qu'une partie était inondée par la Hudson River, parce que, bon, avec le WTC.

Copenhague, 14 février, avec attentat: non évacué.

Chez nous, les attentats que nous avons eus avant: non évacué.

Ce n'est pas une décision très facile.

Georges Dallemagne (cdH): Je comprends bien.

Jo Decuyper: On a dit: il faut être vigilant. Nous, on sort les gilets pare-balles, les patrouilles, armes collectives, etc. Cela, oui. Mais, pour le reste, on ne va pas vraiment prendre de décisions qui sont à prendre à un autre niveau.

Georges Dallemagne (cdH): Je comprends bien votre réflexion, et cette question est difficile. Je note simplement que, quand, au niveau fédéral, à 09 h 07, on promulgue la phase fédérale, on demande la fermeture du métro. Vous le recevez sur une boîte mail qui n'est pas appropriée.

Jo Decuyper: Tout à fait.

Georges Dallemagne (cdH): C'était ma deuxième question. Vous prenez connaissance de votre mail à quelle heure?

Jo Decuyper: Le jour même, nous étions déjà occupés très sérieusement avec tout ce qui se passait sur le terrain. Ce n'est qu'ensuite quand ça a été un peu plus calme, qu'on a commencé à regarder les mails. Mon patron et moi, on a dit: "Merde! Qu'est-ce qu'il y a encore ici, maintenant?" C'était le jour d'après, pas le jour même.

Donc, on n'est pas derrière notre PC quand on doit gérer de tels événements.

Georges Dallemagne (cdH): Troisième petite question. Vous dites que vous êtes heureux d'être accompagné par les militaires, parce qu'ils ont des équipements.

Jo Decuyper: Oui.

Georges Dallemagne (cdH): Qu'est-ce que cela veut dire pour l'avenir? Vous pensez que ce doit être une mesure structurelle? Ou pensez-vous que votre niveau d'équipement doit être amélioré?

Jo Decuyper: Je dois d'abord ...

Le **président**: On n'est pas dans la phase des recommandations, pour le moment.

Georges Dallemagne (cdH): C'est une question, quand même, qui est importante.

Le **président**: Oui, mais on parle des services de secours, surtout. On peut vraiment parler de tout, mais si vous voulez que je maintienne une certaine méthodologie ...

Anders wordt het onmogelijk. Dan zitten we in de aanbevelingen, dan kunnen we aan elke getuige vragen wat daar in moet staan en dan heeft men geen enkele orde meer in het debat. De vraag is nu gesteld en ik stel voor dat ze beantwoord wordt. Ik wil echter vragen dat de laatste vragen specifiek handelen over datgene wat ons vandaag bijeenbrengt.

Georges Dallemagne (cdH): C'est une question simple suite à une information que nous venons de recevoir sur le fait qu'ils sont rassurés par la présence de militaires. Je pense que cela éclaire le débat, tout simplement.

Jo Decuyper: Non, je vous ai dit que mes jeunes inspecteurs sortant de l'école de police de Liège en octobre de l'année passé, on manque encore beaucoup d'expérience et je vous ai expliqué aussi qu'on a fait des commandes pour du matériel, qu'on est en train de développer des procédés d'intervention. Nous sommes confrontés à une forme de terrorisme jamais connue avant et qui demande à tout service de police, de revoir toutes les procédures d'intervention, etc. Mais c'est en premier lieu à la police de prévoir la sécurité dans les rues.

Le **président**: Ils sont en possession de matériel, vous avez dit, que la police n'obtient pas pour le moment. Mais peut-être est-ce une chose à voir dans le futur. Est-ce que ce ne sont pas les policiers qui doivent disposer de ce matériel-là? Il s'agit d'une question de recommandation.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, je passe mon tour.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ik heb twee korte vragen, mijnheer Decuyper.

U hebt over de incidenten na de aanslag gesproken, bommeldingen en dies meer. Dat zal veel te maken hebben gehad met de paniek van mensen die misschien goedbedoeld zaken hebben doorgegeven. Waren er ook flauwe grappenmakers bij?

Jo Decuyper: Ik zou niet zeggen flauwe grappenmakers, maar wel mensen die aan het panikeren waren.

De tas die daar staat, is de tas van mevrouw, maar als men dat niet weet is dat een bompakket. Iedereen begint anders te denken. Wij zagen dat na Madrid, na Londen, ook in onze metro. Mensen die anders nooit bezorgd zijn om iets dat achtergelaten is, beginnen plots alles te signaleren. Op 22 maart was dat niet anders.

In metrostation Belgica werden mensen ook geëvacueerd omdat de metro werd stilgelegd. Iemand koppelt daaraan dat iets is gebeurd, want iedereen begint te lopen. Bij het station Kraainem hetzelfde, maar wij kunnen niet zeggen dat wij ergens een of andere grappenmaker aan het werk hebben gezien.

Servais Verherstraeten (CD&V): U had het ook over de speurhonden die weggetrokken zijn. Was dat specifiek na een bepaalde gebeurtenis die zich elders had voorgedaan en was dat tegen jullie zin?

Ik heb uit uw nota's begrepen dat er ondertussen terug speurhonden zijn besteld. Is die beslissing na de aanslagen van Brussel genomen? Hoeveel? Is dat vergelijkbaar met andere metro-instellingen zoals in Londen of Madrid?

Jo Decuyper: Wij hadden drie explosievenhonden en twee explosievenhondengeleiders. Met de reorganisatie van de federale politie werden die op 1 januari 2016 ondergebracht in het hondencentrum van de federale politie. Die waren niet meer bij mij. Vanaf 1 januari moest ik die telkens aanvragen, als die beschikbaar waren, want die kwamen ook tussen voor andere diensten, voor andere eenheden. Ik had dan geen prioriteit meer.

Nu is de les geleerd. Nu gaan wij veel meer investeren in explosievenhonden, zodat wij die weer permanent kunnen hebben, overal in de kritieke punten. Hoeveel precies weet ik niet, maar er worden serieuze inspanningen gedaan.

De **voorzitter**: Dan is het woord nog aan mevrouw Van Cauter.

Carina Van Cauter (Open Vld): Heel kort. U zegt: wij hebben noodplannen opgesteld per metrostation. Ook in de algemene noodplannen zitten contactgegevens. Zit daar dan iets meer bij dan alleen een algemeen telefoonnummer zoals het juiste e-mailadres, de gsm, een WhatsApp-groep? Is daar aandacht aan besteed? Zou dat niet nuttig zijn?

U zegt ook: wij hebben duidelijke instructies voor onze politiemensen. Dat is geen lijvig boek, maar dat is heel duidelijk en pertinent gebleken. U bent begonnen met te zeggen: het eerste wat men bij een terroristische aanslag moet doen is proberen te denken als een terrorist. Dat verwacht ik van mijn mensen.

U hebt dat nu bij de politie ingepeperd. Zijn er algemene conclusies uit te trekken voor andere hulpdiensten? Wat kan dat betekenen?

Jo Decuyper: Wat de politiediensten betreft, een van de maatregelen die ik na Verviers voor onze mensen heb genomen, is een aide-mémoire maken, een blad, recto verso, waarin staat wat er moet worden gedaan bij een bomaanslag, een schietpartij en verdachte pakketten. Meer moet dat voor mij niet zijn. Het moeten geen boeken zijn, want die vergeten zij toch. Ik wil dat zij dat blad bijhebben. Ik heb gezien dat men dat ook in Engeland maakte. Wij doen dat ook, kort en bondig. *Think terrorist* is voortdurend de volgende vraag stellen: als ik de slechterik ben, wat zou ik hier tegen doen? De politie zet haar maatregelen uit, terwijl ik, de terrorist, kwaad wil aanrichten.

Ik wil dat ze daar permanent mee bezig zijn, dat ze permanent denken aan nog een mogelijke aanslag, dat ze permanent leven met de vraag van waar het kwaad kan komen. Dat geldt niet alleen voor 22 maart. Gisteren hebben wij nog gezien hoe iemand in München, in een gewoon spoorwegstation, met een mes vier andere reizigers aanviel. Een van hen is overleden. Ik wil dat mijn mensen permanent aan het gevaar denken. In de aide-mémoires in Engeland staat ook dat ze permanent bij de pinken moeten blijven. Dat is moeilijk, want sedert november is niveau 3 van kracht. Wij zijn in november ook naar niveau 4 en terug naar niveau 3 gegaan. Hoe blijft men de politiemensen alert houden op het terrein? Op den duur wordt alles routine en *business as usual*. Ik wil niet hebben dat ze dat beginnen denken.

Wat was uw tweede vraag?

Carina Van Cauter (Open Vld): In de noodplannen heeft men er nu aandacht voor waar men iemand kan bereiken, niet alleen met een vast telefoonnummer. Ondertussen is er een telefoonnummer en een fax, maar gsm of e-mail zie ik nergens. Moet die informatie niet aangevuld worden?

Jo Decuyper: Inderdaad. Wij zijn van een oud naar een nieuw systeem overgestapt. De nieuwe e-mailadressen moeten erbij, maar niet de persoonlijke. Wij willen niet meer met persoonlijke e-mailadressen werken, alleen met de functionele.

Carina Van Cauter (Open Vld): Men moet dus weten waar men iemand in functie kan bereiken.

Jo Decuyper: De functie, niet de persoon.

Carina Van Cauter (Open Vld): En niet alleen via een vast nummer, maar ook per gsm en e-mail.

De **voorzitter**: Zijn er nog vragen? Il n'y a plus de questions. Il est presque 13 h 20. Nous reprenons nos activités à 14 h 00. Nous avons convenu hier d'avoir encore un bureau de la commission. Et il y a encore une Conférence des présidents. Nous savons quoi faire pendant ces quarante minutes.

Jo Decuyper: Sorry.

De **voorzitter**: Nee, het is nooit de getuige die daarvoor verantwoordelijk is. Het is gewoon een appel om te werken volgens een bepaalde timing. Ik moet u bedanken voor uw heel deskundige uiteenzetting en heb genoteerd dat u nog een aantal dingen zult bezorgen. Dat van 8.20 uur, om te weten wat daar de exacte bewoordingen van zijn.

Jo Decuyper: Ik zal de hoofdcommissaris die daarmee bezig is, vragen of hij de juiste bewoordingen daarvan kan terugvinden.

De **voorzitter**: Dank u wel.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Jean-Paul Labruyere, tweede commandant van de Dienst voor Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Jean-Paul Labruyere, deuxième commandant du Service d'Incendie et d'Aide médicale urgente de la région de Bruxelles-Capitale.

Le **président**: Chers collègues, maintenant une audition est prévue avec M. Jean-Paul Labruyere qui est le deuxième commandant du Service d'incendie et d'aide médicale urgente de la Région de Bruxelles-Capitale. C'était M. Labruyere qui était de service ce jour-là.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Jean-Paul Labruyere prête serment.

Dont acte. Monsieur Labruyere, je vous en prie, asseyez-vous. Bienvenue dans cette commission.

Jean-Paul Labruyere: Une petite requête, monsieur le président. Le document que j'ai donné à photocopier était mon original. Je le connais par cœur mais...

Le **président**: Si vous le connaissez par cœur, vous n'en avez pas besoin! On ne va tout de même pas vous priver d'un petit aide-mémoire!

On a convenu que vous fassiez une brève introduction de votre témoignage et après, il est de coutume que moi-même et la commission vous posions quelques questions.

Je vous donne la parole.

Jean-Paul Labruyere: Monsieur le président, mesdames et messieurs, bonjour.

J'ignore la formule réglementaire, mais je vous salue toutes et tous dans vos fonctions et vos qualités.

L'exposé que je vais faire comporte deux volets. Le premier va durer à peu près dix minutes. C'est un fil historique succinct des principaux événements du matin du 22 mars. Le second est un élément un peu plus réflexif, qui, à côté du déroulement, a pour but de montrer d'autres aspects de la gestion du centre d'appel.

La journée du 22 mars commence pour moi vers 8 h 10, où l'on me signale que le centre d'appel a reçu un

coup de téléphone du centre 100 de Louvain et que ce coup de téléphone s'est soldé par l'envoi de secours médicaux et de secours pompiers venant de la Région de Bruxelles. Je précise que ce coup de téléphone et ces envois se sont faits en parfait accord avec l'opérateur du centre 100 de Louvain. C'est le premier envoi vers 8 h 10. Partent de la Région de Bruxelles deux équipes médicales et quatre ambulances. Les équipes médicales sont celles de l'Hôpital Saint-Luc et de l'Hôpital militaire.

Accompagne également un convoi de véhicules pompiers qui comportent un officier, deux auto-pompes, une auto-échelle, un camion de secours et un véhicule qu'on appelle "faubourg".

Au moment où on appelle, la nature de l'accident n'est pas encore connue. Donc, l'envoi de secours a un caractère un peu général. Vers 8 h 35, je décide de venir en assistance aux secours sur place en demandant qu'on envoie une vague de cinq ambulances supplémentaires. Il est convenu à ce moment au téléphone, avec le Dr Koen Bronselaer, que les véhicules se rendraient au point de rendez-vous *Fly over*, seraient sur le groupe de parole des secours de la zone de Vlaams Brabant-West et qu'ils seraient à disposition. Ce que je vous dis ici peut être trouvé sur les bandes. J'ai dit au Dr Koen Bronselaer: "Tu les utilises ou non, ils sont à ta disposition pour le bien commun".

Un tout petit peu plus tard, à la demande du 100 de Louvain, partiront une équipe médicale de Saint-Luc encore et deux ambulances de plus.

Pour l'essentiel, dans notre assistance aux secours de Louvain, les choses en resteront là. Enfin de l'accident à l'aéroport.

Et puis au centre d'appel où je me trouve, c'est l'attente. C'est l'attente, avec l'espoir que tout va s'arrêter-là et la crainte que quelque chose d'autre ne survienne. On ne sait pas où. Et je me fais à l'idée que s'il y a un troisième attentat, s'il doit y en avoir un, se fera à l'aéroport encore. Et je m'étais trompé. A 9 h 11 - les temps qui sont indiqués sont des temps tout à fait réels, on les a vérifiés sur bande magnétique - , le centre 100 de Bruxelles reçoit un appel qui signale une explosion au métro Maelbeek. Il y a un instant d'hésitation, mais nous connaissons le métro, les explosions ne sont pas courantes. Il n'y en a pas. Donc au premier appel suivant quelqu'un est témoin et signale qu'une vingtaine de personnes sortent d'une bouche de métro et qu'elles sont blessées. Et donc à ce moment-là, le centre d'appel décide d'envoyer directement un double convoi de secours: l'un qui part de la caserne centrale et qui comporte un officier et les détails sont donnés (autopompe, échelle, ambulance, éclairage, camions de ventilation puisqu'il s'agit d'un lieu souterrain; l'autre qui part du poste Paul Brien, à côté de l'hôpital dit de Schaerbeek. C'est une autopompe et une auto-échelle. Ils se mettent en route vers 9 h 16 à peu près. On complète ce premier secours par une vague de trois équipes médicales (l'hôpital Saint-Pierre, l'hôpital de Schaerbeek, la clinique Sainte Elisabeth) et cinq ambulances. Une autopompe partira spontanément avec son ambulance, celle du poste Delta. Le centre d'appel est informé et on dit "roulez" parce que nous craignons à ce moment-là à quelque chose d'extrêmement sérieux.

Avant que les véhicules n'arrivent sur place, d'autres messages arrivent et nous décidons de l'envoi d'une autopompe supplémentaire – ça va faire 4 – et de trois ambulances supplémentaires également. Comme beaucoup de secours sont déjà partis sur Zaventem, on sollicite dans ce cas-là les ambulances de La Hulpe, pour répartir l'effort.

Les premiers secours pompiers et ambulances vont arriver vers 9 h 24, 9 h 25 soit une bonne douzaine de minutes après l'explosion. Ce temps de déplacement est normal. Et donc pompiers et ambulances arrivent. Les uns, venant de l'héliport vont se présenter dans la partie basse de la station, chaussée d'Etterbeek, les autres, venant de Delta et de Schaerbeek arriveront par la partie haute, rond-point Schumann et s'arrêteront rue de la Loi.

Vous voyez déjà le schéma que vous connaissez se dessiner.

À 9 h 26, on a identifié les messages des premiers véhicules sur place. Dans l'un de ces messages, j'entends mon collègue qui est le capitaine Jalet, le chef détachement, indiquer l'organisation d'un PMA. À 9 h 26, les secours sont sur place et commencent à organiser. En quatre ou cinq minutes, à 9 h 30, on nous annonce qu'il y a au moins 50 blessés. Le bilan s'établit assez rapidement et se précise même si par rapport au bilan final, il y aura encore des écarts.

À 9 h 30, le capitaine Grumeau qui est également de garde, devant la gravité de l'incident, part en renfort. Mon collègue du Bus de Warnaffe qui est également parti à l'aéroport se rend compte de la situation et, je dirais, rebrousse chemin à peu près au même moment.

Entre 9 h 28 et 9 h 45 à peu près, les secours vont s'organiser. Les sections des autopompes vont entrer dans la station et évacuer les victimes qui ne peuvent pas sortir par leurs propres moyens. Il y a environ 20 à 25 victimes à évacuer. Tout le restant des usagers a pu évacuer par lui-même mais malheureusement les morts sont toujours là. En un bon quart d'heure, la station sera vidée. D'une manière générale, les équipes de pompiers vont sortir les blessés et les amener jusqu'à l'entrée de la station. Aux entrées de la station, ce sont les ambulanciers qui vont prendre le relais et acheminer en zone sûre les blessés vers les deux PMA. Un PMA est un poste médical avancé (VMP en néerlandais).

Deux PMA vont s'ouvrir du fait de la configuration des lieux: l'un rue de la Loi à peu près à la hauteur de la sortie haute de la station, un autre s'ouvrira dans la partie basse, sur la chaussée d'Etterbeek. Pendant ce temps-là, d'autres renforts vont arriver des discipline 1 et discipline 2, entre autres deux SMUR et au total, environ 14 ambulances. Je dis environ parce que ces secours vont s'échelonner dans le temps et suivant le moment où "on fait la photo", vous en aurez 12, 14 puis 17, etc.

À 9 h 44 – 9 h 45, le commandant du Bus arrive sur place et le capitaine Grumeau arrive également en renfort. Il y a un bref entretien qui dure trois, quatre minutes. Le commandant du Bus descend avec un sous-officier et un membre des forces de l'ordre. Il examine la station et conclut qu'elle est évacuée. À ce moment-là, intervient également l'interdiction d'entrer davantage dans la station vu le risque de deuxième attentat. La station a pu être vidée de tout qui était vivant avant l'annonce ou l'ordre d'évacuer la station.

J'écris qu'à 9 h 50, la station de métro est considérée comme évacuée. Après une dernière inspection, les corps des personnes décédées sont laissés sur place et la station est fermée.

L'évacuation des victimes et la disposition des lieux a fait en sorte que les victimes les plus graves sont naturellement envoyées au PMA, chaussée d'Etterbeek. C'est ce qu'on appelle les victimes T1 et T2, T1 étant une urgence très importante. Le médecin qui gère le PMA décide rapidement d'évacuer ces victimes gravement blessées. L'évacuation commencera donc par le PMA chaussée d'Etterbeek.

J'écris ensuite que les PMA sont progressivement vidés. Le PMA bas, comme on l'a appelé, chaussée d'Etterbeek est vidé en premier lieu. On donne priorité aux victimes les plus graves.

À un moment donné, on décide de fermer ce petit PMA. Il ne reste plus que des victimes T2 et T3 pour des raisons essentiellement d'organisation et de facilitation de la gestion des secours. Gérer sur place deux PMA en même temps, c'est plus compliqué que d'en gérer un seul. Le docteur Vermeylen vous l'expliquera mieux que moi.

Vers midi, l'évacuation des blessés vers les hôpitaux se termine. Il ne reste plus que des T3 dans le PMA de la rue de la Loi. Pour ce faire, on va réquisitionner un petit autobus. On va mettre 30 personnes avec un accompagnement médical qui va faire le tour de quelques hôpitaux qui sont moins sollicités et qui va déposer ici cinq, là sept, huit victimes T3. Les hôpitaux sont Cavell, Molière, Anderlecht et, je crois, Saint-Rémi Sainte-Anne.

Un peu avant 13 h 00, les opérations de secours sont considérées comme terminées. Ceci c'est pour le fil conducteur général de l'intervention. Parallèlement, il y a des tas de choses qu'on ne voyait pas sur le terrain.

J'arrive ici à la deuxième page.

On a procédé pendant les opérations de secours à un réarmement des postes et casernes d'ambulances et de pompiers. En effet, au plus fort de l'action, entre 15 et 20 ambulances sont engagées. Il en reste une bonne dizaine à disposition pour la région ce qui n'est pas énorme. En collaboration avec la Croix-Rouge et en plein accord avec eux, les véhicules Croix-Rouge qui sont appelés en renfort vont aller d'abord sur le site de Maelbeek et aller ensuite se repositionner dans les postes et casernes du service d'incendie. C'est ce que détaille la seconde feuille que je vous ai donnée. Quatre ambulances vont aller se repositionner au poste

Delta, à la Plaine des manœuvres. Deux à la caserne d'Anderlecht, chaussée de Mons. Quatre à la caserne centrale et neuf en un poste volant qu'on a imaginé situé sur la Place de Palais. La raison en est qu'on ne savait pas ce qui se passerait dans le quart d'heure suivant. On a donc pris l'option d'avoir un poste d'ambulances relativement central sur la ville.

Un endroit dégagé et sûr, ce qui explique la disposition.

Si on fait les comptes, on peut dire qu'avec ces véhicules-là, le service d'incendie et la couverture d'ambulances sur la région était refaite. Refaite pour assurer le service quotidien mais également pour faire face à un troisième attentat si nécessaire.

Parallèlement également à ce renfort Croix-Rouge ont été amenés vers Bruxelles des renforts qui venaient des provinces. C'est un accord, une convention qui a été passée juste après les attentats de Paris qui a fait l'objet d'un courrier commun de l'Intérieur et de la Santé publique et qui demandait de prévoir des colonnes de secours venant de Gand, d'Anvers, du Hainaut et de Namur et qui fixait des points de rendez-vous. Les points de rendez-vous étaient les parkings à l'entrée de Bruxelles sur les autoroutes par lesquelles arriveraient les secours.

C'est ce que détaille le deuxième paragraphe. Les renforts des quatre provinces ont été appelés et sont positionnés comme suit. Ceux qui viennent de la province d'Anvers (Antwerpen), trois SMUR et cinq ambulances ont été stationnés à Puurs. À Gent, trois SMUR et cinq ambulances stationnés à l'Hôpital militaire Reine Astrid. Namur: deux SMUR, trois ambulances stationnés au poste Delta. Les secours du Hainaut sont arrivés un peu par hasard à la caserne de l'héliport et ont ensuite été réorientés vers l'Hôpital militaire. Un SMUR et cinq ambulances venant du Hainaut ont été envoyés au PMA.

Parallèlement aux secours sur le terrain, il y avait également une réorganisation en place et un renfort extérieur qui était prêt. Tout cela ne s'est pas fait sans travail et le centre 100, ce jour-là, a adopté une configuration particulière. On a partagé le centre 100 en deux parties: une partie pour la gestion quotidienne, une partie pour la gestion de la situation de crise.

De façon originale, dans la mesure où pour gérer Maelbeek on avait un tandem un infirmier, un opérateur 100, pour suivre les événements sur Zaventem, il y avait un opérateur 100 et une personne de la Croix-Rouge. On a également reçu en renfort l'infirmier du Limbourg qui s'est occupé de la gestion des colonnes qui venaient des provinces.

Je précise que cette organisation qui est exceptionnelle a pu être mise en place tout de suite parce que le timing était très particulier. Tous les services de secours se sont donnés la main ce jour-là et, devant l'attentat à Zaventem, les équipes qui quittaient la nuit sont restées pour la journée. Ça a permis de renforcer les équipes directement.

On avait également par bonheur des formations qui étaient en cours pour les opérateurs à la même caserne. On a récupéré ces opérateurs pour compléter l'effectif.

On s'est donc trouvés à presque vingt opérateurs 100 alors que d'habitude ils sont huit à dix. Cela a permis de déployer et reconfigurer immédiatement le centre d'appel.

En conclusion, je propose trois ou quatre réflexions.

D'abord, je voudrais rester humble et dire que l'heure de survenance, 8 heures du matin, a permis de disposer d'équipes de secours renforcées dès le début. En outre, le timing du double attentat, entre une heure d'écart, a permis l'activation précoce de toutes les structures. En fait, les structures se sont renforcées quasiment spontanément avant que n'arrive Maelbeek.

Je veux également souligner que le bon déroulement général sur Bruxelles est dû en bonne partie au fait que les intervenants se connaissent, se connaissaient et s'étaient entraînés ensemble au travers des années. Je plaide ici pour qu'il y ait des exercices réguliers à différents niveaux.

Un élément favorable également a été la qualification du personnel et l'existence de plans. La qualification a

permis au personnel d'endosser des rôles qu'ils n'ont pas d'habitude mais de le faire avec compétence.

Alors, il y a le bémol que tout le monde connaît, que les communications radios et téléphoniques, saturées sans doute, ont rendu plus malaisées certaines phases d'opérations. Mais elles ne les ont pas complètement entravées, je précise. On avait une communication sur trois à peu près.

Voilà, je suis à votre disposition.

De **voorzitter**: Dank u, commandant. U kunt de vertaling gebruiken als u dat wenst.

Ik wil meteen inpikken op wat wij eergisterenmiddag hebben vernomen van dokter Mergny. Hij heeft ons erop gewezen dat er een onderbenutting is geweest van de capaciteit die voorhanden was in Brusselse ziekenhuizen. Hij heeft voornamelijk gewezen op het ziekenhuis Saint-Luc. Daardoor moesten slachtoffers worden doorverwezen naar ziekenhuizen die verder af van de luchthaven van Zaventem waren gelegen.

Il a parlé d'une communication qui n'était peut-être pas parfaite entre les deux centrales, celle de Louvain et celle de Bruxelles. Je pose la question puisque ça me paraît important aussi dans le contexte que la centrale de Bruxelles est la seule centrale dans notre pays qui n'est pas en fait guidée. "Guidée", ce n'est pas le mot.

Brussel is de enige centrale die niet federaal wordt aangestuurd. Mijn vraag is of die communicatie tussen Brussel en Leuven volgens u wel optimaal is. Als ze niet optimaal zou zijn, waaraan wijt u dat dan? Zou het feit dat dit de enige centrale is die niet federaal wordt aangestuurd, daarbij een rol kunnen spelen?

Je vous pose cette question parce qu'en fait, c'est avec ce sentiment-là qu'on a terminé nos travaux hier soir. Donc, je fais un peu la liaison entre ces deux.

Jean-Paul Labruyere: À mon sentiment, monsieur le président, la raison, s'il y en a une, n'est pas là; certainement pas. Nous avons des contacts – je crois que cela se trouve ailleurs dans le texte – avec d'autres centres d'appel (Mons, Gand, Anvers) et cette notion d'organisation un peu différente n'apparaît nulle part.

La communication a été plus difficile que d'habitude car il s'agissait de circonstances tout à fait exceptionnelles. Si nous avions envisagé différents schémas de déroulement d'attentats sur Bruxelles, nous n'avions pas pris en compte – on n'a pas tellement de temps pour tout préparer non plus – l'hypothèse où on le ferait sur deux centres d'appels voisins. Ceci pose la question du partage des ressources et le partage des communications, alors que les deux centres sont très largement occupés, sont presque noyés sous un flot d'informations. C'est une situation qui est assez compliquée à gérer. Et donc, il y a des choses qui sont faites un peu par approximation.

Quand je décide, vers 8 h 35, que 5 ambulances seraient les bienvenues, je me base sur des éléments d'observation que je suis prêt à expliquer, mais ce n'est certainement pas dans l'idée de faire concurrence ou quoi que ce soit, à qui que ce soit; c'est dans l'intérêt du bien commun et des gens qui sont sur place.

Vous parlez en particulier de la fermeture de l'hôpital St Luc. J'avoue que je ne connais pas la raison qui a fait que cet hôpital était considéré comme fermé. Je crois qu'il faut la chercher dans le fait qu'on a peut-être pris trop de précautions et qu'on a craint, à un moment donné, que l'hôpital soit submergé par un flot de patients et qu'on s'est dit qu'on n'allait pas y envoyer un deuxième. L'orientation des patients s'est donc faite différemment. Je pense que c'est de ce côté-là qu'il faut chercher.

Mais il n'y a pas eu d'idée d'exclusive ou quoi que ce soit. Parce que si vous regardez les secours qui partent: deux équipes médicales partent de l'hôpital St Luc pour aller sur l'aéroport, une équipe médicale part de l'hôpital militaire pour aller sur l'aéroport. Il n'y a pas eu l'idée d'exclure qui que ce soit. Je crois que c'est vraiment dans la complexité et dans l'aspect inédit de la situation qu'il faut chercher la raison de cet élément.

Le **président**: Merci pour cette réponse.

Ik kijk naar de andere leden die op dat punt of op andere punten nader willen ingaan. Y a-t-il des collègues qui demandent la parole? J'ai comme orateurs M. Miller, M. Dallemagne, Mme Onkelinx,

Mme Van Vaerenbergh et M. Van Hecke.

Ik neem ze even in volgorde van handopsteking.

Richard Miller (MR): Merci, monsieur, pour votre exposé et pour l'ensemble des informations précises que vous avez apporté.

Je suis frappé, depuis le début de nos travaux, par l'importance des procédures et de tout ce qui a été préparé avant par les différents représentants de l'autorité publique, des services d'ordre, etc., pour faire face à d'éventuelles catastrophes, comme celle que nous avons malheureusement connue.

Une question me vient, après vous avoir entendu, notamment lorsque vous avez évoqué le fait qu'on n'avait peut-être pas suffisamment envisagé le cas d'avoir une répartition sur deux zones, également le fait, peut-être, d'avoir pris un excès de précautions, que je ne vous reproche pas, je comprends parfaitement la situation que vous avez dû vivre. Alors, j'en reviens à l'importance des procédures, qui sont des procédures que l'on applique, je ne dirais pas systématiquement et automatiquement, mais en tout cas, elles doivent être respectées grâce à un entraînement suivi. Ma question est celle-ci: disposiez-vous de procédures adéquates? Étaient-elles connues? Ont-elles fait l'objet d'évaluations et d'exercices? Enfin, quels sont les enseignements que vous tireriez ou auxquels vous avez peut-être déjà réfléchi depuis ce qui s'est passé? Voilà un premier questionnement.

Deuxième questionnement: depuis le début de nos travaux, on rencontre cette énorme difficulté en termes de communication. Visiblement, cela a eu des conséquences importantes. À un certain moment, vous ayez dû – je pense que c'est dans votre note – procéder par des sms, des sms qui n'arrivaient pas, etc., etc. Je ne sais pas, je ne suis pas technicien. Mais y a-t-il un problème de normes de gsm sur la Région bruxelloise? Doit-on envisager de revoir ces normes?

Jean-Paul Labruyere: Votre première question porte sur la préparation et les exercices.

La manière dont les secours et l'aide médicale urgente – ce qu'on appelle la discipline 2 – ont travaillé le 22 mars est tout à fait exceptionnelle en regard du fonctionnement ordinaire de l'aide médicale urgente. J'ai dit à l'un et l'autre qu'usuellement, un centre d'appels envoie un secours à personne, c'est souvent presque à une personne. Exceptionnellement, pour deux, trois ou quatre personnes, lorsqu'on a un accident de roulage avec plusieurs personnes impliquées. Une fois tous les cinq ans, pour 30 personnes, plus ou moins légèrement blessées, lorsqu'un bus ou un tram de la STIB rencontre un camion. Donc, les circonstances d'entraînement sur des blessés multiples sont peu nombreuses, très peu nombreuses.

Le plan qui existe, qui existait anciennement et qui est toujours d'ailleurs à la Santé publique, le plan médical, si vous le lisez, il vous dit: à partir de 10 victimes, on va envoyer 5 ambulances et 3 équipes médicales; par tranche suivante, c'est 5 ambulances et une équipe médicale. Et puis, le plan s'arrête là. Ce qui donne clairement la préoccupation générale de ce plan. C'est un plan quotidien de temps de paix, si je puis dire.

Le temps ici est tout à fait exceptionnel. Et cela peut se trouver dans le courrier électronique que j'ai adressé au lendemain des attentats de Paris. Je suis au centre 100 depuis des années et on n'y reste pas sans se poser des questions quand il se passe quelque chose à l'étranger. On refait le schéma pour voir si on pourrait faire la même chose sur la Belgique. J'ai donc écrit à la Santé en disant que le plan, tel qu'il est aujourd'hui écrit, nous conduirait, dans le cas de Paris (100 victimes) à mobiliser 50 ambulances et quelque chose comme une dizaine d'équipes médicales, si on le prend au pied de la lettre. Il fallait donc se demander s'il ne faut pas, devant un plus grand nombre de victimes, introduire des nuances au-delà de 50 blessés, par exemple. Et la Santé a bien voulu suivre ce projet. C'est comme ça qu'ont été publiées deux notes venant conjointement des ministres de l'Intérieur et de la Santé, qui donnent pour la première fois des notions de colonnes de renfort. Disant ceci: si les colonnes de renfort viennent de Gand, elles s'arrêteront à l'hôpital militaire, parce qu'il y a un parking, il y a de quoi les accueillir, il y a de quoi les compter. Même chose pour une colonne qui vient d'Anvers. L'UZ VUB n'est pas reprise parce que pour l'instant, il y a des travaux de tramway dans la chaussée, donc elle n'est pas facilement accessible. Les secours qui viennent par l'autoroute de Namur s'arrêtent au poste Delta.

Les idées sous-jacentes sont qu'on n'est pas sûrs absolument que les communications radiophoniques vont

bien fonctionner. Peut-être que l'équipage n'aura pas d'entraînement. Peut-être qu'il n'y aura pas d'opérateur au centre d'appels pour bien écouter. Je suis ingénieur et donc l'idée est une idée de fonctionnement dégradé. Cela veut dire que le véhicule s'arrête sur le parking du poste pompiers. Il y a un téléphoniste et il va sonner pour dire: "je suis là". Et entre les postes avancés et la caserne centrale, il y a des lignes téléphoniques privilégiées, en fibre optique, qui ne sont pas accessibles au grand public.

Ces points de rendez-vous ont été choisis pour leur robustesse et leur simplicité. Également pour des raisons stratégiques, parce qu'on ne souhaitait pas trop avancer les secours dans Bruxelles, ne sachant pas s'ils seront utiles, ne sachant pas où ils devraient être utiles et aussi dans l'hypothèse d'un attentat sur la province d'où ils viennent, auquel cas ils devraient pouvoir rebrousser chemin.

Tous ces éléments sont à la base de ce premier choix.

Maintenant, ce choix n'a pas été beaucoup plus loin. On a commencé à faire quelques exercices de simulation téléphonique à partir de janvier. J'ai un collègue, le lieutenant Van Gijsegheem, qui m'a demandé, un matin, si on ne ferait pas essai; c'était un dimanche matin. Et donc, il a pris son téléphone et il a téléphoné à Gand, Anvers, Mons et Namur en disant: "c'est un exercice. Si tantôt, il y a une explosion à Bruxelles, désignes cinq ambulances, une équipe médicale de ta zone. Tu les envoies et tu fais comme si on l'envoyait à Bruxelles. Tu demandes simplement de s'annoncer, de prendre la radio, de faire un contact radio avec son centre d'appels (par exemple, Gand) et ensuite, vous prenez contact avec Bruxelles, pour familiariser les gens avec ce genre de disposition, qui est tout à fait exceptionnelle."

Il l'a refait au mois de mars; on a complété l'exercice en disant "estimez le temps pour arriver sur Bruxelles", de façon à voir quand arriveraient les renforts, et on a reçu une série de réactions de gens qui disent "oui, c'est une bonne idée mais il faut s'organiser, il faut se concerter!" Mais l'attentat ne prend pas rendez-vous!

Ceci pour dire que oui, les exercices le font mais qu'il y a des cliquets de mentalités – un mot difficile – non, disons des habitudes plutôt, qui font que ce pays n'est pas spontanément organisé pour réagir sur ce modèle-là. La manière dont on a fonctionné le 22 mars, ce n'est plus le 'secours à personnes', c'est une forme de machine de guerre qui s'est mise en route pour contrer une situation de guerre.

Je ne pensais pas en parler mais une chose à laquelle je demanderai plus tard à réfléchir si c'est possible, c'est que d'initiative, nous distrayons des moyens destinés aux zones de Gand, d'Anvers, etc. pour un cas hypothétique dans certaines mesures. Donc de quel droit je réquisitionne des moyens pour un danger que l'on estime probable mais qui n'est pas avéré? Dans quelle mesure faut-il distraire ou pas ces moyens? Donc on est dans un mode de fonctionnement tout à fait différent que la loi ne prévoit pas; elle laisse la porte ouverte mais ne prévoit pas explicitement. Ce sont les attentats de Paris qui ont fait en sorte que les points de vue ont commencé à changer.

Maintenant, j'ajoute que le jour même, la solidarité a remarquablement fonctionné, tant du sud que du nord, dans le sens "s'il te faut encore quelque chose, dis-le, on le fera". Et ça, ça faisait très chaud au cœur le jour même dans la difficulté. Donc il y a une question de travail, de préparation, d'entraînement de ce côté-là. Ceci dit, je ne jette absolument pas tout parce que sur place, les secours qui sont intervenus ont montré le fruit du travail de la Santé publique; chacun a trouvé assez facilement son rôle, donc les rôles étaient connus. Ils savaient ce qu'ils devaient faire, comment s'organiser; ils ne l'ont jamais fait à cette échelle-là tout simplement.

Richard Miller (MR): Et par rapport aux normes gsm?

Jean-Paul Labruyere: Là je ne sais pas vous répondre. Ce sont des tâches d'ingénieur du bâtiment et je ne suis pas ferré en télécommunications à ce point-là.

Par contre, ce que je peux dire, c'est qu'on a eu un pic extrêmement important de communications sur quelques centaines de mètres carrés et pendant un laps de temps très court. S'il faut dimensionner un réseau de communications pour faire face à des pointes pareilles sur l'ensemble d'une surface, il y a un investissement auquel il faut réfléchir.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le commandant, je veux d'abord vous féliciter pour l'organisation des

secours, vous et vos hommes, et pour l'aide remarquable que vous avez pu apporter aux victimes du 22 mars.

Je voudrais revenir sur la question de la communication puisqu'elle est évidemment centrale.

M. Engels qui était le chef fonctionnel du centre 112 de Louvain nous a dit: "un des problèmes, c'est que nous n'avons pas de communication digitale de 100 à 100 et que nous avons dû décrocher notre téléphone pour appeler les pompiers de Bruxelles, et que du coup, la communication n'a pas été très bonne." Il y a eu une incompréhension sur ce qui se passait à Zaventem à ce moment-là, d'où le départ d'une colonne "avons en difficulté". Est-ce que vous pouvez confirmer qu'effectivement, cette colonne qui part à 8h10 ne sait pas exactement quelle est la nature de ce qui se passe à Zaventem et qu'elle part pour des avions en difficulté éventuellement? Est-ce que vous pouvez nous dire si cette question de communication a déjà trouvé une solution aujourd'hui, puisque la menace persiste? Est-ce qu'il y a déjà des mesures qui sont prises aujourd'hui par rapport à cette question de communication?

Un des autres intervenants disait "moi j'aurais bien voulu utiliser WhatsApp mais je ne connaissais pas WhatsApp". Est-ce qu'il y a par exemple des briefings aujourd'hui pour avoir des modes alternatifs de communication en cas d'urgence?

Jean-Paul Labruyere: Alors pour l'aspect "communication digitale", vous avez raison, il y a un projet qui a été initié. Puis, le collègue qui est en charge a d'autres chats à fouetter et n'a pas poursuivi la chose. On l'a relancé il y a trois ou quatre mois. C'est le mode de communication qu'on appelle XML. Il est aux trois quarts prêt mais il n'est pas fini. Je lui avais déjà demandé il y a quelques mois, "clôture, clôture, ne laisse pas en plan". Maintenant, j'aurais dû pouvoir prendre l'appel, l'échange de communication entre l'opérateur de Louvain et celui de Bruxelles. Je vous dis, le premier envoi s'est fait en accord. "Je t'envoie les pompiers?", "oui". "Pour les ambulances, qu'est-ce que tu veux?" Les ambulances qui sont indiquées comme 'parties', je ne sais pas si c'est nous qui les avons alertées ou si c'est Louvain qui l'a fait directement. Mais le choix des véhicules et leur position de départ sont manifestement faits en accord entre les deux opérateurs.

L'avion en difficulté, c'est l'opérateur de chez nous qui s'est dit "qu'est-ce qui se passe?" et qui a regardé dans son tableau d'envoi préprogrammé. Vous devinez qu'il n'y a pas en préprogrammé "attentat à Zaventem". Je caricature un peu. Il a dit "j'ai pris ce qui correspondait le mieux à ce qu'on me disait". Donc, ce n'est pas l'incompréhension. Dans les premières minutes, on ne sait pas très bien ce qui se passe. On sait que c'est une explosion. La première information, c'est dans la gare routière, puis ce sera modifié, etc. Les images vidéo vont nous apporter d'autres informations, plus vite même que les secours sur place. Donc ce n'est pas en méconnaissance, c'est plutôt "je n'ai pas exactement ce qu'il me faut dans le standard, je prends ce qui colle le mieux". Il savait donc qu'il y avait une différence et s'est dit "j'ajuste".

Pour WhatsApp, j'y viens. À mon sens, le réseau ASTRID est dimensionné simplement pour un certain trafic sur Bruxelles; il a même été rehaussé. Mais la pointe a été telle à ce moment-là que je crois qu'elle n'aurait pas su être absorbée. Donc, on anticipe un peu ici sur des travaux en cours: ne faut-il pas plutôt s'orienter, en cas de surcharge ou de surcharge probable, vers le dégagement d'autres moyens de communication, auxquels on s'accorde et auxquels on s'entraîne. C'est probablement la solution la plus pratique et la plus économique.

De même également que j'ai défendu pour le centre d'appels des communications filaires classiques, sauf une fibre optique entre le centre d'appels, les postes avancés, le CIC, de façon d'être à l'abri de tout embouteillage. Mais ce genre de chose est un calcul qui ne rapporte pas beaucoup quand on est patron d'un centre d'appels dans le sens "qu'est-ce qui nous ennuie avec son truc, alors que ça ne sert jamais". Sauf quand il y a une grande pointe qui se présente.

Laurette Onkelinx (PS): Tout d'abord, je voudrais également vous remercier, commandant, pour votre excellent témoignage et vos premières propositions qui nous serviront énormément pour les recommandations de cette commission.

Vous avez dit qu'on ne peut tout prévoir par des lois et arrêtés mais qu'à un moment, c'est la qualité des prestations sur place qui permettra ou non de sauver des vies. J'en profite pour remercier les pompiers, les équipes médicales qui ont fait un travail remarquable. C'était en quelque sorte une situation de guerre et il

fallait être créatif pour prendre la situation en main.

Vous avez dit également qu'en général, la communication passe très bien entre Bruxelles et les autres centrales, Wallonie et Bruxelles. Ce fut un peu plus compliqué entre Bruxelles et Louvain et des déclarations ont été faites par des pompiers, une secrétaire d'État disant que des problèmes se sont posés.

Je voudrais connaître votre sentiment. Y a-t-il vraiment eu des problèmes, des incompréhensions? N'a-t-on pas voulu des pompiers? A-t-on estimé que, dans le chaos général, il fallait peut-être s'organiser différemment? Il serait intéressant de connaître votre sentiment par rapport à une polémique qui est née début de cette semaine.

Lors de votre première intervention, vous avez dit: "À 08 h 10, on est interpellé et directement, on prend les premières mesures". Ensuite, vous avez complété par: "Et là, on est dans une situation d'attente. Que se passera-t-il? Y aura-t-il une troisième explosion? Je pensais même que c'était à Zaventem. Je me suis trompé. Ce sera à Maelbeek!".

Avez-vous l'impression, est-ce une intuition, une série d'informations qui vous ont été communiquées vous poussant à avoir cette opinion, selon laquelle il s'agissait d'un attentat de type terroriste qui pouvait, dès lors, concerner plus largement Zaventem ou d'autres zones? En effet, certains disent qu'à ce moment-là, ce pouvait être une explosion d'une toute autre nature évidemment!

Jean-Paul Labruyere: La question de la polémique! Je dis parfois que je suis un vieux de la vieille. J'ai vu beaucoup de choses et je me suis souvent trompé.

La raison, la différence est que la perception des procédures est un peu différente. Si l'on prend la procédure telle qu'elle est écrite aujourd'hui, normalement, pour envoyer des renforts conséquents, un centre d'appel doit attendre effectivement l'arrivée du médecin-directeur sur place.

À Bruxelles, instruit par l'expérience, mais aussi vivant dans un climat un peu différent de Louvain, nous avons pris plus de liberté. Donc, j'ai toujours défendu le fait que le fameux plan de secours médical (le PIM) peut être déclenché par d'autres personnes que le médecin-directeur si on est en présence d'informations probantes et crédibles. J'ai toujours défendu le fait que le centre d'appel lui-même pouvait déclencher, avant l'arrivée du médecin-directeur, s'il avait suffisamment d'informations. Si effectivement, les forces de l'ordre nous disent qu'il y a 15 blessés par terre, on lancera la première vague. Si la première ambulance arrivant sur place me dit: "Je compte et j'en ai 23", on enverra une première vague et peut-être un peu plus d'emblée avant l'arrivée du médecin-directeur.

L'officier pompier peut le faire aussi et, dans chaque cas, j'ai défendu le fait que ce soit sur la base d'une argumentation, d'une description crédible, efficace de la situation. Donc, on a accordé aux opérateurs du centre d'appel une liberté plus importante. Vrai ou faux? Juste ou pas juste? Je suis ingénieur et on m'a toujours appris à raisonner sur la base d'éléments que je peux observer. J'ai tendance à accorder la même confiance à tous les opérateurs du centre d'appel. On les entraîne en disant: "Si tu vois ceci, si tu reçois telle information, tu suis la procédure, tu envoies le médecin-directeur, mais tu déclenches une première vague et tu n'attends pas".

À plus forte raison que, parmi les premières équipes médicales qui arrivent sur place, il y a souvent un débutant, une débutante. Cela peut arriver chez les pompiers aussi. Et quand on est confronté à un spectacle de 15, 20, 30 blessés, vous éprouvez de très fortes émotions et pouvez perdre temporairement une partie de vos moyens, raison pour laquelle il faut s'entraîner. On ne se prémunit pas de tout, mais cela facilite les choses.

Le médecin, de par son éducation, est entraîné à soigner un patient et on lui demande du jour au lendemain de se pencher sur 30 personnes et de n'en soigner aucune. On lui demande, au contraire, de sauter de l'un à l'autre pour faire un premier tri pour, à la rigueur, ne même pas soigner et dire: "Il me faut d'abord des renforts. J'ai organisé un local d'accueil." C'est en bonne partie à l'opposé de ce qu'on lui enseigne. Un des médecins de l'hôpital St-Pierre, le docteur de Villenfagne, qui était au PMA Chaussée d'Etterbeek, m'a dit: "Cela ne se trouve pas dans les livres!".

C'est la raison pour laquelle – c'est ce que j'ai toujours défendu à Bruxelles –, il faut être plus souple dans la mise en œuvre du plan, tout simplement. Et mon collègue de Louvain a probablement suivi davantage la directive et nous avons pris des libertés en accord avec le monde médical bruxellois en disant: "Il vaut mieux un envoi de trop qu'un envoi trop tard". Il ne faut pas aller beaucoup plus loin. Donc, la polémique ne va pas plus loin. Il ne faut pas chercher plus loin à mon sens.

Par ailleurs, nous suivions des entraînements, nous étions relativement sous l'influence des événements de Paris et je dirais, non pas le doigt sur la gâchette mais vraiment sur le qui-vive en règle générale. Les gens ont donc réagi beaucoup plus rapidement dans le cas de Maelbeek.

Vous parliez également de l'aéroport. Oui, il y a eu du flottement comme il y en a eu sur l'attentat de Bruxelles, car pendant les dix premières minutes, on ne savait pas très bien ce qu'il se passait. On savait que c'était une explosion. On ne savait pas s'il y en avait une, deux ou trois. Il y a eu du flou. La première annonce parlait de la gare routière et cela ne correspond pas. Les images arrivent vers 08 h 15 et nous sommes suspendus entre le moment où les images commencent à arriver, on voit ce hall qui fume, les vitres qui sont brisées et on essaye d'entendre les secours qui ne sont pas encore sur place. Les images média se précisent et on se dit : "Il n'est pas possible qu'une explosion d'ordre naturel se produise dans cet endroit! Ce hall est vide en réalité. Quelque chose a dû se passer!" On a peut-être un peu trop rapidement orienté vers l'option attentat, mais c'est ainsi. Le filtrage d'informations est difficile.

Je vais prendre le cas de Maelbeek que je connais mieux. Maelbeek se déclenche, il y a un flottement de une ou deux minutes en disant "oui, non?" et on dit "20 personnes sortent blessées de la bouche du métro", donc on se dit: "On y va" et trois ou quatre minutes plus tard, on nous dit: "Il y a de la fumée qui sort du métro Schuman." Je me dis "et maintenant, on fait quoi?" La première chose, c'est réanalyser et puis, il apparaît que c'est la fumée de l'explosion qui, emportée par le vent, arrive au métro Schuman.

Quelques instants plus tard, c'était: "Il y a une fusillade à Belgica!" Que faut-il faire? Réagir? Ne pas réagir? Essayer de recouper l'information rapidement. Ce fut ainsi pendant un quart d'heure. C'est difficile de bien réagir!

Laurette Onkelinx (PS): Vous, c'est la question que vous posez à 8h10?

Jean-Paul Labruyere: À 8h10, je ne savais pas. On a dit "on envoie" et c'est d'ailleurs pour ça qu'on n'a pas envoyé plus. On a dit "envoie une première vague et on attend les retours d'information". C'est la règle que l'on donne toujours. On envoie quelque chose qui semble suffisant sur la base que l'on a et on attend le retour d'info. D'autant plus que sur la zone du Brabant flamand, nous venons en assistance. Je précise toujours: le maître d'œuvre, c'est Louvain, la zone de Vlaams Brabant West.

De **voorzitter:** Mevrouw Van Vaerenbergh, u hebt het woord.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik heb dezelfde vraag als mevrouw Onkelinx.

U hebt dus geen exact tijdstip waarop u de confirmatie had dat het effectief om een aanslag ging? U zegt dat u aan het wachten was en dat u een volgende aanslag vreesde, maar u kunt daar geen specifiek tijdstip op kleven?

Jean-Paul Labruyere: U hebt ook gelijk. Op welk moment die informatie precies voldoende was bevestigd, kan ik ook niet precies zeggen.

De telefoon kwam binnen en de eerste gekwetsten zijn relatief vlug aangekomen in het Militair Hospitaal en het UZ VUB. Rond 8.15 uur zijn de eerste gekwetsten spontaan met een taxi of wagen aangekomen. Dan is er een flux van informatie gekomen over al dan niet een aanslag, maar wij waren zeker dat er zware ontploffingen waren geweest. De oorzaak die aan de basis ligt van het accident is nog niet gekend, maar wij weten dat er meerdere ontploffingen en serieuze gekwetsten zijn. De oorzaak zelf en de *why* is altijd de laatste vraag waarop men antwoordt.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Dan heb ik nog een tweede vraag.

Zij gaat eigenlijk over de hulpverleners zelf. Zij hebben die dag uiteraard het beste van zichzelf gegeven, maar hoe is men op die dag zelf en nadien omgegaan met de hulpverlening aan de hulpverleners? Hebben zij nadien psychologische bijstand gekregen?

Jean-Paul Labruyere: (...)

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Mijn vraag gaat over de hulpverlening aan de hulpverleners zelf. Zij hebben die dag uiteraard het beste van zichzelf gegeven. Hebben zij nadien of vanaf die dag zelf al psychologische bijstand gekregen? Duurt die nog altijd voort? Kunt u daar iets meer over vertellen?

Jean-Paul Labruyere: De psychologische bijstand was inderdaad meer dan in de maak na de aanslagen in Parijs. Er is een eerste psychologische ondersteuning gegeven aan de mensen die dat vroegen op de dag zelf. Men heeft hen vrij gelaten, wanneer zij naar hun post en kazerne teruggingen, om hun prestaties gedurende 24 uur al dan niet voort te zetten. Aan de mensen die wilden spreken, heeft men gezegd om te komen spreken en dat er naar hen zou worden geluisterd. Er zijn psychologen daarvoor aan het werk gezet. Ik weet niet meer of dat de dag zelf was, maar zeker in de dagen onmiddellijk daarna, zowel voor de mensen die op het terrein waren geweest als voor de aangestelde mensen van de 100, hoewel hun werkelijkheid een beetje anders was.

De **voorzitter**: Mag ik nu naar collega Van Hecke gaan, want uw punt is al een beetje gepasseerd. Dat kan dadelijk nog?

Collega Van Hecke, u hebt het woord.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, op mijn beurt dank ik de spreker voor de toelichting.

Mijnheer Labruyere, ik wil nog even verdergaan over de communicatie en de rol van uw dienst 100 die specifiek is. U valt niet onder de federale dienst, er is een specifieke situatie in Brussel.

Vanmorgen hebben wij gehoord dat de beslissingen van het Crisiscentrum via de dienst 100 van Brussel zouden zijn bezorgd aan de MIVB?

U bent verbaasd? Vanmorgen heeft iemand van de MIVB dat gezegd.

Mijn eerste vraag is: wat is uw rol als dienst 100 wanneer het nationaal Crisiscentrum beslissingen neemt? Vanmorgen is ons gezegd dat die communicatie via de dienst 100 verloopt. Bijvoorbeeld: om het metronet te sluiten, moet u de MIVB op de hoogte brengen. Mijn vraag is of u dat kunt bevestigen of niet. Ik zie het antwoord al aan uw houding.

Dat verbaast mij, mijnheer de voorzitter. Ik meen dat wij dan nog wel wat werk zullen hebben.

Mijnheer Labruyere, de tweede vraag is of u specifieke opdrachten hebt gekregen van het nationaal Crisiscentrum, of van het regionale crisiscentrum, of van de hoge ambtenaar? Zijn dit mensen of organen die u opdrachten geven in zo'n crisissituatie?

Mijn derde vraag gaat over de band met Leuven, waar wij het al over gehad hebben. U zegt dat de twee centrales Leuven en Brussel naast elkaar werken en dat dit complicaties geeft omdat zij soms een beroep kunnen doen op dezelfde capaciteit: dezelfde ziekenhuizen bijvoorbeeld. Het probleem van Saint-Luc.

Zou dit probleem opgelost kunnen worden door samen oefeningen te doen? Bestaat dat? Gebeurt het dat twee centrales, de diensten 100 van Leuven en Brussel bijvoorbeeld, of andere, samen oefenen voor grootschalige incidenten, waarbij beiden een beroep kunnen doen op dezelfde diensten? Ik noem de brandweer, de ziekenhuizen, de medische component, en dergelijke meer.

Tot daar mijn vragen.

Jean-Paul Labruyere: Ik ben naar de dienst 100 van Brussel teruggekomen na een paar jaar afwezigheid.

Ik was op de dienst 100 tot 2008. Ik heb die verlaten, en ben teruggekeerd verleden jaar, met een pak werven.

Eén van de werven was inderdaad de communicatie met de burelen. Er waren reeds contacten gelegd voor de aanslagen, en 22 maart in het bijzonder, om een aantal probleempjes van samenwerking en grensproblemen op te lossen op een faire manier. Die zaak was onderweg. De polemiek die nu ontstaat, is dus een beetje tegenproductief. Dat is een deel van het antwoord.

Wat was uw andere vraag alweer?

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): De andere vraag gaat over de rol van de dienst 100 in Brussel als schakel in de communicatie tussen Crisiscentrum en metro.

Jean-Paul Labruyere: Ik heb dat nooit gelezen of gehoord. Het sluiten van de metro hangt voor zover ik weet af van onze minister-president of de directeur van de MIVB. Wij zijn een orgaan om hulp te sturen en te beheren, om zo goed mogelijk de capaciteit van de ziekenhuizen te gebruiken. Normaal hebben wij geen beslissingsrecht op dat gebied. Wij hebben ook geen recht op de politie.

De **voorzitter**: Dit is een belangrijke tegenspraak met hetgeen wij vanochtend hebben gehoord.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik wil mij verduidelijken. Er werd niet gezegd dat u beslist ...

De **voorzitter**: Dat het instrument gebruikt wordt.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Er werd gezegd dat de beslissing van het Crisiscentrum naar de dienst 100 gaat en dat u die informatie doorgeven aan de MIVB. Er werd niet gezegd dat jullie beslissen.

Le **président**: Pour être très clair, on nous a dit ce matin que l'information qui émane par exemple du centre de crise est diffusée par le biais de la centrale 100.

Jean-Paul Labruyere: C'est la première fois que j'entends ça. Het is de eerste keer dat ik dat hoor.

De **voorzitter**: Wordt vervolgd.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, ik denk dat wij misschien wel een confrontatie zullen moeten organiseren volgende week.

De **voorzitter**: Dat moet uitgeklaard worden.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Dat is zeker.

De **voorzitter**: Hebt u nog vragen?

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijn vragen zijn gesteld, tenzij nog de vraag of er specifieke opdrachten vanuit het regionaal crisiscentrum gekomen waren naar de dienst 100.

Le **président**: Spécifiquement sur le point de la contradiction... Sur le rôle de la centrale 100...

Philippe Pivin (MR): Non, sur le rôle du ministre-président.

C'est la même chose. Je comprends. On parle de la centrale 100, on parle de qui ferme. Vous dites: "Ce n'est pas le 100. C'est la première fois que je l'entends. Nous l'avons aussi entendu ce matin, mais vous dites: "C'est le ministre-président qui prend la décision de fermer." J'ai bien compris?

Jean-Paul Labruyere: Je ne sais pas si c'est le ministre-président, mais j'imagine que ce doit être une autorité relativement élevée dans la Région, dans la mesure où la fermeture de ce réseau de transports publics a des conséquences particulièrement importantes sur le fonctionnement de la vie à Bruxelles.

De **voorzitter**: Het gaat niet over de beslissing.

On ne parle pas de prendre la décision. C'est une décision ou une instruction qui est donnée, émanant, par exemple, du Centre de crise. Et on utilise l'instrument de la centrale 100 pour les distribuer.

Jean-Paul Labruyere: J'ai bien compris votre question.

À ma connaissance, non. On a déjà suffisamment à faire en termes de responsabilités. On nous demande effectivement d'alerter le centre de crise provincial, ça oui. Il y a une collaboration du centre de crise provincial ou de l'arrondissement de Bruxelles dans la mesure où il y a une répartition des tâches, qui ont un rôle stratégique. Ils ont un rôle plus opérationnel. Nous avons, ce jour-là, envoyé deux officiers chez l'ex-gouverneur devenu haut fonctionnaire pour assurer cette liaison. Mais il y a une répartition des tâches qui est prévue par les arrêtés qui décrivent la planification d'urgence. C'est codifié. Mais, nous, devoir alerter le métro pour le fermer, c'est la première fois que j'entends quelque chose. Non, alerter... Transmettre l'information.

Le **président**: C'est cela, oui.

André Frédéric (PS): Si j'ai bien noté ce qui a été dit à cet égard ce matin, j'ai noté et entendu textuellement: on ferme une station à la demande d'un service de secours ou de la police et, pour tout le réseau de la STIB, c'est le CEO de la STIB ou le ministre de l'Intérieur. C'est ce qui a été dit ce matin textuellement.

Jean-Paul Labruyere: Là, je vais dans votre sens, parce que, pour des raisons de sécurité, on peut demander de mettre une ligne partiellement à l'arrêt. Je vais prendre un cas qui se présente couramment, malheureusement. Ce sont les gens qui se suicident dans le métro. Ou à peu de choses près, que ce soit à l'entrée d'une station ou dans un tunnel. À ce moment-là, il est clair que, pendant cinq, dix minutes, un quart d'heure, toute la ligne en question est arrêtée et que la ligne qui est en sens inverse passe au pas à cet endroit-là. Dans le cas de Maelbeek, il est clair que c'est toute la station qui est fermée, et donc toute la ligne est fermée. Ca, oui! Mais l'ensemble du réseau...

De **voorzitter**: Ik denk niet dat wij ons nu moeten blijven proberen te herinneren wat er precies is gezegd. Wij zullen trouwens een beroep doen op de tekstuele weergave. Wij kunnen op die manier gemakkelijk reconstrueren wie wat heeft gezegd. Wij gaan daar alleszins op verder.

U was klaar, mijnheer Van Hecke. Dan is het woord aan mevrouw Van Cauter.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer Labruyere, ik dank u voor uw uiteenzetting en de op het terrein geleverde hulp.

Ik heb u goed horen zeggen dat u uiteraard samenwerkt met uw collega's in Leuven, via telefonische communicatiemiddelen, maar dat u gestart bent met het opzetten van een gemeenschappelijk platform. XML hebt u gezegd, dacht ik. Dat is nu gestaakt.

Is het de bedoeling dat dit met alle 100-diensten gebeurd of alleen met de aangrenzende zones? Is het de bedoeling dat dit een platform vormt waaraan iedereen meewerkt? Wordt die oefening daadwerkelijk voleindigd? Ik kan begrijpen dat er een onderbreking is, maar zit dat in de pipeline?

Dan een vraag over de dringende medische hulp ter plaatse. Er is ons over Zaventem gezegd dat het niet zo eenvoudig communiceren was. Waren er problemen met de communicatie? Ik heb u horen zeggen dat er voor de dringende medische hulp ter plaatse een probleem met het gsm-netwerk was. U zei dat u bevoorrechte lijnen hebt met een radio-operator die de nodige contacten kan leggen. Of heb ik dat verkeerd begrepen? Hoe zit het daar met de communicatie?

Is er assistentie voor degenen die de medische hulp leveren, om te zorgen voor communicatie, zodat de nodige middelen kunnen worden aangereikt om mensen in nood dringend te kunnen helpen?

Jean-Paul Labruyere: Wat XML aangaat, het ontwerp is niet afgewerkt. De bedoeling is eerst de werking

met de aangrenzende zones, eerst en vooral Vlaams-Brabant West, met wie wij regelmatig contact hebben, een deel Waals-Brabant en Leuven. Men kan die zaken later gebruiken met andere centra. Dat zal waarschijnlijk aan bod komen in andere oefeningen.

Waarom werd XML een beetje op de kant gezet? Vorig jaar waren wij bezig met problemen met de elektriciteitsvoeding. Eerst en vooral waren wij daarmee bezig. Mijn input voor specifieke telefoonlijnen ging momenteel niet naar Leuven, dat is onder andere een kwestie van lengte, maar naar de andere voorposten, CC in Brussel en andere instellingen. Dat was onze eerste zorg. Misschien zou Leuven deel hebben moeten uitmaken van die zorg.

Wij waren ook bezig met de bescherming van ons 100-centrum. U zult zien wat ik geschreven heb. Op 22 maart werkten wij met 12 telefoontafels. Daarvan zijn er 10 werkelijk geïnstalleerd en de andere zijn pc-tafels. Er wordt dus aan gewerkt om de capaciteit van de centrale op te krikken. Dat is die dag van nut geweest. Het is een kwestie van voorrang van ontwerpen en niets anders.

Wat de communicatie via radio en de hulp ter plaatse in Zaventem betreft, er moet worden bekeken hoeveel telefoontjes er waren met Leuven. Ik weet dat ik rond 08.35 uur in contact geweest ben, zoals ik al zei, ben met dokter Bronselaer, een kennis van mij.

Carina Van Cauter (Open Vld): Gisteren heeft men ons gezegd dat het voor degenen die dringende zorg verleenden op het terrein in Zaventem niet altijd eenvoudig communiceren was, omdat men met de handen bezig was.

Jean-Paul Labruyere: Dat is waar.

Carina Van Cauter (Open Vld): U hebt gezegd dat u in Maalbeek een bevoorrechte lijn had met de radio-operator? Dat was mijn vraag.

Jean-Paul Labruyere: Nee. Voor Maalbeek moet u een beetje tussen de regels lezen.

Ik schrijf op een bepaald moment dat de brandweermannen, geholpen door de ambulanciers, heel vlug het station ontruimd hadden. U kunt daaruit afleiden dat de twee VMP's meer dan vol waren. In een kwartier stonden zij een 50-tal of 70-tal slachtoffers te verzorgen, van wie sommigen ernstig gewond waren en anderen minder. U beseft dat de hulpdiensten die daar staan, te weinig handen hebben, te weinig armen hebben enzovoort.

Qua communicatie gebeurt de zaak dan soms via andere kanalen. Bijvoorbeeld mijn collega Dubus en kapitein Chalais hebben mij boodschappen gegeven in naam van de geneesheer ter plaatse. Het is een kwestie van samenwerking. Op een bepaald moment heeft de geneesheer, dokter De Villenfagne, mij gezegd dat hij op een bepaald moment zijn handen vol had met tien *trauma crâniens*.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dat is precies de vraag van kolonel Marnier gisteren. Hij zei: "Terwijl wij medische zorg leveren, kunnen wij niet proberen met een radio; het lukt niet. Dan hebben wij assistentie qua communicatie nodig". Ik hoor u zeggen dat dit in Maalbeek is gebeurd.

Jean-Paul Labruyere: Opnieuw hebt u gelijk.

De vraag van mijn kant is: wie zal ik sturen terwijl ik relatief weinig personeel heb om alles te doen? Niet dat ik niet antwoorden wil, maar die man moet systematisch voorzien zijn. Ik heb inderdaad zo'n opmerking gelezen, de zaak is gegrond, maar wie dan? Want degenen die we ter plaatse sturen, zijn al bijna altijd bezig ook. Het moment was mogelijk in Maalbeek na de evacuatie van het station. Na 09.50 uur had de brandweer niet veel meer te doen. Gezien de brandweermannen bij ons ook ambulanciers zijn, zijn ze dan dus de VMP's gaan helpen met hun brandweerkledij, want zij zijn ambulanciers, en zij hebben geholpen hoe zij konden. Maar de officieren hebben een deel boodschappen doorgegeven, omdat de geneesheer meer dan genoeg te doen had.

Uw opmerking is gegrond. Hoe dit organiseren? De vraag is gesteld.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Labruyere, mag ik nog even terugkomen op de samenwerking al of niet met Leuven?

Uw alter ego van de zone Leuven heeft hier maandag over het medisch interventieplan gesproken. Na de aanslagen in Parijs zijn er vergaderingen belegd om extra maatregelen te voorzien en daaruit is het Maxi-MIP voortgevloeid. Dat was nog niet gepubliceerd en nog niet in detail uitgewerkt, maar het was, laat mij zeggen, in uitrol.

Uit uw antwoorden leid ik, al dan niet ten onrechte — u mag mij corrigeren — af dat u de nieuwe regels in opmaak soepeler toepast dan Leuven. Is het daardoor niet een beetje dat de misverstanden op het terrein zijn ontstaan, omdat een nieuwe en goede aanpassing van de regels in functie van de terreurdreiging verschillend wordt toegepast? Zolang zij nog niet in detail bekend en gepubliceerd zijn, is het dan niet het beste dat men een gelijke toepassing doet, even strikt of even soepel? U sprak van kleine problemen die u wou uitpraten met Leuven. Hebt u gelijkaardige problemen met andere aangrenzende zones of hebben die misschien veeleer te maken met menselijke relaties dan met structurele problemen?

Jean-Paul Labruyere: Mijnheer de voorzitter, ik heb de richtlijnen van het maxiplan meegebracht, de twee brieven die werden gestuurd eind november verleden jaar. Dat zijn de twee enige documenten waarover wij momenteel beschikken.

Als u de zaak van dichterbij bekijkt, zijn de richtlijnen wat summier. Men voorziet enkel colonnes die naar Brussel rijden. Ik heb toen altijd gezegd dat ik niet *Bruxellocentriste* wil zijn en dat men ook moet denken aan een aanslag in Antwerpen in de diamantwijk, in Brussel, Charleroi of Luik.

Wat doet men dan? Het antwoord was toen: *on commence*. Dat is een van mijn bedenkingen. Als u alles leest en kijkt naar hoeveel ziekenwagens en MUG's naar Brussel werden gestuurd — ik heb de zaak al voorgesteld — moet men dan niet de zaak een beetje herlezen? Stuurt men zoveel middelen in één keer met het idee dat het in Brussel zal gebeuren of stuurt men wat nodig is, een beetje minder dan wat toen werd gestuurd? Het is een kwestie van mate. In mijn mening moet het plan verder worden verwerkt.

Dat Volksgezondheid aan een soort Maxi-MIP denkt, is hoogstwaarschijnlijk. De scenario's zijn echter niet gemakkelijk op te bouwen. Welk scenario wordt in acht genomen? Naar mijn mening zijn wij bezig met de eerste stappen, namelijk de vraag hoe men een colonne naar welke afspraakpunten organiseert. Daarna kunnen wij aan de hand van een aanslag zien wat men doet.

Ik heb voorgesteld het model te gebruiken waarbij een aanslag gelijk is aan 100 gekwetsten. Dat betekent 20 ziekenwagens en vijf MUG's. Hoe kan een simulatieoefening worden georganiseerd?

Het is enigszins verschrikkelijk wat ik zeg. Er wordt immers met kartonnen figuurtjes op een kaart gespeeld, om na te gaan wat men doet. Dat wordt echter gedaan, om de mensen van de 100-centra te trainen om correct te leren reageren op een toestand die absoluut uitzonderlijk is.

U hebt ook gesproken van de problemen met Leuven. Ik heb gezegd dat ik indertijd ook af en toe geantwoord heb op oproepen van de 100-centrale, om te spelen. Ik heb regelmatig contact opgenomen met Leuven. Ik heb persoonlijk nooit een probleem met Leuven gehad bij verschillende gevallen, die minder dringend waren.

Ik ben met de brandweer van Halle ter versterking aangekomen. Wij kennen elkaar met de voornaam. Dat is misschien te wijten aan een persoonlijke gedragswijze. De meeste problemen kunnen echter gemakkelijk worden opgelost. De persoonlijke ongemakken kunnen gemakkelijk worden opgelost.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer Labruyere, bent u betrokken bij het ontwerpen van een soort Maxi-MIP? Bent u daarover bevraagd? Heeft men naar uw ervaringen bij dat Maxi-MIP gevraagd?

Bent u ook van mening dat het kan worden ontrold op een ogenblik dat het nog geen wet is en nog geen statuut heeft?

Bent u in de feiten effectief bij dat Maxi-MIP betrokken op overlegmomenten met Volksgezondheid of met andere instanties?

Wat betekent voor u het Maxi-MIP?

Jean-Paul Labruyere: Uw laatste vraag is niet de gemakkelijkste.

Wat moet men in acht nemen? Wij waren begonnen met dokter Marion die naar het 100-centrum gedelegeerd werd. Dat is een militair geneesheer met pensioen, die ook actief was in Sint-Lucas.

Na de aanslagen in Parijs hebben wij een nieuw geval in acht genomen: kwetsuren door oorlogswapens.

Ces blessures ne sont absolument pas communes, elles ne se rencontrent pas au quotidien. Et donc on a équipé les véhicules avec des pansements hémostatiques, avec des garrots, etc. Mais ce qui s'est passé avec les explosions donne une dimension encore un peu différente. Et donc on est occupé à modifier régulièrement l'équipement et à compléter de façon simple également l'équipement des autopompes. Le principe est que tout qui arrive sur place doit pouvoir donner un coup de pouce efficace, non pas pour un patient mais peut-être pour cinq. De telle sorte que vous envoyez cinq ambulances, mais on peut prendre en charge automatiquement plus ou moins 25 victimes. C'est une réponse simple et pas très chère dans la réalité.

Le maxi-plan de la Santé. Je n'ai pas été sollicité personnellement mais j'ai fait des propositions il y a peu. Je ne sais pas si la Santé publique va les reprendre. Il se fait également que je suis officier sapeur-pompier et ingénieur de la santé, davantage du domaine de la santé entre médecins. Peut-être qu'ils élaborent la chose entre eux. Mais je formule des propositions, un schéma de simulation. Je pense que cela va être plus ou moins pris en compte

De **voorzitter:** Mag ik u nog vragen, hebt u een procedure gestart van interne evaluatie na hetgeen er gebeurd is?

L'évaluation est-elle toujours en cours ? Si c'est le cas, peut-on l'obtenir le plus vite possible?

Jean-Paul Labruyere: Oui, l'évaluation est en cours. Le chef de corps m'a demandé d'y contribuer efficacement.

Je voulais dire simplement que j'ai laissé passé un mois pour que les gens maîtrisent leurs émotions, expriment ce qui est nécessaire. Maintenant, on est occupé à reprendre les récits individuels pour voir là où il y a eu de difficultés. Ce que je viens de citer, à savoir le fait d'équiper davantage chaque véhicule, est le résultat d'une partie des récits du personnel qui nous a dit: "Nous sommes arrivés ici; j'étais seul face à 30 personnes et en moins de cinq minutes mes valises étaient vides." Un ambulancier, une équipe ne sait pas soigner 30 personnes mais on peut à prix tout à fait abordable, compléter un peu l'équipement pour ce genre de situation qui est une situation tout à fait exceptionnelle.

D'autres petits travaux sont en cours. On essaie d'améliorer les choses. Par exemple, un pompier de l'équipe qui est arrivée dans la station de métro m'a raconté – normalement ils sont là pour évacuer mais ils peuvent être confrontés à une hémorragie importante – qu'il avait retiré la ceinture de son pantalon pour faire un garrot. Et donc dans ce cas-là, il faut prévoir dans le véhicule auto-pompe un sac ou une valise minimum de 5 à 10 personnes simples. Ce n'est pas beaucoup de matériel pour ces gestes d'urgence qui résultent d'une situation d'exception.

De **voorzitter:** Ik begrijp dat volkomen, u moet mijn vraag niet verkeerd begrijpen.

Ik heb ook alle begrip voor de moeilijke situatie die uw mensen die daaraan meegewerkt hebben, hebben doorgemaakt, dat begrijp ik.

De vraag is de volgende. Als deze commissie tot doelstelling heeft om na te gaan hoe de hulpverlening waar nodig kan verbeterd worden, dan is mijn vraag aan u, als u bezig bent met interne evaluaties, dat wij zo spoedig mogelijk over de resultaten daarvan kunnen beschikken. Dan kunnen wij dat immers eventueel mee

beleidsmatig overnemen.

Jean-Paul Labruyere: Mijnheer de voorzitter, ik dank u.

Wij zijn bezig met individuele reacties. Ik heb erover gesproken de uitrusting wat te verbeteren. Qua communicatie moet de zaak met Leuven verder worden bekeken.

Le **président:** Je ne vous demande pas ces résultats pour le moment, mais simplement si à l'interne vous faites des procédures d'évaluation. Vous allez terminer à un moment donné à l'interne cette procédure-là. Et vous allez dire: "Ca, ça a bien marché, ça peut mieux marcher, on a besoin de plus de ceci et de cela..." Si vous faites cette évaluation à l'interne, cette commission d'enquête doit pouvoir disposer de ces résultats pour pouvoir faire un rapport aussi complet que possible. C'est cela ma demande.

Jean-Paul Labruyere: Ma réponse c'est oui.

Vous l'avez déjà dans les dernières lignes que j'ai écrites en disant "points favorables, points à améliorer". Le fait d'avoir beaucoup de monde à 8 h 00, on ne l'aura pas toujours, mais on est occupé par exemple à améliorer les procédures de rappel du personnel automatisées. Les résultats vous les aurez.

Le **président:** C'était ma demande.

Étant donné qu'il n'y a plus d'autres questions, je vous remercie.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Olivier Vermynen, arts, verantwoordelijke spoed, Mobiele urgentiegroep (MUG) van het Universitair Verplegingscentrum Brugmann.
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Olivier Vermynen, médecin, responsable des Urgences, Service mobile d'urgence (SMUR) du Centre Hospitalier Universitaire Brugmann.

Le **président**: Vous êtes le docteur Olivier Vermynen. Bienvenue dans notre commission d'enquête.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivant: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Olivier Vermynen prête serment.

Dont acte.

Comme convenu, docteur, je propose que vous fassiez une introduction assez brève, enfin comme vous voulez, pour la commission et après laquelle on pourra vous poser des questions qu'on estime utiles.

Olivier Vermynen: Monsieur le président, mesdames, messieurs, je suis le docteur Vermynen, responsable du service des urgences au CHU Brugmann et j'exerce également la fonction de Dir-Med, qui est une fonction partagée avec différents hôpitaux de la Région bruxelloise. On est de fonction pendant une semaine toutes les sept semaines. Le jour des attentats, effectivement, le 22 mars, j'exerçais cette fonction et on a été appelé sur Maelbeek pour gérer tous les secours médicaux.

La fonction de Dir-Med, je ne sais pas si vous savez tous ce que c'est exactement. En fait, c'est le responsable de toute la discipline 2 qui reprend les secours médicaux, tout ce qui est les secours sanitaires et les secours psychosociaux. Donc mon but a été principalement de coordonner l'activité médicale au sein de la discipline 2 et de me coordonner également avec les autres disciplines, notamment la discipline 1 (les pompiers), et la discipline 3 (la police). Voilà pour la présentation.

Je peux vous parler de la façon dont les secours ont été coordonnés.

La difficulté de Maelbeek au moment où cela explose, c'est que c'est une station de métro. Dans les stations de métro vous avez plusieurs sorties. Cela signifie que les patients, les blessés vont sortir par ces différents endroits et vont être répartis aux alentours de la station. La deuxième difficulté de la station de Maelbeek, c'est que les sorties ne se trouvent pas au même niveau; Il faut savoir que vous avez au niveau de la rue de la Loi des sorties supérieures et au niveau de la chaussée d'Etterbeek, c'est une sortie qui est inférieure.

Donc cela se trouve à des endroits différents, mais à des niveaux différents aussi. Dès lors, notre vision sur l'ensemble des victimes n'était pas possible dans un premier temps.

Dans tout ce qu'on nous enseigne dans la médecine des catastrophes, c'est de déterminer l'endroit pour un poste médical avancé. À Maelbeek ce n'était pas possible parce qu'il y avait plusieurs sorties et aussi des niveaux différents. Cela signifie qu'on a dû faire deux postes médicaux avancés. Ces deux postes médicaux avancés ont fonctionné de manière indépendante pendant une bonne heure, le temps que les victimes les plus graves du poste situé en bas, à la chaussée d'Etterbeek soient évacuées. Après, nous avons réuni les deux postes médicaux en un seul situé plus haut, au niveau de la rue de la Loi, dans l'hôtel Thon.

Sur l'ensemble des victimes, il faut savoir que notre tâche est aussi de faire un premier bilan auprès de la centrale 100/112, afin qu'ils puissent, eux, envoyer les secours nécessaires. Très rapidement, on s'est aperçu que le nombre de victimes était énorme, que c'était quelque chose que nous n'avions jamais connu et donc on a décidé très rapidement d'évacuer les premières victimes, les plus graves directement vers les hôpitaux, sans passer par la centrale 100. Puis, dans un second temps, les réseaux de communication étant difficiles, notamment aucun réseau gsm, on a demandé à la centrale 100 de gérer la régulation des victimes vers les différents hôpitaux. En fait, cette fonction d'évacuation des patients vers les hôpitaux est dévolue au "Dir med" mais ce jour-là, ce n'était pas possible de la faire. On a trouvé une solution qui était de la renvoyer vers la centrale 100. Pourquoi? Parce qu'eux avaient des contacts directs avec les hôpitaux. Nous, via nos gsm, ce n'était pas possible et si on avait dû faire cela, on aurait mis beaucoup plus de temps à évacuer la centaine de victimes présentes.

Voilà le plan, *grosso modo*. Ensuite, il faut savoir que bien évidemment dans toutes ces urgences collectives, au départ nous sommes complètement dépassés puisque nos moyens sont vraiment ... On a quasiment pas de moyens. Puis progressivement les moyens arrivent, les ressources arrivent et on commence à pouvoir gérer toutes les victimes. La difficulté de l'urgence collective c'est qu'au tout début, on ne s'occupe pas vraiment des victimes; on va les répertorier et les catégoriser. C'est quelque chose qui est excessivement important pour pouvoir réguler et régler les évacuations des patients les plus graves d'abord, puis les moins graves ensuite.

Je pense que j'ai fait une analyse de la situation. Ce que je voulais dire, c'est que ce qui s'est passé mardi 22 mars, nous nous y étions "préparés", parce qu'on n'est jamais préparé à cela mais les attentats de Paris du mois de novembre nous avaient déjà permis d'établir des plans. Pourquoi? Parce que tous nos plans jusqu'à présent étaient finalement des plans d'urgence collective classiques avec une seule catastrophe et une gestion. Les attentats de Paris, par contre, nous ont appris à voir cela d'une autre manière, c'est-à-dire qu'on a imaginé des attentats multi-sites comme ce qui s'était passé à Paris.

Cela nous a permis de pouvoir gérer ces événements dramatiques du mieux que l'on pouvait. Parce qu'on avait théoriquement pu préparer cela un peu à l'avance.

Le président: Si je vous comprends bien, les catastrophes à Paris ont permis de faire démarrer un processus d'anticipation. Vous avez constaté qu'il fallait adapter, prévoir des choses qui n'existaient pas dans les plans établis jusqu'à ce moment. Quand vous regardez aujourd'hui ce qui s'est passé, vous demandez-vous comment vous avez pu travailler? Quelles ont été les difficultés que vous avez éprouvées? Ou bien vous vous dites que vous avez corrigé un petit peu aujourd'hui ou substantiellement, mais que le système a failli. Est-ce que vous pouvez en parler?

Olivier Vermynen: Pour commencer, quand on reprend les attentats de Paris, la première chose, c'est qu'on sait que Paris a dix fois plus de ressources que Bruxelles. C'est dix millions d'habitants, donc dix fois plus de ressources. Partant de ce principe, comment allons nous pouvoir gérer finalement le même nombre de victimes? D'accord? Parce qu'à Paris, il y a eu 300 victimes, à Bruxelles aussi. Comment allait-on pouvoir gérer cela? A partir de ce moment-là, on a décidé d'établir quelques plans – je ne vais pas entrer dans les détails – pour pouvoir justement combler le manque de ressources par rapport à ce qu'on avait à Paris.

Honnêtement, la deuxième question est plus compliquée en ce sens où on se dit "qu'est-ce qu'on pourrait faire en plus?". Ces plans ont été mis en place. Il faut continuer à les développer. Il faut continuer à analyser malheureusement, d'autres attentats, d'autres moyens développés dans d'autres pays pour pouvoir continuer à évoluer. Pourquoi? Parce que finalement nous, en Belgique, on est vraiment dans l'urgence individuelle.

L'urgence collective, c'est de la théorie. On ne la pratique pas tous les jours. Or, on ne fait bien que ce qu'on pratique tous les jours. C'est triste à dire.

Donc on part sur des plans, sur de la théorie. Une fois sur le terrain, la théorie nous aide énormément, mais il faut toujours l'adapter et ce fut un grand principe le 22 mars: notre capacité d'adaptation à la situation.

Si malheureusement cela doit se reproduire, il faudra toujours s'adapter. On aura beau mettre sur papier tous les plans et imaginer plein de choses, on devra toujours s'adapter. C'est cette capacité d'adaptation qu'on doit continuer à développer également.

Le **président**: En ce qui concerne les moyens, le personnel en général, est-ce que vous avez éprouvé des manques ou était-ce suffisant?

Olivier Vermynen: Au début, bien évidemment on est en manque. Donc, sur une catastrophe, il y a des plans de déclenchement. C'est-à-dire que la centrale envoie trois SMUR et cinq ambulances. Le premier SMUR qui arrive sur place joue le rôle de "Dir med" jusqu'au moment où le "Dir med" arrive et reprend sa place. Là, très rapidement, on était au courant de Zaventem. Donc, on a envoyé sur place très rapidement aussi. Pour les secours, finalement au total, il y a eu deux SMUR qui ont géré le PMA qui se trouvait chaussé d'Etterbeek, c'est-à-dire en bas de la station, et il y a eu trois SMUR qui ont géré le PMA en haut de la station, rue de la Loi.

Puis, très rapidement sont arrivés d'autres secours comme la Croix-Rouge. Il faut compter que dans la première demi-heure, on était trop peu. Puis, progressivement, au fil du temps, on est devenu suffisamment nombreux et puis, finalement, on était trop nombreux. Mais c'est vrai que ce qui sera difficile, ce seront les secours dans la première heure.

Ce qui était très difficile aussi, c'est qu'on aurait pu avoir un peu plus de secours sur place, des SMUR supplémentaires. Par contre, on a eu des informations pendant qu'on travaillait qui nous ont un peu perturbés et qui ont fait en sorte qu'on ne demande pas plus de secours que ce qu'on avait sur place. Pourquoi? Parce que pendant qu'on est à Maelbeek, on entend que cela explose du côté de Belgica et à deux ou trois autres endroits et donc on s'est dit, on ne peut pas mobiliser toutes les ressources alors qu'il y a d'autres incidents.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik heb een vijftal heel concrete vragen voor de getuige.

De communicatie is hier al veel ter sprake gekomen. Hoe hebt u zelf op het terrein kunnen communiceren met de dienst 100?

Olivier Vermynen: Excuseert u mij, ik spreek niet zeer goed Nederlands.

Christoph D'Haese (N-VA): Er is vertaling beschikbaar.

Ik herneem even. Lukt het?

Olivier Vermynen: Ja.

Christoph D'Haese (N-VA): Er is al heel wat te doen geweest rond de communicatie. U bent een heel belangrijke actor op het veld. Hoe hebt u zelf gecommuniceerd met de dienst 100 en welke moeilijkheden hebt u daarbij ondervonden? Dat is een eerste vraag.

Tweede vraag, het afvoeren van de slachtoffers, de medische regulatie, hoe ervaart u dat van op het terrein? Is dat naar uw eigen inzichten al dan niet goed verlopen?

Drie, ik meen dat ik dit aan u mag en moet vragen. Wij zijn die dag geconfronteerd met heel uitzonderlijke situaties, ook inzake de medische hulpverlening. Vindt u het bijvoorbeeld noodzakelijk dat ambulances in de toekomst anders worden uitgerust, met bepaalde soorten verbanden — terrorismekoffer wordt dat wel eens genoemd — om het personeel toe te laten adequaat de zorgen toe te dienen?

Daarbij aansluitend, ik hoor van urgentieartsen dat de traumatologie waarmee zij op 22 maart geconfronteerd

werden eigenlijk totaal ongezien was en dat dit zelfs in de opleidingen van de beste urgentieartsen van dit land eigenlijk een lacune blijkt omdat dit met niets te vergelijken is. Daarbij aansluitend, hoe ervoer u de samenwerking met de militairen op het terrein? Zij zijn toch ook heel aandachtig geweest om de eerste zorgen aan de hulpbehoevenden toe te dienen.

Dan iets meer over het organisatorische. Er is ook al wat te doen geweest over een Maxi-MIP, eigenlijk het efficiënt inzetten van verschillende ziekenwagens bij verschillende aanslagen op verschillende ogenblikken. Wat is uw idee daarover? Werd dat al toegepast? Hebt u dat zelf toegepast? Bent u betrokken geweest bij de redactie van zo'n plan of heeft men u daar naar uw ervaringen gevraagd?

U hebt in den beginne ook gezegd dat u Dir-Med bent en dat u onmiddellijk met de diensten, met de disciplines 1 en 2, brandweer en politie, contact hebt opgenomen. U hebt echter discipline 4 en 5, toch belangrijk, dat zijn logistiek en communicatie, niet genoemd. Misschien hebt u dat niet doelbewust gedaan, ik leg u dat voor alle duidelijkheid zeker niet in de mond. Misschien had u daar ook gewoonweg geen tijd voor want u moest eigenlijk triëren en coördineren. Hebt u dan de nodige zaken kunnen doorgeven aan de disciplines 4 en 5?

Dat zijn mijn vragen.

Olivier Vermynen: Cela fait beaucoup de questions.

Je crois que la première question concernait les communications. Nous étions en communication avec le centre tout simplement avec le réseau ASTRID ou via les communications gsm. À Paris, ils avaient utilisé énormément les gsm. Nous, on parlait aussi sur cette base-là, de pouvoir utiliser nos gsm pendant ces urgences collectives.

Très rapidement, c'est-à-dire que cela explose à 9 h 11 à Maelbeek, à 10 h 00, on n'a plus aucune communication gsm. Le seul moyen de communication qu'on avait encore avec la centrale 100, c'était via ASTRID, qui a aussi été très rapidement saturé. Néanmoins, il faut reconnaître que, même si ASTRID a été saturé, on arrivait encore à communiquer avec la centrale 100. Sinon, on n'aurait pas pu évacuer les victimes. Il est vrai qu'au niveau de la communication ce fut difficile. Surtout sur le réseau gsm, parce qu'on comptait dessus. Le réseau ASTRID a quand même fonctionné, même s'il a été saturé.

Au niveau de l'évacuation des victimes, un des rôles du DIR-MED, comme je vous l'ai dit tout à l'heure, c'est de pouvoir faire la régulation des victimes du PMA vers les différents hôpitaux. Pour ça, on dispose des capacités d'accueil de première vague des différents hôpitaux bruxellois. Donc, on sait quel hôpital peut accueillir combien de U1, de U2, de U3 dans la première heure. Très rapidement, avec le nombre de victimes qui arrivent dans ce PMA, on se rend compte que, si on fait ça, ce ne sera pas possible. Donc, on délègue la régulation des victimes vers les hôpitaux à la centrale 100 puisque eux ont des lignes fixes qui peuvent appeler les hôpitaux et qu'ils sont aussi capables de dire: "Voilà, dans ces explosions, ce sont des blessés, des gens qui ont été soufflés par l'explosion, ce sont des brûlés, ce sont des traumatisés crâniens. Donc, on a besoin d'hôpitaux 'neuro-chir'." De ce côté-là, effectivement, la centrale 100 était capable d'orienter correctement les patients à partir de notre PMA. On avait les moyens de communiquer avec la centrale 112 via des lignes fixes qui fonctionnaient toujours.

Au niveau des évacuations, je n'ai pas d'autre réponse. On a évacué toutes les victimes, les plus graves en premier. Elles ont été mises, pour la plupart, en condition, sauf dans le premier quart d'heure où vous avez un afflux massif de ces victimes dans les PMA qui sont un peu justes. Ce sont des personnes blessées très gravement. Ces victimes ont besoin de quoi? D'une salle d'opération pour pouvoir, éventuellement, survivre. Donc, les premières victimes ont été rapidement évacuées par ambulance vers différents hôpitaux.

Ensuite, faut-il changer l'équipement des ambulances? Je pense que le changer, oui, le revoir, oui. Mais comment le revoir, c'est une question. Si vous prenez ce qui s'est passé le 22 mars, c'est une explosion. Si vous prenez Paris, c'est un massacre avec des armes lourdes. Le matériel qu'on va utiliser n'est pas le même. Je pense qu'il faudrait revoir ça. C'est ce qu'on est en train de revoir avec la COANU notamment, ce sont les lots des différentes ambulances et le matériel dont on doit disposer. Ce qui nous a manqué dans notre poste médical, ce sont les anti-douleurs. On a alors réussi à entrer en contact avec le 100, qui nous a fait parvenir de la morphine en quantité suffisante. Chaque situation est un peu différente. Je pense qu'on

n'arrivera pas à trouver vraiment un équipement parfait qui va reprendre l'ensemble des situations. Par contre, je pense qu'effectivement, il manque un peu de matériel dans certaines ambulances et dans les lots "cata" également.

Question suivante, concernant des pathologies que nous n'avons jamais vues. Effectivement, ce sont des visions d'horreur, des choses dont on n'a pas l'habitude. Il faut se rendre compte que, comme je vous l'ai dit également, nous sommes à 99 % du temps principalement dans l'urgence individuelle. On voit des accidents, on voit différentes atrocités, mais ça, cela dépassait tout ce qu'on avait vu. On n'est pas formés à voir ce genre de choses. Je pense que personne n'est formé à voir ce genre de choses. Que peut-on faire en plus? Je n'en ai aucune idée, mais je pense que personne ne sera jamais formé à ça.

Au niveau de la collaboration avec les militaires, au niveau de Maelbeek, nous n'en avons pas eu. Pourquoi? Parce que les militaires se trouvaient au niveau de Zaventem. Ils sont DirMed pour Zaventem. Ils sont intervenus pour Zaventem. Nous avons eu la chance d'avoir une équipe de l'HM qui est arrivée malheureusement à la fin de notre dispositif, qui avait été libérée pour la prise en charge des brûlés. Mais, en dehors de ça, nous n'avons pas eu d'équipe militaire sur place au sein de notre PMA. Par contre, nous avons pu envoyer quand même les brûlés graves vers l'HM.

Au niveau de tout ce qui était plans d'intervention médicaux et maxi-PIM, nous sommes en train d'en discuter. C'était la première fois où je le vivais et où des colonnes de différentes provinces sont revenues vers Bruxelles via des points de rendez-vous.

Donc, sur Maelbeek, est arrivée en fin d'intervention également une colonne détachée de Charleroi, qui est arrivée, d'après ce qu'on m'a dit, mais je n'en suis pas certain, par ses propres moyens et de sa propre initiative. Mais nous n'en avons pas besoin. Donc, effectivement, ces plans qui avaient été mis en place et qui n'étaient pas encore tout à fait officiels ont bien fonctionné.

Je vous ai parlé des rapports avec la police et avec les pompiers, avec la discipline 1 et la discipline 3. C'est vrai que je n'ai pas parlé de la discipline 4, mais elle n'était pas sur place. Tout ce qui était protection civile n'était pas sur place. Donc, moi, je ne les ai pas vus.

Pour tout ce qui était administratif, malheureusement, je n'ai jamais pu joindre sur place l'inspecteur d'hygiène parce que le réseau gsm était saturé et qu'ASTRID... Je n'ai pas réussi à le joindre.

Christoph D'Haese (N-VA): U hebt hem gecontacteerd? Maar hij kwam niet ter plaatse of u hebt hem niet kunnen bereiken?

Olivier Vermynen: Non, l'inspecteur d'hygiène n'est pas venu sur place. Mais ce n'était pas son rôle non plus de venir sur place.

Christoph D'Haese (N-VA): Wie moest er dan zijn van discipline 4?

Olivier Vermynen: Je ne peux pas répondre à votre question.

C'est la protection civile ou, éventuellement, parfois, les militaires, mais c'est en fonction de nos besoins. Je pense que, pour les mettre en route et pour qu'ils arrivent jusqu'à Bruxelles, cela met plusieurs heures. Ils ne vont pas arriver directement, puisqu'ils sont quand même relativement éloignés de Bruxelles. On n'en a pas eu besoin ce jour-là.

Christoph D'Haese (N-VA): Akkoord, maar u hebt de leiding over de operatie, dus had u het nodig geacht, dan kon u het op dat moment vragen. Want u moet toch ook discipline 4 aansturen vanuit uw rol van Dir-Med?

Olivier Vermynen: Oui, tout à fait, mais je n'en ai pas eu besoin à ce moment-là.

Très rapidement, dans l'heure, on a eu toutes les ressources nécessaires pour prendre en charge les victimes. Il faut imaginer qu'en deux heures et demie, plus de cent vingt victimes ont été évacuées. En une heure et demie, toutes les U1 ont été évacuées, avec du matériel qui nous est parvenu. Les lots "cata" sont

arrivés via la Croix-Rouge, qui était sur place. On a eu suffisamment de ressources à ce moment-là. Donc, nous n'avions plus besoin de ressources supplémentaires.

Christoph D'Haese (N-VA): Dus u zegt duidelijk dat u op dat ogenblik geen behoefte had aan de civiele bescherming volgens uw inzichten?

Olivier Vermynen: Non, pas à ce moment-là. Si cela avait dû être prolongé et s'il y avait eu d'autres problèmes, oui. Mais, en tout cas, à ce moment-là, non.

En ce qui concerne l'inspecteur d'hygiène, il ne devait pas être sur place. Mais, malheureusement, avec les communications, je n'ai pas pu être en contact direct avec lui. Ce n'est que par après que j'ai été en contact avec l'inspecteur d'hygiène.

Laurette Onkelinx (PS): Docteur Vermynen, merci pour votre intervention et, surtout, pour votre travail, le 22 mars, vous et l'ensemble des équipes.

La seule question que je voulais vous poser est la suivante. On a eu des informations selon lesquelles, lors du plan de dispersion, il y a eu des problèmes dans certains hôpitaux. On nous a parlé de Neder-over-Heembeek en termes de dispatching, et d'Érasme. Avez-vous des informations à nous communiquer à ce sujet? Y a-t-il eu un débriefing général par la suite? Une évaluation est-elle en cours? Qu'en est-il?

Olivier Vermynen: Excusez-moi, mais je ne comprends pas très bien votre question.

Il y a eu des problèmes de régulation d'évacuation de victimes vers l'HM? Vous vouliez dire par là qu'il y a eu des erreurs de triage et de régulation en disant: "On s'est trompé d'hôpitaux et de destination"?

Laurette Onkelinx (PS): Cela, c'est pour l'Hôpital militaire.

Par contre, on dit qu'à Érasme, il y aurait eu des problèmes pour accueillir l'ensemble des victimes qui y avaient été envoyées. Vraies ou non, je vous relate des informations qui sont parfois semées sans que nous ayons des points précis sur le sujet.

Olivier Vermynen: Moi, je n'ai pas d'informations concernant des problèmes d'accueil.

Le **président**: Docteur, je crois que Mme Kitir a une question qui rejoint la question de Mme Onkelinx. On groupe ces questions pour faciliter votre réponse.

Meryame Kitir (sp.a): Ik wil me graag aansluiten bij die vraag.

In uw toelichting hebt u gezegd dat de verdeling van de slachtoffers, wat normaal een bevoegdheid is van Dir-Med, op een gegeven moment is overgedragen aan de noodcentrales omdat zij wel in rechtstreeks contact stonden met de ziekenhuizen.

Is dat voorzien in het plan? Of gebeurde dat toen voor de eerste keer? Weten de noodcentrales automatisch wat zij moeten doen? Is dat iets dat in het plan zit, of is het iets dat op dat moment wordt afgesproken, ook omwille van het feit dat er geen communicatie was. Ik wil daarmee aansluiten op diezelfde vraag.

Carina Van Cauter (Open Vld): U hebt gezegd: "Soms hebben we slachtoffers rechtstreeks naar de ziekenhuizen moeten sturen". On a envoyé directement vers les hôpitaux, parce que la situation était précaire.

Wordt dat dan teruggekoppeld? Weet men dan dat die plaats benut is? Als u iemand rechtstreeks naar een ziekenhuis stuurt, wordt dat dan gemeld aan de dienst 100, zodat ze daar een plaats kunnen afvinken van niet meer beschikbaar? Si vous envoyez directement à Érasme, sait-on dans le service que la place est prise?

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, dr. Vermynen, ik zie een onderscheid met Leuven, waar bij de toepassing van het maxi-Mediplan enkel de beslissing kan worden genomen, eens de Dir-Med

aanwezig is. Hij beslist.

Wij hebben van de vorige getuige gehoord dat het in Brussel anders is en dat daar reeds beslissingen werden genomen vóór uw aankomst. Er is met andere woorden al een tijd dat anderen de beslissingen nemen.

Wij stellen vast dat u, die in Brussel toch de leiding hebt, over minder communicatiemiddelen beschikt dan de anderen op het terrein.

Hoe kunt u dan effectief de leiding hebben, wanneer, enerzijds, regels soepeler worden toegepast en u, anderzijds, geen communicatiemiddelen hebt waarover anderen wel beschikken?

Olivier Vermynen: Bon, ça fait beaucoup de questions qui, quand même, divergent un tout petit peu.

Pour répondre à la première question concernant les problèmes d'orientation de patients vers certains hôpitaux, moi je suis juste au courant de Saint-Luc. Saint-Luc qui finalement, malheureusement, a été délaissé. Pourquoi ils n'ont eu quasiment pas de victimes? Je n'ai pas de réponse. Je ne sais pas pourquoi. Peut-être parce qu'il se trouve finalement entre Zaventem et Maelbeek et que pour une raison inconnue, tant la centrale 100 de Louvain que celle de Bruxelles se disent: "C'est un hôpital sacrifié"? Pourquoi? Parce qu'il est proche des deux événements et qu'ils se disent: "Peut-être qu'il y a beaucoup de victimes qui vont arriver sur place et qu'on va les laisser en paix? Je n'ai pas d'informations.

Concernant Erasme, moi je n'ai pas d'information selon laquelle ils n'ont pas pu accueillir toutes les victimes. C'est vrai que c'est un centre de neurochirurgie qui est réputé. Je pense qu'ils ont pris peut-être en charge tous les patients neurochirurgicaux, qu'ils ont peut-être dû en transférer l'un ou l'autre. Je n'en sais rien. Mais je n'ai pas eu cette information.

Quant à l'HM, donc l'hôpital militaire, de ce côté-là, c'est vrai que tous nos grands brûlés partaient directement à l'HM. Pourquoi? Parce que je pense que c'était ce qui était le plus logique. Ils ont la structure pour l'accueil de ces patients. Ils avaient déclenché le plan BABI. Ils ont toutes les relations vers les autres centres de brûlés. Ces grands brûlés devaient être orientés vers l'HM. Donc, voilà, c'est vrai qu'ils ont abattu un boulot extraordinaire avec le nombre de victimes qu'ils ont accueillies tant celles de Zaventem que de Maelbeek. Mais par rapport à ce qui s'est passé, je pense que c'était normal, vu que c'est un centre de référence au niveau des grands brûlés.

Laurette Onkelinx (PS): (*début hors micro*) mais on nous a dit, à un moment donné, que le lendemain, donc le 23 mars, il a fallu réorienter justement vers l'hôpital militaire un certain nombre de victimes qui avaient été orientées ailleurs.

Olivier Vermynen: Cela, je l'ignore, parce que je ne connais pas, malheureusement, pas le nombre exact de victimes, puisqu'il a été repris par les autorités, vu les cadres, et qu'on nous a dit de ne pas nous en occuper. Je ne sais pas quels ont été les transferts interhospitaliers par après. Mais il est clair, lorsqu'on se retrouve dans une situation préhospitalière, dans un certain PMA, qu'il y a malheureusement des erreurs d'orientation. On ne peut pas faire autrement. On a quelques minutes pour prendre en charge la victime, l'examiner, déterminer sa pathologie principale et l'orienter vers le meilleur endroit. Quand vous avez plus de 100 personnes, 100 victimes malheureuses qui sont dans des structures, qui ne sont finalement pas adaptées, il y a effectivement des – je n'aime pas dire "erreurs d'orientation" – mais peut-être que l'orientation n'est pas la plus optimale.

Néanmoins, tel que ça s'est passé, aucun des hôpitaux bruxellois n'a été surchargé. C'était aussi un des défis: ne pas les surcharger. Parce que dès qu'un hôpital est surchargé, c'est le patient qui en paie le prix.

Enfin sûrement, je pense que s'il y a eu un transfert interhospitalier le lendemain, ce n'était peut-être pas nécessairement une mauvaise chose non plus. Le patient a pu être pris en charge dans un premier temps et puis être transféré par la suite. Mais cela, on ne pourra le dire que plus tard. Maintenant, je suis incapable de répondre à cette question-là.

Et je suis désolé, j'ai oublié les autres questions de madame. Vraiment désolé. Je suis un peu stressé,

excusez-moi!

Le **président**: Non, non. C'est compréhensible, docteur.

Quelles sont les questions auxquelles il n'a pas été répondu?

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik had volgende vraag gesteld.

Indien u een slachtoffer rechtstreeks moet doorverwijzen naar een ziekenhuis, wordt dat dan ergens genoteerd, zodat men weet, bijvoorbeeld bij de dienst 100, dat die capaciteit met één, twee, drie of vier vermindert?

Meryame Kitir (sp.a): U zei op een bepaald moment dat de doorverwijzing van de slachtoffers naar de ziekenhuizen overgenomen werd door de noodcentrale, alleszins toch de functie van de Dir-Med, omdat de noodcentrales wel in contact stonden en beschikten over communicatie, dat het daarom aan de noodcentrales is overgegeven. Is dat voorzien in het plan of niet? Of is dat iets dat die dag voor het eerst gebeurd is? Indien dat wel voorzien is in het plan, op welke manier moeten de noodcentrales dan werken?

Le **président**: Est-ce clair?

Olivier Vermynen: Oui.

Lorsqu'un tel événement se produit, nous connaissons les capacités d'accueil des différents hôpitaux. On sait quel hôpital peut accueillir quel type de victime et combien de victimes en une fois. Inévitablement, dès ce moment-là, on saura que si on en envoie deux personnes dans tel hôpital, sa capacité d'accueil dans la première heure sera diminuée de deux. On sait dès lors vers quels hôpitaux envoyer nos victimes.

Carina Van Cauter (Open Vld): U moet dat zelf ter plaatse bijhouden? Vous devez enregistrer qu'il y en a deux qui ont été pris? C'est cela?

Olivier Vermynen: On ne l'enregistre pas. C'est-à-dire qu'on a nos feuilles avec nos capacités d'accueil des différents hôpitaux et, en fonction de cela, on sait qu'on en a envoyé deux, deux U1 dans un certain hôpital et puis ainsi de suite, dans la première heure. Et puis, après, on repasse. Mais déjà dans la première heure, si on arrive à évacuer un grand nombre de victimes dispatchées vers les différents hôpitaux, dans notre PMA, il y a nettement moins de victimes, et donc cela roule plus. Et puis, ce sont des victimes de moins en moins graves qu'on va évacuer. Donc, cela nous permet d'avoir ...

Carina Van Cauter (Open Vld): En wordt dat dan ook bezorgd aan de dienst 100? Want als die dan ook moeten reguleren, hoe weten die anders wat jullie al gedaan hebben en wat zij nog moeten doen?

Olivier Vermynen: Le 112 a effectivement les mêmes capacités d'accueil, les mêmes informations que nous. On revient effectivement à la question de madame. En fait, c'est la première fois où cela se passe comme ceci. Mais c'est la première fois aussi qu'on a un événement de cette ampleur. C'est la première fois où on a autant de victimes. On a connu différentes choses, on a connu Ghislenghien, qui n'était pas un attentat. Ici, c'est un attentat. Comme j'ai dit, nous nous sommes adaptés. Normalement, non, c'est le "Dir med" qui doit faire la régulation. On en avait parlé, à un certain moment, entre nous, de savoir si en cas de grand nombre de victimes, la centrale 100 pouvait reprendre ce rôle de régulation. Mais il n'y a rien d'officiel à ce sujet.

Pourquoi cela s'est-il passé comme cela? Parce qu'il y a un concours de circonstances qui fait qu'on a pu le faire. Cela se passe à 08 h 00 et, que ce soit au niveau des hôpitaux, que ce soit au niveau de la centrale 100, il y a un changement d'équipe. Il y a donc beaucoup de monde sur place.

Auprès de la centrale 100, on a toute une équipe composée d'infirmiers et de médecins qui sont là pour superviser et enseigner différentes choses aux opérateurs 100. Ils étaient sur place. Je les connaissais. Cela aussi facilité les choses. Dès le départ, dès le début du plan, on a pu se mettre en contact avec des personnes qu'on connaissait pour leur demander si c'était réalisable. Ils nous ont dit: "oui, c'est réalisable, on reprend en charge". C'est la première fois que cela se faisait. Et ce n'était pas prévu légalement de la sorte.

Nous nous sommes adaptés pour que cela puisse fonctionner.

Meryame Kitir (sp.a): Ik heb nog een vraag ter verduidelijking. Is het dan aan de noodcentrale 100 in Brussel? Wordt die opdracht dan aan een iemand gegeven? Wat was er precies beslist?

Olivier Vermynen: Au niveau de la centrale 100, je ne pourrais pas vous dire comment cela a tourné, parce que moi, j'étais sur place, je n'étais pas là-bas. J'ai demandé à la personne que je connaissais, qui était à la centrale 100, si elle pouvait prendre en charge la régulation. Deux minutes plus tard, j'ai eu la réponse: "Oui, nous pouvons la prendre en charge." Ce qui s'est passé au niveau de la centrale 100 et la manière dont ils ont géré, je n'ai pas de réponse.

Philippe Pivin (MR): Monsieur le président, docteur, vous avez fait part d'une remarque pertinente en disant qu'on ne se rend pas toujours compte lorsqu'on désigne un dirmed qui doit se rendre sur place, qu'en même temps vous ne pouvez pas être là où peut-être vous êtes aussi utile pour soigner les personnes comme urgentiste, et qu'il faut être attentif à cela. Je voulais prolonger cette réflexion, mais vous venez de répondre partiellement.

Je voulais vous demander s'il avait fallu rappeler du personnel dans les hôpitaux, si vous étiez dédoublés, ou si au contraire, c'était une opportunité précisément, j'utilise le mot entre guillemets, que ça se soit passé à cette heure-là, parce que c'est l'heure de passage des équipes de nuit aux équipes de jour et ça permettait de maintenir sur place les staffs de nuit qui normalement ne sont pas disponibles, bien entendu. Je voudrais savoir si vous avez dû faire en sorte de rappeler du personnel dans les hôpitaux ou s'il y en avait assez. C'est la première question.

Et la deuxième question: est-ce que votre fonction, votre mission de dirmed se poursuit par l'accompagnement psychologique de vos collègues ou de tous les soignants qui ont été confrontés à ces situations tout à fait exceptionnelles? Avez-vous été associé à cette démarche post-événementielle?

Olivier Vermynen: Au niveau du rappel du personnel, effectivement, il y avait quand même pas mal de personnel médical qui était sur place, puisque c'était un changement de *shift*, donc on les a maintenus sur place. On a dû quand même rappeler du personnel. Je ne connais pas exactement le nombre de personnes qui ont été rappelées dans chaque hôpital, parce que c'est variable d'un hôpital à l'autre. Je vais prendre simplement l'exemple du CHU Brugmann, puisque j'y travaille et je sais comment cela a fonctionné.

Au niveau du CHU Brugmann, ce qu'il faut savoir, c'est que nous disposons d'un SMUR. Toutes les différentes structures hospitalières à Bruxelles disposent d'un SMUR. Et on s'était mis d'accord qu'en cas d'attentat, on dédouble notre SMUR. Qu'on puisse avoir directement un deuxième départ. Cela a été fait très rapidement après l'explosion de Zaventem, où directement, on avait mis une deuxième personne sur un départ SMUR. Ça fait que dans les urgences, clairement, il y en a une en moins. Donc déjà, on doit combler ce trou.

Au niveau du CHU Brugmann, nos deux équipes SMUR sont parties sur intervention: l'une à Zaventem, l'autre à Maelbeek. Et il y a une troisième équipe, celle du dirmed, qui était partie. Au total, cela fait sept personnes qui sont parties en moins d'une heure du service des urgences. Donc, il a fallu les remplacer. Donc on a dû faire un rappel à ce niveau-là.

Pour dire comment on peut coupler la fonction de dirmed et de responsable du service des urgences, qui est aussi responsable du plan MASH et d'organiser tout au niveau des urgences et de l'hôpital: tout simplement, parce que vous avez des collègues et des adjoints qui, en cas d'absence, vous remplacent.

Ensuite, au niveau de la fonction du suivi psychologique: oui, nous avons organisé un suivi psychologique pour les équipes, de deux types. Pour celles qui sont intervenues sur le terrain, en pré-hospitalier, cela a été un suivi par groupe, et l'autre pour ceux qui étaient à l'hôpital et qui ont accueilli les victimes. Pour le personnel qui était à l'hôpital, ils ont eu un premier entretien et puis il y avait des groupes de parole qui ont été établis et venait qui voulait après ce premier entretien, qui avait été obligatoire. Pour le personnel qui a été sur place, en préhospitalier, là d'office, il y a eu une réunion avec un psychothérapeute qui a suivi à plusieurs reprises les équipes et qui les suit encore maintenant.

Georges Dallemagne (cdH): Docteur, pourriez-vous nous dire combien vous aviez d'urgences vitales, de T1 et éventuellement de T2 qui demandaient des soins très importants? Pensez-vous que vous avez perdu des vies parce que certains moyens n'ont pas pu être mis en œuvre, que ce soit parce que les victimes étaient inaccessibles, incarcérées, et donc là des moyens logistiques éventuellement ont manqué, ou que ce soit parce que, éventuellement, il y avait des moyens médicaux qui n'étaient pas suffisants dans la première heure, comme vous l'avez dit?

Deuxième question. J'ai eu plusieurs témoignages de victimes qui m'ont dit leur incompréhension du fait qu'elles avaient été déplacées plusieurs fois d'un centre d'évacuation à une poste médical avancé, d'un poste médical avancé à un autre poste médical avancé. Et puis encore dans un autre hôpital. J'ai reçu quelques témoignages de ce genre, disant: "Mais tiens, pourquoi ne m'a-t-on pas évacué plus rapidement vers un hôpital, pourquoi ai-je été déplacé plusieurs fois?" Quelle est votre réponse à cette question?

Troisième question relative à Saint-Luc. Vous dites que c'est un hôpital qui a été "sacrifié". C'est le terme que vous avez utilisé. Ne pensez-vous pas qu'il y a un problème de communication entre Louvain et Bruxelles où Louvain décide de ne pas solliciter Saint-Luc et où Bruxelles pense que Saint-Luc a été sollicité par le central de Louvain mais n'a pas la possibilité de le vérifier parce que le 112 de Bruxelles, pour faire le décompte des victimes qui sont envoyées dans les différents hôpitaux, ne croise pas ses données avec le central de Louvain? Ils ne vont pas "matcher" les deux données. Chacun a un tableau avec les capacités hospitalières mais, jusqu'à présent, je n'ai pas entendu qu'on "matchait" ces données pour vérifier qu'il y avait encore une capacité hospitalière. Ne pensez-vous pas que c'est cette difficulté de communication qui a fait que, d'une part, à Louvain, on s'est dit qu'on n'allait pas envoyer de blessés à Saint-Luc et que, d'autre part, au 112 de Bruxelles, on s'est dit que Saint-Luc devait être débordé par ce qui s'est passé à Zaventem?

Olivier Vermynen: Monsieur Dallemagne, je vais commencer par aborder votre troisième question. Malheureusement, je ne peux pas y répondre. Je n'en sais rien. Je ne sais pas du tout. Je ne connais pas du tout quels ont été les échanges entre le 112 de Louvain et le 112 de Bruxelles. Je n'ai vraiment aucune information à ce sujet. Je ne vais donc pas me lancer dans des hypothèses parce que je ne sais pas. Je suis désolé. Je suis incapable d'y répondre.

Georges Dallemagne (cdH): Ce serait important d'avoir la réponse à cette question.

Olivier Vermynen: Je n'en sais rien.

Georges Dallemagne (cdH): Entre les deux dirmed, est-il prévu que vous vous rencontriez pour faire le débriefing?

Olivier Vermynen: Oui, je compte rencontrer le Dr Mergny qui était dirmed pour l'HM, pour que l'on puisse reparler de nos expériences. Je pense que l'HM a des choses à nous apprendre dans la gestion de ces urgences collectives. L'HM est bien placé. Ils ont pas mal d'exercices. Ils vont en mission et partent sur des terrains. Ils disposent de matériel et ont des capacités d'accueil qui, on l'a vu le 22 mars, sont assez importantes. Je compte le rencontrer mais à titre personnel et pas de manière officielle.

Laurette Onkelinx (PS): Je pense d'ailleurs que c'est le SPF Santé qui va organiser toute la chaîne d'évaluation pour ce qui concerne les différents territoires qui ont été concernés par les attentats du 22 mars 2016.

Olivier Vermynen: Pour ce qui des communications entre les différents centres 100, au niveau diamètre, nous n'avons pas ces informations-là.

Au niveau du nombre de T1, T2, il faut compter, sur Maelbeek, grosso modo une quarantaine de T1, une quarantaine de T2 et autant de T3. On n'a pas le décompte exact. Les T1 ont été répartis sur les deux PMA, plus ou moins de manière égale: une grosse vingtaine sur le PMA qui était situé chaussée d'Etterbeek et une petite vingtaine sur le PMA dans l'hôtel Thon, tout en sachant qu'en fonction de l'ordre de gravité, les patients les plus gravement atteints se situaient en bas, donc au niveau de la chaussée d'Etterbeek. Voilà pour le nombre.

Au niveau du transfert de certains patients d'un PMA à l'autre, il n'y en a pas eu plusieurs. Il n'y en a eu qu'un

seul. Cela a été le transfert de T2 et de T3 du PMA qui se situait chaussée d'Etterbeek vers le PMA plus grand et "mieux aménagé" qui se situait au niveau de l'hôtel Thon. Pourquoi cela a-t-il été fait ainsi? Tout d'abord parce qu'il y a deux PMA qui fonctionnent de manière totalement indépendante. À un certain moment, il faut les réunir en un seul mais sans que cela ne porte préjudice aux patients. Cela signifie que l'on va d'abord évacuer les patients les plus graves. Le poste médical avancé qui se situait chaussée d'Etterbeek était un petit poste médical qui ne pouvait pas accueillir toutes ces victimes. Rapidement, on a donc décidé qu'une fois que tous les T1 du poste médical situé en bas de Maelbeek avaient été évacués, on fermait ce PMA en réunissant les T2 et les T3 dans un seul PMA, ce qui était beaucoup plus facile pour la régulation des victimes vers les autres hôpitaux. C'est la raison pour laquelle il y a eu un déplacement de ces victimes mais il n'y en a pas eu plusieurs. Ils ne sont pas passés du haut en bas, puis du bas en haut. Il n'y a eu qu'un seul transfert de patients. Ce sont ces patients qui sont partis du PMA bas vers le PMA haut.

L'évacuation plus rapide, c'est toujours très subjectif. Quand vous êtes victime dans ce genre de circonstances, on a l'impression que le temps traîne. C'est pourquoi il y a une catégorisation des victimes, des prioritaires. Les rouges sont prioritaires. Au sein des rouges, il y a encore des priorités. Puis, ce sont les jaunes et ensuite les verts. Pour certains patients, cela peut paraître long avant l'évacuation. Ils aimeraient bien partir plus vite. On ne peut pas car on a un ordre de priorité par rapport à cela.

Georges Dallemagne (cdH): Pensez-vous que des vies supplémentaires auraient pu être sauvées s'il y avait eu des moyens logistiques de désincarcération, etc.

Olivier Vermynen: Non, pour être descendu sur le métro. Le métro a, à un certain moment été fermé, parce que les services de secours pensaient qu'il pouvait y avoir d'autres bombes, un sur-attentat. Ils ont donc fermé et évacué tout ce qui pouvait être évacué. Tous ceux qui étaient dans le métro étaient décédés et on n'aurait rien pu faire pour ces personnes-là. Malheureusement.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, ik zal heel kort zijn, want de meeste vragen werden al gesteld.

Ik heb nog een vraag met betrekking tot ASTRID. ASTRID komt steeds terug bij iedereen die wij ondervragen. Toen ik u hoorde, kreeg ik de indruk dat ASTRID alleen maar wordt gebruikt wanneer er problemen zijn met het gsm-netwerk, dus dat men eigenlijk eerst met gsm's werkt en, eenmaal dat een probleem vormt, men dan naar ASTRID grijpt. Is dat wel de normale gang van zaken? Is het niet logisch dat in dergelijke noodsituaties iedereen onmiddellijk met ASTRID werkt? Als dat niet het geval is, waarom doet u dat niet? Waarom werkt u in de praktijk eerst met gsm's tot u niet meer anders kan? Ligt dat aan het slecht functioneren van ASTRID of is het omdat gsm's soms gemakkelijker zijn?

Ik stel die vraag omdat wij in het verleden zware investeringen hebben gedaan om het ASTRID-netwerk uit te bouwen.

Olivier Vermynen: On ne priorise pas le réseau gsm. Comme on vous l'a dit, le réseau gsm est beaucoup plus facile d'emploi qu'ASTRID. En tout cas, pour nous, médecins, ASTRID, est excessivement compliqué. Commencer à avoir un groupe ASTRID, le groupe KTA, le groupe Dir-Med et autres. Nous, on ne "joue" pas suffisamment avec ASTRID et on ne maîtrise pas suffisamment les radios ASTRID que pour être à l'aise par rapport à l'utilisation d'ASTRID, même si on a quand même, annuellement, l'une ou l'autre formation. Pour pouvoir l'utiliser correctement, il faut l'utiliser tout le temps, tout le temps, tout le temps.

Or, nos équipes, que ce soit au niveau infirmier ou médical, tournent. Malheureusement, elles ont en moyenne 4 à 5 gardes de 24 heures par mois. Ce n'est pas suffisant que pour pouvoir gérer suffisamment ASTRID. C'est suffisant que pour pouvoir l'utiliser de manière courante mais, une fois que cela devient plus complexe, c'est difficile à utiliser. Je parle au niveau médical pour une majorité de médecins. Certains l'utilisent très bien.

Par contre, il faut savoir aussi qu'on n'a pas privilégié ASTRID ou le réseau gsm. On les a utilisés en parallèle. On voulait les utiliser en parallèle mais non privilégier l'un ou l'autre. Pourquoi? Parce qu'on sait que nombre de communications des secours passent via le réseau ASTRID et le réseau gsm nous permet d'avoir une ligne plus directe avec la personne que l'on veut atteindre. Je reprends mon simple exemple de tout à l'heure. On m'a posé la question de savoir pourquoi ne pas avoir parlé des autorités, notamment des

inspecteurs d'hygiène. Le but de mon gsm, à ce moment-là, était d'être en contact avec les inspecteurs d'hygiène beaucoup plus facilement que via ASTRID.

Peter De Roover (N-VA): Mijnheer de voorzitter, dokter Vermynen, de functie die u vervuld hebt na het drama, is natuurlijk cruciaal, net zoals een aantal andere functies. De Dir-Med is cruciaal, u zult het daar met mij eens zijn. Wij hebben het hier reeds in verschillende omstandigheden gehad over de communicatie en de communicatieproblemen die kunnen ontstaan, bijvoorbeeld omdat ASTRID niet naar behoren werkt.

Deze commissie zal op een bepaald ogenblik in haar werkzaamheden moeten overgaan tot aanbevelingen. Ik zou u de vraag willen stellen of u het een goede zaak zou vinden, of u ermee akkoord bent dat wij in die aanbevelingen zouden verwachten dat iedereen die op dit coördinerende niveau in de dienstverlening zit in onze hoofdstad, een goede, ten minste passieve, kennis heeft van beide landstalen. Bent u het daarmee eens?

Olivier Vermynen: Je suis d'accord sur le dernier point. Je dois améliorer mon néerlandais. Je suis entièrement d'accord.

Pour en revenir à ASTRID, j'ai entendu pas mal de bruits disant que le réseau était catastrophique. Je vais émettre un avis purement personnel. Je trouve que cela n'a pas été catastrophique. Le réseau était saturé. On mettait parfois un peu de temps pour avoir les communications avec la centrale ou avec notre interlocuteur, mais on est parvenu à les joindre. Je pense qu'il faut relativiser. Oui, c'est classique dans toutes les catastrophes, on sait que le point faible, ce sont les communications.

ASTRID a été saturé. C'est vrai aussi. Mais cela n'a pas été aussi catastrophique que ce que j'ai pu entendre. On a quand même réussi à joindre la centrale 100. On a réussi à obtenir les moyens. Les informations passaient. Parfois, elles prenaient quelques secondes pour passer. Ce n'était pas du direct mais on a obtenu ce qui était nécessaire. On a eu les ressources, les moyens, les renforts qu'il fallait. Tout cela est passé par ASTRID. ASTRID a quand même fonctionné même s'il a été saturé, même si cela prenait un petit peu de temps.

Peter De Roover (N-VA): Misschien is hier een klein communicatieprobleem opgetreden. Ik ben bijzonder blij dat wij in het luik ASTRID zijn gerustgesteld. Dat is meteen een probleem minder.

Gaat u akkoord met de mogelijke aanbeveling van deze commissie dat mensen die een belangrijke coördinerende functie hebben beide landstalen tenminste passief correct beheersen?

De **voorzitter**: Ik weet niet of u dat hebt verstaan. In het eerste gedeelte, vooraleer de dokter over ASTRID sprak, heeft hij gezegd dat hij zich bewust was van het feit dat zijn kennis van de andere landstaal moet verbeterd worden.

Peter De Roover (N-VA): Dat is een feitenkwestie.

Is hij akkoord met mijn suggestie van aanbeveling dat het een belangrijke zaak zou zijn, mochten wij dat verwachten in de toekomst?

De **voorzitter**: U hebt uw wens kenbaar gemaakt. Als iedereen nu zijn individuele aanbevelingen voorlegt aan de getuigen, dan doen we de volgorde van de werkzaamheden geweldig aan.

Dit zijn moeilijke omstandigheden voor een arts die op het terrein actief was en heel zware momenten heeft beleefd. Wij stellen veel vragen over reglementen en procedures. Dat kan hard overkomen. Ik zou de sereniteit en de moed van de dokter willen benadrukken. Hij onderwerpt zich vandaag aan heel veel vragen die misschien niet allemaal even volmaakt zijn beantwoord. Maar ze geven ons in elk geval een oriëntatie.

De aanbevelingen en de conclusies moeten we eerst onder elkaar bespreken, alvorens die voor te leggen aan een mogelijk op te richten burgerforum.

N'insistons pas sur l'aspect!

Laurette Onkelinx (PS): D'accord! Mais, puisque nous connaissons déjà une des recommandations qui sera proposée par notre collègue de la N-VA, je voulais simplement vous demander, Dr Vermylen si, sur le terrain, lorsque vous avez dû gérer la catastrophe, dans des conditions épouvantables, un problème s'est posé eu égard à votre moindre connaissance de la deuxième langue nationale.

Olivier Vermylen: Aucun!

Laurette Onkelinx (PS): Je vous remercie!

Georges Dallemagne (cdH): Dans le même ordre d'idée, je ne sais pas si on peut commencer à préjuger de la connaissance de la deuxième langue de chacun des témoins. Ce matin, je n'ai pas eu le sentiment que le responsable du service prévention de la STIB avait une bonne connaissance de la deuxième langue. Il a eu besoin de la traduction en permanence.

Dans le même ordre d'idée, je souhaiterais alors qu'en recommandation - j'imagine alors que le collègue de la N-VA n'y sera pas opposé – l'on puisse disposer des plans de secours dans les deux langues à l'aéroport de Bruxelles-National. Cela me paraît élémentaire de pouvoir avoir le même type de dispositif au niveau de l'aéroport de Bruxelles-National.

Le **président**: Je vais peut-être organiser un examen pour tous les commissaires! Ik zal alleen zetelend lid van de jury zijn.

Peter De Roover (N-VA): Mijnheer de voorzitter, voor men hier denkt dat het een principiële kwestie is, wil ik beklemtonen dat ik het over de communicatie in moeilijke omstandigheden had, waarbij de mensen die in contact moeten treden met coördinatoren in stresssituaties kunnen verkeren.

Mijn punt is dat een duidelijke communicatie op dat ogenblik van het allergrootste belang is. Wij hebben het daarover bijna de hele dag gehad. Dat geldt, collega Dallemagne, in beide richtingen. Daarmee ben ik het absoluut eens.

De **voorzitter**: Ik had uw punt wel begrepen. Dat heeft niet alleen te maken met ASTRID en slechte gsm-verbindingen, maar uiteraard ook met taal.

Docteur, je vous remercie pour votre témoignage. Merci pour ce que vous avez dit et bon courage pour le futur.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Jean Clément, waarnemend gouverneur van het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad.

Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Jean Clément, gouverneur ff. de l'arrondissement de Bruxelles-Capitale.

Le **président**: Monsieur le gouverneur, bienvenu.

Je suppose que vous allez prêter serment dans la langue française?

Jean Clément: Je prêterai serment en langue française.

Le **président**: Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Jean Clément prête serment.

Dont acte.

Vous allez donner un exposé introductif sur base d'une note que vous allez distribuer?

Jean Clément: Ce sera même un peu plus qu'une note.

Le **président**: Ce n'est pas tout votre dossier?

Jean Clément: J'ai apporté, pour éclairer la commission, un ensemble de documents avec d'abord un rapport. La commission appréciera si c'était vraiment bien fondé de le faire, mais je crois qu'il fallait faire un rapport complet avec une partie théorique pour expliquer les mécanismes; en effet, j'ai eu l'impression, au fil de tout ce que j'ai entendu dans les médias et ailleurs, qu'un certain nombre de concepts n'étaient pas très connus ou étaient connus de manière incomplète, imprécise. Je pense qu'il faut préciser un certain nombre de choses. Cette matière requiert beaucoup de nuances. Ce n'est pas pour endormir qui que ce soit ni pour éluder une quelconque responsabilité mais c'est tout simplement parce que la matière est telle. C'est d'une infinie complexité et, en plus, c'est une matière en évolution constante.

Mais il ne suffisait pas de faire un exposé théorique. J'ai aussi prévu et inséré là-dedans une deuxième partie qui est consacrée à la chronologie des événements et à la manière dont on a géré les attentats au niveau de l'agglomération bruxelloise.

Une troisième partie comporte le débriefing multidisciplinaire qui a été réalisé non seulement avec les disciplines classiques mais évidemment avec tous les partenaires et, dois-je le dire parce que nous sommes en Région de Bruxelles-Capitale, en parfaite collaboration avec le ministre-président. Je crois que cela doit être dit. Dès le départ certains ont évoqué la complexité institutionnelle à Bruxelles. Elle n'a certainement pas joué un rôle négatif dans la gestion des événements qui nous préoccupent.

Le président: Pour être clair, je crois que c'est très bien que vous ayez des notes et aussi la ligne du temps et que vous les remettiez à la commission mais je vous invite tout de même à faire appel à votre esprit de synthèse. La plupart des commissaires posent beaucoup de questions et vous permettront d'éclaircir les choses qui éventuellement ne seraient pas très précises.

Jean Clément: Je pense que beaucoup de choses seront éclaircies à partir des indications que je donne. C'est en fait une synthèse de documents qui sont extrêmement importants: le plan général d'urgence et d'intervention de la Région mais également, dans ces grandes fardes, le plan spécifique métro puisque nous en avons un avec des fiches spécifiques au métro.

Je voudrais, monsieur le président, en guise de préambule et très brièvement vous faire part d'une considération à la suite de ce que j'ai entendu de l'exposé de mon ex-collègue. Vous m'avez encore appelé gouverneur mais enfin, on parle plutôt de haut fonctionnaire de l'agglomération bruxelloise et demain, ce sera encore autre chose! Il a exprimé le fait qu'une coordination réussie et une gestion de crise réussie s'expliquent notamment par le travail d'équipe. Je m'associe tout à fait à ses propos. C'est tout à fait vrai sauf que je pense que quelque part, c'est incomplet parce que l'esprit d'équipe, cela se bâtit par le travail en amont, le travail préalable et c'est là qu'intervient le domaine de la planification et aussi l'entraînement, l'exercice. C'est un peu comme en sport. Il n'y a pas beaucoup de place pour le hasard même si les circonstances dans lesquelles on se trouve sont, par définition, toujours inconnues. C'est une chose qui doit être dite. La réactivité des services sur le terrain est aussi fonction de leur entraînement. Donc, quand on découvre des mesures et qu'on doit les appliquer, il est tout à fait normal qu'on tâtonne. Ne croyez pas ici que je porte un jugement de valeur sur quoi que ce soit. Je reste dans un domaine qui est purement théorique.

Je pense qu'il est utile pour la commission de dire qu'on a trois phases dans la planification d'urgence: une phase communale, une phase provinciale ou, à Bruxelles, appelons-là régionale puisque depuis 1995 on n'a plus de province, et une phase fédérale. Chacun doit un petit peu apprécier quand il doit prendre la main. En fonction de quoi? En fonction d'un certain nombre de critères, de circonstances. Entre le niveau communal et le niveau provincial ou régional, cela dépend de circonstances, comme le fait qu'on dépasse le caractère communal, le fait que les moyens communaux ne soient pas suffisants et qu'un nombre de victimes justifie l'utilisation de moyens supplémentaires.

C'est vrai aussi dans l'articulation entre le niveau provincial ou régional et le niveau fédéral. On peut monter et aller de la commune au fédéral mais le fédéral peut aussi faire redescendre un certain nombre de décisions vers la province ou la Région voire la commune. C'est encore plus vrai au niveau fédéral puisqu'il est compétent quand le nombre de victimes est très grand, quand ça concerne l'intégralité du territoire, et tel est le cas notamment en matière de terrorisme, mais aussi en cas d'alerte nucléaire dans un certain nombre d'autres matières (denrées alimentaires, etc.). Tout cela est précisé par un arrêté de 2003 que je tiens à disposition de la commission et qui fait l'objet d'une intervention des autorités fédérales et du Centre de crise en particulier. Le fait qu'on crée de nouvelles institutions comme un Conseil national de sécurité n'affecte en rien le travail qui est prévu dans le cadre de la loi générale sur la protection civile avec les trois niveaux de pouvoir.

Quand on parle de plan d'urgence et d'intervention, on parle aussi de l'établissement de cette planification par une commission au sein de laquelle siègent les disciplines qui sont essentiellement l'aide médicale urgente et les pompiers mais également la Santé publique par le biais de l'inspecteur fédéral d'hygiène (il y en a dans chaque province et deux compétents en Région bruxelloise) et les services de police qui constituent ce qu'on appelle la D3 dans le jargon. Nous avons enfin la protection civile encore aujourd'hui, puisque lorsque la réforme de la protection civile qui est initiée pour le moment sera réalisée, la protection civile n'interviendra plus en seconde ligne. Elle interviendra uniquement dans le cadre de certaines catastrophes particulières. Nous avons aussi l'armée qui peut venir en soutien.

À côté de ces disciplines permanentes, il faut ajouter un certain nombre de disciplines de circonstances. Quand nous faisons un plan métro, nous travaillons avec la STIB. De même, quand on travaille sur des infrastructures comme à Schuman, on travaille avec Infrabel et les services de la SNCB. Le nombre de partenaires autour de la table peut varier.

À partir du moment où ces plans sont établis, on parle de plan général qui fait l'objet de plans additionnels qu'on appelle les plans particuliers. À Bruxelles, ceux-ci sont tous intégrés comme annexes dans le plan général. C'est ainsi que nous avons un plan métro, un plan pour les institutions européennes, etc. On peut décliner ces plans, je ne vais pas dire à l'infini, mais en tous cas en fonction de la situation de terrain que l'on connaît.

Une autre notion qui doit être bien précisée, d'autant plus dans le cadre des travaux de cette commission, c'est la différence qu'il peut y avoir entre un plan d'urgence et d'intervention et un plan interne. Un plan interne, c'est par exemple un plan d'évacuation propre à une entité bien déterminée. À côté de cela, vous avez des plans qu'on appelle mono-disciplinaires. Chacune des disciplines que je viens d'évoquer possède un plan mono-disciplinaire c'est-à-dire un plan qui sert à assurer le fonctionnement de tous les organes qui font partie de cette discipline, indépendamment de la coordination multidisciplinaire qui est réalisée à un autre niveau (communal, provincial ou fédéral).

Quand on parle de coordination, on parle souvent de coordination stratégique ou de coordination opérationnelle. Ce sont deux choses tout à fait différentes. Le problème, c'est que le législateur n'a jamais défini avec précision ce que l'on entendait par l'une et par l'autre. À Bruxelles, quand on a établi notre plan général d'urgence, on a établi (vous trouverez cela à la page 33, en deux tableaux) ce que comporte vraiment la coordination opérationnelle sur le terrain et ce en quoi consiste la coordination stratégique, ce qui est tout à fait différent. En gros, la coordination stratégique consiste à trancher des conflits sur le terrain, à recevoir les informations du terrain, à évaluer et à se préoccuper des moyens nécessaires ou pas. C'est l'autorité qui assure la coordination à son niveau qui doit être consciente de la pertinence d'engager ou pas des moyens.

Une bonne coordination, c'est aussi la qualité de l'information qui est transmise du terrain parce que, par définition, les autorités ne sont pas sur le terrain. Il n'y a d'ailleurs pas lieu qu'elles y soient. Mais les services qui sont sur le terrain communiquent entre eux. Cette information est relayée par ce qu'on appelle une direction opérationnelle, la clé de voûte du système. Il faut bien le dire.

Le fait que les gens se connaissent, qu'ils aient l'habitude de travailler ensemble, que les consignes préalablement données et validées soient claires, c'est là que réside le succès ou non d'une opération. En Région bruxelloise et sans faire preuve d'un optimisme excessif, on peut dire que globalement, cela fonctionne plutôt bien. Pourquoi? Parce que depuis de nombreuses années, mais cela va changer avec le temps, les gens travaillent ensemble peut-être pas au quotidien mais de manière répétée et constante. Tout ce travail préalable est fondamental, souvent méconnu, je ne dis pas qu'il est méprisé mais on ne le prend pas suffisamment en compte, me semble-t-il, lorsqu'on parle de gestion de crise et de catastrophe.

Deuxièmement, il ne suffit pas d'avoir un plan. Comment est-il déclenché? Ce que je vais dire ici sur le plan théorique sera évidemment repris après, lorsque j'exposerai ce que nous avons réellement fait. Ainsi, la commission aura tout le loisir de voir ce qui a été fait, ce qui aurait pu ou dû être fait et ce qui effectivement a été fait. Un arrêté royal détermine quand la situation d'urgence est déclenchée. Je vous ai déjà dit que dans un premier temps, les services de communication, les centrales qu'on appelle 100, 112, etc. informent le bourgmestre, en fonction de la perception qu'ils ont de l'événement, ils peuvent informer directement le gouverneur ou à la Région le haut fonctionnaire, voire demain le ministre-président et aussi directement le Centre de crise. Cela dépend de la nature de l'événement.

Chaque autorité doit, à ce moment-là, se poser la question de savoir si elle est en mesure de gérer la crise. Pour le niveau fédéral, cela ne se pose même pas. Mais, évidemment, se pose alors la question de savoir qui va sur le terrain faire quoi. La question de la transmission de l'information se pose au niveau du terrain.

Je vous ai dit qu'il y avait une différence entre la coordination stratégique et la coordination opérationnelle. Quand les services 100 et 112 ont mis en alerte les autorités, évidemment, on décide de déclencher, par

exemple à Bruxelles, la phase régionale. Quand on déclenche la phase régionale, on rappelle les centrales d'appel, les centrales de communication, et ce sont ces centrales-là qui appellent nos partenaires à rejoindre ou à désigner un représentant au sein du centre de crise. C'est comme cela que ça fonctionne. Donc, il y a une information qui émane de la centrale. Cette centrale alerte l'autorité, l'autorité évalue et demande alors aux centrales de retransférer, à ce moment-là, les instructions qui sont données au niveau du centre de crise et au niveau des disciplines.

Attention, cela, c'est un schéma théorique! Mais il existe, je dirais, des procédures qui sont plus courtes. Je subodore déjà des questions de type "qui a prévenu qui?". C'est vrai qu'il y a eu toute une théorie par rapport à la manière dont on doit être prévenu. Mais à côté de cela, il y a aussi des dispositions qui ont été prises, non pas pour compliquer les choses, mais au contraire pour les faciliter. Il faut donc être très prudent quand on évoque ces questions de transmission, de communication de l'information. J'y reviendrai par rapport aux événements et ce que je vous dis maintenant vous paraîtra peut-être encore plus clair à ce moment-là.

Alors, la coordination, dans le contexte d'attentats terroristes, au niveau de l'organisation des secours, ne change pas. Ce qui change, et qui n'est toujours pas réglé, c'est que, lors de la création des dispositifs de planification d'urgence et de gestion de crise, on était dans des crises classiques. On n'était pas encore dans l'idée... il ne faut pas refaire l'Histoire, mais on n'était pas vraiment dans l'idée d'attentats terroristes. Quand on parle de terrorisme, on dit intervention des autorités judiciaires et de toute la colonne judiciaire. D'ailleurs, en jargon, col terro?, etc. Là, ce sont les services de renseignement, les services judiciaires.

Il y a un parquet fédéral. Ils ont leurs propres contraintes et également leurs propres chaînes de commandement et d'opérations. Seulement, le problème, c'est qu'à un moment donné, il faut faire coexister les contraintes inhérentes au secteur judiciaire avec les contraintes inhérentes aux autorités administratives et civiles. C'est la raison pour laquelle le Collège des procureurs généraux, à l'époque, avait déjà demandé que l'on établisse, et cela avait été fait aussi à la demande des autorités européennes, puisque c'était là que le problème s'était posé en premier lieu, le collège avait donc demandé, et le procureur fédéral de l'époque également, entre-temps devenu procureur général à Bruxelles, que l'on établisse, en fait, des mécanismes de coopération et de coordination entre des deux mondes qui, normalement, ne sont pas appelés à se côtoyer, même si la police judiciaire fait l'objet de la phase classique en matière de coordination, puisque la discipline 3, les services de police, comporte toujours un volet judiciaire aussi. Donc, il faut toujours tenir compte, quand on intervient sur les lieux d'une catastrophe, des nécessités de l'enquête, le fait de retrouver suffisamment d'éléments qui permettent à l'enquête de démarrer. Mais c'est évidemment tout à fait spécifique et tout à fait particulier quand on se trouve dans un secteur d'activité qui est celui du parquet fédéral.

Alors, le centre de crise fédéral est évidemment, puisqu'on est forcément dans une phase fédérale quand on parle de terrorisme, chargé de cela. Et on a commencé à faire des travaux et un exercice a été organisé en 2014, lequel a fait apparaître qu'on n'était pas très loin dans la coordination, et que ça n'allait pas de soi. L'exercice OPLON en 2014. Cet exercice OPLON a révélé un certain nombre de lacunes.

Laurette Onkelinx (PS): Cela s'est déroulé où, s'il vous plaît? Où a-t-on simulé une catastrophe?

Le président: Mme Onkelinx demande là localité où a eu lieu cet exercice.

Jean Clément: L'exercice OPLON? On l'a fait sur le territoire de Bruxelles, mais on a fait aussi un exercice de table. C'est un exercice qui n'est pas sur le terrain, où on ne mobilise pas des centaines de figurants, mais où on travaille en champ clos.

Laurette Onkelinx (PS): On sait que, notamment en fonction de la col terro, des exercices ont lieu au cours desquels on simule des catastrophes, y compris terroristes. Mais là, vous ne parlez pas de ça. Cela n'a pas été fait!

Jean Clément: L'exercice OPLON avait été réalisé dans un contexte qui était celui des institutions européennes. Inutile de le dire, c'était d'ailleurs de là que c'était parti. C'est de là que le scénario partait également.

Denis Ducarme (MR): (...)

Le **président**: Oui, monsieur Ducarme.

Denis Ducarme (MR): L'exercice OPLON, c'était en octobre 2014, si je ne m'abuse.

Jean Clément: Je n'entends pas bien!

Denis Ducarme (MR): Je vais devoir encore élever la voix!

Le **président**: Vous pouvez utiliser l'écouteur, monsieur Clément!

Denis Ducarme (MR): L'exercice OPLON, c'était en octobre 2014? C'est bien cela?

Jean Clément: Oui!

Denis Ducarme (MR): C'était bien un exercice qui visait également un risque à caractère terroriste!

Jean Clément : Tout à fait! Oui! Oui, oui, c'était tout à fait cela! On n'a pas, aujourd'hui, encore un véritable plan spécifique terrorisme. Mais j'y reviendrai plus tard, parce que pour l'instant, je vais rester dans le contexte de la gestion de crise. Je vous dirai honnêtement, et sans entamer un débat à ce sujet, qu'il ne faut pas exagérer non plus le fait qu'il y ait ou pas un plan terrorisme. Parce par rapport à l'organisation des secours, cela n'aurait de toute façon pas joué un grand rôle. Et cela n'a pas perturbé non plus l'activité sur le terrain. Et d'ailleurs, le parquet de Bruxelles qui est un partenaire n'a nullement perturbé non plus les travaux des services de secours. Je crois qu'il ne faut pas non plus exagérer. Je dis simplement que, dans le futur, il faudra veiller à cela, parce que l'on pourrait avoir, à un moment donné, un conflit de compétences entre les nécessités sur le terrain des autorités judiciaires et les nécessités des autorités administratives et civiles.

Si vous le permettez alors, puisque tout cela se trouve sur papier, je ne vais pas relire complètement une note qui est quand même relativement longue.

Je vais passer directement...

Le **président**: Imaginez-vous, monsieur le gouverneur, que la commission a une certaine connaissance de base tout de même.

Jean Clément: ... à la gestion de crise, le 22 mars 2016 au niveau régional. Je vais commencer la journée avant ce qui est indiqué dans les notes, puisque, au moment où a lieu l'attentat de Zaventem, je me trouve avec un conseiller du ministre-président à l'école régionale de police. Et c'est à l'école régionale de police, qui réunissait son conseil d'administration ce matin-là, que nous apprenons qu'il y a eu une explosion à Zaventem. On ne sait pas quelle est la nature de cette explosion. On ne dit pas que c'est un attentat. Mais immédiatement, le conseiller du ministre-président qui est à côté de moi, et moi, nous disons: "Il faudrait peut-être être très prudents. Il est bien possible, vu le contexte de menace dans lequel on se trouve, qu'il faille prendre des dispositions". Et donc, le conseil d'administration a été écourté. Et nous avons l'un et l'autre, évidemment, rejoint nos bureaux. Lui le cabinet, et moi les bureaux, rue des Colonies, où est situé, d'ailleurs, le centre de crise.

Alors, entre-temps, des contacts téléphoniques ont eu lieu avec mes services. Et donc la fonctionnaire, puisque c'est une dame, en charge de la planification d'urgence et l'officier de liaison police, ont des contacts téléphoniques. Rendez-vous est pris directement dans nos locaux, puisque, à ce moment-là, à partir de 8 heures 10, les gens ne sont évidemment pas encore tous au bureau, dans les locaux, pour discuter et décider d'éventuelles dispositions à prendre.

Mais entre-temps aussi, des contacts sont pris avec le commandant en second du SIAMU et le *psychosocial manager* qui intervient notamment pour la gestion, la prise en charge psychologique des victimes. Ils appellent le fonctionnaire en charge de la planification et eux relatent les explosions à Zaventem. Et donc ces conversations ont lieu précisément à 8 heures 33 et 8 heures 39. Le fonctionnaire en charge de la planification d'urgence contacte la permanence de la DGCC pour avoir une confirmation de l'événement. On a cette confirmation à 8 heures 42. À 8 heures 42, on n'est pas encore au courant d'autres dispositions qui

ont été prises. Simplement, on nous confirme que quelque chose s'est passé à Zaventem.

Entre-temps, vers neuf heures moins le quart, neuf heures moins dix, j'arrive, effectivement venant d'Evere, parce que l'école régionale de police est pratiquement à l'OTAN, donc il faut revenir au centre ville. J'arrive à mon bureau et effectivement, on décide d'envoyer quelqu'un au centre de crise fédéral afin de recueillir l'une ou l'autre information, parce qu'on n'en a aucune. Au niveau du cabinet du ministre-président, on s'interroge par rapport à des dispositions qui pourraient être prises au niveau de la STIB. Donc la Région fait preuve de proactivité, si j'ose m'exprimer ainsi. Il ne s'est encore rien passé à Bruxelles, mais on prend la mesure de ce qui pourrait se passer et on essaye de recueillir un maximum d'informations en vue de déterminer si des dispositions doivent être prises.

Vers 8 heures 50, l'officier de liaison, qui est auprès de mes services, se trouve au centre de crise, et là, il apprend informellement, ...pas tout à fait informellement, puisqu'il est sur place, il apprend que l'on déclenche la phase fédérale. Donc la question ne se pose même plus de savoir si moi, je dois évaluer l'opportunité d'une phase fédérale ou pas, puisque cette phase fédérale est déclenchée. Mais ce qui vaut pour moi vaut également pour le ministre-président. Il n'a plus non plus à se préoccuper de savoir si nous allons assurer la coordination de la gestion de la crise. C'est fait et c'est le fédéral qui prend la main. On est en phase fédérale, même si cela ne nous est pas notifié.

Maintenant, je vais être très prudent. Je ne veux pas dédouaner ici qui que ce soit. La question que vous allez sans doute poser est: "Pourquoi la centre de crise n'a-t-il pas informé officiellement? Je vous dirai, et je répondrai à cela tout à l'heure, qu'il ne devait pas nécessairement le faire. On peut dire que pour le bon ordre administratif, il pouvait le faire, je dirais en bonne gouvernance comme on dit aujourd'hui, c'était peut-être ce qu'il fallait faire, mais cela n'était en tous cas pas une obligation. Et lui-même pouvait savoir que de toute façon, on allait être informé par nos canaux habituels qui sont les centrales de communication.

Mais il y a une autre raison pour laquelle ils ne devaient pas le faire, en particulier en Région bruxelloise. Parce que nous avons une sorte de protocole avec le centre de crise, qui fait que, et c'est confirmé par un écrit dont j'ai reproduit une partie de la teneur dans le rapport que je dépose à la commission et qui dit que "le centre de crise impose au gouverneur à Bruxelles de se charger de la coordination des secours, en tout état de cause". Donc, même quand eux déclenchent leur phase fédérale et que le centre de crise fédéral prend la main, le centre de crise régional assure la coordination, mais uniquement, attention, pour les services de secours, pour l'organisation des secours. Il y a quelque chose de très correct.

Il ne faut pas non plus jouer sur les mots. Ce n'est pas parce qu'on se trouve dans une situation où on n'a pas été informé par la voie officielle, par un écrit, par une notification en bonne et due forme, comme le prévoit la réglementation, qu'on n'est pas au courant non plus de ce qu'il se passe. On fait preuve de proactivité aussi.

Cela étant, dans notre plan général d'urgence et d'intervention, on définit très bien en quoi consiste la coordination à notre niveau. Sur le plan fédéral, ce n'est pas aussi clair. Il n'y a pas de normes qui fixent en quoi consiste... J'ai lu dans la presse que le niveau fédéral se chargeait de prendre les décisions. De toute façon, n'importe quel état-major sait que, prendre des décisions implique aussi de porter à la connaissance d'une façon ou d'une autre, peu importe, et s'assurer que l'ordre a bien été compris et est en voie d'exécution.

On ne peut pas faire moins, sinon on n'est plus dans le domaine de la coordination et on n'est plus dans le domaine de la gestion de crise non plus. On ne gère plus rien. Si on prend uniquement une décision et puis, si on attend que cela passe, ce n'est pas sérieux. Le Centre de crise ne devait donc pas légalement me prévenir.

Par ailleurs, en ce qui concerne les mesures à prendre, quand on est en phase fédérale, le niveau fédéral peut donner – c'est d'ailleurs prévu, l'assistance des gouverneurs est indiquée clairement dans la réglementation – des instructions au niveau régional (ou provincial) d'exécuter un certain nombre de mesures et de porter à la connaissance. L'a-t-il fait? Non, mais le Centre de crise est maître de la manière dont il va exécuter.

Donc, ils ont choisi, pour moi, la meilleure voie, en principe la plus opérationnelle, la plus rationnelle aussi,

qui consiste à s'adresser directement aux sociétés de transport. Visiblement! À présent, comment cela s'est-il fait? Je n'ai pas à le savoir. Ce n'est pas par notre canal que cela s'est passé. Je ne fais pas de commentaires à ce sujet. Il appartient aux services compétents de dire quand ils ont été prévenus, comment est parvenue l'information, sa teneur. Moi, je n'en sais rien!

Entre-temps, je savais aussi la décision de fermer. C'est d'ailleurs la raison pour laquelle nous n'avons pas proposé non plus cette mesure, puisque nous savions que l'autorité fédérale l'avait décidée. Comment est-elle portée à la connaissance? Je dirai une fois de plus qu'on ne doit pas s'en occuper, mais je dois dire aussi que, ce n'est pas parce qu'on apprend quelque chose, qu'on est au courant d'une information, qu'on est chargé d'exécuter quelque chose. Savoir qu'on va fermer le métro ne signifie pas que l'on doit se charger de l'exécution formelle de l'ordre.

À cet égard, il doit y avoir une transmission, peu importe comment, mais celui qui doit exécuter l'ordre doit en être requis. Peu importe la manière, je ne suis pas formaliste, je suis pragmatique. Je n'incrimine personne, car j'ignore comment cela s'est passé. Je dis simplement que cela ne s'est pas passé à notre niveau. Cela ne s'est pas davantage passé au niveau du ministre-président. Ce dernier a été informé. Il n'a pas été informé, il s'est informé lui-même. Donc, il a eu l'information. Son cabinet a été constamment présent à nos côtés, il a été d'une grande aide et d'une grande utilité. Il faut le dire, il y a eu une coopération de tous les instants à Bruxelles entre services "à vocation fédérale", même si je suis aussi dans une mission régionale et la Région proprement dite. Je n'ai jamais eu connaissance qu'une instruction aurait été donnée, soit au ministre-président soit à l'administration régionale, de fermer le métro.

En tout état de cause, nous le savons et cela sera confirmé à différentes reprises. En effet, les intervenants vont commencer à arriver. Au fur et à mesure de leur arrivée, ils confirment les informations. Vous en avez entendu un ce matin en la personne de Jo Decuyper. Jo Decuyper nous a rejoints à un moment donné et nous a confirmé les informations, etc.

Que se passe-t-il entre 8 h 10 et 9 h 00? Je vous l'ai dit. Mais entre 9 h 00 et 9 h 10, que fait-on? Car à 9 h 10, il n'y a pas encore eu d'explosion à Bruxelles. Malheureusement, tout ce qu'on peut dire ici est un peu vain, parce qu'on n'aurait jamais pu éviter la catastrophe. L'éviter, non! Tout ce qu'on peut se demander, c'est si on ne peut pas améliorer nos processus pour améliorer le sort des victimes. C'est une question que l'on doit légitimement se poser, mais éviter la catastrophe? Quand vous avez affaire à des individus déterminés, dès qu'ils se mettent en route et qu'à 8 h 50 et quelque, un individu pénètre dans le métro avec une intention de tuer, vous ne savez rien faire!

Au contraire, je me demande même dans quelle mesure une évacuation n'aurait pas été encore plus dommageable! Vous savez comment fonctionne la STIB en cas de panne ou d'évacuation? Métro-bus. Des centaines de personnes s'agglutinent sur un trottoir et vraisemblablement, votre terroriste se serait retrouvé au milieu! Il y aurait eu plus de dégâts dans un "BOA", dans un métro-bus que dans le wagon, même si une victime est déjà de trop. L'horreur n'est pas fonction du nombre de victimes. Mais quelque part, on doit aussi garder cet aspect des choses à l'esprit. Nous ne faisons pas suffisamment référence à cela.

Je ne suis pas en train de dire que ne rien faire est une solution mais en tout cas, il faut toujours bien évaluer ce qu'on fait. Mais pour bien évaluer, il faut une bonne préparation. J'en reviens au fil rouge dont je parlais tout à l'heure: cela s'est confirmé à différents moments de la journée.

Entre 9 heures et 9 heures 10, le haut fonctionnaire, merci pour mon ancien titre, monsieur le président, et le fonctionnaire en charge de la planification d'urgence évaluent ensemble la situation. On évalue mais on est encore en interne. Et nous redoutons évidemment l'imminence d'un deuxième événement. Dès lors, nous prenons immédiatement la décision – est-ce à 9 heures 04, 05 ou 06? Ça je ne sais plus exactement, on ne l'a pas noté - d'alerter les centres de crise provincial et régional.

Des contacts téléphoniques ont lieu avec le fonctionnaire de liaison de police, au centre fédéral de crise, et le commandant en second du SIAMU que vous avez également rencontré. Ils transmettent au fur et à mesure, les informations dont ils ont connaissance. Ceci étant, nous prenons ces informations avec des pincettes dans la mesure où eux-mêmes ne disposent pas d'informations spécialement validées.

Je crois, sans crainte de me tromper, qu'au niveau du Centre fédéral de crise, les informations ne sont pas

tout à fait validées non plus. La qualité de l'information dont on dispose est celle transmise par le terrain, je vous le rappelle!

À 9 heures 17, nous sommes officiellement informés de l'explosion dans le métro et ce, par le commandant en second du SIAMU avant même l'appel du centre de communication. À 9 heures 20, nous déclenchons la phase provinciale même si nous savions, pour les raisons précitées, qu'il y avait une phase fédérale parce que nous avons une mission à remplir même dans ce cadre fédéral et que conformément aux dispositions prises en 2009 et confirmées encore en 2013 et 2014, nous savions ce que nous devons faire. Un dispositif était prévu entre le centre de crise fédéral et le centre de crise régional.

À 9 heures 20, nous communiquons également aux centres 100 et 112, l'activation du centre de crise et ensuite les éléments s'enclenchent.

Entre 9 heures 20 et 10 heures 30, nous faisons l'activation technique: l'échange des premières informations, la mise en œuvre des premières procédures. Petit à petit, nous n'avons pas noté spécialement - encore que sur la feuille de présence, ça figure peut-être - l'heure précise d'arrivée de chacun des membres du Comité de coordination, ainsi que du représentant du ministre-président.

À 9 heures 35, on commence à s'installer et il y a un contact entre moi-même, le fonctionnaire en charge de la planification d'urgence et le commandant en second du SIAMU. Nous échangeons alors les premiers éléments d'évaluation de la situation.

Pour nous, cette évaluation consiste à demander quel est l'état de la situation mais également si les moyens sont suffisants. D'emblée, la réponse est affirmative. Il faut dire que nous avons relativement peu de mérite à ce que tout va s'enclencher très vite. Pourquoi? Parce que nous bénéficions - si vous m'autorisez l'expression - de l'antériorité de l'attentat à Zaventem. Le SIAMU est un partenaire institutionnel du Brabant flamand puisque la zone de secours du Brabant flamand ne dispose pas nécessairement des moyens suffisants. En conséquence, dès qu'un incident se produit à l'aéroport, il y a d'office une colonne dont la composition est connue à l'avance qui s'y déplace.

Ce fut encore le cas cette fois-ci. Les ambulances, oui! À partir du moment où la Croix-Rouge est également au courant, ils vont envoyer des moyens. Mais à la suite de cela, un ensemble de dispositifs pour l'aide médicale urgente sera mobilisé aux portes de Bruxelles. Ils seront d'un grand secours dans la mesure où les moyens du SIAMU sont encore engagés à Zaventem. Ils le seront pour une part importante de la matinée.

À 9 heures 45, nous avons demandé l'ouverture de ce que nous appelons les groupes de communication multidisciplinaires. Cela se passe selon une fréquence déterminée et via les centrales. À ce moment-là, nous avons la possibilité d'être en contact simultané avec les représentants de toutes les disciplines. Il y a donc un contact à 9 heures 45 entre moi-même et le chef du service du SIAMU -et donc pas le commandant en second qui est le colonel Devijver-, du moins en fonction.

Il me relate à ce moment-là toutes les informations dont il dispose et son sentiment par rapport à la manière dont il faut continuer à gérer la crise.

Au cours de cette période, nous envoyons également un fax à la DGCC et aux bourgmestres pour les prévenir du déclenchement de la phase provinciale.

À 10 heures arrivent l'inspectrice fédérale d'hygiène et son adjointe, le chef du district Centre de la police des chemins de fer et à ce moment-là, on peut commencer à travailler de manière multidisciplinaire. On organise, à ce moment-là, une première réunion formelle du Comité de concertation provincial. On examine l'état des lieux, des causes, des conséquences de la situation et des moyens engagés - ce qui pour nous est évidemment l'élément fondamental - et des moyens en réserve afin de pouvoir, le cas échéant, très rapidement actionner.

Très rapidement, nous sommes rassurés à ce sujet, car vu la concentration des moyens autour de Bruxelles, comme je vous l'ai expliqué, on sait que les moyens en réserve sont suffisants. D'autant que peu à peu, nous bénéficions de rapatriements de moyens du SIAMU engagés sur Zaventem.

Aucune demande particulière n'est relayée du terrain à ce moment-là. La direction du PC-Ops (le poste de commandement opérationnel) est assurée par l'officier du SIAMU le plus gradé sur place. Pourquoi un officier du SIAMU? Parfois, selon la nature de l'événement, c'est un officier de police.

Pourquoi – la presse et le public ont soulevé la question – les services de secours ne sont-ils pas descendus immédiatement porter secours aux victimes? Il faut être très prudent. Il y a des mécanismes existants. Dans une infrastructure fermée, il faut s'assurer que la structure va résister à l'explosion. Il ne faut pas qu'il y ait un effondrement. Il faut également s'assurer que la bombe en question ne dégage pas de vapeurs toxiques car les services de secours doivent également être protégés. Tout ça prend du temps. Les fiches "métro" ont permis d'identifier rapidement les dispositifs en place, les entrées et les sorties. Dès lors, les services de secours ont pu accéder à la fois par la station Schuman et la station Arts-Loi.

On établit également des PMA pour la prise en charge des blessés et un premier constat de l'état des victimes mais, comble de malchance, il y avait des travaux et il a fallu improviser. Et c'est là tout le mérite du directeur opérationnel.

À l'époque où le plan a été fait et revu encore en 2013, l'hôtel Thon n'existait pas encore! Donc, on a pu bénéficier d'un deuxième PMA à l'hôtel Thon. Il a fallu improviser. Quel que soit le niveau de préparation, il y a toujours des aléas. Le rôle opérationnel des officiers sur place est absolument fondamental. Quand on est à distance, il est tout à fait impossible de déterminer où cela doit se passer. On doit, quelque part, féliciter les services de secours pour leur réactivité.

Le président : Monsieur le gouverneur, je vous interromps, car pour l'ordre de nos travaux et pour finaliser les activités aujourd'hui, il serait bien de synthétiser car nous vous avons demandé de faire un rapport de maximum 20 minutes et vous parlez depuis presque 45 minutes! L'intérêt de comparaître en tant que témoin est surtout de permettre à la commission de vous poser des questions.

Je vais prendre votre rapport et le distribuer à tous les commissaires pour qu'ils puissent en prendre connaissance. Les questions à poser doivent absolument l'être sinon cela vous fera du tort. Ne lisez pas tout votre rapport et essayez de finaliser, s'il vous plaît.

Jean Clément: La fin sera plus aiguë, je l'ai déjà décrite. Car tout ce qui suit est la continuation de la gestion et la gestion post-événement. Les écrits sont là. La commission en prendra connaissance comme elle le veut.

La troisième partie concerne le débriefing multidisciplinaire. Je ne vais pas en reprendre l'entièreté, faisant un certain nombre de pages, c'est assez indigeste. Mais d'une manière générale, ce qui doit être mis en avant et qui est important à signaler devant la commission, c'est que nous avons encore une fois bénéficié, si j'ose dire, des attentats de Paris car même si le fédéral n'a pas encore eu l'occasion d'intégrer tous les enseignements, sur le plan disciplinaire et multidisciplinaire en Région bruxelloise, on a déjà intégré un certain nombre de données.

Pourquoi? Parce que nous avons invité des gens de Paris qui nous ont expliqué les problèmes et surtout la gestion d'un événement nouveau, à savoir les attentats multi-sites. Que se passe-t-il lorsque de nombreux sites sont touchés quasi simultanément par des attentats et comment répartir les moyens?

Ça, je crois que c'est une chose que vous pouvez lire mais qui a été très utile. Et quelques jours encore avant les attentats de Bruxelles, le plan de répartition entre les hôpitaux a été revu et a permis de fluidifier un petit peu l'accueil au niveau des hôpitaux. Je crois que c'est important de le dire, parce qu'il y a un travail qui a été réalisé par ce qu'on appelle la discipline 2, c'est-à-dire la discipline qui relève plus précisément de la santé publique.

Les disciplines en général ont mis en évidence aussi l'importance fondamentale des exercices. C'est un coup du hasard aussi, bien heureux en l'occurrence, que quelques semaines avant l'attentat, on a fait à Bruxelles un exercice qui s'appelle Schumanex. En fait, on avait fait ça en collaboration avec Infrabel et avec la SNCB, parce qu'eux avaient l'obligation de tester leur dispositif de secours et d'évacuation à l'occasion de la mise en service du complexe multimodal. Nous en avons profité pour adapter le plan, en l'occurrence.

Et donc on a participé, on a fait un exercice en commun en présence, d'ailleurs, la nuit, du ministre de l'Intérieur et d'autres ministres et secrétaires d'État bruxellois. Et donc, ça a très bien fonctionné d'une certaine manière, encore qu'on a vu qu'il y avait un certain nombre de lacunes, notamment au niveau des moyens de communication et de télécommunications. Je ne suis pas le plus compétent pour exposer à la commission tous ces problèmes, mais je constate comme tout le monde qu'il y a eu des problèmes de communication.

Je constate qu'à un moment donné, on n'a plus pu communiquer ni avec le centre de crise, si ce n'est, et encore, par ligne fixe. Je dis "et encore" parce que ça sonne toujours occupé, les lignes sont sursaturées. Tout le monde a rencontré ce problème. C'est un problème qui sera certainement soumis à la commission. Moi, je n'ai aucune expertise pour dire ce qu'il faut faire et comment il faut le faire.

Je pense que le principe d'ASTRID est un très bon principe, parce qu'il permet une communication multidisciplinaire. Maintenant, faut-il renforcer? Je pense qu'ASTRID avait d'ailleurs pris une décision. Le jour même, on avait demandé un renforcement. Mais il faut savoir que renforcer les capacités d'ASTRID, ça prend au minimum deux heures pour le déployer. Donc, quand on est dans l'urgence, on ne peut pas attendre aussi longtemps.

Donc je crois, monsieur le président, qu'au niveau du débriefing, ce retour d'expérience, les exercices etc., ont été salués par l'ensemble des disciplines et même autres que les disciplines, même la Croix-Rouge et d'autres services.

Alors, le débriefing, malheureusement, n'est pas tout à fait complet parce qu'on a fait un débriefing multidisciplinaire mais j'allais dire, intrarégional. Parce que le centre de crise a participé, a assisté à notre débriefing. Il était invité, il a assisté, mais il nous a dit qu'il n'était pas encore en mesure de faire un débriefing général. Et donc, ça viendra plus tard, et nous en avons pris acte. C'est un peu dommage parce qu'on aurait pu encore tirer des enseignements supplémentaires au niveau des problèmes de communication.

La dernière partie, les conclusions évidemment. Bon, je ne vais pas m'appesantir là-dessus puisque j'en ai déjà fait plus ou moins état. Simplement, je me permettrai d'insister pour qu'on puisse enfin finaliser un plan terrorisme qui définit très clairement les compétences et les missions de chacun. Maintenant, bien entendu, restons humbles, ce n'est pas parce qu'on va améliorer encore la planification qu'on va être nécessairement plus efficace sur le terrain.

Je pense qu'on peut dire, d'une manière globale, en conclusion, que les services de terrain ont impeccablement fonctionné. Il y a eu une très bonne collaboration et un très bon esprit au sein de tous les intervenants bruxellois, discipline et hors discipline, et même au niveau des autorités. C'est tout ce qu'on peut en dire. On a peut-être été aidé aussi par, je dirais, un certain nombre, un enchaînement de circonstances qui a fait qu'on s'était préparés à cette éventualité. Qu'est-ce qui se serait passé si on avait été dans l'ignorance la plus totale de ce qui allait se passer? Ça, c'est un autre débat.

Je pense que malgré tout, ce n'est pas une raison pour ne pas progresser, mais je pense aussi que maintenant, sans vouloir jeter la balle dans le camp de qui que ce soit, ce n'est pas l'intention, l'intention n'est pas de polémiquer non plus, mais je crois qu'on doit continuer à avancer dans, justement, ces défis nouveaux. Ce n'est pas moi qui devrai les gérer, puisque je pars à la retraite le 1er juin.

Mais malgré tout, je pense qu'il faut avoir une vision d'avenir. Je pense que les défis classiques auxquels on a été confronté sont des défis qui ne sont peut-être pas dépassés, ils sont toujours d'actualité, mais des défis qui vont justifier des ajustements dans nos procédures. Voilà.

Le **président**: Je ne vais plus dire monsieur le gouverneur, je vais dire monsieur le haut fonctionnaire. J'ai vérifié votre titre, donc je vais vous appeler comme ça.

Jean Clément: Je déplore un peu cette dénomination, mais le législateur, dans son infinie sagesse, en a décidé ainsi. Ça ne veut finalement pas dire grand-chose. On ne voit pas très bien... il y a beaucoup de hauts fonctionnaires et on ne sait pas très bien ce qu'ils font.

Le **président**: Ce n'est pas la raison d'être de notre commission d'enquête donc je ne vais pas insister.

Est-ce qu'il y a des questions?

Jean Clément: Et je ne me formalise pas de tous ces titres.

Le **président:** Non, non, certainement pas. Merci beaucoup.

Laurette Onkelinx (PS): Vraiment, je vous remercie. Vous avez, avec beaucoup de précision, donné l'ensemble des informations, théoriques et concrètes, dans la manière dont vous avez vécu le 22 mars ainsi que la manière dont les services se sont organisés.

Dans votre documentation, qui va être importante, et on aura l'occasion de l'examiner, notamment sur l'évaluation multidisciplinaire, mais également sur tout l'aspect théorique que vous avez évoqué, avez-vous repris la COL Terro?

Jean Clément: Dans la documentation? Non, mais je peux vous fournir des pièces. De toutes façons, ce que je peux vous fournir, madame Onkelinx, très certainement, et je les ai sur moi, ce sont les rapports qui ont été adressés aux autorités compétentes, avec les considérations qu'on avait émises à l'occasion des exercices OPLON.

Laurette Onkelinx (PS): D'accord. Ça, ce serait intéressant.

Jean Clément: Ça, je l'ai, voilà. En fait, il y a eu un document du 8 octobre 14, un débriefing à chaud. Et là, on explique les dispositifs qui avaient été émis en œuvre. On explique aussi pourquoi ça a foiré.

Laurette Onkelinx (PS): D'accord.

Jean Clément: Parce que ça, c'est pour l'exercice de table. Ça a foiré parce qu'effectivement personne ne savait dans quelle pièce il jouait. C'est un peu triste. Déjà des problèmes. Je dépose ça bien volontiers à la commission si vous voulez. Il y a une note interne aussi, interne mais pas nécessairement secrète, et qui touche également à une demande de conduite à tenir à partir des constats OPLON. Parce qu'on a, dans le rapport d'évaluation des disciplines qu'on avait à l'époque, on a repris évidemment toutes les considérations qui ont été émises non pas par nous, mais par l'Europe. Et l'Europe elle-même...

Laurette Onkelinx (PS): Vous nous dites: il y a eu l'exercice OPLON. Vous en avez tiré des conséquences avec des critiques, des améliorations à réaliser, et l'Europe a aussi émis des critiques donc ça, ce sera très intéressant de l'avoir. Mais ma question: vous nous dites, moi, à 8 h 00, je n'étais pas sous ma douche. Un de vos collègues l'était à 8 h 10. À 8 h 00, moi j'étais à pied d'œuvre à l'ERIP en train de donner des formations.

Jean Clément: Non, pas en train de donner des formations. Au conseil d'administration.

Laurette Onkelinx (PS): Au conseil d'administration. Et puis bon, vous vous dites "vigilance", il y a quelque chose qui se passe, on entend à la radio qu'il y a eu des bombes à l'aéroport. Vigilance, et vous retournez, avez-vous dit, chez vous. À partir de ce moment-là... parce que votre statut vous fait dépendre du ministère de l'Intérieur. En partie, n'est-ce pas?

Jean Clément: En partie, tout à fait.

Laurette Onkelinx (PS): Est-ce qu'à un moment, vous avez été, par les services du ministère de l'Intérieur, averti de quoi que ce soit? Vous avez dit vigilance, tenez-vous prêt, attention, on se demande si on va passer à une phase Terro nationale... Est-ce qu'il y a eu un échange à ce niveau-là? Et puis vous dites, moi, à un moment donné, je suis allé rue Ducale. C'est de votre propre initiative?

Jean Clément: Moi, je ne suis pas allé rue Ducale. J'ai envoyé quelqu'un rue Ducale.

Laurette Onkelinx (PS): Oui, c'est cela. Donc, un de vos agents, un de vos collaborateurs y va. Il n'est pas invité, mais il y va, parce qu'il se dit qu'il y a des choses qui se passent, il veut savoir. Il va au Centre de

Crise. Vous allez me confirmer après. J'y vais. C'est comme ça que ça s'est passé. Et parce que vous y allez, au Centre de Crise, vous apprenez le déclenchement d'une phase fédérale. C'est juste?

Jean Clément: Voilà.

Laurette Onkelinx (PS): Et à partir de ce moment-là, vous êtes acteur, puisque vous êtes autour de la table et dites-vous, la Région en tant que telle va faire à peu près comme moi un peu plus tard, lors de l'explosion, je crois, à Maelbeek, elle dit, cette fois-ci, j'en ai marre, j'ai pas d'informations, je vais moi aussi m'asseoir autour de la table rue Ducale. C'est ça que vous nous dites. Je trouve que c'est important dans la chronologie. Pas d'information, mais vous vous imposez, parce que vous sentez bien qu'on est dans une situation tout à fait particulière qui va requérir de prendre des décisions sur les services de secours, sur la prévention, la sécurité, particulières. C'est ça que je dois comprendre de ce que vous avez dit?

Jean Clément : Tout à fait, madame. Vous avez parfaitement résumé la situation.

En fait, la réponse à votre première question: est-ce que j'ai à un moment quelconque averti, en tout cas, formellement par le Centre de Crise? Non. Ni moi ni d'ailleurs mes collaborateurs. Est-ce que nous avons pris l'initiative d'aller aux nouvelles? Est-ce que nous avons donc fait preuve de réactivité ou de proactivité, c'est comme vous voulez, d'anticipation? Oui. Je ne m'en vante pas, je n'en tire pas une gloire quelconque. Et de toute façon, à ce moment-là, cette idée d'aller aux nouvelles a été prise en concertation avec le ministre-président, par l'intermédiaire de son conseiller Sécurité qui était, lui, avec moi. Donc, on s'est dit "ce qui se passe risque de se passer à Bruxelles, on ne peut pas rester ici et discuter du financement de l'école de police alors qu'il va peut-être se passer quelque chose" et que, selon les informations déjà communiquées par le parquet fédéral – parce qu'on avait quand même vécu la soirée de novembre, le 21 ou quelque chose comme ça, où en fait il ne s'était rien passé, on avait été en phase de pré-alerte, où il y avait déjà eu quand même, excusez-moi de le dire, un certain cafouillage dans la manière dont ça se présentait parce que moi j'ai passé la soirée au Centre de Crise fédéral avec le Gold commander qui n'est autre, en fait, qu'un commandant monodisciplinaire de la police alors que le bourgmestre de la Ville se trouvait lui, au Gold commander etc. Tout le monde était réparti un petit peu on ne sait pas où et on ne savait pas dans quel contexte on vivait. On ne le savait pas, précisément parce qu'il n'y a pas de procédure précise et préétablie en la matière. Donc on a un peu l'impression que le Centre de Crise, en fonction de la nature et de la tournure des événements, prend un certain nombre de décisions. Et c'est pour ça que je plaide – pas dans un but de critique, mais dans un but de cohérence et d'amélioration des processus en cours.

On a pris effectivement un certain nombre d'initiatives. Et le ministre-président également était dans cet état d'esprit puisqu'il a pris lui-même l'initiative d'appeler un ministre fédéral pour lui demander "qu'est-ce qui se passe et que fait-on à Bruxelles pour le métro?"

Nous savions depuis belle lurette que le métro faisait partie des cibles. Parce que ça avait été dit. Maintenant, on ne savait pas qu'il allait se passer quelque chose, on ne savait pas que ce serait dans le métro non plus. Ça pouvait se passer n'importe où. Mais on savait que la possibilité existait qu'il se passe quelque chose. Madame Onkelinx, vous êtes juriste comme moi et vous connaissez la notion de "l'homme normalement prudent et diligent". Ça vaut pour les femmes aussi d'ailleurs. On a essayé de faire preuve, modestement et avec les moyens qu'on avait, de diligence.

Le **président:** Les documents dont vous faites mention, ça peut intéresser la commission de tous les avoir. C'est le plus facile pour agir.

Jean Clément: Je repartirai avec rien.

Le **président:** Une précision pour moi. Vous avez dit que la phase fédérale a été déclenchée à quelle heure?

Jean Clément: Je ne sais pas exactement. Je l'ai appris à huit heures moins dix. Neuf heures moins dix, excusez-moi.

Le **président:** Le ministre fédéral a déclaré en commission déjà que c'était à neuf heures quatre et que la phase fédérale a été enclenchée.

Jean Clément: Mais attendez: nuance!

Laurette Onkelinx (PS): Le gouverneur hier a dit la même chose, il a dit qu'il était 8 h 50.

Jean Clément: Attendez. 9 h 04, c'est peut-être une heure de notification. Le Centre de Crise ou des membres détachés par le Centre de Crise disent "maintenant on le porte à la connaissance". Peut-être qu'à ce moment-là on a porté à la connaissance de toutes les disciplines, des provinces. Parce que beaucoup de gouverneurs ont attendu des informations. Ils ont tous déclenché... Quand on était en pré-alerte nationale, tous les gouverneurs sont chargés de faire ça. Celui du Brabant flamand l'avait déjà fait avant mais les autres l'ont fait au fur et à mesure. Il y a une différence et c'est ce sur quoi j'ai insisté: il y a une différence entre être officiellement informé de quelque chose – ce qui suppose que vous preniez des mesures – et apprendre par la bande. Pourquoi est-ce que moi j'apprends vers moins 10, moins 5, que la phase fédérale est déclenchée? Parce qu'il est question de ça au fédéral. Au moment où ils l'annoncent officiellement, il est certain qu'il y a eu des tours de table au sein du Centre de Crise et que cette décision est prise et on nous dit: "il a été convenu que la phase fédérale est, va être, déclenchée".

Donc, nous anticipons en quelque sorte.

Le **président:** Oui, cela est tout à fait compréhensible.

Denis Ducarme (MR): Monsieur le président, je vous garantis que je serai plus court que le gouverneur.

Merci, en tout cas, pour votre exposé et pour les éléments que vous nous avez livrés.

Pour être tout à fait précis, je demanderai que puisse être communiquée à M. le haut fonctionnaire l'heure exacte du début de la phase fédérale, qui est bien 9 h 04. Un élément qui est utile, puisque nous parlons du fil de cette journée, auquel vous avez bien voulu arriver à un moment donné.

Monsieur le gouverneur, je veux vous parler très franchement. Vous parlez de proactivité. Que faites-vous précisément, c'était ma première question, entre 8 h 10, le moment où vous êtes au conseil d'administration, où certains disent autour de vous que quelque chose pourrait se passer à Bruxelles, peut-être au niveau de la STIB... Que faites-vous? Prenez-vous une décision à votre niveau avant 9 h 17, avez-vous dit, le lancement de la phase provinciale? Une décision est-elle prise à un moment donné? Vous parlez beaucoup du ministre-président. Vous étiez apparemment fort en contact avec lui à ce moment-là, mais il y avait également – et c'est l'objet de ma deuxième question – l'opportunité de réunir votre comité stratégique provincial, votre cellule de crise provinciale. Pouvez-vous me dire à quelle heure vous avez eu la première réunion formelle de votre comité stratégique? Ce serait intéressant de savoir exactement ce qu'il en est à ce niveau-là.

Une troisième question: il n'a donc jamais été fait référence, puisque vous avez eu beaucoup de contacts avec le ministre-président, à la possibilité, selon les articles 128 et 129 de la loi provinciale, d'une fermeture du métro – une mesure de police administrative, capacité qui est donnée au ministre-président. C'est dans la loi. En a-t-il été question entre 8 h 10 et 9 h 00, avant les attentats? Vous me dites que vous n'avez pas déclenché la phase provinciale, parce que vous étiez en attente du début de la phase fédérale. Vous dites: c'est à 9 h 04. Vous décidez – quatrième question – de déclencher la phase provinciale après les attentats, alors?

Jean Clément: On ne sait pas le faire avant.

Denis Ducarme (MR): On ne sait pas le faire avant?

Jean Clément: Non, on ne déclenche pas une phase provinciale quand il ne s'est rien passé. C'est une compétence du territoire.

Denis Ducarme (MR): Je vais vous dire une chose: je pense que cela fait sans doute partie du problème. Compte tenu des informations selon lesquelles il y aurait un attentat à Zaventem et qu'il n'y a pas de déclenchement de la phase provinciale, compte tenu des inquiétudes que vous indiquiez tout à l'heure, qu'il y avait déjà à 8 h 10 lors du conseil d'administration: est-ce qu'il va se passer quelque chose à Bruxelles? Je

me dis: tiens, cela ne fait-il pas partie du problème, qu'on ait attendu que le deuxième attentat ait lieu à Bruxelles avant de déclencher la phase provinciale?

Une autre question utile. Vous avez parlé de l'exercice important qui a été réalisé en octobre 2014. Vous avez beaucoup parlé de la collaboration et de la coopération entre les services. En effet, je vous rejoins, c'est un élément essentiel. Vous avez parlé du travail en équipe. Vous avez débriefé avec plusieurs services, dont la police fédérale. Cela va être utile à notre travail, et je vous en remercie.

On avait vu dans une dépêche de la RTBF hier ou avant-hier le fait qu'il n'y avait pas de protocole de communication entre la STIB et l'Intérieur. Vous le savez: il y a un protocole de coopération entre la STIB et la police fédérale. L'article 7 indique qu'en cas d'urgence ou de nécessité, les contacts se font sur la base des instructions et modalités définies par le comité opérationnel.

Dans le cadre du débriefing que vous avez pu opérer avec les services, pouvez-vous nous dire si la communication et le protocole, les procédures, ont été parfaitement suivis en termes de communication entre la STIB et la police fédérale, tel que ce protocole de novembre 2015 le prévoit?

Pour terminer, encore une question. Mais j'en termine vraiment là, monsieur le président.

Il est clair qu'il reste à faire: on doit encore élever notre niveau de sécurité. Vous avez parlé de l'exercice OPLON. Vous avez parlé d'enseignements à tirer de ce type d'exercice. N'y a-t-il pas eu un enseignement très précis tiré de cet exercice qui voulait que vos services rejoignent le PC Gold en cas d'attentat. Non?

Vous me répondrez. Vous me direz non?

Jean Clément: Non.

Denis Ducarme (MR): On vérifiera si tout le monde est d'accord.

Je vous remercie de me répondre.

Jean Clément: Tout d'abord, le PC Gold, c'est un PC mono-disciplinaire opérationnel. Ce n'est pas un endroit où se tient une coordination stratégique. Il y a des règles, des lois, etc. Moi, j'ai appliqué les règles telles qu'elles existent. Alors, qu'on dise qu'on avait fait comme ça la soirée du 21, etc. ça, c'est une autre affaire. Si on veut changer les règles telles qu'elles figurent dans les arrêtés, telles qu'elles figurent dans les lois, alors, on peut en changer mais alors il faut les valider avant. Concernant le Centre de Crise, vous direz: "On va travailler d'une autre façon. Vous n'ouvrez pas le Centre de Crise et vous allez à tel endroit." On ne peut pas tirer argument du fait que la soirée du 21, on ait dit "Allez là, là et là" pour dire après que les règles n'existent plus. C'est un premier point.

Je reviens à vos autres questions notamment sur Gold. Lors de ces événements, la police de Bruxelles a été présente. On a été en communication avec elle. Elle fait partie des disciplines et ce n'est pas nous qui faisons partie de sa discipline. Il faut bien comprendre et non pas commencer à tout mélanger! Faire ça, c'est montrer qu'on ne connaît pas ses propres règles!

Deuxième élément, qu'est-ce qu'on fait? On apprend qu'il se passe quelque chose en dehors de notre territoire. Qu'est-ce que je fais? Je suis à Evere. On prend d'abord tout de suite la route pour rejoindre l'endroit du Centre de Crise. C'est comme ça dans toutes les provinces. Quand on ne se trouve pas sur place au Centre de Crise, on le rejoint le plus rapidement possible. Donc, ça prend du temps. Faites le trajet le matin, entre l'OTAN et la rue des Colonies, vous verrez tout de suite le temps que ça prend. Pendant ce temps-là, on ne reste pas inactif. On essaie d'aller aux informations. D'abord, on a entendu parler d'explosions. On ne sait pas à ce moment-là quelle est la nature des événements. Au départ, à 8 h 10, quand on apprend qu'il y a eu des explosions, on n'est pas encore dans une phase attentats et on ne sait pas encore quelle est l'ampleur de ces attentats.

On peut bien imaginer qu'il y a une possibilité de réplique et qu'il va falloir agir. Ça aurait pu se produire *a posteriori*. On dit qu'on aurait pu aller plus vite. Non, on ne pouvait pas aller plus vite.

Denis Ducarme (MR): À quelle heure a lieu votre première réunion formelle?

Jean Clément: Ce n'est pas une question de réunion formelle.

Denis Ducarme (MR): Moi, j'aimerais bien savoir. J'aimerais bien que vous me donniez une réponse.

Jean Clément: Une réunion formelle du comité de coordination suppose que la phase provinciale ait été déclenchée. La phase provinciale est déclenchée quand il se passe quelque chose chez nous ou quand le Centre de Crise vu qu'on est dans le domaine du terrorisme nous requiert.

Denis Ducarme (MR): 10 h 30, je vous donne la réponse.

Jean Clément: Aurions-nous pu prendre la décision au niveau bruxellois de fermer le métro? Je vous dis que non. Pourquoi? Parce que dès le moment où on est à pied d'œuvre, où on commence à recevoir des informations précises, on a aussi cette information que le Centre de Crise fédéral décide de fermer le métro. À partir du moment où lui, le décide, on n'a plus à le décider et on n'a plus à se préoccuper de la manière de savoir comment ça se passe sauf si lui nous le demande. Il ne faut pas inverser les rôles!

Nous avons travaillé dans un cadre provincial, si vous voulez, sur base d'un protocole qui est mis par écrit. Le courrier a été signé à l'époque par Jaak Raes, visé par Alain Lefèvre. Il sait donc très bien comment ça fonctionne. Il n'y a donc pas à modifier comme ça, en cours de route, des processus, des procédures, d'autorité. Il y a des règles. Elles doivent être appliquées. L'ont-elles été? Non.

Le Centre de Crise a-t-il donné des instructions? À partir du moment où le Centre de Crise prend en charge la coordination dans une phase fédérale, il assume la gestion et il peut prendre une décision. Il peut décider de changer les procédures. Vous faites allusion à un protocole. Si le Centre de Crise dit "moi, je n'appliquerai pas ce protocole et je vais moi-même avertir", il le fait. Il le respecte ou il ne le respecte pas. De même, il pouvait prendre contact avec nous en disant "écoutez, vous n'ouvrez rien du tout et vous allez vous mettre à tel endroit à partir duquel vous allez coordonner vos services, dans tel cadre avec tel partenaire", par exemple, ou "venez nous rejoindre là". Cela a-t-il été fait? Non.

Le **président:** Monsieur Clément, vous avez répondu aux trois questions. En tout cas, nous disposons de votre ligne du temps et de vos documents. Il sera très facile plus tard, quand nous obtiendrons les autres lignes de temps du Centre de Crise, de vérifier l'un et l'autre point.

Denis Ducarme (MR): Monsieur Clément, il y a deux éléments sur lesquels vous ne m'avez pas répondu et si vous ne me répondez pas, tant pis! Mais il n'est pas nécessaire d'attendre l'attentat à Bruxelles pour déclencher la phase provinciale par rapport à cela! Je le maintiens!

Jean Clément: On s'est mis en pré-alerte!

Denis Ducarme (MR): Ce n'est pas vrai!

Jean Clément: On ne sait pas déclencher la phase provinciale! On s'est mis en pré-alerte!

Denis Ducarme (MR): Ce n'est pas vrai! Écoutez, nous ne sommes pas d'accord! Je le maintiens!

Jean Clément: Qu'est-ce qui vous permet de dire que nous n'étions pas en pré-alerte? À partir de 8 h 50, nous étions en phase de pré-alerte!

Denis Ducarme (MR): La phase provinciale était-elle déclenchée?

Jean Clément: Mais on ne déclenche pas la phase provinciale, puisqu'il ne s'est rien passé à Bruxelles!

Laurette Onkelinx (PS): Évidemment!

Denis Ducarme (MR): C'est le problème!

Le **président**: Monsieur Ducarme, nous ne sommes pas ici pour être d'accord ou pas! Nous sommes ici pour poser des questions!

Denis Ducarme (MR): Par rapport à la capacité du ministre-président à prendre l'initiative par rapport au métro en fonction de la loi provinciale (les articles 128 et 129), vous ne m'avez pas répondu non plus!

Jean Clément: Il ne devait plus prendre cette initiative, puisque lui-même savait aussi, à ce moment-là, que cette décision était prise! Encore une fois, vous faites allusion aux articles 128 et 129. Le niveau provincial est celui d'un gouverneur qui dit: "À un moment donné, je prends une mesure de police" OK? On peut prendre un arrêté de police. Cette compétence lui revient, sauf que, à partir du moment où le niveau fédéral décide de prendre la main, c'est lui qui prend l'arrêté. S'il fallait prendre un arrêté de police, à un moment ou à un autre, le ministre de l'Intérieur n'a pas la compétence pour prendre un arrêté de police, mais dans ce cas, il doit adresser l'ordre formel au gouverneur ou, en l'occurrence, au ministre-président à Bruxelles.

À l'époque, cela s'est fait. Mme Milquet m'a, un jour, demandé de prendre un arrêté dans le cadre de l'affaire Dieudonné, etc. Ce que j'ai fait, mais je l'ai fait à la demande de la ministre. Mais j'aurais pu aussi agir d'autorité. Mais à partir du moment où l'autorité supérieure vous dit de le faire comme ça, vous agissez comme ça!

Le ministre-président n'avait pas plus que moi à prendre des initiatives, dès lors que nous savions que ces initiatives n'avaient plus lieu d'être puisque les décisions avaient été prises. Là où le bât blesse, c'est l'information.

Je dirai encore ceci. À 9 h 04, moi, officiellement, je ne sais toujours pas qu'il y a une phase fédérale. Je le sais parce que j'en prends l'information, mais je ne l'ai jamais reçue!

Denis Ducarme (MR): Vous avez un officier de liaison à la cellule stratégique fédérale!

Jean Clément: Ah oui, mais bon! J'attends qu'on produise les pièces selon lesquelles nous aurions été prévenus!

Le **président**: Vous avez dit être sur place!

Laurette Onkelinx (PS): Oui, mais on dit qu'il y a eu une notification à 9 h 04 et M. Clément dit: "Il n'y a pas eu de notification!" "Je n'ai pas été informé!"

Le **président**: Chers collègues, je pense que l'on a répondu aux questions et, sur la base des documents que nous allons emporter, nous pourrions vérifier l'un ou l'autre point.

Siegfried Bracke (N-VA): Ik wil voorbij de feitelijkheid kijken. Ik wil u als bevoorrecht getuige vragen naar een beoordeling. Uit uw relaas blijkt dat u alert hebt gereageerd, maar dat u tot op zekere hoogte de feiten moest ondergaan, omdat u tegelijk ook de regels toepaste. U wachtte af en maakte zich zorgen over wat er op het niveau van de MIVB zou kunnen of dreigde te gebeuren. Via informele kanalen, vanaf 8.50 uur, wist u dat de federale fase was ingezet.

Vindt u dat het systeem goed heeft gewerkt in die hele beslissingsstroom, die een gevolg was van de informatiestroom? Had het op een andere manier en beter kunnen werken?

Ik heb eenzelfde vraag over uw conclusies. Helemaal op het einde zei u dat men de oefening moet voortzetten, dat men meer en beter dan tevoren terrorisme moet integreren en de systemen verbeteren. Tegelijk voegt u eraan toe niet te weten of een en ander in de praktijk veel verschil zou hebben uitgemaakt.

Hoe beoordeelt u dat dan? Denkt u, met uw rijke ervaring en op basis van de reflectie, waarvan het zichtbare resultaat voor u in de mappen ligt, dat het anders en beter kon?

Jean Clément: Dat is moeilijk in te schatten, mijnheer Bracke. De zaken zijn zo verlopen. Men kan altijd beter. Dat is altijd mogelijk. Bepaalde gunstige omstandigheden hebben ons ook geholpen, maar globaal bekeken, is alles goed verlopen. Ik bedoel daarmee: zoals het moest. Wij konden niet beter.

In verband met wat de heer Ducarme zei, zelfs al hadden wij om 08.45 uur zelf de beslissing genomen om de metro te sluiten, dan was het toch al te laat. Wij konden het niet meer vermijden. U moet heel goed weten dat men bij de MIVB, maar dat geldt ook voor de spoorwegen en veel andere diensten, de infrastructuur niet zomaar op een paar minuten kan ontruimen. Dat duurt minuten of uren. De heer Cornu van de spoorwegen heeft dat trouwens ook al gezegd. Dat kan men niet zo gemakkelijk doen. Daarbij moet u ook inschatten wat dat betekent. Het gaat niet enkel om het nemen van maatregelen. Men moet ook overwegingen maken. Dat is de reden van een multidisciplinair overleg. Men moet wel weten wat men doet, als men een beslissing neemt. Die beslissing wordt genomen, maar wat zijn de gevolgen ervan? Men is verantwoordelijk voor de gevolgen. Men kan beslissen om de metro te sluiten, maar wij weten nu, achteraf, wat er gebeurde. Dat wisten wij niet op voorhand. Dat is altijd gemakkelijk.

C'est la tribu des "il n'y a qu'à". "Il n'y avait qu'à faire ça".

Dat is niet waar. In deze omstandigheden zat die terrorist al binnen het net. Het kon dus niet meer vermeden worden. Dat had niets kunnen veranderen. Spijtig genoeg voor de slachtoffers, maar het viel niet meer te vermijden. Dus: konden we beter doen? Neen, onze diensten konden niet beter doen.

Let op: dat is geen aanval op de veiligheidsdiensten, zoals de Staatsveiligheid. Ze konden dat misschien vermijden voor zover ze dat op voorhand wisten en de mensen konden identificeren. Dan kunnen ze dat vermijden. Anders kunnen ze dat ook niet vermijden.

Dus, onze diensten kunnen zoiets zeker niet vermijden. Wij kunnen slechts helpen als het gebeurd is. Men moet dus wel zien wat er allemaal gebeurt.

De heer Ducarme zei dat er een provinciale fase is. Oké, maar die treedt pas in werking als het begonnen is, als de zaken gebeurd zijn. Op voorhand noemen we dat "la mise en veille". Maar dan moet je ook over de nodige en valabele informatie beschikken. Als je daar niet over beschikt, kan je niet beter doen.

Le **président**: Je voudrais poser une autre question.

Est-ce qu'à votre connaissance, il y a d'autres gouverneurs, d'autres provinces qui ont déclenché leur phase provinciale avant que la phase fédérale ait été déclenchée?

Jean Clément: Je ne pense pas. Je ne sais pas exactement ce qui s'est passé dans les provinces. Mais je ne pense pas.

Le **président**: Parce que vous suivez une logique, vous dites "une fois que la phase fédérale a été déclenchée, le provincial devient en fait sans sujet". Et à un moment donné, on a déclenché la phase fédérale, donc il ne fallait plus à ce moment-là déclencher une phase provinciale.

Jean Clément: Si si, si si. Je l'ai déclenchée, monsieur le président. Je l'ai déclenchée, mais uniquement pour l'organisation des secours, pas pour la totalité de la gestion de l'événement.

Le **président**: Donc, il faudrait peut-être une fois vérifier si après Zaventem, dans d'autres provinces, qu'on fait les autres gouverneurs. Ça c'est une question à examiner.

Jean Clément: Je peux vous répondre en partie. Ce qu'ils auraient dû faire, monsieur le président, c'est extrêmement simple. À partir du moment où ils ont appris qu'une phase fédérale était déclenchée, eux-mêmes se mettent dans un état, ils ouvrent le centre de crise. Une chose est ouvrir le centre de crise et l'autre chose est de déclencher la phase qui veut dire le rappel de toutes les disciplines chez vous. Ce n'est pas tout à fait la même chose. Vous avez été ministre de l'Intérieur, vous comprenez ça.

Je pense que c'est une précision qui doit être bien clairement établie.

Le **président**: Je ne veux pas dire d'ici ce qu'ils auraient dû faire; je vais faire examiner ce qu'ils ont fait, ça peut être intéressant pour la commission. Y a-t-il d'autres questions? Si je suis l'ordre, c'est à M. Dallemagne.

Georges Dallemagne (cdH): Merci, monsieur le président.

Je veux revenir un instant sur cette question parce que c'est quand même un peu surprenant d'inverser ainsi les responsabilités. En fait, il y a un arrêté royal qui règle cela. C'est l'arrêté royal de 2003, qui fait référence justement aux attentats terroristes qui se sont passés aux États-Unis deux ans auparavant. Cet arrêté dit qu'en cas d'attentat terroriste, c'est bien l'échelon fédéral qui prend la main. Donc, il y a un texte qui est très clair à ce sujet-là. Ce qui étonne, c'est le temps mis pour que l'échelon fédéral déclare effectivement cette phase fédérale.

Le brouillard continue à exister d'ailleurs sur le moment où cette phase est déclenchée: vous dites de manière informelle "j'apprends vers 8h50..." Le ministre de l'Intérieur nous dit "9h04". La police fédérale envoie un mail en disant "à 9h07, l'échelon fédéral est promulgué". Donc, c'est bien l'échelon fédéral qui doit déclencher effectivement son dispositif. C'est réglé par l'arrêté royal de 2003 et il est rappelé dans un autre arrêté royal sur la coordination opérationnelle – c'est l'article 20 de l'arrêté royal de 2006 et je le dis de manière claire à M. Ducarme: "le ministre assure la coordination stratégique lorsque la phase fédérale est déclenchée. Les gouverneurs assurent la coordination stratégique dans leur province conformément aux instructions qui leur sont données par le ministre." Donc, c'est bien comme cela que ça doit fonctionner.

Jean Clément: Tout à fait.

Georges Dallemagne (cdH): J'avais simplement une petite question subsidiaire à vous poser. On sait que du centre de crise part, en direction de la police, des chemins de fer et du métro, des instructions de fermeture du métro. Donc, vous n'avez jamais reçu le moindre mail, la moindre information formelle, c'est ce que vous nous dites aujourd'hui.

Jean Clément: Non, on n'a jamais reçu. Mais évidemment, on a été, comme je l'ai déjà dit, on a recueilli l'information, mais on n'a pas été valablement notifié. L'heure à laquelle cela se passe, entre le moment où les autorités réunies au centre fédéral de crise prennent la décision et le moment où elles la formalisent, par la transmission... C'est un peu comme une décision d'état-major. L'état-major militaire prend une décision et puis il communique. Donc l'heure officielle, c'est l'heure à laquelle il communique sa décision. Ce n'est pas avant, ce n'est pas après. Mais ça n'a pas beaucoup d'importance. Finalement, c'est un élément qui n'a pas tellement d'importance.

Ce qui est important, c'est de savoir si en allant plus vite, on aurait pu éviter la catastrophe. Là, il faut quand même être très clair: moi je pense que non.

Parce que le temps d'évacuer, le temps de prendre les dispositions est trop important. Entre le moment, non pas où l'événement s'est produit à Zaventem, parce qu'il ne faut pas prendre l'heure où ça se produit à Zaventem, et puis 9h11 – 10,30 très exactement – à Bruxelles. C'est pas comme ça que ça se passe. Vous n'apprenez pas à 9h10min30sec que ça a explosé. De même, quand vous apprenez, à 8h – 8h02, qu'il y a une explosion à Zaventem, vous ne savez pas nécessairement – vous pouvez vous douter, imaginer – que c'est un attentat.

Deuxièmement, il faut encore prendre la mesure d'un attentat. Parce qu'une explosion... Vous savez, on a déjà vécu beaucoup d'explosions comme ça. Et puis ça explose dans un coin et le résultat est de deux blessés. C'est déjà beaucoup trop, et le kamikaze s'est fait exploser. Bon, ça va. Il n'y a pas de quoi en faire tout un plat. Je veux dire: il faut que les informations remontent du terrain. Il ne faut pas non plus toujours être dans cette optique de dire "il y a quelque chose qui se passe, instantanément on le sait et donc on est prêt à réagir". C'est pas vrai.

Moi j'ai encore eu la chance de pouvoir anticiper plus ou moins le fait qu'il aurait pu se passer quelque chose. Mais le gouverneur du Brabant flamand par exemple, lui, c'était trop tard quand il apprend, non seulement les choses se sont passées, mais en plus il a du mal à apprécier l'ampleur de l'événement.

De **voorzitter**: Ik zou toch even de volgende bemerking willen maken.

Zelfs in de veronderstelling dat men niet had kunnen vermijden dat gebeurd is wat gebeurd is, ontslaat dat ons niet van de verplichting om na te gaan of de procedures en de mechanismen functioneren. Er kan ooit

een situatie ontstaan waarbij het wel van belang is dat wij weten wie wat doet op welk uur of op welke minuut. Als wij ons een beetje verlaten vandaag op de fataliteit...

Si on s'en tient à la fatalité du genre "ce n'était pas à éviter", et donc il ne faut plus... Non! Il faut savoir qui a fait quoi, à quel moment, pour être sûr que notre mécanisme fonctionne.

Ik heb nog de heer Van Hecke en de heer Demeyer genoteerd.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik wil even voortgaan op wat u daarstraks zei, abstractie makend van: kon dit nog nuttig zijn of niet.

U hebt gezegd: het crisiscenter heeft beslist de metro te sluiten, dus moesten wij dat niet meer doen. Daar leid ik uit af dat u in theorie wel de bevoegdheid hebt om die beslissing te nemen? In theorie. Ja of neen?

Als het federale crisiscentrum de beslissing neemt: de metro moet gesloten worden, hoe wordt dit dan uitgevoerd en ter kennis gebracht van de MIVB? Passeert dat via uw diensten, of via een andere weg? Hoe loopt dat in de praktijk? Of hoe zou het moeten lopen, volgens u?

Jean Clément: Ik heb op uw tweede vraag eigenlijk al geantwoord. Het crisiscentrum heeft beslist, rechtstreeks blijkbaar, contact op te nemen met de MIVB.

Konden wij een beslissing nemen? Dat hangt ervan af. In bepaalde omstandigheden, als er geen federale fase is, want dat kan ook gebeuren. In die richting ging ook het schrijven van de heer Raes destijds. Zelfs als er geen provinciale fase is, kan het Gewest, dus de provincie, ook zo'n beslissing nemen.

Wij hebben wel overwogen of wij dat moesten doen. Maar daar het blijkbaar om terrorisme ging, hebben wij beslist contact op te nemen met de federale diensten, omdat zij in laatste instantie, door de toepassing van de wet zelf, bevoegd waren. Dat is het. Zo is dat gebeurd.

Als ik zeg dat wij dat niet moesten doen in de huidige omstandigheden, betekent dat niet dat wij dat nooit zouden kunnen doen.

Het probleem is dat wij vernomen hebben dat die beslissing al genomen werd. Wij konden dus alleen maar de instructies volgen van het crisiscentrum, voor zover er instructies kwamen.

Die instructies kunnen natuurlijk in tegenstelling zijn met de normale draagwijdte, maar dat is hier niet gebeurd. Als wij hadden gezien dat er geen maatregelen getroffen werden door de federale Staat, hadden wij misschien die beslissing genomen, in overleg met het Crisiscentrum.

U moet wel weten, omtrent de situatie, voordat wij in een provinciale fase zijn, moeten wij eerst een evaluatie maken. Wie moet de hand hebben? Wij moesten in elk geval contact opnemen. Dat heeft de minister-president trouwens gedaan en zijn kabinet ook. Wij waren dus binnen de perken van de reglementering, van de regeling, niet buitenspoor. Wij hebben gedaan wat wij moesten doen.

Hebben wij een antwoord gekregen? Dat is nog iets anders. Wij hebben geen antwoord gekregen, in eerste instantie.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik begrijp wat u zegt, het is terrorisme dus het is federaal en u kijkt naar federaal. Wanneer is dan, voor zover u weet, de beslissing federaal genomen om de metro te sluiten?

Jean Clément: Wij waren vóór 09.00 uur reeds op de hoogte dat die beslissing werd of zou worden genomen. Dat werd pas officieel en bekendgemaakt achteraf. Maar toch was er sprake van.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Vóór 09.00 uur?

Jean Clément: Ja, maar dat was informeel. Onze vertegenwoordiger zat niet rond de tafel. Hij nam geen deel aan die beslissing. Hij heeft dat zomaar vernomen omdat hij ter plaatse was. Wij kregen geen contact. En dus heb ik gezegd, vermits ik nog niet op mijn eigen crisiscentrum ben, wij zullen iemand sturen om de

situatie te kunnen overwegen. Dat hebben wij gedaan.

De **voorzitter**: Ik stel vast dat wij het nu hebben over zaken die wij vandaag niet zouden aansnijden. Wie heeft wat gedaan inzake de sluiting van de metro? Wij beschikken niet over de tijdslijn van het crisiscentrum. Ik heb hier heel veel vragen gehoord, maar weinig over hulpverlening of over slachtoffers en dergelijke.

Het is nu eenmaal gelopen zoals het gelopen is. Ik zit hier ook niet om het onmogelijke klaar te spelen. Er komen nog enkele sprekers, maar wij gaan stilaan afronden.

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, monsieur Clément, nous sommes juste après Zaventem, mais même avant, dans un contexte national de terrorisme. Ma question est donc la suivante. Dans ce contexte, à partir du moment où nous avons un incident ou un accident, un acte de terrorisme dans une province, la province voisine ou les autres provinces, pour prendre le canal emprunté par notre président tout à l'heure, peuvent-elles ou doivent-elles être prévenues par le Centre de Crise national? Pour répondre à la question, M. Jamar, gouverneur de la province de Liège était en stand-by.

Considérez-vous que, à 8 h 30, quand j'apprends les événements par *Liège Matin*, je devais faire fermer la gare TGV de Liège, en phase communale? Je vous pose la question. À 8 h 30, j'entends le journal de *Liège Matin* qui donne un spot national. Devais-je décider de la fermeture? J'ai téléphoné au chef de corps, M. Beaupère, qui a pris les renseignements. Alors que je ne suis pas prévenu par le gouverneur ni par le gouvernement ou le Centre de Crise, dois-je prendre l'initiative de faire évacuer la gare TGV? Il existait un plan. C'est intéressant de le savoir.

Le **président**: C'est une question hypothétique.

Willy Demeyer (PS): Oui, hypothétique. M'enfin, j'y ai pensé.

Le **président**: Oui, mais voulez-vous que le haut fonctionnaire réponde à cette hypothèse?

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, vous l'avez dit vous-même. Nous sommes là pour évaluer la situation et pour formuler des propositions.

Le **président**: Oui mais je n'ai pas posé la question de savoir ce que les autres gouverneurs auraient dû faire. J'ai uniquement dit que je voulais – et je donne instruction maintenant – que la commission se mette en rapport avec les autres gouverneurs pour voir ce qu'ils ont fait sur la base de quelles informations.

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, je conserve ma question pour une autre séance de la commission.

Le **président**: Monsieur Demeyer, vous êtes bourgmestre d'une ville avec une gare TGV. Demander à M. Clément de répondre à cette question me paraît un peu difficile mais on a bien noté votre remarque.

Willy Demeyer (PS): Je retire ma question.

Carina Van Cauter (Open Vld): Stel dat u een beslissing zou nemen om de metro te sluiten. Als die beslissing genomen is, wie verwittigt dan wie? Neemt u zelf uw telefoon? Wie wordt verwittigt bij de MIVB? Weet u het ook als dergelijke beslissing wordt genomen door het federaal crisiscentrum? Wie verwittigt dan wie? Als de beslissing is genomen, hoe wordt ze dan ten uitvoer gelegd? Bestaat daar een algemene regel voor?

Jean Clément: Eigenlijk, in een federale fase, in dit geval, kon het Crisiscentrum op twee manieren reageren, op twee manieren de beslissing bekendmaken. Ofwel via het protocol. Mijnheer Ducarme heeft naar het protocol verwezen. Ofwel rechtstreeks. Ik vind het op operationeel vlak misschien beter, contact opnemen met de MIVB. Nu, als men dat doet, moet men ook weten bij wie de informatie terechtkomt. Men moet niet alleen zomaar zeggen: kijk, ik heb u opgebeld, bent u bevoegd of niet, bent u de geschikte persoon om dat te doen, ik trek me dat niet aan en doe maar. Zo gaat het niet.

In een federale fase is de overheid, dus de federale overheid, bevoegd en enkel zij is bevoegd om zulke

maatregelen te nemen en om goed te kunnen overwegen wie moet opgebeld worden of niet.

Dat hangt er van af. Ge kunt dat per fax doen, per mail, per telefoon. Dat hangt er van af. Moesten wij ooit zo'n beslissing nemen, en dat zou kunnen, als er geen federale fase is dan moet de provincie het doen, zou ik het op verschillende manieren doen. Ten eerste, het is gemakkelijker voor ons dan voor het federaal crisiscentrum. Want dat heeft tenslotte geen contacten met het terrein. Het is een federale overheid boven het terrein.

Wij hebben contacten met de mensen van de MIVB. Wij hebben die rechtstreekse nummers van de mensen die bevoegd zijn inzake planificatie, rampenplannen en met de veiligheidsdiensten. Dus, het is misschien gemakkelijker.

Wij zouden met die mensen onmiddellijk contact opnemen, maar wij zouden dat in elk geval schriftelijk bevestigen, dus per fax. Als men dat niet schriftelijk doet, dan heb je geen spoor. Ofwel moet men een telefonisch onderhoud registreren, wat altijd gedaan kan worden. Ik zou het zo oplossen.

Wij hebben er ook aan gedacht, maar ik herhaal eens te meer dat wij eerst... Wij wisten om 8u30 nog niet dat er een federale fase bestond. Wij weten niets. Wij hebben geen nieuws van anderen, enkel van mensen op het terrein.

Wat doen wij? Wij nemen contact op met de federale overheid. Als ik zeg wij, voor de MIVB is dat de minister-president en wij nemen contact met de federale diensten om informatie te verkrijgen.

Zodra wij weten dat de federale overheid van plan is om verscheidene maatregelen te nemen, wachten wij op verdere instructies. Die komen dan ook niet. Nochtans hebben wij de beslissing genomen om de federale fase....

Il y a une différence, monsieur Ducarme, pour revenir à vous, entre ouvrir le centre de crise, déclencher la phase fédérale et réunir le comité de coordination. Ça ne peut pas se faire en même temps parce qu'il faut que les gens arrivent. Il faut qu'on évalue la situation. La loi et les arrêtés disent bien qu'on évalue avec les autres autorités, la décision qui doit être prise. Peut-être que le centre de crise nous aurait dit, si on avait proposé l'initiative, "on ne le fait pas", parce qu'à Paris, on ne l'a pas fait non plus. Donc pourquoi pas?

Le **président**: Il ne faut pas revenir sur la même question.

Ik besluit hier dit getuigenverhoor.

Ik wil nog even de algemene bedenking maken dat als wij getuigen horen in een bepaald luik van onze opdracht, wij hen best zouden ondervragen over dat luik. Als wij dan toch bij andere materies terechtkomen die niet vooraf op de agenda stonden, zoals het hele luik over de metro, wanneer, welk uur, enzovoort, dan zouden die normaal tijdens een andere vergadering moeten worden behandeld.

Ik denk dat wij getuigen moeten ondervragen over wat zij hebben gedaan en niet uitweiden en hen vragen wat zij zouden hebben gedaan in bepaalde situaties. Dat zijn hypothetische vragen en ik vind dat weinig relevant. Met hypothetische vragen bedoel ik datgene wat met de beste bedoelingen observaties zijn die zijn gemaakt over wat andere gouverneurs zouden hebben gedaan. Ik verklaar mij nader: ik wil wel weten wat zij gedaan hebben, maar ik wil niet weten wat u zou hebben gedaan in die situatie mocht u federaal..., enzovoort. Ik vind dat geen goede manier van ondervragen. Ik wou die bedenking nog even meegeven aan de commissieleden.

Mijnheer de gouverneur, ik besluit hiermee dit getuigenverhoor.

Ik dank u voor uw getuigenis en wens u nog een goede avond.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Marc De Buyser, directeur-generaal van ASTRID (aspect "communicatie").

Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Marc De Buyser, directeur général d'ASTRID (aspect "communication").

De **voorzitter**: Collega's, ik stel voor dat wij de vergadering hernemen. Wij hebben vandaag een agenda met een aantal hoorzittingen en getuigenissen over de communicatie op 22 maart 2016.

Het gaat misschien ook over het ontbreken van die communicatie op bepaalde cruciale momenten.

De eerste getuige die wij vandaag zullen horen, is de directeur-generaal van de nv ASTRID, met name de heer Marc De Buyser, die ik welkom heet.

Ik moet hem eerst en vooral conform de geploegenheden vragen de eed af te leggen.

Mijnheer De Buyser, ik moet u er immers aan herinneren dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Zij kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve ook de getuigenis kan weigeren (zie ook artikel 14, 3, g, van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht hebt te zwijgen, wanneer u meent dat uw publieke verklaring later in een strafvordering tegen u zou kunnen worden gebruikt.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor een valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf en ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik er u op dat, tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet, de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd, tenzij het gaat om verklaringen die tijdens een verklaring achter gesloten deuren zijn afgelegd en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen, vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen, door de hand te heffen en de hiernavolgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Marc De Buyser legt de eed af.

Waarvan akte.

Het is de bedoeling, zoals wij waren overeengekomen – u hebt immers voorafgaandelijk al heel wat documenten ter beschikking van de commissarissen gesteld, die wij ook telkens onmiddellijk hebben laten circuleren –, dat u een bondige inleiding geeft. Ik leg daarop de nadruk, omdat wij tijdens de eerste hoorzittingen al eens zijn geconfronteerd met nogal lange uiteenzettingen, die dan heel veel tijd in beslag namen.

Ik zou die bondigheid ook nogmaals aan de commissarissen willen meegeven. Wanneer zij vragen stellen, verzoek ik hen dat op de meest bondige manier te doen.

Mijnheer De Buyser, de bedoeling is immers dat u telkens na een vraag of na twee of drie vragen van een commissaris onmiddellijk antwoordt.

Ik stel voor dat u een bondige inleiding geeft. Nogmaals, u hebt immers al heel wat documentatie op voorhand overgemaakt. Ik geef u graag het woord voor een tiental of vijftiental minuten.

Marc De Buyser: Mijnheer de voorzitter, dames en heren, ik zal inderdaad niet langer zijn dan tien of vijftien minuten voor mijn inleiding met betrekking tot de vele documenten die wij bezorgd hebben.

Wat is ASTRID? ASTRID is de operator van een beveiligd communicatiesysteem voor spraak en data voor alle hulp- en veiligheidsdiensten in België. Als netwerkoperator richt ASTRID zich voornamelijk op de technische aspecten van de communicatie. Op korte tijd alle technische aspecten toelichten is moeilijk. Daarom hebben wij al veel documenten op voorhand ter beschikking gesteld, zoals in het Nederlands als in het Frans.

Voor de operationele analyse, de wijze waarop het ASTRID-netwerk gebruikt is door de verschillende disciplines, is ook een rapport ter beschikking gesteld dat opgemaakt is door het raadgevend comité van gebruikers. Zij hebben het gisteren goedgekeurd.

ASTRID wil focussen op drie elementen. Ten eerste, 22 maart: welke acties heeft ASTRID ondernomen en wat hebben wij vastgesteld? Ten tweede, wat zijn de resultaten van de technische doorlichting? Ten derde, welke zijn de reeds aangevatte en nog te beslissen verbeterpunten?

Je commencerai par le point 1, le jour même des attentats. J'ai immédiatement convoqué notre *crisis management team* comme le prévoit notre plan de crise au moment où les nouvelles relatives aux attentats commençaient à être connues. Le *crisis management team* s'est réuni sans interruption jusque 19 h 00 et a eu des contacts réguliers par conférence téléphonique avec le fournisseur principal de notre infrastructure de réseau.

Immédiatement après les attentats à l'aéroport, à 8 h 20, ASTRID a décidé d'arrêter tous les travaux de maintenance planifiés sur les systèmes ASTRID et ceci aussi bien dans la province du Brabant flamand qu'à Bruxelles. À 9 h 07, nous avons étendu cette mesure à l'ensemble de la Belgique.

Il est important de souligner que si nous disposons d'un système de surveillance pour gérer le fonctionnement technique des systèmes de communication, nous ne disposons pas actuellement d'un système qui permet d'analyser en temps réel la capacité de chaque antenne-relais du réseau radio.

Pour pouvoir observer la charge du réseau en temps réel, ASTRID est donc tributaire des constatations qui doivent remonter du terrain même et d'analyses du réseau qui prennent beaucoup de temps et se font *a posteriori*.

Ce jour-là, quatre organisations utilisatrices nous ont signalé des problèmes d'utilisation des réseaux sur le terrain.

Pour l'instant, la seule option technique dont nous disposons pour renforcer rapidement les communications radios est notre antenne-relais mobile qui est un camion qui peut être déployé en renfort sur l'ensemble du territoire.

À 9 h 42, notre *crisis management team* a décidé de rendre l'antenne-relais mobile opérationnelle pour qu'elle soit prête à partir. À la demande du Centre de Crise, le camion antenne mobile a été érigé au Parc du Cinquanteaire.

Voilà en ce qui concerne le jour des attentats.

In deel twee met betrekking tot de technische analyses. De uren en dagen na de aanslagen heeft ASTRID een meer gedetailleerde analyse gemaakt van de verschillende communicatiediensten. We hebben voor de vier diensten die we vandaag aanbieden, de gebruikers bevraagd. Wat zijn de vaststellingen?

Voor het radiocommunicatienetwerk zijn er twee zaken. Een, er waren problemen met het radiobereik in de omgeving van de aanslagen. Twee, in de rest van het land was er normaal radioverkeer.

Wat de meldkamers betreft, dus de centrales, die hebben veel noodoproepen van de bevolking behandeld tijdens die dag. Tweede punt voor de meldkamers, de betrokken meldkamers hebben de inzet van de mobiele mast aangevraagd.

Wat het personenoproepsysteem betreft, de paging die de alarmering van de vrijwilligers bij de brandweer en de hulpdiensten verzorgt, is er geen probleem gemeld.

Als laatste, wat de recente dienst betreft die mobiele gegevensuitwisseling verzorgt via gsm-operatoren, de dienst Blue Light Mobile, die is nog heel beperkt in gebruik en heeft ook geen reacties gehad op de dag zelf.

Ik beperk mij nu tot de werking van het radionetwerk met de belangrijkste vaststellingen, die in extenso in de documenten zijn toegelicht. Op zich hebben de radiocommunicatiesystemen op 22/03 geen technische panne en geen uitval gekend. Wel hebben vijf zendmasten in Brussel en twee in Vlaams-Brabant een ongeziene hoeveelheid radioverkeer te verwerken gekregen, tot tien keer meer dan op een normale dag. Er zijn ook meer dan 4 000 radiogebruikers actief geweest in die periode, wat ook 2 000 meer is dan op een normale dag. De hulpverleners die actief waren in Brussel, hebben 26 000 groepscommunicaties opgezet in de periode van de crisisaanpak. Het gemiddelde aantal personen binnen de groep bedroeg 34. Er zijn ook 8 000 pogingen geweest tot communicatie die niet gelukt zijn. Een groot aantal communicatiegroepen is gebruikt. In normale omstandigheden zijn dat er 200, in de piekperiode van 22/03 is dit opgelopen tot 600. Indien we vergelijken met andere, vroegere rampen die er geweest zijn in ons land – dan denk ik aan de treinrampen van Buizingen en Wetteren, schietpartijen, gasontploffingen of geplande grootschalige evenementen zoals het bezoek van Obama aan België –, dan zien we niet alleen een veel grotere netwerkbelasting dan bij vorige crisissen maar kunnen we ook vragen stellen bij de toepassing van de afgesproken communicatieprocedures.

Zoals ik zei, beheert ASTRID het technische gedeelte. De operationele aspecten van de communicatie behoren niet tot de bevoegdheden van ASTRID, maar werden door het raadgevend comité van de gebruikers onderzocht, op vraag van de raad van bestuur. Dat comité is het officiële orgaan waarin elke organisatie, elke discipline die gebruikmaakt van het radiocommunicatienetwerk vertegenwoordigd is. Dat rapport werd u gisteren of vanmorgen overhandigd. Het is beschikbaar in beide landstalen.

Wat de capaciteit van het netwerk betreft, die heel actueel was, wil ik toch benadrukken dat ASTRID sinds jaren daarvoor een proces van capaciteitsbeheer uitvoert waarmee maandelijks, op basis van de reële trafiek op het netwerk, geanalyseerd wordt wat het verbruik is, inclusief voor geplande en uitzonderlijke gebeurtenissen. Indien nodig wordt er extra capaciteit bijgeplaatst. Sinds Buizingen houden wij ook rekening met een bijkomende capaciteit die nodig is voor crisisbeheer. Ter informatie, sinds 2006 zijn er al 100 bijkomende capaciteitsverhogingen uitgevoerd.

Wanneer wij in Brussel voor de zendmasten bijkomende capaciteit zouden plaatsen, is er ook nood aan bijkomende frequenties. Zonder frequenties is die capaciteit niet bruikbaar. Die vraag werd ook vroeger al gesteld, vanaf 2012. De frequentieband die wij beheren, valt onder de operaties van het ministerie van Defensie. In vroegere jaren werd daarop negatief gereageerd.

Het derde en laatste deel van mijn betoog heeft betrekking op acties die ASTRID al genomen heeft of die gepland zijn. De voorstellen hebben in de eerste plaats betrekking op de technische aspecten. Ik wens te benadrukken dat een dergelijk uitzonderlijke belasting niet alleen via technische aspecten op te vangen is. Ik kom daarop later terug.

Il y a quelques éléments techniques que j'aimerais bien évoquer. Premièrement, l'augmentation immédiate de la capacité radio à Bruxelles. Immédiatement après les attentats, le conseil d'administration d'ASTRID a décidé d'augmenter, là où c'est techniquement possible, la capacité à Bruxelles sur treize antennes-relais. Cette opération sera terminée fin juin de cette année-ci. Deuxièmement, une augmentation structurelle de la capacité. À la suite de l'expérience du 22 mars, le modèle opérationnel et les besoins de capacité ont été analysés par le comité consultatif des usagers. Plus spécifiquement, des questions ont été posées au comité consultatif des usagers à propos de l'usage opérationnel.

Premièrement, les paramètres d'utilisation actuels, notamment le nombre de groupes de communications, la durée d'un appel, sont-ils toujours d'actualité et valables?

Deuxièmement, quelques éléments nouveaux à la suite du 22 mars. Quels sont les nouveaux paramètres de calcul des capacités en mode 'routine' et en mode 'crise'? Quelles sont les zones à risques en Belgique qui exigent des critères particuliers? De combien de crises simultanées faut-il tenir compte?

À la suite de cette réunion avec le comité des usagers, des scénarios possibles ont été élaborés pour l'extension de la capacité et ils seront discutés plus en détail dans les prochaines semaines avec les organes de gestion d'ASTRID.

Troisièmement, en ce qui concerne la technicité, il y a une nécessité de fréquence supplémentaire. Comme je l'ai évoqué, une extension de la capacité n'est cependant pas possible sans fréquence supplémentaire. La bande-fréquence actuellement attribuée ne permet pas l'extension estimée indispensable. Entre-temps, après le 22 mars, l'IBPT a avancé une proposition d'extension et notamment la possibilité d'utiliser deux fois 1,5,5 MHz, provenant de la Défense. Mais nous serons cependant partagés avec ASTRID, sous les conditions décrites dans le document.

Comme je l'ai déjà demandé par le passé, il faut effectivement des fréquences supplémentaires pour le réseau du futur également.

Een vierde maatregel is het in real time kunnen opvolgen van het capaciteitgebruik op termijn en hierbij bijsturen. Dit is een nieuwe functionaliteit die door de leverancier kortelings ter beschikking zal worden gesteld. Die aanschaf is voorzien in ons bedrijfsplan.

Een laatste element van technologie is het optimaliseren van de dienst Blue Light Mobile. Blue Light Mobile van ASTRID berust vandaag op een nationale roaming tussen de drie commerciële gsm-netwerken voor gegevensuitwisseling en heeft vandaag geen prioritaire toegang. De hulp- en veiligheidsdiensten zijn vragende partij om via de dienst Blue Light Mobile prioriteit te bekomen voor toegang tot de gsm-netwerken, zowel voor spraak als datacommunicatie. Na 22/03 zijn ook de gesprekken hiervoor al opgestart, samen het kabinet Telecommunicatie, het BIPT en de drie commerciële operatoren. U weet dat voor veel van de opgesomde acties ASTRID wacht op de goedkeuring van het bedrijfsplan en het beheerscontract. Er zijn hierover recentelijk al vergaderingen van de interkabinettenwerkgroep geweest.

Ten slotte wil ik nog bemerkingen maken met betrekking tot het louter technische aspect en de zaken die noodzakelijk zijn boven op de techniek. Ik verwijs hier graag naar het rapport dat gisteren goedgekeurd is door het raadgevend comité van gebruikers. Ik wens een aantal elementen te citeren. Ik zal dat in het Nederlands doen, u hebt de tekst in beide landstalen ter beschikking. De algemene conclusie die het comité van gebruikers naar voren brengt: "Wij kunnen uit de beschikbare gegevens concluderen dat de capaciteitsproblemen veroorzaakt werden door zowel technische als operationele aspecten". Voor die operationele aspecten haalt het raadgevend comité van gebruikers aan: "dat de sensibilisering en de opleiding van het personeel vandaag een van de cruciale succesfactoren zijn voor een optimaal gebruik van het netwerk en de radiocommunicatiemiddelen".

In het kader van de verbetering naar de toekomst stelt het raadgevend comité van gebruikers dat verbetering dus een zaak is van iedereen. Ik citeer opnieuw het rapport voor de vijf partijen die ze opsommen: "Een, de federale instanties voor de juridische en budgettaire aspecten, twee, de provinciale en gemeentelijke overheden voor de beoordeling van de nood- en interventieplannen, voor het sensibiliseren en informeren van de gebruikersorganisatie, onder meer via de provinciale begeleidingscomités van ASTRID voor de organisatie van multidisciplinaire oefeningen, drie, de gebruikersorganisaties voor de monodisciplinaire interventieplannen, de sensibilisering en de basis- en voortgezette opleiding van het personeel evenals de verbetering van de processen en de procedures, vier, de NV ASTRID voor de technische aspecten, de ondersteuning van de overheden en de organisaties en voor het sensibiliseren en informeren van de gebruikers en vijf, het raadgevend comité van gebruikers voor het delen van zijn expertise op organisatorisch en operationeel vlak met het oog op de begeleiding van de overheden en de organisaties bij het informeren en sensibiliseren van de gebruikers". Tot daar de quote uit het rapport van het raadgevend comité van gebruikers.

J'aimerais conclure mon exposé en disant que je tiens à souligner que mes collaborateurs et moi-même avons parfaitement conscience de l'importance des communications mobiles pour ces missions cruciales de

nos services de secours et de sécurité. Nous mettons quotidiennement tout en œuvre afin de garantir et d'optimiser continuellement nos services.

Ik dank u voor uw aandacht. Merci beaucoup.

De **voorzitter**: Bedankt, mijnheer De Buyser. Ik geef dadelijk het woord aan de commissarissen om vragen te stellen, maar mij moet het van het hart dat ik in uw rapport lees dat u, met uw organisatie, bijzonder bedrijvig bent geweest in alle dagen en weken die gevolgd zijn op de aanslagen van 22 maart. Dat siert u. U blijft niet bij de pakken zitten, maar wat deze commissie natuurlijk inzonderheid interesseert, is wat er gebeurd is in de aanloop naar 22 maart, wat er die bewuste dag gebeurd is, wat er op dat ogenblik fout gelopen is en hoe wij dat kunnen remediëren.

Mij zijn er twee zaken in het oog gesprongen, maar ik ben ervan overtuigd dat de commissie zal completeren.

Het eerste is dat u niet ingelicht werd toen het rampenplan in de federale fase afgekondigd werd. Dat lijkt mij nochtans iets cruciaals. Men kondigt een rampenplan aan en men gaat in de federale fase. In zo'n rampenplan zijn communicatie en uw organisatie, ASTRID, cruciaal. Dat is niet of te laat gebeurd. Wat zijn uw inzichten? Waarom is het zo gebeurd? Was dat niet voorzien in de procedures? Wij zullen die vraag uiteraard ook nog stellen aan degenen die na u zullen komen. Ik denk onder meer aan het crisiscentrum.

De tweede frappante vaststelling die ik maakte uit de lectuur van de rapporten, is dat de helft van de oproepen in die piekperiode niet is gepasseerd of doorgekomen. Er zijn in een land van die momenten die zich voltrekken en waarvan men zegt: wij zouden nu toch één zekerheid moeten hebben, er zou één veilige communicatiehaven moeten zijn, namelijk ASTRID. Als u zegt dat de helft niet doorkomt, dan wil ik aanvullend toch ook uw commentaar daarover horen. Het kan een probleem zijn van capaciteit. Als ik het mag vergelijken met een autosnelweg, dan zou men kunnen zeggen dat er altijd maar meer rijvakken aangelegd moeten worden, maar het komt mij voor dat het ook een probleem is van verkeerd gebruik. Als men het systeem verkeerd of oneigenlijk gebruikt, dan vergroot men het probleem. Waaraan wijt u het verkeerde of oneigenlijke gebruik? Daarbij komt natuurlijk ook het element opleiding aan bod. Wij kunnen investeren in bijkomende capaciteit, maar als men het systeem op een verkeerde manier gebruikt en toepast, dan zal men het probleem ook niet oplossen. Ook over de opleiding zou ik dus graag uw mening horen.

Marc De Buyser: Mijnheer de voorzitter, dat zijn twee vragen, waarvan de tweede redelijk wat aspecten inhoudt.

Ten eerste, ASTRID heeft de aanslag inderdaad via de pers en de radio vernomen, zoals iedereen.

Twee dagen na 22 maart hebben wij met het raadgevend comité een debriefing gehouden met alle disciplines. Het crisiscentrum maakt ook deel uit van het raadgevend comité.

Ondertussen hebben wij inderdaad afgesproken dat wij heel snel zullen worden geïnformeerd en een connectiviteit zullen krijgen met REGETEL, zodat ASTRID in de toekomst heel snel, sneller dan is gebeurd op 22 maart, geïnformeerd zal worden.

Met betrekking tot de helft van de oproepen. Ik gebruik het voorbeeld van de autostrades om iets toe te lichten voor niet-technische mensen. U kent allemaal gsm-netwerken. Een gsm-netwerk is gericht op communicatie van persoon naar persoon. Het netwerk dat ASTRID beheert voor de hulp- en veiligheidsdiensten is een communicatie die in eerste instantie is gefocust op groepscommunicatie. Het is de bedoeling dat de disciplines onderling op elkaar kunnen afstemmen, met verschillende personen.

Wanneer men het aspect capaciteit neemt, is een autostrade inderdaad een goed voorbeeld. ASTRID doet het technisch beheer van de autostrade. Ik neem Brussel als concreet voorbeeld en zal af en toe de vergelijking maken tussen radiocommunicatie en de autostrades wat capaciteiten betreft. In Brussel hebben de masten de hoogste capaciteit van België. De bewuste mast die de grootste belasting heeft gekregen, had — ik zal technisch jargon gebruiken — 5 carriers met 4 kanalen. In autostradetermen had die 20 parallelle banen. Die banen worden gevuld met trafiek.

Er zijn, in ons jargon, drie soorten trafiek. Er is een moto, een individu, dat is een individuele communicatie.

Dan zijn er gewone auto's, dat zijn groepscommunicaties in routine, een aantal mensen van dezelfde of een andere discipline die met elkaar communiceren. Die auto neemt maar een band in beslag. Dan zijn er bussen, die groepscommunicaties zijn in crisismomenten, waar heel veel mensen in dezelfde bus, in dezelfde communicatiegroep, actief zijn. Die bussen nemen ook maar een band.

In onze technologie is het zo dat een individuele communicatie twee banden neemt. Dus meer capaciteit, een dubbele capaciteit, dan waar een groep van honderd mensen in kan zitten, één. Dan hebt u uiteraard een oprit, zoals een autostrade, waarbij mensen, als het gesatureerd of verzadigd is, in een wachtrij staan.

Concreet hier is het zo, en de analyse van de cijfers geeft dat aan, dat er een aantal zaken gebeurd zijn, en de analyse van de cijfers en de trafiek is zo, dat er heel veel meer capaciteit, veel meer dan de capaciteit van de masten die wij daar hebben, was dan het aantal banden aankon. Dat is één. Inderdaad, het feit dat er twee crisissen waren op hetzelfde moment hebben wij in België nog nooit voorgehad. Het feit dat er niet alleen de twee aanslagen waren, maar wij zien dat in gans de stad er heel veel meer trafiek was dan in andere omstandigheden, heeft voor een combinatie van gegevens gezorgd: veel meer mensen zijn operationeel geweest dan wij ooit hebben gehad. Er zijn tweeduizend mensen bijkomend in versterking gekomen. Al deze cijfers hebben gemaakt dat er inderdaad op die autostrades veel meer trafiek was dan er capaciteit voorzien was in een aantal banden.

Wat is er bovendien gebeurd? Er zijn duizend mensen die individueel gebeld hebben. Dat is tegen alle regels in die afgesproken zijn tussen disciplines bij een crisis. Mag men dan individueel bellen of moet men dat vermijden, want dat pakt meer capaciteit in? De regels en de afspraken zijn dat men dat in een crisissituatie niet mag doen. Vanuit het Raadgevend Comité van Gebruikers, waar alle disciplines zitten, is ook gezegd dat het gsm-netwerk niet werkte en dat dus uiteraard sommige mensen hebben geprobeerd om individueel te bellen.

In crisissituaties is het zo dat de disciplines, het Raadgevend Comité, afspraken hebben gemaakt over hoe in crisis de communicatiegroepen te gebruiken. In functie van de interventieplannen die zij bepaald hebben in hun routine, zeggen zij hoe zij monodisciplinair en multidisciplinair gaan werken. Zij hebben zo'n plannen afgesproken om lokaal te werken, zij hebben plannen afgesproken om provinciaal te werken en zij hebben plannen afgesproken om in crisis te werken. Dat zijn hun interventieplannen, de noodplannen, het rampenplan dat zij als discipline gebruiken en waaraan zij dan communicatiegroepen gekoppeld hebben.

Het is zo bij crisis, niet alleen in België maar dat is internationaal aanvaard, dat er de richtlijn is: gebruik niet uw routinegroepen. Gebruik niet uw auto, maar gebruik bussen. Het is efficiënter in capaciteit en het is efficiënter in coördinatie en afstemming. Er zouden veel meer dergelijke groepen moeten gebruikt worden in crisissen.

De analyse toont dat de cijfers maken dat er heel veel groepen geactiveerd zijn tijdens die periode en dat er heel veel individuele oproepen geweest zijn.

Een laatste aspect is, zoals u zei, de mensen die lang moesten wachten en het aantal dat gefaald heeft.

Gedurende de dag zijn er 34 000 pogingen tot communicatie geweest van mensen op het terrein. Het gaat over dit soort van radio, waarvan er verschillende modellen bestaan. Sommige hebben weinig knoppen, andere veel knoppen, nog andere zijn een gsm-lookalike, heel smal. Dus, de mensen drukken op een knop en communiceren. Zij zijn het gewoon om op een knop te drukken en in hun communicatiegroep te zijn die zij gewoon zijn. Bij een speciale interventie moeten zij manueel veranderen van groep die binnen hun discipline afgesproken is. De mensen worden zo opgeleid. Het staat ook in omzendbrieven. Het gaat om de afspraken die zij onderling maken.

Als technische operator beheren wij de autostrade, de rest zijn afspraken tussen hen.

Er is ook nog een laatste gegeven dat anders is dan bij een mobiele telefoon en specifiek is aan onze technologie. De gebruiker drukt op de toets en wenst communicatie. Normaal komt hij binnen de 300 milliseconden in contact met de groep en kan de gebruiker spreken of luisteren. In dit geval was er sprake van verzadiging. Op dat moment moet de gebruiker de toets ingedrukt houden en belandt in de wachtrij. Als er dan een vrije plaats is op de autostrade, kan die persoon er vanaf zijn oprit op. Als de toets gelost wordt, gaat de plaats in de wachtrij verloren. Dus, dat maakt inderdaad dat van de 8 000 oproepen die

er geweest zijn — en dat blijkt uit de analyse — er bij 7 000 gezien de omstandigheden, de toets werd gelost zodat er geen communicatie was.

De voorzitter: Ik ga het woord dadelijk aan de commissieleden geven, maar ik blijf bij mijn punt. Is het een kwestie van onvoldoende capaciteit of van verkeerd gebruik? Ik leer uit uw antwoord dat wanneer men de technologie, die performant is, goed gebruikt, juist gebruikt volgens de voorschriften — en u geeft hier een demonstratie — er geen capaciteitsprobleem is, of toch in veel mindere mate. De kwestie is dus of men voldoende weet, zeker in crisissituaties waarin men de instructies goed moet volgen, hoe men de technologie moet gebruiken? Als men ze verkeerd gebruikt, dan ziet men dat men in een piekperiode de helft gewoon mist.

André Frédéric (PS): Monsieur le président, merci ainsi qu'à vous monsieur le directeur. En fonction de ce que j'ai entendu et des notes dont nous avons pu prendre connaissance hier et en style télégraphique, monsieur le président, j'avais une première préoccupation. Vous l'avez abordé et j'aurais bien aimé aller plus loin puisque vous confirmez n'avoir jamais été informé officiellement du passage en phase fédérale du plan-catastrophe. Monsieur le président vient de vous poser la question. Vous avez confirmé. Question complémentaire que moi je me posais: concrètement, qu'est-ce que ça aurait changé? Vous allez me dire peut-être plus de réactivité, plus d'efficacité, j'en sais rien, je ne suis pas un spécialiste comme vous, mais ça m'interpelle. Qui aurait dû vous avertir? Si ça avait été fait, qu'est-ce que ça aurait changé dans l'efficacité du fonctionnement?

Vous avez dit aussi que dès que vous avez été informé – vous n'avez pas dit à quelle heure –, vous avez réuni le comité de crise, qui a travaillé jusqu'à 19 heures. On connaît l'heure de fin mais on ne connaît pas l'heure de début. Pouvez-vous m'en dire plus?

Vous avez aussi fait allusion, si j'ai bien suivi, au fait qu'après la mise en place de ce comité de crise, à 8 h 20, vous arrêtez tous vos travaux de maintenance sur Bruxelles et le Brabant, pour plus d'efficacité j'imagine et puis alors ce n'est que plus tard, je pense, au-delà de 9 h 00/09 h 07, si j'ai bien noté, que vous généralisez ça à l'ensemble du territoire. Pouvez-vous nous expliquer pourquoi un tel délai? N'aurait-on pas mieux fait d'aller plus vite pour être encore plus efficace?

J'essaie, monsieur le président, de faire court, mais j'ai lu aussi ce matin le rapport du comité consultatif des usagers. Par rapport à la capacité du réseau ASTRID, le président vient d'y faire allusion, on a dit que vous vous adaptiez régulièrement à la demande, et face à des événements aussi dramatiques que ceux-là, bien évidemment de façon ponctuelle, mais qu'en 2008, il y a déjà eu une augmentation du réseau de 100 kilohertz au niveau national dont 17 pour Bruxelles. C'est ce que j'ai lu dans le rapport qui a été approuvé hier. Quelle serait l'augmentation encore nécessaire pour faire face à une situation similaire à celle du 22 mars? C'est pour essayer d'avoir cet élément purement technique.

J'en termine, monsieur le président. Vous avez fait allusion, moi ce qui m'a interpellé, c'était surtout qu'on mettait en évidence la difficulté d'utilisation du système ou en tout cas, l'incapacité partielle ou totale à l'utiliser.

On avait déjà entendu cela dans la bouche du directeur médical qui intervenait sur Maelbeek en disant: "Nous, le personnel médical et paramédical, on n'aime pas trop." J'essaie de ne pas trahir ses propos: "On n'est pas très habitué à cela, c'est un peu compliqué et on préfère utiliser nos gsm." La question que je me pose, vous y avez fait allusion, c'est en termes de formation, où est la responsabilité? Qui doit décréter qu'en fonction de ce qui lie ASTRID aux différents services de secours et d'intervention, qui doit prendre l'initiative de dire "les gens sur le terrain n'ont pas la compétence technique et on doit donc compléter cette formation"? J'aurais aimé que vous m'éclairiez à ce sujet.

Pour terminer, on sait qu'il y a ASTRID d'une part et CityGIS d'autre part. Peut-être serez-vous moins objectif mais, à votre sens, doit-on maintenir les deux systèmes en parallèle? Est-ce encore justifié? Ou doit-on entamer – on aura l'occasion de discuter avec Proximus cette après-midi – des négociations pour élargir les coopérations pour maximaliser la capacité de communication en cas d'événements de cette nature?

Marc De Buyser: D'abord la même question que le président: l'information officielle. Effectivement, on a reçu l'événement de l'attentat via les médias. Entre-temps, on a convenu que le centre de crise nous informe

dès le début, ce serait plus logique. C'est convenu maintenant.

André Frédéric (PS): (...). Ma question complémentaire était: si vous aviez été averti plus tôt par l'autorité responsable, cela aurait-il modifié votre capacité d'intervention?

Marc De Buyser: Oui, d'accord. La capacité existante du réseau, il est clair qu'elle est là le jour même. On ne pourrait rien faire à part le camion dont j'ai parlé. Est-ce qu'on a des outils de réactivité actuellement pour faciliter plus de capacité? La réponse est non. Donc, si on avait reçu, même des heures après, dans la réalité des choses, là, on doit accepter, et voir comment les utilisateurs, en pratique, utilisent le réseau qui est disponible à ce moment-là. Et l'élément-clé ici était la capacité, l'aspect de capacité.

Deuxième question, oui. On a, à 8 h 20, décidé très vite, en fait, moi et mon collègue directeur technique qui est ici à côté, s'il y a des questions très spécifiques. Oui, parce qu'effectivement, le réseau ASTRID, il y a 40 000 composants techniques qui font le réseau, et il y a tous les jours, mais c'est un réseau national, des interventions de maintenance évolutives qui se font, qui sont planifiées; dès le moment où on a su qu'il y avait un impact, on a anticipé tout risque possible qu'il y a des travaux de maintenance qui pourraient perturber le réseau qui était opérationnel à 100 %. Donc là effectivement, on a décidé très vite pour l'endroit ou la Région où on savait qu'à ce moment-là il y avait quelque chose; au moment du deuxième attentat, on a étendu tout de suite sur la Belgique, parce que, comme vous le savez, il y avait la crainte qu'il y aurait encore autre chose ailleurs. Donc là, on a voulu limiter tous les risques possibles des travaux par des fournisseurs qui pourraient perturber le réseau qui était opérationnel à 100 %. Donc là, oui. Prudence, je dirais.

En tant que capacité, comme je l'ai évoqué, il y a un processus de calcul de capacité qui s'est fait tous les mois. Et depuis, c'est ça effectivement, il y a une confusion, depuis 2006 où le réseau de radio a commencé à être utilisé par les disciplines; depuis 2006 jusqu'à maintenant, il y a eu 100 extensions de capacité. Mais il faut le comparer avec la totalité qui est à peu près 1 300 unités qui se trouvent réparties sur la Belgique. Donc vous voyez que les 100 en relation avec la totalité, ce n'est en fait pas tellement.

Et si on parle de Bruxelles, là, il faut, depuis 2006 jusqu'à maintenant, il y a à peu près 17 entités supplémentaires qui ont été implémentées. Mais suite à des analyses sur comment toutes les disciplines utilisent les réseaux radio dans les opérations de routine, et en plus des événements planifiés spéciaux comme les sommets européens et autres.

Quatrième question. Point de vue formation, qui fait quoi? En tant que formations, ASTRID se focalise sur les formations techniques. Là, comme je l'ai dit dans ma présentation, il y a une distinction très claire qui est définie dans notre mission et qui est aussi bien claire entre nous et ce comité des usagers, il y a l'aspect technique, il y a l'aspect opérationnel.

Pour les aspects techniques, on fait les formations. La plupart des formations qu'on fait, c'est pour les opérateurs des centres de dispatching. Comment utiliser le logiciel. Là, il y a 700-800 personnes par année pour lesquelles on fait des formations. Pour les formations d'utilisation des radios, nous en donnons très peu. Parce que le reste, en fait, comme je l'ai évoqué avec l'exemple des autoroutes, on fait la gestion des autoroutes.

Pourquoi et quand et comment il y a des motos, des voitures et des bus, ce sont les modèles opérationnels, les modèles d'intervention par discipline. Et ce sont eux qui, en fonction de leur plan d'action, collent des groupes de communication ensemble. Et les formations, là-dessus, se font par eux. Chaque discipline a ses instances de formation là-dessus.

Ensuite, l'aspect de Proximus. Oui, il est clair que dans des événements de crise, et on a encore eu le débat hier avec ce comité d'utilisateurs, il faut essayer d'obtenir un service de communication optimal. Et optimal, pour les services de sécurité, c'est quoi? D'abord, ça doit être disponible même dans des cas de crise, même quand il y a des intempéries, même quand il y a un black-out en électricité. Même s'il se passe n'importe quoi, les gens sur le terrain estiment que le service ASTRID est disponible. Il y a déjà eu pas mal d'investissements faits pour aboutir.

Mais pour l'aspect capacité, tous les calculs qu'on a faits ensemble avec les utilisateurs pour anticiper ce qui s'est passé le 22 mars, ici le phénomène qu'on a eu avec cette augmentation immense, en fait imprévue. Il

est clair que dans les calculs pour le futur, le comité d'utilisateurs a fait des suggestions en disant qu'en temps de crise, il faut augmenter les quantités de calculs pour la capacité.

Ce qu'ils ont analysé aussi, c'est que, si des attentats se font dans une ville – ici c'était le cas à Bruxelles, il y a plusieurs attentats. Qu'ont-ils remarqué à la suite de 36 000 interventions qui sont analysées par discipline, sur l'axe du temps, par bât...? Tout le détail est là. Ils ont analysé qu'il y a nettement plus d'actions de routine car il y a eu plus de perquisitions ce jour-là.

Er zijn die dag huiszoekingën geweest. Er zijn ook pakketten van bommeldingen. Er is in Brussel heel veel meer activiteit geweest, louter dan het beheer van de twee aanslagen.

Ook op dat punt heeft het Raadgevend Comité dus bepaald – ik rond daarmee af – dat in de toekomst moet worden opgelet dat voor routine andere parameters qua capaciteit worden gebruikt, zodat wij op het gebeurde in de toekomst kunnen anticiperen voor de rest van het land.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik dank de getuige voor de openheid waarmee hij zijn exposé hier geeft.

Ik zou drie zaken willen vragen, die complementair zijn en met elkaar verband houden.

Mijnheer De Buyser, ik zou het in de eerste plaats eens willen hebben over het bedrijf waarvoor u werkt, zijnde ASTRID. Dat bedrijf is volledig in handen van de Belgische Staat.

Ik heb wat onderzoekwerk gedaan naar wat allemaal is gebeurd in de aanloop naar de aanslagen, waarvan wij de amplitude voordien uiteraard nooit hebben gezien.

Ik formuleer een en ander echter zacht, wanneer ik zeg dat uw bedrijf gespecialiseerd is in het verwerken en ontvangen van noodsignalen. U hebt echter ook zelf veel noodsignalen gestuurd. Meer bepaald wijst u sinds 2009 op een acute onderfinanciering van uw bedrijf.

Daarom heb ik de hiernavolgende vraag.

Zou het kunnen zijn dat het tegenhouden van gewenste investeringen, de hulpverlening niet ten goede is gekomen, zoals de investering in technische instrumenten, die u zou hebben toegelaten in realtime een analyse van de zendmasten te maken?

Wij maken hier vandaag een perfecte analyse. De vraag is echter of wij die analyse niet op de dag van de ramp zelf hadden moeten maken. Had u op die dag niet over het materiaal moeten beschikken?

Daarbij aansluitend, heb ik nog een vraag, die misschien triviaal is. Wij hebben echter de verantwoordelijkheid, om ze te stellen.

Waarom wordt in uw bedrijf blijkbaar nu pas tot de aankoop van een satellietwagen beslist?

Dat zijn zaken, die al jaren gangbaar zijn. De media maakt heel handig gebruik van dergelijke wagens. Uw bedrijf doet dat blijkbaar niet.

Ik zou dus graag verduidelijking krijgen bij de vraag hoe het komt dat die zo noodzakelijke investeringen niet zijn gebeurd.

De indruk ontstaat dat u met de middelen die u kreeg toebedeeld, eigenlijk alleen maar materialen hebt vervangen, maar niet tot performante investeringen bent kunnen overgaan.

Zou u dat willen verduidelijken?

Ten tweede, wat uw bedrijf al zeventien jaar lang kenmerkt, is de multidisciplinariteit.

De vraag is heel eenvoudig. Over de dag van de ramp moeten wij immers niet om de oren worden geslagen

met techniciteiten, cijfers en zendbereiken. De vraag is dus eenvoudig.

De ratio waarvoor uw instrument bestaat, is multidisciplinariteit: de verschillende hulpdiensten met elkaar laten communiceren. Dat probeert ASTRID al 16, 17 jaar te doen. Is dat met de groepscommunicaties die dag gelukt, ja of neen, het multidisciplinaire karakter van de rampbestrijding garanderen?

Ten derde, daarbij aansluitend heb ik nog een vraag, die we wellicht ook aan de andere getuigen zullen moeten stellen en daarmee kom ik op het terrein van de operationaliteit. Ik lees in uw zeer goed en deskundig verslag van het raadgevend comité 579 gespreksgroepen verdeeld over 4 305 radioposten. In rampbeheersing krijgt men altijd geleerd dat men eigenlijk naar 10 of 20 groepen moet gaan. Hier hebben we er 579. Dat is een gigantisch cijfer. U hebt in uw uiteenzetting melding gemaakt van 200. Dat is ook al een megacijfer. Eigenlijk is de essentie van ASTRID dat we naar operationaliteit naar een zo klein mogelijk aantal – u kunt het vergelijken met uw autosnelweg – of een kleiner aantal gespreksgroepen geëvolueerd moet worden. Bij wie ligt de verantwoordelijkheid daarvoor? Wie dient daar de beslissingen te nemen?

Marc De Buyser: Ten eerste, de historiek met betrekking tot het bedrijfsplan, u hebt gezien in de bijlage dat wij proberen om vele jaren samen te vatten in drie pagina's. Het laatste bedrijfsplan en beheerscontract dat goedgekeurd is door de politieke overheid in de Ministerraad, dateert van 2005. Ondertussen is er continuïteit op het niveau van de werking van ASTRID. Het beheerscontract wordt stilzwijgend verlengd, tot er een nieuw is. Wij hebben inderdaad verschillende versies van het bedrijfsplan gemaakt. Het beheerscontract zegt na vijf jaar is het logisch dat er een nieuw bedrijfsplan en contract komen. Van 2005 brengt dat ons dus naar 2010. Op dat moment heeft onze raad van bestuur dat ingediend bij de betrokken regering. In de jaren tussen 2009 en nu – u weet dit beter dan ik – is er een aantal keren geen regering geweest of een van lopende zaken. De dossiers zijn dus niet altijd op het juiste moment behandeld kunnen worden. In ieder geval, ik vat ze heel kort samen. We komen in een situatie van nu waar we met de nieuwe regering ook een nieuw samengestelde raad van bestuur hebben. Die hebben de bal weer opgenomen en die hebben gevraagd om een actualisering van het plan te maken. Daarbij moeten wij er niet alleen voor zorgen dat de continuïteit gegarandeerd wordt en dat er verbeteringen zijn, zodanig dat de hulp- en veiligheidsdiensten de diensten krijgen die ze vandaag vragen, maar bovendien is er een bepaalde visie ingebracht. Daar zijn we uiteraard heel dankbaar voor. Ze hebben gezegd dat de technologie erg snel evolueert en dat we ervoor moesten zorgen dat we innovatief de nieuwe zaken integreren in de aanpak die de hulp- en veiligheidsdiensten nodig hebben.

Het plan is al in twee interkabinettenwerkgroepen besproken. Wij hopen dat het bedrijfsplan en het beheerscontract op korte termijn goedgekeurd zullen worden.

Christoph D'Haese (N-VA): Historisch was er wel een probleem. Dat is duidelijk.

Marc De Buyser: Dat is een understatement, maar wij zijn positief. Wij zijn er bijna. De samenwerking is goed en wij hebben een minister die een visie heeft over, wat de hulp- en veiligheidsdiensten betreft, hoe de diensten geconcipieerd zouden moeten worden om de rol van ASTRID iets uitgebreider dan nu te zien als expertisecentrum voor de hulp- en veiligheidsdiensten. Zij zien niet alleen het ASTRID-netwerk als communicatie. Voor sommige zaken van gegevenstransmissie zien zij uiteraard ook gsm-netwerken en andere diensten. In sommige gevallen hebben zij WhatsApp gebruikt, omdat zij dat kennen. Mensen die iets jonger zijn dan ik, kennen WhatsApp iets beter. Als zij niet kunnen communiceren via ASTRID of gsm, dan sturen zij een WhatsApp-bericht. Dan hebben zij ten minste iets.

De visie van de hulp- en veiligheidsdiensten – ik verwijs opnieuw naar het raadgevend comité, omdat dat het officiële orgaan is waarin alle disciplines vertegenwoordigd zijn – is dat ASTRID zijn rol moet opnemen en ervoor zorgen dat het bij gsm-operatoren faciliteiten krijgt voor de hulp- en veiligheidsdiensten, zodat zij prioritair kunnen bellen en gegevens sturen. Zij hebben ook gezien – ik heb begrepen dat de collega straks komt – dat de hulp- en veiligheidsdiensten op dat moment geen prioriteit hebben, wat specifiek de toegang tot het gsm-netwerk betreft, dat een aparte autostrade is. Daarom hebben zij gevraagd dat ASTRID de behoefte voor de gsm-operatoren zou beheren, zodat de hulp- en veiligheidsdiensten na 22/3 een stap vooruit kunnen zetten en dat zij kunnen bellen, als zij willen bellen, en niet in de wachtrij staan met de burger, want zij zijn er uiteindelijk om de burger te helpen en niet andersom.

De satellietwagen is een deel van het plan. De raad van bestuur heeft, gelukkig, zijn goedkeuring gegeven

voor een markttoewijzing. De satellietwagen is dus besteld. In de toekomst zal de oplossing dus een kleine bestelwagen zijn, die veel mobieler is, heel snel ter plaatse zal zijn en via satellietcommunicatie heel snel beschikbaar zal zijn. Wij zullen hoogstwaarschijnlijk sneller ter plaatse zijn dan de pers, wat nu niet het geval is.

De twee laatste punten gingen over het multidisciplinaire. U hebt het gezien in de analyse. Het raadgevend comité moet op die analyse commentaar geven. Dit is de analyse die de gebruikers doen. Ik beperk mij tot de cijfers, dat is onze technische rol. De vraag hoe, wanneer en waar de disciplines wat gebruikt hebben, moet u stellen aan de voorzitter van het raadgevend comité. Het verslag geeft reeds omstandig een uitleg.

Het is inderdaad zo dat er in die 600 groepen slechts 20 multidisciplinaire groepen gebruikt zijn. En in die 20 groepen zijn er, gerelateerd aan die tienduizenden, 135 gesprekken geweest. Dat is dus heel weinig. Cijfers, punt. De analyse van waarom en hoe valt onder de competentie van de disciplines, die hun redenen zullen hebben waarom ze in routinegroepen gebleven zijn. Dat kenden de mensen en ze waren dat gewoon. Dat is een analyse die per discipline apart is. Het raadgevend comité verzamelt en dan moet elk van de disciplines dat apart doen.

De laatste vraag ging over het aantal gespreksgroepen. Het een is gerelateerd aan het ander. Er zijn heel veel groepen gebruikt. Maar, niet ter verdediging, gewoon ter vaststelling, Brussel is inderdaad een unieke situatie in vergelijking met België. Alle activiteiten, alle trafiek in Brussel is niet vergelijkbaar met andere omgevingen buiten Brussel. Het is zo dat het aantal gebruikers in de stad Brussel substantieel hoger is dan op een andere plek. De trafiekgegevens zijn ook iets anders. In die zin is het zo met betrekking tot die 200 groepen, er zijn veel meer interventies hier of taken van verschillende disciplines dan op andere terreinen. Ja, het is zo.

Wij hebben vergelijkingen met andere crisissen, maar ik denk dat het moeilijk is cijfermatig. Laat de disciplines daarover oordelen. Wij hebben alle cijfers van alle grote evenementen en alle crisissen die er gebeurd zijn. Wij doen dat a posteriori. Wij bespreken dat met het raadgevend comité. Men kan de treinramp van Buizingen echter moeilijk vergelijken met deze twee crisissen met een heel andere dimensie, met alle respect voor de doden en gewonden. Op het niveau van crisis is het echter een heel andere dimensie dan wij tot nu toe meegemaakt hebben.

Cijfers vergelijken van andere crisissen met Brussel, wij hebben de tabellen met vergelijkingen, maar ik zou het volgende willen vragen. De disciplines zijn beter geplaatst om de impact disciplinair, multidisciplinair te bespreken dan puur facts van trafiekgegevens.

Philippe Pivin (MR): Monsieur le président, nous avons entendu précédemment un intervenant dire qu'en définitive ASTRID avait quand même fonctionné à 90 %. Donc, c'est un degré de satisfaction assez élevé. Nous en avons entendu un autre nous dire qu'au niveau des appareils que vous avez devant vous, ce n'est pas si facile que cela. Mais un troisième a nuancé en disant qu'il y a l'usage, mais aussi la pratique de l'appareil.

Vous répondez de façon complète, mais je trouve que vous avez répondu de façon un petit peu trop courte à la question de l'utilisation, monsieur, parce que vous dites: "Nous, on s'occupe de la formation pour les gestionnaires des logiciels". Donc, les gens qui reçoivent ce type d'appareil, il faut quand même un tout petit peu leur expliquer le mode d'emploi, j'imagine. Je suppose que vous avez une responsabilité pour expliquer le fonctionnement de ces appareils. Je voulais vous demander ce que vous avez entrepris pour aller à la rencontre des problèmes posés au niveau de la complexité de l'utilisation.

Si vous vous en souvenez, et moi je m'en souviens très bien, ce n'est pas quand même pas très nouveau, il y a déjà quelques années, des réunions se tenaient au cabinet de la gouverneur en Région bruxelles. C'était la prédécesseur du haut fonctionnaire. J'y représentais la Conférence des bourgmestres. Vous étiez présent, je pense. En tout cas, des représentants d'ASTRID étaient là. Il y avait les chefs de corps de toutes les zones de police. Ils avaient le même message qui était de dire: c'est très compliqué à utiliser. Depuis des années, on entend que c'est compliqué à utiliser. Je voulais savoir ce que vous, ASTRID, vous faites pour aller à la rencontre de cette préoccupation de complexité. C'est la première question. Et je n'en aurai que deux, monsieur le président. Je croyais d'ailleurs avoir compris que c'étaient deux questions par groupe politique.

Ma deuxième question a encore trait à la Région bruxelloise par rapport aux normes d'émission. J'imagine, mais je ne suis pas du tout spécialiste, que vous êtes dépendants des normes d'émission. On sait qu'en Région bruxelloise, elles sont, paraît-il, parmi les plus sévères du monde. Je voulais vous demander si cela vous pose un problème. Si c'est le cas, comment le résolvez-vous? Je vous remercie.

Marc De Buyser: OK, bon! Pas facile à utiliser. Ensuite, le nombre de pour cents et les normes d'émission.

Complexité d'utilisation. J'essaie d'être bref. Je me rappelle très bien la réunion avec le gouverneur.

Avant ASTRID, les services de secours et de sécurité avaient leurs réseaux qui étaient analogiques. Là-dessus, les gens ne faisaient pas de problème. Pourquoi? Parce qu'ils avaient un officier qui connaissait la technologie. Le seul inconvénient de cette époque-là, c'étaient des îles. Ils pouvaient communiquer entre eux dans leur discipline et leur région.

Suite au Heysel, le gouvernement, pas uniquement en Belgique (chaque pays en Europe a pris la même décision), a dit qu'il fallait éviter cette situation et qu'il fallait un réseau techniquement géré en commun. On utilise un standard mondial tetra dans le réseau. Chaque discipline peut utiliser sa partie.

En Belgique mais pas uniquement, les autorités se sont demandé comment procéder dans le cadre d'une gestion de sécurité nationale et avec quelle vision. Là, effectivement, chaque discipline dit "j'ai des groupes de communication par discipline locaux". J'ai une liste des groupes de communication par discipline qui sont provinciaux. Chaque discipline a ses numéros. Quand, en tant que policier, je suis à Bruxelles, la seule complexité est de devoir appuyer sur le bouton parce que mon appareil se trouve déjà dans le groupe de routine dans lequel je communique. Je pousse le bouton. Je parle et j'exécute ma tâche principale qui n'est pas de communiquer. De temps en temps je communique.

Le temps d'une communication dans notre réseau est de 30 secondes, pas plus. C'est en support de leur travail. C'est comme ça que fonctionne le réseau. Mais les agents ont raison de parler de complexité. Je lis dans la presse que les gens trouvent que c'est compliqué. La perception qu'ils en ont, c'est que d'abord, il y a trop de boutons. Il y a un appareil maintenant qui en a huit. En gsm ça existe aussi. Il en existe d'autres avec moins de boutons. Il faut dans ce cas-là acheter un outil moins complexe en boutons.

Ils disent que c'est complexe en tant que groupe de communication. Ce sont les responsables de leur discipline qui ont défini pour eux en mono-disciplinaire et en multidisciplinaire différents groupes qui sont dans la radio. En effet, quand tu fais ta routine, tu ne fais rien. Mais quand je te demande de faire autre chose que la routine, il faut changer le modèle de communication parce qu'il faut se parler entre policiers, pompiers et médecins. Avant, ce n'était techniquement pas possible. Maintenant, ils se mettent dans le groupe. Il est défini qu'à ce moment-là, sans qu'ils aient dû faire autre chose que changer de groupe, ils parlent avec ce collègue pompier ou médecin dans le territoire convenu.

Est-ce compliqué? Oui! Il faut agir, mais ils reçoivent les formations dispensées par leur école, par leurs responsables de discipline. En fait, c'est le lien entre le plan d'intervention, les tâches qu'ils ont dans leur discipline – je ne me mêle pas en la matière – et là ils disent "quand tu effectues ces tâches-là, c'est le groupe de communication que nous avons défini tous ensemble". Tous ensemble! Si la technique manque, je résume le CCU, cinq parties doivent toutes œuvrer dans la même direction pour un fonctionnement efficace et formations à deux ou trois reprises. Partout, il faut des formations en ce sens pour que ce soit consistant.

Normes d'émissions? Oui, on doit être conforme. A-t-on eu des problèmes? Non! Trois ou quatre antennes ont dû faire l'objet de petites modifications. Nous sommes tout à fait conformes.

Vous dites qu'il y a 90 % de premières questions. Dans la routine, dans les statistiques, vous avez constaté qu'il y a 56 000 groupes de communication par jour, en moyenne 36-40 personnes. Cela signifie 2 millions de contacts communication. Des personnes parlent, des personnes écoutent. Donc, 2 millions! On n'a aucune plainte à ce jour au niveau de la routine. Elle fonctionne et depuis 10 ans, depuis le début jusqu'à maintenant, le nombre d'utilisateurs ne cesse d'augmenter. Tout le monde l'utilise.

Quant à la question de savoir si, en cas de crise, les gens sont tous conscients, ont le sang-froid, je n'ose me

prononcer à ce sujet. Pour nous la tâche est facile. Nous faisons l'analyse des chiffres statistiques. Nous nous disons qu'ils auront dû utiliser tel groupe, qu'ils n'auront pas dû lâcher le bouton et ils ont probablement appris cela lors de leur formation dans leur discipline, mais sur le terrain, dans le climat d'attentat et de peur de voir survenir un autre événement, voilà les chiffres! Comment éviter? C'est au moins un travail de cinq parties pour être mieux équipé pour le futur.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de directeur-generaal, ik wil toch terugkomen op de gebruiksvriendelijkheid en de opleiding. Wij hebben vorige week van de mensen op het terrein gehoord dat zij niet met die toestellen vertrouwd waren en te weinig informatie over de werking ervan hadden.

U hebt daarnet gezegd dat uw dienst instaat voor de technische opleiding. Zijn de interne diensten dan in gebreke gebleven? Of had u meer kunnen doen? U hamerde daarnet ook op de extra opleiding. Wat had u dan meer kunnen doen? Het zijn toch uw diensten die de basisinformatie moeten doorgeven aan de medische hulpverleners en andere veiligheidsmensen, die ze vervolgens doorgeven? Het alfa zit toch bij u? Het is pas daarna dat het bij de anderen komt?

De complexiteit erkent u zelf. U hebt ons daarstraks de truc met de rode knop uitgelegd. Ik ben geen technicus, verontschuldig mij daarvoor. Bestaat er anno 2016 echt geen methode om hulpverleners, of wie dan ook, die in zulke panieksomstandigheden moeten handelen... Die hebben ook wat anders te doen dan permanent een knop in te drukken, want zij zijn ook met andere dingen bezig. Bestaat er geen systeem waarbij men niet door te lossen onmiddellijk naar achter in de rij moet?

Dat wat de hulpverlening betreft, voorzitter. Ik heb nog een tweede vraag.

Mijnheer de directeur-generaal, ik stel vast dat u na 22 maart accuraat reageert en poogt de capaciteit uit te breiden, door contact op te nemen met de operatoren en te zeggen: hulpverleners en veiligheidsmensen moeten prioriteit krijgen. Het lijkt mij evident dat hulpverleners en veiligheidsmensen voorrang krijgen op anderen in zulke crisissituaties. Niemand stelt dat ter discussie.

Mijn vraag is, mijnheer de directeur-generaal, zijn de twee dingen die u gedaan hebt... Hebt u nooit in overweging genomen die reeds eerder te doen?

Wat dat laatste betreft, herinner ik mij een concert in Limburg met zwaar menselijk leed waar die problemen zich ook hebben voorgedaan. Is dat nooit eerder in overweging genomen? Is dat nooit eerder aan de operatoren gevraagd? Hoe komt het dat er tot heden wellicht onvoldoende antwoord op gegeven is?

Wat het eerste betreft, u breidt occasioneel uit na 22 maart. Wij hebben de aanslag op het Joods Museum gehad, wij hebben de aanslagen in Parijs gehad. Zeker bij de aanslagen van november waren er duidelijk Belgische linken. Wij hebben risicofactor 4 gekend. Is er niet in overweging genomen eerder aan occasionele uitbreiding te doen, die blijkbaar toch niet zoveel middelen vergt en die, zoals ik nu leer, - begin juni zult u daarmee in orde zijn -op korte tijd gerealiseerd had kunnen worden?

Marc De Buyser: Ten eerste, de gebruikersopleiding. Hoe gaat dat in zijn werk? Is dat het Raadgevend Comité van Gebruikers dat alle disciplines vertegenwoordigt? Die mensen zijn experts in communicatie en zijn mensen van het terrein. Zij zijn door hun disciplines afgevaardigd om de regels te bepalen hoe de disciplines onderling moeten communiceren. Zij kennen de interventieplannen, zij kennen de rampenplannen. Zij zeggen: dit is het model hoe er moet gecommuniceerd worden.

Dan is er de rondzendbrief. Die komt dan naar alle disciplines vanuit Binnenlandse Zaken en die zegt wat de regels zijn, de afspraken die de disciplines gemaakt hebben. Die rondzendbrief gaat naar alle disciplines en die moeten zij dan integreren in hun opleiding. Zo werkt het vandaag. Dat is de manier waarop de opleidingen georganiseerd zijn voor het gebruik van het ASTRID-radionetwerk.

Servais Verherstraeten (CD&V): Maar blijkbaar volstaat dit niet, blijkens de verklaringen vorige week van de mensen op het terrein.

Marc De Buyser: Dat zegt ook het advies en het rapport van het Raadgevend Comité dat gisteren nog eens uitvoerig besproken werd en bediscussieerd. Er zijn vijf elementen. Opleiding is zowel lokaal als provinciaal

een belangrijk element. Ik neem alleen rampenoefeningen, want dit is een ramp. Er gebeuren uiteraard in verschillende provincies, gespreid over een land, rampenoefeningen. Die worden geanalyseerd. De richtlijn die het Raadgevend Comité neemt, geeft communicatie nog meer aandacht, zodat de gebruikers die bij de rampoefening betrokken zijn, perfect weten dat het een automatisme zou zijn: ik heb een ramp, ik verzet mij naar die communicatiegroep en ik doe mijn job. Dat is een automatisme.

De gebruiker heeft altijd gelijk. Het punt is: hoe kunt ge het voorkomen? Gebruikers zeggen hier massaal: het is ingewikkeld. Wat betekent dat? Dat het niet goed uitgelegd is. Ofwel kennen de mensen het niet, ofwel kunnen ze het niet. Die toets verdraaien op zich, dat is iets dat iedereen kan. Het punt is: ik ken het niet voldoende om het te weten. Wat is één van de adviezen van het Raadgevend Comité voor de toekomst? U zegt: waarom niet vroeger? Er zijn altijd crisissen nodig om een stap te zetten, zo werkt het leven. Hier is het zo dat zij zeggen: zorg bij grote crisissen, grote evenementen, dat er een communicatie-expert per discipline aanwezig is zodat die mensen kunnen aansturen in welke juiste groep voor dat event hun discipline moet gaan zitten. In dergelijk soort situatie is er altijd een OPS-COM die zich centraliseert voor de organisatie van een crisis. Waarom geen communicatie-expert hebben, die de interventieplannen van de discipline kent en die weet: wat is de communicatiegroep?

Zouden die mensen, in het nieuwe model, daar op dat moment geweest zijn, dan waren er hoogstwaarschijnlijk minder communicatiegroepen geweest. Na de feiten is het natuurlijk eenvoudig. Na de *lessons learned*, volgens het rapport van het Raadgevend Comité, zijn er adviezen die in de toekomst de zaken zouden verbeteren. Indien de capaciteit in de toekomst in realtime gemonitord zou worden, dan kan, wanneer er saturatie vastgesteld wordt, de trafiek aangepast worden, in consensus tussen de gebruikers. Uiteraard is de kans op saturatie dan veel kleiner of is er geen saturatie meer. Dat is de toekomst.

Wat die knop betreft, er is een knop om gewoon te spreken. Bovenaan is er een alarmtoets. Wanneer men de rode toets indrukt, dan krijgt men een "emergency". Dat betekent dat de persoon van de hulp- of veiligheidsdiensten op het terrein zelf in levensgevaar is. Hij drukt en op dat moment hoort het dispatchingcentrum alles wat er gebeurt met die bewuste persoon op die plaats. De rode knop is op 22/3 30 à 35 keer gebruikt. De mensen misbruiken die niet, zij hebben geprobeerd om normaal te communiceren, zoals zij dat elke dag gewoon zijn. Er zijn 26 000 oproepen geslaagd.

Bestaan er mogelijkheden, met oortjes, om alles gemakkelijker te maken? Het materiaal wordt op de markt gekocht. Wij verkopen dat niet. Wij beheren het netwerk. De privémarkt biedt middelen aan, met alle mogelijke toeters en bellen en add-ons, om de zaken te faciliteren. Er zijn veel zaken op de markt die het gemakkelijker maken.

Wat de capaciteit en de operatoren op 22/3 betreft, uit de gesprekken die wij met de gsm-operatoren en het BIPT hebben, blijkt – de mensen van Proximus zullen dit wel toelichten – dat er nu, of op korte termijn, in de huidige generatie netwerken mogelijkheden zijn waarmee een uitzonderingssituatie gecreëerd zou kunnen worden. Ik ben voorzichtig, want het is een nieuw terrein, maar er zou dus voor de hulp- en veiligheidsdiensten prioritair toegang gegeven kunnen worden, enkel voor de hulp- en veiligheidsdiensten. Hoe meer prioriteit men geeft, hoe minder prioriteit er natuurlijk blijft.

Het moet voor een beperkte groep zijn. Ik denk dat iedereen akkoord is, gezien 22/3, dat hulp- en veiligheidsdiensten een groep is die uniek is en die dat inderdaad nodig heeft voor zijn taken. Maar dan nog moeten er regels worden afgesproken.

Uit de eerste gesprekken blijkt de technologie mogelijkheden te bieden om daar op korte termijn vooruitgang te boeken en de hulp- en veiligheidsdiensten, naast ASTRID, ook die faciliteit te geven.

De **voorzitter**: Ik heb nog mevrouw Kitir, mevrouw Van Cauter en de heer Van Hecke.

Mijnheer De Buyser, u hoeft niet op alle overwegingen van de vraagstellers in te gaan. Ik vind het in principe een goede afspraak om twee vragen te stellen, waarop twee antwoorden volstaan. De vraagstellers hebben de gewoonte om hun vraag in te kleden met een aantal overpeinzingen, maar als de vraag kernachtig wordt geformuleerd, volstaat een kernachtig antwoord.

Marc De Buyser: Mijnheer de voorzitter, wij zijn een dienstenorganisatie.

De **voorzitter**: Ja, maar ik moet zorgen dat iedereen aan bod kan komen. We kennen dat. U weet wat er gebeurt als er te veel communicatie is. In deze commissie is dat niet anders.

Meryame Kitir (sp.a): De meeste vragen zijn al gesteld, maar ik heb nog twee bijkomende vragen.

Ten eerste, ik lees in uw nota die werd rondgedeeld over een aantal problemen die zich met betrekking tot het radiogebruik hebben voorgedaan.

Bij de meldingen van ASTRID staat een hele opsomming. Ik ben gefascineerd door de melding van de hulpcentrale 100 Leuven om 15.16 uur dat het volgens een klacht van de hulpcentrale Vlaams-Brabant blijkbaar niet meer mogelijk was voor Proximus-gebruikers om met hun gsm de 100 en 101 te bellen.

Ik dacht dat de 100 altijd bereikbaar was. Wij horen straks de mensen van Proximus, maar aangezien het in uw nota staat, kunt u daarover wat meer verduidelijking geven?

Ten tweede, ik lees in de nota dat er op een bepaald moment verschillende vragen zijn gekomen wat betreft die mobiele zendmast. Kunt u wat meer toelichting geven over wie heeft gevraagd om de zendmast te krijgen?

Marc De Buyser: Wat uw eerste vraag betreft, dat staat in ons rapport omdat het ons inderdaad werd gemeld. De manier waarop een burger de 100 belt, is uiteraard via zijn gsm of via de operatoren van de vaste lijn. Dat is niet onze verantwoordelijkheid, maar de hunne.

Ten tweede, wat de mobiele zendmast betreft, hebben wij een vraag gekregen vanuit Vlaams-Brabant en Brussel. Beide dispatchingcentra hadden van de gebruikers gehoord dat er een probleem was met de radiocommunicatie.

Zij hebben beide de terechte reflex gehad om die mobiele unit te krijgen. Dat is immers het enige middel ter versterking.

Het crisiscentrum heeft getrancheerd omdat de grootste uitdaging op dat moment Maalbeek was. De detailanalyse van de tijd toont aan dat er in Zaventem zelf weinig problemen zijn geweest met het radiocommunicatienetwerk.

Daarom werd de mast op Cinquantenaire opgesteld.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de directeur, ik hoor u zeggen: of wij nu rechtstreeks door het crisiscentrum zouden zijn verwittigd van de afkondiging van het federaal rampenplan en de verhoging van het dreigingsniveau naar niveau 4 of wij hebben dat vernomen in de media, als aanbieder van de dienst zou dat voor ons weinig verschil hebben uitgemaakt.

Ik lees ook in uw nota en u zegt dat ook: de problemen met communicatie zijn hoofdzakelijk te wijten aan het niet-optimaal gebruik, het ging er al een paar keer over, en hebben slechts in beperkte mate, namelijk een op tien of een negenhonderdtal keren, te maken met te weinig capaciteit of overbelasting van de zendmast.

Daarnaast zegt u: wij hebben ook vandaag reeds, weliswaar niet met een satellietverbinding, een mobiele wagen ter beschikking om de capaciteit te verhogen. Dat was een vraag van mevrouw Kitir.

U beslist pas om 9.42 uur om die wagen ter plaatse te sturen. Als u onmiddellijk door het crisiscentrum was ingelicht van de verhoging van het dreigingsniveau, zou u dat dan niet eerder hebben beslist?

Een bijkomend probleem, het operationeel maken van die mobiele zendwagen had ook te maken met een mobiliteitsprobleem bij gebrek aan begeleiding. Daar kon dus niet voor worden gezorgd. Is het dan niet belangrijk dat u onmiddellijk op de hoogte bent van een dreigingsniveau 4, zodat u onmiddellijk de capaciteit kunt versterken en het capaciteitsprobleem kan worden opgelost?

U zegt: wij zijn de aanbieder van de autostrade, maar een goede autostrade heeft ook een pechstrook om de

nooddiensten een vlotte doorgang te kunnen verlenen. Was het dan niet mogelijk om de individuele oproepen, die zo veel capaciteit of banden in beslag namen, te blokkeren en een aantal cruciale functies prioriteit te geven, om in een prioritaire doorgang te voorzien?

We denken aan de CP-OPS, de sleutelfiguren, de directeur van de medische diensten. Het lijkt mij toch evident dat de oproepen van die mensen voor kunnen gaan. Dat was precies een probleem op het terrein.

Marc De Buyser: Oké. Ik zal het niet ontkennen: hoe vroeger wij ingelicht worden, hoe beter het is. Geen verschil. Met de middelen die we nu hadden, de vrachtwagen met een antenne die moet uitschuiven en geconnecteerd moet worden: het is niet evident om die ter plaatse te krijgen. Hem geïmplementeerd krijgen en doen werken is ook een uitdaging met de technologie die daarin zit en die al twaalf of dertien jaar oud is, want het is op dat moment dat we die aangeschaft hebben.

Als u het resultaat ziet wat dat in Brussel gebracht heeft, dat is een resultaat waarover mijn technische collega u een hele uitleg zou geven, dan wordt op het moment waarop men een antenne maakt die men moet integreren in een netwerk, als het ware een andere omgeving voor het netwerk gecreëerd. Men voegt er een element aan toe. Men kan dat integreren, maar men heeft de kans op interferenties met stralingen van andere masten die daar al werken. Dat plan is afgesteld. Het is niet daar een camion zetten en zeggen dat het perfect zal werken. Er is een technische overweging van de juiste plaats en hoe de integratie moet verlopen. Als wij dan de analyse zien van de trafiek die op die mast met die capaciteit gebeurd is, dan is er van die mobiele unit maar 30 % van de capaciteit gebruikt en dat was vanaf 14 uur.

Carina Van Cauter (Open Vld): Als hij om 9.05 uur ter plaatse komt.

Marc De Buyser: Ja, als we hem om 9.05 uur ter plaatse gehad hadden. Stel dat we die nieuwe wagen zouden gehad hebben, die satelliet ...

Carina Van Cauter (Open Vld): Die hadden we niet. De wagen die vandaag ter beschikking is, komt om 9.05 uur begeleid door een voertuig prioritair ter plaatse.

Marc De Buyser: We hebben die wagen al tien, twaalf jaar. De tijden die wij aankondigen en die de gebruikers kennen... Voor geplande evenementen wordt die wagen gebruikt, voor grote concerten, eurotops en andere. De tijd tussen het zeggen dat hij start, het ter plaatse komen, de integratie, daarbij wordt vier tot vijf uur aangegeven als een redelijke tijd waarin men zegt: vanaf nu is hij in operationeel gebruik.

Het tweede gedeelte, die pechstrook. Ik vind de symboliek goed. Binnen het netwerk zijn vandaag in redelijk wat prioriteiten voorzien. De standaard voorziet in prioriteiten. De disciplines die de hulp- en veiligheidsdiensten in België uitmaken – federale politie, lokale politie, de brandweer, medische – hebben de hoogste prioriteit, op hetzelfde niveau van gebruik. Zij kunnen gaan bepalen dat sommige individu's, afhankelijk van hun taak, binnen hun discipline minder prioriteiten hebben om te spreken of te luisteren. Er is een granulariteit.

Op het vlak van prioriteit staan vandaag alle disciplines op hetzelfde niveau. Vandaag is dat zo, voor de toekomst, met die functionaliteit om in real time capaciteit te kunnen controleren en beheren, zitten er in de nieuwe software van de leverancier ook faciliteiten om tussen de prioritaire diensten nog eens prioriteit te kunnen stellen. Individuele oproepen zouden daarvan een voorbeeld kunnen zijn.

Het raadgevend comité heeft gisteren nog gezegd dat op het moment dat wij die nieuwe functionaliteit zien testen, wij onderling afspraken gaan maken, op voorhand, dat als dit gebeurt, wij een consensus hebben tussen ons als disciplines dat dit soort van trafiek ofwel kan uitgeschakeld worden of verminderd worden. Dat is de toekomst, vandaag hebben wij niet die mogelijkheid.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik moet zeggen dat ik met heel veel aandacht die nota van ASTRID heb gelezen, dat was heel interessant, omdat de pijnpunten daar reeds in zitten. Net als andere collega's was mijn eerste opmerkelijke vaststelling natuurlijk de communicatie, de voorzitter heeft het reeds aangekaart. Daarop ga ik niet terugkomen.

De financiering werd ook reeds aangekaart. Ik wil even verwijzen naar een antwoord op een parlementaire

vraag van vorige week waaruit blijkt dat er blijkbaar in 2013 en 2014 geen dotaties zouden zijn geweest aan ASTRID vanuit de federale overheid en dat de schuld zou zijn opgelopen tot 115 miljoen. Als ik dat lees, denk ik dat het niet anders kan dan dat dit een impact heeft gehad op de werkingsmiddelen, de investeringsmiddelen die u hebt gehad de laatste jaren. Die vragen werden gesteld. Ik stel dat vast. Ik vind dit zeer appellerend en het is zeker iets om mee te nemen in onze conclusies.

De extra vragen die ik wil stellen, zijn de volgende. U hebt het reeds even gehad over het bedrijfsplan. In 2009 of 2010 moest er een nieuw klaar zijn, dat is niet gelukt. Kunt u aangeven wat het pijnpunt was? Wat was de reden waarom in 2009-2010 geen nieuw bedrijfsplan kon worden gemaakt? En ook nadien niet, in 2011, 2012, 2013. Elke keer als wij een discussie hebben over de begroting, over de beleidsnota komt dat terug. Dan wordt gezegd dat men ermee bezig is, dat het tegen 2015 klaar zal zijn. Het is nu 2016 en het is nog niet klaar. Kunt u aanduiden wat het probleem is om tot een nieuw bedrijfsplan te kunnen komen?

Ten tweede, het gaat over de extra frequenties. U geeft in de nota aan dat u reeds dikwijls gevraagd hebt naar extra frequenties. U verwijst naar 2012, naar een vraag aan Defensie. Defensie heeft daarop toen negatief geantwoord. Waarom?

Daarna, op 31 maart, was er een vraag aan het BIPT. Wij gaan het BIPT daarover straks ondervragen. Het antwoord was dat het twee keer 1,5 megahertz van Defensie kon geven. U zei dat dit niet voldoende was, dat u twee keer 10 megahertz nodig had.

Hoe zit het nu eigenlijk? Wordt er daarvoor een oplossing gevonden? Waarom zijn de oplossingen van het BIPT voor u niet goed? Waarom hebt u twee keer 10 megahertz extra nodig? Kunt u dat duiden? Denkt u dat u daarin kunt landen?

Mijn volgende vraag gaat over de audit van ASTRID die blijkbaar in 2010 is gebeurd. Kunt u de belangrijkste vaststellingen en aanbevelingen van die audit aangeven? Wat is er met die resultaten gebeurd in ASTRID?

Mijnheer de voorzitter, ik kom tot mijn laatste vraag. Ik had er veel, maar ik heb er ook al veel geschrappt.

De **voorzitter**: Dit is uw vierde vraag.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijn laatste vraag gaat over de migratie van het Centrum-100 naar ASTRID. Van die integratie is in 2012 even sprake geweest, maar in 2014 werd die integratie geschorst vanwege problemen en gebreken. Welke problemen heeft men toen vastgesteld, waardoor die operatie stopgezet werd? Welke plannen bestaan er in dat verband voor de toekomst? Zal die integratie voortgezet worden of is die definitief afgevoerd?

Laurette Onkelinx (PS): Monsieur le président, ma question va dans le même sens, je n'ai donc plus besoin de la poser.

Tout à l'heure, M. Frédéric posait une question relative à Astrid et à CityGIS, question à laquelle vous n'avez pas répondu. Je souhaite donc que vous répondiez à cette question relative à la concurrence entre Astrid et CityGIS. Si des attentats avaient été commis un peu partout en Belgique, cette concurrence aurait-elle posé un réel problème sur le terrain?

Marc De Buyser: Ik wil eerst ingaan op de historiek voor het verlies en het probleem van het bedrijfsplan. Bij ASTRID hebben we – en ik wil niet cynisch doen – nooit een probleem gehad om een plan te maken. We hebben de afgelopen jaren veel plannen gemaakt en veel updates. Het grote probleem is het verkrijgen van de goedkeuring.

Op het niveau van het beheerscontract zijn de regels die vanaf het begin voor ASTRID ingevoerd zijn, vandaag nog steeds geldig. Europees wordt dat beschouwd als een heel goed model. Het is namelijk zo dat de operationele kosten worden gedragen door de federale overheid, maar niet de kosten voor investeringen in het radionetwerk, paging en dispatching. Voor het radionetwerk loopt er een abonnement: maandelijks wordt een bedrag gefactureerd voor investeringen in het radionetwerk. Voor paging en dispatching is er een andere regeling. De inkomsten van die abonnementen komen op onze rekening, maar dienen om de investeringen te betalen. Dat is dus eigenlijk een heel eenvoudig model, waarbij er een gezamenlijke

verantwoordelijkheid is om de kwaliteit van de dienst te waarborgen.

De overheid heeft dan gedurende jaren de subsidies niet betaald, wat niet conform het beheerscontract is. Ik licht dat even toe. De kosten waren er. We hebben de reserves die we opbouwden, om investeringen te betalen gebruikt om de continuïteit te garanderen. Het feit dat de organisatie veel meer betalende gebruikers heeft dan aanvankelijk gedacht werd – 50 000 gebruikers die voor 17 tot 18 miljoen euro per jaar gefactureerd worden – zorgde er ten eerste voor dat wij de investeringen kunnen betalen en ten tweede dat we het niet-respecteren van de beheersovereenkomst kunnen dragen hebben tot de huidige situatie. De oplossingen liggen nu voor de hand, om in de toekomst het passief van het verleden op te lossen. Ik denk dat we met deze regering en de IKW's die aan de gang zijn, een oplossing kunnen krijgen, ook voor het niet-respecteren van het beheerscontract in het verleden. Op die manier zullen de vorderingen op de Staat, zoals ze genoemd worden, uitgeveegd worden en kunnen we met een mooie lei aan de toekomst beginnen. Tot zover het financiële.

Met de nieuwe regering en de nieuwe raad van bestuur wensen we met een nieuwe geest te beginnen. De vraag wordt gesteld of de audit die door de minister gevraagd was in 2010, nog actueel is. Dat is volgens mij een heel valabele vraag. Hetzelfde bureau als in 2010, Deloitte, heeft de opdracht gekregen. Er waren drie belangrijke aandachtspunten. De vragen daarover werden hier ook gesteld. Ten eerste, is de technologie van TETRA vandaag de dag nog de juiste technologie voor de hulp- en veiligheidsdiensten of is er ondertussen al iets anders? Het bureau heeft hiervoor een analyse uitgevoerd in samenspraak met andere Europese landen. Vandaag de dag blijkt dat nog steeds de meest aangewezen technologie te zijn.

Er zijn gesprekken bezig om in de toekomst zogenaamde LTE in te voeren. Het zal waarschijnlijk nog een tiental jaar duren eer we komen tot die nieuwe standaard, die geschikt zou kunnen zijn voor de hulp- en veiligheidsdiensten.

Het tweede punt betreft de vraag of het organisatiemodel nog altijd het meest aangewezen is om voor de hulp- en veiligheidsdiensten de technische aspecten van communicatie te beheren: radio, paging, dispatching en diensten zoals bluelight mobile. Het antwoord daarop is affirmatief.

We zijn met een beperkt aantal werknemers en waar wij de privé in concurrentie kunnen zetten om voor de meest kostenefficiënte wijze goede kwaliteit te leveren, hebben wij de specialisten in onze omgeving die voor al die domeinen die taken kunnen doen.

Het derde gedeelte betreft het financiële. Is het model vandaag in België nog altijd financieel accuraat. Daarin hebben wij de kosten voor de overheid bekeken. Daarin zijn wij de beste van de klas. Het rapport van Deloitte zegt het.

Wij hebben daarbij ook bekeken wat de gebruiker betaalt. In vergelijking met andere landen is de kost daar ook relatief laag. De gebruiker betaalt nu 30 euro per maand voor een onbeperkte communicatie van groep.

Voor BPT is er inderdaad sinds 22/3 een deblokkering geweest door de raad van bestuur, door brieven van ministers...ik denk dat vele mensen nu inspanningen hebben gedaan zodat het ministerie van Defensie die uiteindelijk die frequentieband beheert...de complexiteit vroeger was en is nog dat die ook Europees op het niveau van NATO eigenlijk gebruikt wordt, het overstijgt dus België.

De crisis van Nederland heeft gemaakt dat ze daar ook een doorbraak gekend hebben voor meer frequentie. Het zijn altijd crises die de grenzen verleggen. We hebben dezelfde argumenten gebruikt hier in België en we hebben nu een deblokkering om meer capaciteit te krijgen van die twee anderhalf. De tien die u noemt, is niet voor de situatie van vandaag maar is eigenlijk voor het netwerk van 700 Megahertz van morgen. Daarover zijn vandaag gesprekken bezig met de BPT en de privémarkt. Wij zeggen daarbij aan de Belgische Staat: opgepast, als men alles verkoopt aan de privé blijft er geen capaciteit over voor hulp- en veiligheidsdiensten. Men moet een bepaalde reserve houden en alle Europese landen hebben zich verenigd om uiteraard op Europees en lokaal niveau ervoor te zorgen dat die capaciteit er is. Anders is er geen autostrade meer voor hulp- en veiligheidsdiensten.

De **voorzitter**: Het was een gestelde vraag.

Marc De Buyser: Ja, ik weet het, maar omdat u zei dat ik niet op alle vragen direct moest antwoorden.

De **voorzitter**: Niet op alle overwegingen, maar wel op de vragen.

Marc De Buyser: C'est le président qui décide.

D'un point de vue technique, il n'y a pas de différence pour les citoyens. Ces derniers appellent de leur province. Peu importe la langue. Que ce soit en néerlandais, en français ou allemand, la langue n'a pas de différence. Ils appellent le 100, le 101, le 112. Leur appel est redirigé vers le centre qui convient. La situation technique est celle-là. Tous les appels 101 arrivent dans des centres techniques gérés par Astrid. Dans quatre provinces, les appels 100 et 112 arrivent également dans des centres gérés par Astrid. Pour tous les autres centres 100 situés ailleurs, actuellement, la gestion technique est effectuée par le département Affaires intérieures, sachant que la société fournisseur est CityGIS.

Dans ce cas, une différence aurait-elle pu être constatée? Non. Car les citoyens appellent et le reste est géré par les services compétents. Il s'agit de professionnels en la matière. Selon nos informations, il n'y a pas eu de problème, à l'exception de la remarque de madame selon laquelle, à un certain moment, les citoyens ont été confrontés à un problème pour accéder à la centrale en appelant via un mobile les numéros d'urgence. Il n'y a donc pas de différence.

Laurette Onkelinx (PS): En règle générale, en Belgique, la concurrence ou plutôt la coexistence des deux pose-t-elle problème?

Marc De Buyser: Pour ce qui me concerne, je n'en vois pas. Selon moi, il n'y a pas d'inconvénient.

De **voorzitter**: U heeft een aantal vragen beantwoord, maar er blijven een aantal onduidelijkheden. U hoeft daar niet noodzakelijkerwijze opnieuw op in te gaan, want u hebt geantwoord binnen het bestek van uw bevoegdheid.

Iets dat de commissie in de toekomst alleszins verder zal moeten onderzoeken, lijkt me het punt van de opleiding. We kunnen investeren zoveel we willen in supertechnologie, maar als daar op een verkeerde manier mee omgegaan wordt wegens een gebrek aan opleiding van de gebruiker, dan zijn dat investeringen die niet zullen "renderen". Ik zal niet vergelijking met een auto of een televisietoestel maken. Maar toch. We kunnen altijd nieuwe, meer geperfectioneerde toestellen aankopen. Als de gebruiker er verkeerd mee omgaat schieten we niet op. Als dat gebeurt bij een auto of een televisietoestel, is dat niet zo levensbedreigend. Als het echter gaat om communicatietechnologie die het, net op het moment dat dit het meest nodig is, laat afweten wegens een opeenstapeling van verkeerd gebruik, leidt dit tot een groter aantal falingen. Het feit dat mensen in de verkeerde groepen zitten of een knop niet lang genoeg ingedrukt houden en dergelijke, leidt tot de ontsporing van het geheel. Dat moeten we voorleggen aan een aantal mensen die daar gebruik van moeten maken: hoe gaan we om met opleiding en training? Dat is een punt dat niet noodzakelijkerwijze onder u ressorteert, maar waarover de commissie zich wel moet buigen.

U kan veel dingen aankopen en wij kunnen daarin investeren. Nogal tekenend vond ik het verhaal van de wagen die met vertraging ter plaatse kwam, niet alleen omdat het crisiscentrum de gebeurtenissen te laat aan u communiceerde. De federale fase van het rampenplan maar ook OCAD gingen op dat ogenblik van niveau 3 naar niveau 4 voor het hele land. Als u dat te laat gemeld wordt en als uw wagen later ter plaatse raakt omdat er geen politiebegeleiding is, dan zijn dat zaken waarover ik vandaag geen bijkomend antwoord vraag, maar wel zaken die we moeten meenemen als commissie. Dat zijn zaken die ons zorgen baren.

Uw proactiviteit na 22 maart spreekt boekdelen. Er waren echter wel de aanslagen in Parijs geweest, waar het bewijs geleverd werd dat er meer dan een aanslag in een stad kon plaatshebben op korte tijd. In Parijs waren er verschillende opeenvolgende aanslagen, net als we ook in ons land hebben meegemaakt.

Ik neem dat mee als conclusie. Daar moet de commissie op terugkomen, wanneer we andere actoren zullen ondervragen, mijnheer de directeur-generaal. U hoeft uw antwoorden niet te hernemen.

Marc De Buyser: Ik wil graag de nuancering herhalen. Ik heb het al drie keer gezegd, maar goed.

Er is duidelijk een onderscheid tussen de taak van de federale overheid op het vlak van het technische

beheer en het gebruik van het systeem. De federale overheid heeft via een investeringsplan al heel wat geïnvesteerd en is dat nog van plan om de technische continuïteit van de dienst te verzekeren. In dit geval is de techniek perfect blijven werken. De techniek heeft gewerkt. Alle ingebouwde redundantieniveaus hebben hun werk gedaan. Er was voldoende radiodekkingsniveau, wat belangrijk is in mobiele communicatie. Het ASTRID-netwerk heeft de investering gedaan om de continuïteit te garanderen als bijvoorbeeld de elektriciteit uitvalt. Het is ook aangepast om te blijven werken tijdens een gigantische sneeuwstorm of een hevig onweer. Wat de gebruikers betreft, noemt het Raadgevend Comité vijf partijen. Voor hen bestaat de uitdaging erin om het gebruik van het netwerk te verbeteren in de toekomst. Het werk is niet alleen technisch, maar ook operationeel. Het is aan de verschillende partijen om in de toekomst beter te anticiperen op dergelijke gebeurtenissen.

Carina Van Cauter (Open Vld): U beschikt blijkbaar ook over een crisismanagementplan. Is het mogelijk om dat aan de commissie mee te delen? Is dat al dan niet vertrouwelijk?

Marc De Buyser: Ja, dat is vertrouwelijk.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): We hebben vernomen dat er problemen zijn met het gebruik van ASTRID in de metro. Klopt dat? Werkt ASTRID zoals het hoort als de hulpverleners zich ondergronds in de metro bevinden?

Marc De Buyser : Het antwoord is tweeledig. Het ASTRID-netwerk voorziet in communicatie via de masten. Die hebben de apparatuur voor ondergrondse stralingen en ook versterkers. Daarnaast is er onder de koepel van ASTRID een autonoom werkend systeem met een aparte capaciteit en aparte regels. Dat is de walkietalkie-functie of de direct mode operation (DMO).

De mensen die ondergronds zijn en de mensen in de metro hebben DMO ook gebruikt. Hetgeen conform de afspraken is. Opnieuw, tot vervelens toe, moet ik het Raadgevend Comité van Gebruikers noemen, want zo werkt het. De disciplines daaronder hebben ook voor DMO afspraken. Die hebben ook een eigen capaciteit, zij hebben ook kanalenfrequenties. Het is de bedoeling dat de een niet de frequentie van de ander gebruikt.

Men kan dat echter niet vermijden. Op 22/3, volgt uit de analyse van de gesprekken van gebruikers, is gebleken dat het, onder druk, niet altijd conform de regels gebruikt geweest is. DMO is massaal gebruikt en heeft technisch geen probleem gehad. De reactie van de gebruikers is: hier en daar zijn wij verstoord geweest.

Er zijn inderdaad verstoringen geweest, ja. Om redenen waarover met het Gebruikerscomité overlegd is, is opgenomen als aanbeveling voor hun disciplines om in de toekomst dat soort gebruik te vermijden.

Richard Miller (MR): J'ai bien entendu l'ensemble des questions. Il me semble, d'après ce que nous ont dit les orateurs précédents, la semaine dernière, que nous avons constaté une différence entre la façon dont s'est opérée la transmission à Zaventem et à Maelbeek. Il semblerait qu'à Zaventem les choses se soient mieux passées qu'à Maelbeek. Avez-vous une explication au sujet de cette différence? J'entends bien ce que vous avez dit au sujet des usagers et de la façon dont ils ont utilisé les appareils, et au sujet des communications personnelles importantes également. Y a-t-il une explication technique à cette différence?

Marc De Buyser: Dans l'analyse, dans le rapport, nous avons fait toutes sortes d'analyses pour le comité d'utilisateurs. Ils ont posé des dizaines de questions d'analyse. Celle-ci en faisait partie. Quel est, dans l'axe du temps, l'utilisation du réseau?

Entre huit et neuf, c'était purement la gestion de Zaventem. La quantité de trafic n'est pas du tout comparable à celle de Maelbeek, en quantité d'appels. Je me limite au niveau le plus haut, la totalité de toutes les disciplines. Il est clair que le comité d'utilisateurs dispose maintenant de ces informations-là. Ils ont fait le tri par discipline et sont en train d'analyser qui a utilisé quel groupe de communication et dans quel but. C'est leur analyse.

En quantité générale, à Zaventem, il n'y a pas eu de problème de communication et/ou de saturation. Tout a été fait plus tard. Dans les chiffres, vous pouvez constater qu'en heures de pointe, un appel sur deux est passé. En totalité, il y a les 8 000 et les 25 000, donc 8 000 sur 36 000 en fait. Quand on analyse les heures

de pointe et les mâts concernés qui ont capté tous les appels des gens sur le terrain, à ce moment-là, le réseau était tellement saturé qu'on était à un sur deux.

Mais, à Zaventem, tout s'est bien passé du point de vue technique.

Richard Miller (MR): La différence de normes entre la Région flamande et la Région bruxelloise n'intervient pas pour ASTRID?

Marc De Buyser : Non.

De **voorzitter**: Wij kunnen, meen ik, hiermee afsluiten. Ik dank de directeur-generaal voor zijn komst en voor zijn getuigenverklaring.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met mevrouw Dominique Leroy, gedelegeerd bestuurder van Proximus en de heer Dirk Lybaert, Chief Corporate Affairs Officer van Proximus (aspect "communicatie").

Audition sur le volet "assistance et secours" de Mme Dominique Leroy, administrateur délégué de Proximus et de M. Dirk Lybaert, Chief Corporate Affairs Officer de Proximus (aspect "communication").

Le **président**: Madame Leroy, je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

Mme Dominique Leroy prête serment.

Aangezien wij ook de heer Lybaert zullen horen, zal ik dezelfde formule voorlezen. Ik ben verplicht dat te doen.

Ik herinner u eraan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Tenslotte, wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Dirk Lybaert legt de eed af.

Waarvan akte.

Zoals gebruikelijk, zal ik u vragen om eerst een inleidende uiteenzetting te geven. Ik neem aan dat u de rollen verdeeld heeft en dat mevrouw Leroy zal starten.

Je vous donne la parole premièrement. Essayez d'être le plus bref possible afin que la commission puisse poser des questions pour avoir des éclaircissements si nécessaire.

Dominique Leroy: Ik zal proberen het kort te houden.

Op dinsdag 22 maart beleefde ons land een uitzonderlijke crisissituatie. In naam van Proximus wil ik eerst en vooral mijn medeleven en sympathie betuigen aan alle slachtoffers en hun families en eveneens de vele hulpverleners bedanken voor hun ongelooflijke inzet in zeer moeilijke omstandigheden.

Cette journée nous a tous profondément marqués, y compris les 14 000 collaborateurs de Proximus. La réalité des attentats a touché notre entreprise en plein cœur. Un de nos collègues a perdu la vie à Maelbeek. Deux autres ont été gravement blessés à Zaventem et à Maelbeek.

Les réactions sur le registre de condoléances en ligne que nous avons mis en place directement après les attentats, à la demande de nos collaborateurs, témoignent de l'implication énorme ressentie par chacun à la suite des attaques.

De uitzonderlijke crisissituatie was voor ons als operator ook onmiddellijk merkbaar met een nooit geziene belasting op ons mobiele spraaknetwerk. Al onze diensten, vaste en mobiele data, sms en vaste spraak hebben de extra load goed geabsorbeerd met uitzondering van mobiele spraak, waar verzadiging is opgetreden.

Onze procedure voor crisissituaties werd onmiddellijk gelanceerd en onze medewerkers hebben alles in het werk gesteld om de dienstverlening te verzekeren. Tijdens de crisis hebben we ook regelmatig afgestemd met het BIPT dat de coördinatie tussen de operatoren en het crisiscentrum verzekerde. Prioriteit ging naar het verzekeren van de bereikbaarheid voor nooddiensten en politiediensten. Aan de noodnummers, het nummer 1771 van de crisislijn en bepaalde nummers van het crisiscentrum werd ook onmiddellijk voorrang gegeven.

De verzadiging van het mobiele spraaknetwerk trad op op twee niveaus. Onmiddellijk na de aanslagen was er een verzadiging op lokaal niveau, op de antennes in de zones van de aanslagen. Later in de ochtend trad er verzadiging op in het mobiele netwerk ter hoogte van de mobiele telefooncentrales gevolgd door een capaciteitsverlies op deze centrale. De lokale verzadiging van het mobiele toegangsnetwerk, dus op de antennes, begon kort na de aanslagen en duurde tweeënehalf uur in Zaventem en één uur in Maelbeek. Er werd geen verzadiging vastgesteld op de antennes die de overheidsgebouwen, het justitiepaleis of het crisiscentrum bedienen. De verzadiging in het mobiele netwerk begon vanaf 9.26u waarbij de mobiele telefooncentrales in overlastingsstatus geraakten en capaciteit begonnen te verliezen. Om 11.00u bereikte de verzadiging in het mobiele netwerk een maximale piek. Na implementatie van een technisch actieplan herstelde de situatie zich vanaf 15.05u en de mobiele telefooncentrales waren vanaf 16.08u opnieuw op volle capaciteit.

Alle andere diensten, sms, vaste spraak, mobiele data en vast internet konden de extra belasting tijdens de crisis steeds goed opvangen. Ondanks de verzadiging in de mobiele telefooncentrales van het netwerk, bleven de nooddiensten ook steeds beschikbaar.

Om capaciteit vrij te maken op het mobiele netwerk heeft Proximus verschillende acties ondernomen. Om lokaal capaciteit te verhogen, werden extra antennes gestuurd naar kritische plaatsen zoals het

Warandepark nabij het crisiscentrum en extra materiaal voor het ASTRID-netwerk ter hoogte van het Jubelpark. Bovendien werden ook van op afstand radiofrequenties toegevoegd en gebeurde de finetuning van parameters om meer capaciteit te creëren.

Pour augmenter la capacité au niveau des centraux téléphoniques mobiles dans le réseau de Proximus, nous avons installé des licences de secours pour remédier à la situation de saturation. Nos équipes techniques, en collaboration avec les experts de notre fournisseur, ont réalisé différentes interventions qui ont permis de rétablir complètement les services de voies mobiles dans le courant de l'après-midi.

Proximus a décidé, tout comme d'autres opérateurs, d'ouvrir gratuitement son réseau wifi sur l'ensemble du territoire belge et elle a invité ses clients, via les réseaux sociaux, à éviter de téléphoner avec leur gsm et à privilégier les sms, les données mobiles, internet ou les lignes fixes. Ces services ont fonctionné correctement pendant toute la durée de la situation de crise.

À la demande du Centre de crise, Proximus a également envoyé, le lendemain des attentats, du matériel supplémentaire au Brabant de Louvain afin de fournir la connectivité requise aux passagers qui y avaient été accueillis à la suite des attentats.

Uit die uitzonderlijke crisissituatie trekken wij, de operator, een aantal lessen voor de toekomst. Behalve de onmiddellijk ondernomen acties bepaalden wij ook bijkomende initiatieven: het permanent prioriteren van oproepen naar het nummer 1771, het permanent prioriteren van nummers van sleutelpersonen in crisisbestrijding, proactief openstellen van wifi-hotspots bij crisis, procedure voor escorters teneinde snellere lokale capaciteitsextensies met mobiele antennes te verzekeren, proactieve installatie van *mobile coverage extender* op kritische locaties en ook op preventieve scans en acties om de robuustheid van onze systemen te verzekeren.

Wij nemen voorts ook deel aan het *SMS Alert*- project, dat door de FOD Binnenlandse Zaken is gelanceerd en aan het initiatief van het BIPT om de coördinatie te verzekeren tussen de mobiele operatoren en het crisiscentrum in crisisperiodes.

Comme annoncé la semaine dernière lors d'une conférence de presse, Proximus prépare actuellement la mise en place de la voie sur 4G dont le lancement est prévu dans quelques mois. Cette nouvelle technologie entraînera une extension importante du réseau vocal mobile en plus des réseaux 2G et 3G actuels.

Proximus heropende ook het debat over de bestralingsnormen voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Tenslotte, voeren wij ook gesprekken met ASTRID om het huidig dataproduct van ASTRID met spraak uit te breiden, het fameuze *Blue Light Mobile*- product.

Als conclusie wil ik zeggen dat op 22 maart 2016 het mobiele spraakverkeer een nooit geziene belasting kende. De dag zelf ondernamen wij heel wat actie, maar daar stopt het niet bij. Niettemin moeten wij vaststellen dat er in zulke extreme situaties altijd verzadiging zal zijn, dat is niet te vermijden. Onze gezamenlijke opdracht als operator, regelgever en wetgever is de impact zo beperkt mogelijk te maken.

Monsieur le président, membres de la commission, je vous remercie de votre attention.

De **voorzitter**: Mevrouw Leroy, ik dank u voor de uiteenzetting.

Gaat de commissie ermee akkoord dat de heer Lybaert hier onmiddellijk bij aansluit zodat wij de twee getuigen samen kunnen ondervragen? (*Instemming*)

Dan geef ik u graag het woord, mijnheer Lybaert.

Dirk Lybaert: Mijnheer de voorzitter, ik heb daar niets aan toe te voegen.

De **voorzitter**: Dat is een zeer bondige uiteenzetting.

Een vrij voor de hand liggende vraag die ik u zou willen stellen – u bekijkt zelf maar wie op welke vraag

antwoordt – betreft het probleem van de Brusselse stralingsnormen. Ik wil dat even als eerste naar boven laten komen. Dat is een lang gekend probleem, dus ik denk dat wij ook van deze commissie moeten gebruikmaken om daar eventueel ook lessen uit te trekken.

Hoeveel meer capaciteit zou er beschikbaar zijn als de normen kunnen worden verhoogd? Ik zou ook heel kort willen verwijzen naar wat uw concurrent heeft gedaan. Base heeft zich van die beperking niet veel aangetrokken. Op 22 maart heeft Base die beperking niet gerespecteerd. Hebt u dat ook op hetzelfde ogenblik overwogen? U hebt het niet gedaan uiteindelijk.

U bekijkt maar wie antwoordt.

Dirk Lybaert: Mijnheer de voorzitter, uw vraag bestaat uit twee delen.

Ik zal eerst antwoorden op het eerste deel over hoeveel capaciteit wij meer zouden kunnen hebben in Brussel, indien wij dezelfde stralingsnormen hadden in Brussel als in de twee andere landsgedeelten.

In Brussel hebben wij inderdaad een stralingsnorm van 6 volt per meter. In Vlaanderen en Wallonië hebben wij ongeveer 20 volt per meter. De 6 volt per meter in Brussel is dan nog cumulatief voor de drie operatoren, wat in feite betekent dat men een reële norm van 3 volt per meter heeft voor Proximus.

Dat legt ook onmiddellijk een beetje het verschil uit tussen de problematiek van Zaventem en de problematiek van Maalbeek. In Zaventem zou het openstellen van de norm in feite niet echt effect hebben gehad. In Brussel daarentegen zou het openstellen wel effect hebben gehad. Het is zeer moeilijk – wij hebben daarover intern lange discussies gehad met onze technici – om een juist percentage te geven, omdat dat afhangt van antenne tot antenne. Men moet dus, antenne per antenne, meten wat de meercapaciteit zou zijn. Met de huidige installatie die wij hebben, komen wij tot een meercapaciteit tussen 20 à 30 % in Brussel. Dat is met de huidige installatie. Stel nu dat Brussel dezelfde normen zou hebben gehad als Wallonië en Vlaanderen, dan hadden wij op die antennes meer installaties gezet en zou de verhoging van 20 à 30 % nog belangrijker worden. Dat is een eerste antwoord.

De tweede vraag was of Proximus eraan gedacht heeft om het wettelijke kader niet na te leven.

Ik moet eerlijk zeggen dat ik sympathie heb voor de collega's van BASE en ik denk dat wij alle begrip hebben voor wat zij gedaan hebben. Het is bij ons niet opgekomen om de normen niet na te leven.

De **voorzitter:** Ik begrijp saturatie, maar mijn vraag is of het netwerk werkelijk platgelegen heeft? Zo ja, om welke reden?

Dirk Lybaert: Het netwerk heeft nooit platgelegen.

Als wij gaan kijken naar de antennes, dan kunnen wij cijfers geven zowel voor Zaventem als voor Maalbeek. Daar zijn dan verschillende resultaten voor 2G en 3G. Wij zien dat de resultaten voor 3G beter zijn dan voor 2G. Zaventem heeft slechtere resultaten dan Maalbeek, omdat Maalbeek in het centrum van Brussel is en er daar veel meer antennes zijn die het verkeer kunnen opvangen. In Maalbeek komen wij tot, wat wij noemen, een positieve call set-up, het feit dat men een gesprek kan doen, met resultaten van boven de 90 %, in de piekperiodes.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, mes deux questions porteront en effet sur cet aspect.

Première question.

La semaine dernière, nous avons entendu les différents intervenants chargés des secours. Ils ont insisté sur le fait que s'ils utilisent ASTRID, ils utilisent néanmoins aussi les gsm. Le fait qu'il y ait eu saturation et qu'il ne fut pas possible d'utiliser de manière appropriée les gsm pose question.

On ne peut nier l'impact négatif à la fois sur les secours mais aussi sur les simples citoyens qui ont cherché à avoir des contacts. Moi-même, j'ai cherché à entrer en contact avec ma fille et c'est finalement par la Suède que j'ai appris qu'elle n'avait pas eu de problème. Sur ce point, j'aimerais avoir une explication parce que nos

citoyens en ont été affectés.

Ma seconde question porte sur les normes.

M. le président a déjà soulevé la question. Vous avez apporté des éléments de réponse. Cela pause aussi un problème et, d'après moi, c'est un problème de responsabilité politique. Pourquoi? Parce qu'à partir du moment où l'autorité politique bruxelloise a décidé de réduire les normes de rayonnement, je ne comprends pas que – et j'aimerais recevoir de votre part une réponse en tout cas, pour ce que vous pourrez en apporter – au moment de la prise de décision, les éléments relatifs à une catastrophe ou à un attentat éventuel n'aient pas été pris en compte – je rappelle qu'il y a eu des précédents lors des attentats de Madrid ou de Londres – et que nous nous soyons limités à des normes de rayonnement totalement insuffisantes tant pour les citoyens que pour les forces de secours.

Dominique Leroy: Je vais tenter d'apporter une réponse quant à la saturation.

Nous ne nions pas qu'il y a eu un problème et ce problème est, en particulier, celui de la voie mobile. Heureusement, les sms, l'internet, la voie fixe les data fonctionnaient. Il y a avait donc heureusement toujours moyen de communiquer par des outils comme Facebook, WhatsApp ou autre. Il y avait effectivement un problème au niveau de la voie mobile.

Il s'est produit à deux niveaux. D'abord, celui des antennes qui est un niveau très local. Les antennes sont dimensionnées par rapport à une capacité normale d'utilisation. Nous avons pu constater à Zaventem tout comme à Maelbeek que l'on avait tenté d'appeler 10 à 15 fois plus au moment des crises. Aucune infrastructure d'aucun pays n'est dimensionnée, malheureusement, de façon standard de manière à pouvoir absorber un niveau d'appel 10 à 15 fois ce qui est le niveau normal.

Comme je l'ai dit en introduction, malheureusement, dans une telle situation de crise, on sera toujours confronté à un certain nombre de problèmes au niveau local. En effet, ce genre de saturation ne peut être anticipé dans le déploiement du réseau. Cela serait disproportionné en termes d'investissements relatifs aux infrastructures nécessaires.

Par ailleurs, Proximus a été confrontée à un problème auquel on a remédié. Outre la saturation des antennes, nous avons rencontré un problème au niveau du réseau mobile de base qui travaille avec des commutateurs, autrement dit avec des centraux téléphoniques mobiles qui, à un moment donné, ont fait que notre capacité en termes de *core network* (le réseau cœur mobile) a commencé à diminuer. Pourquoi? Parce que, suite à un problème de logiciel informatique de ces commutateurs, après la saturation au niveau des antennes, un certain nombre d'appels passés n'étaient plus terminés sur le réseau. La capacité diminuait donc au fur et à mesure du temps. C'est ce qui explique que le réseau mobile Proximus a été saturé probablement plus longtemps que ce qui serait le cas demain si nous devions être confrontés à la même situation puisque, depuis, nous avons remédié à ce problème.

La capacité peut être comparée à une autoroute qui offre la possibilité d'avoir de nombreuses voies pour les voitures. Petit à petit, le nombre de voies disponibles a diminué. Nous avons effectivement été confrontés à ce problème. Nous avons dû rajouter des licences, redémarrer les commutateurs du réseau mobile. Cela a été fait entre 11 h et 15 h, raison pour laquelle à partir de 15 h, la situation a été normalisée.

Pour revenir à la saturation locale, il faut savoir que l'on peut remédier à cette dernière en mettant des antennes supplémentaires. C'est ce que nous avons fait. J'ai parlé du centre de crise au niveau du parc de Bruxelles, d'ASTRID au niveau du Cinquantenaire. Nous avons des antennes mobiles que nous utilisons d'ailleurs très régulièrement lors de festivals comme Rock Werchter, Pukkelpop, etc. Nous avons des installations mobiles supplémentaires que nous mettons en place quand nous savons que les demandes seront plus nombreuses que la normale, si l'on considère le dimensionnement classique de notre réseau.

Dans ce cas, nous avons déployé les antennes supplémentaires là où c'était nécessaire. Cela a pris un peu de temps car il a fallu avoir une escorte de la police pour ce faire. Ces antennes ont donc été déployées, mais avec un certain nombre d'heures de retard par rapport à leur disponibilité. C'est aussi un des *learnings* de la crise à laquelle nous avons été confrontés. En effet, ces processus ont été améliorés notamment en collaboration avec l'IBPT qui, à l'avenir, fournira les escortes pour pouvoir déployer ces antennes mobiles

plus rapidement.

Pour ce qui concerne la saturation, localement, nous ne pourrions jamais faire face, mais nous avons les moyens d'apporter une capacité supplémentaire grâce à ces antennes mobiles que l'on peut déployer rapidement.

Là, nous avons amélioré le processus de déploiement. Les problèmes supplémentaires que nous avons eus dans le cœur de notre réseau étaient liés à un problème de logiciel informatique auquel nous avons pu remédier avec le fournisseur des commutateurs dans le week-end qui a suivi les attentats. Cela ne devrait plus se produire.

Au niveau des normes, il est évident que la Belgique n'est pas un pays où il est facile de gérer le réseau, avec des normes différentes entre la Flandre, la Wallonie et Bruxelles. À Bruxelles, les normes sont cinquante fois plus restrictives que les normes de l'Organisation mondiale de la Santé. Dans ce contexte, nous avons effectivement des limitations sur la Région de Bruxelles-Capitale qui sont fortes et qui, dans des cas de crise, ne nous permettent pas de déployer une capacité suffisante.

Comme l'a expliqué mon collègue Dirk Lybaert, il faut le voir de deux manières. Nous dimensionnons les installations en fonction d'un usage normal. Les normes nous contraignent un peu. Si on pouvait utiliser des normes plus larges, on pourrait augmenter la capacité, avec l'infrastructure existante, de 20 à 30 %. Mais au-delà de cela, si on avait la possibilité d'avoir des normes différentes, on pourrait mettre plus d'infrastructures et donc avoir une capacité structurelle plus grande.

Pourquoi n'avons-nous pas pensé ou voulu augmenter la capacité lors de la crise? Parce que, même pour pouvoir augmenter les 30 % de capacité qui sont disponibles, il faut le faire antenne par antenne. Il faut envoyer les techniciens antenne par antenne pour aller changer les capacités ou les limites que nous avons mises sur chaque antenne. Cela prend un temps fou et ce n'est pas du tout actionnable aussi rapidement. Nous avons des solutions alternatives qui étaient plus efficaces, à savoir envoyer dans les zones de crise les antennes mobiles, que nos concurrents n'avaient peut-être pas. Nos concurrents ont envoyé des techniciens pour augmenter les normes des antennes, mais nous n'avons pas besoin de faire cela puisque nous avons la possibilité de déployer les antennes mobiles.

De façon structurelle, il est évident que l'alignement des normes de la Région bruxelloise sur les normes de Flandre ou de Wallonie nous faciliterait grandement la vie et éviterait des complexités plus importantes, comme nous en avons eu dans le cadre des attentats du 22 mars.

Richard Miller (MR): Il existe donc un problème de fond: ce sont les normes qui ont affecté la façon dont il y a pu avoir une réponse à ce qui s'est passé à Maelbeek.

André Frédéric (PS): Monsieur le président, je voudrais remercier les témoins pour les informations qu'ils nous apportent.

J'avais aussi des préoccupations en matière de saturation de réseau mais on vient largement et suffisamment d'y répondre.

Je m'attacherai simplement à un point particulier qui concerne la mise en œuvre de l'article 115 de la loi relative aux communications électroniques. Vous y avez fait allusion. Cet article 115 donne un certain nombre de priorités en matière de gestion des communications. Vous avez dit qu'il avait été mis en œuvre. C'est la première chose que je voulais vérifier. J'ai déjà la réponse. Ma question est d'une grande simplicité. Considérez-vous que cela a amélioré les choses? Le dispositif tel qu'il est décrit dans cette procédure est-il efficace? Pourrait-il être amélioré? Le cas échéant, de quelle façon?

J'ai une question spécifique. Dans les appels, est-on capable au niveau des opérateurs de favoriser par exemple les appels entrants et sortants des institutions hospitalières avec les services de secours et inversement? Les opérateurs disposent-ils d'une liste de numéros de personnes favorisées, par exemple la liste des médecins de garde?

Dirk Lybaert: Pour la priorisation, je souhaiterais faire la distinction entre les numéros 112, 100 et 101 et

évoquer les numéros pour des personnes spécifiques comme des magistrats, des ministres, etc.

Le numéro 112 a une priorité absolue. C'est un standard gsm. Le numéro 112 est implémenté sur votre carte SIM avec une priorité absolue aussi bien au niveau de l'antenne qu'au niveau du réseau même. Le 100 et le 101 ont une priorité non pas sur l'antenne mais sur le réseau, sur le *core network*. C'est déjà une autre priorité parce qu'il faut d'abord entrer sur le réseau avant qu'on ne vous donne priorité. C'est une première chose. On est en train d'examiner comment on peut amener le 100 et le 101 au même niveau que le 112. C'est la première leçon. Nous faisons des tests pour le moment afin de régler ce problème.

Pour le 100, on est déjà très confiant. Pour le 100, on sait le régler parce que le 100 arrive au même endroit que le 112. C'est quelque chose que l'on sait régler facilement. Pour le 101 qui doit arriver au centre de crise de la police, c'est différent. On cherche encore une solution pour donner cette même priorité au 101.

Pour donner priorité à des individus, le jour même des attentats, on a reçu deux demandes: une première liste de 25 noms, notamment celui du premier ministre et quelques autres fonctionnaires, par exemple le commissaire général de la police fédérale, et une deuxième liste avec des magistrats. Au total, on avait 50 noms et on avait à ce moment-là, le logiciel qui permettait de donner priorité au niveau du réseau, pas au niveau des antennes.

Après les attentats et les semaines suivantes, on a eu des discussions notamment avec le Centre de crise. Actuellement, le Centre de crise a établi une liste avec 120 noms de personnes auxquelles on devrait donner priorité. On fait le même exercice. On est en train d'examiner comment on peut donner pas seulement priorité au niveau du réseau – là, on avait le software – mais aussi au niveau des antennes.

On fait cela de manière volontaire. Le cadre légal existe mais, pour le moment, on n'a eu aucune instruction légale pour le faire. Pour cela, on aurait besoin d'un arrêté royal, ce qui n'est pas en préparation à ma connaissance. Donc, on le fait de manière volontaire, ce qui est différent naturellement pour le 112, le 100 et le 101.

C'est la même problématique pour le 1771, le numéro du Centre de crise auquel on a donné aussi priorité le jour même.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Intussen zijn er al heel wat vragen gesteld.

U spreekt over het feit dat het ging om een uitzonderlijke situatie en dat daardoor het netwerk verzadigd was. Dat is uiteraard zo. In het verleden zijn er echter nog rampen gebeurd. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan wat er een aantal jaren geleden op Pukkelpop is gebeurd. Dan hadden wij dergelijke problemen ook.

Op welke manier zijn er op dat moment lessen getrokken? Zijn die ook geïmplementeerd? Of spreken we hier nu over een totaal andere grootteorde? De plaats waar het nu is gebeurd, is in een regio die uitzonderlijk kwetsbaar is door alle instellingen die er zijn. Kunt u daar iets meer over zeggen?

Misschien kan dat ook over de stralingsnormen in Brussel. Hier werd al aangehaald dat die lager zijn. Base heeft die niet gerespecteerd en heeft eigenlijk de wet overtreden. U heeft dat niet gedaan. Ik heb ook horen zeggen dat het heel lang duurt eer men kan overschakelen naar een hoger niveau. Pleit u er dan voor om niet de mogelijkheid te scheppen om bijvoorbeeld in noodsituaties de stralingsnorm te overschrijden omwille van bijvoorbeeld de tijd die daarmee gepaard gaat? Hoe lang duurt het ongeveer?

Dominique Leroy: Ik zal misschien beginnen met een antwoord te geven op de vraag inzake de lessen die we hebben getrokken uit Pukkelpop.

Ik heb er een beetje aan gerefereerd. Wat we nu doen als er evenementen zijn op plaatsen waar de normale capaciteit niet voldoende is, en we weten het op voorhand voor evenementen als Rock Werchter, Tomorrowland of andere, dan zorgen we ervoor dat we weken op voorhand extra capaciteit, extra antennes plaatsen, zodat we zeker zijn dat het netwerk dan ter plaatse gedimensioneerd wordt op het niveau van die extra bevolking of extra nood tijdens evenementen. Dat is eigenlijk wat we geleerd hebben uit dat drama uit die tijd: we anticiperen systematisch en doen dat systematisch. Ik denk niet dat er sindsdien, en ik hoop dat het zo blijft, één geval is geweest waar we een capaciteitsprobleem hebben gehad op grote evenementen.

Hier natuurlijk waren die evenementen niet voorzien en kunt ge dus natuurlijk niet anticiperen. Wat we wel hebben: we hebben altijd wel een aantal mobiele antennes beschikbaar die eigenlijk een beetje hetzelfde zijn als wat we ontplooiën op Pukkelpop of Rock Werchter en die dan heel snel ter beschikking kunnen gesteld worden. Dat is eigenlijk in dit geval gebeurd, voornamelijk in het Warandepark, wat we ook gedaan hebben voor ASTRID in het Jubelpark. Het enige probleem dat we nu met de ongevallen van 22 maart hebben meegemaakt is dat de antennes klaar waren, maar dat voor het transport dat we nodig hadden om die antenne te plaatsen, het escorte van de politie wat op zich heeft laten wachten. Dat is één van de lessen die we nu hebben getrokken uit de crisis van 22 maart: we hebben de antenne beschikbaar, maar we gaan in de toekomst escorte kunnen gebruiken van het BIPT, zodat we die heel snel ter plekke kunnen krijgen en daardoor die nodige extra capaciteit kunnen brengen.

Dirk Lybaert: Uw opmerking over Brussel of men een beslissing kan nemen om in een crisissituatie de capaciteit te verhogen en te stellen dat in crisissituaties die normen niet gelden. Dat is trouwens de insteek die vandaag het kabinet van minister Fremault hanteert. Wij hebben discussie met haar en haar kabinet. Zij zegt dat zij ervoor zal zorgen dat er een bevestiging komt van de Brusselse regering dat men, in geval van crisis, de normen niet moet respecteren.

Eerlijk gezegd zijn we daar niet gelukkig mee. Het zal voor een deel een oplossing bieden. Zoals u terecht zegt, het verhogen van die capaciteit of het openstellen van die normen is net iets meer dan gewoon aan een knop draaien. Dat is iets dat antenne per antenne moet geregeld worden. Dat neemt gemakkelijk een uur tot twee uur in beslag vooraleer de normoverschrijding geïmplementeerd is op het systeem. Het is natuurlijk net dat eerste en tweede uur in geval van crisis die zo belangrijk zijn. Als operatoren pleiten wij eerder voor een algemene verhoging van de norm in Brussel.

Nog eens, dit laat ons twee zaken toe. Het laat ons toe om meer apparatuur op die antennes te zetten in normale tijden, zodanig dat die capaciteitswinst van 20 % tot 30 % nog meer zal zijn. We gaan dus waarschijnlijk komen tot capaciteitswinsten van 50 % indien we een algemene norm zouden hebben in Brussel zoals in Wallonië of Vlaanderen.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, een deel van mijn vragen is al gesteld, maar het antwoord is voor mij maar half. Ik zal proberen ze wat concreter te stellen.

Mevrouw Leroy, u hebt gezegd dat één gedeelte van het feit dat mensen moeilijk konden gebruikmaken van het ??? aan de oververzadiging lag. Daarnaast hebt u ook gezegd dat er een soort ICT-probleem was. Ik ga er dan van uit dat er een softwareprobleem — of hoe moet ik het noemen — was. Het heeft van 11.00 tot 15.00 uur geduurd vooraleer het werd opgelost. Dat is redelijk lang op zo'n cruciaal moment.

Hebt u dat al eerder meegemaakt? Hoe komt dat? Zijn er stresstests gebeurd? Had het kunnen worden vermeden? Is dat frequent of eenmalig? Kunt u daarover wat meer toelichting geven? Hoe zult u dat vermijden in de toekomst?

Twee, u hebt toelichting gegeven over de prioritaire lijst. Daar stonden in totaal 50 mensen op. Op welke manier stonden die mensen op die lijst? Staan mensen dan continu op de prioritaire lijst? Is dat de verstandigste manier om te werken, want dat wil zeggen dat die mensen het hele jaar door op die lijst staan? Is dat al dan niet nodig? Graag uw mening daarover voor de aanbevelingen die wij later zullen doen.

Drie, er is al afgesproken geweest dat er een soort sms alert zou komen, maar daar is inderdaad nog geen wetgeving over. Mochten wij dat nu wel hebben gekund en hadden wij de mensen kunnen verwittigen uit Brussel weg te blijven of te vermijden de telefoon te gebruiken — een signaal geven aan de burgers via sms — hoe had het dan anders kunnen lopen?

Dominique Leroy: Mijnheer de voorzitter, ik zal proberen om wat meer uitleg te geven over de saturatie.

Er was lokale saturatie op de antenne en wij hebben een specifiek probleem gehad op ons corenetwerk, een softwareprobleem op de mobiele centrales. De software op de mobiele centrales is er al vier jaar en heeft nooit een probleem gekend. De uitzonderlijke situatie was ook een verrassing voor de leverancier van de centrale.

Wij doen natuurlijk stresstests. Na het incident hebben wij nog extra stresstests gedaan op alle andere apparatuur, omdat dit voor de eerste keer is gebeurd op 22 maart. Het is wel zo dat wij vrij snel een patch, zoals wij dat noemen in de ICT, een verbetering van de software hebben kunnen krijgen van de leverancier, omdat zij iets gelijkaardigs al hadden meegemaakt in een maintenanceomgeving in een ander land. Het was dus niet totaal onbekend, maar het was nog nooit gebeurd in een normale omstandigheid door saturatie.

Daarmee kunnen wij zeggen dat het probleem dat toen is ontstaan vandaag niet meer zal ontstaan. Wij hebben daarvoor alle voorzorgsmaatregelen genomen en tests gedaan. Daaruit hebben wij ook geleerd dat wij nog extra tests moeten doen op andere apparatuur. Die zijn ondertussen ook gebeurd.

Wat de prioriteitenlijst betreft, wij hebben via het crisiscentrum op de dag van de ongevallen een aantal nummers gekregen die wij toen hebben geprioritiseerd. Dat was wel de eerste keer dat wij dat deden. De prioritisering van de nummers 100, 101 en 112 is standaard en bestond. Het prioritiseren van normale gsm-nummers op ons netwerk hadden wij eerder nooit gedaan. Dus wij hebben dat de dag zelf geïnstalleerd; in allerijl, zou ik zeggen.

Toen waren er 50 nummers. Ondertussen, zoals de heer Lybaert heeft toegelicht, is er in de weken na de ongevallen, vanuit het crisiscentrum, in samenspraak met het BIPT, een lijst van 120 nummers gekomen die permanent, heel het jaar door, voorrang zal krijgen op ons netwerk. Dat is nu alleen op ons corenetwerk, nog niet op het accesnetwerk. Wij zijn nu aan het kijken hoe wij die nummers ook kunnen prioritiseren, zowel op de antennes als op het corenetwerk. Die zijn nu geprioritiseerd op het corenetwerk, maar nog niet op de antennes. Die krijgen inderdaad heel het jaar, 24u op 24u voorrang.

Het is wel zo dat dit een beperkte lijst moet blijven. Anders heeft het geen impact. Als wij te veel nummers prioritiseren, is het geen prioriteitenlijst meer.

SMS-Alert. Ik kan alleen maar zeggen dat er inderdaad een vraag van de FOD Binnenlandse Zaken is gekomen. Zij hebben een RFP uitgestuurd waarop wij geantwoord hebben. Wij zijn aan het wachten op de volgende stappen van de FOD Binnenlandse Zaken, waar ze de toewijzing van SMS Alert naar een of andere operator moeten doen.

Wij hebben op de RFP geantwoord. Als de zaken lopen zoals gepland, zou SMS Alert in voege moeten treden tegen het einde van het jaar.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mevrouw, u hebt daarnet verklaard dat de nooddiensten telefonisch beschikbaar bleven. Deze morgen hebben wij van ASTRID een document gekregen waarin staat dat, volgens informatie die zij vernomen hebben, op 22 maart om 15.16 uur een klacht binnenkwam bij de hulpcentrale 100 van Leuven, die luidde dat het voor een Proximus-gsm niet mogelijk was om 100 of 101 te bellen. In Zaventem, bij Leuven in de buurt, kon de dienst 100 via Proximus dus niet bereikt worden. Daarnet hebt u echter gezegd dat de nooddiensten beschikbaar bleven. Is de informatie van ASTRID dan niet correct, of is er wel een probleem geweest voor het bereiken van de nooddiensten in Leuven? Dat is mijn eerste vraag.

Ten tweede, er vindt een discussie plaats over de normen, waarover we ook al in de media hebben kunnen lezen. Ik hoor verschillende signalen. Sommigen zeggen dat het behoud van de normen op een crisismoment niet evident is, maar dat een vermenigvuldiging met 10 of 20 nodig is om de problemen te kunnen oplossen. Deze ochtend hebben wij van ASTRID vernomen dat zij geen problemen hadden met communicatie gelieerd aan normen, dus ASTRID was daar niet aan onderhevig. De directeur-generaal van ASTRID sprak wel over technische problemen. In een interview zag ik iemand van het BIPT verklaren dat aangepaste normen wel kunnen helpen, maar dat enkel die aanpassing het probleem niet verholpen zou hebben. Toch worden de pijlen op de normen gericht. Het verbaast mij dan dat ik u in uw inleiding hoor zeggen dat er een verzadiging was van het net in Zaventem gedurende twee en een half uur en in Maalbeek gedurende één uur. Misschien is daar nog een andere verklaring voor. In Maalbeek liggen de normen laag en was er gedurende één uur verzadiging, terwijl Zaventem onder Vlaamse normen valt, waar er twee en een half uur verzadiging was. Ik zoek een causaal verband. Mijn vraag luidt of de gebruikte argumenten wel allemaal rationele argumenten zijn. Blijkbaar waren er immers ook problemen op plaatsen waar de stralingsnormen niet zo laag zijn.

De dienst 100 was niet bereikbaar. Ik hoor experts een andere mogelijke oplossing aanreiken, namelijk de nationale roaming, zoals zij dat noemen. Daarvoor verwijzen zij naar het Europees Agentschap ENISA, die dat zou hebben voorgesteld. In Nederland zou dat in voege zijn naar aanleiding van een probleem van operator Vodafone, als ik mij niet vergis, waarbij afgesproken werd om nationale roaming mogelijk te maken, zodat iedereen op elk netwerk van de operatoren aansluiting kan vinden. Is nationale roaming een mogelijk goede oplossing voor gevallen van oversaturatie? Kan het probleem op die manier gedeeltelijk of helemaal opgelost worden? Graag kende ik uw mening daarover.

Dirk Lybaert: Laat mij misschien beginnen met het probleem van de 100 en de 101 in Leuven.

Als wij zeggen dat de hulpdiensten permanent bereikbaar zijn geweest, ik heb daarnet uitgelegd dat er een verschil is in de prioritisering die het nummer 112 heeft. Het nummer 112 heeft een prioritisering zowel op de antenne als op het corenetwerk. De 100 en de 101 krijgen geen prioriteit op de antenne, maar enkel op het corenetwerk.

In de praktijk wil dat zeggen dat een nummer 112 vandaag altijd doorgaat, wat er ook gebeurt, wat de verzadiging ook is. De techniek is zo dat wanneer iemand 112 belt, het systeem een andere call in de vuilbak zal gooien, zodat die 112 door de antenne kan. Hetzelfde gebeurt op het niveau van het netwerk en 112 komt vandaag dus altijd toe.

Hetzelfde is niet waar voor de 100 en de 101. Die hebben vandaag een prioriteit op het netwerk, maar niet op de antenne. Met andere woorden, de burger die 100 belt, moet eerst op dat netwerk geraken. Als de antenne verzadigd is, kan hij dus een *dropped call* krijgen.

Dat is een van de lessen die wij nu hebben getrokken. We zeggen nu dat het niet kan dat de 100 anders wordt behandeld dan de 112. Wij moeten zorgen dat die 100 op hetzelfde niveau prioriteit krijgt als de 112.

Nogmaals, het gaat ook om ontwikkelen van software. Het ene is een gsm-standaard. Dat was voorzien. Het andere vraagt ontwikkeling. Wij zijn daarmee nu volop bezig en wij hopen dat dit probleem zal worden opgelost. Waar wij vandaag met vrij veel vertrouwen kunnen zeggen dat het probleem van de 100 zal worden opgelost, zitten wij wat de 101 betreft nog altijd met de issue dat die ergens anders toekomt. Er zijn een aantal problemen om dat te regelen, maar wij werken daar ook aan.

Wat betreft het feit dat het ASTRID-netwerk wel beschikbaar is, ASTRID is een netwerk dat totaal afgescheiden is van ons netwerk. Wat doen wij voor ASTRID? Wij doen drie zaken voor ASTRID. Met de derde zaak kan ik onmiddellijk de link leggen met uw vraag over nationale roaming.

In de eerste plaats leveren wij connectiviteit, leveren wij een aantal lijnen voor ASTRID, explore lijnen, 2 Mbit lijnen, internetlijnen.

Het tweede wat wij doen is de installatie en de *maintenance* van het TETRA-netwerk. Als deze morgen ASTRID gezegd heeft dat zij problemen hadden met capaciteit op een bepaald ogenblik, dan gaat dat over problemen van capaciteit in dat TETRA-netwerk. Dat is trouwens ook een van de redenen waarom wij in het Jubelpark een antenne hebben bijgeplaatst op een zeker ogenblik die dag.

Het derde wat wij doen voor ASTRID is het leveren van 200 mobiele kaarten, 200 mobiele kaarten die wij in feite leveren via ons Luxemburgs filiaal Tango. In die zin, vermits het daar gaat om buitenlandse kaarten, heeft men de facto nationale roaming voor die 200 kaarten want als het Proximus-netwerk niet beschikbaar is voor die kaart, dan kan de gebruiker overschakelen, de keuze maken, zoals u en ikzelf in het buitenland de keuze kunnen maken tussen het netwerk van Base of Orange.

Als wij de discussie over nationale roaming een beetje ruimer gaan nemen, dan heeft men in feite twee oplossingen. Men heeft inderdaad het Nederlandse model waar u naar verwees en het Zweedse model. Het Nederlandse model berust inderdaad op akkoorden tussen de drie operatoren. In Zweden heeft men een ander model gekozen. Daar heeft men 4 000 kaarten gereserveerd en die 4 000 kaarten hebben nationale roaming.

Het probleem met een algemeen systeem zoals in Nederland is in feite dubbel. Een, het is niet erg

gebruiksvriendelijk want indien de gebruiker op een netwerk zit gaat hij manueel zelf moeten kiezen voor een ander netwerk indien hij geen ontvangst heeft of geen verbinding kan maken met het eerste netwerk. Tweede groot probleem is dat men riskeert dat verzadiging in één netwerk de andere netwerken gaat besmetten. Om die redenen denken wij dus dat een algemene oplossing van nationale roaming geen goede oplossing is.

Een oplossing met een beperkt aantal kaarten, zoals we er vandaag 200 hebben die ter beschikking zijn van ASTRID en waar men in Zwede 4 000 kaarten reserveert, wij denken dat dit een veel betere oplossing is. Men zou dus inderdaad een beperkt contingent kaarten kunnen reserveren die een systeem van nationale roaming zouden kunnen gebruiken.

Met opleiding van de gebruikers, want dat is inderdaad het grote verschil tussen het algemene systeem en het beperkte systeem, namelijk dat de mensen die de kaarten zullen gebruiken, ook weten hoe zij ze moeten gebruiken.

Ik kom tot de problematiek van Maalbeek en Zaventem.

Hoe kan het dat wij langer verzadiging hadden in Zaventem dan in Maalbeek, terwijl de normen in Zaventem veel hoger zijn dan die in Maalbeek? Dat wordt uitgelegd door het aantal beschikbare antennes. Zoals ik daarnet heb aangegeven, is het verhogen van de norm geen zaligmakende oplossing. Dat zal een capaciteitsverhoging van 20 à 30 % geven, maar geen capaciteitsverhoging van 1000 %, terwijl wij een piek hebben gehad van 1 000 %. Met het verhogen van de norm zal men echter wel bereiken dat de saturatie korter is in de tijd en dat ook tijdens de saturatie meer mensen succesvol zullen kunnen bellen.

Waarom had Maalbeek dan een kortere saturatie dan Zaventem? Dat komt omdat wij in Zaventem 6 antennes rond de luchthaven hebben, 1 in de luchthaven zelf en 6 rond de luchthaven. Rond het station Maalbeek en in de Wetstraat zijn er echter veel meer antennes. Het verschil in saturatie wordt dus uitgelegd door het aantal antennes en niet door de beperktere stralingsnorm.

De **voorzitter**: Nog een aanvullend vraagje daarbij, collega Van Hecke, en dan geef ik het woord aan mevrouw Van Cauter.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik heb weer iets bijgeleerd, namelijk dat het nummer 112 op een andere manier wordt behandeld dan 100 en 101. Ik denk dat de mensen thuis dat niet weten. Zij hebben nog altijd die verschillende nummers in hun hoofd. Zij bellen naar 100 of 101, waar zij geen prioriteit hebben, maar bij 112 wel. Het is een zeer goed idee om dat onderscheid weg te werken. Dat lijkt mij logisch.

Wat de nationale roaming betreft, gaat uw voorkeur uit naar de Zweedse piste. Verwacht u daarin een initiatief van de regering of kunnen de operatoren dat onder elkaar beslissen?

Dirk Lybaert: Wij doen dat momenteel al met de 200 kaarten voor ASTRID. Daaromtrent hebben wij dus niet gewacht op een initiatief van de regering of de regelgever. Het systeem dat wij nu gebruiken voor ASTRID, bestaat uit datakaarten, niet uit voicekaarten. Wij zijn nu met ASTRID aan het bekijken hoe wij die 200 datakaarten ook kunnen uitbreiden voor *voice* en hoe wij ook het aantal kaarten zouden kunnen uitbreiden. Die besprekingen voeren wij nu bilateraal met ASTRID.

De **voorzitter**: Het nummer 112 is een uniek noodnummer en toch al wel een jaar of negen in voege. Het heeft al vaker het voorwerp uitgemaakt van publiciteitscampagnes van de overheid. Dat voeg ik geheel terzijde toe.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, geachte sprekers, ik heb twee vragen.

Ten eerste, hoe is precies de communicatie geregeld in geval van crisis? Ik hoor u zeggen dat u via het BIPT op de hoogte wordt gebracht, maar dat u inzake prioritering een lijst rechtstreeks van het crisiscentrum gekregen hebt. Is dat geregeld, of werd er in het kader van deze noodsituatie gehandeld naar best vermogen en best weten? Staat die communicatie nu op punt?

Daarbij aansluitend, u zegt dat u de capaciteit verhoogt door het zenden van mobiele wagens. Wanneer werd

u precies verwittigd, hoe laat, zodat u die wagens kon sturen? Hoeveel tijd is daarover gegaan?

Is, zoals bij ASTRID, een satellietverbinding geen betere optie, omdat aanschakelen aan de bestaande infrastructuur ter plaatse in dat geval niet hoeft?

Ten tweede, het corenetwerk is op een bepaald moment uitgevallen of is gesatureerd, waardoor er geen verbinding meer mogelijk is. Er is ook een link met softwareproblematiek, zoals u ons uitgelegd hebt. Mijn vraag is of de oversaturatie de softwarefout veroorzaakt, dan wel of de oversaturatie aanleiding geeft tot verschillende handelingen, bijvoorbeeld herschakelen, waardoor er een softwarefout is ontstaan. Hoe zit dat precies? Wij lezen en horen immers allerlei.

Dirk Lybaert: Ik zal misschien eerst antwoorden over de manier van communiceren in geval van crisis.

Binnen Proximus hebben wij een procedure die wij *Proximus Emergency Response Team* noemen. 24 uur op 24, 7 op 7, is die beschikbaar via ons nationaal *operating centre*. Vanaf dat er een echte crisis is, wordt de problematiek geëscaleerd en hebben wij dus intern een systeem opgezet waarbij alle betrokken diensten samenkomen en kunnen communiceren. Het communiceren met de overheid gebeurt voor ons via het BIPT dat aanwezig is in het crisiscentrum. Het BIPT heeft de taak om binnen het crisiscentrum Binnenlandse Zaken de zaken te coördineren. Nu is het wel zo dat de dag zelf, dat haalt u terecht aan, er een aantal informele contacten is geweest. Daar verwijs ik graag naar Dominique.

Dominique Leroy: Het was natuurlijk een zeer speciale dag. Naast de officiële communicatie, ben ik inderdaad persoonlijk rechtstreeks in contact geweest zowel met onze voogdijminister, de heer De Croo, als met Isabelle Mazzara, die eigenlijk de algemeen directeur is van Binnenlandse Zaken. Op die basis hebben wij eigenlijk rechtstreeks, ikzelf met die personen, op uitzonderlijke wijze, dus niet volgens de normale procedure, elkaar op de hoogte gehouden van de stand van zaken.

Ik heb eigenlijk als eerste een eerste versie van de lijst van noodnummers gekregen via de contacten die ik gehad heb met mevrouw Mazzara. Daarom zei ik: rechtstreeks met het crisiscentrum. Maar dat is eigenlijk inderdaad hier op een meer uitzonderlijke manier gebeurd, rechtstreeks met mezelf, naast de normale communicatieprocedure met het BIPT.

Carina Van Cauter (Open Vld): En hoe laat werd u verwittigd via de normale communicatie?

Dirk Lybaert: Wij zijn in feite niet officieel verwittigd geweest. Wij hebben het incident vernomen via de pers.

Carina Van Cauter (Open Vld): En de zendwagens, om bijkomende capaciteit te sturen?

Dirk Lybaert: De vraag voor de zendwagen is bij ons toegekomen om 11.00 uur. Om 11.15 uur waren wij klaar om een zendwagen ter beschikking te stellen. Nu moet u wel weten, wij hebben 3 antennes op vrachtwagen beschikbaar en wij hebben dan nog eens 14 antennes op container. Die apparatuur staat allemaal in Mechelen. Het moet dus van Mechelen komen, plus dat ons meegegeven was dat wij moesten wachten op een escorte van de politie. Wij hebben dus spijtig genoeg enkele uren moeten wachten op de escorte. Vandaar de les.

Wij begrijpen heel goed dat de politie op dat ogenblik andere bezorgdheden heeft en andere prioriteiten. Vandaar dat wij met het BIPT gekeken hebben: zij hebben prioritaire voertuigen. Wat gaan wij in de toekomst doen? Wij gaan de prioritaire voertuigen van het BIPT gebruiken om extra antennes ter plaatse te brengen.

Carina Van Cauter (Open Vld): En een satellietverbinding in plaats van een antenne die wordt aangesloten op het netwerk?

Dirk Lybaert: Daarvoor moet men een satellietnetwerk hebben. Dat hebben wij niet. Dat is voor ons geen oplossing.

De **voorzitter:** De heer Verherstraeten en de heer Bracke vragen nog het woord.

Dominique Leroy: Ik wil eerst nog antwoorden op de vraag rond de saturatie. De saturatie op de antenne

heeft de software getriggerd in het corenetwerk, waardoor de capaciteit is verminderd maar dat is ondertussen opgelost.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ik wil nog terugkomen op de voorrang voor prioritaire gebruikers, op Blue Light Mobile of ruimer nog de nationale roaming.

De dag zelf voegt u 50 prioritaire gebruikers in, waaruit ik als leek afleid dat dit technisch niet zo moeilijk is. Of is dat de maximumcapaciteit die men op dat moment kan invoeren?

Nu zit u aan 120. U had het over 200. In Zweden heeft men er 4 000. Mij lijkt 200 fenomenaal laag bij een ramp, zeker bij een ramp met criminele elementen waar er niet alleen hulpverleners moeten zijn maar waarbij ook politie en Justitie moeten optreden.

Werden op de vergadering die u begin april hebt gehad, en waar onder meer ook ASTRID en de kabinetten vertegenwoordigd waren en waar specifiek de vraag aan u is gesteld over de voorrangregeling voor prioritaire gebruikers, aantallen gemeld?

Men kan natuurlijk een buffer zetten over antennes, voertuigen, de prioritisering van gebruikers, tot in het oneindige, maar ik neem aan dat dit een kostprijs vertegenwoordigt voor de private operatoren. Is die kostprijs marginaal of gaat het over een serieuze kostprijs die eigenlijk niet te solidariseren is?

Dirk Lybaert: Er zijn twee verschillende problemen. Er is de problematiek van de prioritaire nummers en de problematiek van nationale roaming met extra kaarten van ASTRID. Daarvoor zijn er technisch twee verschillende oplossingen.

Prioritisering van de nummers. Inderdaad hebben wij die dag 50 nummers prioriteit kunnen geven, maar wij hebben dat alleen kunnen doen op het niveau van het netwerk en niet op het niveau van de antenne. Waarom? Omdat wij de software hadden op het niveau van het netwerk en niet op het niveau van de antenne. Dat wil zeggen dat de prioriteit die die dag is gegeven een beperktere prioriteit was en dat het mogelijk was dat de mensen die die dag een prioritair nummer hadden toch werden geconfronteerd met problemen om op dat netwerk te geraken. Dus ja, wij hebben die dag zelf voor de eerste keer, zoals Dominique zei, prioriteit kunnen geven, dit was voor ons nieuw, maar beperkte prioriteit.

Wij zoeken dus nu naar een ruimere oplossing. Wij zoeken inderdaad naar een oplossing waar wij die prioriteit ook kunnen verzekeren op het niveau van de antenne. Niet alleen prioriteit als men zelf belt, maar ook als men gebeld wordt. Wij zoeken een prioriteit in de twee richtingen. Dat is wat wij vandaag aan het doen zijn.

Als men vragen stelt naar aantallen: zijn het er 50, zijn het er 120 of zijn het er 4 000? Theoretisch, dat hebben wij nagekeken, kunnen wij tot een aantal duizenden gaan. Maar het is een beetje hetzelfde als wat zich voordoet op een autostrade, als men een hulpdienst een blauw zwaailicht geeft waardoor hun voertuig een prioritair voertuig wordt: hoe meer blauwe zwaailichten op de weg, hoe minder prioriteit men zal hebben. Ik denk dat de vraag die het Parlement, de regering, de verantwoordelijken zich moeten stellen, eerder een vraag is: hoeveel prioriteit willen wij in dat soort gevallen? Want technisch kunnen wij inderdaad tot een aantal duizenden kaarten gaan die wij prioriteit zouden geven. De vraag is alleen of wij dat willen.

Dominique Leroy: Ik zou daar nog willen aan toevoegen dat er voor de nooddiensten, de spoeddiensten en zo, een apart netwerk is. Dat is een veel beter antwoord. Het ASTRID-netwerk is juist opgesteld op basis van het radio TETRA-netwerk om met veel meer mensen te kunnen communiceren via een andere technologie, via radiotechnologie en een soort walkie talkiesysteem. Dat is inderdaad het systeem dat de nooddiensten gebruiken, dat is niet de prioritisering van een gewoon gsm-nummer op het nationaal netwerk. Daar is het verschil.

Kostprijs. Wat wij doen is dat wij onze infrastructuur dimensioneren op basis van een normaal verbruik. Wij houden dan natuurlijk rekening met een aantal pieken. Er zijn altijd pieken overdag. 's Morgens of 's avonds als de mensen in de file zitten, heeft men altijd wat pieken. Daarop wordt ons netwerk gedimensioneerd. Voor buitengewone evenementen hebben wij inderdaad die fameuze containerantennes of vrachtwagenantennes die wij dan uitzonderlijk op verschillende plekken kunnen zetten en in geval van crisis ook vrij snel

beschikbaar kunnen maken. Dat is de manier voor ons, op de meest kostenefficiënte manier, om eigenlijk het hoofd te kunnen bieden aan extra capaciteit die meestal dan in een zeer lokale regio plaatshebben, tijdens een evenement of tijdens een crisis. Dat zijn eenmalige investeringen die wij doen in mobiele antennes. Dat is doenbaar. Om nu het netwerk nationaal te gaan dimensioneren naar twee, drie keer wat een normaal verbruik is, is absoluut niet mogelijk.

Siegfried Bracke (N-VA): Een klein vraagje. Ik begrijp het verschil in het aantal antennes Maalbeek/Zaventem en het verschil ook in de stralingsnormen. Ik zie daar een logica in, al is die misschien totaal fout, namelijk hoe meer antennes, hoe meer straling. Dus moet de stralingsnorm lager liggen als gevolg van het aantal antennes.

Is het gebruikelijk dat overal in de wereld waar er veel antennes staan de stralingsnorm laag is?

Dominique Leroy: Het is eigenlijk omgekeerd: wij hebben veel meer antennes in Brussel omdat de stralingsnorm per antenne zo beperkt is. Daarom hebben wij in Brussel meer antennes nodig dan op andere plaatsen in het land.

De **voorzitter**: Zijn er nog vragen?

Als dat niet het geval is wil ik beide getuigen, zowel mevrouw Leroy als de heer Lybaert, bedanken voor hun getuigenis.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Jack Hamande, voorzitter van het Belgisch Instituut voor postdiensten en telecommunicatie (BIPT) (aspect "communicatie").
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Jack Hamande, président de l'Institut belge des services postaux et des télécommunications (IBPT) (aspect "communication").

Le **président**: Monsieur Hamande, je vais d'abord vous demander de prêter serment. Je fais cela d'ici puisque normalement je suis installé en face mais vous allez utiliser l'écran pour votre exposé introductif.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Jack Hamande prête serment.

Dont acte.

Monsieur Hamande, je vous passe la parole pour votre exposé introductif. Nous avons convenu qu'il se limiterait à dix minutes, un quart d'heure. Après cela, la commission peut vous poser des questions et vous répondriez question par question.

Jack Hamande: Monsieur le président, permettez-moi, en guise d'introduction, d'avoir une pensée pour les victimes des attentats et présenter énormément de respect pour mes collègues qui ont été en première ligne sur le terrain pendant les événements.

Je vais parcourir rapidement la ligne du temps de l'Institut belge des postes et communications le 22 mars. Par souci de gain de temps, je ne vais pas parcourir l'ensemble des points dans le détail, mais si vous le souhaitez, je reviendrai sur différents éléments.

La journée du 22 mars démarre aux alentours de 8 h 00-8 h 15. Vers 8 h 22, nous sommes informés par les médias qu'il y a explosion et suspicion d'attentat. Il va de soi que nous avons directement mis en place une cellule de coordination de crise au sein de l'Institut. Vers 9 h 15, nous avons pris un premier contact avec le centre de crise afin de voir dans quelle mesure il y avait des indications par rapport à des problèmes de couverture des réseaux ou éventuellement des problèmes d'indication de non-disponibilité de ceux-ci ainsi que notre disponibilité à agir et coordonner nos actions avec le centre. Nous avons aussi les premiers contacts avec les opérateurs entre 9 h 15 et 9 h 30 où nous avons directement eu la proposition de l'opérateur Mobistar d'obtenir des instructions de notre part pour voir dans quelle mesure nous pouvions faire face aux événements. Nous avons préparé un certain nombre d'instructions qui sont notamment

l'identification des zones touchées, et préparé, dans la mesure du possible, les moyens que nous pouvions mettre à disposition. Quand je dis "les moyens", les opérateurs, bien entendu, au service du centre de crise et des différents intervenants sur le terrain.

Vers 9 h 45, nous avons donc généralisé une communication vers l'ensemble du secteur en précisant ces instructions. Vers 9 h 47, nous avons un entretien oral avec Proximus afin d'attirer leur attention sur plusieurs points: le premier de faire toute la priorité sur les zones touchées et, le deuxième, de voir dans quelle mesure on pouvait effectivement donner priorité au trafic de télécommunication sur les zones de coordination. Vous le savez, Maelbeek se trouve proche de la rue de la Loi. Nous avons demandé cela.

Conjointement à cela, je ne dois pas vous cacher que nous avons aussi nous-même un propre problème de connectivité. Nous avons directement pensé qu'il y avait une attaque plus généralisée, qui s'est avérée fautive très rapidement.

Vers 10h15, compte tenu des difficultés de télécommunications en général, nous avons décidé de dépêcher un certain nombre de postes ASTRID dans les centres de coordination et opérationnels des opérateurs, et ceci, pour pouvoir coordonner nos actions avec eux de manière mobile, puisque nous avons évidemment toujours les communications fixes.

Vers 10h45, nous avons dépêché un collaborateur chez Proximus pour reprendre la température au niveau des événements, pour voir un peu ce qu'il se passait. Nous avons préparé un deuxième mail en fonction des informations qui avaient été mises à notre disposition et nous avons dépêché deux collaborateurs permanents au Centre de Crise. Donc, l'IBPT était représenté de manière permanente à partir de 11 heures.

Dans une deuxième phase, en collaboration avec le vice-premier ministre De Croo et le Centre de Crise, nous avons demandé à diffuser un certain nombre de messages vers la population, notamment restreindre l'utilisation des réseaux, et particulièrement de la téléphonie vocale, et de privilégier les moyens de communication dits SMS et de données.

Nous avons également essayé de faire passer des messages en ce qui concerne la possibilité de donner des priorités à un certain nombre d'utilisateurs, et enfin, de voir dans quelle mesure nous pouvions préparer et déployer un certain nombre de moyens supplémentaires sur le terrain.

En ce qui concerne nos actions suivantes, nous nous sommes rendu compte bien sûr – puisque nous avons une équipe qui testait continuellement les réseaux mobiles: nous testions à la fois Base, Mobistar et Proximus – qu'il y avait effectivement un grand problème de congestion dans les réseaux que nous avons faite en collaboration avec les opérateurs. Nous avons constaté depuis un certain temps une forte saturation au niveau des services vocaux.

En ce qui concerne les étapes suivantes, nous avons continué tout au long de la journée, avec Mobistar notamment aux alentours de midi, d'évaluer continuellement les moyens de communication et nous avons constaté que le trafic restait relativement élevé.

Vers 12h37, on a constaté que la congestion, de manière générale chez deux des trois opérateurs, avait diminué et nous avons envoyé un troisième message aux opérateurs. Nous avons naturellement en dehors des messages écrits, continuellement des interactions avec eux au niveau vocal au départ du Centre de Crise mais aussi avec notre cellule à l'IBPT.

Nous avons donc continuellement l'ambition d'identifier les problèmes, les actions et les solutions et de voir comment nous pouvions renforcer les couvertures compte tenu de la situation.

Vers 13h40, un des opérateurs, pour citer un des exemples, est retourné plus ou moins à la normale puisqu'on parle de 91 % des appels réussis, alors qu'on est normalement au-delà de 95 %. Notre focus a été principalement orienté sur l'opérateur Proximus qui a naturellement collaboré avec nous de manière exemplaire, de manière à échanger les points de vue sur les possibilités techniques que nous avons de pouvoir éventuellement trouver des solutions, et de voir si nous pouvions trouver des solutions temporaires en collaboration avec d'autres opérateurs.

À 14h45, nous avons été informés que le Centre de Crise et le gouvernement allaient faire une communication sur la réouverture des transports en commun. Je ne vous cache pas que le fait de redémarrer des activités au niveau des transports en commun était à nouveau, pour les télécommunications, une nouvelle alerte puisqu'il s'agissait de déplacements massifs de personnes et donc de concentration éventuelle de l'usage des télécommunications. Ce pourquoi nous avons informé les opérateurs pour que de manière proactive, ils puissent monitorer et éventuellement prendre des mesures pour protéger le réseau en vue d'assurer des couvertures optimales.

Vers 15h30, nous avons déjà des informations selon lesquelles l'opérateur Proximus ainsi que les opérateurs Mobistar et Base avaient trouvé un certain nombre de solutions; la pression sur les réseaux avait diminué. Nous étions présents chez Proximus et un certain nombre d'actions concrètes avaient été prises visant à rétablir le réseau.

Vers 15h45, nous avons constaté effectivement que nous retournions vers la normale en termes d'utilisation du service. En effet, nous avons retrouvé une montée en puissance du réseau à peu près normale vers 16h15, pour terminer à la constatation qu'à 16h40 effectivement, nous étions arrivés plus ou moins à une normalité au niveau de l'usage des télécommunications, en tout cas en ce qui concerne les services de téléphonie vocale.

À 18 heures, nous avons clôturé l'incident et nous avons envoyé une communication, notamment au niveau des médias, de manière à dire que les réseaux étaient stables, et nous avons levé notre présence au niveau du Centre de Crise.

Op 22 maart waren de omstandigheden specifiek omdat er een hoge concentratie van gebruikers was. De brandweer, de politie en andere gebruikers waren in een abnormale situatie geconcentreerd op speciale locaties. Verder genereerden de autoriteiten een hoog communicatieverkeer, dat afwijkt van het normale gebruik van het netwerk. Ook de bevolking heeft voor een belangrijk effect gezorgd. Er was een heel hoog verkeer dat abnormaal was ten opzichte van gewone dagen. Belangrijk is ook dat het een piekdag was. Op een zaterdag of zondag was de situatie totaal anders geweest. De concentratie van mensen in en bezoekers naar Brussel was abnormaal ten opzichte van het netwerkgebruik, zelfs in normale omstandigheden. Netwerken zijn bestand tegen een dergelijk gebruikersverkeer, maar door de andere gebruikers werd dat iets complexer.

Dans le cadre de l'événement du 22, nous avons eu un événement dans l'événement. Non seulement par rapport à ces différents critères d'utilisation des réseaux, il y a eu aussi un événement qui s'est révélé dans l'événement, c'est-à-dire que les surcharges exceptionnelles qui ont été générées sur les réseaux ont effectivement mis en évidence un certain nombre de problèmes éventuels, notamment chez l'un des opérateurs.

Les réseaux mobiles, de manière générale, ont été significativement saturés entre 9 h 45 et 11 h 00 pour l'ensemble des réseaux. Par rapport aux réseaux fixes, il n'y a aucun problème majeur, sinon une augmentation du trafic qui a été enregistrée pour les utilisateurs particuliers – qu'on appelle les *retails* – et pour les utilisateurs professionnels. Il faut savoir que l'asymétrie entre les trafics est essentiellement liée à ce que la plupart des citoyens sont au travail et génèrent naturellement depuis leur lieu de travail. Aucune congestion particulière n'a été enregistrée. Nous avons vu pendant la journée, puisque trois des opérateurs les plus importants ont décidé de mettre à disposition leur wifi tel qu'on le leur avait demandé, une augmentation importante au niveau des réseaux wifi.

Ik heb het al gehad over de mobiele netwerken. Wat de voice- of spraakdiensten betreft, hebben wij een specifiek incident gehad. Wat sms en mobiel internet betreft, hebben wij een significante verhoging van het verkeer gehad, maar dat functioneerde redelijk goed in dit soort omstandigheden.

Ik zou u graag op deze grafiek – dat is veel gemakkelijker – een soort gemiddeld overzicht van het gebruik op die dag tonen. In het blauw ziet u een normale dag. Met andere woorden, tussen 8 en 12 uur is er een piek. Daarna volgt een verlaging en tussen 16 en 18 uur volgt weer een piek in het verkeer. De rode lijn toont een incrementele verhoging van het verkeer. Die is zeer significant.

Si l'on prend une moyenne pondérée – et je parlerai de chiffres un peu plus concrets par la suite –, vous

voyez que l'on a presque doublé globalement les demandes et le stress sur les réseaux de télécommunication mobiles par rapport à une journée normale pour laquelle les réseaux de télécommunication sont en général dimensionnés.

Een van de aandachtspunten was natuurlijk de situatie in Maalbeek en Zaventem. U ziet in dit kader een overzicht. Aan de rechterkant ziet u blauwe en groene puntjes. De groene puntjes zijn antennes die binnenkort in gebruik zullen zijn. De rode bolletjes zijn antennes die al in dienst zijn.

Voor alle duidelijkheid: de zone Maalbeek en de zone Zaventem zijn natuurlijk goed gedekt door de operatoren. Zij zijn gedimensioneerd om in normale omstandigheden ook piekverkeer te behandelen.

Dans le contexte qui nous a occupés, comme je l'ai dit, nous avons fait face à des circonstances exceptionnelles qui ont fait que les réseaux radio ont été particulièrement congestionnés.

J'en viens aux appels d'urgence, qui étaient naturellement aussi une priorité de l'Institut en termes de coordination entre le centre de crise et les opérateurs.

Wat hebben wij gezien? En jullie hebben vóór mij zeker een uitleg gekregen van Proximus. Er is prioritisering voor de 112 op radioniveau – ik kan dit technisch meer uitleggen – en een prioritisering van de 100 en 101 in het *core network* van de operatoren.

Met andere woorden, jullie zien een normaal verkeer, jullie zien dezelfde piek als wij hebben gezien, dus dezelfde aanvragen van "resource", ook naar de verschillende 112-, 100- en 101-diensten.

On parle environ d'une augmentation du trafic de l'ordre de 40 à 50 %.

Als wij concreet kijken per operator, wat wil dat concreet zeggen? Dat wil zeggen dat als wij kijken, wij hebben nation wide, dus op nationaal gebied, en wij hebben het verschil gezien op Brussels gebied. Op het nationaal gebied zien jullie voor de drie mobiele operatoren, wat betreft spraak, tussen de 17 % verhoging van het verkeer tot 130 %.

C'est une augmentation significative pour le troisième opérateur, comme vous pouvez le voir ici. En ce qui concerne le trafic généré pour la téléphonie vocale au niveau de Bruxelles, plus 100 %, c'est-à-dire un doublement de la capacité des utilisateurs, jusqu'à - au niveau de Zaventem et Maelbeek pour l'un des opérateurs comme vous pouvez le voir - dix fois plus de requêtes en termes de ressources au niveau du réseau. Il est bien évident que c'était une utilisation et une génération de trafic tout à fait anormale.

En ce qui concerne le trafic SMS et le trafic mobile Internet...Wij zien hier dat het verschil tussen de operatoren rond 40 % groei is in het algemeen op 24 uur tot en met, in piektijd, meer dan 100 % van het normale verkeer. Wat betreft sms, op basis van de gegevens die wij hebben verzameld, samen met de operatoren, hebben wij gezien dat bijna alle sms'en op tijd werden opgeleverd. Wat betreft mobiel internet was er geen verrassing. Wij hadden ook instructies gegeven door eraan te herinneren om de sociale media en sms'en te gebruiken. Wij hebben een verhoging gehad van heel het verkeer.

Les autorités, et je voudrais à nouveau remercier mes collègues du Centre de Crise, mais aussi particulièrement les opérateurs tout au long de cette journée, n'ont pas hésité à mettre à disposition toutes les ressources qu'ils pouvaient avoir, par exemple préparer des véhicules d'intervention pour déployer des antennes. Il faut savoir que nous avons rencontré un certain nombre de problèmes pour pouvoir les déployer. Si vous le souhaitez, je pourrai y revenir.

Grosso modo, notre action a été déclinée sur: un, des messages de sensibilisation au public qui ont été diffusés par les différentes instances gouvernementales et par les opérateurs eux-mêmes, demandant de privilégier l'utilisation des SMS et des réseaux sociaux; deux, de limiter la téléphonie mobile; trois, d'assurer que les applications gourmandes en bande passante soient évitées, notamment le *downstream video* ou l'*upstream video*.

On a ouvert les accès wi-fi pour l'ensemble des utilisateurs sans authentification. Il y a eu une coordination exceptionnelle au niveau du centre de crise avec l'ensemble des acteurs. On a directement lancé, dans le

courant de la matinée, un certain nombre de mesures et d'attentions sur les infrastructures critiques, puisque les opérateurs, on le sait, ont un certain nombre d'infrastructures critiques. On s'est assuré que les opérateurs nous informent naturellement concernant le statut de celles-ci.

On a demandé à plusieurs reprises d'essayer de prioriser un certain nombre de numéros. Nous avons essayé de voir dans quelle mesure il était possible, compte tenu des circonstances, que je pourrai expliquer par la suite si vous le souhaitez, d'éventuellement déployer des moyens, c'est-à-dire des antennes supplémentaires sur les lieux à forte concentration d'utilisateurs.

Enfin, tout au long de la journée, nous avons fait un monitoring des trois opérateurs et particulièrement de Proximus, en ce qui concerne le problème dans le problème qui a été mis en évidence à la suite des événements du 22 mars.

De **voorzitter**: Wie wenst tussenbeide te komen?

Ik noteer mijnheer Bracke, mijnheer Van Hecke, mevrouw Van Cauter.

Siegfried Bracke (N-VA): Mijnheer Hamande, ik wil terugkomen op één van de dingen die gezegd zijn tijdens de *slideshow*.

Op de *slide* met de impact op de netwerken ziet men dat er bij Base een toename is met 25 %, bij Mobistar met 17 %, en bij Proximus 130 %. Dat verschil kan ik niet verklaren. Men zou in dit soort omstandigheden een min of meer gelijkmatige toename van het verkeer moeten krijgen. U zult mij dat ongetwijfeld kunnen uitleggen?

Vanmorgen is gezegd dat ASTRID de capaciteit wou verhogen, en wil verhogen, maar als het die wil verhogen komt het bij u, het BIPT, terecht omdat er een probleem is van frequenties?

Is dat een probleem dat u kunt oplossen? Dat u makkelijk kunt oplossen? Dat heel moeilijk is? Enfin, kunt u daar tekst en uitleg over geven.

Jack Hamande: Wij zijn natuurlijk tot dezelfde conclusie gekomen. Waarom een verschil tussen de verschillende operatoren? Er is natuurlijk een klein verschil tussen de profielen van de eindklanten van de operatoren. Het hoofdaantal gebruikers op de verschillende plaatsen van aanslag was brandweer, politie, enzovoort. Die gebruiken het derde netwerk, het Proximusnetwerk. De concentratie, lokaal, was meestal gericht op het gebruik van het Proximusnetwerk.

Wat de algemene cijfers betreft, zijn die ongeveer van dezelfde aard, op Brussels gebied. U hebt de cijfers nog voor u: 100 % voor Base, ongeveer 100 % voor Mobistar en 130 % voor Proximus. In de Brusselse zone is de toename ongeveer dezelfde. Wij zien wel een verschil ten opzichte van *nation wide* voor Proximus. Waarom? Ik heb al gezegd dat er een probleem was binnen een probleem.

Wat gebeurt er wanneer de gebruikers geen connectie krijgen? Zij proberen opnieuw. De cijfers die u hier ziet, zijn *call attempts*, zoals men ze noemt, technisch gezien. Dit betekent dat als men geen verbinding krijgt, men opnieuw probeert. Dat is een probleem, en dat willen wij zo snel mogelijk met de collega's van de andere instellingen zo veel mogelijk beperken. Want het effect was exponentieel. Men krijgt geen verbinding, men probeert opnieuw, en opnieuw en de druk op het netwerk is hoog.

Dat maakt het verschil. Als u een probleem hebt en de gebruikers gebruiken meer, dat is nog erger.

Wat betreft ASTRID, bevestig ik dat wij aanvragen gehad hebben van ASTRID voor extra frequentie. In het kader van ASTRID hebben we jaren geleden frequentie gegeven en ze hebben hun netwerk opgebouwd. Ze hebben nu tweemaal 1,5 MHz extra capaciteit gevraagd. U moet weten dat de capaciteit die ze vragen vandaag onder het beheer van de NATO is en ook van Defensie. We hebben een trilaterale meeting gehad met Defensie en ASTRID en zijn tot de conclusie gekomen dat wij een positief advies kunnen geven om extra spectrum aan ASTRID te geven. Dat betekent dus tweemaal 1,5 MHz. Maar daarvoor moeten we een protocol van overeenkomst met Defensie en ASTRID finaliseren. Waarom? Dit soort frequenties zijn natuurlijk onder het beheer van de NATO en de overeenkomst kan dus zijn dat wij gaan spectrum vrijmaken

voor tijdelijk gebruik in specifieke omstandigheden op specifieke locaties. Wij moeten dat dus nog verder bekijken met de collega's van Defensie, NATO en ASTRID om dat beschikbaar te maken. Wat wil dat zeggen wat betreft capaciteit? Als wij tweemaal 1,5 MHz beschikbaar maken, betekent dit, naar eindgebruik vertaald, om potentieel tot 80 kanalen verder beschikbaar krijgen.

Donc, 80 canaux supplémentaires disponibles.

Dus dat is ongeveer de situatie. Wij gaan natuurlijk proberen dat zo snel mogelijk te finaliseren.

Om een volledig antwoord te geven op uw vraag, herhaal ik dat er nog andere aanvragen zijn wat betreft ASTRID, bijvoorbeeld in het kader van de 700 MHz. U weet dat het BIPT binnenkort in samenwerking met internationale instellingen de 700 MHz voor wat we 5G of de nieuwe generatie mobiel netwerk noemen, zal beschikbaar maken. ASTRID heeft ook interesse getoond voor dit spectrum. Maar daar moeten we met ASTRID natuurlijk verder bekijken of ze wel een netwerk gaan ontplooiën of niet enzovoort. Dat is natuurlijk iets anders.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer Hamande, op mijn beurt dank ik u voor uw uitleg.

Mijn eerste vraag gaat over uw eerste *slide*, waarin u een gedetailleerd overzicht geeft.

U begint op 08.22 uur: "Alerte lancée à IBPT sur base des infos media." Het is niet de eerste keer dat wij vaststellen dat een aantal essentiële diensten via de media op de hoogte werd gebracht van het feit dat er zich een ernstig incident heeft voorgedaan. Verderop in uw uiteenzetting lees ik, tussen 09.15 en 09.30 uur: "Premier contacte téléphonique" met het crisiscentrum. Hoe verloopt de communicatie normaal gesproken wanneer er een beslissing wordt genomen door het crisiscentrum of wanneer er zich een crisis voordoet waarbij men het BIPT nodig heeft? Bestaan er afspraken over de communicatielijnen? Wie verwittigt wie? Het komt immers wat raar over dat u de eerste informatie uit de media hebben moeten vernemen.

Mijn tweede vraag gaat over de saturatie.

Daarover hebben wij daarnet ook al gesproken met de CEO van Proximus. De cijfers geven aan dat het aantal maal tien gaat bij Proximus op een piekmoment, wat 1 000 % erbij betekent. Hebt u ideeën voor mogelijke oplossingen? Een van de circulerende ideeën is om een soort van nationale roaming in te voeren. Dit is ook een voorstel van het Europees Agentschap ENISA. In Nederland zou een dergelijk systeem recent in voege zijn getreden. Er zijn in Nederland afspraken gemaakt tussen de operatoren, naar aanleiding van een technisch probleem bij een operator. Door nationale roaming kon dat probleem opgevangen worden. Proximus noemt dat een goed idee, maar noemt het Zweeds model beter dan het Nederlands model. Volgens het Zweeds model worden er zowat vierduizend nummers gereserveerd die van het systeem gebruik kunnen maken. Graag had ik uw mening gehoord over de vraag of een systeem van nationale roaming, zij het volgens de Nederlandse, de Zweedse of nog een alternatieve versie, een oplossing kan zijn voor dergelijke crisismomenten in de toekomst.

Met mijn laatste vraag pik ik even in op de vraag van de vorige spreker over de frequenties die ASTRID bij het BIPT heeft gevraagd.

Zoals ik het begrepen heb uit de nota die wij deze ochtend hebben ontvangen, heeft ASTRID extra frequenties gevraagd en hebben jullie tweemaal 1,5 megahertz aangeboden. ASTRID vond dat geen structurele oplossing. ASTRID vroeg eigenlijk tweemaal 10 megahertz. Uit uw uitleg begrijp ik dat ASTRID twee keer 1,5 megahertz gevraagd heeft. Welke vraag heeft ASTRID u precies gesteld? Wat kan het BIPT als antwoord aanbieden? Wat is op termijn een aanvaardbare oplossing voor alle partijen om dat probleem structureel te kunnen aanpakken?

De **voorzitter**: Het laatste deel van de vraag van collega Van Hecke is natuurlijk wel pertinent. Wij hebben die verklaring hier deze ochtend inderdaad geregistreerd, terwijl u daar nu een andere invulling aan geeft.

U zegt dat men daarmee akkoord is maar verwijst naar de NATO om op dat vlak bevestiging te krijgen. Wat we willen weten is of ASTRID tevreden was met wat u aanhaalt. Afgaande op de informatie die we vanmorgen hebben gekregen, was dat namelijk niet het geval.

Jack Hamande: Wat de eerste vraag over het alert betreft: ja, dat klopt.

Wij hebben via de media gehoord dat er een eerste ontploffing was, die misschien wel een aanslag was. We hebben dan onmiddellijk gereageerd. Als we horen dat er iets significant gebeurd is, weten we dat er potentiële risico's zijn voor het netwerk omdat mensen dat willen delen met kennissen.

Toen we hoorden wat er aan de hand was, hebben we spontaan en onmiddellijk onze crisiscel geactiveerd. We hebben ook spontaan contact opgenomen met de crisiscentra. We hebben onze medewerking voorgesteld. Rond 11 uur waren onze medewerkers aanwezig in de crisiscentra om de communicatie tussen de crisiscentra, BIPT en de operatoren te vergemakkelijken.

Wat de communicatie betreft, hebben we zeer goed samengewerkt met de collega's van de crisiscentra. In het kader van de evaluatie van het optreden na de aanslagen, is het zeker een aandachtspunt wie op welke manier geactiveerd moet worden in het geval van problemen. Nogmaals: het probleem was oorspronkelijk geen probleem van telecommunicatie, maar telecommunicatie maakte er wel een deel van uit. Er waren namelijk belangrijke effecten op het telecommunicatienetwerk.

Wat de saturatie betreft, hebben we inderdaad gedurende de dag zelf, samen met alle mobiele operatoren, bekeken wat we redelijkerwijze konden doen ten opzichte van de werking van de bestaande netwerken. Nogmaals: u ziet dat de drie netwerken allemaal een grote piek vertonen. Daarna was er een zware congestie op het radionetwerk en ook op het core netwerk. Alle netwerken stonden dus onder druk. In dit kader wil ik graag refereren aan Enisa en zeker aan de aanbevelingen. Dit houdt mogelijkheden in maar ik wil waarschuwen voor de mogelijke risico's.

Door de toename van verkeer en aanvragen tussen 09.45 uur en 10.30 uur op 22 maart weten de operatoren niet of het verkeerd is geïnitieerd door de gebruikers of dat iets abnormaals is gebeurd op een van de drie netwerken.

Wij evalueerden dat de hele dag. Als wij onmiddellijk een beslissing hadden genomen of we een roaming zouden doen, of we dat partieel zouden doen, wat kan er technisch worden gedaan, kunnen wij bijvoorbeeld een blok van de politie of de brandweer nemen, zijn ze geïdentificeerd en kunnen wij dat migreren naar een ander netwerk, was er met een niveau van congestie dat zo hoog lag, het risico dat potentieel alle netwerken plat zouden liggen.

Als men de druk van een plaats overzet naar een andere die ook al veel druk heeft, verhoogt men de druk. Dat is het watervaleffect. Met andere woorden, gelet op de technische moeilijkheden om dat te implementeren en de tijd die wij nodig hadden, moesten wij heel voorzichtig zijn.

Wij hadden ook sms en datadiensten die werkten en de andere netwerken keerden vrij snel terug naar een aanvaardbaar niveau in de bestaande omstandigheden, dus hebben wij beslist om daar de monitoring van Proximus te doen om te weten hoe wij verder konden doen.

Wat betreft de verschillende oplossingen, geeft het verslag van ENISA verschillende voorbeelden. Zo is er het voorbeeld van Nederland of Zweden. Elk systeem heeft natuurlijk voor- en nadelen en opportuniteiten.

Wij doen dat op dit moment met alle mobiele operatoren. Wij zijn aan het bekijken wat de beste omgeving is om dat te realiseren. Er zijn verschillende aandachtspunten. Ten eerste, plotseling een globale roaming doen zonder voorbereiding is onmogelijk. Wij lopen het risico alle netwerken plat te leggen.

Wij moeten dat technisch bestuderen, voorbereiden en definiëren wanneer we dat kunnen activeren. Wij gaan verder met de analyse van dit soort aanpak.

Ten tweede, er zijn verschillende voorbeelden, zoals Nederland en de Verenigde Staten, maar Zweden is heel specifiek.

Wij hebben 4 000 kaarten gereserveerd. Het is de regulator PTS, maar dat kan iemand anders zijn, zoals crisiscentra. Die kaarten zijn al klaar en wij kunnen die uitdelen. Nogmaals, dit lijkt een mooie opportuniteit,

maar er zijn ook een aantal technische vragen. Bijvoorbeeld welke 4 000, wanneer, aan wie en hoe?

PTS heeft een protocol opgesteld dat zegt dat wij dat gaan delen wanneer we weten aan wie we moeten delen. Aan wie geven we de kaarten? Potentieel zijn het andere telefoonnummers. Als men in een crisissomgeving een ander nummer krijgt, kan dat voor andere problemen zorgen.

Om uw vraag te beantwoorden, wij bekijken alle scenario's en mogelijkheden. Wij zullen met aanbevelingen aan de sector komen, in het belang natuurlijk van de diensten.

Troisièmement, la demande en ce qui concerne la capacité.

Ik zou graag herhalen dat het spectrum niet onbeperkt is. Het lijkt onbeperkt, maar dat is het echt niet. Daarom zijn er veel kandidaten, maar weinig partijen die beschermd spectrum kunnen krijgen.

Voor alle duidelijkheid voor de commissieleden, er zijn twee types spectrum. Er is het beveiligd spectrum, bijvoorbeeld mobiele operatoren, Defensie enzovoort. Daarvan verzekeren wij het gebruik. Dat gebeurt onder de coördinatie en met de ondersteuning van het BIPT om de kwaliteit te garanderen. Wij hebben ploegen die continu interventies doen op het terrein om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van het spectrum op het juiste niveau blijft.

Daarnaast is er het open spectrum, zoals het wifi-spectrum. Daar is geen kwaliteit.

Wat betreft ASTRID en zijn activiteit, willen wij natuurlijk het beste spectrum. Jaren geleden was gekozen om aan ASTRID spectrum te geven in het spectrum van Defensie en de NAVO. Wij moeten bestuderen wat mogelijk is. Wij hebben een oplossing gevonden voor 2 maal 1,5 megahertz. De dialoog blijft open en constructief met onze collega van ASTRID. Als wij beter kunnen...

Het BIPT beslist natuurlijk niet over de NAVO en Defensie, en over de algemene internationale conventie over welk spectrum gereserveerd is voor wie. Wij moeten nog gesprekken hebben met de verschillende partijen om te bekijken hoe wij op termijn de juiste, duurzame oplossing kunnen bieden. Sowieso gaan wij echter vooruit met de eerste aanvraag.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Dank voor uw antwoord.

Over de oplossingen zoals roaming of een ander systeem zegt u daar samen over na te denken en voorstellen over te formuleren. Weet u tegen wanneer u die denkoefening zult afgerond hebben? Dat kan interessant zijn voor onze werkzaamheden, mochten we vanuit het BIPT en de partners een advies kunnen krijgen.

Dan wat ASTRID betreft en de toezegging van tweemaal anderhalve megahertz. Zij vragen twee keer tien. Is er op die band nog voldoende ruimte om nog meer te geven? Of is die tweemaal anderhalve megahertz het maximale dat op dit moment beschikbaar is? Is de rest dan allemaal ingenomen door Defensie en NATO?

Jack Hamande: Ik zal proberen het uit te leggen.

Er is nog spectrum links en rechts beschikbaar, maar apparaten van ASTRID en operatoren in het algemeen werken op frequentiebanden. Dus met andere woorden, we kunnen niet zeggen dat we een beetje nemen op 400 megahertz en daarna op 2000 of de 2G. Er is natuurlijk het belang om consequent te blijven in de spectrumorganisatie. In dit kader, dat is een beslissing die jaren geleden werd genomen, zijn we in het spectrum gedefinieerd voor Defensie, NATO enzovoort. Wij moeten het bekijken. Het is geen BIPT-beslissing. Wij gaan dat coördineren. Om concreet te zijn: voor 1.5 megahertzaanvraag hebben we al een ontwerp van protocol tussen de drie partijen, om ervoor te zorgen dat we inderdaad een duidelijk akkoord hebben over wat en hoe en wanneer.

Wat betreft de andere aanvraag gaan we bekijken hoe we dat kunnen. Het is natuurlijk in het belang van alle partijen om de beste oplossing te vinden. Ik kan vandaag, op dit moment, niet zeggen ja of neen voor zoveel. Om een idee te geven: 10 megahertz is wel redelijk veel, voor alle duidelijkheid.

De timing voor de oplossing voor het overeenkomstprotocol is op redelijk korte termijn, een aantal weken als er geen zware discussies zijn tussen de drie partijen. Voor de toekomstige moet normaal de technische analyse gecoördineerd zijn tussen de drie partijen. Nog een keer, met NATO enzovoort moeten we voorzichtig zijn. Ik hoop dat we binnen een maand een zicht daarop hebben: het mag of het mag niet, en hoe. We moeten dat nog bekijken.

Finaliseren? Pistes geven binnen een maand wil nog niet zeggen dat we een oplossing hebben. Ik herhaal, wanneer we spreken over het spectrum voor één speler, heeft dat een effect op iedereen. Wij noemen dat coördinatie van het spectrum. Als wij iets veranderen, heeft dat een impact verder in de keten. We moeten dat goed coördineren, niet alleen in België, maar ook met buurlanden.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Wat betreft uw voorstellen over roaming, u bent die denkoefening aan het maken. Tegen wanneer zou u daar een voorstel kunnen formuleren?

Jack Hamande: Wij hopen binnen de maand met de mobiele operatoren te kunnen valideren. Wij bekijken of het moeilijk is, of het haalbaar is, hoe wij dat kunnen doen, wat moet worden gedaan, of er financiële investeringen nodig zijn, enzovoort.

Daarna moeten wij verder discussiëren wat redelijk is om aan de andere diensten te vragen en hoe we technisch gezien roaming kunnen implementeren in het netwerk. De oefening is daarmee nog niet gedaan. Wij moeten ook met de gebruikers bespreken of het zo wel goed is, of het Zweedse model met het beschikbaar maken van een duizendtal kaarten, volledig aan de wensen van de crisiscentra en de gebruikers beantwoordt.

Niet te vergeten, wij hebben nu een specifiek geval, maar morgen hebben we een ander geval en misschien zijn het dan andere gebruikers. De groep met operatoren, de FOD Economie en het crisiscentrum werkt samen aan een goed tempo om deze aanbevelingen te finaliseren.

Carina Van Cauter (Open Vld): Op mijn beurt dank ik u voor uw uiteenzetting.

Ik denk dat de meeste vragen al gesteld zijn, maar met betrekking tot de coördinatie op het moment van de crisis, zegt u in antwoord op de vraag van collega Van Hecke over de relatie met het crisiscentrum en hoe die lijn zou moeten lopen, terecht dat dit een verbeterpunt is.

Wat betreft uw opdracht tot coördinatie met de verschillende operatoren, als ik de tijdslijn bekijk, is dat ook diverse manieren gebeurd. Er is een contact per mail geweest met Mobistar en op een later tijdstip is er met Proximus contact opgenomen of omgekeerd.

Werd dat in het kader van het beheer van een crisis niet afgesproken met de verschillende operatoren? Staat dat in een crisisbeheersplan dat in samenspraak met de verschillende operatoren werd opgesteld? Welke acties moeten zij desgevallend ondernemen om dekking te voorzien? Is dat ooit geoefend? Zijn daar verslagen van?

Is daaraan gewerkt voorafgaand aan de aanslagen van 22 maart? Hoe denkt u daarmee in de toekomst om te gaan?

Jack Hamande: Ik heb veel begrip en respect voor mijn collega's bij de crisiscentra. Wij hebben onmiddellijk contact met hen genomen en gezegd dat we beschikbaar waren. In de tijdlijn ziet u dat wij ons hebben geactiveerd. Natuurlijk kunnen we in de toekomst nog beter doen.

Wat hebben wij vroeger gedaan inzake coördinatie? Het BIPT heeft sinds anderhalf jaar ook activiteiten in het kader van stroomonderbrekingen en in het kader van onze algemene opdracht. Wij hebben al verschillende procedures geïnstalleerd tussen ons en de operatoren. Wij hebben bijvoorbeeld gestandaardiseerde procedures om alle incidenten te melden. Wij hebben een soort draaiboek waardoor de operatoren bij een probleem weten welk type probleem het is en hoe zij het moeten melden aan het BIPT. Al voor 22 maart hadden wij een manier om te interageren in de praktijk. Wij hebben ook een wachtdienst of crisiscel die continu zeven dagen per week beschikbaar is voor interventies. Er was dus al een kader voor normale omstandigheden.

Wat hebben wij gezien op 22 maart? Een van onze kerncommunicatiemiddelen, de mobiele telefonie, was geraakt. Wij hebben bij het BIPT ook wel een ASTRID-post, alsook druk op onze eigen communicatiemiddelen en de vaste lijn.

Samen met de werkgroep crisiscentra en de operatoren hebben wij de situatie geanalyseerd en al onze procedures herbekeken. Wij zijn tot de conclusie gekomen dat wij een aantal maatregelen moesten nemen voor de toekomst om de communicatie en coördinatie tussen alle partijen te verbeteren. Bijvoorbeeld, wij gaan voor elk probleem natuurlijk een *one-to-one*-relatie houden, als het specifiek een operator betreft. Wij hebben een *conference bridge*, waar wij een multicast kunnen doen met de operatoren. Wij hebben ook e-mailcontactlijsten, een escalatielijst – wie activeert wie en hoe – enzovoort. Wij hebben het hele protocol herzien samen met alle partijen om zeker te zijn dat wij dezelfde omgeving hebben.

Wij hebben vroeger in het kader van de stroomonderbreking wel een aantal gevallen gehad, die echter niet te vergelijken zijn. Herinnert u de stroomonderbreking in België van enkele maanden geleden. Ons team moest toen samen met de operatoren werken om prioritisering te geven, samen met de energiemaatschappijen, om een aantal antennes weer in dienst te brengen: welke antennes eerst, in welke regio enzovoort.

Wij hadden dus al een vrij klein maar praktisch geval gekend over hoe wij moesten coördineren op het terrein. Dat is echter niet voldoende in het kader van de aanslagen. Dat was niet zoals wat wij met de stroomonderbreking hebben gedaan. Dat konden wij immers op voorhand voorzien. Wij weten waar er stroomzones met risico's zijn enzovoort, terwijl aanslagen overal kunnen gebeuren. Daarom hebben wij al een oefening gedaan na de herziening van de samenwerkingsprocessen na 22 maart met de sector op basis van de nieuwe procedures.

Wij hebben al een debriefing gehad over de oefening met de verschillende operatoren, het Crisiscentrum, enzovoort. Wij hebben al een aantal aanbevelingen en wij gaan terug een oefening doen met vermelding en zonder vermelding.

Met andere woorden, wij gaan de operatoren op voorhand verwittigen, of niet, zodat wij kunnen zien hoe zij reageren in het kader van een crisis.

Carina Van Cauter (Open Vld): Kan u de verslagen daarvan bezorgen aan de commissie, eventueel vertrouwelijk?

Jack Hamande: Op dit moment is het een werkdocument, maar wij kunnen...

Carina Van Cauter (Open Vld): Er is dus nog geen procedure uitgeschreven in een draaiboek dat dienstig zal zijn in het kader van aanslagen? U werkt daaraan?

Jack Hamande: Het gaat niet over aanslagen. Wij hebben natuurlijk veel geleerd over aanslagen. Er is wel een draaiboek. Wij kunnen dat beschikbaar maken.

Carina Van Cauter (Open Vld): Als ik u goed begrepen heb, was het in het verleden zo dat u, wanneer er zich een probleem voordeed bij een operator, werd gecontacteerd. Er was dan een draaiboek om dat probleem te ondervangen.

Nu hebben wij een situatie waarbij er zich een majeur probleem voordoet en waar u de lead moet nemen om de operatoren te betrekken. Daarvoor is nu een draaiboek uitgeschreven?

Jack Hamande: Er is al een procedure geweest voor alle incidenten, onafhankelijk van aanslagen. Er is al een document gepubliceerd op de website en de operatoren kennen dat. Wanneer er iets gebeurt, een incident – dit betekent dat er een probleem is op een netwerk -, en wij halen ook het ENISA-niveau dan moeten zij dat bij ons vermelden. Dat bestaat al sinds een aantal jaren en dat is wat wij gebruiken. Het is al jaren dat operatoren problemen melden. Dat kunnen kleine of grotere problemen zijn. Wij hebben een aantal niveaus die zij kunnen gebruiken.

Op basis van wat wij hebben geleerd, gaan wij verder met additionele procedures, enzovoort. Wie moet het

incident vermelden vanuit een netwerk? Dat is de netwerkuitbater. Hij moet dat vermelden. Zo is het geschreven. Dat is beschikbaar op onze website. Wij kunnen dat beschikbaar maken voor de bestaande procedure en wij zijn nu in de tweede fase om dat nog te verbeteren.

De **voorzitter**: Dat laatste interesseert ons.

Ik treed een beetje bij wat mevrouw Van Cauter vraagt. Na de aanslagen, en rekening houdend met de dimensie terrorisme, zijn heel veel instanties bezig met die factor rekening te houden bij de uitwerking van hun draaiboeken. Waarmee ik indirect toch wel zeg dat dit voorheen, vóór 22 maart, minder het geval was of zelfs helemaal niet.

Ik weet ook dat er vanuit de regering waarschijnlijk gevraagd is om aanbevelingen te formuleren. Over datgene waarover u nu reeds beschikt, ook al is dat nog geen officieel goedgekeurd document, zouden wij ook graag beschikken zodat wij dat kunnen meenemen in onze werkprocedure. Dat is geen probleem, neem ik aan.

Jack Hamande: Neen, als u aanvaardt dat het nog een werkdocument is dat nog continu verbeterd wordt, samen met de operatoren.

De **voorzitter**: Geen enkel probleem.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, mijnheer Hamande, misschien loop ik nu al enigszins vooruit, maar in de kopie van de *slides* die wij van u hebben gekregen, zit al een luik met aanbevelingen. De eerste twee aanbevelingen luiden: een versoepeling van de regionale stralingsnormen en een eventuele toelating tot overschrijding van die regionale stralingsnormen in uitzonderlijke situaties.

Mijnheer Hamande, hebt u een versoepeling van de normen na 22 maart of reeds voor 22 maart aan de respectievelijke regionale overheden gevraagd? Hoe reageerden zij daarop?

Over het toelaten van een overschrijding in uitzonderlijke omstandigheden wil ik u het volgende voorleggen. Van de CEO van Proximus hebben wij daarnet vernomen dat dit geen praktische oplossing is, omdat de uitvoering daarvan op het terrein werkzaamheden vergt die anderhalf tot twee uur in beslag nemen, waarna de problemen zich misschien al deels of grotendeels hebben opgelost. Uw tweede aanbeveling is dus enigszins in strijd met wat de vertegenwoordigers van Proximus suggereren. Kunt u daarop ook ingaan?

Jack Hamande: Bedankt voor uw vragen.

Ten eerste, het BIPT heeft een communicatie gepubliceerd die u ook op onze website terugvindt. Die communicatie gaat over het verschillend gebruik van radiofrequenties in het Brussels Gewest. Daaromtrent hebben wij de operatoren geconsulteerd, waaruit enkele aanbevelingen zijn voortgekomen die wij in 2013 in een document verzameld hebben.

Een van die aanbevelingen gaat over het spectrum. Sta me toe om daarbij te vermelden dat wij geen rekening houden met effecten op de gezondheid. Wij hebben op het vlak van de impact op de gezondheid immers geen bevoegdheden of kennis. Wij spreken alleen over het spectrum. Welnu, in het kader van het spectrum hebben wij gezegd dat er zich met de frequentienormen in Brussel enkele problemen voordoen. Die problemen rijzen als wij verschillende technologische toepassingen willen implementeren. Een van de *slides* geeft de normen aan.

Als wij een klein potje krijgen en wij moeten alle technologie in hetzelfde potje steken, hebben wij weinig ruimte voor de verschillende technologieën. Dus de boodschap in tweede instantie was: het potje is te klein om alle mogelijkheden van potentiële technologie toe te laten. Dat heeft ook een effect. Als het potje te klein is, moet men een veel hogere densiteit hebben in het Brusselse gebied.

In Brussel is het redelijk moeilijk om aan site-acquisitie te doen, dus onderhandelen met eigenaars van gebouwen om toegang tot het gebouw te krijgen. Er waren ook zeer lange termijnen om de goedkeuring te krijgen.

Intussen, in 2013, was de norm inderdaad verhoogd, niet op hetzelfde niveau als in andere regio's zoals Vlaanderen of het Waals Gewest en er is meer ruimte gegeven. Jammer genoeg was er een beslissing van de rechtbank tegen de beslissing van de norm. Hoe berekenen wij de norm? Dat maakt het vandaag moeilijk.

Wij pleiten, natuurlijk vanuit een spectrumstandpunt, om de spectrumbeperking te verminderen of de spectrummogelijkheden te verhogen. Dat is in het belang van de uitrolling van alle netwerken, alle technologie.

Over de mogelijkheden dan. Wat zegt een operator zoals Proximus of wat zal een andere operator zeggen? Wanneer zijn wij de 22ste? De configuratie van diensten en netwerken zijn niet altijd dezelfde bij verschillende operatoren. Dus zeggen dat alles op twee minuten kan veranderd worden en dat het i orde het komt, is inderdaad niet waar.

Wij hebben aan de operatoren gevraagd om op bestaande netwerken te gaan, dus geen nieuwe antennes, geen nieuwe specifieke sites, gewoon met software en hardware te implementeren, hadden wij een potentiële verhoging van capaciteit tussen 20 en 30 %.

Herinnert u de cijfers die ik heb getoond. Is dat een volledig antwoord op de situatie? Neen, misschien niet, maar als wij 20 of 30 % meer capaciteit hadden kon dat misschien wel een beetje helpen. Dat is wat mij moeten bestuderen.

Wat zeggen wij in onze aanbevelingen? De herziening van de spectrumnorm gaat helpen om extra technologie beschikbaar te maken. Die hebben natuurlijk spectrum nodig. Wij gaan binnenkort extra spectrum beschikbaar maken. Wij moeten de mogelijkheid hebben om dit spectrum in dienst te brengen, bijvoorbeeld 700 megahertz. Wij moeten met de verschillende autoriteiten, inclusief het Brusselse Gewest, nadenken over hoe dat constructief mogelijk is.

Als tweede aanbeveling is de mogelijkheid om redelijk snel meer power in dienst te krijgen en meer frequenties te gebruiken, boven de norm. Wij geven het als aanbeveling, maar die moet natuurlijk door de overheid beoordeeld worden. Het is zoals het blauwe lampje op prioritaire voertuigen. In een extreem geval kunnen politie en brandweer door het rode licht rijden. Dat betekent dat er een dringende opdracht is, dat kan niet altijd. Het is een uitzondering die gebruikt wordt in het geval men mensen of collega's op het terrein kan helpen.

Wij hebben dus twee aanbevelingen. Zelfs als wij de bestaande norm behouden, moeten wij nadenken over hoe wij ons kunnen voorbereiden op het gebruik van een blauwe lamp, als ik voor de duidelijkheid die vergelijking mag maken.

De **voorzitter**: Het is niet de eerste keer dat dit beeld gebruikt wordt. U zag bepaalde collega's glimlachen, maar zowel bij ASTRID als Proximus hebben wij vandaag het beeld van de autosnelweg en de blauwe lampen al een paar keer gehoord.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Hamande, u bent, als federale regulator, inderdaad niet bevoegd voor gezondheid en milieu, maar als u een aanbeveling doet voor de diverse overheden en suggereert om een regionale norm uit te breiden of te verhogen, mag ik dan aannemen dat die niet in strijd is met de gezondheid van de mensen of het milieu?

Jack Hamande: Ik herhaal dat wij geen bevoegdheid hebben over en geen specialisten zijn in milieu en gezondheid. Ik zal daarover dus geen commentaar geven. De huidige normen in Brussel zijn ongeveer 180 keer lager dan wat de WHO voorstelt. Gezondheid en milieu zijn natuurlijk een prioriteit, maar wij zullen daarover niets zeggen. Wij bekijken vanuit technische kant hoe wij ervoor kunnen zorgen dat de hoogste capaciteit en het beste netwerk beschikbaar zijn voor de gebruikers.

Willy Demeyer (PS): Monsieur Hamande, la loi relative aux communications électroniques de 2005 prévoit en son article 115, et je m'en réfère à l'intervention précédente d'André Frédéric, que l'on peut porter une sélection de personnes qui ont la priorité en matière de levée de dérangement et autres mesures. Le même article porte que les modalités de fourniture spécifique appliquées à ces personnes doivent faire l'objet d'une évaluation et de l'avis de l'IBPT.

Vous avez indiqué que ces évaluations étaient en cours. En ce qui concerne cette donnée spécifique, avez-vous déjà des éléments? Comment les utilisateurs prioritaires en cas d'urgence ont-ils été traités? Avez-vous déjà des éléments à ce niveau-là en votre qualité d'agent de l'État, chargé de vérifier et de réguler cela?

Jack Hamande: En ce qui concerne les aspects prioritaires, vous avez effectivement dans la loi Télécoms un certain nombre d'articles qui reprennent l'ensemble des services dits prioritaires, et notamment l'article 4, où il est dit que le service d'urgence et un certain nombre de services doivent être prioritaires.

Concernant le 22 mars, lorsque nous avons constaté des problèmes importants de congestion, le 112 était prioritaire. Juste pour les besoins de l'explication, je suis désolé si je répète ce qui a été dit auparavant, le 112 est une priorité qui est donnée sur l'équipement et sur la partie radio du réseau. Cela veut dire que vous avez toujours un droit de préemption de ces appels sur tous les autres appels.

En d'autres termes, si la cellule est congestionnée et que quelqu'un appelle le 112, on va d'office faire ce qu'on appelle un *call drop*: on va éjecter un appel et on va laisser passer l'appel 112. Ce n'est pas le cas du 100 et du 101. Spécifiquement, pour le 112, comme vous l'avez vu sur les courbes, cela fonctionne, d'après les données que nous avons récoltées depuis de nombreuses années et aussi pendant les événements du 22 mars.

Parlons d'autres numéros, par exemple le 1771, ou d'autres numéros prioritaires. Comme vous le savez, je n'ai pas insisté sur ce sujet, mais cela se trouve dans la ligne du temps qui a sûrement été exposée à un autre moment, nous avons demandé à deux reprises la priorisation de numéros. La première fois, une centaine de numéros ont été déposés auprès des opérateurs, notamment Proximus, pour prioriser ces appels. Et, par ailleurs, une petite série de numéros qui est essentiellement liée à la fonction de coordination.

Tous les opérateurs ne sont pas en mesure de prioriser des numéros de n'importe quelle manière. Je rappelle qu'il y a deux parties: il y a la partie radio, qui demande des configurations techniques particulières, et la partie cœur du réseau. Dans la partie cœur du réseau, on peut relativement bien prioriser les appels. Dans la partie radio, aujourd'hui, il faudra attendre des versions ultérieures des différents logiciels que l'on peut mettre sur les différents équipements pour pouvoir prioriser.

Donc tous les opérateurs, même si on le leur demandait, ne sont pas capables aujourd'hui de le faire, à l'exception de l'un d'entre eux que vous avez rencontré, et qui peut probablement aller plus loin que les autres.

Pour ce qui concerne notre point de vue sur la situation actuelle, nous – quand je dis "nous", je parle du Centre de crise et de l'IBPT – avons reçu plusieurs demandes relatives à la privatisation d'appels. Il y a ce que l'on appelle les numéros classiques. Ainsi par exemple, le 1771 doit-il ou non être prioritaire? La question peut se poser pour d'autres numéros. Ainsi, par exemple, l'Agence nucléaire pourrait vouloir que son numéro soit prioritaire. On se retrouve donc rapidement confronté à la question de savoir quels sont les numéros qui doivent être prioritaires. Je l'ai déjà dit, mais je veux être sûr que les choses soient claires, d'un point de vue technique, tous les opérateurs ne sont pas en mesure de le faire. Par ailleurs, cela peut être priorisé au niveau radio, au niveau cœur, voire les deux en fonction des capacités techniques. Enfin, il faut définir les numéros en question et les ressources ne sont pas illimitées. Pourquoi? Parce que d'après les spécifications que nous connaissons aujourd'hui – cela va évoluer puisque d'autres technologies vont être mises en place – il y a un nombre maximum de numéros prioritaires qui peuvent être implémentés.

À notre connaissance – et ce n'est pas l'IBPT qui gère ces listes –, il y a beaucoup de demandes et cela nécessitera probablement – si je peux me permettre d'utiliser ce terme, monsieur le président – un arbitrage entre les différentes instances politiques pour définir quels sont les numéros qui doivent être prioritaires et pour qui.

D'un point de vue technique, cela offre naturellement des avantages. Je rappelle que la priorisation des numéros sur l'appelant ou l'appelé comprend deux parties. Il y a la priorité que l'on donne à l'appel sortant de l'utilisateur comme le 112. Dans ce cas, on fait directement de la place au numéro concerné. Et il y a la priorité sur la destination. Il faudra donc bien définir ce que sont les appels prioritaires et dans quel sens. Autrement dit, il faudra bien regarder les deux parties. L'objectif est de faire l'exercice complètement, ce qui

implique l'élaboration d'un certain nombre de textes qui viendront décrire cela.

Pour ce qui concerne les recommandations, sur la base de notre analyse, il faudrait que la priorisation des numéros soit la plus stable possible dans le temps tout en permettant un certain nombre d'adaptations en fonction des événements. Si nous avons globalement un certain nombre d'utilisateurs qui sont identifiés comme étant des utilisateurs prioritaires, il faut aussi pouvoir, en fonction des événements, par exemple si l'événement est très localisé, introduire le numéro du bourgmestre comme prioritaire, au moins à titre temporaire. Nous avons discuté avec les opérateurs à ce sujet. Cela devrait, en tout cas, être possible pour certains d'entre eux. Je n'ai pas dit que cela est déjà possible, mais que cela devrait être possible. Nous sommes occupés à étudier les possibilités en la matière.

En conclusion, il y a encore du travail et des arbitrages seront nécessaires.

Willy Demeyer (PS): Monsieur Hamande, il est de votre responsabilité de formuler des recommandations et des avis. Avez-vous déjà été sollicité par rapport à l'organisation de plans d'urgence? Vous nous dites: on peut prioriser un bourgmestre. Il s'agit là d'un plan d'urgence communal. C'est un exemple. Avez-vous d'autres exemples?

Par ailleurs, certains collègues commissaires ont émis, sur base d'une situation que nous avons évoquée, situation similaire à ma question, l'idée que, finalement, les numéros 100 et 101 pourraient être traités comme le 112, et s'interrogeaient sur la "discrimination" qui est faite. Qu'en pensez-vous?

Jack Hamande: C'est un débat continu où, à plusieurs reprises, l'Institut, depuis un certain temps, a émis des recommandations. Sur base des éléments du 22 mars, on travaille avec les opérateurs pour essayer de concrétiser, je dirais, les limitations techniques ou les opportunités, et dans quel délai on pourrait éventuellement résoudre la problématique des appels prioritaires, en rappelant encore une fois qu'aujourd'hui, ce n'est pas possible pour tous les opérateurs. D'ailleurs, dans la ligne du temps, vous pouvez le voir, nous avons demandé notamment à Mobistar ou à d'autres: "Pouvez-vous prioriser?". Ils ont dit: "Pas possible." Donc ce n'est pas toujours possible. On va continuer à y travailler.

Par rapport à la priorité du 100 et 101 de la même manière que le 112, plusieurs choses. Premièrement, pour rappel, il y a un standard international qui fait que le 112 a été normalisé. Deuxièmement, il faut se rappeler qu'il y a eu une époque où on s'est posé la question si on avait, compte tenu de l'environnement technique existant, la possibilité de prioriser le 100 et le 101 comme le 112. Cela aurait eu comme conséquence, si mon information est exacte, que le routage des appels n'aurait pas pu être différencié. Cela veut dire concrètement: si vous appelez le 100 ou le 101, les appels seraient arrivés au même endroit que le 112 et c'est le 112 qui aurait dû répertorier. Ce qui veut donc dire, si vous avez un événement comme le 22, que tous les appels arrivent et que l'on n'est pas en mesure de différencier les destinations, que l'on a alors une congestion majeure.

Il convient de poser les questions qui concernent l'avancement et les discussions à mes collègues du SPF Intérieur.

De **voorzitter**: Wie leidt, wie coördineert vanuit de regering deze werkzaamheden? De minister van Binnenlandse Zaken? De minister van Telecommunicatie? Samen?

Jack Hamande: C'est une collaboration. L'IBPT intervient comme expert technique, mais c'est principalement au niveau, si mon information est exacte, de l'Intérieur. Centre de crise et Intérieur.

Willy Demeyer (PS): Par rapport au plan d'urgence, vous n'avez jamais été sollicité pour donner un avis technique quant aux priorités à opérer.

Jack Hamande: Je n'ai peut-être pas été clair.

Si, nous avons été sollicités pour remettre des avis dans le passé, depuis très longtemps. Nous collaborons à différentes initiatives comme experts techniques pour pouvoir éventuellement évaluer les impacts sur les réseaux, pour différents projets qui sont liés notamment aux services d'urgence.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, comme ce matin, notre excellente collègue Mme Onkelinx a émis la proposition qu'on entende aussi les ministres-présidents, ce qui est une excellente proposition. Comme nous avons cet après-midi le débat sur les communications, nous avons eu la curiosité de voir ce qu'il s'était passé en Flandre et en Wallonie. Le débat est focalisé sur Bruxelles puisque c'est là qu'ont eu lieu les attentats. À notre connaissance, les réseaux en Flandre et en Wallonie des opérateurs mobiles n'ont guère été saturés, sauf peut-être Proximus étant donné les éléments qui nous ont été apportés tout à l'heure et les difficultés auxquelles ils ont fait face.

Je vous pose la question pour être certain de comprendre tous ces aspects techniques. S'il y a eu des difficultés en Wallonie et en Flandre, est-ce dû au système appelant-appelé, sur lequel vous avez insisté tout à l'heure. En Wallonie, dans une ville tout à fait normale comme Mons, on veut savoir ce qu'il se passait à Bruxelles, on prend contact avec Bruxelles. Est-ce parce qu'on va vers Bruxelles qu'il y a cette difficulté cette journée-là ou est-ce tout différent?

Je voulais vous poser une deuxième question mais vous y avez déjà amplement répondu en répondant à notre collègue Verherstraeten. Après les réponses que vous avez apportées, on peut conclure que les normes à Bruxelles ont joué un rôle dans les difficultés qu'ont rencontrées les opérateurs mobiles dont vous avez la charge ou la surveillance.

Jack Hamande: Par rapport à la première question, les chiffres que nous avons fournis, c'est une image nationale. Donc, on ne peut pas vous donner les relations entre, par exemple, Mons, Charleroi vers Bruxelles, etc. À ce stade-ci, on peut vous donner, sur la base des informations que l'on a, une montée en charge globale du réseau national. Il faut savoir que nous voyons les choses d'un point de vue réseau comme étant des zones distinctes. Cela veut dire: Mons, Charleroi, Namur, Anvers, Gand, etc., alors que, d'un point de vue réseau, il y a ce que l'on appelle l'agrégation. Cela veut dire que des équipements sont installés dans le cœur du réseau des différents opérateurs et sont interconnectés pour gérer l'ensemble des télécommunications sur le territoire.

Lorsque vous avez une montée en charge, les congestions qui ont été enregistrées sont à deux niveaux. Le premier niveau, ce sont des congestions dites "d'accès". Cela veut dire particulièrement Maelbeek, Zaventem et autres. Sur la plupart des réseaux radio à forte concentration, même dans les zones qui ne sont pas affectées le 22 mars, si vous avez une forte concentration d'utilisateurs qui souhaitent, par exemple, parler à un proche ("Est-ce que tu es bien arrivé? Est-ce que tu es sorti?"), vous avez une augmentation de l'utilisation du réseau radio qui crée une congestion au niveau de l'accès, quel que soit l'endroit où vous soyez. Cela dépend naturellement de critères, c'est-à-dire que cela dépend de la concentration des utilisateurs à cet endroit-là – et ce n'est pas lié à une Région en particulier.

En ce qui concerne le cœur du réseau, là, effectivement, en fonction des architectures, chaque opérateur n'a pas exactement la même configuration du réseau. Donc, attention aux généralités! En fonction de ces configurations et des relations qui peuvent s'établir entre les réseaux, il peut y avoir ce que l'on appelle des "routes", par exemple Bruxelles-Anvers, qui sont plus congestionnées que d'autres. Pourquoi? Parce que c'est lié à l'architecture du réseau. Aujourd'hui, nous n'avons pas étudié ces relations en particulier. Nous savons qu'au niveau de Bruxelles et sa périphérie, il y a une montée en charge – c'est pour cela qu'on a attiré votre attention dans les chiffres qui ont été mis à disposition – et que cette congestion est liée à différents facteurs tels que je les ai exposés. Mais, donc, ce n'est pas nécessairement un effet isolé ou lié à Bruxelles. On peut aussi avoir des congestions à Anvers ou Gand qui sont liées au phénomène, mais par rapport à l'utilisation que font les utilisateurs du réseau.

J'en viens à la deuxième partie: les normes.

Nous devons encore étudier les choses indépendamment. Comme je l'ai dit, l'IBPT a remis un avis le 15 février 2013, qui est disponible sur notre site web en ce qui concerne l'importance de revoir les normes à Bruxelles.

En effet, si nous gardions le réseau au même niveau, c'est-à-dire sans ajouter d'antennes et en gardant les équipements existants et si on avait activé les modules de transmission radio et d'émissions, pour autant qu'on ait pu le faire dans les délais, puisqu'un opérateur ne peut pas le faire de la même manière qu'un autre, on aurait pu augmenter la capacité de 20 à 30 %. La question est de savoir si 20 ou 30 % auraient été

suffisants.

L'IBPT a deux rôles: analyser la situation actuelle et la situation prospective. Notre situation prospective et la recommandation que nous faisons et celle que nous avons faite en 2013 restent essentiellement identiques, c'est-à-dire qu'il faut continuer à étudier les normes, et particulièrement celles de Bruxelles, en vue de futurs déploiements de réseaux tels que les réseaux dits 5G, puisque cela va requérir une pénétration *indoor* plus importante. Il nous faut les bonnes normes pour le faire. Il nous faut des sites. L'acquisition de sites est une vraie problématique. Il nous faut des permis, qui soient délivrés dans les délais et probablement revoir la manière dont on mesure et fixe les normes.

Je serai prudent quant à dire que les normes ce jour-là auraient solutionné tout le problème, puisque nous étions dans des circonstances exceptionnelles.

De **voorzitter**: Zijn er nog vragen? Niemand?

In dat geval, wil ik de heer Hamande bedanken voor zijn getuigenis. Ik wens u nog een prettige namiddag.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Lodewijk De Witte, provinciegouverneur van Vlaams-Brabant.

Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Lodewijk De Witte, gouverneur de la province du Brabant flamand.

De **voorzitter**: Welkom, mijnheer de gouverneur.

Het is niet zo lang geleden dat wij elkaar gezien hebben, maar ik ben toch verplicht u volgende formule opnieuw voor te lezen en uit te nodigen de eed af te leggen.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Tenslotte, wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Lodewijk De Witte legt de eed af.

Mijnheer de gouverneur, voortgaande op uw vorige getuigenis hebben de commissarissen nog een aantal keer vergaderd. Er zijn een aantal aspecten blijven hangen waarover we nog geen volledige duidelijkheid hebben gekregen. De commissarissen kunnen dat straks individueel verduidelijken. Ik wil in een korte inleiding even de punten meegeven waarmee ikzelf en de commissie nog een beetje worstelen.

U zei in uw getuigenis dat er eigenlijk geen specifiek plan is voor situaties van terrorisme, zoals wij nu meegemaakt hebben op de luchthaven. Dat is heel vaak teruggekomen in alle andere getuigenissen, die na u zijn gevolgd.

Telkenmale opnieuw bleek dat specifiek de dimensie terrorisme, zoals wij dat nu beleefd hebben ook in ons land, eigenlijk in de bestaande plannen niet of onvoldoende aanwezig is. Men zei wel dat de bestaande plannen wel gefunctioneerd hebben tot op zekere hoogte. Men zei ook dat men hier en daar wel geanticipeerd heeft op een en ander na Parijs. Parijs was onder meer een wake-upcall waarop sommigen zijn beginnen te broeden. Wij zien ook dat na 22 maart uiteraard verschillende diensten en instanties bezig zijn met het een en ander uit te werken, maar dat is, zoals u weet, post factum.

In verband met die nood om rekening houden met terrorisme in de verschillende plannen is de heer Engels aan het woord geweest, de heer Baert heeft daarover ook een aantal dingen verklaard. Met andere woorden, de vraag die de commissie natuurlijk bezighoudt, is de volgende. Moeten niet alle noodplannen in ons land beter inspelen op de verschillende mogelijke terreurdreigingen?

Ik heb het dan ook specifiek, ik denk dat ik de vraag gesteld heb, over de verhoging van de dreiging. Op een bepaald ogenblik heeft het OCAD beslist om het terreurniveau op te trekken van 3 naar 4. Dan was ook de vraag welke specifieke maatregelen daaraan verbonden zijn. Wij hebben vandaag bijvoorbeeld de vertegenwoordiger van ASTRID gehoord. Hij zei dat zij niet rechtstreeks in kennis zijn gesteld van het feit dat de aanslagen hadden plaatsgehad, dat het Crisiscentrum hun dat niet gecommuniceerd heeft, laat staan dat men zou ingegaan zijn op welke maatregelen van toepassing zijn in een zekere noodplanning, rekening houdend met de verhoging van niveau 3 naar niveau 4. Daarop zouden wij met u nog even willen ingaan.

U hebt ook aan de commissie een chronologie van de verschillende disciplines en de interne evaluatie beloofd. U zei dat u werkte aan die interne evaluatie, waarvan akte. Er werd ook verschillende keren aangedrongen om een tijdlijn te krijgen. U zei dat u dat nadien aan de commissie zou bezorgen. Wat bij de commissie leeft, is niet de vrees, maar wij willen niet wachten tot iedereen voor zich zijn interne evaluatie heeft gefinaliseerd.

Wij denken dat onze commissie een uniek momentum kan zijn om samen met de regeringen en de diverse niveaus in ons land te komen tot goede conclusies. Het kan niet zijn dat ieder een beetje op zijn eigen terrein bezig is en na een aantal maanden communiceert aan ons welke lessen zij individueel hebben getrokken. Dat is een tweede punt.

Een derde knelpunt dat wij hier hebben ervaren, lijkt mij het feit te zijn dat er tussen de verschillende noodcentrales soms geen of onvoldoende wisselwerking, communicatie of interactie bestaat. Ik verklaar mij nader. De noodcentrale van Brussel is een bevoegdheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De andere vallen onder de bevoegdheid van het federale niveau.

Er is door verschillende actoren verwezen naar het feit dat daar onvoldoende interactie was, wat ertoe heeft geleid – ik geef u alleen maar dit voorbeeld – dat gekwetste mensen werden getransporteerd naar toch wel verder gelegen ziekenhuizen, terwijl wij te horen kregen dat er in bepaalde Brusselse ziekenhuizen een onderbenutting was. Saint-Luc is bijvoorbeeld herhaaldelijk gevallen. Wij hebben allemaal gezien dat sommige mensen tot in Antwerpen, Stuyvenberg en Bonheiden werden getransporteerd. Ook daar zijn een aantal vragen bij gesteld. Over de specifieke situatie van die verschillende voogdij over de noodcentrales waren er bij de commissieleden eigenlijk nog wat vragen.

De heer Van Hecke – ik zou hem onrecht aandoen, mocht ik hem niet noemen – heeft verwezen naar een specifieke bijlage die op dat ogenblik nog niet voorhanden was. Mijn lijstje is niet-limitatief, maar als u met mijn inleiding misschien al een eerste aanzet kan geven, dan zouden wij naar goede gewoonte de commissie daarna vragen laten stellen.

Lodewijk De Witte: Mijnheer de voorzitter, ik zal zo goed als mogelijk proberen een antwoord te geven op de verschillende vragen, die u mij hebt voorgelegd.

Ik heb u naar waarheid of waarheidsgetrouw gemeld dat wij tot de voorbije maanden niet in een bijzonder specifiek noodplan hadden voorzien en eigenlijk daarover ook niet van gedachten hadden gewisseld. Wij waren niet van oordeel dat men een bijzonder specifiek noodplan voor terreur zou maken.

Wij hebben een algemeen noodplan, waarover verschillende opvattingen kunnen zijn. Men kan de opvatting hebben dat men zo veel mogelijk precieze situaties in precieze noodplannen moet gieten. Men kan ook de opvatting hebben dat men beter een algemeen noodplan behoudt, om te vermijden dat er een te grote hoeveelheid diverse handleidingen en instructies zou ontstaan, die voor de diensten op het terrein niet te memoriseren en heel moeilijk toe te passen is.

Dat zijn twee strekkingen. Het is niet helemaal de ene strekking, maar het is ook niet helemaal de andere strekking. Wij hebben immers een aantal bijzondere noodplannen, net omdat wij denken dat het daarbij om situaties gaat waarin men wel iets moet kunnen doen.

Wij hebben op een bepaald ogenblik ervoor gekozen een bijzonder noodplan voor het station van Leuven te maken. Een van de inspiraties daarbij was dat wij in het buitenland hebben gemerkt dat stations en openbare vervoersknooppunten extra gevoelig zijn. Zoals u misschien weet, is Leuven het vierde grootste station van

België. Het is dus een groot knooppunt.

Wij hebben dat plan gemaakt voor een noodsituatie in het station van Leuven. Die situatie had echter ook een brand kunnen zijn. Dat had ook een ongeval kunnen zijn, zoals wij in Wetteren hebben meegemaakt met een chemische trein.. Of dat had ook een terreuraanslag kunnen zijn.

De inspiratie om dat plan voor Leuven te maken, was de gevoeligheid van een spoorwegstation, ook voor mogelijke aanslagen. Het klopt echter dat wij, wanneer wij een dergelijk bijzonder noodplan maken, eigenlijk uitgaan van de vraag op welke manier wij hulp moeten verstrekken aan de slachtoffers, ongeacht de oorzaak van de ramp met slachtoffers, doden en gewonden tot gevolg.

Dat was tot nu toe de opvatting. Dat is ook de reden waarom wij voor de luchthaven altijd een speciaal noodplan hebben gemaakt. Dat was natuurlijk wegens de gevoeligheid voor een crash maar ook wegens een mogelijke aanslag. Die overweging was heel duidelijk aanwezig. Ook daarvoor hebben wij echter de maatregelen voorgeschreven.

Wat doe je op het vlak van verkeersbegeleiding? Wat doe je op het vlak van afscherming? Wat doe je op het vlak van hulpverlening? Ongeacht of het nu gaat om een crash of een brand in het luchthavengebouw, zoals wij dat internationaal al hebben meegemaakt, met veel slachtoffers. Of een aanslag, zoals in dit geval.

U weet ook dat terreur in diverse vormen kan bestaan. In dit geval ging het om bomaanslagen. In Parijs hebben wij mitrailleurvuur meegemaakt. Er zijn ook situaties denkbaar met brandstichting, of chemische aanslagen, zoals die zich ooit in Japan hebben voorgedaan. Dat is de reden waarom wij dat tot nu toe als standpunt hadden.

Ik heb er de vorige keer op gewezen dat wij deze algemene noodplannen een aantal keren hebben ingeoefend. Met het speciale idee: wat als wij ons noodplan moeten toepassen na een aanslag met terroristisch karakter? Ik heb u gewezen op de oefening die wij gedaan hebben in december.

Ik meen dat ik vorige keer heb vermeld, maar dat weet ik niet meer 100 % zeker, dat er in 2004 een oefening geweest is van parket en politie, met als hypothese een terroristische gijzeling op de luchthaven van Zaventem. Dat was een oefening waar ik als provinciegouverneur niet bij betrokken was, een oefening van het federaal parket en van de centrale diensten van de federale politie. Hoe ga je om met een gijzeling?

Wat ik vorige keer vergeten heb te vermelden, dat geef ik toe, is dat er in 1998 of 1999 een oefening was, met inzet en alles, over: wat als in de omgeving van de NAVO-site een aanslag met terroristisch karakter zou gebeuren? Die oefening hebben wij ooit, in 1998 of 1999, gedaan. Wij hebben het dus wel een aantal keren ingeoefend. Maar inderdaad, tot nu toe was de keuze dat niet te doen.

Ondertussen is aan mij en mijn collega's-gouverneurs door de regering gevraagd bijzondere noodplannen op te stellen voor het geval van een terroristische aanslag. Ik meen dat die brief bij ons is toegekomen na de vorige commissie, maar vóór vandaag. Goed, wij zullen dat vanzelfsprekend doen. De conclusie is getrokken dat het toch opportuun is dat te doen. Wij zullen het dus sowieso doen. Wij zullen het opstellen. Dat kan ik u hierover zeggen.

Over de verhoging van dreigingsniveau 3 naar 4, die door het OCAD werd aangegeven in de loop van die voormiddag, heb ik u vorige keer verklaard dat vóór 9 uur is afgesproken dat de opvolging van de terreurdreiging zou gebeuren door het Nationaal Crisiscentrum en door het Nationaal Crisiscomité, omdat er een nationale fase was uitgeroepen.

Ik meen dat het ook duidelijk was, uit de omstandigheden, dat de maatregelen die moesten worden genomen op het vlak van bijkomende bescherming tegen terreur, maatregelen waren die niet specifiek voor Vlaams-Brabant konden of moesten zijn. Eerlijk gezegd, men kon die voormiddag niet weten of een mogelijk volgend incident in Brussel of Vlaams-Brabant zou plaatsvinden. Wij wisten op dat ogenblik niet dat de betrokken terroristische cel dezelfde cel was die in Brussel was gevestigd.

In principe kon het een terroristische cel zijn die elders was gevestigd. Na de aanslag van Zaventem kon men niet weten of het een terroristische cel was die haar basis in Brussel had, zoals ondertussen is gebleken. Dat

had ook elders kunnen zijn.

Wat OCAD altijd vertelt, en beter kan uitleggen dan ik, is: wij schatten het dreigingsniveau in; de te nemen maatregelen moeten beoordeeld worden door de betrokken overheden, zijnde de minister van Binnenlandse Zaken, het Nationaal Crisiscentrum, de minister van Justitie eventueel.

Die zeggen dat dit op dat ogenblik ook is gebeurd. In het nationaal crisiscentrum is een reeks maatregelen afgesproken. De scherpe controles aan de landsgrenzen zijn daar helemaal afgesproken. Er zijn afspraken gemaakt of er zijn contacten geweest met scholen, met de vraag om in de eerste uren na de aanslagen de kinderen niet buiten te laten en buitenschoolse activiteiten niet te laten plaatsvinden. Er is een aantal maatregelen afgesproken.

Het OCAD herhaalt telkens – en ik denk dat dit wel terecht is – dat niet elke dreiging van niveau 3 of niveau 4...Ik bedoel daarmee, als je nu op een bepaald ogenblik niveau 2, niveau 3 of niveau 4 hebt, dat daaruit geen vast stramien aan maatregelen volgt omdat uw bedreiging van andere aard kan zijn. Je kan een bedreiging hebben in het verleden die van niveau 3 wordt – ik zeg maar iets – omdat er in Europa zoals we een aantal jaren geleden hebben meegemaakt aanslagen zijn van bijvoorbeeld Animal Liberation Front en dat soort zaken. Dan heb je natuurlijk een ander soort maatregelen nodig dan wanneer je dreigingen hebt van terreurorganisaties zoals ISIS.

Dus ik denk dat je daar moeilijk een vast stramien kunt vastleggen: wanneer je stapt naar dreiging 3 treedt dat stramien automatisch in werking. Dus de vraag van ASTRID of de opmerking van ASTRID wat er dan in werking moest treden, dit volgt niet uit het afkondigen – denk ik maar dat is wat ik toch ook altijd hoor verklaren door het OCAD – van een dreiging van niveau 2 of niveau 3 of niveau 4. Dat volgt uit die afkondiging die zegt dat er wel een reëel gevaar is gekoppeld aan welk soort bedreiging en welk soort gevaar is er en wat moeten we hier in deze omstandigheden dus doen. Vermits dat in de loop van de voormiddag is afgekondigd denk ik dat op dat ogenblik het nationaal crisiscomité een aantal maatregelen heeft uitgevaardigd en dat denk ik met hen moet besproken worden hoe dat is gelopen.

Er was inderdaad een vraag naar de tijdlijn. Er was toen ook door mij aangegeven dat die tijdlijn eigenlijk een samenstel is van een hele reeks diensten die elk voor zich bijhouden wat zij hebben genoteerd. Dat gaat over vanzelfsprekend de hulpcentrale 100, dat gaat ook over de brandweer, de civiele bescherming en het leger en zo verder. Ik heb die tijdlijnen nu allemaal verzameld in brute toestand, in de toestand zoals ik ze heb gekregen, zonder daar wijzigingen of wat dan ook aan aan te brengen. Ik heb daar dus wel een globale tijdlijn van gemaakt, maar dat is een samenvatting van al de bestaande. Dus ik bezorg u hier de tijdlijnen zoals ze aan mij zijn bezorgd, met een ineenschuiven van die tijdlijnen tot één globale tijdlijn. Ik kan u die hier nalaten. Als daar vragen over zijn kan ik proberen daar nog iets over te zeggen. Het is een uitgebreid document maar dan kan ik daar rap in zoeken om daar nog een of andere toelichting over te geven. In elk geval is dat ter beschikking van de commissie.

Een tweede zaak die gevraagd is vorige keer was het geheel van de noodplannen. Ik heb die ook allemaal gebundeld. Het gaat dus over het algemeen nood- en interventieplan voor de provincie Vlaams-Brabant, het bijzonder nood- en interventieplan voor de luchthaven, het bijzonder nood- en interventieplan voor – wat ik vorige keer heb vermeld – de Diabolo en dan een soort specificatie van het algemeen nood- en interventieplan voor het geval dat er zich ergens in Vlaams-Brabant een luchtvaartongeval zou voordoen. Hierbij is de vraag gesteld door uw secretariaat of dat allemaal volledig openbaar is of niet. Ik heb dat met mijn medewerkers besproken. Wat wij zouden vragen – maar wij kunnen dat enkel vragen – of wat wij willen meegeven is dat de noodplannen als dusdanig openbare documenten zijn, die dus openbaar zijn. Wat wij denken is dat het niet aangewezen is dat al de bijlagen die ik eraan toegevoegd heb publiek zouden worden gemaakt omdat die bijlagen soms toch nogal in detail aangeven wat een bepaalde dienst moet doen. Het lijkt ons niet aangewezen dat dit zomaar publiek wordt gemaakt.

Het is vanzelfsprekend ter beschikking van de commissie, maar als u zich straks afvraagt wat u in het verslag opneemt, dan zou ik u durven vragen om die bijlagen niet mee op te nemen, maar de noodplannen als dusdanig zijn, denk ik, geen documenten die aan de openbaarheid moeten worden onttrokken.

Wat de evaluaties betreft, vrees ik dat ik u zal moeten ontgoochelen. Ik heb vandaag nog geen documenten binnengekregen van de verschillende disciplines. Ik heb hen er vorige vrijdag nog aan herinnerd dat ik in de

loop van deze week, dus ten laatste tegen komende vrijdag, wil beschikken over de monodisciplinaire evaluaties om te kunnen overgaan tot de multidisciplinaire evaluatie. Ik heb ze niet. Ik kan u dus ook niet bezorgen wat ik niet heb. Ik denk ook dat zij op dit ogenblik nog niet klaar zijn bij de monodisciplinaire verantwoordelijken. Ik heb dat vandaag niet meer bij ieder van hen bevestigd, maar ik denk dat zij op dit ogenblik nog niet beschikbaar zijn. Ik heb ze in elk geval nog niet gekregen. Ik zou ze krijgen en op basis daarvan heb ik u altijd ... Ik heb u de vorige keer proberen te zeggen dat wij denken dat een overleg en een vorm van confrontatie tussen... Wanneer het puur gaat over de interne werking van een discipline, zal het zijn wat het is. Wanneer het gaat over het samenspel tussen de politie en de medische diensten en tussen de brandweer en de medische diensten en de politie, dan zal het sowieso nodig zijn — dat zullen wij sowieso doen — om daarover met elkaar te overleggen om te zien hoe de multidisciplinaire samenwerking heeft gefunctioneerd.

Wat de noodcentrales betreft, heeft men mij in het verleden al een paar keer gezegd dat het goed is — maar daarvoor moet u de specialisten ondervragen — dat er plannen zijn om de diverse noodcentrales van de provincies... Na wat men mij heeft uitgelegd heb ik begrepen dat dat niet zozeer lag aan het feit dat dat bij het ene of het andere overheidsniveau zat, de federale overheid of de Brusselse, maar wel aan de communicatieapparatuur waarmee wordt gewerkt. Er zou een informaticaprogramma in voorbereiding zijn, waardoor de communicatie tussen de verschillende noodcentrales, die dus in elke provincie en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaan, en de uitwisseling van informatie zouden verbeteren. Dat had ik de jongste maanden gehoord, eigenlijk ook al voor de aanslag van 22 maart. Ik kan mij inbeelden dat dat misschien versnelt na de aanslagen van 22 maart.

Wat betreft uw vraag naar het transport van gewonde slachtoffers naar verderaf gelegen hospitalen, voor zover ik daarop nu zicht heb en dat die dag ook heb meegemaakt, is dat toen een bewuste beslissing geweest. Men heeft die slachtoffers van de vooruitgeschoven medische post in eerste instantie voor een groot deel getransporteerd naar het Militair Hospitaal in Neder-over-Heembeek en van daaruit verder verspreid naar andere ziekenhuizen. Dat was voor een deel afhankelijk van het type verwondingen, bijvoorbeeld brandwonden naar Stuivenberg en verwondingen aan de ogen naar Gasthuisberg in Leuven, waar men blijkbaar — zo heb ik die dag gehoord — een grotere specialisatie in heeft.

Het klopt dat men bewust heeft gezegd — dat staat ook in de tijdlijn — niet af te voeren naar ziekenhuizen in Brussel wegens de bijkomende aanslag in Maalbeek en omdat men die ziekenhuizen daar heeft willen vrijwaren. Achteraf is inderdaad gebleken dat niet elk ziekenhuis in Brussel zijn volle capaciteit heeft moeten aanwenden voor het opvangen van gewonden. Ik denk niet dat dit zozeer een communicatieprobleem is geweest, maar wel een keuze die men heeft gemaakt. Men heeft uitdrukkelijk gekozen voor ziekenhuizen buiten Brussel. Zoals u weet, is in alle medische interventieplannen voorzien welke ziekenhuizen kunnen worden aangesproken bij een groot aantal gewonden. Er waren er nu veel, maar er kunnen er in theorie nog meer zijn. Die plannen zijn voorzien, niet voor 100 of 120 gewonden, maar zelfs voor 200, 300 of 400. Dus dan gaat men sowieso de andere ziekenhuizen aanspreken. Hier heeft men die de keuze gemaakt, vermits die andere ziekenhuizen met zekerheid beschikbaar zijn en vermits wij niet met zekerheid wisten wat de nood in de Brusselse ziekenhuizen zou zijn.

Achteraf kan men daarover vragen stellen, maar op dat ogenblik heeft men die keuze gemaakt. Ik denk niet dat die keuze lag aan een vorm van onvoldoende communicatie, maar dat het een inschatting was van wat men in die situatie het beste kon doen.

Ik denk dat ik daarmee op de meeste van uw vragen heb geantwoord.

De **voorzitter**: Ik wil nog een paar vragen toevoegen want een aantal zaken blijft mij toch bezighouden.

Wat dat laatste betreft, u zegt dat de bom in Maalbeek ondertussen ontploft was en de keuze gemaakt is om vanuit Zaventem niet naar Brusselse ziekenhuizen te transporteren, maar verder weg, om die ziekenhuizen niet te belasten. Het is toch wel belangrijk om te weten of die keuze gemaakt werd in overleg met een instantie die zicht had op de mate waarin die Brusselse capaciteit aangesproken was. Mensen die op het terrein actief waren op het vlak van medische hulpverlening hebben gezegd dat de instructie was om Brussel te vermijden, hoewel ze op dat moment wisten dat bijvoorbeeld Sint-Lucas nog steeds heel wat capaciteit bood.

Is het een keuze die gemaakt is omdat men er op een bepaald ogenblik vanuit gegaan is dat de capaciteit in het gedrang zou komen? Of is er wel degelijk een wisselwerking geweest waarbij slachtoffers hoe dan ook naar de dichtstbijzijnde Brusselse ziekenhuizen werden gebracht, tot we met kennis van zaken konden zeggen dat er een saturatiepunt bereikt was? Ons lijkt het dat de keuze werd gemaakt voor ziekenhuizen die verder weg gelegen waren en dat men eigenlijk niet precies wist welke capaciteit er nog in de Brusselse ziekenhuizen voor handen was.

Een tweede punt dat de commissie heeft beziggehouden is wie het commando over de politie had, ook op Zaventem. We hebben een lid van de luchtvaartpolitie gehoord en hem de vraag gesteld hoe hij opereert in een bredere context. We hebben de lokale politie, de federale politie, de gerechtelijke politie, de militairen, enzovoort. Op een bepaald moment staat er een geheel van manschappen ter beschikking, waarvoor een eenheid van commando noodzakelijk is op de luchthaven van Zaventem zelf. Wat die vraag betreft, blijven we ook nog op onze honger zitten.

Tenslotte, bevredigt de ontbrekende terreurdimensie mij niet helemaal. Hulpverleners, ambulanciers, dokters en brandweerlui verklaarden al dat ze zich absoluut niet veilig voelden. Dat kon misschien ook niet anders, gelet op de gegeven omstandigheden.

Het type aanslag was voor ons land totaal nieuw, maar hebben we in de laatste twee jaar in Europa toch ook meegemaakt. Men kan niet alles voorkomen, maar men kan toch anticiperen en plannen uitrollen die rekening houden met een terreurdimensie. U zegt dat die beslissing nu genomen is en dat zo'n plan nu zal opgesteld worden, maar dat is een antwoord dat nog steeds vragen blijft oproepen, niet enkel voor u, maar voor alle instanties die tot dan geen rekening hadden gehouden met die dimensie. Dat blijft de indruk geven dat het onheil eerst moet gebeuren alvorens men er iets aan wil doen.

Ik stel voor dat de commissieleden die het woord wensen te nemen dat doen, of gaat u eerst nog even op deze punten ingaan?

Lodewijk De Witte: Ik was even aan het zoeken waar in de tijdlijn die melding staat dat er beslist wordt om geen slachtoffers af te voeren naar Brusselse ziekenhuizen. Ik vind dat niet onmiddellijk terug. U ziet dat het uitgebreid is. De werking is zo dat er op het medische vlak minstens drie sleutelspelers zijn. De eerste is de zogenaamde Dir-Med, de directeur van de medische diensten op de plaats van de aanslag zelf. In het bijzonder noodplan voor de luchthaven is afgesproken dat dit een urgentiegeneesheer is van het Militair Hospitaal in Neder-Over-Heembeek. De tweede is de federale gezondheidsinspecteur, die aanwezig is in het coördinatiecomité. Ik denk dat ik dat de vorige keer ook heb vermeld.

Voor deze vraag, namelijk wie sturen wij naar wie, dat wordt niet in eerste instantie beslist in het coördinatiecomité. Dit gaat volgens het medisch interventieplan. Dat wordt beslist bij de noodcentrale 100, waar op die ochtend de verantwoordelijke voor de medische tak van de noodcentrale 100, die ook een urgentiegeneesheer is onmiddellijk naartoe gegaan is. Hij heeft daaruit mee de beslissingen aangestuurd wat te doen met de slachtoffers. Daar is de inschatting gemaakt om ze best niet naar de Brusselse ziekenhuizen te sturen.

Eerlijk gezegd, ik denk echt niet dat op er dat vlak enig probleem is geweest voor een eventueel minder goede behandeling van een gewonde, omdat met betrekking tot die gewonden op dat ogenblik, na de vooruitgeschoven medische post – het is mijn inschatting, maar ik ben natuurlijk geen medicus – en na het eerste onderbrengen in het ziekenhuis van Neder-Over-Heembeek perfect kon geoordeeld worden of zij die verplaatsing naar bijvoorbeeld Stuivenberg konden maken. Men heeft die keuze gemaakt, uit een vorm van zekerheid, omdat die ziekenhuizen zeker ter beschikking waren. Over die van Brussel kon een vraag bestaan, omdat wij natuurlijk in de voormiddag zijn. Pas tijdens de middag is in het Nationaal Crisiscomité de vraag gesteld in welke mate er nog een verdere bedreiging van een bijkomende aanslag was.

Wij hebben toen ook gevraagd wat de internationale ervaringen ons daaromtrent leren, welke de tijdspannes zijn tussen aanslag 1 en aanslag 2, - er zijn twee aanslagen geweest -, maar het hadden ook aanslag 3 of aanslag 4 kunnen worden, zoals in andere plaatsen is geweest. Die vraag hebben wij na de middag gesteld, tussen 13.00 en 14.00 uur, maar dat zal meer precies blijken uit het logboek van het Nationaal Crisiscomité. Gelet op vergelijkbare gebeurtenissen in buitenlandse steden, werden de tijdspannes tussen de aanslagen aldaar nog eens nagegaan en er werd vastgesteld dat de tijdspanne zelden langer dan een uur tot anderhalf

uur is. De tweede aanslag vond kort na 09.00 uur plaats en het was op dat moment ongeveer 13.00 uur. Wij oordeelden dan ook dat wij niet meer hoefden uit te gaan van de dreiging van een bijkomende aanslag.

Ik wil u er wel op wijzen dat zowel in Zaventem als in Brussel het ene alarm na het andere werd gegeven, bijvoorbeeld over een bijkomende bom op Brucargo, die er nooit is geweest, een bijkomende bom tegenover de rijkswachtkazerne in Etterbeek, een man met een kalasjnikov op een groene motor aan het Zuidstation, enzovoort. We werkten dus niet in een situatie van kalmte en rust. Er werden voortdurend bijkomende signalen doorgegeven, bijvoorbeeld na meldingen van burgers, over mogelijk nieuwe bedreigingen.

Wij hielden met die bedreigingen wel rekening. Daarom hebben wij geoordeeld dat de ziekenhuizen in Brussel best niet bijkomend zouden worden belast, ook omdat er voldoende garantie was voor een goede behandeling van de slachtoffers door hen te transporteren naar verschillende ziekenhuizen. Die beoordeling gebeurt door de medische regulator, de verantwoordelijke van de medische tak van de 100-centrale, die dat mee aanstuurt en aangeeft wat volgens hem het beste is.

Zo is het gelopen. Achteraf kunnen we weliswaar discussiëren over de vraag of een en ander niet anders had moeten verlopen, maar ik deel u mee hoe het verlopen is.

Het tweede element is de verantwoordelijkheid op de luchthaven en dat staat ook met zoveel woorden in het BNIP. Er is een verantwoordelijke nodig voor het geheel aan politiediensten. Net zoals er een DirMed is voor de medische diensten, is er ook een DirPol voor de politie. De verantwoordelijke DirPol is een officier van de luchthavenpolitie. Dat staat zo in ons noodplan. De officier van de luchthavenpolitie moest de coördinatie dus op zich nemen. Daarover kan ik getuigen voor zover ik dat heb meegemaakt, want ik ben pas om 16.00 uur in Zaventem toegekomen. In het coördinatiecomité wordt de politie vertegenwoordigd door de DirCo, de directeur-coördinator op provinciaal niveau, maar er is bijna voortdurend een vertegenwoordiger van de luchthavenpolitie in het coördinatiecomité aanwezig geweest die een actief interveniërende rol speelde, omdat hij heel duidelijk met zijn diensten in contact stond, van waaruit hij informatie bekendmaakte. De luchthavenpolitie heeft, voor zover ik dat kon beoordelen binnen het coördinatiecomité, haar rol helemaal opgenomen. Of dat ook op het terrein gebeurde, zal moeten blijken uit de rapporten die wij daarover krijgen.

Het derde punt is de beoordeling van de vraag of er een specifiek bijzonder nood- en interventieplan, een BNIP, nodig was voor terreur. Ik kan daarover eigenlijk alleen herhalen wat ik al gezegd heb. We kunnen achteraf zeggen dat we het vooraf anders hadden moeten bedenken. Ik kan nu slechts zeggen dat wij het vooraf niet anders hebben bedacht. Ik weet het niet zeker, maar ik denk niet dat er in andere provincies bijzondere noodplannen, specifiek met het oog op enig terreurfeit, opgesteld zijn, maar misschien bestaat het wel in een of andere provincie.

Wettelijk gezien moet elke provincie over een algemeen nood- en interventieplan beschikken. Als gouverneurs bepalen wij zelf waarvoor wij bijzondere nood- en interventieplannen maken. Ik heb in die zin geen keuze voor een BNIP-terreur gemaakt, dus dat is mijn verantwoordelijkheid. Ik weet niet in welke mate collega-gouverneurs wel een terreurnoodplan hebben opgesteld.

Wij kunnen ook de instructie krijgen om een bepaald noodplan op te stellen. Nu hebben wij zo'n instructie gekregen en wij zullen die zeker opvolgen.

De **voorzitter**: De collega's De Roover, Van Hecke, Onkelinx, Van Cauter, Delpérée en Verherstraeten vragen het woord.

Peter De Roover (N-VA): Mijnheer de voorzitter, mijnheer de gouverneur, zowel vorige keer als deze keer blijven er wat onduidelijkheden. Die zijn ook gevoed door het nogal indrukwekkende rapport van kapitein Opstal, wachtofficier post Zaventem, die, als ik mij niet vergis, in eerste instantie is opgetreden als DIR-BW, later adjunct en daarna terug DIR-BW, op 22 maart in Zaventem. Hij heeft daar iets opgemerkt, maar het is ook uit andere getuigenissen gebleken dat er in Zaventem toch wat onduidelijkheden waren over de verantwoordelijkheden.

U zegt: de luchtvaartpolitie was of is volgens het protocol de DIR-POL. Over wie ging het dan specifiek? Maar wie was of wie had, in de loop van de voormiddag, de uiteindelijke coördinerende rol van de DIR CP-OPS want dat is mij eigenlijk nog niet duidelijk? U bent op een bepaald ogenblik op de hoogte gebracht van de

gebeurtenissen. Hebt u zich er toen van vergewist of er en wie de coördinatie in handen had? Het blijkt uit getuigenissen van mensen ter plekke dat daarover onduidelijkheden waren en dat dit aanleiding heeft gegeven tot misschien wel misverstanden en tot misschien wel een gebrek aan coördinatie. Terwijl in de bepalingen en de KB's daaromtrent toch vanzelfsprekend veel aandacht aan besteed wordt. Indien die er niet is, wordt er wat dat betreft ook een rol toegewezen aan de "bevoegde overheid". In deze bent u dat.

Mijn tweede vraag. Ik denk dat u daar een antwoord op kunt verlenen, want daar is vorige week wat misverstand over gerezen.

Wanneer wij van het gemeentelijke naar het provinciale en/of naar het nationale niveau gaan – en ik heb begrepen voor Zaventem dat er geen gemeentelijk niveau is omdat het over een aantal gemeenten gaat en wij dus direct op het provinciale niveau zitten wanneer er is mis loopt... Indien die overheveling gebeurt – u mag mij verbeteren –, zou het de dienst 112 zijn, die daarover communiceert, terwijl het niet die dienst zou zijn die bijvoorbeeld – Maalbeek valt niet binnen uw terrein – over de sluiting van de metro of eventueel over de sluiting van een luchthaven moet communiceren. Die beslissing wordt elders gecommuniceerd. Wie communiceert daarover? Wie geeft ter zake inlichtingen?

Dat is mijn eerste vraag, namelijk over de aanstelling van een algemene coördinerende verantwoordelijke bij brandweer en/of politie, indien het incident bijvoorbeeld terreur gerelateerd is.

Een tweede vraag gaat over de communicatie van de dienst 112.

Lodewijk De Witte: Mijnheer De Roover, ik begrijp heel goed dat u die vraag over een CP-OPS en over de directeur van de CP-OPS stelt. Dat zijn vragen die wij ons tijdens de voorbereiding van de evaluatie die wij aan het maken zijn, ook al hebben gesteld en die wij ons gezamenlijk met de verschillende diensten verder zullen stellen.

Ik heb u de vorige keer uitgelegd en toegelicht dat er in de praktijk een soort versmelting is geweest van het operationeel coördinatiecomité in de lokalen van het crisiscentrum van Zaventem met de CP-OPS. De verschillende verantwoordelijken hebben daar gecoördineerd.

Voor zover ik daar nu een zicht op heb, is er daarnaast inderdaad geen CP-OPS geweest.

Ik heb u uitgelegd dat wij daarover zeker ten gronde zullen moeten discussiëren. Er zijn aan dat gegeven een aantal aspecten, waarover wij het de vorige keer al hebben gehad. Ten eerste, er is de vraag van de algemene situatie van een CP-OPS. Gewoonlijk brengt men daarvoor bijvoorbeeld een van de specifieke voertuigen, met name van de Civiele Bescherming, aan, die de communicatiemiddelen in zich bergt en waarbij er een soort vergadertafeltje in die camion is, om toe te laten dat de CP-OPS vergadert.

Het lijkt mij daarbij duidelijk dat het in de specifieke situatie van een incident in het luchthavengebouw veel efficiënter en meer aangewezen is om sowieso in de lokalen van het crisiscentrum te vergaderen, aangezien zij op een paar honderd meter van de plaats van het luchthavengebouw liggen.

Ik heb zo'n vrachtwagen weten staan in Buizingen. Die stond even ver verwijderd van de plaats van het treinongeluk als nu de lokalen van het crisiscentrum.

De vraag die men zich terecht kan stellen, is of het wenselijk was dat men die verschillende puur operationele mensen, de DIRMED, de DIRPOL enzovoort, zich wat vermengden met het operationele coördinatiecomité. Dat is een vraag die u nu stelt en waarvan ik goed begrijp dat u ze stelt.

Heeft dat een impact gehad op het goede beheer van de ramp of niet? Dat is ook een terechte vraag. Die gaan wij helemaal moeten doorspreken met de betrokkenen. Dan zullen wij dan de meningen van de verschillende betrokkenen kunnen geven. De onderzoekscommissie zal daaruit dan conclusies kunnen trekken. Ik ga dus niet verduiken dat er daar een punt is, waarover men zich vragen kan stellen en wellicht moet stellen. Vorige keer heb ik aangegeven dat er geoordeeld is dat die twee zaken best samen verliepen. Is dat helemaal conform het BNIP? Neen. Want daar staat in dat er een afzonderlijke CP-OPS moet zijn.

Peter De Roover (N-VA): Voor alle duidelijkheid, want het is een vraag die ik mij stel en velen met mij. De

vraag is natuurlijk of ze toen gesteld is. Ik begrijp uit uw antwoord dat de vraag toen niet gesteld werd. Uit het laatste wat u zegt, begrijp ik dat er hier geen draaiboekprobleem was, want eigenlijk was dat voorzien, zit dat in het draaiboek. Maar op dat ogenblik hebben mensen er zich niet van vergewist of er een algemeen coördinerend iemand was. Wie had die vraag op dat ogenblik moeten stellen?

Lodewijk De Witte: Wij hebben vastgesteld dat er een coördinatie gebeurde in de lokalen van het crisiscentrum, dat er ook meteen, reeds om 08.10 uur of zelfs voor 08.10 uur, beslissingen zijn genomen of zelfs nog buiten die vergadering die dan reeds kon plaatshebben, zoals enkele die u aanhaalde, bijvoorbeeld het sluiten van de luchthaven. Dat werd toen beslist en is verder in dat overleg aangenomen.

Wij hebben vastgesteld dat de verschillende operationele verantwoordelijken zo snel mogelijk zijn samengekomen in de lokalen van het crisiscentrum en daar een overleg hebben gevoerd. Is dan nog de vraag gesteld of er daarnaast nog een bijkomende CP-OPS diende te zijn? Op basis van de documenten die ik nu heb, denk ik niet dat die vraag daar gesteld is. Wij zijn ervan uitgegaan dat de coördinatie daar gebeurt, met een reeks diensten, specifiek van de luchthaven en de openbare hulp- of veiligheidsdiensten. Wij hebben gezegd dat wij de verdere coördinatie daar zouden laten verlopen. Is dat helemaal in overeenstemming met het noodplan, zoals – u noemt dat het draaiboek –het is voorgeschreven? Neen.

Peter De Roover (N-VA): U hebt niet geantwoord op de vraag wie die vraag dan had moeten stellen, want als dat voorzien is, dan heeft iemand het toch nagelaten?

Lodewijk De Witte: Er is daarin voorzien, zoals er in een hele reeks automatismen is voorzien, zonder dat automatismen effectief worden gecontroleerd. Dat is een van de automatismen voorzien in een noodplan. Er wordt van uitgegaan dat die automatismen spelen.

Wat de tweede vraag betreft, ik weet natuurlijk heel goed hoe de verwittiging in de provinciale fase gebeurt. Voor de luchthaven gebeurt die op twee manieren: een automatisch oproepsysteem van de luchthaven zelf, waarbij zij ook hun interne diensten enzovoort verwittigen, en de verwittiging door ofwel de 112 ofwel de 101, afhankelijk van de beschikbaarheid – in dit geval hebben wij de 101 gevraagd om die verwittiging te doen, omdat de 112 veel drukker bezet was – van de leden van het provinciale coördinatiecomité.

De bijeenroeping in een nationale fase gebeurt door de nationale overheid, door het nationale crisiscentrum. Het gaat dan niet om een of andere provincie of 112. Het nationale crisiscentrum staat in voor de verwittiging van iedereen die moet worden verwittigd bij een nationale fase. Het nationale crisiscentrum moet u dus kunnen antwoorden op de vraag hoe zij dat hebben gedaan.

Laurette Onkelinx (PS): Dans la foulée, lors de votre audition du 9 mai dernier, monsieur le gouverneur, vous nous avez effectivement dit que vous aviez eu une conversation avec le centre de crise ou le ministre de l'Intérieur, et vous dites ceci:

“Tien minuten eerder was er bij mij sprake van tien gewonden en bij een eerste contact met Binnenlandse Zaken was er sprake van tien tot twintig doden, waarop ik de vraag heb gesteld of men de nationale fase zou uitroepen”.

Il y a donc une conversation et vous vous dites, tiens, est-ce qu'il ne faut pas passer en phase 4 parce que, dites-vous, il y a quand même un nombre de victimes extrêmement important, et par ailleurs, parce qu'il faut la phase nationale pour prendre des mesures qui vont bien au-delà du territoire de la province. C'est ce que vous dites. Quand vous parlez de phase 4, de niveau 4, je vais poser la question et vous répondrez. C'est soit la phase 4 du plan d'urgence prévue dans l'arrêté royal de 2003 qui fait en sorte que c'est le ministre de l'Intérieur qui reprend, vous en avez parlé, la coordination de l'ensemble du plan d'urgence pour les secours, ou alors c'est le niveau 4 de la menace, qui est encore autre chose avec l'Ocam, et pour lequel alors il y a des mesures de sécurité qui permettent justement de fermer des frontières, ou que sais-je. Vous allez me redire très, très clairement ce que vous proposez à 08 h 20: est-ce la phase 4, est-ce le niveau 4? Que vous répond le ministre de l'Intérieur et quand?

Deuxièmement, il me semble que le haut fonctionnaire bruxellois, M. Clément, nous a dit qu'à un moment donné il a pris contact avec vous pour vous demander si vous aviez besoin d'aide. Est-ce que c'est avec vous ou avec quelqu'un de votre office, est-ce que vous êtes au courant de cela? Ce serait intéressant de

savoir. Est-ce que, en règle générale, les autres provinces se sont mises à votre disposition pour apporter de l'aide éventuelle en fonction de la situation très particulière que vous avez vécue?

Troisièmement, je voudrais que vous me précisiez à quel moment les trains vers Zaventem ont été stoppés et par qui. Pouvez-vous me le dire ou pas?

Mon collègue posera une question sur l'arrêté de 2016 mais j'aimerais déjà une réponse à mes trois questions.

Lodewijk De Witte: À la première question, je n'ai pas parlé de la phase 4 du niveau de menace. J'ai clairement parlé de la phase communale, provinciale et nationale. Sincèrement, nous parlons toujours entre nous des phases communale, provinciale et nationale sauf effectivement la première phase dans laquelle plusieurs services se coordonnent en tant que services sans intervention d'un comité de coordination. La phase communale est la phase 2, la phase provinciale est la phase 3 et donc, logiquement, la phase nationale est la phase 4.

Ce n'est pas connecté au niveau de menace également chiffré selon les stades 2, 3 et 4. Dans ce cas, ils n'ont rien à voir avec les niveaux communal, provincial et national. Le niveau de menace 2 peut être général pour l'ensemble du pays. Par hasard, ce sont les mêmes chiffres mais les deux concepts sont bien distincts.

Laurette Onkelinx (PS): Dans les deux raisons pour lesquelles vous demandez de passer en phase 4, il y a le nombre de victimes ainsi que la possibilité de prendre des mesures comme, par exemple, la fermeture des frontières qui, généralement, est une décision qui peut être prise lorsque le niveau de la menace, cette fois-ci, souvent le nécessite.

D'autant plus que tout à l'heure, vous disiez que "si on n'a pas amené les victimes vers les hôpitaux bruxellois, c'est parce que l'on avait un peu peur qu'un autre événement se déroule sur le territoire bruxellois." Je suppose que par "événement", vous entendez un "attentat". On a l'impression qu'on confond, qu'il y a des interactions, ou qu'on réfléchit aux deux en même temps, je n'en sais rien, à savoir qu'il y a un événement très grave nécessitant qu'on organise les services de secours et le plan d'urgence au niveau Centre de crise fédéral phase 4 - arrêté de 2003 – et qu'au même moment, on se demande s'il n'y a pas là des attentats qui pourraient se multiplier dans d'autres provinces et pourquoi pas à Bruxelles. Est-ce qu'il n'y a pas lieu de prendre des mesures qui soient aussi des mesures de sécurité à côté du plan d'urgence?

Lodewijk De Witte: L'appréciation, si on en reste à une phase opérationnelle. ... Laissons un peu de côté cela.

Si on en reste à une phase communale ou provinciale ou nationale, cela dépend d'un certain nombre d'éléments. Un des éléments, c'est le nombre de victimes. Parce que c'est très difficile à savoir exactement. On voit des gens couchés par terre. Sont-ils morts ou blessés? C'est un élément de l'appréciation. Un deuxième élément, c'est l'impact psychologique, voire politique d'un attentat terroriste. Il est différent de celui d'un accident de train, même très grave. Un troisième élément pourrait être, notamment entre une commune et une province, la mesure dans laquelle la commune est à même de bien gérer une telle phase. Je m'imagine qu'un incident identique peut parfaitement être géré par une grande ville alors que le bourgmestre d'une petite commune va peut-être plutôt demander au gouverneur. Faisons une phase provinciale et prenez la coordination en main. Troisième élément et dernier élément: est-ce que dans un attentat terroriste, il faudra envisager des mesures qui n'ont rien à voir, à mon avis, avec une menace de niveau 3 ou 4? Mais les faits peuvent inviter à envisager un certain nombre de mesures qui ne peuvent être gérées d'une bonne façon au niveau national. J'ai cité des exemples comme la fermeture des frontières qui est en fait une vigilance et un contrôle consistant aux frontières – les frontières n'ont pas été fermées.

Moi, lorsque j'ai eu le premier contact avec le niveau national, je me suis posé tout de suite la question "dans le cadre d'un attentat terroriste, est-ce qu'on fera une phase provinciale ou une phase nationale?" Je vous ai dit tout simplement la dernière fois qu'il y a peu d'automatisme à déclencher une phase nationale parce que, si je ne me trompe pas, c'est la première fois qu'on a dû le faire.

Je m'imagine qu'on le ferait encore plus vite et plus facilement lorsqu'on l'a déjà fait deux ou trois fois que si c'est la première fois puisque c'était la première fois. On m'a tout de suite répondu: "on va en statuer, on va

en parler ici avec ceux qui étaient déjà sur place au centre de crise, on vous fera savoir quoi". Comme je vous l'ai dit, de mémoire vers 08 h 45, on m'a téléphoné et on m'a dit: "voilà, on va faire une phase nationale pour tout ce qui est l'aspect terroriste et pour les secours, on continuera à les gérer au niveau du comité de coordination provincial".

À mon avis, il faut bien faire la distinction entre cette phase nationale et cette menace de niveau 4. Je pense d'ailleurs que cette menace passe au niveau 4, je ne sais pas exactement à quelle heure. Il faudra consulter le timing du comité national mais c'est intervenu un peu plus tard. Ce n'est pas intervenu avant 09 h 00. Je n'en suis pas certain. Je n'ai pas les données, ni le timing du centre national. Je n'en dispose pas. Moi, je pense que c'est intervenu un peu plus tard. Dès lors, les deux décisions ne se tiennent pas tout à fait.

Pour ce qui concerne les interventions des autres provinces, il est prévu tout d'abord ce que nous avons développé au sein du département de l'Intérieur mais pour le besoin de diverses provinces, c'est ce qu'on appelle un *log book*. Nous l'avons développé à Anvers, chez moi puis dans d'autres provinces. Dans le comité des coordinations, on y note un certain nombre de décisions. Tous les services opérationnels peuvent suivre ce qui a été décidé. Il ne faut donc plus avertir tout le monde. On continue à avertir ceux qui sont directement concernés. On les contacte, ce que l'on ne fait pas avec ceux qui ne sont pas directement concernés. Par exemple, les décisions de déplacer les victimes vers d'autres hôpitaux que les bruxellois, tout le monde peut en prendre connaissance puisque c'est décidé et noté. Les autres provinces sont capables de suivre les décisions prises via ce *log book*. Ce faisant, il ne faut pas les avertir tout le temps de ce que nous faisons.

Par ailleurs – il s'agit ici d'un élément extrêmement important –, dans le cadre du MIP (medisch interventieplan) ou le PIM (plan d'intervention médical), diverses provinces ont immédiatement été mobilisées, comme, par exemple, la province du Hainaut et la province d'Anvers pour amener un certain nombre d'ambulances à un point de rendez-vous pour qu'elles se tiennent prêtes à porter secours. Cela s'est fait suite à l'élaboration du PIM.

Comme cela vous a été expliqué, il y a un maxi MIP qui a été instauré par la Santé publique pour pouvoir gérer des situations avec beaucoup de victimes. C'est dans ce cadre que des renforts d'autres provinces se tiennent prêts ou viennent en appui.

Pour les services de police, c'est exactement la même chose. On peut demander l'intervention d'agents d'autres zones, si nécessaire. Dans la situation spécifique de Zaventem, la première zone limitrophe HerKo qui n'est pas une très grande zone a immédiatement envoyé seize agents de police afin qu'ils se tiennent prêts à intervenir, si nécessaire. Donc, à part la demande d'aide, beaucoup d'aides sont apportées spontanément en se déplaçant vers les points de rendez-vous qui ont été prévus. On m'a fait savoir qu'au niveau de la police, un grand nombre de policiers étaient prêts à apporter leur contribution à la gestion de la situation et attendaient des instructions.

Pour ce qui concerne les renforts, je pense donc pouvoir dire que nous avons pu profiter de beaucoup d'aide organisée, autrement dit demandée par la centrale 112 et de renforts en provenance d'autres provinces. En effet, lorsqu'une zone s'amène en tant que renfort, elle le fait savoir au CIC. Chaque patrouille de police lui annonce ses déplacements. Le CIC sait donc parfaitement quelles sont les zones locales qui se sont déplacées pour porter secours.

Je n'ai pas connaissance que nous avons demandé le renfort, par exemple des villes de Gand ou Anvers. On n'a pas jugé en avoir besoin.

Laurette Onkelinx (PS): Les trains!

Lodewijk De Witte: Ce que je peux vous dire, c'est que mon frère aîné était dans la gare prenant son ticket pour le train et a entendu l'explosion. Les gens ont été évacués de la gare de l'aéroport et le train n'est pas parti.

Laurette Onkelinx (PS): Oui, mais vers Zaventem?

Lodewijk De Witte: La décision de fermer l'aéroport a été prise très rapidement, dans les dix minutes ou le

quart d'heure, et la fermeture de l'aéroport incluait la fermeture de toutes les lignes de train qui y passaient. On savait que les trains ne roulaient plus vers Zaventem. Cette décision n'est pas intervenue dans le chef d'une coordination provinciale ou d'une coordination nationale, parce que cela avait été décidé par ceux qui pouvaient le faire, notamment les autorités de l'aéroport, de la même façon qu'elles ont immédiatement décidé de la fermeture de l'aéroport.

En principe, dans une situation générale, si l'aéroport estime qu'il peut continuer à fonctionner et si la coordination provinciale estime que non, celle-ci peut toujours décider que l'aéroport sera fermé, même si BAC (*Brussels Airport Company*) estime que ce n'est pas nécessaire. Dans ce cas-ci, ils ont décidé tout de suite de fermer l'aéroport et les trains ne sont plus passés. La SNCB a, sans aucun doute, appris la situation et fait le nécessaire pour que les trains ne passent plus par l'aéroport.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de gouverneur, met betrekking tot de vraag van de regering om een specifieke noodplanning te maken voor terrorisme.

Is er een verschil, bijvoorbeeld wat uw situatie betrof en deze van uw alter ego in Brussel, waar u eigenlijk al een noodplan had opgericht van onderuit, provinciaal, terwijl dit in Brussel van bovenaf was? Op het ogenblik waarop de Brusselse dienstdoende gouverneur werd gevat, was er eigenlijk al een nationaal plan. Dat is een fundamenteel verschil. Wat is de zin of de meerwaarde van een provinciaal plan terro, eens er een federaal plan is opgesteld of eens de federale crisiscel is samengesteld en deze eigenlijk de coördinatie verzorgt? Is de rol van provinciaal dan niet louter secundair en louter uitvoering geven aan instructies, of is dat meer?

Lodewijk De Witte: Ik zal nog eens proberen.

Wij hadden/hebben vandaag een algemeen noodplan of bijzondere noodplannen voor bepaalde situaties en plaatsen. Wij hebben een oefening gedaan hoe wij dat zouden toepassen indien er een terroristische aanslag zou zijn. Wat men ons nu vraagt, zijn eigenlijk de vragen hoe wij dat algemeen noodplan of bijzonder noodplan gaan toepassen, om dat dan uit te schrijven onder de vorm van een bijzonder noodplan. Ik denk inderdaad niet dat wij daarin maatregelen kunnen voorzien zoals het sluiten van alle scholen in België; dat blijft de nationale fase en de nationale beschikkingen. Het kan wel de vraag zijn, zoals onder anderen de voorzitter naar verwees, hoe de hulpdiensten zich gedragen bij het binnengaan van een plaats waar een bom is ontploft? Is dat anders dan bij het binnengaan van een andere plaats? Dat zijn geen gemakkelijke vragen. Dat zijn geen gemakkelijke vragen. Zoals in Zaventem, daar was veel volk in het luchthavengebouw.

Hoe doet men dat? Aan de ene kant is er inderdaad een probleem van veiligheid. Er is een gulden regel bij elke hulpdienst die zegt, bijvoorbeeld bij brandbestrijding: breng uw eigen leven niet in gevaar omwille van. Dat geldt voor politie, voor brandweer enzovoort. Aan de andere kant, als men in een situatie zou komen zoals in Zaventem, waar passagiers, mensen die daar werken in een coffee shop, volop bezig zijn met hulpverlening omdat zij daar zijn, en alle hulpverleners zeggen: wij blijven buiten... dat zijn moeilijke vragen. Eigenlijk is dat het soort vragen waarvan de regering nu zegt: schrijf dat nu eens uit in een bijzonder nood- en interventieplan. Dat is de zin daarvan op het vlak van hoe treden politiediensten op. Wij hebben vaste perimeters. In welke afscherming is er normaal voorzien? Er is een perimeter van zoveel. Moet de perimeter anders zijn of niet anders zijn in geval van een terroristische aanslag?

Servais Verherstraeten (CD&V): Wie heeft de leiding? Is dat het federale niveau of zit dat nog voor een stuk bij u? Welke verantwoordelijkheid hebt u in dat geval?

Lodewijk De Witte: In dit geval is beslist om een nationale fase uit te roepen voor alles wat te maken heeft met het beheren en beheersen van de terroristische dreiging. Zij hebben gevraagd dat het provinciale niveau verder instaat voor de coördinatie van de hulpverlening. Voor de aspecten van de hulpverlening zou dat provinciaal zijn gebleven. De appreciatie wordt achteraf gemaakt. Sommigen en ook de regering heeft gezegd dat zij menen dat het beter is om een uitgeschreven nood- en interventieplan te hebben voor terrorisme. Wij gaan daarmee zo snel mogelijk aan de slag. Wij hebben de brief een paar dagen geleden gekregen. Het KB zou relatief snel kunnen verschijnen, zoals ons werd aangekondigd.

De voorzitter: Het is goed om op een bepaald ogenblik te beslissen, los van de verklaringen van de getuigen waar de commissie op een later ogenblik zeker nog op terug moet komen.

Laten wij duidelijk zijn, bij de uitrol van de verschillende plannen is in de hoofden van sommigen blijkbaar verwarring geweest. In Zaventem begint men de facto onmiddellijk met een provinciale uitrol. Als men switcht van het provinciaal naar het federaal niveau, verzekert de federale overheid de coördinatie van de verschillende noodplannen, terwijl dat op het provinciaal niveau door de gouverneur gebeurt. De uitrol van de bestaande algemene en bijzondere nood- en interventieplannen verschuift van het provinciaal naar het federaal niveau.

Op hetzelfde ogenblik beslist het OCAD — en dat is geen politieke beslissing — om een veralgemeend dreigingsniveau 4 toe te passen op het hele grondgebied van het koninkrijk. In heel België is op dat moment niveau 4 van kracht. Dan rijst de essentiële vraag welke operationele maatregelen daaraan worden gelinkt. Dat is opnieuw het crisiscentrum.

Het federaal niveau en dus het crisiscentrum is bevoegd voor de rampenbestrijding en tegelijk zegt het OCAD dat heel België bedreigd wordt op het hoogste niveau, niveau 4. Op de vraag welke maatregelen daaraan zijn verbonden, kan de gouverneur uiteraard niet antwoorden. Dat is een zaak van de federale overheid. Over de vraag of de noodplannen in voldoende mate rekening houden met de dimensie terreur is al lang gepraat. De opdracht is gegeven om de notie terrorisme erin op te nemen.

De vraag is in welke mate er een correlatie tussen de uitrol van de verschillende noodplannen bestaat en wat de gouverneurs, de burgemeesters en de andere overheden moet verbinden aan een veralgemeend dreigingsniveau 4? Dat is een crisiscentrum. Wij moeten weten wat op dat ogenblik de interactie tussen beide is. Ik geef dat maar even mee want anders lopen de discussies voortdurend naast elkaar.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de gouverneur, ik blijf toch een beetje op mijn honger zitten, al een tijdje en langzaamaan ook letterlijk.

Lodewijk De Witte: Aan dat laatste kan ik niets doen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Dat weet ik en dat neem ik u ook niet kwalijk.

Vorige week heb ik u een vraag gesteld over het bijzondere nood- en interventieplan, meer bepaald over bijlage 17. U zei toen dat u die bijlage niet bij had en dat u ons die informatie later zou bezorgen. De voorzitter heeft u daarnet opnieuw herinnerd aan die vraag, maar u hebt er niet op geantwoord.

Ik stel mijn vraag dus opnieuw.

Wij hebben een noodplan gekregen voor Zaventem, met een bijlage 17. Dat is alleszins het geval voor het document dat wij gekregen hebben. Ik weet niet of u het ondertussen gezien heeft, maar die bijlage 17 is een excellijst met als titel *most critical contingencies*. Die lijst bestaat uit 50 specifieke mogelijke crisissituaties: brand in een gebouw, bomalarm in een vliegtuig enzovoort. De tweede kolom draagt als titel “activering plan”. Bij “brand in gebouw” staat er bijvoorbeeld bij “BNIP boek 3” en bij “vliegtuig in moeilijkheden” “BNIP boek 1”. Dat zijn zaken die wij gelezen hebben. Boek 1 wordt gebruikt in geval van technische problemen, boek 2 bij een crash en boek 3 bij alle andere incidenten die losstaan van vliegtuigen.

In die lijst van 50 incidenten die zich kunnen voordoen, staat ook “terroristische aanslag”. Daarbij staat echter geen verwijzing naar boek 1, 2 of 3 maar naar OPS, *operational contingency plan*. Zo staat dat in die lijst. Mijn vraag is hoe ik die bijlage moet begrijpen. Bij 35 risico's wordt verwezen naar een *operational contingency plan*, bij 14 risico's naar een BNIP en 1 keer wordt verwezen naar de bevoegde federale overheidsdienst. Het document dateert van 2011. Wij hadden in 2011 afgesproken om voor terroristische aanslagen een specifiek plan op te maken, zoals wij ook een *contingency plan* hebben voor het Ebolavirus, voor een treinongeval of de vogelgriep. Is er een specifiek *contingency plan* gemaakt? Hoe moet ik dit schema anders begrijpen?

Lodewijk De Witte: Ik heb u de vorige keer gezegd dat ik zou informeren naar die bijlage 17. Dat heb ik ook gedaan. Er is contact opgenomen met de verantwoordelijke van de luchthaven, de contingencymanager. Zo heet hij. Dat zal dan ook wel te maken hebben met uw contingencyplannen.

Hij zei dat die bijlage 17 van de luchthavenbeheerder komt en daarbinnen dan de contingency manager,

waarbij wij dan alle mogelijkheden hebben overlopen. Daarom verwijs ik ook naar de vogelgriep enzovoort. Daarbij zitten de interne instructies, de werkregels van de luchthaven, waarnaar wordt verwezen.

Ofwel kunnen die werkregels zijn: terugvallen op het BNIP, waar u vermeldt dat dat inderdaad gebeurt. Ofwel: naar contingency plans, wat puur interne maatregelen zijn, die de luchthaven neemt.

Ik lees u voor wat er uit het contact met de betrokkene is gekomen. Ik heb dat hier mee als document, ook ondertekend door mij om u als antwoord te dienen: "In antwoord op de vraag van de parlementaire onderzoekscommissie betreffende bijlage 17 van het BNIP Luchthaven kan ik u meedelen dat de bijlage 17 ter info werd bijgevoegd en interne werkingsregels van en voor de luchthaven betreffen. De contingency manager van Brussels Airport Company is van oordeel dat de bijlage in de toekomstige herziening van het BNIP best wordt weggelaten om eventuele verwarring te vermijden".

Dat is zijn oordeel. "Ik ben het eens met deze werkwijze", schrijf ik daarbij. Na overleg met mijn noodplanambtenaar dachten wij: aangezien het inderdaad de pure interne werkingsregels zijn die zij als luchthavenbeheer nemen. Het is interessant om te vernemen, maar die contingency plans zitten daar dan niet meer als bijlage in, maar blijkbaar hebben zij een aantal interne werkingsregels.

Wat kan ik vaststellen in dat verband? Het is enige wat ik daarover in de tijdlijn terugvind, is dat men op een bepaald moment zegt: het evacuatieplan van het luchthavengebouw is in gang gezet, conform de werkingsregels. Dat contingency plan zegt blijkbaar: hoe evacueren wij het luchthavengebouw in dit soort omstandigheden. Ik lees dan op een bepaald ogenblik in de tijdlijn dat dat ook zo gelanceerd is.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de gouverneur, begrijp ik het dan goed dat die bijlage geen bijlage is bij het BNIP, maar een bijlage waar u geen kennis van heeft?

Lodewijk De Witte: Jawel, jawel, een bijlage die beschouwd wordt als een bijlage ter informatie van de andere partners.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Begrijp ik goed dat blijkbaar volgens de informatie die opgevraagd is door de gouverneur er binnen de luchthaven een contingency plan bestaat voor verschillende risico's en incidenten waaronder een contingency plan voor terroristische aanslagen?

Lodewijk De Witte: Daar ga ik van uit.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik denk, voorzitter, dat we dat plan moeten opvragen bij Brussels Airport Company, want klaarblijkelijk moet het bestaan, want het staat in een plan van 2011. Iedereen heeft ons altijd verteld dat er geen specifieke plannen zijn voor terrorisme.

Lodewijk De Witte: Ik heb gezegd dat wij geen noodplan voor terrorisme hebben. Ik heb dat ook niet.

De **voorzitter**: Maar de luchthaven wel.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik vind het dan raar dat men in die brief zegt dat was eigenlijk ter info en weet je wat, in het vervolg zouden we dat er beter niet bij stoppen. Ja maar, sorry, als wij aan het bekijken zijn, hoe zijn wij als maatschappij georganiseerd en we zien dat er een contingency plan is voor terrorisme, dan vind ik dat relevant. En er is er ook een voor ebola en dat kan ook relevant zijn. Of voor de vogelgriep of voor een brand enzovoort. Het is goed dat we dat weten. En dan zegt men oei oei, de parlementaire onderzoekscommissie heeft dat gezien en ze stellen daar vragen over. In het vervolg gaan we die bijlage daar niet meer bij stoppen. Allez. Het zijn uw woorden niet, hé.

Lodewijk De Witte: Luister, u geeft nu een wending aan dat antwoord dat een onderzoekscommissie dat niet zou mogen weten.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik interpreteer.

Lodewijk De Witte: Ja, u interpreteert. U mag dat want anders zou ik u dat ook niet allemaal zo vertellen, wat de ideeën zijn...

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Neen maar we hebben het u gevraagd.

Lodewijk De Witte: Vanzelfsprekend. Dus zeg ik het u ook helemaal zoals het is. Alleen wordt aangegeven van...

Dus wat wordt gezegd door de betrokkene is dat dit tot verwarring kan leiden over het statuut van zo'n... Is dat nu een onderdeel van het BNIP of niet? Daarom zegt hij misschien zou men het er best niet bijnemen. Maar het is... Want anders zou ik het u allemaal niet... Enfin, ik zou het u sowieso vertellen vermits ik hier met overtuiging een eed heb afgelegd om het allemaal te vertellen en omdat ik het sowieso voornemens was. Ik probeer ook dat voor de andere vragen, ook al liggen die soms wat moeilijk, ik probeer het zo duidelijk mogelijk te stellen zoals het is verlopen.

De **voorzitter:** Ik doe niet aan interpretatie, maar ik mag wel de vaststelling maken dat waar de overheid in haar nood- en interventieplannen die dimensie tot op heden niet heeft ingecalculeerd, het bedrijf in kwestie dat wel heeft gedaan en wel degelijk beschikt over een aanpak inzake concreet hier in dit geval dreiging terreur. Dat is geen interpretatie, dat is een vaststelling.

Lodewijk De Witte: Wat iedere voor een kritieke situatie vatbare instelling moet hebben, een rusthuis of een ziekenhuis, een station of een gevangenis, een Sevesobedrijf, enzovoort, zijn interne plannen en werkingsregels. Ieder moet kijken wat voor zich de mogelijke bedreigingen zijn. Blijkbaar heeft men voor de luchthaven de hypothese wel degelijk ook uitgesplitst in vele mogelijke hypothesen. Dat is een werkwijze die wij, zoals ik u heb uitgelegd, niet hebben gevolgd voor de nood- en interventieplannen. Voor de eigen interne werking hebben zij die blijkbaar wel degelijk gevolgd. Dat is wat ik met u vaststel.

De **voorzitter:** C'est une constatation.

Ik heb nog de heer Delpérée genoteerd, en de heer D'Haese.

Francis Delpérée (cdH): Monsieur le président, je voudrais revenir sur le choix des hôpitaux, bruxellois et non bruxellois. Cette question, monsieur le gouverneur, est liée au problème du timing: le choix de l'hôpital et le moment où ce choix intervient. Là, vous restez un peu dans le vague. Vous nous dites que, d'abord, les blessés ont été emmenés à Neder-over-Heembeek.

Lodewijk De Witte: Oui, mais pas nécessairement tous. Après, il y a le poste médical avancé. Et c'est là que le Dir-Med décide sur la base du plan d'intervention médicale, éventuellement en concertation avec les régulateurs et responsables dont je vous ai parlé, d'où il les envoie. Il en a envoyé un bon nombre à Neder-over-Heembeek, qui par après ont parfois été envoyés à d'autres hôpitaux.

Francis Delpérée (cdH): Je voudrais savoir à quel moment ce dispatching s'est fait. Si cela s'est fait à 8 h 15 du matin, il s'agit d'un attentat qui a eu lieu dans une province. Mais, si vous dites que le dispatching s'est fait plus tard, quand on a commencé à soigner, à déceler les blessures, etc., on n'est plus à 8 h 15 du matin, mais au moins une heure plus tard et, à ce moment-là, l'attentat à Maelbeek a eu lieu. Et on est en phase fédérale. Alors je ne comprends pas pourquoi, quand on est en phase fédérale, on refait une distinction entre ceux qu'on envoie dans les hôpitaux bruxellois et ceux qu'on envoie dans les hôpitaux hors de Bruxelles.

Il y a pour moi une incohérence. À 8 h 45, on est en phase fédérale. Il ne faut pas être psychologue – vous avez utilisé le mot psychologie tout à l'heure –, il ne faut pas être un homme politique, il ne faut pas être un haut fonctionnaire, il ne faut pas être un médecin, pour se rendre compte que ce n'est plus un problème lié à une province. Voilà ma question.

Lodewijk De Witte: Tout d'abord, en cas de catastrophe, on rassemble les victimes dans le poste médical avancé. On traite les victimes de façon à gérer leurs blessures, de manière à évaluer tout d'abord la gravité de leurs blessures, ensuite sécuriser leur situation et enfin coordonner et juger de l'ordre dans lequel on transporte les différents blessés et, éventuellement, déjà apprécier qu'un certain type de blessures nous amène à les transporter vers un certain hôpital. Pas nécessairement mais c'est possible, notamment pour des brûlures. On va déjà dire: c'est quelqu'un qui est gravement brûlé, donc, on va l'envoyer à l'hôpital

spécialisé en matière de brûlures. Chez nous, c'est Neder-over-Heembeek et Stuivenberg. Ce sont les deux hôpitaux pour cela.

Dans une telle situation, les gens en général – c'est parfois difficile à comprendre – ne sont transportés vers les hôpitaux qu'après un certain temps. Ce n'est pas dans les quinze ou vingt minutes. On les rassemble. Des médecins d'urgence, spécialisés gèrent la situation, les sécurisent et puis les dispatchent.

J'ai vécu la situation à Buizingen qui a fait autant de victimes mortelles et blessés graves qu'à Zaventem. Les victimes ne commencent pas à être transportées vers... C'était plus ou moins la même heure. C'était aussi tôt dans la matinée. Ce n'est pas après quinze ou vingt minutes mais plutôt après une heure, une heure et quart qu'on commence à les évacuer du *vooruitgeschoven medische post* vers les hôpitaux.

Je viens de retrouver ce que je cherchais. Je vois qu'à 9 h 19. et c'est dans votre timing: "Voorlopig afvoeren naar Gasthuisberg, Erasmus, Stuyvenberg en Vilvoorde. Nar aanleiding nieuwe bommelding metro Maalbeek voorlopig geen afvoer naar VUB en Sint-Lucas."

C'est une appréciation qu'on a faite et une décision qu'on a prise à 9 h 19. Je ne sais pas si c'est une réponse à votre question. Á ce moment-là, on a pris les décisions.

Francis Delpérée (cdH): Mais, monsieur le gouverneur, depuis 8 h 45 on est en phase fédérale.

Lodewijk De Witte: Oui, mais comme je vous l'ai dit, on m'a demandé de continuer à gérer les secours au niveau provincial. Et donc les secours n'ont pas été gérés dans le comité de coordination national. La question de l'aide aux victimes, les blessés, les passagers, etc., tout à été géré au niveau provincial, dans le comité de coordination provincial.

Francis Delpérée (cdH): Avec le résultat que l'hôpital le plus proche de Zaventem n'est pas utilisé.

Lodewijk De Witte: Mais avec le résultat que d'autres hôpitaux ont été utilisés. Je n'ai pas connaissance, jusqu'à aujourd'hui, d'une indication qui me dit que l'on aurait dû envoyer les blessés plus rapidement à l'hôpital qu'on a pu le faire. Je dis, à partir du moment où ils portaient du PMA. J'imagine qu'on a pu dire qu'une victime aurait pu être transportée plus rapidement de la place de l'attentat vers le PMA. Il faudra encore voir cela.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik heb twee korte vragen, mijnheer de gouverneur.

Om terug te komen op de vraag van collega De Roover. Hoe zit het nu? U zegt dat er geen directeur bevoegd was voor de operationele coördinatie, de zogenaamde CP-OPS. U zegt dat we daarvan afgezien hebben omdat we de beleidscoördinatie en de operationele coördinatie ter plaatse in Zaventem hebben samengebracht.

Lodewijk De Witte: Dan heb ik mij niet juist uitgedrukt.

Carina Van Cauter (Open Vld): De vorige keer hebt u gezegd dat er een operationele coördinatie was. Die CP-OPS was actief ter plaatse. Nadat het nationaal noodplan is afgekondigd, is er een versmelting gekomen. Nu hoor ik u zeggen dat er geen was. Maar er was er toch wel één?

Lodewijk De Witte: Een CP-OPS wordt niet bevolen of beslist. Daarin wordt voorzien in een noodplan en wordt georganiseerd zoals er bijvoorbeeld ziekenwagens worden uitgestuurd. In dit geval heeft die CP-OPS zoals voorzien in het noodplan zich niet in de plaats gesteld. Wat zich wel in de plaats gesteld heeft, is een vorm van operationele coördinatie van de diensten van de luchthaven en een aantal hulp- en veiligheidsdiensten die onmiddellijk naar de luchthaven zijn gegaan en zich daar in het crisiscentrum hebben samengezet. Zoals ik u de vorige keer heb gezegd, heb ik toen beslist om in eerste instantie het provinciaal coördinatiecomité in Leuven bijeen te roepen. Wat zich voordeed in Zaventem, was een vorm van operationele coördinatie.

Is die helemaal in overeenstemming met de CP-OPS zoals elk B-NIP en elk A-NIP dat voorziet? Nee. Men heeft toen geoordeeld dat de zaken op deze manier goed samen zouden kunnen bekeken worden. Daar zijn

ook meteen operationele beslissingen genomen zoals het sluiten van de luchthaven en de plaats waar de politie zich zou moeten opstellen en dergelijke.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik had ook nog een tweede vraag.

Vanochtend is er heel wat te doen geweest rond het gebruik van de radiocommunicatietoestellen en het ASTRID-netwerk. Een belangrijke rol heeft aanleiding gegeven tot een overbelasting van het netwerk. Het performant hanteren van dat communicatienetwerk is van zeer groot belang. Men kijkt daarvoor naar de provincie, die de opleidingen zou moeten coördineren. Gebeurt dat door jullie?

Lodewijk De Witte: De opleidingen vinden plaats binnen de opleidingsinstellingen, als u dat bedoelt? Ik weet niet juist waaraan u refereert? Er zijn politiescholen en brandweerscholen, die meestal door de provincies worden beheerd en waar onder meer de opleidingen voor het gebruik van de ASTRID-radio's worden gegeven. Dat klopt.

Het klopt dat het altijd een moeilijk punt is of men, ten eerste, zich aanschakelt op de juiste groepen, en ten tweede, of men op de juiste manier zijn toestel gebruikt. De ene weet dat goed, omdat hij er veel praktijkervaring mee heeft, en de andere niet.

Carina Van Cauter (Open Vld): Vandaar het belang van de opleiding. Dat was de vraag. Dat is een rol die aan de provincies is toevertrouwd en waarin u een rol speelt. Wordt dat opgenomen en hoe gebeurt dat?

Lodewijk De Witte: De vraag naar de opleidingen is in het verleden verschillende keren besproken en beslist. Wij zullen nu inderdaad opnieuw moeten bekijken: hoe moet het nu. Komt er een bijkomende opleiding? In elk geval zal dat nog altijd betekenen dat politie, brandweer of andere diensten hun mensen naar die bijkomende opleiding moeten sturen. De provinciebesturen bieden die opleidingen aan. Het zijn de verschillende veiligheidsdiensten en hulpdiensten, die moeten beslissen hun mensen daar naartoe te sturen.

Servais Verherstraeten (CD&V): Is bij de opleidingen die gegeven worden, gebleken dat er veel mensen afwezig waren?

Is tijdens de oefeningen waaraan u refereert, gebleken dat er problemen waren?

Lodewijk De Witte: Het gebruik van de ASTRID-radio's is altijd een moeilijk punt geweest. Er is altijd op gehamerd, bij de verschillende hulp- en veiligheidsdiensten, dat het een punt is waarvoor voldoende interne training nodig is. Op een bepaald ogenblik is de opleiding wel gekend, zoals men bij wijze van spreken bij tennis weet hoe men een backhand moet slaan. Het is echter niet, omdat men dat weet dat men het voldoende in de hand heeft. Dat geldt ook voor dit gebruik. Naast de opleiding hoe men het moet doen, is er ook een vorm van training nodig. Men moet dat voldoende vaak doen, ofwel in de praktijk, ofwel door pure training. Dat punt is binnen de veiligheids- en politiediensten, dat is al jaren geweten, een probleem waar wij al jaren herhaaldelijk de aandacht op vestigen: u moet voldoende trainen op het gebruik van de ASTRID-radio's om ze op een goede manier te kunnen gebruiken.

De **voorzitter:** In de tijdstabel, als u zegt dat u op een bepaald ogenblik, rekening houdend met de waarschijnlijkheid van een aanslag in Brussel, in het begeleiden van het transport van de gewonden, dat is provinciaal bij u gebleven. Had u toen reeds kennis van Maalbeek? Of hield u daarmee rekening?

Lodewijk De Witte: Ik heb u proberen aan te geven op basis van de tijdlijn dat de noodcentrale 112, die, opnieuw los van elke beslissing in een coördinatiecomité, de ziekenwagens ter plaatse stuurt en de aansturing doet van het vervoer van gewonden, met de medische verantwoordelijke, die ter plaatse was vanaf 08.35 uur of misschien zelfs iets vroeger, die beslissing om 09.19 uur heeft genomen.

Zij hebben op dat ogenblik vanzelfsprekend gehoord dat er een aanslag in Maalbeek was. Zij hebben dan vanuit hun verantwoordelijkheid, van de dienst die de ziekenwagens dispatcht, gezegd dat dit de beslissing is zoals ze is genomen.

De **voorzitter:** Maar na kennisname van hetgeen in Maalbeek gebeurd was?

Lodewijk De Witte: Om 09.19 uur. Er staat met zoveel woorden vanwege de aanslag in Maalbeek. En dat is natuurlijk na kennisname.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de gouverneur, wij hebben vanmiddag gehoord van de mensen van Proximus dat er 50 mensen op een lijst stonden die prioritair zijn. Stond u op die lijst of niet?

Lodewijk De Witte: Ik heb geen kennis van zo'n lijst, dus ik weet niet of ik op zo'n lijst sta of niet.

Philippe Pivin (MR): La remarque du gouverneur concernant la ligne du temps et les 9 h 19 est à mettre en rapport avec une remarque faite par M. Engels qui, si je ne m'abuse, est le responsable du 112 de Louvain qui a dit que dès 9 h 14, juste après Maelbeek, la décision avait été prise d'envoyer tous les blessés de Zaventem dans des hôpitaux extra-bruxellois pour alléger l'accueil potentiellement nécessaire dans Bruxelles. Ce n'est pas du tout incompatible avec la déclaration de M. Engels. J'ai peut-être été distrait, monsieur le gouverneur, mais avez-vous dit que vous étiez en communication avec le centre de crise aux alentours de 8 h 10?

Lodewijk De Witte: Non, puisque j'ai été moi-même averti vers 8 h 10. Plutôt, 8 h 20 ou 25.

Philippe Pivin (MR): Cela me paraissait vraiment très tôt!

Lodewijk De Witte: Mes collaborateurs et moi-même nous sommes d'abord concertés. Nous avons décidé de déclencher la phase provinciale. Je suis monté dans la voiture. C'est là que j'ai dit au président que je ne pouvais pas déclarer que je téléphonais de ma voiture.

Willy Demeyer (PS): Vous rappeliez tout à l'heure la nuance entre les phases et les niveaux. Il est important de le préciser. Cela ne va pas nécessairement ensemble mais cela peut aller ensemble. À mon sens, c'est à l'appréciation de l'équipe sur place de voir comment on peut agir. Je vois aussi une distinction, monsieur le gouverneur, entre, d'une part, les prérogatives administratives et, d'autre part, dans le cas qui nous occupe les prérogatives judiciaires. Comment mêler l'administratif et le judiciaire? C'est le nouveau défi!

On a eu l'arrêté royal de 2003, celui de 2006 et nous avons maintenant l'arrêté royal du 1er mai 2016 qui est en cours de communication. Cet arrêté royal nous dit dans les préambules: "Une prise d'otages ou un attentat terroriste aura, dans la majorité des cas, un impact national qui dépassera très vite le cadre d'une province."

C'est le premier préambule. L'article 1, c'est le plan d'urgence national. L'article 2 nous dit: "Les gouverneurs de province et l'autorité de l'agglomération bruxelloise compétente en vertu de l'article 48 sont chargés d'élaborer un plan particulier d'urgence et d'intervention pour le risque de prise d'otage terroriste ou d'attentats terroristes." Cela veut dire qu'avant la prise de connaissance de l'arrêté royal, ce n'est pas le cas dans les textes. Je voudrais simplement vous poser deux questions. Avez-vous connaissance du texte précis qui va vous être envoyé ou adressé? Avez-vous été associé comme gouverneur – et j'ajouterais, pas n'importe quel gouverneur! – à la réflexion?

Lodewijk De Witte: J'ai été contacté. J'ai pris connaissance de ce texte, de la manière dont on prend connaissance en Belgique, de tous les textes. Il y a une bonne semaine, peut-être dix jours que le texte s'est retrouvé sur ma table. Et puis un ou deux jours après, j'ai été contacté par le cabinet du ministre Jambon pour nous dire: "voilà, ce texte va arriver; on souhaiterait tout de même encore en parler à la réunion que nous avons tous les mois avec tous les gouverneurs de la Belgique au cabinet du ministre de l'Intérieur depuis de nombreuses années, déjà à l'époque où M. Dewael était encore ministre de l'Intérieur". On nous a invités à en parler à notre prochaine réunion, ce qu'on fera.

Willy Demeyer (PS): Pouvons-nous déduire de la réponse que vous venez de formuler que vous n'avez pas été associé ou consulté avant?

Lodewijk De Witte: Non. Enfin, oui, vous pouvez déduire que je n'y ai pas été associé.

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, j'ai terminé pour l'instant.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik zal kort zijn.

Ik wil echter een heel concrete vraag aan de getuige stellen, waarop het antwoord met ja of neen kan worden gegeven.

Mijnheer De Witte, wij wachten al een tijd op de tijdlijn, die u nu gaat overhandigen.

Lodewijk De Witte: Die is klaar.

Christoph D'Haese (N-VA): Ik heb ze natuurlijk nog niet kunnen bekijken, omdat de commissie ze nog niet heeft. Wij zullen ze tijdens onze werkzaamheden zeker nader inkijken.

Hebt u tussen het tijdstip van het incident, om 07.58 u, en het moment waarop u verneemt dat men in de federale fase gaat – ik zal in uw tijdlijn wel zien wanneer u dat verneemt –, enig initiatief genomen, om een CP-OPS in Zaventem op te richten of te laten oprichten?

Op die vraag zou ik graag een ja of neen krijgen, dat is een heel concrete vraag.

Lodewijk De Witte: Het antwoord is klaar en duidelijk: neen, aangezien ik dat in geen enkele vergelijkbare situatie heb gedaan en aangezien het opstarten van een CP-OPS gebeurt, zelfs wanneer er geen gemeentelijke coördinatiefase is. Die opstart gebeurt dus sowieso. Ook in een normale situatie is dat voorzien, laat het mij zo stellen. Of het daadwerkelijk gebeurt, is een andere kwestie. Dat wordt voorzien, ook wanneer zelfs geen gemeentelijke fase wordt opgericht en ook wanneer wel een gemeentelijke maar geen provinciale fase wordt opgericht.

Wat ik u daarnet probeerde te zeggen, is dat wij dat in de regel inderdaad niet doen, omdat dat, zoals andere automatismen in een noodplan, hoort te gebeuren. Wij vragen ook niet of de oproepcentrale ambulances uitstuurt. Wij vragen ook niet of de centrale ambulances heeft uitgestuurd. Wij vragen evenmin aan de politie of zij ter plaatse gaat, om de perimeter uit te zetten. Dat alles staat in de noodplannen. Ook de oprichting van een CP-OPS staat in de noodplannen. Dat is in die noodplannen voorzien.

Dus heb ik dat niet geverifieerd, indien dat uw vraag is.

Christoph D'Haese (N-VA): Uw visie is dus dat u dat ook niet behoorde te verifiëren.

Lodewijk De Witte: Mijn visie is dat zulks, zoals alle andere onmiddellijke, automatische maatregelen in die situatie volgens het noodplan had kunnen en moeten gebeuren. Ik heb u uitgelegd waarom men nadien heeft geoordeeld dat de operationele coördinatie in de crisiskalen van de luchthaven een goed alternatief voor de CP-OPS was of op dat ogenblik als een voldoende alternatief werd aangezien.

Ik geef daar nu achteraf geen appreciatie over. Ik probeer te schetsen waarom men dat op dat ogenblik als een voldoende alternatief heeft ingeschat.

Christoph D'Haese (N-VA): Vindt u dat zelf ook? Wat is uw persoonlijke mening?

Lodewijk De Witte: Mijn persoonlijke mening? Ik wil dat echt wel graag eens met de verschillende andere mensen bediscussiëren.

Christoph D'Haese (N-VA): U hebt tot vandaag nog geen mening ter zake?

Lodewijk De Witte: Ik heb mijn mening tot vandaag nog niet, maar ik ben zeker bereid daar mijn mening over te geven wanneer ik de kans heb gehad om dat goed door te praten met iedereen.

Christoph D'Haese (N-VA): U hebt wel al wat tijd gehad om dat door te praten met iedereen, maar goed. U kunt eventueel daarvoor nog teruggeroepen worden om dan eens uw mening te geven.

Lodewijk De Witte: Absoluut!

Christoph D'Haese (N-VA): Oké, wij noteren dat.

Hoeveel BNIP's zijn er eigenlijk in uw provincie van kracht?

Lodewijk De Witte: Ik heb u dat de vorige keer min of meer proberen te zeggen.

Christoph D'Haese (N-VA): Hoeveel?

Lodewijk De Witte: Behalve de Seveso's, die verplicht zijn, en dat zijn er een stuk of zeven, denk ik, maar dat is dan weer uitgebreid naar een paar lichte. Er zijn er nu wel wat meer.

Los van die Sevesobedrijven hebben wij er voor de gevangenissen opgesteld, voor algemene situaties zoals overstromingen, voor het station van Leuven, voor de luchthaven, de drie die ik heb vernoemd. Ik kan ze u allemaal bezorgen, maar...

Christoph D'Haese (N-VA): De bedoeling is... Kort nog, dat is de laatste vraag.

Die BNIP's worden aan uw diensten bezorgd, uw veiligheidsmensen, uw adviseurs...

Lodewijk De Witte: Nee, zij stellen dat op.

Christoph D'Haese (N-VA): Ja, maar die worden ook aan u, de gouverneur, bezorgd die BNIP's.

Lodewijk De Witte: Die worden onder mijn gezag, onder mijn verantwoordelijkheid opgesteld.

Christoph D'Haese (N-VA): Hebt u dan, als u het BNIP van Zaventem hebt binnen gekregen, daarop opmerkingen geformuleerd? Of uw diensten?

Lodewijk De Witte: Wij maken dat.

Christoph D'Haese (N-VA): U maakt dat?

Lodewijk De Witte: Wel, wij maken dat... De medewerkers... Dat wordt gemaakt in de zogenaamde...

Christoph D'Haese (N-VA): Dat wordt toch aangeleverd vanuit Zaventem?

Lodewijk De Witte: Nee, nee, het wordt gemaakt samen met Zaventem, met de medische diensten, met de politiediensten, met de brandweerdiensten, die zetten zich samen en stellen zo'n BNIP op. Degene die de pen houdt, is de noodplancoördinator die bij mij werkt, die een ambtenaar is van Binnenlandse Zaken maar bij mij werkt. Hij houdt de pen, maar hij doet dat samen met mensen van het leger, afhankelijk van welke aspecten. Dat wordt aangeleverd door de verschillende diensten, ook door de luchthaven. Dat wordt samen geschreven tot een interventieplan. Dat gaat dan naar de zogenaamde Provinciale Veiligheidscel, waar al die mensen in zitten. Die denken dan: dat zit goed in mekaar, wij zijn het daarover eens, het is oké. Dan wordt dat door mij ook goedgekeurd en vastgesteld.

Christoph D'Haese (N-VA): Dank u wel.

De **voorzitter:** Toch wat de overheid doet niet verwarren met wat blijkbaar in de schoot van het bedrijf zelf bestond?

Lodewijk De Witte: Nee, nee.

Christoph D'Haese (N-VA): ... (zonder micro).

De **voorzitter:** Het is goed, maar het is daarom dat u de vraag hebt gesteld.

Mijnheer Van Hecke, u hebt het woord voor de laatste vraag.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Heel kort.

Mijnheer de gouverneur, ik wil nog even terugkomen op die fameuze bijlage 17, want ik was een beetje verrast door uw antwoord. Begrijp ik het goed dat u het ermee eens bent dat in de toekomst zo'n bijlage, met een reeks interne plannen die bestaan, niet meer hoeft opgenomen te worden in een BNIP? Want dit kan interessant voor u. Ik geef maar even...

Lodewijk De Witte: Ik wil daar wel eens naar kijken. Wat doen we bijvoorbeeld bij alle andere interne interventieplannen, bijvoorbeeld van Gasthuisberg of de NMBS? Nemen we die op of niet? Zouden we die het best allemaal opnemen of niet?

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik geef dit maar even aan. Waarvoor bestaan er blijkbaar interne plannen bij het bedrijf? Voor Ebola en voor pandemieën als de vogelgriep.

Lodewijk De Witte: Dat zijn geen noodplannen als dusdanig.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Voor een ongeval met gevaarlijke stoffen *air side*: dat kan interessant zijn. Voor een zwaar verkeersongeval op de Brusselse ring – toegangsweg naar de luchthaven ontoegankelijk. Als iets dergelijks gebeurt, is het toch ook relevant voor u dat u dat weet.

Lodewijk De Witte: Daarvoor is er geen bijzonder nood- en interventieplan; ik denk het toch niet. Misschien.

In elk geval heeft de politie ook een volledig plan in geval van een zwaar incident op de ring rond Brussel, van welke aard dan ook, vrachtwagens die tegen elkaar rijden, taxichauffeurs die tegen 2 km per uur rijden of wat dan ook. Dan is er een plan om daarmee om te gaan. Wat doet de luchthaven? Als er sterk vertraagd verkeer is op de ring, is daar de vraag hoe de luchthaven daarmee gaat: laat men dan de vliegtuigen vertrekken of niet? Het gaat ook over dat soort vragen, niet noodzakelijk enkel over noodsituaties waarvoor de wet op de noodplannen geldt. Het gaat om interne werkingsregels die de luchthaven heeft over hoe wordt omgegaan met problematische situaties, die soms als noodsituaties kunnen worden beschouwd. Als er bijvoorbeeld heel veel vertraging is op de Ring, moet men weten wat. Ik ga ervan uit dat het dat soort regels zijn dat daar instaan.

Voor een vogelgriep wordt geen nationale fase of provinciale fase uitgeroepen, maar er is dan bijvoorbeeld bijzondere controle nodig op import uit bepaalde landen. In het geval van ebola weten we dat er specifieke controles werden uitgevoerd, onder gezag van de ebolacoördinator aangesteld door de minister van Volksgezondheid. Daarvoor werd echter geen noodplan uitgeroepen. Daarmee wil ik aangeven dat de werkingsregels die daarin staan, werkingsregels zijn voor een geheel aan problematische situaties, waarvan sommige onder het begrip "noodplan" of "ramp" kunnen worden gecatalogeerd en andere niet.

De **voorzitter**: Zijn er nog vragen?

Ik ben ervan overtuigd dat dit op een later ogenblik zal worden vervolgd. Dat zal voor een stuk ook afhangen van de zaken waarover u zelf nog in overleg bent met een aantal bevoegde instanties die voor u noodzakelijk zijn om uw definitieve conclusies te kunnen vormen. Daar kunnen wij op het gepaste moment nog op terugkomen.

Ik denk dat wij de commissie voor vandaag kunnen sluiten. De documenten zijn ter beschikking gesteld van de commissie, althans deze die de gouverneur heeft meegebracht. Ik heb niet gezien dat hij zaken heeft geaccapareerd of heeft gepoogd te accapareren. Een aantal zaken kan later daaraan worden toegevoegd. Het gaat over de evaluaties die, zoals wij vernemen, nog altijd lopende zijn.

Collega's, ik sluit de commissievergadering. De volgende commissievergadering met hoorzittingen is gepland voor maandag eerstkomend vanaf 14.00 uur. Het programma wordt u morgen bezorgd. Indien nodig, zal het Bureau daarover geconsulteerd worden.

Mijnheer de gouverneur, bedankt voor uw toelichtingen.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Guy Cordeel, hoofdcommissaris, diensthoofd, luchtvaartpolitie Brussel Nationaal, federale politie.
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Guy Cordeel, commissaire en chef, chef de service, police aéronautique Bruxelles National, police fédéral.

De **voorzitter**: Mijnheer de hoofdcommissaris, ik heet u welkom in onze onderzoekscommissie.

Alvorens u het woord te geven voor uw uiteenzetting moet ik u het volgende meedelen.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolgning en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Guy Cordeel legt de eed af.

Waarvan akte, ik geef u graag het woord voor uw uiteenzetting.

Ik denk dat u werd duidelijk werd gemaakt dat een inleiding beperkt kan zijn en synthetisch kan worden opgevat. U weet dat het de gewoonte is dat ikzelf en de andere commissarissen u nog vragen kunnen stellen. Een kwartier moet dus kunnen volstaan voor uw inleiding.

Guy Cordeel: Dank u wel voorzitter.

Mijn naam is Guy Cordeel. Ik ben het diensthoofd van de luchtvaartpolitie in Zaventem.

Ik schets even de positie van onze eenheid binnen de federale politie. Onder het commissariaat-generaal is er een algemene directie van middelenbeheer en informatie, één van gerechtelijke politie en één van bestuurlijke politie. LPA – de luchtvaartpolitie, *la police aéroportuaire* – situeert zich binnen de zuil DGA, algemene directie bestuurlijke politie.

Binnen de algemene directie bestuurlijke politie zijn er een aantal eenheden van de verbindingswegen waarvan LPA een van de vier onderdelen is.

Dan kom ik bij de organisatie van onze eigen eenheid. Wij hebben in totaal op onze organieke tabel 435 personeelsleden. Op het niveau van de staf hebben wij een hoofd operaties met zijn secretariaat, een hoofd personeel en logistiek en een contact- en informatieteam.

Daarnaast hebben wij twee belangrijke ondereenheden die op het terrein staan. Enerzijds de afdeling politiezorg, afgekort PZ – net als de politiezones maar het is geen zone maar politiezorg. Het is de functie basispolitiezorg zoals in een commissariaat met het grote verschil dat er geen lokale bevolking is. De bevolking zijn de 20 000 mensen die op de luchthaven werken en zijn de 40 à 50 000 passanten die naar de luchthaven komen om te vertrekken of aan te komen.

Een tweede afdeling is de afdeling grenscontrole. De afdeling grenscontrole heeft twee core businesses. De eerste core business van grenscontrole is de immigratiecontrole zoals het woord het zelf zegt, aan de buitengrens van Schengen.

De twee core business is het uitvoeren van verwijderingen.

De politiezorg zit aan de buitenkant van en in het luchthavengebouw. De grenscontrole zit aan de air side, aan de veilige zijde van het luchthaven. Dat is een belangrijk verschil.

Ik zou willen beginnen met een aantal preliminaire bedenkingen.

Terrorisme en luchtvaart zijn al decennia met elkaar verbonden. Daardoor is het zo dat op *airside* alles in detail is geregeld. Op Belgische vlak gebeurt dat door het Directoraat Generaal van de Luchtvaart.

De terroristen die op 22 maart bij ons aan het werk waren, waren niet geïnteresseerd in vliegtuigen maar die wilden vooral chaos creëren op *landside*, zijnde een privéruimte met publieke toegang. Die hebben zich gericht op *soft targets* omdat *airside* veel veiliger is, veel meer gereguleerd is.

Wat wij nodig hebben is volgens mij dat wij het paradigma van ons veiligheidsdenken aanpassen en verruimen. Dat we ons niet beperken tot *airside* maar dat we er voor zorgen dat ook *landside* en bij uitbreiding alle *soft targets* in ons land beter beveiligd worden.

Hoe gaat dat in de eerste plaats? Wat moet de eerste 'schil' zijn bij de beveiliging? Dat is het uitbreiden van onze *intelligence* want op het moment dat ze op de luchthaven of waar dan ook toekomen om een aanslag te plegen zijn we te laat. Wij moeten ze kunnen pakken op hun bed.

De hele operatie hebben wij doorkruist gezien door de integratie van het risico op bijkomende *secondary attacks*. Dat heeft ons denken grondig beïnvloed.

Op 22 maart hebben wij een bijzondere rampsituatie gekend zonder voorga. Op een dergelijk rampscenario was niemand getraind en vooral niet mentaal voorbereid. Wij leven niet meer in een oorlogssituatie. Wij hebben geen dienstplichtigen meer die militair getraind zijn. Wij zitten in een andere samenleving en dit is een nieuw feit.

Ik wil u ook vertellen dat wij twee maanden na de aanslagen op de luchthaven, nog steeds koortsachtig bezig zijn om de gevolgen van die aanslagen te beheersen en de luchthaven terug operationeel te maken.

Ik wil ook expliciet mijn trots voor al mijn medewerkers uitdrukken. Ik weet dat de bevolking ook trots mag zijn op de hele hulpverlening op die dag. Iedereen heeft daar meer gedaan dat hij kon. Wij zijn daar ook getuige geweest van een ongekende solidariteit onder onze collega's waar ik straks nog op terugkom.

Tot op heden heb ik in onze eenheid 48 aangiftes van posttraumatisch stresssyndroom. Eén personeelslid is ernstig gekwetst en bevindt zich nog steeds in het hospitaal.

Ik weet dat er discussie is over het noodplan. Wij hebben daar boek III toegepast, het noodplan waarbij geen vliegtuig betrokken is binnen het luchthavendomein.

Wij zijn in de provinciale fase gegaan met de Dir-CP-Ops, de directeur van de operationele commandopost. Dit is de op de plaats van de interventie aanwezige brandweerofficier met de hoogste graad. Dat is wat in boek III vermeld staat.

Er zijn dus drie functionaliteiten voorzien. In het provinciaal coördinatiecentrum voor de politie wordt de leiding waargenomen door de directeur-coördinator (DirCo) van Halle-Vilvoorde. Die wordt als technisch raadgever bijgestaan door mezelf, door het diensthoofd van LPA/BRUNAT.

Dan hebben wij de werkcel discipline 3 (D3), de commandpost van de politie. Die zit in onze dispatching op de luchthaven. Het hoofd van de discipline 3 in de werkcel is de directeur operaties. Die wordt bijgestaan door een aantal medewerkers waarover ik niet in detail treed.

Ten slotte, op het terrein zelf hebben wij in principe een adjunct van de directeur van de politie en dat is bij ons *d'office* iemand van de dienst politiezorg die daar direct ter plaatse gaat. Dat is ook gebeurd. Dat was Jean-Pierre Devos die hier reeds aanwezig is geweest.

Ik herhaal, wij hebben dus drie niveaus.

Wij hebben een beleidsniveau met de DirCo en ikzelf als raadgever waar aan beleid gedaan wordt en waar de externe contacten allemaal worden geregeld.

Het tweede niveau is het operationele niveau met onze directeur operaties in onze dispatching en bijgestaan door een officier van de DirCo. Die gaat de interne aansturing van alle politie-eenheden beheersen.

Ten slotte, op tactisch niveau heeft men de CP Pol. Daar is het Jean-Pierre Devos die met de andere toestromende collega's alles op het werkterrein heeft gecoördineerd.

Moest het nu de brandweer zijn die daar de leiding nam of moest het iemand van de politie zijn? In het KB van de noodplanning wordt verwezen naar de brandweerofficier en principieel, ook al is daar een terroristisch aanslag gepleegd, vanaf het moment dat de bommen ontploft zijn, zitten wij in een scenario van een *rescue operation*.

Het lijkt mij nog altijd logisch dat de brandweer het commando van die operaties waarneemt. Er is mij bevestigd dat er daadwerkelijk motorkapoverleg is geweest.

Welke personeelsleden waren op het terrein aanwezig om 7 uur 58?

Van de afdeling politiezorg hadden wij vier ploegen die patrouille liepen. Wij hadden een bijkomende patrouille die geleverd werd door de afdeling grenscontroles. Er was 1 explosievenhond, *an explosive detection dog*, aanwezig van de federale politie. Er waren vijf patrouilles van de militairen op het terrein en er was 1 ploeg van de militairen in reserve.

Voor de werking van al die patrouilles hebben wij, sedert het moment dat de dreiging in België fundamenteel is veranderd, interne onderrichtingen gemaakt om onze reacties op die dreiging te preciseren naar plaatsen die speciaal gevoelig zijn voor soft target aanslagen. Net voor de aanslagen waren wij al toe aan de 16de update van die richtlijnen. Ik kan u garanderen dat wij heel kort op de bal gespeeld hebben telkens er van het OCAD een aangepaste dreigingsanalyse toekwam. Indien wij onze onderrichtingen moesten verfijnen, hebben wij dat ook gedaan.

Om u een globaal beeld te geven van het aanwezige personeel van onze eenheid op de luchthaven zien wij dat om 7u58, tijdens de ochtendshift, van de afdeling politiezorg 31 man aanwezig was en van de afdeling grenscontroles 56 man. Er zijn er een aantal teruggeroepen en er zijn er een aantal die spontaan naar de luchthaven zijn gekomen om te helpen. Dat zijn er nog eens bijkomend 40 geweest van de afdeling politiezorg en 37 van de afdeling grenscontroles.

Hoe is die dag voor mij verlopen?

Ik denk dat ik rond 8u10 verwittigd ben geweest door BAC, zoals voorzien door de noodplanning. Ik kreeg een telefoon van de heer Wilfried Covent, hoofd van BAC Security. Ik zat op dat moment op de trein en ik ben om 10 uur aangekomen in het crisiscentrum als technisch raadgever van de DirCo. Op dat moment was collega Lemmens reeds aangekomen en die heb ik afgelost.

In de eerste fase van de activiteiten op het crisiscentrum ging het nog over het afwerken van de evacuatie en nadien over het uitbouwen van een beveiliging op de luchthaven. Vanaf 11 uur is het crisiscentrum het provinciaal coördinatiecomité geworden.

Naar mijn mening is de samenwerking in het crisiscentrum, ondanks de hectische omstandigheden; bijzonder vlot verlopen en is er bijzonder pragmatisch en veilig gewerkt om alle moeilijkheden die op ons afkwamen af te werken, gegeven de potentieel externe dreiging ook.

In functie van het verloop van de evacuatie werden de passagiers steeds verder van de luchthaven verplaatst en werd ons dispositief dienaangaande ook aangepast.

Niettemin heb ik voor u een aantal verbeterpunten opgesomd.

Om te beginnen hebben wij een risico ontdekt. Veel collega's kwamen naar de luchthaven om te helpen maar wisten niet altijd wat gedaan. Versterkingen, zowel extern als intern, zijn niet altijd in ons radionetwerk aangemeld. Ofwel omdat ze geen radio hadden, ofwel omdat ze er niet aan gedacht hadden, ofwel omdat ze op hun gespreksgroep bleven zitten waar ze aanvankelijk op stonden en dus niet in ons netwerk gekomen zijn.

Wij zouden ook een psychosociaal urgentieplan moeten voorbereiden om bij een dergelijke aanslag, bij een dergelijke calamiteit zo spoedig mogelijk op een georganiseerd manier bijstand te kunnen verlenen in dat domein.

Wij kunnen ook verbeteringen aanbrengen aan de signalisatie aan de perimeters. Zowel de bestuurlijke als de gerechtelijke perimeters.

Wij zouden hesjes moeten hebben voor de herkenning van de leidinggevendenden op het terrein.

Wij zouden vooral ook meer moeten trainen om die noodplannen op het moment dat het nodig is te kunnen uitvoeren.

Wij moeten meer trainen in het domein van de geweldbeheersing vooral dan in het domein met vuurwapens. Die training met vuurwapens moet uitmonden in training over de interventietechnieken en -tactieken op de luchthaven.

Er zou een systeem en middelen voorzien moeten worden binnen de geïntegreerde politie voor ondersteuning bij langdurige ordediensten. Wij zien nu dat wij twee maanden verder zijn en eigenlijk zitten wij nog steeds in een ordedienst waar er alle dagen versterkingen toekomen vanuit het hele land. Wij zijn daar niet op voorzien.

De infrastructuur van het crisiscentrum van het BAC is naar mijn gevoel ook veel te klein voor een dergelijke calamiteit waar zoveel volk wordt samengetroeft en zoveel lawaai wordt gegenereerd dat het moeilijk werken wordt. Ik denk dat wij daarover moeten spreken.

Ook over de uitrusting in dat crisiscentrum. Wij hebben vastgesteld dat het mangelde aan telefoons en dat de wifiverbinding niet werkte. Als men dan vaststelt dat de gsm niet werkt, dat de ASTRID-radio niet werkt en men dan probeert om, als alternatief, op whatsapp te gaan en er geen wifisignaal is, dan blijft men een probleem hebben.

Een verdieping lager op onze dispatching hebben wij ook de toestroom gezien van allerlei mensen om te komen helpen en de coördinatie van de politiediensten te verzekeren. De dispatching is ook te klein en wij hebben twee werkstations voor de operatoren. Daar zou een derde moeten bijkomen. Dat is een vraag die wij al een tijdje stellen. Dat is pijnlijk geweest op de dag zelf, dat wij dat derde werkstation niet hadden.

De CP-Ops gerechtelijk zat zo goed als naast de bestuurlijke Dir Pol. Maar de gerechtelijke zaten in een zaal waar er één telefoon was. Die zaal was niet geschikt om die mensen daar in onder te brengen. Wij moeten daar naar de toekomst ook iets voor voorzien om die mensen op een correcte manier te kunnen huisvesten.

Op het werkterrein hebben wij gezien dat het beheer van het incident op bestuurlijk niveau parallel loopt, heel snel, met het gerechtelijk onderzoek en dat levert problemen op qua bevoegdheden, qua leiding nemen op het terrein.

Ik denk dat het KB over terrorisme dat vorige week is goedgekeurd in belangrijke mate daaraan zal verhelpen. Dat hopen wij toch.

Het BNIP model bestaat maar moet aangepast worden en geactualiseerd worden aan een situatie als een aanslag op de luchthaven. Er is daar werk aan de winkel.

Wij hebben heel snel problemen ondervonden met ASTRID- en gsm-verkeer.

Dat leverde problemen op om contact te hebben met mijn Dir Pol. Ik heb ook vastgesteld dat alleen de vaste toestellen nog werkten maar die waren voortdurend bezet. Uiteindelijk heb ik een estafette aangeduid om de boodschappen over te brengen.

Ik heb voor u ook een opsomming gemaakt van wat wij deden voor 22 maart.

In het domein van opleiding en oefening hebben wij na 13 november een *Immediate Action Rapid Deployment* systeem opgezet waar wij meer dan 200 mensen van onze eenheid voor die korte tijdspanne hebben kunnen trainen.

Wij hebben in 2015 trainingen gehad voor 'spotters' (*Behavioural Detection Officers*). Wij gaan dan nu ook verder verfijnen.

De *Lock Down* die wij gedaan hebben van de luchthaven – hermetisch afsluiten en ervoor zorgen dat er geen *secondary attacks* waren – hadden wij de week voor de aanslagen nog geoefend op het terrein.

Wij hebben een project lopen, CoPPRa on Airport, waar wij de bedrijven die op de luchthaven werken sensibiliseren om tekenen en indicaties van radicalisme te signaleren.

Ik had ook een bezoek gepland aan de luchthaven Ben Gurion. Dat zal nu volgende maand doorgaan. Vooral met als bedoeling om te kijken hoe zij, in een andere context weliswaar, de beveiliging van landside hebben gedefinieerd.

Wij hebben gewerkt aan het denken rond *soft targets* binnen de Europese werkgroep Airport.

Wij hadden de dag van de aanslagen een geplande oefening met de veiligheidsdiensten van El Al. Vroeger ging deze oefening om de twee jaar door. Vorig jaar hebben wij beslist om dat op te drijven naar twee oefeningen per jaar, gezien de context. Dat is een geïntegreerde en heel goede oefening.

De laatste oefening van de noodplanning dateert van 25 april vorig jaar. Voor de oefeningen en de opleiding geweldbeheersing had ik de nationale specialist geweldbeheersing aangetrokken in juli. Wij hebben met onze kaderleden *command post exercises* (CPX) gedaan. Wij zijn op het terrein gegaan om ons ervan te vergewissen dat iedereen met die radio kon werken en iedereen goed het terrein kent.

Wij hebben preventieve maatregelen genomen. Wij hadden explosievenhonden gevraagd en gekregen. Want die waren van de luchthaven verdwenen.

Wij hebben samen met BAC gewerkt aan intelligente software om verdachten te herkennen.

Wij hebben onder andere op het lokaal veiligheidscomité, het LoVeCo, gevraagd om in de loop van het boardingproces van de vertrekkende passagiers ten minste de identiteit van de passagiers te controleren. Dat gebeurt niet op dit moment in Zaventem of in de Belgische luchthavens. Mickey Mouse kan boarden als Mickey Mouse zonder dat hij wordt gecheckt aan zijn werkelijke identiteitsdocumenten.

Er zijn betonblokken en ballustrades geplaatst op vertrek tegen bomauto's.

Wij hebben uiteraard ook gewerkt in het domein van *intelligence* waar ook veel over geschreven en gesproken is de laatste weken.

Wij hebben in ons contact-en informatiecentrum een werkcel Radicalisme waar wij samen met de Veiligheid

van de Staat en de gerechtelijke politie van de luchthaven ons een beeld vormen van werknemers, vooral werknemers die een badge hebben en op *airside* toegang hebben en die mogelijk een bedreiging kunnen vormen. Deze werkcél Radicalisme zal binnenkort uitgroeien tot een autonome local taskforce van de Airport (LTF AIRPORT). Dat zal volgende maand zijn.

Ons personeel heeft via een lokaal informatieplatform WikiBrunat ook alle informatie gekregen over mogelijke daders in het domein van terrorisme. Wij hebben een project opgezet samen met Brussels Airport om op de luchthaven *automatic number plate recognition* (ANPR) te hebben. Dat was functioneel. Wij zijn ook bezig met onze directie voor informatica en informatieverwerking een systeem uit te werken van vaste ANPR-posten naar de toekomst. Dat zou er binnen afzienbare termijn moeten komen.

In het domein van de zuivere grenscontroles hebben wij ons reeds lang gefocust op radicalisme en de *foreign terrorist fighters*. (FTF) Door het in gebruik nemen van e-gates wordt zowel een hogere kwaliteit van controle gedaan voor zowel de paspoorten (PP) als de Belgische identiteitskaarten (eIK).

Tot slot hebben wij ook meegewerkt aan de opbouw van een wetgevend kader in het domein van API (*Advanced Passenger Information*). Dat zijn de passagierslijsten die een Europese verplichting zijn na de aanslagen van Madrid.

De *Passenger Name Record* (PNR), dat is de gerechtelijke informatie van de vliegbewegingen van de personen.

Wij hebben dus heel wat maatregelen genomen die vervat zijn enerzijds in onze interne richtlijnen van het dreigingsniveau met daaraan 16 updates ondertussen. Wij hebben de militairen die bij ons aanwezig zijn – dat waren er 28 op het moment van de aanslagen – in ons dispositief geïntegreerd. Wij hebben ook 5 updates gemaakt aan het particulier order.

Wij hebben ook een eigen particulier order gemaakt met gehypotheceerde reserve. Dat betekent dat bij aanvang van iedere shift op voorhand de mensen wisten of zij lid waren van een gehypotheceerde reserve. Dat betekent dat als er een codewoord wordt afgesproken zij direct wisten waar zij naartoe moesten om wat te doen. Wat ook gebeurd is op de dag van de aanslagen.

Kon dit allemaal vermeden worden?

Als men spreekt over het beveiligen van een luchthaven, dan moet men werken in verschillende 'schillen', *rings of protection*. De buitenste schil van beveiliging is de schil van *intelligence*. Eén keer de *ring of intelligence* is doorbroken, één keer 's morgens de terroristen opstaan om een aanslag te plegen is het moeilijk om ze nog tegen te houden.

Wij moeten alles in het werk stellen maar het is daarvoor dat wij ze moeten pakken.

Als wij spreken over *intelligence*, dan moeten wij daar ook de nodige middelen hebben. Dan moeten wij mensen hebben die in de wijken de polsslag van de wijk gaan voelen. Wij moeten mensen hebben die in de gerechtelijke politie werkzaam zijn en de informatie inzamelen en verwerken en tot gerechtelijke onderzoeken laten uitmonden.

Zie daar, mijnheer de voorzitter en geachte leden, ik hoop dat ik de tijd heb gerespecteerd.

De **voorzitter**: Dank u wel, commissaris.

U hebt op het einde al een beetje de aanzet gegeven tot wat vraagstelling, denk ik. In die zin dat de vraag die de commissie en ook anderen bezighoudt, is of dat vermeden had kunnen worden.

Maar de vraag die ons in belangrijke mate ook bezighoudt – en wij onderzoeken eerst het luik hulpverlening – is dat als het onvermijdelijke dan toch gebeurt... U zegt iedereen mag trots zijn op wat geboden werd, maar gebeurt dat dan structureel op de beste manier? Was men daar voldoende op voorbereid dat dat kon gebeuren? Hoe is dan een en ander, met betrekking tot de hulpverlening, ook structureel aangepakt?

In de vorige weken zijn wij bezig geweest met de vraag of er al dan niet de CP-Ops was, die de operationele coördinatie verzorgd heeft. U hebt daarop eigenlijk al een antwoord gegeven: ja, die was er. Was die er echter met een vertegenwoordiging van alle voorziene disciplines? Wie nam de leiding waar?

U verwees naar het provinciale niveau in de noodplanning. Was ook het provinciale niveau daarin vertegenwoordigd?

Ik heb ook nog een voorafgaande, meer algemene, vraag. Hield men wel in voldoende mate rekening met de dimensie terrorisme tot 22 maart? Wij zijn in een aantal andere landen, en ook in ons land, toch tot de vaststelling gekomen dat, na Parijs, Verviers en het Joods museum, het risico van terreur zeer reëel was. Was men in voldoende mate daarop voorbereid?

U hebt een aantal verbeterpunten opgesomd, waaruit ik a contrario kan afleiden dat men er wel rekening mee hield, maar misschien toch in onvoldoende mate, gelet op wat er in het binnenland en het buitenland in de voorbije jaren aan de hand is geweest. Het gaat niet over het vermijden van een aanslag. Ik heb het over de vraag of onze plannen in voldoende mate rekening houden met de dimensie om, als het gebeurd is, alles zo optimaal mogelijk te laten verlopen.

Dat zijn mijn twee aandachtspunten. Daarna geef ik uiteraard ook het woord aan de commissie, maar begint u alvast daarmee.

Guy Cordeel: Ik heb daarstraks aangehaald dat, volgens de noodplanning, de leiding van de CP-Ops door de brandweer genomen zou moeten worden. De brandweer en de politie waren daar aanwezig, maar ik was er zelf niet bij. Dat wil ik vooropstellen. De hulpdiensten zijn er allemaal direct naartoe gegaan. Er is daar overleg geweest tussen de diverse partijen. Is er daar een structureel overleg geweest? Daar kan ik niet op antwoorden. Ik mag daar niet op antwoorden, want ik was er zelf niet bij.

Ik weet dat iedereen zo veel mogelijk gedaan heeft om zo spoedig mogelijk alle gewonden uit die hectische vertrekhal buiten te halen. Iedereen heeft meegeholpen. Ik kan mij ook niet uitspreken over de vraag of wij hen sneller buiten hadden kunnen krijgen.

Wij hebben ervoor gezorgd dat zo snel mogelijk alle ambulances ter plekke konden komen en dat alles zo vlot mogelijk verliep. Meer kan ik u daarover niet zeggen.

De **voorzitter:** Ik heb het niet over de vraag of men iedereen optimaal heeft kunnen transporteren. Dat zijn immers de gevolgen.

Mijn vraag is alleen de volgende. Er is in de oprichting van een CP-OPS met alle disciplines voorzien. U zegt dat u er niet op kan antwoorden, omdat u er niet was. Mijn vraag is de volgende. Die oprichting is in de planning voorzien. Is dat neergezet, zoals in de plannen voorzien? Hebben alle disciplines er deel van uitgemaakt? Wie heeft daarvan de leiding waargenomen?

U zegt dat u er niet op kan antwoorden. Ik neem akte van uw antwoord. Het is echter wel een belangrijke vraag.

Guy Cordeel: Mijnheer de voorzitter, ik kan niet op die vraag antwoorden. Ik stel in het belang van de waarheid voor dat de vraag wordt gesteld aan de mensen die daadwerkelijk op het terrein aanwezig waren.

De **voorzitter:** U hebt wel gezegd dat de leiding, alleszins in een eerste fase, door de brandweer is waargenomen, omdat de brandweer onmiddellijk ter plaatse was.

Guy Cordeel: Mijnheer de voorzitter, de brandweer was onmiddellijk ter plaatse, maar onze mensen waren ook onmiddellijk ter plaatse.

Er is motorkapoverleg geweest. Zij hebben samen gestaan. Er is echter motorkapoverleg geweest zonder een motorkap. Er is geen commandovoertuig geïnstalleerd dat ervoor heeft gezorgd dat zij daar samen konden zitten. Het is allemaal heel snel gegaan.

De **voorzitter**: Dat begrijp ik.

U hebt ook gewezen op training en oefeningen. De dimensie terreur kwam akelig nabij.

Hadden wij beter kunnen anticiperen? Dat is mijn vraag. Mijn vraag stel ik niet, omdat men zich afvraagt of de aanslagen hadden kunnen worden vermeden. Had men echter meer of beter kunnen anticiperen, om de draaiboeken en de regies beter op elkaar te laten afstemmen?

Guy Cordeel: Mijnheer de voorzitter, ik denk dat boek III, waarin een aantal scenario's staan en waardoor de hulpdiensten weten wat zij allemaal moeten doen, voldoende slagkracht biedt, om een dergelijke operatie op een erg efficiënte manier aan te pakken.

Wij kunnen natuurlijk nog meer in detail gaan en de vraag stellen *What if* dit of dat gebeurt. Uiteindelijk is de situatie op het terrein echter alweer heel anders en niet voorzien.

Op dit moment hebben wij een algemeen kader, waarbinnen iedereen heel goed weet wat hij of zij moet doen. Als de mensen daar voldoende op kunnen trainen, dan werkt dat heel goed. Ik kom daarbij aan het tweede luik.

Ik geloof daarin.

Het tweede punt is de tweejaarlijkse oefening. Ik denk dat wij die frequentie moeten verhogen, zowel voor de leidinggevendenden als voor de mensen op het terrein. Als ik spreek voor de mensen op het terrein, als ik die oefening wil doen met mensen van mijn personeel, dan heb ik wel voldoende capaciteit nodig om te trainen. Wij willen trainen, wij willen van alles doen om de kwaliteit van onze dienstverlening in het ganse spectrum te verhogen, maar daar hebben wij wel voldoende volk voor nodig.

Als wij te weinig mensen hebben, als wij chronisch op ons tandvlees zitten en de putten moeten vullen en de branden moeten blussen, dan schiet er geen tijd voor dergelijke zaken over. Ik zou dus liever hebben dat dat zou kunnen gebeuren, ja.

Philippe Pivin (MR): Commissaire, je ne suis pas sûr de bien comprendre l'exposé que vous avez fait au départ avec un organigramme, en indiquant que grosso modo, vous avez 400 personnes: 100 qui font la police de base, 280 qui font le contrôle aux frontières. Est-ce que je dois comprendre que tous, vous êtes basés dans l'*air side*, c'est-à-dire au-delà des postes de contrôle, au-delà des check-in? Ou bien est-ce que vous êtes déployés partout dans l'aéroport? Et le matin du 22 mars, dans votre *PowerPoint*, vous indiquez que vous aviez un effectif de l'ordre de 90 personnes déployées à 7h58. Nonante sur 400, ça fait 25 % des effectifs. Est-ce que c'était un déploiement normal? Ça c'est ma question.

Ma deuxième question: lorsque ces policiers patrouillent dans l'aéroport, comment communiquent-ils entre eux? Est-ce qu'ils communiquent avec ASTRID ou pas? Enfin, est-ce que votre corps de police a été concerné par la découverte de la fameuse troisième charge d'explosifs, et est-ce qu'il est intervenu par rapport à cette charge d'explosifs? Merci.

Guy Cordeel: De lokalen van de grenscontrole zijn allemaal *airside* gelegen. Ze liggen achter de grens. Ze liggen dus in de steriele zone van de luchthaven. De lokalen van de afdeling politiezorg liggen naast het Sheratonhotel, aan de overkant van de vertrekhal. Ze liggen dus in de publieke zone. De personeelsleden van het commando zitten in het satellietgebouw waar Brussels Airport Company haar burelen heeft en dat is ook op het publiek terrein.

Het gaat om 435 manschappen, van wie er op dit moment maar 416 actief zijn. U vraagt mij of het normaal is dat er slechts 90 van de 416 aanwezig zijn. Ik zal u zeggen dat wij geluk hadden dat er 90 aanwezig waren. Speciaal omwille van de voorziene oefening met El Al hadden wij extra personeel opgeroepen om aan die oefening deel te nemen, boven op de normale patrouilles en de normale diensten.

Onze mensen gebruiken allemaal dagelijks hun ASTRID-radio en in normale omstandigheden functioneert dat zeer goed. Als wij de noodplannen oefenen, dan functioneert ASTRID ook nog zeer goed. Het is pas op het moment dat er ineens iets gebeurt in de realiteit, dat iedereen tegelijkertijd op dat netwerk wil, dat wij zien

dat er problemen komen.

In verband met de derde bom kan ik het volgende zeggen. Op dat moment ging het al tegen het middaguur aan. Er was een gerechtelijke perimeter ingesteld. Mijn mensen waren op dat moment allemaal al urenlang buiten, uit het luchthavengebouw. Die derde bom is ontdekt. Het viel onder de verantwoordelijkheid van de gerechtelijke politie om daar DOVO bij te roepen en om een expertise te laten uitvoeren, om te bevestigen dat het inderdaad mogelijk om een bom ging. Vervolgens werd beslist tot ontruiming om die bom onschadelijk te maken.

Is dat voldoende als antwoord? (*Instemming*)

Peter De Roover (N-VA): Mijnheer de commissaris, vooraf, en ik neem aan dat ik voor alle collega's spreek, het volgende.

U hebt gezegd dat u trots was op uw mensen en ik meen dat ik voor alle collega's spreek als ik zeg dat dit voor ieder van ons geldt. U bent de zoveelste getuige die ons hier hoe dan ook er van weet te overtuigen dat er een enorm engagement geweest is, zeker ook van uw diensten. Wanneer er kritische vragen komen, gelieve dat dan bij uw mensen zeker niet te vertalen als een soort achterdocht, of wat dan ook. Wij zijn allemaal op zoek, meen ik, naar verbeterpunten. U meer dan wie ook.

Uw voorstelling heeft aangegeven, en dat is bijzonder geruststellend, dat u intussen niet hebt stilgestaan bij de zaak en dat ook uw diensten al zeer concrete verbeterpunten naar voren hebben gebracht. Waarvoor trouwens opnieuw onze dank.

Ik lees op bladzijde 10 bij slide 19 dat u problemen had met ASTRID en gsm. Dat is al gezegd. "En voor mijzelf in contact met de Dir Pol." Daarover wil ik de volgende zeer concrete korte vraag stellen. Wie was de Dir Pol?

Guy Cordeel: Dat was hoofdcommissaris Hans Morren. Hij zat in de dispatching. Hij is in het dagelijkse leven mijn directeur Operaties. Hij is mijn rechterhand. Hij zat in de dispatching.

Peter De Roover (N-VA): Dank u. Dat is een concreet antwoord op een concrete vraag.

Doorheen uw uiteenzetting horen wij tussen de regels dat er veel gevraagd wordt van uw diensten. Dan vallen ook altijd de woorden personeelstekort en middelentekort. U zult niet de enige zijn die daarover klaagt. Maar als ik tegen die achtergrond het organigram bekijk, ook van uw dienst, zie ik: politiezorg en grenscontrole. Maar de grenscontrole bestaat zelf ook alweer uit grenscontrole in de enge betekenis en repatriëring, dus twee subbezigdheden.

Mijn vraag aan u, onverminderd de wellicht terechte vraag — dat moet bekeken worden — naar meer middelen en dergelijke, is: biedt dit organigram, zoals het nu is en dat u natuurlijk ook maar geërfd hebt, in uw ervaring mogelijkheden tot verbetering, tot efficiëntiewinsten?

Ik moet u eerlijk zeggen, als ik het dikke organigrampakket van de politie bekijk, rijst soms de vraag of die structuren niet voor verbetering vatbaar zijn. Ik heb het nu specifiek over hetgeen waarover u de volle leiding hebt. Kunnen daar efficiëntiewinsten gerealiseerd worden?

Guy Cordeel: Bedankt voor uw vraag.

Wij doen niets anders dan alle dagen koortsachtig zoeken naar efficiëntiewinsten om met de mensen die wij hebben te doen wat allemaal van ons wordt gevraagd. Wij leggen nu al jaren zoveel druk op onze mensen dat wij met een veel te hoog absentieïsme zitten.

De opdrachten worden steeds moeilijker. Grenscontrole wordt steeds ingewikkelder. Het aantal passagiers stijgt jaarlijks. Tegenover 2010 hebben wij een stijging gehad van 25 % van de passagiers. Ik heb geen man bij gekregen sedert 2010, maar wij moeten het wel allemaal zien te klaren. Met daarbovenop nog een terreurdreiging die sedert Verviers van iedereen het uiterste vraagt. Met daarbovenop nog bijvoorbeeld een verhoging van eurotops, waarvoor wij telkens een heel beveiligingsdispositief moeten leveren. Noem maar

op. De verwijderingen die omhoog moeten gaan.

Wij geraken er niet. Wij zitten, zonder dramatisch te willen doen, op ons tandvlees. Wij geraken daar niet door. Als wij benchmarken met andere landen, bijvoorbeeld bij onze noorderburen in Schiphol, dan zie ik dat daar 2,5 keer meer passagiers zijn dan in Zaventem en dan zie ik daar 1 800 man van de Marechaussee zitten. Gaan wij kijken in Madrid, dan zien wij daar meer dan 2 000 politiemensen zitten op de luchthaven. Wij moeten dat klaren met iets meer dan 400 man.

Dan begrijp ik dat mijn mensen tot op de draad zitten en niet verder kunnen. Ik begrijp dat. Wij proberen hen aan te moedigen. Zij zijn trots op wat zij doen. Zij proberen op de grenscontrole een kwalitatief superwerk te leveren.

Desondanks die druk wil ik hier heel duidelijk stellen dat onze grenscontroleurs bij de beste van Europa horen, maar het zou goed zijn mochten wij versterking krijgen.

De **voorzitter**: Dat hebt u bijzonder duidelijk gemaakt.

Karine Lalieux (PS): Monsieur, je vous remercie pour vos interventions et surtout aussi pour vos propositions d'améliorations car c'est aussi la volonté de cette commission.

Je voulais revenir sur une question que M. Pivin vous a posée quand il vous a dit "vous aviez 25 % de votre personnel présent le 22 mars" et vous avez presque dit: "oui, par hasard". Parce qu'il y avait effectivement un exercice qui devait être fait ce jour-là par rapport justement à toute la problématique de sécurité. J'aimerais donc bien savoir combien vous en avez dans les jours normaux, c'est-à-dire quand il n'y a pas d'exercice prévu. Avant les attentats, combien avez-vous d'agents le matin quand il n'y a pas d'exercice prévu? C'est une première question qui complète la question de M. Pivin puisque vous avez dit que 100 c'était déjà beaucoup par rapport à ce qu'il y a d'habitude.

Et alors, je pense que vous y avez répondu. C'est vrai que le commissaire que l'on a rencontré ici, M. Devos, nous a dit que même avant la lettre ouverte qui a été rédigée par de nombreux travailleurs et qui a fait sens dans cette commission et, je pense, un peu partout, vous avez demandé du renfort de personnel. Bien avant les attentats, bien évidemment. Et surtout entre les attentats de Paris et ceux de Bruxelles. Si je comprends bien, vous n'avez jamais eu de réponse positive par rapport au personnel malgré l'évolution du nombre de passagers. J'aimerais bien que vous nous disiez cela et à combien évaluez-vous le nombre de personnel que vous avez besoin pour garantir la sécurité de cet aéroport qui était en plein développement?

Je termine, monsieur le président. Nous savons aussi, et cela a été dit par beaucoup, qu'il y a énormément de travailleurs. Vous devez contrôler et les passagers et les travailleurs. C'est ce que vous nous avez dit: un de vos rôles c'est aussi les 20 000 travailleurs de l'aéroport. Ce n'est pas peu 20 000 travailleurs. On sait qu'il y a beaucoup de roulement dans ces travailleurs et qu'en plus, avec la pression des compagnies et de la BAC à toujours diminuer le prix, on sait qu'ils utilisent énormément d'intérim. En tout cas, c'est ce qu'ils nous ont dit. Alors, je pose la question: comment pouvez-vous assumer votre rôle par rapport à un *turnover* aussi grand des travailleurs et notamment des bagagistes?

Guy Cordeel: Mijnheer de voorzitter, mevrouw Lalieux, in verband met uw eerste vraag, wij hebben drie shifts per dag, een shift die begint om 06.00 uur, een tweede om 14.00 uur en een derde om 22.00 uur. Tijdens de dagshifts hebben wij normaliter vier ploegen patrouille en interventie, ik spreek dan over politiezorg. Als het kan, komt daar een explosievenhond bij. Wij hebben ook op dit moment de militairen die mee patrouilleren. Op het moment van de aanslag waren dat er 5 plus 1 in reserve. Er zijn ook mensen van het onderzoeksteam aanwezig. Dat zijn er twee of vier. Wij hebben mensen die het onthaal doen. Dat zijn er ook twee. Wij hebben een middenkader, dat coördineert alles op het terrein.

Dan hebben wij ook mensen die zich bezighouden, dat zijn er in principe ook twee per shift, met het afwerken van de seiningen die worden geïntercepteerd op de luchthaven. Dat behoeft misschien een beetje meer uitleg. Sinds wij bezig zijn met *automated border control* zien wij dat er meer passagiers worden tegengehouden die een seining hebben achter hun naam. Als men iemand intercepteert die een seining in het Schengen Information System heeft, dan moet die worden afgewerkt. Die houden zich daarmee ook bezig.

Dan hadden wij ook, als die aanwezig waren, agenten van politie die verkeerstoezicht deden. Dat waren er ook twee, op de curb vertrek.

Bij de grenscontrole streven wij, in een normale ochtendshift, ernaar om 25 man in de boxen te hebben, voor grenscontrole. Als het heel druk is, gaan wij naar 28 of 30, maar vaak zijn ze maar met 20 of 22, omdat wij te veel zieken en afwezigen hebben. Wij krijgen daarvoor previsions van Brussels Airport om te bekijken wanneer wij onze inzet moeten moduleren.

Naast de mensen van de zuivere grenscontrole eerste lijn, hebben wij dan vier man, de postoverste, de supervisor en de coördinatoren die de personen die van eerste lijn worden binnengebracht en die in verder onderzoek moeten gaan inzake immigratie, gaan ondervragen.

Dan hebben wij vier tot zes mensen van de afdeling valse en vervalste reisdocumenten, die een onderzoek moeten instellen telkens de behoefte er is om een document te analyseren, om te bekijken of dat niet vervalst is.

Dan hebben wij ook nog een team fenomenen van de grenscontrole, dat zich bezighoudt met mensensmokkel, mensenhandel en radicalisering. Zij zijn met twee of vier mensen aanwezig op het terrein.

Achteraan de B-pier, dus diep in het hart van de luchthaven, is er het team Verwijderingen waar, op basis van het aantal mensen dat gerepatriëerd moet worden, ook nog eens collega's aanwezig zijn. Er zijn daar gemakkelijk minimum 10 collega's aanwezig maar het kunnen er ook 20 of 25 zijn, afhankelijk van de businessvereisten van die dag. De dag van de aanslagen kwamen daar extra personeelsleden bij die speciaal waren opgetrommeld, boven op onze dagelijkse inzet, om deel te nemen aan die oefening. Is dat duidelijk zo, mevrouw?

Uw tweede vraag is hoeveel mensen wij meer zouden nodig hebben. Zonder mij te vergalopperen in een berekening maar orde van grootte, een minimum van 200 mensen lijkt me vereist om op een adequate manier zowel ons werk te doen als te kunnen investeren in de toekomst. Er komen in de komende jaren immers bijzonder grote uitdagingen op ons af, onder andere het *smart borders-concept* van de Europese Unie. We gaan daarin moeten investeren. Als wij dat willen waarborgen, denk ik dat wij gemakkelijk aan een berekening van 200 personeelsleden moeten komen. Dan spreek ik niet enkel over de mensen, de basiskaders, die het eerste terreinwerk moeten doen maar dan spreek ik ook over een investering in kaderleden om ervoor te zorgen dat wij voldoende kaderleden hebben om die mensen adequaat te coachen, te begeleiden en een beleid uit te stippelen voor de toekomst. Daar komen wij op dit moment zo goed als niet toe wegens een fundamenteel gebrek aan kaderleden.

De derde vraag gaat over het personeel dat op de luchthaven werkt, waar er een grote turnover is. Dat is inderdaad zo, mevrouw. Wat ons als luchtvaartpolitie betreft, zijn we met ons contact- en informatieteam – dat is onze lokale *intelligence* – maar ook met de mensen van de Veiligheid van de Staat en van de gerechtelijke politie van de luchthaven in contact met de werkgevers, met een gans netwerk zal ik maar zeggen van informanten op de luchthaven om te horen of er geen abnormaliteiten zijn in de routine. Aan de andere kant is er de actie van de NVO, Nationaal Veiligheidsorgaan, dat de badges moet afleveren. Dat is een gans andere problematiek. Diverse partners brainstormen koortsachtig over hoe we een evenwicht kunnen vinden tussen enerzijds voldoende veiligheid en, anderzijds werkbaarheid en vlotheden van die luchthaven.

Men kan de maatregelen zo stringent maken dat het bijna een waterdicht systeem is, maar het moet nog leefbaar zijn.

Op een luchthaven gebeuren heel veel incidenten. Soms moeten externen die nog geen badge of een veiligheidscertificaat van de NVO hebben – het duurt drie tot vier weken om een permanente badge te krijgen –, binnen kunnen voor een reparatie aan een vliegtuig of aan het systeem voor bagagetransport. De bagages worden op diverse niveaus gescreend. Dat is allemaal hoogtechnologische apparatuur en ik ben ervan overtuigd dat de heer Covent u daarover straks meer zal kunnen vertellen.

Als ik een persoonlijke overweging mag maken, wij moeten zorgen voor veiligheid, maar we moeten mekaar

ook in onze samenleving blijven vertrouwen.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de commissaris-generaal, veiligheid is de eindverantwoordelijkheid van u, met uw mensen op de luchthaven. U staat daarvoor niet alleen in. U staat daarvoor in samen met de exploitant.

U mag terecht trots zijn op uw mensen. Wij zijn dat ook. Zij waren echter heel ontgoocheld na de feiten en hebben dat geuit in een open brief. Ik wil het niet hebben over het personeelstekort of over de logistieke tekorten waarvoor u het al hebt gehad. Er werden in die open brief nog een paar andere logistieke punten aangehaald, waarop we straks, als we nog tijd hebben, dieper kunnen ingaan.

Ik wil nu echter dieper ingaan op de samenwerking met BAC, omdat ik in de open brief las dat er vooraf al heel veel uitingen van onbehagen waren bij uw mensen die intern naar boven zijn gegaan, dus naar u, en naar de exploitant.

Bestaan daarvan verslagen of processen-verbaal? Kunnen die ons worden bezorgd? Vooral, wat is er met die klachten gebeurd? Wat hebt u met die klachten gedaan en wat heeft de exploitant daarmee gedaan? Ik wil daarmee niet insinueren dat het opvolgen van klachten en het gevolg daaraan geven de feiten zouden hebben voorkomen.

Guy Cordeel: Ik wil u mijn heel duidelijk en persoonlijk standpunt geven. De jaren dat ik op de luchthaven heb gewerkt, heb ik altijd een uitstekende samenwerking gehad met Brussels Airport Company.

Wij hebben een aantal zaken veranderd en gevraagd om te laten veranderen, en ik heb daar quasi altijd een luisterend oor en bereidheid gevonden om samen naar oplossingen te zoeken, ook al zijn die oplossingen niet altijd voor de hand liggend. Ik ga u een opsomming geven. Wij hebben in 2013 de verhuis gehad van de lokalen voor de verwijderingen die in zeer aftandse en afgeleefde lokalen zaten. Die zijn verhuisd naar het einde van de B-pier en die kunnen model staan voor gans Europa. Dat is een pracht van een locatie om hun werk in moeilijke omstandigheden optimaal te kunnen uitvoeren.

Sedert vorig jaar hebben wij met een aantal werkgroepen de bedoeling opgevat om een aantal locaties voor onze mensen te gaan veranderen. Dat betekent dat wij naar een *refurbishing* gaan van de tweedelijngrenscontrole. Die staat op stapel. Die werken zijn stilgelegd na de aanslagen. Op een tussenverdieping zijn ze, speciaal voor het afhandelen van de seiningen, een nieuwe installatie aan het bouwen, met nieuwe cellen ook, om mensen veilig in op te sluiten.

Wij zijn samen met Brussels Airport aan het kijken naar een nieuwe locatie om het commando in onder te brengen. Wij zijn samen aan het kijken naar een nieuwe locatie om de afdeling Politiezorg in onder te brengen. Het zou allemaal veel sneller kunnen gaan, maar ik heb altijd het gevoel gehad dat men ons wou helpen omdat zij weten dat wij allebei een win-winsituatie hebben. De politie is, ik zal maar zeggen een noodzakelijk kwaad op de luchthaven. Die zal er altijd zijn. Zij gaan ons altijd lokalen ter beschikking moeten stellen, maar zij hebben er ook voordeel bij dat wij goed gehuisvest zijn en dat wij daar graag ons werk doen en het laten vooruitgaan. Dat is eigenlijk de win-win die de luchthaven, de burger en de politie daaruit heeft.

Wanneer wij in 2012 de grenscontroleboxen naar achteren hebben getrokken op het niveau-aankomst – dat ging over een kostprijs van 500 000 euro – dan hebben wij samen met Brussels Airport gezocht naar de meest ergonomische boxen voor de grenscontroleurs. Wij hebben altijd samen gezocht naar verbetering. En ik weet dat er soms klachten zijn. Ik weet dat er bijvoorbeeld klachten geweest zijn dat Brussels Airport tussenkomt omdat de files te lang zijn. Brussels Airport krijgt dan vragen van bijvoorbeeld Brussels Airlines, omdat passagiers massaal hun vlucht missen en dan wordt er gekeken of er iets fout is.

Nee, er is niks fout. We hebben gekeken, samen met Brussels Airport, hoe de passagiersflows verlopen. Wij gaan dan niet kijken naar het individueel werk van iedere grenscontroleur, maar we gaan kijken van: hoe lang duurt het proces voor de afhandeling van de grenscontrole van een EU-burger? Hoe lang duurt dat proces voor een derdelander? En dan nog meer voor een visahouder, omdat dat nog meer activiteiten vereist. En zo proberen wij, samen met Brussels Airport, *intelligence* uit te wisselen om gans die processen te gaan optimaliseren. Dat zijn synergieën.

Dat wordt niet altijd op dezelfde manier gepercipieerd door onze mensen en ik heb dat dan ook vaak uitgelegd. Ik zeg niet dat hun klachten niet altijd gegrond zijn. Als er problemen zijn met het sanitair of andere terugkerende problemen, dan moet daar structureel iets aan gebeuren, maar ik heb altijd ondervonden dat Brussels Airport ons oprecht tracht te helpen.

Servais Verherstraeten (CD&V): Zijn er concrete vragen van uw mensen, aan uw diensten gericht en bijgevolg aan de overheid gericht of aan BAC gericht, die betrekking hebben op veiligheid en waarop negatieve antwoorden zijn gekomen?

Guy Cordeel: Kwestie van veiligheid merk ik dat wij altijd de neus in dezelfde richting hebben. Bijvoorbeeld als er gevraagd wordt om het onthaal van de afdeling politiezorg in de vertrekhal op een beter zichtbare plaats voor het publiek te zetten en er wordt gevraagd om ervoor te zorgen dat daar in de muur een beveiligende plaat en kogelwerend glas wordt gezet zodanig dat onze mensen daar veilig zitten in dat lokaal, dan zie ik dat men daarin meegaat. Maar er zullen wel punctuele vragen geweest zijn die op één of andere manier niet onmiddellijk het juiste gevolg gekregen hebben.

Meryame Kitir (sp.a): Een beetje aansluitend bij de vraag van de heer Verherstraeten. De heer Devos heeft hier ook zijn getuigenis afgelegd en we hebben het toen ook even gehad over de open brief. Hij heeft ons toen gezegd dat er talrijke RIR's werden opgesteld in verband met veiligheid en met radicalisme. Als een RIR wordt opgesteld, wie is er dan bevoegd om die op te volgen? Naar wie moet die worden doorgestuurd? Hoe weten we of daar een gevolg aan is gegeven of niet? Dat is mijn eerste vraag.

Mijn tweede vraag. U hebt het in uw uiteenzetting gehad over een update van 16 interne onderrichtingen in het kader van de dreiging. Een beetje later spreekt u daar nog eens over, dat jullie daar al mee bezig waren vóór de aanslagen van 22 maart. Van wie zijn die interne richtlijnen over het dreigingsniveau gekomen? Is dat vanuit de luchthaven zelf?

Hoeveel richtlijnen zijn er in totaal? U zegt dat er al van 16 richtlijnen een update is gedaan. Hebt u de lijst bij om dat concreet te maken? Wat waren de richtlijnen dan? Wat moest er concreet worden aangepast?

Guy Cordeel: De RIR's worden opgesteld door degene die de informatie vaststelt en worden naar het AIK gestuurd, het informatiekruispunt op het niveau van het arrondissement Halle-Vilvoorde. Zij worden ook doorgestuurd naar ons CIT, ons contact- en informatieteam. Zij volgen dat allemaal verder op. Alles komt dan terug, ook via het AIK en dan wordt de informatie in haar geheel gekoppeld, geëvalueerd en verder aangestuurd. Dat is intern een typische bevoegdheid voor het contact- en informatieteam.

Wat de updates betreft, zijn wij begonnen met een eerste onderrichting betreffende de richtlijnen naar aanleiding van de dreiging. Wij hebben dan 16 updates gemaakt, dus in totaal hebben wij 17 nota's gemaakt. Ik heb versie 16 bij. Ik kan u die overhandigen, indien u dat wenst. Daarin ziet u dat wij alle mogelijke hypothesen opsommen en heel duidelijk aanduiden wie wat waar en wanneer moet doen.

Meryame Kitir (sp.a): Als ik het goed begrijp, komen de RIR's dus samen in het arrondissement, maar wat gebeurt er dan mee? Hoe gebeurt de opvolging? Hoe weet men of er gevolg is gegeven aan de RIR die is toegevoegd? Als iemand een probleem heeft of iets vaststelt en er een RIR van maakt, dan gaat dat naar het arrondissement. Hoe weet men of er gevolg is gegeven aan het signaal dat wordt gegeven, want daar ging de open brief van het personeel eigenlijk voor een stuk over?

Guy Cordeel: De opsteller krijgt daar niet noodzakelijk feedback van. De informatie die in de RIR staat, moet gaan naar degene die daar iets mee moet doen en dat is echt niet noodzakelijk de opsteller. Als de opsteller bijvoorbeeld iemand is die in een grenscontrolebox zit en hij ziet iemand passeren van wie hij de omstandigheden waarin die persoon de grens passeert, verdacht vindt – niet meer dan dat – maakt hij hier een RIR van op, maar hij zal daar nooit feedback van krijgen.

Meryame Kitir (sp.a): Wie is er dan verantwoordelijk om ervoor te zorgen dat de RIR bij die persoon komt? Is dat het arrondissement? Wie moet ervoor zorgen dat de informatie die binnenkomt, ook bij de juiste persoon terechtkomt?

Guy Cordeel: Het gaat van de opsteller naar het CIT, dat ervoor zorgt dat het bij het AIK terechtkomt.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hecke, u hebt het woord.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de hoofdcommissaris, bedankt voor de informatie die u ons hebt gegeven. Ik vind het ook heel positief dat u op het einde zelf een hele reeks verbeterpunten oplijst. Ik vind het ook heel belangrijk dat u vanuit uw ervaring kunt aangeven wat voor u op het eerste gezicht de verbeterpunten zijn die moeten worden aangebracht.

Heel veel vragen zijn al gesteld. Ik wil even inpikken op de vraag die daarnet is gesteld over de RIR's. Wij hebben inderdaad de discussie gevoerd.

De kritiek zoals wij die hebben begrepen, was, dat u de informatie hebt, dat u een RIR opstelt, dat u die doorgeeft en vervolgens de indruk krijgt dat daar niets mee gebeurt. U hebt uitgelegd dat er niet altijd een terugkoppeling is, maar het gaat vaak, zeggen de mensen, over vaststellingen. Er is bijvoorbeeld iemand bij de bagageafhandelaars die wij herkennen als iemand met een zeer zwaar crimineel verleden. Wij zien iemand werken in een winkel met een zwaar crimineel verleden. We zien Syriëstrijders, zegt men, vermomd als toeristen in de vertrekhallen lopen. Die berichten worden doorgegeven.

Als de mensen op het terrein zeggen dat zij de indruk hebben dat daar geen gevolg aan wordt gegeven, dan signaleren ze wel een probleem. U zegt hoe de procedure in elkaar zit, aan wie het wordt doorgegeven, maar de vraag is of er met dergelijke belangrijke signalen die worden doorgegeven, iets is gebeurd of niet? Misschien weet u het niet, maar ik vind het wel belangrijk dat wij weten of er met het werk van jullie mensen op het terrein ook iets is gebeurd.

Een tweede vraag gaat over de files. Ik heb een pamflet teruggevonden van 2011 of 2012 van de vakbond van de luchtvaartpolitie, waarin men zegt dat als er files aan de identiteitscontrole ontstaan, er wordt omgeroepen dat dat te wijten is aan omstandigheden bij de federale politie. Jullie krijgen dan de schuld, terwijl jullie wellicht gewoon jullie werk doen, namelijk controles uitoefenen.

Is er soms, in bepaalde omstandigheden, druk van anderen op jullie mensen om het sneller te doen gaan? U zegt dat u daar wel eens over spreekt. Maar is er ook druk op jullie diensten en op jullie mensen om op dergelijke momenten sneller te gaan en de files korter te maken?

Tot slot nog iets over de explosievenhond. U hebt er een. Ik neem aan dat die geen 12 uur rondloopt in de luchthaven, maar concreet, op de dag van de aanslag, was die aanwezig? Hoe moet ik mij dat voorstellen, wanneer men met een explosievenhond aan de leiband rondloopt? Ik neem aan dat men langs valiezen gaat en dat de controle heel gericht is, maar hoe gaat dat technisch? Van op welke afstand kan zo'n hond explosieven detecteren? Moet hij heel dicht bij staan? Is dat een kwestie van centimeters of meters? Herkennen de honden ook de explosieven die hier zijn gebruikt, TATP? Zijn ze ook daarop getraind of zijn ze maar getraind op een specifiek aantal explosieven? Volstaat het dan om één explosievenhond te hebben, wanneer men op een structurele manier een bepaalde ruimte wil controleren?

Guy Cordeel: De informatie uit de RIR's wordt stevast behandeld.

Er wordt nagezien of die informatie klopt. Ik zal mij voorzichtig uitdrukken, maar ik denk dat er de jongste weken in de pers berichten zijn opgedoken die niet altijd overeenstemden met de werkelijkheid.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Op welk punt bedoelt u?

Guy Cordeel: Er werden zaken gezegd over illegale gebedsruimtes in de terminal, bijvoorbeeld. Wij hebben daarvan geen enkel, maar dan ook geen enkel bewijs.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Dat voorbeeld heb ik niet gegeven.

Klopt het wel dat er processen-verbaal zijn opgesteld, waarin staat dat Syriëstrijders herkend werden, die daar rondliepen, vermomd als toerist? Is dat wel een correct gegeven? Werden er zulke vaststellingen gemaakt en doorgegeven?

Guy Cordeel: Dat is een bewering die ik zelf nooit gehoord heb. Met mijn commissaris, die de leidinggevende is van CIT, overleggen wij dagelijks. Als er iets is wat onze aandacht vereist, dan weet ik dat onmiddellijk. Dat wordt dan ook afgetoetst. We gaan na in hoeverre wij dat kunnen crossmatchen en of die informatie klopt. Van hetgeen u nu beweert, heb ik niets gehoord.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Het zijn wel uw personeelsleden, die op het terrein werken, die dat beweren. U zegt dus eigenlijk dat de informatie die zij in die open brief naar buiten hebben gebracht, niet klopt, of u kunt niet bevestigen of het al dan niet klopt.

Guy Cordeel: Die informatie is achteraf door ons niet bevestigd.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Kan er nagegaan worden of dergelijke signalen werden doorgegeven via RIR's?

Guy Cordeel: Wij doen dat permanent. Die materie is veel te gevoelig. Wij moeten ervoor zorgen dat alles wat in dat domein wordt gesignaleerd, op een correcte manier wordt gecheckt en gedubbelcheckt.

De tweede vraag luidde of er op ons druk wordt uitgeoefend in verband met files aan de grenscontrole. Welnu, ik ben drie jaar afdelingshoofd geweest van de grenscontrole. Dagelijks werkte ik daar in eerste lijn op het terrein. Er zijn wel eens ongelukkige telefoontjes gekomen – ik kijk nu naar Brussels Airport – met de vraag hoe het komt dat er een lange file was. Persoonlijk heb ik nooit druk gevoeld. Men heeft zich soms wel eens verkeerd uitgelaten.

De vraag die fundamenteel gesteld werd, was een vraag naar eventuele problemen, waardoor er files ontstaan, bijvoorbeeld of onze apparatuur was uitgevallen, of de vraag of er iets schort. Volgens mij zijn dat normale vragen. Nooit werd mij gezegd dat ik ervoor moest zorgen dat er sneller gewerkt wordt. Nog veel minder werd mij gevraagd om de kwaliteit van de controles te verminderen, om sneller te kunnen werken. Die vraag heb ik nooit gekregen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): U hebt net iets zeer moois gezegd, wat wellicht ook de media zal halen.

U hebt gezegd dat men als Mickey Mouse kan binnenkomen en boarden. Met andere woorden, het is mogelijk dat men binnenstapt en op het vliegtuig geraakt zonder dat één keer de identiteit wordt gecontroleerd. Kan dat dan? Als uw mensen altijd hun job moeten doen, zoals ze doen, wilt dat dan zeggen dat inderdaad soms de identiteit niet wordt gecontroleerd?

Guy Cordeel: Ik moet mijn antwoord meer in detail geven. Wij hebben binnen Europa zowel verkeer intra-Schengen als extra-Schengen en dat maakt het verschil tussen Mickey Mouse en de identiteitscontrole die gebeurt aan de buitengrens van Schengen. Als wij spreken over grenscontrole, dan gaat het altijd over de buitengrens van Schengen. Binnen Europa hebben wij vrij verkeer van personen. Het is in dat kader dat wij niet weten wie effectief aan het reizen is. En dat zou dus een Mickey Mouse kunnen zijn.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mickey Mouse kan dus vrij reizen binnen Europa, maar hij kan niet ongezien Europa binnenkomen?

Guy Cordeel: Inderdaad, daar ben ik zeker van.

De **voorzitter:** Collega, laat uw verbeelding niet op hol slaan.

Guy Cordeel: Er was nog een technische vraag over de explosievenhonden. Een explosievenhond is een bijzonder middel. De honden die wij bij de federale politie hebben en de honden die bij Defensie zijn opgeleid, hebben allemaal hetzelfde competentieniveau. Dat zijn honden die alle klassieke explosieven kunnen detecteren, maar ook TATP en aanverwanten. De honden die op de luchthaven rondliepen, waren allemaal klaar voor hetgeen van hen werd verwacht.

Maar dan in de praktijk. Wat gebeurt daar? Wij mogen niet denken dat men met een hond in deze zaal kan rondlopen en de hond laten ruiken of er hier explosieven aanwezig zijn. Zo gaat dat niet. Een hond is ten eerste beperkt inzetbaar in de tijd en er moet ten tweede een actieve geur worden waargenomen van die

explosieven. Dus als die explosieven goed verpakt zijn, in een valies zitten en er wordt niet op de valies gedrukt zodat er lucht uitkomt, dan wordt het reeds heel wat moeilijker.

Dan gaat u de vraag stellen waarom er dan een hond aanwezig is. Wel, die honden komen erbij op het moment dat wij een verdachte situatie hebben. Dan is die hond een fantastische expert om te kijken of het een verdacht pakket is of niet.

Maar een hond een zone laten sweepen op een drafje, zo gaat dat niet. In de vertrekhal lopen honderden, soms duizenden mensen en dat kunnen wij van dat dier niet verwachten.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): De conclusie is dan ook dat het geen zin heeft om drie, vier of vijf honden te hebben, want die wordt alleen maar ingezet bij de detectie van een verdacht pakket of een verdachte valies.

Guy Cordeel: In de eerste plaats zullen wij die honden daarvoor reserveren. Dat betekent echter niet dat die hond zich samen met zijn geleider ondertussen niet nuttig kan maken. Als zij daar rondlopen, heeft dat, om te beginnen, een afschrikkend effect. Het zou ook wel eens kunnen dat hij toch iets ruikt.

Wij mogen er echter niet van uitgaan. Dat zou een verkeerde premisse zijn.

De **voorzitter**: Heel kort en daarbij aansluitend vraagt de heer Verherstraeten het woord.

Servais Verherstraeten (CD&V): Commissaris Cordeel, kan die verdachte situatie zijn dat koffers, nadat ze door een bewakingstoestel zijn gegaan en als verdacht worden omschreven, apart worden gezet en dat de honden daarheen gaan?

Guy Cordeel: Dat zou kunnen.

Servais Verherstraeten (CD&V): Hebt u weet van recente tests op de luchthaven, waaruit bleek dat die toestellen met een test nog niet de helft van de bagage met explosieven konden detecteren?

Guy Cordeel: Ik heb daar inderdaad weet van. Daarom hebben wij gezegd dat wij die explosive-trace-detectiontoestellen of ETD-toestellen niet zullen gebruiken, maar dat wij altijd een beroep doen op een hond, om zeker te zijn van het antwoord.

Servais Verherstraeten (CD&V): Dateren die tests van vóór of na 22 maart 2016? Wat heeft men sedertdien aan investeringen gedaan, om dat probleem te verhelpen?

Guy Cordeel: De ETD-toestellen worden gebruikt door de luchthavenmaatschappij BAC. Het zijn geen toestellen van de federale politie. Wij hebben enkel onze honden.

Terwijl wij er in het verleden van uitgingen dat die gecertificeerde toestellen – ze hebben een Europees certificaat – een correcte analyse van de stoffen maakten, hebben wij nu, nadat wij een test hebben gedaan en hebben vergeleken tussen wat onze honden aangaven en wat de testkit aangaf, gemerkt dat die toestellen voor ons in de huidige omstandigheden onvoldoende betrouwbaar zijn. Wij hebben bijgevolg exclusief voor het gebruik van explosievenhonden gekozen.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le commissaire, vous avez abordé trois sujets, en réalité la partie 'secours', la partie 'sûreté aéroportuaire' et la partie 'contrôle des frontières'. En principe, on devait se concentrer sur la première partie, mais j'entends avec les collègues, que toute une série d'autres questions ont été posées, ce qui est normal puisqu'on ne va pas vous faire venir pour chacune des parties de notre travail.

Sur la partie 'secours', je voudrais rejoindre les collègues qui ont dit que vous aviez agi avec beaucoup d'engagement, beaucoup de pragmatisme. Vous avez relevé toute une série de couacs importants quand même. Il y en a un sur lequel j'aimerais revenir: c'est la question des périmètres. Vous avez dit qu'il y avait eu toute une discussion pour voir quels devaient être les périmètres de sécurité administratifs et judiciaires. C'est vrai qu'à un moment donné aussi, les passagers qui étaient là-bas à l'aéroport se sont demandés

pourquoi on les déplaçait dans les parkings, alors que ça pouvait éventuellement être une zone dangereuse. J'ai eu des témoignages disant "on est là tous ensemble, concentrés dans un seul endroit, ça peut être un problème".

Et puis par ailleurs, je fais le lien avec les mesures qui ont été prises après le 22 mars, lors de la réouverture de l'aéroport, où il y a eu énormément de discussions parce qu'effectivement, toute une série de gens se sont dit "les mesures qui sont prises maintenant sont totalement contre-productives en matière de sécurité. On est en train de reporter le problème". Je voulais vous poser la question. Le sentiment qu'on a eu, c'est qu'on n'avait pas vraiment d'expertise dans ce domaine, c'est qu'on improvisait un p'tit peu, qu'on tâtait un peu les solutions... Qui donne les instructions, qui a l'expertise de ce genre de situations? On a l'impression qu'on dépend beaucoup de services étrangers. Vous avez cité à plusieurs reprises les services israéliens. Est-ce qu'il n'y a pas une expertise qui doit être développée par rapport à la sécurité aéroportuaire en général? Ça ne sert à rien d'aller reporter le problème en dehors de l'aérogare où on concentre des personnes qui peut-être sont tout autant en danger, qui en plus, ratent leur avion, s'énervent... Voilà, je voulais vous interroger là-dessus.

Deuxième question en matière de secours. Vous avez dit que vous aviez déclenché la phase provinciale. Est-ce que vous n'avez pas été surpris parce qu'on n'a pas déclenché tout de suite une phase fédérale? Parce que l'arrêté royal de 2003 en matière d'attentats terroristes prévoit que c'est d'emblée une phase fédérale. Je sais bien que ce n'est pas vous qui actionnez cette phase, mais est-ce que ça ne vous a pas surpris qu'il n'y ait pas d'emblée une phase fédérale? Parce qu'il s'agissait clairement – dès le départ, on le savait – d'attentats terroristes. Pour nous en tout cas, c'est une question importante puisque ça déclenche toute une série de mécanismes au niveau fédéral, au niveau national et donc j'aurais voulu vous entendre là-dessus.

Rapidement puisqu'on y reviendra plus tard dans nos travaux, en matière de sûreté aéroportuaire et en matière de contrôle des frontières, il y a eu deux rapports très très sévères de la Commission européenne. Il y a notamment eu un audit, qui a entraîné la démission d'un ministre du gouvernement parce que le parlement n'avait pas été correctement informé sur le niveau d'information de la ministre. Vous avez, j'imagine, pris connaissance de ces audits, qui sont encore une fois très sévères; qui parlent des chiens par exemple, du contrôle de certaines personnes qui pourraient être radicalisées, enfin qui font toute une série de constats, je ne vais pas les énumérer. Enfin, assez accablants.

J'imagine que vous êtes impliqué à la fois dans ce type de contrôles et dans les dispositifs qui sont pris par après par rapport à ces contrôles. Je vois que vous faites "non" de la tête mais je reprends par exemple la question du contrôle des frontières: il y a un rapport de l'organe indépendant de contrôle de Schengen qui fait des constats très accablants sur ce qui se passe à l'aéroport et qui vient d'émettre pas moins de 31 recommandations sur le contrôle aérien. Jusqu'à quel point êtes-vous impliqué? Comment cela se passe-t-il concrètement? Avez-vous pris au sérieux ce type de recommandations? J'imagine qu'il va y avoir une réponse qui va être faite à la Commission européenne. Comment êtes-vous impliqué dans cette réponse? Va-t-on surtout mettre en œuvre toutes ces recommandations?

Guy Cordeel: Wat uw eerste vraag betreft, het was een dubbele vraag, over de gerechtelijke en de bestuurlijke perimeter. Op de dag zelf is alles heel snel geëvolueerd. Een goed half uur na de aanslagen is de gerechtelijke politie ter plaatse gekomen, om vooral de *crime scene* te isoleren voor het vinden van bewijsmateriaal. Wij hebben dan een interactie gezien, en soms discussies, tussen de gerechtelijke en de bestuurlijke politie. De evacuatie en het beveiligen van de sporen moesten met elkaar verzoend moeten worden. Die situatie heeft niet lang geduurd, het is heel snel een exclusieve gerechtelijke perimeter geworden.

Wij hebben dan gezien dat de passagiers niet alleen naar de voorkant van het gebouw zijn gebracht... maar vergeet ook niet dat er op het moment van de aanslagen duizenden passagiers in de terminal en op de pieren aanwezig waren. Er zijn ook nog vliegtuigen met passagiers geland. Wij spreken over het beheer van duizenden mensen, die van de luchthaven, zowel *airside* als *landside*, verwijderd moesten worden. Ik heb het nu niet over de gewonden, maar over de mensen die daar geland en gestrand waren.

Uw vraag over de maatregelen die wij genomen hebben na of ter gelegenheid van de heropstart van de luchthaven is een zeer pertinente vraag. Het is een vraag waarvan ik weken maagpijn gehad heb, want ik kon

er zelf niet mee leven. Wij zagen een concentratie van personen voor de tenten, die op zich een nieuw *soft target* vormden voor een aanslag.

De vraag om systematische controles te doen, was afkomstig van een syndicale onderhandeling in het kader van een stakingsaanzegging. Het was de bedoeling van de vakbonden te vragen het veiligheidsniveau op de luchthaven zo hoog te leggen dat het niet meer zou kunnen gebeuren. Wij hebben daarvoor de middelen in de plaats gesteld, maar wij hebben heel snel gezien dat wij aan de limieten gekomen waren. Op het moment dat er meer passagiers naar de luchthaven kwamen, zagen wij heel snel dat de files tot buiten de tenten stonden, tot in het busstation en uiteindelijk zelfs tot op de parking.

Dan hebben wij, begin mei, een nieuwe onderhandeling gehad en zijn wij van een systematische controle van alle passagiers die het luchthavengebouw binnengaan, gegaan naar een niet-systematische controle. Dat was een veel betere oplossing, met een evenwicht tussen veiligheid, vlothed en leefbaarheid.

Uw tweede vraag ging over de federale fase. Op de luchthaven hebben wij er geen probleem mee gehad of die wel of niet afgekondigd was. Wij hadden meer dan ons werk op de luchthaven. Wij waren permanent in contact met de DAO, de Directie van de Bestuurlijke Operaties, en hebben alles via haar opgelost. Alle vragen die wij gesteld hebben, hebben wij beantwoord gekregen.

Uw derde vraag ging over de audit van de veiligheid van de luchthaven. Als u het hebt over de audit die er geweest is naar de bevoegdheden van de FOD Mobiliteit en de bevoegdheden van de DGLV, daar zijn wij als luchtvaartpolitie in het geheel niet bij betrokken geweest. Als u het daarnaast hebt over de Schengenevaluatiecommissie, die vorig jaar in april op de luchthaven is langsgekomen, en niet alleen bij ons maar op alle luchthavens en op een aantal buitengrensposten van België, moet ik u inderdaad bevestigen dat wij daar wel bij geweest zijn. Wij hebben ondertussen het resultaat van die audit gekregen, via de DAO, die dit coördineert voor alle grensposten.

De punten waarover de Schengenevaluatiecommissie opmerkingen had inzake LPA/BRUNAT hebben wij allemaal aangepakt. Die zijn wij aan het opvolgen.

Het belangrijkste punt om te remediëren, dat heb ik daarstraks gezegd, is ervoor zorgen dat wij voldoende en goed kwalificeerde grenscontroleurs hebben.

Le **président**: Monsieur Dallemagne, nous dépassons déjà d'une demi-heure le planning prévu. Vous avez déjà posé trois questions. Et on parle peu des services de secours pour le moment.

Georges Dallemagne (cdH): Comme mes collègues, je pose une question complémentaire, monsieur le président.

Le **président**: Oui, monsieur Dallemagne, mais je fais remarquer à tous que nous parlons du volet "secours" aujourd'hui. Et on en a peu parlé jusqu'à présent.

Georges Dallemagne (cdH): J'en ai parlé, monsieur le président. Vous auriez dû faire la remarque en tout début de débat et pas lorsque c'est le tour de celui qui parle en dernier.

Le **président**: Vous ne saviez pas de quoi nous parlions aujourd'hui?

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le président, j'ai bien entendu que tous mes collègues ont posé des questions sur les autres aspects. Donc, je ne comprends pas très bien pourquoi ... Si, dès le départ, vous organisez les travaux de telle manière que les questions ne tournent pas là-dessus, mais vous ne pouvez pas me reprocher de poser des questions que mes collègues ...

Le **président**: C'est pourquoi je fais une remarque générale – et elle ne s'adresse pas seulement à vous – rappelant qu'on avait décidé de parler, les trois ou quatre premières semaines, du volet "secours". Et je constate qu'on en a peu parlé jusqu'à présent. En général. Telle est ma tâche en tant que président.

Je vous invite maintenant à poser votre dernière question.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le commissaire, vous avez dit que vous n'aviez pas été du tout impliqué dans le rapport d'audit sur la sûreté aéroportuaire. Comment expliquez-vous cela? Puisqu'il y a toute

une série d'aspects qui vous concernent dans le premier chef: la question des chiens, celle des périmètres qui sont protégés, etc. L'essentiel de ce rapport concerne des services qui sont attribués notamment aux services de police.

Guy Cordeel: Het gaat daar fundamenteel over de *airside* veiligheid. De *airside* veiligheid is een bevoegdheid van het DGLV. Dat is de reden waarom wij bij dat rapport niet betrokken geweest zijn.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, mijnheer de hoofdcommissaris, ik kan mij alleen maar aansluiten bij de woorden van collega De Roover om mijn appreciatie uit te drukken voor de moeilijke omstandigheden en het werk dat op het terrein is volbracht, waar iedereen iedereen heeft geholpen in het belang van de slachtoffers. Ik denk dat dit in ieder geval toch eens het benadrukken waard is.

Ik heb nog twee korte vragen. In uw aanbevelingen en verbeterpunten hebt u gezegd: ja, mensen die ter plaatse kwamen helpen. Wij waren niet altijd even goed aangestuurd. Iedereen wist niet altijd even goed wat eerst te doen. Ik heb dat ook van uw collega Devos gehoord. Hij zei: ik heb zelfs op een bepaald moment helpen een plafond wegslepen. Gewoon, ieder hand die beschikbaar was, heeft geholpen. Maar de operationele coördinatie is ongetwijfeld daarbij dan zeer belangrijk.

U hebt gezegd dat u niet kunt bevestigen of de CP-OPS geïnstalleerd was, of die er was. De coördinatie is waargenomen door de brandweer, heb ik kunnen vaststellen. U zegt ook dat het beheren van de noodplannen gebeurt volgens boek III van het Nood- en Interventieplan, en daarin staat, wat de politie betreft dat de CP-OPS, of de directeur Politie de bevelhebber van de luchthavenpolitie Brussel-Nationaal is. En wie is dat dan? Bent u dat als diensthoofd, of wie zou dat moeten zijn?

Guy Cordeel: Dat is de adjunct Dir Pol en dat is een officier van de afdeling Politiezorg. Dat staat zo in onze onderrichtingen. Dat staat daar zo gespecificeerd.

Carina Van Cauter (Open Vld): En u weet niet of die betrokken was in de CP-OPS?

Guy Cordeel: Dat was Jean-Pierre Devos, die hier geweest is. Die is bij die CP-OPS aanwezig geweest volgens mijn inlichtingen.

Carina Van Cauter (Open Vld): Hij heeft iets anders... Enfin, we gaan ook misschien zijn woorden nog eens juist moeten nakijken.

Op een bepaald moment heeft men de operationele en de beleidscoördinatie, dixit gouverneur De Witte, op een punt samengebracht. U hebt ook gezegd dat er te weinig telefoon, te weinig wifi, te weinig enzovoort was. Heeft dat te maken met dat samenbrengen van die twee, én beleidscoördinatie én operationele coördinatie, dat men in een te kleine locatie met te weinig infrastructuur... Heeft dat ermee te maken? Is dat voor herhaling vatbaar? Of is dat een goede werkwijze om dat samen te brengen? En houdt men dat niet beter gescheiden, zoals voorzien in de noodplannen? Het is een vraag.

Guy Cordeel: Wat uw eerste vraag betreft, denk ik dat er officieel 180 man in versteking is gekomen van diverse politiezones. In ons draaiboek is voorzien wie hen moet opvangen en waar. Dat is voor die mensen op de beste manier verlopen.

Ik heb het niet over de steun die wij op gestructureerde manier hebben gekregen van de politiezones, maar over collega's die horen dat er iets is gebeurd op de luchthaven, in hun wagen springen en komen helpen. Het zijn die mensen die wij niet op de beste manier hebben kunnen inschakelen. Dat was de bedoeling van mijn mededeling.

Misschien was het ook beter geweest dat zij er niet waren geweest, want er was meer dan volk genoeg en ze hebben misschien in de weg gelopen. Op de koop toe was de situatie niet veilig. Wij gaan uit van scenario's, zoals een kaping, gijzeling, vliegtuigcrash, waar men binnen de perimeters een incident heeft, maar niet van een externe dreiging. Hier kwam een externe dreiging bij.

Carina Van Cauter (Open Vld): Wiens opdracht is het dan om af te houden of op te roepen?

Guy Cordeel: Zij waren niet opgeroepen. Het waren mensen die spontaan afkwamen. Er zijn ook spontaan mensen van onze eigen eenheid gekomen, maar zij weten waar ze naartoe moeten. Zij gaan naar het gebouw van de politiezorg.

Iemand die van een politiezone in Oost-Vlaanderen in zijn wagen springt en naar hier komt, geraakt niet door de versperringen. Dat zorgt voor problemen.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Ik heb nog een korte vraag in aansluiting op wat collega De Roover u zonet heeft gevraagd en op het antwoord dat u aan collega Lalieux hebt gegeven.

Collega De Roover heeft u gevraagd op welke manier, door de wijze waarop u georganiseerd bent en door daarop eventueel wijzigingen aan te brengen, men daar nog efficiëntiewinsten kan boeken. U hebt de structuur uiteengezet.

Als ik het goed heb begrepen, bestaat die uit drie geledingen: een geleding repatriëring, een geleding grenscontrole en een algemene politiezorg.

Ik zal nog iets concreter zijn dan de collega. Ziet u heil in een fusie van die diensten, om op die manier meer flexibiliteit of efficiëntie te bekomen?

Guy Cordeel: Dat is een heikel punt. Ik begin met de repatriëringen. De repatriëringen, zoals die vandaag functioneren, zijn het resultaat van gebeurtenissen in 1998 en van de conclusies van de commissies-Vermeersch begin de jaren 2000. Ondertussen is de toestand voor de repatriëringen ingrijpend gewijzigd en denk ik dat het moment is gekomen om dat concept opnieuw te herdenken.

Ik wil u meegeven dat de mensen die repatriëringen doen in hoofdzaak mensen zijn van de afdeling Grenscontrole. Dat zijn grenscontroleurs. Er zijn er ook een paar bij die uit de afdeling Politiezorg komen. Dat zijn mensen die in een rotatiesysteem zitten, een rotatiesysteem waarbij zij vier maanden repatriëringen doen. Omdat er door de commissie-Vermeersch vanuit was gegaan dat dit heel belastend was voor hun sociaal leven werd dan gezegd na vier maanden repatriëringen krijg je twee maanden een afkoelingsperiode en dan ga je terug in de grenscontrole zitten. Dat rotatiesysteem zou naar mijn gevoel best een keer aan een grondige herevaluatie onderworpen worden om te bekijken of we dat niet op een betere manier, aangepast aan de huidige noden, kunnen organiseren.

Men heeft de zuivere immigratieproblematiek aan de grens enerzijds en, anderzijds het gegeven van de basispolitiezorg door de afdeling Politiezorg. Als we bijvoorbeeld naar Gosselies kijken, dan zien we dat daar een operationele pot is waar wij de collega's zien op dienst vertrekken, patrouille vandaag, morgen grenscontrole, overmorgen interventie en daar heeft men die splitsing niet. Dat is een concept waarover wij oprecht en open moeten kunnen praten. Want door ons vast te pinnen in twee afdelingen hebben we niet de mogelijkheid om als er in de ene afdeling een acuut tekort is daarin bij te springen vanuit de andere, in functie van seizoensvereisten, het zomerseizoen bijvoorbeeld aan de grens, of wat dan ook. Ik denk dat het een goede zaak zou zijn dat wij dit apart nog eens aan een zeer kritisch onderzoek zouden onderwerpen.

De **voorzitter:** Dezelfde bemerking geldt voor wat ik daarnet heb gezegd aan de heer Dallemagne. We zijn dus niet bezig over het luik hulpverlening.

Même remarque. Monsieur Miller, sur le volet secours, les victimes.

Richard Miller (MR): Oui, monsieur le président. Nous avons décidé d'obéir à vos instructions, bien entendu, et de les respecter. Mais j'ai juste une petite question complémentaire à celle qui a été posée par M. Dallemagne. Parce qu'il y a quand même un élément qui a été dit par notre invité du jour. Très rapidement. Vous avez dit que vous n'étiez pas concerné par la procédure qui devait s'ensuivre après les audits européens. Il y en a deux. Il y a 2011 et 2015. 2015 reprend les mêmes reproches et les mêmes remarques que 2011.

Alors, pourquoi... Enfin, je ne vous demande pas pourquoi puisque vous me dites que vous n'étiez pas concerné mais, enfin, en 2011 jusque 2015, vous avez quand même bien dû savoir qu'il y avait des remarques qui avaient été formulées par l'Europe et qu'il y avait des dysfonctionnements qui avaient été

pointés.

Je suis un peu surpris. M. Dallemagne est surpris que vous ne soyez pas concerné, moi, je suis un peu surpris que vous n'en ayez pas entendu parler et que 2015 reprenne les mêmes reproches que 2011. Donc, il y a quand même quelque chose qui n'allait pas. J'ai bien compris que cela dépendait du SPF Mobilité, vous l'avez dit. Donc, je suppose, monsieur le président, qu'on en reparlera lorsqu'on aura quelqu'un du SPF Mobilité.

Laurette Onkelinx (PS): C'est un volet très très important (...)

Richard Miller (MR): Très important. C'est la raison pour laquelle, M. Dallemagne ayant soulevé le problème, je ne pouvais pas ne pas le pointer également mais je comprends bien que cela viendra après, monsieur le président.

Le président: J'en suis persuadé.

Mag ik afsluitend nog eens het volgende benadrukken. Elke commissaris is vrij om te zeggen wat hij of zij wil. Maar als we naar buitenuit communiceren, ik zeg het in alle rust en kalmte, dat we eerst het luik hulpverlening met daarin de slachtoffers centraal zullen onderzoeken, dan mag u eens even de reconstructie maken van de vragen die zijn gesteld. Dan kijkt u daar systematisch vanaf. Ik ben hier niet de schoolmeester die iedereen bij de les moet houden, maar in het kader van het zelfrespect van deze commissie: houd u alstublieft aan het thema dat wij onderzoeken, wat vandaag van belang is. Ik ben ervan overtuigd dat we de commissaris nog zullen terugzien in verband met andere aspecten.

Vandaag hebben wij hem laten komen om te weten of de hulpverlening optimaal is verlopen. Wat ik daar vaststel en waar ik op mijn honger blijf is dat in verband met die CP-OPS van u, maar ook mensen die vóór u zijn komen getuigen, wij een beeld hebben gekregen dat ons niet toelaat om met klaarheid te zeggen: dat en dat is er zo gebeurd, die heeft de leiding genomen, er was een eenheid van commando. Dat beeld heb ik vandaag niet. Ik stel dat gewoon vast.

Ik denk dat het belangrijk is dat wij vandaag en de volgende zittingen in verband met het luik hulpverlening te weten komen of de interventieplannen hebben gewerkt en of ze werden uitgerold zoals dat hoort. Rekening houdend ook met de veelheid van diensten, want uw luchtvaartpolitie is daar één element, maar er zijn er ook andere. Er is de federale gerechtelijke politie. Er is zelfs de zonale politie. Er is uiteraard ook de *airport* zelf, de mensen met hun veiligheidsdispositief. Die mensen, heeft dat allemaal gematcht? Is dat in elkaar geklikt op de manier waarop dat zou moeten? Ook na het horen van de provinciegouverneur de tweede keer hebben we daar desbetreffend geen volledig beeld.

Ik denk dat dit een belangrijk element is dat zeker in de komende dagen en weken nog zal worden vervolgd. Maar beschouw dat, commissaris, alstublieft niet als een persoonlijke kritiek of wat dan ook. Ik sluit mij echt graag aan bij al degenen die gezegd hebben vandaag dat zij de moed bewonderen van de mensen op het terrein die op dat ogenblik het beste van zichzelf hebben gegeven.

Maar u hebt gezegd dat er soms te weinig waren en dat soms, moest u er meer gehad hebben, u er te veel zou gehad hebben op een bepaald ogenblik. Juist ervoor zorgen dat iedereen op het juiste moment kan doen wat van hem of haar wordt verwacht, is precies de reden waarom wij hier ten dele samen zitten.

Nogmaals, graag ook mijn erkentelijkheid voor uw mensen die dat gedaan hebben, maar het is onze rol om de procedures daar waar nodig en nuttig te verbeteren. Is er een tekort aan effectieven, dan denk ik dat wij die vaststelling ook zullen maken zoals u ze naar voren hebt gebracht.

Meryame Kitir (sp.a): Ik heb nog twee korte vragen ter verduidelijking. In uw slides hebt u gezegd dat als het over het verloop van de dag gaat, u werd gecontacteerd en dan naar het crisiscentrum bent gegaan als technische raadgever.

U zegt dat er vanaf 11 uur is overgeschakeld naar het provinciaal coördinatiecomité. De gouverneur is hier ook geweest. Op een gegeven moment zei hij dat eerst het provinciaal rampenplan was afgekondigd, vervolgens het nationaal rampenplan. Het verbaast mij een beetje dat jullie pas vanaf 11 uur zijn

overgeschakeld naar het provinciaal rampenplan, omdat ik van de gouverneur heb begrepen dat het nationaal plan sowieso bestond, maar dat de hulp- en dienstverlening sowieso provinciaal gecoördineerd bleven. Kunt u mij dat misschien verduidelijken, want ik vind 11 uur een beetje laat om dan pas over te schakelen? Hoe is dat precies in zijn werk gegaan, want dat is mij niet zo heel duidelijk?

Ten tweede, u zegt dat er een bijzonder plan bestaat. Het model bestaat al, maar moet misschien wel worden aangepast en geactualiseerd in functie van de situatie van vandaag na de aanslagen. Ook daar hebben wij bij de gouverneur en de vorige getuigenissen wat vraagtekens geplaatst bij bijlage 17 en of daarin inderdaad wel melding wordt gemaakt van terreur. De gouverneur heeft toen gezegd dat dat inderdaad bestaat en dat er speciale maatregelen voor zijn, maar dat zij niet zo specifiek zijn. Kunt u ons verduidelijken wat die speciale maatregelen zijn in geval van een terreuraanslag of niet?

Guy Cordeel: Wat de provinciale fase betreft, heb ik 11 uur vermeld omdat ik denk dat op dat moment de gouverneur is aangekomen op het crisiscentrum. Vanaf dat moment heb ik het provinciaal coördinatiecomité genoemd. Dat verandert eigenlijk weinig aan de werking van de groep mensen die daar zat. Het is eigenlijk meer een kwestie van *what's in a name* voor wie daar zat, want op dat moment was er wel al direct, ook toen ik daar aankwam, iemand van het gouvernement aanwezig om het logboek bij te houden. Dat is daar van in den beginne opgestart.

Meryame Kitir (sp.a): U zegt dus dat gouverneur De Witte pas rond 11 uur is aangekomen op het crisiscentrum, want in zijn getuigenis is hij veel vroeger daar geweest.

(..) (..) Hij is naar Brussel gegaan.

Meryame Kitir (sp.a): Hij is naar Brussel gegaan.

Guy Cordeel: Uw tweede vraag betrof het aanpassen van het BNIP en het betrekken van terreur daarin. Ik denk dat wij een aantal hypothesen moeten formuleren van mogelijke terreurincidenten die wij kunnen krijgen, en dan de reacties daarop. Het is een groot verschil wanneer bijvoorbeeld een paar wilde schutters, zoals in de zaal Bataclan in Parijs, zouden beginnen schieten en slachtoffers maken, want dan mogen de hulpdiensten daar niet binnen. Dan zitten wij in een totaal ander scenario. Wij moeten alle mogelijke scenario's oplijsten om daar dan het adequate antwoord op te formuleren.

De **voorzitter:** Er zijn geen andere vragen meer? Commissaris Cordeel, dan dank ik u voor de getuigenis die u hebt afgelegd en mag u beschikken.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Wilfried Covent, hoofd beveiliging, Brussels Airport Company.
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Wilfried Covent, chef de la sécurité, Brussels Airport Company.

De **voorzitter**: De volgende getuige die we gaan horen, is de heer Wilfried Covent. Hij is hoofd van de beveiliging van Brussels Airport Company.

Mijnheer Covent, wilt u plaatsnemen?

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Wilfried Covent legt de eed af.

Mijnheer Covent, zoals gebruikelijk geef ik u het woord voor een inleidende verklaring van tiental of vijftiental minuten.

Wilfried Covent: Mijnheer de voorzitter, dames en heren, goedemiddag. Ik wil mijn getuigenis graag beginnen met het kort voorstellen van mijn functie. Daarna zal ik de specifieke rol van de *security* op een luchthaven toelichten, en mijn beleving van die dag zelf.

Ik ben *head of security* op Brussels Airport. Ik werk voor Brussels Airport Company, sedert 2010. De functie van *head of security* op een luchthaven is uiteraard vooral toegespitst op luchtvaartbeveiliging. Dat is zo wettelijk bepaald door Europese en ook Belgische wetgeving.

Sleutelbegrippen wanneer wij spreken over luchthavenbeveiliging zijn de begrippen *landside* en *airside*. Zowel buiten de luchthaven als in de gebouwen is er een grens tussen *airside* en *landside*. Er zijn op een luchthaven zones die, afhankelijk van de luchthavenactiviteiten die daar plaatsgrijpen, op een specifieke manier beveiligd zijn, zoals door de wet voorgeschreven.

De mensen, maar ook de goederen, die zich van *landside* naar *airside* begeven, worden onderworpen aan screening, nogmaals, zoals voorgeschreven door de wetgeving. Met andere woorden, als wij spreken over luchthavenbeveiliging, gaat het hoofdzakelijk over het screenen van personen, hun bagage, goederen, bij het betreden van het *airside* gedeelte van de luchthaven. Het gaat ook over de toegangcontroles tot die zone. Niet

iedereen kan die zone zomaar betreden. Het gaat ook over de perimeterbeveiliging op de luchthaven. Brussels Airport heeft een perimeter van om en bij de 23 kilometer in het rond. Ook die perimeterbeveiliging behoort tot de bevoegdheid van Brussels Airport Company Security, temeer omdat die perimeter ook de grens betekent tussen *landside* en *airside*.

Zoals ik al zei, is, anders dan in andere sectoren, de *security* op een luchthaven Europees gereguleerd. Dat betekent dat de securityomstandigheden op de luchthaven op alle Europese luchthavens dezelfde is. De controle op onze activiteiten op het vlak van *security* gebeurt door het Directoraat-Generaal Luchtvaart van de FOD Mobiliteit, dat nagaat, inspecteert, of wij, de luchthaven en de operatoren die actief zijn op de luchthaven, de wetgeving over beveiliging en *security* respecteren.

Daarnaast ben ik in het kader van mijn functie ook verantwoordelijk voor de activiteiten die plaatsgrijpen in de controlekamer.

Wij hebben ook op de luchthaven een controlekamer, waar zowel de elektronische toegangscontrole als de camerabeelden worden beheerd. Ook die divisie of activiteit behoort tot mijn verantwoordelijkheid.

Ik wil het nu over de dag van 22 maart 2016 hebben.

Voor alle duidelijkheid wil ik opmerken dat er ook voor ons bij Brussels Airport en voor iedereen die er werkzaam en actief is, altijd een vóór en een na 22 maart 2016 zal zijn. De luchthaven zal nooit meer zijn als vóór 22 maart.

Als leidinggevende is men op het moment van de crisis aanwezig. Eigenlijk moet men dan op basis van een aantal stappen proberen te werken. Het incident gebeurt of de incidenten gebeuren. Wat doet men dan? Men probeert eerst een inschatting te maken van de situatie. Wat gebeurt er? Ook de veiligheid van de eigen mensen is belangrijk. Die veiligheid probeert men zo goed mogelijk te garanderen. Er is ook de alarmering. Er moet voor worden gezorgd dat de mensen die moeten worden verwittigd, ook verwittigd zijn. Dan volgt nogmaals overleg met de collega's en met de mensen die instructies moeten krijgen. Ook moeten uiteraard de mensen, waar mogelijk op dat moment, op het terrein worden ontplooid. Vervolgens moet men zich als leidinggevende inschakelen in het verloop van het bredere crisismanagement op de luchthaven.

Hoe is dat in de praktijk gebeurd, althans wat mij persoonlijk betreft? Ik was zelf tot ongeveer 07.50 uur in de vertrekkerterminal aanwezig. Ik ben dan naar mijn kantoor gegaan, dat rechtover de terminal naast het Sheratonhotel gelegen is. Zoals geweten, hoor ik een aantal minuten nadien, nadat ik eerst de collega's had begroet en mij in mijn kantoor had neergezet, de ontplofing en een enorm gedonder en lawaai. Ik moet u bekennen dat ik mij eerst niet realiseerde wat er aan het gebeuren was. Ik ging aan het raam kijken en zie mogelijke rookpluimen uit de terminal komen. Ik zie ook bewegingen. Ik herhaal echter dat ik op dat moment niet echt besepte wat er gebeurde. Ik dacht in eerste instantie, omdat er naast de terminal constructiewerken bezig waren, dat een kraan of een container was gevallen. Ik ben dus verward. Op dat moment, een aantal seconden later, gebeurt de tweede ontplofing aan de andere zijde van de terminal. Dan pas eerst besepte ik dat wij geraakt waren, dat wij in ons hart waren geraakt, dat onze terminal, onze mensen, onze passagiers en onze collega's waren geraakt. Dat besef is echt heel moeilijk geweest.

Wat er zich dan op een korte tijdspanne heeft afgespeeld, is het volgende. Eerst is er, zoals ik al zei, een kort overleg met de collega's rondom mij geweest. Veel tijd is er immers niet. Iedereen was enigszins in paniek. Ik probeerde ook de eigen mensen in veiligheid te brengen. De mensen waren echter zo gedreven om te gaan helpen. Onze mensen die vlakbij de terminal zijn gestationeerd, zijn naar buiten en in de terminal geïntervenieerd en hebben gewonden en gekwetsten opgevangen.

Ik heb dan ook onmiddellijk mijn CEO gebeld, wat in het kader van de alarmering toch wel heel belangrijk is. Dan heb ik ook de directeur Operaties onmiddellijk gebeld. Ik ben dan naar buiten gegaan. Dan zie je de eerste ravage. Je beseft het niet, want er is een voor en een na, maar je ziet echt ravage, maar je ziet vooral mensen met heel veel menselijk leed en gekwetste mensen die op straat liggen.

Ik ben dan van daar, dat was ook in een reflex, wij zijn daar ook op getraind, dat was in een beroepsreflex, het crisiscentrum gaan openen. Iemand moet dat doen. Ik ben daar, dus wat wordt van mij verwacht. Ik ben dan van daar, naast de terminal, ongeveer vijf minuutjes stappen, naar het crisiscentrum gelopen eigenlijk.

Tijdens die afstand heb ik ook nog het hoofd van de luchtvaartpolitie verwittigd, eigenlijk in het kader van de alarmeringsfase.

Toen ik aankwam op het crisiscentrum was ook de contingencymanager van Brussels Airport aanwezig en waren al de eerste stappen genomen en structuren opgezet om dingen in gang te zetten.

In het crisiscentrum gekomen doe je gewoon een aantal praktische zaken: afstemmen, ook mensen aansturen uiteraard Onze CEO en de directeur Operaties zijn dan vrij snel ter plaatse gekomen en zij hebben dan de leiding genomen over het crisiscentrum van Brussels Airport om zaken op gang te trekken. Dat gaat dan over communicatie, communicatie met de betrokken medewerkers, met de bedrijven, de hulpverlening die op gang komt. Er komt heel veel communicatie bij kijken.

Heel belangrijk natuurlijk is ook het feit — men wordt met iets ongelooflijks geconfronteerd, vol ongeloof — dat er op dat moment nog vliegtuigen vertrekken. De luchthaven is op dat moment nog voor een stukje in operatie. Wij hebben in de crisiscel dan ook onmiddellijk besloten om al het vliegverkeer stil te leggen en ook die mensen die op de toestellen aanwezig zijn in veiligheid te brengen.

Dan begint de organisatie rond de evacuatie. U moet weten dat er op dat moment duizenden mensen in de terminals zijn. Zij zitten te wachten. Zij horen alles, zien alles, zij ruiken. Bij sommige mensen is er paniek, bij de meeste mensen niet, maar men moet daar wel voor zorgen. Die mensen moeten in veiligheid worden gebracht. Men weet ook niet wat er nog kan gebeuren.

Eigenlijk hebben wij dan in het crisiscentrum de voornaamste focus gelegd op de evacuatie van die mensen uit de terminals. Ik had het daarnet over het onderscheid tussen *landside* en *airside*. Door het feit dat het vliegverkeer was stilgelegd, hebben wij onmiddellijk beslist om dat onderscheid op te heffen en de volledige luchthaven *landside* te maken, zodat mensen vrij vlot heen en weer konden gaan.

Ik denk dan aan hulpverleners, passagiers, personeelsleden, medewerkers. De eerste momenten van de crisis werd bij ons toch voornamelijk gefocust op die mensen op een veilige manier – passagiers, mensen in terminals – toch te laten evacueren, meestal via *airsite* waarbij je heel wat coördinatie moet verwerken met de handlers, met de andere bedrijven, de airlines, bustransport enzovoort om die mensen dan daar bepaalde hangar 41 zoals we die noemen te brengen, wat eigenlijk de eerste locatie van opvang is voor al de mensen die geëvacueerd werden.

Daarna had ik, de ganse dag door, als leidinggevende een coördinerende, ondersteunende rol. Als we spreken over security, dan ging het dan vooral over de ondersteuning naar toegangscontrole, begeleiding van mensen, slagbomen die open moeten. Heel die coördinatie is dan eigenlijk zo vanuit het crisiscentrum mee aangestuurd.

Nu, als ik daarop terugkijk - en ik doe dat heel regelmatig en ik word er ook af en toe nog wakker van – wat mij vooral verwonderd heeft, vooral dan nadien, is de snelheid waarmee heel veel mensen geëvacueerd zijn. Je spreekt over duizenden mensen die eigenlijk op een ordentelijke manier, in overleg met alle medewerkers – niet enkel securitymensen maar uiteraard ook securitymensen – in goede banen zijn geleid. In het crisiscentrum zijn op heel korte termijn heel veel beslissingen genomen die ook onmiddellijk uitgevoerd zijn en zichtbaar waren op het terrein. Dat zijn dingen die mij echt wel zullen bijblijven.

Wat wij ook gezien hebben in het crisiscentrum, er komen beelden toe van de omgeving, is een beeld van de rescue want dat is de medische hulpverlening die gebeurt, de triage, de vooruitgeschoven medische post. Je ziet daar heel veel vrijwilligers, andere mensen, collega's, die gekwetste mensen naar de medische diensten brengen. Mijn indruk was dat dit toch vrij effectief en vrij snel verliep.

Wat mij ook zal bijblijven is het feit dat wij ons op een bepaald moment afvroegen wat er nu eigenlijk is gebeurd. Op dat moment weet je nog niet wat er is gebeurd. Er zijn waarschijnlijk twee bommen ontploft, er zijn heel veel mensen gekwetst, en er zijn een aantal doden. Wij hebben in onze luchthaven zoals ik al zei heel wat camera's hangen, meer dan 1 000 die zowel op securityvlak als operationeel vlak ingezet worden, afhankelijk van de doelstelling van de camera's. Daar hebben onze mensen vanuit onze controlekamer, ondersteund door de mensen van het parket, het federaal parket, getracht het scenario terug in kaart te

brengen van wat er nu eigenlijk is gebeurd. Dan moet men natuurlijk beginnen van scratch. Want duizenden camera's, beelden, men weet het niet. Eigenlijk moet men dan beginnen van we zien een beeld van de ontploffing en dan gaan we retroactief terug.

Dat heeft toch wel wat tijd in beslag genomen. Uiteindelijk hebben wij het scenario gezien vanaf het moment dat de terroristen arriveren op onze luchthaven met de taxi, waar zij zijn uitgestapt. Zij hebben hun weg vervolgd door de check-inarea. Af en toe bleven zij staan, kijken en praten. Wij zagen dat ze met drie waren, terwijl er maar twee bommen waren ontploft. Door de beelden nader te bekijken, zagen wij dat na de eerste ontploffing een tweede terrorist zijn mogelijke bom in een bagagekoffer met een trolley vooruit heeft geduwd, maar zelf is weggeblazen of weggelopen –ik wil het niet weten. Nadien is de tweede bom ontploft, door een tweede terrorist. Wij hadden onmiddellijk het idee dat er potentieel een derde, niet-ontplofte bom aanwezig was. Ondertussen waren daar echter allerlei hulpverleners aan het werk, en ook de politie en het labo, allemaal in de buurt van die derde bom. Wij hebben de politiemensen onmiddellijk verwittigd en er werd, ruim genoeg, een perimeter ingesteld. Later op de dag hebben de experts van DOVO en de brandweer die derde bom tot ontploffing gebracht en die heeft enorm veel schade teweeggebracht, gelukkig enkel materiële schade, zonder gekwetsten, omdat die perimeter was ingesteld. Ik mag niet aan de gevolgen denken als die derde bom zou zijn afgegaan als er nog passagiers waren of terwijl er onderzoekers aan het werk waren.

Deze zaken zijn mij bijgebleven uit het verloop van die dag.

Door de intense samenwerking met alle mensen in het Crisiscentrum hebben de mensen van het federaal parket ons achteraf uitdrukkelijk bedankt voor die interventie. Er zijn op dat vlak nadien wel degelijk ook nog mensenlevens gered.

Mijnheer de voorzitter, dat is de introductie die ik had willen geven.

De **voorzitter**: Mijnheer Covent, ik heb maar één aanvullende bemerking bij uw inleiding. Er bestaan verschillende overheidsregels en er bestaan interventieplannen en bijzondere nood- en interventieplannen. Ook zijn er regels, eigen aan Brussels Airport zelf. De overheid legt regels op in geval van een crisis of noodsituatie, zoals terreur, en daarnaast moet u ook eigen regels volgen. Matchen die regels in voldoende mate en is er voldoende wisselwerking? Werd dat in de praktijk voldoende onderzocht? Hebben er gemeenschappelijke oefeningen of trainingen plaatsgevonden wat dat betreft?

Wilfried Covent: Wij maken inderdaad deel uit van het bijzonder nood- en interventieplan, het BNIP. Daarnaast hebben wij heel wat operationele contingenties, zoals wij die noemen. Het gaat niet alleen over ontploffingen, brand of grootschalige incidenten, maar ook om situaties in het kader van een staking of van technische defecten. Wij hebben dus een hele lijst van operationele contingenties, waarmee ook vanuit het Crisiscentrum gewerkt wordt.

In het geval van de terroristische aanslagen ging het in de eerste plaats om evacuatie. Dat was de voornaamste drang van iedereen. Er bestaan evacuatieplannen, onafhankelijk van de oorzaak. Die evacuatieplannen zijn mee in praktijk gebracht en die hebben ons ook geholpen om de evacuatie in goede banen te leiden.

Die evacuatieplannen zijn niet altijd onmiddellijk gekoppeld aan terreur. Voor ons was het belangrijkste de evacuatie, of het nu over brand gaat of een ontploffing met een criminele oorsprong. Die procedures hebben wij inderdaad wel gevolgd.

De **voorzitter**: En daar matchen uw diensten ook in voldoende mate met de diensten van de overheid?

Wilfried Covent: Dat klopt. Zoals ik reeds zei, de leiding over de eerste crisis is door onze CEO zelf genomen. Uiteraard is er dan nog een stuk overleg met de andere veiligheidsdiensten, onder andere de federale politie, op dat moment, dat was eigenlijk helemaal in het begin van de crisis. Procedures matchen, maar op dat moment is het ook belangrijk dat mensen matchen en afspraken die gemaakt worden, matchen. Dat is wonderbaarlijk goed gebeurd. Daarom ook was de snelheid op dat moment zo goed en is de evacuatie zo goed verlopen.

Laurette Onkelinx (PS): Je vous remercie, monsieur Covent. Trois petites questions. D'abord, je voudrais

savoir quand exactement, à quelle heure, vous avez eu l'intime conviction qu'il ne s'agissait pas d'un accident mais véritablement d'un attentat à la bombe à l'aéroport de Bruxelles. Deux, je voudrais savoir combien il y a de travailleurs à Brussels Airport Company. J'en profite d'ailleurs pour les remercier; je sais que beaucoup d'entre eux ont spontanément porté secours comme ils le pouvaient dans les circonstances dramatiques que l'on sait. Je voudrais un peu connaître l'organigramme.

Enfin, vous devrez certainement revenir un jour ou l'autre. Aujourd'hui, le président nous invite à parler exclusivement du volet 'aide et secours', donc je vais essayer d'être la bonne élève. Je ne parlerai pas de 'sécurité aéroportuaire'. On en parlera ultérieurement. Mais pour en revenir au thème du jour, 'aide et secours', vous qui avez été tout de suite au Centre de Crise, qui avez vu cela du 'bunker' en quelque sorte, quelles seraient les recommandations éventuelles que vous auriez à formuler pour qu'à l'avenir, on puisse mieux encore intervenir dans le champ de l'aide aux victimes et du secours en cas d'attentat?

Wilfried Covent: Dank u mevrouw voor de vraag.

Als u spreekt over het aantal werknemers bij Brussels Airport Company. In totaliteit zitten wij ongeveer rond 800 mensen die bij ons werkzaam zijn. Brussels Airport Company als operator of coördinator eigenlijk op de luchthaven heeft inderdaad die coördinerende rol tussen de verschillende bedrijven op de luchthaven.

Dat is de totaliteit van het aantal werknemers waarvan ongeveer een 125-tal mensen werkzaam zijn bij Brussels Airport Company Security.

U had nog een vraag daarvoor, dacht ik, in het kader van op welk moment realiseert men dan dit is een aanslag en dit is geen ontplofing van accidentele aard? Wel eigenlijk, vanaf het moment dat men ziet dat er op twee verschillende locaties met 25 seconden tussentijd ontploffingen gebeuren en men leeft al in een sfeer van een verhoogd dreigingsniveau. Men weet dat er een aantal dagen geleden ook toch wel wat spanning was, ook in het Brusselse.

Op dat moment, ik denk niet alleen als professional, maar iedereen die daar aanwezig was, beseft dat dit niet anders dan een aanslag kan zijn. Dat is kort nadien wel bevestigd door de politiemensen, maar wij als eerste mensen daar ter plaatse, en ik denk iedereen die daar op dat moment was, besepte na de tweede aanslag – het gaat over 25 seconden tussentijd – dit is een terreurdaad.

Mijn bevindingen rond de aanwezigheid in het crisiscentrum. Onze eerste opstart was het crisiscentrum van Brussels Airport Company zelf, waarvoor wij degelijk getraind zijn omdat wij regelmatig, ik denk maar aan als er een grote staking uitbreekt of andere dingen, dan komt het crisiscentrum ook bij mekaar en dan gaat het over *operational contingency*. Wij zijn wel gewoon om met een aantal kernmensen die crisis te bemannen. Hier komt ook de ganse rescue bij kijken, gebaseerd op het BNIP. Het is eigenlijk... Op dat moment werd dat in het crisiscentrum niet echt aangepakt. Bij ons ging het eerder over hoe om te gaan met communicatie en vooral evacuatie van de mensen. Praktische dingen: toegangen, communicatie met onze eigen mensen op het terrein, bussen reserveren... Hangar 41, daar stond nog een vliegtuig van Brussels Airlines. Dat moest er uitgetrokken worden. We dachten aan die dingen, die praktische dingen.

Ik moet u zeggen dat dit, met de mensen die daar waren, effectief werkte. Wij hebben, zoals wel geweten en gekend is, op een bepaald moment wel een probleem gehad met het gsm-netwerk. Gelukkig zijn er ook nog een aantal analoge lijnen bij ons in het crisiscentrum. Die werden dan wel intensief gebruikt. Maar ik moet u zeggen... Er zijn natuurlijk wel een paar praktische dingen. Wij hebben ook geleerd, op een bepaald moment, in de loop van de voormiddag, dat er eigenlijk te veel mensen in het crisiscentrum kwamen, die allemaal wel hun bijdrage wilden leveren, maar op een bepaald moment wordt het dan wel wat te veel. Dan hebben wij dat onmiddellijk afgesloten en ook naar ons eigen crisiscentrum een toegangscontrole georganiseerd zodat de kern van de mensen die daar moesten zijn er ook waren. Dat is mijn indruk.

Siegfried Bracke (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik zal proberen om mij aan de richtlijn te houden om inderdaad de hulpverlening te bespreken.

Ik heb één grote organisatorische vraag en twee detailvragen. Het is mij, mijnheer Covent, niet zo heel duidelijk wat uw verantwoordelijkheid is als hoofd van de beveiliging. Want er is natuurlijk op de luchthaven politie, van verschillende soorten hebben we zopas vernomen, er is brandweer, er is een medische dienst.

Kan u, in eenvoudige woorden, uw eigen rol dan beschrijven? Vooral ook, wanneer begint die en wanneer houdt die op?

Ten tweede, inpikkend op de vraag van collega Onkelinx. Op een bepaald moment realiseert u zich: dit is een aanslag. U zegt bij de tweede bom. Wat gebeurt er dan in termen van hulpverlening? Is er dan een specifiek systeem, een scenario, dat in gang wordt gezet omdat het een terreuraanslag is? Of blijft alles zoals het was toen u nog dacht dat het om een ongeluk ging?

Laatste vraag. Op een bepaald moment ziet u natuurlijk wat de ampleur is van wat er is gebeurd, dat het niet zomaar een ontploffing is, maar een aanslag met verschillende doden. Op een bepaald moment moet u toch ook wel de gedachtesprong maken om te zeggen: dit gaat ons petje, als ik dat zo mag zeggen, te boven. Wat mij hier opvalt, eigenlijk al de hele dag, is het nogal wild gebruik van het woord “crisiscentrum”. U heeft er één. Het crisiscentrum, dat is hier aan de andere kant, dat is het nationaal crisiscentrum. Wie beslist op een bepaald moment dat dat een ramp is, een gebeurtenis van derwijze ampleur dat het nationaal crisiscentrum moet worden ingeschakeld? Wiens verantwoordelijkheid is dat? Wie heeft op dat moment de leiding? Wie beslist op een bepaald moment naar dat crisiscentrum te bellen en te zeggen: hier is iets heel serieus gebeurd. Overigens kan ook de vraag worden gesteld: met welk middel, want kon je dan nog gsm'en op dat moment of niet meer?

Wilfried Covent: Dank u wel voor de vraag. Antwoord op uw eerste vraag: mijn eigen verantwoordelijkheid. Zoals ik u aangaf ook in de inleiding, is die eigen verantwoordelijkheid van de *head of security* van een luchthaven voornamelijk beperkt tot de luchthavenbeveiliging in het kader van alles wat met *aviation security* te maken heeft, dus luchthaven- en luchtvaartbeveiliging. Als men dat dan uitdrukt in locaties, betekent dat eigenlijk dat men voornamelijk op het *airside* gebeuren verantwoordelijk bent en de dingen die richting *airside* gaan. Zowel mensen, personen, moeten gescreend zijn volgens de normen: u bent passagier, u wordt gescreend, uw bagage wordt gescreend. Die verantwoordelijkheid ligt bij ons. We spreken dus niet over de publieke terminal waar eigenlijk de *public safety* aan bod komt.

Die verantwoordelijkheid ligt bij de overheid. Voornamelijk de politiediensten zijn daarop gefocust. Die onderverdeling van de verantwoordelijkheid is er dus wel en is bij ons ook gekend, maar ik kan gerust begrijpen dat het niet zo evident is voor mensen die er niet elke dag te maken mee hebben.

Wij zijn een luchthaven. Wij zijn een bedrijf, maar op en rond de luchthaven zijn er nog 260 andere bedrijven, waar ook securitymensen, van die bedrijven, werken. De luchthavenoperator heeft echter, volgens de Europese en ook Belgische wetgeving, wel heel strikte mandaten om bepaalde zaken te doen en om bepaalde zaken niet te doen. Voor bepaalde zaken is men niet verantwoordelijk. In dat kader werken wij, wat de luchthaven betreft, uiteraard heel nauw samen met de federale politie, maar ook met andere veiligheidsdiensten.

Uw tweede vraag was waar men start wanneer men beseft dat het om een terreurdaad gaat.

Siegfried Bracke (N-VA): (...) een sprong in het scenario.

Wilfried Covent: Ik kan alleen over onszelf praten, maar voor ons, als luchthaven, is het scenario mensen redden en mensen evacueren. Wij gaan op dat moment uiteraard niet op zoek naar mogelijke daders van terreur. Wij proberen de situatie te overschouwen en datgene wat er nog rest en overblijft zo veilig mogelijk af te handelen. Zelfs als men na 25 seconden beseft dat het om een terreuraanslag gaat, verandert er in het kader van onze operationele *contingency* en de crisis daar niet echt veel.

Op het terrein is men echter wel bezig, omdat men beseft dat er twee bommen zijn ontploft, met de vraag wat er nog kan gebeuren. Waar zijn de daders? Wat zijn de modus operandi? Dat weet men niet. Ik geef een voorbeeld. Waarom hebben wij de vliegtuigen die vertrekkensklaar of al aan het taxiën waren terug naar binnen geroepen? Die vliegtuigen hebben ook bagage ingecheckt. Is die bagage wel veilig? Men probeert zoveel mogelijk zaken uit te sluiten, zodat de veiligheid van de mensen op de eerste plaats komt. Het criminele aspect “dit is een terreurdaad” wordt eerder door de politiediensten opgenomen, niet zozeer door de luchthaven.

Volgens het BNIP en de geijkte geplogenheden en afspraken is er een provinciale opschaling. Van daaruit –

het is een overheidsgebeuren, ook via de politiediensten – wordt dan het crisiscentrum... Wij contacteren het crisiscentrum niet rechtstreeks. Onze *contingency manager* was als eerste ter plaatse in ons eigen crisiscentrum. Er worden dan op een automatische manier ongeveer 140 berichten verstuurd met de melding "terreuraanslag". Die worden door ons gegenereerd. Dat is voorgeprogrammeerd.

Het dient om mensen ervan te verwittigen dat het niet gewoon om een incident of een ontploffing, maar om een terreuraanslag gaat. Van daaruit worden verschillende diensten en overheidsdiensten onmiddellijk automatisch ingelicht. Die mensen nemen dan hun bevoegdheid op.

Siegfried Bracke (N-VA): Ook het crisiscentrum?

Wilfried Covent: Ik vermoed ook het crisiscentrum, ja.

De **voorzitter:** Omdat u het woord terreuraanslag gebruikt hebt, vraagt men even te verduidelijken wat u daarover precies gezegd hebt.

On demande de clarifier encore ce que vous avez dit sur "du moment où il s'agit d'attentats terroristes".

Wilfried Covent: Wij hebben een verwittigingssysteem op de luchthaven. Is er een vliegtuig in moeilijkheden of is er een crash? Er zijn een hele reeks mogelijke incidenten op een luchthaven. Een van de mogelijke verwittigingsprocedures is terreuraanslag op de luchthaven. Dat is ook gebeurd en vrij snel. Die communicatie is naar diverse partijen gegaan, die die communicatie moeten kennen.

Siegfried Bracke (N-VA): Hoe gaat dat? Via mail of sms? Welk kanaal wordt daarvoor gebruikt?

Wilfried Covent: Dat zijn verschillende boodschappen. We krijgen die binnen via sms, via gsm, via allerlei moderne kanalen, waar mensen op ingepland zijn om die berichten te ontvangen.

Siegfried Bracke (N-VA): En dat heeft gewerkt?

Wilfried Covent: Dat heeft gewerkt, absoluut.

Laurette Onkelinx (PS): Vous dites que cela a fonctionné. Vous avez parlé de 140 messages? C'est ça? Un peu dans toutes les directions: "attention, Zaventem, attentats terroristes". Et donc, à partir de là se mettent en place toute une série de cellules de crise. Il y en a eu une à Zaventem, une à Louvain et puis, plus tard, il y en aura une rue Ducale. Mais pourrait-on avoir des précisions? Lorsque vous arrivez au centre de crise de Zaventem, vous courrez dites-vous pour arriver jusque-là. Et c'est normal. Évidemment, on l'aurait fait à votre place. Vous avez bien fait. Mais est-ce qu'à ce moment-là ou après, vous recevez ces sms, ces messages "attentats terroristes à Zaventem"? Est-ce vers 08 h 00 que vous avez eu ces infos-là?

Wilfried Covent: Dat was, denk ik, vrij snel, ongeveer om 08.14 uur, ik weet het niet exact. Het was echter vrij snel dat er een bericht kwam ...

Laurette Onkelinx (PS): Ce n'est pas vous qui envoyez donc? C'est qui?

Wilfried Covent: Neen, onze contingency manager heeft dan, vanuit zijn bevoegdheid en kennis, gevraagd aan de mensen, wij hebben ook een dienst airside inspection, die die berichten verstuurt, om dat bericht te versturen en dat is ook gebeurd. Als ik spreek over ongeveer 140 berichten, dan gaat dat over individuele mensen, operationele mensen, mensen van luchtvaartmaatschappijen, dus mensen die het moeten kennen. Die werden verwittigd dat het over een terreuraanslag ging. Ik kan mij de woorden die ik toen heb gehoord, goed herinneren, het was eigenlijk een stuk bevestiging, ik wist het reeds, omdat ik ter plaatse was op het moment van de feiten.

De **voorzitter:** Voor een goede inschatting, dat zijn de regels en dat zijn berichten die u krijgt intern in de maatschappij. Dat is een systeem dat werkt naar alle verschillende diensten binnen uw eigen beveiligingssysteem. Of wordt dat ook op hetzelfde moment gedeeld met anderen?

Wilfried Covent: Dat wordt ook gedeeld met onder andere de politiediensten en de diensten die het moeten hebben.

Karine Lalieux (PS): Peut-on avoir la liste des gens (...) de l'attentat? Des gens, des instances (...) enfin, tout qui a été prévenu à 08 h 10.

De **voorzitter**: Ik denk ook de tijdslijn. U hebt bij benadering een uur gegeven, maar het kan misschien interessant zijn dat u effectief laat nagaan wat juist de tijdslijn is van dat systeem op het ogenblik dat het in werking is getreden en wie dan ook de bestemmingen waren.

Hebt u geantwoord op alle vragen van collega Bracke?

Dan geef ik het woord aan collega Van Hecke.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Wij hebben de voorbije tijd heel lang gediscussieerd over de noodplannen, ook met de gouverneur, over de fameuze bijlage 17 die wij in het dikke boek met de noodplannen hadden gezien. De gouverneur kon daar in eerste instantie niet veel uitleg over geven. Wij hebben nu ook een kopie gekregen van het noodplan. In bijlage 17 werd er verwezen naar een noodplan specifiek voor een terroristische aanslag en dat blijkt dus effectief te bestaan, maar is een intern document.

U hebt er daarnet naar verwezen dat, als er 140 mensen worden verwittigd, dat wellicht met uitvoering is van dat interne plan. Mijn vraag gaat over dat interne plan. Worden die contingencyplannen, zoals dat wordt genoemd, gedeeld met de overheid? Met andere woorden, is de overheid op de hoogte dat jullie nog specifieke plannen hebben, die officieel geen deel uitmaken van een BNIP of officieel noodplan? Zijn de overheden daarvan op de hoogte?

Ik merk ook iets anders op op het plan, maar het is vertrouwelijk en ik mag dus niet te veel in detail gaan. Er staat op: "last update 13 mei 2014, next update planned januari 2015." Dat staat op de laatste pagina. De laatste update moest dus normaal worden gemaakt in januari 2015. Aangezien de datum van de laatste update mei 2014 is, neem ik aan dat het document twee jaar oud is en stel ik mij de vraag waarom er geen next update is geweest, zoals gepland, zeker gelet op het feit dat er sinds mei 2014 verschillende aanslagen zijn geweest in Europa. Er was Parijs, het Joods Museum, de mislukte aanslag op de Thalys enzovoort. Waarom is de update er niet gekomen, zoals het nochtans was voorzien?

Ik heb ook een vraag over de verschillende spelers op het terrein die te maken hebben met beveiliging. Er is de politie, jullie zijn er met BAC, er zijn ook inspecteurs luchthavenbeveiliging. Er lopen daar veel mensen rond die allemaal met beveiliging bezig zijn. Het is een beetje op de rand van wat wij vandaag rond de hulpverlening en de procedures moeten doen, maar het zou interessant zijn mocht u weten wie wat doet. Wie doet wat inzake beveiliging? Wat doet BAC precies, wat doen de inspecteurs luchthavenbeveiliging precies? Wie geeft opdrachten aan wie? Wie mag opdrachten geven aan wie? Wie niet? Dat is immers niet altijd klaar.

Als wij klachten horen, is het vaak dat iemand een opdracht heeft gegeven waarover hij eigenlijk niets te zeggen heeft. Dat wordt op de duur een kluwen. Kunt u dat even uitklaren?

Wilfried Covent: Ik ben geen expert in het kader van *contingency*. Ik zal proberen uw vraag te beantwoorden, want wij hebben uiteraard niets te verbergen.

Voor zover ik weet, is de annex 17 een bijlage aan het BNIP. In de oplijsting van verschillende onderwerpen in de *contingency plans* staat ergens ook een verwijzing naar terreurdaad.

Als men daar gaat kijken, ziet men dat dit is verwerkt in een *contingency plan*. Dat *contingency plan* is inderdaad iets specifiek in het kader van onze organisatie, van als dat gebeurt, wat moeten wij dan operationeel doen om de continuïteit van de operaties zo veel mogelijk te proberen verzorgen.

In dat plan, dat meer een verwijzing of een referentielijst is, ziet men dat er vooral is gefocust op de evacuatie, zoals ik al zei, en op de interne communicatie. Er wordt ook een verwijzing gemaakt van als dat gebeurt, dan wordt het politie-interventieplan en BNIP in het kader van evacuatie en *rescue* ook actief. Eigenlijk bevat dat plan op dat moment niet veel meer.

Qua expertise is dat alles wat ik u kan zeggen, want ik heb niet het *ownership* van die materie.

Na Parijs zijn er in het kader van dit specifieke plan nog wel besprekingen geweest. Ik denk bijvoorbeeld aan het gebruik van de kazerne van Peutie om daar passagiers die niet gewond zijn, of familieleden op te vangen. Dat werd in maart besproken, maar toen nog niet helemaal aangepast. Dat werd uitgevoerd.

Ook werd besproken om de vooruitgeschoven medische post te laten doorgaan in het Ccot, een brandweerkazerne vlakbij de terminal. Dat is effectief zo gebeurd tijdens de aanslag.

Wat updates en timing betreft, kan ik niet alles meegeven, maar de referentie is vooral het *operational contingency*, niet zozeer een terreurplan an sich. Het gaat meer over wat doen we dan in dat geval en dan verwijzen naar het politie-interventieplan en het BNIP in het kader van *rescue*.

Uw vraag over de organisatie, is absoluut een terechte vraag. Alle vragen zijn terecht. Die vraag is vrij specifiek.

Enkel op Brussels Airport werken wij, binnen Brussels Airport Security, ook onder de benaming Luchthaveninspectiebeveiliging. Luchthaveninspectiebeveiliging is een departement binnen Brussels Airport waar aan een aantal mensen binnen de dienst mandaten zijn afgeleverd door het Directoraat-Generaal Luchtvaart. Wij hangen dus af van Mobiliteit.

Eigenlijk doen die mensen vele dingen, maar zij zijn vooral gefocust op de bevoegdheden die ik daarstraks heb opgesomd: de perimeterbewaking, de toegangscontrole landside/airside, de screening van mensen, passagiers enzovoort. Wat onze mensen vooral doen, is kijken of de wetgeving wordt nageleefd. Zij hebben een soort inspectietaak. Dat is het. Daar stopt het ook.

Het gaat over een mandaat dat dateert uit de wetgeving van 1937 en navolgende ministeriële en koninklijke besluiten, specifiek van Mobiliteit. Onze mensen voeren die taak uit. Er is dus eigenlijk geen hiërarchisch verband met de politie. Wie geeft wie bevelen? Het zijn twee aparte competenties, twee aparte autoriteiten.

Wat er wel gebeurt, natuurlijk, is overleg. Als er een incident is bij de screening of bij de toegangscontrole, wordt ook de politie erbij betrokken, om het gerechtelijk werk verder te zetten. Dat is de context.

Er zijn ongeveer 80 mensen die dat mandaat hebben, en die continu aanwezig zijn om te kijken of de luchthavensecuritywetgeving gerespecteerd wordt. Zij voeren inspecties uit.

Daarnaast zijn er mensen in de control room, mensen die training geven, mensen die met kwaliteit bezig zijn binnen de security, administratie, de badgedienst, enzovoort. Van de 125 heeft een 80-tal specifieke bevoegdheden.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik heb nog een klein vraagje. Die 80 mensen zijn benoemd, of aangeduid, door de FOD Mobiliteit. Ik las ergens dat zij wel op de payroll van BAC staan, dat zij door jullie betaald zijn. Klopt dat?

Wilfried Covent: Dat klopt. Die mensen controleren, zoals ik zei, volgens de wetgeving van 1937 en de volgende ministeriële en koninklijke besluiten. Dat was nog de tijd van de Regie der Luchtwegen. Met de transitie is men nu wel bezig. Er zijn updates van de wetgeving. Maar zij staan op onze payroll. Het zijn eigen mensen, maar zij opereren met een bepaald mandaat, met een rechtstreekse rapportage via de head of security aan de DGLV.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijn eerste vraag was of de interne noodplannen ook gedeeld worden met de overheid. Ik weet niet of u daar het antwoord op weet?

Wilfried Covent: Die worden voor zover ik weet gedeeld. Daar worden afspraken over gemaakt. Maar ik kan echt geen details geven, want dat is mijn competentie niet.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): De gouverneur was dus niet op de hoogte van die contingencyplannen?

Wilfried Covent: Dat kan ik u niet zeggen. Ik weet het niet, sorry.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer Covent, ik heb twee vragen.

Ten eerste, volgens het noodplan van de luchthaven van Zaventem is geregeld dat het coördinatiecomité, waarin u ook een vertegenwoordiging hebt, in overleg voor een opvangcentrum voor familie en voor licht- of niet gewonde slachtoffers zorgt. Het is geregeld waar dat centrum zou moeten zijn, dat het telefoonnummer gekend moet zijn, enzovoort.

Naar aanleiding van de gebeurtenissen van 22 maart 2016 hebben wij gezien dat een federaal noodnummer is opgestart, het 1771-nummer en dat het Militair Hospitaal de rol heeft vervuld van de opvang voor familieleden die, indien wij door de pers goed zijn ingelicht, op zoek waren naar familieleden, die op hun beurt op zoek waren naar gewonden en naar de plaatsen of de ziekenhuizen waar zij verbleven.

Wat is de rol die u hebt gespeeld in het beantwoorden van vragen van zoekende familieleden? Heeft het plan op dat punt gewerkt of was de situatie dermate onvoorzienbaar dat wat in het BNIP is voorgeschreven, niet kon worden gehanteerd?

Ten tweede, inzake de eenheid van zowel beleidsmatige als operationele coördinatie lees ik in het BNIP van de luchtvaartmaatschappij in Zaventem of van Brussels Airport dat er een coördinatiecomité is, waarin u een vertegenwoordiger heeft. U zegt dat u bovendien een crisiscentrum hebt geopend. Wat is de relatie tussen, enerzijds, het crisiscentrum dat u opent en, anderzijds, het coördinatiecomité, dat volgens de gouverneur is samengesmolten met de provinciale en de beleids- en operationele coördinatie, die met dat coördinatiecomité is samengesmolten? Wat is uw rol daarin?

Ik ben enigszins verwonderd u te horen zeggen dat het bij toeval of door de opmerksaamheid van een aantal medewerkers van u, die de beelden van de veiligheidscamera's hebben nagekeken, is dat men de derde terrorist heeft ontdekt.

Terwijl hier, in dat coördinatiecomité, is precies de samenwerking met de federale politie, veiligheid, camerabewaking en dergelijke voorzien. Is het dan niet gelopen zoals gepland? Of is het werkelijk echt toevallig dat men op die beelden is gestoten? Hoe komt het dat dit desgevallend zo is gelopen?

Wilfried Covent: Ik kan u meegeven hoe het in de praktijk is verlopen. Hoe het moet ingeschaald worden, of het volgens de afspraken in het kader van *contingency* en BNIP is verlopen, laat ik liever aan andere experts over.

Als wij spreken over het crisiscomité van Brussels Airport Company, dat is gestart om 08.10 uur, denk ik. Dat was dus meteen na de feiten, er was toen nog geen sprake van een coördinatiecomité. Het gaat dan echt over de *operational contingency*, vooral naar evacuatie toe en het verlenen van toegang aan de hulpverleners.

Als u spreekt over het coördinatiecomité, bedoelt u dan het provinciaal comité onder leiding van de gouverneur? Dat is een formeel gegeven. Dat is ook ontstaan. In de loop van de voormiddag is de gouverneur ter plaatse gekomen. De rol van ons crisiscomité op de luchthaven is dan eigenlijk gestopt en dan is die rol overgenomen door de gouverneur.

Carina Van Cauter (Open Vld): Uw crisiscentrum is dus samengesmolten met het coördinatiecomité in uitvoering van de provinciale fase? En u was vertegenwoordigd binnen het coördinatiecomité?

Wilfried Covent: Dat klopt. Het coördinatiecomité heeft ook plaatsgevonden bij ons op de luchthaven, met de vertegenwoordiging van de mensen van Brussels Airport Company die er moesten zijn.

Carina Van Cauter (Open Vld): Heeft de CP-OPS zich daarbij aangesloten?

Wilfried Covent: De CP-OPS is eerder terreingericht, dat gaat meer over brandweer en politie.

Carina Van Cauter (Open Vld): Omdat de gouverneur zei dat de CP-OPS zich aangesloten heeft op diezelfde locatie, dixit de gouverneur.

Wilfried Covent: Voor zover ik mij kan herinneren. Op een bepaald moment wordt het natuurlijk wel virtueel wie wat is. Er is een operationele coördinatie geweest op het terrein, brandweer en politie. Ik was daar op een bepaald moment uiteraard ook bij. Ik kan mij echter alleen herinneren dat daar het coördinatiecentrum was. Nogmaals, op een bepaald moment vloeien er misschien zaken door mekaar die ik niet kan zien.

Ik wil terugkomen op uw vraag over de beelden. Als *security* van de luchthaven, ze hebben ons getroffen in ons hart, en meer dan één keer. Nadat de hele flow van evacuatie door ons was ondersteund en op gang gezet, hebben wij echt mensen vrijgemaakt om te kijken wat er nu eigenlijk gebeurd was.

Op dat moment kwamen er ook twee mensen van de FGP Brussel erbij. Samen met hen zijn wij gaan kijken: wat is er nu eigenlijk gebeurd?

Carina Van Cauter (Open Vld): Gelukkig hebt u dat initiatief genomen, dus begrijp mij niet verkeerd, maar mijn bezorgdheid is of deze reflex structureel in het veiligheidsplan is ingebouwd?

Wilfried Covent: Dat is een reflex die bij ons automatisch is ingebouwd. Ik denk niet dat dit op die manier concreet in het veiligheidsplan vertaald is, maar ik denk dat men dit als expert en professional bijna als eerste doet, om dat inderdaad zo uit te voeren, maar ik denk niet dat het concreet zo is ingebouwd.

Wat er wel in ons crisiscentrum is gebeurd, automatisch, daar zijn wij ook op getraind, is dat een operator van onze *control room* in het crisiscentrum plaats komt nemen om daar met die beelden te werken.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dus is het structureel. Dus samen met de politie?

Wilfried Covent: Dat is samen met de politie gebeurd, absoluut.

De **voorzitter**: Zijn er nog vragen?

Carina Van Cauter (Open Vld): De vragen over de opvang van de slachtoffers en de familieleden zijn nog niet beantwoord.

Wilfried Covent: Dan keren wij terug naar het noodplan. Nogmaals excuses, ik ben daar niet echt een expert in, maar ik heb begrepen dat er op drie locaties opvang van mensen, passagiers, niet-gekwetsten was: de Brabantthal, de sporthal in Zaventem en dan additioneel ook nog de kazerne in Peutie. Is dat volgens plan? Ik vermoed van wel, maar nogmaals, dat is echt mijn expertise niet.

Over het telefoonverkeer en de mogelijke verwarring die daar is ontstaan, kan ik ook echt niet veel zeggen. Dat gaat ook via mensen van het Rode Kruis. Er is coördinatie, maar dat wordt op dat moment niet volledig beheerd door Brussels Airport Company.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur Convent, merci beaucoup pour votre témoignage. J'avais deux questions en complément de celle qui a été posée par ma collègue Van Cauter. Vous avez décrit les circonstances dans lesquelles vous avez examiné les images. Je ne pense pas que vous nous ayez dit à quel moment exactement vous avez su qu'il y aurait une troisième bombe. Que s'est-il passé à ce moment-là? Pouvez-vous nous décrire la chaîne d'instructions qui ont été données par rapport à cette bombe-là?

Toujours par rapport à cette bombe, nous savons que c'est celle - et nous l'avons vu quand nous nous sommes déplacés à l'aérogare – qui avait causé les dégâts les plus importants. Ce qui n'est pas sans conséquences sur la réouverture de l'aéroport et sur son fonctionnement aujourd'hui. Y a-t-il là des enseignements qui ont été tirés par rapport à la neutralisation de bombes comme celle-là? Y a-t-il moyen de faire autrement que de dévaster tout un aérogare?

Je veux revenir sur cette fameuse annexe 17 dont certains collègues ont déjà fait mention et qui nous a été distribuée maintenant en séance et qui est cette fois-ci en anglais. Elle est d'une sobriété assez impressionnante, puisqu'elle tient en deux pages. Si je comprends bien, elle aurait dû être revue de manière

semestrielle, mais elle ne l'a pas été depuis deux ans. Vous nous dites que vous ne pouvez pas exactement – je ne sais pas quel terme vous avez utilisé – évaluer si ce plan a été mis en œuvre. Je voudrais rappeler les propos du gouverneur, qui nous avait dit que cette annexe devrait peut-être disparaître parce que c'est un document interne à BAC, qui vient de vos services, si je comprends bien. Quel est l'avenir, finalement, d'un plan particulier pour des attentats terroristes? Puisque, ici, on a quelque chose qui est très sobre et qui n'a pas été revu, dont vous nous dites que vous n'évaluez pas vous-même si cela a été mis en œuvre et dont le gouverneur nous dit qu'il n'en a pas connaissance.

Par exemple, quelle est la liste de diffusion de cette annexe? Ce n'est pas encore très clair pour nous de savoir qui a cette annexe et si, véritablement, elle est opérationnelle ou si – et je dois avouer que c'est un peu le sentiment qu'elle donne – elle est juste un peu faite "pro-format", parce que les règles imposent d'avoir une annexe comme celle-là et que, finalement, elle n'est pas diffusée et n'est pas connue. Quand le gouverneur est venu ici, il nous a dit qu'il n'avait pas cette annexe. En réalité, elle était devant lui, mais il ne savait pas où la trouver puisque c'était un document qui n'était pas avec une table des matières et pas avec des numéros de page. Donc, ce n'est pas très clair pour nous. À la fois, quel est le statut actuel, quelle est la liste de diffusion et quel est l'avenir d'un plan particulier en cas d'attentat terroriste? Je vous remercie.

Wilfried Covent: Ik dank u voor uw vraag. Om op uw eerste vraag te antwoorden gaat het inderdaad over die derde bom, blijkbaar de meest krachtige. Wat dat betekent kwestie van impact en van de technische dingen, de expertise die daar komt bij kijken, dat is echt in een politieel of een militair onderzoek, daar kan ik echt geen uitsluitsel over geven want daar ben ik helemaal geen expert in. Ik heb enkel de schade gezien. Ik dacht dat uw vraag was wat betekent het dergelijke soorten bommen...

Georges Dallemagne (cdH): Vers quelle heure avez-vous su exactement qu'il y avait une troisième bombe? Que s'est-il passé à ce moment-là? Parce que c'est vous qui avez cette information.

Wilfried Covent: Klopt.

Nadat wij het volledige scenario met de beelden helemaal hebben bestudeerd en uiteindelijk ontdekt hebben dat er mogelijk nog een derde bom was, moet ongeveer rond 10.30 uur à 11.00 uur geweest. De mensen van de politie waren er bij en dan is onmiddellijk de perimeter ingesteld en de plaats gevrijwaard, enzovoort. Dan, in afwachting van de experts, kwam DOVO ter plaatse. De methodologie om die bom te imploderen of te exploderen, dus gecontroleerd tot ontploffing te brengen, werd dan toegepast, ik denk rond 13.30 uur ongeveer. In die tijdsspanne werd die volledige zone gevrijwaard. Dat is het tijdstip.

Wat betreft uw vraag, nogmaals, rond de annex 17 en eigenlijk het plan voor de toekomst. Wat ons intern plan is, is eigenlijk meer een referentie. Als dit gebeurt dan kunnen wij interne communicatie doen. Wij starten ons crisismanagementcomité op. Wij verwijzen ook naar het PIP en het BNIP, enzovoort. Het is eigenlijk meer een verwijzingsdocument wat de toekomst betreft. Ik denk dat wij met alle partijen moeten bekijken of er nood of geen nood is aan bijkomende plannen op dat vlak.

Voor ons is het eigenlijk – zoals het woord het zegt - een *contingency* management van de operaties. Onze eerste reactie is eigenlijk te consolideren wat wij moeten doen. Bijvoorbeeld in het plan staat dat wij geen externe communicatie doen, enkel interne communicatie bij terreur, in afwachting van het coördinatiecentrum door de gouverneur. Ik geef u maar mee. Er zijn een aantal specifieke dingen onder het operationele aspect voor Brussels Airport, maar ook niet meer en ook niet minder.

Wat de toekomst van dit document betreft, ik denk dat de partijen die daarbij betrokken zijn moeten kijken of er nood of geen nood is. Dat zullen wij in het verdere overleg wel moeten bekijken. Maar, in elk geval, qua uitvoering op het terrein is dit eigenlijk uitgevoerd. Het crisiscentrum is onmiddellijk bij mekaar gekomen. Er is interne communicatie gebeurd. Of dit nog verder moet worden bekeken? Ik denk dat de experts rond de tafel dit in de toekomst moeten bekijken.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Covent, ik heb van u iets gehoord dat ik ook een beetje heb gehoord van de commissaris. De commissaris sprak van een hoop medewerkers die geen dienst hadden en spontaan kwamen werken en hulp bieden, de drive van mensen om in die tragische omstandigheden wat te doen. Dat is ongetwijfeld ook zo geweest bij uw medewerkers. En dan zie ik ook bijvoorbeeld dat u zegt dat er in het crisiscentrum op een gegeven ogenblik te veel volk was. Houdt dat in dat sommige noodplanningen

misschien onvoldoende precies zijn, want hoe goed bedoeld ook kan het soms de efficiëntie van hulpverlening en/of preventie in het gedrang brengen? Of heeft dat te maken op dat ogenblik met - misschien te begrijpen door de tragische omstandigheden – een gebrek aan leiding? Hetzij in hoofde van overheidsinstellingen, hetzij bij jullie? Hoe ziet u dat?

Wilfried Covent: Op een bepaald moment zagen wij en hoorden wij ook – het ging ook over geluid – dat er te veel mensen waren. De verschillende partijen die er moesten zijn, waren er, maar soms met twee of drie vertegenwoordigers. Het was natuurlijk heel hectisch. Voortdurend kwamen er ook mensen binnen of gingen weer naar buiten. De gouverneur heeft het leiderschap op zich genomen en heeft een en ander afgeschermd, om verder efficiënt en optimaal te kunnen werken en dat is dan ook gebeurd. Het ging er dus niet om dat er meer partijen aanwezig waren dan nodig, maar wel om meer mensen die de verschillende partijen vertegenwoordigden. Dat is ook een te leren les voor ons, denk ik. Wij moeten daar *stricto sensu* aan werken, bijvoorbeeld met een vorm van toegangscontrole. Dat is niet altijd evident, want de betrokkenen werken uit vrije wil en ook uit goede wil. Het is vooral nodig om op dat moment de leidinggevendenden bij elkaar te hebben die ook operationeel hun bijdrage kunnen leveren. Om de crisismeetings efficiënter te maken, hebben we daar dus wel een werkpunt.

U wijst er volkomen terecht op dat onze mensen op dat moment een opleiding volgden. Wij bevonden ons op dat moment in het gebouw recht tegenover de terminal en er waren 20 tot 25 securitypersoneelsleden aanwezig. Zo gauw de aanslagen zich voordeden, hebben zij het onmogelijke gedaan om slachtoffers uit de hal te redden en om troost te bieden. Sommigen onder hen hebben daarbij heel traumatische ervaringen opgelopen. Men voelt zich voor een stuk ook verantwoordelijk. In uitvoering van onze functie dragen onze mensen een uniform. Het zijn personeelsleden van Brussels Airport Company. Er doet zich een aanslag voor. Het zijn onze klanten, onze passagiers, en er zijn ook andere personeelsleden. Er werd dus spontaan hulp geboden. Ook zijn er mensen van onze dienst naar de luchthaven gekomen – uiteraard zijn zij wat later toegekomen –, van heinde en ver, om hulp te bieden. Soms zit hulp in een klein hoekje, bijvoorbeeld in het bewaken van een toegangsdeur. Voor al die zaken hadden we meer mensen nodig dan er op dat moment ter plaatse waren. Dat is allemaal in goede banen geleid. Ik heb daarbij echt ook kunnen rekenen op de solidariteit van iedereen. Persoonlijk zal mij dat ook wel bijblijven voor de rest van mijn leven: op heel korte tijd konden mensen heel veel dingen samen doen en dat gebeurde op bijna spontane manier, dus ook door personeelsleden van security.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Covent, u was hier aanwezig toen de commissaris getuigde. Inzake hulpverlening en preventie moet u hoe dan ook samenwerken met de politiediensten. De commissaris was lovend over de samenwerking met u, terwijl sommige mensen in een open brief het tegenovergestelde schreven. Hoe beoordeelt u dat?

Graag wil ik u ook confronteren met de laatste slide van de commissaris, die ik wel een beetje fatalistisch vond: “Als zij op de luchthaven toekomen om een aanslag te plegen, is het te laat. We moeten hen op hun bed oppakken.” Wat is uw visie van BAC, als hoofd van de veiligheid daarover?

Wilfried Covent: Eigenlijk, ik deel volkomen die mening, wij delen volkomen die mening. Eigenlijk begint alles bij informatie-uitwisseling, *intelligence*. U moet weten, elke luchthaven in Europa en elke luchthaven in Amerika heeft hetzelfde principe, de publieke terminal is *free for entrance*, mensen bieden zich daar aan. Wij hadden wel extra bewaking met militairen in het kader van niveau 3 van de *public safety*. Maar eigenlijk, wat doe je als mensen, als passagiers zich aanbieden en zich ook zo gedragen, maar eigenlijk zijn het terroristen? In dat kader – en ik heb de ganse sessie van de hoofdcommissaris niet bijgewoond – hebben wij de laatste tijd uiteraard heel veel intensief overleg gehad.

Wij kijken als luchthaven ook naar onze collega-luchthavens in Europa. We kijken ook naar onder andere Tel Aviv, omdat men daar ook meer voeling of ervaring heeft met terroristische aanslagen. Men kan natuurlijk geen copy-paste doen, maar er zijn een aantal principes en mogelijkheden die je niet zomaar kan vertalen hier in België of in Europa trouwens. Maar waar wij als Brussels Airport wel zeker van zijn is dat wij voor een stukje de knop omdraaien want in het begin denk je van wat gebeurt hier, dat kan niet en waarom wij? Maar goed, het is wat het is en ik denk dat we er nu allemaal moeten voor zorgen dat onze luchthaven op een veilige manier – 100 % safety en security zal je nooit hebben, nergens – kan draaien, met bepaalde concepten en combinaties, bijvoorbeeld risicospreiding met technologie, met een vorm van monitoring door gespecialiseerde mensen, en dat je dan op die manier het concept *landsite security* op luchthavens beter

kan benaderen. Ik denk dat wij nu – ik ben er zeker van trouwens – de voortrekker zullen zijn in Europa om luchthavens op die manier te laten opereren.

U moet weten, vandaag de dag in Europa, dat er nergens een vorm van *precheck* hebben, zoals georganiseerd door de politiediensten op Brussels Airport. Trouwens alle verdienste ook naar de politiemensen van uit Brussels Airport Company, absoluut. Die *precheck* was in het begin een beetje zoeken natuurlijk maar die *precheck* heeft er wel toe bijgedragen dat we terug konden opstarten en opereren. Alleen moeten we samen met de verschillende veiligheidsdiensten bekijken hoe we dat kunnen optimaliseren zodanig dat het proces een smooth proces wordt waarbij passagiers, klanten en personeel in een veilige omgeving kunnen werken en zich ook veilig voelen zonder dat ze al te veel gehinderd worden in het operationeel aspect

en zonder dat – want dat hadden wij bijvoorbeeld wel bij de *precheck* in het begin – het risico zich verspreidt naar buiten waar dan honderden mensen staan te wachten. Want dat is het risico. Heel veel mensen samen is het risico. Dat doet zich voor in elke terminal, trouwens niet enkel op luchthavens maar ook in treinstations, voetbalstadions, rockfestivals. Wij als luchthaven begrijpen wel dat we het anders zullen moeten doen. Daaraan zijn wij aan het werken. Daaraan zijn wij samen met de politiediensten en andere diensten aan het werken en wij hopen dat we daar echt de voortrekker kunnen zijn van een *secure airport* zoals we het noemen in Europa.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, j'ai juste deux questions supplémentaires car tout a déjà été abordé. Je ne peux m'empêcher d'avoir le sentiment d'une certaine fragmentation des responsabilités et d'un cloisonnement entre les différents niveaux de responsabilité. Nous avons déjà auditionné plusieurs personnes. Plus on auditionne, plus il me semble que cela devient peu clair.

Vous avez vous-même souligné qu'à un moment donné, il y avait peut-être un peu trop de monde dans le centre de crise. Mes collègues ont évoqué l'annexe 17 dont le gouverneur lui-même dit qu'elle pourrait être inutile ou superfétatoire. C'est un élément - je crois que vous l'avez souligné vous-même -, pour l'avenir. Comment voyez-vous l'organisation idéale qu'il faudrait mettre en place au niveau des responsabilités en matière de sécurité?

Une précision. Vous êtes responsable, si j'ai bien compris, de l'*airside* mais à l'intérieur des bâtiments ou aussi pour l'extérieur, en ce qui concerne les pistes d'atterrissage, l'acheminement des bagages, etc. après qu'ils ont fait l'objet d'un *check-in*?

Je suppose que vous tirez également des leçons de ce qui doit être fait pour améliorer la sécurité notamment du matériel. Des critiques ont été avancées par rapport à la qualité des images, des prises de caméra disant que c'était insuffisant en termes de repérage, de visibilité, de diffusion de l'information.

Wilfried Covent: Ik dank u voor uw vraag. Ik heb die ingedeeld in drie hoofdstukken. Ik zal trachten om die samen te vatten.

Wat de samenwerking betreft, een luchthavenuitbater is verantwoordelijk voor het gedeelte *aviation security*. Dat is Europees geregeld. Ik denk dat het op die manier behouden moet blijven. De inspectie gebeurt vanuit de FOD Mobiliteit en het directoraat-generaal Luchtvaart. Er komen alleen een aantal andere uitvoeringstaken bij die met bewaking te maken hebben. Er zijn in het kader van de nieuwe dienst, onder supervisie van de federale politie, de dienst Beveiliging, al initiatieven genomen. Er zijn gesprekken bezig. Er is een initiatief om een gedeelte van onze mensen onder de supervisie van de federale politie te brengen, specifiek voor het aspect bewaking op de luchthaven.

Ik meen dat wij, als luchthaven, ons vooral moeten toeleggen op expertise en *compliance*. Wij moeten meer daarop focussen dan op het operationele. De mensen die operationeel ingezet worden, kunnen overvloeien naar de nieuwe dienst Beveiliging, onder supervisie van de federale politie. Onze taken zijn vooral *compliance* en expertise.

Wat u over de *airside* zei, het klopt dat de *airside* al van in het gebouw begint. Een passagier komt op een bepaald moment aan de *connector screening*. Vanaf dat ogenblik overschrijdt hij de grens tussen *landside* en *airside*. Die vorm van security controle, die screening, is onze bevoegdheid. Dat betekent ook dat bepaalde activiteiten op de *airside* in het kader van *aviation security* ook onze bevoegdheid blijven, zoals beveiliging en

bescherming van vliegtuigen, cargo enzovoort. Dat betekent in concreto dat de federale politie bevoegd is als er op de *airside* bijvoorbeeld een diefstal, vechtpartij of overval plaatsvindt. Niet zozeer de locatie, maar wel de materie is van toepassing. De materie waarvoor wij bevoegd zijn, is controle en *security screening*, zowel op de *air-* als *landside*, als op de grens ertussen.

Wat de kwaliteit van de beelden betreft, wij hebben daar bewust niet op gereageerd. Vlak na de tragedie wilden wij er bewust geen welles-nietesspelletje van maken. Ik sprak u over meer dan 1 000 camera's. Wij maken wel een onderscheid tussen securitycamera's, die specifieke securitydoeleinden hebben, inclusief identificatie, en operationele camera's, die passagiersstromen volgen en waarmee nagegaan wordt waar de passagiers zich naartoe begeven en met hoeveel zij zijn. Dat zijn meer overzichtcamera's, met een puur operationeel doeleinde. Het beeld van de drie daders dat u gezien hebt, was afkomstig van zo'n overzichtcamera.

Een overzichtscamera betekent dat het van een bepaalde afstand is. Als men dan begint in te zoomen, heeft men natuurlijk voor een stuk kwaliteitsverlies van het beeld. Desalniettemin vond ik dat de daders nog altijd herkenbaar waren. Dat is het onderscheid. Kwalitatief is het afhankelijk van het doeleinde van de camera.

Meryame Kitir (sp.a): Wat de veiligheid betreft, heb ik nog een heel veel vragen, maar aangezien dat later komt, zal ik die nu niet stellen, mijnheer de voorzitter.

Ik heb wel nog een vraag over de nazorg, als ik het zo mag noemen. Ook tijdens uw bezoek hebben wij kunnen vaststellen dat heel wat werknemers de dag erna al ter plekke waren en meehielpen aan de heropbouw om de luchthaven weer zo snel mogelijk operationeel te maken. Wij hebben echter ook allemaal kunnen vaststellen dat dat niet zo evident was en dat dit emotioneel heel moeilijk was. Die mensen hebben uit hun krachten geput, omdat zij zich niet wilden laten doen. Zij hebben toch wel een traumatische ervaring meegemaakt, die jaren kan aanslepen. Zij hebben tijd nodig om dat te kunnen verwerken.

Op welke manier wordt er nazorg geboden aan de werknemers van de luchthaven? Is de nazorg beperkt in de tijd? Voor de ene is het immers binnen een jaar opgelost of verholpen, maar een andere kan er misschien twee of drie jaar voor nodig hebben om het te verwerken. Kunt u daar wat concreter over zijn?

Wilfried Covent: Het klopt dat heel wat mensen heel veel hebben gezien. De confrontatie met de locatie waar de mensen aan het werken waren op het moment van de aanslagen bijvoorbeeld is op zich al voor veel mensen een trauma. Alle mensen gaan daar op een andere manier mee om. Wij hebben dat echt in kaart gebracht en georganiseerd. Eigenlijk onmiddellijk na de aanslagen, de dag zelf nog, zijn er psychologische teams aan boord gekomen vanuit de luchthaven. Uiteraard hebben de bedrijven zelf ook hun eigen psychologische teams op hun eigen werknemers gezet, maar wij hebben die hulp ook geboden.

De nazorg is heel gedifferentieerd. Die kan gaan van groepsgesprekken tot individuele opvolging. Dat wordt allemaal nog uitgevoerd. Er is momenteel helemaal nog geen tijd gekleefd op hoelang wij dat nog gaan doen. Ik neem aan dat dit op een bepaald moment wel zal worden stopgezet in zijn algemeenheid, maar er is dan nog individuele nazorg. Er is echter momenteel helemaal geen sprake van het stop te zetten. Elke dag zijn er vandaag psychologen op de werkvloer van Brussels Airport die, waar nodig mensen, ondersteunen van andere bedrijven die actief zijn.

Wij hebben ook sessies georganiseerd in de dagen voor de heropening van de terminal zodat iedereen die daar behoefte aan had, kon komen kijken onder begeleiding van psychologen.

Dit om toch een stuk gewoon te worden: waar is mijn werklocatie? Hoe ziet die er nu uit? Hoe ervaar ik dat als ik terugkom op mijn werklocatie? Want voor veel mensen was dat de eerste keer dat ze terug geconfronteerd werden met de omgeving.

Daarnaast zijn er de individuele dossiers. Die mensen krijgen uiteraard wat betreft *Brussels Airport Company* als werkgever – ik kan niet voor andere bedrijven spreken, maar ik vermoed, ik ben er zeker van eigenlijk, dat dat op dezelfde manier aangepakt wordt – die mensen krijgen de tijd die ze nodig hebben om terug in staat te zijn op een goede manier met hun werk, hun werkomgeving en collega's om te gaan. Voor ons is dat echt heel belangrijk. Het gaat hier echt over collega's, medewerkers, vrienden. Die mensen hebben heel veel meegemaakt, iets wat men normaal in een mensenleven niet meemaakt. Daar hebben wij echt heel veel

aandacht aan besteed en daar blijven wij aandacht aan besteden.

De **voorzitter**: Als er geen andere vragen meer zijn, mag ik u dank zeggen, mijnheer Covent, voor uw getuigenis.

**Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Marcel van der Auwera, diensthoofd dringende hulpverlening, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Marcel van der Auwera, chef du service aide urgente, SPF Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement.**

De **voorzitter**: Mijnheer van der Auwera, ik heet u welkom. U gaat gebruikmaken van een PowerPoint.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Marcel van der Auwera legt de eed af.

Ik geef u het woord voor een uiteenzetting van ongeveer vijftien minuten. Daarna zullen wij een vragenronde organiseren.

Marcel van der Auwera: Mijnheer de voorzitter, ik dacht dat het voor de commissie belangrijk was mijn dienst te situeren binnen de noodplanning en ook een breder kader te schetsen.

De dienst dringende hulpverlening van de FOD Volksgezondheid is ontstaan bij de fusie van de twee directoraten DG 1 en DG 2, ondertussen toch al een drietal jaar geleden. De verschillende onderdelen van de dienst zijn in feite allemaal van kortbij of nog korter bij betrokken geweest bij de aanslagen van 22 maart.

De eerste dienst is Saniport, onze sanitaire agenten. Zij waken over de sanitaire bewaking van de landsgrenzen. Belangrijk voor 22 maart is te weten dat wij ook op de luchthaven van Zaventem 24 op 7 een aanwezigheid hebben van onze agenten, en dat dus ook een van onze eigen werknemers daar ter plaatse was.

Het tweede deel van mijn dienst omvat alles wat dringende geneeskundige hulp in België aangaat, gaande van ziekenwagens, PIT's en MUG-diensten. De dringende geneeskundige hulp wordt uitgebreid, bij wijze van spreken, tot aan de voordeur van de spoedgevallendienst. Daar stopt de bevoegdheid van mijn dienst.

Het derde deel zijn de federale gezondheidsinspecteurs, die de adviseur zijn van burgemeester en gouverneur, en die deze verschillende autoriteiten bijstaan en adviseren bij het medisch gedeelte van de noodplanning, ook inzake preventieve acties en dergelijke.

Het laatste deel van mijn dienst betreft de psychosociale managers, die instaan voor het psychosociale noodplan, dat ook werd geactiveerd op 22 maart jongstleden.

Het basisprincipe van ramphulpverlening: in de dagdagelijkse activiteiten zetten we een maximaal aantal middelen in voor de hulpverlening aan één of enkele slachtoffers. Bij de noodhulpverlening of de ramphulpverlening hebben we een kantelpunt, waarbij we maximaal inzetten om de mortaliteit en morbiditeit – de gevolgen van een incident – te beperken en we trachten het ontstane onevenwicht recht te trekken, om opnieuw te kunnen inzetten op maximale zorg voor eenieder daar aanwezig.

Het tweede basisprincipe in de medische noodhulpverlening is dat wij altijd vertrekken vanuit de normale, dringende geneeskundige hulpverlening. Onze eerste golf zijn de normale ziekenwagens, die u ook dagdagelijks bij u aan de deur zou krijgen, mocht u om een of andere reden een beroep doen op het 112-systeem. Bij grotere incidenten hebben wij een tweede golf. Daarbij zijn de middelen van de dringende geneeskundige hulp niet onmiddellijk afkomstig uit de eigen regio, maar uit een iets verder gelegen regio, waarbij wij op dat moment ook moeten trachten in beide regio's – als we over noodhulp of ramphulpverlening spreken – de routinematige dringende geneeskundige hulp te blijven bewaken.

Het is niet omdat er ergens een incident is, dat er binnen diezelfde regio ook geen normale patiënt een beroep kan doen op het 112-systeem voor een infarct, voor een bevalling, voor een val ten huize, noem maar op. Beide elementen moeten daar in ogenschouw genomen worden. We moeten zowel het noodincident kunnen bedienen, als de routinematige dringende geneeskundige hulp.

De derde golf is de versterkingsgolf, waarbij wij voornamelijk een beroep doen op de kruisverenigingen, die logistiek, manschappen en voertuigen in een iets later tijdframe aanbieden en waarop wij op 22 maart effectief een beroep hebben gedaan. In die derde golf kunnen ook middelen van de reguliere dringende geneeskundige hulp, maar van verder gelegen plaatsen, gevraagd worden om te interveniëren op de site.

In het algemeen hebben we voor noodhulp de *disaster management cycle* van de Wereldgezondheidsorganisatie, die een aantal stappen in die cyclus beschrijft. Ik probeer het breder kader hier ook te schetsen aan de hand van die cyclus, want het is een complex lappendeken. Ik probeer het dus zo duidelijk en zo breed mogelijk te geven.

De eerste fase noemen ze de *mitigation* fase. Dat is eigenlijk preventie. Wat gaan we preventief in het werk stellen om ons voor te bereiden op een potentiële rampsituatie of een incident waarbij de klassieke dringende geneeskundige hulp onvoldoende blijkt te zijn? Wel, in die fase hebben we een heel pakket aan plannen, het plannen van die situaties, waarbij de discipline 2, de medisch-sanitaire discipline, verantwoordelijk is voor, enerzijds, het medisch interventieplan (MIP) of in het Frans *plan d'intervention médicale*. Er is het psychosociale interventieplan (PSIP); er is het PRIMA – dat past niet onmiddellijk binnen de ramphulpverlening – voor het preventief inschatten van risico's bij massamanifestaties, zoals Rock Werchter. En er is ook een sanitair interventieplan, dat in het kader van 22 maart van weinig belang is.

Als we 22 maart in kaart brengen, ziet u inderdaad een heel groot lappendeken van heel wat plannen die uitgerold zijn, die gebruikt zijn en die ook dusdanig met elkaar in verbinding staan dat het ene ook wel een effect heeft op het andere. Het ene plan ontplooiën is in feite niet mogelijk zonder al die andere raderwerkjes ook te ontplooiën.

De tweede stap in de cyclus is eigenlijk, na de zuivere preventie, het zichzelf gaan paraat stellen. Hoe gaat men zich paraat stellen om een incident op te vangen? Vertrekkende van de plannen die we opgemaakt hebben, hebben we ook niet stilgestaan na de aanslagen in Parijs. Parijs heeft onszelf... En ik ben daar heel blij om, ik kan berusten op een dienst die heel kritisch is, op een werkveld dat heel kritisch is. Die mensen hebben er geen enkel probleem mee om zichzelf in vraag te stellen.

Wij hebben onszelf dus in vraag gesteld en we hebben nagekeken of we klaar zouden zijn, mocht dat type van incident zich in Brussel voordoen. Die eerste reflectie is er quasi onmiddellijk geweest op het moment dat we de *lockdown* hebben gekend van onze hoofdstad. Dat weekend hebben we in overleg met de collega's van Binnenlandse Zaken al een omzendbrief voorbereid, waarin we een aantal aandachtspunten naar voren hebben gebracht.

Bijvoorbeeld de waakzaamheid. Probeer uw manschappen, uw goederen en installaties toch al te beveiligen, zodat er geen diefstal kan zijn van een voertuig of van kledij. Als er preventieve dispositieven zijn, bij grote massamanifestaties, kijk daar dan ook uit naar potentiële bijkomende risico's. Bijkomende aandachtspunten voor de hulpcentrales 100, de brandweer en de civiele bescherming werden opgelijst.

We hebben ook onze ziekenhuizen gevraagd om zichzelf nog eens in vraag te stellen. Hoe zit het met de behandelcapaciteit? Hoe zit het met de opvangcapaciteit in geval van een ramp? Hoe zit het met het alarmeringsplan voor ziekenhuizen, *le plan MASH*?

In verband met de *business continuity*: hoe gaan we onszelf als dienst en hoe gaan we de dringende geneeskundige hulp proberen te garanderen voor een potentieel iets langere periode, mocht er iets verkeerd gaan?

In december 2015 werd door deze regering beslist om een provisioneel krediet ter beschikking te stellen. Ook op dat moment zijn wij in de pen gekropen en hebben wij opgelijst welke punten wij kunnen verbeteren en potentieel kunnen indienen binnen het budgettair krediet?

In januari 2016 was ikzelf uitgenodigd in Israël om te gaan spreken op een congres over ramphulpverlening en dringende geneeskundige hulpverlening. Ook daar heb ik de collega's van Tel Aviv bevestigd over hun manier van omgaan met bomexplosies en terrorisme. Het was het moment om daar effectief een feedback te krijgen, om hun kennis van zaken mee te nemen.

Op 1 maart hebben we dan samen gezeten met de federale gezondheidsinspecties en met de medische directies in de 112-centrales om een eerste aanzet te geven voor wat wij nu het maxi-MIP noemen, het plan dat uitgeschreven zou worden om ons land te behoeden of te helpen, mocht er een aanslag in België gebeuren.

Het lot is ons voor geweest, want drie weken later hebben we een plan in actie moeten zetten, dat wel in grote lijnen strategisch met elkaar besproken was, maar dat er op papier nog niet lag. De volgende workshop, waar we het plan op papier zouden zetten, was gepland op 16 juni, maar kwam in deze situatie dus duidelijk te laat. De feiten zijn ons daar voorgedaan.

Ik heb het daarnet al gezegd, een maxi-MIP is eigenlijk een samenraapsel, een aaneenkleven van verschillende andere plannen, die elkaar versterken net omdat ze op elkaar zijn ingeschreven. En omdat het een aaneenkleven is van heel eenvoudige dingen, maakt dat dat het maxi-MIP op 22 maart ook gedraaid heeft, zonder dat daar veel sturing noodzakelijk was. Dat is het mooie aan de medische interventieplannen, ze zijn gebaseerd op een zeer reflexmatige aansturing van middelen. Die dingen lopen en er is geen grote regie of complex geheel nodig om ze aan te sturen. Het werkt en het heeft intussen spijtig genoeg zijn nut bewezen.

Wat zijn de basisprincipes die we binnen het maxi-MIP hebben opgenomen? Enerzijds wijken we niet af en maken we geen nieuw plan. We baseren ons op de bestaande medische interventieplannen, die we versterken met middelen vanuit de omliggende provincies. We versterken die middelen, maar we geven ze ook een eigen beheersstructuur. Onze plannen zijn zo opgebouwd dat er voor elk medisch interventieplan een medisch directeur is die die middelen gaat aansturen. Als men die persoon zou overstelpen met twee- of drie- of viermaal het aantal middelen, dan wordt zijn *span of control* mogelijk te groot. Daarom zetten wij binnen het maxi-MIP voor elk MIP-vertrek ook een eigen beheersstructuur mee in actie. We gaan die middelen prepositioneren, we gaan ze niet onmiddellijk ter plaatse sturen om geen verkeersinfarct te creëren ter plaatse, waar ziekenwagens elkaar gaan vastrijden. We sturen ze daarentegen naar rendez-vouspunten, om vandaar gedoseerd aangestuurd te worden naar de plaats van interventie, al dan niet met lokale begeleiders.

We bieden die middelen aan via de klassieke wegen, via het hulpcentrum 100. Zij kennen hun sector, zij krijgen die middelen als extra en kunnen die dan ook gedoseerd aanbieden.

Waar we toen ook al over nagedacht hadden, was het veiligheidsaspect voor onze eigen mensen. Als er een aanslag gebeurt, moeten we bedacht zijn voor een tweede aanslag. We mogen dus niet alle middelen op een plaats verzamelen, omdat ze zo ook een potentiële target worden. Dat is een heel moeilijke benadering voor

ons als hulpverleners. Wij willen immers allemaal onmiddellijk daar ter plaatse staan, maar we moeten aan onze eigen veiligheid denken. Als wij ook ter plaatse komen en worden neergeknald, zijn we geen hulpverlener, maar een slachtoffer. Dat is een belangrijk element waar we ook veiligheidsaspecten in beschouwing moeten nemen.

Dit zijn de plaatsen waar we op 22 maart voertuigen of MIP-colonnes hebben opgebouwd, zijnde Peutie waar het Rode Kruis zich voornamelijk verzameld heeft, de parking van Puurs waar de colonne van Antwerpen is naartoe gereden en de parking Groot-Bijgaarden voor de colonne Oost-Vlaanderen. En verder de parking Nijvel waar de colonne van Henegouwen en Waals-Brabant zich hebben gepositioneerd en die tot twee keer toe een nieuwe colonne hebben gevormd. Dan nog ter hoogte van de ULB aan de parking, aan de vooruitgeschoven post Delta, de colonne van Namen, die zich aan het einde van de autosnelweg is gaan positioneren.

Naast het medisch interventieplan hebben wij ook het psychosociaal interventieplan uitgerold, waar een heleboel andere zaken gebeuren, die iets trager op gang komen, maar die wel veel langer gaan doorwerken.

Binnen het psychosociaal interventieplan hebben wij het telefooninformatiecentrum, het centraal informatiepunt, waar wij onder andere proberen om de namenlijst te gaan samenstellen van gewonden en waar die mensen in de ziekenhuizen kunnen worden teruggevonden. Binnen het psychosociaal interventieplan hebben wij ook de opvangcentra, de onthaalcentra om de niet-gekwetsten of de familieleden die op zoek zijn naar gekwetsten, op te vangen, ook voor die familieleden die samen met DVI de antemortemgegevens van de overledenen zullen moeten gaan verzamelen.

Dan, in een nog iets later stadium, zorgen voor de nazorg, want het federale is alleen bevoegd voor de acute opvang binnen de psychosociale zorg. Dan moeten wij van bij de opstart ook onmiddellijk gaan inschatten welke nazorg noodzakelijk zal zijn en hoe wij die nazorg met onze collega's van de gedefedereerde entiteiten kunnen opstarten en ook die hand-over van dag een gaan inplannen: hoe kunnen wij hier op een normale gecoördineerde wijze die zorg gaan overdragen aan de collega's?

Een heel moeilijke dia, maar gewoon om een beeld te geven. In het begin wordt er heel veel opgestart. Dat zijn de bovenste lijnen: het medisch interventieplan, een op de luchthaven, een in de metro. Samenlopend krijgen wij dan het maxiplan, dat loopt. De versterkingsfase in de ziekenhuizen. Het Mashplan dat begint te lopen. Het triageziekenhuis dat op een bepaald moment ter hoogte van het militair hospitaal werd geactiveerd. Dan krijgen wij de verschillende inzetten van Henegouwen, Antwerpen, Oost-Vlaanderen, Namen.

Het psychosociale start iets trager op, maar loopt wel door tot op vandaag. Die nazorg is nog niet afgelopen. Die loopt nog door. Dan zijn er nog de verschillende opvangcentra, die worden opgestart. Een aantal opvangcentra is tot drie dagen opengebleven. Ik denk dan aan de Brabantthal waar twee overnachtingen noodzakelijk zijn gebleken om een aantal mensen terug op hun route te krijgen, om hun reis te kunnen voortzetten.

De naamlijst staat helemaal onderaan, waarmee wij pas een goed stuk in de namiddag starten om te proberen namen te kleven op al die slachtoffers en te proberen identificeren welk slachtoffer zich in welk ziekenhuis bevindt.

Dit is heel kort, heel schematisch waarmee onze dienst bezig is. Het is een heel breed takenpakket.

Nogmaals, ik ben een heel gelukkig diensthoofd. Ik heb een heel gemotiveerd team, dat zichzelf in vraag durft te stellen, waarmee we iets hebben verwezenlijkt, waarvan we hadden gehoopt het nooit te moeten gebruiken. We hebben het gebruikt op 22 maart.

Wij hebben geluk gehad, het heeft gewerkt. Wij hebben daar toch kunnen bewijzen dat België heel veel aankan. We zijn een klein landje, maar we zijn niet achterlijk. We zijn goed georganiseerd en goed gestructureerd.

De **voorzitter**: Mijnheer van der Auwera, wij hebben hier bij andere getuigen vaak de bedenking gemaakt of het geheel van de plannen en procedures in voldoende mate rekening houden met het aspect terrorisme met

een internationale context die toch akelig dichtbij kwam.

U hebt net toegelicht dat u zich daarvan beducht was, dat u andere principes en methodes naar voren hebt gebracht en dat u helaas door de feiten bent ingehaald. Uw plan was misschien wat prematuur, maar het heeft in de praktijk gewerkt, zonder dat het helemaal was geïmplementeerd.

Als u naar dat plan kijkt en naar de discussie die er is geweest op het vlak van de inzet van ziekenwagens – wij werden in het begin geconfronteerd met een brief van een staatssecretaris uit het Brussels Gewest die zich daarover beklaagde en u bent daarvan ongetwijfeld op de hoogte –, hoe blikt u vanuit die wetenschap terug op dat incident?

Marcel van der Auwera: Ik zal daar heel eerlijk over zijn. Iedereen op het terrein... Ik heb het getuigenis van de brandweerofficier die zei: wij hadden te weinig middelen. Ik heb het getuigenis gehoord van de medisch directeur, die zei: wij hadden wel voldoende middelen. Ieder heeft op zichzelf gelijk. Niemand heeft gelogen, volgens mij.

U moet zich voorstellen, wanneer men voor het Sheraton op de luchthaven staat en men ziet de chaos, heeft men eigenlijk een beperkt beeld van wat er allemaal gebeurt. Als men naar rechts kijkt, ziet men de parking. U moet weten dat wij een deel van de ziekenwagens hebben laten samenkomen op hetgeen men de *flyover* noemt, waar het viaduct over het rond punt in Zaventem gaat. Dat was het eerste rendez-vouspunt. Het tweede rendez-vouspunt was CCOT, de brandweerkazerne waar men de luchthaven binnenrijdt.

Ik kan mij perfect voorstellen dat men voor het Sheraton staat en naar rechts kijkt en de ziekenwagens niet ziet staan, want die staan uiteindelijk een verdieping lager, niet naar mensenmaat maar naar voertuigenmaat.

Ik kan mij dus perfect voorstellen dat de brandweerofficier daar gestaan heeft en gezegd heeft: ik heb hier geen ziekenwagens staan. Die man heeft zijn moment ervaren, en hij heeft gelijk: hij zag er geen staan.

Ik kan ook perfect de medisch directeur volgen die zegt: ik had er voldoende. Die ziet ze effectief aan zijn vooruitgeschoven medische post staan. Die weet ook: ik heb mijn colonnes in het achterland staan.

Wat is daar het leerpunt van? Dat wij het maxiplan effectief verder moeten uitwerken, en dat wij eens het op papier staat, aan de brandweerofficieren en de politieofficieren, de mensen met wie wij samen op het terrein staan, dit plan kenbaar moeten maken. Dat is net wat ik zei: de feiten hebben ons ingehaald.

Voor ons was het duidelijk: wij positioneren de middelen rond Brussel en wij zullen de colonnes aansturen. Die middelen stonden daar. Iemand die met zijn twee voeten op het terrein staat, heeft niet het helikopterbeeld van wat er rondom hem gebeurt en wat er in Brussel gebeurt. Ik kan alleen zeggen: die man heeft dit meegemaakt, dat is zijn ervaring, en hij had gelijk want hij stond daar en zag ze niet staan.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik dank de getuige voor zijn overzicht van de verschillende lijnen en van welke plannen er ontrold werden. Dat is bijzonder interessant, meen ik, voor de verdere werkzaamheden van onze commissie.

Mijnheer van der Auwera, er is in de commissie al het een en ander gezegd over de opstelling, of de niet-opstelling, het werken of niet-werken van de CP-Ops.

Dat is een behoorlijk belangrijk element.

Voordien wist niemand wat een CP-OPS juist was en werd dat weleens met motorkapoverleg of met een crisiscentrum verward. Wij moeten die zaken terminologisch goed onderscheiden, ook de wettelijke taak.

Hoe is naar uw mening de coördinatie verlopen, bekeken vanuit het standpunt van de al dan niet aanwezigheid van een CP-OPS?

Wij weten dat een CP-OPS normaal onder leiding van een directeur CP-OPS staat. Dat is, normaal gezien, de aanwezige brandweerofficier met de hoogste graad. Indien de bevoegde overheid daarmee niet akkoord gaat of andere inzichten heeft, kan een leidinggevende van een andere discipline als Dir CP-OPS worden

aangeduid.

Had de gouverneur in het bewuste geval een Dir CP-OPS moeten aanduiden?

Dat is een eerste vraag, die ik heb. Mijn tweede vraag is de volgende. Ik beperk mij, conform de instructies van de voorzitter, tot drie vragen.

Ten tweede, het maxi-MIP was in volle evolutie, indien ik dat zo neutraal mag stellen. Het was nog niet echt gevalideerd of geïnstitutionaliseerd. Het is niettemin al toegepast. U kunt er vrijuit over spreken.

Hoe evalueert u de toepassing ervan? U hebt tijdens uw uiteenzetting al een paar zaken vermeld.

Bevat het plan goede procedures, specifiek gericht op terreur?

Wie heeft de beslissing genomen, om met dat maxi-MIP te werken?

Ten derde, hoe worden hulpverleners nu nog opgevangen? Worden zij verder psychologisch begeleid?

Marcel van der Auwera: Aangaande de eerste vraag over de CP-OPS, ik moet eerlijk zijn en zeggen dat ik niet ter plaatse ben geweest. Ik heb niet met mijn twee voeten op dat terrein gestaan. Ik kan dus persoonlijk niet inschatten of dit een zwaar euvel is geweest op het terrein zelf. Ik zat in de coulissen. Ik ben ook achteraf pas te weten gekomen dat er geen CP-OPS was. Ik heb het radioverkeer mee kunnen volgen op mijn persoonlijke radio. Ik heb daar wel gehoord dat er tot overleg werd opgeroepen op die radio. Ik had op dat moment geen idee dat er geen echte CP-OPS-activiteit was.

Om dan achteraf te gaan stellen dat de gouverneur iemand had moeten aanstellen, in theorie wel, maar heeft de gouverneur, en ik weet niet wat hij daarop geantwoord heeft, ooit geweten dat er niet echt een werkende CP-OPS is geweest? Daarop moet ik ook het antwoord bijster blijven.

Zuiver theoretisch, ja, er had een Dir-CP-OPS moeten zijn. Voor het medische interventieplan heeft dit volgens mij weinig invloed gehad, ware het niet op de momenten van de evacuaties. De luchthaven is op een aantal momenten moeten geëvacueerd worden. Dit heeft wel een invloed gehad, omdat ook onze medische ploegen op dat moment patiënten hebben moeten achterlaten. Voor een geneesheer, een verpleegkundige, een ambulancier is dat het laatste wat men doet, zijn patiënt achterlaten. Dit zijn momenten geweest waar het voor onze mensen heel moeilijk was om te zeggen dat zij zich nu in veiligheid moesten gaan stellen, dat zij moesten gaan schuilen, dat zij moesten weglopen. Als er een degelijk overleg was geweest, was effectief die perimeter mogelijk sneller bepaald geweest. Maar dit zijn veronderstellingen, ik kan dat niet garanderen. Strikt theoretisch denk ik echter dat een Dir-CP-OPS beter was geweest.

In verband met het Maxi-MIP, wie heeft de beslissing genomen dit Maxi-MIP te gebruiken?

Uiteindelijk, ik heb het daarnet ook al gezegd, zowel het medisch interventieplan als dit Maxi-MIP zitten zodanig eenvoudig in mekaar dat daar uiteindelijk geen echte opdracht is gegeven om het Maxi-MIP te gebruiken. Als ik in mijn eigen tijdslijn ga kijken — ik ga mijn bril opzetten om het correct terug te vinden — dan lees ik dat om 08.20 uur de hulpcentrale in Antwerpen spontaan, zonder dat er een vraag gesteld wordt, zijn beddenstand begint op te vragen bij zijn ziekenhuizen. De hulpcentrale in Antwerpen voelt daar al aan dat Zaventem iets groot is en vraagt de bedden capaciteit op.

Om 08.26 uur krijgen wij de hulpcentrale van Mons, Henegouwen, die al hulp aanbiedt aan Leuven. Zij voelen ook aan dat er iets groot aan het gebeuren is en zij gaan hun colonne voorbereiden. Zij gaan de colonne die zij voorzien hebben... U moet weten dat al die medische directies en gezondheidsinspecteurs mee in die workshop hebben gezeten. Zij kennen de grote lijnen, de ideeën, de strategieën die er achter zitten en om 08.26 uur zeggen ze in Mons: dit wordt een Maxi-MIP. Zonder dat dit echt afgekondigd wordt, voelen zij aan dat er iets groot gebeurt. Stap na stap wordt dit plan eigenlijk geïmplementeerd alsof het iets natuurlijk is.

Ik denk daarbij dat dit het gemakkelijkst te vergelijken is met iemand die gaat koken. Als hij naar de keuken gaat om een gerecht te maken, dan weet hij op een bepaald moment dat hij de saus moet maken. Het Maxi-

MIP is dan de saus. Zonder die saus gaat het niet lukken. Dat is het natuurlijke eraan. Dat is ook het mooie aan het Maxi-MIP. Had ik niet in de coulissen gezeten dan had dit ook gedraaid. Ik heb eigenlijk hier geen eer aan. Het zijn de mensen in die centrales die dit ding laten draaien hebben en ik ben heel blij dat dat zo gelopen is. Op een bepaald moment heb ik als regisseur misschien wel gezegd: oké, hebben jullie daaraan gedacht? Bel eens naar Gent. Bel eens naar Namen. Maar dat is het enige dat ik heb moeten doen. Iemand die de regie in handen neemt en zegt dat men nu het Maxi-MIP gat uitrollen, dat is niet nodig gebleken.

Het leerpunt dat ik daaruit haal, is dat men wel een checklist of een regisseur zult moeten hebben die gaat nakijken of men niets is vergeten. Dus het volledig controleloos laten, is in de toepassing... In het verder uitschrijven gaan wij daar effectief wel een aantal controle-elementen moeten inbouwen, maar ik ben heel blij dat het Maxi-MIP eigenlijk zo vlot in het normale, dagdagelijkse van het MIP is kunnen verder lopen.

De derde vraag ging over de hulpverleners. Concreet, geval per geval, kan ik daar niet op antwoorden. Ons hulpverlenerscontingent is zo divers dat er niet slechts één manier van aanpak is. Wij hebben een heel groot contingent vanuit de brandweer, van de brandweerzones; die hebben het FiST. Een deel komt uit de ziekenhuizen, zowel qua ziekenwagens als qua MUG-diensten. Zij hebben een omkadering binnen hun arbeidsgeneeskundige diensten en de diensten die de ziekenhuizen aanbieden. Er zijn ook een aantal privédiensten met een eigen arbeidsgeneeskundige dienst en ondersteuning.

Het team van psychosociale managers en ikzelf hebben op paasmaandag voor de eerste keer samen gezeten. In die vergadering hebben wij 85 doelgroepen geïdentificeerd. Wij hebben die opgelijst. Voor elk van die doelgroepen wilden wij een nazorgtraject uitwerken; voor elk van die doelgroepen moest er iets komen. Voor de een zal dat Slachtofferhulp zijn, omdat zijn organisatie niets anders heeft, terwijl het voor een ander het FiST zal zijn of een privé-organisatie, of *a dedicated* psycholoog of psychotherapeut, verbonden aan de dienst. Het is wel een feit dat wij die 85 doelgroepen, die elk verschillend zijn, opgelijst hebben en dat onze psychosociale managers er achteraan gegaan zijn om voor die 85 lijnen die wij hadden effectief in een traject te voorzien.

De enigen waarbij wij vandaag potentieel een probleem hebben, zijn de zelfstandigen, want zij zijn zelf hun werkgever. Ik denk daarbij vooral aan de MUG-geneesheren en de medisch directeurs, die in heel wat gevallen als zelfstandige in een ziekenhuis werken. Voor mij is dat een probleemgroep, omdat er voor hen niet echt een omkadering bestaat. Zo is er bijvoorbeeld geen arbeidsgeneeskundige dienst om hen op te volgen. Dat maakt meteen ook een van de verbeterpunten uit die wij aan het uitwerken zijn. Wij willen die mensen namelijk behoeden. Wij willen vermijden dat zij tussen de mazen van het net vallen. Daartoe moeten wij toch wel in iets extra voorzien.

Christoph D'Haese (N-VA): Ik dank u voor uw concrete antwoorden.

Ik probeer dit niet theoretisch te benaderen maar praktisch. Over de CP-OPS hebt u gezegd dat de aanwezigheid ervan theoretisch beter ware geweest. U bent ervaringsdeskundige. Kent u veel rampen waarin er geen CP-OPS is? Normaal is het toch niet gebruikelijk dat er geen CP-OPS is bij een ramp. Ik heb die vraag misschien iets te direct geformuleerd, maar voel u vrij om te zeggen wat u daarover denkt. Een CP-OPS is geen dode theorie, dat wordt, denk ik, in de praktijk bij iedere ramp toegepast. Wat is uw ervaring als ervaringsdeskundige? Dit is toch geen normale situatie?

Marcel van der Auwera: Opnieuw: theoretisch nee. In de praktijk, als ervaringsdeskundige, de beste CP-OPS is degene die heel officieus werkt.

Christoph D'Haese (N-VA): Motorkapoverleg en alles wat daarbij kan zijn. Voor zo'n grote ramp moet dat toch ergens geïnstitutionaliseerd worden. Men kan toch niet zomaar zeggen: dat is niet meer nodig. Dan zegt u eigenlijk: voor mij is een CP-OPS niet meer nodig, want het kan anders werken.

Marcel van der Auwera: Nee, u hoort mij niet zeggen dat het niet nodig is. Als wij naar Maalbeek kijken, daar was er een CP-OPS-werking gehad, maar daar is ook geen voertuig gezet waar die mensen samen ingekropen zijn. De virtuele CP-OPS, het feit dat de mensen elkaar kennen, kan evenveel betekenen. Dit is op grote incidenten ook meestal hoe het gaat.

De wereld van de rampgeneeskunde, de wereld van het rampmanagement, is een vrij kleine wereld.

Ondertussen ben ik een aantal jaren uit de praktijk, maar ik kijk nu terug naar het verleden: dan kwam ik toe en ik kende de commissaris en ik kende de brandweerofficier. Dan is het makkelijk om bij elkaar te gaan staan en te vragen: hoe gaat men het hier organiseren? Zus en zo. Wanneer zien wij elkaar terug? Binnen een kwartier? Binnen een half uur? Dan is er een CP-OPS-werking zonder dat die geïnstitutionaliseerd is.

Christoph D'Haese (N-VA): Maar dan is die er wel geweest. Zo werkt het in de praktijk. Ik hoor u ook zeggen dat u wel weet hebt van de communicaties die er zijn geweest waar er een vraag is om de leiding te nemen van de CP-OPS. Dat heb ik u wel horen zeggen, min of meer.

Marcel van der Auwera: De communicaties waar ik weet van heb, is dat er op een bepaald moment gevraagd werd naar de medisch directeur. De medisch directeur moet naar het Sheraton komen voor overleg, waar is de medisch directeur? De vraag of er leiding is over de CP-OPS heb ik niet gehoord, omdat ik op mijn gesprekskanalen van het medische zit.

Laurette Onkelinx (PS): Monsieur le président, je connais évidemment bien les services du SPF Santé publique, notamment ceux qui s'occupent de l'aide médicale urgente et du plan catastrophe et je voudrais vraiment vous féliciter du travail qui a été réalisé. Je crois, comme vous, que notre pays, pour le cadre des secours et des soins, a bien fonctionné suite aux attentats de mars dernier.

Je veux aussi vous féliciter pour votre pro-activité puisque vous avez dit vous-même que, suite aux attentats de Paris et au *lockdown* de Bruxelles, vous avez réfléchi, vous avez travaillé ensemble pour se préparer à des événements sur le territoire belge, et on voit que vous avez bien fait.

J'ai quelques toutes petites questions à vous poser. On a vu et entendu beaucoup de témoins dire: "Nous avons eu des problèmes dans notre action, parce qu'il y avait des problèmes de communication." Cela a-t-il été le cas pour vous ou pas? Si oui, comment avez-vous fait? Si non, pourquoi n'avez-vous pas eu des problèmes alors que les autres en ont eu?

Autre question: le Dir-Med qui a travaillé à Maelbeek nous a dit: "J'ai pu à nouveau constater l'importance de l'équipement, d'un bon équipement des SMUR." Il a ajouté: "Il faudrait améliorer cet équipement-là." Quelle est votre conviction à cet égard?

Je voudrais aussi savoir comment vous avez travaillé en lien avec le Centre de crise fédéral. À partir de quand avez-vous eu ces liens-là? À quel moment avez-vous eu ces liens et de quelle nature sont-ils?

Enfin, concernant l'aide psycho-médicale aux victimes, continuez-vous à avoir ces liens, ce travail? Auprès de combien de victimes avez-vous encore des liens potentiels?

Marcel van der Auwera: Je vous remercie pour les félicitations, je les accepte et je les transmettrai mais, encore une fois, ce n'est pas moi qui ai fait tout ce boulot, ce sont les gens dans les centres 100, les ambulanciers, les médecins SMUR.

Laurette Onkelinx (PS): Les félicitations allaient à l'ensemble des personnes qui ont participé au système.

Marcel van der Auwera: Je transmettrai mais j'insiste. S'il y a un souci, je porterai la responsabilité mais s'il y a des fleurs à jeter, je pense que c'est à eux car ils sont les vrais à avoir bien travaillé, et très dur, ce jour-là.

Question communication, nous avons aussi rencontré des soucis de communication. Je me souviens qu'à un certain moment, j'avais six radios ASTRID sur mon bureau: l'aéroport, Maelbeek, les groupes CATA, en essayant effectivement de suivre tout cela. À un certain moment, cela ne fonctionnait plus, ni le gsm ni les communications fixes. Notre téléphone fixe au SPF, c'est du *Voice Over IP*, et puisque tout le monde était bloqué au SPF parce que la gare du Midi était fermée, les membres du personnel du SPF ont allumé leur ordinateur et ont regardé la RTBF ou la VRT, De Redactie. Ils regardaient des *livestream* de ce qu'il se passait, ce qui faisait que la bande passante pour tout ce qui était télécommunications par ce même réseau était à minima. À un certain moment, notre service ICT a dû intervenir pour libérer la bande passante, ne fut-ce que pour avoir un téléphone fixe qui marchait. Gsm, ASTRID, téléphone fixe, on était dans une mauvaise situation. Qu'a-t-on fait? On a fait comme pas mal d'autres gens, on a utilisé les réseaux sociaux. À un

certain moment, j'ai communiqué avec les gens dans les centres 100 de Louvain et de Bruxelles via Messenger, via Whatsapp, des réseaux auxiliaires. Est-ce problématique? Oui. Là aussi, on se demande s'il ne faut pas revenir à une ligne fixe câblée et ne pas mettre tout notre accès téléphonie sur le *Voice Over IP*. Ce sont des éléments à prendre en compte mais je laisserai cela aux techniciens. Je ne suis pas technicien télécom. Nous avons eu des soucis comme tout le monde et nous avons essayé de combler.

Pour ce qui concerne l'équipement des SMUR, dans le dossier que nous avons introduit en novembre dans le cadre du budget qui a été libéré, l'achat de garrots militaires était prévu, l'objectif étant que chaque ambulance, chaque SMUR puisse en disposer. Ces garrots sont-ils réellement nécessaires? Je peux, en tout cas, vous dire que, dans le cadre des attentats, sur un échantillon de 45 patients, pour 6 d'entre eux la pose d'un garrot était nécessaire. Et un garrot a effectivement pu être posé sur chacun d'entre eux. Trois des garrots posés étaient des garrots militaires. Ces garrots n'ont pas été posés par les équipes médicales, mais par des militaires sur place. Cela prouve bien que si les militaires n'avaient pas été présents sur place, trois garrots auraient théoriquement manqué.

Il serait nécessaire que l'équipement des SMUR puisse disposer d'un équipement pour blessures de guerre tout en sachant que dans 95 % des cas, les SMUR et les ambulances interviennent dans le cadre d'interventions "traditionnelles". Si les ambulances et les SMUR devaient être équipés du matériel nécessaire pour intervenir dans tous les cas de figure, cela reviendrait à déplacer l'hôpital vers le patient. En la matière, il faut rester pragmatique et déterminer quel sont les équipements généralement indispensables.

Cela nous amène à un autre débat, discussion que j'ai eu l'occasion d'avoir en Israël. En Belgique on a opté pour la stratégie *stay and play*. Plutôt que d'inonder nos hôpitaux avec des victimes, on met en place une structure sur le lieu de l'incident. On stabilise les patients pour, ensuite, les dispatcher vers différents hôpitaux afin d'éviter d'inonder ces derniers. En Israël, notamment pour des raisons de sécurité, si la zone n'est pas libérée, on pratique le *scoop and run*. Autrement dit, l'hôpital le plus proche devient l'hôpital de triage. Il perd sa capacité d'hôpital de soins. On déplace la catastrophe vers le service d'urgence de l'hôpital le plus proche à partir duquel les patients sont dispatchés. C'est un peu ce qu'à fait le directeur médical à Zaventem. À chaque fois que la zone devenait une zone de danger, il devait déplacer les patients. À un certain moment, il a été décidé de déplacer les patients encore à Zaventem vers l'hôpital militaire.

À un certain moment, ils ont décidé que les patients encore présents à Zaventem seraient déplacés vers l'hôpital militaire, en utilisant cette stratégie-là. Cet élément fait partie, je pense, d'une plus grande élaboration: qu'est-ce que l'aide médicale urgente? Qu'est-ce que la gestion de catastrophe ou la gestion médicale aujourd'hui? Quel sera le point culminant faisant passer du *stay and play* vers le *scoop and run*? Là aussi, il faudra prévoir et formation et matériel.

En ce qui concerne la collaboration avec le centre de crise fédéral, quasi immédiatement après Zaventem - je n'ai pas l'heure, il faudrait que je vérifie -, nous avons eu un contact avec nos collègues du service *Rampmanagement*, Gino Claes (?) et Geert Gijs. Ils sont notre liaison au centre de crise. Immédiatement, Gino est passé au centre de crise. Le lien avec le centre de crise était quasi immédiat et constant.

A-t-on connu des problèmes de communication entre le centre de crise et nous? Oui, parce qu'on a eu les mêmes soucis de communication. S'il n'y a plus de gsm qui passe, s'il n'y a plus de réseau ASTRID, moi, dans mon bureau, je n'ai pas de ligne Regetel. C'est un détail mais voilà! À un certain moment, on s'est mis à s'envoyer des messages via Messenger et autres.

Pour ce qui concerne le suivi psychologique des victimes, je ne peux plus vous répondre puisqu'on a effectivement passé la main de l'aigu vers le soin chronique et, par conséquent, je ne peux plus vous donner le nombre de personnes qui sont encore en suivi. Il y a un suivi, je peux vous rassurer à ce propos mais je ne saurais le quantifier puisque nos managers psychosociaux ont passé la main aux collègues.

Laurette Onkelinx (PS): Simplement, pour la comparaison entre la Belgique et Israël, préconisez-vous un autre système? Soit vous dites qu'en fonction de la situation, on doit privilégier plutôt un centre de soins sur les lieux de la catastrophe, soit, dans le cas d'attentats terroristes, puisqu'on a peur que cela s'étende éventuellement sur la zone concernée, il vaut peut-être mieux avoir le centre de soins, comme en Israël, dans l'hôpital le plus proche? Qu'est-ce que vous préconisez?

Marcel van der Auwera: Je pense que là aussi, il faut rester pragmatique. Sur Bruxelles, on a le grand luxe d'avoir l'hôpital militaire. Donc sur Bruxelles - et de Zaventem, Bruxelles, les distances sont réellement ... ce n'est pas loin -, je pense que là, effectivement, la décision que le directeur médical a prise était une bonne décision, de préconiser: voilà, maintenant, on s'installe à un autre endroit.

Le maxi PIM n'est pas fait que pour Bruxelles. Si demain, à Anvers, on a cette même ... , là on n'a pas le luxe d'avoir un hôpital qui peut nous donner une capacité de 50 patients dans le hall d'entrée. Donc, là aussi, il faudra se remettre à table et se dire: dans quel cas on utilisera l'hôpital le plus proche, et dans quel cas on essaie de mettre un hôpital de campagne, un poste avancé, dans une structure plus loin du site, en créant plus de sécurité. Ce sont des éléments à voir.

Dans le cas de figure de Zaventem, je pense que l'utilisation de l'hôpital militaire nous a aidés. Est-ce la seule stratégie à suivre? Je ne pense pas. Ce sera du cas par cas. Et le bon sens du directeur médical sur place nous a aidés à Zaventem et devra nous aider à l'avenir aussi.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer van der Auwera, ik dank u op mijn beurt voor de uiteenzetting. Mevrouw Onkelinx zei al hoe uw werk geapprecieerd werd, onder andere de proactiviteit.

Ik heb enkele heel kleine vragen.

Hebben jullie nadien ook zelf een evaluatie gemaakt van hoe een en ander is verlopen om daaruit lessen te trekken en te zien wat eventueel nog beter kan in de toekomst? Het zijn natuurlijk wat minder belangrijke zaken, maar er waren op een bepaald moment bijvoorbeeld wat problemen met het tellen van de gewonden en doden enzovoort. Hoe kunnen wij dat in de toekomst vermijden, goed wetende dat dat in die hectische tijden natuurlijk niet zo evident is? Hebben jullie zelf een evaluatie gemaakt met een aantal werkpunten voor de komende weken en maanden?

Twee, de nazorg. Welke afspraken zijn daar specifiek over gemaakt? Ik heb vernomen dat, althans in Vlaanderen, een beslissing is genomen dat het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk zal worden aangesteld voor de medische en psychosociale opvolging. Is dat op vraag van jullie of is die beslissing autonoom genomen? Hoe loopt zo iets? Weet u of er in de andere Gemeenschappen gelijkaardige beslissingen zijn genomen? Wat is jullie rol daar specifiek in?

Tot slot, een aspect dat regelmatig aan bod is gekomen, is het niet-volledig gebruiken van de capaciteit van Saint-Luc. Dat gebeurde wegens afspraken tussen de diensten 100. Leuven wilde Saint-Luc vrijhouden voor slachtoffers uit Brussel, maar uiteindelijk is daar minder gebruik van gemaakt.

Het is niet het moment om daar schuldigen voor aan te duiden. Iedereen heeft dat op basis van rationele argumenten beslist. De vraag is alleen hoe wij in de toekomst kunnen vermijden dat dat nog gebeurt. Hoe kunnen wij ervoor zorgen dat, als wij na een halfuur of een uur weten dat een ziekenhuis dat goed is uitgerust en capaciteit heeft, maar waarvan er toch minder gebruik wordt gemaakt, wij kunnen bijsturen? Hebt u ideeën hoe dat in de toekomst kan worden opgelost, zeker als er twee of meer crisissituaties in eenzelfde regio zijn waar verschillende ziekenhuizen kunnen worden aangesproken?

Marcel van der Auwera: Wij hebben inderdaad een eigen evaluatie opgemaakt binnen onze eigen discipline. Ik zei al bij het begin dat wij het geluk hebben dat wij heel kritische mensen in ons midden hebben, zowel MUG-artsen als MUG-verpleegkundigen. Het is een hele uitdaging om dagelijks met geneesheren samen te werken. Dat is geen kritiek, maar die mensen zijn per definitie heel kritisch en zij zullen u daar ook op aanspreken. Dat is echter net de rijkdom, want als die mensen u op iets aanspreken, dan weet men dat er mogelijk iets verkeerd is gegaan voor een individuele patiënt.

Dan kan je wel stellen dat het grote pakket goed is gelopen maar dat het voor die individuele patiënt niet optimaal was. En daar moeten we aan werken, dat moeten we verbeteren.

De grote lijnen waar we aan denken, u hebt het zelf al gezegd, die namenlijst, dat is pijnlijk. Dat is ook datgene waarmee we de familieleden, de mensen die aan het wachten zijn op nieuws, kunnen helpen. Tot vandaag hebben we geen registratiesysteem in België. We hebben papieren systemen, we hebben een aantal digitale systemen maar we hebben geen federaal systeem om aan slachtofferregistratie te doen. Ook

daar zijn we ingehaald door de feiten. We zijn vorig jaar op zoek gegaan om na te gaan of er een registratiesysteem bestaat. Er zijn er verschillende. Uiteindelijk hebben we uitgemaakt dat wat het beste aansluit bij de behoefte die we in België hebben het systeem is dat in Frankrijk gebruikt wordt, meer bepaald in Parijs. Het systeem dat ontwikkeld is door de prefectuur van Parijs heet Sinus. Op het moment dat we met de Parijse prefectuur de eerste gesprekken hadden om dat ook in België te gaan testen, hebben zij het gevalideerd gekregen door de aanslagen in Parijs, wat voor ons dan eigenlijk de ultieme test was. Het heeft daar gedraaid, dus waarom zou het hier ook niet draaien? Wij hebben dit systeem vorige week de eerste *dry run* laten doen op het Belgisch systeem. Wij hebben een wat wij noemen *tabletop*-oefening gedaan. Binnen de muren van de FOD in onze lokalen hebben wij al onze stappen die we in een medisch rampenplan doorlopen eens door het systeem gejaagd. De conclusie is dat het zal moeten vertaald worden, dat er een aantal verbeteringen zullen moeten worden aangebracht maar dat dit systeem ook een systeem is dat heel wat problemen die we op 22 maart gehad hebben had kunnen voorkomen. We hebben heel snel een correct aantal. De namen zullen altijd een probleem zijn want iemand die onbewust is kan zijn naam niet geven. Dus daar moet je effectief dan met de collega's van DVI zelfs in het extreme ter plaatse gaan om op basis van lichaamsbeschrijvingen een naam te kunnen terugvinden. Maar dat is een van de leerpunten, dat is van de dingen waaraan we moeten werken en waar we dus nu toch al een stap mee vooruit zijn.

Tweede element waar wij ook denken is het AMBUREG-gegeven. AMBUREG is een project waar ook al een aantal jaren over gecalverd wordt maar dat eigenlijk de activiteit van de ziekenwagens gaat registreren. Ik ga niet wegstoppen dat het voor mij heel moeilijk was in die eerste dagen om een exact getal te kunnen klevan op hoeveel ziekenwagens wij nu juist hebben gehad in Zaventem en in Maalbeek. Dat zou niet mogen.

Vandaag hebben wij echter geen – dit is een ander punt – federale lijst van middelen. Elke 100-hulpcentrum heeft zijn eigen lijst van middelen. In elk 100-centrum hebben zij een zicht op hun middelen.

Persoonlijk wil ik, indien ik de regisseur achter het maxi-MIP moet zijn, een kaart met alle middelen, zodat ik kan zien op welke manier die middelen zich begeven en waar zij zich concentreren. Dat kan ik vandaag niet vinden. Ik heb immers geen nationale lijst van middelen. Ook daar is er dus een noodzaak en moet eraan worden gewerkt om die nationale lijst te krijgen.

Die nationale lijst kan er ook maar komen – dit is een heel andere discussie –, als alle 100-centra op dezelfde technologische platforms werken. Er zijn nu een aantal centra naar het CAD-platform gemigreerd, terwijl een aantal op CityGis is gebleven.

Ook op dat vlak moet er een beslissing komen. Immers, indien men een nationale lijst wil, maar de centra werken op verschillende platformen, dan kan het eenvoudiger. Technisch kan alles, maar het is eenvoudiger op hetzelfde platform te werken. Als men dan bovenprovinciaal gaat werken en een nationale lijst heeft, kan men bovendien zien welke middelen op een bepaalde dag zijn ingezet en wat er nog beschikbaar is voor de dringende geneeskundige hulpverlening.

Er is de registratie van slachtoffers, het AMBUREG-gegeven. Een ander gegeven, waarmee wij niet echt problemen hebben gehad, maar waarover wij nu, in de analysefase, toch tot het besluit zijn gekomen dat wij er aandacht voor moeten blijven hebben, zijn de alarmeringsplannen voor de ziekenhuizen, de Mash-plannen. Dat zijn plannen die deel uitmaken van de ziekenhuisnormen. De ziekenhuisnormen zijn echter niet langer een federale materie.

Wij hebben dus al besloten dat wij op de Interministeriële Conferentie dat punt zeker moeten aanbrengen en moeten vragen dat de aandacht daarvoor blijft. Het is immers heel goed om een hele structuur uit te bouwen, maar als de ziekenhuizen zich op een bepaald moment echter ook niet voorbereiden, dan zullen wij die schakel missen in ons lappendeken.

Dat is een aandachtspunt, waarvan wij van oordeel zijn dat het op de radar moet blijven. Nu wij die bevoegdheid niet langer hebben, moeten wij het wel op de radar van onze collega's houden en hen erop wijzen dat het effectief om een punt gaat waaraan moet worden gewerkt en dat in de aandacht moet blijven.

Wij hebben dus wel al een aantal punten geïdentificeerd die moeten worden verbeterd. Ter zake zijn verbetertrajecten opgestart. Ik denk ook aan het materiaal en de militaire garrot's. Die moeten er komen.

Die elementen hebben wij. Wij moeten eraan werken en mogen ze niet zomaar loslaten. Wij moeten ze blijven vasthouden.

Uw tweede vraag ging over de nazorg. Eigenlijk wordt vanaf dag 1 bekeken op welke manier de nazorg zal worden georganiseerd.

We weten dat het landschap verschillend is in Vlaanderen, Wallonië en Brussel. Spijtig genoeg moet er op het vlak van ramphulpverlening bij grote incidenten meestal iets gebeuren voor eraan wordt gewerkt.

Hoe komt het dat er in Vlaanderen vandaag een heel netwerk is en dat die mensen proactief een manager aanduiden? Dat komt omdat wij een aantal jaren geleden Sierre hebben meegemaakt en we toen in de nazorgfase toch wat problemen hebben gekend om de nazorg over te dragen aan Vlaanderen.

Zij hebben daaruit lessen getrokken en hebben zich voorbereid. Vandaag zijn zij beter voorbereid dan Brussel en Wallonië. Ze hebben die netwerken en gaan daar proactief mee om. Dat wil echter niet zeggen dat de mensen in Brussel en Wallonië niet worden opgevolgd, maar die netwerkstructuur is er vandaag nog niet.

In Brussel en Wallonië werkt men voornamelijk via de netwerken die zijn ontstaan rond de politiezones en de *aide aux victimes*. Die bestaan wel, maar ze zijn op een andere manier gedefinieerd dan in Vlaanderen.

Wat betreft capaciteit van de ziekenhuizen en Saint-Luc, Saint-Luc is een van de ziekenhuizen die in de media zijn gekomen. Er zijn nog ziekenhuizen die ons hebben gezegd dat ze zoveel hadden klaarstaan, maar dat ze amper patiënten hebben gekregen.

Voor mij is dat het bewijs dat onze regulatie heeft gewerkt. Als men een ziekenhuis overstelpt met patiënten, zodat het verzuipt, kan het geen kwaliteit leveren. Nu waren er heel wat ziekenhuizen die zich door de alarmeringsplannen effectief hebben voorbereid op het ontvangen van patiënten, die hun spoeddienst en hun operatiekwartieren hebben leeggemaakt of vrijgemaakt om patiënten op te vangen en ons achteraf hebben gezegd dat ze er eigenlijk meer hadden moeten krijgen, want dat ze klaarstonden.

Voor mij is dat het bewijs dat de dispatching van slachtoffers over de verschillende ziekenhuizen goed heeft gewerkt, want als men iemand binnenbrengt in een ziekenhuis waar men op hem staat te wachten, waar een team klaarstaat, kan men kwaliteit leveren voor die patiënt. Als men er twintig extra bij duwt, wordt de kwaliteit veel minder.

Saint-Luc heeft de pech gehad gespaard te zijn gebleven van de luchthavenslachtoffers omdat het een Brussels ziekenhuis is dat het dichtstbijzijnd bij de luchthaven is. Die logica is op een bepaald moment doorgedrongen tot de twee medische directies en de twee regulaties, maar – ik zou de getallen moeten nakijken – ze hebben toch wel wat patiënten binnengekregen, en niet significant minder dan een ander ziekenhuis.

Ook andere ziekenhuizen hebben ons gezegd dat zij meer hadden kunnen doen. Het ziekenhuis van Vilvoorde, dat geen academisch ziekenhuis is, meldde ons om 12 u 42 dat zij alle patiënten hadden kunnen verzorgen die zij van de luchthaven hadden binnengekregen en dat zij klaarstonden voor een volgende vlaag van patiënten. Wij hebben die patiënten niet meer kunnen geven aan dat ziekenhuis, maar dat is het bewijs dat er een goede verdeling was en dat de mensen terechtgekomen zijn in ziekenhuizen waar er capaciteit op hen stond te wachten, waardoor zij een goede kwaliteit van zorg hebben gekregen.

De **voorzitter**: Eigenlijk zou dat in realtime moeten kunnen gebeuren. Eigenlijk zou men via een globaal overzicht in realtime moeten kunnen zien wat de mogelijkheden zijn, ziekenhuis per ziekenhuis.

Marcel van der Auwera: Ja, in sommige provincies zijn die systemen er al. Ziekenhuizen geven daar spontaan hun capaciteit in.

De **voorzitter**: Excuseer mij voor de vergelijking, maar als men aankomt in een stad, dan kan men via parkeersystemen in realtime afleiden welke plaatsen waar beschikbaar zijn. Dat zou eigenlijk moeten

kunnen...

Marcel van der Auwera: U spreekt over parkeersystemen, maar in dit geval, bij terroristische aanslagen, hebben wij vrije operatiekwartieren nodig. Het is wel goed om te weten dat er ergens 20 bedden vrij zijn, maar als er geen operatiekwartier vrij is, dan kan men met die 20 bedden niets aanvangen. Aan dat gegeven moet worden gewerkt, zodat die informatie in realtime beschikbaar is. Wij hebben gezien dat ziekenhuizen ons voeden met gegevens. Zij zouden in realtime zo'n systeem kunnen voeden, wanneer zij een operatietafel, een bed op intensieve zorgen of een plaats voor patiënten met brandwonden vrij hebben.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, je me joins aux félicitations adressées à toutes les équipes pour l'ensemble du travail réalisé.

De nombreux éléments de réponse ont été déjà donnés aux questions que je souhaitais poser. Il me reste une dernière question à propos de l'identification des corps. Qui en a été en charge? S'agissait-il de volontaires ou pas? J'ai entendu l'une ou l'autre critique par rapport à la façon dont les personnes avaient été désignées. C'est ma seule question.

Marcel van der Auwera: En ce qui concerne l'identification des corps, je pourrais être très méchant et vous dire que ce n'est plus de mon ressort. Nous, nous nous occupons des vivants. Il est vrai que, pour l'identification des corps, nos services collaborent étroitement avec le service Disaster Victim Identification de la police fédérale, puisque aussi bien les personnes de terrain dans l'accompagnement des proches ... Quand elles font leur questionnaire ante mortem, on commet des gens en vue de l'accompagnement. Il y a donc quelque part un lien. Mais, dès qu'une victime est décédée, cette victime n'est plus du ressort de la chaîne médicale et est prise en charge, dans ce cas-ci, par le parquet fédéral. D'où aussi, à un certain moment, le souci entre le nombre de décédés, puisque, dans la chaîne médicale, il y a eu deux décès. À un certain moment, on s'est donc posé la question de savoir si les deux décès que nous avons eus dans la chaîne médicale avaient déjà été repris dans le nombre total des personnes décédées. De là, le couac! On avait dit qu'il y en avait 35. Effectivement, il n'y en avait pas 35 car, dès leur décès, le parquet les avait pris en charge et les avait comptabilisés sur leur liste. Et en rajoutant les deux, on arrivait à 35, là où il n'y en avait que 32. De là, toute la confusion du nombre de décès.

Vous me posez la question des volontaires. Les seuls volontaires que, moi, je connais et qui ont participé, ce sont les volontaires Sisuv, DSI, Rode Kruis pour l'accompagnement des proches des victimes, dans l'accompagnement des familles.

Dans l'identification des corps, là je pense que je ne peux pas vous aider et vous dire qui l'a fait réellement. Cette tâche incombe à l'équipe DVI et je ne gère pas ces gens-là.

Georges Dallemagne (cdH): Merci beaucoup. Je rejoins mes collègues dans les félicitations à l'ensemble des services de secours. Je voulais juste poser deux petites questions. D'une part, vous avez dit que vous alliez finaliser le maxiplan. Est-ce que vous pourriez nous donner un délai pour cette finalisation? Par ailleurs, eu égard à l'évaluation qui a déjà été réalisée, j'aurais voulu savoir, en fait, qui avait fait concrètement partie de cette évaluation de la discipline 3? Un rapport de cette évaluation existe-t-il? Et éventuellement, est-il disponible pour notre commission?

Par ailleurs, quand je vous entends sur les principales difficultés, ce sont des difficultés, je dirais, de cohérence au niveau fédéral. Vous parliez de... "On n'a pas d'enregistrement des victimes au niveau fédéral, on a des systèmes, des centrales 100 qui ne fonctionnent pas avec les mêmes systèmes qu'au fédéral,... Saint-Luc, c'est un problème de coordination entre Louvain, qui a cru que ce serait débordé par Bruxelles, et Bruxelles qui a cru que, etc..."

Et donc, vous avez fait rapport de cela, semble-t-il, à la conférence interministérielle. C'est ce que vous avez dit. Quel a été l'écho? A-t-on un espoir de pouvoir avoir là, éventuellement, de la part de compétences qui sont aujourd'hui fédéralisées, sentez-vous la volonté, non pas de refédéraliser - cela me semble un peu compliqué – mais, en tout cas, de créer une cohérence là où aujourd'hui existent, finalement beaucoup de fragmentations?

Le **président:** (...) communautaire!

Georges Dallemagne (cdH): Non, au contraire!

Marcel van der Auwera: Non, mais je suis un fonctionnaire fédéral, et donc j'ai l'habitude d'avoir des questions un peu difficiles au niveau communautaire. Ne vous en faites pas!

Finalisation du plan maxi PIM. Mon prochain groupe de travail se tiendra le 16 juin. Là, je me réunis à nouveau avec les inspecteurs d'hygiène et mes directions médicales des centres 112 en espérant sortir le 16 juin avec un premier *draft* de texte. Là où, au premier groupe de travail, au 1er mars, on est sorti chacun avec une idée dans notre tête, un consensus sur les grandes lignes, je pense que maintenant, on devrait pouvoir avoir un premier *draft* de plan le 16 juin. Après, le *draft* devra être discuté et validé province par province, les capacités examinées, parce qu'on ne va pas demander les mêmes capacités à la province du Luxembourg qu'à Bruxelles.

Je pense que, d'ici la fin de l'année, ce plan devrait pouvoir être finalisé. La mise en œuvre a déjà été faite, mais un plan bétonné devrait être possible à la fin de l'année.

En ce qui concerne l'évaluation, nous avons rédigé notre évaluation interne qu'on a transmise à notre cabinet. Je suppose que, si on demande au cabinet De Block, la note d'évaluation pourra être mise à disposition.

Pour ce qui est de la cohérence fédérale, en fait la question n'est pas du tout communautaire. Les éléments mis en place sont des éléments qui appartiennent toujours au fédéral. Sauf pour Bruxelles où la centrale 100 est un peu un cas spécial, tous les autres centres 100 relèvent du fédéral. Mais on ne travaille pas sur une technologie ni sur une liste fédérale. On n'a pas cette vision fédérale des choses pour l'instant. Et donc, là aussi, ce n'est pas que la santé publique mais c'est aussi le SPF Intérieur. Donc, en étroite collaboration, on gère ces centres 100 et on essaie de dessiner le plan futur de ce que serait une centrale 100 ou une centrale 112.

Georges Dallemagne (cdH): On peut avoir de l'espoir qu'il y ait plus de cohérence et de standardisation.

Marcel van der Auwera: Oui, même plus je pense. Je pense qu'il n'y a pas que l'espoir, il y a une réelle volonté entre les deux administrations de collaborer et d'avancer.

De **voorzitter**: Geen andere vragen meer? Dan dank ik de heer van der Auwera van harte voor zijn getuigenis. Ik wens u nog een goede avond.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met fregatkapitein Guy Schotte, verantwoordelijke lopende operaties bij de Defensiestaf.**Audition sur le volet "assistance et secours" du capitaine de frégate Guy Schotte, responsable des opérations courantes à l'état-major de la Défense.**

De **voorzitter**: Dan moet ik u meedelen dat het leger ter plaatse is, al geruime tijd. Ze waren meer dan op tijd, collega Verherstraeten, niet alleen op de plaats van de ramp, maar ook hier deze namiddag.

Komt u dichterbij alstublieft. U hebt ook een PowerPoint?

Collega's, de laatste getuige voor deze namiddag, met enige vertraging – waarvoor wij uiteraard onze excuses aanbieden – is fregatkapitein Guy Schotte, die de verantwoordelijke is voor alle lopende operaties bij de Defensiestaf.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolgning en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Guy Schotte legt de eed af.

Waarvan akte.

Kapitein, ik zou u nu willen vragen om de commissie even mee te nemen in uw presentatie, en om dat bondig te doen, op tien of vijftien minuten. Daarna zullen wij u ondervragen.

Guy Schotte: Goedemiddag. Ik wil eerst even het kader schetsen waarin Defensie optreedt in deze operatie om dat duidelijk te stellen.

De lokale politiezones of de eenheden van de federale politie drukken behoeftes uit bij de federale politie. De federale politie geeft aan Defensie opdrachten, dus wijst een aantal mensen toe aan de verschillende lokale politiezones.

Belangrijk voor Defensie is dat wij geen orders kunnen geven, want wij werken voor en onder de tactische controle van de politie. Waar zorgen wij wel voor? Voor het aanduiden van de eenheden. Wie gaat op welk moment naar welke stad of gemeente? De inzetregels, omdat dit het juridisch kader is die onze soldaten de vrijheid of de beperking geeft waarbinnen ze mogen opereren.

Wij hebben ook gezorgd dat ze reflexorders hebben. In het geval van een incident is het in principe de politie die opdrachten moet geven, maar om zeker te stellen dat ze beseffen en weten wat ze moeten doen als ze geen orders krijgen, hebben wij reflexorders voor onze soldaten geschreven.

Daarnaast zorgen wij ook dat die soldaten opereren binnen de limieten van het mandaat en natuurlijk coördineren wij continu met de politie en wisselen wij informatie met elkaar uit.

Dit is voor Defensie een atypische operatie. Wij opereren in België voor een partner waarvoor wij normaal niet werken. Om zeker te stellen dat alles goed gaat, hebben wij in alle lagen van die commandostructuur van de politie liaisonfuncties aangeduid. De bedoeling van die liaisonofficiëren is om zeker te stellen dat de orders die ze van hun politiechef krijgen bij de detachementen geraken, dat die infoweb ook bij ons geraakt, dat wij weten wat er min of meer gebeurt en dat wij met elkaar kunnen spreken en over zones heen, wat in het geval van terrorisme bijvoorbeeld een probleem zou kunnen zijn, gemakkelijk informatie van het een naar het ander kunnen overdragen.

Zoals gesteld, het zijn alleen de politiechefs die orders geven en niet wij van Defensie.

De beginsituatie van 22 maart. Wij waren met een kleine 800 militairen ingezet, waarvan een 570 ontplooid in de verschillende steden. Dat gebeurt in het systeem waarbij mensen van wacht zijn en een equivalent van mensen piket zijn, zoals wij dat noemen, de onmiddellijk oproepbare reserve. Dat is een systeem dat zo wordt ingevoerd om toe te laten dat mensen kunnen gaan eten en even naar het toilet kunnen.

Als de post die bezet moet worden, 24 uur per dag moet bezet worden, is er een systeem van drie sets. Eén ploeg is dan van wacht, één ploeg is piket onmiddellijk inzetbaar en één ploeg is van rust.

Op het moment van de aanslag hadden wij 85 mensen die onmiddellijk inzetbaar waren, een reservecapaciteit bovenop dat piket. Dat waren mensen die die dag geen onmiddellijke opdracht hadden gekregen. Het verschil daartussen zijn de mensen die commandofuncties vervullen, liaisonofficiëren en steunfuncties.

Daarnaast hadden wij ook militairen ontplooid op nucleaire sites, met hetzelfde systeem, een piket dat snel inzetbaar was vanuit het kwartier.

De andere eenheden zijn beschikbaar voor dergelijke evenementen, maar het is belangrijk te stellen dat de militairen niet beschikken over alle uitrustingen die ze nodig hebben om in een dergelijke operatie ingezet te worden. Er is onvoldoende uitrusting om elke militair uit te rusten. Wij hebben dus in het begin van de operatie ervoor gekozen om die centraal in het Brusselse bijeen te brengen en in functie van de troepen die gestuurd werden, die te laten passeren via die logistieke hub, waar ze werden uitgerust met beschermingsuitrusting, medische trousses, radio's en niet-letale wapens.

De timeline heb ik niet in detail op de presentatie gezet, maar ik zal ze nu met u overlopen.

Zeer snel kregen wij vanuit het detachement dat verantwoordelijk was op Zaventem de melding. Om 08.01 uur kregen wij de ruwe melding "twee ontploffingen in de vertrekhof van Zaventem".

Om 08.10 uur volgde een update dat er minstens 30 gewonden waren. Wij verwittigden dan alle andere eenheden om duidelijk te maken dat wij vermoeden dat het om een terroristische aanslag zou kunnen gaan en dat de troepen in verhoogde staat van paraatheid moeten zijn.

Om 08.23 uur kregen wij een update van 100 gewonden. De soldaten waren bezig met een perimeter uit te zetten om ervoor te zorgen als er extra bedreigingen zijn, dat ze eventueel de gewonden en de mensen kunnen verdedigen.

Om 08.28 uur kregen wij de melding van DOVO dat het een ploeg richting Zaventem stuurde. DOVO opereert niet in het kader van de operatie zoals wij hiervoor opzetten. DOVO opereert onder controle van de politie. De politie vroeg hen om ingezet te worden. Dat is het standaard protocolakkoord. Voor de rest van de dag had ik dus zeer weinig contact met DOVO, behalve de meldingen waar ze werden ingezet.

Om 8.39 uur krijgen wij een update dat er minstens 20 doden zijn, dat er eventueel sprake is van een verdachte colli, en dat er een evacuatie bezig is van de vertrekhal. Op dit moment zijn wij reeds bezig met de activering van het crisiscentrum van Defensie, vanwaar de officieren die eventueel versterking moeten leveren worden bijeengeroepen. Daarbij worden ook officieren opgeroepen om in het crisiscentrum te komen zitten.

Om 8.56 uur krijgen wij een update dat het gaat om twee *suicide bombers*. De initiële inschatting dat het om terrorisme ging, wordt dus bevestigd. Wij vernemen dat de hal ontruimd is, dat de perimeter is ingesteld en dat de prioriteit op dat moment gaat naar de verzorging van de gewonden.

Om 9 uur krijgen wij vanuit het crisiscentrum van de regering de vraag waar onze soldaten exact zitten, en een waarschuwingsorder: bereid extra troepen voor, want die zullen waarschijnlijk die dag nodig zijn.

Van de basis Koksijde krijgen wij om 9.03 uur beschikbaarheid van de heli's. Het gaat om twee heli's die onmiddellijk beschikbaar zijn om ingezet te worden voor eventueel patiëntentransport.

Om 9.08 uur krijgen wij, opnieuw van het crisiscentrum, via onze liaison daar, een *tasking*. Er is de update: het gaat over drie bommen, waarvan twee ontploft zijn. Er wordt ook gepraat over bepaalde bedreigingen, waar ik niet in detail op zal ingaan. En er is een vraag versterking te sturen richting Bierset, omdat een groot deel van de vluchten zou afgeleid worden naar Bierset. In Gosselies, de tweede grote uitwijkvluchthaven, hadden wij reeds een detachement.

Wij zijn dan bezig met het proberen identificeren welke eenheden dat kunnen doen. Om 9.09 uur krijgen wij van onze liaisonofficier bij de federale politie de melding dat er 100 gewonden zijn, 20 doden, dat de vluchthavens op niveau 4 staan, en dat er geen metro zal zijn tot 12 uur, minstens, in Brussel.

Om 9.11 uur krijgen wij telefonisch een melding van het detachement Delta, dat verantwoordelijk was voor de metro's. Initieel melden zij een ontploffing in Arts-Loi. Om 9.14 uur komt er een tweede melding van datzelfde detachement dat er een aanslag of een ontploffing is in Maalbeek.

Ondertussen, om 09.12 uur – wij waren bezig met identificaties – hebben wij een eerste SITREP uitgegeven om te melden dat DOVO onderweg is naar Zaventem. Een compagnie van de 12de-13de linie, een eenheid die normaal gesproken in Spa zit, maar op dat moment trainde in Lagland nabij Aarlen, wordt geactiveerd om steun te leveren in Bierset. Verdere activering van eenheden hebben wij op dat moment onderzocht en in gang gestoken.

Daarnaast melden wij ook dat het noodplan van de provincie actief is en dat het Militair Hospitaal geactiveerd is. Onze liaisonofficier was op dat moment onderweg naar het Crisiscentrum.

Wij maken onmiddellijk aan alle eenheden die op de straten staan een waarschuwing over. Wij annuleren alle zogenaamde *non essential movements* richting Brussel, om te vermijden dat er nog meer files zouden ontstaan dan er al waren.

Om 09.19 uur krijgen wij een terugkoppeling van de medische component, die stelt dat alle beschikbare dokters opgeroepen zijn. Het massive casualty plan voor het Militair Hospitaal werd geactiveerd. De hal dient daarvoor en de crisiscel van het Militair Hospitaal staat paraat.

Om 09.24 uur geven wij aan onze eenheden een update over de bedreiging.

Vanaf 09.26 uur wordt de eerste helikopter geactiveerd, niet via het crisiscentrum van Defensie, maar rechtstreeks door de directeur van het Militair Hospitaal.

Om 09.26 uur krijgen wij een update van het detachement Delta, die meldt dat het niet gaat over twee aparte explosies, maar wel dat het gaat om een explosie die zich bevindt tussen de metrostations Arts-Loi en Maalbeek.

Wij geven instructies aan de wacht van de kwartieren om de paraatheid te verhogen.

Vanaf 09.38 uur krijgen wij van onze eenheden op het terrein de melding dat er een saturatie is van ASTRID en gsm-netwerken.

Ondertussen bereiden wij ook de logistieke keten voor om het maneuver uit te voeren. En om 09.50 uur krijgen wij een volgende update voor Maalbeek dat het gaat om een explosie in een metrostel en daarbij is er sprake van waarschijnlijk 15 doden.

Om 09.59 uur meldt het detachement Delta dat het metronet gesloten is en dat er gestart wordt met de sluiting van de treinstations. Op dat moment vraagt het provinciecommando, dat deel uitmaakt van de provinciestructuur Vlaams-Brabant, of opvang van niet-gewonde gestrande passagiers mogelijk is in Peutie.

Gezien de locatie van de logistieke hub, die dicht bij de site van de eerste explosie was, dus dicht bij Zaventem, beslissen wij rond 10.00 uur om de logistieke hub te verplaatsen naar Heverlee, omdat wij vreesden dat de bottleneck via Zaventem problemen zou geven. Er wordt ook beslist om alle oefeningen die in België aan de gang zijn, te annuleren.

Om 10.09 uur krijgen wij een eerste, specifieke opdracht om 300 man te activeren, boven op degenen die naar Bierset waren gegaan. Het gaat over drie compagnies – een onmiddellijk naar Brussel, die onder het bevel van PC Gold moet komen, en een reserve. Dat wordt een aantal minuten later, om 10.23 uur, aangepast in twee compagnies naar Brussel en een reserve.

Die troepen worden geïdentificeerd. Dat zijn ook troepen die bezig waren in Lagland. Wij hadden hen ook al naar hun kazerne in Flawinne gestuurd. Zij worden geactiveerd om naar Brussel te komen. De reservecompagnie was een eenheid die in Heverlee zit, maar die daar nog bij elkaar moest gebracht worden.

Om 10.30 uur doen wij onze eerste coördinatievergadering met het militair commando en geven wij een update van alle genomen acties.

Vanaf 10u40 wordt er ook gemeld, via Comopsair, de verantwoordelijke van de kennel, dat er explosiedetectiehonden werden ingezet ten voordele van de federale politie.

Om 10 u 49 vraagt onze liaison bij de federale politie of wij op de hoogte zijn van de versterking richting Polbru. Wij melden hem dat wij inderdaad geactiveerd zijn om mensen richting Brussel te sturen, maar dat het voor ons niet 100 % zeker is dat zij richting Polbru gaan.

Om 10u51 krijgen wij een update van de medische component, waarbij gemeld wordt dat medische ambulances van Peutie geactiveerd zijn en dat die zich richting Militair Hospitaal moeten begeven, in het kader van een eventuele dreiging voor nog volgende aanslagen, en dat zij de *tasking* van de 112-centrales van Leuven en Brussel opvolgen via de dispatching van het Militair Hospitaal.

De **voorzitter**: Kapitein, mag ik u even onderbreken? De tijdslijn interesseert ons zeer, maar omdat die niet visueel verschijnt – u leest ze voor –, is het voor de commissie heel moeilijk om te volgen. Als er in die tijdslijn bepaalde zaken zouden zijn waarvan u vindt dat u die nu mondeling moet signaleren, dan wil ik u uitnodigen om dat te doen. In het andere geval kunt u de reconstructie daarvan perfect aan de commissie bezorgen. Dan hebben wij dat document ter beschikking, maar ik denk dat het voor de commissie niet onmiddellijk veel toegevoegde waarde heeft de hele tijdslijn verder te overlopen. Ik wil u vooral uitnodigen om u toe te spitsen op bepaalde problemen die u bij het inzetten van uw mensen hebt ervaren of de meerwaarde die u ziet. Kunt u zich misschien daarop concentreren?

Wij moeten dat op de een of andere manier ook kunnen registreren.

Guy Schotte: Ik heb het in steno geschreven. Als ik hier militaire afkortingen presenteer, dan denk ik dat er nog maar weinigen zullen kunnen volgen.

De **voorzitter**: Wij zullen het ontcijferen, tenzij het codetaal is.

Guy Schotte: In het algemeen is zo'n dag altijd hectisch. Ik meen echter dat die dag in het algemeen goed

verlopen is. De communicatie was moeilijk, maar door zeer snel op e-mailverkeer over te stappen, kon men blijven werken.

Het feit dat elke soldaat niet over zijn uitrusting beschikt, verklaart dat er vertraging is in het in plaats stellen van troepen. In het algemeen denk ik, op het vlak van de inplaatsstelling van troepen, is er weinig te melden.

Naast het inzetten van die extra soldaten vanaf het begin - door het inzetten van die interne reserve hebben we zeer snel die 570 man onmiddellijk op straat kunnen zetten, die 85 zijn geactiveerd - is er zeer snel een verhoogde aanwezigheid van militairen in het straatbeeld.

Daarnaast hebben we ook de cruciale rol van het militair hospitaal, maar daar ben ik veel minder bij betrokken geweest en daar hebt u al andere getuigenissen over gehoord. De heli's heb ik vernoemd, dus het zeer snel beschikbaar stellen van extra capaciteit. Daarnaast hebben we ook de politie gesteund met een heli voor reconnaissanceopdrachten boven Brussel.

De versterking van de EDD-capaciteit is ook cruciaal geweest om zeer snel extra capaciteit bij de vliegvelden te krijgen, bijvoorbeeld om te kunnen snuffelen: zijn hier nog mensen eventueel met andere verdachte voorwerpen. DOVO is die dag zeer druk ingezet. Daar zijn tot zeven teams ingezet. Dat is in feite de volledige capaciteit, want niet alle zeven teams hebben de volledige uitrusting. Daarnaast is de psychosociale steun zeer snel geactiveerd, niet enkel voor de families van de gewonden en de gewonden zelf, maar ook voor onze eigen mensen. De logistieke steun voor de gestrande reizigers gaat bijvoorbeeld over verplaatsen van bedden en het toeleveren van veldbedden, zodanig dat de mensen die gestrand waren, 's avonds toch op een min of meer comfortabele manier konden slapen en eten krijgen.

Door het beschikbaar stellen van onze militaire politie hebben we kunnen zorgen dat de eenheden die moesten bewegen, snel ter plaatse konden geraken.

De commandocapaciteit: het feit dat we heel snel op de hoogte waren van wat er gebeurt, maakt dat je de andere diensten gemakkelijk kunt ondersteunen. De inzet van het Urban Search and Rescue team dat in Maalbeek werd ingezet. Daarnaast heeft ATCC, de militaire tegenpoot van Belgocontrol, geassisteerd bij het diverten van de vliegtuigen onmiddellijk na de aanslag en hebben we ook de infra ter beschikking gesteld, bijvoorbeeld op vraag van het federaal parket, om een hangar te leveren voor bewijsmateriaal.

De situatie op het einde van de dag is dat wij 1 241 militairen hadden ontplooid, waarvan 987 effectief op straat waren, opnieuw in hetzelfde scenario. Wij hadden nog een reservecapaciteit van 72 manschappen.

Wij hadden *opgeboost* in Bierset. De initiële inzet in Bierset is gebeurd vanuit het detachement dat voor Luik verantwoordelijk was. Tegen 's avonds hadden wij daar echter extra troepen. Er was extra capaciteit in Zaventem en er was extra capaciteit in de stations, omdat dat belangrijk was, om de mensen 's avonds terug naar huis te kunnen laten gaan.

De militairen in de nucleaire sites waren ook volledig ingezet. De hele opzet was short-term sustainable. Wij hebben die de daaropvolgende dagen verder opgedreven, om ervoor te zorgen dat die sites op langere termijn opnieuw ondersteunbaar waren.

Hierbij rond ik mijn betoog af. Ik sta klaar om op eventuele vragen te antwoorden.

De **voorzitter**: Ik zal de vragenronde op gang brengen.

Hoe evalueert u zelf de inbreng van de militairen op die fatale dag? Zij hebben een meerwaarde geleverd, hebben wij ook vernomen van andere getuigen die u zijn voorafgegaan. Als die meerwaarde aanwezig is, wat zou er dan voor u, als dat bestendigd moet worden, structureel moeten veranderen? Dan heb ik het natuurlijk ook over wie ze moet aansturen enzovoort. Kunt u daarvan een algemene inschatting geven aan de commissie?

Guy Schotte: Wat zeer belangrijk is, is dat de dag van de evenementen met zo'n ontploffing een beetje een oorlogssituatie is. Wat voor ons achteraf belangrijk was als *lessons learned*, is dat onze soldaten de drill die zij aangeleerd krijgen voor hun operaties in het buitenland, onmiddellijk hebben kunnen toepassen in België.

Zij hebben bijvoorbeeld de aangeleerde drill inzake hun *tactical combat care* effectief kunnen inzetten en daardoor mensenlevens kunnen redden.

Het gaat ook over de reflexorders, waarbij zij onmiddellijk beseffen dat er iets ernstigs gebeurt en zij de interne reserve activeren en waken. Op het moment dat zo'n bom afgaat, denkt iedereen natuurlijk aan Parijs, met een kalasnikov en een tweede bom. Iedereen is dus op zijn *qui-vive*. Wij merken dat dat bijna een automatisme wordt door de manier waarop de soldaten worden gedrild. Daardoor kunnen wij andere diensten die zich op andere elementen moeten focussen, beschermen en hun werk laten doen, omdat zij zich niet moeten bezighouden met een eventuele andere bedreiging.

Onze soldaten waren initieel dus gefocust op externe bedreigingen die nog konden komen. Als zij eenmaal zagen, dat die er niet onmiddellijk waren, hebben zij zichzelf een beetje opgesplitst. Enkelen bekommerden zich om de gewonden, terwijl anderen bleven waken. Ik denk dat dat een belangrijke meerwaarde was die dag.

De **voorzitter**: Nog een korte vraag over het communicatiesysteem ASTRID. U hebt dat gebruikt en u hebt daarmee geen problemen ondervonden?

Guy Schotte: Wij hebben daarmee natuurlijk problemen gehad, zoals alle andere diensten.

ASTRID is het communicatiesysteem dat wij gebruiken omdat wij steeds de link naar de politie moeten hebben. Het is de politie die ons orders geeft.

Door het hebben van die reflexmaatregelen en het geven van een soort *guidance* in geval van incidenten, kunnen soldaten verder doen, zelfs bij ontstentenis van orders. Zij hebben in hun hoofd een idee over wat de bedoeling is en zij kunnen verder blijven ageren. Zij moeten daarbij natuurlijk niet te veel initiatief nemen. Dat is een dunne lijn, maar wij merken dat zij dat kunnen en goed doen. Zij wachten niet op orders, maar komen in actie.

Het feit dat wij al die liaisonofficieren hebben die aan een bureau zitten, ergens in een gebouw, maakt dat de communicatieflow nog steeds kon doorgaan. Ik heb die dag bijvoorbeeld continu aan een bureau gezeten omdat e-mail een primair middel werd.

Wij hadden wat in back-upmiddelen voorzien. Het feit dat ASTRID zou uitvallen, was niet gepland. Men had ons gezegd dat dit niet zou kunnen. Het is gebeurd, maar wij hebben back-upmiddelen gebruikt en toen ik achteraf in mijn archief ging kijken, zag ik dat het aantal mails die dag gigantisch was.

De **voorzitter**: U hebt dat dus gecounterd door andere communicatiemiddelen, maar u hebt hetzelfde probleem ervaren als de andere diensten?

Guy Schotte: Ja.

De **voorzitter**: Dan geef ik het woord aan mevrouw Van Vaerenbergh, mijnheer Van Hecke, mevrouw Van Cauter en mevrouw Onkelinx.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Mijnheer Schotte, ik dank u voor uw uiteenzetting.

De sprekers die hier vorige week waren, hebben toen al toegelicht wat de meerwaarde van de militairen op het ogenblik van de aanslagen was, dus ik denk dat wij daarvan allemaal overtuigd zijn.

Ik heb nog een specifieke vraag. U hebt in uw uiteenzetting gezegd dat u wordt aangestuurd door de politie. De politie heeft u gezegd wie waar en op welk moment naartoe moest worden gestuurd. Kunt u wat specifieker zijn? Hoe is die communicatie verlopen? Is dat goed gegaan? Op welke manier hebt u dat ervaren en hoe evalueert u dat?

Guy Schotte: In een crisis is het altijd complex natuurlijk om heel snel een duidelijk beeld te krijgen van de orders. Wij hebben geleidelijk aan orders binnengekregen en wij hebben daarop gereageerd. Soms waren daar conflicten tussen orders of behoeften die uitgedrukt werden en dan moesten wij gaan zoeken wat het

juiste order was. Ik denk dat als men over die dag kijkt, wij daar misschien een uur mee verloren hebben.

Wij hadden op een gegeven moment vanuit de crisiscel een opdracht gekregen. Er werd ons gezegd: de *tasking* is de metro's. Op basis daarvan maakt men een plan, stuurt men die eenheid aan, men moet zich daar gaan begeven en bijna gelijktijdig kwam een ander plan vanuit de politie Brussel dat stelt: de versterkingen zijn voor mij bedoeld; en dat is hun opdracht. Dan hebben wij moeten *deconflicteren*, contact zoeken met de verschillende spelers en uiteindelijk bleek, na bevestiging van de DAO die aanwezig was in de crisiscel, dat de metro's inderdaad de primaire opdracht waren voor de mensen die naar Brussel kwamen.

Dat is op gegeven momenten wat complex maar ik vermoed dat er verschillende behoeften naar boven zijn gegaan en dat daar misschien verkeerde communicatie over is geweest.

Laurette Onkelinx (PS): Je vous remercie, de votre intervention, monsieur le capitaine. Ce que vous venez de dire est évidemment très important, mais nous aurons certainement l'occasion et le plaisir de vous revoir quand nous évaluerons la manière dont la sécurité a été prise en charge ce jour des attentats, que ce soit grâce aux militaires, que ce soit par la police. Nous verrons ce qui a été fait à partir du moment où on a su que c'était des attentats terroristes. Vous, vous l'avez su en tout cas tout de suite, semble-t-il.

Guy Schotte: On a su très tôt, deux minutes ou trois minutes après l'événement, qu'il y avait deux explosions. Et rapidement, vu le contexte dans lequel on se trouvait, on avait de sérieux doutes. Avant 9 h, on savait qu'en effet il s'agissait.... Mais ce n'était pas de l'information qui venait de la base, c'était par exemple de l'information qui venait via le centre de crise.

Laurette Onkelinx (PS): Par exemple, M. Jo Decuyper nous a dit ici: "Moi, peu après 8 h, j'ai été contacté par l'armée. Je savais qu'il y avait des attentats à l'aéroport." Donc, il y a eu un système d'information, disons, officieux disant "bon, cela ne va pas ici".

Guy Schotte: On savait qu'il y avait deux explosions en même temps. Si c'était une explosion de gaz, par exemple... Deux explosions...

Laurette Onkelinx (PS): Mais le chef de la sécurité de BAC nous disait tout à l'heure: "Très rapidement après 8 h, il y a environ 140 personnes qui ont reçu des sms 'attentats terroristes à Bruxelles' ", puisque c'est la procédure utilisée en la matière. Vous n'étiez pas alors dans ce dispositif?

Guy Schotte : Non, parce que notre rôle est en soutien de la police. Donc, en principe, on ne doit pas être prévenu.

Laurette Onkelinx (PS): Je vais m'en tenir au volet Aide-Secours, mais on reviendra sur l'aide de l'armée en cas d'attentat terroriste pour voir comment on sécurise le pays. Pour ce qui concerne l'aide et les secours, figurez-vous qu'on nous a dit à plusieurs reprises combien le rôle des militaires avait été excellent.

Je me souviens, monsieur le président, de notre visite à l'aéroport national. Rappelez-vous le témoignage d'un intervenant, qui disait que les militaires, grâce aux garrots qu'ils avaient faits ici ou là, ont pu spontanément porter secours.

Ma première question est celle-là. Je pense que vous avez une formation "premiers soins-secours". C'est bien cela?

Vous pourriez peut-être un peu expliquer. C'est dans votre statut? L'ensemble des militaires reçoivent-ils cette formation-là? Il semblerait qu'au niveau de la police, on n'ait pas cette même formation. Je souhaiterais que vous nous en disiez quelques mots.

Deuxièmement, j'aimerais que vous puissiez nous raconter comment vous avez vécu l'importance de l'hôpital de Neder-over-Hembeek. Des questions sont posées par certains – pas moi –, pour savoir s'il est important de disposer d'un hôpital de référence comme celui de Neder-over-Hembeek. Quel est votre avis en fonction des événements du 22 mars?

En règle générale, se pose évidemment la question du volet aide à la Nation et du rôle de l'armée. Je crois

que vous vous êtes à plusieurs reprises expliqué sur ce thème-là. Il serait bien que vous puissiez nous en dire l'un ou l'autre mot aujourd'hui.

Guy Schotte: Les cours de premiers secours que l'on donne à nos militaires ne sont pas dispensés à tous les militaires. C'est un cours qui est donné à tous nos agents qui doivent partir en opération. Cela s'appelle le TCC pour *tactical combat care*. En fait, ce sont des leçons qu'on a apprises en Afghanistan et en Irak et que nous avons implémentées dans une sorte de *curriculum* de quelques jours.

Les gens que l'on forme reçoivent une semaine de cours. Le but est, primordialement, dans un environnement où l'on n'a pas tout de suite accès à un service 112 très efficace, d'essayer de stabiliser et de faire survivre le patient jusqu'au moment où il arrive chez un médecin. L'incident qu'on a eu à Zaventem, tout en se déroulant en Belgique où on a un système de soins de santé très efficace, est très comparable, vu le nombre de victimes. Le drill de ces gens fait en sorte que, lorsqu'ils voient une victime avec une jambe arrachée par exemple, ils savent que faire: "Ok, je dois arrêter, donc j'emploie mon garrot."

Je dois dire que depuis que nous faisons cette mission-là, les gens comprennent encore plus l'importance de ce qu'ils font. De manière primordiale, le système a été établi pour que quand ils vont à l'étranger, si leur collègue d'à côté se fait tirer dessus ou tombe dans une explosion, ils essaient de le sauver jusqu'à ce que le médecin ou le Medic arrive.

Quant au rôle de Neder-Over-Heembeek, je ne suis pas le spécialiste. Là, je crois qu'il faudrait plutôt demander cela au personnel de Neder-Over-Heembeek. Ce que je sais, c'est que le nombre de blessés qu'ils ont vu transiter par l'hôpital, chez eux, était gigantesque, même pour un service médical qui a l'habitude de gérer des situations de masse ...(?).

Les moyens mis à disposition qui n'ont parfois pas été utilisés, les ambulances mises à disposition, c'est quelque chose en plus. Si les moyens de l'État sont épuisés, il reste encore un fond de stock qu'on peut employer. Quand j'ai parlé de tous les éléments qu'on a mis à disposition ce jour-là, il est évident que c'était tous des éléments ... Parfois, on les voit souvent. Les hélicoptères, on les voit à la côte. Ici, on les a employés pour faire des transports de passagers. Les hélicoptères qui ont été employés sont faits "pour". Ils ont donc le Medic à bord. L'équipe chirurgicale de l'hôpital peut embarquer, ramener le patient et essayer de le stabiliser jusqu'à ce qu'il arrive dans l'autre hôpital.

L'emploi des chiens de détection. Par exemple, le TATP qui a été utilisé. Nos chiens sont faits pour détecter ce TATP. Tous les chiens Securitas n'ont pas cette capacité. Donc, quand la police nous a demandé si on avait des moyens pour essayer d'augmenter la sécurité à Bierseet et à Gosselies, on a mis cela en œuvre. La logistique que l'on a aidée à déplacer, les MP, ce sont tous des éléments qui font que, quand il y a une grosse crise, on réagit rapidement. On est beaucoup. On sait faire de la planification mais on sait rapidement mettre en place des moyens pour faciliter la vie des autres. Par exemple, les demandes que l'on a reçues de la province du Brabant flamand, étaient les "hélics". Le fait de pouvoir disposer de lits de camps. Avez-vous un hangar où on peut loger 300 personnes parce qu'on n'arrive pas aux 1 000 personnes dont on a besoin? Tous ces éléments font que, quand quelqu'un fait une demande, à un besoin, on se tourne vers l'armée et l'armée sait dire rapidement oui ou non. Elle sait le faire.

Laurette Onkelinx (PS): Elle a des moyens qui lui permettent de mettre à disposition.

Guy Schotte: Quand il n'y a plus de moyens, on dit non.

Laurette Onkelinx (PS): Cela vous est-il arrivé?

Guy Schotte: Ce jour-là, non. Par rapport au nombre de militaires, on est limité. Par rapport au fait, par exemple, que j'ai dit que pas tout militaire et sa protection balistique. C'est un problème qui nous est tombé dessus ce jour-là. Le fait de devoir déplacer ce *log up* qui était près de Zaventem vers Everlee, on perd du temps. Si les gens étaient à Lagland et avaient eu tout leur équipement, ils seraient arrivés plus tôt à Bruxelles.

Maintenant, on a dû faire une manœuvre en deux temps. C'est donc clair qu'on ne dispose pas toujours de tous les moyens nécessaires. Par exemple, les radios ASTRID sont limitées. On n'en a pas des milliers à la

Défense. Donc, là, il faut être prudent et savoir à qui on les donne. Il faut que tous ceux se trouvent sur le terrain en aient une. Par exemple, à un certain moment, on a dû faire appel à la police pour nous donner des radios ASTRID.

Par rapport à la protection balistique, quand on est monté au niveau 4 au mois de novembre et qu'on est arrivé aux fêtes de fin d'année, on a réalisé qu'on était à court de protection balistique belge. On a fait un emprunt à nos collègues américains et on en a refait un second après les attentats du 22 mars pour être sûr que tout le monde qui passe sur le terrain soit au moins protégé.

Il y a d'autres achats qui sont faits dès le début de notre mise en œuvre. Par exemple, pour les trousseaux de médecine, les achats sont en cours. Pour les protections balistiques, des achats sont aussi en cours. Mais on réalise que ce n'est pas comme aller au Makro, où l'on sort quelque chose de l'étagère. Parfois, cela prend six, huit, neuf mois de temps de fabrication, plus le temps qu'il faut pour la procédure d'achat via un système assez complexe.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Dank u voor de uitleg. Dat was op een zeer gedrilde manier gegeven. Dat is duidelijk.

Guy Schotte: (...)

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik heb geen legerdienst gedaan, dus ik weet niet wat dat is.

Ik wil even terugkomen op de inzet van de militairen in Brussel. Er zijn in de media al chronologieën gemaakt van wat er die dag allemaal is gebeurd tussen de aanslagen van Zaventem en Maaltijd. In die chronologie komt iets naar voren dat u niet hebt vermeld. Daarom stel ik de vraag.

Rond 9.05 uur zouden militairen naar metro Maalbeek zijn gegaan, voor de explosie, militairen die kwamen van de Noorse ambassade waar ze een bewakingsopdracht hadden gedaan. Zij zouden daar naartoe zijn gegaan. Zij moeten blijkbaar een opdracht van hogerhand hebben gekregen om naar het dichtstbijzijnde metrostation te gaan. Zij zouden dat hebben gedaan, beneden zijn gegaan, niets gezien hebben en terug naar buiten zijn gegaan.

Wat mij interesseert is: hoe komt het dat zo'n opdracht wordt gegeven? Daarnet hebt u gezegd dat ze eigenlijk onder bevel van de politie staan. Dat was een eenheid die van de ambassade kwam en die blijkbaar toch de opdracht had gekregen om naar het dichtstbijzijnde metrostation te gaan.

Kunt u uitleggen wat daar precies is gebeurd? Waarom werd die opdracht gegeven? Er moet bij de militaire hiërarchie blijkbaar toch een reflex zijn geweest dat de metro mogelijk een doelwit kon zijn. Hoe is dat dan verlopen? Hoe is de samenwerking met de politie daar verlopen, want het was blijkbaar niet in opdracht van de politie? U hebt daarnet even allusie gemaakt op spanningen die er soms waren tussen de politie en de militairen.

Een tweede vraag, in het overzicht dat u ons hebt bezorgd maakt u ook melding van de inzet van militairen in de nucleaire installaties. Dat is iets dat weinig aandacht krijgt, maar dat is in deze situatie uiteraard niet onbelangrijk, gelet op een aantal elementen die in strafonderzoeken zijn opgedoken van beelden van verantwoordelijken van nucleaire sites.

Sinds wanneer worden jullie concreet op de nucleaire sites ingezet? Is dat vanaf een bepaalde datum geweest? Of is dat vanaf een bepaald dreigingsniveau geweest? Kunt u daarover specifieker zijn?

Tot slot, in de chronologie die u geeft, was ik even verrast: 9.08 uur, drie bommen. In vorige getuigenissen hebben wij gehoord dat het feit dat er een derde bom zou zijn pas rond 11.30 uur duidelijk werd. Jullie wisten om 9.08 uur dat er een derde bom was. Dat zou voor ons een nieuw element in de chronologie zijn. Kunt u toelichten hoe jullie aan deze informatie zijn geraakt?

De **voorzitter**: Een aantal vragen is niet zo duidelijk. De link naar de slachtoffers...

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik baseer mij op de chronologie.

De **voorzitter**: Op welke chronologie?

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik baseer mij op wat er is gezegd.

De **voorzitter**: Dat kunt u doen, maar nochtans moet u zich baseren op de agenda's die u zelf ook goedkeurt, bij de vraagstelling.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): (...)

De **voorzitter**: Zelfs als de getuigen van onze agenda afwijken, moeten wij proberen om dat te respecteren. Anders keuren wij geen agenda's meer goed. Voor mij is dat om het even.

Guy Schotte: Over Maalbeek kan ik stellig zeggen dat wij geen opdracht hebben gegeven om mensen naar Maalbeek te sturen. Voor zover ik begrepen heb, maar ik heb het uit de tweede hand, zijn twee van de mensen aan de Noorse ambassade op het moment dat er een ontploffing is geweest, op basis van reflexorders voor de ambassade blijven staan, en twee hebben geprobeerd contact te maken met het incident.

Voor zover ik weet, zijn er vooraf geen opdrachten... Nee, ik kan stellig stellen: vanuit Defensie zijn er geen opdrachten geweest aan de mensen aan de Noorse ambassade zich richting de metro te begeven.

Dat houdt ook geen steek, want bij Defensie beschikten wij niet over de inlichtingen die zouden kunnen aangeven waar er een volgende dreiging was. Het enige wat gebeurd is, is dat er mensen die lagen te slapen of van piket waren, extra zijn ingezet.

Er waren troepen voorbestemd voor de metro's. Die hebben zich verplaatst. Hebben die zich verplaatst naar Maalbeek? Dat weet ik niet. Dat was ook mijn probleem niet. De mensen die van de Noorse ambassade vertrokken, waren mensen die merkten: er gebeurt iets in Maalbeek, wij gaan kijken en proberen info bij elkaar te rapen om het systeem te voeden met de info die wij hebben.

Er is ook geen sprake van spanningen met de politie. Het is voor ons atypisch niet te kunnen beslissen. Maar dat is de rol die wij hier hebben. Dagelijks leven wij in die situatie en laten wij de politie de beslissingen nemen. Zij hebben de inlichtingen die van belang zijn. Zij kennen hun zone het best. De mensen die wij bijvoorbeeld in Brussel inzetten, zijn in 90 % of 95 % van de gevallen geen Brusselaars. Die kennen Brussel niet. Die worden ingezet binnen de spelregels. Het is de politie die ze aanstuurt.

Voor de nucleaire sites waren de mensen, meen ik, ongeveer een week of anderhalve week ingezet. Dat was het gevolg van een nieuw protocolakkoord dat afgesloten was tussen de federale politie en Defensie. De bedoeling was dat die opdracht op termijn door het op te richten veiligheidskorps werd ingenomen. Maar ik vermoed, gelet op de dringendheid en de bedreigingen die wij allemaal in de pers hebben gelezen, dat er sneller actie genomen moest worden. De politie had geen capaciteit en heeft zich tot Defensie gericht. Wij hebben die opdracht uitgevoerd, opnieuw, met steun en onder controle van de politie.

Over het element info: ik lees de meldingen die ik krijg. Zij kwamen uit het crisiscentrum. Over vermoedelijk een derde. Drie bommen, waarvan twee ontploft. Ik weet niet waar die info... Ik weet wel dat er heel snel mensen van de politie de beelden zijn gaan bekijken.

Het zou kunnen dat dit een indirecte terugkoppeling daarvan was, maar dat weet ik niet.

Carina Van Cauter (Open Vld): Kapitein Schotte, u zegt, en u zei het bij herhaling, dat uw opdrachten aangestuurd worden door de politie. In uw uiteenzetting, helemaal in het begin, hebt u gezegd dat militairen ook reflexorders mee krijgen om bij gebrek aan instructie autonoom te kunnen handelen. Is er daar een regelgevend kader? Kunnen zij dan om het even welke opdracht uitvoeren? Is er nood aan dergelijk regelgevend kader?

Guy Schotte: Neen, er is geen regelgevend kader, maar dit is een best practice die wij in al onze militaire operaties doen. Wij zeggen aan de soldaten die een opdracht moeten uitvoeren de orders en zeggen hen

ook wat de bedoeling is van de opdracht die ze gaan doen. Als de situatie dan drastisch verandert, weten de soldaten ten minste wat de bedoeling is van de opdracht.

Wij weten dat in de beginsituatie van een crisis het eerste dat ontbreekt duidelijke orders zijn, want degenen die de orders moeten geven, hebben geen duidelijk beeld van wat er gebeurt of is gebeurd. Daarom hebben wij altijd een soort van reflexorders die wij geven.

Dat is altijd met de bedoeling om een richtpunt te geven aan degene die het uitvoert, om te zeggen dat de opdracht is om, ten eerste, ervoor te zorgen dat er ofwel geen terroristische aanval is of, ten tweede, als er jammer genoeg terroristische aanslagen zijn, om proberen te verhinderen dat er extra mensenlevens in gevaar worden gebracht. Daarom hebben wij dergelijke reflexorders, ik kan ze niet in detail geven, want het zijn nog steeds dezelfde reflexorders. Dat gaat over orders, *guidance* die wij hun geven, die binnen die intentie liggen om te proberen te verhinderen dat mensenlevens verloren gaan of, als er reeds zijn, om ervoor te zorgen dat die er niet nog meer slachtoffers vallen.

Carina Van Cauter (Open Vld): U zegt dus dat u start met een concrete opdracht, maar dat u weet wat de finaliteit is van de inzet en dat rekeninghoudend met die finaliteit vanuit best practices ingezette militairen weten of instructie krijgen om een stapje verder te gaan in de opdracht die ze toevertrouwd krijgen.

Guy Schotte: Inderdaad. Dat is om te beletten...

Carina Van Cauter (Open Vld): Bestaat er daarvoor op vandaag geen regelgevend kader?

Guy Schotte: Neen, maar dat valt wel binnen het mandaat dat ons is toebedeeld en binnen de geldende spelregels. Uiteindelijk, als men met een dergelijke situatie geconfronteerd wordt... elke militair is ook een man of vrouw die een ethisch proces doorloopt. Om te beletten dat de ene links gaat en de andere rechts, zeggen wij in zulke gevallen welke de te volgen weg is. Boven de reflexorder staat: "Als u een order krijgt van de politie, voert u het order van de politie uit. Bij ontstentenis van een order van de politie, zijn dit de richtlijnen die wij u geven."

Richard Miller (MR): Capitaine, de nombreux intervenants qui vous ont précédé ont souligné l'apport de l'armée ce fameux 22 mars. Ils ont souligné à quel point en matière de sécurisation, en matière de secours, en matière de communication, la présence de l'armée avait été importante et fort bien ressentie. Je le souligne parce que certains avaient émis des doutes à ce sujet. On reviendra sur les différents aspects.

Mme Onkelinx a raison, notamment sur la différence entre le sentiment que vous avez d'un attentat et puis le moment de la confirmation. On y reviendra.

Je vais donc obéir aux instructions du président avec une question uniquement sur les secours. Vous avez insisté à plusieurs reprises sur le fait que vous teniez vos ordres de la police. En matière de secours, en matière de déplacement des victimes, des ambulances etc., d'où venaient les ordres? Par qui vous étaient-ils donnés?

Guy Schotte: En fait, pour l'aspect médical, je n'étais pas du tout impliqué. C'est le directeur médical sur place à Zaventem ou à Maelbeek qui prenait les décisions qui s'imposaient. La seule chose qui est revenue jusque chez nous, c'est à un certain moment, quand on avait besoin de soutien, de capacités de l'armée. Donc, l'emploi des hélicoptères a été ordonné par le directeur médical de l'hôpital militaire. En fait, c'était une chaîne parallèle, presque parallèle, qui se croisait à un certain moment, lorsqu'on avait besoin de capacités de la défense. Mais c'est une chose que j'ai peu suivi. On recevait un *update* de la situation médicale pour signaler à notre commandement si on atteignait une limite ou pas, s'il fallait tirer une sonnette d'alarme. Mais à part cela, on n'avait pas d'ordre à donner dans la chaîne médicale, c'était une chaîne complètement à part.

Richard Miller (MR): Ce sont les hélicoptères de Coxyde?

Guy Schotte: Oui.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, kapitein Schotte, het Belgische leger heeft het

voorbij jaar heel wat staatsopdrachten voor ons land vervuld.

Kunnen die mensen niet worden ingezet voor de operaties die op de bewuste 22 maart 2016 hebben plaatsgevonden? Zet dat druk op uw contingent? Zijn er mensen met statische opdrachten die bij wijze van spreken die dag zijn verhuisd en hulpverleningsopdrachten hebben gekregen? Is er in die zin al dan niet een wijziging?

Guy Schotte: In feite moet men beseffen dat de opdracht die wij aan die militairen geven, een specialistentaak is.

Bij Defensie moet elke of bijna elke militair jaarlijks schietbeurten doen. Hij kan in een schietzaal bij wijze van spreken een schijf raken. Wat wij aan die militairen vragen — in een situatie die zich op 22 maart 2016 niet heeft voorgedaan, maar wel in Parijs — is dat als er in een foule van mensen een terrorist rondloopt, deze moet kunnen worden uitgeschakeld. De opdracht voor die militairen is dus specialistenwerk.

Het is niet de bedoeling dat om het even welke militair op straat wordt gezet. Wij werken binnen de Belgische rechtsregels; dus het gaat in feite over de selfdefenceregels — de escalatie van geweld is een van de aspecten die daarin meespeelt — en die moeten kunnen worden toegepast. Dus onze militairen die worden ingezet, krijgen opleidingen in het gebruik van niet-letale wapens. Men mag mij een wapenstok geven en ik zal die kunnen gebruiken, maar dat zal waarschijnlijk niet goed komen; ik ben daarvoor niet opgeleid.

Wij zitten dus qua personeel dat wij voor die opdracht kunnen inzetten, op dit moment wel aan de limiet, ook omdat wij ervoor moeten zorgen dat het systeem ondersteunbaar is. De mensen die vandaag op straat staan, hopen over een paar weken of over een paar maanden, wanneer de zomervakantie er is, eens bij hun familie te kunnen zijn. De mensen die worden ingezet, hebben vorig jaar immers meer dan de helft van het jaar op straat gestaan. Dat betekent dat zij meer dan de helft van het jaar niet thuis zijn geweest. Wie bovendien meer dan de helft van het jaar statisch in Brussel staat, doet geen normale training. Tijdens de andere helft van het jaar proberen zij alsnog de *skills* die nodig zijn voor de opdracht, te bewaren. Dat geeft echter druk op het systeem.

Aan het begin van de opdracht zaten wij aan een bepaalde limiet, omdat wij wat wij normaal doen, nog steeds verder wilden blijven doen. Gezien de omstandigheden is dat normaal blijven voortdoen, weggefallen. De prioriteit lag immers bij de inzet in België. Wij hebben extra mensen gevormd die een zeker affiniteit hebben. In het begin zijn wij gestart met enkel combateenheden, infanterie en dergelijke.

Op een gegeven moment hebben wij gezegd dat mensen die bijvoorbeeld logistieke transporten doen, de chauffeurs, ook een basisvorming tactiek krijgen. Wij hebben die bijgespijkerd en die zijn in het systeem *bijgeduwd* omdat wij denken dat die mensen die capaciteit hebben door die extra training.

Maar men kan niet elke militair zomaar op straat zetten. Als men wil dat daar een groene bloempot staat, dan kan men dat doen, maar wij denken niet dat een groene bloempot ergens zetten een goede zaak is. Wij moeten iemand hebben die kan reageren als de nood het hoogst is.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ik wist niet dat er groene bloempotten bestaan, kapitein.

De 112 heeft ons hier eigenlijk gemeld: een dreiging of een aanslag komt vaak nooit alleen, zoals ook Parijs en Brussel hebben bevestigd. Wij hebben wat reserve gehouden voor als er nog iets bovenop zou gebeuren. Hebt u dat ook gedaan? Of was uw contingent — want u hebt op relatief korte tijd zeer veel volk moeten verzamelen — uitgeput?

Guy Schotte: Er zijn drie momenten van *opboosten* geweest, die dag. De eerste is het gebruik van die interne reserve. Dus de mensen die van piket zijn — die misschien op het toilet zitten of misschien nog aan het ontbijten zijn — worden onmiddellijk op straat geroepen. De mensen die van de nacht afkwamen, zijn wakker gemaakt en zijn de straat opgezet. Dat is een significante verhoging van de aanwezigheid op straat van het aantal militairen. Daarnaast had men die 85 militairen die die dag geen opdracht hadden; zij zijn ook onmiddellijk ingezet.

Het derde aspect is het identificeren van bijkomende capaciteit, die niet zat te wachten op een opdracht maar

die zat te trainen in Arlon. Die zijn vanuit Arlon teruggeroepen en die zijn in de loop van de avond ingezet op de locaties waar het moest.

Heel snel hebben wij geen verdubbeling, maar toch quasi een verdubbeling kunnen uitvoeren van het contingent.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le président, capitaine, mes collègues ont insisté sur le fait que la composante Défense avait été extrêmement précieuse le 22 mars. Vous avez parlé du drill, des comportements réflexes, de l'armement, de la balistique, des premiers secours, etc. Pourtant, paradoxalement, si on considère les disciplines reprises dans le cadre du plan secours, on constate que la Défense n'apparaît pas. Autrement dit, Il est question de cinq disciplines, parmi lesquelles ne figure pas la Défense. L'armée était déjà mobilisée dans les rues en raison du niveau de la menace. C'est la raison pour laquelle vous avez été si rapidement mobilisé et que vous avez su aussi rapidement ce qui se passait. Ne pensez-vous pas qu'il faudrait formaliser la composante Défense à travers les plans de secours afin que l'on puisse automatiquement savoir quel est son apport? Je rappelle qu'aujourd'hui, cet apport n'apparaît pas nettement dans les cinq disciplines actuellement reprises. Ainsi, par exemple, si on se rend sur le site du Centre de crise fédéral aujourd'hui, le mot "défense" n'apparaît nulle part. Comment voyez-vous les choses pour l'avenir?

Guy Schotte: (...) Je ne suis pas tout à fait d'accord avec vous lorsque vous dites que nous n'apparaissions pas ou que nous ne sommes pas présents. Dans un centre de crise provincial, le gouverneur peut être aidé par un commandant de province pour réaliser sa mission. La Défense est donc impliquée, mais en tant que soutien.

La crise que nous connaissons actuellement n'est pas évidente. Le fait que l'on soit mis en œuvre sous le contrôle de la police résulte du cadre légal en application en Belgique. Il est donc normal que nous n'apparaissions pas en tant que discipline à part entière, mais nous sommes disponibles et nous soutenons les autres disciplines avec tous les moyens en notre possession. Le jour dont question, nous avons reçu des demandes soit ad hoc, soit formalisées d'une manière ou d'une autre de mise en œuvre de moyens de la Défense. Cela prouve, selon moi, que la Défense est bien présente. Doit-elle faire figure de proue? Je ne le crois pas.

Georges Dallemagne (cdH): Bien entendu, vous avez été précieux notamment en termes de sécurité. Et là on comprend bien que ce soit en coordination avec la police.

Mais vous avez aussi été très précieux dans les premiers secours. À Zaventem, nous avons eu des témoignages, ce sont vos militaires qui ont mis les premiers garrots et qui ont probablement ainsi sauvé des vies humaines. Cela montre que votre apport n'est pas seulement dans le domaine de la sécurité. Votre apport est dans bien d'autres domaines dont la logistique. C'est pour cela que je m'interroge sur le fait qu'il faudrait peut-être prévoir à l'avenir que vous puissiez ne pas dépendre que d'une seule discipline, être mobilisés sur l'ensemble des plus-values que vous pouvez apporter.

Guy Schotte: En ce moment, les différentes provinces sont en train d'écrire des plans dans le cadre du terrorisme. On reçoit des questions. Quels sont les moyens dont la Défense dispose qui pourraient être utiles dans le cadre du terrorisme pour gérer une crise? Là on signale qu'on a des moyens mais la décision de savoir à quel moment, quand et où employer ces moyens ne nous appartient pas. On est là pour offrir une panoplie de moyens et c'est à la chaîne de commandement de décider. On a besoin d'hélicoptères de la Défense. On a besoin d'ambulances de la Défense ou on n'a besoin de rien du tout.

De **voorzitter:** Wij zijn door de vragenronde heen geraakt. Ik denk dat ik de tolk ben van de commissie, en veel andere mensen, wanneer ik onderstreep dat u een bijzonder waardevolle en relevante bijdrage hebt geleverd op verschillende terreinen en in verschillende disciplines. De vraag of dat structureel of institutioneel ingebed moet worden in onze wetgeving, is, zoals u terecht zegt, geen vraag, welke u moet beantwoorden. Die vraag moet het Parlement beantwoorden, samen met de regering. Er is daar ooit veel reticentie over geweest. In de praktijk is gebleken dat het effectief nuttig kan zijn, maar ik herhaal dat er ook andere actoren zijn, die bijvoorbeeld versterkt zouden kunnen worden. Men mag niet plots van een uitzonderlijke situatie de regel maken. Daarop kunnen wij dus nog niet vooruitlopen.

Ik dank u voor uw getuigenis. Weet dat datgene wat uw mensen gedaan hebben op het terrein op die fatale 22e maart, bijzonder veel waardering wegdraagt.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Brieuc de Meeûs, bestuurder-directeur-generaal bij de MIVB.**Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Brieuc de Meeûs, administrateur-directeur général de la STIB.**

De **voorzitter**: Collega's, ik stel voor dat wij onze werkzaamheden starten.

Voorafgaandelijk aan het eerste getuigenis, met name van de heer Brieuc de Meeûs, wil ik een aantal zaken aan de commissie meedelen.

Het Bureau van uw commissie heeft gisteren met de vier experts vergaderd. Wij hebben gekeken naar de werkzaamheden van de volgende weken. Die zullen u in de loop van de dag meer gedetailleerd, samen met de namen van de specifieke getuigen die wij nog wensen te horen in de loop van de volgende week en de week nadien in voorkomend geval kunnen worden meegedeeld.

Het crisiscentrum en de noodcentrales zullen ontegensprekelijk op het lijstje voorkomen, omdat het belangrijk is na te gaan hoe zij hebben kunnen functioneren in verband met het gedeelte dat wij als eerste onderzoeken, de hulpverlening.

Het is belangrijk, meen ik, dat wij de voorbije getuigenissen ook aan het crisiscentrum en aan de noodcentrales kunnen voorleggen. Zij hebben immers het voorwerp uitgemaakt van verklaringen van voorgaande getuigen.

Tegelijkertijd en parallel bekijken onze experts op basis van de voorliggende wetgeving, decreetgeving, regelgeving, planning, wie precies wat had moeten doen en wie in voorkomend geval dat niet heeft gedaan.

Zij zullen ook nagaan of de planning en wetgeving in voldoende mate rekening houdt met het specifieke risico van een terreuraanslag zoals wij die in Maalbeek en in Zaventem hebben moeten ondergaan, en eventuele voorstellen formuleren om daaraan te remediëren.

Met andere woorden, wij krijgen hier veel informatie via onze vraagstelling aan de getuigen. Het is de bedoeling dat onze experts parallel, zoals ze op dit ogenblik eigenlijk al doen, werken aan dat andere spoor, ik herhaal het even, uit te maken wie volgens de regelgeving en de planning wat had moeten hebben gedaan, wie dat niet gedaan heeft, en of de planning en regelgeving wel of niet toereikend geweest zijn, wat daar de gevolgen van zijn et cetera.

Dat is het spoor van de experts, dat nu parallel getrokken wordt met wat de getuigenissen in de hoorzittingen opleveren.

Wat ik u wil voorstellen, is dat wij volgende week alleszins in een moment vastleggen voor een vergadering achter gesloten deuren, waar wij geen getuigen zullen horen maar waar wij met onze experts als volledige commissie een eerste kennismaking doen van het tweede spoor, dat ik kom te schetsen.

Ik moet u, meer in het algemeen, trouwens meegeven dat wanneer wij het gedeelte hulpverlening zullen hebben afgewerkt, wij tot een veel complexer item zullen moeten overgaan.

Ik verwijs dan naar het hele veiligheidsdispositief, de politionele diensten en inlichtingendiensten. Wij hebben ook aan de experts gevraagd om nu reeds, voorafgaandelijk, deze oefening te maken. Ik verklaar nader wat de oefening is die zij daar zouden moeten maken. Wij zouden de bevraging van de getuigen in dat tweede deel voorafgaandelijk reeds veel meer kunnen toespitsen op een aantal knelpunten, die nu eigenlijk reeds worden gedetecteerd, zodanig dat wij de focus veel duidelijker kunnen leggen en de vraagstelling aan de getuigen op basis van die focus beter kunnen concentreren.

Met andere woorden, misschien hebt u zoals ik soms het gevoel dat er een beetje breed wordt gegaan in de vraagstelling, maar het zou de bedoeling moeten zijn om in het tweede deel ons te concentreren en te oriënteren op een aantal knelpunten, waarvan wij voorafgaand kennis hebben kunnen nemen.

Dat is een beetje hetgeen ik u moest meedelen vanuit het bureau, dat ook een aantal praktische afspraken

heeft gemaakt over de eigen vergaderingen.

Als er geen vragen zijn, kunnen wij dan nu overgaan tot het verhoor van onze eerste getuige, aan wie wij ook voorafgaandelijk hebben meegedeeld wat het deel is dat wij vandaag onderzoeken. Ik besef zeer goed dat het niet altijd gemakkelijk is om noodhulp, medische dienstverlening, rampenbestrijding en brandweer heel duidelijk te onderscheiden van het stilleggen van de metro, om maar één voorbeeld te geven, of de politionele interventies. Maar dat is het deel dat wij vandaag zullen behandelen, waardoor de getuige zich in de toekomst misschien nog eens beschikbaar zal moeten houden voor bijkomende vraagstelling, wanneer het over andere aspecten gaat.

Mais je dois d'abord lui donner la possibilité de prêter serment. Ik moet dan altijd de volgende tekst voorlezen, die ik in het Frans zal voorlezen, aangezien u de eed in het Frans zult afleggen.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Brieuc de Meeûs prête serment.

Dont acte.

Zoals afgesproken, zult u gebruik maken van een PowerPointpresentatie. Ik ga dus terug naar de andere plaats die is vrijgehouden.

U weet dat u een synthetische inleiding van ongeveer tien à vijftien minuten zult moeten geven, waarna de commissie u zal bevragen.

Brieuc de Meeûs: Mijnheer de voorzitter, beste commissieleden, ik zou willen beginnen met nogmaals mijn medeleven te betuigen aan de slachtoffers en de nabestaanden van de aanslagen in Zaventem en Maalbeek. Ik wil ook uitdrukkelijk iedereen bedanken die hulp heeft verleend op 22 maart en in de dagen daarna.

Ma présentation comprendra trois volets. Je commencerai par une très courte présentation de la STIB. Nous parcourrons ensuite les moments forts de notre ligne du temps dont j'ai envoyé une copie, je pense, hier. Enfin, je passerai très rapidement en vue les actions que nous avons prises depuis 2014 à la STIB.

Mijn presentatie is tweetalig. Ik zal ze ook zo voorstellen.

Ensuite, je répondrai en français aux questions que vous pourriez poser.

De MIVB dat is 4 metrolijnen, 69 metro- en premetrostations, 17 tramlijnen, 50 buslijnen en 11 nachtbuslijnen.

Wij vervoeren dagelijks een miljoen personen. Dat wil zeggen dat in 10 dagen tijd heel België vervoerd is door de MIVB. Dat is meer dan de NMBS als men spreekt enkel in personen. Wij hebben 8 000 medewerkers waarvan 3 500 bestuurders. De rest zijn ingenieurs van studiebureaus, mensen die zorgen bijvoorbeeld voor onderhoud, voor ontwikkeling van het netwerk van de MIVB.

L'organigramme, la brève présentation de l'entreprise: il y a donc une direction générale – je suis le directeur général, il y a un directeur général adjoint. En dessous, il y a cinq départements, cinq divisions. Je vais me concentrer sur la division des opérations, qui comportent, elles, quatre grands départements: le métro, l'exploitation du métro, l'exploitation du tram, l'exploitation du bus et un département transversal très important – qui a eu aussi son rôle à jouer le 22 mars -, c'est ce qu'on appelle le *field support*, soit le support sur le terrain, notamment par l'accompagnement, les gens que vous voyez dans les stations, le contrôle des billets, les services de sécurité opérationnelle, etc.

À côté de cela, et dans un esprit vraiment très didactique, pour essayer de bien faire comprendre les nuances, je vous ai indiqué qu'il y avait trois départements qui me rapportent directement, qui rapportent directement à la direction générale, et qui ont trait à la sécurité. Alors, le vocabulaire est un peu pauvre aussi bien en français qu'en néerlandais pour parler de sécurité. On a "sécurité" et "sécurité", "*veiligheid*" et "*veiligheid*". En anglais, il y a encore "*safety*" et "*security*", qui donnent une petite nuance. Je vais essayer d'expliquer avec le graph' qui suit la différence et la nuance entre ces trois choses-là. Cela peut être utile tant pour l'exposé de la STIB que, peut-être, pour le futur.

D'abord quand on parle de... Vous avez vu tout en dessous "*Health IPPT*" - c'est ce qu'on peut appeler "*Health & Safety*", tout ce qui a trait au bien-être des collaborateurs et à leur sécurité et qui est, en Belgique tout au moins, une imposition légale. C'est là-dedans qu'on retrouve, par exemple, les conseillers en prévention. Vous avez au-dessus "*Safety*", qui est une science ou une discipline qui s'occupe de la sécurité des systèmes de voyageurs ou des biens, qu'il envisage sous l'aspect d'un événement accidentel. Par exemple, ce sont des gens qui, d'une manière assez conceptuelle, vont envisager un système – la sécurité, pour ce qui nous touche, d'un système de métro. Ils vont se dire: "Tiens, qu'est-ce qui se passe pour que ce système de métro fonctionne de manière sûre pour les voyageurs?" Donc, prévention de l'accident: faire qu'un système soit totalement sûr! Ce sont les aspects *safety*.

Les aspects *security*, pour faire la petite nuance en anglais, vont s'occuper de tout ce qui est plutôt la sécurité des collaborateurs, des biens et des systèmes aussi, mais en cas d'événement intentionnel. C'est, par exemple, une attaque terroriste. Ce peut être aussi une attaque informatique. Quand on a des gens qui s'occupent de la sécurité informatique, c'est là qu'ils se trouvent.

Nous avons donc à la STIB ces trois différents départements qui s'occupent de ces aspects sécurité et qui travaillent beaucoup ensemble. Vous voyez qu'il y a des intersections entre ces trois univers. Pour bien clarifier les choses, on pourra y revenir.

Vous êtes allés à Maelbeek. Sur le plan de situation dans le réseau, Maelbeek se trouve dans le premier tronçon du métro bruxellois. C'est une très vieille station, un très vieux tronçon entre Schuman et Arts-Loi.

Iedereen heeft dat ter plaatse kunnen zien.

Op 22 maart stopte de eerste trein, komende van Schuman, in Maalbeek. Op het moment dat die het station verliet, gebeurde de ontplofing, in de tweede wagon van de trein. Een tweede trein kwam uit de richting van Kunst/Wet en stopte in de tunnel.

Il n'est pas touché par l'explosion, mais il s'arrête. Par un geste extraordinaire de la conductrice, il s'arrête en tunnel. Ce train sera évacué en direction de Arts-Loi. Il n'y a aucune victime dans ce train. Toutes les victimes se trouvent dans le premier train, que vous voyez au-dessus de l'image. Vous avez reçu hier une

ligne du temps.

U hebt gisteren een tijdslijn gekregen. Ik zal er een synthese van maken.

Alles begint net voor 08.00 uur 's morgens op 22 maart, wanneer een buschauffeur op de luchthaven zijn dispatching belt en zegt: er is een explosie op de luchthaven op dit moment. Een paar minuten later of drie minuten later, zegt de dispatching: wij beperken de twee buslijnen die wij naar de luchthaven hebben, de lijnen 12 en 21, tot Bourget. Bourget is vlakbij de NATO.

À 08 h 19, RAMCO, c'est-à-dire SPC, la police des chemins de fer, nous appelle; cela, c'est quand même le premier élément important, et nous dit: "vous êtes au courant des explosions à l'aéroport?" – on ne sait pas que c'est un attentat. On confirme. Et ils nous disent: "il n'y a pas de mesures pour vous, mais on vous demande d'être attentifs et prudents. Et dès qu'on a quelque chose de plus, on vous tient au courant". On prend acte et on confirme que nos bus ne vont pas plus loin que l'OTAN. On dit aussi, d'après les informations que nous avons, la police nous informe aussi, pardon, que les trains ne vont pas plus loin, ne vont pas à Zaventem. 08 h19.

À 09 h 10, le courant est coupé ou se coupe tout seul automatiquement tout seul sur la voie 1, c'est-à-dire la voie qui va en direction de la ville. C'est ce qu'on constate dans nos systèmes, à 09 h 10 et 30 secondes; 28 secondes après, la conductrice du train qui vient de Arts-Loi vers Maelbeek dit: "quelque chose a pété à Maelbeek". Donc, elle constate quelque chose devant elle, à quelques centaines de mètres, elle arrête son train en urgence. C'était un réflexe salvateur, je le répète. Et c'est à ce moment-là qu'on est sûr qu'il y a une calamité à Maelbeek. C'est à ce moment-là, et c'est pour ça qu'on a mis le T zéro à cet instant-là; c'est à ce moment-là qu'on a une certitude qu'il y a un événement à Maelbeek: T zéro.

18 secondes later, na het moment waarop de bestuurder haar dispatching heeft gebeld, bellen wij de 100.

Au moment où l'on appelle le 100, ce qui est tout à fait prévu dans la procédure, 18 secondes se sont écoulées. C'est extrêmement rapide. Le temps que la conductrice appelle, qu'elle entame la conversation, on appelle le 100 pour faire savoir qu'une explosion s'est produite à Maelbeek. On informe aussi nos services internes et on confirme que le courant est coupé aussi bien sur la voie 1 en direction de la ville que sur la voie allant dans l'autre sens.

Tussen 18 en 45 secondes later beslissen wij om alle treinen te laten stoppen in het volgend station. Dat is de normale procedure. Omwille van veiligheidsredenen willen wij steeds vermijden dat een trein wordt gestopt in een tunnel.

Wij stoppen in het volgend station. Als er een evacuatie moet gebeuren, is dat natuurlijk tien keer gemakkelijker wanneer dat gebeurt vanuit een station dan vanuit een tunnel.

C'est ce qu'ils font.

À 09 h 11 et 57 secondes, à ce moment-là seulement, le conducteur du train qui a explosé appelle et dit: "C'est très grave." Il sort de sa cabine, se retourne vers Maelbeek et il voit vraiment que c'est très très grave. Lui, il est confronté, à ce moment-là, à l'enfer. Il va réintervenir un peu plus tard en disant: "Encore plus que très grave, c'est vraiment une calamité." Je suis alors appelé immédiatement par le patron du métro et nous décidons d'arrêter l'exploitation de l'ensemble du métro, et d'évacuer les stations bien sûr.

On envoie des gens sur place immédiatement et on confirme alors directement, 1 minute et 26 secondes après l'explosion, à tous les conducteurs qu'il faut évacuer les trains et évacuer les gens des stations. L'évacuation est donc lancée de l'ensemble du réseau, ce qu'on n'a jamais fait dans notre vie de STIB. Il faut bien le savoir, c'est la première fois, dans l'existence de la STIB, que c'est arrivé. On lance l'évacuation complète du réseau 1 minute et 26 secondes après l'explosion.

De bestuurder van de ontplofte metro belt nogmaals om te zeggen dat het echt erg en ernstig is en hij vraagt nog meer hulpdiensten ter plaatse.

À ce moment-là, nous informons, nous, la police des chemins de fer qu'il y a eu une explosion à Maelbeek.

Et quelques secondes après, on donne instruction au conducteur de l'autre ligne, la ligne 2-6 – celle qui fait la boucle –, de faire la même chose que ce qui s'est passé sur la ligne 1-5, à savoir évacuer les passagers et ramener le matériel dans les dépôts. La police arrive sur place à Maelbeek à 9 h 20. Et à 9 h 23, nous recevons l'instruction d'arrêter le métro et nous leur disons: "Ben, on est en train de le faire." C'est ce qui est arrivé 12 minutes après.

Toutes les stations de pré-métro sont fermées. C'est la même chose, cela posera quelques problèmes après mais de très petits problèmes opérationnels. Nos patrouilles vont contrôler à ce moment-là que toutes les stations soient évacuées et fermées. Et 14 minutes après l'explosion, notre première patrouille arrive sur place et elle est confrontée à l'enfer; elle commence aussi à aider les gens à sortir et à évacuer. On met des bus à disposition.

Dan gaat het zeer snel. Om 9 u 48 beslissen wij om het volledige netwerk, ook tram en bus, stop te zetten en wij vragen de bestuurders ter beschikking te blijven van het bedrijf in hun stand-byplaatsen. Om 9 u 51 zijn alle stations dicht en *gesweept* of volledig gecontroleerd.

Le train qui faisait son évacuation par le tunnel vers Arts-Loi termine cette évacuation à 9 h 58. L'évacuation totale du train a pris 47 minutes et 14 secondes, à peu près 48 minutes pour évacuer environ 7 à 800 personnes par une petite échelle de coupée et parcourir les 400 mètres qu'il y avait entre le train et la station Arts-Loi.

Om 16 u 00 uur beginnen wij de uitbating van een beperkt busnetwerk. Symbolisch lanceren wij om 21 u 30 's avonds een paar metrostellen op het netwerk om te tonen dat wij blijven rijden en het Gewest en de stad blijven bedienen.

Quelques mots sur ce que nous avons fait avant le 22 mars sur cette chose-là. Nous avons décidé en août 2014 de brosser un état des lieux et de faire une analyse du risque, notamment le risque terroriste, en groupe de travail aussi avec la police des chemins de fer.

En septembre 2014, nous envoyons un courrier au ministre de l'Intérieur en lui disant: "Nous lisons dans la presse qu'il y a un conflit en Irak et en Syrie et une internationalisation du risque terroriste. Qui pouvons-nous contacter, avec qui pouvons nous travailler pour essayer d'aborder ces problèmes-là?" Et nous rencontrons en octobre 2014 les services de sécurité.

En janvier 2015, on a eu de très larges et très importants contacts, et très fructueux par ailleurs, avec le London Underground, qui a vécu en 2005 un attentat terroriste similaire et semblable, qui en a tiré de grandes leçons et qui a mis en place, après cela, des systèmes et des procédures très fortes et très intéressantes, dont on pourrait d'ailleurs s'inspirer. On s'en est d'ailleurs inspirés pour faire une liste de recommandations et de projets pour l'entreprise, dès mai 2015, avec les services d'un expert qui a travaillé à London Underground et qui nous a aidés dans ce travail.

Après cela, on a fait des exercices de gestion de crise en management bien, sûr. Et puis, je vous en ai parlé, un contrat avec le *security manager* du London Underground. Une des choses qu'on a faites, entre autres, c'est la nomination d'un *chief security officer*.

Die man staat in voor de afdeling Security en ik heb die afdeling zeer kort beschreven in de presentatie.

Enkele weken geleden hebt u het noodplan gekregen, op het moment dat de heer Buslot hier aanwezig was.

Wij hebben ook verschillende sensibiliseringsacties gehouden in het bedrijf en een oefening in de tunnel-Schuman in februari 2016, die zeker ook nuttig was.

Kort heb ik daarmee beschreven wat wij gedaan hebben vóór de aanslagen.

Je suis à votre disposition pour des questions.

De **voorzitter**: Dank u, mijnheer de Meeûs. U stelde mij de vraag of er vragen zouden zijn. Ik zou u eerst en vooral de vraag willen stellen of de tijdslijn zoals u ze hebt overgemaakt aan de commissie, de definitieve

tijdslijn is.

Brieuc de Meeûs: Ja, dat is de definitieve tijdslijn, absoluut. Ik heb in de presentatie een synthese ervan gemaakt.

De **voorzitter:** Ik heb een zeer algemene vraag en ik ben ervan overtuigd dat de commissarissen er nader zullen op ingaan, maar u hebt binnen uw bedrijf uw eigen noodplanning, uw eigen crisisscenario's die u in de loop van de tijd heeft ontwikkeld. Uiteraard fungeert uw bedrijf in een breder kader van de overheid met rampenplannen die in dit geval overgegaan zijn naar het federale niveau op een bepaald ogenblik, met nood- en interventieplannen, met bijzondere nood- en interventieplannen die voorzien in de oprichting van allerlei structuren, in dit geval ook een CP-OPS, die in het geval van Maalbeek wel degelijk is opgericht.

Mijn vraag is: hoe ervaart u datgene wat zich aan nood- en crisisplanning voordoet in de schoot van uw bedrijf? Hoe ervaart u de relatie tot datgene wat de overheid organiseert? Hoe ervaart en evalueert u de wisselwerking tussen beiden? Want u bent uiteraard geen eiland. Binnen Maalbeek en binnen uw structuur zijn er een aantal mensen die doen wat moet of niet doen wat doen. Dat hebt u waarschijnlijk intern geëvalueerd. Hoe is uw evaluatie over de interactie met datgene wat de overheid doet in een structuur van een land dat buiten provincies ook een Gewest kent en ook een federaal niveau dat op een bepaald ogenblik alles naar zich toe heeft getrokken?

Vooraf de samenwerking met het federaal crisiscentrum. Is daar de wisselwerking... Ik geef maar een voorbeeld en dan rond ik die algemene vraag af. Op een bepaald ogenblik is men van dreigingsniveau 3 naar 4 gegaan. U hebt dat geweten wanneer u dat moest weten?

Dat zijn een paar openingsvragen.

Brieuc de Meeûs: D'abord, le passage du niveau 3 au niveau 4, bien sûr, j'en ai été informé. C'est d'ailleurs sur cette information-là que j'ai convoqué notre "conseil de crise", appelons-le comme cela. Cela s'est d'ailleurs passé, je pense, vers 08 h 30. J'étais dans le métro. Je m'en souviens très, très bien car j'étais pratiquement à l'endroit où cela s'est passé. Cette information, je l'ai reçue tout de suite, effectivement.

Maintenant, je regarde avec le recul qu'il faut le fonctionnement de l'ensemble. Je vais dire l'ensemble. Je trouve que cela a quand même, vu l'énormité et la complexité des deux calamités, bien fonctionné. Il faut le reconnaître. Alors, on trouvera toujours des dysfonctionnements. C'est évident. Mais, très vite, l'explosion ... Nos gens arrivent sur place – et je suis sûr que c'est sans doute la même chose à l'aéroport –, tout de suite, le *handover* de la responsabilité se fait de la STIB vers les services de secours et les ... comme c'est prévu. Et tout de suite, le commandement, si je puis dire, de l'opération et de la gestion de crise est repris par le fédéral, en l'occurrence. J'avais un contact direct avec le Centre de Crise fédéral unique. Il faudra bien veiller à ce que ces canaux d'instruction uniques soient vraiment garantis suffisamment fort et c'est le seul canal par lequel on communiquait avec le Centre de Crise fédéral. C'est quand même très important à dire. Je trouve que, dans l'ensemble, cela a bien fonctionné. "Les résultats sont là". C'est qu'il faut reconnaître – ce que je dis est tout à fait personnel – que, en quelques heures, tous les blessés ont été évacués, se trouvaient dans un hôpital et commençaient à être soignés. C'est quand même assez extraordinaire. Cela aura pu être un chaos beaucoup plus grand vu la complexité des crises que l'on a connues. C'est mon avis tout à fait personnel. Je trouve que le fonctionnement a été satisfaisant. On peut toujours mieux mais je crois que cela a été très satisfaisant.

Le **président:** Vous avez parlé de Londres. C'était spécifique pour le métro. Mais, avant Maelbeek et Zaventem, il y a eu les attentats de Paris. Y a-t-il eu des activités au sein de la STIB qui ont été proactives? Vous êtes-vous dit: le risque de terrorisme devient tout de même assez proche. Nos plans sont-ils suffisamment développés, tenant compte de ce risque-là? Y a-t-il une certaine proactivité de votre part, compte tenu du Musée Juif, de Verviers, Paris, ...

Brieuc de Meeûs: Comme je vous l'ai dit, déjà même avant Paris – je vous expliquerai exactement ce que l'on a fait après Paris –, on avait pris quelques initiatives, notamment ces contacts avec les services de sécurité, ces contacts avec Londres. C'est depuis 2014 qu'on est en contact avec Londres. Alors, ce que l'on a vraiment fait après Paris, la première chose est de renforcer ... Mais c'est très pratique. C'est d'abord nommer ce *chief security officer* directement après novembre 2015. On a renforcé très fortement les

contrôles d'accès à tous nos bâtiments.

On a renforcé encore plus fort l'accès à nos bâtiments très sensibles, dont par exemple les dispatchings. Tout cela sont des actions que nous avons prises de manière très pratique. En plus de cela, on a revu, comme M. Buslot vous l'a expliqué, parce que c'est lui qui est à l'origine de cela, on a remis à jour complètement le *noodplan*, le plan d'urgence. On a vraiment essayé de coller le plus possible, à la réalité, à la réalité de la vie.

Laurette Onkelinx (PS): Monsieur de Meeûs, vous venez de dire que vous étiez en ligne directe avec le centre de crise fédéral et qu'aux environs de 08 h 30, peut-être même un peu avant, vous aviez été averti du passage en niveau 4. C'est bien ce que vous avez dit? Le ministère de l'Intérieur nous dit que le niveau 4 a été décidé après 09 h 00. Cela semblait un peu étrange dans la ligne du temps, qu'en général nous avons. Si vous pouviez vérifier et nous apporter les informations sur ce qui vous a été dit et quand cela a été dit.

Ensuite, vous avez parlé du fait que vous vouliez, dans le cadre de l'évolution du terrorisme international, améliorer la protection des stations de métro et que vous étiez allé voir à Londres. C'est une bonne idée, me semble-t-il. Dans ce cadre-là, puisque vous aviez imaginé travailler avec le ministère de l'Intérieur – vous l'avez contacté, avez-vous dit, en 2014 –, est-ce que tout le travail autour de la sécurisation du métro s'est fait avec l'Intérieur ou cela a été quelque chose que vous vous êtes réservé au niveau interne de la STIB? Quelles sont les grandes recommandations que vous feriez en fonction de ce que vous avez constaté à Londres?

Enfin, vous avez dit "Cela s'est pas mal passé du tout", nous le croyons aussi, globalement, pour ce qui concerne les soins, le secours aux victimes des attentats. Mais si vous deviez pointer en la matière des éléments à améliorer, quels seraient-ils?

Brieuc de Meeûs: Il est sûr que STIB ne peut pas aborder seule le problème de la sécurité, de la sécurisation. En effet, la sécurisation à proprement parler de notre réseau n'est pas de notre ressort mais de celui des forces de l'ordre. Évidemment, en tant qu'exploitant d'un réseau, nous pouvons évidemment apporter notre expertise, notre connaissance du réseau, etc. C'est ce que nous essayons de faire avec d'autres acteurs, notamment les forces de l'ordre, et dans le cadre de groupes de travail multidisciplinaires. Ces travaux ont été effectués de manière très peu formelle. Les conclusions qui en résultent sont largement liées à la sécurisation. Il est, en tout cas, ici question des conclusions préliminaires du réseau que je suis tout à fait disposé à vous exposer, mais je voudrais pouvoir le faire en toute discrétion, parce que sinon ... voilà.

Le contact que j'avais avec le Centre de Crise fédéral est, en fait, un contact "indirect". Nous ne sommes pas présents dans ce Centre. C'est donc par le biais d'un collaborateur du cabinet du ministre-président que les informations étaient relayées entre la STIB et le Centre de Crise fédéral. Cette communication a été parfaite et a eu lieu dans un climat de très bonne entente.

Pour ce qui concerne la partie défaillante, cette dernière a déjà été pointée du doigt. Il s'agit évidemment de la communication. Comme tous les autres, nous avons souffert de la défaillance du système ASTRID. Comme tous les autres, nous avons souffert de la saturation des réseaux gsm. Nous sommes rabattus sur les lignes fixes, sur le réseau de radiocommunication propre au métro, mais qui était également saturé, sur WhatsApp, etc.

L'un dans l'autre, nous avons donc souffert du problème de communication; c'est vrai. C'est un point qu'il faut relever. Mais je ne fais ici que confirmer ce que vous savez déjà.

Laurette Onkelinx (PS): Je peux comprendre que le plan de sécurisation du métro ne soit pas étalé sur la place publique. Peut-être faudra-t-il trouver le moyen de pouvoir en prendre connaissance en dehors du cadre d'une séance publique.

Il y a quelque chose qui va revenir et, dès lors, il faut que vous soyez précis. Vous dites que vous étiez en contact continu avec le Centre de Crise par le biais d'un collaborateur du ministre-président bruxellois. En fait, il y a le volet "évacuation du métro en cas d'attentat terroriste". Je suppose que tout cela est prévu dans les plans, les schémas que vous nous avez montrés, tout à l'heure. Vous avez parlé d'événements accidentels ou intentionnels.

Je suppose que, dans le cadre des événements intentionnels, il y a toute la question de la sécurisation et de l'évacuation, mais aussi du plan de soins et de secours.

Donc, dans ce cadre-là, dans les contacts, vous a-t-on dit qu'il faut vraiment faire attention et peut-être déjà penser en termes de sécurité et de santé, et de soins, et prévoir que quelque chose pourrait arriver au métro?

Brieuc de Meeûs: Je l'ai dit: une évacuation de cette ampleur, on n'a jamais connu. Une évacuation de station, de deux stations, ce sont des choses qui se font relativement régulièrement et qui sont prévues dans le plan d'urgence que M. Buslot est venu vous présenter. On évacue une station parce qu'il y a un dégagement de fumée, un accident de personne - peu importe, ce sont des choses qui nous sont routinières. Une évacuation de cette ampleur, jamais. D'ailleurs, si vous regardez bien le retour d'expériences que je vous ai envoyé et la ligne du temps, nous avons appliqué ce jour-là une procédure que nous avons développée en 2014 pour le *black-out*. Vous vous rappelez qu'il y avait un risque de grandes coupures de courant dans le pays. Même si Bruxelles était normalement une région préservée, nous avons mis en place une grande procédure très forte pour évacuer, non pas tous des trains – comme le 22 mars – qui étaient à quai, mais qui seraient dispersés dans un réseau et dans des tunnels. C'est donc quelque chose de plus complexe encore que l'évacuation du 22 mars. C'est sur cette procédure qu'on s'est reposé. Et c'est pour cela que, finalement, non seulement la procédure est relativement récente - elle a deux ans -, mais on l'a très souvent répétée dans l'organisation. Et cela a permis une évacuation tout à fait convenable et acceptable; c'est sûr. Voilà pour ce qui est de l'évacuation.

Maintenant, pour la relation avec le Centre de Crise fédéral, je confirme bien que j'avais ... puisque nous n'avons pas de place là, il fallait que j'utilise quelqu'un qui s'y trouvait. Mais cela a toujours été comme cela, en novembre 2014 aussi. Ces relations avec le Centre de Crise fédéral passaient toujours par le cabinet du ministre-président.

Le **président:** Mais cette méthode de travail est-elle satisfaisante ou estimez-vous que, dans des circonstances pareilles, une place directe au Centre de Crise serait préférable?

Brieuc de Meeûs: Il y a une double réponse. La manière de fonctionner, je l'ai dit, a été satisfaisante, puisque les instructions ont fonctionné. Maintenant, on peut se poser la question. C'est la question de savoir si le Centre de Crise fédéral avec autant de monde ne se sature pas de trop de monde. Vous savez, nous aussi, on l'a connu dans notre centre de crise à nous: quand il y a trop de monde, cela devient perturbant. C'est une décision à prendre.

Comme nous l'avons vécu, cela a bien fonctionné. Maintenant, est-ce qu'il faut une place pour la STIB ou pas?

Laurette Onkelinx (PS): Il n'y a pas eu de réponses à deux de mes questions. Cela reviendra peut-être. Premièrement, c'était les recommandations éventuelles en matière d'aide et de secours puisque c'est ce chapitre-là que nous étudions.

Deuxièmement, dans les contacts que vous avez eus directement avec le Centre de Crise fédéral - je ne remets pas en question le fait que vous devriez ou non vous y trouver, ce n'est pas de cela que je parle -, vous a-t-on demandé de vous préparer éventuellement en matière de soins, de secours ou en matière de sécurité à un problème d'attentat dans le métro?

Brieuc de Meeûs: À la deuxième question, on ne nous a jamais demandé de nous préparer à quoi que ce soit de ce type. Nous avons pris l'initiative depuis 2014 comme je vous l'ai expliqué.

Laurette Onkelinx (PS): Je parle en fonction des attentats ...

Brieuc de Meeûs: La seule chose qu'on ait reçu, c'est à 08 h 19: "Tenez-vous prêts et on vous dit". C'est tout ce qu'on a fait. Je ne vais pas dire que nous étions sur le qui-vive mais nous étions prêts. Qui aurait pu à 08 h 19 imaginer qu'une demi-heure après, cela allait sauter? Non, cela c'est sûr.

En ce qui concerne les recommandations, finalement tout ce qui est secours, je vais l'expliquer très vite. Le passage se fait de la STIB vers les services de secours puisque, très vite, la police arrive sur place, les pompiers arrivent sur place. À ce moment-là, nous passons "le bébé" et nous devons alors gérer notre propre crise. Qu'est-ce qui a accaparé notre concentration toute la journée? C'est premièrement l'évacuation. Une fois qu'elle a été effectuée et que tout le monde était en sécurité, aussi bien les agents que les passagers, c'était de se dire comment on va repartir? C'est l'aspect fondamental de notre gestion de crise. Je ne parle pas des aspects relatifs à la communication interne et externe. C'est cela: gérer d'abord la crise au plus fort, tout de suite.

Pour avoir des recommandations en termes de secours et de soins, je ne peux pas vous le dire puisque c'est un volet qu'on passe directement aux services spécialisés.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de directeur-generaal, in de eerste plaats wens ik u te bedanken voor uw openheid, wat de tijdslijn betreft. Die is tot op de seconde uitgewerkt, met een nulpuntbepaling. De commissarissen waarderen dat. Er zijn al heel pertinente vragen gesteld door de voorzitter en mevrouw Onkelinx. Ik tracht die lijn nog wat verder te verfijnen.

Ten eerste, wie heeft, volgens de noodplannen, de bevoegdheid om de metro te sluiten? Wie heeft dat in concreto op 22 maart gedaan?

Ten tweede, de MIVB heeft als reactie op de bom in Maalbeek onmiddellijk beslist de metro te sluiten. Is die sluiting gebeurd op grond van het plan Black-out metro, waarbij wij tijdens ons plaatsbezoek aan het station Maalbeek toelichting hebben gekregen? Hoewel de beslissing tot sluiting blijkbaar door de MIVB zelf is genomen, is de beslissing van het crisiscentrum om de metro te sluiten toch bij u geraakt, via de federale spoorwegpolitie. In uw tijdslijn wordt dat ogenblik gesitueerd om 09.23 uur. U hebt daarna ook nog officiële instructies gekregen van de federale politie, volgens uw tijdslijn om 09.25 uur. Hebt u naar aanleiding van die communicaties extra maatregelen genomen die niet vervat waren in uw black-outplan? Hebt u nog andere zaken gedaan?

Ten laatste, u zei mooi, treffend en heel correct dat u een uniek contact hebt met het federale crisiscentrum en dat u wilt dat dat gegarandeerd blijft. Deze vraag werd al in verschillende toonaarden gesteld: zou het niet goed zijn dat de MIVB bij het nationale crisiscentrum vertegenwoordigd wordt? Ik verfijn de vraag nog een beetje. U wijst er heel terecht op dat men in de coördinatie van zo'n crisis met niet te veel mensen rond de tafel mag zitten, maar zou het niet goed zijn dat u in het kader van discipline 4, logistieke steun, gecontacteerd kunt worden, eventueel als een subdiscipline, in het federale crisiscentrum?

De **voorzitter**: Op de laatste vraag hebt u eigenlijk al geantwoord, behalve op een aantal aspecten waar de heer D'Haese specifiek op wijst. Wat het sluiten van de metro betreft, dat is natuurlijk een punt dat zijn effect en impact heeft gehad, of zeker kan hebben, op de afwikkeling van de nood- en interventieplannen, de evacuatie en het medisch vervoer. Ik nodig u uit om daarop in te gaan.

Brieuc de Meeûs: Oui, donc le plan d'urgence tel qu'on l'a présenté, il y a quelques semaines, se lance automatiquement. C'est-à-dire dès que notre dispatching appelle le 100, le plan d'urgence se lance. C'est-à-dire que chacun sait ce qu'il doit faire. C'est d'ailleurs décrit comme ça. Et en fait la machine se met en route. On appelle le 100 et on envoie des... ça c'est...

Maintenant, la décision d'arrêter le métro. Il faut bien comprendre que cette décision, que j'ai prise, est une décision de management. Ça veut dire quoi? Qu'il y a un péril important dans une partie de l'installation ou du réseau et que donc, pour préserver les personnes et les biens, je prends une décision de sauvegarder le plus possible. Ce n'est pas une décision... Même si les effets de la décision sont identiques, ce n'est pas une décision qui est basée sur, "une intelligence ou la connaissance de faits par des services spécialisés". Donc, ma décision est une décision de chef d'entreprise. Ce n'est pas une décision basée sur... Je dis cela parce que c'est très important.

Si un jour il faut arrêter un réseau sur la base d'une décision nourrie par une intelligence – quand je dis "intelligence" c'est "intelligency" – il importe évidemment de le savoir pour redémarrer un réseau. Tous les experts internationaux vous disent qu'on n'arrête pas un réseau de transport public – et ceux qui l'ont vécu aussi – s'il n'y a pas à l'origine la connaissance d'informations liées à de l'intelligence. Parce que, après, il

faut pouvoir redémarrer. Et sur quel critère et sur base de quoi va-t-on redémarrer? Ma décision est tout autre même si les conséquences sont identiques. Ma décision c'est pour sauvegarder ce qu'on a, des biens et des personnes. Je ne sais pas si vous saisissez la nuance, mais c'est vraiment totalement différent dans une démarche et dans une approche même si les conséquences sont les mêmes. Je prends une décision de chef d'entreprise. Et c'est bien nous qui l'avons fait.

Alors, on a appliqué le plan Blackout, exactement comme nous l'avions prévu. Et nous n'avons pas appliqué tellement plus. Il s'agissait d'évacuer des gens. Je vous ai dit, l'évacuation était fortement facilitée, parce que tous les trains étaient à quai, à l'exception du train dans le tunnel. Et voilà! Bon, le plan Blackout prévoit encore d'autres choses qu'on n'a pas utilisées. Ainsi, si des gens sont bloqués en tunnel ou en station, il faut prévoir des vivres. Il y a toutes sortes de choses complémentaires qui existent mais qu'on n'a pas appliquées. Ici on a fait une évacuation parfaite. C'est pour ça que ça n'a duré que 48 minutes, par ailleurs. Voilà!

Alors la question sur la place de la STIB au centre de crise est une question importante, à laquelle j'ai répondu. Ce qui est important, et ce n'est pas le cas aujourd'hui, c'est que la STIB soit informée de manière claire et directe sur l'état de la situation de sécurité dans le pays. Et ça, ça n'est pas le cas aujourd'hui! Donc, ce sont des informations que nous devons obtenir via via.

Christoph D'Haese (N-VA): Ik heb nog een heel korte vraag op het eerste, inderdaad vrij decisieve en belangrijke, aspect. Ik zeg dat niet culpabiliserend, wat ik nu vraag. Ik begrijp de toonaard van uw antwoord goed wanneer u zegt: ik heb een autonome, commerciële beslissing als manager genomen. Of begrijp ik het toch niet goed? Want dan moet u mij eens uitleggen: is het plan toegepast of niet? Hebt u dat heel autonoom gedaan, wat kan? Moeten we zo de beslissing interpreteren? Ik wil wel eens weten wie in dit land de bevoegdheid heeft om op een gegeven ogenblik de metro stil te leggen en hoe dat in de praktijk gebeurt.

Brieuc de Meeûs: Quand nous devons arrêter une partie du réseau, cela se fait toujours sur ordre de la police ou des pompiers, parce qu'il y a une raison pour le faire. Et c'est comme cela, et uniquement comme cela, que cela se passe. Ce jour-là, nous n'avons pas reçu cette instruction. Et donc, après une calamité de cette ampleur, il faut bien prendre des mesures conservatoires. C'est ce que je fais en prenant cette décision-là. Ce n'est pas une décision commerciale du tout, mais c'est une mesure conservatoire par un responsable d'entreprise.

Christoph D'Haese (N-VA): U hebt eigenlijk een conservatoire maatregel genomen in afwachting van andere communicaties van de politiedienst?

Brieuc de Meeûs: Absoluut. En die communicatie is gekomen om 9.23 uur.

Philippe Pivin (MR): Monsieur le président, j'ai deux questions. L'une sur l'après, l'autre sur l'avant. Je parle de l'explosion.

Sur l'après: je ne saisis pas très bien la nuance qui est faite entre le plan d'urgence et le plan black-out. Quels sont les éléments de distinction entre les deux? En définitive, si je me réfère à un document très précis qui relate la chronologie des faits rapportés par divers responsables STIB, il apparaît dans ce document qu'à 9 h 12, M. de Saint-Moulin actionne le plan black-out qui entraîne la fermeture. Il vous en avertit et vous validez, vous confirmez, parce que c'est votre responsabilité de le faire. Et c'est parce que vous le faites que tout s'enclenche et c'est aussi parce que vous le faites que l'évacuation, je pense, se déroule dans les meilleures conditions.

Petite parenthèse: vous n'avez pas toujours été un excellent responsable de la STIB, vous avez auparavant exercé des fonctions dirigeantes dans une société de services aéroportuaires. Donc je pense que vous avez forcément une sensibilité plus grande sur ce qui s'est passé après avoir été averti de ce qui s'était passé à Zaventem.

Je voudrais revenir quelques minutes avant, toujours dans cette chronologie. On peut comparer deux documents. L'un nous a été remis par M. Decuyper qui cite, dans ce document chronologique, la personne la plus importante de tout le déroulement, qui est le commissaire Van Overtveldt. C'est ce commissaire qui

téléphone aux chemins de fer pour dire d'arrêter l'envoi des chemins de fer vers Zaventem et c'est ce commissaire qui, à 8 h 19, téléphone à la STIB pour dire d'arrêter aussi d'envoyer des métros vers le réseau. Donc, à 8 h 19, il y a cette démarche. Dans le rapport il est indiqué: "*Hij vraagt een verhoogde waakzaamheid*". Ce commissaire demande une vigilance accrue. C'est lui qui finalement sensibilise la STIB.

Vous en êtes averti par mail, apparemment. Vous répondez par mail. Et ma question est ici de savoir, lorsque vous répondez par mail, il est, d'après la chronologie, 8 h 32. Vous répondez par mail et vous convoquez une réunion à 9 h 30. Pourquoi 9 h 30? C'est la question. Et entre 8 h 32, moment où vous répondez par mail, et le moment où vous arrivez sur place, où toutes les initiatives se prennent, que faites-vous? Quels contacts avez-vous? J'imagine que vous téléphonez à des gens. J'imagine que vous êtes appelé par d'autres. Mais il y a un trou dans cette chronologie et je voudrais que vous nous précisiez les initiatives que vous avez prises en tant que CEO durant ce laps de temps, avant que n'ait lieu la réunion de 9 h 30.

Brieuc de Meeûs: Soyons très précis. À 8 h 19, le dispatching reçoit un appel radio de la police. Ce n'est pas du tout par mail. Moi, je ne reçois rien. C'est un appel radio de la police RAMCO qui dit "restez vigilants". C'est d'ailleurs dans la présentation et dans la ligne de temps. Il n'y a donc pas de mail qui circule.

Philippe Pivin (MR): À 8 h 32, si.

Brieuc de Meeûs: Non, cela c'est un mail interne qui vient de chez moi et non pas d'un commissaire divisionnaire!

Philippe Pivin (MR): Non. Je ne fais pas le mélange des deux. Effectivement, à 8 h 19, il y a l'appel téléphonique au dispatching où on demande une vigilance accrue mais dans votre chronologie, il est indiqué: "8 h 26: mail de Bioul à de Meeûs. Serge m'informe avoir été prévenu d'un attentat à Zaventem. Risque de passage au niveau 4." Cela vous sensibilise évidemment puisque vous entendez niveau 4. Vous répondez par mail: "8 h 32: réponse par mail de de Meeûs à Bioul. Réunion à 9 h 30 Atrium." C'est d'une proactivité tout à fait extraordinaire. Mais ce que je voulais savoir, c'est, en dehors de ce mail, que faites-vous?

Brieuc de Meeûs: D'abord, j'arrive au bureau. Je suis dans le métro à ce moment-là. C'est pour cela qu'il y a quelques minutes de différence à cause du temps de transmission. J'arrive au bureau. Je téléphone à l'un, à l'autre mais rien de particulier puisque dans ma tête, à ce moment-là, je vais avoir une réunion à 9 h 30 sur le passage au niveau 4. Cela n'a pas encore sauté à Maelbeek à ce moment-là.

Ici, je rectifie ce que j'ai dit à Mme Onkelinx. Je suis averti d'une possibilité de passage au niveau 4 à 8 h 25 mais ce passage a eu lieu plus tard. Vous avez raison sur ce point. Je me prépare donc à une réunion pour me dire: "Tiens, on va passer au niveau 4, que va-t-on faire?" Il faut savoir qu'on a vécu le passage au niveau 4 en novembre et qu'il y a eu le fameux lockdown du métro pendant quatre jours. Je me suis demandé si nous allions devoir appliquer une mesure comparable à cause de ce passage au niveau 4, en attendant une instruction qui me viendrait de la police sur la fermeture ou non du métro.

Je n'ai même pas eu le temps de me préparer à cette réunion de 9 h 30 qu'à 9 h 11 ou 9 h 12, M. de Saint-Moulin me téléphone pour me dire qu'il y a une explosion à Maelbeek. À ce moment-là, les choses se sont enchaînées. Donc, entre le moment où j'arrive au bureau, peut-être 8 h 50, et 9 h 12, vous avez à peine le temps de lancer les instructions que vous devez déjà réagir dans la crise. Je n'aurais pas pu faire autre chose. Pourquoi?

Philippe Pivin (MR): Je ne sais pas. Pourquoi une réponse par mail?

Brieuc de Meeûs: Comment voulez-vous que je communique?

Philippe Pivin (MR): Par téléphone.

Brieuc de Meeûs: Dans le métro, cela ne fonctionne pas bien. Donc j'ai tout de suite envoyé le mail à M. Bioul mais cela ne change rien. Que dit le mail? "Réunion à 9 h 30." Je peux le dire par téléphone, je peux le dire par mail, cela ne change rien!

Philippe Pivin (MR): Et vous n'envisagez rien d'autre, à la lumière de ce que vous savez par rapport à Zaventem? Vous ne contactez pas votre autorité de tutelle, par exemple? Vous ne contactez personne par rapport à cela? Je vois ce que vous faites, je ne vois pas ce que vous ne faites pas.

Brieuc de Meeûs: Je comprends très bien le fond de la question, et c'est une question relativement fondamentale, mais comment vais-je répondre? Il y a un attentat à Zaventem. Cela veut-il dire automatiquement qu'il va y avoir un attentat dans le métro? Non. Absolument pas. Donc, qui pourrait imaginer ce scénario? On peut tout imaginer; on aurait pu imaginer un attentat ailleurs, on aurait pu imaginer "pas d'attentat". C'est la question fondamentale. Si je comprends votre question, vous vous dites: "Tiens, pourquoi ne prévoyez-vous pas que cela va sauter dix minutes après?"

Philippe Pivin (MR): Ce que je veux dire tout simplement, c'est que si je reçois un mail qui m'informe d'un événement aussi grave, attentat à Zaventem, je vous avoue que je ne suis pas convaincu que je vais réagir par mail uniquement. Je vais prendre d'autres contacts téléphoniques, m'enquérir, essayer d'en savoir plus. C'est cela que je veux dire. Je suis surpris que dans la ligne de temps, et dans la chronologie du document STIB, il n'y ait que cette réaction-là, à la lumière de tout ce que vous déployez comme efforts. Parce que, ne me comprenez pas mal, monsieur de Meeûs, je pense que vous avez fort bien agi dans l'ensemble. Mais à la lumière de tout ce que je vois du minutage des activités, de tous les actes qui sont posés, je suis surpris que, par rapport à cette information, il n'y ait que la réaction mail. C'est cela que je veux dire.

Brieuc de Meeûs: Oui. Que voulez-vous que je réponde? C'est comme ça. Le temps d'arriver et puis... Hop-là! La machine s'est emballée très très vite finalement; 9 h 12, c'est deux fois rien. Et j'ai été aussi personnellement, comme tout le monde, extrêmement surpris. Mais alors là, il y a un réflexe. On est passé à l'autre phase. Je ne peux rien dire de plus.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ik wil nog even doorgaan op dit punt.

Mijnheer de Meeûs, hoe dan ook denk ik dat de beslissing die u hebt genomen om de metro te ontruimen en hoe het daarna in uiterst penibele omstandigheden is georganiseerd, zeer goed is geweest. Dat is althans mijn subjectieve en persoonlijke overtuiging.

Ik kom even terug op de chronologie. Even daarvoor was er de aanslag van Zaventem. Volgens uw documenten lichtte de federale politie uw mensen in om 08.19 uur, met de vraag voorzichtig te zijn en een paar minuten later met de mogelijkheid dat het niveau 4 zou worden. Dan gaat er een cascade van mails van *operation manager field support* naar *senior vice president operation* om uiteindelijk om 08.25 uur bij u terecht te komen, zoals daarnet werd gezegd. Al om 08.33 uur vaardigt OCAD niveau 4 uit.

Mijn vragen aan u zijn de volgende. Vanaf 08.19 uur vraagt men u om voorzichtig te zijn, vanaf 08.25 uur zegt men dat het risico van niveau 4 bestaat, om 08.33 uur is er niveau 4. Wat is het verschil voor de metro tussen niveau 3 en 4 wat de veiligheid van reizigers en personeel betreft? Wat werd gedaan of voorbereid op dat ogenblik? Als men u vraagt om voorzichtig te zijn en zegt dat het risico van niveau 4 bestaat, neem ik immers aan dat er al iets in gang wordt gezet, al was het maar voorbereidend. Is dat gebeurd of niet? Wat is er specifiek gebeurd? Ik krijg daarop graag een antwoord.

Mijnheer de voorzitter, ik heb zo meteen nog een specifieke vraag over de hulpverlening.

Brieuc de Meeûs: Nous n'avons vécu qu'une seule fois le passage du niveau 3 au niveau 4. C'était en novembre 2015. À l'époque, il avait notamment été décidé de fermer le métro pour le rouvrir quelques jours plus tard. Donc, – en tout cas, chez nous – aucune mesure n'est prévue en cas de menace de niveau 4. D'ailleurs, ce n'est pas nous qui définissons les niveaux de menace. De plus, les mesures à prendre pour élever le niveau de sécurisation d'un métro ne relèvent pas de notre compétence, mais de celle des forces de l'ordre qui vont, par exemple, décider de mobiliser l'armée, de renforcer les forces de police, de fermer des entrées de stations, etc. Il n'appartient pas à la STIB de prendre ce genre de décision.

Si je constate que l'on va passer à un niveau 4, je me demande à quoi nous devons nous préparer en termes d'organisation interne pour "accueillir" les éventuels renforts en vue d'assurer la sécurisation. Mais décider de sécuriser plus encore n'est pas de notre compétence. Parmi mon personnel, des gens sont chargés de la sécurité, mais ils n'ont pas la marge de manœuvre des forces de police. Ils sont présents dans les stations.

Ils interviennent en cas de petits conflits. Mais la sécurisation du réseau ne relève nullement de la compétence de la STIB. C'est la police qui s'en occupe, même si, plus tard, l'armée est venue en renfort.

Servais Verherstraeten (CD&V): Het mag dan niet uw specifieke bevoegdheid zijn, maar ik neem aan dat u hierover toch afspraken hebt met mensen die daarvoor wel bevoegd zijn, minstens uw veiligheidsmensen. Er moet op de metro in Brussel toch een verschil tussen niveau 3 en niveau 4 zijn op het vlak van concrete veiligheidsmaatregelen? Uw mensen moeten daar toch van op de hoogte zijn?

Brieuc de Meeûs: C'est pour cela que, à 9 heures 30, – parce que c'était une heure comme une autre – je convoque une réunion, dans le but de nous organiser en fonction des instructions que je m'attends à recevoir pour la sécurisation". Je le répète; assurer la sécurisation du métro ne relève pas de notre compétence.

Laurette Onkelinx (PS): Vous avez dit que le passage du niveau 3 au niveau 4 en novembre avait amené la fermeture du métro.

Brieuc de Meeûs: Du réseau métro!

Laurette Onkelinx (PS): Du réseau métro! Comment cela s'était-il passé? Il y avait eu un Conseil national de Sécurité, le rapport de l'OCAM, à la suite duquel on passe au niveau 4. Après cela, comment cela s'est-il passé? On vous téléphone en disant: "niveau 4"? Et le Conseil national de Sécurité décide de fermer le métro? Cela s'est-il passé comme cela?

Brieuc de Meeûs: Exactement! On m'a téléphoné à 4 heures, en me disant: "On passe au niveau 4". C'est une première partie de l'histoire. Et, on ferme le métro. Mais ce n'est pas automatique du tout. On m'a donné une information: "niveau 4" et une instruction à part: celle de fermer le métro.

De **voorzitter**: De opmerking werd al verschillende keren gemaakt. Ik kom niet tussenbeide in het getuigenverhoor op dit punt, maar het is op dit punt belangrijk te zeggen dat een stijging van het dreigingsniveau moet leiden tot een pakket operationele maatregelen, waarvan de sluiting van de metro er één kan zijn. Het is aan het crisiscentrum op dat ogenblik om die maatregelen te bepalen, dat dit een automatisme zou zijn in de schoot van de STIB, als het zelfs geen automatismen zijn in de schoot van het crisiscentrum. Niveau 4 heeft ooit geleid tot het verbieden van vuurwerk en tot het sluiten van de metro in november, en kan nu perfect geleid hebben tot andere maatregelen, maar dat wordt altijd bekeken in functie van wat precies niet het niveau is van de dreiging, maar wel de omvang van de dreiging. Hoe kunnen we dat inschakelen in een pakket operationele maatregelen die daaruit zullen voortspuiten? Dat is iets dat we toch zeer goed zullen moeten bekijken, dat geef ik ook mee aan de experts, in de toekomst van onze werking. Dat punt gaat ongetwijfeld terugkomen. Maar u had nog een tweede vraag over de hulpverlening.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ik ben het met dat laatste volledig eens, voorzitter.

Dan met betrekking tot de hulpverlening. Ik lees in uw rapport, mijnheer de Meeûs, zaken in verband met de evacuatie. Ik denk dat er vrij snel is geëvacueerd geworden, de verdienste van alle mensen die dat mee hebben gerealiseerd. U stelt bijvoorbeeld: "Pas enkele dagen voor de aanslag hebben we een herhaling gehad van een evacuatieprocedure die past in het kader van de zesmaandelijks recyclages, voorzien in het opleidingsplan van alle medewerkers, bevoegd voor de besturing van de metro."

Zijn dat ook fysieke oefeningen of zijn dat theoretische oefeningen die gebeurd zijn? Tijdens ons bezoek hebben uw mensen in Maalbeek gezegd hoe gedisciplineerd de slachtoffers waren die nog in staat waren om zichzelf te evacueren. Zijn er voor de evacuatie ook planningen, instructies, aanplakborden of weet ik wat, waarmee ook reizigers kunnen voortgeholpen worden opdat evacuaties, die in de toekomst hopelijk niet meer nodig zijn, vlot en snel kunnen verlopen en zij daaraan kunnen meewerken?

Brieuc de Meeûs: Ce sont des formations qu'on répète régulièrement pour les conducteurs de métro. C'est très pratique, on doit leur répéter ce qu'il faut faire. Que faut-il faire par exemple? D'abord couper le courant. Ils mettent des pinces pour couper le courant autour de la rame jusqu'à la station suivante. C'est la première chose qu'ils font. Ensuite, une évacuation, c'est compliqué. Certains trains sont compartimentés. Il faut évacuer les gens, avec des portes qui ne fonctionnent pas, avec des petites échelles, un par un, dans un environnement qu'ils ne connaissent pas. Donc, on coupe le courant, on avertit les gens qu'on va évacuer.

On les rassure, parce qu'il y a beaucoup de stress. Vous avez vu les images à la télévision. Il y a beaucoup de stress, de la panique qui s'installe. Il faut donc beaucoup de courage de la part du conducteur. Ils font descendre les gens sur les voies et ils sont accompagnés jusqu'à la station suivante à pied. Ce sont des choses qui arrivent de temps en temps. Comme c'est une opération dangereuse, parce qu'un tunnel de métro est un environnement assez compliqué, on doit marcher sur des traverses, on ne voit pas bien, même s'il y a un éclairage de secours tout le long du trajet. Il faut systématiquement faire des *refresh* pratiques. Ce n'est pas théorique, c'est aussi très pratique.

Bien sûr, sans doute que les passagers ont été très disciplinés à Maelbeek pour sortir. On ne leur donne pas, comme dans les avions par exemple, des instructions pour dire que faire en cas d'évacuation parce que ces instructions leurs sont données au moment même par le conducteur et par les gens. On a eu deux événements favorables le 22 mars dans l'évacuation du train qui venait d'Arts-Loi. Tout d'abord, c'est un boa, c'est un train en une seule pièce et on a pu évacuer d'un côté, le côté le plus proche de la station Arts-Loi. Ensuite, il y avait des collaborateurs de la STIB à bord qui ont pu aider à l'évacuation et qui ont aidé tout de suite, ce qui a facilité les choses.

Ce sont des exercices extrêmement pratiques. Il faut que ce soit du drill. Si cela a bien réussi cette fois-ci, c'est parce que c'est un drill. Il faut driller, driller, driller. À la limite, on ne se pose pas de question. Et c'est ce qu'il s'est passé. La dame ne s'est pas posé de question, elle a appliqué la procédure qu'elle connaissait par cœur.

Servais Verherstraeten (CD&V): Wanneer we in een vliegtuig stappen, krijgen wij voor de aanvang van elke vlucht instructies mee. Ik zeg hiermee niet dat dit ook in de metro moet gebeuren.

De **voorzitter**: Volgt u dan altijd even aandachtig?

Servais Verherstraeten (CD&V): Na 22 maart doe ik dat wellicht weer eventjes wel.

Brieuc de Meeûs: Men moet ook geen paniek creëren bij de reizigers.

Ten tweede, de afstand in tijd tussen twee stations is een minuut. Er is dus zelfs geen tijd om dat te doen. Er worden een miljoen personen per dag vervoerd. Dat is niet hetzelfde volume als bij vliegtuigen. De risico's zijn ook beperkt.

C'est la première fois qu'on a vraiment, en 40 ans, un accident de cette ampleur-là.

Servais Verherstraeten (CD&V): Hebt u in overweging genomen of lijkt het u zinvol, het kan misschien een ridicule vraag zijn, om in de metro of in sommige metrostations pictogrammen te plaatsen in verband met de evacuatie van reizigers, want ik ben het met u eens dat wij ze niet meer bang moeten maken dan nodig?

Brieuc de Meeûs: Une des conclusions auxquelles on était arrivé avec notre groupe de travail avec les experts de Londres, par exemple, c'était ce genre de choses, donc des "pictogrammes de fuite" dans les stations. On avait d'ailleurs - et on a dû l'arrêter à cause des attentats - pris un numéro d'appel spécifique d'urgence qui était un numéro 1717 pour le dire exactement que les gens pouvaient appeler en cas de problème grave dans les stations de métro.

Alors, pourquoi a-t-on dû le changer? Simplement parce que le numéro national d'urgence est le 1771 et que cela aurait pu créer la confusion. 1717, 1771. On va changer ce numéro. Mais, ce sont des initiatives qu'on avait prises: établir des postes de secours, faire des appels beaucoup plus visibles en stations pour guider les gens vers l'évacuation, initiatives que nous devons prendre au mois d'avril. En raison des attentats, ces initiatives ont dû être retardées.

De **voorzitter**: Met toestemming van de heer Van Hecke geef ik u het woord om daarop te reageren.

Meryame Kitir (sp.a): De heer Verherstraeten haalt iets aan. Ik ben het ermee eens dat men niet bij iedere reiziger die binnenstapt hetzelfde kan doen als wat men in een vliegtuig kan doen, maar als ik mij niet vergis – ik weet niet meer of het tijdens het plaatsbezoek was of bij een getuigenis van iemand – stond er ergens dat er geen evacuatiealarm over heel het netwerk bestaat en dat er maar bepaalde stukken zijn waar een

evacuatiealarm afgaat.

Ik vroeg mij af of het niet nuttig is om dat in heel het netwerk te kunnen doen en dat bijvoorbeeld ook één keer per maand te laten afgaan, bij wijze van spreken, zodat mensen alert zijn. Waarom is dat niet over heel het netwerk? Als men tot een evacuatie overgaat, is het normaal wel logisch dat er een alarmbel afgaat.

Brieuc de Meeûs: Une évacuation doit se faire, surtout dans ces cas-là. Dans chaque train, il y a environ 800 personnes en heures de pointe. La capacité d'un train est de 800 personnes. Il faut le faire dans le plus grand calme possible. En effet, c'est beaucoup de monde, 800 personnes que l'on déverse sur un seul quai. Dès lors, nous veillons constamment à ne pas créer de tensions inutiles, ne pas créer de panique ou de peur inutile. Si on rajoute en plus une alarme ... Les gens savent bien qu'ils doivent évacuer, car on leur dit par *public address* qu'on va procéder à l'évacuation du train pour telle ou telle raison ou sans raison. On évacue simplement et il faut essayer de garder le calme et une certaine sérénité. C'est pour cela qu'il n'y a pas d'alarme sonore ni visuelle. On dit aux gens qu'on va évacuer, soit tout le monde ensemble, soit par wagon. C'est très important que cela se fasse dans le calme. D'ailleurs, la preuve, c'est qu'on a évacué, ce jour-là, environ 36 à 40 000 personnes et il n'y a pas eu une griffe, pas une égratignure, pas un seul blessé.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Op mijn beurt dank ik u voor de gedetailleerde tijdlijn. Die is heel nuttig voor onze werkzaamheden. Wat mij vooral opvalt is 8.19 uur in uw chronologie waar dan RAMCO federale politie contact opneemt. Zij zeggen dus letterlijk: "Er gelden momenteel nog geen maatregelen voor u maar we vragen wel dat u aandachtig en voorzichtig bent".

De eerste vraag is dan, als dat binnenkomt op de security, wat doen die mensen daar dan mee? Aandachtig en voorzichtig zijn, worden dan specifieke instructies gegeven aan mensen op het terrein of nemen ze daar gewoon akte van? Wat wordt er met die boodschap gedaan?

Maar twee, wat mij opvalt 8.19 uur maar ook 9.23 uur, twee keer komt er een bericht om 9.23 uur om te zeggen "nu moet alles gesloten worden" en 8.19 uur "er gelden momenteel nog geen maatregelen voor u". Het is dus iemand die blijkbaar gemachtigd is om een beslissing mee te delen want als hij om 8.19 uur zegt "er gelden nog geen maatregelen voor u" wil dat zeggen dat dit een persoon is die normaal gezien maatregelen kan mededelen of niet?

Mijn conclusie is dan: het is blijkbaar de federale politie die genomen maatregelen – crisiscentrum of wat dan ook – moet mededelen aan jullie. Kunt u dat bevestigen? Is dat de normale gang van zaken? We zien dat om 8.19 uur en om 9.23 uur. Daaraan gekoppeld, u sprak over de blackout in november, dat u om 4 uur 's morgens telefoon kreeg met de mededeling "alles gaat dicht". Wie heeft u toen gebeld? Was dat iemand van het crisiscentrum of ook RAMCO federale politie? Want voor ons is het wel duidelijk om te weten wie nu eigenlijk degene is die u dat moet mededelen.

Brieuc de Meeûs: De manière très formelle, c'est toujours le SPC qui appelle et qui donne des instructions à ce dispatching-là. L'appel est arrivé au bon endroit à 8 heures 19, comme à 9 heures 23. Police des chemins de fer! Bref, l'information est donnée suivant la règle, au bon endroit. Et effectivement, le SPC dit: "Pour l'instant, il n'y a rien". Donc, nous on se met... Ce qu'il nous dit ne reste pas lettre morte puisque, par après, entre 8 heures 19 et 8 heures 25, on réorganise un petit peu notre personnel sur le réseau. C'est tout! Et on attend, on est en *stand by* au cas où il faudrait faire quelque chose d'autre. Voilà, mais c'est très clair!

Au mois de novembre, j'ai, de nouveau, reçu un appel du correspondant du ministre-président, qui se trouvait au Centre de crise fédéral, dans lequel se trouve aussi la police. Quand vous avez un coup de fil à 4 heures du matin de cette personne, qui se trouve dans le Centre de crise fédéral avec ... Il y a eu confirmation de la police par après d'ailleurs. Toutes les décisions du mois de novembre relatives au *lockdown* ont toujours été prises et confirmées par la police fédérale, SPC, je veux dire, Police des chemins de fer. Toujours!

D'ailleurs, on a veillé, après le 22 mars aussi, à ce que systématiquement, toute instruction qui nous était adressée, par exemple en ce qui concerne les réouvertures des réseaux – parce que, peu après, on a commencé à rouvrir le réseau – soit confirmée par la police fédérale. Donc, c'est très clair.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Voor mij is het niet zo duidelijk, maar dat zal dan voor onze volgende werkzaamheden zijn, mijnheer de voorzitter. Ik hoor dus goed dat er gezegd wordt: in november om

04.00 uur 's morgens is het de vertegenwoordiger van de minister-president die mij meedeelt dat het dicht gaat.

Brieuc de Meeûs: Nee, hij was aanwezig in het federaal crisiscentrum.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Maar wie heeft u gebeld?

Brieuc de Meeûs: Dat is die persoon, de medewerker van de minister-president.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Dus die persoon heeft u meegedeeld dat u de metro moest sluiten.

Brieuc de Meeûs: Ja.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): En op de dag zelf is het de politie? De vraag blijft, maar dat zullen wij met onze experts moeten bekijken, wat zijn de procedures die afgesproken zijn wanneer zo'n beslissing wordt genomen? Wie moet dit communiceren naar u? Is het iemand van het kabinet van de minister-president? Is het de federale politie?

De **voorzitter**: U zegt: het is de politie die dat moet doen. Dan is het dubbelsporig, maar beter een keer te veel dan een te keer te weinig zou men kunnen zeggen. Als de beslissing in het crisiscentrum wordt genomen en de getuige zegt heel duidelijk dat daar een vertegenwoordiger zit van de minister-president die hem ook kan informeren en die hem in november heeft geïnformeerd, dan zijn er twee lijnen. Dan kan hij het vernemen van de vertegenwoordiger in het crisiscentrum en kan hij het vernemen van de politie. Het belangrijkste lijkt mij te zijn dat het gebeurt en dat het gebeurt op een zo efficiënt mogelijke manier. Dat is inderdaad wel iets dat wij zullen moeten meenemen in onze volgende werkzaamheden.

Ik denk dat het antwoord op de vraag nu duidelijk is, of niet?

Brieuc de Meeûs: Je pourrais d'ailleurs vérifier, pour novembre tout au moins, que cette confirmation ne soit pas venue par la police aussi, au bon endroit. Je n'ai pas la réponse maintenant.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): De vraag gaat om het volgende. Iedereen zegt dat de beslissing op die dag zelf om 08.50 uur is genomen in het crisiscentrum. De vraag luidt wie die beslissing had moeten meedelen. Komt dat de vertegenwoordiger toe die daar zat, of de politie? Misschien verloopt het via een dubbel spoor en ook dat kan goed werken, bijvoorbeeld als een vertegenwoordiger de beslissing al meedeelt, waarna de officiële bevestiging volgt via de politie.

Le **président**: M. Ducarme veut s'associer à cette question puisque c'est un point assez névralgique qui me paraît important.

Brieuc de Meeûs: Le seul canal, c'est la police vers le dispatching *field support security*. Cela a toujours été comme cela. C'est ce qui figure d'ailleurs dans les procédures!

Denis Ducarme (MR): Monsieur le président, je remercie M. de Meeûs pour l'ensemble des précisions qu'il a pu nous apporter. Je pense notamment à ce qu'il a dit concernant le lien avec l'officier de liaison bruxellois, nous indiquant que la communication s'opérait ...

Le **président**: Monsieur Ducarme, pourriez-vous parler plus fort car je ne vous entends pas?

Denis Ducarme (MR): Je ne voudrais pas que Mme Onkelinx se fâche.

Le **président**: Monsieur Ducarme, je sais que vous pouvez parler plus fort!

Denis Ducarme (MR): Je vais donc élever un peu la voix. Je constate que cela évitera tout problème aujourd'hui.

Je voulais vous remercier pour nous avoir précisé que, pour ce qui concerne la sécurité, les liens étaient établis par le biais de contacts avec l'officier de liaison bruxellois. Vous avez rappelé qu'en novembre, c'est

bien ce dernier qui vous a communiqué l'information relative à la demande de fermeture. Si cela n'est pas le cas, je vous demande de me le confirmer encore.

Cela dit, il y a un élément absent dans la ligne du temps. Pouvez-vous me dire quand vous entrez, pour la première fois, en contact avec l'officier de liaison bruxellois dans la matinée du 22 mars. Si vous pouviez répondre à cette question, cela nous sera, sans doute, utile.

Brieuc de Meeûs: Je tiens, tout d'abord, à répéter, une fois de plus, que le seul chemin, en termes de communication d'instructions, c'est la police. Il est ici question d'un chemin qui passe par l'officier de liaison qui est toujours confirmé par cette dernière. Ce fut également le cas en novembre. J'ai peut-être été réveillé à 4 heures du matin, mais l'instruction est arrivée – je vous ai dit que je procéderaï à une vérification en la matière – en novembre ou peut-être un peu plus tard. C'était pour la rapidité d'exécution.

À vrai dire, le 22 mars, je suis entré en contact avec cette personne à 9 heures 13 pour lui dire qu'une explosion avait eu lieu à Maelbeek. Je pense que cette personne se dirigeait vers le Centre de crise fédéral, à la suite des attentats de Zaventem et pas de Maelbeek.

Denis Ducarme (MR): Monsieur le président, je pense qu'on va devoir être extrêmement précis par rapport à la question de la ligne du temps. Vous nous indiquez que l'officier de liaison bruxellois, à 9 heures 13, se dirigeait vers le Centre de crise et la cellule stratégique.

Brieuc de Meeûs: Il faudra lui demander, mais je pense que c'était ça!

Denis Ducarme (MR): Monsieur Clément nous a indiqué qu'il était là bien plus tôt. Donc, ce point sera à éclaircir. Mais vous nous indiquez que vous n'avez pas de contact avec l'officier de liaison bruxellois avant 9 heures 13, c'est ça que vous nous...?

Brieuc de Meeûs: Non, je l'ai appelé vers 9 heures 13! Je n'ai pas dit cela! Je n'ai pas dit que j'allais...

Denis Ducarme (MR): Je vous demande quand a eu lieu le premier contact avec lui dans la matinée!

Brieuc de Meeûs: Alors, dans la matinée, en tout cas 9 heures 13, et alors, si vous permettez ici... J'en ai un ici, à 9 heures 13 et 54 secondes, et puis... ça c'est la seule chose que...

Christoph D'Haese (N-VA): Waarom staat dat niet in de tijdslijn dat belangrijk tijdstip?

Brieuc de Meeûs: Non parce que, ça c'est ... En tout, on ne sait pas... On a fait ... Écoutez, si on doit mettre toutes les conversations téléphoniques de l'ensemble du personnel de la STIB vous auriez une tijdslijn de 500 pages.

Denis Ducarme (MR): Donc vous ne savez pas me répondre par rapport à cela?

Brieuc de Meeûs: À 9 heures 13 et 54 secondes, c'est ce que je vois ici!

Denis Ducarme (MR): Mais pas avant? Vous n'avez pas de contacts avec lui auparavant?

Brieuc de Meeûs: Je vérifie. Moi, je l'ai appelé à 8 heures 23 et 49 secondes. Je dois vérifier le numéro. Je pense que c'est ça. À vérifier!

Denis Ducarme (MR): OK! Ainsi, nous savons, pour la ligne du temps, que vous avez un contact avec lui à 8 heures 23 et 49 secondes.

Brieuc de Meeûs: À vérifier!

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de directeur-generaal, op mijn beurt wil ik u bedanken voor uw uiteenzetting.

Ik heb nog twee vragen.

Ten eerste, uit vorige vergaderingen hebben wij geleerd dat u over drie verschillende interne noodplannen beschikt, maar dat er geen noodplan specifiek voor terrorisme is.

Ik heb in uw uiteenzetting van uw tijdslijn ook gezien dat u in augustus 2014 een analyse maakt en het risico van een terroristische aanslag evalueert. Blijkbaar doet u ook iets met die evaluatie. Er is ook briefwisseling met de minister van Binnenlandse Zaken. Er zijn tevens informele en formele contacten geweest.

Is overwogen om specifiek een noodplan in geval van een terroristische aanslag op te stellen?

Zou in dat noodplan bijvoorbeeld kunnen worden meegenomen wat te doen met een melding dat het dreigingsniveau is gestegen?

In een dergelijk noodplan zou bijvoorbeeld kunnen worden opgenomen of de metro al dan niet moet worden gesloten wanneer het dreigingsniveau naar vier stijgt en er dus concrete informatie is over een dreigende aanslag, en andere procedures over hoe te handelen bij gelijkaardige risico's.

Is effectief een specifiek noodplan in geval van een terroristische aanslag overwogen?

Gelet op de kennelijke aanzet daartoe in augustus 2014, hoe komt het dat dergelijk plan uiteindelijk niet is opgesteld en aangenomen?

Ten tweede, u zegt heel terecht dat de bestuurster van het tegemoetkomende metrostel heel alert heeft gereageerd. Zij had heel recent nog geoefend, wat zijn nut heeft bewezen.

Ik ben er, net als iedereen, van overtuigd dat het oefenen in de praktijk helpt om in crisissituaties de kalmte te bewaren en daarmee om te gaan.

Ik neem aan dat, wanneer die oefeningen plaatsvinden, bepaalde minpunten, risico's en verbeterpunten worden vastgesteld. Worden zij nadien geëvalueerd? Wordt daaraan gevolg gegeven?

Is een en ander concreet? Kunt u dat nog even toelichten?

Brieuc de Meeûs: Au sujet de votre première question, c'est aussi important de le dire, c'est qu'un plan d'urgence, un *noodplan*, est un plan réactif. Il réagit à quelque chose, quelle qu'en soit l'origine. C'est un peu ce que M. Buslot vous a dit. Ce peut être un incendie; ce peut être aussi une explosion terroriste. Donc, on ne peut pas a priori définir un plan d'urgence terroriste, puisqu'on doit réagir à quelque chose qui se passe. Dire: "un plan d'urgence terroriste ...". Comment voulez-vous que je réagisse, puisque je dois avant tout réagir à une situation qui vient d'avoir lieu? Les conséquences d'un incendie, d'une explosion ou d'une inondation doivent être gérées d'une manière relativement "semblable": il y a des victimes, il y a des blessés, il y a des départs d'incendie. Donc, il faut bien faire la distinction entre un plan d'urgence qui est avant tout quelque chose de réactif et des mesures de prévention qu'on peut prendre et qu'on n'intègre pas spécifiquement dans un plan d'urgence. Ces mesures de prévention, et cela fera peut-être l'objet plus tard d'une session particulière, et c'est ce que je disais à Mme Onkelinx, ce sont des choses qu'on a mises en place, mais qu'on ne peut pas expliquer comme cela, parce que ce serait dévoiler nos cartes.

Il est très important de savoir qu'un plan d'urgence est avant tout réactif. On peut envisager un acte terroriste; on ne peut pas le prévoir. Cela veut dire que, bien sûr, on l'envisage en prenant des initiatives du type de celles qu'on a prises en 2014 en disant: "Je vais contacter des gens; je vais mettre en place des groupes de travail; je vais en tirer certaines conclusions et mettre en place certaines procédures particulières". Mais on ne peut pas le prévoir. C'est très important à savoir: un plan d'urgence est réactif; on ne peut prévoir une attaque ou une calamité. On doit gérer les conséquences de cette même calamité.

Carina Van Cauter (Open Vld): Specifieke procedures... U hebt geoordeeld, na analyse, dat er niet in specifieke procedures moest worden voorzien in geval van een terroristische aanslag. Is het dat wat u zegt?

Brieuc de Meeûs: Non. Je recommence. Un plan d'urgence, tel que nous vous l'avons présenté, est un plan qui permet de gérer un événement après que cet événement a eu lieu, quelle que soit l'origine de cet

événement-là. C'est la première chose. Donc un plan d'urgence n'est pas fait spécialement pour un événement particulier, que ce soit un dégagement de fumée, un incendie, un accident de train en tunnel. Il est fait pour une calamité.

Après cela, il y a les initiatives que nous avons prises en termes de prévention, et en termes de ... pour prévenir, et une éventuelle action terroriste en l'espèce. Que peut-on faire pour essayer de s'en prémunir dans le futur? Et cela, c'est ce qu'on fait, notamment avec les gens de Londres. Et là, ce sont toute une série d'actions. J'en ai cité tout à l'heure une qui est, par exemple, de mettre les gens en ... De dire aux gens, si vous voyez un paquet suspect dans une station, réagissez. C'est une des mesures par exemple.

Mais ce n'est pas du tout le lien entre l'un et l'autre. Le plan d'urgence gère une crise. L'autre, c'est vraiment des préventions contre, alors à ce moment-là on le fait spécifiquement pour le terrorisme, comme on pourrait le faire pour d'autres calamités. Vous comprenez bien la nuance? Il faut bien faire la nuance entre les deux. On gère une crise avec un plan d'urgence.

Par contre, la prévention du terrorisme, bien sûr que nous l'avons envisagée, je vous l'ai dit, depuis 2014 déjà. Et on reviendra volontiers vous l'expliquer, mais peut-être de manière plus discrète.

De voorzitter: Aansluitend wil ik hier ook volgende opmerking maken. Proactief zijn, proberen te voorzien en een dreigingsanalyse maken is natuurlijk één zaak. U zegt dat u reactief bent, want dat u moet optreden als het gebeurd is. U zult toch met mij akkoord gaan dat in alle landen en ook in ons land, als het gaat over een terreuraanslag, in het opvangen van de gevolgen van zo'n terreuraanslag, de noodplannen her en der toch wel een tandje hebben moeten bijsteken, omdat l'ampleur, de gevolgen, de consequenties toch verschillend zijn bij een terreuraanslag. Ik zeg niet dat u op voorhand de vraag moet stellen of het kan gebeuren, daarvoor zijn er andere organen.

Brieuc de Meeûs: Je suis d'accord. Je ne dis en fait pas du tout autre chose. J'essaie de faire la différence, de manière un peu didactique, entre ce qu'est un plan d'urgence qui gère une situation et des actions préventives qu'on a prises. Des actions proactives de prévention et de ...

Le président: C'est cela. Je crois que vous avez une deuxième question sur l'entraînement des plans. Ensuite interviendront MM. Dallemagne et Ducarme.

Carina Van Cauter (Open Vld): Werden de oefeningen geëvalueerd en zijn daar lessen uit getrokken?

Brieuc de Meeûs: Vous avez reçu hier notre retour d'expérience sur le 22 mars dans lequel on tire chaque fois des enseignements. On fait un exposé de ce qu'on a vécu dans tous nos services. Que peut-on améliorer? On l'a fait de manière assez abrupte pour nous-mêmes. La même chose pour les formations qui sont régulièrement remises en question. On se dit: "Celui qu'on a formé a réagi comme cela ou comme cela, que doit-on améliorer?" Il y a toutes sortes d'aspects. C'est le rôle par exemple des formateurs qui font cela régulièrement. On remet en question.

Le président: Vous dites qu'il y a suffisamment d'entraînement?

Brieuc de Meeûs: Oui. La preuve en est que la conductrice a reçu une formation trois jours avant, justement pour l'évacuation. On donne bon an mal an trois à quatre cents mille heures de formation par an.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur de Meeûs, d'abord je voudrais vous remercier et vous féliciter pour votre exposé que je trouve précis et professionnel. Je voudrais aussi rendre hommage, vous l'avez fait vous-même, à votre personnel. Je trouve vraiment qu'il faut insister sur l'attitude héroïque qu'ont eue certains membres de votre personnel. Je pense qu'il faudra aussi trouver les moyens de rendre hommage à ces personnes qui ont pu sauver des vies humaines. Je pense qu'on ne le fait pas assez dans notre pays et on doit trouver les moyens de leur rendre hommage.

Je voudrais revenir sur la question de la ligne du temps parce qu'on est toujours en plein brouillard sur cette ligne du temps. Entre l'attentat de Zaventem à 7 h 58 et l'attentat du métro à 9 h 10, il s'est passé une heure et 12 minutes. Vous imaginez bien que ma question principale et celle de mes collègues est de savoir s'il y avait la possibilité éventuellement d'empêcher que cet attentat ait lieu ou, en tout cas, qu'il ait lieu dans le

métro? C'est évidemment la question que l'on se pose. Fallait-il fermer le métro et qui devait donner cette instruction?

Une chose est certaine, c'est que, lorsque le niveau fédéral envoie une instruction à 9 h 07 à M. Decuyper par mail – et nous avons copie de ce mail –, donc avant l'attentat de Maelbeek, il demande la fermeture du métro. Le seul problème, c'est que cette instruction ne vous arrive pas, n'arrive pas à M. Decuyper, elle est envoyée sur une mauvaise boîte mail. Dans l'esprit du centre de crise au niveau fédéral, il faut fermer le métro suite à l'attentat de Zaventem. La question est que cette instruction-là, elle met, selon moi, beaucoup de temps à parvenir à une personne, qui plus est, n'est pas la bonne personne et ne peut pas ouvrir sa boîte mail. Et il y a un flou sur le moment où cette instruction part du niveau fédéral. Quand je relis les différentes auditions que nous avons eues, le gouverneur de Louvain nous dit: "J'ai été informé par la cellule fédérale que la phase fédérale était enclenchée à 8 h 45." L'officier de liaison, qui a été dépêché par le ministre-président au centre de crise, dit: "J'apprends incidemment à 8 h 50 le déclenchement de la phase fédérale."

Erik Engels du 112 de Louvain nous dit que "à 8 h 53, il constate que la phase fédérale est activée" et, finalement, vous-même vous l'apprenez après l'attentat à Maelbeek. Ma question est donc la suivante: où cette instruction s'est-elle perdue? Puisque vous ne l'avez pas reçue, j'imagine que c'est une question qui doit vous hanter, que c'est une question importante. À quelle heure cette instruction est-elle finalement partie, d'après éventuellement certaines recherches ou informations que vous avez pu glaner? Cela me paraît important.

Deuxième question, on sait que Khalid El Bakraoui est rentré à Pétilion à 8 h 50 et qu'à partir de ce moment-là, en quelque sorte, il était trop tard. Il était dans le métro. Dans votre ligne du temps, vous nous dites qu'il faut 41 minutes pour fermer complètement le métro et évacuer totalement toutes les personnes qui sont à l'intérieur du métro. J'imagine qu'une des premières mesures est d'empêcher de nouveaux arrivants, de nouvelles personnes qui se présenteraient aux portes du métro. Combien de temps faut-il pour cette phase-là? Dans l'ensemble de ces 41 minutes, après combien de temps, les portes sont-elles condamnées et on empêche de nouvelles personnes d'arriver dans le métro? Il est évidemment important dans la ligne du temps, de savoir à partir de quand ces portes sont infranchissables.

Troisième question, vous avez dit, à la question de Mme Onkelinx, que vous ne pourriez pas nous répondre en séance publique. Je pense qu'il serait important quand même qu'on ait cette information. Quand ces décisions, de votre côté, de nouvelles mesures en matière de sécurité seront-elles prises? Dans combien de temps? Avez-vous une idée à ce sujet? Qui prend cette décision? Pour ce qui est de la nature des décisions, vous nous dites que vous ne pouvez pas en parler. Il y aura donc clairement un avant et un après 22 mars en matière de sécurité du métro. Quand et par qui seront prises ces décisions et comment pourrions-nous en avoir connaissance? Cette dernière question s'adresse plutôt au président.

Brieuc de Meeûs: Je comprends bien votre frustration ou votre questionnement quant à savoir où est passée l'information et si j'ai des éléments de réponse. Je suis dans le même état que vous car je n'ai pas reçu cette information. Forcément, cela m'a hanté les premiers jours, en me disant: je voulais être absolument sûr que nous, STIB, n'ayons pas reçu... Vous savez qu'il y a beaucoup de portes d'entrée. Et si jamais nous avons reçu cette instruction et que nous ne l'avions pas suivie... C'est évidemment quelque chose à laquelle je pensais. On a constaté que nous n'avions pas reçu cette instruction. Et, malheureusement, je ne peux pas répondre à votre question car je ne l'ai pas reçue. Elle était, oui, dans la mauvaise boîte mail. Enfin, M. Decuyper vous a expliqué tout cela. C'était un peu Murphy. Mais c'est comme cela. Je ne sais pas mais l'instruction n'est pas passée. De toute façon!

Je vous ai dit que c'était la première fois dans l'existence de la STIB qu'on a dû évacuer toutes les stations en même temps. Et après cet exercice grandeur nature, c'est plus qu'un exercice, c'est une vraie réalité des faits, on a constaté que cela avait mis 48 minutes, ce qui est absolument remarquable, je vous en conviens. Combien de temps pour fermer l'accès rentrant dans la station? Cela dépend du temps de déplacement des équipes dans la ville, parce qu'on envoie alors des équipes de deux personnes dans chacune des 69 stations, pour fermer la station. La fermer c'est-à-dire, en tous cas pour être sur place, attendre que tout soit évacué, et en même temps dire aux gens qui voudraient y accéder qu'on n'y accède plus.

De toutes façons, dans le flot de l'évacuation, le flot humain, les gens se parlent entre eux à mon avis et se disent: "Non, non, on peut plus rentrer, puisqu'on sort." Vous comprenez ce que je veux dire. Donc je ne

peux pas vous indiquer combien de temps cela dure. Mais en tous cas, ce que les gens ont fait là, se déplacer sur 69 stations en un temps record, pratiquement 30 minutes, c'est assez extraordinaire, et ils ont pu le faire. Mais vous dire précisément comment arrêter un flux, je ne peux pas. Je comprends la question, mais je ne peux pas y répondre.

Quant aux mesures de sécurité du métro, nous avons pris des initiatives propres. Nous n'avons pas encore pris de grandes décisions. Je ne sais même pas qui va prendre ces décisions. C'est sans doute en groupe de travail avec la STIB et son expertise, qu'elles vont se prendre, au niveau de la police, au niveau des services de sécurité, je n'en sais trop rien. Nous avons avancé personnellement, nous, sur certaines expériences notamment de Londres. Pour le reste il n'y a encore rien qui se soit fait, ou il n'y a pas de décision fondamentale qui soit prise, à part les petites initiatives que nous avons prises pour les chemins d'évacuation et pour le 1717 que nous devons encore changer. Mais au-delà de cela, on n'a pas fait tellement plus.

Denis Ducarme (MR): Monsieur de Meeûs, vous avez indiqué que vous aviez beaucoup de contacts et d'échanges avec les responsables du métro londonien. C'est une bonne chose. J'ai pu un peu étudier la situation et la réaction au niveau du métro londonien, et ce que j'ai pu constater, c'est qu'il y avait eu, au-delà des exercices théoriques, un certain nombre d'exercices pratiques en matière d'urgence. Pensez-vous qu'il serait tout de même utile pour l'avenir d'avoir davantage d'exercices pratiques d'évacuation dans notre métro par exemple? C'est une question vraiment tout à fait ouverte.

Un certain nombre de responsables ont évalué le timing d'évacuation du métro. Certains ont dit 10 minutes, d'autres 30 minutes. Ici, après l'attentat, on parle de 48 minutes. Je ne vais pas vous demander d'estimer. Peut-être que si on avait un exercice préalable et pratique, on aurait sans doute une idée de cela. Cela serait-il utile? Puisque vous connaissez bien la manière dont les Britanniques et les Londoniens travaillent en matière de réaction et de plan d'urgence, ont-ils intégré un pan spécifique au terrorisme dans le cadre de leur plan d'urgence à Londres?

Brieuc de Meeûs: Les exercices pratiques, bien sûr, ce sont des choses assez lourdes mais il faudrait en faire. On a un certain drill dans l'évacuation de stations solitaires ou de stations uniques parce qu'on a quand même des incidents réguliers sur le réseau. L'exercice d'évacuation de stations uniques ou de paire de stations est fait assez régulièrement pendant l'année. On a un certain drill à cet égard mais concernant des évacuations à grande échelle, il faut reconnaître que les derniers exercices que nous avons faits se sont déroulés à la station Erasme, toutes disciplines confondues, police, pompiers, etc., en 2010. Cela s'était bien passé. On avait déjà remarqué une certaine saturation des réseaux de communication. Depuis lors, si ce n'est le drill de la gestion quotidienne du réseau, nous n'avons plus fait d'exercice de cette ampleur. C'est sûr qu'on pourrait recommencer. Il faut le faire de manière assez régulière.

J'ai rencontré les responsables du métro de Londres, mais je n'ai pas participé aux groupes de travail avec eux. Je ne peux donc pas vous dire exactement ce qu'ils ont mis dans leur plan d'urgence et ce qui est relatif au terrorisme. Je suppose qu'ils l'ont fait mais là, si vous invitez des membres de la STIB qui ont suivi de très près ces travaux avec Londres, ils vous répondront très volontiers.

Laurette Onkelinx (PS): Pour empêcher que M. Ducarme ne s'installe dans l'erreur, il n'existe pas d'officier de liaison régional, que ce soit au niveau bruxellois, flamand ou wallon, au centre de crise fédéral.

Le **président:** C'est une communication.

Philippe Pivin (MR): (...)

Le **président:** Monsieur Pivin, ce n'est pas une question à poser au témoin. Vous êtes en train d'interroger un témoin. Le point a été noté mais on en discutera au moment utile.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de Meeûs, u zegt dat de noodplannen een reactief karakter hebben. In het document van de noodplannen staat wel specifiek beschreven wanneer die plannen in werking treden, bijvoorbeeld in geval van bomalarm of een verdacht pakket. Ik zou dat niet als reactief omschrijven. Voor een stuk gaat het om voorkomen dat er erger gebeurt.

Ik blijf dus met dezelfde vraag zitten. Denkt u niet dat het nuttig en noodzakelijk is dat er noodplanning tot stand komt teneinde in te spelen op een terroristische aanslag of om erger te voorkomen wanneer er u bijvoorbeeld bomalarm gemeld wordt? Wanneer, door concrete informatie van een aanslag, het dreigingsniveau naar 4 dreigt verhoogd te worden, kan er dan geen nut voortvloeien uit de specifieke opstelling van noodplannen?

De **voorzitter**: Die vraag is eigenlijk ook al gesteld.

Brieuc de Meeûs: Mais vous avez raison de le dire. Et dans ce que vous dites, c'est évidemment vrai, c'est qu'il y a des aspects liés à la sécurité dans le *noodplan*. Cela, c'est évident. C'est sûr. Je le reconnais. Mais, fondamentalement, un plan d'urgence est réactif, bien sûr, constate un événement, que ce soit un bagage abandonné ou ... Je suis d'accord, en cela je vous le concède.

Le **président**: Monsieur Pivin, on ne va pas faire un débat entre nous pendant l'interrogatoire d'un témoin. Je vous le dis clairement.

Philippe Pivin (MR): Ne vous fâchez pas, monsieur le président, on va en discuter plus tard, bien évidemment. Moi je demande avec qui on va en discuter. Je me tourne donc vers le témoin et je voudrais savoir quelle est la personne, qui est son interlocuteur.

Le **président**: Il a répondu à cela.

Philippe Pivin (MR): Non, le nom.

Le **président**: Ah, le nom?

Philippe Pivin (MR): Le nom. Je demande quelle est cette personne avec laquelle il a été en contact. Peu importe l'heure ...

Le **président**: Donc le collaborateur du cabinet ...

Philippe Pivin (MR): Quelle est la personne qui se trouve au Centre de Crise.

Le **président**: C'est une question additionnelle.

Philippe Pivin (MR): Merci de m'avoir permis de la poser.

Laurette Onkelinx (PS): La personne qui était au Centre de Crise?

Le **président**: La parole est au témoin.

Brieuc de Meeûs: Je précise une première chose. J'ai dit que c'était un collaborateur du cabinet du ministre-président. En effet. Je n'ai jamais parlé d'officier de liaison. Très précis. Mme Onkelinx vient de le préciser. Ce n'est donc pas un officier de liaison, c'est tout autre chose un officier de liaison. Un contact que j'ai, et c'est M. Araoud.

Laurette Onkelinx (PS): Quel centre de crise?

Brieuc de Meeûs: Fédéral. Il a été au Centre de Crise fédéral à un moment. Je ne connais pas le timing exact de sa présence au Centre de Crise fédéral.

Philippe Pivin (MR): Pour être précis, monsieur le président, M. Araoud était celui qui accompagnait M. Jean Clément le matin à 08 h 00 lorsque M. Clément se trouvait au conseil d'administration de l'ERIP. Il a déclaré être accompagné par un collaborateur et c'est M. Araoud. C'est le même M. Araoud. On est d'accord.

Le **président**: On a fini l'interrogatoire pour le moment. Ik stel alleen vast.

Je conclus en disant que la semaine prochaine vous aurez d'autres acteurs qui passeront ici. Donc, le témoin a répondu à des questions qui le concernent et dans la mesure où il peut apporter une réponse. Si on ne fait que parler de ce qu'a fait le Centre de Crise, je vous dis que la semaine prochaine, le Centre de Crise passera. Donc, vous poserez vos questions à ce moment-là.

Blijft natuurlijk wel een feit dat wij zitten met het communiceren van een beslissing die zou genomen zijn en wie die communicatie aan u, mijnheer de directeur-generaal, zou moeten hebben bezorgd. U zegt: de politie. Dat is de normale weg, dat is de enige manier. Maar u hebt daarjuist ook gezegd, en vandaar misschien de verwarring, dat de vertegenwoordiger die u hebt via het kabinet van de minister-president op het Crisiscentrum dat ook aan u kan hebben meegedeeld, en in het verleden trouwens al gedaan heeft.

Brieuc de Meeûs: Ja, maar het is altijd bevestigd geweest door de politie. Ik heb het zo gezegd, pas op hé!

De **voorzitter:** Laat ons ervan uitgaan dat u zegt dat het de politie is en dat is eigenlijk het enige kanaal.

Brieuc de Meeûs: Voilà! Ik bevestig dit.

De **voorzitter:** Een ander kanaal zullen we volgende week onderzoeken. Wat de rol precies is van de persoon via het kabinet van de minister-president, die aanwezig is op het Crisiscentrum. Dat lijkt mij een additioneel kanaal te zijn. U zegt: het is de politie en het lijkt mij ook de politie te zijn.

Brieuc de Meeûs: Ik heb het trouwens altijd laten bevestigen door de politie.

De **voorzitter:** Ja, ja.

Brieuc de Meeûs: Ik bevestig dit nogmaals.

De **voorzitter:** Dus daar kunnen wij volgende week alleszins op terugkomen en zullen wij op terugkomen op het ogenblik dat wij onder meer het Crisiscentrum horen.

Alleszins, wat u betreft, denk ik dat u geantwoord hebt op de vragen die u zijn voorgelegd en moet ik u bedanken voor uw getuigenis.

Brieuc de Meeûs: Dank u.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met Cdt Ivo Devijver, officier-dienstchef a.i., Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp (BHDBDMH).
Audition sur le volet "assistance et secours" du Cdt Ivo Devijver, officier-chef de service a.i., Service d'Incendie et d'Aide Médicale Urgente de la Région de Bruxelles-Capitale (SIAMU).

De **voorzitter**: Commandant, welkom in onze commissie.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolgning en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Ivo Devijver legt de eed af.

Ik geef u graag het woord voor een inleiding bij uw getuigenis, waarna de commissie u zal ondervragen.

Ivo Devijver: Mijnheer de voorzitter, leden van de commissie, dames en heren, ik stel mezelf even voor. Ik ben Ivo Devijver, officier-dienstchef ad interim en 35 jaar dienst als officier bij de Brusselse brandweer.

Sinds 1 september 2014 vervul ik de rol van dienstchef en dit in afwachting van de hervorming van de Brusselse brandweer.

Op 22 maart zat ik in het buitenland, zonder mogelijkheid om vervroegd terug te keren. Ik heb de aanslagen dus vanop 4 000 kilometer gevolgd, maar ben in telefonische verbinding gebleven met mijn manschappen en op de hoogte gehouden van het verloop.

U hebt mij gevraagd om ingevolge de aanslagen onder andere toelichting te geven bij de werking van de 100-112-hulpcentrale Brussel, de communicatie met Leuven en de werking met Leuven.

Het hulpcentrum 100-112 Brussel beantwoordt de noodnummers 100 en 112 afkomstig uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en uit een gedeelte van de provincie Waals-Brabant. Het staat in voor het aansturen van alle middelen die worden ingeschakeld in het kader van de dringende geneeskundige hulp binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en een gedeelte van diezelfde provincie Waals-Brabant.

Tot slot staat het hulpcentrum 100-112 Brussel in voor het beheer van alle brandweerinterventies binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Voor deze opdrachten bestaat het hulpcentrum 100-112 Brussel uit drie ondeelbare en samenhangende entiteiten. Entiteit 1 is de oproepbehandeling of *call*, entiteit 2 is de regulatie ziekenwagens - regulatie D2 - en entiteit 3 is de brandweerd Dispatching - regulatie D1.

Alle bovenstaande taken van deze drie entiteiten worden verricht door contractueel niet-brandweerpersoneel of statutair brandweerpersoneel. Door dit multifunctioneel inzetbaar personeel is het hulpcentrum Brussel in staat om het hoofd te bieden aan grootschalige gebeurtenissen van brandweer en/of medische aard.

Daarenboven kan het hulpcentrum bij een onverwachte rampspoedige gebeurtenis in een mum van tijd worden versterkt met extra personeel uit de brandweerkazerne. Dit is een enorm voordeel voor het hulpcentrum gebleken. Hieruit blijkt dus dat het best is dat die in de stafkazerne behouden blijft. Deze gouden strategie bleek immers een immens voordeel te zijn.

Medische noodoproepen afkomstig uit Vlaams-Brabant blijven in warme doorschakeling naar het hulpcentrum 100-112 Leuven. Een oproep met een manifest spoedeisend karakter kan uitzonderlijk onmiddellijk worden afgehandeld. Benodigde medische middelen uit Vlaams-Brabant mogen rechtstreeks worden gealarmeerd in dat geval. Na het alarmeren van de medische middelen wordt het hulpcentrum Leuven steeds geïnformeerd. Brandweerge relateerde noodoproepen afkomstig uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden verwerkt volgens de bestaande interne dienstnota's.

De brandweerposten van de zone Vlaams-Brabant West worden gealarmeerd via de zonale Dispatching in Asse. Na het alarmeren van Asse wordt het hulpcentrum Leuven steeds geïnformeerd. Voor de zone Vlaams-Brabant Oost bellen wij rechtstreeks naar de brandweer van Overijse, omdat dat het enige brandweerkorps is dat aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest grenst, en wordt ook steeds onmiddellijk daarna Leuven geïnformeerd.

Omgekeerd, voor oproepen die buiten Brussel toekomen en die voor binnen Brussel bedoeld zijn, wordt de vraag naar middelen binnen het Brussels Gewest steeds gedaan via de 100-112 Brussel. Aangezien ongeveer 80 % van onze contacten met andere hulpcentrales gebeurt met Leuven, zorgen wij voor een goed nabuurschap. Zo worden wederzijds bezoeken georganiseerd, zodat de mensen elkaar kennen achter de telefoon.

Bij een oproep voor uitsluitend politiehulp worden de minimale hoofdzakelijke gegevens om een tussenkomst mogelijk te maken, gevat in een interventiefiche. De oproep wordt in warme doorschakeling geplaatst met CIC BRU. De oproep wordt niet afgesloten alvorens het gesprek met CIC BRU tot stand gekomen is. Het meeluisteren wordt beperkt tot wat professioneel nodig is. Indien het CIC BRU moeilijk telefonisch te bereiken is, kan er radiofonisch contact worden opgenomen via radiogespreksgroep NBRU C.

Ik wens toch even terug te komen op onze werking die dag, buiten de hulpcentrale, en het functioneren van mijn korps. Algemeen wordt gezegd dat alle hulpacties goed zijn verlopen en dat de brandweer Brussel zeer goed heeft gewerkt. Als dienstchef kan ik dit slechts beamen, maar ik wil er ook wel even de aandacht op vestigen dat dit niet zomaar komt. Geluk wordt deels afgedwongen en verdiend. Dat het tijdstip, zoals voor alle andere acties, zeer gunstig was, dien ik niet te herhalen. Wij hadden op dat ogenblik de opgaande wacht ter beschikking, een 150 man, en de afgaande wacht was nog niet helemaal vertrokken. Velen daarvan zijn gebleven. Wij hadden ook mensen in recyclage. Het was een werkdag, en tijdens deze dag zijn veel brandweermensen in rust ook vrijwillig binnengekomen.

Wij hadden dus op zeker ogenblik meer dan een dubbele bezetting.

De 100- en 112-ploeg telden die dag 6 operatoren en 6 brandweermannen. Bij toeval was ook daar een periodieke bijscholing gepland, zodat wij onmiddellijk ons effectief met 5 operatoren en 9 brandweermannen hebben kunnen versterken. Bij de lesgevers waren 2 verpleegkundigen die onmiddellijk hun taak als regulator konden opnemen. Wij hebben ook onze centrale uitgebreid met 3 extra werktafels, dus mobiele werkstations.

Als ik dit allemaal overschouw, mag ik stellen dat ik op mijn mannen wel fier mag zijn, niet alleen op mijn mannen maar ook op de vrouwen binnen de Brusselse brandweer.

Om ons voor te bereiden op de aanslagen, waarvan wij allemaal wisten dat ze in de lucht hingen, wij wisten alleen niet wanneer en waar, of het in België zou zijn of ergens anders, hebben wij onze procedures bijgeschaafd na de aanslagen in Parijs op 13 november 2015.

Wij hebben alles samen gestoken in een toolbox. Dat is hier een werkdocument dat wij hebben opgesteld na de aanslagen in Parijs. Daarin staan alle maatregelen waarin wij voorzien als wij op dreigingsniveau 3 zijn en de maatregelen waarin wij voorzien als wij op dreigingsniveau 4 zijn.

Wij hebben getracht om ons voor te bereiden op velerlei soorten aanslagen, tot vuile bommen toe. Op 8 maart zijn wij met een delegatie naar Parijs gegaan, op uitnodiging van de generaal van de Parijse brandweer. Zij hebben ons ook hun bevindingen meegegeven en de lessen die zij daaruit hebben geleerd.

Een belangrijk punt wil ik daarbij aanstippen, dat is niet rechtstreeks in verband met de aanslagen, maar dat is de psychologische opvolging, een punt waaraan wij nu zeer veel aandacht besteden en dat zeer belangrijk is. Wij hebben verschillende mensen die nog psychisch lijden onder de aanslagen, waaronder onze commandant du Bus die ook slechter begint te slapen. Het kruipt niet in de koude kleren.

De Brusselse brandweer is zeker bij de best opgeleide en getrainde korpsen van het land, met 7 maanden opleiding voor de rekruten en minstens 9 recyclagedagen per jaar voor elke operationeel. Hierbij stip ik aan dat elke brandweerman ook ambulancier is, wat niet in elk korps het geval is. In Brussel wel.

In dit kader en met de risico's die eraan verbonden zijn, worden onze brandweerlui ook sinds 2 jaar opgeleid voor tunnelbrandbestrijding in Zwitserland. Dit aangezien wij zowel metro als spoorwegtunnels als wegentunnels op ons grondgebied hebben, tientallen kilometers die onder de grond zitten.

Het is gebleken dat onze procedure en onze automatismen door die opleidingen al hun vruchten hebben afgeworpen.

Als laatste punt wens ik aan te stippen dat wij lessen trekken uit de gebeurtenissen van 22 maart. Wij dachten in alles voorzien te hebben na de gebeurtenissen van 13 november in Parijs. Toch hebben wij vastgesteld dat wij onze procedures nog moeten verfijnen en bijspijkeren, zowel voor het hulpcentrum als operationeel.

Dat is hetgeen waarmee wij nu bezig zijn.

Als allerlaatste wens ik u nog attent te maken op twee documenten die ik bijheb. Ik denk dat het de eerste keer is dat die bovenkomen. Dit is de tijdslijn van het hulpcentrum 112 te Brussel. Wij beginnen hier met alle communicaties vanaf 08.02 uur en 15 seconden, dat was de eerste oproep die wij gekregen hebben voor Zaventem en het loopt tot de namiddag, tot na de laatste oproepen in verband met de aanslagen.

Een tweede document is het hulpregulatiedocument, waarin al onze tussenkomsten en rapporten zitten. Daar staat in wie ingezet werd en hoeveel patiënten er naar elk ziekenhuis binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gevoerd zijn.

De **voorzitter**: Namens de commissie wil ik u ook zeggen dat wij bewondering hebben en erkentelijk zijn voor de wijze waarop en de ernst waarmee uw mensen in die heel moeilijke omstandigheden zich van hun taak hebben gekweten. Wij danken u daarvoor.

Ik wil mij bij het openen van de vragen beperken tot de vaststelling dat wij in de voorgaande zittingen uiteraard de vaststelling hebben gemaakt dat de hulpcentrales van Vlaams-Brabant Leuven en Brussel onder verschillende ressorten thuishoren. Het ene is federaal, de rest van het land federaal, alleen Brussel staat onder die gewestelijke chapeau.

Dan is ook gebleken dat de communicatie of de wisselwerking tussen die beide centrales niet optimaal zou kunnen verlopen zijn. Zo zijn er onder meer vragen gesteld bij het transporteren van gewonde personen in de richting van ziekenhuizen die niet in Brussel waren gevestigd. Sommigen zeiden dat dit was om de Brusselse ziekenhuizen te ontzien rekeninghoudend met Maalbeek. Anderen zeiden dat er geen perfecte communicatie was tussen beide.

Is dat zo? Bevestigt u dat? Zou u er ook voorstander van zijn dat alles via een en hetzelfde platform zou kunnen verlopen, om daaraan in de toekomst te remediëren?

André Frédéric (PS): Monsieur le président, sur le même thème, si vous m'autorisez, je rejoins la préoccupation que vous avez exprimée et je m'associe aussi, bien évidemment, aux félicitations. Vous avez dit être fier, monsieur le commandant, des hommes et des femmes qui sont intervenus sur le terrain et nous en sommes aussi fiers et je vous demande de reporter ces félicitations. On sait la difficulté de ce travail au quotidien, et la détermination et l'importance dans le rôle qu'ils ont joué.

Mais le président vient de faire allusion aux difficultés entre deux entités de contact, en fait, le 112 Bruxelles, 100-112 Louvain. Complémentairement, en plus du dispatching, il y a eu une polémique lancée dans les médias suite à un courrier adressé par la secrétaire d'État bruxelloise à l'aide médicale urgente, à Mme la ministre de la santé, Mme De Block, et au gouverneur de la province du Brabant-Flamand disant que, pendant la gestion des opérations, des contacts ont eu lieu entre Louvain 112 et entre Bruxelles, Bruxelles se proposant d'apporter un renfort, une aide au niveau des pompiers puisqu'il y avait des demandes de pompiers sur place, à Zaventem. La réponse aurait été, de la part du centre de Louvain, "nous n'avons besoin de rien". J'aurais aimé savoir si cette polémique est justifiée, si dans les faits, vous avez pu vérifier cela et, si c'est vrai, quelles suites ont été données.

De **voorzitter**: U kunt op beide vragen, die over hetzelfde gaan, samen antwoorden.

Ivo Devijver: Ik zal in mijn moedertaal antwoorden.

Ik weet dat er een polemiek is over, laten wij zeggen, de samenwerking tussen Brussel en Leuven en over de werking, op dat ogenblik, van de hulpcentrale Leuven, die hulp geweigerd zou hebben aan Brussel en te weinig ziekenwagens zou hebben gestuurd.

Ten eerste, wat het federale en het Gewestelijke karakter betreft, in de werking zelf voelen wij dat verschil niet. Het zou misschien beter zijn — maar dat is een beslissing van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en dat behoort tot de Brusselse autonomie, die groter is dan de autonomie van de andere Gewesten — dat het zelf mag beslissen of wij bij het federale aansluiten of niet aansluiten.

Brussel is op dit ogenblik bezig een CIC op te richten, waarbij de drie entiteiten D1, D2 en D3, zouden samenkomen. Daarvan kan ik niet zeggen: is het beter, is het niet beter? Met één platform is het waarschijnlijk altijd stukjes beter, voor de samenwerking, voor de knowhow. Maar op het terrein heeft dat zeker geen belasting gelegd of geen extra problemen opgeleverd.

Wat de brief van mijn staatssecretaris aan de gouverneur van Vlaams-Brabant en aan mevrouw De Block betreft, er bestaan procedures. In een geval als dit, ik heb het hier bij mij, was voor Vlaams-Brabant de eerste oproep om 08.02 uur, maar om 08 uur 9 minuten en 13 seconden heeft Vlaams-Brabant al het MIP afgekondigd. Het MIP is het medisch interventieplan.

Wat staat daarin? 5 ziekenwagens, 3 MUG's worden ter plaatse gestuurd. Zij hebben die gevraagd. Er zijn er uit Brussel gekomen, er zijn er uit Vlaams-Brabant gekomen. Zij hebben het MIP opgestart.

Dan, natuurlijk, waren er mensen ter plaatse. Er waren niet alleen mensen van Brussel. Er waren ook mensen van elders, van de zone Vlaams-Brabant-West, die tussenbeide gekomen zijn en die ter plaatse gezien hebben dat zij meer ziekenwagens zouden moeten hebben.

Mijn collega du Bus, die volgende week komt, riep en schreeuwde om ziekenwagens. Zij zien ter plaatse natuurlijk het aantal slachtoffers dat er is, het aantal doden, de schade die aangericht is, het risico van nog een derde aanslag. Want op een gegeven moment was er sprake van evacuatie voor een derde bom.

Maar Leuven heeft zijn werk gedaan. Leuven heeft zich beperkt tot de procedure en gezegd: wij kondigen het MIP af, dat is onze bevoegdheid, en sturen 3 MUG's en 5 ziekenwagens.

Wie mag dat overrulen, wie mag meer vragen? Dat is de DirMed, de DirMed die de geneesheer van het

Militair Hospitaal was en die bijkomende middelen gevraagd heeft zodra hij op de hoogte was - want die was onderweg, die zat in de file met zijn wagen - of de inspecteur van Volksgezondheid. Zo staat het beschreven in de procedure, in de wetgeving, dat dit de twee zijn. Er wordt dus een MIP afgekondigd door het hulpcentrum en een van die twee personen mag dat MIP overrulen of opschalen.

Wij in Brussel hebben dan misschien het voordeel dat wij gewestelijk zijn en met onze ervaring, ik geef aan mijn officieren... Wij zitten met vier rangen van officieren operationeel, de officieren van wacht, we hebben de commandant van wacht – dat zijn mensen die 24 uur in de kazerne zijn, de officier van week – dat is normaal gezien een van de hogere officieren, bij ons is dat ook een commandant omdat wij niet hoger gaan dan de rang van commandant voor het ogenblik – en daar boven sta ik zelf. Mijn officier van week of de commandant van wacht mag als hij ziet, als hij voelt dat het nodig is al een opschaling doen van het MIP. Dus wij hebben dat... De regel is misschien te rigide. Hij is ook opgesteld zoveel jaren terug, toen er bij wijze van spreken niemand dacht aan die aanslagen.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik begrijp dat er goed overleg is tussen de beide centrales maar wat hier ook aan bod is gekomen, als het gaat over de regulering, dus waar is welke plaats beschikbaar, waar is welke ziekenwagen beschikbaar, is dat er dan nood zou zijn aan een digitaal platform. Ervaart u dat ook zo? Daar geeft iedereen dan aan dat ze vertrokken zijn, dat die plaatsen ingenomen zijn, zodat men in real time – zonder te moeten bellen – kan zien wat men kan doen en waar men nog moet bijspringen. Ervaart u dat ook zo?

Ivo Devijver: Inderdaad, qua regulering is er de nood aan een bijspijkeren, een verbeteren van de procedures, vooral door het feit hier dat het in twee verschillende zones was. We zaten in de zone Vlaams-Brabant West en in de zone Brussel. Ik heb al stemmen horen opgaan om te zeggen laat ons terug een Brabant maken. Dan kunt u met Brabant en Antwerpen zitten. Het probleem gaat zich dus altijd stellen als men met verschillende zones moet werken. We hebben met twee DirMed's gewerkt, een in Zaventem en een in Maalbeek. Het is inderdaad zo dat de regulering niet geweest is... Eens de aanslagen in Maalbeek er waren hebben ze van Zaventem uit gezegd dat men de Brusselse ziekenhuizen moest ontzien want die gaan alles over zich heen krijgen wat er in Maalbeek is.

Met als gevolg, en ik heb hier het document bij, dat grote ziekenhuizen die veel patiënten aankunnen, weinig mensen gezien hebben. Dan denk ik aan de UCL, dan denk ik aan de VUB, omdat die in feite ontzien zijn door de twee partijen. De ene dacht: die zullen veel krijgen van de andere, en omgekeerd.

De **voorzitter**: Dat punt is nu wel behandeld. Ik wil alleen maar meegeven dat het goed is dat die oefeningen gebeuren. Het is ook goed dat iedere dienst voor zichzelf probeert lessen te trekken uit wat er is gebeurd en probeert te verbeteren. Dat is een prima evolutie, maar dat moet op een bepaald ogenblik wel allemaal worden samengebracht, zodat wij dat niet allemaal verspreid zien gebeuren. Dat is één van de meerwaarden die deze commissie kan bieden.

Ivo Devijver: Mag ik daar misschien op ingaan, mijnheer de voorzitter? Op de conclusie die u nu trekt?

De **voorzitter**: Dit was een mededeling, maar u mag daar op ingaan.

Ivo Devijver: Die mededeling is een punt dat mij al lang bezighoudt, zeker na de aanslagen in Parijs. Ik heb zowel in de contacten met Volksgezondheid als met Binnenlandse Zaken voor het brandweergedeelte, de vraag om een federaal platform te maken voor de regulering. Als er nog zoiets gebeurt, moet ik in Brussel weten waarover ik kan beschikken: welke zone kan wat geven? Dat is dan voor ziekenwagens, voor MUG's, maar ook voor brandweer. Nu hebben wij geen brand gehad, maar als er bij aanslagen brand is, van wie mag ik dan wat verwachten?

Wij hebben op eigen initiatief bijvoorbeeld contact genomen met de zones Vlaams-Brabant-Oost en Vlaams-Brabant-West en met Antwerpen, die ons in geval van vuile bommen een anti-gasteam gaan leveren. Maar dat is iets — en daarover heb ik met de heer Glorie nog gesproken twee weken geleden — dat op federaal vlak thuishoort. Ik, als één van de 35 actoren — 34 zonecommandanten en 1 officier-dienstchef van Brussel — kan daarover moeilijk met mijn collega's overleggen. Ik ben al lang vragende partij dat van hogerhand het initiatief zou worden genomen voor de regularisatie. Want het gaat ook voor de D1 op.

De **voorzitter**: Dat valt niet in dovemansoren.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Ik dank u voor uw uiteenzetting.

Ik kom nog even terug op iets wat wij hier ook al aan voorgaande getuigen hebben gevraagd, de CP-OPS. In principe is het zo dat in geval van noodsituaties de CP-OPS wordt opgericht. Alle verschillende disciplines zijn aanwezig in die CP-OPS. Dan zou er in principe ook een DIR CP-OPS moeten worden aangeduid. Wij hebben het daarover gehad met de gouverneur van Vlaams-Brabant, de heer De Witte. Hij heeft ons maandag gezegd dat er eigenlijk in Zaventem niet echt een DIR CP-OPS aangeduid is.

Ik stel mij dezelfde vraag omtrent het verloop in Maalbeek. Is er daar wel iemand aangeduid? Wie was dat, iemand van de brandweer of van de politie? Misschien kunt u daar meer uitleg over geven.

Mijn tweede vraag is hoe u de toepassing van het maxi-MIP evalueert.

Tot slot, wanneer heeft de brandweer van Brussel voor het laatst deelgenomen aan een rampenoefening in de luchthaven van Zaventem? Daarmee bedoel ik met fysieke aanwezigheid en echt concreet hebben deelgenomen aan die oefening.

Ivo Devijver: Ik antwoord eerst op uw vraag over de Dir CP-Ops. De wetgeving is daarin zeer duidelijk. Ik heb de wetgeving meegebracht en kan eruit voorlezen. Er staat: "Discipline 1: de functie van Dir CP-OPS wordt waargenomen door de op de plaats van de interventie aanwezige brandweerofficier met de hoogste graad." Over de oprichting van een CP-OPS en Dir CP-OPS bestaat er dus geen discussie. Wij beginnen steeds met de brandweerofficier met de hoogste graad als Dir CP-OPS. In het koninklijk besluit staat nog dat in geval van gelijkheid van graad altijd de oudste die functie vervult.

Het kan om een situatie gaan die meer medisch of politieel gericht is. De bevoegde overheid kan een leidinggevende van een andere discipline die meer bij de noodsituatie betrokken is, aanduiden voor het vervullen van de functie van Dir CP-OPS. Ook op dat punt is artikel 15, § 2, van het koninklijk besluit van 15 maart 2006 zeer duidelijk.

De Dir CP-OPS is de officier van de brandweer. Met de zonevorming is dat licht gewijzigd, met name als volgt. De wet schrijft voor dat het gaat om de officier met de hoogste graad. Het was bijvoorbeeld mogelijk dat de brandweer van Brussel intervenieerde buiten Brussel, dat er van ons een kapitein aanwezig was en van de plaatselijke zone of het toenmalig korps een luitenant. In dat geval nam de kapitein de functie van Dir CP-OPS op zich. Dat is veranderd. Het gaat nu om de hoogste in graad van de zone. Dat is niet onlogisch, want een plaatselijke zone kent het eigen grondgebied veel beter dan degenen die daar interveniëren.

Over wie de functie van Dir CP-OPS op Zaventem invulde, is er volgens mij dus weinig discussie geweest. In Brussel is het commandant du Bus die, het koninklijk besluit volgende, die functie op zich genomen heeft.

Daar heeft de CP-OPS gewerkt.

Wat was uw tweede vraag?

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Hoe evalueert u het Maxi-MIP?

De **voorzitter**: Hoe evalueert u dat uitgerolde plan? Hoe hebt u dat ervaren? Het bestaat namelijk nog niet officieel, maar het werd wel met succes uitgerold. Dat heeft de verantwoordelijke van de FOD Volksgezondheid hier getuigd. Zij hebben proactief gewerkt. Zij hebben een plan toegepast dat nu verder afgewerkt moet worden. Hoe hebt u dat ervaren?

Ivo Devijver: Ik kom terug op wat ik daarnet aanhaalde, namelijk de vraag om de rigiditeit of de strakheid van het MIP te kunnen overstijgen, zoals nu in het Maxi-MIP. Het MIP werd indertijd gemaakt en heeft zijn nut bewezen. Het was bedoeld voor een ongeval met een aantal gewonden. Ik denk bijvoorbeeld aan het ongeval met de bus in Sierre in Zwitserland. Daar hadden wij een MIP opgestart. Dat werkte goed. Wij zijn gestart en stelden vast dat wij nog ziekenwagens nodig hadden. Hier was het MIP te weinig, maar de wet stelt het voor. Volksgezondheid is bezig met hetzelfde te doen als hetgeen waarvan ik daarnet sprak,

namelijk, en in dit geval proactief, minder strak te werken.

Ons probleem is het volgende. Als wij in al die regeltjes en procedures... Wij hebben nooit twee tussenkomsten die dezelfde zijn. Elk van onze tussenkomsten is verschillend. De procedures zijn goed als basis, maar men moet, volgens de omstandigheid, de manschappen en middelen kunnen aanpassen. Met het MIP was dat niet mogelijk, met het Maxi-MIP wel. Ik kom terug op mijn aanvulling op de conclusie van de voorzitter daarnet, namelijk dat Volksgezondheid daaraan al aan het werken is. Binnenlandse Zaken, wat het brandweergedeelte betreft, zal daar ook aan werken.

Uw derde vraag betrof onze laatste deelname aan een oefening op Zaventem. Ik weet dat daar een polemiek over bestaat. Aan de laatste oefening die gehouden werd, heeft Brussel niet meegewerkt. Waarom? Op de laatste oefening waaraan wij wel meegedaan hebben, hadden wij een aantal op- en aanmerkingen. Wij hadden ook een aantal vragen. Wij hebben die doorgestuurd, maar wij hebben geen antwoord gekregen op onze vragen. Wij hebben die herhaald toen de oefening aangekondigd werd. Wij hebben toen nog geen antwoord gekregen en dan hebben wij gezegd dat wij, in de gegeven condities, niet zouden deelnemen aan de oefening.

In elk geval heeft dat geen enkele invloed gehad ...

De **voorzitter**: Aan wie hebt u welke vragen gesteld? Over de voorgaande deelname hebt u vragen gesteld en opmerkingen gegeven. Aan wie hebt u die vragen gesteld en opmerkingen gemaakt?

Ivo Devijver: Dat kan ik u uit het hoofd niet zeggen. Die brief zal ik opzoeken. Ik weet niet hoe het werkt. Laat ik u die brief nu geworden?

Wij hebben die brief gestuurd. Ik weet niet of kan niet zeggen of de brief naar de brandweercommandant van de luchthaven of naar de gouverneur is gestuurd. Wij hebben in elk geval de bewijzen dat wij die vragen hebben gesteld.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Wanneer is dan heel concreet de laatste keer geweest dat wel is deelgenomen? In welk jaar was dat?

Ivo Devijver: Dat zal een jaar of drie geleden zijn.

De **voorzitter**: U denkt dus dat het een drietal jaar geleden is. Misschien kan u dat ook even nakijken, zodat wij de precieze datum kennen. Om de opmerkingen te kennen, mag u die brief ook altijd aan de commissie bezorgen.

Philippe Pivin (MR): Monsieur le président, je retiens des explications qui nous ont été données qu'il n'y avait pas véritablement matière à polémiquer concernant le mouvement des ambulances d'un endroit à l'autre. Et c'est très bien ainsi.

Je voudrais être davantage attentif à une réflexion que vous avez faite. Bien sûr, nous sommes tous ici avec un immense respect pour le travail du corps des pompiers, comme d'ailleurs celui des policiers, sur le terrain. Je pense que peu d'entre nous, en tout cas moi, peuvent mesurer les chocs que peut représenter une confrontation en première ligne à des situations qui sont des situations de guerre.

On avait entendu avant-hier un responsable de la police dire qu'il avait enregistré plusieurs dizaines, si je me souviens bien, de déclarations de stress post-traumatique, quelque chose comme ça. Je ne suis pas médecin de formation. Mais, chez vous, vous avez parlé de problèmes rencontrés et qui doivent continuer à être gérés. Ma question est très simple à cet égard: bénéficiez-vous, vous et vos hommes au sens large, de l'accompagnement et de l'encadrement suffisants pour gérer au mieux ces situations particulièrement délicates?

Ivo Devijver: Het is meer op vrijwillige basis dat een aantal mensen zich engageert. Bij de brandweer hebben wij BFIST, dat zijn mensen die psychologische bijstand intern verlenen. Wij hebben het geluk dat kolonel Erik de Soir, de bekendste traumapsycholoog op het vlak van brandweer in België, aan Nederlandstalige kant en de heer Debauchy, traumapsycholoog voor de brandweer aan Franstalige kant,

allebei volledig hun inzet verlenen voor het helpen van onze mensen.

Wij hebben reeds verschillende debriefings gehouden. Ons was in Parijs gezegd dat men iedereen die deelgenomen heeft aan de interventies, gedwongen heeft een psycholoog op te zoeken en dat 28 % van de mensen om een verdere opvolging vroeg. Daaruit bleek het nut daarvan. Het is dankzij die tip dat wij gezegd hebben dat wij psychologische opvang op grootschalige basis moesten doen, een schaal die wij nog nooit gebruikt hadden.

Wij hebben de mensen vrij gelaten. Wij hebben groepssessies gegeven. Wij hebben vier telefoonnummers gegeven waar zij naar kunnen bellen, waar zij hun verhaal kwijt kunnen of contact kunnen vragen met psychologen, met bijvoorbeeld onze korpsgeneesheer, met Attentia, onze externe geneeskunde. Regelmatig komen ook de heren de Soir en Debauchy langs in de kazerne, als die mensen van wacht zijn, om met hen te praten.

Het blijkt dat nu een gevaarlijke periode is. Mensen zijn zwak onmiddellijk erna, daarna worden ze sterker en na twee à drie maanden kan er een terugval komen. Het is gepland, volgende week of zo gaan wij terug de mensen die toen van wacht waren en tussengekomen zijn, opvolgen. Iedereen die het vraagt, krijgt de nodige opvolging.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer Devijver, bedankt voor uw getuigenis. Vele vragen werden reeds gesteld. Ik wil nog even ingaan op uw suggestie en wens om meer op federaal niveau of nationaal niveau te kunnen samenwerken en de nood aan onder andere informaticatoepassingen. Het unieke hier is geweest dat er twee incidenten waren in twee aangrenzende zones, waar er twee diensten 100 zijn, waar er ziekenhuizen in de periferie van beide liggen, die normaal zouden gebruikt worden door de ene en door de andere.

Hebt u in het verleden reeds oefeningen gedaan op dergelijke soort incidenten, twee grote incidenten in twee aangrenzende zones? Zo niet, zou het interessant zijn om dat in de toekomst te doen?

Zoals u zei, kan dat evengoed in Antwerpen of Limburg gebeuren, op de grens van beiden, of in twee aangrenzende zones of provincies. Zou het interessant zijn om dat te doen? Moet daarin worden voorzien?

U hebt ook de problemen met Saint-Luc en andere ziekenhuizen aangehaald, waar ziekenhuizen zouden kunnen worden gebruikt voor een ramp in Vlaams-Brabant, maar evengoed in Brussel. Hoe kan men op een structurele manier ervoor zorgen dat problemen zoals die zich hier hebben voorgedaan, en die begrijpelijk waren, het waren logische reflexen, in de toekomst kunnen worden vermeden?

Ivo Devijver: Zoals we daarnet al hebben gezegd in antwoord op de vraag van mevrouw Van Cauter, als we een digitaal platform, een federale gegevensbank zouden hebben, mag het van eender welke zone komen. Dan zouden we toch automatisch weten in welk ziekenhuis er plaatsen vrij zijn.

Nu is dat een menselijke reflex geweest, een zo goed mogelijke. Het is heel goed gedaan, maar we hebben inderdaad gevoeld dat er een onvoorzien element zat in die regulatie.

U vraagt of wij al oefeningen hebben gedaan met twee zones. Neen. Wij doen oefeningen binnen Brussel, maar met een aangrenzende zone zijn er nog geen oefeningen gebeurd. Dat is misschien ook een punt.

Er worden soms wel grootschalige oefeningen gedaan met verschillende zones, bijvoorbeeld in een opleidingscentrum, maar dat is niet echt alsof er in twee aangrenzende zones een probleem is.

Zoals ik al heb gezegd, en zoals hier waarschijnlijk al vaak werd herhaald, drie of vier jaar geleden dachten wij nog niet dat aanslagen op twee verschillende plaatsen in België zouden kunnen gebeuren.

De brandweer van Parijs is acht keer groter dan de brandweer van Brussel. Die kon dus de aanslagen in Parijs aan. Wij konden dat niet alleen aan, dus misschien was het op dat punt een voordeel dat de aanslagen in twee zones gebeurden, zodat de middelen van twee zones werden gebruikt.

Ik kan wel zeggen dat wij een halfuur na Maalbeek klaarstonden mocht er een derde aanslag zijn geweest.

Mocht er vijf of tien minuten na Maalbeek nog een aanslag zijn geweest, dan hadden wij middelen gestuurd, maar dan hadden wij de rest van Brussel moeten leegmaken en dat mogen we ook niet doen.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik dank u voor de uitleg die u hebt verschaft.

Ik heb echter nog enkele vragen. Het is voor het eerst dat wij van iemand horen dat men een specifiek nood- en interventieplan heeft aangepast of opgesteld in het kader van een terroristische dreiging. Wij hebben hier al een aantal sprekers gehoord en het is voor het eerst dat wij vaststellen dat een dienst dat heeft uitgewerkt.

Ik merk dat het om een aanmerkelijk stuk gaat.

Kunt u misschien kort vertellen of dat zijn nut heeft bewezen? Had u er effectief nood aan?

Er is dagelijks overleg met andere disciplines, naar ik verneem. Is het nuttig dat andere disciplines dat ook zouden doen?

Zit er ook een proactieve fase in? Wordt dus niet alleen reactief na het incident gewerkt, maar zult u zich ook proactief in gereedheid brengen op het ogenblik dat u weet dat het dreigingsniveau misschien zal worden opgetrokken? Kunt u dat even kort toelichten?

Ten tweede, het volgende was niet helemaal duidelijk. Er was hier een collega van u, de heer Labruyere, die uit de lucht viel, toen hem de vraag werd gesteld of de dispatching van de maatregelen ten gevolge van de aankondiging van niveau 4, onder meer de sluiting van de metro, eigenlijk via zijn diensten moet gebeuren.

Klopt het dat een en ander effectief via jullie verloopt? Is dat bij de aanslagen aldus ook gebeurd?

Ivo Devijver: Ik dank u voor uw vragen.

Het werk dat wij hebben gedaan – wij waren met dat werk een week na de aanslagen in Parijs klaar; wij hebben toen zelfs een heel weekend daaraan doorgewerkt –, heeft nut gehad. Er zijn immers de zondag erna huiszoekingen gebeurd. Daardoor waren wij een beetje geruster. Indien daar ook iets zou gebeuren, hadden wij immers een plan.

Dat is niet allemaal nieuw. Wij hebben er ook onze dienstnota's van vroeger in opgenomen over Antrax en *le conteneur des décontaminations* – alles is tweetalig –, over verdachte pakjes en enveloppes, over poeders met het oog op het risico van Antrax. Ook dat is er allemaal in opgenomen, net zoals de procedure voor chemische interventies.

Wij hebben dan specifieke maatregelen genomen, waarin wij OCAD of in feite de federale regering volgen. OCAD doet immers een voorstel, waarna de federale regering het voorstel voor niveau 3 of 4 bekrachtigt.

Dat is van toepassing. Wij hebben maatregelen voor niveau 3 en ook maatregelen voor niveau 4. Ze gaan vooral over manschappen.

Bijvoorbeeld, wanneer wij op niveau 4 zitten, zal er altijd een officier van wacht zijn die de cursus AGS of Adviseur Gevaarlijke Stoffen heeft gevolgd. Die officier is gespecialiseerd in chemische aanslagen of aanvallen. Wanneer wij op niveau 4 zitten, hebben wij vijf officieren in de kazerne en twintig manschappen meer. Normaal zijn effectief 149 manschappen aanwezig. Bij niveau 4 zitten wij aan 169 manschappen en bij niveau 3 aan 159 manschappen.

Wij volgen dus OCAD.

Nu zitten wij dus op niveau 3, met 10 manschappen meer van wacht dan wij in theorie normaal zouden hebben.

Carina Van Cauter (Open Vld): De vorige spreker was blijkbaar reeds een halfuur voor het verhogen van het dreigingsniveau op de hoogte van een mogelijke optrekking van het dreigingsniveau, dat was niet helemaal zeker. Was u daar ook van op de hoogte en neemt u dan ook maatregelen?

Ivo Devijver: Neen, wij wachten tot het geofficialiseerd is. Wij moeten ergens een grens trekken. Als het OCAD het voorstel doet, dan weten wij dat dat wordt gevolgd door de federale regering. Het zou ook eens kunnen dat het niet wordt gevolgd. Ik durf mij daar niet over uit te spreken. Als het OCAD het voorstel doet, dan weten wij echter reeds dat wij ons moeten klaarmaken.

De **voorzitter:** Voor de duidelijkheid, het OCAD bepaalt autonoom het dreigingsniveau en de regering komt daar eigenlijk niet in tussen, volgens de wetgeving althans. Het crisiscentrum neemt vervolgens de geëigende maatregelen die voortspruiten uit de bepaling van het dreigingsniveau en de elementen van het dossier.

Twee, wat ik wel belangrijk vind, ook voor onze werkzaamheden, is uw verklaring dat, onafhankelijk van wat het crisiscentrum aan instrumenten en maatregelen op tafel legt, de brandweer een pakket heeft dat altijd wordt ingezet: als het niveau drie is, doet u dit en als het niveau vier is, doet u dat. U hebt dus een eigen pakket maatregelen onafhankelijk van wat het crisiscentrum beslist?

Ivo Devijver: Ja.

De **voorzitter:** Daar zouden wij ook nuttig gebruik van kunnen maken, denk ik. Zou u die documenten aan de commissie kunnen bezorgen, zodat wij daarover beschikken?

Ivo Devijver: Ja.

Carina Van Cauter (Open Vld): (...)

Ivo Devijver: Ik weet dat er wat controverse is over de sluiting van de metro.

De **voorzitter:** De heer Buslot heeft hier gezegd dat dat via de noodcentrale van de politie... Wij hebben daarover ook van gedachten gewisseld met een vorige getuige. Dan heeft een van uw collega's hier gezegd dat dat het eerste is wat hij daarvan hoorde. Ik vat het letterlijk samen.

Ivo Devijver: Het komt erop neer dat wij geen beslissing hebben te nemen of de metro open blijft of gesloten wordt. Als er een incident gebeurt in de metro, bellen wij wel naar de MIVB om dat te signaleren en aan te geven dat er een stuk moet worden gesloten, maar als er een incident bij hen gebeurt, ga ik ervan uit dat zij op de hoogte zijn, samen met ons of nog voor ons.

Carina Van Cauter (Open Vld): Is het officieel geregeld of bestaat er een procedure dat, wanneer het dreigingsniveau naar vier gaat en een van de maatregelen de sluiting van de metro is, dat door jullie wordt gedispacht en overgebracht wordt aan de MIVB?

Ivo Devijver: Neen.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dus, jullie zorgen niet voor de communicatie, de mededeling van de maatregelen ten gevolge van het opschalen van het dreigingsniveau?

Ivo Devijver: U hebt zelf gezegd dat de heer de Meeûs, die hier voor mij was, gezegd heeft dat hij een halfuur op voorhand wist dat het niveau 4 was. Ik meen dat op dat punt de metro, de MIVB, zelf haar beslissing moet nemen. Wat kunnen wij, als brandweer, opleggen aan de metro?

Bij ons is er...

Carina Van Cauter (Open Vld): Voor alle duidelijkheid, het gaat niet over het nemen van de beslissing. Het gaat over het dispatchen van de beslissing, het mededelen van de...

De **voorzitter:** Dat was toch de duidelijke vraag. De vraag is gewoon...

Ivo Devijver: Nee, het is niet de brandweer, die dat doet.

Mag ik misschien een tegenvraag stellen? Heeft er iemand aan gedacht de spoortunnels te sluiten in Brussel, die dag?

Waarom blijven de spoortunnels open? De metro gaat dicht. Wij hebben de Schumantunnel, wij hebben de Noord-Zuidverbinding. Die zijn opengebleven. Wij gaan ook de NMBS niet verwittigen en zeggen: doe uw spoorwegtunnels toe. Of: doe de wegentunnels toe. Er zijn drie soorten tunnels. Wij komen daar niet in tussenbeide. Ik meen dat dat van het crisiscentrum uit gedaan moet worden, aan de MIVB, en dat die dan zeggen: kijk, wij vrezen dat er een risico van niveau 4 is, doe de metro dicht.

De **voorzitter**: Op uw vraag zullen wij het antwoord niet geven, maar wij nemen ze wel mee.

Ik meen dat belangrijk is: wie neemt de beslissingen, en hoe worden die beslissingen gecommuniceerd. Ik meen dat de vraag van mevrouw Van Cauter louter was wie wat heeft gecommuniceerd en wat de rol is van de brandweercentrale in dat proces. U hebt ontkennend geantwoord.

Servais Verherstraeten (CD&V): Commandant, in het licht van de tijdlijn, die u ter beschikking hebt, wil ik u graag confronteren met een tijdlijn waar wij over beschikken, en waarvan twee details mij hebben gefraspeerd.

U hebt zelf verwezen naar 08.02 uur: u wordt verwittigd. Volgens onze gegevens vertrekken rond 08.09 uur 2 MUG-teams naar Zaventem. Brussel wordt gevraagd hulp te verlenen. Er vertrekken 2 MUG-teams, 4 ziekenwagens en de brandweerploeg.

Wat mij dan opvalt in onze *time table*, en waarvan ik wil vragen of het volgens uw gegevens klopt, is het volgende: om 08.20 uur komt de brandweer aan in Zaventem. Die vraagt extra ziekenwagens, en de 100 van Leuven zegt onmiddellijk daarna: nee, niet nodig. Leuven overrulet als het ware de brandweer. Zijn dat gebruikelijke procedures? Ten eerste, kloppen die gegevens? En ten tweede, als zij kloppen, zijn dat gebruikelijke procedures?

Even later, volgens onze *time table* om 08.35 uur, stuurt de brandweer 5 ambulances op eigen initiatief. Klopt dat ook? Past dat ook in, laat ik zeggen, een interventieplan, of is dat, laat ik zeggen, een misschien terechte improvisatie in antwoord op noden?

Ivo Devijver: Wat u zegt, is juist. De uren kloppen. Ik beschik weliswaar enkel over de communicaties uit Brussel en niet over de communicatie die in Leuven gebeurd is, maar wel ook de communicatie tussen Brussel en Leuven. Ik beschik dus over alles wat in Brussel binnengekomen is, buitengegaan is en ook de interne communicatie. Daarin staat, om 08.20 uur en 13 seconden:

De 100 Brussel vraagt: "Is Erik Engels daar?"

Leuven: "Ja, die is hier bij mij."

"Kunt ge hem doorgeven?"

"Het is Spencer hier. Wat kunnen wij betekenen voor u?"

"Wij hebben al een volledige uitruk gestuurd voor vliegtuig in moeilijkheden."

Die uitruk is aangepast, want het ging niet om een vliegtuig in moeilijkheden, maar dat komt uit ervaring met onze contacten op de luchthaven. Als er daar iets gebeurt, dan gaan wij ervan uit dat het om een vliegtuig gaat.

Ik herneem: "Vliegtuig in moeilijkheden. Qua ziekenwagens, hebt u daar nog iets nodig?"

Leuven antwoordt: "Momenteel niet. Even relativeren. Wij hebben momenteel voldoende hulp onderweg, maar ze moet ter plaatse komen en SITREP's doorgeven."

100 Brussel: "Ik heb onze mensen naar de fly-over gestuurd als rendez-vouspunt."

Leuven: "Ja, de fly-over is algemeen rendez-vouspunt."

Spencer was op dat moment de officier in de centrale in Leuven en hij zegt: "Ik krijg momenteel melding van tientallen gewonden, vooral brandwonden en zwaargewonden."

100 Brussel: "Wij hebben van de MUG militairen en die spreken over meer dan twintig gewonden. Wij wachten op uw telefoontje."

Vervolgens wordt door Leuven gewoon gevraagd: "Bent u altijd bereikbaar?"

Leuven zegt: "De middelen zijn onderweg."

Nu kom ik tot het volgende punt dat u aanhaalt. Onze commandant komt dan ter plaatse, denk ik, en hij roept om ziekenwagens. En dan, inderdaad, op zijn oproep heeft mijn collega, commandant Labruyere, beslist om ziekenwagens te sturen, en ik zou net dezelfde beslissing genomen hebben. Wij hebben ziekenwagens stand-by laten zetten aan de post Noord van de luchthaven. Aan Leuven hebben wij gemeld dat zij over de ziekenwagens konden beschikken indien nodig. Wensten zij ziekenwagens te gebruiken, dan stonden ze klaar. Als ze niet nodig zouden zijn, dan konden wij ze terugtrekken. Wij hebben dus op eigen initiatief, door eigen kunde, ziekenwagens gestuurd.

Daar moet ik aan toevoegen dat niet alleen Brussel ziekenwagens heeft gestuurd. Ook van andere kazernes zijn er ziekenwagens gekomen. Op dit ogenblik worden dat piratenziekenwagens genoemd, omdat die niet aangestuurd waren door Volksgezondheid.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ik tracht te achterhalen hoe de procedure verloopt voor het ophalen van ziekenwagens. Enerzijds hoor ik dat de 100-centrale van Leuven om 08.20 uur beslist dat er geen extra ziekenwagens nodig zijn. Een kwartier later wordt eigenlijk een tegenovergestelde beslissing genomen op eigen initiatief, want van jullie diensten komen er vijf ziekenwagens.

Ivo Devijver: Ja.

Servais Verherstraeten (CD&V): Wie heeft daarin normalerwijze de leiding? Wie beslist er hoeveel ziekenwagens er al dan niet moeten komen? Ligt die beslissing niet in handen van de DIR MED?

Is er niet twee keer afgeweken van de normale procedure? Ik zeg niet dat dat consequenties heeft gehad. Ik tracht duidelijkheid in de procedure te krijgen, over wat de normale gang van zaken is en wat de reden is waarom daarvan is afgeweken.

Ivo Devijver: Zoals u zegt, er zijn twee personen die boven het MIP mogen gaan. Ik heb dat daarstraks aangehaald. Dat is de DIR-MED, maar die is niet ter plaatse, en de inspecteur, in dit geval de inspectrice van Volksgezondheid, die ook niet bereikbaar was.

Gezien de oproep, gezien alles wat wij binnenkregen, hebben wij beslist om ziekenwagens te sturen. Wij hebben die gestuurd op vraag van onze commandant daar ter plaatse.

Ik lees hier om 8u42: we horen dat commandant du Bus heel veel middelen vraagt.

Daar wordt zelfs gezegd: ik moet u dringend verzoeken uw Brusselse middelen daar niet naartoe te sturen. Wij hebben heel veel middelen onderweg. De vraag is ter plaatse op tijd te zijn. Vergeet niet: het is een vitrine.

Dit document, er staan nog medische geheimen in, die er nog moeten worden uitgefilterd. Ik heb gelezen dat ik u dat kan overhandigen in een gesloten zitting, maar dit is nu openbaar. Dit wordt openbaar gemaakt als het volledig is gefilterd.

Wat wij gaan doen? Je doet ermee wat je wilt. 100-Leuven zegt: "Ik heb contact gehad met de minister. We hebben op dit moment voldoende middelen ter plaatse. Wij hebben de middelen van Oost-Vlaanderen en Henegouwen in stand-by op parkings binnen Vlaams-Brabant. Wij zouden het liefst hebben dat de middelen van Brussel beschikbaar blijven binnen Brussel".

Wij hebben toch op de specifieke vraag van onze commandant du Bus ter plaatse middelen van Brussel bijgestuurd. Wij zijn dus buiten het MIP gegaan.

Georges Dallemagne (cdH): (...) j'avais demandé à l'entendre puisqu'il a été le Dir Ops durant tous les événements de Maelbeek

Pour ce qui concerne la disponibilité des hôpitaux, vous avez dit connaître à l'avance la capacité hospitalière. En revanche, il est apparu, à la suite des différents témoignages, qu'au fur et à mesure que les blessés

étaient envoyés dans les hôpitaux, l'*update* de cette capacité hospitalière était beaucoup moins claire. En temps réel, si j'ai bien compris, vous n'avez pas disposé de la capacité libre restante dans chacun des hôpitaux. J'imagine que cela fera l'objet d'une recommandation pour l'avenir. Concrètement, comment allez-vous organiser les choses dans le futur puisque cela a eu un impact opérationnel très important? Cela doit, en tout cas, être organisé au niveau fédéral.

Par ailleurs, le Centre 112 de Louvain nous a fait savoir que lorsqu'il demande des pompiers à Bruxelles, la première colonne part avec la mention "avion en difficulté" dans le système informatique. Il nous a également fait savoir qu'il envoie cette colonne pour avion en difficulté parce que la notion d'attentat terroriste n'existe pas dans le système. Est-ce exact? Une correction sera-t-elle apportée à l'avenir? Quel impact cela a-t-il pu avoir sur le plan opérationnel ?

Ivo Devijver: Wat uw eerste vraag betreft, u weet dat in Brussel het MASH-plan bestaat. Alle ziekenhuizen moeten regelmatig hun disponibiteit, de vrije bedden en de capaciteit voor de opname van patiënten doorgeven. Zo had er nog een oefening plaatsgevonden tussen de hospitalen in Brussel niet lang daarvoor. Bij het begin van een oefening of van de aanslagen of bij een tussenkomst weten wij over hoeveel capaciteit elk ziekenhuis beschikt. Er zijn patiënten vervoerd. Wij hebben er vervoerd, de zones ook. Het Militair Hospitaal heeft veel patiënten vervoerd. Het Rode Kruis heeft veel patiënten vervoerd. Naar het schijnt, maar daarvan heb ik verder geen bewijs, zouden er ook privéfirma's gekomen zijn, die dan ook patiënten vervoerd hebben. Op een zeker moment was er dus geen algemene coördinatie van elke ziekenwagen die met patiënten naar een bepaald ziekenhuis vertrok.

Op dat punt is het ook belangrijk te weten over welke verwondingen het gaat. Sommige ziekenhuizen kunnen bepaalde verwondingen aan. Andere kunnen die niet aan. Het is ook belangrijk te weten of het om zwaargewonden of lichtgewonden gaat of om mensen die levensbedreigend gewond zijn. Dat zijn allemaal zaken die minder gecoördineerd verlopen zijn. Het is in goed vakmanschap gebeurd. Over het algemeen is het zeer goed verlopen, maar het kan natuurlijk verbeterd worden.

In zo'n situatie is men echter overwelmd door zeer veel zaken. Men heeft zeer veel mensen nodig. Men moet het werk kunnen verdelen. Er bestaan daarvoor procedures en reflectiefiches, die wij intern nog aan het bijwerken zijn. Daarop staat een opsomming van wat wij moeten doen, maar er kwam op zeer korte tijd zeer veel op ons af. Op dat ogenblik waren wij daar niet op voorbereid. Wij waren erop voorbereid en wij hebben alles zo goed mogelijk uitgevoerd, maar elke tussenkomst is voor ons verschillend. Zelfs elke schouwbrand is verschillend. Het is onmogelijk om een procedure op te stellen voor al die incidenten. Daarom hebben wij bijvoorbeeld een officier van week die 20 of 30 jaar ervaring heeft. Wij hebben het voordeel veel branden te hebben en veel tussenkomsten te doen. Wij doen dus heel veel ervaring op. Uit die ervaring moeten wij putten in die situaties. Als een collega iets vraagt, dan weten wij dat dat gerechtvaardigd is. Als men altijd moet gaan kijken wat de wet zegt.. De wetgever kan ook niet alles voorzien. Er moet dan altijd eerst iets gebeuren voor de wetgeving aangepast wordt.

Wat uw tweede vraag betreft, ons systeem is inderdaad voorgeprogrammeerd voor Zaventem...

Georges Dallemagne (cdH): Je ne pense pas avoir reçu de réponse claire à ma première question. Il n'y avait donc pas de bases de données avec l'ensemble des blessés qui rentraient au fur et à mesure dans les hôpitaux. Est-ce quelque chose que vous avez décidé de mettre en œuvre dorénavant?

Ivo Devijver: Dat is wat ik in het begin ook heb gezegd, het is aan Volksgezondheid en Binnenlandse Zaken, om daaraan te werken. Ik denk dat de heer van der Auwera, die is toch geweest, daar ook al van gesproken heeft. Ze hebben toen proactief gewerkt en dat proactieve gaan ze nu ook omzetten in structuren en in procedures.

Dan op uw tweede vraag. Inderdaad, in ons voorgeprogrammeerd systeem staan een vijftigtal uitrukken. Voor Zaventem, omdat tot nog toe onze tussenkomsten voor Zaventem altijd voor vliegtuigen in moeilijkheden waren staat: vliegtuig in moeilijkheden. Gaan wij dat aanpassen? Ja, ten eerste wordt de procedure voor vliegtuig in moeilijkheden aangepast, want er zal voor Zaventem een nieuwe BNIP opgesteld worden, waarin een herziening zal gebeuren van de middelen die ingezet worden, ook volgens het type van vliegtuig. Dat moet ver af zijn. We hebben alleen nog het laatste nodig, dat is in samenwerking met Vlaams-Brabant, dus met de gouverneur van Vlaams-Brabant. Nog een laatste puntje, denk ik, is de inspectrice van

Volksgezondheid qua ziekenwagens daarover. Dan kunnen wij onze uitrukken aanpassen volgens het type of de vraag die er is.

Gaan wij in ons systeem “aanslagen” zetten? Eerlijk gezegd, ik denk daar voor het ogenblik niet over. Het kan zijn dat het komt omdat we nooit weten wat voor soort aanslag er zal zijn. Nu zijn het bommen. Het kan gebeuren, ik zeg maar iets, een bom in een gebouw, een volledig gebouw dat instort, maar dat vraagt voor ons andere middelen dan we nu in de metro of in Zaventem hebben moeten gebruiken. Ziet u, de aanslag zelf is één zaak, maar wat zijn de gevolgen van de aanslagen, welke schade aan mensenlevens, aan mensen of materiële schade veroorzaakt die aanslag? Dat is een heel gamma dat kan variëren. Wij hebben aanslagen voorzien in ons systeem, maar op voorhand gaan zeggen: er is een aanslag, we gaan dat sturen, het is misschien te overwegen, maar daar hebben wij nog niet bij stilgestaan.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Heel snel, want ik weet dat de tijd dringt. Ik kom nog even terug op mijn vraag met betrekking tot het aanduiden van de DIR CP-OPS. U zegt dat het in Maalbeek de brandweer was, DIR brandweer eigenlijk, en dat is conform de wetgeving gebeurd. Maar in de wetgeving staat ook dat de bevoegde overheid op een bepaald moment, gelet op de omstandigheden op dat moment, ook iemand anders kan aanduiden. Is dat gebeurd? Is men op een bepaald moment overgegaan tot het aanduiden van de politie?

Ivo Devijver: Nee, het is in feite onze collega du Bus die DIR CP OPS gebleven is. Het was in samenspraak met de andere disciplines. Men moet zien: is het zuiver een brandweerdienst, dan is het logisch dat het de brandweerofficier is. Maar het gebeurt altijd in samenspraak en daar wordt de meest logische oplossing voor gezocht.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Dan juist nog een kleine specificatie met betrekking tot die ziekenwagens en de discussie Leuven-Brussel. U zegt: ik heb ze toch gestuurd, dan staan ze ter beschikking. Zijn ze dan ook effectief gebruikt geweest, en om hoe laat precies?

Ivo Devijver: Wanneer ze juist gebruikt zijn, dat moeten we hierin terugvinden, dat kan ik u niet zeggen. Ze zijn inderdaad gebruikt.

De **voorzitter:** Ik denk dat uw getuigenis belangrijk is. U hebt gezegd dat u hier de brute kladversie hebt. Daar staat ook een aantal gegevens in die medisch vertrouwelijk zijn et cetera. Ik zou voorstellen dat u deze documenten toch aan de commissie ter beschikking stelt met de waarborg van confidentialiteit. Wij gaan die niet verspreiden. Ik zou dus vragen dat professor Bruggeman als expert dat misschien even met u nagaat. Het lijkt mij interessant om gewoon over die informatie te kunnen beschikken.

Wij hebben in het algemeen, commandant, een beetje te maken met het fenomeen dat iedereen nu volop aan het werken is aan verbeterplannen en ons zegt dat zij die ons op een bepaald moment wel gaan overmaken. Maar dan is, nogmaals, iedereen zijn eigen wereld aan het hervormen, terwijl het de bedoeling moet zijn dat wij het globaal kunnen vatten. Dat is misschien toch ook wel iets.

Ten tweede, over wat u niet precies hebt kunnen beantwoorden enzovoort, kunt u achteraf nog steeds aan de commissie meedelen wat moet meegedeeld worden.

Als de commissieleden geen verdere vragen meer hebben, dan kan ik u, commandant, bedanken voor uw getuigenis.

Ik stel voor dat professor Bruggeman even met u nagaat hoe wij over de brute versie, de kladversie als ik het zo mag noemen, van die documenten kunnen beschikken want die lijken mij wel relevant te zijn.

Ivo Devijver: Het is daarom dat ik ze meegebracht heb en er de aandacht op gevestigd heb.

De **voorzitter:** Ik dank u en wil, nogmaals, aan uw mensen zeggen wat hier al gezegd is, namelijk erkentelijkheid en dank betuigen voor de bijzondere prestaties die zij geleverd hebben.

**Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Frédéric Van Leeuw, federaal procureur.
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Frédéric Van Leeuw, procureur fédéral.**

De **voorzitter**: Nu wij bijna voltallig zijn, stel ik voor om onze werkzaamheden aan te vatten.

Wij verwelkomen de federale procureur die ons, in het kader van het luik hulpverlening, liet weten dat hij wenste gehoord te worden. Wij gaan natuurlijk graag in op zijn verzoek. Al heb ik de federale procureur gezegd dat wij elkaar wellicht zullen terugzien in het kader van het volgende luik, zijnde het veiligheidsdispositief van Justitie en Politie. Ik heet hem alleszins nu al welkom in onze commissie.

Ik nodig hem eerst uit om de eed af te leggen.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Frédéric Van Leeuw prête serment.

Dont acte.

Mijnheer de federaal procureur, ik verleen u graag het woord voor uw uiteenzetting.

Frédéric Van Leeuw , : Monsieur le président, vous vous êtes sans doute posé la question de savoir ce que le parquet faisait dans le volet de l'aide aux victimes. Son rôle est extrêmement important à ce niveau-là et son rôle a été confirmé lors de notre intervention suite aux attentats du 22 mars dernier.

Quel est le contenu de la présentation? Il y aura d'abord une courte introduction. Dans ma présentation seront intégrés les textes légaux et circulaires qui règlent toute une série d'interventions de la part du parquet en matière d'aide aux victimes, d'accompagnement des victimes et du rôle par rapport aux victimes lorsqu'un fait pénal se produit et, cela, afin de documenter la commission. Je commencerai par la terminologie, afin de voir les différentes phases et services qui interviennent tant au niveau de la police, qu'au niveau de la discipline 2, qu'au niveau parquet et maisons de justice etc. Il y a un volet "communication" ainsi qu'un volet "futur" pour quelques remarques et points d'amélioration que nous pourrions apporter suite à notre expérience du 22 mars dernier.

Il y a peu de bases légales mais l'une d'entre elles est très solide et c'est celle de l'article 3*bis* du Titre préliminaire du Code de procédure pénale – où il est dit que "les victimes d'infraction et leurs proches doivent

être traités de façon correcte et consciencieuse, en particulier en leur fournissant l'information nécessaire et, s'il échet, en les mettant en contact avec les services spécialisés et notamment les assistants de justice. Les victimes doivent notamment recevoir les informations utiles sur les modalités de constitution de partie civile et de déclaration de personne lésée".

L'article 44 du Code d'instruction criminelle est un article tout aussi important lorsqu'une victime est décédée; il dit que "lorsqu'une autopsie est ordonnée, les proches sont autorisés à voir le corps du défunt ..." - cette modification avait été faite à la demande de parents de victimes de faits très graves et pour lesquels nous avons réglementé la possibilité pour les proches des victimes de voir le corps de leur proche défunt - "Le magistrat qui a ordonné l'autopsie apprécie la qualité de proche des requérants ..." - c'est également important car se pose la question de savoir qui est proche de qui etc. Ces questions se présentent lorsqu'il y a un nombre important de victimes et pour lesquelles des identifications doivent être réalisées. " ... et décide du moment où le corps du défunt pourra leur être présenté. Cette décision n'est susceptible d'aucun recours".

Je vous donne pour votre documentation toute une série de circulaires du Collège des procureurs généraux, qui sont souvent communes avec plusieurs ministres. Les plus importantes, c'est la COL 16 de 2012 sur l'accueil des victimes, la COL 17 de 2012 sur le traitement respectueux du défunt, l'annonce de son décès, le dernier hommage à lui rendre et le nettoyage des lieux. Ce sont toutes des circulaires qui ont été appliquées le jour des faits et les jours qui ont suivi les faits qui ont eu lieu à Zaventem et à Maelbeek.

Pour ne pas abuser de votre temps, je vais passer immédiatement au *slide* n° 11. Pour vous dire que tout ce qui a été appliqué aussi est une application d'une directive européenne, la directive de 2012 du Parlement européen et du Conseil du 25 octobre 2012, qui établit les normes minimales concernant les droits, le soutien, la protection des victimes de la criminalité. Ce document est quand même très intéressant, parce qu'il établit un standard européen qui a été appliqué, entre autres à Paris. J'ai eu beaucoup de contacts après le 13 novembre avec mon collègue de Paris. Il y a aussi beaucoup de leçons qui ont été tirées de Paris avant que les attentats se passent et qui nous ont beaucoup aidés lorsque les attentats se sont déroulés ici à Bruxelles. Nous nous étions préparés par rapport à des obstacles que mes collègues parisiens avaient rencontrés, même si le parquet et les autorités judiciaires n'ont pas tout à fait les mêmes compétences en Belgique qu'en France. Je donnerai, pour la documentation de la commission, la circulaire interministérielle qui a été prise après les attentats du 12 novembre à Paris et qui m'avait été transmise par mon collègue François Molins.

Donc, ce qui est très important, c'est le droit à l'information des victimes, le droit à une traduction et une interprétation, le droit d'accès aux organisations de victimes, un droit de participer à la procédure pénale, un droit à une protection de la vie privée, qui est aussi très important. Ce sont des éléments qui ont joué dans pas mal de prises de position et de décisions que nous avons dû prendre dans les premiers jours et pour lesquels nous sommes toujours occupés; en effet, à l'heure actuelle il y a encore pas mal de personnes qui se constituent personnes lésées – des personnes qui ne sont pas passées par les hôpitaux, qui sont rentrées d'elles-mêmes à la maison, qui ne se sont pas plaintes directement et qui, maintenant, ont un choc psychologique important. Il y a donc un travail important qui se fait au niveau de l'administration de mon parquet par rapport à la gestion de toutes ces déclarations de personnes lésées pour pouvoir les transmettre ensuite au juge d'instruction pour que personne ne soit oublié – en tout cas, les personnes qui ont demandé à ne pas être oubliées.

Comme je vous l'ai dit, l'approche française - la circulaire du 12 novembre 2015 -, est intéressante puisqu'elle prévoit le cas d'un attentat terroriste sur le territoire national et le cas d'un attentat terroriste en dehors du territoire – la Belgique également, puisque l'on parle beaucoup des victimes des attentats du 22 mars.

Mais je dois vous rappeler que malheureusement, lors de l'année écoulée, nous avons eu pas mal de victimes aussi dans les attentats à l'étranger. Il y a eu deux attentats en Tunisie, un attentat au Mali.

Là aussi, il y a des familles de victimes qui ne doivent pas être oubliées et qui doivent être accompagnées dans le processus. Même si nous ne faisons pas nécessairement l'enquête en direct, le rôle du parquet est intéressant puisqu'il peut permettre aux victimes d'attentats à l'étranger d'avoir un accès au dossier et de faciliter l'accès au dossier et d'avoir les réponses à leurs questions.

Je vous donne un petit mot de terminologie et c'est très important. Il y a des terminologies tout à fait différentes. Assistance aux victimes, *slachtofferbejegening*, c'est le rôle de la police, c'est dans la loi sur la fonction de police; c'est le service de première ligne et c'est ce que la police va faire dans les premières heures du fait survenu.

Il y a l'accueil des victimes, *slachtofferonthaal*, c'est l'assistance proposée par les services des maisons de justice qui accompagnent les victimes à travers la procédure judiciaire. C'est une deuxième phase à partir du moment où la procédure judiciaire suit son cours. À ce moment-là, il y a les services des maisons de justice qui sont enclenchés et auxquels on donne un mandat. Alors, un suivi est fait. L'aide aux victimes, l'accompagnement psychosocial: du côté néerlandophone c'est assuré par le *Centrum algemeen welzijnswerk* et, du côté francophone, c'est le Service d'aide aux victimes qui s'en charge. C'est divisé en deux organismes différents.

Ici, je vous ai parlé du volet judiciaire.

Dans le cadre du plan catastrophe, les proches des défunts sont d'abord accueillis par un duo composé d'une personne du DVI et d'une personne de la Croix-Rouge, SISU ou DSI du côté néerlandophone.

De procedures die werden gevolgd na de aanslagen van 22 maart zijn gebaseerd op een aantal ervaringen die wij hebben meegemaakt de laatste jaren, bijvoorbeeld de busramp in Sierre op 13 maart 2012. Het federaal parket heeft daar een coördinatietaak op zich genomen. Ook het feit dat wij de internationale samenwerking met Zwitserland vergemakkelijkt hebben.

Daarmee zijn er belangrijke punten naar boven gekomen zoals: het belang van de communicatie tussen de procureur van Zwitserland, de verschillende lokale procureurs (Hasselt, Leuven), de prioritaire aandacht voor de families in samenwerking met het Crisiscentrum van Binnen- en Buitenlandse Zaken, Defensie voor de repatriëring en ontvangst van de families, Volksgezondheid, enzovoort. Allemaal actoren die hier zijn tussenbeide gekomen. Het belang van een snelle en correcte identificatie van DVI. Ik ga daarop terugkomen. Aandacht voor persoonlijke bezittingen is heel belangrijk ook. Een uniforme en proactieve communicatie van alle parketten is ook heel belangrijk. Het belang van het plaatsbezoek in Zwitserland. Iets dat wij ook hier hebben toegepast, zowel in Zaventem als in Maalbeek. Het belang van een herdenkingsmoment dat in de toekomst zal moeten worden georganiseerd, als mijn mening wordt gevolgd.

Een andere ramp die ons veel heeft geleerd, is de vliegtuigramp van de MH17 in Oekraïne op 17 juli 2014. Er waren relatief weinig Belgische slachtoffers – zeven Belgische slachtoffers – maar daar werden wij geconfronteerd met de problematiek van de vrijgave van lichamen of lichaamsdelen. Dat kan absurd lijken, maar soms zijn er administratieve hindernissen, heel moeilijk voor de slachtoffers, die zorgen voor een dubbele “victimisatie”. Voor de MH17 was er de problematiek van de vrijgave van een lichaam en achteraf zijn er nog andere lichaamsdelen vrijgegeven met als effect dat de begrafenisondernemers ons zeiden: ja maar, ik heb die persoon al begraven en ik kan die geen tweede keer begraven. Dat is iets dat wij hier met die ervaring hebben kunnen vermijden want wij zijn heel creatief geweest. Wij hebben een speciaal proces-verbaal opgesteld dat ook gold voor de toekomst om te vermijden dat die slachtoffers met administratieve moeilijkheden zouden worden geconfronteerd, wat eigenlijk kan zorgen voor een dubbele “victimisatie” en heel veel problemen.

Dan was er de treinramp in Buizingen. Daar werden we geconfronteerd met de problematiek van de persoonlijke teruggave van bezittingen aan huis door de politie en het belang van een goede opbouw van de slachtofferdossiers. Dat zijn allemaal ervaringen waarmee we rekening hebben gehouden tijdens de gebeurtenissen van 22 maart.

Que s'est-il passé le 22 mars? Le 22 mars, les attentats à Zaventem se déroulent à 7h58, les premiers appels se font à ce moment-là. On décide de la phase fédérale à un certain moment et le procureur fédéral, moi-même, arrive au Centre de crise quelques minutes avant 8h. On lance alors la phase fédérale. Cela ne veut pas dire pour autant que tous les services sont attendus avant d'intervenir. Tous les plans prévus ont été lancés à ce moment-là.

Le début des initiatives du Parquet date de la fin de la journée quand on se rend compte au Centre de crise qu'une série de demandes de proches de victimes sont adressées au Centre de crise et qu'il est urgent de

mettre en place une procédure pour que ces demandes ne restent pas sans réponse. On enclenche alors la phase au niveau du Parquet pour prévoir et structurer l'accueil aux victimes. C'est alors que je désigne des magistrats délégués (dont Mme Van Wymeersch), deux magistrats délégués du Parquet de Bruxelles, un magistrat délégué du Parquet d'Hal-Vilvorde ainsi que deux magistrats délégués du Parquet de Louvain. Pourquoi ces magistrats-là? Parce que ce sont des magistrats spécialisés dans l'accueil des victimes des Parquets locaux. Il y a aussi une cellule de coordination au niveau du Parquet fédéral dont fait partie l'un de mes magistrats fédéraux. Ceux-ci coordonnent cette cellule depuis le Parquet fédéral.

Le principe est que dans une première phase, le Parquet fédéral a pris seulement des décisions concernant les victimes décédées. Pour les victimes blessées, il s'agissait du SPF Santé publique. Là, il était question de répartir les victimes en fonction de leur taux de traumatisme dans les différents hôpitaux, etc. Pour les victimes décédées, nous étions évidemment plus dans le volet judiciaire, avec tout un travail d'identifications et d'autopsies à réaliser. Cela a été fait dans un premier temps. À ce moment-là, plusieurs décisions ont été déjà prises au Centre de crise. Après quelques heures, il avait déjà reçu des appels de différentes ambassades pour avoir la confirmation que certains de leurs ressortissants se trouvaient parmi les victimes. À un certain moment, une décision a été prise car d'un côté, on rendait les vêtements aux victimes et de l'autre on ne les rendait pas. Il a alors fallu uniformiser les interventions.

Au Centre de Neder-over-Hembeek, nous avons créé un accueil centralisé pour les personnes n'ayant aucune nouvelle en provenance de Zaventem ou Maelbeek. Les victimes décédées à Zaventem étaient transférées vers le Gasthuisberg à Leuven et celles de Maelbeek avaient été transférées à Neder-over-Hembeek.

Nous nous sommes arrangés pour que ce soit ouvert 24h/24 et que des magistrats fédéraux soient présents en permanence sur place. Il en était de même pour les services d'assistance aux victimes de la police locale, le DVI et la discipline D2, volet francophone et volet néerlandophone. Tout cela avec le soutien logistique de la Défense nationale qui a été extrêmement précieux.

Qui a fait quoi à Neder-over-Hembeek à partir du 23 mars? Il y a eu plusieurs phases. Sur place, il y avait la Croix Rouge et le service d'assistance aux victimes pour l'accueil des familles sans nouvelles, tant de Zaventem que de Maelbeek, le DVI et le parquet fédéral qui a joué un rôle de coordination dans ces matières.

Le Parquet a essentiellement assuré le transfert d'informations entre le juge d'instruction puis, ensuite, les juges d'instruction – puisque, dans un premier temps, il y a eu un juge d'instruction pour Zaventem et le 22 mars en fin de journée, nous avons mis un autre juge d'instruction pour Maelbeek puisque le lien n'était pas encore effectif entre les différents dossiers, même si on le supposait. Il apparaissait infaisable pour un seul juge d'instruction de couvrir les deux sites. Il a donc fallu assurer que les différentes procédures soient plus ou moins parallèles et une coordination a été assurée que pour que les bonnes informations soient transmises aux différents services, via le parquet et via le centre de crise et les différents centres opérationnels.

La commission d'identification DVI se trouvait là. Il y a eu à résoudre toutes sortes de problèmes pratiques, notamment le lien avec le centre de crise des Affaires étrangères puisque, je vous rappelle, il y avait 15 victimes de nationalités étrangères, même si nous avons été confrontés à des victimes qui avaient une double ou une triple nationalité, ce qui a évidemment beaucoup posé de questions à un certain moment pour la communication du nombre de victimes décédées et le lien avec la cellule de gestion du centre de crise du SPF Intérieur.

Tous les corps ou parties de corps des victimes décédées de Maelbeek ont été transportés à Neder-over-Hembeek, comme je l'ai dit, pour autopsie et examen *post mortem* par le DVI. Tous les corps ou parties de corps de Zaventem ont été transportés à l'hôpital de Louvain. Dans une phase ultérieure, les corps des auteurs ont été transportés de l'hôpital universitaire de Louvain vers Neder-over-Hembeek. Ils sont toujours gardés séparément des victimes.

Dans la communication également, nous avons toujours communiqué 32 victimes et nous n'avons jamais

ajouté les auteurs décédés au nombre des victimes. Psychologiquement, je trouve que c'est important de faire attention et c'est également le rôle et le fil rouge que nous avons suivi durant toute la procédure: veiller à ce qu'il y ait le moins possible d'éléments qui puissent provoquer une victimisation secondaire chez toutes les personnes qui rentrent en contact avec nous.

Pourquoi les identifications ont-elles débuté seulement le 24 mars 2016? Toutes les identifications ont lieu sur une base de preuve scientifique. Aucune erreur. C'est l'expérience que nous avons eue d'autres scènes de crime et, malheureusement, c'est aussi une expérience négative qui avait été faite à Paris, et que nous avons prise en compte pour éviter les erreurs.

La procédure a été suivie selon les standards d'Interpol. Interpol nous a beaucoup aidés pour réunir les dossiers *ante mortem*. Je vous rappelle qu'il y a eu pas mal de victimes qui venaient de l'étranger. C'est en soi une prouesse que de recevoir rapidement les données odontologiques d'une personne qui habite aux États-Unis. Il y avait là tout un travail qui devait se faire.

Nous sommes intervenus là où c'était nécessaire, notamment pour harmoniser la procédure d'autopsie. En effet, il y avait deux juges d'instruction et donc, à un certain moment, deux procédures d'autopsie différentes. Ces procédures d'autopsie ont été rapidement harmonisées pour faire en sorte qu'il y ait le volet judiciaire, où l'autopsie est importante, mais qu'en même temps cela aille le plus rapidement possible et que le DVI (Identification des victimes décédées) puisse être présent lors de l'autopsie, avec l'autre finalité qui est effectivement d'identifier la victime et de pouvoir enclencher la procédure d'annonce aux familles.

Hier wilde ik een kleine parenthese maken, die boekdelen spreekt. Een van deze twee jonge vrouwen is enkele jaren geleden omgekomen bij een verkeersongeval in de Verenigde Staten. Hun geval verklaart waarom we absoluut hebben aangedrongen op een wetenschappelijke identificatie. Wat is er namelijk gebeurd? Eén van de slachtoffers belandde in een coma, de andere was op slag dood. Drie maanden lang heeft de verkeerde familie gewaakt bij de persoon die nog leefde, terwijl de andere familie de verkeerde dochter heeft begraven.

Daarmee wil ik aantonen dat families in moeilijke situaties de drang hebben om koste wat het kost een antwoord op hun vraag te krijgen, en hun herkenning dus eigenlijk niet betrouwbaar is. Dat houdt een enorm risico in.

Daarom hebben wij de moeilijke keuze gemaakt om geen conclusies te trekken op basis van de formele herkenning van de families, maar wel op basis van vergelijking van ante-mortemgegevens met post-mortemgegevens. Post-mortemgegevens worden verzameld bij de autopsie. Ante-mortemgegevens moesten vaak van over de hele wereld komen. Maar toch is dat proces vrij snel kunnen gebeuren omdat we erin geslaagd zijn om de identificatie van de 32 slachtoffers binnen de week af te ronden.

Comme on l'a dit, chaque seconde qui durait en plus était évidemment insupportable pour les familles qui attendaient là-bas à Neder-Over-Heembeek, raison pour laquelle, dès que les dossiers étaient complets, la commission s'est réunie jour et nuit. C'est une commission d'identification qui compare les deux dossiers. Cette commission est composée d'experts.

Daarin zaten een wetsdokter en een orthodontist. We hebben ook de vingerafdrukken en het DNA vergeleken. Als de dossiers klaar waren, kwam die commissie soms om 2 uur 's nachts samen om ervoor te zorgen dat de families niet te lang hoefden te wachten op een antwoord over het lot van hun naasten. We hebben ons best gedaan om alles zo snel mogelijk te laten verlopen, maar tegelijkertijd het foutenrisico tot nul te beperken.

Donc après cela, nous avons fait toute une série de démarches avec les autorités administratives aussi, pour faciliter toute une série de démarches qui devaient être faites. Après l'identification formelle, il y avait l'établissement d'un formulaire par le médecin légiste, la remise du corps. Donc, le procureur fédéral, le magistrat fédéral prenait contact avec le juge d'instruction qui était compétent pour le site d'où venait le corps, pour que le corps puisse être remis à la famille; et l'autorisation d'enterrement, le permis d'inhumer ou le permis de crémation, toujours via décision du juge d'instruction, mais avec la facilitation du procureur.

Nous avons appliqué cette procédure pour les morts mais aussi pour trois blessés qui ne pouvaient pas

donner leur propre identité, parce qu'ils étaient inconscients. Cette procédure a alors également été appliquée.

Une fois que l'identification a été faite, il fallait annoncer la mauvaise nouvelle, rendre le corps présentable, rendre un dernier hommage, donc faire un adieu digne, tant à l'hôpital universitaire de Louvain qu'à NOH, et faire en sorte que le corps soit transféré vers les pompes funèbres de leur choix, ou bien qu'il soit rapatrié.

Pour l'annonce de la mauvaise nouvelle, cela a été fait par un binôme DVI (*disaster victim identification*) Croix-Rouge ou police locale par les services d'assistance aux victimes de la police locale du domicile. Si la Croix-Rouge n'était pas disponible, nous avons à ce moment-là appliqué la circulaire du collège des procureurs généraux du 17/2/2012. Nous avons toujours suivi – et c'est essentiel – que ce sont toujours les mêmes personnes qui sont en contact avec les victimes, que les victimes ne soient pas confrontées à quinze intervenants différents.

Dans cette phase-là en tout cas, ce sont toujours les mêmes personnes, donc la personne qui a le premier contact avec la famille qui arrive est celle qui fera également l'annonce aux familles, etc. pour éviter que les personnes déjà fort confuses et touchées ne soient envoyées continuellement vers d'autres acteurs.

Ce qui est important aussi, c'est de toujours conserver des listes de qui est intervenu pour quelle famille. C'est ce que j'expliquais. Donc, l'annonce de la mauvaise nouvelle aux personnes qui ont fait l'examen *ante mortem*. C'est la règle qui a été suivie.

Il y aura peut-être quelques victimes qui ont posé des questions, etc. Nous avons répondu, mais nous avons été confrontés à toute une série de problématiques familiales. Par respect pour les victimes, je ne vais évidemment pas donner de nom, mais il y a eu toute une série de problématiques: soit des disputes entre les familles, où une personne était mise au courant et l'autre pas.

Ce sont des récriminations qu'il y a eu, mais les règles européennes, c'est vraiment de toujours rester en contact avec la même personne. Et c'est la personne qui a apporté les éléments *ante mortem* qui a été contactée en premier. Mais après cela, si on peut corriger les choses, on le fait évidemment. Ce n'est pas un principe qui est un dogme, mais on suit d'abord la première règle et puis, si quelqu'un d'autre de la famille se manifeste, il est clair qu'on organise évidemment quelque chose pour ces personnes-là.

Pour les victimes étrangères, il y avait un contact intensif avec les Affaires étrangères, pour autant qu'il n'y ait pas de famille en Belgique. Nous avons évidemment des victimes étrangères mais qui étaient installées en Belgique depuis des années. Là, évidemment, passer par les ambassades aurait été mal pris. Donc, il fallait avoir les ambassades et en même temps, savoir s'il y avait des proches ici en Belgique ou pas.

Cela n'a pas toujours été évident. Nous avons eu des cas de double ou de triple nationalité, comme je l'ai dit, et cela a de temps en temps posé des problèmes mais cela a été rapidement résolu.

Au niveau du dernier hommage, là aussi, toute une série de mesures et de contacts ont été pris. Nous avons fait le choix de faire appel à une seule entreprise de pompes funèbres. Normalement, quand le corps est libéré, en principe, c'est à charge des familles. Dans toutes les affaires criminelles, c'est comme ça que ça se passe. Ici, j'ai pris la décision, sur base de l'arrêté royal sur les frais de justice, que ce serait un seul entrepreneur de pompes funèbres qui permettrait le dernier adieu au corps, etc., et qu'on centraliserait cela. Et en même temps, ces frais seraient pris en charge par l'État. Normalement, c'est à charge des victimes.

Après cela, une fois que le corps est libéré et doit partir de Neder-over-Heembeek, chaque famille est libre d'avoir son propre entrepreneur de pompes funèbres. Mais au moins, on avait centralisé et uniformisé l'intervention à ce niveau-là.

On est beaucoup intervenu aussi, on s'est mis beaucoup en contact avec les différentes administrations communales – entre autres, la Ville de Bruxelles – pour faciliter toute une série de démarches administratives. Par exemple, l'État civil de la Ville de Bruxelles est resté ouvert le week-end, ce qui a facilité toute une série de déclarations également. Et ni la Ville de Bruxelles ni la commune de Zaventem n'ont facturé les frais de déclaration de décès.

Ce sont de petits détails, mais des détails importants, eu égard à l'accueil des victimes.

En ce qui concerne Maelbeek, nous avons fait la même chose. Un dernier hommage a eu lieu dans une chapelle de Neder-over-Heembeek. Il a pu être se faire presque immédiatement après l'annonce de la mauvaise nouvelle, seulement si des proches le souhaitaient, dans le respect des convictions religieuses.

We hebben ervoor gezorgd dat iemand met een bepaalde religieuze traditie en die vroeg dat hij binnen de tien uur in zijn land van herkomst zou aankomen, dank zij een escorte tot aan de grens en tot aan Schiphol op tijd is aangekomen. Dan werden de religieuze tradities gerespecteerd. Dat was ook belangrijk. U kunt misschien zeggen dat wij andere dingen te doen hadden, maar we hebben dat ook willen respecteren. Dat zijn allemaal kleine vragen maar belangrijke vragen voor de individuele families die dan een antwoord hebben kunnen krijgen.

Een belangrijke vraag is natuurlijk de identificatie van de lichaamsdelen. We werden geconfronteerd met meer dan 500 lichaamsdelen. Vooral Maalbeek was eigenlijk een verschrikkelijke plek, een site. Zoals ik reeds uitgelegd heb was de problematiek van de vrijgave van de lichamen die normaal eenmaal mag gebeuren. Dus wij zijn daar creatief mee omgegaan en we hebben een oplossing gevonden, met de ervaring die wij hadden van de ramp van de MH17. Via het federaal parket heeft de onderzoeksrechter de opdracht gegeven voor DNA-analyse van alle lichaamsresten met natuurlijk als belangrijk doel om ervoor te zorgen dat geen resten van de daders zouden gemengd worden met de resten van de slachtoffers. We hadden natuurlijk ook een doel van identificatie, maar wij moesten er ook voor zorgen dat de resten van de daders niet met de resten van de slachtoffers werden gemengd.

Op 3 juni zal de identificatiecommissie de link maken tussen de reeds geïdentificeerde lichamen en de geanalyseerde lichaamsdelen die momenteel overblijven. Het zijn heel kleine lichaamsdelen maar wij doen het werk daarvoor.

Het doel van de DNA-analyse heb ik al uitgelegd: nagaan of er nog niet-geïdentificeerde lichaamsdelen van daders of slachtoffers zijn, een zo veel volledig mogelijk lichaam teruggeven aan de nabestaanden en de lichaamsresten van de daders en de slachtoffers scheiden.

Aan de nabestaanden werden de volgende vragen gesteld via een vast binoom: DVI, D2 of politie, naargelang de mensen die tussengekomen zijn. Wenst u geïnformeerd te worden over de resultaten van de DNA-analyse? Wenst u zelf een beslissing te nemen over de geïdentificeerde lichaamsdelen?

Wat waren de resultaten van de identificatie? Binnen de week zijn wij erin geslaagd om de volledige formele identificatie van alle overleden slachtoffers te realiseren: 16 overleden slachtoffers in Maalbeek, 16 overleden slachtoffers in Zaventem. Als u weet dat daarbij 15 buitenlanders zijn, is dat redelijk snel.

Binnen de 2 weken zijn alle repatriëringen gebeurd. Binnen de 2,5 maand, want wij hebben de laatste vergadering op 3 juni gepland, gaan wij de volledige identificatie realiseren van meer dan 500 lichaamsresten.

Dan komen wij aan fase 2.

Nous en arrivons à la deuxième phase. C'est la phase d'accueil des victimes.

Dan zijn er natuurlijk verschillende taken die ons toebehoren: het aanbod van het slachtofferonthaal, de eerste contacten van de justitieuze huizen met de slachtoffers, de juridische stappen van de slachtoffers aan hen moeten worden uitgelegd – zij hebben dat recht en wij moeten ervoor zorgen dat zij niet te veel energie zouden spenderen in het zoeken van hun weg tussen de verschillende mensen die tussenkomen – en de teruggave van persoonlijke bezittingen van de slachtoffers, wat heel, heel belangrijk is. Er waren enorm veel persoonlijke bezittingen achtergelaten in Zaventem. Op dat moment kan ook een secundaire victimisatie gebeuren, want als men een valies vol bloed komt ophalen, zonder begeleiding, is dat natuurlijk een heel moeilijk moment. Er zijn voorts nog het bezoek van de nabestaanden van de slachtoffers en van de hulpverleners aan het metrostation en de vertrekhal van Zaventem.

L'offre d'un accueil aux victimes: donc les maisons de justice ont été mandatées le 30 mars par le procureur fédéral. C'était très difficile de le faire avant parce qu'on était encore dans la première phase, avec toute une série d'identifications qui devaient se passer. Le but des maisons de justice, c'est justement d'aider les victimes et de leur donner toute une série de renseignements aussi par rapport à la procédure. C'était beaucoup trop tôt que pour pouvoir donner des renseignements par rapport à la procédure judiciaire qui était

en cours, vu la complexité de la procédure judiciaire.

Puis il y a évidemment l'aide aux victimes, qui, elle, a une autre finalité, qui est la responsabilité, aan de Vlaamse kant, van Centrum van Algemeen Welzijn, et du côté francophone, du Service d'aide aux victimes. Pour ce qui est des proches des victimes décédées, le parquet fédéral s'est chargé de la liste des proches plus les coordonnées dressées avec le DVI. Donc la liste a été transmise au Centre de Crise, y compris la réponse à la question de savoir si les proches souhaitaient être contactés par les autorités pour des cérémonies, etc. Ça c'était important aussi pour assurer le respect de la vie privée des familles, et l'offre d'un accueil aux victimes s'est fait via les maisons de justice pour la Belgique et via les ambassades pour l'étranger.

Au niveau des victimes encore hospitalisées, ça c'est la Santé publique qui s'est occupée de cela. Une liste, une mise à jour est transmise au procureur fédéral toutes les deux semaines. Une liste pour l'offre d'un accueil aux victimes, donc là c'était important aussi de faire en sorte qu'elles aussi aient une offre pour le service, l'accueil des victimes. Cela s'est fait par les services sociaux des hôpitaux. Là-dessus, il y a quand même une petite difficulté, en ce sens que comme les hôpitaux sont passés aux Communautés, il y a certains hôpitaux qui nous ont dit qu'ils ne pouvaient pas, vu leur secret professionnel, nous transmettre les données, ce qui a causé quelques difficultés pour obtenir une liste complète des victimes qui étaient passées par les hôpitaux.

En ce qui concerne les blessés ayant pu quitter l'hôpital, c'est aussi le SPF Santé publique. Il y avait également une liste, qui a été transmise à la maison de justice. Et alors, il y a eu le centre d'accueil de Zaventem, pour l'évacuation de l'aéroport. Là aussi, une offre a été faite via la maison de justice sur base de la liste qui avait été prise au centre d'accueil de Zaventem; c'est la toute première liste qui a été faite, un peu dans la panique du moment et donc là, il a parfois été compliqué de trouver les personnes mais on y est arrivé, et là également une offre a été faite.

Alors, il y a également d'autres victimes. Il y a plusieurs victimes qui ne sont reprises sur aucune liste car elles ont quitté la station de métro ou l'aéroport par leurs propres moyens. J'ai moi-même pu en faire l'expérience quand on préparait la visite du site à Maelbeek. J'étais dans une réunion et un des mes collègues à la réunion me dit "mais moi j'ai un collègue qui était dans le métro et je pense qu'il n'a encore été contacté par personne". Mais cette personne n'avait pas signalé qu'elle se trouvait dans le métro où a eu lieu l'explosion. À ce moment-là, nous avons pu la faire contacter et je pense qu'elle était très contente de pouvoir venir à Maelbeek.

Alors, certaines des personnes ont même été physiquement blessées mais ont été chez leur médecin traitant. Là aussi, pour le moment, il y a toute une série de déclarations de personnes lésées qui rentrent, mais qui n'étaient pas connues de notre part, au départ. Donc, là aussi, il y a tout un travail qui se fait.

Certaines personnes ont été enregistrées lors de visites de la station de métro et de l'aéroport organisées pour les victimes. À ce moment-là seulement, certaines personnes se sont présentées comme victimes ou des personnes qui ne se considéraient pas comme victimes mais qui, après, ont connu des problèmes psychologiques et sont entrées à ce moment-là dans un processus où elles se sont reconnues elles-mêmes comme victimes, ce qui est un processus assez connu au niveau des différentes catastrophes pouvant se passer.

Le défi évidemment c'est de contacter toute les personnes touchées pour proposer une aide aux victimes: possibilité de déclaration de personne lésée et de constitution de partie civile. Comme je l'ai déjà expliqué, c'est une des tâches principales du parquet qui est importante parce que le législateur a voulu que les victimes puissent avoir quand même un aperçu du suivi de leur dossier.

Premier contact, accueil des victimes, avec les victimes les plus proches. Donc, les victimes ont de nombreuses questions sur ce qui s'est précisément passé. Dimanche dernier, les victimes ont encore posé des questions. Et donc là, c'est un processus qui est propre à chaque victime. Il y a des victimes qui veulent savoir tout de suite, il y a des victimes qui ont besoin d'un certain temps et qui viennent avec leurs questions après, qui demandent "où se trouvaient mon fils, ma fille, etc. au moment des faits?". Nous avons eu des demandes de photos, par exemple, des derniers moments. Tout ça, ce sont des questions, même si on ne sait pas répondre tout de suite... Il faut quelqu'un pour les recevoir, ces questions. Je pense que c'est important. Et nous avons essayé de veiller à ce que ces questions... pas que les personnes restent sans réponse, mais que les personnes aient au moins l'impression qu'elles ont été écoutées. Et nous gardons,

évidemment, ces questions et lorsqu'il est possible d'y répondre, nous y répondons. À l'heure actuelle, par exemple, nous allons organiser la rencontre entre certaines familles qui le demandent et le médecin légiste pour qu'il puisse donner plus d'explications sur ce qu'il s'est passé, par rapport à leur approche. Il y a toutes les démarches juridiques évidemment: déclarations de personnes lésées, les constitutions de partie civile.

À l'heure actuelle, les juges d'instruction n'ont pas encore eu le temps de prendre les constitutions de partie civile. Cela va se passer dans les jours qui suivent. Étant entendu qu'il y avait énormément de devoirs d'enquête qui devaient être réalisés. Là aussi, il est important d'avoir des personnes disponibles pour les victimes pour expliquer toutes ces choses-là et pour pouvoir bien expliquer les différentes procédures.

Prochainement, les juges d'instruction vont organiser un moment où chacun pourra se constituer partie civile. La restitution des effets personnels de victimes, comme je l'ai dit, est quelque chose de très important. À Zaventem, il y avait beaucoup d'effets personnels, mais il y en avait quand même pas mal à Maelbeek aussi.

Toute une procédure a été organisée pour récupérer les effets personnels. Au début, la police, par réflexe, a déposé toute une série d'effets personnels au greffe. Il a fallu faire tout un travail pour récupérer et regrouper tous ces effets personnels.

Ils ont été regroupés à deux endroits différents. L'un pour Maelbeek, l'autre pour Zaventem. On s'est réparti les tâches. Pour les victimes décédées, la restitution a eu lieu via le DVI. Pour les victimes de Maelbeek, la restitution a eu lieu via le SPC, le service de M. Decuyper que vous avez vu ici.

Pour les victimes de Zaventem, la restitution a eu lieu via la police de l'aéroport. À chaque fois, nous avons beaucoup insisté pour qu'il y ait une offre d'assistance aux victimes. Nous avons suivi cela très attentivement. À Maelbeek, le SPC avait beaucoup d'expérience avec Buizingen. Tout cela s'est très bien déroulé. À Zaventem, cela a été à partir d'un certain moment où nous avons dû un peu recadrer les choses.

Encore une fois, chacun était de bonne volonté. À Zaventem, ils étaient confrontés à beaucoup plus d'objets abandonnés. Toute une série d'objets abandonnés dans le hall.

Je suis descendu le soir du 22. C'était plein d'objets. Il y avait également les tapis roulants des bagages qui avaient continué à tourner, etc.

Un chien enfermé a même été sauvé deux jours après, appartenant à un couple d'Américains. Il était parti avec les bagages. À un moment donné, une des victimes a demandé depuis l'hôpital si on avait retrouvé son chien. Le chien a été retrouvé en très bonne santé dans une arrière-boutique à Zaventem.

Vous voyez la photo là. C'est une valise avec un doudou, etc. C'est pour expliquer à quel point il est important qu'il y ait un accompagnement même pour la récupération des bagages. À ce moment-là, nous sommes rentrés en contact avec pas mal de personnes aussi, qui étaient finalement également victimes ou qui ont eu à supporter la souffrance de leurs proches et qui sont venues rechercher leurs bagages.

Toutes les questions qui arrivent par différents canaux, entre autres les Affaires étrangères, le Centre de Crise, les cabinets, etc. et qui proviennent de personnes à la recherche de certains effets, ont été transmises par le procureur fédéral aux services appropriés. Des questions arrivaient de partout. Là, il a fallu également jouer un rôle de coordination. On a aussi travaillé au site web du Centre de Crise.

Ce dont nous sommes assez fiers, c'est d'être parvenu à organiser la visite des proches des victimes et des secours sur les sites touchés, avec les autres services évidemment. Cela nous avait été conseillé par les psychologues. C'est un moment important qui permet à chaque victime ou à chaque famille de victime de se resituer dans le temps et de s'accrocher à quelque chose. Il n'y avait "plus rien à voir" mais ce moment leur a permis de se retrouver entre eux. Nous avons fait en sorte qu'il n'y ait ni la presse ni d'autres autorités présentes. Cela a été un moment important. Nous avons reçu énormément de remerciements par rapport à ça.

Je pense que c'est un moment important dans le processus de reconstruction des différentes familles. C'est une expérience que nous avons, entre autres, puisée à la suite du drame de Sierre et qui a été un beau

moment, également pour se rendre compte que les premiers intervenants ont également été traumatisés. Certains peuvent même être considérés comme des victimes aussi parce que les premières interventions ont été extrêmement dures, extrêmement confrontantes.

Pour les premiers intervenants, le fait d'avoir ce moment durant lequel ils pouvaient se retrouver a été quelque chose d'extrêmement apprécié et d'important. Il y a pu y avoir des contacts entre les victimes et les premiers intervenants. Nous nous sommes arrangés pour qu'il n'y ait pas trop de monde à ce moment-là, pour que ces contacts soient possibles. C'était aussi le moment où ils pouvaient regarder dans un petit album des effets personnels. J'ai moi-même vu par exemple une victime de Maelbeek qui a simplement retrouvé son roman et qui est reparti avec. Ce sont des choses importantes qui ne doivent pas être négligées.

Voilà... Ce que je dois souligner, c'est que la presse a respecté cette demande que l'on avait faite, de retrouvailles pour les victimes. Là aussi, ça a contribué à la réussite de ce moment, des visites du métro Maelbeek.

Résultat: deux cents victimes et proches à Maelbeek, plus cent secouristes. Toutes les victimes et leurs proches ont été enregistrés à leur arrivée. On a pu offrir une assistance aux victimes qui se sont présentées à ce moment-là. Et nous avons eu un feed-back extrêmement positif des personnes présentes à ce moment-là.

Het bezoek van de nabestaanden van de slachtoffers en de hulpverleners aan de vertrekhal van Zaventem op vrijdag 29 april 2016 is heel goed verlopen. De uitnodiging werd verstuurd via DVI, Slachtofferbejegening, CAW/SAV, politie, brandweer en Defensie voor tussengekomen hulpdiensten. Daar zijn enorm veel mensen op afgekomen: 250 slachtoffers en familieleden en 100 hulpverleners. Er hingen foto's van de slachtoffers op de plaatsen waar ze gevallen waren. De familie kon die foto ook meenemen. Het was psychologisch een belangrijk moment voor veel families om de draad van het leven weer op te nemen.

De twee fameuze borden hebben mij persoonlijk heel hard getroffen. Op geen enkel heb ik een haatboodschap gezien. We mogen trots zijn op de waardigheid van de slachtoffers en hulpdiensten die daar langsgelopen zijn.

Op het vlak van communicatie zijn er afspraken gemaakt. Communicatie is heel belangrijk, maar kan ook hard zijn voor de slachtoffers. Daarmee hebben wij rekening gehouden. De communicatie met de slachtoffers stond los van de communicatie over het onderzoek. Ik had twee verschillende ploegen ter beschikking. De persmededeling over het onderzoek van het federaal parket werd rechtstreeks gecommuniceerd aan de diensten die de slachtoffers begeleidden, om zeker te zijn. Zo konden we bevestigde informatie meedelen aan de slachtoffers. Dat was een belangrijke keuze.

Enkele bedenkingen voor de toekomst, wat misschien wenselijk kan zijn. Het is mijn laatste slide. Een actieve opvolging van alle lopende initiatieven is heel belangrijk.

Voorts is een organisatie van een algemeen informatiemoment voor alle slachtoffers nodig. Dat is gebeurd met Wetteren, Buizingen en Sierre. Dat is iets wat nog moet gebeuren maar wat volgens mij heel belangrijk zal zijn, opdat de slachtoffers zich niet zouden voelen alsof zij aan hun lot overgelaten zijn. Dat moet niet alleen tijdens de eerste maanden en weken gebeuren maar ook het hele jaar daarop en zelfs later. Dat is een zorg, die we moeten blijven hebben.

Ik pleit ook voor een verder opbouw en samenstelling van een dossier slachtoffers en een interdepartementaal plan van aanpak voor slachtoffers bij terreuraanslagen. Ik heb u het plan gegeven van Frankrijk. Er is nu het nieuwe koninklijk besluit voor het urgentieplan inzake terroristische gijzeling en terroristische aanslag dat de gouverneurs eigenlijk een taak geeft om op hun niveau maatregelen te nemen. Dat is geen moeilijkheid geweest, want iedereen zat op dezelfde golflengte maar een aanslag is iets anders dan een ramp zoals Buizingen. We waren nog naar mogelijke daders aan het zoeken. Er is een algemene dreiging. Er zijn andere elementen waarmee wij rekening moeten houden. Er zijn elementen van het strafdossier die eigenlijk moeten helpen om de veiligheidsdienst te beschermen enzovoort. Dus wij hebben eigenlijk een mix gedaan van het rampenplan en de omzendbrief van het College van procureurs-generaal voor de aanpak van de slachtoffers. Dat is heel goed gebeurd, want het probleem is dat er in een rampenplan geen woord staat over het parket. De omzendbrief van het College van procureurs-generaal is natuurlijk niet opgesteld voor aanslagen zoals we ze hebben meegemaakt.

Volksgezondheid heeft een centraal registratiesysteem voor de slachtoffers voorgesteld en wij steunen dat. Bovendien is het een must opdat iedereen goed zou kunnen samenwerken – dat is trouwens nu ook gebeurd – dat er voorzien wordt in gezamenlijke opleiding en training, met alle betrokken diensten.

De laatste slide geeft u een idee van alle personen van mijn parket en de lokale parketten die werden gedelegeerd bij het federaal parket. Dat is een mogelijkheid die ik heb als ik in dergelijke situatie ben. Als ik 30 magistraten nodig heb, kan ik 30 magistraten delegeren die dan onder mijn gezag, onder het gezag van de federale procureur werken. Dat geeft aan dat het parket vrij efficiënt kan zijn. Wij hebben hier van de ervaring van de magistraten van het parket van Brussel, het parket van Halle-Vilvoorde en ook van Leuven kunnen profiteren. Dat is natuurlijk in het belang van de slachtoffers geweest.

Ik hoop dat ik niet te lang ben geweest.

Je trouvais quand même important de vous expliquer cela. Je pense que vous devez savoir aussi quelles sont les tâches qui ont été accomplies par mes services dans cette matière.

J'ai à la disposition de la commission le *Power Point* et toutes les circulaires que j'ai citées. Je donnerai une farde de documentation avec toutes les circulaires du Collège des procureurs généraux que j'ai citées.

De **voorzitter**: Mijnheer de procureur, in onderzoekscommissies wordt nogal eens ingezoomd op de punten waarop mensen hebben gefaald. Wat u ons vandaag presenteert, is een heel sterk werkstuk, meen ik. U geeft aan dat uw parket, het federale parket, er werkelijk alles aan gedaan heeft om de rol van de slachtoffers te benadrukken en dat te doen op een manier die overeenstemt met datgene wat in de wetgeving is ingeschreven. Belangrijk is niet alleen wat in de wetten is opgelegd, maar ook de manier waarop uw equipe dat heeft geconcretiseerd. Ik meen dat ik u daarvoor namens de commissie een warm compliment mag maken. Dank u wel.

De gewoonte is dat nu wat bemerkingen kunnen worden gemaakt of bijkomende vragen kunnen worden gesteld. Zijn er commissarissen die daarvoor het woord vragen? Ik noteer vooreerst collega De Roover. De andere namen worden ook genoteerd.

Peter De Roover (N-VA): Mijnheer de federale procureur, bedankt voor uw uitgebreide uiteenzetting. U hebt ook een antwoord gegeven op een vraag die leefde bij een aantal commissieleden. Velen wilden u namelijk wel horen, maar vroegen zich af wat u te vertellen had. Het blijkt dat u toch wel wat te vertellen had. Dat was dus een soort ontdekking voor ons. U hebt het belang van uw rol zeker kunnen aantonen.

Ik heb twee vragen voor u.

Het slachtofferonthaal wordt in concreto voor rekening genomen van de justitiehuisen, op niveau van de deelstaten. Hebt u de indruk dat zij, omdat ze in verschillende gewesten liggen en wellicht een andere aanpak hanteren, lessen uit elkaars werking kunnen trekken? Hebt u de indruk dat ze van elkaar kunnen leren om verbetering te brengen in de opvang?

Een zinnetje viel me op in uw uiteenzetting. U zei dat er problemen in hun communicatie met uw diensten en bij de identificatie of bij de communicatie met slachtoffers en nabestaanden waren ontstaan die voortvloeiden uit het beroepsgeheim van de ziekenhuizen. Hoe groot was dat probleem? Welke impact heeft dat gehad? Het beroepsgeheim is belangrijk, dat staat buiten kijf. Zijn er misschien dingen die wat dat betreft een beetje gemoduleerd moeten worden?

Frédéric Van Leeuw : Ja, dat is een probleem geweest. Het is ook tot de beheerscel van het Crisiscentrum gekomen. Het was eerst en vooral een probleem van volksgezondheid. Het was op een bepaald ogenblik heel moeilijk om een volledige lijst van slachtoffers te hebben. Ik denk dat mevrouw De Block dat ook heeft gezegd. Het is daarom dat wij ook het voorstel steunen om in de toekomst een gezamenlijke lijst op te stellen.

Er rijst een vraag naar een gedeeld beroepsgeheim op dat vlak. Het is nu institutioneel gezien inderdaad niet meer naar de centrale staat maar naar de deelstaten gegaan, wat ervoor zorgt dat er geen link meer is

tussen de procureur of Volksgezondheid en de ziekenhuizen, die door hun eigen wetgeving sommige informatie voor zich moeten houden.

Ik heb niet de tijd gehad om het probleem beter te bestuderen want met een beetje goede wil hebben wij die moeilijkheden meestal kunnen overbruggen. Maar het is inderdaad een probleem dat toch tijd heeft gekost en het is zeker iets dat de aandacht van de commissie vraagt. In het belang van de slachtoffers moet ervoor worden gezorgd dat er vrij snel een lijst van de slachtoffers zou kunnen worden opgesteld. Ik had ze misschien kunnen krijgen via een vordering die ik had kunnen vragen aan de onderzoeksrechter. U moet toegeven dat dit een heel zware procedure is en op dat ogenblik heeft de onderzoeksrechter andere dingen te doen dan vorderingen te schrijven om de namen van de slachtoffers en de gegevens van hun naasten te krijgen om een lijst op te stellen.

Dat was een beetje de problematiek. De tools bestaan, maar wij zouden eigenlijk heel die procedure moeten vergemakkelijken om ervoor te zorgen dat wij zo snel mogelijk tot een lijst kunnen komen. De problematiek van die lijst kennen wij bij iedere ramp. Het is ook een probleem geweest in Frankrijk met de Bataclan, enzovoort. Dat is bijna onvermijdelijk, vooral ook omwille van het feit dat voor de eerste fase, de eerste tussenkomsten de veiligheidsdiensten niet als eerste zorg de lijst hebben. Zij doen een T1, T2, T3 en alles wordt gesorteerd in het belang van de tussenkomst die moet gedaan worden.

Dus dat is vrij normaal. Maar inderdaad, mechanismen, die vraag beter bestuderen vind ik wel interessant. Het zou eigenlijk wel een goede werf zijn voor de commissie, misschien ook met hulp van de deelstaten want dat is natuurlijk de bevoegdheid van de deelstaten geworden.

Slachtofferonthaal. De justitiehuizen zijn naar de Gemeenschappen gegaan en dat maakt dat er verschillende procedures gehanteerd worden. Dat heeft van mijn diensten bepaalde coördinatietaken gevraagd want er zijn verschillende culturen die dan ontwikkeld worden omdat die diensten apart zijn en apart groeien. De kwestie van de middelen is natuurlijk ook belangrijk. We worden inderdaad geconfronteerd met een andere aanpak aan Franstalige kant dan aan Nederlandstalige kant. Ik ben natuurlijk niet de juiste persoon om goede punten of slechte punten aan de ene kant of de andere kant te geven. Maar het feit dat er twee verschillende diensten nu moeten tussenkomen in plaats van vroeger één maakt dat een heel sterke coördinatie noodzakelijk is. Zoals u gezegd hebt, mijnheer de voorzitter, we hebben soms wettelijk gezag maar soms op het niveau van het parket hebben wij ons moreel gezag uitgeoefend om de coördinatietaak uit te oefenen waar wij soms niet verwacht werden. Maar dat is zonder moeite gebeurd, er zijn niet heel veel discussies geweest. Er zijn soms discussies geweest maar wat mij getroffen heeft is dat die dagen eigenlijk iedereen in dezelfde richting heeft gestapt. Dat is heel belangrijk om te onderstrepen.

De **voorzitter**: Op dat punt, collega Verherstraeten? Dan verzaakt u aan uw volgende beurt.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ja, inderdaad.

Mijnheer de federale procureur, in het kader van de justitiehuizen spreekt u over een andere cultuur, niettegenstaande de overgang van de justitiehuizen pas heeft plaatsgevonden op 1 juli 2014 en er, behoudens vergissing van mijn zijde, zeker op dat ogenblik in het arrondissement Halle-Vilvoorde nog geen justitiehuis was. Er is dus na anderhalf jaar reeds een andere cultuur.

Ten tweede, er is een misdrijf op Vlaams grondgebied en een misdrijf op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met slachtoffers aan Nederlandstalige kant, aan Franstalige kant en aan internationale kant. Hoe gebeurt als het ware de werkverdeling wie naar welk justitiehuis gaat? Als u spreekt over een verschil in behandeling, is het ene efficiënter geweest dan het andere? Want ook de Gemeenschappen zouden kunnen leren van deze tragische ervaringen.

Frédéric Van Leeuw : De verdeling is gebeurd op basis van de woonplaats van de slachtoffers of hun naasten. In de omzendbrief aan het College van procureurs-generaal staat dat de melding van slecht nieuws wordt gedaan door de lokale politie van de plaats van de persoon aan wie het slechte nieuws dient gemeld te worden. Dat is de verdeling.

Zoals ik reeds zei, voor de buitenlandse slachtoffers werd het contact via de ambassade gedaan. Dan was het gelinkt aan de plaats van de feiten, denk ik. Aan de slachtoffers van Zaventem heeft de Vlaamse kant

een voorstel gedaan en voor Maalbeek de Franse Gemeenschap, aangezien de Franstalige onderzoeksrechter voor Maalbeek.

Servais Verherstraeten (CD&V): En de cultuur en de efficiëntie?

Frédéric Van Leeuw : Het is heel moeilijk voor mij om de goede punten en de slechte punten te geven. Ik heb mogen vaststellen dat er aan Vlaamse kant meer proactiviteit was in het opzoeken van de slachtoffers. Aan Franstalige kant was dat moeilijker. Dat is een proces dat nog lopende is, want de lijst met slachtoffers is nog niet volledig en de parketten worden momenteel belast met een aantal meldingen die binnenkomen. Ik denk dat er in het parket Brussel 300 meldingen zijn. Het grote werk is nu natuurlijk om al die lijsten te doorkruisen, om te zien dat er niemand twee keer een aanbod krijgt enzovoort, wat soms het tegenovergestelde effect heeft. Dat werk loopt nog, het is zeker nog niet af.

De taak van een justitiehuis is de slachtoffers te helpen en een bepaalde opvolging van het gerechtelijk dossier te kunnen verzekeren. Zolang er geen toegang is tot het gerechtelijke dossier is die kant van de taak natuurlijk gering.

Er zijn verschillende aanpakken. Dat kan ik niet negeren. Zelfs op anderhalf jaar. Ik vind echter dat het nog te vroeg is om te zeggen: die aanpak is beter, of die aanpak is dat niet. Voilà.

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, je voudrais m'associer aux remarques positives de mes prédécesseurs à propos du travail fourni, connaissant malheureusement les difficultés de cette tâche importante pour les victimes.

Monsieur le procureur fédéral, vous avez fait allusion, à la fin de votre présentation, au nouvel arrêté royal du 1er mai 2016. Vous nous avez expliqué comment on arrive à marier le volet civil et le volet judiciaire qui doivent être associés dans des conditions d'attentat et de prise d'otages. Il y a également le volet que nous venons d'aborder qui est contenu dans cet arrêté royal. Je voudrais vous demander à quel moment, sur ce pan du traitement d'un attentat et de ses conséquences, vous avez été associé à la rédaction de cet arrêté royal, si vous l'avez été.

Frédéric Van Leeuw , : Dans le cadre du Conseil national de Sécurité et des sous-organes du Conseil national de Sécurité, nous avons évidemment été associés à la rédaction de l'arrêté royal qui n'est en fait que l'extension du plan qui était déjà prévu par rapport aux prises d'otages terroristes, qui avait été élaboré au sein du collège des procureurs généraux. Il y avait quelque part une anomalie : on avait un plan pour une prise d'otages terroriste et pas pour un attentat terroriste. Alors que les situations sont similaires en ce sens que nous avons des auteurs, et c'était le cas ici à Zaventem, il y a toujours la possibilité d'avoir ce qu'on appelle une situation amok, que nous avons malheureusement connue. Là, il est important qu'il y ait une approche intégrée des autorités judiciaires et des autorités administratives, sinon on risque d'avoir des victimes.

Dans une autre situation qui n'est pas tout à fait comparable, par exemple à Verviers, nous avons failli perdre un pompier qui, n'écoulant que son devoir, a voulu aller éteindre l'incendie alors que les auteurs à l'intérieur tiraient encore vers l'extérieur. Il est extrêmement important que les autorités judiciaires et administratives se retrouvent dans une même cellule à plusieurs niveaux dans ce genre de situation. C'est la raison de cet arrêté royal, nous y avons effectivement été associés.

Richard Miller (MR): Mon groupe et moi soulignons les aspects positifs de votre exposé, de votre travail. Pour ma part je suis très sensible à votre souci constant d'éviter une victimisation secondaire. Je crois effectivement comme vous l'avez dit, que c'est extrêmement important.

J'ai deux questions. À quel moment de la journée est mis sur pied le centre d'accueil des victimes à Neder-Over-Heembek? Il me semble que c'est assez tôt dans la journée. Comment fonctionnait alors la communication entre vous puisque nous avons tous entendu qu'il y avait des difficultés au niveau des communications? Ensuite, pour les personnes envoyées à Maelbeek, c'était vraiment horrible, vous l'avez dit vous-même. Les personnes chargées de ce travail étaient-elles des volontaires?

Frédéric Van Leeuw , : Au niveau de la mise en place de l'accueil des victimes à Neder-Over-Heembek, cela s'est fait dans la nuit du 22 au 23. Au Centre de crise, dans la première phase il fallait absolument donner une priorité à tous les blessés qui devaient être soignés, etc. Un certain nombre d'appels de victimes sont arrivés au Centre de crise et ont attiré notre attention en disant "voilà, maintenant, il est important de faire cela." Auparavant, c'était évidemment la tâche des différents plans catastrophes qui avaient été enclenchés. Nous avons alors tout regroupé à Neder-Over-Heembek parce que nous voyions qu'il y avait énormément de demandes des familles des victimes. Il y a même des familles de victimes qui venaient d'Allemagne, je pense, etc. qui sont arrivées là-bas et il fallait un seul point où aller parce que si on se divisait entre deux hôpitaux c'était aussi extrêmement difficile.

Au niveau des premiers intervenants, je ne sais pas si je comprends bien votre question, mais il y a eu de tout. Il y a eu des gens, il y a eu des bénévoles. Je n'ai pas dit qu'à Maelbeek c'était plus horrible qu'à Zaventem. Les deux endroits sont horribles et invivables pour ceux qui sont passés par-là. Je suis moi-même, personnellement, passé par Zaventem, ce sont des souvenirs qui vont rester continuellement dans ma mémoire avec ce que j'ai vu là-bas, c'est clair.

À la Croix-rouge, beaucoup de bénévoles ont aidé (SISU et DSI, du côté flamand). Ce sont essentiellement des bénévoles qui étaient à Neder-Over-Heembek et qui étaient organisés par la discipline 2.

La coordination s'est finalement bien passée. Au début, il a un peu fallu trouver qui était responsable, etc. mais finalement, la coordination s'est bien déroulée. Comme je vous l'ai dit, chacun marchait un peu dans la même direction et mettait son orgueil de côté, ce qui était très important et qui a permis d'assurer le meilleur accueil possible.

Concernant ce que vous avez dit sur la victimisation secondaire, c'est vraiment notre souci principal, c'est certain. Même si pour certains, c'est inévitable aussi. Je suis conscient qu'il y aura toujours des gens qui penseront, à raison parfois, qu'ils n'ont pas été assez accueillis. Ce que j'ai essayé d'expliquer ici, c'est qu'on a essayé de faire en sorte d'offrir le meilleur accueil possible pour tout le monde mais il faut évidemment être très humble. Pour moi, les victimes sont tout à fait en droit de nous reprocher certaines choses. On essaiera à ce moment-là de rentrer en dialogue avec elles. Je pense que c'est très important qu'elles sachent que la porte est toujours ouverte et qu'on est là pour ça. Je ne sais pas si j'ai répondu à votre question.

Richard Miller (MR): Ma question ne portait pas tant sur les bénévoles, des personnes qui se sont présentées spontanément, mais sur les personnes qui appartiennent à des services de secours et qui ont été déléguées pour aller sur les deux lieux des attentats. Je me doute bien que c'était horrible aussi à Zaventem.

Frédéric Van Leeuw , : Ce sont des décisions qui ont été prises par chaque discipline. Ce n'est pas moi. Moi, j'ai désigné des magistrats pour aller sur les différents lieux, etc. et les différents centres d'opération, que ce soit la PJF ou autre, mais chaque discipline a évidemment été responsable de dépêcher les personnes qu'elle jugeait les plus à même sur chaque lieu.

J'ai moi-même été fort touché par une rencontre avec deux policières que j'ai rencontrées à Maelbeek et qui ont malheureusement été dépêchées sur les deux sites. Ces femmes du SPC ont d'abord été dépêchées à Zaventem et, quand l'attentat s'est produit à Maelbeek, elles sont revenues d'urgence pour pouvoir aider. Elles étaient contentes d'être là au moment des retrouvailles et de pouvoir un petit peu parler. Il y a chaque fois eu un accompagnement des différentes *stress teams*.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de federale procureur, bedankt voor uw uiteenzetting en het opnemen van uw verantwoordelijkheid, alsook voor de mentale beschikbaarheid en wendbaarheid waarmee u de coördinerende opdracht hebt vervuld, zoals wij hebben kunnen vaststellen.

Ik heb nog een vraag. Men maakt lijsten op van slachtoffers. De slachtoffers die vandaag om de een of andere reden nog niet zijn geregistreerd of degenen die werden onthaald, maar nog niet verhoord door de politie en die zich willen registreren als benadeelde persoon, kunnen dat op twee manieren. Dat kan ofwel rechtstreeks in het kader van een politieverhoor ofwel door een verklaring af te leggen ter griffie, naast de mogelijkheid om zich burgerlijke partij te stellen. Zijn die mogelijkheden toereikend? Worden de namen van

die lijsten doorgegeven aan de politie, zodat die mensen de kans zullen krijgen om zich als benadeelde persoon te registreren en vervolgens op de hoogte zullen worden gehouden van het verloop van het gerechtelijk onderzoek, en zij de nodige afschriften zullen kunnen bekomen met het oog op het bekomen van vergoedingen door het Slachtofferfonds en dergelijke?

Frédéric Van Leeuw : In de verklaring van benadeelde persoon is er een recente wetswijziging geweest, twee jaar geleden denk ik. Daarop is er een nieuwe omzendbrief van het College van procureurs-generaal uitgevaardigd, die ik meegeef in de documentatie.

Er zijn verschillende mogelijkheden, het kan bijvoorbeeld ook per post worden opgestuurd. De wetswijziging heeft eigenlijk een waaier aan mogelijkheden geboden en de hindernissen weggedaan, wat soms de taak van de parketten niet heeft vergemakkelijkt. Ik denk dat de balans daar mag doorwegen voor de slachtoffers, want dat is heel belangrijk.

Dat is nu een moeilijke taak die wij verzekeren. Er zijn overal, van verschillende kanten, verklaringen van benadeelde personen aan het komen, die wij in een zelfde lijst bijeen moeten brengen. Daarvoor is er iemand van de federale politie van Halle-Vilvoorde gedetacheerd en de ganse week op mijn parket aanwezig, om mijn administratie te helpen. Er moeten natuurlijk verschillende databanken en het nationaal register worden geraadpleegd, om een zo correct mogelijke lijst op te maken. Die wordt in een tweede fase overgemaakt aan de onderzoeksrechters die de leiding van het onderzoek hebben.

Op basis daarvan bestaan de mogelijkheden. De omzendbrief van het College van procureurs-generaal is heel duidelijk voor de verschillende parketten. Het betreft niet alleen het federaal parket maar alle parketten van het land. De omzendbrief is voor die parketten heel duidelijk.

In een van die omzendbrieven is heel letterlijk geschreven dat het om een minimum gaat. In de omzendbrief 17/2012 staat dat het minimumvereisten betreft. Dat is wat *ad minimum* moet gebeuren. In de omzendbrief staat letterlijk: “als jullie meer kunnen doen, doe het.” Dat is wat wij proberen te doen. Soms moeten wij een beetje improviseren, zoals ik al heb gezegd. Dat zijn soms toevallige ontmoetingen.

Wij hebben er ook over gedacht — maar het is nog niet gebeurd — om een oproep te doen via de televisie, voor nieuwe slachtoffers.

Dat zijn een aantal zaken die in aanmerking komen, maar die het voorwerp van discussie uitmaken. Wij moeten er immers voor zorgen dat wij met één initiatief niet iets anders uitlokken. Wij doen het ook met bijstand van deskundigen. Soms vragen wij psychologen en mensen van het DVI, die dan hun mening geven. Alvorens iets te doen, wordt enorm veel nagedacht over wat wij zullen doen.

De momenten van ontmoeting in Maalbeek en in Zaventem zijn dus belangrijke momenten, waarop wij met nieuwe personen hebben kennism gemaakt. Bijvoorbeeld, het moment van het oppikken van de bagages was ook een belangrijk moment.

De **voorzitter**: Laten wij stilaan afronden.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer Van Leeuw, mijn bezorgdheid is de volgende.

Wanneer men bijvoorbeeld in contact komt met iemand van de psychosociale dienst van een CAW, is men gekend. Daarop volgt echter een bericht dat men zich als benadeelde persoon kan registreren. Dat alles wordt op een en dezelfde plaats gecoördineerd.

Frédéric Van Leeuw : Als het niet is gebeurd, doen wij het achteraf. Er is een periode waarin het niet is gebeurd, omdat er een verkeerd papier was, voor Zaventem. Dat heeft echter niet lang geduurd. Wij hebben alle betrokkenen achteraf opnieuw gecontacteerd op basis van de lijst met personen die hun bagage zijn komen ophalen.

Dat is een constante zorg die wij hebben.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de procureur, ik sluit mij aan bij de felicitaties voor uw uiteenzetting.

Ik heb nog drie vragen om verduidelijking.

Ten eerste, u hebt gezegd dat binnen de week alle overleden slachtoffers werden geïdentificeerd, van vijftien verschillende nationaliteiten. Ik denk dat de identificatie van iedereen binnen een week, in zeer moeilijke omstandigheden, goed werk is. Ik mag er dus van uitgaan dat er bij ons geen verkeerde identificaties zijn gebeurd en dat iedereen op de correcte manier werd geïnformeerd, waarvoor mijn felicitaties.

Ten tweede, u hebt op een gegeven moment gezegd — dat is belangrijk en dat hebt u geleerd na gebeurtenissen uit het verleden — dat, als het lichaam wordt vrijgegeven, het dan volledig is. In uw uiteenzetting hebt u ook gezegd dat iedereen binnen de twee weken gerepatriëerd was, maar ook dat de analyse van de overblijvende lichaamsdelen pas op 3 juni gebeurt. Wilt dat dan zeggen dat het lichaam werd vrijgegeven of niet? Ik weet niet zo goed wat ik mij daarbij moet voorstellen. Betekent het dat het lichaam nog hier is? Kunt u dat verduidelijken? Waar gaat dan de repatriëring na twee weken precies over? Dat is mij niet heel duidelijk. Kunt u dat nog toelichten?

Ten derde, u hebt ook uitgelegd hoe moeilijk en belangrijk het was om de bagage en persoonlijke bezittingen van de mensen terug te geven. Dat loopt nu. Kunt u ons een idee geven hoeveel bagage en persoonlijke bezittingen er nu nog zijn? Is dat veel? Loopt het vlot of niet?

Frédéric Van Leeuw : Wat betreft de laatste vraag — dat moet echter nog worden bevestigd — denk ik dat wij nog ongeveer 200 tot 300 stukken hebben. Dat zijn niet allemaal valiezen. Soms is dat een iPad. Er zijn verschillende stukken overgebleven.

Wat u zegt over identificatie binnen één week, daarover wens ik te benadrukken dat dat niet alleen het werk van het parket is. De wetsdokters hebben heel hard gewerkt, het DVI heeft enorm veel gewerkt, de verschillende diensten, het UZ Gasthuisberg, het NOH, met de steun van Defensie. Het is dus niet alleen onze verdienste, maar het was ploegwerk. De goede wil van iedereen heeft ervoor gezorgd dat het inderdaad zeer snel is kunnen gebeuren. Het is inderdaad zeer snel.

De lichaamsdelen die nog overblijven, zijn heel kleine lichaamsdelen van 2 tot 3 centimeter. Het zijn geen organen en zij zijn niet herkenbaar.

Daar zijn wij nog mee bezig. Maar als ik sprak over de vrijgave van een lichaam, dan heb ik gezegd — of misschien heb ik het niet gezegd — “zo volledig mogelijk”. Het had geen zin om tot nu te wachten alvorens een lichaam vrij te geven. De delen die overblijven, zijn heel heel kleine stukken. De vraag werd inderdaad iedere keer gesteld, ook aan de familie, of zij die wensten te recupereren. Als wij een min of meer volledig lichaam hadden — sorry voor de termen die ik hier gebruik — werd de beslissing genomen om het vrij te geven, zodat de familie met het rouwproces kon beginnen.

De buitenlandse dodelijke slachtoffers werden binnen de twee weken gerepatriëerd. U moet weten dat dat niet gemakkelijk is. Men moet allerlei soorten attesten hebben om een lichaam met een vliegtuig te vervoeren. Dat vraagt enorm veel administratie. Op dat vlak is er ook enorm veel goede wil geweest van de verschillende administraties. Ik kan die niet allemaal opnoemen. Ik heb al de burgerlijke stand genoemd, van de twee steden, Zaventem en Brussel, maar er is langs alle kanten enorm veel goede wil geweest. Er zijn zelfs diensten die tijdens het weekend opengebleven zijn om heel dat proces zo snel mogelijk te laten verlopen. Ik dank hen voor wat zij gedaan hebben en voor hun goede wil.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Op mijn beurt wil ik u graag bedanken voor de uiteenzetting. Het is heel belangrijk, mijnheer de federale procureur, dat wij ook dit element van het verhaal kennen. Het gaat meer over het vele werk dat achter de schermen gebeurt. Wij hebben daar niet direct een zicht op, maar het is enorm belangrijk. Ik maak van de gelegenheid gebruik om ook mevrouw Van Wymeersch te feliciteren met het woordvoederschap van het jaar.

Ik heb twee vragen.

Er werd een paar keer verwezen naar ervaringen uit het verleden. Men verwijst naar Buizingen en Wetteren, maar ik ga even verder naar Gellingen. Als het gaat over slachtoffers was dat misschien geen dossier van het federaal parket, maar nadien bleek telkens dat slachtoffers geconfronteerd worden met heel veel problemen in verband met de afhandeling van verzekeringen en schadevergoedingen.

Wij horen volgende week — zij zullen daar waarschijnlijk zicht op hebben — mensen van Assuralia over die problematiek. Ziet u heel specifieke problemen waarmee slachtoffers geconfronteerd worden en waarvan u denkt dat onze commissie die toch even moet bekijken? In het verleden heeft men soms geprobeerd met een fonds te werken, om snel te kunnen uitkeren en daarna de discussie tussen de verzekeringsmaatschappijen te laten lopen.

Soms waren meer dan twintig verzekeringsmaatschappijen betrokken.

Ervaart u deze problemen bij zulke catastrofes nog steeds? Wat zijn mogelijke suggesties van oplossingen waaraan wij met deze commissie kunnen werken?

Men heeft bijna 24 uur op 24 aan de identificatie gewerkt. Dat vraagt om enorm veel mensen, deskundigen en tandartsen met een privépraktijk die worden opgeroepen om te worden ingeschakeld in die teams. Beschikt u op dat moment over voldoende experts om die analyses te doen? Immers, deze mensen klagen soms dat zij te laat of niet betaald worden. Toch blijven zij gemotiveerd. Stelt dat probleem zich nog altijd? Merkt u dat die mensen in crisismomenten altijd komen wanneer zij worden gevraagd, ondanks de materiële problemen die zij al een hele tijd moeten ondergaan?

Frédéric Van Leeuw : Op zo een moment is er enorm veel goede wil en de vraag naar geld komt achteraf denk ik, en gelukkig.

Mijn probleem om u een degelijk antwoord te geven op uw vraag is dat wij nog met de neus op de feiten zitten. Het is natuurlijk nog te vroeg om eventuele conclusies te trekken.

Door mijn vorige ervaring kan ik u het volgende antwoord geven op uw vraag of wij genoeg experts hebben. Na de aanslagen van Parijs zijn wij aan een reflectieproces begonnen, bijvoorbeeld over de vraag wat wij zouden doen als wij zoveel slachtoffers hadden als in Parijs. Niemand is klaar voor zo een gebeurtenis, maar het heeft er wel voor gezorgd dat wij niet over de kwestie begonnen na te denken op 22 maart. Er is bijvoorbeeld nergens in Brussel een plaats waar wij meer dan honderd lichamen kunnen bewaren voor de autopsie. Die bedenking maakten zij zich ook in Parijs. Men maakte er gebruik van vrachtwagens. Uit voorzorg hebben wij ook een vrachtwagen gehuurd. Ik denk niet dat wij die gebruikt hebben. Natuurlijk, wat de middelen betreft, zijn wij nooit voorbereid op zo een ramp.

De slachtoffers waren verdeeld tussen twee ziekenhuizen. Ik heb het al uitgelegd, het is niet de normale gang van zaken, maar DVI kon bij de autopsie zijn.

Soms heeft DVI dan een capaciteitsprobleem gehad om erbij te zijn, omdat ze gewoon met te weinig waren tijdens de ramp. Ze hebben het onmogelijke gedaan. Ik moet wel een fameuze pluim geven aan die dienst, want ze hebben enorm veel werk verricht om er toch voor te zorgen dat de identificatie en heel het ontvangst van de familie van de slachtoffers, van de overledenen, kon gebeuren. Maar daar is er natuurlijk een capaciteitsprobleem. We zijn niet voorbereid op zo veel slachtoffers.

Er was een vraag over de experts. Ik heb eigenlijk geen idee. In Gasthuisberg was er een aantal wetsdokters klaar, ik denk een tiental. Die waren bereid om de autopsie uit te voeren. In Maalbeek waren er de Brusselse wetdokters die we daar naartoe hebben gestuurd, een stuk of vijf. Wij hebben gewerkt met de middelen die wij hadden. Heeft er ooit een expert ontbroken? Eigenlijk kan ik daar geen formeel antwoord op geven.

Wat de aanbevelingen voor administratieve problemen betreft, ik heb een aantal dingen aangehaald, bijvoorbeeld het feit dat de wetsdokter onmiddellijk een attest moet geven dat het slachtoffer niet gestorven is aan eender welke bacteriologische aandoening. Dat is heel belangrijk om het lichaam van het slachtoffer te mogen repatriëren. Er is het attest voor de verzekeringsmaatschappijen voor de oorzaak van de dood. Dat moet absoluut volgen. Men heeft dan op een bepaald ogenblik wetsdokters die dag en nacht werken en de administratie moet nog gebeuren. Dat zijn dus allemaal administratieve moeilijkheden.

Voorts zijn er al die verklaringen die moeten gemaakt worden voor de gemeente. Wij hebben mogen rekenen op de goede wil van de administraties van de verschillende gemeenten, maar dat was niet evident. Was het op een zaterdag gebeurd, dan moesten zij iedereen oproepen.

Er wordt ook een lijst bezorgd aan de commissie voor de slachtoffers van geweld, die van het ministerie van Justitie afhangt. Daarvoor zijn er ook contacten geweest tussen mijn ambt en de voorzitter van de commissie, zodat die zo snel mogelijk kan beschikken over die lijst en kan overgaan tot de betalingen van de schadevergoedingen.

Ik weet dat de regering ook initiatieven heeft genomen om een voorschot te geven en zo. Dat zijn initiatieven die ik alleen maar kan steunen: het is enorm moeilijk voor slachtoffers die bezig zijn met hun verdriet, om dan nog geldproblemen te krijgen.

Een specifiek probleem met DVI kan ik aanhalen op basis van mijn ervaring met de ramp met de MH17. DVI was toen heel snel ter plaatse. Aangezien dat pas een gerechtelijk dossier is geworden twee dagen nadat DVI al ter plaatse was en er dus geen vordering van Justitie was, is de vraag gerezen wie hen zou betalen. Tot nu toe zijn die mensen nog niet betaald. Dat is een puur praktisch probleem, maar ik zou het niet meer dan normaal vinden dat in een of andere maatregel iets zou voorzien zijn voor alle diensten die in een pre-alert spontaan vertrekken, bijna zonder een vordering van een gerechtelijke overheid.

Zoals ik zeg, het federaal parket heeft de ramp met de MH17 en de busramp in Sierre meegemaakt. We hebben daaruit heel veel lessen getrokken. De rest is natuurlijk, zoals ik reeds heb gezegd, de ervaring van de diensten die ook op het terrein zijn. SPC had een enorme ervaring met de rampen van Buizingen en Wetteren. Er zijn andere diensten die bijvoorbeeld Ghislenghien hebben meegemaakt, die ook met eigen ervaring komen. DVI heeft ons enorm veel geholpen met de ervaring die ze hebben van allerlei soorten rampen waar ze aanwezig zijn geweest.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le procureur fédéral, votre témoignage est capital. Vous révélez tout un pan de l'assistance aux victimes qui est non seulement de l'assistance judiciaire mais qui va bien au-delà, comme vous l'avez expliqué, dans l'accompagnement à long terme des victimes.

Je voudrais vous poser une question factuelle. Vous nous avez dit qu'il y avait encore des blessés qui s'étaient signalés récemment. Vous avez, j'imagine, un enregistrement des coordonnées de ces victimes. Pouvez-vous nous dire à la date d'aujourd'hui à combien s'élève le nombre de blessés de ces attentats? C'est un processus qui, selon ce que vous venez de nous dire, a été dynamique. Pourriez-vous nous donner une indication du nombre de personnes blessées et du nombre de personnes qui, aujourd'hui, se disent lésées?

Vous avez dit que dans le processus de deuil, de reconstruction mais aussi parfois de colère, les victimes font des reproches et ont des plaintes. Pourriez-vous nous en dire un peu plus sur ces reproches? Quels reproches les victimes formulent-elles? Certaines victimes ont-elles porté plainte formellement auprès de la Justice à ce jour? Vous avez rappelé le droit à l'association des victimes. Avez-vous des informations selon lesquelles des victimes pourraient se constituer en association de victimes? Qu'en est-il?

Frédéric Van Leeuw : Concernant le nombre de blessés, les listes de la Santé publique et du parquet doivent encore être croisées pour avoir un chiffre définitif. Je n'ose pas vous donner de chiffre parce que le chiffre ne serait pas exact. Par respect pour la commission, je ne le ferai pas. Au niveau des personnes lésées, ce qui est de la responsabilité du parquet (au niveau des autres personnes blessées, cela relève de la Santé publique), je pense que nous avons pour le moment 135 personnes. Au parquet de Bruxelles, 300 dossiers sont encore en attente. Ils seront gérés encore cette semaine ou dans les deux semaines à venir; à ce moment-là tout sera réglé.

Pour le moment, je ne sais pas donner le nombre total de victimes au niveau des personnes blessées.

Comme je vous l'ai dit, les personnes qui se manifestent maintenant sont souvent des personnes qui, au début, étaient dans un déni, si je peux m'exprimer ainsi, en disant: "Moi, je m'en suis sorti" et qui, tout d'un

coup, ont un coup qui leur revient et qui se rendent compte, à un certain moment, qu'elles démarrent tout le processus de se reconnaître comme victime, qui est – à mon avis – le début d'un accompagnement et d'un processus de guérison – si on peut parler de cela. Cela peut encore durer des mois.

Nous avons aussi des membres des services de secours. Je pense que la police de l'aéroport a des dizaines de personnes absentes pour le moment, alors que, dans les premiers jours, tout le monde était là sur le pont. C'est quelque chose qui peut encore durer des mois.

La liste de la Santé publique concernant les personnes qui ont été hospitalisées est complète. Je n'ai pas en tête le nombre de personnes qui ont été exactement hospitalisées; je pense qu'il y en a même jusque dans le nord de la France qui ont été hospitalisées. Les personnes qui sont passées par les différents hôpitaux, mais qui n'ont pas été hospitalisées, là aussi, c'est la Santé publique qui les recueille avec ce que l'on a dit au niveau de la communication des données à l'autorité fédérale. Par rapport à cela, je ne sais pas vous donner de chiffres bien précis.

Au niveau des victimes et des éventuelles plaintes, je vais essayer de respecter la vie privée des victimes qui ont déposé des plaintes, pour qu'elles ne se reconnaissent pas dans ce que l'on va dire ici. Je vais effectivement parler de beaucoup de questions. Nous avons eu des questions ou des plaintes par rapport à la durée du processus de reconnaissance. J'ai expliqué pourquoi nous avons tenu à faire un processus scientifique. Mais, là, effectivement, je comprends très très bien les victimes pour lesquelles cela a duré trop longtemps. C'est clair.

Comme je vous ai dit, il y a des familles avec des disputes internes, où l'on a transmis et contacté la personne qui nous avait fourni les données *ante mortem*, comme c'est prévu dans les circulaires. Mais on n'est pas censés savoir quelles sont les relations qu'il y a dans les familles. Dans les victimes, il y a des personnes qui avaient des relations que le restant de la famille ne connaissait pas. Donc, tout cela, ce sont des plaintes qu'il y a eu. Et puis, il y a des plaintes qui sont légitimes – et je ne dis pas que les autres ne sont pas légitimes –, mais qui se comprennent, avec des personnes qui, à un certain moment, estiment qu'elles n'ont pas été bien accompagnées ou qui n'ont pas encore reçu d'offre, etc., parce que, d'une façon ou d'une autre, elles ont échappé à l'une ou l'autre liste. Il y a un processus constant où l'on essaie de corriger cela.

Personnellement, je suis magistrat depuis quinze ans. J'ai rencontré beaucoup de victimes. Malheureusement, ici, le 22 mars, il y en a eu un grand nombre en même temps.

On cherche toujours un lien de causalité à ce qui s'est passé. Toujours. Je pense que c'est un peu ce que fait cette commission aussi. Il faut toujours un lien de causalité, il faut toujours une cause, il faut toujours un responsable. Et cela fait partie du processus des victimes. Moi, j'accepte cela parce que c'est un besoin que certaines victimes ressentent de pouvoir trouver un responsable, de pouvoir trouver quelque chose qui ne s'est pas bien fait ou l'autre. Et je pense qu'il faut être assez humble et participer au processus de reconstruction de ces victimes en étant, justement, très ouvert et en acceptant le dialogue et la critique. Ce que l'on essaie de faire, c'est de toujours avoir un espace de parole, qu'elle puisse avoir un interlocuteur et qu'elle puisse rencontrer quelqu'un à qui parler.

Des plaintes, il peut y en avoir des tonnes. Dans ma carrière, j'ai vu parfois des personnes dans des drames où j'ai rencontré quatre ou cinq fois la famille des victimes et puis, malgré cela, après dans les médias, on disait qu'on avait été mal reçu par la Justice et des choses de ce genre. Je comprends. Quand on a vécu des choses comme cela, je n'aimerais pas être à leur place. C'est la première chose que je fais quand je suis confronté à ce genre de choses.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de procureur, ik ben eigenlijk diep onder de indruk van de volledigheid en de uitgebreidheid van het begrip slachtoffer. U heeft er vandaag in deze commissie een bijzondere dimensie aan gegeven. Ik denk dat we vanuit de commissie mogen zeggen dat de slachtoffers in bijzonder goede handen zijn geweest bij het federaal parket. Aan u als coördinator van al die verschillende helpende handen zou ik persoonlijk willen vragen of u die appreciatie wil doorgeven aan de mensen die u gecoördineerd heeft.

U zei daarnet in uw laatste antwoord dat mensen op zoek zijn naar causaliteit. Het is ook de taak van deze

commissie om het systeem beter achter te laten dan dat we het ontvangen hebben. Ik verontschuldig mij dan ook voor de soms noodzakelijke morbide toon die bij sommige vragen moet aangenomen worden. Maar mensen die op die vreselijke dag gewerkt hebben, zeggen me dat gerechtelijke identificatie en sporenonderzoek extra werd bemoeilijkt doordat er geen centralisatie was van één mortuarium. Verschillende slachtoffers lagen op verschillende plaatsen en dus moest het DVI, die het onmogelijke hebben gedaan, steeds pendelen tussen die plaatsen.

Kunt u ons een aanbeveling formuleren om te kijken of dit wettelijk verbeterbaar is, zodat we een betere identificatie kunnen bekomen, om de familieleden zo snel mogelijk te bevrijden uit het verschrikkelijke lijden van de onzekerheid? Elke minuut is een minuut te veel. Zijn er aanbevelingen in verband met centralisatie of optimalisatie van de identificatie?

Frédéric Van Leeuw : In Parijs werd alles gecentraliseerd in één ziekenhuis. Maar de aanslagen zijn daar binnen een tijdspanne van ongeveer een half uur gebeurd. Bij ons heeft het veel langer geduurd. Zoals ik gezegd heb, zijn alle hulpdiensten eerst naar Zaventem gegaan en heeft de gouverneur van Vlaams-Brabant gedaan wat hij moest doen. De slachtoffers zijn vooral naar Gasthuisberg gebracht.

Een uur en tien minuten daarna werden we geconfronteerd met een tweede situatie, met andere hulpdiensten die de gewoonte hebben om naar andere plekken te gaan.

In concreto: ik ben niet de best geplaatste om te evalueren of Gasthuisberg in staat was om zoveel slachtoffers ineens te verwerken. Die vraag moet u aan iemand anders stellen. Het feit dat we op twee verschillende sites werkten, heeft de krachten vermenigvuldigd tijdens de eerste aanpak en de autopsies. Achteraf gezien hadden we er beter aan gedaan om alles te centraliseren. Toen wij in actie schoten, waren de slachtoffers al verspreid over twee verschillende ziekenhuizen. Om dan pas de beslissing te nemen om alle overledenen van het ene naar het andere ziekenhuis te verplaatsen voor de autopsie... De wetsdokter heeft dat ook gevraagd, maar dat was *not done*. We moesten ons aanpassen aan de manier waarop het zich in de eerste fase had ontwikkeld.

De beleidscel is niet het eerste orgaan dat in staat is om op vragen te antwoorden. Hier is het ook vrij snel gegaan. De beleidscel was volledig binnen het uur na de aanslag in Zaventem. In de voorafgaande fase hebben verschillende diensten op eigen kracht gefunctioneerd en ze deden dat ook heel goed.

Het is heel goed dat u zegt dat het niet alleen het federaal parket is. Ik wil zeker niet de indruk geven dat wij alles gedaan hebben. Ik heb enorm veel bewondering voor alles wat gebeurd is en voor de deskundigheid van alle mensen die wij hebben gezien. Sommigen hadden enorm veel last. Ik denk aan de speurders van de OA3 die naar Maalbeek zijn gegaan en daar voorzichtig vooruitgang hebben geboekt. Ze zijn uren beneden gebleven. Het was een onmenselijke taak, maar ze hebben het toch gedaan. *Chapeau* voor al die mensen die dat hebben gedaan. Als wij dan kunnen bijdragen aan het feit dat hun werk niet voor niets is geweest, dan ben ik fier.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer de procureur. Als er geen vragen meer zijn, dan wil ik u zeggen dat wij diep respect opbrengen voor de wijze waarop dit allemaal is aangepakt. Ik dank u en uw collega's van het parket voor uw getuigenis.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Daniel Vanden Bossche, psychosociaal manager, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. (Maalbeek)
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Daniel Vanden Bossche, manager psychosocial, SPF Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement. (Maelbeek)

De **voorzitter**: Wij hebben nu een hoorzitting met de heer Daniel Vanden Bossche, psychosociaal manager bij de FOD Volksgezondheid. Ik laat u eerst de eed afleggen.

En vertu de l'article 4 la loi de 1880 sur les enquêtes parlementaires, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par la Cour d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée suivant lequel "tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner". Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote pendant cinq ans au moins et dix ans au plus. Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3 de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

Daniel Vanden Bossche , : Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité.

Le **président**: Dont acte. Je vous invite à faire une brève introduction, après laquelle la commission pourra vous poser des questions additionnelles.

Daniel Vanden Bossche : Mesdames et messieurs, bonjour. Je me présente: je m'appelle Daniel Vanden Bossche et je travaille donc depuis maintenant quasiment 9 ans au SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement, en tant que psychosocial manager.

Que contient ma fonction? Je dirais que ma fonction consiste essentiellement à soutenir les communes et les provinces dans l'élaboration et la mise en œuvre de leur plan d'intervention psychosocial, ce qu'on appelle, en termes de métier, le PIPS. Cela veut dire, concrètement, que je leur prodigue des conseils, j'assiste à beaucoup de réunions sur la planification d'urgence, je donne des formations, je participe à des exercices, le plus souvent en tant que scénariste.

Je travaille essentiellement sur deux provinces (et j'utilise évidemment ici le terme "province" dans le sens de l'arrêté royal de 2006): Bruxelles-Capitale et Brabant wallon. Je suis bien conscient que Bruxelles-Capitale n'est pas une province mais, pour la facilité, j'utiliserai ce terme puisque c'est dans le cadre de la planification d'urgence.

Le jour des faits, je me suis donc retrouvé au centre de crise provincial de Bruxelles-Capitale aux côtés, notamment, de M. le haut fonctionnaire et de toute son équipe et des autres collègues des disciplines.

Pour résumer un peu ce qu'est le plan d'intervention psychosocial, le PIPS, je dirai qu'il y a deux phases. Il y a une phase aiguë, la phase à chaud, c'est-à-dire quand l'événement vient de se produire. Là, nous mettons en œuvre un certain nombre de structures, à savoir un centre d'accueil, qui permet d'accueillir les personnes qui ne sont pas blessées pour les mettre à l'abri, bien entendu, du danger, mais aussi de tout ce qu'il peut y avoir comme curiosité publique, intempéries et autres. Si cela dure trop longtemps, on va évidemment penser à un hébergement, puisque, si les gens ne peuvent pas rentrer chez eux, il faut évidemment leur fournir le coucher.

Nous allons aussi veiller à l'encadrement des proches. Par proches, nous entendons bien entendu les membres de la famille, mais cela peut aussi s'étendre aux amis, aux collègues proches, aux membres d'une même communauté etc. Pour nous, la notion de "proches" est assez large.

Si nécessaire, nous allons aussi ouvrir un *call center*, où les personnes pourront téléphoner pour tenter d'avoir des nouvelles d'une personne qui aurait disparu dans la catastrophe. Et enfin, nous allons traiter les données sur les victimes pour essayer de savoir où elles sont, de faire des *matches* aussi entre les demandes des uns et les réponses des autres.

Bien entendu, tout cela se couple avec un premier soutien psychosocial aux personnes impliquées, qui, dans un premier temps, consistera souvent en une table, une chaise, un repas, une première écoute. Ce genre de choses ne va pas toujours...n'est pas toujours très élaboré, mais évidemment, nous nous inscrivons à ce moment-là essentiellement dans des besoins de base.

Après, vient la phase post-crise qui peut commencer quelques heures après l'incident comme quelques jours après. Là, le *call center* va pouvoir continuer à travailler si c'est nécessaire, le traitement des données aussi. Et le suivi des victimes à plus longterm terme va se mettre en place. Là s'arrête maintenant ma compétence légale, mais, bien entendu, je participe à la transition vers les services concernés, puisqu'on travaille avec l'humain ; on ne peut donc pas couper le cordon tout de suite et passer le relais sans autre forme de procès.

Toutes ces structures ne sont heureusement pas activées tout le temps. Vous comprenez bien que pour une fuite de gaz par exemple, nous n'allons pas mettre en place toutes ces structures. Si quelques heures après, les pompiers nous donnent le feu vert pour que les gens rentrent à la maison, on s'arrêtera vraisemblablement à l'étape centre d'accueil, éventuellement l'hébergement, et cela n'ira pas plus loin.

Ceci m'amène aux actions psychosociales qui ont été mises en place le jour des faits, donc le 22 mars et parfois le lendemain. Très rapidement s'est ouvert un centre d'accueil au Résidence Palace où, finalement, de manière peut-être assez étonnante *a priori*, seules sept personnes physiquement indemnes ont été prises en charge. Cela s'explique évidemment par le fait que les gens qui étaient dans la station de métro se sont enfuis et n'ont évidemment pas fait demi-tour après. Beaucoup sont rentrées chez elles, ont fait d'autres choses, et puis il a fallu essayer de les retrouver par la suite.

Très rapidement aussi, nous avons ouvert un centre d'accueil de repli, qui pouvait aussi éventuellement accueillir les proches à Etterbeek, à la rue des Champs. Là j'ai eu très vite le responsable du plan d'urgence communal en ligne et le bourgmestre qui était côté de lui. Ils ont tout de suite embrayé et là aussi trois personnes seulement ont été prises en charge. Mais l'idée était que, si à un moment il fallait évacuer le Résidence palace, puisque, à chaud, on ne savait pas du tout vers quoi on se dirigeait, nous avions une base de repli. Cela évitait aussi que des proches qui se manifesteraient par téléphone et qu'il fallait guider, de les envoyer évidemment sur les lieux du sinistre. Et là, "proches", cela aurait pu aussi évidemment être des proches de personnes touchées à Zaventem qui seraient sur le territoire bruxellois à ce moment-là.

Il y a aussi eu une demande d'ouvrir un centre d'accueil rue Van Campenhout, à la demande du bourgmestre de la Ville de Bruxelles, mais le centre de crise provincial n'a pas donné suite pour différentes raisons, notamment déjà des raisons pratiques, parce que fermer un centre pour le déménager, et déménager les gens qui sont dedans, aurait été très compliqué.

Autre action : à un certain moment, des étudiants se sont retrouvés coincés sur le campus Erasme et l'ULB nous a contactés pour voir ce qu'il y avait moyen de faire. Des lits de camp ont alors été fournis par la Croix-Rouge, qui a fait un travail logistique absolument formidable. En collaboration avec la STIB, il avait été envisagé, puisque le métro ne roulait plus, d'amener une partie de ces étudiants vers les gares pour leur permettre de prendre un train pour rentrer chez eux. Il s'agissait essentiellement d'étudiants étrangers qui ne kotoient pas sur le site.

Le même jour aussi, le 22, la commune de Schaerbeek a été amenée à ouvrir un centre d'accueil qui s'est

ensuite transformé en centre d'hébergement suite à une action de police assez importante qui a impacté les riverains. Une grosse centaine de riverains n'ont pas pu rentrer chez eux pour des raisons évidemment tout à fait compréhensibles. Ils ont été pris en charge là aussi.

Le lendemain, action de police à Molenbeek qui a aussi impacté les riverains. Là, une cinquantaine de personnes ont été prises en charge par un centre d'accueil communal et, quelques heures après, ces personnes ont pu rentrer chez elles, après le feu vert de la police.

Nous avons aussi été amenés, dans les locaux du haut fonctionnaire, à ouvrir un *call centre* parce que, très vite, nous avons eu des informations d'après lesquelles à la fois le dispatching de la police, le 112, le 105 de la Croix-Rouge étaient submergés d'appels d'un tas de gens qui voulaient évidemment, à bon droit, avoir des informations sur une personne disparue. En soirée, nous avons alors été obligés d'ouvrir ce centre dans la mesure où on s'est très vite rendu compte, par les sources que je viens de citer, que le 1771, *call centre* fédéral, semblait orienter les gens et leur conseillait d'appeler qui la Croix-Rouge, qui le 112 etc, alors que ces services avaient évidemment énormément de travail à ce moment-là. En plus, le 112 n'a aucune information sur l'identité des victimes à communiquer. Le lendemain, le 23, ce *call centre* a été rouvert puisque, quand je suis arrivé dans les locaux, vers 07h du matin, on m'a dit que les appels recommençaient. Il a alors très vite fallu remettre des gens derrière le téléphone. Petit à petit, les choses se sont calmées et le 1771 étant structuré et s'étant vraiment mis en marche pleinement, le relais a été passé vers cette structure qui a parfaitement joué son rôle.

Nous avons aussi ouvert un centre de traitement des données pour recueillir les informations sur les personnes hospitalisées et éventuellement d'autres personnes qui se seraient présentées à gauche ou à droite. Et un point qui a vraiment posé problème, je pense qu'il a déjà été évoqué ici, a été d'obtenir l'identité de toutes les personnes blessées et autres.

Je l'ai dit, je me suis retrouvé au centre de crise provincial. Il faut savoir que le matin, j'ai appris qu'il y avait deux explosions à Zaventem, en écoutant la radio en me rendant à Wavre à une réunion chez le gouverneur, réunion portant justement sur la préparation d'une réponse au terrorisme.

Donc, j'ai très vite, dès que j'ai pu m'arrêter, envoyé un sms à mes deux collègues néerlandophones, Wim Hermans (?) et Astrid Fortuyn, mes collègues psycho-socio-managers aussi, pour leur dire que j'étais disponible si nécessaire. Voilà. J'ai continué ma route et c'est en arrivant à Wavre que j'ai appris qu'il y avait une explosion à Bruxelles. Là j'ai dit "oui je sais, à Zaventem", "non non, à Bruxelles, le métro". Donc j'ai très vite téléphoné à Mme Joséphine Clément qui est la responsable de la planification d'urgence auprès de M. le haut fonctionnaire. L'homonymie est tout à fait fortuite. Elle m'a dit que le centre provincial de crise allait s'ouvrir. Donc je suis arrivé le plus vite possible, à 10 h 25, à ce centre de crise, où, conjointement avec mes collègues de la santé publique et les collègues des autres disciplines, je me suis attelé à essayer de coordonner les actions psycho-sociales sur le territoire bruxellois. Ceci pour dire que je ne pourrai certainement pas répondre utilement à des questions portant sur les actions psycho-sociales à Zaventem; ma collègue qui me suit pourra vous apporter plus d'informations.

Pour terminer mon exposé, je me permettrai quand même une petite réflexion personnelle. La question, c'est toujours: étions-nous prêts? Je crois que nous devons tous rester humbles et modestes par rapport à ce qui s'est passé et par rapport à nos actions; nous n'étions certainement pas prêts. Nous étions préparés, mais pas prêts. Je pense que la nuance est importante, parce qu'on est jamais assez prêts, surtout pas pour ce genre d'événements. Il faut quand même se souvenir qu'à Bruxelles, le dernier événement aussi important en termes de nombre de victimes et d'impact, c'est quand même le drame du Heysel en 1985. Depuis, Bruxelles a eu la chance de ne plus jamais connaître un événement d'une telle ampleur.

Néanmoins, nous avons quand même récolté les fruits d'années de préparation, puisque la planification d'urgence évolue au quotidien. On prépare, on se réunit, on analyse les situations venant d'ailleurs, on partage les expériences puisque voilà, par exemple, les communes ont quand même une certaine expertise en matière de centres d'accueil. C'est ce qui a permis que cela tournait très bien. Elles ont agi en quasi autonomie et avec simplement une coordination au niveau provincial.

Toutes ces expériences et ces réflexions ont bien entendu été enrichies, depuis les attentats du 13 novembre, par des réflexions sur ce qu'il devait se passer en cas d'événements multi-sites. Les expériences parisiennes ont évidemment été très précieuses. Beaucoup d'entre nous ont assisté à des conférences et des retours d'expérience donnés par nos collègues français, qui ont été très importants. Il y a

d'ailleurs eu aussi au sein de la Commission d'aide médicale urgente de Bruxelles-Capitale, une réflexion à propos des réponses à apporter au point de vue médical et au point de vue psychosocial à des faits multisites. Même chose chez le haut fonctionnaire, etc.

Cela a permis aussi, dans ce centre de crise, d'agir avec calme et détermination. Il n'y a pas eu un mot plus haut que l'autre, cela mérite certainement d'être souligné aussi. Un bon échange multidisciplinaire. Si je peux me permettre d'ajouter un petit mot: on oublie souvent de remercier toutes ces personnes qui nous ont aidés, qui sont les services techniques et administratifs qui nous ont déchargés de tous les problèmes de photocopieuse, de wifi, de papier, de bics, etc., toutes choses qui risquent de bloquer le fonctionnement d'un centre de crise.

Ceci conclut mon exposé. Je suis ouvert à toutes les questions.

André Frédéric (PS): Monsieur Vanden Bossche, je vous remercie pour le caractère complet de votre information. C'est un échelon supplémentaire dans notre information. Nous essayons de comprendre comment tout cela s'est mis en œuvre. Je vous remercie également pour le travail de terrain dans un contexte qui, vous l'avez vous-même dit, est particulièrement pénible. On a beau être préparé, on n'est pas préparé à l'horreur. On n'est pas préparé à cela.

Je souhaiterais vous poser deux simples petites questions pratiques pour être sûr d'avoir bien compris. Tout d'abord, en ce qui concerne l'accueil des personnes qui sont sur place et qui, à un moment donné, cherchent de l'aide, une information ou un soutien, vous nous dites, si j'ai bien entendu, qu'au Résidence Palace, il y en a eu sept et qu'à Uccle, dans le centre temporaire, il y en a eu trois.

Daniel Vanden Bossche : À Etterbeek!

André Frédéric (PS): À Etterbeek, excusez-moi, il y en a eu trois.

Daniel Vanden Bossche : Oui.

André Frédéric (PS): C'était d'une importance quand même. On voyait cela aux images diffusées à la télévision. Avez-vous le sentiment d'avoir répondu à toutes les situations potentielles? Ou bien, comme on nous le disait ce matin, plein de gens ont-ils fui les lieux, sont-ils rentrés chez eux? Ils n'ont rien dit tout de suite et sont revenus parfois quelques jours ou semaines plus tard se disant: "Finalement, je peux avoir un soutien et je n'en ai pas profité." Quel est votre sentiment par rapport à cet aspect quantitatif?

Un autre élément concerne la chaîne de mise en place des réponses à apporter aux familles qui sont en plein questionnement et cherchent. Nous avons vu dans les médias que, pendant plusieurs jours, des familles recherchaient leurs proches d'hôpital en hôpital. C'est une situation extrêmement dramatique. Vous nous avez dit avoir mis en place une sorte de call center intermédiaire qui a rapidement été envahi jusqu'à la mise en place du numéro 1771. Ma question est donc la suivante. D'un point de vue purement pratique à cet égard, pensez-vous que des améliorations techniques peuvent-elles être mises en œuvre pour faire en sorte que, dans les situations aussi catastrophiques soient-elles, quelqu'un qui cherche des réponses à une question aussi fondamentale que "où est mon proche?" puisse avoir une réponse plus directe, plutôt que, si j'ai bien compris ce que vous disiez, d'être renvoyé au 112 qui, lui-même, renvoyait. Vous me direz peut-être que c'était tellement le chaos que c'était impossible. Je ne fais évidemment de reproche à personne. Vous aurez bien compris que l'important de mon message, c'est de vous remercier pour votre dévouement dans un travail vraiment pénible.

Daniel Vanden Bossche : Je voudrais préciser que je n'étais pas sur le terrain. Les gens qui étaient sur le terrain ont certainement vécu des épisodes beaucoup plus difficiles que moi. Cela mérite d'être dit aussi. J'étais finalement dans une position relativement confortable à tous points de vue puisque je n'étais pas dans la situation des acteurs de terrain.

Cela étant, pour le nombre de personnes qui ont été prises en charge, personne n'aurait pu dire à l'avance combien de gens allaient se trouver là. Effectivement, la plupart des personnes se sont enfuies, du moins celles qui physiquement étaient aptes à le faire.

Mais on a déjà constaté, dans d'autres circonstances, que des personnes préfèrent rester sur place pour mille et une raisons qui leur appartiennent. Il est très difficile de juger. Parfois aussi des proches d'une personne blessée restent sur place. On ne va pas abandonner forcément son ami ou son enfant blessé. Il fallait évidemment ouvrir un centre d'accueil pour accueillir ces gens. Il n'y a eu que sept personnes. Je n'aurai jamais parié sur ce chiffre et je ne parierai pas la prochaine fois non plus. Mais je pense qu'il fallait l'ouvrir.

Pour les réponses aux familles, c'est un des gros problèmes qui s'est posé. Pourquoi? Parce qu'à l'heure actuelle, nous n'avons pas encore un système fiable unique en Belgique permettant de faire un relevé des victimes.

Je fais partie d'un groupe de travail au SPF Santé publique sur le système d'enregistrement Sinus qui est un système importé depuis Paris. Paris est une ville qui, malheureusement, connaît énormément d'événements dramatiques. Avec le soutien de Mme la ministre, ce système devrait normalement être implémenté en Belgique progressivement. On peut espérer qu'à terme celui-ci répondra à au moins une partie des problèmes que nous avons rencontrés sachant qu'évidemment un système est toujours perfectible et qu'il n'apportera pas une solution à cent pour cent, mais il nous aidera déjà certainement.

Siegfried Bracke (N-VA): Mijnheer Vanden Bossche, dank u wel voor uw uiteenzetting. Er is één dingetje wat mij is opgevallen. U hebt gesproken over het opzetten van een opvangcentrum in de Résidence Palace, wat dus vrijwel onmiddellijk is gebeurd. Dan is er ook nog iets in Etterbeek opgezet. Dan zei u in de loop van uw uiteenzetting dat er ook het plan was om in Brussel-stad een opvangcentrum te organiseren, maar dat dit niet is gebeurd omdat er eigenlijk al een was en het niet zo zinnig was om mensen over te brengen van het ene naar het andere. Dat doet bij mij de vraag ontstaan: wie neemt het initiatief om zoiets te doen? Is dat in dit geval het stadsbestuur van Brussel dat dan plots het idee krijgt om dit te doen en wordt dat dan ook al in gang gestoken? Of hoe gaat dat precies?

Daniel Vanden Bossche : In het geval van de aanslagen van de maand maart lag het operationeel beheer bij de gouverneur in het provinciaal crisiscentrum. Het voorstel is gekomen van de stad Brussel, maar na overleg met de collega's van de verschillende disciplines en zo, werd er beslist dat dit in feite niet nuttig was. Zo is het gestopt.

Siegfried Bracke (N-VA): Dus de lokale overheden kunnen in de loop van de gebeurtenissen voorstellen doen die dan worden aangenomen of afgewezen?

Daniel Vanden Bossche : Zeker en vast en ik denk dat dit zelfs belangrijk is. In feite zou het nuttig kunnen zijn. In feite is crisisbeheer beslissen, maar ook veel discussiëren, overleggen en nadenken. Dat was inderdaad een van de pistes die zouden kunnen worden gebruikt.

Richard Miller (MR): À mon tour de vous remercier. J'ai deux ou trois petites questions. La première: quels étaient les principaux enseignements que vous avez tirés des événements de Paris? Puisque vous avez dit que vous aviez participé à des réunions.

Deuxièmement, je reviens sur une question qui a déjà été posée, mais je n'ai pas bien entendu la réponse. Quid des victimes qui se manifestent tardivement? Nous avons appris tout à l'heure que des personnes se déclarent victimes après déjà un laps de temps ou des personnes qui n'ont peut-être pas ressenti immédiatement un état difficile, mais qui ont ensuite des effets post-traumatiques plus ... Voilà, est-ce que vous intervenez aussi à ce niveau?

Enfin, avez-vous également assumé un rôle pour les personnes des services, comme les pompiers, policiers, etc., qui ont dû intervenir très rapidement, qui ont été confrontés à des situations très dures, comme celles qui ont été évoquées tout à l'heure?

Daniel Vanden Bossche , : Pour les enseignements de Paris, je dirais que les enseignements ont surtout porté, et je parle pour la discipline 2, je ne parle évidemment pas pour les autres disciplines, sur l'aspect médical, puisque cela nécessite une autre gestion que: "une crise, un poste médical avancé, une chaîne

médicale etc." Donc, mes collègues médecins, infirmiers, ont réfléchi à cela et le plan psychosocial est venu se greffer là-dessus.

Mais au final, je vais dire que cela ne change pas grand chose à la philosophie du PIPS, puisqu'en fonction du lieu ou des lieux des événements, on ouvrira un centre d'accueil là où c'est nécessaire, exactement comme cela se passe dans les autres crises. Donc, pour le PIPS en tout cas, quelque part, on est toujours tenu par les événements et par les actions des autres disciplines.

Mais il faut savoir aussi que les structures à Paris sont différentes et que là, on parle de médico-social. À Paris, par exemple, ils ont regroupé toutes les victimes psychosociales, je dirais, dans un seul hôpital pour qu'elles soient prises en charge là au point de vue aussi médico-psychologique etc. Mais en Belgique, et en tout cas à Bruxelles, les structures ne le permettent pas. Donc il faut rester dans notre schéma de travail habituel.

En ce qui concerne les victimes qui se manifestent tardivement: des gens se manifestent encore à l'heure actuelle. Des personnes peuvent encore se manifester bien plus tard, voilà, pour des raisons qui leur appartiennent. Je dirais que là, on quitte un petit peu la phase à chaud et on essaie de ratisser le plus large possible en étant bien conscients qu'on n'aura vraisemblablement jamais tout le monde. Mais, notamment, c'est le cas pour tout ce qui est zone de police etc., tous ces services ont été informés que des victimes pouvaient se présenter, être orientées vers les services d'assistance policière aux victimes.

Les services d'aide aux victimes ont été mobilisés. Des messages ont été passés sur le site web de la Direction générale Centre de crise (DGCC) et ainsi de suite. On essaye d'expliquer un maximum aux gens qu'ils peuvent s'orienter vers un service concerné, à savoir par priorité l'assistance policière aux victimes qui va les réorienter, sachant aussi qu'un certain nombre de personnes vont faire le choix, et nous ne le saurons jamais, de faire appel à leur médecin traitant ou à un psy privé, pourquoi pas. Donc c'est très difficile d'avoir tout le monde, on n'aura vraisemblablement jamais tout le monde comme cela se passe lors de chaque catastrophe qui se passe dans un lieu ouvert.

Pour les services, là aussi on travaille en deux étapes et notamment, le jour même, l'officier pompier qui était au centre de crise provincial a fait état du fait que les pompiers qui étaient intervenus à Maelbeek souhaitaient avoir un espace de parole pour, comme on dit un peu vulgairement, "vider leur sac". J'ai sollicité le service d'assistance policière aux victimes de la police fédérale, qui bien gentiment est allé à la caserne de l'héliport pour offrir cette écoute et cet espace de parole aux pompiers. Après cela, pour les pompiers par exemple, les services de seconde ligne se sont mis en place.

Pour les autres services, on les a aussi chaque fois interrogés, et j'ai interrogé personnellement les différents représentants. Je pense à la STIB, qui a aussi été fort impactée, ses travailleurs ont très mal vécu cet épisode, la police aussi, et d'autres. Et chaque fois, je me suis assuré que ces services étaient pris en charge en interne par les services spécialisés. Après, certains comme la STIB ont fait appel à des renforts externes vu la masse de travail, mais dans un premier temps c'est comme cela que ça s'est passé.

Dans la phase de transition vers le poste-crise, là aussi au moment de la transition je me suis assuré que les services pouvaient offrir à leurs travailleurs ou à leurs volontaires, puisque la Croix-Rouge travaille beaucoup avec des volontaires, un soutien nécessaire, sachant que là aussi certains y font appel et certains pas. Peut-être que le message n'est pas passé chez tout le monde, mais je peux difficilement vous répondre à ce sujet pour l'instant. Je suis en plein dans la phase de récolte des données pour une évaluation à plus long terme de toutes les actions qui ont été entreprises.

Meryame Kitir (sp.a): Dank u wel voor uw uiteenzetting. Ik heb alleen nog een bijkomende vraag, maar ik weet niet of u mij daarop kunt antwoorden. Gezien de grootte van opvang die nu moet voorzien worden en gezien het de eerste keer is dat ons land daarmee geconfronteerd wordt, vraag ik mij af of diegenen die de zorg moeten geven aan de slachtoffers over voldoende middelen beschikken. Hebben ze de juiste methodes, hebben ze het juiste aantal personeelsleden om daarmee om te gaan, aangezien het een uitzonderlijke situatie is? Is daar een aanpassing gebeurd of niet? Ik kan mij best wel inbeelden dat dit ook bijsturing vraagt.

Daniel Vanden Bossche : Ja dus, qua methode zou ik zeggen dat we daar toch werken met

beroepsmensen, dus veronderstel ik wel dat die hun taak kennen. Nu, ze hebben soms inderdaad veel werk. Zijn er voldoende middelen? Ik zou zeggen, nooit. Voilà.

Het kan zijn dat die opvang nog groter moet zijn maar tot nu toe hebben de diensten waarmee ik gesproken heb in het Brusselse niet gezegd dat ze overspoeld zijn door aanvragen. Maar dit is maar een partieel antwoord want ik moet nog veel diensten contacteren om te weten hoe het afgelopen is.

Meryame Kitir (sp.a): Dus in principe kan nu iedereen geholpen worden die dat nodig heeft?

Daniel Vanden Bossche : Ik denk van wel, ja.

Georges Dallemagne (cdH): Vous avez dit qu'il n'y avait pas d'enregistrement centralisé des victimes, à ce jour. Je trouve cela assez incroyable.

Si je le dis, c'est que notre commission est suivie en direct sur internet et que j'ai été contacté par une personne qui se trouvait dans le métro lors de l'attentat de Maelbeek. Cette personne a été légèrement blessée et me dit qu'elle n'est toujours pas enregistrée correctement comme victime. Elle s'est adressée au Centre de Crise. Elle s'est adressée à la Croix-Rouge, au premier ministre, au ministre de la Santé. Mais, pour l'instant, – en tout cas tel est son ressenti – elle n'est pas véritablement considérée comme une victime.

À qui les victimes doivent-elles s'adresser? En effet, aujourd'hui, certaines personnes ne savent pas vraiment où s'adresser ou s'adressent à certains dispositifs qui, finalement, ne les considèrent pas comme des victimes à part entière. Aujourd'hui, à qui les personnes concernées doivent-elles s'adresser pour être enregistrées comme victimes?

Daniel Vanden Bossche : Pour aujourd'hui et pour l'avenir, en cas d'attentats, les victimes peuvent s'adresser au service d'assistance policière des victimes de leur zone de police. Je rappelle que ces services sont tenus au secret professionnel. Donc, ce que les personnes peuvent confier ne peut être utilisé contre elles. Mais cela se fera évidemment en lien avec les services judiciaires qui sont totalement compétents pour la suite des événements.

Pour ce qui concerne le soutien psychosocial, les services d'assistance policière aux victimes vont écouter la demande et, si nécessaire, orienter la personne vers un service de deuxième, voire de troisième ligne, en fonction évidemment de la demande de la personne concernée.

C'est donc l'adresse de référence pour l'instant.

Georges Dallemagne (cdH): Dans la zone de police de la victime?

Daniel Vanden Bossche : Dans leur zone de police ou dans la zone de police de leur choix, mais il est logique qu'ils aillent plutôt dans la zone de police où ils habitent.

Le **président**: Pas d'autres questions? (*Non*) Je vous remercie pour votre témoignage.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met mevrouw Astrid Fortuin, psychosociaal manager, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. (Zaventem)
Audition sur le volet "assistance et secours" de Mme Astrid Fortuin, manager psychosocial, SPF Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement. (Zaventem)

De **voorzitter**: Ondertussen heeft mevrouw Astrid Fortuin ons vervoegd.

U bent psychosociaal manager bij FOD Volksgezondheid. Ik ga u eerst vragen om de eed af te leggen, mevrouw. Welkom in onze onderzoekscommissie.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolgning en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De mevrouw Astrid Fortuin legt de eed af.

Dank u. U maakt gebruik van een PowerPointpresentatie. Ik geef u graag het woord voor een beknopte inleiding. Daarna zullen we u nog een aantal bijkomende vragen stellen.

Astrid Fortuin : Goedemiddag, mijn naam is Astrid Fortuin, psychosociaal manager bij de FOD Volksgezondheid. Dat wil zeggen dat ik verantwoordelijk ben voor alles wat te maken heeft met het psychosociaal interventieplan. Psychosociale opvang na rampen of collectieve noodsituaties is een van de monodisciplinaire plannen van discipline 2. Wij zijn in België met vijf psychosociale managers, twee voor Vlaanderen, twee voor Wallonië en één voor Brussel.

Een heel groot deel van onze job bestaat uit een preventief deel, waar wij gemeenten, steden en provincies sensibiliseren om zich zo goed mogelijk voor te bereiden op een collectieve noodsituatie wat psychosociale opvang betreft. Wij stimuleren hen om in locaties te voorzien, om onthaalcentra te ontplooien wanneer dat nodig zou zijn, om mensen aan te duiden die de eerste opvang kunnen doen. Wij geven zelf opleidingen aan die mensen in steden en gemeenten om opvang te kunnen doen. En wij doen ook heel veel projecten om de psychosociale hulpverlening continu te verbeteren.

Het tweede stuk van de job is het operationele stuk, waarbij wij de activatie en coördinatie van het plan doen op het moment dat er effectief een noodsituatie is. Bij een effectieve ontplooiing van het plan zijn er heel wat opdrachten in de acute fase van de ramp. Terwijl de meeste disciplines stoppen na die acute fase, loopt het psychosociale stuk echter vaak nog een heel lang stuk door, omdat er ook een heel goede overdracht naar de nazorg, naar de nazorg nodig is, omdat de bevoegdheid van de FOD Volksgezondheid in die acute fase en de nazorg bij de Gemeenschappen ligt. Het is dus wel belangrijk dat wij daar continuïteit hebben en alle nodige informatie over doelgroepen, noden en eventuele problemen op een goede manier kunnen doorgeven aan die diensten.

Dit is ons ontplooiingsschema. Het is eigenlijk een samenvatting van onze belangrijkste opdrachten in die acute fase. Een eerste heel belangrijk stuk is daar waar OC staat. Dat is het onthaal, dat zijn de

onthaalstructuren. Wij hebben daar een onderscheid tussen niet-gewonden en verwanten, die worden soms samen opgevangen, soms apart. Bij de aanslagen in Zaventem lag er een heel sterke nadruk op die onthaalstructuur, omdat wij een hele grote groep mensen hadden. Een heel groot deel van de Belgische betrokkenen zijn zelf vertrokken, omdat ze wisten waar ze terecht konden, maar een ander groot deel waren gestrande reizigers, die dus echt wel nood hadden aan opvang.

Een van de basisprincipes in dat onthaal is het aanbieden van veiligheid. Mensen komen uit een onveilige situatie, dus moeten wij zo snel mogelijk in een veilige plek voorzien. Dat is heel snel gelukt, op de luchthaven zelf hebben wij een grote locatie geopend waar duizenden mensen gepasseerd zijn en opgevangen zijn, die hebben eerste opvang gekregen en voor een deel van hen was er ook een eerste registratie, maar gezien de grootteorde is dat natuurlijk ook niet bij iedereen gelukt om die gegevens te noteren.

Wij hebben in de loop van de dag ook gemerkt dat het heel moeilijk zou zijn om al die mensen in dat onthaalcentrum tegen 's avonds op een eindlocatie te krijgen. De airlines hebben heel hard gewerkt om dat wel te proberen, dus hebben wij andere locaties open gedaan waar mensen toch wat comfortabeler konden zitten, om daar ook in herberging te voorzien voor een of meerdere nachten, zoals later bleek. Dat is dan Peutie geworden. We hebben een mooi aanbod gekregen van Defensie, van de kazerne in Peutie, en van de Brabanthallen in Leuven. Daar hebben dan mensen een, twee of zelfs drie nachten overnacht.

Het tweede stuk in dat onthaal was de opvang van verwanten. Wij verwachtten in het begin een toeloop van verwanten die op zoek waren naar iemand. Omdat zij op de luchthaven niet zouden binnengeraken, hebben we dan Crown Plaza Hotel aangeduid als eerste opvangplaats. Vanaf dag twee, woensdag, hebben we één centraal punt voor verwanten geopend in het militair hospitaal van Neder-over-Heembeek, van waaruit we dan de coördinatie van heel het identificatieproces in samenwerking met onze partners, het Rode Kruis en het identificatieteam van de politie DVI, verder gecoördineerd hebben. Op dat moment hadden de niet-gewonden al de kans gekregen om zelf hun verwanten te verwittigen als ze oké waren en waren de lijsten van de ziekenhuizen zo goed als volledig, dus wisten we dat de gewonden ook opgelijst waren. De kans dat de verwanten van overledenen dan naar het militair hospitaal kwamen, was zeer groot.

Het tweede belangrijke stuk in onze acute fase is het informatieve aspect: informatie verzamelen en geven, over slachtoffers dan. Het is een belangrijke taak van discipline 2, medisch en psychosociaal, om de slachtofferlijsten te maken. Daarvoor gaan wij dus de gegevens van de gewonden opvragen in de ziekenhuizen. We gaan zo goed mogelijk registreren wie de niet-gewonden zijn in onze onthaalcentra en al die gegevens komen samen op één centraal punt, het CIP of centraal informatiepunt. Daar wordt die massale hoeveelheid aan data dan verwerkt tot overzichtelijke slachtofferlijsten.

We hebben dan nog een andere informatiestructuur, het telefooninformatiecentrum. We hebben, zoals de plannen van de luchthaven voorzien, heel snel na de aanslagen in Zaventem opdracht gegeven om het callcentrum van de luchthaven open te doen, om heel snel een nummer te hebben om ook 112 en politiediensten te ontzien. Toen dan even later ook de aanslagen in Maalbeek plaatsvonden, heeft men federaal beslist om het federale callcentrum 1771 open te doen. Dan hebben we dus het callcentrum op de luchthaven gesloten en doorgeschakeld naar het federale callcenter, om te vermijden dat we met verschillende callcentra zouden werken, wat voor meer verwarring zou kunnen zorgen.

Het telefooninformatiecentrum werkt als volgt. Wij hebben een samenwerking met Binnenlandse Zaken. Het nummer 1771 komt uit bij calltakers, die algemene informatie kunnen geven. Wanneer zij merken dat het gaat om iemand die op zoek is naar een verwant of iemand die emotionele ondersteuning nodig heeft, dan schakelen zij door naar een tweede lijn, waar professionele psychosociale hulpverleners zitten. Zij kunnen opvang bieden en informatie geven aan verwanten over slachtoffers, op basis van onze slachtofferlijsten, of registreren wie op zoek is naar wie. Dat is informatie die wij op onze beurt ook doorgeven aan het DVI of identificatieteam van de politie.

Na de acute fase doen wij ook de opstart van de nafase. Daarvoor hebben wij al vanaf de tweede dag samen gezeten, om proactief en in grote lijnen een beleid uit te stippelen, in samenwerking met de Vlaamse overheid in mijn geval, en om te bekijken hoe wij de nazorg moesten aanpakken en wat er dan al moest gebeuren om alles op tijd georganiseerd te krijgen.

Dat waren de belangrijkste punten van mijn inleiding.

De **voorzitter**: Ik open de vragenronde. Collega Verherstraeten heeft het woord, daarna volgen mevrouw Van Cauter en de heer Van Hecke.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mevrouw Fortuin, ik dank u voor uw uitleg.

Uw collega heeft daarnet het aantal mensen vermeld die ze in de acute fase hebben opgevangen. Dat was een heel gering aantal, zeven en drie in Peutie en Residence Palace. Dat was voor mij een verrassing.

Astrid Fortuin : 3 in Peutie niet, denk ik.

De situaties Maalbeek en luchthaven waren heel verschillend omdat er in Maalbeek veel meer Belgen waren. Een eerste reactie na een dergelijke ramp is vluchten en naar plaatsen gaan waar men zich veilig voelt.

In de luchthaven hadden we veel mensen die nergens terechtkonden. Daarom lagen de aantallen voor de luchthaven veel hoger. In de onthaalstructuren op de luchthaven zelf zijn er ongeveer 6 000 mensen gepasseerd, waarvan wij er 3 796 effectief hebben geregistreerd. Door de chaos hebben wij de rest niet kunnen registreren, maar wel kunnen tellen.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ik heb zicht op uw opdracht in de acute fase, die heel belangrijk is voor de slachtoffers. Ik heb iets minder zicht op uw opdrachten in de nafase.

In wat is dat meer dan dispatching naar allerlei diensten, meestal diensten van onze Gemeenschappen, zoals slachtofferbejegening, slachtofferonthaal, slachtofferhulp?

Doet u daarnaast nog iets? Is daar dubbel werk? Zijn daar werkafspraken? Wat is de werkverdeling in de nahulp?

Astrid Fortuin : De afspraak is dat wij de coördinatie doen in de acute fase en in de opstart van de nafase.

Dat wil zeggen dat wij na een acute fase, en in dit geval al tijdens de acute fase omdat het een heel lange acute fase was, het initiatief nemen om een psychosociaal coördinatiecomité bijeen te roepen, waarbij wij al een aantal actoren, zowel uit de acute fase als de nafase, bijeenroepen om het beleid te bekijken.

In dit geval hebben wij op 23 maart samengezeten met het Rode Kruis en met de diensten van de Vlaamse overheid omdat dat mijn persoonlijke contacten waren. Wij hebben daar bekeken wie wat zou doen. Wij definiëren samen de doelgroepen - wie zal er nazorg nodig hebben - en wij bekijken wie wat kan opnemen.

Voor verwanten, gewonden en niet-gewonden waren dat de diensten van de Vlaamse overheid. Na de zesde staatshervorming is een mandaat van de Vlaamse minister gekomen dat zij dat doen, maar wij geven hen wel alle informatie door - namenlijsten, problematieken en vragen die wij al kennen vanuit de acute fase.

Zij verzorgen die opvang en dan bekijken wij wat eventueel andere doelgroepen zijn, zoals de hulpverleners, en wij zorgen ervoor dat zij afgedekt zijn.

Eigenlijk is het in die zin wel een soort dispatching om te zien wie wat doet en zo te garanderen dat die zorg afgedekt is.

Enige tijd later komen we dan opnieuw op ons initiatief samen voor een tweede psychosociaal coördinatiecomité om te kijken hoe de afgesproken zaken lopen, of er eventueel doelgroepen bijgekomen zijn, of er bepaalde problemen zijn, enzovoort. Op het moment dat we merken dat alles goed loopt, geven we officieel de coördinatie door aan die gemeenschap, maar blijven we wel nog naast hen lopen.

We blijven wekelijks bellen en mailen. We blijven het opvolgen maar de bevoegdheid ligt op dat moment bij hen.

Servais Verherstraeten (CD&V): Wat bedoelt u met “naast hen lopen”? Ik wil namelijk checken hoe we dubbel werk kunnen vermijden.

Astrid Fortuin : Heb u specifieke voorbeelden?

Servais Verherstraeten (CD&V): Neen, maar ik kan me inbeelden dat iemand enkele maanden na datum psychische problemen krijgt, terwijl dat in de beginfase niet zo was. Voor opvang en hulp lijken mij de Gemeenschappen bevoegd. Maar ik heb de indruk dat jullie hier ook nog een rol in spelen. Wat mij betreft, hoeft dat geen probleem te zijn. Ik wil enkel dubbel werk vermijden.

Astrid Fortuin : Met de Gemeenschappen hebben we de afspraak gemaakt dat wij een pro-actief aanbod van hulpverlening hebben gedaan aan de groep van mensen van wie we contactgegevens hadden. Dat is voor gewonden, overledenen en hun familie zeker het geval, maar niet voor een grote groep van niet-gewonden. Voor mensen die we niet hebben kunnen registreren was dat pro-actieve aanbod onmogelijk. In dat geval hebben we zoveel mogelijk willen communiceren via de website van het crisiscentrum waar we melden dat wie nood had aan opvang terecht kan bij de diensten van Vlaamse Gemeenschap. Er was ook het algemene e-mailadres 22-03@gezondheid.belgie.be waarop mensen met vragen terechtkonden. We hebben geprobeerd zoveel mogelijk bereikbaar te zijn en van daaruit te dispatchen naar de Vlaamse Overheid die nu duidelijk de coördinatie- van die nazorg heeft. Wij zullen het niet doen als wij weten dat zij bevoegd zijn.

De **voorzitter**: Dan geef ik als tweede het woord aan mevrouw Van Cauter.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, ik wil inpikken op de vraag van de heer Verherstraeten, zij het vanuit een andere invalshoek. Mijn bezorgdheid is dat degene die zorg nodig heeft, deze ook effectief krijgt.

Mevrouw Fortuin, ik noteer goed dat u effectief zegt dat u een coördinerende rol hebt en dat u ook de nazorg en de opstartfase van de nazorg opvolgt. Toetst u bij de bevoegde diensten van de Gemeenschap ook af of onmiddellijk een zorgtraject kan worden opgestart? Algemeen is immers bekend dat er heel lange wachtlijsten zijn. Wat doet u, indien wordt vastgesteld dat niet onmiddellijk alle noodzakelijke hulp beschikbaar is?

Ik heb nog een tweede vraag. U zegt dat u als centraal informatiepunt informatie van gewonden, verwanten en slachtoffers centraliseert. Dat is een aanzienlijk lijst met veel namen. Wordt die lijst enkel gebruikt met het oog op het verstrekken van psychosociale hulp? Of, en dit is mijn vraag, het is belangrijk dat een slachtoffer zich als benadeelde partij kan registreren, ofwel door zich burgerlijke partij te stellen ofwel door bij politie of parket melding te doen dat hij of zij burgerlijke partij is of benadeelde persoon is. Veel mensen weten dat gewoon niet. Wij zien dat u duizend namen hebt. Bij de parketten zijn nog maar driehonderd mensen aangemeld. Er is dus nog een hele reeks te gaan, gezien ook de beelden van het aantal slachtoffers, die immens zijn. Veel mensen beseffen dus waarschijnlijk nog niet waar zij terecht moeten. Geeft u de namen die u op die lijst krijgen, door aan het parket, zodat het parket die mensen kan verwittigen over wat zij moeten doen om zich als benadeelde partij te registreren?

Astrid Fortuin : De eerste vraag is of wij opvolgen of er effectief een aanbod is. Deels doen wij dat wel, in die zin dat wij afspraken hebben gemaakt over hoe het moest gebeuren en dat wij begin juni opnieuw een opvolgingvergadering hebben in een derde psychosociaal coördinatiecomité, om na te gaan hoe alles loopt.

Op dit moment heb ik daar dus geen zicht op. Ik weet dat een aantal begeleidingen zijn opgestart. Ik weet dat heel veel aanbod is gedaan en dat op vele plaatsen daar niet is op ingegaan, omdat mensen dat op dit moment nog niet nodig hebben gehad. Ik kan echter onmogelijk zeggen of dat aanbod aan iedereen is gedaan. Sowieso zal het niet aan iedereen zijn gedaan, omdat wij niet van iedereen de contactgegevens hebben. Van iedereen van wie wij de contactgegevens hebben, weet ik echter ook niet of hun begeleiding effectief goed loopt, nee.

Carina Van Cauter (Open Vld): Er is u geen probleem van ontoereikende beschikbare zorg of wachtlijsten bekend?

Astrid Fortuin : Neen. Dat probleem heb ik nog niet gehoord voor wat betreft deze context.

Uw tweede vraag ging over de registratie. Die lijsten geven wij door aan het parket. Er was afgesproken dat

zij, op het moment dat zij zichzelf hadden georganiseerd, een duidelijkere communicatie zouden doen, zodat mensen wisten dat zij zich benadeelde partij moesten stellen.

De **voorzitter**: Dat is duidelijk.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, ik zal kort zijn. De meeste vragen die ik wilde stellen, zijn al gesteld.

Ik dank u alvast voor de informatie.

Aanvullend op wat mevrouw Van Cauter zei, volgende week horen wij de betrokken organisaties aan Vlaamse en Franstalige kant en het steunpunt Algemeen Welzijnswerk.

Onze vraag, of zij in staat zijn om al die hulpvragen op te vangen, kunnen we dan stellen. U hebt er geen antwoord op. Ik hoop dat we het volgende week kunnen krijgen. Ik deel de bezorgdheid. Bij de overdracht moeten we de nodige hulp kunnen geven. Maar dat is niet uw zorg, mevrouw.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, je voudrais revenir sur la question posée, tout à l'heure, par notre excellent collègue, M. Verherstraeten, à M. le procureur fédéral à propos des maisons de justice.

Ce dernier a répondu en disant qu'il avait constaté une plus grande proactivité du côté flamand que du côté francophone.

Si j'ai bien compris, vous avez également fait une offre générale. Avez-vous constaté une différence de traitement ou de réactivité entre le Nord et le Sud du pays?

Astrid Fortuin : Ik denk dat er zeker een verschil is geweest in het organiseren in Vlaanderen en Wallonië, niet wat de kwaliteit betreft, daar kan ik niets over zeggen, maar de diensten zijn gewoon volledig anders georganiseerd.

Wij hebben zelf een aantal jaar geleden het busongeval in Sierre gehad, waar wij heel nauw hebben samengewerkt met de Vlaamse diensten voor nazorg. Wij hebben daar een aantal heel belangrijke leerpunten uitgehaald en op basis van die leerpunten hebben wij nu eigenlijk het "geluk" gehad dat het zeer vlot is kunnen gaan, omdat wij elkaar al zeer goed kenden, wij wisten goed hoe en wat. Dat was in Wallonië minder het geval. Voor ons was het dus zeer duidelijk wie ons aanspreekpunt was. In Vlaanderen werken wij ook met één koepel die alle bevoegde diensten coördineert, wat heel makkelijk werkt. In Wallonië is dat iets anders georganiseerd.

In die zin is het dus voor de Franstaligen iets langer zoeken geweest, maar ik geloof dat wij aan hen toch nog ruim op tijd een mooi aanbod hebben kunnen doen, zodat mensen wisten waar zij terecht konden.

Peter De Roover (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik zal bijzonder kort zijn, want alle vragen die ik wou stellen, zijn gesteld.

Meryame Kitir (sp.a): Mevrouw Fortuin, ik weet niet zozeer of mijn vraag door u wordt beantwoord of niet, maar u hebt zelf aangegeven dat het probleem in Zaventem was dat heel veel mensen niet wisten waar zij naartoe moesten gaan. Een deel van de nazorg is dus ervoor zorgen dat die mensen onderdak hebben. Hoort dat ook bij u? Wie zorgt daarvoor? Als het bij u is, hoe is dat dan gelopen?

Astrid Fortuin : Bedoelt u dan de herbergings voor de nacht?

Meryame Kitir (sp.a): Ja.

Astrid Fortuin : Die zit ook bij ons. Wij hebben het initiële onthaalcentrum, het basisonthaalcentrum op de luchthaven. Zodra duidelijk werd dat mensen langere tijd geen opvangoplossing hadden, hebben wij nieuwe locaties geopend, de kazerne in Peutie en de Brabantthal. Dan hebben wij eigenlijk in samenwerking met

Defensie en het Rode Kruis dat helemaal praktisch in orde gemaakt zodanig dat mensen daar ook konden blijven overnachten, dat er psychosociale begeleiding was en praktische hulp.

Meryame Kitir (sp.a): En de kosten van die overnachting, bij wie zit dat dan?

Astrid Fortuin : Dat weet ik niet. Ik vermoed dat dit voor de provincie zal zijn, maar dat weet ik niet zeker.

De **voorzitter**: Nog vragen, collega Kitir? Dat was het?

U hebt het zeer goed gedaan, mevrouw, want u hebt zeer weinig vragen uitgelokt. Dat is alleen maar een objectieve vaststelling die ik kan maken. Mag ik u danken voor uw getuigenis?

Astrid Fortuin : Dank u wel.

**Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met commandant Tanguy du Bus de Warnaffe, Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp (BHDBDMH).
Audition sur le volet "assistance et secours" du commandant Tanguy du Bus de Warnaffe, Service d'Incendie et d'Aide Médicale Urgente de la Région de Bruxelles-Capitale (SIAMU).**

De **voorzitter**: Wij starten onze werkzaamheden, collega's. We gaan een aantal mensen horen. De eerste op onze lijst voor deze namiddag is commandant Tanguy du Bus de Warnaffe, die het hoofd is van de Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp.

Je vous souhaite la bienvenue.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Tanguy du Bus de Warnaffe prête serment.

Dont acte. Je vous donne la parole, commandant, pour une introduction d'à peu près une dizaine de minutes après laquelle la commission peut poser toute question.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Monsieur le président, je voudrais tout d'abord préciser que je ne suis pas le chef des pompiers de Bruxelles. Je suis un des officiers supérieurs. Mais j'avais la direction des opérations le jour des attentats.

Je suis le commandant Tanguy du Bus de Warnaffe, officier supérieur faisant fonction au Service d'Incendie et d'Aide Médicale Urgente de Bruxelles-Capitale (SIAMU). Je suis en charge ou responsable de la planification d'urgence au sein du SIAMU depuis quelques années.

Auparavant, j'étais responsable de l'Aide Médicale Urgente et j'ai également été de très longues années responsable adjoint au centre de secours 112 de Bruxelles au côté du commandant Labruyère.

Avant de rejoindre le SIAMU comme officier en 1989, j'étais, et ce depuis 1981, volontaire à la Croix-Rouge. J'y ai obtenu le badge AMU en 1985 et ai effectué de très nombreuses gardes 100 à Bruxelles. Durant cette période, j'ai également assisté à de nombreux exercices catastrophes, notamment à l'aéroport.

Enfin, je suis également officier volontaire depuis 2007 au service régional d'incendie de Zaventem et depuis la réforme des services d'incendie donc de la zone de secours de Vlaams-Brabant-West, zone de secours

territorialement compétente pour l'aéroport.

Je comptabilise donc 35 années d'expérience dans les services de secours, dont plus de 27 comme officier au SIAMU. Enfin, je tiens à préciser que j'ai obtenu avec grande distinction le certificat de médecine de catastrophe et de gestion de situations d'exception à l'ULB au début de ma carrière (1990).

Dans ma qualité d'officier supérieur faisant fonction, je participe à un rôle de garde que l'on appelle communément celui de l'officier de semaine, qui n'est rien d'autre que celui d'officier supérieur rappelable pour des interventions complexes ou de grande ampleur nécessitant le déploiement en nombre de pompiers sur le terrain - intervention monodisciplinaire - ou nécessitant le déploiement en nombre de plusieurs services de secours. C'est ce que l'on appelle alors une intervention multidisciplinaire.

Mon rôle dans ma fonction d'officier supérieur est alors celui d'assurer la fonction de Dir-PC-Ops ou de directeur du poste de commandement opérationnel. Le Dir-PC-Ops assume la coordination opérationnelle des différentes disciplines déployées sur le terrain. Au sein du SIAMU, tous les pompiers sont également ambulancier "100". Dans leur fonction de pompier ils font partie de la Discipline 1 (D 1) ou les opérations de secours. Dans leur fonction d'ambulancier, ils font partie de la Discipline 2 ou les secours médicaux.

Vous comprendrez cependant aisément qu'il est, malgré la pluridisciplinarité de notre personnel, impossible de combattre un incendie avec des ambulances et des pompiers-ambulanciers. Et que si notre personnel pompier oeuvrant à partir d'autopompes présentes sur les lieux d'une situation d'urgence est à même de renforcer et soutenir les actions de la Discipline 2, ils ont d'abord à assurer les missions dévolues à la Discipline 1, ce pourquoi ils sont envoyés sur les lieux de la situation d'urgence et qu'ensuite leur tenue d'intervention feu ainsi que l'absence de matériel de relevage et de premiers soins dans les autopompes ne sont pas propices à assurer un secours à personne adéquat et performant. Des autopompes pour assurer nos missions D 1, des ambulances pour prodiguer les gestes qui sauvent et amener sur place du matériel de relevage et de premiers soins.

Je vais commencer par Zaventem puisque j'ai été à Zaventem et à Maelbeek.

Ce mardi matin 22 mars je suis officier de semaine et j'assiste à l'appel de 08 h 00. Pendant l'appel notre dispatching nous prévient d'une double explosion à l'aéroport. Ils nous signalent que le centre de secours 112 de Louvain nous demande de nous mettre en stand-by, ou de nous tenir prêt à y aller. Moins de 5 minutes plus tard, le dispatching nous signale que le centre de secours 112 nous demande de nous (c'est-à-dire les pompiers) diriger vers l'aéroport en assistance de la zone voisine, c'est-à-dire de Vlaams-Brabant-West. Et ce tel que prévu dans le plan particulier d'urgence et d'intervention de l'aéroport.

Il y a donc une anticipation et une montée en puissance de moyens D 1, ce qui est un point positif. Vers 08 h 10 une colonne de secours, formée de camions de pompiers accompagnés d'une ambulance incendie, quitte la caserne principale Hélicopter pour l'aéroport. Partent également une autopompe du pasi UCL et un camion-citerne du pasi VUB. À la tête de ces secours, l'officier premier départ de garde. Peu avant 08 h 20 le responsable du dispatching me suggère de me rendre sur place car il y aurait au moins 20 à 30 blessés. Je pars donc à mon tour vers 08 h 20 pour l'aéroport, après m'être assuré qu'un autre officier supérieur faisant fonction pouvait me remplacer sur le territoire de Bruxelles. Le commandant Labruyère est à ce moment-là au dispatching et il peut donc assumer mon remplacement. En roulant, je demande combien d'ambulances de Bruxelles font route.

On me répond zéro. Je suis fort étonné de la chose, voir même perplexe, et entre 08 h 27 et 08 h 31 je demande à quatre reprises qu'un envoi réflexe de 5 ambulances soit envoyé sur place. La raison est que dans la plupart des situations avec nombreuses victimes la montée en puissance des ambulances démarre beaucoup trop tard, c'est ce qui ressort malheureusement des retours d'expérience, que la zone voisine dont je fais également partie en tant qu'officier volontaire a besoin d'un certain temps pour mobiliser ses ambulances (volontaires qui doivent rentrer en caserne) et que beaucoup d'entre elles sont en outre plus distantes de l'aéroport que nos ambulances. Qui plus est, à cette heure-là de la journée l'activité ambulances tourne encore au ralenti et nous disposons à Bruxelles de 30 ambulances et d'une capacité de montée en puissance de 10 ambulances.

Cela n'affecte donc en rien le fonctionnement AMU au quotidien à Bruxelles. On a envoyé une première vague

de 5 ambulances. C'est ce que l'on appelle l'anticipation, chose pour laquelle j'insiste à chaque fois quand je donne cours soit dans les formations planification d'urgence pour les officiers pompiers, soit dans la formation des opérateurs 112 à Bruxelles. Il vaut mieux une bonne anticipation et démobiliser des véhicules en route, que se faire surprendre et dépasser par les faits sur le terrain ensuite. C'est effectivement un manque de moyens en première vague qui contribue à maintenir le chaos, et non le contraire. Cependant, à chaque fois notre dispatching nous signale que le centre 112 de Louvain gère la situation et qu'il y déjà suffisamment de moyens d'AMU sur place ou en route. Or, mais cela je l'ignore à ce moment-là, le SMUR de l'hôpital militaire a déjà fait remonter vers 08 h 20 un premier bilan au centre de secours 112 de Louvain mentionnant une scène de guerre et faisant état de 15 morts et de 15 urgences absolues. L'officier du poste de Zaventem avait quant à lui demandé à 08 h 15 l'envoi de 5 SMURS et de 20 ambulances...

(...): (...)

Tanguy du Bus de Warnaffe: C'est un peu le stress aussi.

Georges Dallemagne (cdH): (...) lit trop vite.

Karine Lalieux (PS): (...) traduction.

Le **président:** Vous avez un texte. Si vous me remettez déjà le texte, je peux en faire des photocopies, vous continuez votre exposé et je fais remettre des photocopies le plus vite possible. C'est plus facile à suivre.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Je me rends bien compte que je parle trop vite. C'est un peu le stress. Je me sens plus à l'aise face à un incendie. (*Rires*)

Le **président:** Dans les deux hypothèses, il faut aller vite. Ici, vous pouvez temporiser un peu.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Or, mais cela je l'ignore à ce moment-là, le SMUR de l'hôpital militaire a déjà fait remonter vers 08 h 20 un premier bilan au centre de secours 112 de Louvain mentionnant une scène de guerre et faisant état de 15 morts et de 15 urgences absolues. L'officier du poste de Zaventem avait quant à lui demandé à 08 h 15 l'envoi de 5 SMURS et de 20 ambulances, et faisait remonter à 08 h 22 au centre de secours 112 de Louvain le nombre de 50 victimes. Mais cela, je ne suis pas au courant puisqu'on ne travaille pas sur les mêmes fréquences radio.

À 08 h 32, mon officier premier départ arrive sur place, fait état de beaucoup, beaucoup de blessés et demande des ambulances; tout comme l'officier de Zaventem l'avait fait quelques minutes avant lui.

À 08 h 35, je supplie le dispatching, le nôtre, d'envoyer des ambulances.

À 08 h 37, je me fâche et demande l'envoi d'ambulances.

À 08 h 39, je fais état d'explosions majeures ayant fait de très nombreuses victimes et que j'enverrais encore plus d'ambulances que la vague des 5 premières ambulances que j'ai demandées.

À 08 h 40, je signale de très nombreuses victimes sans soins médicaux et formalise ma suggestion de l'envoi d'une seconde vague de 5 ambulances à mon dispatching. J'ai alors un contact assez animé avec mon collègue du Brabant flamand, car dans un premier temps je crois que le blocage vient de là. Il me signale cependant au contraire avoir demandé lui-même - il dit à ce moment-là 30 ambulances mais dans son rapport il en mentionnera 20 – 30 ambulances sur place au centre de secours 112 de Louvain. Ce qu'il ne me dit pas à ce moment-là, c'est que vu le refus du centre 112 de Louvain d'envoyer des ambulances de sa zone de secours, il a pris lui-même l'initiative et la responsabilité de mobiliser des ambulances du Brabant flamand comme moi j'étais en train de le faire avec mon dispatching. Et que les ambulances de son propre poste de Zaventem n'ont attendu ni son Go ni celui du centre 100 pour se rendre déjà d'initiative sur place.

À 08 h 43 le dispatching me signale que le centre 112 de Louvain refuse toujours l'envoi d'ambulances sur place, et il me propose d'envoyer la vague des 5 premières ambulances à Melsbroek au poste nord de l'aéroport ou elles seraient à plusieurs km et minutes de distance du hall des départs.

Cela devient du délire, je lui fais part de la communication que je viens d'avoir avec mon collègue, qui a lui-même demandé une montée en puissance en ambulances, et lui donne l'ordre d'envoyer les ambulances au PMA et non pas à Melsbroek.

À 08 h 45, je me dis que cela n'est plus possible et décide d'appeler moi-même le centre secours 112 de Louvain par GSM et de faire remonter un bilan afin qu'ils consentent à envoyer des ambulances à l'aéroport. En plus du premier jet qu'ils avaient envoyé, évidemment.

Je me présente et fais un bilan de la situation. C'est-à-dire explosions majeures, zone de guerre, nombreuses victimes. Qui plus est, ce n'est pas de la bobologie à laquelle on est confronté, mais il y a des dizaines de mutilés (il y a des gens amputés) et polytraumatisés suite au shrapnel (fractures ouvertes membres).

L'opératrice au téléphone me signale qu'ils ont envoyé 10 ambulances et 3 SMURs et que cela suffit. Je lui fais part du fait qu'il y a plusieurs multiples de 10 victimes et que cela ne suffit pas. Elle me signale qu'elle va se renseigner auprès du coach. Elle réitère la décision du coach de ne pas envoyer plus de 10 ambulances sur place. Elle rajoute qu'elle me sent fort émotionné. Je suis prêt à exploser et lui signale que ma demande de renfort de moyens proportionnés à la situation ainsi que son refus de les envoyer sont enregistrés et raccroche. En plus, la communication de la part du 100 n'est pas très correcte, car il n'y a en réalité, à ma connaissance en tout cas, que 5 ambulances du système 112 qui ont été envoyées sur place, les 5 autres seraient des ambulances de la Croix Rouge. En plus sur les 5 ambulances "112" envoyées, il n'y a en a qu'une de la zone de secours du Brabant flamand. C'est ce que j'apprendrai plus tard mais cela explique que l'on ne voit quasi aucune ambulance sur le terrain.

À 08 h 55 je me trouve au PMA où le garage des pompiers est devenu trop petit pour y abriter toutes les victimes et il ne me semble pas voir beaucoup de vecteurs en Aide Médicale Urgence pour prodiguer les soins. Mon but est de refaire monter un bilan plus précis au centre 112 de Louvain pour que le déclic se fasse enfin. À ce moment-là, le Dir-Med qui vient d'arriver sur place vient vers moi et si ma mémoire ne me fait pas défaut il me dit manquer d'ambulances et me demande d'en faire venir beaucoup pour entamer la grande noria.

Je lui fais part de la conversation que j'ai eue avec le centre 112 de Louvain juste avant et lui suggère donc de formuler lui-même cette demande au centre 112 de Louvain car à moi, on avait refusé l'envoi d'ambulances. Je refais le 112 avec mon GSM et lui passe mon téléphone. S'ensuivent entre 08 h 57 et 08 h 59, 3 messages radio où je fais part à notre dispatching qu'ils peuvent envoyer une seconde vague de 5 ambulances, avec l'aval du Dir-Med. En réalité une partie de cette seconde vague de 5 ambulances a déjà été alertée et roule déjà.

Si je peux faire un petit récapitulatif du nombre de victimes et d'ambulances de proximité envoyées en première vague. Apparemment, le nombre de victimes s'élève à 40 T1 (blessés très graves), 40 T2 (blessés graves) et 30 T3 (blessés légers). Au niveau des ambulances "112" de la première vague qui ont été envoyées dans l'heure: 5 ambulances ont été envoyées par le centre 112 de Louvain dont 0 du poste de pompiers de Zaventem, poste le plus proche de l'événement. Ont été envoyés sur place par l'officier du poste de Zaventem des pompiers de la zone de Vlaams Brabant-West après le refus du centre 112 de lui envoyer des ambulances: 5 ambulances (2 de Vilvorde, 2 de Londerzeel, une ambulance incendie de Zaventem) et 2 ambulances du poste de Zaventem sont déjà sorties spontanément sans attendre le feu vert ni de l'officier ni du centre 100. Réquisitionnées sur place par moi-même et envoyées par le commandant Labruyère: 10 ambulances du SIAMU. Donc des 22 ambulances de proximité "100" qui ont été envoyées à la première heure ou en première vague, seulement 5 ont été envoyées par le centre de secours 112 de Louvain et 18 par les pompiers du Brabant flamand ouest et du SIAMU qui ont dû se substituer au coach du centre 112 de Louvain qui se bornait à ne rien vouloir envoyer comme vecteurs d'AMU malgré les nombreux appels du terrain et les bilans qui étaient remontés. Donc non seulement pas d'anticipation au niveau de la Discipline 2 (sauf peut-être la mise en stand-by de vecteurs éloignés mais mobilisés à quelle heure?) et ensuite non-adaptation de l'envoi réflexe PIM aux besoins du terrain. Qui plus est, vu qu'il y avait 2 explosions et que chaque explosion avait fait de nombreuses victimes, deux envois réflexes PIM auraient pu être déclenchés, ce qui veut dire l'envoi de 10 ambulances "112" de proximité ainsi que l'envoi de plus de 3 SMURs, par exemple 6, ce qui aurait permis aux équipes médicales présentes alors sur le terrain de faire de la médecine de catastrophe (gestion de la situation d'exception, recensement et comptabilisation du nombre de victimes,

...) en plus du Damage Control qu'ils devaient faire pour sauver des vies humaines. Il fallait donc une mobilisation plus rapide de SMURS pour permettre aux médecins SMURS sur place de sauver des vies humaine et de faire de la gestion.

Or, nous avons déjà fait part au centre 112 de Louvain que nous étions en train de dédoubler tous nos SMURS et que nous avons donc 16 SMURS à Bruxelles. Et puis, il n'y a pas que les SMURS de Bruxelles. Louvain n'est tout de même pas très loin non plus et on aurait pu envoyer des SMURS de là-bas également. Je ne sais pas combien d'ambulances et de SMURS de Louvain ont été envoyés sur place.

En ce qui concerne les 5 ambulances de la Croix-Rouge, je ne me souviens pas les avoir vues avant 09 h 00 sur le terrain.

Y a-t-il eu trop d'ambulances envoyées sur place par les pompiers? Était-ce panique à bord de la part des pompiers et de leurs officiers sur le terrain? Je ne crois pas. À 09 h 30, par exemple, quand je demande à mon officier de libérer les pompiers qui sont à l'aéroport vu que nous avons une explosion à Bruxelles dans le métro, il me dit qu'il ne peut pas libérer ses pompiers car sinon, il n'y a plus de personnel soignant dans le PMA. C'est-à-dire que ce sont les pompiers qui assurent en partie les premiers soins dans le PMA.

À 10 h 30, le centre 112 de Louvain a toujours besoin de nos ambulances pour la grande noria. Nous ne pouvons donc toujours pas en disposer pour absorber le pic du matin à Bruxelles.

Le Dir-Med, que j'ai encore vu après les événements, m'a signalé avoir été content de voir venir les ambulances de Bruxelles à 09 h 00, ce qui n'aurait pas été possible si nous, les pompiers, ne les avions pas nous-mêmes acheminées sur place et ce, malgré le refus répété du centre 122 de Louvain. Il suffit également de demander aux pompiers présents sur le terrain s'ils ont l'impression qu'il y avait trop d'ambulances. En tout cas, le Dir-Med m'a dit ne jamais avoir eu trop d'ambulances sur place.

J'ai vu l'émission de RTL ce 25 mai au soir qui avait pour intitulé "22 mars, une journée d'enfer". Là, il y a entre autres un médecin de Gasthuisberg qui fait part de son étonnement de l'arrivée tardive d'une personne amputée d'une jambe qui serait arrivée à 10 h 37. Donc, je ne crois pas que nous avons envoyé trop d'ambulances sur place.

Dans ma carrière j'ai participé à de nombreux exercices à l'aéroport, dont celui d'il y a quatre ans environ où Bruxelles assurait la coordination opérationnelle des secours d'ailleurs, jamais je n'y avait vu si peu d'ambulances.

Je suis convaincu que la mobilisation d'ambulances par les pompiers de Bruxelles et de Zaventem a contribué à sauver des vies humaines plutôt que de générer le chaos comme le prétendent certains et a pu éviter au gouverneur du Brabant flamand et l'inspectrice d'hygiène de faire les gros titres des journaux parce que durant la *first golden hour* quasi aucun vecteur en Aide Médicale Urgente était présent à l'aéroport. Ils devraient nous remercier plutôt que de nous lancer les pots de fleur. Si c'était à refaire, je recommencerais. Mais j'espère que les instances du SPF Santé publique feront tout pour que cette situation ne se produise plus.

Entre 09 h 20 et 09 h 25 je quitte écoeuré l'aéroport pour Maelbeek.

Le **président**: Je pourrais vous poser une question? Ce que vous allez dire concernant Maelbeek, est-ce qu'on peut faire une bonne distinction entre les deux? Est-ce qu'on peut démarrer avec la partie Zaventem? Je pense que c'est mieux. Je consulte la commission... OK.

Eerst en vooral zou ik u een vraag willen stellen. In wat u hier neerschrijft als inleiding, uw vaststellingen, uw waarnemingen, uw getuigenis...

Vous êtes-vous concerté à ce sujet avec vos collègues qui ont été aussi à l'œuvre ce jour-là?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja...

Le **président**: Attendez de répondre que la question ait été posée. N'allez donc pas trop vite. La question est

de savoir si votre point de vue est un point de vue personnel, compte tenu de votre propre expérience, ou est-ce un point de vue émanant de tout un service ou du corps dans sa globalité?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Il faut distinguer deux choses. D'abord, je fais un récit factuel de ce qui a été dit et de ce qui s'est fait. Ensuite, en ce qui concerne le nombre d'ambulances, c'est de concertation avec mes collègues officiers du Brabant flamand et les premiers intervenants pompiers du Brabant flamand.

De **voorzitter:** U sprak over Vlaams-Brabant. Wij hebben hier de heer Engels gehoord, de functionele chef van de centrale 112. De inschatting of het aantal ingezette middelen voldoende was, moet volgens hem gemaakt worden door de Dir Med, want die heeft de leiding over de medische discipline.

Hij heeft ook algemeen verklaard dat er geen hulp is geweigerd en dat men altijd middelen achter de hand moet houden voor andere incidenten. De heer Mergny, de Dir Med in Zaventem, heeft hier getuigd dat er nooit een tekort is geweest aan ambulances.

De heer van der Auwera, het hoofd van de FOD Volksgezondheid en het diensthoofd dringende hulpverlening, heeft gezegd dat niemand gelogen heeft over het aantal beschikbare medische middelen: "In de chaos is het beeld beperkt. De ambulances stonden op een andere verdieping dan de brandweer, maar er is nooit een tekort geweest aan medische middelen".

Comment réagissez-vous à ces témoignages qui ont été faits ici par d'autres témoins?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ten eerste, mijnheer de voorzitter, de Dir Med is om tien voor negen toegekomen. Vóór tien voor negen kan die geen opschaling vragen. De Dir Med is om vijf voor negen bij mij persoonlijk geweest, omdat hij dacht dat ik de operationele coördinatie had op de luchthaven en hij heeft mij persoonlijk ziekenwagens gevraagd. Hij heeft die aan mij gevraagd. Ik heb zelf de 112 moeten draaien en hem de telefoon moeten geven, omdat hij zijn vraag aan de 112 zou kunnen richten, aangezien die weigerden om ziekenwagens te sturen.

Ik kan u alleen maar zeggen – en dat is op band, mijnheer de voorzitter – de coach van Leuven heeft blijkbaar toch hulp geweigerd, aangezien hij meerdere malen gezegd heeft dat wij geen ziekenwagens mochten sturen.

Wat betreft het aantal ziekenwagens, mijnheer de voorzitter. Dokter Mergny heeft nooit gezegd dat hij er te weinig heeft gehad. Hij heeft ook nooit gezegd dat hij er te veel gehad heeft. En zoals ik laat opmerken: van de 22 ziekenwagens, die het eerste uur opgestuurd zijn naar de luchthaven, zijn er 7 gestuurd door de brandweer van Vlaams-Brabant West, 10 door de brandweer van Brussel en slechts 5 door de 100 van Leuven.

De heer Engels heeft 5 100-ziekenwagens gestuurd, de brandweer van Vlaams-Brabant West heeft er 7 opgestuurd en de brandweer van Brussel heeft er 10 opgestuurd. Wat die 5 andere betreft, dat zijn er blijkbaar 5 van het Rode Kruis. Als ik om kwart voor negen aan de 112 van Leuven de vraag stel, dan antwoordt men mij dat er 10 ziekenwagens onderweg zijn. Ik denk dan naïef dat het 112-ziekenwagens zijn, maar ik ben vrijwilliger in Vlaams-Brabant en beroeps in Brussel, dus ik heb een duidelijk zicht op de bewegingen van de ziekenwagens van beide zones.

Ik herhaal nogmaals: 5 100-ziekenwagens zijn door de 100 van Leuven uitgestuurd het eerste uur naar de luchthaven en daarnaast 10 door de brandweer van Brussel en 7 door de brandweer van Vlaams-Brabant. Ik heb het over ziekenwagens vanuit de onmiddellijke omgeving. Het kan zijn dat ze rond halfnegen begonnen zijn met diensten van andere provincies te alarmeren, maar daar zijn wij...

De **voorzitter:** Commandant, daarnet zei u dat de heer Mergny nooit heeft gezegd dat er te weinig of te veel waren...

Tanguy du Bus de Warnaffe: Hij heeft nooit gezegd dat er te veel waren.

De **voorzitter:** De heer Mergny heeft hier letterlijk verklaard dat er nooit een tekort is geweest aan ambulances. Hij heeft die verklaring onder eed afgelegd. Ik geef u dat gewoon mee.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja, maar, mijnheer de voorzitter, ik herhaal nogmaals dat hij er 22 heeft gezien het eerste uur: 5 gestuurd door de 100 van Leuven, 10 gestuurd door de brandweer van Brussel, 7 gestuurd door de brandweer van Zaventem. Dat wist die op dat moment niet.

De **voorzitter:** Commandant, ik ben niet bezig over de aantallen. Ik zeg gewoon dat de verklaring van de heer Merny – hij heeft die verschillende keren bevestigd – voor de commissie is dat er geen tekort is geweest aan ambulances. Ik zeg u dat gewoon. U ratelt nu elke keer een aantal cijfers af. Ik confronteer u gewoon met de verklaringen van de heer Mergny, de heer Engels en ook anderen die hier nooit over een tekort hebben gesproken.

Mag ik eens een andere vraag stellen? In welke mate bent u betrokken geweest bij de oprichting van een CP-Ops in Zaventem? Kunt u daar iets meer over vertellen?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik ben daar niet bij betrokken geweest, daar ik op de luchthaven in steun vertrek. Ik ben dus niet betrokken bij de organisatie als dusdanig van de hulpverlening op de luchthaven. Wij komen in steun.

Ik kan alleen maar zeggen dat ik, vooraleer ik naar Brussel vertrok voor de aanslagen in Maalbeek, behalve de kazuifel Dir Med, geen enkele kazuifel heb gezien. Naar mijn weten is er niet echt een CP-Ops opgericht met een Dir CP-Ops.

De **voorzitter:** Wilt u dat nog eens herhalen, commandant, want u praat zeer onduidelijk?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik heb contact gehad met mijn collega's van Zaventem, of van Vlaams-Brabant west, die op dat moment de leiding hadden, maar naar mijn weten is er nooit als dusdanig echt een CP-Ops opgericht.

De **voorzitter:** Wie had dan volgens u de leiding van de operatie in Zaventem?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik denk dat u dat niet aan mij moet vragen.

De **voorzitter:** Ik vraag dat toch aan u, want u hebt in het eerste gedeelte een hoop op- en aanmerkingen gedaan over hetgeen wat er in Zaventem is gebeurd, niet is gebeurd en had moeten zijn gebeurd. Ik ken ongeveer ook wel wat de regelgeving voorschrijft. Er moet een CP-Ops worden opgericht. Uw antwoord is dat die bij uw weten niet is opgericht, maar er zijn wel een aantal mensen met wie u in contact stond en met wie u hebt overlegd. Wie had volgens u, als het niet volgens de regels van de CP-Ops was, de facto dan de leiding van de brandweer?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Wel, ik moet eerlijk zeggen dat mijn collega van Zaventem geprobeerd heeft om multidisciplinair overleg vast te leggen en een CP-Ops op te richten, maar dat hij daar niet in geslaagd is. Maar hij heeft wel alle pogingen ondernomen om dat te doen.

De **voorzitter:** Dus u wil zeggen dat er geen eensgezindheid was over wie dan de leiding moest nemen?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Normaal gezien is het de hoogste in graad van de brandweer, die de operationele leiding moet nemen.

De **voorzitter:** Dus?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Dus was het de hoogste in graad van Vlaams-Brabant West. Die had dat moeten doen.

De **voorzitter:** En dat was?

Tanguy du Bus de Warnaffe: De heer Keymolen.

De **voorzitter:** En die was ter plaatse?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Die was ter plaatse ja.

De **voorzitter:** Dus de heer Keymolen was de hoogste in rang, die volgens de regels het initiatief moest nemen en ook moest overgaan tot de oprichting van een CP-Ops en hij heeft dat niet gedaan zegt u? Of u hebt vastgesteld dat dat niet gebeurd is?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Wel, het is de collega Opstal van Zaventem, die een poging ondernomen heeft om dat te doen. Maar ik heb gehoord dat daarna de brandweer de operationele leiding niet op zich wou nemen.

De **voorzitter:** U hebt dat gehoord? Ik probeer maar... Want u moet luider praten. Als u belangrijke verklaringen komt afleggen, dan moeten die door iedereen goed kunnen geregistreerd worden. U zegt dus eigenlijk dat diegene die het had moeten doen, geweigerd heeft om dat te doen? Of het alleszins niet heeft gedaan?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Normaal gezien is het de gouverneur die de Dir CP-Ops moet aanduiden.

De **voorzitter:** De gouverneur moet de Dir CP-Ops aanduiden, zeker op het moment dat men zou vaststellen dat het niet spontaan, niet automatisch volgens toepassing van de regels gebeurt? Want iedereen kent de regels en iedereen weet wel dat de hoogste in rang het moet doen? Maar u zegt dus de hoogste in rang heeft het niet gedaan en de gouverneur heeft het ook niet gecorrigeerd?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Maar ik ben tegen 9.20 uur vertrokken. Wat er daarna allemaal gebeurd is, is ook van vernomen via via, mijnheer de voorzitter.

De **voorzitter:** Vernomen via via. Dan heb ik nog een vraag, maar ik vind het nogal belangrijk en ik denk zeker dat ook commissieleden er nog op zullen ingaan.

Concernant la concertation qui doit avoir lieu entre les deux centrales – Bruxelles et Louvain –, est-ce que vous avez quelque chose à dire?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Er is altijd communicatie geweest, verschillende keren zelfs. In Leuven heeft men zich echter verscholen achter een procedure om eigenlijk de uitgestuurde middelen niet aan te passen aan de behoeften van het terrein, omdat de hulpaanvraag niet van de juiste personen kwam.

De **voorzitter:** Hebt u dat vernomen? Hebt u dat ook zelf gezien of gehoord? Was u daar rechtstreeks bij betrokken?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Nee, maar mijn collega van Zaventem heeft reeds om 8u20 twintig ziekenwagens gevraagd aan Leuven. Dat is hem geweigerd geweest, dat staat trouwens zelfs in zijn verslag. Ik heb nog om 8u45 persoonlijk gebeld naar de 112 van Leuven, waar de operatrice mij antwoordt dat de coach wacht – dat heeft ze niet tegen mij gezegd, maar wel tegen mijn collega-officier van Zaventem – dat ze wacht op een telefoon van de Dir Med om op te schalen.

De **voorzitter:** Dus dat heeft ze niet rechtstreeks tegen u gezegd.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Nee. Tegen mij heeft ze wel gezegd dat ze er geen ging sturen. Ze heeft mij niet gezegd... Dat heeft ze tegen mijn collega gezegd, dat het was omdat de Dir Med ze niet vroeg.

De **voorzitter:** U bent zich wel bewust van het feit dat u een aantal dingen hier verklaart die u hebt van horen zeggen.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Nee, nee.

De **voorzitter:** Daarjuist wel. Daarjuist zei u dat u dat via via hebt vernomen.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Dat was de vraag over de Dir CP-Ops.

De **voorzitter**: En hierover zegt u...

Tanguy du Bus de Warnaffe: Nee, nee. Ik heb duidelijk om 8u45 gebeld. Tegen mij heeft ze gewoon gezegd dat ze er geen stuurde. Nu, ik ben officier-vrijwilliger in Vlaams-Brabant West uiteraard. U begrijpt dat daar veel over nagepraat geweest is. Mijn collega van de brandweer van Zaventem heeft mij, en dat staat ook in zijn verslag, dat de 112 hem geantwoord heeft dat ze wachten op een vraag van de Dir Med om op te schalen. Dat is niet alleen van horen zeggen, dat staat dus duidelijk in het brandweerverslag van de collega van Zaventem.

De **voorzitter**: En u hebt die vraag gesteld. Dat is mijn laatste vraag voorlopig. Was het aan u om die vraag te stellen?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik ben de hoogste in graad van de brandweer van Brussel en heb 35 jaar ervaring. Ik weet niet of u de uitzending over de aanslagen hebt gezien. Er zijn daar twee grote ontploffingen gebeurd. Er zijn daar veel heel zwaargewonden en een vijftiental doden.

Zij zijn niet alleen getroffen door bomscherven, maar ook door het plafond dat is ingestort. Als ik daar toekom, mijnheer de voorzitter, is het beeld dat ik daar heb dat er overal gewonden liggen. Ze komen van overal. *Ce n'est pas de la bobologie*. Het zijn geen lichtgewonden.

Er zijn op dat moment 5 112-ziekenwagens onderweg, waarvan 1 van Vlaams-Brabant, 3 van Brussel en 1 van de luchthaven. Van de brandweerpost van Zaventem die het dichtstbij is, werd er door de 100 van Leuven geen uitgestuurd.

Een ziekenwagen vertrekt met de branduitruk als brandziekenwagen. De twee andere ziekenwagens rijden buiten omdat de brandweermannen in Zaventem als gekken in de kazerne rondlopen. Ze weten dat er een paar kilometers verder veel slachtoffers liggen en ze kunnen niet wachten en vertrekken op eigen initiatief naar de luchthaven.

Aangezien de 100 van Leuven geen gehoor geeft aan de vraag van mijn collega van Zaventem om ziekenwagens te sturen, stuurt hijzelf nog eens 5 ziekenwagens van zijn eigen zone en ik stuur, met behulp van onze eigen dispatching, nog eens 10 ziekenwagens.

Dus het eerste uur, mijnheer de voorzitter, komen er inderdaad 22 100-ziekenwagens ter plaatse. Dokter Mergny heeft correct gezegd dat hij geen tekort heeft gehad aan ziekenwagens. Die ziekenwagens zijn echter niet door de 100 uitgestuurd, maar door de brandweer op eigen initiatief ter plaatse, althans 18 van de 22. Achttien van de 22 ziekenwagens van het eerste uur zijn door de brandweer uitgestuurd.

De **voorzitter**: Misschien geen tekort, maar ze zijn volgens u niet door de juiste mensen gestuurd.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Niet volgens mij, mijnheer de voorzitter. Ik weet toch wat ik doe?

De **voorzitter**: Inderdaad en ik weet ook wat u nu voorleest. Dat zie ik ook.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Dat heb ik zelf geschreven.

De **voorzitter**: Dat begrijp ik wel, maar ik stel u een vraag en u antwoordt met iets wat u blijkbaar al op voorhand hebt geschreven.

Ik geef nu het woord aan collega D'Haese.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, wij hebben zeer aandachtig proberen te luisteren naar de getuige. Dat was in het begin niet zo gemakkelijk. Ik heb een beetje een déjà vu van een andere onderzoekscommissie uit het verleden.

Als wij de vorige getuigen hebben gehoord, de heer Engels, dokter Mergny, Van der Auwera, werd kort samengevat gezegd: geen probleem met de medische regulatie en het aantal ziekenwagens.

U schrijft in uw getuigenis: "Jamais, je n'y avais vu si peu d'ambulances". Dat is wat u schrijft. Er was duidelijk een manifest tekort aan ziekenwagens. U herneemt dat hier. Een van de twee liegt. Het is het een of het ander. Ofwel waren er ambulances genoeg ofwel waren er tekort.

Alleen met de waarheid kan men zich verstaanbaar maken. Ik zou met de taal van de waarheid wel eens willen weten wat het nu is.

Georges Dallemagne (cdH): Pourrais-je demander, monsieur le président, que l'on traite les témoins qui viennent ici, qui prennent le temps de venir témoigner, avec respect, même s'ils ont des témoignages qui contredisent certains autres témoignages. Même si ce sont des témoignages critiques par rapport à l'organisation des secours, je crois qu'il est très important que l'on n'intimide pas les témoins ici et qu'on les écoute avec beaucoup de respect.

De **voorzitter**: Sta me toe om even het woord te nemen. Ik ben nog altijd de voorzitter van deze commissie.

Alle vragen kunnen in deze commissie gesteld worden, à charge en à décharge.

Er kan niets worden afgeleid, uit welke tonaliteit dan ook, noch van verklaringen van de getuigen, noch van de leden van de commissie die een vraag stellen.

De vraag van collega D'Haese is een duidelijke vraag. Ik denk dat de commandant die vraag ook duidelijk kan beantwoorden.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik denk dat ik alles naar eer en geweten en zoals ik het die dag heb beleefd, op papier heb gezet. Ik heb er geen enkel probleem mee om een confrontatie aan te gaan met collega's die hier vóór mij gesproken hebben.

De **voorzitter**: Er werd u een vraag gesteld over te weinig of te veel. De vraag luidde niet of u een confrontatie aanvaardt; daarover beslist u immers niet, maar wel de commissie. De vraag was wel te weten, te veel of te weinig. De commissaris vroeg om daarop nu eens duidelijk te antwoorden.

Waren er te veel of te weinig ziekenwagens? Sprekers die u hier vooraf zijn gegaan, hebben namelijk nooit over een tekort gesproken, integendeel. Er zijn bij onze commissie zelfs argumenten aangedragen om te staven dat er zeker geen tekort aan ziekenwagens was. Als er te veel ziekenwagens zijn, dan zouden er andere zaken in de globale planning verwaarloosd worden, en met dat argument werd gesteld dat er zeker geen tekort was. U zegt hier echter klaar en duidelijk dat er op basis van uw vaststellingen te weinig ziekenwagens waren.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja, mijnheer de voorzitter, dat klopt. Er werden er maar vijf gestuurd en wij hebben er achttien extra gestuurd. Ik vraag mij af – wat ik ook op papier heb gezet – hoe op de luchthaven met vijf ziekenwagens die verschillende niveaus beheerd zouden zijn geworden. U hebt immers zelf gezegd dat de ziekenwagens op een bepaald moment niet op hetzelfde niveau als de brandweer stonden, terwijl er wel overal slachtoffers gevallen zijn. Er waren bijvoorbeeld ook slachtoffers in het Sheratonhotel en in het busstation, twee niveaus lager. Misschien waren er ook slachtoffers in de aankomsthal. Als daar niemand gaat kijken, dan weten we dat niet. Op het niveau van de vertrekhal vielen er overal slachtoffers. Hoe kan in het eerste uur in godsnaam met vijf ziekenwagens de chaos vermeden worden, en tegelijk een duidelijk beleid gevoerd worden omtrent de noodsituatie?

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik zal mijn vraag zo neutraal mogelijk, maar wel duidelijk trachten te formuleren.

Mijnheer, luidt uw stelling dat als er meer ziekenwagens zouden zijn geweest, er ook meer mensenlevens gered hadden kunnen worden? Klopt dat, volgens uw inzichten?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Mijnheer, wij hebben zelf opgeschaald, dus de ziekenwagens zijn gekomen. De brandweer heeft ervoor gezorgd dat er in het eerste uur achttien ziekenwagens bijkomend uitgestuurd werden. Ik denk dus inderdaad, door dat te doen, dat erger vermeden is kunnen worden.

De **voorzitter**: Nu wil ik opnieuw tussenbeide komen, vanuit mijn rol als voorzitter. Te veel of te weinig ziekenwagens? U zegt, als u niet geageerd zou hebben, dat er misschien te weinig ziekenwagens geweest zouden zijn.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Moesten wij niet geageerd hebben, mijn collega-officier van Zaventem en ikzelf, zoals wij dat gedaan hebben, dan ben ik ervan overtuigd, mijnheer de voorzitter, dat er te weinig ziekenwagens geweest zouden zijn.

De **voorzitter**: Goed. U hebt geageerd. Ik laat nog in het midden of dat juist is door uw interventie. U hebt wel geageerd. U zegt vandaag toch dat er te weinig ziekenwagens waren.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Moesten wij niet geageerd hebben, dan wel.

De **voorzitter**: Als u niet geageerd zou hebben, dan zouden er te weinig ziekenwagens zijn geweest. Dat is een belangrijke nuance.

Je passe maintenant la parole à Mme Lalieux.

Karine Lalieux (PS): Monsieur le président, je vais lire autrement ce que le témoin nous a dit, que ce que j'ai entendu jusqu'à présent. C'est peut-être une erreur de compréhension de part et d'autre. Et je vais essayer effectivement de faire en sorte que l'on puisse, en tout cas entre les commissaires et vous, se comprendre correctement.

Si je vous ai bien entendu – et je vais prendre le temps de répéter, monsieur le président –, aujourd'hui, votre lecture des faits et la manière dont vous nous la relatez, c'est que le centre 112 de Leuven n'a pas réagi par rapport à l'envoi d'ambulances. Le nombre d'ambulances sur le terrain le démontre, avec votre décompte, où il n'y a que 5 ambulances de Leuven et le reste vient soit de vos collègues de Zaventem, soit de Bruxelles.

Donc, ce que vous nous avez dit – et vous allez me répondre si oui ou non, j'ai la bonne interprétation – c'est que sans votre anticipation et si vous aviez écouté le 112 dès 8 heures – vous avez donné les heures exactes de vos appels –, il n'y aurait pas eu assez d'ambulances sur le terrain à heure et à temps.

C'est-à-dire que si 2 casernes de pompiers, celle de Bruxelles et celle du Brabant Ouest, n'avaient pas réagi et avaient écouté le centre de crise de Leuven, il y aurait eu un déficit d'ambulances sur Zaventem pendant la première heure.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Exactement.

Karine Lalieux (PS): Je vous remercie pour cette explication et j'espère qu'on a bien entendu.

Donc, vous n'avez pas dit qu'au moment où le Dir Med est arrivé, etc., il y avait un déficit, bien que lui; le dise quand même puisqu'il vous demande de faire le plan Noria. C'est bien lui qui vous le demande; cela veut dire qu'il y avait un déficit, malgré que vous ayez déjà, spontanément et sans aval du centre de Leuven, amené 13 ...

Tanguy du Bus de Warnaffe: 10 de Bruxelles et 7 du Brabant flamand.

Karine Lalieux (PS): Donc 18 ambulances.

Que l'on ne se méprenne pas sur ce que vous dites. Il est vrai qu'après, il y a eu beaucoup de témoignages dans cette commission pour dire qu'il y avait assez d'ambulances, mais c'est parce qu'à la première heure, vous en avez envoyé. Et je vous rappelle qu'à 8h55, le Dir Med dit qu'il n'y en a pas encore assez, puisqu'il fait le plan Noria et qu'il téléphone au 112 pour qu'ils en envoient enfin. Donc là, vous remettez en cause la gestion par rapport à Leuven. C'est cela que j'ai entendu.

Et moi, j'aimerais bien vous entendre. Est-ce que vous avez une explication de l'attitude qui paraît contre-productive du centre de crise de Leuven, qui effectivement a freiné quelque peu l'envoi d'ambulances ou de

pompiers sur place? Et je vous félicite pour avoir anticipé les choses. Est-ce que vous avez une explication?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Non, parce que sinon M. le président va dire que je suppose des choses ou que c'est pour ouï dire.

Karine Lalieux (PS): Vous n'êtes pas censuré, vous savez. Vous pouvez dire la vérité.

Le **président:** Je l'invite même à faire cela, madame Lalieux.

Ik waardeer niet wat u daar zegt. U moet niet anticiperen, u moet antwoorden op de vragen. U hebt uw inleiding iets te snel gelezen, die was moeilijk te volgen. Verder wil ik u vragen om te antwoorden op de vragen en niet te veel commentaar te geven.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Avec certitude, je ne puis pas dire pourquoi cela a été ainsi. Maintenant il est vrai que dans le PIM tel qu'il est décrit, il y a une procédure et que la procédure – à Louvain en tout cas – veut que ce soit l'inspecteur d'hygiène qui monte en puissance, le DirMed, ou le premier SMUR sur place. Manifestement, aucune de ces trois instances ne l'a fait et donc le coach de Louvain s'est borné à ne rien envoyer, malgré les bilans qui étaient remontés par les pompiers sur le terrain.

Alors, je précise qu'à Bruxelles, il y a une procédure PIM où l'officier pompier peut lui-même demander une montée en puissance au niveau de moyens D2, et qu'apparemment, ce n'est pas monnaie courante à Louvain.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, commandant, ik zal mij niet uitdrukken over te veel of te weinig. Ik wil vragen stellen over de leiding.

Bij dergelijke calamiteiten is het belangrijk dat iemand de leiding en het overzicht heeft, zeker wanneer er in dergelijke moeilijke, paniekerige en ernstige omstandigheden op het terrein begrijpelijkerwijze diverse standpunten zijn.

Is het de verantwoordelijkheid van de hoogste brandweercommandant of de hoogste politiemann in functie om zonder vraag een beslissing te nemen en ambulances op te vorderen? Ik wil het niet hebben over de vraag of het een goede dan wel een slechte beslissing is. Is dat diens rol in het kader van een noodplan en in het kader van het gegeven dat normaal de CP-Ops, die niet is aangeduid, de leiding heeft? Moet dan niet veeleer worden beslist iemand aan te duiden die de leiding neemt in plaats van op het terrein zelf initiatieven te nemen en — misschien heel goed — te improviseren?

Tanguy du Bus de Warnaffe: U moet weten dat de eerste tientallen minuten dikwijls als de chaos worden beschreven. Men moet dan proberen die chaos zo snel mogelijk herstellen. Wil men die chaos herstellen, dan moet men slagkracht hebben. Zonder slagkracht lukt dat niet.

Als ik toekom, begrijp ik de situatie niet. Waarom begrijp ik de situatie niet? Ik kan zelfs de slachtoffers niet tellen; er zijn er te veel.

Men zei altijd dat de dienst 100 van Leuven de situatie onder controle had en dat er voldoende ziekenwagens ter plaatse en onderweg waren. Maar als ik toekwam, zag ik geen ziekenwagens of met moeite misschien één.

Wij zitten inderdaad misschien met ons hoofd in de situatie, maar wij zitten met ons hoofd in het bloed en niet in de zetel.

Om de chaos zoveel mogelijk te herstellen en mensenlevens te redden, hebben zowel mijn collega van Zaventem als ikzelf de verantwoordelijkheid op ons genomen, om zelf ziekenwagens te alarmeren en te trachten de chaos te herstellen.

Wat betreft de aanduiding van de CP-Ops, moet u weten dat Brussel vier jaar geleden heeft deelgenomen aan een oefening, waarvan het scenario een terroristische aanslag op de luchthaven was. Toen hebben ikzelf en mijn collega van Brussel de operationele leiding van die oefening op ons genomen. Ondertussen is er de

zonevorming geweest. Het waren niet langer de brandweer van Brussel, de brandweer van Vilvoorde en de brandweer van Zaventem die op het terrein waren, maar het was de brandweerzone Vlaams-Brabant West en de brandweerzone Brussel.

Het was nu aan de brandweerzone Vlaams-Brabant West om de operationele leiding in eerste instantie op zich te nemen. Zij hebben dat in eerste instantie proberen te doen, tot blijkbaar een tegenbericht of bevel is gekomen dat het aan de D3 moest zijn, om de operationele leiding waar te nemen.

Servais Verherstraeten (CD&V): Commandant, als u dan op eigen initiatief een beslissing neemt, had u dan niet aan de persoon die normaal de eindverantwoordelijkheid had — niet aan de CP-Ops, want die was er niet, maar wel aan de Dir Med — de toestemming moeten vragen voor uw in elk geval heel goedbedoelde en misschien ook heel efficiënte — dat laat ik in het midden — maar toch eigen initiatief?

Indien op het terrein velen een eigen initiatief nemen, verliest men immers net de slagkracht die iedereen ambieert te hebben.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Zoals ik in mijn inleiding zei — ik heb inderdaad heel snel gelezen —, heb ik in mijn hoedanigheid van verantwoordelijke van de noodplanning regelmatig deelgenomen aan *lessons learned* na zware ongevallen. Steeds hetzelfde komt terug: er is een laattijdige opschaling van medische middelen.

Aangezien ik dat wist en zag dat men dezelfde richting uitging, heb ik inderdaad het initiatief genomen om samen met mijn collega, commandant Labruyère, ziekenwagens ter plaatse te sturen.

Toen ik mij om 08.55 uur naar de VMP begaf, was dat om de Dir Med tegen het lijf te kunnen lopen en opnieuw, zoals ik hier in mijn tekst heb geschreven, een duidelijk bilan door te geven aan Leuven, *pour que le déclic se fasse*, dus opdat men in Leuven eindelijk zou inzien dat die 5 ziekenwagens op het terrein, gezien de ernst van de situatie, peanuts waren.

Servais Verherstraeten (CD&V): Is dat in overeenstemming met het Maxi-MIP, dat weliswaar nog niet was uitgerold, maar wel al was besproken?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Wij hebben, vooraleer Volksgezondheid met een Maxi-MIP naar buiten kwam, die initiatieven reeds zelf genomen. Ik was van wacht tijdens de *lockdown*. Die vrijdagmiddag heb ik dus zelf het initiatief genomen, om alle omliggende 100-centrales vanuit Brussel te laten bellen, om hen te vragen onmiddellijk medische colonnes te sturen, mochten wij dat fameuze weekend van 20 november 2015 met aanslagen zijn geconfronteerd.

Ik was daar inderdaad van op de hoogte. Wij zijn in Brussel het Maxi-MIP van Volksgezondheid zelfs voor geweest, want wij hadden die initiatieven reeds zelf genomen, vooraleer het Maxi-MIP uitkwam.

De **voorzitter**: De vraag is niet wie de eerste is om het Maxi-MIP te ontwikkelen. De vraag is of het bestaat en of het in voldoende mate overlegd is.

Commandant, dat interesseert ons vooral.

Richard Miller (MR): Merci monsieur le président. Comme mes collègues, je suis aussi un peu surpris par le contenu des déclarations parce qu'elles ne sont pas bénignes. Ce sont quand même des éléments qui méritent de retenir notre attention. Si je vous comprends bien, si je vous entends bien – et j'ai entendu la nuance que vous avez faite par rapport à la présence des ambulances: les ambulances sont sur place mais c'est à la suite des décisions que vous prenez – n'empêche, vous l'avez laissé entendre à plusieurs moments dans votre intervention, et c'est ce qu'on peut en conclure je crois: si, d'après vos dires, Leuven n'avait pas été, comment dire, relayée d'une certaine façon par vous-même, il y a des personnes qui n'ont peut-être pas reçu les soins qu'elles auraient dû recevoir, ou n'ont peut-être pas reçu aussi rapidement les soins qu'elles auraient dû recevoir.

C'est donc quand même une remarque assez grave. Voilà. Je tenais à le souligner. Je n'ai pas à me

prononcer sur ce qu'il faut en penser, mais le caractère grave de ce que vous avez dit ne doit pas nous échapper.

Deuxièmement, une question par rapport à cette absence de DirOps. Il est quand même surprenant, d'après ce que vous dites, et je voudrais savoir comment vous l'expliquez, que le plus haut en grade présent a refusé, si j'ai bien compris, cette mission qui pourtant doit être sa mission. Voilà. J'aurais voulu entendre quelques mots d'explications de votre part à ce sujet. Comment peut-on comprendre que quelqu'un refuse, dans des circonstances pareilles, une responsabilité comme celle-là? Moi ça me paraît difficile à comprendre mais il doit probablement y avoir une explication.

Alors, une autre question: qu'est-ce qui fait que vous partez à Zaventem? Parce que ce n'est pas votre zone. Donc à un moment donné, vous vous lancez, vous partez sur Zaventem... Je ne dis pas que c'est une mauvaise intention, mais voilà, ce n'est pas votre zone. Un supérieur ne doit-il pas rester là où il est censé être le plus opérationnel? Tenir les troupes en mains? Prendre les bonnes décisions, etc.?

Et j'ai encore une petite question, que je voulais poser précédemment mais que je n'ai pas eu l'occasion de faire. J'ai retenu d'une déclaration précédente que des colonnes sont parties en renfort et sont restées sur des parkings en attendant, notamment la colonne du Hainaut. La colonne du Hainaut part et elle est bloquée. J'aurais voulu savoir ce qu'il est advenu de ces colonnes.

Tanguy du Bus de Warnaffe: À la dernière question, j'aurai vite répondu: je ne sais moi-même pas ce qu'il est advenu de cette colonne.

En ce qui concerne la première, dans le PPUI (plan particulier d'urgence et d'intervention) de l'aéroport, le service d'incendie de Bruxelles figure encore toujours comme service devant être alerté en cas de situation d'urgence à l'aéroport. Donc le centre 112 de Louvain a appliqué ce qui était repris dans le plan particulier d'urgence et d'intervention, c'est-à-dire qu'il a demandé les pompiers de Bruxelles en assistance à l'aéroport. Donc là, il y a eu une très bonne initiative. Je l'ai précisé également à ce moment-là. Il y a eu une très bonne initiative. Il y a une montée en puissance au niveau des moyens D1. Seulement, il n'y a jamais eu de montée en puissance au niveau des moyens D2.

En ce qui concerne mon départ, c'est mon dispatching qui me suggère d'y aller, vu que déjà à 8 h 20, on parle de la présomption de très nombreuses victimes. Et c'est donc mon dispatching qui me demande d'y aller. Mais avant de partir, je prends effectivement la peine de m'inquiéter de savoir si ma fonction à Bruxelles peut être assurée par quelqu'un d'autre à ce moment-là. Il y avait encore 3 officiers supérieurs en caserne, qui participent au même rôle de garde que moi et qui pouvaient donc, au besoin, me remplacer à Bruxelles.

La deuxième question, c'était ... Ah oui, le PC-Ops.

Encore une fois, de ce que j'ai entendu, comme il s'agissait d'un attentat terroriste, la direction opérationnelle du service d'incendie du Brabant flamand ouest aurait émis le souhait que la fonction de Dir PC-Ops soit assurée par la discipline 3, donc par la police. Mais je n'ai pas été concerné dans tout cela. C'est pour cela que je dis que c'est quelque chose que j'ai entendu.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, op een bepaald moment liepen de emoties hier wat hoog op, maar ik denk dat dit niet hoeft. Toen ik het verhaal hoorde, was ik ook verrast, omdat wij op het eerste gezicht iets anders te horen kregen dan wat wij de voorbije weken hebben gehoord. Het voordeel van wat later het woord te krijgen, is dat ik nog eens vlug wat dingen kon opzoeken en dat ik de chronologie kon nakijken. Hoewel er op het eerste gezicht misschien tegenstrijdigheden zijn, zijn die er wellicht niet.

Ten eerste, als de getuige nu zegt: "Toen ik toekwam, waren er te weinig ambulances," dan was dat om 08u20. Als de Dir Med ons verklaart: "Er zijn er nooit te kort geweest," hij was er pas om 08u50. Beiden kunnen dus gelijk hebben. Om 08u20 kan men ter plaatse vaststellen de visu dat men vindt dat er te weinig zijn en de Dir Med kan om 08u50 vaststellen dat er genoeg zijn, want ze kunnen ondertussen toegekomen zijn.

Ten tweede, de regel is, we hebben dat allemaal gehoord: "De Dir Med bepaalt en beslist over de

opschaling.” Dat is de regel. Ik heb de indruk dat de dienst 100 in Leuven gewacht heeft op een beslissing van een Dir Med alvorens op te schalen. De Dir Med is toegekomen rond 08u50 en in de chronologie door de Kamer gemaakt op basis van de vroegere getuigenissen zien wij om 08u55: “De Dir Med beveelt het sturen van versterking naar de luchthaven.” Dat klopt met het verhaal dat wij horen. De getuige zegt dat hij om 08u50 de Dir Med heeft gesproken, dat hij om versterking heeft gevraagd en om 08u55 beveelt de Dir Med het sturen van versterking. De vraag is natuurlijk wat er gebeurd is in de periode en of de dienst 100 in Leuven de situatie ter plekke heeft onderschat of strikt de regels heeft gevolgd. Deze regel is dan dat er een opschaling is als de Dir Med het vraagt.

Ten derde, ik stel vast, en dat was ook de vorige weken zo, dat er een andere manier van werken is in Brussel ten opzichte van elders. Wij hebben de vorige keer gehoord dat in Brussel men niet hoeft te wachten op de aanwezigheid van de Dir Med om op te schalen, de brandweercommandant die ter plaatse komt, kan in afwachting van de komst van de Dir Med ook die beslissing nemen. Dat is de praktijk in het Brusselse. Dat is blijkbaar niet de praktijk of dat kan wettelijk niet elders. Daarom heeft men die praktijk in Brussel en elders niet.

De cruciale vraag die wij als commissie moeten stellen, is de volgende.

Wie kan beslissen om op te schalen in de periode tussen de aanslag, 7u58, en de komst van de Dir Med in Zaventem om 8u50 uur, in die 50 minuten? Volgens onze regelgeving, als ik het goed heb begrepen, kan alleen de DirMed dat, maar hij was er maar om 8u50. De vraag is dan wie dat dan wel kan doen.

Misschien is dat iets dat in onze regelgeving ontbreekt en moeten wij nadenken over hoe wij dat kunnen verfijnen. Misschien was dat het probleem in de praktijk. Moeten wij niet voorzien in een systeem dat iemand in afwachting van de Dir Med die beslissingen kan nemen zodat de dienst 100, als die vragen binnenkomen, daarop kan en moet antwoorden en niet moet wachten op de komst of een bevel of een vraag van de Dir Med.

Dat is wat ik probeer te reconstrueren uit het verhaal, omdat ik denk dat wij uit de misverstanden en de verschillende verklaringen mogelijk een verklaring vinden.

Moeten wij het op die manier interpreteren? Is dat wat zich heeft voorgedaan in de praktijk? Als dat het geval is, hebben wij werk, mijnheer de voorzitter, want dan moeten wij wel een aantal aanbevelingen doen in de manier waarop een en ander in de toekomst zou moeten gebeuren.

De **voorzitter**: Maar u hebt nu geen concrete vraag voor de getuige?

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): De vraag is of de analyse die ik maak ook zijn analyse was.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Inderdaad, in het MIP-actiekaart van Brussel staat dus duidelijk: opschaling door wie? Door de brandweerofficier. In Brussel kan inderdaad de brandweerofficier opschalen in middelen van discipline 2. Dat staat niet in het federale MIP.

Ik kan wel nog iets voorlezen uit de Gids Lokale Noodplanning, die handelt over het hulpcentrum 100. Wat lezen wij daar? “In overeenstemming met onder andere de wet van 8 juli 1964 betreffende de dringende geneeskundige hulpverlening en de uitvoeringsbesluiten verzorgt het hulpcentrum 100 volgende opdrachten.” Er worden dan een aantal opdrachten opgesomd. Dan: “De eerste balans van de hulpdiensten ontvangen en via het CIC de balans van de politiediensten”. Na “balans” staat er een verwijzing, die luidt: “De eerste interventiediensten die toekomen op de plaats van het evenement maken aan de 100- of 101-centra die hen hebben gealarmeerd een verslag van de situatie op”, ze noemen dat dan de eerste balans, “dat de initiële informatie verduidelijkt of aanvult”, onder andere over de aard en de ernst van de verwondingen enzovoort.

Dan staat er: “Door die eerste balans moet het mogelijk zijn een meer objectieve inschatting van de noodsituatie te maken, alsook een relevante en omstandige alarmering, zowel van de overheden die ertoe zijn opgeroepen de noodsituatie te beheren als de verschillende vereiste intervenanten”.

Dus hier is er ergens een tekortkoming, want zij krijgen de balans van het terrein. Het terrein vraagt om opschaling en het gebeurt niet.

Als men de Gids Lokale Noodplanning doorneemt, ziet men eigenlijk dat men toch zegt dat zij de hulpuitruk moeten aanpassen aan de situatie van het terrein.

De **voorzitter**: Op het andere punt kom ik straks na het getuigenverhoor terug, want ik denk dat dit belangrijk is, de interpretatie van de regels.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le commandant du Bus, d'abord, merci pour votre témoignage. Vous avez dit vous-même que vous étiez plus à l'aise sur les terrains d'action et vous avez insisté sur votre expérience.

C'est vrai qu'il est très choquant de voir que vous savez d'emblée, par les informations que vous recevez, par votre longue expérience, par tous les débriefings que vous avez de toutes les grandes catastrophes, que la première vague est insuffisante et qu'elle est notoirement et toujours insuffisante et qu'il faut envoyer des ambulances de manière massive. Et pourtant, ça ne se passe pas.

Et je dois vous avouer que cela correspond assez bien à certains témoignages que j'ai reçus et à ma propre expérience de la gestion des grandes catastrophes. C'est une expérience effectivement que l'on fait à chaque fois et on a énormément d'amertume par rapport à cela. Et je peux comprendre votre amertume.

Je pense qu'il faudra que l'on trouve la manière dont on peut quand même tirer les leçons à l'avenir de ce type d'expérience et éviter de refaire le même type d'erreur.

Je voulais vous poser une question à la fois simple et grave: pensez-vous que l'on a perdu des vies humaines à cause de cela pendant la première heure? Est-ce qu'on aurait pu sauver des vies supplémentaires?

Tanguy du Bus de Warnaffe: C'est difficile d'y répondre. L'équipe SMUR – je ne sais pas combien d'équipes SMUR il y avait – de l'Hôpital militaire, ce sont des professionnels de ce genre de blessures. Et le fait qu'ils n'aient pas fait remonter de demande de renfort et de bilan auprès de la centrale 112 est peut-être justement lié au fait qu'ils étaient en train de sauver des vies humaines, qu'ils étaient occupés à faire du *damage control*.

Les théories de la planification d'urgence et de la gestion de la médecine de catastrophe disent que les premiers SMUR ne doivent pas pratiquer les gestes qui sauvent mais qu'ils doivent essayer effectivement de comptabiliser le nombre de victimes, la gravité des lésions, faire un bilan correct de la situation. Mais la plupart d'entre vous a déjà pris l'avion; l'aéroport est immense, il y a des blessés partout. Les premiers SMUR, quand ils arrivent, sont confrontés à des gens qui ont des hémorragies graves. Il y a des vies humaines à sauver. S'ils doivent commencer à faire tout le tour de l'aéroport pour comptabiliser les victimes, je crois que là, on va perdre des victimes.

Donc, effectivement, le fait qu'il n'y ait pas eu de bilan clair et précis de la part des premiers smuristes sur le terrain est justement lié au fait qu'ils essayaient de sauver des vies humaines.

C'est pour cela que je dis encore une fois qu'il faut avoir une force de réaction suffisamment grande dès le départ, pour permettre aux médecins de sauver des vies humaines, tout en donnant l'occasion à d'autres médecins – puisqu'il est prévu que c'est le Dir Med ou le premier SMUR sur place qui fasse un bilan de la situation -, tout en laissant l'opportunité à d'autres médecins de faire de la gestion de la situation, ce qu'on appelle la gestion de la situation d'exception en médecine des catastrophes.

Je crois que nous avons effectivement essayé de pallier justement à ce qu'il y ait des victimes inutiles en montant en puissance en ambulances au niveau des pompiers.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik heb inderdaad ook de gelegenheid gehad om de getuigenissen van eerdere getuigen nog eens rustig na te lezen. Ik merk, commandant, dat de Dir Med hier in deze commissie verklaard heeft dat hij reeds in Zaventem aanwezig was niet om 8u50 of om 9 uur wanneer u hem ontmoet heeft maar reeds om 8u40. En dan zegt hij: "J'ai pris contact avec les premières équipes médicales qui étaient déjà sur place pour voir ce qu'il se passait, pour avoir une idée du nombre de victimes. Le premier

SMUR sur place avait déjà appelé 5 SMUR en renfort et une dizaine d'ambulances."

Dus reeds om 8u40.

Ik kijk ook naar de verklaringen van de heer Engels. De heer Engels zegt dat het Maxi-MIP reeds was opgestart was om 8u27. Wanneer ik u nu heb beluisterd, dan zegt u dat u pas om 9 uur de Dir Med hebt gesproken en u spreekt van wegeringen om bijkomende ziekenwagens en teams ter plaatse te sturen terwijl een en ander blijkbaar reeds was gebeurd. De heer Engels geeft een hele opsomming van een colonne van twintig ziekenwagens die voorzien is in Peutie, drie MUG-teams enzovoort. Dus reeds om 8u26 was dat als opgestart. Zou het kunnen zijn – dat is mijn vraag – dat u – en ik begrijp dat – ter plaatse komend een chaos vindt, onmiddellijk hebt gereageerd en getelefoneerd naar diegenen die u het best achtte u te kennen helpen ter plaatse maar dat eigenlijk dat Maxi-MIP reeds in uitrol was, dat de ziekenwagens, de MUG-teams reeds op komst en ter plaatse aan het komen waren, dat de Dir Med ook reeds gedaan had wat hij kon en moest doen en dat we hier eigenlijk met een communicatiestoornis en met een probleem van operationele leiding op het terrein te maken hebben? Dat is mijn vraag.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Mevrouw, er zijn verschillende deelvragen.

Ten eerste, ik heb de Dir Med inderdaad om 8u50 gezien. Hij heeft mij zelf om ziekenwagens gevraagd. Ik heb gehoord van hem – is hij nu om 8u40 of om 8u.50 toegekomen, dat maakt niet veel uit – hij heeft mij gezegd 8u50. Dat gaat niet veel uitmaken die paar minuutjes.

Ik denk inderdaad dat er zeker en vast een communicatieprobleem is. Waarom? Als ik om 8u45 naar de 100 van Leuven bel en ik had de vraag gesteld – inderdaad over die twee oproepen met mijn gsm – of wij daarover zouden kunnen beschikken. Met mijn gsm is er twee keer naar de 100 van Leuven gebeld: een keer om 8u45 en een keer rond 8u57 door de Dir Med.

Als ik om 8u45 bel dan zegt men mij gewoon dat er 10 ziekenwagens gestuurd zijn. Men zegt mij niets anders. Ik heb ondertussen achteraf inderdaad vernomen dat men omstreeks 8u30 een Maxi-MIP heeft opgestart...

Carina Van Cauter (Open Vld): En dat heel de colonne al...

Tanguy du Bus de Warnaffe: Maar u moet begrijpen, mevrouw, wat is die Maxi-MIP? Men belt naar een andere provincie om te vragen om middelen te activeren. Op dat moment, om 8u30, begint men middelen te activeren in andere provincies. Ik laat u raden om welk uur die ter plaatse gaan toekomen.

Wij hadden op het terrein een eerste golf aan interventiemiddelen nodig. Er zijn in de brandweerkazerne van Zaventem drie ziekenwagens. De 100 van Leuven heeft er nul gestuurd. De brandweerkazerne van Zaventem is op een boogscheut afstand van de luchthaven. In Vilvoorde zijn drie ziekenwagens. De 100-Leuven heeft er een gestuurd. In Londerzeel zijn drie ziekenwagens. De 100-Leuven heeft er nul gestuurd. In Brussel zijn dertig ziekenwagens. De 100-Leuven heeft er daar inderdaad drie van opgestuurd.

Er was een eerste golf van amper van 5 100-ziekenwagens uit de onmiddellijke nabijheid. Ja, die eerste golf moest aangesterkt worden met bijkomende interventiemiddelen. Die colonnes van andere provincies is een tweede golf, dat komt later. Wij hadden nood aan een eerste golf van interventiemiddelen ter plaatse.

Ik heb inderdaad achteraf, na 22 maart, vernomen dat er omstreeks 8u30 een Maxi-MIP is opgestart, maar dat opstarten van een Maxi-MIP is bellen naar een andere provincie met de vraag om alstublieft een aantal middelen op te trommelen en die naar een parking of de kazerne van Peutie te sturen. U begrijpt dat zij niet toekomen in het eerste uur. Men spreekt altijd in het medisch jargon van het eerste gouden uur. Dat is het eerste uur waarop slachtoffers, die zeer ernstige verwondingen hebben, moeten opgevangen worden, bijna in een operatiezaal.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik ga u niet het verdere verloop van de verklaringen van de Dir Med ter plaatse lezen. Ik kan alleen maar vaststellen dat hij hier heeft gezegd dat men niet hoeft wachten op een ziekenwagen.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Inderdaad, omdat wij er zelf achttien gestuurd hebben, mevrouw.

De **voorzitter:** Dat is dan terug de eerste discussie die herneemt. Ik geef het woord nu aan mevrouw Van Vaerenbergh, maar ik heb nog één subvraag. Voor de komst van de Dir Med – over dat uur van aankomst is er wat discussie – was er dan al een MUG-arts ter plaatse? Weet u om hoe laat de eerste MUG-arts ter plaatse was?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Nee, maar dat moet vrij snel geweest zijn.

De **voorzitter:** Om 8u12.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja, want inderdaad, één van mijn operatoren in Brussel zegt dat hij reeds een eerste bilan van de eerste MUG gehoord heeft tussen 8u15 en 8u20. Die spreekt over vijftien doden en vijftien heel zwaar gekwetsten. Dus dat heeft hij gehoord inderdaad op de radio, op de rampenfrequentie van Vlaams-Brabant. Nee, dat is correct.

De **voorzitter:** Dus de eerste MUG-arts die ter plaatse komt, krijgt de kwalificatie van tijdelijke Dir Med, tot dan.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja inderdaad, dat klopt.

De **voorzitter:** Ik merk het maar op voor de volledigheid.

Mevrouw Van Vaerenbergh, u hebt het woord.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Dank u, mijnheer de voorzitter. Intussen zijn de vragen al veelvuldig gesteld, maar toch nog één specificatie met betrekking tot de ziekenwagens die werden gestuurd.

Kunt u bevestigen dat de ziekenwagens die zijn gestuurd allemaal zijn gebruikt? Wij zitten immers in de fase van wat er is gebeurd in Zaventem, maar om 9u11 uur is de aanslag in Maalbeek gebeurd. Wij spreken over een Maxi-MIP-plan dat is ontrold geworden. Ik veronderstel dat in dat plan wordt rekening gehouden met een nodige reserve van een aantal ziekenwagens in geval er nog iets zou gebeuren. Zijn de ziekenwagens dus allemaal gebruikt geweest of zijn ze nadien naar Maalbeek moeten gestuurd worden?

Tanguy du Bus de Warnaffe: De ziekenwagens die wij hebben gestuurd, zijn allemaal gebruikt geweest, want om 10u30, als onze dispatching naar de dienst 100 van Leuven belt om te vragen of wij stilaan onze ziekenwagens kunnen terugkrijgen, wordt ons gemeld dat zij nog altijd geëngageerd zijn in het afvoeren van de slachtoffers naar de ziekenhuizen.

Het is pas een beetje voor 11 uur dat wij weer over onze ziekenwagens kunnen beschikken, dus zeker tot 10u30 zijn zij geëngageerd.

Toen de ontploffingen zich hebben voorgedaan in Brussel, heeft men immers nog geprobeerd een paar ziekenwagens te recupereren, maar zij waren reeds ingezet voor de afvoer van de slachtoffers van de luchthaven.

Willy Demeyer (PS): Merci monsieur le président. Donc nous sommes ici pour formuler des recommandations. Je peux donc comprendre l'attitude d'un officier qui est sur le terrain et qui doit apprécier la situation d'une manière pragmatique et finalement, adapter un dispositif à ce qu'il découvre. Je peux comprendre également un centre 112 qui a une procédure et qui suit la procédure. Ici visiblement, nous sommes dans un nœud d'appréciation de la situation telle qu'elle s'est déroulée. On a pu observer dans la presse que cette divergence d'appréciation était relayée, mise en exergue.

Donc afin de formuler des recommandations ou des hypothèses de recommandations, je voudrais poser une question à notre témoin et lui demander comment, dans un cas de figure comme celui-là, donc c'est-à-dire un officier supérieur pompier émanant d'une zone qui est sur le terrain, et d'autre part, une autre zone qui a des capacités... Divergence d'appréciation: qui arbitre? La procédure est-elle prévue ou non prévue? Et si elle est prévue, qui aurait dû trancher cela? Si ce n'est pas prévu, est-ce que vous avez une recommandation

ou une suggestion à nous faire?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Tout d'abord, il n'y aurait jamais dû y avoir d'arbitrage. C'est le centre de secours territorialement compétent, enfin le centre 112 territorialement compétent qui aurait dû, sur base des informations du terrain, monter en puissance au niveau de la discipline 2. Comme cela ne s'est pas fait, les officiers pompiers, sans que ce soit concerté – parce que, je précise, je ne savais pas, le 22, que mon collègue officier du Brabant flamand était en train de mobiliser ses ambulances dans ses casernes, tout comme lui ne savait pas de moi que je mobilisais mes ambulances dans mes casernes. Donc nous avons chacun pris la même initiative, nous avons chacun été confrontés au même manque d'ambulances. Surtout que lui sait aussi qu'il y a trois ambulances dans sa caserne, il sait aussi qu'il y a trois ambulances à Vilvorde, il sait aussi qu'il y a trois ambulances à Londerzeel. Moi je sais que j'ai 30 ambulances à Bruxelles. Et donc, on a chacun de notre côté vu le fait que le centre 100 de Louvain se cachait, enfin se cachait, je veux dire, rétorquait qu'une procédure voulait que la demande de montée en puissance ne vienne pas des officiers pompiers, n'a pas envoyé d'ambulance sur place.

Donc, si le centre 100 territorialement compétent adapte d'emblée les moyens nécessaires aux besoins du terrain, il ne faut pas d'arbitrage. Cela veut dire qu'à ce moment-là, le centre 112 de Louvain envoie un certain nombre d'ambulances de Bruxelles, il envoie un certain nombre d'ambulances du Brabant flamand, et nous avons, dans la première heure, une première vague d'ambulances.

Il faut quand même savoir, et je l'ai précisé: j'ai été responsable adjoint du centre 100 de Bruxelles. J'ai été responsable de l'aide médicale urgente à Bruxelles. J'ai, en son temps, fait des statistiques aussi au niveau de la fluctuation des ambulances. À huit heures, on est encore dans un creux. J'ai les statistiques ici avec moi que je peux vous donner.

À huit heures du matin, on est encore dans un creux. Le premier pic au niveau des demandes d'ambulance, il est à dix heures trente. Nous avons deux heures trente devant nous pour nous organiser. Donc, on pouvait sans problème faire sortir des ambulances des casernes du Brabant flamand et de Bruxelles. Preuve en est d'ailleurs qu'entre huit heures et huit heures trente, aucune de ces ambulances n'a eu une autre mission puisqu'elles ont toutes pu aller sur le terrain à l'aéroport.

Willy Demeyer (PS): Rapidement, je dirais qu'ici, je comprends votre point de vue quand vous nous dites ça aurait dû fonctionner comme ça; mais c'est justement ça qui fait le problème. Vous avez votre expérience, vos responsabilités, et la commission ici constate qu'il y a eu un hiatus.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Oui...

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, je crois que nous devons donc prévoir, dans nos recommandations, qu'en cas de problème de cette nature, il y ait une autorité qui tranche.

De **voorzitter**: Ik merk op dat men op een bepaald moment is overgegaan naar rampenplan fase 4. Wij zijn nu aan het praten over een ogenblik dat fase 4 nog niet was afgekondigd. Voor de medische hulpverlening is men het provinciale blijven respecteren. Op een bepaald ogenblik is men in het crisiscentrum overgegaan tot de afkondiging van fase 4, wat meteen een ander licht werpt op uw vraag wie op een bepaald ogenblik wat moet doen.

Ik heb ook gelezen dat dezelfde regels op een andere manier worden geïnterpreteerd, naargelang het over Vlaams-Brabant of Brussel gaat, en dat de appreciatie en de beoordeling van wat effectief medisch noodzakelijk is in Brussel meer bij de brandweer ligt, terwijl men op andere plaatsen de verantwoordelijkheid ter zake meer bij de verantwoordelijke Dir Med legt. Als dezelfde regels misschien op een andere manier worden geïnterpreteerd, dan is het nuttig om dat even onder ogen te zien in de toekomstige aanbevelingen.

Wij hebben hier van de mensen van de brandweer van Brussel ook gehoord dat zij een eigen instrumentarium hebben, dat ontwikkeld wordt wanneer men verneemt dat de dreigingsanalyse opgeschaald wordt naar fase 4. Ik ben er niet van overtuigd dat men dat overal op dezelfde wijze doet. Dezelfde regels worden dus op een verschillende manier toegepast of op een andere manier uitgevoerd. Daarin geef ik u gelijk, maar van mensen van hetzelfde korps, de heer Devijver en de heer Labruyère, hebben wij toch niet het beeld gekregen dat wij vandaag krijgen. Dat is een objectieve vaststelling. Dat is het minste dat men kan

zeggen.

Ik vind het een ondraaglijke gedachte dat de regels niet goed zijn of niet goed toegepast zouden zijn, maar dat dat gelukkig geen of wellicht geen mensenlevens heeft gekost, omdat andere mensen gedaan hebben— vanuit hun ervaring en verantwoordelijkheidsbesef — wat zij niet geacht werden te doen. Daarvoor heb ik respect en appreciatie, maar onze taak zou moeten zijn ervoor te zorgen dat de mechanismen die moeten in werking treden ook effectief in werking treden. In die zin vind ik uw getuigenis belangrijk en blijf ik zelf een paar keer stilstaan bij wat u verkaart, omdat ik natuurlijk ook genoteerd heb wat voorgaande getuigen hebben verklaard.

Wij kunnen niet leven met een commissie die de ene dag iets hoort en de andere dag iets anders. Het is de moeite waard om dat uit te klaren, maar de aanbevelingen voor de toekomst zijn de hoofdplicht.

Votre deuxième question, monsieur Demeyer?

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, je n'ai pas formulé d'appréciation dans ma première question et je réserve ma seconde question pour une autre séance de notre commission d'enquête, quand nous verrons comment nous sommes passés en niveau 4, à quel moment et qui coordonne quoi.

Siegfried Bracke (N-VA): Mijnheer de voorzitter, inspelend op wat u hebt gezegd, ik vind inderdaad dat de commandant hier een nogal forse verklaring heeft afgelegd.

Commandant, het was inderdaad soms moeilijk, maar ik begrijp dat u onder druk staat en wat gespannen bent en daardoor snel spreekt. Maar als ik uw verklaring nalees, dan vind ik dat u toch enige klaarheid moet scheppen. Ofwel gaat het hier om communicatieve misverstanden, of om verschillende systemen waarover men ook een verschillende beoordeling heeft, ofwel gaat het om echte fouten. In uw verklaring gebruikt u, met betrekking tot het tijdstip 08u27 en 08u31 — dus zeer vroeg — de woorden *étonné* en *perplexe*.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja, inderdaad.

Siegfried Bracke (N-VA): U zegt zelfs, met betrekking tot 08u43: "*Cela devient du délire*". Dat zijn toch vrij forse woorden.

Dan blijft de discussie over wat de Dir Med vindt. De Dir Med heeft hier gezegd dat er nooit een tekort aan ambulances is geweest. U zegt dat u nog nooit een operatie van een dergelijke omvang hebt beleefd met zo weinig ambulances.

Dit zijn bijna ja/nee-vragen. Wij moeten toch eens nagaan of er fouten zijn gemaakt, dan wel of het gewoon gaat om een andere appreciatie van verschillende systemen en de communicatieve misverstanden die daarmee gepaard gaan.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Nee, mijnheer. U begrijpt dat wij elkaar toch af en toe zien. Ik heb inderdaad na de aanslagen de gelegenheid gehad de Dir Med te ontmoeten. Hij viel uit de lucht toen ik hem zei dat het de brandweer was die 18 van de 22 ziekenwagens ter plaatse had laten komen. Hij wist niet dat wij die ter plaatse hadden laten komen; hij dacht dat het de 100 was geweest.

Inderdaad, in zijn appreciatie waren er nooit te weinig ziekenwagens. Hij heeft er 22 gezien.

Siegfried Bracke (N-VA): Commandant, in uw nota staat: "*Il me dit manquer d'ambulances et me demande d'en faire venir beaucoup pour entamer la grande noria*".

Tanguy du Bus de Warnaffe: Dat is wat ik mij herinner. Ik had gevraagd via het secretariaat van de commissie ... Er zijn twee telefoongesprekken geweest, één van mij en één van de Dir Med, met mijn gsm, naar de 112 van Leuven.

Ik zou graag eens de inhoud van die telefoongesprekken geanalyseerd willen zien.

Siegfried Bracke (N-VA): Mijnheer de voorzitter, mag ik nog één keer proberen, dan ga ik stoppen.

Gaat het hier om een verschillende beoordeling of gaat het om fouten, naar uw inschatting?

Tanguy du Bus de Warnaffe: De Dir Med is sowieso na ons ter plaatse. Mijn collega van Zaventem is er reeds om 08u15. Ik ben er om 08u35. Het beeld dat wij op dat moment hebben, is inderdaad dat er reeds een aantal brandweerwagens en brandweermannen is, maar ik zie daar weinig of geen ziekenwagens. Het is achteraf, als wij samen de analyse gemaakt hebben, dus mijn collega van Vlaams-Brabant en ikzelf, dat wij gezien hebben dat er slechts 5 ziekenwagens uit de onmiddellijke omgeving door de dienst 100 aangestuurd geweest zijn.

Siegfried Bracke (N-VA): U dacht dus op het moment zelf dat het om fouten ging, maar nadien hebt u gezien dat het geen fouten waren?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik heb nooit gezegd dat het geen ... Er is zeker een inschattingsfout gebeurd, volgens mij, bij de dienst 100. Dat is mijn interpretatie.

De **voorzitter:** Uw interpretatie is dat er een inschattingsfout gebeurd is door de dienst 100.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik denk het, ja.

Carina Van Cauter (Open Vld): De eerste MUG-arts was ter plaatse om 08u12. Het is die MUG-arts die aanvankelijk de functie van Dir Med heeft waargenomen.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Dat klopt, mevrouw.

Carina Van Cauter (Open Vld): Diezelfde MUG-arts heeft versterking gevraagd — ik kijk het even na, om niets verkeerd te zeggen — van een 10-tal ambulances en 5 MUG's. Die zijn dan toch ter plaatse gekomen? U hebt die toch niet moeten vragen? Dat zijn toch uw ziekenwagens?

Tanguy du Bus de Warnaffe : Mevrouw, ik weet niet vanwaar u die informatie hebt. Ik heb persoonlijk om ...

Carina Van Cauter (Open Vld): Het werd gezegd door de Dir Med, de heer Mergny.

Tanguy du Bus de Warnaffe: De heer Mergny was daar op dat moment niet.

De **voorzitter:** Nee, maar er was wel een andere, de MUG-arts.

Carina Van Cauter (Open Vld): De heer Mergny heeft de operationele leiding overgenomen van de eerste MUG-arts.

Op dat ogenblik waren er dus reeds MUG-teams en ziekenwagens gevraagd, reeds om 09u11, nog voor u ter plaatse was. Vervolgens is het maximum uitgerold, met colonnes die gevormd zijn van buiten de provincie. Is dat afdoende geweest volgens u? Ja of nee?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Mevrouw, ik kan u alleen maar zeggen dat ik de heer Raeymaekers inderdaad niet heb gezien. Ik kan u alleen maar zeggen dat ik persoonlijk om 08u45 naar de 112 van Leuven heb gebeld en dat zij mij letterlijk hebben gezegd dat de coach heeft beslist dat er niet meer dan 10 ziekenwagens ter plaatse zouden komen.

Carina Van Cauter (Open Vld): Terwijl er al colonnes op weg waren?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Dat kan zijn, maar dat is niet de informatie... Ja, maar zoals ik u daarnet zei, zijn die colonnes die worden gevormd de tweede golf. Dat is niet de eerste golf.

Als men om 08u30 naar Antwerpen of Henegouwen begint te bellen en vraagt of zij kunnen beginnen met een colonne interventievoertuigen klaar te maken, dan mag men gelukkig zijn als die daar om 09u30 zijn, maar de slachtoffers liggen er wel al van 08u00.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, ik wou het ook even daarover hebben. In onze chronologie staat immers heel duidelijk dat om 08u12 de aankomst van het eerste MUG-team was en dat de eerste MUG-arts de functie van medisch directeur opnam. Hij heeft dus de bevoegdheid op te schalen en versterking te vragen. Ik zie in onze chronologie tot op vandaag nergens dat die persoon, die in afwachting van de komst van de echte Dir Med de functie van Dir Med waarnam, die versterking zou hebben gevraagd. Dat zie ik niet. Dat zullen we moeten uit- of opzoeken.

Hebt u overleg gehad met de Dir Med die op dat moment die functie uitoefende?

Indien u immers van mening was dat er meer steun moest komen, lijkt het mij, die geen man op het terrein ben, evident en normaal dat u overleg zou plegen met de Dir Med op het terrein, om vervolgens via hem de vraag naar versterking te laten stellen. Mocht hij dat aan de dienst-100 hebben gevraagd, moest de dienst-100 uiteraard wel op die vraag ingaan.

Hoe was uw relatie met de Dir Med die om 08u12 die functie waarnam, zijnde de aanwezige MUG-arts?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik kwam pas later ter plaatse. Het enige wat ik u kan zeggen, is dat mijn collega van Zaventem een half uur heeft geprobeerd contact met de Dir Med op te nemen, maar dat hij daarin nooit is geslaagd.

Toen ik toekwam, moest ik eerst een eerste verkenning doen en eerst mijn beeldvorming nog verwezenlijken. Als dat beeld was gevormd, nam ik onmiddellijk contact op met mijn dispatching, om te melden dat ik bevestigde dat er veel ziekenwagens nodig zijn.

Toen ik mij daarna naar de VMP begaf, was dat ook om de Dir Med tegen het lijf te lopen. Ik kon mij goed inbeelden dat hij daar vertoefde. Het was inderdaad, toen ik mij rond 08u50 naar de VMP begaf, dat ik de heer Mergny tegen het lief liep om 08u55.

Ik moet eerlijk zeggen dat ik in alle emoties twee dagen na de feiten een uitvoerig verslag over Zaventem heb gemaakt. Als ik mijn nota's bekijk die ik toen heb neergeschreven, zie ik dat de heer Mergny inderdaad bij mij kwam en mij naar ziekenwagens vroeg, waarop ik hem antwoordde dat de 100-centrale van Leuven weigerde er te sturen. Ik heb dan zelf met mijn gsm de 112 gedraaid, heb hem mijn gsm gegeven en hem gezegd zelf de ziekenwagens te vragen, want als ik ze vraag worden ze niet uitgestuurd.

Het zou dus interessant zijn, mocht de commissie die twee telefoongesprekken kunnen beluisteren.

De **voorzitter**: Ik zal dadelijk daarover nog iets zeggen.

Georges Dallemagne (cdH): Commandant du Bus, si je vois bien votre compte rendu, vous appelez pas moins de 8 fois le centre 112 pour demander des ambulances supplémentaires pendant la première heure. Vous nous rappelez qu'il y avait 110 blessés, dont 80 blessés graves.

Combien y avait-il, à la fin de la première heure, d'ambulances sur place?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Il y en a de la Croix-Rouge qui ont été demandées. Moi, personnellement, je ne les ai pas vues. Est-ce que c'est parce qu'elles n'étaient pas là ou est-ce que je ne les ai pas aperçues? La seule chose que je peux vous dire, c'est que j'ai fait un relevé, par après, de ce qui a été envoyé sur place et que je suis arrivé à 5 ambulances envoyées par le 100 de Louvain, 7 par les pompiers de Zaventem et 10 par Bruxelles.

Georges Dallemagne (cdH): Déjà la fin de la première heure?

Tanguy du Bus de Warnaffe: La première vague de 5 ambulances est arrivée avant la fin de la première heure, les 5 ambulances de Bruxelles. Les 7 ambulances du Brabant flamand sont arrivées avant la fin de la première heure. Et la deuxième vague de Bruxelles s'est mise en route vers 8 h 50 – 8 h 55, donc plus ou moins à la fin de la première heure. Mais elles ne venaient pas de loin et donc, peu après 9 heures, elles commencent à arriver sur place.

Georges Dallemagne (cdH): Je pense que la remarque du commandant est importante pour qu'on puisse analyser les relevés des différents appels téléphoniques. Je sais qu'on a gardé ces relevés, mais je pense qu'il serait intéressant que la commission puisse en disposer assez rapidement, monsieur le président, pour qu'on puisse effectivement avoir cette information, à la fois sur le timing et sur le contenu de ces appels.

Le président: Je fais remarquer que tous les entretiens téléphoniques qui ont eu lieu ont déjà été demandés par la commission dans le passé. J'ai signalé cela à M. Hartog. Il a fait le nécessaire. Des mesures conservatoires ont été prises.

U moet dus geen schrik hebben dat ze verloren zouden gaan. Wij kunnen daarover beschikken en wij zullen die te gepasten tijde ook analyseren.

Georges Dallemagne (cdH): J'insiste quand même, au-delà des mesures conservatoires, pour qu'on puisse les lire, monsieur le président. Je pense qu'il est important, par rapport à nos travaux actuels, que l'on puisse en disposer.

Le président: Oui, on verra cela après les entretiens avec les autres témoins, lorsque l'on fera le bilan.

Richard Miller (MR): Je ferai une petite remarque et j'ai une question.

Vous avez évoqué à nouveau dans une de vos réponses les colonnes d'Anvers et du Hainaut en disant le moment où elles avaient été demandées. Mais j'ai en tête – je vérifierai – ... il nous a été dit que ces colonnes s'étaient faites spontanément et que ce n'était pas après une demande. Mais je vérifierai.

Ma question est la suivante: à la question qui a été posée par notre collègue, si j'ai bien compris – mais je peux me tromper –, à un certain moment, quand vous êtes à Bruxelles et que l'explosion de Maelbeek a déjà eu lieu, vous vérifiez le nombre d'ambulances et vous avez répondu que les ambulances que vous aviez envoyées à Zaventem avaient toutes été utilisées. Ma question est la suivante: pourquoi, à un certain moment, devez-vous retéléphoner pour faire revenir vos ambulances? Autrement dit, et je ne cherche pas à dénouer le nœud, mais comme le président l'a dit, je suis pour le respect des procédures. Et si une procédure n'a pas fonctionné, nous aurons à l'améliorer. Mais on peut se demander si le fait que vous ayez envoyé vos ambulances à Zaventem n'a pas pour conséquence qu'au moment des événements à Maelbeek, vous vous retrouvez avec un nombre insuffisant d'ambulances, puisque vous téléphonez pour savoir où elles sont.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ce n'est pas moi qui ai téléphoné, en fait. Je n'étais même pas au courant du coup de fil. J'ai reçu tous les enregistrements de mon centre 100 ce week-end. Et ce n'est que ce week-end-ci que j'ai vu que notre dispatching prend contact avec Louvain pour essayer de récupérer des ambulances – donc après 9 h 10 – mais qu'elles sont déjà engagées. Ce n'est pas moi qui ai demandé de faire cela et je n'étais pas au courant, jusqu'à ce week-end-ci, que cela avait été fait.

Mais effectivement, il y a eu un contact de Bruxelles pour demander si on pouvait récupérer l'une ou l'autre des ambulances qu'on avait envoyées. Et là, elles avaient déjà été engagées.

Richard Miller (MR): Est-ce que c'est en récupérer l'une ou l'autre ou est-ce que le coup de fil est dû au fait qu'on se rend compte qu'il n'y a pas assez d'ambulances?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Je vais arriver à Maelbeek. Je propose qu'on parle de cela après.

Richard Miller (MR): Merci.

Karine Lalieux (PS): J'ai le sentiment qu'à un moment donné, les reproches qu'on vous fait, c'est de ne pas avoir respecté une procédure qui était peut-être trop stricte par rapport à l'événement qui s'est passé. C'est-à-dire que vous avez, en tant qu'homme de terrain, à un moment, dit: il y a énormément de blessés, il y a eu deux explosions, c'est un attentat à Zaventem, donc je prends mes responsabilités et j'envoie des ambulances. Votre collègue du Brabant flamand a fait la même chose. Deux hommes de terrain, deux pompiers, deux hauts gradés avec beaucoup d'expérience.

Je rappelle que ces ambulances ont transporté de nombreux blessés. Ces ambulances n'ont pas servi à rien durant la première heure, elles ont travaillé. Si elles n'avaient pas été là, on peut se poser la question de ce qui se serait passé. Je ne dis pas qu'on en aurait sauvé plus ou moins. Je n'irai pas dans ce sens. Mais en tout cas, on sait que votre réflexe était le bon parce que cela a servi sur le terrain. Voilà une première chose.

Effectivement, après, il faudra de la transparence, pour que chacun sache ce qu'il a à faire. Mais on sait aussi ce que cela veut dire un refus d'ambulance.

Monsieur le président, il y a quelque chose qui m'interpelle par rapport au PC Ops. On sait qu'à un moment donné, le PC Ops passe le relais à la police parce qu'il y a une troisième bombe qui risque d'exploser et qu'il faut évacuer certaines zones. Et la police prend la main à un moment donné, ce qui est légitime.

Mais avant cela, pourquoi est-ce que ce n'est pas le chef des pompiers qui a pris le commandement avant le passage à la police? Cela, je ne l'ai pas encore bien compris.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Quand je suis arrivé, mon collègue de Zaventem m'a dit que le major Keymolen avait le *lead* et après, je ne m'en suis plus occupé. Ensuite, je suis parti pour Bruxelles. Par contre, quand j'ai vu M. Glory peu de temps après, j'ai appris qu'il n'y avait pas eu de Dir PC Ops sur le terrain. J'étais un peu surpris parce qu'on m'avait dit que c'était le collègue du Brabant flamand ouest qui assumait la fonction.

Et par la suite, quand j'ai revu mes collègues de Zaventem, il m'a été confirmé qu'effectivement, même s'ils avaient démarré ou qu'ils avaient eu l'intention de démarrer, il y avaient mis un terme et qu'ils avaient passé la main à la D3 mais que, manifestement, personne n'a réellement assumé la fonction de Dir PC Ops à Zaventem.

Servais Verherstraeten (CD&V): Commandant, dat er al of niet misverstanden of meningsverschillen zijn met betrekking tot deze hulpverlening daar zijn wij het over eens. Dat schrijft u ook in uw verslag dat u ons vandaag bezorgt.

Eigenlijk zegt u dat u de bloempot krijgt, terwijl u de bloemen had verdiend. Ik citeer even uw laatste zin: "Mais j'espère que les instances du SPF Santé Publique feront tout pour que cette situation ne se produise plus".

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik hoop dat van ganser harte, ja.

Servais Verherstraeten (CD&V): U ziet mekaar. De feiten hebben zich ondertussen reeds een aantal weken geleden afgespeeld. Zijn jullie ook al formeel bij elkaar gekomen om te evalueren en te concluderen naar verbeterpunten? Mag ik die laatste zin beschouwen als uw advies dat in de toekomst niet de DIR MED, maar veeleer de federale gezondheidsinspecteur, die de leiding in handen moet nemen? Of wat bedoelt u daarmee?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Wat ik daarmee bedoel, dat is dat men op tijd voldoende middelen ter plaatse stuurt van discipline 2, zodanig dat die inderdaad hun functies naar behoren kunnen vervullen op het terrein, omdat zij met voldoende aanwezig zijn, en dat zij inderdaad hun functies van leidinggevenden van de medische discipline kunnen waarnemen. Dus wat ik in het begin zei. Ik kan me goed inbeelden als daar een MUG-arts ter plaatse komt en er moeten mensenlevens gered worden, omdat die geamputeerde ledematen hebben – ze noemen dat dan in de geneeskunde *damage*, ze moeten aan *damage control* doen –, dan kan ik mij goed inbeelden dat die arts probeert mensenlevens te redden in plaats van te gaan tellen hoeveel lichtgekwetsten er zijn, hoeveel zwaargewonden er zijn enzovoort.

Als ge wilt dat de medische discipline haar twee noodzakelijke taken kan vervullen, mensenlevens redden en tegelijkertijd een balans doorgeven van het aantal slachtoffers en de nodige middelen, dan moet ge anticiperen en voldoende slagkracht sturen in het begin. Is dat een probleem om voldoende slagkracht van discipline 2 ter plaatse te krijgen, dan moet ge andere dingen inbouwen, zoals men in Brussel doet. Oké, er is een brandweerofficier ter plaatse, nog geen MUG-arts, of de MUG-arts is misschien mensenlevens aan 't redden en heeft geen tijd om een balans te maken van de situatie, dan denk ik dat ge inderdaad in functie van de gegevens die het terrein doorgeeft, dat mag een politieofficier zijn, een brandweerofficier... Als ik bel

naar de 100 van Leuven, zeg ik niet: ik wil zoveel ziekenwagens op het terrein. Ik zeg gewoon: hier zijn verschillende veelvouden van tien slachtoffers, stuur mij alstublieft ziekenwagens. Dat is het bericht dat ik doorgeef aan de 100 van Leuven. Eigenlijk zouden zij, op basis van die feedback van het terrein, zelf moeten kunnen opschalen. Dus als ik zeg: ik hoop dat zich dat niet meer voordoet, dan is dat dat we niet meer geconfronteerd gaan worden met een situatie waarin dat er veel hulpbehoevenden op het terrein zijn en dat er weinig hulp wordt uitgestuurd.

Servais Verherstraeten (CD&V): Heeft er al iemand het initiatief genomen om met alle betrokkenen rond de tafel te zitten en te evalueren en te concluderen naar verbeterpunten om dingen als dit te vermijden?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja, ik heb een poging gedaan.

Servais Verherstraeten (CD&V): Welke poging?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Wel, ik heb de inspecteur van hygiëne van Vlaams-Brabant gezien. Ja, die kwam direct af van: jij hebt geen ziekenwagens nodig het eerste uur en jij hebt daar niks verloren in de VMP. Ik zeg: ja, oké, boeken toe.

De voorzitter: Ik denk dat wij nu naar Maalbeek moeten overstappen. Ik stel u daarom in dat verband geen vraag meer.

Volgens mij stelt de commissie eensgezind vast wat werkt en wat niet werkt.

Wij zullen bespreken of er eventueel bijkomend getuigen gehoord moeten worden, mogelijk alleen al omdat u hen ter sprake hebt gebracht. U hebt hier de naam vernoemd van Dirk Keymolen, die volgens u eigenlijk als eerst aanwezige brandweerofficier de facto en ook de jure de leiding moet opnemen van het CP-Ops. Hoe dan ook zal de commissie daarop moeten doorgaan.

Er bestaan regels en procedures. Neemt u mij niet kwalijk dat u misschien een andere indruk kunt krijgen bij de vraagstelling, maar opnieuw zeg ik u dat de commissie vragen stelt à charge en à decharge. De regels schrijven voor dat de eerste aanwezige arts of MUG-arts die ter plaatse komt, de feitelijke Dir Med is. Het is dan geen onbelangrijk element als u daarnet zei dat dokter Mergny pas om 08u50 ter plaatse is gekomen. Dat geeft de indruk dat er een gat geweest is in de eerste minuten. Dat klopt niet, want er was om 08u12 een arts ter plekke. Wat heeft die arts dan gedaan, welke initiatieven heeft hij genomen, enzovoort? Ook dat moeten wij weten alvorens wij zouden concluderen dat er vóór 08u50 niets is gebeurd.

Als er een brandweerofficier ter plaatse is, dan wordt hij automatisch ook diegene die, volgens de noodplanning, de leiding moet waarnemen.

Het enige waarin ik een hiaat zie, is in de concrete oprichting van de CP-Ops. Van de verschillende disciplines waren er hoe dan ook personen aanwezig. Zij deden of deden niet wat er verwacht werd. Dat kunt u niet altijd beoordelen. Doordat u geen overzicht hebt van het geheel, kunt u niet beoordelen wat de aanwezige Dir Med gedaan heeft en evenmin wat de aanwezige brandweerofficier gedaan heeft. Wel is er een hiaat in de hele procedure ter plekke, omdat de CP-Ops niet opgericht werd.

Daarover hebben wij – onze vergaderingen zijn openbaar, u hebt dat ongetwijfeld ook al gezien – de gouverneur van Vlaams-Brabant al een paar keer verhoord. Als dat uitblijft en de CP-Ops niet wordt opgericht, dan moet de gouverneur, denk ik, daar zijn coördinerende rol spelen. Ook dat lijkt mij iets te zijn waar wij zeker nog op zullen moeten terugkomen.

Ik wou ook nog even een stuk van de getuigenis van dokter Mergny voorlezen: "Het komt er niet op neer de slachtoffers uit de vertrekhal te halen en ze zo snel mogelijk in een ambulance te steken. Zij worden uit de hal gehaald en dan gebeurt er een eerste triage. Zij worden naar de vooruitgeschoven medische post gebracht. De eerste verzorging wordt toegebracht en dan wordt beslist naar welk ziekenhuis zij worden gebracht. Er is nooit een tekort aan ambulances geweest. De parking voor de ambulances is ook beperkt". Dat heeft hij hier letterlijk verklaard. Ik geef gewoon die verklaring weer.

Ik wou, ten slotte, ook nog even meegeven aan de commissie en naar buiten uit dat er een eenheid van

commando moet zijn. Wij zijn op dat ogenblik in oorlog. Vergelijk een terreuraanslag maar met oorlog. Het kan natuurlijk zijn dat de verschillende mensen van de verschillende diensten op het terrein allemaal hun eigen indruk en perceptie hebben van hetgeen wat er is gebeurd en had moeten gebeuren, maar er is maar één iemand die het geheel moet kunnen overzien en die van de chaos, zoals u hebt gezegd, zo snel mogelijk moet kunnen terugkeren naar een normale beheersbare situatie. Met alle permissie, maar dat was u niet op dat ogenblik.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Neen, maar ik wil toch terugkomen op hetgeen u daarnet hebt...

De **voorzitter:** Ja, maar dat was u niet. U volgt mijn redenering als ik zeg dat het een brandweerofficier is, die eerst ter plaatse komt, dat het een arts is die eerst ter plaatse komt. Zij zijn degenen die moeten opgaan in een CP-Ops. Voorlopig, met mijn kennis van zaken, is dat laatste nooit gebeurd. U bent ter plaatse, maar u hebt op dat ogenblik niet het commando in handen. Juist of niet juist?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Neen, dat klopt. De heer Mergny heeft volkomen gelijk, maar als men de slachtoffers naar een vooruitgeschoven medische post brengt, dan moet daar toch iemand zijn die hen opvangt en de eerste verzorging toedient? Wie anders dan ambulanciers en MUG-artsen... Het is niet omdat men het transportmiddel ziekenwagen niet onmiddellijk nodig heeft, dat men geen ambulanciers nodig heeft.

Daarom heb ik in mijn inleiding gezegd dat ik geen branden blus met ziekenwagens en niet aan eerstehulpverlening doe met brandweerwagens. Ik heb de gouverneur horen zeggen dat hij het nogal straf vond dat de brandweer kritiek uitte op het ontbreken van medische middelen, omdat de dringende medische hulpverlening onze hoofdtaak of hoofdopdracht is. Ja, dat is onze hoofdopdracht, maar ik stuur geen brandweerwagen voor een verkeersongeval en geen ziekenwagen voor een brand, mijnheer de voorzitter.

De **voorzitter:** Nee, commandant, maar ik ken het KB 2006 toch nog een beetje.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik ook.

De **voorzitter:** Het was de bedoeling de verschillende disciplines naast elkaar te laten plaatsnemen en operationeel te laten aansturen. Vergeef mij, maar het was niet evident om medische diensten en brandweerdiensten met elkaar te laten samenwerken in een en hetzelfde orgaan. Ik heb in het verleden een algemeen cultuurverschil vastgesteld. Ik stel dat vandaag blijkbaar ook nog vast.

Mochten mensen die voor de eerste opvang getransporteerd zijn daar zorgen gemist of ontbeerd hebben, dan zou dokter Mergny daar wel over getuigd hebben, wat hij niet gedaan heeft. Ik wil niet zozeer focussen op de blijvende discussie over te veel of te weinig ziekenwagens, maar ik zal toch aan de commissie voorstellen om aanvullend nog een aantal mensen te horen. Ik wil echter voornamelijk weten waarom er op dat ogenblik blijkbaar geen eenheid van commando was. Op dit ogenblik wil ik, met de commissie, die vaststelling wel maken.

Mag ik u uitnodigen om nu over te gaan naar Maalbeek. Ik heb uw tekst bekeken. Die bevat een aantal feitelijke gegevens, uren enzovoort. U mag erdoor gaan, zoals u zelf wilt.

Vous pouvez lire le texte complet intégralement mais on peut suivre cela avec vous. Vous choisissez.

Tanguy du Bus de Warnaffe: C'est comme vous voulez, moi je ne sais pas. On va essayer de...

Vers 09 h 12 la STIB téléphone au 112 de Bruxelles pour signaler une explosion d'une rame de métro. Vers 09 h 15 , les premiers secours démarrent et arrivent sur place vers 09 h 25 parce que je n'ai pas les heures précises.

Les différents secours se présentent aux différentes entrées: il y a des secours qui se présentent en bas et des secours qui se présentent en haut.

À 09 h 20, il y a déjà le déclenchement de la phase provinciale du plan d'urgence et d'intervention par le haut fonctionnaire. Il a donc tiré plus vite que son ombre. Entre 09 h 20 et 09 h 25 je quitte l'aéroport pour Maelbeek. J'arrive sur place en bas à l'entrée une ou principale qui est le point de rendez-vous pour les

pompiers. J'y arrive vers 09 h 35. J'enfile la chasuble de Dir-PC-Ops, et je prends le commandement opérationnel sur le terrain. PC-Ops est opérationnel donc dès 09 h 35.

J'ai immédiatement un premier moment de concertation avec mon officier pompier qui me fait une situation très claire de la situation. Des dizaines de morts en station, station quasi évacuée. Il y a actuellement deux points de rassemblement de victimes (en fait il y en a un peu plus mais en gros, il y en a deux): l'un en haut, rue de la Loi, et un en bas côté rue Joseph II et chaussée d'Etterbeek. Il a lui-même ouvert et crée un PMA dans le bâtiment de coin chaussée d'Etterbeek et rue Joseph II, bâtiment du bureau de la Commission européenne. Il a demandé des renforts pour s'occuper des victimes rue de la Loi. Puisque les premiers secours arrivent en bas, il insiste bien pour que des secours arrivent en haut.

L'appareil de radioactivité, puisque c'est un attentat, ne détecte rien. Le service de déminage a été avisé et est en route puisqu'ils ont encore trouvé l'une ou l'autre valise ou sac en bas en station et ils craignent que cela puisse être un colis piégé.

Déroutement de l'évacuation de la station de métro. Dans un premier temps, il y a l'auto-évacuation des blessés pouvant marcher eux-mêmes et qui évacuent la station de métro avant l'arrivée de secours avec ou sans l'aide de secouristes improvisés. Ensuite, les pompiers vont ramasser et brancarder les blessés graves à l'aide de civières scoop et des planches Olivier des ambulances qui se présentaient ainsi que par les civières de montagne des auto-échelles sur place.

Une priorisation est faite sur les quais et dans la rame, et les blessés estimés les plus graves sont montés en premier lieu. Ils sont ramenés à l'air libre jusqu'en dehors de la zone impactée par les débris de verre, sont déposés sur les civières à roulettes des ambulances et ensuite amenés au PMA par les ambulanciers qui assurent la petite noria. Et ainsi de suite. En seulement un peu plus d'un quart d'heure, la rame et les quais ont été vidés de tout ce qui vivait encore.

À 09 h 43, lorsque la station de métro est supposée vide, lancement du FLASH puisqu'ils avaient déjà vu des objets qui leur semblaient pouvoir correspondre à des colis piégés mais ils ont d'abord vidé la station. Ensuite, il y a le lancement du FLASH pour dire qu'on n'y entre plus.

Plus ou moins à ce moment-là, j'ai eu mon briefing de l'officier. Je fais une reconnaissance en station. Il y a encore un sous-officier. On fait un dernier *sweeping* et, effectivement, j'estime le nombre de décédés à une quinzaine. Il faut dire que ce n'est pas évident de les compter. Il y a un enchevêtrement de tôles et de corps mutilés.

Des extincteurs et un robinet armé d'incendie ont été utilisés pour éteindre les foyers d'incendie. Ensuite des 4 sections de pompiers présentes, la moitié va prodiguer des soins dans les PMA et prêter main forte à la Discipline 2 tandis que l'autre moitié est à disposition des officiers pompiers pour les missions Discipline 1.

À ce moment-là, après avoir visité la station, j'ai un moment de concertation avec le Dir-Med. Il y a là la validation de la création de deux PMA parce qu'il y a l'impossibilité matérielle de fusionner les deux PMA. Il faut savoir qu'au niveau de la facilité des secours, il est préférable de n'avoir qu'un PMA. Cela facilite la gestion des victimes et la régulation pour l'envoi vers les hôpitaux mais la configuration ici est telle qu'il me semble impossible de fusionner les deux PMA. On part donc sur un principe de deux PMA.

Ensuite, il y a des FITs (des véhicules avec matériel et personnel de la Croix-Rouge) qui arrivent que je ventile sur les deux PMA. J'ai une concertation avec la Discipline 3 parce que la Discipline 3 vient avec son camion de commandement et se positionne à côté de moi au carrefour chaussée d'Etterbeek et rue Joseph II. Là, il y a validation des périmètres qui ont été déjà créés par la Discipline 3. Je demande juste d'élargir un petit peu les périmètres ce qui se fait rapidement.

À un moment donné, il m'est demandé par un représentant de la Discipline 3 de vider le PMA bas car il estime que le PMA est en zone de danger. Après discussion, j'ai pu désamorcer la demande qui n'était pas justifiée. En plus, il m'était impossible de le vider dans un délai raisonnable.

Comme l'a dit le docteur Vermeylen précédemment, les U1 ou les T1 du PMA bas ont été rapidement évacués vers les hôpitaux. Les blessés légers sont ensuite transférés par un bus de la STIB vers le PMA haut à l'hôtel

Thon.

Peu après midi, les dernières évacuations des T 3 sont terminées.

Après 12 h 30 il n'y a plus de besoin de présence de la Discipline 1 et de la Discipline 2 sur le terrain, et en concertation avec le Dir-Pol on met fin au PC-Ops multidisciplinaire. La gestion de l'intervention devient monodisciplinaire Discipline 3.

À 13 h 00 je signale que le PC-Ops ainsi que le PMA sont fermés et que je quitte le terrain et retourne à la caserne.

J'ai un sentiment de grande satisfaction car j'ai l'impression que les opérations de secours se sont effectuées dans le calme, avec diligence, de façon professionnelle et structurée selon les préceptes de la planification d'urgence ou de gestion de situation de crise et qu'il aurait été difficile dans les conditions données de faire mieux.

Ce que j'estime être les facteurs de succès à Maelbeek, c'est le niveau de préparation élevé. Depuis que le métro existe, nous avons des procédures d'intervention métro. Suite aux attentats de Madrid et Londres, nous avons, à la demande de Mme la gouverneur de l'époque, Mme Paulus de Châtelet, fait des plans d'intervention monodisciplinaires au SIAMU qui datent de 2006-2007. Il y a eu un plan particulier d'urgence et d'intervention métro qui a été réalisé avec des fiches d'actions multidisciplinaires. Qu'est-ce qui est repris sur ces fiches d'actions multidisciplinaires? On y reprend l'organisation du terrain. Elle y est prêmâchée et chaque discipline sait exactement ce qu'elle a à faire. C'est un gain d'efficacité sur le terrain car il n'y a pas de perte de temps et d'énergie

Nous suivons actuellement des formations de lutte contre l'incendie dans les tunnels routiers et ferroviaires à l'International Fire Academy de Balstahl. Nous avons eu l'exercice SchumanEx du 26 février où j'exerçai également la fonction de Dir-PC-Ops. Nous avons eu un retour d'expérience des attentats de Paris de novembre 2015 aussi bien au niveau des médicaux que des pompiers. Nous avons élaboré pas mal de mesures le weekend du 20 novembre 2015. Entre autres, l'effectif de garde était renforcé. Il y avait ce qu'on appelle le maxi PIM, formalisation de demande de colonnes secours des provinces voisines. On a créé notre *tool box*. Il y a les fiches d'action PIM datées du 21 mars 2013 où je signale effectivement qu'un officier pompier peut demander une montée en puissance contrairement au Brabant flamand.

Il y a aussi la pluridisciplinarité de nos pompiers qui sont également tous ambulanciers. Nous avons un système de *call taking* et de dispatching discipline 1 et discipline 2 intégré.

Il y a eu une anticipation ou montée en puissance immédiate des moyens envoyés sur place. Pas parce que c'était le deuxième attentat mais parce que nous l'avions prévu comme ça. Regardez ma réaction à Zaventem où je demande une montée en puissance immédiate au niveau des moyens D 2. Cette montée en puissance permet d'avoir une force de réaction élevée afin de minimiser la phase de chaos. Quand j'arrive sur place à 09 h 35 et lors des moments de concertation avec les différentes disciplines, ma reconnaissance ensuite, j'assiste à une intervention qui me semble structurée dès le départ. Chaque discipline sait ce qu'elle doit faire.

Il y a eu une mise en place des structures de coordination de façon très rapide.

Au niveau de la coordination stratégique, la phase provinciale est déclenchée moins de dix minutes après les explosions, soit à 09 h 20. Au niveau de la coordination opérationnelle, mise en place du PC-Ops dès 09 h 35, donc mon arrivée, concertation immédiate avec le chef des opérations de la discipline 1, le Dir-Med tout de suite après avec formalisation des deux PMA. Poste de commandement et de transmission de la police ensuite avec formalisation après légères adaptations des périmètres de sécurité.

Ces trois facteurs précités ont été, selon moi, déterminants dans le bon déroulement et la vitesse de mise en place des structures de réponse de la part des disciplines à la situation d'urgence sur le terrain ce jour-là et ce, au moment crucial mais stressant de la première heure qu'on appelle la *first golden hour*. Il n'y a, selon moi, jamais vraiment eu de phase de chaos après l'arrivée des secours. Avant, évidemment, c'est normal.

Tout au plus il a fallu le temps de la concertation pour valider les lignes de conduite multidisciplinaires pour modifier quelque peu certaines actions déjà entreprises.

Qu'est-ce qui a encore été favorable? La gestion centralisée de la régulation. Normalement, la régulation se fait au PMA mais vu qu'il y avait deux PMA, la régulation s'est faite au centre 112 où il y avait deux infirmiers régulateurs et de nombreux opérateurs.

Ce que je dois souligner ici également c'est la présence de nombreux secouristes de GS4 qui ont prodigué les premiers soins dans le PMA bas. Manque crucial de secouristes dans les premiers temps: aussi bien à l'aéroport qu'à Maelbeek.

Dédoulement des huit SMURS, montée en puissance de dix ambulances: cinq du service d'incendie et cinq de la Croix-Rouge. Il y avait une présence en caserne de nombreux membres du personnel en descente de garde ou revenus. Armement des ambulances et auto-pompes de montée en puissance.

Lors de grands préventifs, nous collaborons régulièrement avec la Croix-Rouge. Nous faisons également régulièrement appel à eux pour renforcer nos casernes et remplacer nos pompiers sur les ambulances lors d'intempéries par exemple. Il y a même une convention de collaboration avec la Croix-Rouge. Tout ça sont des facteurs qui ont favorisé le bon déroulement des secours.

Facteurs défavorables.

Ici à nouveau, un nombre très élevé de victimes. J'ai vu qu'au niveau des secours médicaux, on parlait de 36 T1 (blessés très graves), 110 blessés moyennement graves et 86 blessés légers. Très vite nous sommes tombés à court de macarons pouvant faciliter un pré-tri.

Facteur défavorable également, la gravité des lésions dont des brûlures. Il y avait même des brûlés qui avaient des traumatismes crâniens. Nous avons été vite à court de *burn kits*. Nous avons fait venir un stock supplémentaire de *burn kits* de la caserne.

Il y avait l'aspect multisites dont on a parlé tout à l'heure. Nous avions déjà l'attentat à Zaventem où on avait un certain nombre d'ambulances engagées. Ensuite, il y a eu Maelbeek. Il fallait quand même maintenir une petite réserve stratégique. Et puis, mine de rien, à 10 h 30, on arrive au premier pic de la matinée au niveau de l'Aide Médicale Urgente.

Les moyens sur place dans un délai très rapide sont faibles eu égard au nombre de victimes et de la gravité des victimes. Je m'explique: si vous savez que vous avez une situation d'urgence sur un site et que vous savez que vous n'allez pas en avoir sur un deuxième site, vous pouvez évidemment envoyer en masse tous vos vecteurs les plus proches.

Ici on a alerté immédiatement un grand nombre d'ambulances mais, effectivement, ces vecteurs venaient parfois d'un peu plus loin: de La Hulpe, de la Croix-Rouge à Uccle, etc.

Si on avait été monosite, on aurait eu plus de moyens sur place.

On y pense. Nous avons actuellement 5 ambulances de montée en puissance. On pourrait en maintenir un peu plus. Enfin d'ambulances: plutôt que de nous en séparer, on pourrait en garder pour faire des ambulances de montée en puissance. On pourrait également prévoir l'envoi d'ambulanciers par minibus dans les PMA. C'est une proposition qui a été faite par le personnel.

Il y avait la présence de deux PMA ce qui ne facilita pas la gestion pour la discipline 2. Cela équivaut, rien que pour Maelbeek à un multisites.

Ensuite, il y a eu la défaillance des réseaux ASTRID et GSM.

Ce qui a moins bien fonctionné.

Il n'y a pas de log book sur le terrain.

Il y a peu de remplissage de log book au dispatching et au centre de secours 100.

Difficulté de gestion des colonnes de secours en provenance de l'extérieur.

Utilisation des radios perfectible.

Maintenant, en ce qui concerne le log book, je préfère avoir des moyens sur le terrain et un log book pas rempli plutôt que le contraire, évidemment. Le non-remplissage de log book n'a en rien affecté la qualité des secours sur le terrain. Tout au plus cela rend plus difficile la reconstruction de ce qui s'est passé par après.

Ce qui a été fait ou entrepris depuis les attentats au SIAMU ou par le SIMAU.

Il y a la planification de formation.

Structuration de rappel de personnel.

Sacs de survie ambulances et autopompes.

Équipement de deux fourgons de matériel de relevage et brancardage (civière de montagne + civière type PMA) + matériel pour les postes de premiers soins.

Nous avons commandé de macarons de pré-triage au ministère de la Santé publique.

Renforcement du département planification d'urgence. Il y a un certain nombre de mesures structurelles qui ont été prises par l'autorité bruxelloise visant à renforcer le département planification d'urgence au sein du service d'incendie.

Mise en place d'outils et de procédures pour la tenue de log book et la gestion des secours d'autres provinces. C'est quelque chose à laquelle on n'est pas habitués.

Partage d'expérience avec pompiers de Madrid, Londres et Paris afin d'être encore mieux préparés. Nous aurons un partage d'expérience au cours du mois de juin avec les pompiers de Madrid, de Londres et Paris.

Je tiens enfin à remercier et féliciter tous les secouristes présents sur le terrain qui ont tous fait un travail remarquable dans les situations des plus éprouvantes auxquelles ils et elles ont été confrontés et la façon professionnelle dont ils ont mené à bien leurs missions. Je suis fier de mes hommes et femmes qui sont intervenus ce jour-là.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik heb één voorafgaande vraag. Hetgeen u aangaf als min- en pluspunten en voorstellen voor verbetering, is een evaluatie. Is dat een evaluatie die uitgaat van uw korps? Deelt het hele korps die evaluatie? Is die overlegd?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja, inderdaad.

De **voorzitter**: Dat is het standpunt van de brandweer operationeel Brussel in zijn totaliteit?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja.

De **voorzitter**: U hebt die gemaakt, met de anderen? Met wie hebt u die gedeeld? Met andere hulpdiensten? Of gaat het om een interne evaluatie?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Het is iets dat intern gebeurd is. Wat discipline 1 en 2 betreft, buiten de MUG's, die van de ziekenhuizen zijn, zijn wij de enige leverancier van hulp in Brussel, met uitzondering van het Rode Kruis, maar het Rode Kruis is hier ook bij betrokken.

De **voorzitter**: Zijn er vragen?

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Commandant, om de vergelijking te kunnen maken met Zaventem, omdat u daar zegt dat die eerste golf van ziekenwagens heel belangrijk is. Bij Zaventem bent u heel gedetailleerd geweest, maar misschien kunt u meer gedetailleerd antwoorden op de vraag hoeveel ziekenwagens er dan in die eerste golf waren in Maalbeek en om welk uur de eerste ziekenwagens weggereden zijn met de slachtoffers. Ter vergelijking eigenlijk een beetje met Zaventem en dan tot slot van waar kwamen...

Tanguy du Bus de Warnaffe: Er zijn een vijftiental ziekenwagens onmiddellijk uitgestuurd, het is te zeggen een achttal van de brandweer Brussel. Op dat moment was het Rode Kruis ook reeds opgeschaald en hadden die een colonne ziekenwagens in de Stallestraat in Ukkel. Daar zijn er onmiddellijk vijf ziekenwagens van die colonne ter plaatse gestuurd. La Hulpe had zich ook reeds beschikbaar gesteld. Er zijn onmiddellijk een drietal ziekenwagens van La Hulpe ter plaatse gestuurd. Dus er is onmiddellijk een eerste golf van omliggende ziekenwagens ter plaatse gestuurd, maar uiteindelijk, moesten we geen aanslag gehad hebben in Zaventem, moesten we geen schrik hebben van een dreigende aanslag achteraf...Want op een bepaald moment is er sprake geweest van een tweede bom die ontploft is in Schuman, er is sprake geweest van een schietpartij in Belgica en men heeft dus bewust een aantal ziekenwagens achter de hand gehouden en niet ter plaatse gestuurd omdat men vreesde dat er potentieel nog een aanslag zou kunnen gebeuren. Inderdaad, als men achteraf de feiten bekijkt, er liep daar nog een tweede man met een bom rond die zichzelf niet heeft laten ontploffen. Maar dus, dat is een ongunstig feit.

Inderdaad, gezien het groot aantal slachtoffers hadden wij meer ziekenwagens ter plaatse gestuurd, maar we zijn beperkt geweest in de middelen. Gezien de omstandigheden konden wij op dat moment niet meer sturen. Maar in tegenstelling tot Zaventem is er hier onmiddellijk geanticipeerd. Dat is trouwens hetgeen ik wou doen ook als ik naar Zaventem reed. Ik zeg letterlijk "dat eet geen brood op dit uur van de dag, stuur al een eerste golf van vijf ziekenwagens". Wat er dan ook gebeurd is maar dat is niet de eerste minuten.

Ondertussen was er inderdaad een Maxi-MIP opgestart en waren er reeds middelen van buiten Brussel die aan de grens van Brussel waren en er zijn middelen van het Maxi-MIP die rond half negen opgestart zijn en die inderdaad rond half tien in Brussel zijn. Die heeft men ook kunnen inzetten voor Maalbeek. Maar dat was reeds opgestart om halfnegen. Hadden wij het Maxi-MIP opgestart rond kwart na negen, dan hadden wij die ook het eerste uur niet gezien. Nu, dankzij het feit dat er reeds een Maxi-MIP bezig was in verband met de aanslagen in Zaventem, zijn die middelen ook gestuurd.

Nu, wat u moet weten dat is dat dispatching een beetje overdonderd geweest is door de feiten, dat er een heel aantal middelen ter plaatse gestuurd geweest zijn

Dat werd niet ergens bijgehouden. Dat werk moet nog worden gedaan met het Rode Kruis, om duidelijk uit te maken welke ziekenwagens wanneer ter plaatse zijn gekomen. Het feit is zeker. Er is een grote hoeveelheid aan ziekenwagens gealarmeerd van in het begin.

U ziet trouwens ook de foto's in de pers, van die parking ziekenwagens, maar ik kan u minder details geven in verband met de chronologie. Waarom? Omdat ik ze ook niet heb.

Twee, dat uitvoerig verslag dat ik heb gemaakt in verband met de luchthaven van Zaventem. Ik heb reeds op donderdag 24 maart een uitvoerig verslag aan de bevoegde minister bezorgd, omdat hij ook via de syndicaten had vernomen dat er problemen waren geweest met de ziekenwagens.

Plus, ik heb het zelf allemaal meegemaakt, meer van in het begin, in die zin dat ik van bij het aanrijden voor Zaventem al mijn radioberichten heb herbeluisterd, mijn telefoongesprekken. Vandaar, de details die ik geef voor Zaventem zijn allemaal persoonlijke details uiteindelijk.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Kunt u zeggen om welk uur de eerste ziekenwagens met de eerste slachtoffers zijn vertrokken vanuit Maalbeek?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ik dacht dat Vermeylen dat gezegd had. In de VMP-laag hadden wij een grote hoeveelheid aan heel zwaar gekwetsten. De dokter ter plaatse heeft toen beslist om de zwaar gekwetsten zo snel mogelijk af te voeren, want wij zaten daar met verschillende craniale trauma's en verbranden. Heel snel is daar de afvoer van gebeurd.

Ik kan dat nu niet precies zeggen, maar normaal gezien zullen al die details aan de voorzitter van de commissie worden bezorgd, maar dat is vrij snel gebeurd. Binnen het half uur zijn de eerste evacuaties begonnen, denk ik.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Maar het feit dat die ziekenwagens naar Zaventem zijn gestuurd, heeft geen effect gehad. Hebt u dat als een gemis in ziekenwagens ervaren, dat die naar Zaventem werden gestuurd?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Ja, ik haal het hier aan. Inderdaad, het feit dat er eerst een aantal ziekenwagens zijn, is een beetje penaliserend. Niet zozeer in die zin dat wij er een tiental naar de luchthaven hebben gestuurd, maar dat ondertussen wij zelf met 5 ziekenwagens zijn opgeschaald in de brandweerkazernes en dat het Rode Kruis er ook met 5 is opgeschaald. Als het ontploft in Maalbeek, zitten wij terug op ons normaal dispositief van 30 ziekenwagens. Tussen 8u10 zullen wij maar zeggen, of tussen 8u20 en 9u10 hebben wij zelf opgeschaald met die 10 bijkomende ziekenwagens.

Als dusdanig zitten wij terug op 30 ziekenwagens als de ontploffing in Maalbeek zich voordoet.

Maar, binnen een tijdsspanne van een vijftal minuten is er ook de melding van een ontploffing in Schuman, die achteraf negatief blijkt te zijn. Een aantal middelen werd achter de hand gehouden om het hoofd te kunnen bieden aan een bijkomende aanslag en een aantal middelen was ondertussen in Zaventem.

Wij hebben daarover met collega's lang nagepraat. We zaten in Zaventem met een grootschalig incident met veel slachtoffers, dus zelfs al hadden wij de ziekenwagens niet gestuurd en had de 100 van Leuven voldoende snel opgeschaald, dan nog moesten zij wel bij ons komen voor ziekenwagens. Om snel een eerste golf aan ziekenwagens ter plaatse te krijgen, moet men immers ziekenwagens van uit de buurt doen komen.

Trouwens, de eerste golf van 5 ziekenwagens door de 100 van Leuven uitgestuurd, bestond uit 1 ziekenwagen van Vilvoorde, 3 van Brussel en 1 van de luchthaven. In de eerste golf van 5 ziekenwagens die Leuven heeft uitgestuurd, zaten dus al 3 ziekenwagens van Brussel.

Servais Verherstraeten (CD&V): Commandant, op dat punt, u zegt geen probleem te hebben met uw contingent, want dankzij de opschaling bent u opnieuw op 30 ziekenwagens geraakt. Maar waarvoor dient die opschaling?

Die opschaling diende toch voor als er nog andere incidenten waren en daar werd toch rekening mee gehouden, onder meer ook de mensen van Parijs hebben u daarop gewezen. Die opschaling diende juist voor als er nog eens een aanslag zou zijn dat daar onmiddellijk voertuigen naar konden gaan. Die opschaling diende niet om uw gat, dat u zelf gecreëerd had door uw eigen beslissing, op te vullen.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Nee nee. In Parijs hebben ze veel meer middelen dan in Brussel. Ik weet niet of u de actualiteit gevolgd heeft, maar er zijn al slachtoffers van de aanslagen in Parijs die klagen over het feit dat er te weinig ziekenwagens waren in het begin en dat sommigen maar heel laattijdig afgevoerd zijn. Maar in Parijs hebben ze sowieso al veel meer ziekenwagens.

Wat is er in Parijs gezegd geweest? Men moet proberen niet meer dan een derde van zijn effectief naar een aanslag te sturen. Dat hebben wij ook gedaan, zowel in Zaventem als in Maalbeek. Er zijn trouwens oproepen binnengekomen die melding maakten van een bijkomende aanslag in Schuman. Wij moesten dus ook zorgen dat wij in onze kazernes een klein beetje slagkracht overhielden om te kunnen antwoorden op een potentiële derde aanslag die er had kunnen komen want er liep nog iemand rond met een bomgordel. Het had dus perfect kunnen gebeuren.

Inderdaad, stel dat er morgen een ontploffing gebeurt in een bedrijf. Dan weten wij ook dat wij er geen tweede gaan hebben op hetzelfde moment. Dat zou niet realistisch zijn. Alles kan, maar dat zou niet realistisch zijn. Dan kan men daar een grote slagkracht naartoe sturen. Hier in dit geval moet men proberen zorgvuldig om te gaan met de middelen want stel dat wij meer hadden gestuurd naar Maalbeek en het had ontploft in Schuman, dan hadden wij niets meer om naar Schuman te sturen.

Ik heb geen glazen bol. Niemand heeft een glazen bol.

Servais Verherstraeten (CD&V): U bevestigt dus dat een opschaling dient voor reserve voor een mogelijk andere aanslag en niet voor een aanzuivering van uw eigen...

Tanguy du Bus de Warnaffe: Nee nee, dankzij de opschaling zaten wij terug aan die dertig ziekenwagens. Zoals ik u zelf zei: we zaten met een aanslag in Zaventem met een heel groot aantal slachtoffers. Ik zeg nogmaals: stel dat wij daar niets naartoe hadden gestuurd, dan denk ik dat wij ook in alle kranten gestaan hadden.

Karine Lalieux (PS): Monsieur le président, nous avons donc, face à nous, un commandant qui, face à un premier attentat, à 07 h 55 à Zaventem, joue la solidarité et se dit: "J'ai des collègues. On a des appels. Il y a des dizaines, des centaines de blessés, des morts, etc. Je joue la solidarité et j'envoie des ambulances". On a l'air de le lui reprocher. Il envoie des ambulances et il aurait dû anticiper qu'il y aurait un attentat à Maelbeek. Il y en a d'autres qui auraient dû anticiper peut-être mais nous y reviendrons plus tard par rapport au Centre de Crise fédéral. C'est autre chose.

Je vais être très précise dans mes questions, monsieur le commandant, pour qu'on n'interprète pas, encore une fois, vos paroles et ce qui s'est passé d'un côté et de l'autre. Moi, je vous félicite pour votre réflexe de solidarité, comme je félicite le pompier du Brabant wallon qui a eu ce réflexe de solidarité parce que, sinon, il n'y avait pas assez d'ambulances la première heure sur le site de Zaventem pour évacuer et pour effectivement soigner les blessés. Je pense que c'est clair.

Par ailleurs pour rebondir sur la question de mon collègue Verherstraeten, je voudrais savoir, par rapport à Maelbeek ... Je pense que personne n'a anticipé ce deuxième attentat. Nous aurons le temps de le voir avec les témoins successifs qui viendront, monsieur Verherstraeten. Sinon, on aurait peut-être fermé avant. Je voudrais savoir si, effectivement, par rapport au fait que vous aviez envoyé spontanément des ambulances à Zaventem, vous avez eu assez de ressources dans la première heure à Maelbeek, comme vous aviez géré Zaventem dans la première heure. Je parle ici de ressources en ambulances et ambulanciers pour évacuer et soigner les blessés qui étaient à Maelbeek. Voilà, monsieur le président, une première question. J'en aurai une seconde

Tanguy du Bus de Warnaffe: Personnellement, j'aurais préféré en avoir plus sur place. D'ailleurs, j'avais suggéré d'envoyer plus de vecteurs sur place, puisque là, il y avait un PC-Ops qui fonctionnait. Là, le Dir-Med a dit: "On va faire avec ce qu'on a sur place maintenant et on va anticiper si jamais il y a encore un attentat". Là, effectivement, nous avons un poste de commandement opérationnel qui fonctionnait. Moi-même, j'ai encore un peu poussé à la consommation, en disant: "Ne ferions-nous pas venir encore un peu plus sur place?" Là, le Dir-Med a dit: "Avec ce que j'ai ici, je parviens à gérer. Je préfère ne pas demander plus et pouvoir gérer un autre attentat plutôt que de demander ...". En plus, à ce moment-là, le Dir-Med ne savait apparemment pas qu'il n'y avait pas de deuxième attentat. Lui pensait que cela avait pété à Schumann. Il m'a dit par après que c'était la raison pour laquelle il n'avait pas donné suite à ma proposition de monter en puissance.

Je crois que, de toute façon, comme nous l'avons déjà assez dit ici, nous avons, à ce moment-là, une structure de commandement qui fonctionnait. Le Dir-Med a estimé pouvoir faire avec ce qu'il avait sur place.

Karine Lalieux (PS): Monsieur le président, ma seconde question est plus une question de détail. Vous indiquez dans votre rapport à la page 2 de Maelbeek: "À un moment donné, il m'est demandé par un représentant de la D3 de vider le PMA bas car, en zone de danger". Et puis, vous avez dit qu'après discussion, vous avez désamorcé cette demande qui n'était pas justifiée. Pouvez-vous nous expliquer cela?

Tanguy du Bus de Warnaffe: À un moment donné, un médecin vient chez moi en courant et me dit: "Il faut évacuer le PMA. Il est en zone de danger." Je dis: "Mais comment?".

Vient alors un policier qui dit: "Oui, il y a suspicion de colis piégés dans la station de métro Maelbeek et on va les faire exploser."

Karine Lalieux (PS): C'était pour une suspicion de colis piégés.

Tanguy du Bus de Warnaffe: J'ai répondu: "Oui, ok mais, moi, mon bâtiment dans lequel se trouve le PMA, c'est un bâtiment qui est à une centaine de mètres de l'entrée de la station de métro Maelbeek, en béton armé. Même s'il y a une valise qui explose dans la station de métro, cela ne va pas affecter mon PMA." Voilà.

Karine Lalieux (PS): C'était pour des raisons techniques.

Tanguy du Bus de Warnaffe: De un, pour moi, personnellement, cela ne se justifiait pas. Et de deux, de toute façon, techniquement, je n'avais pas les moyens de le vider mais cela ne se justifiait pas.

Karine Lalieux (PS): Je vous remercie pour cette précision.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, je voudrais dire que les remarques de Mme Lalieux m'indisposent un peu. C'est comme si nous étions occupés d'intenter un procès à notre témoin que je remercie à la fois pour sa présence, ses propos et pour tout ce qu'il a fait le 22 mars 2016. Ce n'est pas du tout l'objet. Comme vous l'avez dit à plusieurs reprises, monsieur le président, la commission est chargée d'une mission. Et donc, nous posons des questions, en tout cas c'est mon cas, avec le souci de montrer que, dans notre démocratie, il y a des procédures qui fonctionnent. Il y a des choses qui sont prévues. Nous avons été victimes d'attentats terroristes. Et bien, on a des secours qui ont fonctionné. Des ambulances ont été envoyées. Les médecins étaient sur place, les pompiers, etc. Cet élément-là est important.

Le deuxième élément qui me motive est de voir ce que l'on peut encore faire pour améliorer ces procédures sans lesquelles, cela aurait été encore pire que ce que nous avons connu. Moi, j'ai le sentiment qu'il est légitime de pouvoir poser la question de savoir si votre décision d'envoyer les ambulances à Zaventem n'a pas posé un problème vu un certain manque de coordination, une absence de direction, d'un chef qui organise les différents mouvements. Je trouve que cette question est tout à fait légitime. Nous nous demandons si, à un moment donné, vous n'avez pas eu besoin à Maelbeek des ambulances présentes à Zaventem. Le fait que quelqu'un de votre service ait téléphoné pour savoir s'il pouvait récupérer les ambulances de Zaventem prouve bien qu'à un moment donné, on en a eu besoin.

Le but n'est pas de pointer une responsabilité. Le but, c'est de voir si la procédure a fonctionné, comment l'améliorer et ce qui doit être mis en place. Lorsque vous dites qu'à Maelbeek, vous conservez des ambulances en réserve, des hommes, du matériel etc. parce que le risque d'un attentat suivant peut intervenir. Je pense que le même raisonnement a été tenu pour Zaventem par les responsables flamands qui, à un moment donné, ont dû se dire: "Oui, mais attention, si jamais il y a d'autres bombes, d'autres éléments, etc." Voilà, je perçois mal la volonté à la fois de pointer Zaventem et de pointer les personnes qui s'interrogent sur les conséquences du choix d'avoir envoyé les ambulances à Zaventem. Je tenais à le dire.

Le **président:** Ceci n'était pas une question mais bien une observation. Je donne donc la parole à M. Dallemagne.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le président, à mon honorable collègue Richard Miller, je voudrais d'abord dire que le ton utilisé en début de réunion à l'égard du commandant était parfois assez agressif, alors qu'il nous livrait des informations surprenantes. Il est important de faire la lumière sur tout cela.

J'appuie la demande de ma collègue, Mme Van Vaerenbergh, de connaître le timing précis de l'arrivée des ambulances et des médecins. Il m'apparaît important de savoir à quel moment les médecins arrivent de part et d'autre pour avoir cette *timeline* précisément. Vous nous annoncez que c'est la santé publique qui s'en chargera mais, ce qui nous importe est d'avoir cette information de manière plus précise que ce qui est repris dans votre rapport. Ceci est une remarque, vous pouvez me répondre si vous le souhaitez.

La question que je pose ici est d'une tout autre nature: l'un de vos prédécesseurs nous a rapporté qu'en Belgique et en Europe de manière générale, il est habituel d'organiser les secours selon la stratégie *stay and stabilize* alors qu'en Israël, par exemple, la stratégie opérationnelle utilisée est *scoop and run* dont la stratégie est d'emmener directement les blessés vers les hôpitaux.

En tant que médecin, ce qui me préoccupe, c'est que lorsque les ambulanciers sont confrontés à des

blessés extrêmement graves, ils peuvent avoir quelques réflexes mais ils sont très démunis et, ce même en tant que médecin.

Menez-vous aujourd'hui une réflexion sur la stratégie opérationnelle pour la changer et la faire évoluer?

Tanguy du Bus de Warnaffe: Je vais tenter de répondre mais ce n'est pas directement mon *core business*. En effet, au niveau des stratégies opérationnelles, la méthodologie française préconise le *stay and play* et la méthode anglo-saxonne préconise plutôt le *scoop and run*.

Lors des attentats de Paris, ils se sont rendu compte que, pour certaines victimes comme les blessés par balle, il valait mieux utiliser la méthode *scoop and run* plutôt que *stay and play*, c'est à dire stabiliser les gens sur le terrain.

C'est ce qui a été préconisé à Maelbeek, au PMA bas, où certaines victimes avaient très rapidement besoin d'une salle d'opération. Nous avons opté pour la méthode *scoop and run* pour le PMA bas de Maelbeek plutôt que le *stay and play*.

Le *stay and play* a davantage été utilisé pour les victimes U2 et U3 au PMA, à l'hôtel Thon parce qu'ils ne nécessitaient pas de traitement lourd. À Maelbeek, tous les U1 ont été très rapidement évacués dans l'heure.

Georges Dallemagne (cdH): (...)

Tanguy du Bus de Warnaffe: Oui, mais normalement les gens du dispatching et du 100 y travaillent. Ce n'est pas ma "boutique" mais je sais qu'ils y travaillent et que c'est presque prêt.

Comme je l'ai précisé, le *logbook* n'a pas été tenu de manière complète tant au dispatching que sur le terrain. Sur le terrain, il faudrait avoir, comme le dr Mergny l'a préconisé à un moment donné, un homme de radio à côté mais également un secrétaire et nous n'avons ni l'un ni l'autre. De ce fait, aucun *logbook* n'a été tenu.

Nous allons dès à présent former les chauffeurs des voitures officiers pour qu'ils soient entraînés à la tenue d'un *logbook* et des structures seront mises en place pour en faciliter la tenue au niveau du dispatching.

Le problème se situe au niveau du logiciel informatique dont nous disposons et dans lequel sont répertoriés tous les moyens de Bruxelles pouvant être engagés immédiatement dans la fiche d'intervention. Certains statuts sont transmis mais parfois certains statuts ne passent pas. ASTRID ne fonctionnait plus. Sachant que tous les statuts des véhicules sont transmis par ASTRID, à un moment donné, plus aucun statut n'était transmis que ce soit ceux des arrivées sur place des véhicules ou des prises en charge etc. En conséquence, nous étions dans le vague à cause de la technologie qui avait failli.

De plus, pour ce qui est des ambulances ne faisant pas partie de Bruxelles, certaines lignes annonçaient que cinq ambulances de la Croix-Rouge de la rue de Stalle avaient été envoyées, trois de la Hulpe mais sans préciser l'heure!

Je ne peux vous fournir davantage de précisions mais je crois qu'il est prévu que la commission les reçoive.

De **voorzitter:** Dank u. Als er geen vragen meer zijn, heb ik nog een algemene bedenking. Ik weet niet of u mij een antwoord kan of moet geven, maar het is alleszins ook een vraag die ik aan het crisiscentrum zal voorleggen.

Zaventem heeft plaatsgehad. We spreken over een CP-Ops. Maalbeek heeft plaatsgehad. Men moet rekening houden met mogelijke risico's dat er nog een derde, misschien een vierde aanslag zou mogelijk zijn. Ofwel is het het crisiscentrum, ofwel is er een soort van maxi CP-Ops die vanuit een overkoepelende situatie toch kan aansturen wie wat nodig heeft. Want als op een bepaald ogenblik ingevolge Zaventem men daar al fors ingrijpt, iets later grijpt Maalbeek plaats en men zou vaststellen dat men tekorten heeft omdat men te veel stuurt naar één plaats, en ik wil de hypothese niet in ogenschouw nemen dat er nog iets gebeurt. Ik wil dus maar zeggen, als men hier de vraag stelt, en ik heb ze duidelijk ook wel geregistreerd: quid als men meer zou gestuurd hebben naar het ene, zou je dan een deficit zien ontstaan op het andere? Dat geeft dus

aan dat de optelsom van de CP-Ops individueel misschien niet volstaat om een catastrofe, in dit geval een terreuraanslag, met die ampleur te kunnen coachen en dat op een bepaald ogenblik misschien een hoger niveau noodzakelijk is om te kunnen uitmaken wie wat nodig heeft op basis van welke vragen.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Eerst en vooral, in een CP-Ops worden operationele beslissingen genomen om de interventie te leiden op het terrein. U moet het terrein organiseren, VMP's oprichten, CP-Ops oprichten, zonering doen. En inderdaad, u stuurt behoeften door vanuit het terrein naar de dispatching. Het is op de dispatching dat middelen aangestuurd worden. Middelen worden niet aangestuurd vanuit een CP-Ops. Ik heb ook nooit middelen aangestuurd vanuit Zaventem. Ik heb aan mijn dispatching gevraagd om middelen te sturen. Die middelen zijn door onze dispatching, die eigenlijk ook een 112-centrale is, want bij ons in Brussel is alles in mekaar verweven. Men zit met de 112, met regulatiemiddelen D1, met regulatiemiddelen D2. Stel dat er meerdere aanslagen zouden gebeurd zijn in Brussel, dan had men op elke site een CP-OPS die plaatselijk de *lead* nam over de interventie, maar de PC-Ops geeft zijn behoeften door aan de dispatching en de dispatching zorgt dat er middelen uitgestuurd worden. Een keer uiteraard dat men zijn zone leeg gestuurd heeft, doet men uiteraard beroep op andere zones. Maar dat wordt allemaal aangestuurd vanuit een dispatching, dat wordt niet aangestuurd vanuit een CP-Ops.

De **voorzitter:** Ik weet dat dit niet wordt aangestuurd vanuit een CP-Ops. Ik wil alleen maar zeggen: er moet een instantie zijn – u zegt: een dispatching – die dan beslist. Maar als u al uw middelen uitput in één gebied, want we spreken nog altijd over provinciale begeleiding of bestrijding op dit ogenblik, de medische hulpverlening is nooit naar het crisiscentrum gegaan, dan moet men natuurlijk toch wel een overzicht hebben over de totaliteit. Als men ingaat op de vragen die gesteld worden door de CP-Ops, de dispatching... We hebben ook geleerd dat de communicatie tussen de twee hulpcentrales ook niet optimaal was, die van Brussel en die van Leuven. Ook dat is een punt dat we moeten meenemen naar de toekomst. Dat is een opmerking die ik maak omdat we hier ook woensdag het crisiscentrum zullen ontvangen. Dat is een belangrijk iets.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Mijnheer de voorzitter, ik denk niet ...

De **voorzitter:** Wanneer ik naar u luister, is het in Zaventem fout gelopen en is het in Maalbeek niet fout gelopen.

Wij zouden naar een situatie moeten kunnen gaan, wanneer wij van uw veronderstelling uitgaan, dat wij alleszins niet het gevoel hebben dat er in Zaventem een totale onderbezetting van ziekenwagens is geweest, terwijl zij in Maalbeek in voldoende mate aanwezig waren.

Ze moeten ergens vandaan komen. De mogelijkheden zijn hoe dan ook beperkt.

Tanguy du Bus de Warnaffe: Mijnheer de voorzitter, dat klopt. Er is echter geen communicatieprobleem geweest tussen de 100-centrale van Leuven en de 100-centrale van Brussel. Het gaat gewoon om een andere visie op de manier van aanpakken. Dat is geen communicatieprobleem. Dat is gewoon een andere visie op de manier van aanpakken.

Ik denk – ik zeg wel: ik denk – dat er een inschattingsfout is geweest in Leuven, waar men bovendien de procedure strikt wilde opvolgen.

Een communicatieprobleem is er echter niet geweest. Er is trouwens veelvuldig gecommuniceerd tussen de 100-centrale van Leuven en de 100-centrale van Brussel.

De **voorzitter:** Commandant, laat nu precies de communicatiestoornis tussen de twee centrales de constante zijn geweest in de getuigenverklaringen tot nu toe.

U geeft een andere getuigenverklaring. Ik geef daar geen waardeoordeel over. Ik merk enkel op dat u de eerste bent, om dat hier te komen getuigen.

Aldus kunnen wij uw getuigenis afronden. Ik dank u voor uw getuigenis.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer René Dhondt, directeur-generaal van Assuralia (aspect "nazorg").

Audition sur le volet "assistance et secours" de M. René Dhondt, directeur général d'Assuralia (aspect "suivi").

De **voorzitter**: Mijnheer Dhondt, welkom in de commissie. Ik zit op een andere plaats, omdat u gebruik zult maken van een scherm om uw inleiding te geven aan de hand van een PowerPointpresentatie.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking. Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer René Dhondt legt de eed af.

Dan stel ik voor dat u nu onmiddellijk het woord neemt en dat u de commissie gedurende 10 à 15 minuten een inleiding geeft, waarna wij u, in voorkomend geval, nog wat vragen zullen stellen.

René Dhondt: Mijnheer de voorzitter, geachte leden, ik heb een korte presentatie voorbereid met de bedoeling om het kader te schetsen waarbinnen wij nu werken. Als ik spreek over wij, dan zijn dat de vele mensen die zich op dit moment buigen over de vergoeding van en tegemoetkoming aan de slachtoffers van de aanslagen van 22 maart 2016.

Ik schets eerst kort het kader. Daarna wil ik even op de cijfers ingaan, zodat u weet over welk volume wij spreken en dan ben ik uiteraard bereid om in te gaan op uw vragen, voor zover ik over de gegevens zou beschikken.

Ik zal het Nederlands en het Frans afwisselen, maar uiteraard stelt u uw vragen in de taal die u wenst.

En fait, nous travaillons dans le cadre de la loi du 1er avril 2007 relative à l'indemnisation suite aux actes de terrorisme.

Wij hebben dat afgekeken, als ik dat zo mag zeggen, van landen waar al veelvuldiger terrorisme aan bod is gekomen, zoals Frankrijk en Spanje. Het voorbeeld dat ons echt geïnspireerd heeft, was het Nederlands voorbeeld.

Toch zijn wij enigszins verschillend, wat ik met het eerste punt heb willen aangeven. Wij behandelen in die wet immers de vergoeding van alle verzekeringstakken. Het gaat om een heleboel takken, die ik zo meteen

zal beschrijven. Het gaat om de aansprakelijkheid van particulieren en ondernemingen en ook om eigenschadeverzekeringen. Wij trachten in die wet dus werkelijk alles te beheersen.

De wet was eigenlijk een gevolg van een lange politieke discussie tussen de sector en de toenmalige regering, met de bedoeling dat de verzekeringssector voortaan – ik spreek nu vanuit 2008 – de gevolgen van terroristische daden financieel zou kunnen compenseren, waar dat tevoren niet bestond. Tevoren was het schering en inslag dat terrorisme was uitgesloten uit verzekeringspolissen, want dat werd beschouwd als een equivalent van het oorlogsisico. Het oorlogsisico is al evenmin verzekeraar, want men heeft geen idee over de intensiteit, over de mogelijke kosten en over de frequentie, hoe vaak die zou kunnen voorkomen.

De idee van die wet bestond erin dat er drie partijen aangesproken zouden worden. Ten eerste, er wordt solidariteit in de Belgische verzekeringsmarkt georganiseerd. Ten tweede, de Belgische verzekeringsmarkt werd gestimuleerd om bij de internationale herverzekeringsmarkt financiële capaciteit in te kopen. Ten derde, de Staat, de federale overheid, engageerde zich ertoe om, wanneer de schade werkelijk heel hoog werd, tussen te komen.

De bedoeling was dus eigenlijk om ervoor te zorgen dat een of meerdere terroristische aanslagen in één kalenderjaar niet alle capaciteit van de Belgische verzekeringssector zouden uitputten. De aanslagen die in deze commissie worden besproken, gaan over een dertigtal doden en zowat 125 geregistreerde gewonden. Daarbij mag u niet vergeten dat wij jaarlijks een veel groter aantal doden tellen op onze wegen. De nabestaanden van die mensen verdienen uiteraard ook vergoedingen, ook al is de context van wat wij vandaag bespreken, iets heel anders dan een individueel verkeersongeval.

Er was indertijd bij wet een verdeling vastgelegd, maar die kon ondertussen jaar na jaar worden aangepast, en dat is ook gebeurd.

Le secteur s'est engagé à intervenir pour un montant global de 300 millions d'euros. Si un dommage reste en deçà de ces 300 millions, il sera totalement pris en charge par le secteur, par des entreprises d'assurance individuelle, mais qui vont par la suite compenser – et un organisme a été créé pour le faire – jusqu'à 300 millions d'euros entre elles. Ensuite, une capacité, la première année, de 400 millions a été achetée. Entre-temps, les montants sont indexés, j'y reviendrai. Les 400 millions sont donc achetés auprès de la réassurance au début de l'année et si un événement se produit et que son coût dépasse les 300 millions, la première tranche, la réassurance internationale sera appelée à intervenir.

Als een schadegeval meer dan 700 miljoen euro zou kosten of als schadegevallen op rij meer dan 700 miljoen euro zouden kosten, dan pas zou de Belgische Staat tussenkomen. Er is dus een opeenvolging van drie lagen, waarbij de tweede laag pas wordt aangesproken als de eerste volledig opgebruikt is. De derde laag wordt pas aangesproken als de tweede volledig opgebruikt is. Ik heb u gezegd dat het een systeem is dat alle verzekeringstakken en verzekeringsproducten kan behelzen.

Concernant la négociation, le secteur s'engage à intervenir même en cas de terrorisme qui, jusqu'à présent, était considéré comme "inassurable". Les autorités s'engagent à décrire un cadre avec une intervention limitée, de façon à ce que le secteur puisse tout de même continuer à vivre même s'il avait indemnisé pour le mieux la totalité des victimes.

Van bij de toepassing van die wet in 2008, was de terrorismedekking verplicht in de verzekering BA-auto, in de verzekering brand-eenvoudige-risico's, in de verzekering brand voor publiek toegankelijke plaatsen – die wij achteraf ook de BA-objectieven zullen noemen, het volstaat om op dergelijke plaats te zijn om in aanmerking te kunnen komen voor vergoeding –, in de verzekering arbeidsongevallen, de takken leven, gewaarborgde rente en dergelijke mee, in de verzekering hospitalisatie en ongevallen. Dus, in het pakket dat de burger, de families courant nemen, is er dus geen uitsluiting van terroristische aanslagen meer sinds mei 2008. Dat was nieuw voor een groot deel van deze takken.

Zoals in het verleden, kon de verzekeraar wel of niet ingaan op een vraag naar dekking, naar waarborg van terroristische aanslagen in de middelste kolom. Het is mogelijk dat de verzekeraar een terrorismedekking aanbiedt in een omnium voor de auto, het is ook mogelijk dat hij ze uitsluit, de aansluiting is facultatief.

C'est bien le cas dans toutes les autres branches renseignées dans la colonne du milieu: donc la protection

juridique, l'assistance, l'incendie risque industriel, et ainsi de suite.

Uitsluiting is dus mogelijk en er wordt door de wet nog altijd in voorzien, maar zij moet expliciet vermeld zijn in het contract. Als het contract niets vermeldt over terroristische aanslagen, dan mag de klant of de burger ervan uitgaan dat de terroristische waarborg automatisch is verleend in zijn contract.

Et puis, dans la dernière colonne, une liste des contrats d'assurance qui ne sont pas concernés. Pourquoi? Parce que les contrats sont, pour la plupart, régis par des conventions internationales.

Internationale conventies waarop de Belgische wet, en dan zeker zo'n gespecialiseerde wet, niet kon ingrijpen, waarop de Belgische wet niet kon inkorten, als ik het zo mag zeggen. U ziet daar de BA nucleaire installaties, de verdragen van Parijs, schade nucleaire installaties, u ziet daar specifieke vervoerstoestanden, het CASCO en de inhoud, de aansprakelijkheid vervoer en dergelijke meer.

Ook de specifieke verzekeringen terrorisme zijn uitgesloten. Verzekeringen waarin in het kader van een pakket, zoals de eerste twee lijsten die u hebt gezien, terrorisme niet wordt uitgesloten, kunnen wel in aanmerking komen voor dat drielagensolidariteitsmechanisme, maar als men daarenboven een specifieke terroristische verzekering neemt, dan valt die niet in die drie lagen, en dat is wel belangrijk.

Entre-temps, le milliard a été indexé et s'élève maintenant à un milliard deux après une dizaine d'années d'indexation.

Heel concreet voorziet de wet erin dat de verzekeringssector een rechtspersoon opricht. Dat is gebeurd in 2008 en die rechtspersoon heet TRIP, *Terrorism Reinsurance and Insurance Pool*. Het is dus een rechtspersoon, een vzw, die dient voor het onderling verzekeren, mutualiseren of solidariseren van de risico's tussen de markt en met de herverzekeringsmarkt.

Een eenvoudig voorbeeld: stel dat er zich een aanslag voordoet met een kracht van 800 miljoen euro, dus binnen de enveloppe van 1,2 miljard euro, dat die is gesitueerd in een polis uitgegeven door een verzekeringsmaatschappij X en dat die maatschappij X een marktaandeel zou hebben van 10 %.

Partant de cette idée, l'entreprise d'assurance X, après solidarisation sur le marché, portera sa part du marché, à savoir 10 % dans la première tranche.

In de eerste laag van 300 miljoen euro zal de maatschappij X dus nog steeds haar 10 % opnemen.

Het voordeel voor een maatschappij X, Y of Z is dat de maatschappij bij het begin van het jaar weet dat haar blootstelling haar marktaandeel is, vermenigvuldigd met de 300 miljoen euro, plus de kosten van de rest van het systeem. Zij betaalt dus 30 en de rest van de markt betaalt de rest van de 300 miljoen euro die de eerste laag uitmaakt. Dus, 30 + 270 is de eerste laag, marktsolidariteit.

400 miljoen euro, wij zitten dus boven de eerste tranche, wordt geput uit wat de herverzekerders ter beschikking hebben gesteld. Wij doen daarvoor een beroep op een 50-tal internationale herverzekerders. Dat betekent dus dat het risico niet in de Belgische sector blijft zitten, waarmee wij de Belgische burger als verzekeringnemer en de Belgische verzekeringssector beschermen door een spreiding, een diversificatie, geografisch maar ook in de tijd. Dit zijn contracten die soms meerdere jaren aan eenzelfde prijs kunnen lopen.

Als die eerste twee lagen zijn uitgeput — 300 + 400 = 700 miljoen euro —, dan pas kan de overheid worden aangesproken voor het overblijvende deel, in dit geval 100 miljoen euro.

Quelle est donc la mission de TRIP? C'est de chercher, ré-assurance, et d'en répartir les frais, les charges sur le marché belge et ensuite, de répartir les indemnités.

Alles wat maatschappijen X, Y en Z aan hun klanten, hun verzekerde slachtoffers zullen hebben uitgekeerd, wordt door TRIP opnieuw verdeeld onder de markt.

Le revers de la médaille, en fait, c'était que les membres de TRIP pouvaient compter sur une éventuelle

limitation de leurs engagements.

Er kon een limiet worden ingesteld en er kon ook een tijd worden vastgesteld, of een snelheid van betaling van vergoeding worden vastgesteld, zodanig dat bij het eerste schadegeval niet alle financiële capaciteit van de Belgische markt zou geconsumeerd worden. Ik leg het uit. Er is dus voorzien dat alle schadegevallen van één jaar, alle terroristische aanslagen van één jaar, worden opgeteld en worden behandeld vanaf de tweede dag. Geen probleem. Zij worden opgeteld en wanneer zij dus op dit moment de 1,2 miljard zouden overschrijden, dan kan een proportionele reductie worden ingevoerd voor de leden van het TRIP-comité. Enkel voor die leden. Waarom? Omdat zij dus een aantal verplichtingen op zich nemen en zij dus ook genieten van de plafonnering van de limieten.

Bedrijven die niet toetreden, die dus niet tot het solidariteitssysteem willen toetreden, zullen dus ook zelf hun volledige schade eventueel moeten dekken. Dat is eigenlijk de catch 22, zo men wil, in dat systeem.

Er is geen limiet voor arbeidsongevallen. Er is wel een hele techniek, maar die bespaar ik u. Arbeidsongevallen worden dus volledig vergoed zoals de wet op arbeidsongevallen voor het openbaar personeel en de privéwerknemers bepaalt.

Er is geen afkorting voor de spaarkapitalen in leven. Dat moet heel duidelijk zijn. Alleen kan worden verrekend wat men noemt het risicokapitaal. Ik geef een eenvoudig voorbeeld. Stel dat een burger een spaarinleg zou hebben opgebouwd van 20 000 euro en dat hij daarenboven een schuldsaldoverzekering zou zijn aangegaan van in totaal 50 000 euro, het enige wat kan worden verrekend is 50 000 min 20 000, hetzij 30 000; de 20 000 kan nooit worden ingekort. Wat de burger zelf heeft gespaard, zelf heeft ingelegd, kan nooit worden ingekrompen.

En RC automobile, là, nous devons suivre... Et de nouveau, ce n'est pas une loi spécifique belge qui peut intervenir dans le cadre d'une directive. Les montants que je vous cite ici sortent d'une directive automobile sur la RC automobile.

Par conséquent, le secteur belge ne pouvait pas, et la loi belge ne pouvait pas, intervenir sur ces montants-là.

Daar wil dat dus zeggen dat de normale vergoeding lichamelijke schade volledig wordt gedekt.

Een laatste punt, één bedrijfssite of één grote commerciële site kan niet de volledige capaciteit, het volledige miljard of ondertussen 1,2 miljard absorberen. De wet geeft voorrang aan, ten eerste, schade aan personen, vervolgens aan schade aan de zaak, exploitatieverlies en dergelijke, dus andere schade. Pas op de derde plaats komt de morele schade.

De prioriteit gaat dus naar schade aan personen aangericht, dus lichamelijke schade. Er moest dus worden vermeden dat een grote bedrijfssite, in de haven bijvoorbeeld, of een andere grote site al was het een groot station, met alle capaciteit zou gaan lopen.

La gestion du sinistre est lancée par les différents assureurs membres de TRIP, qui ont reçu les déclarations de sinistre – et ça s'est fait cette fois-ci dès le lendemain des attentats – et qui, par la suite, les ont communiquées à leur association TRIP. Ces déclarations sont donc, je dirais, *doorgestuurd naar* TRIP. L'assureur gère ce sinistre comme il gère tout autre sinistre. Il le fait dans le cadre de l'application de ses conditions d'assurance.

TRIP creëert dus geen bijkomende voordelen. TRIP zorgt gewoon voor een compensatie, solidarisering, van de bestaande polis. Dat wil dus zeggen dat als men een vergoeding wil uit die polis, men inderdaad een polis moet hebben die precies in die waarborgen voorziet en dekt.

Er is ook in voorzien dat de verzekeraar kan beslissen om boven de limieten uit te keren, maar dan doet hij dat voor eigen rekening, voor eigen lasten en zonder solidaire interventie van TRIP.

Dus zoals ik al zei, eerst de persoonlijke schade, dan komt de andere schade en in laatste instantie pas de morele schade.

Wie bepaalt wat? Een, de definitie die in de wet van 2007 is gegeven aan een terreurdaad is enorm breed. Er is een comité opgericht, wat wij toen het Comité der Wijzen noemden, dat moet beslissen, aan de hand van die definitie in de wet, of een bepaalde daad daadwerkelijk een terreurdaad kan worden genoemd of niet. U moet weten dat sinds 2008 tot vandaag er meer dan 15 daden zijn bekeken, die wel of niet als terreurdaden werden beschouwd. Er zijn ook een aantal voorwaarden. Het moet onder andere gaan over een Belgisch risico, dat wil dus zeggen met Belgische slachtoffers of met Belgische sites, met Belgische wagens. Belgische mensen moeten betrokken zijn. Dat wil dus zeggen dat ook de terreurdaad, wij zijn er momenteel drie aan het beheren... De eerste is een terreurdaad van november 2015. Dat is de aanslag in Bamako in Mali in Afrika, waar twee Belgen zijn getroffen. Dat was een terreurdaad, hoewel die niet doorging op ons territorium, maar die wel in aanmerking kan komen voor solidarisering. De twee volgende zijn twee daden in 2016: Zaventem en Maalbeek.

Wat moet het comité nu doen? Een, kijken of die daden voldoen aan de definitie van de wet. Ik kan u direct garanderen, daar was ook weinig twijfel over, dat de aanslagen van maart 2016 onmiddellijk als daden van terreur werden erkend.

Wat nog? Zijn dit meerdere evenementen? Wel, op basis van het advies van het OCAD is er beslist dat dit kan worden beschouwd als een daad. Waarom? Er was één instelling, één organisatie, IS, die de verantwoordelijkheid heeft opgeëist; dit was in één staat, die mensen hadden banden; gelijkaardige technieken zijn gebruikt. Achteraf zijn er meer en meer indicaties gekomen over de eenheid; dat wordt dus als één evenement beschouwd.

En dan — dat is waar wij nu zitten — beslist het comité over de vergoedingspercentages. U ziet ook wat de compositie is van dat comité. Daar zitten vooral overheidsvertegenwoordigers in, ook twee vertegenwoordigers van de sector, onder wie de directeur van TRIP en ikzelf. Het wordt voorgezeten door een academicus, door de voorzitters van de Commissie voor Verzekeringen.

Dus, zoals ik al zei, TRIP creëert geen bijkomende rechten. Die vraag is heel vaak gesteld door veel betrokken slachtoffers en hun vertegenwoordigers. Nee, het is niet omdat een verzekeraar lid is van TRIP dat plots alles wordt gedekt. Er moet nog steeds een polis liggen aan de basis daarvan.

De voorwaarden van de polis worden dus nageleefd. Precies voor diegenen die geen dergelijke polis hebben, is – dankzij de tussenkomst van het Parlement – de tussenkomst van het fonds voor de hulp aan slachtoffers van terreurdaden, *d'actes intentionnels de violence*, in de loop van de vorige maand versterkt. Er kan in voorschotten en andere forfaitaire tussenkomsten worden voorzien. Dat laatste fonds komt alleen tussen als er geen verzekeringstussenkomst is, of voor het eventuele excedent voor de tussenkomst van de verzekering, bijvoorbeeld de franchise, de plafonds of de limieten. Daar kom ik straks nog op terug.

Wat het vergoedingsniveau betreft, er is een eerste comitévergadering geweest op 28 april, na ongeveer een maand dus, en een tweede vanmorgen. Ik kom er net uit. Die vergadering heeft tot iets voor 15 uur geduurd. Het comité heeft de aanslagen erkend en heeft de volgende vergoedingspercentages vastgelegd. Aangezien morele schade als allerlaatste wordt behandeld en aangezien morele schade – dit is de facto zo – heel vaak door de rechtbank zal worden vastgelegd en door de rechter zal worden uitgesproken, kunnen wij ons later daarover buigen. Ik zal niet zeggen dat die de minste aandacht krijgt, integendeel, maar daarover hoeven wij ons nu maar weinig zorgen te maken. De wet heeft terecht bepaald dat zorg aan slachtoffers, lonen die slachtoffers moeten derven en dergelijke, als eerste in aanmerking worden genomen. Het is duidelijk dat die twee aan beide uiteinden van het spectrum liggen. Daartussenin zit de andere schade, zoals zaakschade en exploitatieverlies.

Het comité heeft in april beslist dat de schade aan personen, met onder meer hospitalisatie of overlijden, via onder andere een levensverzekering of arbeidsongevallenverzekering door alle verzekeraars voor 100 % vergoed kan worden. Voor de tweede andere is in 50 % en 0 % voorzien, omdat op dat moment, en ook vandaag nog – het was vanmorgen nog aan de orde – zowel de ratio als het hart speelt. Men moet die mensen bijstaan voor zover men dat kan, maar er zijn nog maar vijf maanden van het jaar achter de rug. Wat staat er ons dit jaar nog te wachten? Komen er nog aanslagen, zoals die in Parijs in november vorig jaar? Komen er nog andere, waar ook ter wereld, waarbij Belgen betrokken kunnen zijn? Wij moeten erover waken dat de enveloppe voor elke Belg proportioneel, billijk en op een gelijkaardige manier kan worden gebruikt.

Dat is de zorg van het comité.

Daarom dus langs de ene kant zoveel mogelijk uitkeren zo vlug mogelijk, langs de andere kant toch voorzichtig zijn en daarom hebben wij deze morgen — dat is nog niet officieel, maar uiteraard zal u dit te weten komen — gewoon deze cijfers bevestigd. Bij de volgende comitévergadering, die in principe maandelijks doorgaat maar wij moeten nog checken wat wij in de vakantiemaanden gaan doen, zullen wij dat uiteraard terug herbekijken.

Ik heb u gezegd dat er ondertussen een aantal schadegevallen zijn geweest. De meest spectaculaire en waarbij wij zijn tussengekomen, zijn die van onmiddellijk na de creatie van TRIP in 2008. Ik denk aan een slachtoffer op arbeidsverplaatsing, dus een arbeidsongeval. Ik denk aan het vliegtuig dat in 2014 in de vakantie is neergeschoten boven Oekraïne. Dat werd beschouwd, op advies van de deskundigen, als een oorlogsdaad. De logica is niet de burgerlijke logica die wij normaal gebruiken. Dit werd dus beschouwd als een oorlogsdaad en is in die zin uitgesloten van vergoeding. En dan is er Bamako, dat nu ter discussie ligt, in die zin dat de zaak al is afgesloten voor één van de slachtoffers en voor de anderen is het gewoon nog een kwestie van de laatste duizenden euro's die moeten worden geregeld. Die zaak is eigenlijk afgesloten. Ook eenvoudig om te regelen — daarom heb ik de bedragen vermeld — gezien het twee keer gaat over een aanslag op het einde van het jaar, in november, gemeld op het ogenblik dat het jaar op zijn einde liep. Rond Kerstmis krijgt men dan de eerste cijfers binnen en dan zegt men dat er ons op dit moment niets meer zal gebeuren, en dus gaat men voor een totale, volledige vergoeding.

De aanslagen van nu liggen elders. U ziet daar het bedrag van 166. Ondertussen zitten wij al aan 168 miljoen euro. Dat is qua grootte, qua intensiteit iets heel anders dan de bedragen waar wij tot hier toe over spraken.

Comment se répartissent ces montants sur les différentes branches? La branche la plus frappée est la branche des assurances accident du travail. Pas mal de gens étaient en déplacement professionnel surtout à Maelbeek et à l'aéroport de Zaventem.

Dat is dus de tak waar de grootste voorzieningen op dit moment voor zijn aangelegd, 75 miljoen euro geschat vandaag. Vergelijk dit dus met de 168 miljoen euro waar we nu over praten.

Ensuite, la deuxième, et surtout les sites accessibles au public, bénéficient d'une couverture responsabilité objective. Cette couverture ou ces couvertures en fait, parce qu'il s'agit déjà de sites différents... Le site de Zaventem n'est pas assuré par la même police que le site de Maelbeek.

Daarenboven komen er andere verzekeringen tussenbeide, eventueel voor een commerciële exploitatie op Zaventem. U kent allen waarschijnlijk de vertrekhal van Zaventem met een aantal shops, koffieshops – in de Belgische zin van het woord dan – en noem maar op. Zij hebben allen een objectieve aansprakelijkheidsverzekering. Zo komen wij tot een globale claim van 53,5 miljoen euro. Dat is ook logisch op dat moment, want de wet over de objectieve aansprakelijkheid voorziet ook in een geplafonneerd bedrag. De polis moet maar tussenbeide komen voor een op dit moment geïndexeerd bedrag van 23,4 miljoen euro. Met twee sites zou dat dus 46 à 47 miljoen euro geven. Wij zitten daarboven, dus er zijn nog andere polissen aangesproken.

Pour l'instant, les polices en matière de responsabilité civile sont appelées à intervenir à concurrence de 11 à 12 millions euro, les polices "accident" à concurrence de 2 millions euro ainsi que quelques police "vie"...

Er zijn enkele overlijdens dus enkele schuldsaldoverzekeringen zijn aangesproken voor 1,2 miljoen euro. Er zijn nog een heleboel andere takken – ik heb ze in het begin opgesomd – maar voor lagere bedragen dan 1,2 miljoen euro.

Donc, pour l'instant, les indemnisations totales – paiements et provisions – s'élèvent à 168 millions euro, dont les dommages aux personnes.

Een andere manier om de zaak op te delen. Dat wat de eerste prioritaire aandacht krijgt, zijn schade aan personen, 138 miljoen euro, *dommage moral*, het laatste dus, voor 7,5 miljoen euro, en andere schade voor 24 miljoen euro. Dit zijn de twee aanslagen samen, het is één gebeurtenis. Wij spreken over 81 à 82 % voor

schade aan personen, wij spreken over 4,5 % voor morele schade en over 14 à 14,5 % voor andere schade.

Dan kom ik aan de laatste slide die ik zou willen tonen. Wat is het vervolg van de story? Wel, elke verzekeraar beheert de schadegevallen in zijn portefeuille. Die worden gecentraliseerd bij TRIP. Daar is er een technisch comité dat moet waken over een aantal dingen, u ziet dat in de tweede *bullet*, namelijk of er samenloop van verzekeren is. Schadeverzekeringen komen tussenbeide, één keer maar geen twee keer voor dezelfde schade, de samenloop moet worden gedetecteerd. Samenloop eventueel met de tussenkomst van het Fonds voor Slachtofferhulp, dat moet ook worden gedetecteerd. Wij moeten zien dat de prestaties die worden uitgekeerd inderdaad binnen de enveloppe van 1,2 miljard euro gebeuren en dat er dus een compensatie mogelijk zal zijn.

Om dat te kunnen doen, gaan wij echt kijken in het merendeel van de schadedossiers. Een neutraal technisch comité is opgericht om de verzekeraars bij te staan en een beetje te monitoren. Hier wordt sterk de solidariteit van de markt, van de burger, van de Staat aangesproken en dat verdient een serieuze opvolging.

Geachte voorzitter, geachte leden, dit wilde ik even als intro geven. Uiteraard ben ik nu bereid om trachten te antwoorden op alle vragen die u waarschijnlijk hebt.

De **voorzitter**: De collega's Verherstraeten, Van Hecke, Lalieux en Van Cauter vragen het woord.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, mijnheer Dhondt, bedankt voor uw uitleg, die de meerwaarde van de wet en de inspanningen van de verzekeraars onder de aandacht brengt.

Ik heb een vraag over de lijst van erkende aanslagen, waaronder ook aanslagen in het buitenland. Het valt mij op dat de aanslag op het Joods Museum er niet bij staat, waar nochtans wel slachtoffers zijn gevallen, en evenmin de aanslag in Parijs, waarvan ik, behoudens vergissing van mijn zijde, ook meen te weten dat er enkele Belgische slachtoffers waren.

Wat is daartoe de reden? Komt dat omdat, zoals u daarnet zei, de polisvoorwaarde niet vervuld was, of zijn er nog andere oorzaken?

René Dhondt: U wijst er heel terecht op – het verbaast mij evenzeer als u – dat enkele aanslagen niet in onze lijst vermeld zijn, zoals de aanslag op het Joods Museum, de aanslag in Parijs en de aanslagen in Luik, waar een schietpartij had plaatsgevonden, telkens aanslagen met duidelijk Belgische slachtoffers.

Inzake Parijs gaat het niet om polisvoorwaarden, maar wel om het feit dat die personen niet meer in België verzekerd waren. Het ging dus om des Franco-Belges, die zich verzekerd hadden in Frankrijk. Die verzekeringen zijn geen Belgische risico's meer, volgens onze Belgische verzekeringswet, en zijn daarom niet opgenomen.

Inzake het Joods Museum en andere aanslagen, is er wel sprake van Belgische slachtoffers. Bij het Joods Museum was er zelfs een persoon in arbeidsactiviteit en daar gaat het dus om een arbeidsongeval. Zelf weet ik niet bij welk verzekeringsbedrijf die zaak liep. Het enige dat ik mij erbij kan voorstellen, is dat de betrokken verzekeraar geen enkele intentie had, gelet op de omvang van de schade, met onder andere het bedrag, het loon, de verzekering en de waarborg die moest worden verleend, om een beroep te doen op solidariteit, en dat die verzekeraar de zaak dus niet heeft gedeclareerd bij de TRIP. De TRIP moest bijgevolg niet samenkomen om zich erover uit te spreken.

Ik zou geen enkele twijfel hebben over de aard van de zaak, maar de TRIP werd voor die zaken nooit aangesproken, dus noch in de zaak van de aanslag op het Joods Museum, noch in enkele gelijkaardige zaken.

Karine Lalieux (PS): Je souhaite poser une question par rapport au dommage moral. À la page 11, vous nous avez expliqué que vous mettez 100 % pour les dommages aux personnes, 50 % pour les autres dommages (perte d'exploitation, etc.) et 0 % pour le dommage moral en nous indiquant que vous ne savez pas encore ce qui va se passer dans le courant de l'année et que donc vous ne voulez pas vous avancer sur le dommage moral.

Mais parallèlement, à la page 14, il est fait mention de "dommage moral, 7,5 millions". Je ne comprends pas très bien cette contradiction. Je donne l'exemple d'une personne qui n'est peut-être pas blessée directement ou a une blessure légère – maintenant on dit les T3; on commence à avoir le vocabulaire – mais qui pendant deux ans devra se faire suivre par un psychologue. Estimez-vous cela un dommage moral ou physique? Parce que cette personne a vécu un traumatisme et n'a peut-être pas su aller au travail, etc. Pourriez-vous préciser ce que signifie pour vous les notions de dommage moral et dommage physique? Par exemple, un problème psychologique post-attentat est-il un dommage moral? Pourquoi avez-vous prévu 7,5 millions alors que vous mettez 0 %?

René Dhondt: J'essaierai de répondre à tous les points que vous soulevez, madame Lalieux. D'abord, le fait de faire la distinction entre dommage moral, dommage corporel ou dommage aux personnes et autres dommages, n'est pas un choix délibéré de la part des assureurs. C'est ce que la loi a prévu. L'article 7, 1er alinéa, prévoit que le dommage moral sera le dernier à être indemnisé.

Ensuite, la différence entre le fonctionnement de TRIP et les provisions. Les assureurs qui ont déjà reçu des *claims*, des déclarations de sinistre pour dommage moral, ont estimé qu'effectivement, il y aurait certainement ou probablement une dépense à faire. Et donc les assureurs ou certains assureurs ont, dans leurs comptes, dans leurs livres, mis ce montant de 7,5 millions de côté. Mais, il faut un certain temps avant de savoir où ce dommage va conduire la victime. Si c'est un dommage temporaire ou non, si la lésion a une nature telle qu'elle met la victime en incapacité totale de travail. Je n'ai pas été là, et heureusement. Mais des personnes qui étaient sur place peuvent être traumatisées; cela peut les toucher tout comme un dommage physique peut les toucher.

En ce qui concerne votre troisième question, nous ne voulons pas nous exprimer. Je ne vais pas le faire, d'autant plus que je ne suis pas juriste; je suis plutôt un homme de l'économie, de l'assurance et de chiffres. Nous allons traiter les dommages moraux de la même façon que les dommages physiques, en fait. Il faudra qu'il y ait un contexte qui explique le fait qu'il puisse y avoir un dommage moral.

Il faut que la personne présente ait été touchée moralement par cet acte même si elle n'a pas été elle-même victime.

Ensuite, j'en viens à ce que nous compensons, à ce qui se règle au sein de TRIP et à ce pourquoi le coefficient de 100-50-0 a de l'importance pour l'instant. Le coefficient peut être revu. Le comité s'engage à se réunir mensuellement pour éventuellement revoir ce coefficient. Donc, les 100, 50 et 0 peuvent évoluer et vont certainement le faire au fur et à mesure que l'année avance. Pour l'instant, le mot d'ordre qui a été donné, c'est: "Vous intervenez en tant qu'assureur autant que vous voulez mais la compensation ne portera que sur 0 % du dommage moral, la compensation ne portera que sur 50 % des dommages autres qu'aux personnes et que moraux".

Karine Lalieux (PS): Le message que vous donnez maintenant comme comité TRIP risque effectivement de faire en sorte que les assureurs qui savent qu'ils ne vont pas être compensés pour le moment auront peut-être une gestion "dure" de ce dommage moral et psychologique. On sait la relation parfois difficile qui existe entre les médecins conseils de votre côté, etc.

Ceux qui vivent à Bruxelles connaissent beaucoup de personnes qui étaient dans la rame de devant, dans la rame de derrière ou dans métro et qui n'osent plus prendre le métro, qui ne vont plus travailler, qui sont traumatisées parce qu'elles étaient sur l'événement mais elles n'ont aucun dommage physique. Donc, imaginez-vous les conséquences du 0 % par rapport au traitement de ces dossiers par les assureurs aujourd'hui?

René Dhondt: Je rappelle que la décision du 0, même si elle peut être pour l'instant décevante, est une décision évolutive. Elle va certainement évoluer lors de la prochaine discussion que nous aurons. De toute façon, la loi prévoit que le comité dispose de trois ans; c'est énorme, mais c'est la période normale de consolidation d'un traumatisme. La loi prévoit qu'il faut fixer le coefficient définitif à l'issue des trois ans, trois ans après l'acte de terrorisme. Donc, une évolution aura lieu, c'est clair. Ceci n'empêche pas que les assureurs vont considérer positivement tout dommage qui peut être constaté. Je ne suis pas médecin, pas plus que juriste. Donc, je n'ose pas m'exprimer à ce sujet. Mais je dois vous dire que dès le surlendemain, dès le 24 mars, nous nous sommes déjà réunis et il y avait déjà une volonté au sein du comité de direction

de TRIP d'aller de l'avant pour tout ce qui était dommages corporels. Il n'y a pas d'hésitation pour l'instant mais il faut qu'il y ait une relation entre la présence, le traumatisme et les conséquences.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer Dhondt, ten eerste, als ik u goed begrijp, TRIP betekent niet dat verzekeraars niet gehouden zouden zijn door hun polisvoorwaarden. Dus teneinde een beroep te kunnen doen op de solidariteit van TRIP betekent dit dat het slachtoffer verzekerd moet zijn en dat de uitbetaling of dat het risico maar zal vergoed zijn overeenkomstig de polisvoorwaarden. Dus dat heb ik goed begrepen?

René Dhondt: Ja.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ten tweede, de MIVB – dat weten we – heeft een *terrorism blast cover* afgesloten. Weet u of de uitbater van de luchthaven dat ook heeft gedaan? Weet u dan of alle slachtoffers naar aanleiding van de terroristische aanslagen van 22 maart effectief gedekt zijn door een polis en of dat die polisvoorwaarden naar uw kennis van de stand van de dossiers toereikend zijn om de slachtoffers effectief te vergoeden voor lichamelijke, onlichamelijke en dergelijke schade?

En dan nog een laatste vraagje. U zegt dat dit comité van de wijzen controleert of er geen samenloop is van verzekeraars of van verschillende dekkingen. Maar sommige gevallen van samenloop zijn legitiem en overeenkomstig de polis. Dus een sommenverzekering kan worden gecombineerd met een BA-verzekeraar. Enfin, om daar goed duidelijk te zijn. Het feit dat een bepaald aspect van de schade niet gedekt is door een bepaalde polis sluit niet uit dat ook via TRIP dan via een andere polis kan worden gerecupereerd. Ik verklaar mij nader. Arbeidsongevallen dekt niet alle schade dus kan eventueel via de BA-verzekeraar van de luchthaven of de MIVB gerecupereerd worden.

René Dhondt: Ik moet op de meeste van uw vragen inderdaad positief antwoorden, hier en daar met enige nuance, mevrouw. Een, vergoeding overeenkomstig de polisvoorwaarden, ja, in die zin dat de *trigger*, de voorwaarden voor het uitoefenen van de waarborg, inderdaad geraakt is. Dat wil dus zeggen, we hebben een heleboel vragen gehad.

Zo kwam van een van de sites op de luchthaven van Zaventem, een boetiek, een vraag. Zij hadden een brandverzekering en daarbinnen zat er een luik exploitatieverlies. Kan dat bedrijf een beroep doen op de polis of op de dekking exploitatieverlies? Het antwoord was neen omdat die site, dat deel van de site, niet getroffen was door brand. Dat is wat ik wil zeggen. De polisvoorwaarden moeten eerst worden nagekeken. Is dit een schadegeval dat inderdaad voldoet aan alle voorwaarden, oké. Het enige wat dan nog kan gebeuren is dat eventueel de polisvoorwaarden worden afgetopt, ingeknot, omwille van het feit dat de limiet gaat spelen. Stel dat men...

Carina Van Cauter (Open Vld): ...dat ontslaat de verzekeringsmaatschappij niet?

René Dhondt: Jawel.

Carina Van Cauter (Open Vld): Toch wel?

René Dhondt: De wet ontslaat de verzekeringsmaatschappij van haar totale verplichting; in die zin dat zij moet vergoeden tot en met haar marktaandeel van 300, herverzekering en dan de overheid. Dat wel.

De **voorzitter:** Mevrouw Kitir.

René Dhondt: Mag ik nog één ding zeggen over de samenloop van verzekeringen?

Net zoals in het gewone schadebeheer is sommenverzekering uiteraard cumuleerbaar met andere verzekeringen voor de vergoeding van schade: MIVB terrorisme, Zaventem. Er bestaan bij Zaventem ook inderdaad polissen die in het buitenland zijn gesloten. Ik weet alleen dat zij bestaan en bij welke verzekeraar in het buitenland. Ik ken niet de voorwaarden. Ik ken ook niet de bedragen. Ik kan alleen maar zeggen dat er inderdaad, buiten TRIP, nog verzekeraars van Belgische origine in België actief zijn en er zijn ook verzekeraars van buitenlandse origine actief, die ook een deel van Zaventem en/of Maalbeek zullen dekken.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dat betekent dus dat TRIP optreedt naast de verzekeraars van Zaventem en

de MIVB, voor zover het niet in België zou zijn verzekerd?

René Dhondt: Inderdaad. Het wil zeggen dat wat Zaventem heeft bedongen bij twee buitenlandse verzekeraars totaal buiten de 1,2 miljard ligt en er dus eigenlijk *on top*, bovenop kan komen. Er kan dus een cumul van vergoedingen zijn, niet voor één schadegeval, maar er kan dus alleszins meer worden aangesproken dan de 1,2 miljard.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, mijn vraag sluit een beetje aan bij de vraag van mevrouw Van Cauter.

Ten eerste, wat moet een slachtoffer praktisch doen? Bij wie moet het zich melden? U hebt gezegd dat men altijd een polis moet hebben, want anders valt men niet onder de verzekering. De mensen die geen polis hebben, kunnen bij een ander fonds terecht. Ik vraag mij dus af op welke manier de slachtoffers worden geïnformeerd dat het kan en dat dat er voor hen is. Stel u voor dat iemand met verschillende polissen is verzekerd. Op welke manier gaat dat dan in zijn werk?

Ten tweede, is er een maximumbedrag waarvoor men verzekerd kan zijn?

René Dhondt: Waar en hoe moet het slachtoffer zich melden? Assuralia heeft daarover vóór het einde van de maand maart – ik kan er geen datum meer op plakken, maar het was binnen de week – een communiqué uitgebracht met de bedoeling – en dat kan ik hier alleen maar herhalen – dat elk slachtoffer of familielid van een slachtoffer zich tot zijn verzekeraar zou richten: de directe verzekeraar, de tussenpersoon-agent, de bankagent of de makelaar, noem maar op. Hij weet of wat u daar is overkomen effectief door één en/of meerdere polissen zou kunnen zijn gedekt.

Hoe? U claimt bij uw verzekeraar. Het is aan de verzekeraar om dat met u te regelen. Al de rest, alle zorgen, daar moeten wij voor zorgen. Ik was ook bij de discussies over de wet van 2007, als een van de weinige overlevenden op dit moment nog. Dat was een van de dingen die wij hebben willen bewerkstelligen: laten wij de discussies nu niet voeren op de rug van het slachtoffer, laten wij daarvoor zorgen. Daar zijn wij technici voor.

Is er samenloop van verzekeringen mogelijk? Uiteraard. Stel dat u tegelijkertijd in een arbeidsongevallenpolis zou zitten, omdat u daar op verplaatsing was voor uw werkgever, of op weg van of naar het werk, en dat u tegelijkertijd een hospitalisatieverzekering zou hebben.

Arbidsongevallen zijn geplafonneerd, zijn gelimiteerd en uw eigen hospitalisatieverzekering zou eventueel kunnen aanvullen. U kunt uiteraard maar één keer het globale schadebedrag vergoed krijgen. De kosten van de medische zorg worden dus eventueel aangerekend aan twee polissen, maar zijn uiteraard beperkt tot de effectieve medische zorg.

Is er een maximumbedrag? Ja, dat is het bedrag van de reële, effectieve schade. Dan spreek ik niet over de limiet. Die zou enkel kunnen tussenkomen wanneer alle schadegevallen van één jaar gezamenlijk over de 1,2 miljard zouden gaan, maar daar zitten we helemaal niet aan.

Meryame Kitir (sp.a): Er staat daarop ook geen termijn? De schade kan immers soms jaren aanslepen.

René Dhondt: Dat is precies de bedoeling van die voorzieningen.

Een verzekeraar die een zekere ervaring heeft – dit wordt zeker niet aan beginnelingen in de maatschappij gegeven, maar aan mensen die een zekere ervaring moeten hebben – weet wat een gemiddelde kostprijs is van een slachtoffer met ernstige brandwonden of amputaties, enzovoort.

Onze mensen weten dat. Zij hebben dus een idee over wat dat individueel zou kunnen kosten. Al de inschattingen naar best vermogen van die individuele kosten worden getotaliseerd en dat zijn wat ik dan de voorzieningen noem. U vindt dat in die lijst.

Dat is niet voor vandaag. Misschien gaat het om het loon van de volgende tien jaar voor dat slachtoffer, maar dat is gekend. Dat zijn de bedragen die wij altijd hanteren.

Die bedragen kunnen worden bijgesteld. Als de persoon zou verbeteren of verslechteren, worden die bijdragen bijgesteld. Dat is geen probleem.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Op mijn beurt dank voor de uiteenzetting. Het is heel interessant dat we dat mechanisme goed begrijpen. Ik heb toch nog een aantal vragen, meer naar de praktijk omtrent de rol van het slachtoffer.

U hebt daarnet de samenloop geschetst. Het kunnen er ook drie zijn. Men kan een arbeidsovereenkomst hebben, op een openbare plaats zijn en men heeft dan ook nog de hospitalisatieverzekering. Hoe weet een slachtoffer wie dan zijn eerste aanspreekpunt is? Is er een hiërarchie? Is het eerst de arbeidsongevallenverzekeraar die moet tussenkomen, vervolgens de hospitalisatieverzekering en in derde orde de verzekeraar van de openbare plaats? Hoe zit dat? Kan men als slachtoffer niet het risico lopen dat een beetje het slachtoffer te worden van de verzekeraars die proberen het dossier naar elkaar door te schuiven? Dat de ene zegt: nee, het is geen arbeidsongeval, eerst hospitalisatie, of het is eerst verzekeraar openbare plaatsen.

Ik stel die vraag omdat in het verleden bij een aantal rampen er dikwijls wel discussies zijn geweest – Wetteren, Gellingen – waar heel veel verzekeringsmaatschappijen bij betrokken waren en waar het voor de slachtoffers vaak heel moeilijk was om te weten wie er nu uiteindelijk de schade zou dekken en die dan dikwijls heel lang moesten wachten. De vraag is dus ook: hoe snel gaat dat nu? Er zijn mensen die al twee maanden in een ziekenhuis liggen en die al facturen zullen gekregen hebben. Hoe snel kunnen slachtoffers uitbetaald worden? Wie zal dat dan doen als er twee of drie of misschien meerdere verzekeraars in zaken zijn?

Daaraan gekoppeld, een tweede vraag. Dat bedrag van 1 miljard, geïndexeerd, 1,2 miljard waarin nu voorzien is. Voorlopig zal dat geen probleem zijn. U zei daarnet: we weten op dit moment nog niet wat er verder in het jaar kan gebeuren. Er kan een nieuwe aanslag zijn. Stel dat we die limiet van 1 miljard tot 1,2 miljard zouden overschrijden, kan dat dan tot gevolg hebben dat een slachtoffer geen 100 % dekking in de arbeidsongevallenverzekering kan krijgen? Zo had ik het begrepen in antwoord op een vorige vraag. Is dat dan geen discriminatie ten opzichte van een andere persoon die een arbeidsongeval heeft in zijn wagen op de autosnelweg of in de fabriek en aan wie 100 % zal worden uitgekeerd? Zal dat slachtoffer van terrorisme dan niet minder goed behandeld worden dan een klassiek arbeidsongeval? Is dat wel de bedoeling geweest? Dat is dan eigenlijk mijn laatste vraag. Zijn er tips naar ons, nu jullie al enkele jaren ervaring hebben? Die wet is zeker en vast goed, maar is er eventueel een aantal suggesties tot verbetering of aanpassing die misschien nuttig kunnen zijn, gelet op de ervaringen die we nu hebben met deze aanslagen, maar ook die u opgesomd hebt in uw powerpoint?

René Dhondt: Ik ben even gaan zoeken naar het communiqué dat wij op 25 maart hebben uitgebracht en waarnaar ik al verwees. “Richt u tot uw verzekeraar”.

Het is inderdaad zo dat men als slachtoffers waarschijnlijk al weinig keuze heeft, bijvoorbeeld in de zin dat als men wordt weggevoerd naar een ziekenhuis. Het eerste waaraan aandacht wordt besteed – en terecht – is de zorg. Het is achteraf bij de administratieve verwerking van de opname dat zal worden gevraagd of men daar in arbeidsomstandigheden was, of van/naar het werk. Of was dit in privéomstandigheden? Arbeidsomstandigheden komt altijd eerst, met de arbeidsongevallenverzekering.

Neen, ik was daar niet omwille van arbeidsomstandigheden dan zal het privé zijn. Heb ik een hospitalisatieverzekering? Heb ik een andere ongevallenverzekering? Dan komt die aan bod.

Het is geen cascadeverhaal, maar het zit impliciet ook al in wat ik u daarstraks vertelde: de objectieve aansprakelijkheidsverzekering voor publiek toegankelijke plaatsen heeft plafonds. Een geïndexeerd plafond van ongeveer 24 miljoen euro. Het zou vlug kunnen - als men daar onmiddellijk en als eerste een aantal slachtoffers op aanreken - dat die polis weg is en de dekking opgebruikt waardoor men er weinig mensen mee kan bedienen.

Wie zullen de slachtoffers zijn die waarschijnlijk best en eerst worden georiënteerd naar die polis? Dat zijn mensen – denk aan Zaventem – die op internationale verplaatsing waren, die niet in België waren verzekerd,

die een andere nationaliteit hebben, enzovoort. De boodschap richt u tot uw arbeidsongevallenverzekeraar slaat bij hen helemaal niet aan.

Ik heb vorige week op een internationale verzekeringsconferentie gehoord over een Japanner die hier ook toevallig op het verkeerde moment op de verkeerde plaats was. Hij was ook slachtoffer, werd gerepatrieerd en is ondertussen ook terug actief. Hij zal wel altijd twee vingers moeten missen. Uiteraard zal die persoon niet op de Belgische arbeidsongevallenverzekering komen en niet op de Belgische hospiverzekering. Die mensen moeten zich uiteraard richten op wat er overblijft voor hen en dat is de verzekering voor publiek toegankelijke plaatsen.

Arbidsongevallen komt op de eerste plaats. Eigen verzekeringen – ongevallen, hospitalisatie en dergelijke - spreekt men als tweede aan en de andere is eigenlijk de defaultoplossing. Ik heb geen verzekering, geen speciale verzekering of ik kom uit een totaal ander land met een totaal ander rechtskader. Hoe doet men dat? De eerste door de eigen verzekering via de eigen verzekeraar aan te spreken, de anderen moeten zich richten tot de voor publiek toegankelijke plaats waar zij waren.

Zij richten zich dus tot het bestuur of het management van de luchthaven van Zaventem en tot de MIVB, die dan hun eigen verzekeraars zullen aanspreken.

Uiteraard kan een slachtoffer geen weet hebben van waar Zaventem nu net ... Daarom juist moet de site van Zaventem zelf worden aangesproken en moet de site van Maalbeek en de MIVB worden aangesproken.

Aldus ontstaat een tri, als ik dat zo mag noemen.

Er was nog een vraag over de discussie tussen verzekeraars.

De **voorzitter**: Mag ik, vooraleer u daarop ingaat, nog even een andere vraag stellen?

Wij hebben hier een uiteenzetting van het federaal parket gehoord, dat ook heeft getuigd over de wijze waarop met de slachtoffers wordt omgegaan. Daarbij is naar voren gekomen dat die lijst op dit ogenblik nog altijd niet definitief is.

Is er enige wisselwerking met wat u doet? Krijgt u input van het federale parket? Is er op een bepaald ogenblik overleg?

René Dhondt: Mijnheer de voorzitter, ik heb ondertussen al enkele weken geleden de voorzitter van het Fonds en van het Comité voor Hulp aan Slachtoffers, een magistraat, over de mogelijkheid van wisselwerking gesproken.

Wij hebben ondertussen aan de Privacycommissie als Trip een aanvraag ingediend voor het beheren van gevoelige gegevens, die worden geanonimiseerd en beveiligd op het moment dat wij ze zouden doorspelen naar onder andere verzekeraars die niet direct betrokken zouden zijn.

Op dat punt spreek ik mij alweer, ook als een van de weinige verzekeraars overlevenden, uit over mijn ervaring met Ghislengien. Het is daarstraks al geciteerd. Ik ben toen ook betrokken geweest bij de poging om de zaak te coördineren.

Wij zouden dus inderdaad graag tot een uitwisseling komen. Dat is ook nodig. Wij hebben de aanvraag gedaan. Wij wachten nu op een reactie van de Privacycommissie. Wij wachten ook op een centralisatie, want ons technisch comité zal effectief per dossier moeten oordelen of de vergoeding billijk is, of ze niet overschat is en ook of een verzekeraar niet gewild of ongewild te veel beroep op solidariteit zou kunnen doen. Op die manier zullen wij ons deel van de lijst aanvullen.

Daarna zou het parket en/of het Fonds ons kunnen aanspreken en om specifieke gegevens vragen.

Ik zeg dus ja tegen het principe en ik bevestig dat wij ermee bezig zijn.

De **voorzitter**: Resten nog de vragen van de heer Van Hecke.

René Dhondt: Mijnheer de voorzitter, mijnheer van Hecke, het probleem van de beperking arbeidsongevallen hebt u heel juist opgemerkt.

Arbeidsongevallen zijn een van de waarborgen waar geen beperking in zit, waar wel meerdere verrekeningsmechanismen achter schuilen. Dat is dan echter weer een kwestie van techniek, die ik u heb willen besparen.

De boodschap is echter dat een slachtoffer van een arbeidsongeval wordt vergoed zoals de wet arbeidsongevallen dat bepaalt, zonder inkorting.

Wie uiteindelijk betaalt en hoe de betaling wordt verdeeld, moeten wij regelen. Dat kan boven 1,2 miljoen euro zijn.

Er is dus geen verschil tussen een slachtoffer van een ongeval op zijn arbeidsweg, wat niet banaal is – u weet wel wat ik bedoel –, en dergelijke slachtoffers.

Uw derde vraag dan: een boeiende vraag in die zin dat wij een deel van onze discussie deze morgen in het comité daaraan hebben gewijd. Wij zijn eigenlijk eerst tot de volgende conclusie gekomen. Een, wij hebben technisch, want hier zit een pak ICT-werk achter, de gelegenheid gehad om onze ICT te laten roderen, als ik het zo mag zeggen. Wij hebben twee heel kleine schadegevallen gehad, met slachtoffers weliswaar, voor een sector en de bedragen die u hebt gezien. Dat gaat om kleine dingen, maar wij hebben dit kunnen oefenen. Dit is nu een reallife-oefening, waar wij nog enkele finetunings moeten verrichten, maar de zaak kan operationeel draaien.

Twee, wij zien nu ook wat en hoe wij onze beslissingen in dat comité, hoe het nodig is om ze te motiveren en hoe wij ze kunnen motiveren, wat de elementen moeten zijn om ze te kunnen standhouden wanneer die zouden worden getoetst aan rechtspraak of door een rechter. Daar wordt dus aandacht aan geschonken.

Wat hebben wij deze morgen gezegd. Is het nu al het moment? Wij denken het echt nog niet. Wij denken wel dat wij op het einde van de rit een serieuze round up zullen moeten maken en alles wat wij in elke comitévergadering verzamelen zullen moeten olijsten en een globaal verslag zullen moeten maken, niet alleen over de cijfers maar ook over: hoe werkt dit nu, beschermt dit inderdaad de slachtoffers zoals wij dit hopen en is het mogelijk voor een verzekeringssector om dit te overleven? Wij vertrokken dus eigenlijk van een situatie waar dit niet in de waarborgen zat.

Dan is het waarschijnlijk het moment om conclusies te trekken, ook politieke conclusies. Ik kan u uiteraard niet beletten om het te doen, maar wij dachten, iedereen rond de tafel ook, de vertegenwoordigers van ministers, van OCAD, de academici, dat het iets te prematuur was op dit moment.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Dhondt, u zegt hoe de verzekeraars kunnen overleven. Hebt u de indruk dat de aanslagen van Brussel, die waarschijnlijk toch tot zeer belangrijke uitkeringen zullen leiden, tot gevolg zullen hebben dat de premies in de toekomst zullen moeten stijgen en zo ja, in welke mate?

René Dhondt: Ik begrijp uw vraag, maar ik kan daar op dit moment moeilijk op antwoorden. Ik heb reeds een paar keren de vergelijking gemaakt met de Pinksterstormen van twee jaren geleden. Die stormen hebben vooral wagens getroffen met hagel in een beperkte strook over België en ook huizen, daken en veranda's werden getroffen. Drie dagen storm heeft aanleiding gegeven tot 170 000 claims voor een totale vergoeding van ongeveer 650 à 655 miljoen euro. Hier is het 168 miljoen, dat is geen klein bier, maar het is iets waarmee een sector kan omgaan.

655 miljoen euro twee jaar geleden, daarvoor hebben sommige verzekeraars hun eigen vermogen moeten aanspreken en sommige hebben hun premies moeten verhogen. Anderen waren minder getroffen. Daarom kan ik nu nog niet zeggen wie in welke mate waardoor zal worden getroffen, want alles moet daarenboven nog eens worden verdeeld. Dat is precies, wat ons betreft, het goede van dit soort wet, met name dat er een solidariteits-, een compensatiemechanisme inzit en iedereen eigenlijk op voorhand weet wat zijn eigen grootste blootstelling is voor dit jaar.

De grootste verzekeraar in België heeft ongeveer 20 % van de markt. U hebt deze daarover zelf publiekelijk iets horen zeggen, ongeveer twee weken geleden, toen hij zijn eerste kwartaalcijfers voorstelde. Kijk naar de 1,2 miljard euro, neem daarvan 20 %, dan weet u wat het maximaal kan kosten aan die verzekeraar op jaarbasis. Kijk naar de 168 miljoen euro, neem daarvan 20 %, dan weet die verzekeraar, en hij heeft het bedrag geciteerd, dat hij rond 30 miljoen euro op jaarbasis zit. Kan die dat overleven? Ik vermoed van wel, ik ben er eigenlijk redelijk zeker van dat die safe zit.

Hoe zich dat zal doorrekenen in de portefeuilles van de ene en de andere, behalve marktaandeel, kan ik op dit moment niet zeggen.

De **voorzitter**: Ik denk dat er geen vragen meer zijn. Mijnheer de directeur-generaal, ik wil u bedanken voor uw getuigenis.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Kurt De Backer, stafmedewerker, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (aspect "nazorg").
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Kurt De Backer, collaborateur, 'Steunpunt Algemeen Welzijnswerk' (aspect "suivi").

De **voorzitter**: Wij horen nu de heer Kurt De Backer, stafmedewerker op het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk. Hij gaat ook gebruikmaken van een PowerPoint.

Mijnheer De Backer, welkom in onze commissie. Ik moet u eerst en vooral vragen om de eed af te leggen, zoals we dat doen bij iedere getuige.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolgning en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Kurt De Backer legt de eed af.

Mag ik u uitnodigen om een inleiding te geven op uw getuigenis van tien of vijftien minuten, zolang u nodig denkt te hebben, maar toch binnen een ietwat beperkte tijdspanne? Daarna zullen wij vragen stellen.

Kurt De Backer: Mijnheer de voorzitter, dames en heren, ik dank u voor uw uitnodiging. Het is belangrijk dat er ook voldoende aandacht wordt besteed aan de nazorg.

Mijn naam is Kurt De Backer. Ik ben stafmedewerker bij het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk. Het Steunpunt is een door de Vlaamse overheid gesubsidieerde vzw. Wij leveren ondersteuning en expertise aan het brede sociale werkveld, dus ook aan de diensten of de opdracht slachtofferhulp van de CAW's, de centra algemeen welzijnswerk.

Er zijn 10 CAW's in Vlaanderen en 1 in Brussel. In het kader van slachtofferhulp geven zij praktische en juridische ondersteuning en psychosociale hulp aan eenieder die dat nodig heeft.

Op 22 maart werd het Steunpunt, en ik met name, gemandateerd om het nazorgaanbod van de 11 CAW's te coördineren in functie van het aanbod van de CAW's. Door het groot aantal internationale slachtoffers hebben wij ook de taak opgenomen om namen door te geven aan *Victim Support Europe*, een koepelorganisatie met leden uit alle lidstaten, waarvan wij ook lid zijn. Ik kom daarop straks terug.

Ik zal de inhoud even kort schetsen. Ik heb het uiteraard alleen maar over het aanbod in Vlaanderen, aangezien wij geen bevoegdheid hebben voor Wallonië. Het is de bedoeling dat de dienst slachtofferhulp van de CAW's de psychosociale zorg voor slachtoffers opneemt na de crisisfase. Tijdens de crisisfase is dat een taak van het Rode Kruis.

Er staat opgesomd wat dat inhoudt. Een van de belangrijkste taken is het doorgeven van namen van slachtoffers om hen proactief te kunnen contacteren. Het is de bedoeling dat de slachtoffers door ons per telefoon of brief worden gecontacteerd en dat wij nagaan of een hulpaanbod nodig of gewenst is. Zij kunnen daarop al dan niet ingaan.

In onze visie geven wij bij voorkeur prioriteit aan ondersteuning door het sociale netwerk. De professionele hulpverlening komt pas op de tweede lijn. Daarom nemen we na een drietal weken opnieuw contact met de slachtoffers die in eerste instantie hebben gezegd hierop geen beroep te willen doen. Wij nemen nogmaals contact met hen met de vraag hoe het na een paar weken zit, of ze nog steeds geen hulp nodig hebben.

In de situatie van de aanslagen van Brussel werd een en ander bemoeilijkt – dat hebt u al vernomen – door het ontbreken van voldoende volledige lijsten. Wij beschikten niet over voldoende adressen of telefoonnummers om dat voor iedereen in ruime mate te kunnen opnemen.

Ik zal een korte stand van zaken geven, kort, omdat de nazorg nu eigenlijk pas begint. Wij hebben nog niet zo veel cijfers verzameld. De nazorgfase is opgestart en zal over een zeer lange periode uitgestrekt verlopen.

Alle nabestaanden, waarmee ik familieleden van overledenen bedoel, en gewonden kregen een schrijven van het justitiehuis van Brussel met een aanbod. Daarnaast werden er 237 mensen door de CAW's gecontacteerd. Dat zijn cijfers van de situatie van 1 mei. Wij maken maandelijks een rapportage, dus eind deze week zullen er nieuwe cijfers beschikbaar zijn. Vooral Brussel, Antwerpen en Halle-Vilvoorde vangen slachtoffers van de aanslagen op in Vlaanderen. In verband met de nabestaanden kan ik specifiek zeggen dat er zes Vlaamse families getroffen zijn. Zij krijgen een specifieke en intensieve begeleiding. Wij nemen momenteel vier van die families op. Met de vijfde familie lopen er besprekingen. De zesde familie had geen behoefte aan extra ondersteuning. De gewonden bereiken wij vooral via de sociale diensten van de ziekenhuizen.

In de rest van mijn uiteenzetting wil ik kort ingaan op het wetgevend kader. Er zijn verschillende fasen in de nazorg bij rampen, specifiek voor de slachtoffers. Ook zal ik enkele aanbevelingen formuleren. Dat laatste is voor mij het belangrijkste gedeelte, omdat het gaat om zaken die wij kunnen opzetten, die dringend zijn en waarin wij nog veel kunnen betekenen voor de slachtoffers.

Het belangrijkste wetgevend kader, naast nog enkele andere, is alleszins een Europese *directieve*, een richtlijn tot vaststelling van de minimumnormen van de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers. Die richtlijn is in België in voege sinds halfweg november. In die richtlijn staat onder meer het recht op informatie over de verschillende stappen in de procedure, maar ook over wat er juist gebeurd is en over welke hulpverlening slachtoffers kunnen ontvangen. Ook is het recht op gratis hulpverlening vermeld, uiteraard door geschoolde professionals. Wij verwachten nog een nieuwe *directieve* over de strijd tegen terreur; die is op dit moment in bespreking in de Europese Commissie of het Europees parlement.

Ik fiets nu kort door de verschillende fasen.

Als wij het op een collectief maatschappelijk niveau bekijken, dan zijn er, volgens de onderzoeken, de literatuur en de theorievorming, in een ramp of aanslag vier fasen. Ik zeg u al op voorhand dat die niet alle vier even goed gekozen zijn, wat hun naam betreft. Dat zult u merken.

De eerste fase is de impactfase. Dat zijn de uren en dagen na de ramp, waarvan wij al zeker op voorhand kunnen zeggen dat, hoe groter de schade was, hoe groter ook de psychosociale effecten bij de mensen zullen zijn.

De naam van de volgende fase is heel slecht gekozen: de honeymoonfase. Die gaat over de eerstvolgende weken na een ramp of aanslag. Daarbij is er sprake van het oproepen van voldoende hulpcapaciteit voor slachtoffers, een sterke gemeenschapsband en dus voldoende ondersteuning, mensen die terecht kunnen bij

andere mensen en een groot gevoel van verbondenheid tussen getroffen en niet-getroffen.

De derde fase is de fase van de desillusie. Ik meen dat wij daar nu ongeveer collectief beland zijn. Die fase breekt aan bij de hervatting van het normale leven door de slachtoffers. Men merkt dan dat de maatschappelijke aandacht, bijvoorbeeld via de media, afneemt. De getroffen kunnen zich afgesneden voelen van de solidariteit. Er zijn veel uitdagingen en stresserende zaken. Sommige mensen moeten of willen een andere woonst zoeken. Financiële en bureaucratische processen zorgen voor stress. De mensen zijn in die fase teleurgesteld of boos en voelen zich in de steek gelaten. De bureaucratische processen waren flexibel, maar vervallen in hun aloude formaliteit.

De laatste fase is de fase van de re-integratie en het herstel. Die kan jaren duren. Overlevenden realiseren zich in die fase dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor het opnieuw opbouwen van hun leven en dat zij dat grotendeels op eigen kracht zullen moeten doen. De emotionele en sociale steun kan afgenomen zijn. De snelheid van het herstel of de re-integratie hangt af van individu tot individu en is ook afhankelijk van de aard van de ramp en de mate waarin men eraan blootgesteld werd.

De conclusie van dat alles is dat de aanslag op lange termijn erg verregaande gevolgen zal hebben. Dat weten wij uit internationale ervaringen met aanslagen in andere landen. Ik kan daarbij het voorbeeld aanhalen – het stond een paar weken geleden in de Vlaamse kranten – van de herdenking van het ongeval in Walfergem, dat 50 jaar geleden plaatsvond. U hebt kunnen zien dat het 50 jaar na datum nog erg leeft in die gemeenschap. Veel mensen hebben er nog zeer levende herinneringen aan. Het roept nog heel veel emoties op. Zo lang duurt een nafase.

Als wij niet voldoende aandacht geven aan en investeringen doen in de nazorg, dan vergroot het gevoel dat men in de steek wordt gelaten, door de overheid vooral. De boosheid van mensen zal zich kanaliseren naar de overheid. Een vrij typisch voorbeeld daarvan zal meestal zichtbaar zijn in de media naar aanleiding van de eenjarige herdenking. U herinnert zich misschien na de aanslagen op de metro in Londen dat mensen toen hun uitnodiging voor die herdenking publiekelijk hebben verscheurd voor het oog van de media.

Wij praten dan ook over het vergroten van de kosten in de gezondheids- en welzijnszorg door de verhoging van het werkverzuim, alcohol- en medicatieproblemen, posttraumatische stress en depressie. Ik geef een aantal cijfers mee over het ontwikkelen van posttraumatische stress. Dat zijn geen waarheden of zekerheden, maar zij worden wel door voldoende onderzoek gesteund. 30 tot 40 % van de rechtstreeks betrokkenen ontwikkelt posttraumatische stress, 10 tot 20 % van de mensen van de hulpdiensten en 5 tot 10 % van de algemene bevolking. U mag de hoogste cijfers nemen bij een terreuraanslag, omdat dat het effect nog eens versterkt. Als het om terreur gaat, dan is het geen gewone ramp en worden de effecten versterkt.

Waarvan denken wij dat er nog meer werk moet worden gemaakt? Eén informatie- en aanspreekpunt voor alle slachtoffers is nodig. Dat is dringend. Op lange termijn moeten wij aanspreekbaar blijven over de aanslagen en wat er nodig is. Het aanspreekpunt zou moeten worden bemand door getrainde professionals.

Ook zachte informatie is nodig. Wij kunnen spreken van een website van het crisiscentrum, die voldoende lang zal blijven bestaan, maar dat is vrij harde, feitelijke informatie. Slachtoffers geven ook aan dat zij met hun verhaal ergens terecht willen, dat zij soms een luisterend oor nodig hebben. Dan spreken wij over zachte informatie. Dat is het soort informatie dat overheidssites over het algemeen niet kunnen leveren.

Het aanspreekpunt kan fungeren als wegwijzer voor verschillende diensten. Ik kan er niet genoeg de nadruk op leggen dat het moet aanspreekbaar zijn voor vragen van internationale slachtoffers, want op dit moment zijn er in het buitenland zeer veel vragen over waar mensen terecht kunnen.

Zo'n aanspreekpunt is ook belangrijk als kanaal. Aangezien het rechtstreeks toegankelijk is voor slachtoffers en diensten, zal het signalen, noden en behoeften capteren of opvangen. Dat zal ons toelaten om er telkens opnieuw en naar gelang van de vraag op in te spelen. Dat is dus een erg belangrijke maatregel.

Een tweede maatregel is een communicatiestrategie op lange termijn. Zoals u weet, hebben wij wel alle adressen en gegevens van de overledenen en van de gewonden, maar niet van alle slachtoffers. Mensen werden geraakt of waren onder stof bedolven en zijn zelf naar huis gegaan. Wij hebben daar geen gegevens

van op dit moment. Veel mensen, die niet gewond waren, beschouwen zichzelf niet als slachtoffer en worden niet door de communicatie-initiatieven aangesproken. Zij kunnen natuurlijk allerlei psychologische problemen ervaren. Ik heb er daarstraks al een aantal genoemd.

Daarom is er nood aan een communicatiestrategie met campagnes die om de zoveel maanden terugkeren met informatie en met de oproep om hulp te zoeken of om zich te melden als slachtoffer. Die campagne moet aandacht krijgen op de aanslaggerelateerde plaatsen: in metrostations voor mensen die daar moeilijker durven komen of die blijven met schrik zitten, en in luchthavens. Dat zijn voor de hand liggende plaatsen. Er moet ook aandacht komen voor specifieke doelgroepen. Wij weten dat de traditionele hulpverlening de moslimgemeenschap moeilijk of niet bereikt. Dat is een aandachtspunt.

Die campagne kan ook inhoudelijke informatie naar bijvoorbeeld huisartsen of personeelsdiensten van bedrijven sturen. Vooral ook een campagne gericht naar de internationale slachtoffers, bijvoorbeeld het verspreiden van een zeer duidelijke overzichtsbrochure. Mocht dit kunnen worden gekoppeld aan dat aanspreekpunt, dan denk ik dat dit een zeer sterk signaal is dat er in België een verantwoordelijke overheid is die erin slaagt om mensen, ook in het buitenland, correct te informeren over wat er wordt opgezet.

Op dit moment krijgen wij van heel veel mensen internationaal het signaal dat de informatie hen niet of nauwelijks bereikt.

Andere aandachtspunten die misschien iets minder dringend zijn, maar waar toch zeer veel aandacht aan moet worden besteed, is het aspect van gratis hulpverlening die in de *directieve* wordt vermeld en dan gaat het over psychologische hulp in dit geval. Hoe gaan wij voorzien in een sluitend en gratis aanbod? Is het via de ziekteverzekering of gaan wij andere systemen opzetten? De *directieve* is duidelijk dat het gratis moet zijn.

Herdenkingen. Het is eigenlijk een zeer goede zaak voor slachtoffers dat er al aandacht was voor plaatsbezoeken in Zaventem en in Maalbeek en dat er een herdenking is geweest. Alleen kunnen die momenten nog slachtofferssensitiever worden opgezet. De herdenking aan het paleis, daar was eerst van gezegd dat alle slachtoffers welkom waren. Op een bepaald moment was het dan op uitnodiging en zijn er een deel mensen afgevallen. Dat is geen goed nieuws voor de mensen die daar naartoe dachten te gaan en die dan uiteindelijk niet konden gaan. Dat is wel duidelijk.

En ook aandacht voor *community building* op langere termijn bij dergelijke rampen. Ik denk dat het nodig is om in te zetten op gemeenschapsbevorderende initiatieven, hetzij in culturele gemeenschappen of in plaatsen die specifiek hard getroffen waren.

Ten slotte denk ik dat het nuttig kan zijn om ook als overheid het initiatief te nemen om een expertisecentrum nazorg op te starten om de ervaringen te bundelen, om onderzoeken te starten – evaluatieonderzoeken onder meer – en eventueel een nazorgcontactpunt, een plaats waar hulpverleners, artsen en zo verder, blijvend terecht kunnen voor advies als het gaat over psychosociale hulpverlening, met de bevoegdheid om desgevallend rampenspecifieke nazorg te coördineren voor de slachtoffers en de nodige initiatieven te nemen. Ik denk dat ik mij aan mijn tijd heb gehouden en ik dank u voor uw aandacht.

De **voorzitter**: U hebt zich niet alleen aan uw tijd gehouden, maar binnen die tijdspanne ook een heel volledig overzicht gegeven. Vooraleer ik het woord geef aan de commissarissen, heb ik een eerste algemene vraag. Het sluit eigenlijk een beetje bij elkaar aan. Er is de federale dimensie naast heel wat aspecten die tot de bevoegdheid behoren van de gemeenschappen. Dus ik denk dat het een opportuniteit zou kunnen zijn om vanuit onze commissie te komen tot de noodzakelijke coördinatie, ook al moet onze commissie het houden bij de afgebakende federale bevoegdheden.

Wat de lijsten van de slachtoffers betreft, u spreekt over de lijst die gebruikt wordt door de justitiehuisen, er is de lijst van het federaal parket en er is ook de lijst van Volksgezondheid. Kunt u daar wat nader op ingaan, want het feit dat er verschillende lijsten bestaan en daarover onduidelijkheid zou kunnen bestaan bij sommige slachtoffers, is natuurlijk geen ideale situatie.

Kurt De Backer: Wat de lijsten betreft, dat is een *ongoing story* sinds 22 maart voor ons. Het is zo dat wij verondersteld worden om een lijst te krijgen van de FOD Volksgezondheid en dat op die lijst wij zouden kunnen verdergaan. Alleen bleek dat er te weinig adresgegevens verzameld waren in de chaos van het

moment en dat die op die manier niet volledig is. Eigenlijk wordt er nu gewerkt - en daar heb ik verleden week nog voor geijverd - aan één algemene lijst op parketniveau, dat één centrale lijst zal beheren om de mensen te informeren. Op dit moment zijn de slachtofferbejegenaars van de politie nog bezig die lijst aan te vullen. Ik denk dat we inderdaad alle gewonden hebben, en alle overledenen uiteraard, maar absoluut nog geen volledig beeld van alle mogelijke niet gewonde getuigen, iedereen die geraakt is. Ik blijf ervoor ijveren dat de centrale lijst vervolledigd wordt aangemaakt, dat daar heel veel aandacht naartoe gaat, omdat die ons in staat zal stellen om mensen nog binnenkort of over langere tijd te contacteren en te vermelden.

Raf Terwingen (CD&V): Dank u voor uw uiteenzetting. Ik heb twee concrete vragen. Ten eerste, kunt u een keer schetsen hoe de samenwerking is of hoe de verhoudingen zijn tussen uw diensten als overkoepelend algemeen welzijnswerk boven al die CAW's met de federale politionele diensten inzake slachtofferbejegening? Hoe verloopt een en ander met de psychosociale managers, die blijkbaar toch bestaan onder de FOD Volksgezondheid? Hoe stemt u een en ander op mekaar of? Of is er sprake van dubbelgebruik?

Ten tweede, tenzij ik mij vergis, hebt u gezegd dat er 237 mensen door u gecontacteerd zijn.

Kurt De Backer: Door onze diensten.

Raf Terwingen (CD&V): Door uw dienst. De vraag is vooral hoeveel mensen zijn er dan ingegaan op de contactname. Hoeveel dossiers zijn er lopend? Worden die dan behandeld door de plaatselijke CAW's? Wordt een Limburger naar CAW Limburg doorgestuurd? Of wordt dat gecentraliseerd ergens bovenaf? Hoe wordt dat gekanaliseerd naar de verschillende CAW's?

Kurt De Backer: De samenwerking met de psychosociale managers verloopt naar mijn aanvoelen zeer goed. Wij hebben onszelf bekendgemaakt bij de psychosociale manager, ik denk op woensdag 23 maart. Sindsdien zijn wij mee betrokken bij het coördinatieoverleg en het coördinatiecomité. Wij hebben voortdurend, nu nog, regelmatig contact om dingen op elkaar af te stemmen.

De samenwerking met de politionele diensten is ook vrij goed. Zeker op het terrein hebben de politiebejegenaars en de mensen van de CAW's zeer veel overleg. Alleen de Nederlandstalige diensten van de politiebejegenaars zijn nog niet op de coördinatiecomités kunnen komen, waardoor het niet altijd even gemakkelijk is om af te stemmen, maar ook dat zit nu veel beter. De contacten zijn gelegd. Wij kunnen daar gaan afstemmen.

Ik kan heel moeilijk zeggen hoeveel mensen op ons aanbod ingaan, omdat dat in voortdurende evolutie is en er ook hercontactnames zijn. Van de 237 mensen die wij hebben gecontacteerd, kan ik begin mei zeggen dat er zeker 100 tot 120 ingaan op een aanbod.

Ons aanbod is heel divers. Soms zijn dat alleen praktische vragen en is dat vrij kort en kan dat voldoende zijn, tot het opzetten van langdurige begeleidingen of langerlopende processen.

Wij hopen in de loop van de volgende maanden en zelfs jaren een beter zicht te krijgen van de respons. Wij zullen daar ook nog onderzoek naar moeten doen, omdat dat niet zo duidelijk uit de cijfers te halen is.

Raf Terwingen (CD&V): Dat gebeurt dan via de plaatselijke CAW's?

Kurt De Backer: Ja, dat gebeurt via de plaatselijke CAW's. Wij proberen elk slachtoffer te laten begeleiden door het CAW van zijn woonplaats, voor zover wij die informatie hebben. Voor Vlaanderen is dat zeker zo. De lijsten zijn doorgegeven aan de plaatselijke CAW's voor de mensen uit hun geografisch gebied. Ook als mensen contact opnemen met de CAW's via het 078-nummer komen zij automatisch terecht bij het CAW dat verantwoordelijk is voor hun regio.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer De Backer, op mijn beurt dank ik u voor de toelichting.

Mijnheer De Backer, aanvullend over de informatie-uitwisseling en de samenwerking met het federaal niveau, zijn er nog problemen opgedoken inzake de privacy? Wij hebben immers eerder reeds gehoord dat er soms vanwege privacyredenen problemen zijn met het doorgeven van gegevens en namen. Hebt u dat ook

vastgesteld?

Ten tweede, u zegt dat u een en ander doorstuurt naar de lokale CAW's. Denkt u dat het zorglandschap in Vlaanderen de vragen die er komen en die heel divers kunnen zijn, vlot zal aankunnen? Of zal er toch een probleem zijn op het terrein voor bepaalde soorten hulp, dat er wachtrijen aan het ontstaan zijn?

Kurt De Backer: Over de privacy en de problemen met het doorgeven van informatie, de privacywetgeving is er, wij moeten ons daaraan houden. Dat betekent het volgende. Slachtoffers kunnen in de crisisfase bij het Rode Kruis een formulier invullen met hun gegevens en daarmee geven ze de toestemming dat voor de hulpverlening hun namen en adressen kunnen worden doorgegeven. Wij hebben ondertussen ook geleerd dat het Rode Kruis, na een koninklijk besluit, gegevens van slachtoffers mag doorgeven aan de CAW's met het oog op de hulpverlening. Dat mag gebeuren.

Op het moment dat het gaat over het doorgeven van nieuw opgemaakte lijsten, is de situatie wat moeilijker. De vraag is wat een parket mag doorgeven aan andere mensen. Mag het parket bijvoorbeeld adresgegevens doorspelen en wat mogen wij doorgeven? Wij kunnen vanuit de CAW alleen maar zeggen dat vanaf het moment dat wij adressen doorgeven, wij toestemming vragen aan de slachtoffers. Meestal is dat geen probleem en komt het zo in orde.

Zullen we de behoeften vlot aankunnen? Ik heb daarvan echt geen idee. Op dit moment is het grootste aantal slachtoffers voor CAW Brussel. Daar draait men uiteraard op volle toeren. Op het moment dat er daar extra hulp nodig zal zijn, zijn de andere CAW's bereid om in te springen en bij te staan. Alleen is het zo dat zo'n aanslag boven op het normale werk komt. De andere slachtoffers zullen misschien wat langer moeten wachten op een derde of vierde gesprek. De slachtoffers van de ramp en nieuwe aanmeldingen dus krijgen prioriteit, ze worden opgenomen en verzeilen niet op een wachtlijst.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer De Backer, ik dank u voor uw uiteenzetting.

Ik wil even stilstaan bij uw slides, waarin u de cijfers aangeeft van de gevolgen, vooral van de posttraumatische gevolgen, zoals stress en depressie, waarmee 30 tot 40 % van de rechtstreeks betrokkenen wordt geconfronteerd. Echter, ook 10 tot 20 % van de hulpdiensten wordt ermee geconfronteerd.

Enerzijds verbaast mij dat niet. Voor wie met terroristische aanslagen werd geconfronteerd, is het zwaar. Maar ook wie hulp moet bieden, wordt met zware verhalen geconfronteerd.

Kunnen wij op dat vlak niet proactief iets doen, om ook de hulpdiensten op voorhand hulp te verlenen. Kan dat of kan dat niet? Is dat een utopie?

Ten tweede, in verband met een van uw laatste slides, hebt u ook contacten met organisaties uit andere landen om expertise uit te wisselen? Voor ons land is het immers de eerste keer dat wij dermate rechtstreeks getroffen zijn en dat wij aan slachtoffers nazorg moeten bieden. Is er uitwisseling van expertise, om te weten op welke manier wij specifiek en gericht moeten helpen? Het gaat immers om een ander soort trauma, dat wij niet echt kennen.

Ik heb dus twee vragen, de eerste gericht op de hulpdienstverleners zelf, namelijk hoe we ze kunnen ondersteunen, en de tweede gericht op de zorg die wordt geboden.

Wat dat laatste betreft, richt ik me ook even tot de voorzitter. Voor mij kunnen oplossingen voor de aandachtspunten die hier worden aangehaald, niet tot het einde van het jaar wachten. Er wordt bijvoorbeeld over een aanspreekpunt en een informatiecampagne gesproken. Die zaken moeten nu eigenlijk gebeuren. Wij moeten met de commissie bekijken op welke manier wij daarmee kunnen omgaan. Wij kunnen ze achteraf wel meenemen in onze aanbevelingen, maar misschien moeten wij, aangezien de betrokkenen er nu nood aan hebben, eens bekijken op welke manier wij daarmee nu kunnen omgaan.

De **voorzitter:** Wat dat laatste punt betreft, wij hebben beslist om, nu de hoorzittingen stilaan het einde naderen, voor het eerste deel dat we onderzoeken en wat de tweede opdracht is van de commissie, namelijk de hulpverlening, op korte termijn – voor mij is dat nog vóór het reces – tot een aantal voorlopige conclusies

te komen, die bijvoorbeeld ook dergelijke aanbevelingen zouden kunnen bevatten.

Wij zullen er dus zeker niet mee wachten tot het einde van het jaar. Op dat vlak hebt u een punt. Wij zullen dat ook niet doen met andere belangrijke aspecten. Indien een punt onmiddellijk een consensus wegdraagt, zouden wij wel gek zijn om tot het einde van het jaar te wachten, om daarvan werk te maken.

Mijnheer De Backer, kunt u op de andere vragen van mevrouw Kitir ingaan?

Kurt De Backer: Specifiek voor de hulpdiensten hebben wij in het coördinatiecomité afspraken gemaakt met de FOD Volksgezondheid. De groepen zijn eigenlijk wat getrieerd. De hulpdiensten hebben namelijk intern een psychosociale vorm van ondersteuning. Op die eigen diensten wordt eerst een beroep gedaan. Met de centra Algemeen Welzijnswerk nemen wij ook mensen van verpleging, ambulancediensten of brandweer op met vragen. Wij beantwoorden die vragen of nemen die mensen op. Zelf heb ik op die opvolging geen zicht. Als ik mij niet vergis, valt dat ook onder de verantwoordelijkheid van de FOD Volksgezondheid.

Er werd een vraag gesteld over de contacten met andere landen. Wij onderhouden die contacten via Victim Support Europe, de Europese koepelorganisatie, waar wij op dit moment nauw mee samenwerken. Vorige week woonde ik nog een internationaal congres bij en daar heb ik contact gehad met verschillende diensten. Die organisatie bereikt alle lidstaten van de Europese Unie en heeft bijvoorbeeld ook goede contacten met de Verenigde Staten, Canada en nog enkele andere buiten-Europese landen. Via die organisatie proberen wij om zo veel mogelijk informatie te verspreiden, weliswaar op het moment dat wij zelf zeker zijn van de inhoud van die informatie en er zeker van zijn dat die informatie ergens terechtkomt, zodat er iets mee gebeurt. Wij beschikken in dat verband dus zeker over de expertise en de contacten.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le président, je tiens à remercier M. De Backer pour son témoignage très important et très dense.

Je rejoins les propos tenus par ma collègue, Meryame Kitir, selon lesquels il est très important de suivre rapidement vos recommandations.

Vous avez parlé de campagnes, d'un suivi rapproché, de la création d'un centre d'expertise et de suivi. Comment voyez-vous la mise en place de ce suivi rapproché? En effet, on sait à quel point le nombre des victimes souffrant d'un syndrome de stress post-traumatique risque, à long terme, d'être important et à quel point, ces mécanismes doivent être mis en place rapidement, car ils sont précieux. Concrètement, comment voyez-vous la mise en œuvre de ces dispositifs tant au niveau des Communautés que de l'État fédéral? Quelles peuvent-être les articulations entre les différentes compétences en la matière?

Par ailleurs, je voudrais revenir sur la première question du président relative à la liste des victimes. Vous avez dit que vous disposiez d'une liste de toutes les personnes blessées, mais que vous n'avez pas encore de liste définitive des personnes touchées. Pouvez-vous nous donner une idée du nombre de personnes blessées?

Kurt De Backer: Ik zal in het Nederlands antwoorden, want mijn Frans is wat roestig.

Hoe dit opzetten, dat is een erg persoonlijk standpunt. Ik vraag het mezelf af en hou even geen rekening met de bevoegdheidsverdeling.

Ik denk dat een dergelijk centrum op een nationaal niveau idealiter kan functioneren voor alle slachtoffers in België en als aanspreekpunt voor de internationale slachtoffers. Als we het opsplitsen tussen de Gemeenschappen, wordt het moeilijk om met één aanspreekpunt te werken. Dan zullen er automatisch weer verschillende aanspreekpunten ontstaan.

Dat lijkt mij belangrijk. Ik denk dat dit kan als wij erin slagen om de diensten samen te zetten. Ik denk dan terug aan het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid, dat tot drie jaar terug functioneel was, maar ondertussen een stille dood is gestorven. Daar was er overleg tussen de diensten van Justitie en politie en Aide aux victimes.

Ik denk dat wij op dat moment toch een soort nationaal expertisecentrum kunnen uitbouwen, eventueel

vertrekkende van een bestaande organisatie die deze taak krijgt.

Wat betreft het aantal gewonden officieel op de lijsten, ik heb het cijfer van 350 gehoord, maar hoeveel niet-gewonden, dus getuigen zijn, weet ik niet.

Karine Lalieux (PS): Monsieur De Backer, je vous remercie pour votre exposé très concret.

Je suis heureuse d'avoir entendu le président, parce que, s'il faut faire une communication rapide, il est opportun de ne pas attendre la fin des travaux de cette commission.

Je voudrais avoir une petite précision sur la directive. Vous parlez de la directive européenne 2012, entrée en vigueur le 15 novembre 2015, qui prévoit que les soins psychologiques doivent être gratuits. C'est ce que vous mettez dans vos points d'intention. Vous parliez des centres du côté néerlandophone, mais êtes-vous capable d'assumer, sur le long terme, cette aide psychologique en interne, puisque votre aide est gratuite à l'égard des victimes? Vous nous avez décrit des victimes pour lesquelles cette aide dure pendant deux ou trois ans. Pouvez-vous assumer cette aide psychologique ou, à un moment donné, devrez-vous la relayer au privé avec, d'ailleurs, toute la problématique des assurances, qui ne couvrent pas les dommages moraux? C'est quand même une question très importante. Comment l'État belge peut-il assurer cette gratuite prévue par la directive sur le court, moyen ou long terme? Avez-vous des ressources en personnes et en moyens matériels? Parce que cela veut dire qu'il faut payer aujourd'hui du personnel dans vos centres.

J'ouvre une parenthèse. Il est vrai qu'il y a, aujourd'hui, une concentration très légitime sur les victimes d'attentats. Il faut faire attention au retour de boomerang, car d'autres victimes doivent attendre des mois pour être prises en charge, parce qu'elles sont victimes d'autres choses, monsieur le président, et doivent attendre des mois pour être prises en charge par les centres. Je parle aussi bien du côté Nord que du côté Sud du pays. C'est pourquoi je demande les ressources en personnel par rapport à vos centres et à la charge de travail actuelle, que je comprends.

Kurt De Backer: Ik dank u voor uw vraag, want het is een erg belangrijke verduidelijking die ik nog moet maken. De Centra Algemeen Welzijnswerk en misschien ook de diensten *Aide aux Victimes* in Wallonië – zij gaan echter iets verder in de tweedelijnsopdracht – hebben een eerstelijns hulpverleningsopdracht. Dat wil zeggen dat wij geen psychologische therapieën bieden, wel langdurige hulp bieden op de drie terreinen, maar geen therapievormen, geen intensieve psychologische begeleiding op lange termijn. Die mensen komen dus terecht ofwel bij de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg ofwel bij specifieke centra, bijvoorbeeld Solentra in Brussel.

Zij komen echter ook voor een groot deel terecht bij privépsychologen. Dat aspect wou ik benadrukken: ook voor de mensen die naar privépsychologen gaan of op zoek zijn en die daarvoor moeten betalen, zou in principe volgens de *directieve* de hulpverlening gratis moeten zijn. Daar slagen wij op dit moment in dit land niet in.

Karine Lalieux (PS): Et pour compléter... J'entends bien que les personnes seront dispatchées par la suite, en tout cas, du côté néerlandophone. Mais, moi je connais - excusez-moi - plutôt le côté francophone, et je sais que les maisons de santé mentale sont totalement débordées aujourd'hui. Qu'en est-il pour vous par rapport à votre deuxième ligne de maisons de santé mentale? Peuvent-elles, aujourd'hui, être le réceptacle de toutes ces victimes qui ont besoin de soutien psychologique?

Kurt De Backer: Ik denk dat daar een probleem zit, want op dit moment weet ik dat bij de Centra Geestelijke Gezondheidszorg bijvoorbeeld in Vlaanderen, die op de tweede lijn functioneren, dat daar heel lange wachtlijsten zijn. Dus op het moment dat daar veel slachtoffers bij komen, en dat verwachten we na een maand of vijf, zes, de eerste golf of stroom, dat daar problemen gaan zijn.

De **voorzitter:** Dan heb ik nog mevrouw Van Cauter.

Carina Van Cauter (Open Vld): Al mijn vragen zijn beantwoord.

De **voorzitter:** Mevrouw Van Vaerenbergh.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Ik wilde juist nog aansluiten met een vraag in dezelfde trend als mevrouw Lalieux. U heeft benadrukt hoe belangrijk die nazorg is en als daar niet voldoende aandacht aan wordt besteed, hoeveel negatieve gevolgen dat kan hebben met de boemerang op gezondheidszorg en dergelijke. Concreet, vindt u dat u over voldoende middelen beschikt om die nazorg op een goede manier op te volgen? Meer specifiek dan nog in onze regio, Halle-Vilvoorde? Ik veronderstel toch dat er veel slachtoffers uit onze regio bij zijn. Hoe voelt u dat aan? Ik weet dat onze regio specifiek wat benadeeld is ten opzichte van andere CAW's. Ik weet ook dat dit een Vlaamse materie is, maar vermits u hier in het federaal Parlement komt, is dit misschien toch de plaats om u die vraag te stellen.

Kurt De Backer: Ik heb op dit moment geen gegevens dat de diensten het niet aankunnen. Het is op langere termijn een vraag, zeker in verhouding tot de andere, omdat ik het niet vanzelfsprekend vind dat een dergelijke gebeurtenis, dat we die kunnen opnemen zonder dat daar gevolgen van zijn of zonder dat daar financieel extra middelen bij komen. Ik kan ook niet in een glazen bol kijken, helaas. Ik weet niet wat er op ons af zal komen, ik weet niet wat er gaat gebeuren. Ik denk dat, gegeven het feit dat de diensten toch wel al op volle toeren draaiden hiervoor, dat extra middelen welkom zullen zijn voor de diensten. Maar ik kan het echt niet voorspellen. Anders wordt er gewerkt met aanmeldingen die binnenkomen en dat we dat zullen regelen. Sommige mensen zullen dan een beetje langer moeten wachten op een volgende afspraak, op die manier wordt er dan geschoven. Op het moment dat er dan nog een aanslag zou gebeuren, dan zijn we daar niet meer toe in staat, denk ik.

De **voorzitter:** Toch nog eens de algemene opmerking die ik gemaakt heb bij het begin. We leven in een complex land en veel aspecten die we hier horen, zijn een bevoegdheid van de Gemeenschappen. In het maken van analyses is er eigenlijk voor deze POC geen beperking. Komen we tot aanbevelingen, moeten we natuurlijk weten wie wat behoort te doen. Opletten ook geen verwachtingen te creëren, die andere niveaus bij deze werkzaamheden niet betrokken zijnde. Ik denk dat het natuurlijk wel een opportuniteit biedt op een bepaald ogenblik om tot samenwerkingsakkoorden te komen, als die effectief voortspruiten uit de analyses die wij hier maken. Dat is een bevoegdheidsargument, ik weet dat dit naar buiten misschien weinig sprekend is, maar het is wel de realiteit.

Kurt De Backer: Ik ben er mij helemaal van bewust dat de bevoegdheden spelen. Ik werk al lang genoeg in die sectoren om dat te weten. Ik ben wel erg bezorgd over de internationale slachtoffers. Wie is daarvoor bevoegd? Ik ben ook bezorgd over de samenwerking op federaal niveau en tussen de Gemeenschappen.

Ik dank u nogmaals omdat wij onze visie hier mochten presenteren.

De **voorzitter:** Wij danken u voor uw getuigenis.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Renaud Beck, adviseur, dienst slachtofferbejegening van de politie van Brussel (aspect "nazorg").
Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Renaud Beck, conseiller, service d'assistance policière de la police de Bruxelles (aspect "suivi").

De **voorzitter**: Goeiemiddag, mijnheer Beck. Bonsoir.

Ik moet u vragen om eerst de eed af te leggen. Daarvoor moet ik eerst een tekst voorlezen.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Renaud Beck prête serment.

Merci.

Renaud Beck: De rien.

De **voorzitter**: Dan mag ik u uitnodigen om een korte presentatie te geven en dan zullen de commissieleden vragen stellen.

Renaud Beck: Dois-je d'abord me présenter, dire dans quel service je travaille?

De **voorzitter**: Ja.

Renaud Beck: Je travaille au Service d'assistance policière aux victimes (SAPV) de la police de Bruxelles-Capitale-Ixelles. J'ai une formation de criminologue. Je vais faire la chronologie des événements et de notre intervention lors des attentats du 22 mars.

Le 22 mars, vers 10 heures, nous avons été, mes collègues et moi, contactés par notre hiérarchie qui nous a demandé de nous rendre à l'hôtel Thon qui avait mis à disposition son hall d'accueil pour permettre à la Croix-Rouge et à nos services d'encadrer les témoins, les blessés légers ainsi que les proches des victimes de l'attentat de Maelbeek.

Au moment de notre arrivée, la Croix-Rouge était présente et s'organisait pour préparer l'aide médicale. Au niveau de l'hôtel Thon, notre intervention était très limitée pour ne pas dire inexistante. Nous avons été recontactés par après par notre hiérarchie nous demandant de nous rendre à l'Hôpital militaire où il était

prévu que se dirigent les proches et les familles qui n'avaient plus de nouvelles de personnes qui avaient emprunté le métro. Deux collègues sont restés à l'hôtel Thon et ma collègue et moi-même, nous nous sommes rendus à l'Hôpital militaire.

Dès notre arrivée à l'Hôpital militaire, nous avons été accueillis par le Centre de santé mentale de l'armée. Nous avons organisé plusieurs réunions préparatoires, afin de définir la marche à suivre ainsi que le rôle et les missions de chacun en cas d'arrivée massive de membres de familles n'ayant toujours pas de nouvelles de leurs proches. Il faut savoir que l'armée avait prévu un local, un espace assez vaste, une salle, pour pouvoir accueillir dignement les familles des victimes. Elle avait aussi prévu à boire et à manger pour ces familles.

Vers 3 ou 4 heures, d'autres forces vives se sont présentées à l'Hôpital militaire. Entre-temps, on n'avait toujours pas vu de proches se présenter à l'Hôpital militaire. Le DVI, le Service d'identification des victimes de la police fédérale, est venu. Nous avons aussi des collègues d'autres zones de police locale et fédérale qui se sont présentés ainsi que des volontaires du SISU, donc des volontaires de la Croix-Rouge.

Ce jour-là, il y a vraiment eu une grande vague de solidarité au sein des SAPV des zones de police aussi bien de Bruxelles que de la police fédérale. Je précise qu'à ce moment-là, il n'y avait toujours aucune famille qui s'était présentée à l'Hôpital militaire. On avait juste rencontré deux ou trois personnes présentes à Zaventem et qui avaient légèrement été blessées lors des attentats.

La journée s'est passée très calmement à notre niveau. Et puis, vers 20 heures, 20 heures 30, des collègues de la zone de police Ouest ainsi que de la commune de Jette, se sont rendus au centre de crise qui se trouvait à 1000 Bruxelles. C'était un centre de crise qui était, si mes souvenirs sont exacts, près de la place du Châtelain. Et une heure plus tard, mes collègues m'ont contacté pour me dire que certaines familles allaient se présenter à l'Hôpital militaire.

À ce moment-là, j'ai averti le DVI que des membres de certaines familles se présentaient à l'Hôpital militaire. À leur arrivée, ces familles ont été encadrées par le SAPV de notre zone de police, parce qu'il n'y avait plus personne. La Croix-rouge était partie, le centre de santé mentale n'était plus présent. Il restait les trois membres du SAPV de notre zone de police.

Chaque membre du SAPV a pris en charge une famille et nous avons participé au questionnaire ante-mortem. C'est un questionnaire établi par le DVI, dans lequel toute une série de questions sont posées pour permettre l'identification du proche. Cela a duré plus ou moins deux-trois heures. Vers 1 heure ou 2 heures du matin, toutes les familles sont rentrées chez elles et mes collègues et moi avons décidé de rester présents à l'hôpital militaire au cas où d'autres familles se seraient présentées.

Finalement, de la nuit, personne d'autre ne s'est présenté et le mercredi, donc le lendemain, les proches ont commencé à arriver à l'Hôpital militaire de Neder-Over-Heembeek. La plupart des proches étaient des proches de la station Maelbeek. Au niveau de Zaventem, ils étaient confinés à un autre endroit.

Donc les personnes qui se présentaient étaient encadrées soit par des membres du SAPV, de la Croix-Rouge, du centre de crise de l'armée. Lors du questionnaire ante-mortem, comme je l'ai dit organisé par le DVI, les proches étaient toujours soutenus par un membre de l'équipe psychosociale. On n'a jamais laissé les gens seuls. Il y avait toujours un encadrement psychosocial pour les membres de la famille.

Le jeudi, c'était encore la même chose, le même topo. Le jeudi soir, une liste a été communiquée aux familles. Sur cette liste se trouvaient les personnes qui avaient survécu à l'attentat de la station Maelbeek et qui étaient hospitalisées. On avait vraiment identifié toutes les personnes qui étaient encore vivantes. Toutefois, et malgré la divulgation de cette liste définitive des personnes, la liste définitive des victimes décédées n'était toujours pas établie par le DVI, vu qu'ils devaient continuer leurs travaux d'investigation et d'identification de l'ensemble des victimes.

À notre niveau, la journée du vendredi a été plus calme au niveau de l'hôpital militaire, vu la communication de la veille où les proches étaient rentrés chez eux et n'attendaient qu'une chose: qu'on vienne les informer, leur annoncer l'éventuel décès de leur membre de la famille qui se trouvait qui se trouvait à la station Maelbeek.

Les premières identifications officielles et les annonces ont eu lieu le vendredi dans la soirée pour se poursuivre jusqu'au mercredi suivant.

Je tiens à préciser que la présence de deux magistrates a permis d'accélérer la procédure. On fonctionnait vraiment en temps réel. Dès que le DVI identifiait une victime, les magistrates donnaient leur accord pour que l'on puisse annoncer la mauvaise nouvelle aux proches du défunt.

Dès qu'une identification était officielle, le membre du DVI et le soutien psychosocial, soit un membre du SAPV, soit un membre de la Croix-Rouge ou du Centre de santé mentale de l'armée accompagnait le collègue du DVI pour annoncer la mauvaise nouvelle aux proches et organiser le dernier hommage au sein de l'Hôpital Militaire.

Généralement, après l'annonce de la mauvaise nouvelle, dans la journée ou dans la soirée, les proches pouvaient venir à l'Hôpital Militaire pour rendre un dernier hommage à leur parent décédé.

À titre personnel, je me suis rendu avec le DVI dans la région de Namur et à Etterbeek pour procéder à l'annonce et surtout organiser le dernier hommage.

Comme je l'ai dit, le dernier hommage avait lieu à l'Hôpital Militaire. Avant ce dernier, les familles étaient "briefées". Elles étaient toujours encadrées ou soutenues par des spécialistes. Les proches étaient donc préparés à ce qu'ils allaient voir. On leur expliquait dans quel état était le corps.

Il importe aussi de préciser que le travail réalisé par la société de pompes funèbres Van Ees a permis de rendre présentables les corps pour que les derniers hommages puissent être rendus dans la dignité.

Pendant les cinq jours qui ont suivi les attentats, nous nous sommes principalement occupés des proches des victimes de l'attentat de Maelbeek. Toutefois, des proches des victimes de l'attentat de Zaventem se sont également présentés à l'Hôpital Militaire pour nous voir.

Sur la base des listes en notre possession, nous avons pu les diriger vers les hôpitaux où étaient hospitalisés leurs proches.

Pour conclure, actuellement, via les collègues des SAPV des autres zones de police ainsi que le commissaire de police en charge du dossier au niveau de la police fédérale, nous continuons à échanger des coordonnées des victimes qui ont été blessées, témoins ou présentes à Maelbeek afin de leur proposer une aide ou un soutien psychologique.

De **voorzitter**: Zijn er vragen?

Karine Lalieux (PS): Monsieur Beck, je vous remercie pour vos explications

Renaud Beck : J'ai essayé d'être le plus concis et le plus complet possible.

Karine Lalieux (PS): Oui, vous n'avez pas été trop long. C'est pourquoi nous allons vous poser des questions. Ce n'est pas du tout un reproche.

Les premiers jours, et c'est légitime, vous vous êtes concentré sur les familles des personnes décédées.

Renaud Beck: Tout à fait.

Karine Lalieux (PS): Et pas directement sur l'identification. Vous avez encadré ces familles qui attendaient des nouvelles de leurs proches.

Nous avons vu régulièrement dans la presse, dans les trois ou quatre premiers jours, que l'identification était difficile. Nous avons entendu les médecins dire que c'était un champ de guerre dans les deux lieux d'attentats et qu'il était difficile d'identifier les personnes décédées. Mais vous êtes-vous aussi occupé des

familles des personnes blessées qui, parfois, ne savaient pas vers quel hôpital avaient été envoyés leurs proches et qui étaient angoissées parce que les listes n'étaient pas déterminées? Avez-vous ressenti une certaine difficulté dans votre job ou étiez-vous juste concentré sur les personnes décédées? C'est ma première question.

Renaud Beck: On avait une liste des personnes qui se trouvaient dans les différents hôpitaux en Belgique. Malheureusement, cette liste n'était pas toujours mise à jour, parce que toute une série d'informations arrivaient au fur et à mesure. C'est vrai que certaines personnes se sont présentées au sein de l'Hôpital militaire et auxquelles on a pu communiquer et transmettre l'information comme quoi leurs proches se trouvaient dans tel ou tel hôpital. Donc, au départ, on ne s'est pas uniquement concentrés sur les personnes et les victimes de la station Maelbeek. D'autres personnes qui étaient à Zaventem se sont présentées à l'Hôpital militaire.

À titre personnel, j'ai rencontré une dame blessée qui était présente à la station Maelbeek, avec qui j'ai pu avoir des contacts et que j'ai aussi revue lors de l'inauguration de la station Maelbeek. Les premiers jours, il est vrai que c'était uniquement les proches, mais on a aussi vu des personnes qui étaient blessées et qui avaient besoin d'un suivi psychologique et psychosocial.

Karine Lalieux (PS): Par ailleurs, il y a les personnes décédées et l'encadrement des victimes. J'imagine que vous avez relayé vers la seconde ligne.

Renaud Beck: Oui.

Karine Lalieux (PS): Les personnes blessées qui ne sont pas allées directement vers vous le jour ou le lendemain de l'attentat, et des personnes qui n'étaient pas blessées, mais qui se trouvaient sur les lieux de l'attentat ou étaient proches de ces lieux, viennent-elles vers vous encore aujourd'hui? Ont-elles une information suffisante pour savoir vers où aller, à Bruxelles ou ailleurs? Avez-vous encore des demandes de ce type-là? Avez-vous des *flyers* que vous communiquez à toutes ces personnes qui viennent vers vous? Faites-vous des démarches vers les hôpitaux? Il s'agit de voir comment est organisée cette aide.

Renaud Beck: Ce que j'avais demandé au niveau de l'Hôpital militaire, donc via le centre de santé mentale, c'est que les collègues de l'armée fassent le tour de leur hôpital où des personnes se trouvaient en soins pour leur transmettre nos coordonnées et leur dire: "Si vous avez besoin d'une aide particulière, le SAPV de votre zone de police est présent. Si vous avez besoin d'eux, vous pouvez toujours les contacter."

Au niveau de notre zone de police, nous avons aussi envoyé un "tout mail" à tous les collègues en leur demandant, s'ils étaient amenés à auditionner une personne présente au moment des attentats aussi bien de Zaventem que de Maelbeek, de m'envoyer un mail avec les coordonnées de la personne. À ce moment-là, quelqu'un de l'équipe pourrait prendre contact avec cette personne et fixer un rendez-vous, et puis relayer vers les services de deuxième ou de troisième ligne.

Après les attentats, j'ai rencontré des personnes qui m'ont dit: "Pendant un mois ou deux, j'ai fait fait "le mort". Je n'ai pas voulu revivre la situation que j'avais vécue, parce que cela restait une situation assez traumatisante." D'autres personnes m'ont même dit: "Je m'en veux d'être vivante." Donc, à ce moment-là, elles ont préféré rester en famille. Le fait de venir dans un commissariat de police faisait en sorte que certains sentiments, certaines émotions ressurgissaient. C'est pour cette raison qu'elles revenaient un mois ou deux après. À ce moment-là, on avait un contact avec elles et on les orientait vers les services de première et deuxième ligne.

Karine Lalieux (PS): Avez-vous des chiffres sur le nombre de personnes qui sont venues vous voir, pour les autres zones?

Renaud Beck: Je crois que les collègues de la zone Marlow, c'est-à-dire Uccle-Boitsfort-Auderghem, zone sur laquelle un grand nombre de personnes victimes résident, ont rencontré plus d'une trentaine ou une quarantaine de personnes. Notamment, à la réouverture de la station Maelbeek, ils avaient affrété un bus avec toutes les personnes présentes dans la station au moment des attentats. Je crois qu'ils étaient une trentaine ou une quarantaine. À mon niveau et au niveau de mes collègues, au niveau de notre zone de police, facilement entre 10 et 15 personnes sont venues, je pense.

Karine Lalieux (PS): Madame la présidente, pourrait-on demander à l'ensemble des zones de police bruxelloises et peut-être environnantes les statistiques des victimes ou proches des victimes qui se sont présentées? Cela nous permettrait d'avoir une idée sur ceux qui vont en première ligne et ceux qui vont directement en seconde ligne. C'est une demande que je fais à la commission.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik wil op mijn beurt de spreker bedanken voor zijn uiteenzetting. Ik heb twee vragen.

Inmiddels beseffen wij dat er drie kanalen zijn via dewelke slachtoffers worden bijgestaan, namelijk slachtofferhulp, slachtofferbejegening en slachtofferonthaal. Wat voor ons uiteraard belangrijk is, is dat elk slachtoffer de hem toekomende zorg kan krijgen. Dan heb ik het zowel over de gerechtelijke fase als over de psychosociale ondersteuning, de afhandeling van de burgerlijke belangen enzovoort, dus alle aspecten. De vraag is hoe slachtoffers zich kunnen aanmelden zodat zij bij alle geëigende kanalen gekend zijn en bereikt worden?

Wij hebben via Volksgezondheid gehoord dat er een centrale lijst wordt opgesteld die aan het federaal parket wordt overgemaakt. Wij horen via u dat u informatie sprokkelt. Het is belangrijk dat een slachtoffer zich kan registreren als benadeelde persoon. Op welke wijze denkt u daartoe te kunnen komen en al die gegevens op een en dezelfde plaats te verzamelen, zodat iedereen die slachtoffer is zich kan melden bij een centraal nummer, bij de politie, bij het parket — ik weet niet wie dat moet doen of waar het moet zijn — maar zodat men een en hetzelfde aanspreekpunt kan contacteren, waar men een doorverwijzing krijgt naar gerechtelijke zowel als andere ondersteunende diensten?

Begrijpt u wat ik bedoel? Als men niet gekend is als slachtoffer, wordt men niet uitgenodigd om zich burgerlijke partij te stellen. Dan weet men niet dat men een afschrift kan krijgen, maar dat heeft men nodig voor de verzekeraar. Alles hangt aan alles, maar de eerste fase is de registratie als benadeelde persoon. Dat is stap één van de oefening. Hoe bereiken wij die mensen? Hoe weten die mensen dat zij de politie of het federaal parket moeten bereiken? Op welk nummer, waar en hoe?

Renaud Beck: C'est une colle que vous me posez là! Je comprends tout à fait. Je sais que le parquet fédéral avait une liste des victimes qu'il a transmise aussi bien aux service d'aide aux victimes, tant francophone que néerlandophone.

Ceux-ci ont pris contact avec ces victimes pour leur proposer une aide tant psychosociale que juridique, notamment au niveau de la déclaration de personne lésée et de la possibilité de se constituer partie civile. À d'autres niveaux, on a fait exactement la même chose, comme avec les personnes que nous avons rencontrées, notamment les proches chez lesquels je suis allé faire l'annonce de mauvaises nouvelles. J'y suis retourné par la suite. Il s'agissait d'une grande famille. Nous avons rempli avec eux les déclarations de personne lésée et on leur a conseillé de les envoyer. Peut-être le parquet fédéral a-t-il une liste de ces personnes?

Carina Van Cauter (Open Vld): Het blijft dus mogelijk dat een en dezelfde persoon vanuit verschillende kanalen aangesproken wordt en dat iemand anders gewoon niet weet tot wie hij zich moet wenden?

Renaud Beck: Pour les autres, on conseille aux gens de porter plainte à la police afin que nous puissions disposer de l'information. S'ils "ne se présentent pas" dans un service de police pour être entendus ou auditionnés, certains resteront dans la nature et on ne saura jamais qu'ils étaient présents à ce moment-là.

Carina Van Cauter (Open Vld): Moet er dan geen oproep gebeuren, zodat iedereen die benadeelde partij is, zich kan wenden tot de politie of het parket?

Renaud Beck: Ce ne serait pas une mauvaise idée. Oui, pourquoi pas?

Raf Terwingen (CD&V): Ik heb twee heel precieze vragen.

In het algemeen vroeg ik mij af of iedere politiezone in Brussel een dergelijke gespecialiseerde dienst slachtofferbejegening heeft. Is die in iedere politiezone aanwezig? Dat is een algemene vraag, los van de

discussie hier.

Ik informeerde daarnet al bij de voorgaande spreker naar de samenwerking tussen uw diensten en de Centra voor Algemeen Welzijnswerk van het Vlaamse niveau. Hoe gaat de samenwerking? Hoe lang volgt u een dossier op als iemand zich presenteert? Blijven uw diensten dat dossier dan opvolgen of is er een moment waarop u het doorzendt naar de Vlaamse of Waalse diensten, die meer gespecialiseerd zijn in de verdere opvolging?

Au niveau des SAPV, chaque zone de police bruxelloise possède son propre SAPV, constitué soit de psychologues, de criminologues ou d'assistants sociaux. Je crois que chaque zone de police a au moins quatre ou cinq personnes qui travaillent au niveau du SAPV. Au niveau de la collaboration, des différents SAPV bruxellois, la collaboration est très bonne. Comme je le disais dans mon exposé, les collègues sont venus en renfort le mardi, proposer leurs services, proposer leur aide et voir si, éventuellement, on avait besoin d'eux.

Par rapport à votre deuxième question, au niveau du SAV, le service d'aide aux victimes et aux justiciables, généralement on rencontre les personnes deux ou trois fois et puis on relaie vers le service d'aide aux victimes, du côté francophone ou néerlandophone et eux prennent en charge. On dit aux victimes qu'on reste présent pour elles si elles ont besoin d'une information judiciaire parce qu'on travaille au niveau de la police et on est au courant du processus judiciaire. Mais tout ce qui est le volet psychologique et autre, là on relaie au niveau du SAV et on n'intervient pas. On reste le point de contact, le point central entre les victimes, la police et les SAV, francophone et néerlandophone. On est vraiment le point central et le point de contact s'ils ont besoin d'un renseignement particulier, d'une aide particulière ou autre. Mais, logiquement, nous, on n'intervient plus. On voit les personnes deux ou trois fois et puis on fait le relais.

Parfois, on a un *feedback* pour telle ou telle personne. Je prends l'exemple d'une personne présente à Zaventem, je ne vais pas citer son nom, on la voit pas mal dans la presse. Cette personne a été encadrée par le SAV de la Communauté française. Je me suis rendu à l'hôpital pour la rencontrer. Il y a eu le SAPV de la police fédérale qui s'est rendu à l'hôpital pour la rencontrer. Il y a la collègue de Jette, que j'ai eu tout à l'heure au téléphone, qui me disait qu'elle est allée voir monsieur pour un suivi psy. Il y a toujours des inter-relations entre les intervenants psychosociaux. Et je pense que c'est encore parti pour quelques mois.

J'espère avoir répondu à votre question.

Richard Miller (MR): Combien de personnes ont-elles participé à l'aide aux victimes ce fameux 22 mars, qui étaient là au moment des événements, qui ont été choquées par ce qu'elles ont vu ou ce qu'elles ont dû faire pour aider les personnes? Autre type de personnes qui ont pu être choquées, ce sont celles qui ont été chargées de dégager les corps ou même de les identifier. Mais je suppose que c'est un personnel plus spécialisé, plus scientifique. Combien de personnes de ce type ont-elles dû bénéficier de votre aide? Sont-elles encore suivies aujourd'hui?

C'est une question que je vous adresse aussi, simplement parce que j'avais été un peu interloqué lorsque des orateurs précédents nous avaient dit, notamment Mme Fortuin du SPF Santé publique et probablement également M. Van Den Bosch, qu'il y avait eu davantage de proactivité du côté flamand que du côté des francophones.

J'aurais voulu vous entendre, je ne vais pas dire "répliquer", ce n'est pas cela, mais en tout cas avoir votre avis par rapport à cette remarque qui m'avait un peu surpris.

Renaud Beck: Par rapport à votre deuxième question, la seule chose que j'ai entendue, et encore ce sont des bruits de couloir, ce sont des ouï-dire, où c'est vrai qu'il y a eu plus de réactivité, plus de proactivité au niveau néerlandophone qu'au niveau francophone.

Mais moi, les seuls contacts que j'ai eus, en tout cas avec le service d'aide aux victimes du côté francophone, je leur ai demandé d'intervenir pour différentes personnes et il y a eu une réactivité assez rapide. Voilà, cela reste des bruits de couloir. Par rapport à cela, vous me permettrez de ne pas me positionner, parce que je ne ...

Richard Miller (MR): Si vous le permettez, un des éléments qui avaient été soulignés, c'était le fait que l'organisation est beaucoup plus dispersée en Wallonie, alors qu'elle est plutôt concentrée en Flandre. Cela a-t-il joué pour vous?

Renaud Beck: Je vous avoue qu'à mon niveau, non. Voilà.

Par rapport à votre première question, si j'ai bien compris, au départ vous vouliez savoir si quelque chose était prévu pour les intervenants psychosociaux. Je vais parler au niveau de notre équipe, donc le SAPV, ainsi que les SAPV des autres zones de police bruxelloises et des collègues qui sont intervenus directement dans la station Maelbeek, qui ont découvert les corps présents sur place.

Au niveau de notre zone, il y a eu des débriefings, donc le *stress team* de la police fédérale est venu au sein des commissariats et ils ont rencontré les personnes qui étaient présentes au moment des attentats. Il y a donc vraiment eu un suivi, un soutien psychologique. C'est notre collègue qui ne pouvait pas intervenir parce qu'elle était enceinte – normalement elle doit accoucher dans les jours qui viennent – donc c'est vraiment elle qui a géré tout cela pour qu'il y ait un suivi psychologique pour les collègues qui sont intervenus.

Maintenant, au niveau des SAPV, on a eu aussi un débriefing avec le *stress team* de la police fédérale. Le 13 juin, on en aura un deuxième qui est prévu en nos locaux avec toutes les personnes des SAPV qui sont intervenues au moment des attentats. Donc, il y a vraiment quelque chose qui a été fait pour nous à notre niveau.

De **voorzitter:** Kunt u zeggen hoe de coördinatie is gelopen? Wat is uw indruk? U hebt gezegd dat u zelf naar Neder-over-Heembeek bent geweest. Wie heeft u in die week gecoördineerd? Is dat goed verlopen? Is dat volgens een plan gegaan? Wat is uw mening daaromtrent?

U hebt wat toelichting gegeven over hoe de informatie naar de familie van de nabestaanden is verlopen. Familieleden hebben lang gewacht en zijn op een gegeven moment naar huis gegaan omdat er nog geen informatie was. U bent pas op het moment dat u echt zeker was, overgegaan tot een mededeling. Dat is vooral gebeurd door DVI en slachtofferbejegening.

Hoe is dat verlopen met de slachtoffers uit het buitenland? Hoe is het contact met die families verlopen? Ik heb begrepen dat er 15 verschillende nationaliteiten waren. Kunt u toelichten hoe dat is verlopen?

Renaud Beck: Pour ce qui concerne l'organisation, comme je l'ai dit, nous sommes allés à Neder-Over-Heembeek. Au niveau communal et provincial, il existe un plan catastrophe qui comprend trois disciplines. La troisième discipline, c'est la police. La deuxième discipline, c'est la Croix-Rouge (approche médicale et approche psychosociale). En général, les SAPV sont insérés dans la deuxième discipline en cas de plan catastrophe. Il s'agit ici d'un cas assez particulier. Comme je l'ai dit, nous sommes arrivés à l'Hôpital Militaire. Seul le Centre de santé mentale était présent. Il n'y avait pas le psychosocial manager. Il n'y avait personne d'autre.

Nous disposons d'une certaine expérience. Nous travaillons dans un service policier. Nous sommes amenés à faire des nuits, à faire des gardes. Nous sommes également amenés à intervenir dans certaines circonstances. Je suis intervenu lors de l'attentat au Musée juif. Avec d'autres collègues, j'étais également intervenu lors d'incendies. Nous nous sommes donc basés sur notre expérience pour assurer la coordination. Comme je vous l'ai dit, nous avons rencontré les collègues du Centre de santé mentale. Mais nous nous trouvions face à un grand point d'interrogation. En effet, nous ne savions pas comment cela allait se passer. On est toujours confronté à une forme de cahot en cas de situation aussi tragique et aussi traumatisante. Nous étions quelque peu dépendant de l'arrivée des gens, de l'information qui allait être donnée par la presse pour faire savoir aux intéressés qu'ils devaient se rendre à l'Hôpital Militaire. Nous avons donc vraiment essayé de définir et de prédéfinir au maximum les rôles afin d'éviter de se retrouver face à une situation chaotique.

L'organisation a donc été prise en charge par la police et notre service a décidé d'assurer la coordination de l'encadrement, de la gestion des événements.

Voilà pour ce qui concerne ma réponse à votre première question.

Pouvez-vous me rappeler votre deuxième question?

De **voorzitter**: De tweede vraag ging over de communicatie met de familie in het buitenland.

Renaud Beck: L'armée s'est chargée de la communication. Si mes souvenirs sont exacts, le deuxième jour, il y avait un ressortissant chinois parmi les victimes. Un représentant de l'ambassadeur s'est présenté. À ce moment-là, c'est la hiérarchie de l'Hôpital Militaire qui l'a encadré. Je sais qu'il y avait aussi un militaire américain. Dans ce cas, c'est la hiérarchie et le parquet qui se sont chargés des proches via une communication au niveau de l'ambassade.

Nous, nous nous sommes vraiment occupés des ressortissants belges même si j'ai eu des contacts téléphoniques avec certains membres d'ambassades, mais c'est surtout la hiérarchie de l'armée et le parquet qui ont géré la situation.

Le **président**: Je vous remercie pour vos informations.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Jean-Paul Labruyère, tweede commandant van de Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp (BHDBDMH) en luitenant Erik Engels, functionele chef van de centrale 112 van de provincie Vlaams-Brabant.

Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Jean-Paul Labruyère, deuxième commandant du Service d'Incendie et d'Aide Médicale Urgente de la Région de Bruxelles-Capitale (SIAMU) et du lieutenant Erik Engels, chef fonctionnel de la centrale 112 de la province du Brabant Flamand.

De **voorzitter**: Collega's, wij hebben op onze agenda deze namiddag een hoorzitting met twee getuigen die wij reeds een eerste maal gehoord hebben. Het betreft de heer Jean-Paul Labruyère die de tweede commandant is van de Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor de Brandweer en luitenant Erik Engels die de functionele chef is van de centrale 112 van de provincie Vlaams-Brabant.

Zoals overeengekomen gaan wij beide getuigen samen horen maar ik moet van de heren eerst opnieuw de eed afnemen. Ik moet dat doen in beide talen want u bent alle twee van een verschillende taalrol. Ik zal beginnen met de heer Engels.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking. Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Erik Engels legt de eed af.

Waarvan akte. Alors, je m'adresse à vous, monsieur Labruyère.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Jean-Paul Labruyère prête serment.

Collega's, we gaan onmiddellijk over tot het stellen van een aantal bijkomende vragen. Ik stel vast dat de heer Engels een document ter verduidelijking heeft meegebracht. Dat wordt momenteel verdeeld. We zullen beide getuigen niet meer individueel aan het woord laten, maar onmiddellijk overgaan tot de vraagstelling.

Ik wil beginnen met een vraag aan de heer Labruyère. Vorige maandag werd hier getuigenis afgelegd door de heer Tanguy du Bus de Warnaffe. We hebben niet alleen u gehoord, maar ook de heer Devijver. Daarom heb ik de vraag wie eigenlijk in de hiërarchie van het Brusselse brandweerkorps de leiding waarneemt. We hebben namelijk van de heer du Bus verklaringen gehoord die ingaan tegen verklaringen die hier in de commissie zijn afgelegd door andere leden van het korps.

De getuige heeft op het einde van zijn verklaring verwezen naar een evaluatie van hetgeen gebeurd is en heeft daarbij gewezen op een aantal pluspunten, minpunten en verbeterpunten. Op mijn vraag of hij sprak namens zijn korps, heeft hij bevestigend geantwoord. Die interne evaluatie, gebeurde die bij het brandweerkorps in globo en wordt die gedeeld door alle verantwoordelijken binnen dat korps? Werd er over die interne evaluatie verslag uitgebracht bij de bevoegde minister?

Dat is de eerste vraag, die ik wil stellen, om inzage te verwerven in het juiste statuut van de getuige die we hier maandag hebben gehoord.

Jean-Paul Labruyère: Monsieur le président, le chef hiérarchique est le commandant De Vijver. Au moment des incidents, le commandant De Vijver était en vacances à Tenerife. Étant commandant en second, j'assurais la fonction. J'ai par ailleurs la fonction de chef fonctionnel du centre d'appel de Bruxelles, ce qui fait qu'au moment des deux attentats, je cumulais les deux fonctions. Ceci répond à votre première question.

Le **président:** Dans le rapport qui a été remis à la commission, le témoin a déclaré qu'une évaluation en interne avait eu lieu. Il a mentionné des points qui étaient négatifs, d'autres plutôt positifs, etc. Ce document a-t-il été partagé?

Draagt dat uw goedkeuring weg? Hebt u daar kennis van genomen? Hoe is de procedure verlopen?

Jean-Paul Labruyère: L'évaluation est encore en cours de route. J'ai remis également à votre attention et à celle des membres de la commission un document qui propose des améliorations.

L'évaluation n'est pas encore terminée dans la mesure où nous avons à peine achevé l'écoute de l'ensemble des appels. C'est un élément important dans la lecture du fil du temps. L'autre élément qui intervient, c'est que dans le feu de l'action on pense dire certaines choses, mais ce n'est parfois pas tout à fait la même chose. Cette évaluation n'est donc pas complètement achevée.

De **voorzitter:** Dus mag ik daaruit afleiden dat de betrokken getuige voor zijn beurt heeft gesproken, of in het beste geval in individuele naam een verklaring heeft afgelegd?

Jean-Paul Labruyère: Nous sommes d'accord sur les grandes lignes de l'évaluation. Il reste un nombre de points qui doivent être nuancés. Vous lirez, dans le document que je viens de remettre, qu'une réflexion est faite au sujet des enseignements qu'il faut tirer.

De **voorzitter**: Dan heb ik nog een tweede vraag. Die is ook gericht aan u en de commissarissen zullen die wellicht aanvullen.

De getuige heeft melding gemaakt van het tekort aan ziekenwagens. Dat punt is in de vorige hoorzittingen verschillende keren naar voren gebracht. Op het einde van zijn getuigenverklaring was zijn stelling dat er geen tekort aan ziekenwagens meer was, maar dat dat het gevolg was van zijn persoonlijke demarche. Hij heeft gezegd dat hij zelf initiatieven heeft genomen en telefoons gepleegd. Als hij dat niet had gedaan, zou er een acuut tekort aan ziekenwagens zijn geweest. Dat is het gevolg van het feit dat zijn oproepen niet zijn beantwoord door de centrale in Leuven. Dat is hetgeen we hebben meegenomen uit de verklaringen vorige maandag. Ik hoor graag de mening van u beiden daarover.

Jean-Paul Labruyère: Monsieur le président, j'ai effectivement réfléchi à cette question. Et la réponse est à la fois oui et à la fois non. Vous allez comprendre pourquoi. Quand on arrive sur le terrain, ou quand survient une catastrophe, la définition de la catastrophe, c'est qu'il y a trop peu de moyens disponibles, beaucoup trop peu au regard des besoins. Le but de l'opération est de réduire ce déficit le mieux possible, et si possible le plus vite possible. Je prends toujours l'exemple innocent d'un incendie, qui s'allume dans une pièce. Si on ne l'éteint pas, il va aller dans une deuxième pièce. Et donc on va avoir une demande, une courbe de demande qui va monter progressivement avec le temps.

Pour prendre le contrôle de l'incident, il faut apporter une réponse, et la réponse doit être en proportion avec l'incident qui se passe. Si on n'envoie pas suffisamment de moyens, l'incendie va s'étendre à une troisième pièce, à une quatrième pièce, et donc si la courbe de réponse est trop lente, trop faible, le besoin, le déficit de moyens va subsister. L'incendie s'étend, il n'y a toujours pas assez.

En cas de secours médicaux, la question de la courbe est beaucoup plus compliquée, et surtout dans le cas d'un attentat. La personne dans le hall de l'aéroport, à une seconde avant l'explosion, n'a aucun besoin. Tout est calme. La seconde d'après, le besoin est immense. On a 80 personnes à soigner. C'est une courbe qui va comme cela. À nous d'apporter la meilleure réponse possible, et possible rapidement. La question est compliquée. C'est un vieil expérimenté du centre d'appel qui vous le dit. Ce n'est pas simple.

Ma réponse, je dirais, c'est celle que j'ai essayé de fournir sur Maelbeek, en essayant d'envoyer le plus rapidement possible. Ce faisant, j'ai pris des libertés par rapport aux circulaires ministérielles, des secours qu'on a dopés d'initiative, parce que j'habite Bruxelles, je prends de temps en temps le métro. Un matin, à neuf heures, cette ligne, elle est pleine. Et donc d'emblée, on envoie cinq ou six ambulances, et très rapidement, les deux trois minutes qui suivent, encore quatre ou cinq. Je saute carrément la première notion de l'envoi réflexe prévu par la Santé publique. Je fais deux fois plus. Et je pense agir correctement. Et puis progressivement les informations arrivent, et la fois passée j'ai indiqué que, l'explosion se passant à 9 h 11, le premier bilan à peu près correct signale 50 victimes. C'est en dessous de la réalité. Il arrive à 9 h 30. À ce moment-là, il y a déjà une douzaine d'ambulances et quatre équipes médicales en route. J'ai by-passé carrément ce que la Santé me prescrit à ce moment-là. Je me suis basé sur des témoignages de gens venant du terrain, qu'on recoupe, qu'on met ensemble etc., et on dit: il n'y a pas de raison d'attendre. Mais je le fais parce que j'ai du métier. Parce qu'avant j'ai fait des erreurs aussi. J'ai hésité. Cela arrive.

Je me suis posé la question de savoir ce que je devais faire. Soit je me conforme à la directive soit je l'outrepasse.

Dès le premier bilan communiqué par une ambulance, on sait qu'il y a 50 victimes. Ce n'est pas le médecin qui m'appelle. Dès lors, on fait appel à d'autres secours: une autopompe de plus et d'autres secours encore, de façon à ce que la courbe de réponse colle le plus possible à celle de la demande – je suis ingénieur de formation – dans le but de prendre le contrôle de l'événement le plus rapidement possible.

À certains moments, c'est plus difficile à réaliser. Le cas d'une explosion est très difficile. Et si l'on suit les directives fédérales telles qu'elles sont écrites, on doit attendre l'avis d'un SMUR, d'un inspecteur d'hygiène ou du Dir-Med pour envoyer des renforts sur place. Dans ce cas, ils mettront dix minutes à un quart d'heure pour arriver sur place. Il s'agit de vies humaines! En conséquence, je prends la décision, sous ma seule responsabilité, d'aller plus vite que ce que la directive impose.

La directive en question convient très bien aux cas quotidiens pour lesquels le premier envoi réflexe – cinq ambulances, trois équipes médicales – couvre 98 à 99 % des situations. Ceci est en quelque sorte le piège. C'est ce que j'explique dans la première partie de mon texte. On est tellement habitué à gérer le quotidien qu'on oublie parfois que l'exceptionnel peut se produire.

En 2005, la directive de la Santé préconisait cinq ambulances et trois équipes médicales pour les dix premiers blessés. Par tranche supplémentaire de dix victimes, cinq ambulances et une équipe médicale devaient s'ajouter.

J'ai comparé à la version actuelle: le second volet a quasiment tout à fait disparu! Il faut en déduire qu'un centre d'appel n'a plus de point de repère pour fonctionner tout seul. Je pense que c'est là qu'il faut chercher l'explication de ce qui s'est produit. Mon collègue du Bus est un homme habitué à travailler sur Bruxelles et sur tout. Il s'attendait à voir quelque chose de comparable mais je vais plus loin que ce que la loi demande ce jour-là.

Il est clair que si l'on attend plus longtemps, les gens sur place vont se demander pourquoi, alors qu'il y a tant de moyens disponibles, l'on n'en envoie pas. Je crois qu'il faut chercher dans l'adaptation de la directive la réponse.

Erik Engels: Voorzitter, eigenlijk kan een gelijkaardig antwoord, maar een andere situatie.

Ik heb jullie in mijn eerste nota de vier eerste oproepen gegeven. Ik had geen uur daarvoor wanneer ik hoorde wat er aan de gang was. Als op dat moment bij mij die eerste vier oproepen binnenkomen, dan is dat niet duidelijk dat daar meerdere slachtoffers zijn. Die mogelijkheid bestaat, maar die duidelijkheid is er absoluut niet.

Ik heb op dat moment vijf opdrachten en die zullen mij de hele dag volgen.

Een, men vraagt mij heel duidelijk om te zorgen voor de activering van een medisch interventieplan. Dat medisch interventieplan is erop gericht om te triëren, stabiliseren en identificeren. Algemeen wordt aangenomen dat men voor een activering van een medisch interventieplan tot en met de opstart en de aflevering van een eerste slachtoffer in een ziekenhuis moet rekenen op zowat 60 minuten.

Mijn tweede opdracht die dag is te zorgen voor de reguliere werking in mijn provincie. Iedereen die elders en niet betrokken is, maar toch een medisch probleem heeft, moet de dagelijkse reguliere werking blijven behouden en krijgen.

Mijn derde opdracht is te zorgen voor de opbouw van reserves, omdat men niet weet hoe groot een en ander zal worden.

Mijn vierde opdracht is mij klaar te houden voor nummer 2, nummer 3, nummer 4. Ik verwijs naar Parijs waar zo maar eventjes zes aanslagen in totaal gebeurd zijn. Wij hadden daarover gesproken. Wij hadden daaraan gedacht. Mijn opdracht houdt ook rekening met veiligheid voor hulpverleners.

Mijn laatste opdracht is het rampterrein te allen tijde uit de ziekenhuizen te houden.

Dat zijn mijn vijf opdrachten om 08u01 en die zullen mij de hele dag volgen. Ik heb geen voorspel. Ik weet niet – zoals in Maalbeek – dat er een uur daarvoor iets gebeurd is.

Wij nemen de situatie zoals ze is en wij starten met de activering van dat medisch interventieplan. Wij volgen de leidraad van het plan van de luchthaven waarbij wij brandweer zoeken. Rond 08u16 hebben wij ongeveer een tiental ambulances verwittigd en zijn die rijdende. Om 08u18 komen de eerste Dir Med ter plaatse op de site en dan krijgen wij meer informatie.

Gedurende de rest van die interventie zullen wij communiceren met de mensen die aangeduid zijn en zal het hele systeem zich opbouwen. Dat is eigenlijk mijn antwoord, voorzitter.

André Frédéric (PS): Messieurs, je vous remercie pour les précisions que vous nous avez apportées. En effet, un certain nombre d'interrogations subsistaient sur la manière dont les choses se sont passées au niveau de la capacité de suivi.

Monsieur Labruyère, vous avez bien décrit que vous vous êtes retrouvé face à une situation catastrophique, loin de la routine quotidienne avec trop peu de moyens tout de suite. Il faut donc réduire ce déficit en adaptant les secours à la réalité et aux informations dont chacun dispose là où il se trouve.

Je voudrais poser une question très précise à M. Engels car je veux être sûr de l'avoir bien compris. Quand il y a passage du Dir-Med faisant fonction au Dir-Med, celui-ci fait-il directement une demande de renfort en ambulances? Motive-t-il cette demande en faisant état d'une situation plus difficile que celle imaginée ou que l'on connaissait ou en invoquant le fait que les victimes qui sont dans le poste médical avancé sont prêtes à être transférées?

Erik Engels: Op dat moment ontstaat er een soort conversatie met de leider van de operatie ter plaatse. Wat de medische equipe betreft, is dat de Dir Med. Zo heeft iedere discipline haar leider en wordt er geacht dat boven die leiders een coördinatie ontstaat, zodanig dat die groepen ook met elkaar praten, maar zij blijven sowieso het bevel over hun eigen discipline voeren. Zij praten met ons voor hun vraag naar opschaling en dergelijke.

In mijn eerste nota heb ik ook de verschillende conversaties gegeven, met die eerste mug ter plaatse. Ter informatie, de eerste mug heeft altijd de Dir Med totdat de officieel aangeduide Dir Med ter plaatse komt. Reeds om 8u12 is die ter plaatse. Om 8u13 is er communicatie en om 8u17 zegt die persoon dat uit een eerste inspectie een tiental gekwetsten blijkt met vooral brandwonden en hij vraagt versterking met MUG-teams en vijf ziekenwagens. Op dat moment gaan wij met die man in gesprek en dan duiden wij aan wat wij hebben uitgestuurd ter informatie en ter bevestiging van zijn vraag op dat moment.

De **voorzitter:** Dat was de eerste aanwezige MUG-arts, voor een goed begrip?

Erik Engels: Ja, absoluut. Dat was iemand van het Militair Hospitaal.

Het hele plan is eigenlijk een vertaling van een militair plan naar een civiele omstandigheid. Het feit dat er iemand van het Militair Hospitaal ter plaatse is als eerste MUG-arts, als eerste Dir Med, zorgt er eigenlijk voor dat er ook heel snel en heel duidelijk kennis en knowhow over het plan en over de wonden en toestanden ter plaatse is, en iemand die die info kan duiden.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Engels, ik heb een vraag over de timetabel die ook door onze diensten en de experts is gemaakt. U verwees al naar 8u16. U hebt 10 ambulances bollen, als ik het zo mag noemen. Om 8u17 komt de Dir Med aan. Om 8u20 zou ook de verantwoordelijke officier van de brandweer Brussel aankomen. Hij zou bijkomende hulp hebben gevraagd. Dan is er het gegeven dat de 100-centrale van Leuven, die in Leuven samen met de 112 zit, dat zou hebben geweigerd.

Is die vraag er geweest? Is er ook daadwerkelijk de weigering geweest? Als er weigering zou zijn geweest, kunt u dan herhalen wat de motivering van die weigering was?

Erik Engels: Die vraag zal er hoogstwaarschijnlijk zeker geweest zijn. Ik ga die niet ontkennen, sowieso. Op dat moment zitten wij in een tsunami van oproepen en communicatie sowieso.

Wat is de afweging op dat moment? De afweging is dat wij op dat moment eigenlijk een eerste situatieschets hebben van een medisch leidinggevend persoon, zijnde de Dir Med en ik denk commandant Raaymakers van het militair hospitaal. Laat dat heel duidelijk zijn. Dat is heel belangrijk.

Op dergelijke interventies voert iedere discipline zijn taken uit. Op dergelijke interventies voert iedere discipline een aantal taken uit. Die zijn mooi en duidelijk vastgelegd in de verschillende NPU's. Daar bestaan afspraken over.

Dergelijke communicatie, gegeven dat om 8u12- 8u13 onze Dir Med ter plaatse is. De Dir Med, dat heeft men mij bevestigd, stapt uit en maakt zich kenbaar door het dragen van het hesje dat daarvoor voorzien is. Men volgt de systematiek die aangeduid is in alle plannen. Die man communiceert met ons. Die man geeft ons gerichte SITREP's. Die man zegt tegen ons, in een taal die wij begrijpen en die wij kunnen interpreteren: ik heb hier te maken met 15 T1's, 15 T2's.

In mijn tweede nota geef ik u het medisch interventieplan. U zult zien: T1's, T2's, T3's, dat is codetaal om aan te duiden met welk soort slachtoffers men te maken heeft. Dat is heel duidelijk. Daar valt niet aan te twijfelen.

Na die eerste oproepen heb ik mijn centrale versterkt, zoals ook aangegeven was in de laatste rondzendbrief door de minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Volksgezondheid, verzonden na de aanslagen in Parijs.

Ik heb mij laten bijstaan door een medische directie. Naast mij staat op dat moment een MUG-team. Die mensen zijn ook Dir Med. Die mensen hebben ook ervaring. Iedere melding wordt geanalyseerd, binnengehaald en bekeken.

Op dat moment, als wij bijkomende oproepen krijgen voor middelen, gaan wij ervan uit dat de enige correcte melding waarop wij kunnen afgaan deze is van de leider van de medische discipline. Het verbaast ons op dat moment dat wij andere oproepen krijgen. Wij zijn dat niet gewoon.

Op dat moment ontstaat de twijfel dat daar ten velde iets anders aan de hand is, dat daar een stuk communicatie ontbreekt.

Wij hielden ons op dat moment vast aan onze regels, onze procedures en onze ervaring. Wij volgden heel duidelijk de regel dat de leiding van de medische discipline te allen tijde bij de Dir Med ligt en dat de opschaling van de medische discipline te allen tijde bij de Dir Med ligt. U moet heel goed beseffen dat het opzetten van een VMP niet niks is. Men had te maken met specifieke verwondingen. Het systeem "gooi de slachtoffers in een ziekenwagen en voer hen af" geldt hier niet. Wij triëren en zetten een medische component in, die zorgt voor de stabilisatie van slachtoffers en die ervoor zorgt dat er transport is, nadat de mensen getrieerd, gestabiliseerd en geïdentificeerd zijn, zodat zij op de beste manier getransporteerd kunnen worden. Dat is heel het plan. Dat plan is belangrijk en wordt ook zo uitgevoerd.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Engels, iets verder in de *timetabel* wordt een verklaring van de heer Labruyère geciteerd. Om 8 u 30 stuurt de brandweer van Brussel 5 ambulances. Om 8 u 45 vertrekken een mug van Saint-Luc en twee bijkomende ambulances, op verzoek van de 100-centrale van Leuven, uit Brussel. Het kan zijn, zegt u, dat er om 8 u 20 geweigerd. U ging voort op uw regels en op de Dir Med, die medicus is en het terrein kan beoordelen. Twintig minuten later kwam blijkbaar de vraag naar bijkomend materiaal. Dat leid ik af uit de verklaring van de collega naast u.

Mag ik, de twee aan elkaar koppeland, stellen dat de situatie in die 20 minuten dermate verergerd is dat de Dir Med op dat ogenblik zei dat er wel bijkomend materiaal nodig was.

Erik Engels: Absoluut, wij hadden contact – dat wil ik bevestigen – met de Dir Med en wij hebben iedere keer expliciet zijn vraag gevolgd, zonder tegenspraak.

Servais Verherstraeten (CD&V): Reken ik dan fout dat om 8u20 de situatie een beetje is onderschat door de DirMed?

Erik Engels : Integendeel, ik denk dat de situatie heel duidelijk ingeschat is door de Dir Med. Volgens mij zijn dat mannen met bakken ervaring. Het zijn militairen. Het feit op zich dat wij voor interventies op de luchthaven altijd gebruikmaken van het Militair Hospitaal, de diensten van het Militair Hospitaal, de dokters van het Militair Hospitaal, de kennis en de knowhow van het Militair Hospitaal, levert ervaring en knowhow. Ik denk dat de toestand op dat moment heel correct was.

Peter De Roover (N-VA): Ik zie u op die vraag op een heel andere manier reageren, zonder woorden, mijnheer Labruyère? Bent u het niet eens met de inschatting van uw collega?

De **voorzitter:** U baseert zich op lichaamstaal, collega?

Peter De Roover (N-VA): Ja, maar die was nogal expliciet. Toen de heer Verherstraeten vroeg of de situatie onderschat werd, meende ik te lezen dat de heer Labruyère nogal nadrukkelijk knikte. Van de andere getuige zag ik het tegenovergestelde. U mag dat tegenspreken, maar ik vind het belangrijk.

Jean-Paul Labruyère: Comme je l'ai déjà dit, c'est une situation difficile. En effet, lorsqu'on arrive sur place, qui que l'on soit, on ne voit pas de vue d'ensemble. Je dirai simplement que la situation de Maelbeek était, d'une certaine façon, plus simple, parce que l'espace est beaucoup moins étendu.

Mon collègue ne le sait pas, mais dans le passé j'ai effectué plusieurs exercices à l'aéroport. J'en avais finalement les genoux usés ou presque, tant il fallait parcourir des kilomètres. Face à une surface particulièrement étendue que celle de l'aéroport, il n'est pas facile d'avoir une vision d'ensemble.

Le parallèle que j'établissais avec Maelbeek, c'est que deux postes médicaux y avaient été installés: l'un à la sortie, rue de la Loi, et l'autre dans le bas de la chaussée d'Etterbeek. Pour dresser un bilan complet, il fallait avoir les contacts avec les deux. Là, même sur un espace plus restreint, il n'était pas évident d'avoir, du premier coup, un bilan exact. C'est ce que je voulais dire.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, ik blijf toch met enkele onduidelijkheden zitten, eerlijk gezegd. Ik hoor de heer Engels zeggen: wij volgen de procedure. Ik hoor de heer Labruyère zeggen: wij schatten het anders in, het is een ongeval van die orde dat wij er meer moeten sturen.

Ik heb de audiogesprekken bekeken die wij gekregen hebben van de gouverneur, Lode De Witte. Mijnheer Engels, ik leg die naast uw verklaring. U zegt: om 08u16 hebben wij verschillende ziekenwagens uitgestuurd. Ik kijk naar de tijdslijn van de heer De Witte en zie dat er om 08u35 vanwege de MUG Militaire een oproep komt: wij wachten nog steeds op ziekenwagens, wij hebben op dit moment 3 ziekenwagens en dat is ruim onvoldoende.

Om 08u36 komt er, opnieuw van het Rode Kruis: alle middelen die wij hebben, zijn aan het verzamelen richting Peutie, om vandaar verder door te rijden; wij hebben ziekenwagens nodig, wordt nogmaals door onze operator gemeld.

Eigenlijk gaan er dus 40 minuten overheen voor er extra ziekenwagens gestuurd worden. Ik blijf met mijn vraag zitten: is dit echt het gevolg van het feit dat u de structuur gevolgd hebt, en niet zelf gezegd hebt: dit is een ongeval van een grotere orde?

Dat is ook de conclusie die ik trek nadat ik u vandaag allebei opnieuw hoor. Ik stel mij wel de vraag: als u allebei een andere interpretatie geeft van de structuren die bestaan, op een moment dat u met elkaar moet samenwerken, is dat niet om problemen vragen?

Als ik de tijdlijn van de heer De Witte verder bekijk, zie ik dat er om 08u39 een inkomende lijn is van de hulpcentrale 112: Spencer voor Erik Engels, commandant Du Bus van bij ons is ter plaatse; hij heeft 5 ziekenwagens geëist van de SMUR; wij hebben ze gestuurd.

Het antwoord is: onze vraag is zeker verder niets te sturen; alle medische hulp is onderweg; wij hebben van hieruit alles gestuurd; als wij alles sturen, gaan wij de boel platleggen, en dat is zeker niet de bedoeling.

Opnieuw BRU: ja, onze commandant is ter plaatse; het is al 10 keer dat wij het hem hebben willen zeggen, maar hij wil niet luisteren.

Opnieuw de hulpdienst 112: noteer goed welke ziekenwagens het zijn, want wij zijn van plan ze te laten terugroepen door de minister; ik neem straks contact op met Spencer

Graag wil ik van beide heren horen: is het omdat de ene de vrijheid krijgt meer ziekenwagens in te zetten dat hij die vrijheid gebruikt heeft, waardoor er een miscommunicatie komt, of niet?

Mijn laatste vraag is de volgende. Ik zie in de tijdlijn dat er op een gegeven moment opnieuw een gesprek is tussen Erik Engels en Spencer Smolders. Commandant Labruyère komt aan de lijn. De melding van de Dir Med is: wij horen dat commandant du Bus heel veel middelen vraagt, en ik moet u dringend verzoeken uw Brusselse middelen er niet naartoe te sturen; wij hebben heel veel middelen onderweg.

Waarop het antwoord is: de vraag is voldoende middelen ter plaatse te krijgen; je snapt toch ook dat het een

internationale vitrine is voor ons.

Waarop Erik antwoordt: ik krijg hier van heel hoog gemeld dat er voldoende middelen onderweg zijn.

Waarop het antwoord is: wij zullen doen wat wij zullen doen; u doet ermee wat u wil.

Dan komt er een zekere Koen aan de lijn. Uit de tijdlijn kan ik niet verklaren wie die Koen is, maar hij zegt: ik werk op het kabinet van Volksgezondheid; ik heb contact gehad met de minister; wij hebben op dit moment voldoende middelen in Zaventem; wij hebben de middelen van Oost-Vlaanderen en Halle stand-by op parkings binnen Vlaams-Brabant; wij zouden het liefst hebben dat de middelen van Brussel beschikbaar blijven voor Brussel.

Wil dat dan zeggen dat de beslissing van de minister is gekomen om geen extra middelen uit te sturen? Ik zou graag een verklaring van u beiden willen hebben. Hoe moet ik deze stukken eigenlijk interpreteren? Dat is toch wel belangrijk.

De **voorzitter**: Veel elementen en een aantal vragen. Neem alle twee rustig uw tijd. De heer Engels eerst? Of de heer Labruyère?

Jean-Paul Labruyère: Je voudrais apporter une petite précision sur ce que j'appelle "ma méthode de travail".

Prenons le cas de Maelbeek. On annonce rapidement 50 blessés. Je prends en considération l'ancienne règle qui prévoit cinq ambulances par tranche de dix blessés. Cinquante blessés, cela fait vingt-cinq ambulances et mon calcul me mène à cinq ou six SMUR. L'entraînement m'a aidé à le faire. Je commence par demander l'envoi des deux tiers de ce qu'il faut car je ne suis pas sûr de la finesse du bilan. Si je suis dans le bon, c'est que j'ai eu beaucoup de chance. Si je vise trop haut, j'aurai rapidement un retour et je pourrai décommander. Si je vise trop bas, je laisse aux équipes médicales qui arrivent sur place le soin d'ajuster le tir. C'est leur boulot. Je sais ce que l'on a envoyé et je sais alors ce qu'il faut compléter. C'est toujours beaucoup plus simple pour nous d'avoir une échelle générale et de réguler dans l'échelle que de devoir changer d'échelle tout d'un coup. C'est l'explication. Je ne me substitue donc pas aux moyens médicaux, j'essaie simplement d'anticiper l'envoi en essayant de ne pas trop viser à côté, ce qui n'est pas toujours facile.

Mon collègue Engels a dit qu'il s'est retrouvé face à un tsunami d'informations, il dit la vérité. Il faut vraiment s'exercer au tri, rester les deux pieds sur terre. Dans ce genre de situation, l'ancienneté dans ce métier constitue une aide.

Pour ce qui concerne Zaventem, j'ai entendu mes collègues. Connaissant la zone du Brabant flamand de l'époque, je me dis qu'ils n'ont pas tellement de moyens immédiatement disponibles. En réalité, la nuance va se jouer sur le délai de la réponse. Je propose donc au Dr Bronselaar, qui est de ma génération, de lui envoyer cinq véhicules en lui faisant savoir qu'ils se rendront au point de rendez-vous, qu'ils sont à sa disposition et qu'il peut ou non les employer. Comme on le dit à Bruxelles: "*Ge gebruikt ze, ge gebruikt ze niet. Ge gebruikt ze niet, ge stuurt ze terug; ge gebruikt ze, ge doet daarmee wat dat ge wilt.*". Ce sont des moyens offerts et mis à disposition. Ils sont superflus, il les renvoie. L'idée n'est pas d'interférer mais de dire que dans le laps de temps de réponse, on peut donner un petit coup de pouce, sans plus.

Erik Engels: Ik kan daar enkel aan toevoegen dat wij dat ook gedaan hebben. Wij hebben ook geaccepteerd dat die voertuigen zich eigenlijk als een reserve-entiteit gaan opstellen op een bepaald punt, zonder enig probleem. Als u vraagt: is die samenwerking dan goed verlopen? Ja, absoluut. Wij zijn verder gegaan in die opbouw van die reserves en wij hebben die ook ingezet op die manier. We zijn consequent altijd op dezelfde manier blijven voortbouwen, afhankelijk van de vraag die we gekregen hebben. Iedere keer als u de verschillende tijdslijnen aanhaalt dat de Dir Med vragen stelt en zegt: ik heb wel of niet genoeg aanwezig van iets, wel dan is daar adequaat op gereageerd en onmiddellijk gekeken van: waarom wordt die vraag gesteld en wat is er misschien aan de hand? Hebben de diensten van het Rode Kruis niet snel genoeg gereageerd? Hebben zij zich eerst verzameld in plaats van direct door te rijden en dergelijke. Dus we hebben daar iets mee gedaan. We zijn inderdaad op zoek gegaan.

Als u naar de tijdslijn kijkt, dan ziet u dat wij om .36 eigenlijk opnieuw contact opnemen met het Rode Kruis, of dat kan ik u dan toch melden, en hun melden: gelieve er haast achter te zetten, wij hebben u daar dringend nodig! Vandaar. Iedere keer als wij meldingen krijgen, dan gaan wij daarmee aan de slag, dan volgen wij die. Wat wij doen is eigenlijk het systeem volgen op basis van de informatie die we hebben en daar eigenlijk een antwoord tegenover zetten, een antwoord dat voldoet aan de vrager van de informatie. De vrager van de informatie is voor ons de leider van de discipline, van de medische discipline.

Meryame Kitir (sp.a): Kan iemand mij dan het antwoord van de rol van de heer Koen uitleggen?

Erik Engels: Dat kan ik. In mijn eerste nota heb ik ook gezegd: ik heb mijn centrale opgebouwd, ik heb mijn versterking opgebouwd. U zal merken dat – ik zal u de pagina aanduiden – ik u melding heb gemaakt op pagina 13 dat ik wat betreft het personeel bij aanvang vier operatoren op dienst heb. Tussen 8 uur en 8u30 zijn daaraan toegevoegd de medische directeur, de adjunct-medische directeur, onze expert en dergelijke. Is dat een ingeving? Helemaal niet. Er zijn duidelijk op voorhand afspraken gemaakt hoe wij dit gaan aanpakken in het kader van dergelijk evenement. Het gegeven is dat de omzendbrief die wij ontvangen hebben na de aanslagen in Parijs, en dat staat in mijn tweede nota, heel duidelijk zegt wat wij gaan doen en wat wij niet gaan doen.

Dat is de omzendbrief van 23 november 2015, naar aanleiding van een zestal aanslagen in Parijs op 13 november 2015. Men wenst ons hier richtlijnen en voorzorgsmaatregelen in herinnering te brengen, concrete acties naar voren te schuiven en aanbevelingen te doen. U ziet daar diverse aanbevelingen staan, zowel voor de dringende geneeskundige hulpverlening DGH in het algemeen. Dit handelt over pagina 26, ter informatie. Mensen moeten zich voorzien van een badge en een identiteit. Het gaat over terreur, dat is belangrijk in dezen. De discipline 2 komt niet in de rode zone. Dat is belangrijk in dezen. Je volgt de instructies van het hulpcentrum 112 en de Dir Med. Belangrijk. De communicatieschema's moeten beheerst worden. Heb je te maken met een verdacht, gevaarlijk karakter, dan hou je eigenlijk afstand tot overleg met de politie. En belangrijk, de normale acties in het kader van het MIP zijn van toepassing. Specifiek voor onze dienst, de dagelijkse reguliere hulpverlening moet gegarandeerd blijven. De gangbare acties van dat MIP zijn van toepassing. En dat is dan belangrijk, de medische directies – dat is eigenlijk uw vraag – van het hulpcentrum worden verzocht als dit zich voordoet om ondersteuning te bieden aan de operatoren. Koen Bronselaer is mijn medisch directeur en Marc Gellens is mijn adjunct-medisch directeur. Wij waren eigenlijk op dat moment aanwezig in de centrale, wij hebben onze verenigd en wij hebben iedere situatie onderzocht en geanalyseerd. Vandaar.

Er waren nog een aantal andere opdrachten die we hadden, bijvoorbeeld zoek bijstand in andere provincies. Maak geen volledige inzet van de eigen provincie maar zoek een verdeelsleutel. Houd rekening met mogelijke interventies en zorg dat er communicatie is, zowel naar de FOD als naar het crisiscentrum van de regering. Bij effectieve ontplooiing en in het kader van inzet, uitsturen van de eerste standaard interventieploegen blijft van toepassing. Opschaling volgens gangbare principes en afkondiging van het MIP blijft van toepassing. Ontplooiing van een VMP aanbevolen. Triage, stabilisatie, regulatie blijven behouden volgens geldende principes. Ik lees hierin – en dat is belangrijk – dat men wil dat we op een bepaald moment de keuze maken van zorg, dat daar knowhow, medische knowhow op het terrein is die kan zorgen voor een correcte inschatting en voor een correcte afhandeling.

Meryame Kitir (sp.a): Om even verder te gaan. U zegt dat de heer Koen Bronselaer uw medisch directeur was op dat moment. Maar hij maakt zich in die gesprekken niet kenbaar als de medisch directeur. Hij zegt: ik werk op het kabinet van Volksgezondheid en ik heb contact gehad met de minister. We hebben op dit moment voldoende middelen in Zaventem.

Erik Engels: Dat is correct. Wat ik kan melden is dat wij getracht hebben op verschillende manieren. Op dat moment zitten we in een positie waarbij ook gsm's en dergelijke wel of niet werken. Ik denk en ik weet dat de FOD Volksgezondheid via de whatsuptechnologie eigenlijk een soort verticale communicatielijns naar boven had geïnstalleerd, waarbij dat er een heleboel mensen continu op de hoogte werden gehouden van de toestand en de acties die daar ter plaatse waren. Dus op dat punt heeft hij voor informatie gezorgd tot op, denk of vermoed ik, het hoogste niveau. Wat hij daar zegt, dat hij daar werkt, dat is correct, maar hij zorgt vooral dat die verticale informatielijn opgestart wordt. Als hij dat doet, doet hij dat met het enige middel dat op dat moment nog voorhanden is. Dat is een soort sms, whatsuptoepassing.

Meryame Kitir (sp.a): Dan nog een laatste vraag. Staat dat ook in de omzendbrief dat dit moet afgetoetst worden met de minister of dat de minister daar een rol in speelt? Dat kan ik nergens terugvinden, ook niet in de opsomming die u net gedaan heeft.

Erik Engels: Nee. Wat er wel moet gedaan worden is dat er, bij mogelijke interventies met een verhoogde terreurdreiging, eigenlijk een verticale communicatie moet ontstaan. Dat is de communicatie waarnaar verwezen wordt.

De **voorzitter**: Die dan uiteindelijk toch wel bij het crisiscentrum moet uitkomen.

Erik Engels: Ja, absoluut. Maar de FOD Volksgezondheid heeft ook zijn vertegenwoordigers in dat crisiscentrum. Het is eigenlijk een cascadesysteem dat op dat moment wordt opgestart, op basis van de mogelijkheden die er nog zijn.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik wil even terugkeren naar de tijdlijn die u ons vorige keer bezorgd hebt, mijnheer Engels. Waar ik vooral vragen over heb, is welke vragen er specifiek kwamen van de mug-arts die als eerste is aangekomen en die op dat moment medisch directeur was.

U hebt daarnet gezegd dat hij om 08u17 versterking vraagt: versterking MUG-teams plus 5 ziekenwagens. Ik neem aan dat jullie die onmiddellijk gestuurd hebben. Ik zie daaronder staan: MIP opgestart, onderweg: mug Sint-Lucas; ziekenwagens, militaire: Vilvoorde, Airport, Sint-Lucas.

Wij weten ook dat de medisch directeur om 08.49 uur ter plaatse is. Dan is mijn vraag: tussen 08u17 en de aankomst van de Dir Med, welke hulpvragen of vragen om versterking zijn er specifiek nog gedaan door de aanwezige MUG-arts, die medisch directeur was op dat moment?

In het overzicht zie ik dat niet onmiddellijk. Behalve, waarnaar mevrouw Kitir al verwezen heeft, om 08u35 MUG-Mil: wij wachten op ziekenwagens; momenteel 3; dat is niet voldoende. Dat is een melding, dat is geen vraag. Het is blijkbaar een melding.

Om 08u38: MUG-Militaire vraagt: zijn er nog MUG-teams onderweg? Tussen 08u17 en 08u49 zie ik geen specifieke vragen, in dit overzicht. Kunt u dat bevestigen, of zijn er toch specifieke vragen geweest waar u al dan niet op bent ingegaan?

Iets wat wij al een tijdje weten, is: blijkbaar zijn de spelregels anders in Brussel dan in Leuven. Zonder daarover een oordeel te vellen, wij hebben gehoord dat in Brussel de brandweercommandant die ter plaatse is zelf kan oordelen en zeggen: wij hebben medische versterking nodig. Hij kan extra ziekenwagens opvragen. Het standpunt in Leuven is: nee, het is de medisch directeur die dat moet doen; op andere vragen gaan wij niet in; het moet de bevoegde persoon zijn.

Mijn vraag is: bent u op de hoogte van die andere werkwijze in Brussel, waar men de gewoonte heeft dat de brandweercommandant versterking vraagt? Hoe gaan jullie daar dan mee om wanneer in een noodsituatie brandweermensen van Brussel in Vlaams-Brabant komen en dergelijke vragen stellen, wetende dat zij handelen volgens een praktijk die zij gewoon zijn in Brussel, terwijl de regels elders in het land, niet alleen in Vlaams-Brabant, anders zijn.

Moeten wij, als commissie, daar dan iets mee doen? Ik stel alleen maar vast dat dit aanleiding kan geven tot frustratie en verwarring op het terrein. Hoe ziet u dat?

Erik Engels: Ik zal proberen om eerst op uw eerste vraag te antwoorden, vooraleer over te gaan naar uw andere vragen.

Het gesprek met de Dir Med is een continu gesprek van vraag en aanbod of vraag en antwoord. Het gaat niet altijd om meldingen, maar soms gaan wij op een melding in omdat wij die als een vraag beschouwen, waardoor wij er sowieso op reageren. Ik zei al dat iedere situatie beluisterd, afgewogen en geanalyseerd werd. Ik werd omringd door medische mensen die mij daaromtrent konden adviseren.

Ik wil tot het volgende komen. De eerste lijn in de communicatie die men van mij gekregen heeft, was om

08u13 in het contact met de Dir Med. Het gaat om de eerste dokter in de eerste MUG-ziekenwagen. Hij zegt heel specifiek: “De triage kan opgestart worden in het CCOT.” Eigenlijk duidt hij daarmee voor een stuk aan waar we naartoe gaan met de VMP. Dat is een belangrijke beslissing, want daarmee wordt eigenlijk bevestigd dat het systeem opgezet wordt. Daar mag men van uitgaan. Er wordt geen systeem opgezet van *scoop and run* of wat dan ook. Nee, we zijn klaar, we hebben de leiding en we zetten die ook op. Dat is belangrijk.

Hij meldt daarbij: “De medische middelen komen best niet naar de inkomhal. De veiligheid is daar nog niet zeker.” Hij zegt er duidelijk bij: “Het rendez-vouspunt is de fly-over.” Op dat moment weten wij dat die man ter plaatse is, dat hij daar de leiding neemt en ons dus ook verder zal informeren over hoe en wat.

Ik doorloop het nu. Om 08u17 zegt die man: “Eerste inspectie. Tiental gekwetsten. Graag die versterking.” Daar antwoorden wij ook op.

Om 08u19 geeft hij een eerste *sitrep*: 15 T1's, 15 zwaar- en vijftien lichtgewetsten. Op dat moment hebben wij een situatie. Wij schatten in dat de ziekenwagens die op dat moment allemaal gealarmeerd zijn, eigenlijk in staat zijn om dat euvel, om dat probleem aan te kunnen. Wij gaan er ook vanuit, als die man denkt meer nodig te hebben, dat wij die vraag zullen krijgen.

Om 08u29 krijgen wij de melding dat de zone West zelf een viertal ziekenwagens heeft toegevoegd. Wat wij doen, is die vier ziekenwagens zoeken en activeren. Wij krijgen de melding terwijl zij aan het rijden zijn. Wij activeren hen ook. Op dat moment stijgt het aantal dus sowieso.

Er zijn communicaties waarbij wij vragen stellen. Waarom komen die communicaties hier binnen? Waarom praten die mensen niet onderling? Waarom geven de mensen van de brandweer geen info of stellen zij vragen ter plaatse aan de medische mensen? Waarom worden de problemen daar ter plaatse niet gecoördineerd? Dat is nochtans wel de bedoeling.

Laat dat heel duidelijk zijn. Het is niet wij die daar op die manier de problemen hebben gecoördineerd, het is de coördinatie ter plaatse. Dat zijn afspraken. Dat zijn trouwens geen lokale, maar wel nationale afspraken.

Blijkbaar gebeurt dat niet. In ieder geval, er zijn nog contacten. Het contact dat u aanhaalt, 08u35 wachten op ziekenwagens, momenteel 3 niet voldoende. Geen probleem, wij zoeken waar het hiaat zit en wij reageren erop.

Wij communiceren met het Rode Kruis en zeggen hen dat ze daar naartoe moeten, wat er aan de hand is en dergelijke. Het moet sowieso sneller, dus wij ondernemen actie in deze.

Om 08u37 horen wij dat er nog 2 ziekenwagens door het hulpcentrum van Brussel naar de luchthaven worden gestuurd. Wij nemen nota en voegen die toe aan onze lijst.

Om 08u38 krijgen wij een vraag van de leider van die mug of er nog MUG-teams onderweg zijn. Wij kijken het opnieuw na en alarmeren op basis van zijn vraag een vierde MUG-team en sturen die naar de luchthaven.

U zult merken dat wij om 08u45 een contact hebben met het ziekenhuis Sint-Lucas, waarin wij alsnog de vraag stellen waar hun MUG-team is. Om 08u43, dat staat trouwens ook in mijn lijn, blijkt bij navraag dat het niet vertrokken zou zijn.

Ik heb ondertussen een aantal debriefings mogen doorlopen en sommige mensen zeggen mij dat ze het moment niet precies meer kunnen terugvinden, maar dat ze denken dat ze vroeger dan dat zijn vertrokken. Waren we onderweg op dat moment en is die communicatie terechtgekomen bij iemand die de situatie niet kende? We hebben het in elk geval op dat moment genoteerd.

Om 08u49 komt de officieel aangeduide Dir Med ter plaatse. Hij maakt ook een melding en zegt dat alle slachtoffers geëvacueerd zijn en dat alle middelen op het CCOT moeten worden geconcentreerd.

U moet goed begrijpen dat in het kader van de opstelling van die medische entiteit, een soort

miniveldhospitaal in de VMP, alle slachtoffers op dat moment gebrancardeerd zijn tot aan die VMP. Men heeft die VMP gekozen op moment 1. Er is zelfs een multidisciplinair overleg geweest tussen de eerste Dir Med, mensen van de medische dienst van de luchthaven en mensen van de luchthavenpolitie.

Men heeft de VMP zo gekozen dat die te voet bereikbaar is, zodat mensen via een brancard ernaar kunnen worden gedragen. Door die slimme keuze moeten er in die kleine noria – die kleine noria is van het incident tot aan de VMP – geen ziekenwagens worden ingezet.

Dat is een heel belangrijk gegeven. Men heeft erover nagedacht en men gaat op die manier het transport tussen het incident en de VMP loskoppelen van alle mogelijke ziekenwagenverplaatsingen. Om 8u51 meldt de Dir Med ons dat drie bijkomende MUG-teams inderdaad zijn aangekomen, zij doen de triage en de behandeling in het CCOT.

Op die manier ziet u dat er continu contact is. Dat zorgt voor vragen en ook voor antwoorden. We spelen continu in op die antwoorden zodat we ervoor kunnen zorgen dat die medische middelen er zijn. Zoals ik in het begin heb gezegd, is het algemeen geweten dat na de opstart van een VMP het toch 60 minuten duurt vooraleer de artsen de eerste patiënt na de nodige triage, stabilisatie en identificatie afleveren in het betrokken ziekenhuis. Dat is ook een strategische tijd. Men moet ook de ziekenhuizen de kans geven om zich voor te bereiden en dergelijke. Het hele plan, de omzendbrieven en al die vragen vallen op dat moment samen en vormen een logisch consistent geheel. Dat is belangrijk.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): We hebben ook gehoord dat de brandweer van Zaventem die ook over ziekenwagens beschikt, niet opgeroepen zou zijn geweest. Is er daarvoor een reden? Ik zie in de chronologie dat er een beroep wordt gedaan op het Rode Kruis omdat er extra nood is.

Erik Engels: In mijn nota die ik u vandaag heb overhandigd, toon ik u niet alleen een aantal wetgevende brieven die we hebben gevolgd. Op pagina 28 vindt u ook een overzicht van het brandweerlandschap, meer bepaald het ambulancelandschap in een reguliere werking. Dat is een belangrijk gegeven. We moeten die reguliere werking blijven behouden. Daarbinnen is er op menige dagen geen overschot. Dat is onze ervaring. Als we op een bepaald moment een inzet doen, dan kiezen we sowieso voor een strategische inzet. Onze ervaring is dat we alle dagen een afweging moeten maken van wel, niet, hoe, wat en waar.

Dat is een ingeving. Dat is iets dat in de wet, in het medisch interventieplan ingeschreven staat: we moeten zorgen voor die reguliere werking. Wij moeten die opdeling als dusdanig dus maken.

Het is onze ervaring – en dat is een belangrijke ervaring – dat men, als men een brandweerpost inzet, door die inzet die hele post leeg trekt. Dan ontstaat er eigenlijk een grijs of zwart gat wat ziekenwagens betreft. Op dat moment is onze bekommernis tweeledig: er is het incident en er is de reguliere werking. Dat is mijn opdracht. Die laten wij niet vallen.

U vraagt of wij daar een keuze hebben gemaakt. Ja, maar wij moesten die ook maken. We hebben dus gezorgd dat er middelen ingezet werden. We hadden een incident in Vlaams-Brabant. We zijn middelen gaan vragen uit het Brusselse, want we zaten nog in Vlaams-Brabant en we konden op die manier die reguliere werking helemaal up-to-date houden.

Als ik mag samenvatten, is uw vraag eigenlijk of er een verschil in werking is, een verschil in procedure binnen dit geheel. Ik kan daar alleen maar op antwoorden dat ik denk van niet. Ik baseer mij daarvoor op het volgende. Als u kijkt naar mijn tijdslijn, ziet u bij 9u28 “het hulpcentrum 112 Brussel roept 5 ziekenwagens van het medisch interventieplan Luchthaven terug voor een medisch interventieplan Maalbeek”. We spreken dezelfde taal. De invulling is misschien anders, maar ze gaan daar ook een medisch interventieplan afkondigen, niets anders. We praten over hetzelfde. Er wordt dan gediscussieerd over die vraag. Uiteindelijk blijkt er geen enkel probleem te zijn. We gaan na in onze lijsten of die reservecapaciteit aanwezig is en of die reservecapaciteit kan terugkeren naar Brussel. We snappen ook het belang van die situatie. Om 9u45, staat er in het verslag dat ik kon inzien: “het hulpcentrum 112 Brussel verzoekt ziekenwagens te vragen via de Dir Med.”

Misschien is de toepassing af en toe anders, en de interpretatie op basis van ervaringen, maar standaard volgen wij dezelfde richtlijnen. Standaard weet iedereen dat men, als men op een grote interventie zit, zal

werken volgens een multidisciplinaire coördinatie.

Dan praat men binnen zijn discipline. Dan werkt men binnen zijn discipline. Er wordt ook op een bepaald niveau met andere disciplines gepraat. Men probeert zijn eigen taken zo goed mogelijk uit te voeren en biedt ondersteuning aan de andere disciplines. Men laat de leiding van de andere disciplines echter haar werk doen, niet meer en niet minder.

Op die manier wordt chaos voorkomen. Dat leidt tot oplossingen, tot snelle, adequate en goede oplossingen.

Dergelijke interventie heeft drie disciplines: discipline 1 is de brandweer; discipline 2 omvat de medische diensten en discipline 3 omvat de politionele diensten.

Alle omzendbrieven die wij sinds 2006 hebben gehad – zelfs in 2006 was er al sprake van terrorisme –, benadrukken dat volgens structuur moet worden gewerkt en dat structuur oplossingen zal bieden.

De omzendbrief van 2009 voegt daaraan nog iets extra toe. Ik heb hem bij mijn nota's gestoken. De omzendbrief van 2009 vindt u terug op pagina 23 en voegt eraan toe: "De knowhow van uw interventiepersoneel is essentieel. De noodsituatie, snel en aangepast tussenkomen, moet terdege voorbereid zijn."

Wij hebben onze teksten gelezen. Wij wisten wat wij zouden doen. Wij wisten sowieso wat zou komen. Dat is hier belangrijk.

Meer nog, in diezelfde omzendbrief staat dat men zorg moet dragen voor de veiligheid en de gezondheid van alle betrokken personen. Dat moet gebeuren binnen mijn vijf opdrachten, zijnde het MIP activeren, zorgen voor regulatie in de normale omstandigheden, zorgen voor reserves, denken aan aanslag 2, 3 en 4 en zorgen dat de rampsituatie in het eerste uur niet naar de ziekenhuizen wordt verplaatst. Ook met die punten hebben wij rekening gehouden.

Dat was de opdracht.

De **voorzitter**: Mevrouw Kitir, ik heb u al uitvoerig aan het woord gelaten. Er zijn nog heel veel andere leden die willen spreken. Kom er dus alstublieft later op terug.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le président, je voudrais d'abord remercier nos deux interlocuteurs et observer qu'il y a deux approches assez différentes. Le commandant Labruyère confirme en des termes plus prudents, peut-être liés à son niveau de responsabilité, ce que nous avait dit le commandant du Bus et notamment qu'il faut pouvoir tenir compte de la situation concrète sur le terrain, qu'il faut pouvoir tenir compte de l'expérience, qu'il faut pouvoir anticiper, qu'il faut avoir une certaine forme de flexibilité et qu'on peut être piégé – je pense que c'est le terme que vous avez utilisé – par le fait que 98 à 99 % des catastrophes ne ressemblent pas à celle-là. En réalité, en suivant les procédures habituelles, on n'arrive pas vraiment à répondre aux problèmes.

Et c'est vrai – c'est une question pour M. Engels –, vous avez beaucoup insisté sur les procédures. On ne peut pas vous faire le grief de suivre des procédures car elles sont là pour être suivies, et nous en avons beaucoup parlé. Mais en même temps, clairement, ces procédures ne sont pas adaptées à ce type de catastrophes. Clairement, par exemple, nous apprenons qu'au-delà de dix blessés, il n'y a plus rien qui soit prévu concrètement dans les plans. Lorsqu'on fait les calculs par rapport à 40 T1, 40 T2, c'est ce que nous avons à Zaventem, on aurait dû avoir dans une première vague – je parle seulement de la première vague – à peu près trente à quarante ambulances qui partent. En réalité nous apprenons qu'à 8 h 35, il n'y a encore que trois ambulances sur place. Alors que, à Maelbeek, très rapidement, il y a une quinzaine d'ambulances qui arrivent sur place.

Ne croyez-vous pas que, pour l'avenir, il faudra revoir cela? Ne pensez-vous pas qu'il faudra avoir une force de frappe, une capacité d'intervention médicale beaucoup plus rapidement sur le terrain? Parce que vous nous dites, par exemple, "les ambulances de Zaventem, je ne les ai pas mobilisées parce qu'il fallait garder une réserve stratégique". Mais en même temps, ce sont les mêmes. Si je vois bien le compte rendu d'un de vos prédécesseurs qui demande d'avoir dès 8 h 15, cinq SMUR et vingt ambulances en plus... ceux-là

même qui demandent à avoir des capacités en plus sur le terrain, finalement, se retrouvent bloqués dans leurs propres casernes. Parce qu'on les garde pour une réserve stratégique alors que la catastrophe est immense. Pour l'avenir, n'y a-t-il pas là une réflexion à mener sur la mobilisation plus rapide de ce type de moyens, qui sont là, qui sont juste à côté? Je dois avouer que je trouve cela quand même un petit peu effrayant. Ils sont là, juste à côté et ils ne seront pas mobilisés en raison du maintien d'une réserve stratégique. Voilà pour ma première question.

Deuxième question: est-il exact qu'à 8 h 45, quand le commandant du Bus appelle le 112 – donc à 8 h 45, on sait déjà l'essentiel du nombre de victimes –, il demande d'envoyer d'urgence encore des renforts et l'opératrice lui dit que la décision du coach est de ne pas envoyer plus de dix ambulances sur place. Est-il exact qu'à ce moment-là, on continue à prendre cette décision?

Erik Engels: Mijnheer de voorzitter, mijnheer Dallemagne, de vraag naar aantallen, namelijk of er voldoende waren, is al aan de medische directeur gesteld. De medische directeur heeft er een antwoord op gegeven.

Indien u mij vraagt of wij in de toekomst ...

Georges Dallemagne (cdH): Je comprends que vous attendiez que ce soit le directeur médical. Ce qu'on nous dit c'est que ce directeur médical qui arrive au tout début, il prend la fonction de directeur médical mais, en réalité, il n'a pas vraiment l'expérience de ce type de catastrophe et qu'il se précipite – et on peut le comprendre comme médecin – sur les blessés pour pouvoir sauver des vies. En réalité, il est surtout accaparé par cette fonction-là. En fait, il n'a pas une vision de ce qui se passe. Donc, à 8 h 15, après lorsque le directeur médical, le vrai directeur médical arrive vers 8 h 50, à ce moment-là, lui a une vue d'ensemble. Ce que je comprends et selon plusieurs témoignages, c'est que le premier directeur médical se précipite sur les blessés et n'a pas de vision d'ensemble.

De **voorzitter:** Ik wil toch even verduidelijken, want ik moet er natuurlijk voor zorgen dat de getuigen kunnen antwoorden op vragen die ook met de realiteit overeenstemmen. Er is een MUG-arts ter plaatse gegaan. U hebt daarjuist nog even gepreciseerd dat die afkomstig is van een militair ziekenhuis. De eerste MUG-arts ter plaatse – ik geef gewoon de regel – is dus de dienstdoende, de feitelijke Dir Med. Die was vrijwel onmiddellijk na de aanslag ter plaatse. Daarna is hij vervangen geworden door de heer Mergny, die wij hier ook hebben laten getuigen.

Voor een goed begrip: ik denk niet dat u moet antwoorden op een vraag of de eerste waarnemende Dir Med weinig ervaring heeft, omdat u daarnet hebt gezegd dat het iemand uit Neder-over-Heembeek is die het klappen van de zweep kent. Dat hebt u gezegd.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le président, ce n'est pas parce qu'on vient de Neder-Over-Heembeek qu'on a une expérience d'une grande catastrophe. Ce n'est pas parce qu'on est militaire qu'on a par essence l'expérience d'une grande catastrophe. Ma question est liée notamment au témoignage du commandant du Bus qui dit explicitement: "le premier médecin qui est là se précipite au secours des blessés et n'a pas l'expérience d'une grande catastrophe".

Le **président:** Bon, c'est à vous de préciser.

Erik Engels : Wat ik heb gehoord – en ik heb kunnen deelnemen aan een aantal evaluaties en debriefings – is integendeel dat de eerste arts ter plaatse – zo heeft hij mij gezegd – een SITREP heeft gemaakt en dat hij die SITREP ook heeft doorgegeven. Dat staat afgesproken. Dat zijn zaken waarvan wij op voorhand zeggen dat wij ze nodig hebben. Als wij dat binnen krijgen, weten wij dat de procedure start, dat het systeem start en dan kunnen wij erop tellen dat het systeem correct zal verlopen.

Als de MUG uitrijdt, dan rijdt hij uit met een dokter die de opleiding tot dokter en tot MUG-arts heeft gevolgd. Mijnheer de voorzitter, ik kan hier toch moeilijk bevestigen dat die man geen ervaring zou hebben, integendeel. Niemand stapt als MUG-arts in een MUG – en zeker geen militair, denk ik – als men niet een aantal ervaringen heeft.

Daarenboven is die man ook nooit alleen. Hij wordt ondersteund. Meer nog, ik wil hier graag bevestigen – daarom heb ik het medisch interventieplan meegebracht – dat die man er niet alleen voor staat. Men start

een medisch component op. Op termijn zullen er meerdere MUG's zijn, die op mekaar zullen aansluiten. Men krijgt daar eigenlijk een mini-veldhospitaal met medisch geschoolde mensen die niet toelaten dat er medische fouten gebeuren. Laat dat heel duidelijk zijn.

Kunnen wij daarop vertrouwen? Ja. Kunnen wij vertrouwen op een medische SITREP van medisch geschoold personeel in MUG-teams die binnenkomt? Ik denk het wel. De dag dat wij dat niet meer kunnen, hebben wij een veel groter probleem.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, mijnheer Engels, een van de kritische bemerkingen die wij hier hebben gehoord van de heer du Bus is dat het vooral tijdens het eerste uur na een ramp of een aanslag belangrijk is dat er, wat de medische discipline betreft, kan worden opgetreden. Het eerste uur is echt cruciaal.

Hij koppelt daaraan de vaststelling dat bij de opstart van het Medisch Interventieplan slechts vijf ziekenwagens vanuit de regio Vlaams-Brabant werden opgevorderd om zich ter plaatse te begeven. Als ik dan kijk naar het moment van opschaling en de plaats van waar die ziekenwagens komen, dan zie ik bijvoorbeeld Henegouwen dat in drie aanvullende MUG-teams en een colonne van ziekenwagens voorziet.

Dat is natuurlijk verder dan Neder-over-Heembeek, neem ik aan. Dat is misschien verder dan Saint-Luc? Zijn daar regels voor? Hoe beoordeelt u hoe u zo snel als mogelijk ter plaatse kan komen? Klopt het, zoals de heer du Bus suggereert, dat, indien men gekozen had voor ziekenwagens die meer nabij of meer bereikbaar waren, er dan beter had kunnen worden opgetreden op het terrein?

Dat is vraag 1.

Dan vraag 2. Ik hoor u zeggen: "Wij met onze centrale, wij hebben dus..." U verhaalt dat en u schrijft dat ook uit in een tijdslijn. U zegt informatie te hebben gekregen, niet alleen van de Dir Med, maar ook rechtstreeks van de brandweer, van de minister. U zegt dat u de informatie hebt moeten samensprokkelen om een correcte inschatting te kunnen maken op het terrein, daarbij vaststellende dat de vooruitgeschoven medische post niet in de luchthaven was, niet ter plaatse maar op loopafstand.

De Dir Med die bezig is mensenlevens te redden, kan zich niet vergewissen van het aantal dat nog onder de brokstukken ligt. Hij moet afgaan op informatie die achteraf komt van de brandweer en pas om 09u00. Enzovoort.

Kan ik daaruit afleiden dat u coördinatie gemist hebt op het terrein? Dat u echt een coördinatie van de verschillende disciplines in de praktijk hebt gemist in dit specifieke geval?

Erik Engels: De eerste vraag, zou men beter kunnen werken als er meer ziekenwagens zijn, mag ik die zo omschrijven?

Carina Van Cauter (Open Vld): Ziekenwagens van korter bij die sneller ter plaatse waren.

Erik Engels: Als men patiënten moet triëren en stabiliseren, patiënten met schotwondfracturen en dergelijke, dan heeft men medisch gespecialiseerd personeel nodig. Heel duidelijk. Dan heeft men leiding nodig van dokters. Heel duidelijk. Een ziekenwagen is bemand met twee ambulanciers. Ambulanciers hebben een opleiding van ongeveer 150 uur en veel ervaring.

Als men mensen met schotwonden moet triëren en stabiliseren, dan heeft men dokters nodig. Dan heeft men een medische specialisatie nodig. Daar ligt de kracht.

Het aantal ziekenwagens op dat moment gaat niet de doorslag geven. De kennis en de knowhow van hoe te stabiliseren, welke mensen moeten naar waar afgevoerd worden en dergelijke, dat is de knowhow die mensenlevens zal redden. Vandaar. Dat heeft men nodig.

Als u mij zegt: stuur daar 50 ziekenwagens meer naartoe.

Carina Van Cauter (Open Vld): Stuur een ziekenwagen van dichterbij, niet van Henegouwen maar van Jette

of Neder-Over-Heembeek, korter bij de plaats van de aanslag of de ramp. Is dat geregeld? Was er de keuze voor een nabij gelegen ziekenhuis of waar vandaan ook de ziekenwagen moet vertrekken, zodat de twee ambulanciers en de MUG-arts sneller ter plaatse zouden zijn, omdat dat eerste uur zo cruciaal is, zegt de heer du Bus mij. Of is dat geregeld? Hoe maakt u de keuze voor ver dan wel dichtbij?

Erik Engels: Is dat geregeld? Eigenlijk wel. Zodra wij dat medisch interventieplan starten, is de knowhow ter plaatse. Het is die knowhow die ons gaat sturen. Men stuurt daar toch geen contingent naartoe in de hoop dat het daar opgelost geraakt. Nee, men stuurt daar leiding en kennis naartoe, die zorgen voor een adequate oplossing.

Zodra de MUG-arts ter plaatse komt, gaat hij een SITREP maken. Het is niet zo dat de MUG-arts zich direct met de patiënten gaat bezighouden. Ik weet het niet. Ik heb het niet gezien. Ik was er niet. Ik laat de verklaring van de heer du Bus voor wat ze is, maar in elk geval, standaard is erin voorzien dat een eerste MUG-arts die de rol van Dir Med opneemt een eerder administratieve taak heeft in communicatie en aansturing, sowieso.

Hadden wij op de 100-centrale de ervaring, beleving en het vermoeden dat dit correct gebeurde? Ja, daarom maakten wij er ons ook geen zorgen over dat de informatie correct was en dat de vragen, als die nodig waren, zouden komen.

U vraagt mij of ik ziekenwagens van dichtbij had kunnen sturen. Daar hebben we de afweging gemaakt. Wij stuurden er in een eerste fase ziekenwagens naartoe. Zo hebben wij bijvoorbeeld in de eerste fase een ziekenwagen uit Vilvoorde gestuurd. Vilvoorde is dichtbij gelegen. Wij hebben echter ook keuzes gemaakt. Wij hebben een ziekenwagen gestuurd, maar er was ook een ziekenwagen van de luchthaven aanwezig. Dat was dus de tweede ziekenwagen. Wij hebben ziekenwagens gestuurd van Sint-Lucas, dat verderaf gelegen is, maar nog altijd dichtbij. Wij hebben dus een soort van pakket gemaakt, waarbij wij dichtbij en verderaf bij elkaar gevoegd hebben, maar wij wisten zeker dat de MUG-arts daar heel snel zou zijn.

Carina Van Cauter (Open Vld): Toen u opschaalde, koos u voor Henegouwen?

Erik Engels: Nee, toen wij opgeschaald hebben, naar een tweede fase, zijn wij naar het Rode Kruis gegaan, zodat die mensen verzamelden en dan allemaal van daar vertrokken. Voor de reserves die wij opgebouwd hebben, hebben wij op Henegouwen gerekend. In de medische discipline was het voorafgaandelijk ook zo besproken dat iedere provincie een reserve zou opbouwen en die zou aanbieden. Op het moment dat wij het aanbod gekregen hebben, zijn wij daarmee verder gegaan.

Op pagina 10 en 11 van mijn eerste nota gaf ik u een overzicht van de middelen die wij gestuurd hebben. Toen rond 8 uur de initiële call binnenkwam, alarmeerden wij voor de brandweer de zone West, daarna de Dir Med Militairen, de MUG Militairen, het Militair Hospitaal voor een ziekenwagen, de brandweerdienst van Brussel, de ziekenwagen van Brussels Airport, een ziekenwagen van Vilvoorde en twee ziekenwagens van Sint-Lucas. Het totaalplaatje geeft dus één MUG en vijf ziekenwagens. Daarnaast vroegen wij nog een MUG-team van Vilvoorde en een MUG-team van Sint-Lucas. Zo kwamen wij in totaal op drie MUG's en vijf ziekenwagens.

Wij hebben ook nog een contact met de federale gezondheidsinspecteur en tegen 8.16 uur kunnen wij ook nog eens het Rode Kruis alarmeren dat daar nog eens 5 ziekenwagens aan toevoegt. Als u mij vraagt of ik daar een pakket met voldoende middelen naartoe heb gestuurd, antwoord ik zeer zeker wel. Hebben wij rekening gehouden met een diversiteit? Zeer zeker wel. Hadden die mensen knowhow? Wel, als daar drie MUG-teams zijn met daarbij ook het militair hospitaal, dan is die kennis aanwezig. Vandaar.

Carina Van Cauter (Open Vld): Hebt u de operationele coördinatie gemist?

Erik Engels: Ik zal heel eerlijk antwoorden, ja. Als wij plots overvallen worden met vragen van functies en eigenlijk wisten we niet welke functie die mensen hadden, we wisten niet wie die oproepers waren, op dat moment heb je nood... En dan weet je, ergens was daar iets fout aan het lopen. Het feit op zich dat we dat gevoel hadden, versterkte ons om ons te focussen op de correct, op de duidelijk informatie die we van de medische discipline kregen. Je moet een afweging maken op dat moment en waar ga je van uit? Wij zijn op dat moment uitgegaan van wij hebben het gevoel, wij hebben de beleving, wij hebben de contacten, wij

hebben de ervaring en de feedback dat die medische discipline zich georganiseerd heeft. Die heeft zich daar gezet en die heeft het werk gedaan. Als je spreekt van opstart van een VMP, als je spreekt van een opstart van een ambulancepark en dergelijke, wij hadden het gevoel dat komt goed, dat zit goed, die mensen zijn daar vertrokken. Absoluut. Dus wij hebben die gemist.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Mijnheer Engels, ik kom nogmaals terug op het sturen van de ziekenwagens vanuit Brussel.

Een van de vorige getuigen, de heer du Bus de Warnaffe, die hier maandag aanwezig was, verklaarde dat tijdens het eerste uur, dus tijdens de eerste golf, achttien extra ziekenwagens zijn gestuurd. Hij verklaarde ook dat er zonder die extra ziekenwagens te weinig ziekenwagens zouden zijn geweest.

Ik heb een heel concrete vraag. Zijn die ziekenwagens ook effectief ingezet of zijn ze als reserve aangewend?

Mijnheer Engels, daarbij aansluitend, volgens de tijdlijn die wij van u hebben gekregen, is om 08.28 u een aantal ziekenwagens opnieuw opgeroepen, zoals u vandaag zelf al hebt aangehaald, om naar Maalbeek te gaan.

Achteraf beschouwd, mijnheer Labruyère, blijft u bij dezelfde inschatting? Denkt u achteraf dat u de juiste beslissing hebt genomen, door die ziekenwagens naar Zaventem te sturen, in de wetenschap toen dat het in Zaventem effectief om een aanslag ging en er misschien nog iets anders kon gebeuren, wat ook duidelijk is gebleken en gebeurd?

Een volgende vraag gaat over de verschillende manieren waarop de hulpdiensten werken. Ook een van de voorgaande getuigen heeft het daarover gehad.

Het is duidelijk dat in Zaventem de slachtoffers volgens de stay-and-playmethode zijn behandeld. Zij zijn ter plaatse getrieerd, gestabiliseerd en daarna naar de ziekenhuizen vervoerd. De tijdspanne tussen het ogenblik van de ramp en het vervoeren van de eerste slachtoffers naar de ziekenhuizen is ongeveer 60 minuten geweest.

In Maalbeek is volgens een andere methode gewerkt, indien ik mij niet vergis. Ik zie al een knik dat het niet echt zo is. U kunt daar dan misschien meer duiding bij geven. Er bestaan immers twee methodes, namelijk *scoop and run* en *stay and play*.

Bestaat er echter een soort uniforme manier van hulpverlening? Wat is de beste methode? Welke methode werd aangewend? Is dat in Zaventem en in Maalbeek op dezelfde manier gebeurd?

Ik heb nog een vraag, die enigszins anders is.

In boek 3 van het intern noodplan van de luchthaven gaat het over de situatie waarbij geen vliegtuig betrokken is maar waar er wel een ongeval is binnen het luchthavendomein. Daar staat dat de melding van een ongeval door de airside inspectie, en dus door Brussels Airport zelf, de brandweer van Brussel, Vilvoorde en Zaventem gebeurt. Is dat een normale procedure, of hoort zo'n melding te gebeuren door de 112?

Jean-Paul Labruyère: Dat is de medische wereld. Ik meen dat de methode, de procedure om de slachtoffers te behandelen, dezelfde was in Zaventem als in Maalbeek.

Ik zal spreken over wat ik ken, ongeveer. In Maalbeek zijn alle slachtoffers gebracht naar twee VMP's, één beneden, één boven. De eerste VMP werd relatief vlug leeggemaakt. Waarom? Het ging meestal om zwaarder gekwetsten, T1, en de dokter toen ter plaatse heeft gezegd: ze langer hier houden zal eindigen met een verlies van overlevingskansen voor de patiënten. Eén voor één, heeft ze gevraagd, te ontruimen.

In de tweede VMP waren de mensen gemiddeld minder gekwetst. De ontruiming van de tweede VMP heeft, meen ik, tot 12 uur geduurd. Stel dat het metrostation ontruimd is rond 09 45 uur, de grootste ontruiming gebeurde op 2 uur, dus de patiënten kregen daar zorg toegediend en worden ook gestabiliseerd. De methode is dezelfde. De ambulanciers hebben nooit commentaar gehoord over verschillen in de

werkmethode in Zaventem en die in Maalbeek.

Meer kan ik niet zeggen. Ik heb niets anders gehoord.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Het is omdat de tijdspanne een beetje verschillend is tussen de twee sites. Er is ons gezegd dat tussen het ogenblik van de ramp en het vervoer naar de ziekenhuizen, er in Zaventem 60 minuten zat maar in Maalbeek, veel korter, 30 minuten.

Jean-Paul Labruyère: Zij zijn begonnen rond... Ik heb een radioboodschap teruggevonden: ontploffing om 09u11, eerste aanvraag voor de eerste ontruiming: 09u51. Eerste. Zij moesten er een tiental ontruimen van de lage VMP, aan de Chaussée d'Etterbeek. De andere hebben veel meer tijd genomen.

Wij moeten wel met een paar patiënten beginnen. Er is ook het feit dat in Maalbeek de ontruiming van het station en het brengen naar de VMP's gemakkelijker was dan op de luchthaven, want de afstanden waren relatief klein. Op de luchthaven was er ongeveer 300 meter tussen de plaats van de aanslagen en de VMP. In Maalbeek, aan één van de uitgangen, moesten de mensen enkel de Wetstraat oversteken. Zonder verkeer, gelukkig voor hen.

De tweede VMP bevond zich daar maximum honderd meter verder. Qua mankracht verliep het daar veel gemakkelijker en veel sneller. Bij vergelijkingen moet men de gepaste nuance toepassen.

Erik Engels: Ik wil daar nog iets aan toevoegen ter duiding. Het is niet *stay and play* of *scoop and run*; het is niet een van de twee, maar een combinatie van beide. Die afweging wordt gemaakt door een medisch geschoold personeelslid, zijnde de Dir Med. Dat is een heel belangrijk aspect. Ik denk dat het belangrijk was dat men ons dat nog geduid heeft na de aanslagen in Parijs.

Voor sommige T1's moet het direct. Was er capaciteit om dat direct te doen? Ja, zonder uitzondering. Voor anderen is er uitstel mogelijk. Dat uitstel kan zelfs over enkele uren gaan. Voor de afweging wie wel en wie niet, daarvoor hebben wij geschoold personeel. Daarvoor starten wij het MIP en daarvoor volgen wij die procedure, zodanig dat het een beweeglijk gegeven is. Het grootste deel zal triage, stabilisatie en identificatie omvatten. Voor een aantal mensen moet het sowieso sneller. Daarvoor zijn medisch geschoolde mensen nodig. Standaard kan een ambulancier daarvan een inschatting maken, maar de beslissing moet op dat moment worden genomen door een dokter, de Dir Med. De beslissing over hoe er met een patiënt omgegaan wordt, is een belangrijk gegeven.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Zijn de ziekenwagens die gestuurd werden, als reserve aangewend of ook effectief gebruikt? Blijft u, achteraf beschouwd, bij uw beslissing?

Erik Engels: Mag ik eerst antwoorden, collega?

Jean-Paul Labruyère: Ja.

Erik Engels: Als wij tegen het hulpcentrum of tegen onze collega zeggen: "Stuur ze maar en zet ze in reserve op de *fly-over*," dan zijn die ziekenwagens daar mogelijk ook aangekomen, afhankelijk van de tijd die zij erover gedaan hebben.

Ik heb u een foto gegeven in mijn tweede nota. Daarop ziet u hoe u zich een ambulanceparking moet voorstellen. Onderaan ziet u een ideaalbeeld. Die foto is nochtans ook genomen tijdens de rampdagen. Bovenaan ziet u een foto van 09u08. Als zo'n contingent ziekenwagens zich meldt, dan worden die ziekenwagens ook in de rij gezet, zoals u op de tweede foto ziet. Er is een ambulanceofficier of ambulanceregulator. In de debriefings die ik mocht horen, heb ik gehoord dat zelfs de mensen van het Militair Hospitaal extra personeel meegenomen hadden om de extra taken te vervullen.

Ja, zij waren dus geschoold en hadden kennis, want zij hadden zelfs extra personeel mee en zij hebben iemand aangeduid om het ambulancepark te organiseren en beheren.

Als zo'n contingent ziekenwagens zich meldt, gaan die in de rij. Als de ambulanceregulator van zijn Dir Med een vraag krijgt, dan gaat hij dat eigenlijk als een soort trein in elkaar beginnen te knutselen. Het kan dus

heel goed zijn dat die ziekenwagens gevraagd zijn en in de rij gezet zijn en dat zij standaard mee zijn opgenomen, omdat zij in de rij stonden.

Jean-Paul Labruyère: Ik kan misschien wat verder op uw vraag antwoorden. Dit weekend, na de 20 kilometer door Brussel, ben ik naar de voorpost Delta en de voorposten van Schaarbeek geweest, waaruit drie ziekenwagens waren vertrokken. Ik wenste het personeel te ontmoeten en hun verhaal te horen, want op de 100-centrale en op mijn bureau krijg ik dat niet. Ik kan zeggen dat die mensen inderdaad hebben gewerkt. Zij hebben meegeholpen, een beetje aan het verzorgen, een beetje aan de noria, en daarna aan het vervoer van de mensen, hetzij naar Leuven, hetzij naar Aalst, hetzij naar het Militair Hospitaal.

Ik blijf dus bij mijn beslissing dat in de eerste minuten, rond 08u35, die ziekenwagens van nut waren. Het vervoer naar andere ziekenhuizen zou misschien wel door de laatst aangekomen ziekenwagens uitgevoerd kunnen zijn, maar de geschiedenis is zo geschreven geweest.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Ik heb nog een laatste vraag over het intern noodplan: wie moet eigenlijk de melding doen als er een ongeval gebeurt?

Erik Engels: Daar kan ik op antwoorden, ook een beetje op basis van debriefings die ik heb gevolgd, hoe het in zijn werk is gegaan. Standaard is het zo dat, als er een melding is, de luchthaven sowieso zelf een bericht naar het hulpcentrum zal sturen. In dit geval is dat niet gebeurd, omdat de ontploffing ervoor heeft gezorgd dat het uitsturen van dat bericht eigenlijk verlengd is geweest of uitgesteld is in de tijd.

Het bericht, zoals dat had moeten worden verstuurd, is pas rond — als ik het goed heb gehoord op de debriefings — 08u14 verstuurd. Dat bericht gaat in een computer en die computer begint telefoonnummers te bellen. De computer zal tot vijf keer toe ieder telefoonnummer trachten te bereiken om de melding neer te leggen. Als er geen contact is, gaat hij naar de volgende. Het zal tot 08u29 duren vooraleer alle mensen bereikt zijn.

Om 08u01—08u02 hadden wij al op basis van die initiële meldingen het medisch interventieplan afgekondigd en volgden wij de leidraad van het plan van de luchthaven om daaraan ook brandweerpersoneel toe te voegen.

Standaard, heeft dat hier gewerkt? Na bepaalde tijd wel. Heeft dat hier gewerkt om 08 uur? Nee, want eigenlijk was de luchthaven op dat moment in dat systeem betrokken in het gegeven.

Heeft ons dat tegengehouden om te alarmeren? Nee. Heeft ons dat tegengehouden om middelen te sturen? Nee.

Nogmaals, standaard is het momenteel de luchthaven die dat activeert.

Kristien Van Vaerenbergh (N-VA): Is het normaal dat het de luchthaven is? Zou het niet door het 112-centrum moeten gebeuren?

Erik Engels: Als u spreekt over een melding, dan lijkt het mij logisch dat elke melding van een noodsituatie bij het 112-centrum landt. Iemand moet ons de melding doen. Als het een alarmering naar diverse diensten betreft en als daarop een controle moet zijn dat het effectief wordt uitgevoerd, dan denk ik dat het door een hulpcentrum moet gebeuren.

Vandaag doen wij dat. Elke keer als wij een melding krijgen van een vliegtuig in nood of dergelijke, gaan wij ook nog eens heel die alarmering naar de betrokken diensten activeren en uitvoeren, als een soort tweede keer. Wij doen het sowieso, maar wij zijn vaak tweede in dat verhaal omdat er vanuit dat systeem van de luchthavens ook nog andere partners worden aangestuurd.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, si les questions ont déjà été posées, je m'en excuse, je lirai les éléments dans le rapport.

Je me réfère également aux propos de M. du Bus de Warnaffe qui disait qu'à un certain moment, sur 23 ambulances, 18 avaient été envoyées sur son initiative à partir de Bruxelles. Il dit que ce sont ces

ambulances qui ont permis d'apporter les soins nécessaires, d'aider les blessés. Ses propos nous ont surpris – et je l'ai déclaré lors de la réunion précédente – mais il les a maintenus. Confirmez-vous ses propos?

Ensuite, à un moment donné, M. du Bus de Warnaffe nous a dit que ses services avaient repris contact avec le centre 112 pour demander de récupérer ces ambulances. Il lui aurait été répondu qu'elles étaient utilisées. Tant mieux pour les victimes. D'une part, ceci signifie que ces ambulances envoyées spontanément ont servi. D'autre part, en inversant la question, on peut se demander si, après l'explosion de Maelbeek, au moment où l'on demande où se trouvent ces ambulances pour les faire revenir, il était approprié de les envoyer à Zaventem.

Je répète que si vous y avez déjà répondu amplement, je lirai votre réponse.

Par ailleurs, vous aviez annoncé lors de votre précédente audition, monsieur Engels, que des colonnes s'étaient formées spontanément de la province de Anvers et de celle du Hainaut. J'aimerais savoir, une fois pour toutes, ce qu'il est advenu de cette colonne du Hainaut.

Jean-Paul Labruyère: Je me permets de répondre brièvement avant M. Engels. Quand mon collègue du Bus parle de 18, il y en a 12 qui viennent de Bruxelles. Et les quatre premières se font en accord: c'est l'envoi qui se fait à 8 h 05 - 8 h 10 en complète harmonie avec les personnels du centre 100 de Louvain. Il faut rappeler les chiffres.

Richard Miller (MR): Ce sont les chiffres de M. du Bus, pas les miens!

Jean-Paul Labruyère: J'entends bien. J'ajouterai que lorsque survient Maelbeek, une partie de la réserve de Bruxelles qui part en cas d'attentat est employée.

Il nous reste, à ce moment-là 21 ambulances (33 moins 12). Le service quotidien n'est pas constant; il est bas le matin, il monte dans l'après-midi, etc. On a besoin, sur ces 21 ambulances, de l'ordre d'une petite quinzaine. Je pourrais encore en cas d'attentat distraire 5, 7 ou 8 véhicules, pas beaucoup plus. Mais à 8 h 35, quand l'attentat survient et qu'on envoie sur Maelbeek, rien ne dit que ce sera sur Bruxelles. Pas davantage à 9 h 00 quand Louvain demande si je ne sais pas en envoyer deux ou trois de plus. Effectivement, nous avons connu une période un petit peu moins facile. Je suis commandant, je ne suis pas général, c'est très bien. Je savais que les colonnes de renfort étaient en route, que la Croix-Rouge amenait son personnel. Donc, nous étions, pour le service quotidien, sans souci, mais vis-à-vis d'un attentat potentiel, en moindre facilité, si tant est qu'il y a une facilité dans ce cas-là. Au fur et à mesure que les minutes s'écoulaient, je disais "on va être dans le bon", manière de parler. Si quelque chose survient, on peut répondre plus complètement.

Si vous analysez la réponse sur Maelbeek, dans la première vague des minutes qui suivent l'annonce, on envoie six ambulances, cinq ambulances et un PIT, et on fait appel à trois ambulances de La Hulpe. Pourquoi? Parce qu'à ce moment-là, il faut raisonner. On se dit que le Brabant flamand est archi-occupé, certainement le côté Zaventem, etc. Il n'est donc pas question de compliquer la situation de ce côté-là. Vers le nord, c'est difficile parce que Londerzeel est déjà en route. Qu'est-ce qu'il me reste? Faire appel du côté d'Anderlecht, traverser la ville, ou aller vers le Brabant wallon, qui est peu sollicité. Ils ont pris l'option de demander trois ambulances au Brabant wallon. Quelques minutes après, à 9 h 25, on n'a même pas encore le bilan complet, les renforts de la Croix-Rouge se manifestent. On reçoit trois ambulances "sur un plateau" qui filent vers Maelbeek.

Ik heb vernomen dat een van de ziekenwagens van Zaventem naar het Militair Hospitaal was gereden, daar heeft gehoord van de ontplofing in Maalbeek en zijn dienst heeft stopgezet en naar Maalbeek is gereden.

En de tels moments, on ne sait pas tout contrôler. Nos gens ont des missions. Ils les suivent dans l'essentiel mais une fois de temps en temps, il y a un électron qui ne va pas dans le sens qu'on pense.

On se trouve aux environs de 9 h 25 avec une partie des ambulances qui sont sur place et une partie qui sont en route. Arrive ensuite la suite de la colonne de la Croix-Rouge vers 9 h 35 qui dit en avoir encore une série à disposition. Très rapidement, la scène a pu être couverte avec une douzaine pour commencer et une huitaine ensuite. Si je réponds à la question, effectivement, j'ai pris un petit risque mais si vous voulez avoir

une solution exacte, je dirais "ne travaillez jamais dans un centre 100".

Erik Engels: Heel concreet, en misschien kan ik hier wel een aanvulling op geven.

Als wij die vraag krijgen van een operator van het hulpcentrum-112 Brussel dan gaan wij die effectief ook onderzoeken en kijken of wij voldoende reserves hebben om die capaciteit ook te laten terugkeren. Wij gaan daar ook in mee. Wij begrijpen en beseffen de ernst van de situatie sowieso.

Anderzijds, als u mij vraagt wat er gebeurd is met de reserves van het hulpcentrum Mons. Om 09u24 zijn er vijf ziekenwagens van de parking Nijvel — dat vindt u terug in mijn eerste beschrijvende nota — via het hulpcentrum Mons naar het CCOT gestuurd.

Als u vraagt wat er gebeurd is met de reserves van Antwerpen. De versterking of de reserves van Antwerpen werden eerst verzameld op de parking in Puurs. Dat vindt u hier terug. Die komen daar samen. Die zijn daar ten laatste om 10u05 en die zullen nadien ook ingezet worden ter ondersteuning van de diensten op het militair hospitaal.

U moet heel goed weten dat op een bepaald moment, na diverse evacuaties van de VMP, ook de Dir Med een beslissing genomen heeft voor een aantal personen, vooral T3's te evacueren naar het militair hospitaal om ze daar beter te kunnen verzorgen in andere omstandigheden. Ook dit is een voorbeeld van flexibiliteit binnen een discipline. Beslissing, activering en een verandering; zich niet vasthouden aan het boekje, maar toch binnen zijn discipline oplossingen zoeken voor problemen. Dat is de flexibiliteit die binnen een discipline wordt genomen. Dat is een belangrijk gegeven.

Laurette Onkelinx (PS): Monsieur le président, si vous me permettez une petite réflexion que je voudrais partager avec nos témoins du jour. Cet exercice est particulier parce que je pense qu'ici nous sommes tous convaincus que ce jour-là, le 22 mars, en matière de soins et de secours, le travail sur le terrain de nos services a été exceptionnel. Il faut se rappeler cela pour examiner comment, pour l'avenir, faciliter ce travail au profit des victimes et, évidemment, au meilleur profit des services qui sont sur le terrain. Et je réagis ainsi après avoir entendu l'intervention de M. Miller qui a dit: "C'est peut-être une erreur d'envoyer des ambulances et d'en avoir moins s'il arrive une catastrophe plus tard à Maelbeek..." C'est étrange, puisque cela met à mal toute la solidarité possible entre les services!

Le président: Nous n'allons pas faire le débat maintenant. Il y a deux témoins.

Laurette Onkelinx (PS): Je ne fais pas le débat. Mais puisque la remarque a été faite, je veux aussi faire la mienne. Et je voudrais leur poser une question.

Les moments vécus ont été inimaginables. Souvent les témoins l'ont dit: "C'était des scènes de guerre, c'était inimaginable. Ce qui est écrit dans les lois, dans les règlements, dans les circulaires n'aide pas à tout contrôler. On doit, par son expérience, par sa créativité, sa sensibilité personnelle, poursuivre et créer en quelque sorte les solutions."

Dans ce cadre-là, êtes-vous bien tous les deux d'accord pour dire qu'à côté du respect des circulaires et règlements pour que cela fonctionne, puisqu'on a besoin d'ordre, il faut également pouvoir compter sur cette richesse de la créativité et de la solidarité personnelle, de l'entraide mutuelle entre les services, pour rencontrer les besoins de terrain?

Richard Miller (MR): Monsieur le président, je dois répondre. Mme Onkelinx me fait un mauvais procès. J'ai pris la parole lors de la précédente réunion pour bien préciser que je m'inscrivais vraiment dans la volonté d'améliorer les procédures. Vous dites que la part de décision, de spontanéité, d'humanité est extrêmement importante; je ne le nie pas, personne ne le nie ici. Mais si on a tous ces travaux en commission, c'est aussi parce qu'il n'y a pas que la spontanéité: il y a des procédures. Ce qui est très bien dans ce qui a eu lieu le 22 mars, c'est que des procédures existaient déjà, qu'elles ont permis tout un déploiement de forces extrêmement importantes. Mais nous avons tous été sensibilisés à un fait. Un des témoins a attiré notre attention et a prétendu que cela ne se serait pas passé aussi bien si lui n'avait pas été sur place avec ses ambulances et que le centre de Louvain avait mal réagi. Il l'a dit.

Je ne cherche pas un coupable. Je ne cherche pas à pointer du doigt qui que ce soit. Je me dis qu'il y a probablement une faille dans l'organisation. Essayons de l'identifier et voyons ce qui s'est passé.

Les ambulances de Bruxelles semblent avoir fait, selon M. du Bus de Warnaffe, un travail à Zaventem qui n'a pas été fait. Ceci pose problème. Et après l'explosion de Maelbeek, on rappelle les ambulances pour qu'elles se rendent sur le lieu de l'explosion. Une question se pose donc. Sans vouloir remettre en question le dévouement, le courage, l'intelligence des personnes qui sont venues en aide aux victimes, je pointe simplement du doigt un hiatus dans l'application des procédures.

Jean-Paul Labruyère: Monsieur le président, j'ai une petite suggestion à faire.

Tout à l'heure, j'ai parlé du délai de réponse. Il y a effectivement une différence qui n'est pas fondamentale entre la façon dont Louvain a procédé et celle dont nous avons procédé.

Selon moi, un travail doit être fait en matière d'homogénéisation de la réaction. J'ai rédigé quatre propositions de travail qui vous seront transmises avec le souci d'aider la commission à avancer.

Au point 1, je propose de donner davantage de liberté au centre d'appel. En effet, il s'agit de circonstances tout à fait exceptionnelles où, finalement, l'information provient de différentes sources. En fait, ce que nous avons fait, c'est recouper les sources en vue de déterminer le paysage qui semble se dégager dans son ensemble. Cette façon de procéder est d'autant plus nécessaire quand le paysage est tendu, que les témoins se trouvent à droite et à gauche et sont parfois pris par l'émotion. On essaye d'avoir la valeur la plus probable possible. C'est ainsi que nous avons fini par donner confiance aux gens de terrain que nous avons formés, drillés, etc. Nous leur avons demandé de compter, dès leur arrivée sur place. C'est inhumain, c'est atroce parce que l'on n'apporte pas les premiers soins, mais on donne la priorité à l'évaluation d'ensemble. J'ai donné des cours aux ambulanciers qui m'ont fait savoir que mon système fonctionnait et qu'ils comptaient. C'est bêtement un, deux, trois. Mais c'est ce qui est demandé en priorité afin de savoir dans quel cadre on va se situer. Ce sont des années de métier qui m'ont permis d'élaborer cette procédure. Cela m'a permis de décider de monter rapidement. Mais nous sommes presque déformés professionnellement.

Pour vous citer un cas concret, en 2014, avait lieu la Coupe du monde. Plusieurs écrans géants avaient été installés à Bruxelles. Nous avons répété à six reprises, chez le gouverneur de l'époque, un exercice dans le cadre duquel on simulait la chute d'un écran sur la foule provoquant trente blessés et des morts. Il s'agissait, en quelque sorte, d'une simulation d'attentat, sans que le terme soit cité. Tous les officiers de semaine ainsi que d'autres ont effectué l'exercice. J'ai fait l'objet de divers commentaires et on m'a fait savoir que je les em...Mais il faut les forcer.

À cette occasion, un début du raisonnement en cas de telles circonstances – à l'époque, il était question de trente victimes – a été amorcé. Et c'est à force de répéter qu'on drille les gens.

De **voorzitter:** We hebben twee uur uitgetrokken voor deze twee getuigen. Het is ondertussen 16 uur. Ik heb nog drie vraagstellers, mevrouw Kitir en de heer Verherstraeten en de heer Bracke.

Mevrouw Kitir, u hebt het woord.

Meryame Kitir (sp.a): Ik had nog twee vragen, waarvan er een net beantwoord werd door de heer Labruyère. Mijnheer Engels, u zegt dat u allebei op dezelfde manier, volgens dezelfde methode en volgens dezelfde geldende regels hebt gewerkt. Toch lees ik in de getuigenis van de heer Labruyère het volgende.

“Mon collègue de Louvain a probablement suivi davantage la directive. Nous avons pris des libertés en accord avec le monde médical Bruxellois.”

Ik begrijp wel dat er een werkwijze is, maar die wordt anders geïnterpreteerd. Als u moet samenwerken, dan kan dat wel problemen geven. Ik stel dat gewoon vast. Ik laat die vraag vallen. Wij zullen het er in de aanbevelingen nog wel over hebben.

Ik heb nog één vraag. Ik verwijs naar de getuigenis van de heer Mergny van Neder-Over-Heembeek, meer bepaald over het sturen van slachtoffers naar Brussel of in concreto het ziekenhuis Saint-Luc. Hij heeft ons

erop gewezen dat er na de aanslag in Maalbeek door de dienst 100 van Leuven is beslist geen slachtoffers meer naar de Brusselse ziekenhuizen te sturen. De tijdslijn van de dienst 100 van Leuven geeft aan dat er om 9u14 wordt gezegd: “veranderde situatie, er kan geen afvoer zijn naar Saint-Luc, vermits er nog twee incidenten zijn in Brussel-Centraal, waar een nieuwe ontploffing is gebeurd”. Daarna volgt een opsomming van de plaatsen waar de slachtoffers naartoe gestuurd moeten worden. Men eindigt: “dus zeker niet afvoeren richting Sint-Lucas”.

Mijnheer Engels, u hebt gezegd dat er vanaf 9u14 een volledige heroriëntatie volgde van de regulatie op de luchthaven naar ziekenhuizen buiten Brussel. Er werd een afspraak gemaakt, namelijk dat alle gewonden van de luchthaven getransporteerd zouden worden naar ziekenhuizen buiten Brussel. Gouverneur De Witte heeft dat voor een deel bevestigd. Ook u, mijnheer Labruyère, zegt dat u alleen maar kan bevestigen dat er geen slachtoffers naar Sint-Lucas gestuurd werden, maar dat u de reden daarvoor niet kan geven. U vermoedde dat het uit voorzorg was, omdat men dacht dat er waarschijnlijk nog... Men wou het ziekenhuis niet overbelasten, maar het was een gedachte en geen feit.

Mijnheer Engels, u zegt dat er een afspraak is gemaakt. Met wie is die afspraak vooral gemaakt? Op basis waarvan zijn de beslissingen genomen? Op basis van feiten of intuïtie? In uw getuigenis zei u verder nog het volgende.

Ik citeer u: “Wat wel het geval is, is dat wij als hulpcentrum vaak een ondersteunende rol krijgen om bij die ziekenhuizen te gaan aankloppen en te bekijken wat hun capaciteiten zijn en dat dan door te geven aan het terrein.”

Is er dan contact geweest met het ziekenhuis Sint-Lucas? Zeker omdat achteraf gebleken is dat er nog capaciteit over was. Op basis waarvan is die beslissing genomen?

U zegt dat u een afspraak hebt gemaakt, met wie werden die afspraken gemaakt?

Erik Engels: Heel concreet, de gedachtegang was om de Brusselse ziekenhuizen voor de Brusselse slachtoffers te laten, dat was de gedachtegang, zorg dat die capaciteit maximaal openblijft. Als men hoort over een ontploffing in de metro in het spitsuur, dan kan men op dat moment eigenlijk alleen maar zich daar iets bij voorstellen. Gaat dat over een perron? Gaat dat over een compartiment? Gaat dat over een heel metrotoestel? Op dat moment is er dus eigenlijk niet beslist tegen maar voor, om alle Brusselse ziekenhuizen maximaal voorrang te laten krijgen voor alle Brusselse slachtoffers, rekeninghoudend met de positie van de luchthaven en de bereikbaarheid van de andere ziekenhuizen in de provincie.

Als u mij vraagt waarom er dan geen regulatie is geweest richting dat ene ziekenhuis. Wel, dat heeft puur te maken met beslissingen die op dat moment in de VMP's genomen werden en die de regulatie bepaalden.

Als u mij vraagt of ik die beslissing kan nemen, wel, noem het een beslissing, noem het een advies, noem het een overeenkomst, maar in elk geval, ook daar hebben wij het gevoel – en u zult dat raar vinden –..... Wij zijn voorafgaand aan deze ramp op basis van de richtlijnen die wij hadden, gaan bekijken wie dergelijke beslissingen neemt en als u met mij meegaat naar mijn toelichting van daarnet, dan zult u op pagina 9 zien dat er eigenlijk binnen het hele systeem een coördinator van de regulatie ontstaat. Hij of zij rapporteert aan de Dir Med, stuurt de coördinator van het ambulancepark aan en stemt af met het hulpcentrum 100 of de aangestelde.

Wat voor ons belangrijk is, is dat wij die beslissing afgestemd hebben met de Dir Med. Is dat een beslissing die overgekomen is van het hulpcentrum heeft die genomen, dan zal het op dat moment zo geïnterpreteerd zijn. In ieder geval, het was een beslissing die erop gebaseerd was om de Brusselse ziekenhuizen maximaal voor de Brusselse slachtoffers te laten. Waarom? Als men de melding krijgt van een dergelijk gegeven in een metro, dan weet men dat men op dat moment eigenlijk heel voorzichtig moet zijn. Het blijft een gegeven. Men moet er maximaal voor zorgen dat die capaciteit voor opvang van slachtoffers gerespecteerd blijft in de ziekenhuizen. Dus als ik die beslissing moet omschrijven, dan zou ik ze zo omschrijven. Laat de Brusselse ziekenhuizen voor de Brusselse slachtoffers, maximaal.

Meryame Kitir (sp.a): Ja. Maar ik begrijp dat dit een eerste reflex was en dat u moeilijk kunt inschatten hoe groot de nood is of de vraag naar. U verwijst naar bladzijde 9, daar staat de beschikbare

ziekenhuiscapaciteit. Dan stel ik mijn vraag nog eens opnieuw. Heeft dan iemand contact gehad met het ziekenhuis St.-Lucas om te vragen naar de beschikbare ziekenhuiscapaciteit of is dat niet gebeurd?

Erik Engels: Neen. Dat is een algemeen gegeven op dat moment. Wij krijgen van alle kanten... Wij beginnen vragen te stellen naar capaciteit en afhankelijk van wat wij binnenkrijgen gaan wij daarmee in contact met de DirMed of met de regulator. Op dat moment, als dat zich voordoet, dan kijken wij eigenlijk naar een heel grote kaart en dan zeggen we als een tweede incident zich in het centrum van Brussel voordoet, naar waar gaan die slachtoffers getransporteerd worden. Wel, die worden in de omgeving getransporteerd. Dan was het eigenlijk een heel eenvoudige afweging om Brusselse ziekenhuizen voor Brusselse slachtoffers te laten. Is dat op basis van exacte gegevens en aantallen? Op dat moment niet. Maar het is een reflexbeweging, het is een ingeving op basis van kaartkennis en mogelijkheden die we op dat moment wel binnenkrijgen uit andere ziekenhuizen en dergelijke.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, als ik nog een vraag mag stellen aan commandant Labruyère in verband met het begin van zijn tussenkomst en die niet handelt over laat mij zeggen de wisselwerking Leuven-Brussel maar wel over de werking in Brussel.

Commandant, u hebt de vrijheid genomen om eigenlijk meer voertuigen te sturen dan de richtlijn voorziet. U zei toen dat uw jarenlange beroepservaring eigenlijk geleerd heeft dat die richtlijn niet volstaat en dat u er eigenlijk altijd – dus niet alleen voor 22 maart maar altijd – meer stuurt. Is het dan niet meer aangewezen, eerder dan die mogelijkerwijs terechte vrijheid te nemen, om de richtlijn aan te passen? Volstaat de richtlijn ook in laat mij zeggen in calamiteiten die zelfs van minder ernstige aard zijn dan die van 22 maart?

Jean-Paul Labruyère: Je crois avoir répondu partiellement à cette question. J'ai dit qu'on estimait à environ autant en précisant qu'on allait envoyer d'emblée deux tiers des ambulances, avec l'argumentation simple que plus aurait été trop et que les premiers bilans sur place m'amèneraient à décider d'arrêter la montée en puissance et que, si cela s'avérait nécessaire, les équipes médicales demanderaient un complément.

Pour ce qui concerne la légalité, il faut distinguer la directive de la Santé publique qui prévoit certains interlocuteurs bien définis dont le Dir-Med, l'inspecteur d'hygiène et le premier SMUR sur place. Au niveau de la COAMU de Bruxelles, en accord – me semble-t-il – avec tous les hôpitaux, cette liberté a été étendue au premier témoin qui fait une description fiable que ce soit un pompier, un ambulancier, un représentant des forces de l'ordre. On leur demande de compter et de décrire la situation.

Il faut se mettre à la place d'un centre d'appel. Un tel centre est "aveugle". On demande donc aux opérateurs de se servir des témoins pour remplacer les yeux qu'ils n'ont pas. On leur demande de leur raconter ce qu'ils voient, de chiffrer, de compter. Et à partir du moment où un ou deux témoignages sont cohérents, on y va.

Le principe qui consiste à faire appel à d'autres sources que celles strictement prévues dans la directive de la Santé est entériné par le monde hospitalier Bruxelles et par la COAMU.

De **voorzitter:** Ik heb zelf nog een tweetal vragen, waarop u volgens mij kort kunt antwoorden met ja of neen.

Ik stel mijn eerste vraag, omdat ik er al verschillende keren op gehamerd heb dat er een eenheid van commando moet zijn op dat ogenblik, ook ter plekke. Daarvoor schrijven de procedures natuurlijk zaken voor als de oprichting van een commandopost, een CP-Ops. Is het uw overtuiging dat er een CP-Ops operationeel is geweest in Zaventem, maar dan werkelijk in de betekenis die voorgeschreven wordt door de regels? Ik heb het dus niet over de feitelijke gang van zaken, ik weet dat de MUG-arts feitelijk de functie waarneemt van Dir Med enzovoort. Is er vanuit uw perceptie waar u actief was, een commandopost geweest waar die eenheid van commando gegarandeerd was?

Erik Engels: Neen. Het gaat niet over het commando, het gaat over de coördinatie. Het is niet zo dat een iemand het commando gaat voeren over het medische, of dat de medische component het commando gaat voeren over de brandweer. Waar men op dat moment heel veel nood aan heeft, is aan coördinatie. Men moet aan elkaar uitleggen wat iedereen aan het doen is, zodat ze elkaar niet voor de voeten lopen en zodat ze efficiënt en doordacht te werk kunnen gaan.

Als u kijkt naar mijn tijdslijn, ziet u de oproepen van diverse commandanten die bij mij binnenkomen. Ik kan u

enkel het volgende zeggen. Als je daar een degelijk werkende CP-Ops activeert die kan coördineren tussen politie – want we zitten daar in een terreuromgeving, zeer gevaarlijke veiligheidsomgeving – medici en brandweer, en als die mensen elkaar kunnen uitleggen wat ze aan het doen zijn, dan kom je tot een beter resultaat. Dan is er geen tegenwerking. Dan komen we daar ook geen zaken tegen als diegene waarover we het hier vandaag gehad hebben. Dan heb je eenheid in bevel en dan heb je solidariteit op het terrein.

Vandaag zijn de vragen naar boven gekatapulteerd door de beleidsmensen op het terrein. Ze dachten namelijk: we gaan het zo doen en we doen het correct. We zijn er ook op ingegaan. Eigenlijk lossen ze via coördinatie de problemen op het terrein op en dat is een heel belangrijk gegeven. Zou dat beter geweest zijn in de algemene communicatie, zodat er niet verschillende mensen opstaan om diverse informatie te geven over alles en nog wat? Absoluut, laat dat ontegensprekelijk zijn.

Jean-Paul Labruyère: Pour ce qui concerne l'aéroport, je n'ai pas d'opinion dans la mesure où nous n'étions pas maître du jeu. Comme cela apparaît clairement, nous sommes venus en soutien, en appui, ce du mieux possible. Sans plus.

De **voorzitter:** De heer du Bus heeft hier maandag gezegd dat – en zijn nota ging in die richting – dat er een evaluatie was afgerond. U hebt gezegd: de evaluatie is nog altijd bezig.

M. du Bus de Warnaffe a ajouté qu'il avait essayé d'entrer en contact avec Louvain en vue d'une concertation sur cette évaluation.

Mijnheer Engels, is er van die kant een poging is geweest om met u of met uw verantwoordelijke te praten over een evaluatierapport of wat dan ook?

Erik Engels: Ik heb alleen maar meldingen in de media gezien, mijnheer de voorzitter.

De **voorzitter:** Dat is een duidelijk antwoord.

Ik heb nog een allerlaatste vraag. We zijn hier om de procedures te verbeteren en te verfijnen. Ik heb de totstandkoming van het KB van 2006 van nabij meegemaakt. Het is niet altijd eenvoudig om de medische discipline en de brandweer met elkaar te laten samenwerken en om hen opdrachten van de andere te doen aanvaarden. Vergis ik me dat er in Brussel een grote flexibiliteit is en dat men een grotere vrijheid laat aan de brandweer, terwijl men in Leuven meer werkt op grond van de medische logica? Of hebt u het gevoel dat dezelfde regels en dezelfde procedures overal op dezelfde manier worden geïnterpreteerd en toegepast? Ik stel u die vraag, want als dat niet het geval is, dan kunnen we daaraan werken. In dergelijke omstandigheden is het belangrijk dat alle diensten de regels op dezelfde manier interpreteren en toepassen.

Siegfried Bracke (N-VA): Mijnheer de voorzitter, de heer Labruyère heeft vier propositions de travail naar voren gebracht. De eerste sluit daar perfect op aan en is donner au centre d'appel 112 davantage de liberté. Het interesseert me enorm te weten wat de heer Engels daarover denkt. Hetzelfde geldt voor le volet ambulance. Daarmee bedoelt de heer Labruyère dat je naar een procedure moet gaan waarbij je veel gemakkelijker alle ambulances in reserve van het Rode Kruis, van het leger enzovoort kunt betrekken. Wat vindt u daarvan, mijnheer Engels?

Erik Engels: Ik dacht eerlijk gezegd dat er een procedure was. Ik dacht dat het KB van 2006 en van 2009 richtinggevend waren. Die beslissingen zijn hier gemaakt. Waarom zouden we daar vandaag van afwijken? Ik had het gevoel dat 2013 richtinggevend was. Daarin staat heel duidelijk hoe we daar medisch gezien mee omgaan. Ik dacht dat 2015 richtinggevend was.

De **voorzitter:** Mijnheer Engels, u bent ervan overtuigd dat u de procedures correct toepast. Ik vraag niet dat u ervan afwijkt, maar wel wat u hebt vastgesteld. De vraag is of u ervan overtuigd bent dat het overal wordt toegepast zoals u dat doet.

Erik Engels: Er zit een afwijking in. Dat ga ik u eerlijk zeggen. Het is zo dat, als je op een bepaald moment je opleiding of afspraken gaat veranderen en je moet dan gaan samenwerken, dan ga je uit van andere afspraken. Dat maakt de samenwerking natuurlijk niet eenvoudig.

Vandaar, eenduidigheid is in deze belangrijk, maar die eenduidigheid, daar ben ik altijd van uitgegaan dat die er was, dat er eigenlijk geen discussie was over hoe men naar een CP-Ops gaat, dat er geen discussie was hoe men communiceert, dat dit allemaal vastgelegd is, overdacht, doordacht, dat men daar jaren over nagedacht heeft en dat men dat eigenlijk op basis van ervaring aanpast.

Waar wij stonden in 2015, vlak na de aanslagen in Parijs, was er geen discussie over hoe wij dat gingen toepassen. Verre van, integendeel. Als ik u gezegd heb, ik heb een plan, ik had een plan, dan is dat hetzelfde plan vandaag. Daarmee brengen wij oplossingen. Vandaar.

Moet dat plan geëvalueerd worden? Jawel, ik denk dat wij alles moeten evalueren wat wij hebben meegemaakt, maar vandaag de dag denk ik dat wij nog altijd een solide onderbouwd plan hebben waarop wij kunnen ageren.

Jean-Paul Labruyère: Je pense que le plan de départ est correct. Je pense qu'il faut beaucoup l'exercer et que c'est de l'exercice que le progrès viendra.

Je veux ajouter une chose particulière. C'est que si on regarde les zones du Brabant flamand, non la région desservie par le centre d'appel de Louvain du Brabant flamand est construite... et de Bruxelles. La situation demande que les deux centres collaborent correctement. Si vous regardez la zone du Brabant flamand, elle est comme ceci. Et du côté est de la zone, il y a un grand trou dans sa zone, c'est Bruxelles. Et donc, il faut que ces deux zones collaborent et travaillent de façon relativement homogène.

J'ai entendu dans le discours de mon collègue ici du respect pour ce que l'on fait. J'ai témoigné du même soutien à son égard. Il faut travailler un petit peu plus et s'exercer ensemble pour avoir une meilleure compréhension mutuelle. Cette forme de complicité qu'on a entre disciplines 1 et 2 et en partie discipline 3, au sein de Bruxelles, ce sont les années d'exercice qui ont fait que ça s'est construit. C'est tout.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ik heb nog een vraag.

Hoe kan men samenwerken, wanneer de ene de regels wil volgen en de andere vrijheid van handelen vraagt?

De **voorzitter:** Dat zeiden wij hier ook juist tegen elkaar. Er is op dat punt een zekere contradictie, ook in mijn ogen.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, mijnheer Engels, ik zal heel concreet zijn. U verklaart dat u op een situatieschets van de Dir Med op het terrein wacht, wanneer het medisch interventieplan opstart. Dat is zo voorgeschreven en jullie doen dat op die manier.

Wanneer ik u aanhoor, dan zegt u dat de eerst aanwezige van gelijk welke discipline een situatieschets maakt. Op basis daarvan start u.

Dat zijn twee verschillende zaken.

Bij gebrek aan operationele coördinatie, wanneer er geen CP-Ops is, dan ...

Erik Engels: Mijnheer de voorzitter, mevrouw Van Cauter, dat is correct. De opstart is echter gelijkaardig, namelijk een melding. Die melding bestaat uit een numeriek aantal. Van dat numeriek aantal vertrekt het medisch interventieplan. Daarna wachten wij in Leuven heel gedetailleerd de feedback van de leidinggevende van het medisch interventieplan af.

Carina Van Cauter (Open Vld): Daar zeggen jullie: van gelijk welke discipline.

Jean-Paul Labruyère: Wij starten van hetzelfde punt. Hetzelfde reflexkonvooi wordt opgestuurd, zoals in Leuven, aan de hand van het verhaal van getuigen.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dat gebeurt aan de hand van gelijk welke getuige of gelijk welke discipline.

Jean-Paul Labruyère: Men start ook van gelijk welk verhaal. Het opstarten van de eerste golf of van de MIP, namelijk vijf ziekenwagens en drie MUG-wagens, gebeurt altijd aan de hand van het verhaal van getuigen, zonder enig idee van de kwalificatie.

Enkel in de latere opschaling, na een half uur of na drie kwartier, staan wij bijna op hetzelfde niveau. Het is een kwestie van hoe snel men de zaken inschakelt.

Ik denk dat het verschil niet enorm is. De opmerking is gegrond maar op kleine. Daarom pleit ik voor meer samenwerking en vooral meer oefening, teneinde elkaar gemakkelijker te begrijpen.

Le **président:** Bon, je peux clôturer ici. Je remercie les deux témoins pour leur témoignage pour la deuxième fois dans cette commission.

Ik dank u voor uw getuigenis; u bent hier voor de tweede maal. Vat dat niet verkeerd op. Wij proberen immers voornamelijk op grond van wat eventueel minder goed zou kunnen zijn gelopen, verbetervoorstellen uit te werken. Wij zullen daar voort werk van maken.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Alain Lefèvre, directeur a.i. van het Federaal Crisiscentrum.**Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Alain Lefèvre, directeur a.i. du Centre fédéral de Crise.**

De **voorzitter**: Collega's, mag ik u vragen plaats te nemen, zodat wij onze werkzaamheden kunnen hervatten. Wij gaan nu over tot het verhoren van de heer Alain Lefèvre, directeur-generaal van het Crisiscentrum. Ik moet hem eerst vragen om de eed af te leggen.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Alain Lefèvre prête serment.

Dont acte. Je vous passe la parole pour votre exposé introductif. Vous allez utiliser le power point. Mme va vous aider pour cette présentation. C'est la raison pour laquelle elle est là mais vous témoignez seul, cela va de soi.

Alain Lefèvre: Monsieur le président, mesdames et messieurs les députés, le mardi 22 mars 2016 restera pour nous tous une date marquée à jamais dans nos mémoires. Je voudrais dédier mon intervention à la mémoire des 32 hommes et femmes décédés en ce jour noir. Et je n'oublie pas non plus les centaines d'autres victimes et leurs proches, qui aujourd'hui encore continuent à se battre pour surmonter les conséquences de ces événements dramatiques.

C'est en pensant à elles que je retracerai ces événements tels que nous les avons vécus au Centre de crise du gouvernement fédéral. Mon intervention sera organisée en trois temps. Je vous présenterai tout d'abord les missions du Centre de crise et son rôle dans l'organisation d'une gestion de crise au niveau national.

Par la suite, je suivrai une ligne du temps. Cette ligne du temps ne prend en compte que les aspects administratifs et stratégiques. Elle n'abordera pas les aspects judiciaires et classifiés qui relèvent, quant à eux, des services judiciaires et de renseignements compétents, même si ceux-ci ont évidemment également été pris en compte dans la coordination de la gestion des événements et de leurs conséquences. Enfin, je terminerai par quelques pistes d'amélioration.

Si le souvenir de ces heures difficiles n'est plus toujours précis, soyez convaincu de ma volonté de partager avec vous notre vécu de ces moments très intenses afin de retracer le fil des événements et d'expliquer au mieux les éléments cruciaux de la gestion de cette crise au niveau fédéral telle qu'elle a été coordonnée au

Centre de crise. Car telle est bien la tâche de la direction générale Centre de crise du SPF Intérieur: veiller à la coordination des autorités et services concernés par une situation d'urgence.

Après avoir entendu différents intervenants lors des précédentes sessions de cette commission, je pense utile de rappeler d'emblée le rôle et les missions du Centre de crise. Il est en effet important de distinguer, d'une part, nos missions propres au quotidien et, d'autre part, notre action interdépartementale en situation d'urgence. Créé légalement par un arrêté royal du 18 avril 1988, le Centre gouvernemental de coordination et de crise est depuis 2003 l'une des cinq directions générales du SPF Intérieur.

La DG Centre de crise est actuellement composée de 85 collaborateurs. Au quotidien, nous assumons les missions suivantes en matière de sécurité civile et policière.

1. Grâce à une permanence active, 24 heures sur 24, sept jours sur sept, nous assurons une veille active pour alerter et informer les ministres compétents et nos nombreux partenaires (SPF, services de police et de renseignement, autorités locales et internationales). Nous disposons également d'une infrastructure dédiée à la crise (bâtiments, salles, vidéoconférence, cartographies informatisées).

Le Centre de crise dispose également depuis 2011, d'un accord avec une société privée, pour la disponibilité 24 heures sur 24, sept jours sur sept, d'une infrastructure de call center pouvant être activée dans l'heure par tout bourgmestre ou gouverneur concerné par une situation d'urgence. C'est le 1771 qui a été activé en novembre 2015 et mars 2016 face à la menace et aux attentats terroristes que nous avons connus mais également en janvier 2016, par le gouverneur de Liège, suite à la vague de froid combinée à une panne d'électricité dans 23 communes liégeoises.

2. Dans le cadre du maintien de l'ordre public au sens large du terme, nous assurons la coordination de grands événements comme les sommets européens (quatre à onze par an), un sommet du G7 à Bruxelles et de grandes manifestations (plus de 1 000 par an). Nous assurons également la protection de VIP (plus de 2 700 en 2015) et de personnes menacées dans l'exercice de leur fonction (57 en 2015) ou encore la protection de l'infrastructure critique.

3. Dans le cadre de la planification d'urgence, nous travaillons au quotidien avec l'ensemble de nos partenaires au niveau fédéral, régional, provincial, communal, à la mise en place de plans et procédures d'urgence demandant un investissement quotidien de chaque autorité et service concernés. Nous veillons également à l'organisation d'exercices de crise et nous soutenons les gouverneurs et bourgmestres dans leurs missions en la matière.

En effet, en Belgique, face à une situation d'urgence ou à une menace d'une telle situation, la gestion de crise s'effectue à trois niveaux appelés phases: la phase communale, lorsque l'ampleur de la situation d'urgence nécessite une gestion de celle-ci par le bourgmestre; la phase provinciale, lorsque les conséquences directes de la situation d'urgence dépassent le territoire de la commune ou lorsque l'ampleur de la situation d'urgence nécessite une gestion de celle-ci par le gouverneur; la phase fédérale décrétée par le ministre de l'Intérieur sur la base d'une analyse et d'une évaluation de la situation ainsi que de critères indicatifs et non exclusifs tels que le nombre de victimes, les moyens à mettre en œuvre, la nécessité d'une coordination interdépartementale, la nécessité d'informer l'ensemble de la population, la menace d'atteinte aux intérêts vitaux de la population.

En presque trente années d'existence, le Centre de crise a été confronté à des événements complexes et très différents pour lesquels son rôle de coordinateur a été essentiel. Ce fut le cas lors de l'Euro 2000 de football, des attentats de New York en 2001, de la guerre en Irak en 2003, de la grippe aviaire en 2003, 2005 et 2006, de l'attentat de Madrid en 2004, de l'explosion de gaz à Ghislenghien en 2004, des attentats de Londres en 2005, de la menace terroriste accrue à Bruxelles en 2007 et 2008, de la prise d'otages sur le navire Pompéi au large des côtes somaliennes en 2009, de l'éruption du volcan islandais Eyjafjallajökull en 2010, de l'accident nucléaire à Fukushima en 2011, de l'accident de bus à Sierre en 2012, de l'attentat au Musée juif de Bruxelles en 2014, de la menace terroriste accrue en novembre 2015.

Officiellement, nous avons connu, en Belgique, quatre phases fédérales dans le cadre desquelles une gestion collégiale de crise a été mise en place. Ce fut le cas en 2008 suite à un incident radiologique à l'Institut des radioéléments à Fleurus, en 2009 dans le cadre de la pandémie de grippe H1N1. Et cette année, une phase fédérale a été décrétée suite aux attentats du 22 mars, ainsi que le 6 avril dernier suite à un

risque identifié pour les approvisionnements vitaux du pays.

En outre et à plusieurs reprises, les collaborateurs du Centre de Crise sont venus en appui des gouverneurs et bourgmestres, dans le cadre de situations d'urgence qu'ils ont dû gérer à leur niveau. Pour exemple: l'explosion de gaz à Ghislenghien, les accidents de trains à Buizingen, Wetteren ou Godinne, la tempête au festival de Pukkelpop etc.

Pour illustrer cet appui concret du Centre de Crise aux autorités locales, j'évoque la mise sur pied en janvier 2014 du Team D5 afin d'organiser un renfort en communication de crise des autorités confrontées à une situation d'urgence. En 2015, le Team D5 a pu soutenir les autorités à sept reprises différentes: fuite chimique suite à une collision entre navires dans l'Escaut, bicentenaire de la bataille de Waterloo, accident de bus sur l'E40, incendie dans une entreprise alimentaire, naufrage d'un navire suite à une collision en mer du Nord, fuite d'une importante canalisation d'eau potable en centre ville et élévation du niveau de la menace terroriste en Belgique. Tout cela en 2015!

Ce réseau de communicateurs de crise nous apportera également une aide précieuse dès le 22 mars dernier. En cas de situation d'urgence à dimension nationale, le Centre de Crise a pour mission d'alerter, de coordonner et d'assister les ministres et autorités concernées en vue d'une gestion collégiale de crise.

Face aux événements tels que ceux vécus le 22 mars dernier, le rôle du Centre de Crise est de mettre de l'huile dans les rouages complexes d'une gestion de crise d'une telle ampleur, aussi inédite qu'effroyable. Cette complexité est inhérente à toute gestion de crise de cette ampleur. Il faut le comprendre et l'accepter afin de pouvoir agir avec efficacité. La gestion d'une telle crise nécessite, en effet, une approche structurée au sein d'une même cellule de gestion. Les acteurs politiques, judiciaires et administratifs sont réunis tous ensemble en un même lieu pour s'échanger les informations utiles et prendre ensemble les décisions parfois difficiles mais nécessaires pour les secours aux victimes et la sécurité de tous: les deux priorités de tous en ces moments douloureux.

Le rôle du Centre de Crise a été de faciliter la gestion de crise, de mettre notre savoir-faire à disposition du secours aux victimes et de la sécurité de tous. Je vais à présent vous expliquer comment.

Le mardi 22 mars 2016, à 8 h 06, la permanence du Centre de Crise reçoit un appel de la police fédérale. Les premières informations sont encore très limitées: "explosion dans le hall de Zaventem, origine inconnue, pas d'info sur les victimes, DAO a envoyé du renfort". Ce fut le premier appel téléphonique de cette longue, difficile et intense journée du 22 mars.

Pour ma part, au même moment, dès 8 h 06, après avoir entendu une première information à la radio, étant dans ma voiture, en direction du Centre de Crise, je prends contact avec notre permanence qui venait d'avoir l'information de la police fédérale. Puis, je prends contact, notamment, avec la police fédérale, l'OCAM et le cabinet du ministre de la Sécurité et de l'Intérieur, pour essayer d'avoir une image claire de la situation et envisager l'organisation d'une réunion immédiate des parties concernées au Centre de Crise.

En parallèle, la récolte et la vérification d'informations débute au niveau de la permanence du Centre de Crise. Celle-ci est renforcée, passant rapidement de 3 à 15 collaborateurs pour cette première mission essentielle en gestion de crise. L'activité au sein de la permanence, au Centre de Crise, à ce moment-là, est difficile à décrire. Après le choc des premiers mots et images, les chefs de permanence et agents opérationnels veillent en premier lieu à structurer leur travail. Il faut aller vite, mais de manière efficace. Chacun sa tâche, sa pièce du puzzle pour récolter et vérifier les informations qui affluent de toutes parts. Pour ce faire, la permanence a des contacts avec différents acteurs pour récolter et vérifier les informations utiles.

8 h 10, la police fédérale; 8 h 15, l'OCAM; 8 h 16, la Santé publique; 8 h 18, les Affaires étrangères; 8 h 19, la Sûreté de l'État; 8 h 22, le parquet fédéral.

Par ailleurs, les porte-parole du Centre de Crise mettent en place la coordination entre les communicateurs des ministres, autorités et services concernés, afin de veiller immédiatement à une information cohérente de la population.

8 h 15, premier sms alertant les communicateurs et porte-parole des autorités et services concernés par le terrorisme. 8 h 27, deuxième sms à l'attention des porte-parole du premier ministre et du ministre de la Sécurité et de l'Intérieur ainsi qu'au porte-parole des autorités et services concernés par le terrorisme reprenant les lignes directrices en communication réflexe de crise:

1. sans parler dans un premier temps d'attentats terroristes;
2. donner déjà une première consigne claire à la population: ne pas se rendre à l'aéroport;
3. cadrant: un premier message clef: notre priorité va aux victimes et à la sécurité;
4. fixant les limites: ne pas confirmer de chiffres quant aux victimes, vu les incertitudes et leur évolution inéluctable;
5. aidant les communicateurs pour une communication cohérente et pédagogique: expliquer le processus en cours.

Dès 8 h 35, les premiers médias, en contact avec les porte-parole du Centre de Crise et nos partenaires, relaient nos premiers messages et recommandations. Les journalistes seront nos premiers partenaires dans cette communication de crise et le resteront tout au long des jours qui suivront.

Le *call center* est mis en pré-alerte à 8 h 24, afin de préparer l'ouverture du 1771.

En plus des appels provenant de nos partenaires de crise, ce sont aussi de nombreux appels de citoyens inquiets à la recherche d'informations, qui aboutissent en fin de course au Centre de Crise. Malgré le peu d'informations disponibles durant ces premières minutes, les collaborateurs du Centre de Crise ont pourtant veillé à y répondre au mieux.

Entre 8 h 20 et 8 h 50, rapidement, les premiers acteurs de la gestion de crise arrivent au Centre de Crise pour que se structure au plus vite une première réunion de coordination. Sont notamment présents: le directeur général du Centre de Crise, la commissaire générale de la police fédérale, son adjoint et le directeur de DAO, le directeur de l'OCAM et son adjoint, la présidente du SPF Intérieur, le ministre de la Sécurité et de l'Intérieur, son chef de cabinet et sa chef de cabinet-adjoint, la Défense, le SAT Intérieur.

Je suis arrivé personnellement à 8 h 28 au Centre de Crise. Sans attendre l'arrivée de tous les ministres, autorités et services concernés, certaines décisions sont prises en réunion de coordination.

8 h 41: un des responsables de la sécurité de Brussels Airport Company (BAC) présent au centre de coordination de l'aéroport, qui est installé et opérationnel, nous donne un premier état des lieux. Deux explosions avec des morts, l'aéroport est fermé et les avions sont déviés. Évacuation des passagers et de tout le personnel en cours. Il faut suivre la gestion des ambulances.

La réunion de coordination recommande de veiller à l'évacuation de tout l'aéroport. Il est également demandé de prendre toute mesure de sécurité et d'assurer l'évacuation des blessés. Les événements ultérieurs ont démontré l'importance de cette recommandation d'évacuation complète de l'aéroport. En effet, à 12 h 41, DOVO signale qu'il va faire exploser la troisième valise à l'aéroport. Un contact du cabinet Intérieur est pris avec la Santé publique pour veiller à la gestion des ambulances.

8 h 45: en réunion de coordination, l'OCAM partage oralement sa première analyse de la menace terroriste et annonce le passage au niveau 4 pour tout le pays et plus spécifiquement pour les gares internationales, les aéroports, les moyens de transport, les centrales nucléaires et le port d'Anvers.

Suite à cette évaluation de l'OCAM, différentes mesures de sécurité sont immédiatement prises en réunion de coordination sur base d'une analyse faite au cas par cas. Pour les gares internationales, Bruxelles-Midi, Central et Nord, Liège et Anvers, pas de fermeture mais des mesures de sécurité spécifiques: renforcement de la présence policière avec contrôle d'accès des personnes et des bagages. Pour les aéroports, renforcement de la sécurité, renforcement de la présence policière avec contrôle d'accès des personnes et des bagages. Pour les transports en commun, vigilance accrue pour tous les transports en commun des TEC, de la STIB et de De Lijn. Pour les centrales nucléaires, vu la présence déjà sur place de la Défense, une demande de vigilance accrue a été formulée. Pour le port d'Anvers, une augmentation de la sécurité et de la vigilance a été demandée. Pour certains établissements du secteur horeca, vu certaines informations concernant plusieurs établissements du secteur horeca, un renforcement de la présence policière dans ces lieux spécifiques a également été décidé.

Après ces premières mesures prises suite à l'évaluation de l'OCAM, d'autres questions ont été examinées dans cette première demi-heure de la réunion de coordination. Une question était plus particulièrement au cœur de nos discussions: quelles seraient les autres cibles potentielles en cas de nouvel attentat? C'est dans ce cadre-là qu'une analyse de la situation est menée en réunion de coordination pour le métro bruxellois, afin de voir si sur la base des éléments disponibles à ce moment-là, la sécurité pouvait être garantie avec les moyens disponibles. En effet, il ne peut y avoir d'automatisme en matière de mesures de sécurité. Ce serait inapproprié. Si comme d'autres éléments, la fermeture du métro a été analysée, c'est au regard des évaluations précédentes de l'OCAM, citant le métro parmi d'autres cibles potentielles.

Si l'on examine par exemple les mesures prises suite aux attentats qui se sont produits dans d'autres pays, ceux-ci n'ont pas toujours fermé automatiquement tout leur réseau de métro.

Il n'est donc pas judicieux d'affirmer que la fermeture du métro devait être automatique. La prise d'une telle mesure a fait l'objet d'une analyse et d'une concertation menée en quelques minutes à peine en réunion de coordination. L'expérience du mois de novembre 2015 a servi de base pour cette analyse.

Le métro est une infrastructure difficile à protéger et nécessitant des moyens humains importants. Vu la situation le 22 mars, l'examen des capacités et des renforts disponibles ont donc été déterminants. À 8 h 52, le ministre de la Sécurité et de l'Intérieur a pris la décision de fermer à titre de précaution le métro à Bruxelles, au moins jusque midi. Présent en réunion de coordination, le directeur DAO de la police fédérale prend alors contact pour que cette décision soit exécutée.

Après la prise de ces premières mesures de sécurité, les informations et décisions vont s'accélérer. Le procureur général de Bruxelles et le procureur fédéral arriveront respectivement vers 8 h 55 et 8 h 57. À 9 h, le parquet fédéral qualifie les explosions survenues à l'aéroport de Bruxelles-national, d'attentat terroriste. À 9 h 03, le ministre de la Sécurité et de l'Intérieur décrète officiellement une phase fédérale de gestion de crise. À 9 h 04, le niveau 4 de menace terroriste est notifié par l'OCAM.

Ce passage en phase fédérale est suivi par plusieurs actions et décisions. La réunion de coordination devient la cellule de gestion, dont les membres sont alors immédiatement invités au centre de crise conformément aux procédures existantes. À la demande du ministre compétent, le procureur fédéral et moi-même, en tant que directeur général du centre de crise, nous avons coordonné ces travaux.

Le processus d'analyse, d'évaluation et de prise de décision dans le cadre d'une gestion collégiale de crise est mis en place. Les contacts et échanges d'informations avec nos nombreux partenaires de crise, dont les services fédéraux, auprès des gouverneurs sont organisés notamment via l'ouverture d'une ligne téléphonique spécifique dédiée à cet effet.

Les premières mesures prises en réunion de coordination sont confirmées. La fermeture du réseau de transport en commun à Bruxelles est confirmée. L'ouverture du numéro d'information 1771 est validée.

Opérationnelle dès 9 h 03, la cellule de gestion est composée de différents ministres présents ou représentés, autorités et services concernés qui la rejoindront au fur et à mesure. Je cite: le premier ministre, le ministre de la Sécurité et de l'Intérieur, le ministre de la Justice, le ministre de la Défense, le ministre de la Mobilité, le ministre des Affaires étrangères, le ministre de la Santé publique, le ministre-président de la Région de Bruxelles-Capitale, le gouverneur de la Province de Brabant flamand en personne, le haut-fonctionnaire exerçant des compétences de l'Agglomération bruxelloise - représenté par son officier de liaison -, le procureur fédéral, le procureur général de Bruxelles, le procureur du Roi de Bruxelles, le procureur du Roi de Hal-Vilvorde, l'OCAM, la Sûreté de l'État, le Service général du Renseignement et de la Sécurité, la police fédérale dans ses différentes composantes, la protection civile, la Chancellerie du premier ministre, le SPF Intérieur, le SPF Santé publique, le SPF Mobilité, le SPF Affaires étrangères, la Défense. Des représentants de Brussels Airport Company et de la STIB rejoindront aussi temporairement la cellule de gestion en cours de journée pour aborder certains éléments spécifiques.

Le processus suivi afin d'assister les membres de la cellule de gestion dans l'exercice de leurs missions respectives, peut être résumé comme suit, en quatre étapes.

Un, d'abord la collecte et la vérification de l'information. En situation d'urgence, il est essentiel de recueillir un maximum d'informations afin de comprendre ce qui se passe sur le terrain. C'est un des rôles de la permanence du Centre de Crise. À cet égard, il est demandé à chaque autorité et service compétent, de veiller à communiquer au Centre de Crise tous les renseignements et informations disponibles ayant un impact sur la vie et l'intégrité des personnes. Pour exemple, le 22 mars dernier, la permanence du Centre de Crise a dû traiter plus de 300 appels téléphoniques par heure, de partenaires de crise, d'autorités fédérales, régionales, provinciales et communales, mais également de particuliers, de médias, de directeurs d'écoles ou encore des appels destinés au 1771. Sans compter les nombreuses informations diffusées par les journalistes ou circulant sur les médias sociaux, nécessitant également chaque fois, une vérification.

Deux, lorsque les informations sont validées, commence la phase d'analyse partagée de ces informations afin que chacun ait la même image de la situation d'urgence. Cette analyse des informations vérifiées est complétée par une analyse communicationnelle afin de comprendre la perception de la situation par la population et les médias ainsi que les besoins en information de chacun. Cette réflexion est menée en cellule de gestion avec tous les acteurs présents autour de la table.

Trois, sur la base de cette analyse, une évaluation de la situation et de son évolution est réalisée de manière collégiale.

En l'occurrence, outre l'évaluation de la menace effectuée par l'Ocam et présentée à chaque fois en cellule de gestion, l'évaluation de la situation était étendue notamment à une évaluation plus socio-économique eu égard à l'impact des attentats sur les transports, les aéroports, les écoles, l'infrastructure, les objectifs potentiels, la vie socio-économique.

4. Après avoir analysé et évalué la situation, les mesures de précaution et de protection sont décidées en cellule de gestion. En effet, il n'y a pas, par exemple, de lien automatique entre une analyse de l'Ocam fixant un niveau de menace terroriste et des mesures de sécurité spécifiques. Celles-ci sont établies au cas par cas grâce à ce mécanisme de concertation et de collaboration qui permet une prise de décision cohérente et partagée par tous.

La question des moyens et des capacités est également envisagée. À titre de précaution ou de protection, ces mesures sont exécutées ensuite par chaque acteur concerné en fonction de ses compétences. Cette gestion collégiale de crise permet la prise de mesures adaptées et adéquates au regard d'informations vérifiées et d'analyses situationnelles partagées.

En tant que coordinateur de la cellule de gestion avec le procureur fédéral et en présence de membres des pouvoirs exécutif et judiciaire, nous avons veillé à chaque concertation au respect et au suivi de ce processus structuré afin de permettre, tant au ministre qu'à nos partenaires présents, d'avoir une même image de la situation et de prendre ensemble des décisions en connaissance de cause sur la base d'informations vérifiées et disponibles à ce moment-là.

Pour rappel, la cellule de gestion décide au niveau stratégique mais n'exécute pas les décisions. Selon les procédures en vigueur à ce moment-là, les ministres ou leurs représentants prennent toutes les mesures nécessaires pour exécuter les décisions collégiales de la cellule de gestion.

Tous les acteurs impliqués sont responsables pour leurs compétences. Ils tiennent la cellule de gestion informée et lui soumettent des demandes ou propositions de décision à prendre au niveau stratégique et politique. Cette précision est fondamentale. Les décisions sont prises au Centre de Crise, dans notre bâtiment, en cellule de gestion et non par le Centre de Crise.

Par ailleurs, ce n'est pas parce que la phase fédérale est déclenchée que les niveaux provincial et communal ne sont plus actifs. Il y a une répartition des tâches entre le stratégique et l'opérationnel. Les gouverneurs et bourgmestres concernés veillent entre autres à la gestion des services d'urgence et d'intervention sur le terrain ainsi qu'au suivi des décisions.

En une heure, face à un événement aussi inédit que tragique, les premières actions ont été réalisées: de la récolte à la vérification des informations, de l'analyse à l'évaluation de la situation, de la prise concertée et coordonnée de décisions à leur mise en exécution.

En une heure, les principaux acteurs concernés par cette gestion de crise se sont réunis en cellule de gestion pour structurer ensemble une gestion de crise complexe à l'impact national.

Malheureusement, une deuxième explosion survient à 09 h 11 à la station de métro Maelbeek. Alors que nous sommes tous réunis en cellule de gestion, plusieurs informations sur une explosion dans le quartier européen arrivent de manière confuse dès 09 h 15. De manière confuse. Différents lieux sont cités: Maelbeek, Arts-Loi, Schuman, Belgica, etc. La confirmation viendra via la police des chemins de fer dans les minutes qui suivent. Une explosion a eu lieu dans la station de métro Maelbeek.

Une fois cette information vérifiée et validée, la réaction est immédiate. La cellule de gestion déjà en place complète les mesures de sécurité.

Mesures spécifiques de sécurité: 09h15, augmentation de la vigilance autour du quartier européen; 09h32, périmètre de sécurité mis en place à Maelbeek par la zone de police de Bruxelles-Capitale-Ixelles.

Pour les écoles: 09h16, décision prise de ne pas évacuer les écoles communiquée aux autorités compétentes.

Pour le secteur privé: 09h20, un message est diffusé par le centre de crise au secteur privé via le système Fed Alert, conformément aux accords existants avec la FEB, demandant une vigilance accrue générale.

Pour les transports publics: 09h49, décision d'arrêter les transports publics sur tout le réseau à Bruxelles.

Pour les grands événements: 09h53, sur avis spécifique de l'Ocam, décision de supprimer tous les grands événements du jour, dont les concerts par exemple.

Pour les gares: 09h57, décision de fermer les trois gares bruxelloises de l'axe Nord-Sud; 10h11, décision de fermer également les deux gares de Schuman et Luxembourg à Bruxelles. Pour les autres gares internationales, renforcement de la vigilance accrue et de la présence militaire.

Recommandations générales: 09h58, décision prise de demander aux personnes se trouvant à Bruxelles de rester à l'intérieur, dans leur maison, entreprise, école et d'éviter tout déplacement.

Ces décisions collégiales sont immédiatement répercutées par chacun des acteurs présents autour de la table dans leur domaine de compétences. En plus de ces nombreuses décisions, prises à chaque fois sur la base d'une analyse au cas par cas pour des mesures appropriées, différents contacts et discussions ont eu lieu sur des thématiques spécifiques.

Sécurité à l'aéroport: 09h32, le CEO de Brussels Airport Company nous informe de l'évacuation terminée à l'aéroport, de l'impossibilité de confirmer à ce moment-là le nombre de victimes et de la suspicion d'une nouvelle bombe éventuellement présente dans une voiture. Ce sera l'une des nombreuses informations à vérifier en ces moments difficiles.

Renforts de la défense: 10 h 09, 300 militaires supplémentaires sont prévus en renfort, notamment pour sécuriser les *soft targets* identifiées par l'Ocam.

Contrôles aux frontières: 10 h 45, décision prise de renforcer le contrôle des services de police à toutes les frontières du pays et, si nécessaire, appuyées par les douanes. Les pays frontaliers ont été informés de ces contrôles renforcés.

Sécurité des cinémas: 14 h 25, suite à une information quant à un risque pour certains cinémas, la décision a été prise d'évacuer les lieux concernés.

Télécommunications: 10 h 18, une information arrive en cellule de gestion quant aux problèmes des réseaux de téléphonie mobile hors service; 11 h 00, l'IBPT arrive au centre de crise pour analyser la situation et collaborer avec les opérateurs afin de trouver des solutions aux problèmes de télécommunication; 14 h 24, confirmation de l'installation d'un camion au parc royal afin de renforcer le réseau de téléphonie mobile;

16 h 38, l'IBPT nous confirme que les problèmes de télécommunication sont résolus.

En ce qui concerne ASTRID, je souhaite vous faire part des actions entreprises en cellule de gestion face à cette situation: 9 h 59, le centre 100 de Bruxelles demande le déploiement d'un camion ASTRID en raison d'une saturation du réseau. Cependant, il n'y avait qu'un mât MTU, lequel avait déjà été demandé pour la situation à zaventem. 10 h 06, la cellule de gestion demande à ASTRID de déployer le mât MTU à Bruxelles, étant donné que les opérations étaient bien avancées à Zaventem et que la situation à Bruxelles était plus récente. 14 h 00, le mât MTU d'ASTRID est opérationnel à Bruxelles en renfort du réseau existant.

En évoquant avec vous, aujourd'hui, ces quelques thématiques qui ont toutes nécessité, dans des délais les plus courts possibles, une collecte et une vérification d'informations suivies d'une analyse pour une prise de décision adéquate, je souhaite illustrer la complexité d'une gestion de crise.

Toutes les décisions prises nécessitaient une information rapide et efficace de nos concitoyens dont le besoin de compréhension de la situation mais aussi de recommandations était énorme face à de tels actes.

Dès 8 h 30, la cellule d'information s'est réunie au Centre de crise afin de coordonner les premières actions d'alerte et d'information de la population. Cette cellule a vu se réunir, le 22 mars, jusqu'à 40 personnes: les porte-paroles du premier ministre, des ministres de la Sécurité et de l'Intérieur, de la Justice, de la Mobilité, de la Santé publique et de la Défense, les communicateurs du Centre de crise ainsi que les communicateurs des autorités administratives et judiciaires, des services de police et de renseignement appuyés par le Team D5, réseau de communicateurs de crise issus des services fédéraux auprès des gouverneurs et des communes, voire de partenaires privés. L'important était de pouvoir diffuser rapidement une information claire, simple et directe à l'ensemble de la population belge. Des canaux de communication de masse ont donc été privilégiés.

Dès 8 h 35, des contacts directs ont eu lieu avec les médias traditionnels (journalistes de la télévision, de la radio, de la presse écrite). C'est la voie la plus naturelle, vu les contacts réguliers et quotidiens entre les journalistes et les porte-paroles, la confiance et la crédibilité étant la base de leurs relations, mais aussi vu la réaction attendue des citoyens de se tourner vers ces médias pour obtenir une information. Les journalistes ont immédiatement relayé nos recommandations via leurs médias sociaux et leur site web.

Dès 9 h 09, les médias sociaux ont permis des communications et interactions directes avec la population, et ce durant toute la journée. En effet, les médias sociaux sont importants en termes de communication de crise en tant que canaux complémentaires parmi d'autres car ils sont utilisés par des journalistes, des membres des services d'urgence et d'intervention, des autorités locales et des citoyens pour, au quotidien et en moment de crise, échanger et discuter au sein d'un même réseau.

Le compte Twitter et la page Facebook du Centre de crise sont suivis par plus de 100 000 personnes, dont bon nombre de journalistes, qui relayent dès lors directement nos messages.

Sur le net, le site web du Centre de crise deviendra également le lieu centralisateur d'information continue en ligne. Pour une autre communication directe, le numéro d'information 1771 est ouvert à dix heures avec, dès le début, 60 opérateurs mobilisés. Ils seront jusqu'à 120 opérateurs le 22. Déjà activé lors de la menace accrue en novembre 2016, le 1771 a permis un contact et un dialogue plus humain, très importants dans ce genre de situation dramatique.

Le choix des canaux à privilégier dans ce genre de situation a été opéré en connaissance de cause, eu égard aux événements auxquels nous avons été confrontés. L'utilisation d'autres canaux, comme les sirènes d'alerte, les haut-parleurs des véhicules de police ou le projet pilote Be-Alert ne s'est pas avérée opportune dans ces circonstances. Be-Alert, par exemple, n'était encore qu'un projet en phase pilote, limité dans ses capacités, et ne permettant pas une communication de masse rapide, comme souhaité le 22 mars. L'avenir de ce projet, qui devrait voir Be-Alert opérationnel pour tout le pays au deuxième semestre 2016, nous apporte néanmoins l'assurance de disposer bientôt d'un nouvel outil moderne et complémentaire d'alerte multi-canal.

La communication de crise va jouer un rôle important dans cette gestion de crise. Les recommandations à la population diffusées largement, telles que "Restez à l'intérieur", "Limitez tous déplacements", "Évitez de téléphoner et préférez les sms, les médias sociaux ou les applications pour communiquer" ont contribué à faciliter le travail des services d'urgence et d'intervention sur le terrain. Je tiens d'ailleurs aujourd'hui à

souligner le grand sens des responsabilités dont ont fait preuve nos concitoyens dans de pareilles circonstances dramatiques.

Après les actions urgentes, il faut ensuite stabiliser la situation. Tout au long de cette matinée, de nombreuses informations erronées vont venir encombrer la permanence du Centre de crise et s'intercaler dans le flux continu des informations utiles. Sa mission devient primordiale: trier, fixer des priorités, vérifier et diffuser les bonnes informations.

Voici quelques exemples d'informations reçues qu'il nous a fallu traiter:

8 h 57: signalement d'un individu armé d'un fusil à Laeken;
9 h 44: deux valises suspectes sous un escalator à Maelbeek;
9 h 48: paquet suspect à la hauteur du Palais royal;
9 h 50: valise suspecte à la gare d'Etterbeek;
9 h 54: paquet suspect au Palais royal;
10 h 02: évacuation de la gare d'Etterbeek;
10 h 12: véhicule suspect dans le quartier européen;
10 h 26: colis suspect derrière l'hôtel Sheraton;
10 h 35: information selon laquelle les auteurs auraient tiré sur les policiers;
10 h 37: autre véhicule suspect dans le quartier européen;
11 h 08: personne armée sur une moto signalée à la gare du Midi;
11 h 15: deux sacs suspects près de la tour du Midi - évacuation en cours;
11 h 40: paquet suspect à la prison de Bruges à l'attention de Salah Abdeslam.

En cellule de gestion, les premières heures de cette journée ont été consacrées aux deux priorités établies dès le début: veiller au secours des victimes et à la sécurité de tous. En fonction de l'évolution de la situation et des analyses effectuées, les mesures de sécurité ont été adaptées au fil de la journée.

Pour les hôpitaux, 12 h 43: mesures de vigilance particulière pour tous les hôpitaux de Bruxelles, vu la grande concentration de personnes et l'affluence de blessés.

Pour les transports publics, 14 h 10: décision d'ouvrir les lignes 2 et 6 du métro bruxellois avec un renforcement de la sécurité.

Pour les gares, 12 h 38: préparation de la réouverture des trois gares de l'axe nord-sud à Bruxelles.

À 15 h 53: ouverture des trois gares de l'axe nord-sud à Bruxelles, avec des mesures de sécurité renforcées.

Recommandation générale. 14 h 11: décision de lever la recommandation générale "Restez à l'intérieur et évitez tout déplacement" et de laisser, par exemple, les élèves quitter les écoles à l'heure normale.

Tout au long de la journée, de multiples vidéoconférences ont été organisées pour faciliter la concertation entre les principaux acteurs concernés: avec le gouverneur du Brabant flamand, présent à certains moments à l'aéroport; avec le haut fonctionnaire exerçant les compétences de l'Agglomération bruxelloise; avec le PC Gold de la police de Bruxelles-Ixelles.

En fin d'après-midi, en plus du suivi des décisions déjà prises, il a encore fallu veiller à permettre aux gens de rentrer chez eux afin que toutes les familles se retrouvent en sécurité dans leur logement.

En fin de journée du 22 mars, la cellule de gestion est toujours réunie au Centre de crise. Tout en veillant prioritairement au suivi des victimes et au soutien de leurs proches, il est décidé de revenir à la normale autant que cela soit possible dans ces circonstances dramatiques.

La cellule de gestion se penche dès le mardi soir sur les mesures de sécurité à prendre pour les jours à venir. Les discussions ont essentiellement porté sur la sécurité des transports publics et celle des *soft targets* identifiées par l'OCAM, soit les lieux à forte concentration de personnes.

À 20 h 20, le dispositif de sécurité pour la réouverture partielle du métro bruxellois est approuvé. Ouverture, dès le lendemain, de quatorze stations de métro, avec un renforcement de la sécurité par des patrouilles

renforcées mixtes police fédérale et Défense et des contrôles d'accès. Le choix des stations prioritaires est réalisé par la STIB.

La cellule de gestion s'est également occupée de la gestion des blessés par la Santé publique ainsi que des personnes décédées via le parquet.

Pendant toute cette journée du 22 mars, l'information de la population a été réalisée par une équipe de plus de quarante communicateurs menant tout au long de la journée plusieurs actions, via les médias traditionnels, trois conférences de presse et des centaines de contact avec des centaines de journalistes nationaux et internationaux.

Via les médias sociaux, 341 messages diffusés et partagés par plus de 100 000 personnes qui suivent le Centre de Crise. Via le site web du Centre de Crise, des articles actualisés, régulièrement vus par 280 450 visiteurs uniques. Via le numéro d'information 1771, qui restera ouvert toute la nuit, jusqu'à 120 opérateurs pour 12 542 appels.

À 23h16, les coordinateurs suspendent la réunion de la cellule de gestion et la convoquent pour le lendemain matin, le 23 mars, à 09h30.

En guise de conclusion, j'aimerais vous faire part de mon analyse quant à la gestion de cette crise, quant à la gestion des conséquences de ces actes odieux et lâches pour lesquels les responsabilités sont à rechercher auprès de leurs auteurs. Bien sûr qu'après de tels événements nous nous posons tous beaucoup de questions. On analyse notre manière de travailler, nos procédures de crise, nos moyens et capacités.

Je souhaite aujourd'hui saluer tous les hommes et femmes des autorités administratives et judiciaires, des services de secours, de police et de renseignement qui se sont investis à nos côtés en cellule de gestion et qui ont démontré un engagement, une disponibilité et un professionnalisme tout au long de ces nombreuses semaines de gestion de crise. Je souhaite aussi remercier tous les collaborateurs du Centre de Crise qui, depuis le 22 mars, ont travaillé sans relâche afin d'assurer le suivi de cette gestion de crise, d'informer nos partenaires et la population.

Aurions-nous pu faire mieux? Nous aimerions tous avoir su à l'époque ce que nous savons aujourd'hui. Mais ce n'est malheureusement pas comme cela que les choses se passent. Nous voulons tirer de ce drame les enseignements utiles pour encore davantage réagir avec efficacité afin d'améliorer en continu nos procédures et organisations de crise. Il est important d'évaluer pour évoluer.

Ce processus d'évaluation doit se dérouler de la manière la plus sereine et constructive possible. Les évaluations communes ont pour but d'améliorer ensemble les plans et procédures d'urgence. J'espère que les réflexions et débats actuels contribueront à renforcer la collaboration entre les services et non à mettre à mal les liens tissés depuis de nombreuses années. Nous devons renforcer la confiance et non la méfiance. En gestion de crise, la confiance est essentielle entre tous les partenaires concernés afin de pouvoir faire face, tous ensemble, le cas échéant, à une nouvelle situation d'urgence, à un nouvel attentat.

Ces situations seront à chaque fois différentes et nécessiteront des réponses sans doute différentes en fonction de l'analyse de l'ensemble des paramètres, certains connus et d'autres inconnus, au moment où des décisions devront être prises. Si la première heure de toute situation d'urgence est des plus importantes afin de se structurer face au chaos, s'il est compréhensible que tous les regards se posent essentiellement sur cette première heure, il ne faut pas négliger la complexité de cette gestion de crise dans le temps, la gestion jour après jour des nombreuses conséquences et surtout des secours et du soutien aux victimes et à leurs proches. Pour toutes les autorités et tous les services concernés, ce sont plusieurs semaines d'intense travail où nous avons veillé à prendre les décisions et les mesures de sécurité les plus appropriées en fonction de l'évolution des enquêtes, des analyses et des informations.

Le processus d'évaluation est en cours auprès de nos partenaires et au sein du Centre de Crise. Je ne peux dès lors tirer maintenant toutes les leçons de cette gestion de crise. Je peux néanmoins partager avec vous mes premières réflexions et les premières actions déjà menées pour améliorer notre fonctionnement:

1. Pour la gestion et le partage d'informations (ICMS), si les différents services ont, selon moi, bien travaillé

ensemble face à une situation aussi inédite que dramatique, le partage de l'information et la nécessité d'avoir tous la même image opérationnelle de la crise en cours restent des éléments clés à améliorer dans le cadre d'une telle gestion de crise à dimension nationale.

Pour améliorer le flux d'informations entre partenaires de crise, le centre de crise développe en ce moment, avec ses partenaires fédéraux, locaux et multidisciplinaires, une plate-forme web sécurisée dénommée ICMS pour *Incidents and Crisis Management System*, financée en partie par la provision budgétaire débloquée par le gouvernement. Grâce à cette ICMS, tous les partenaires concernés par la situation d'urgence auront accès en temps réel aux informations disponibles.

2. Quant aux formations et exercices, pour être efficace en gestion de crise, il faut adopter des réflexes qui s'appuient le plus possible sur des procédures et des outils connus et utilisés au quotidien. Il faut en effet, éviter de mettre en place des mécanismes exceptionnels, car souvent, l'utilisation de ces procédures et outils est un facteur clé de réussite. La formation et les exercices de crise, souvent sous-estimés au quotidien, sont pourtant des besoins et des nécessités pour tous les acteurs de crise, afin de renforcer les bons réflexes en crise.

3. Pour l'alerte de la population, BE-Alert. L'alerte de la population concernée par une situation d'urgence est souvent un élément crucial en gestion de crise, mais pas toujours évident à réaliser. En effet, il faut choisir le bon canal avec le bon message, en fonction des circonstances différentes dans chaque crise. Afin de pouvoir mieux répondre à ce besoin, le Centre de Crise travaille sur l'amélioration des canaux d'alerte, notamment via le développement de la plate-forme sécurisée d'alerte, multi-canal, BE-Alert. Outre l'envoi d'appels vocaux sur des téléphones fixes et mobiles, de mails ou encore de messages via les médias sociaux, cet outil moderne permettra, à terme, l'envoi géolocalisé de sms aux personnes directement concernées par une situation d'urgence. Si ce projet prioritaire sera techniquement opérationnel en 2016, il nécessitera, comme je viens de le mentionner, des formations et exercices réguliers de tous les acteurs de crise concernés pour une utilisation optimale.

En tant que directeur général du Centre de Crise, je souhaite poursuivre l'évolution de la planification d'urgence et de la gestion de crise. Notre approche doit tenir compte de la complexité des situations d'urgence et de leur impact sur la vie socio-économique, nécessitant la coordination de nombreux acteurs en crise.

Je vous remercie, monsieur le président, mesdames, messieurs les députés, pour votre attention.

Le **président**: Monsieur le directeur général, votre introduction était assez longue. Je propose que vous remettiez votre texte au secrétariat afin qu'il soit photocopié. Votre ligne de temps sera ainsi plus facile à suivre et vérifiable.

Chers collègues, je vous propose d'entamer les questions.

Laurette Onkelinx (PS): Monsieur Lefèvre, disposant de peu de temps et étant donné que vous avez été extrêmement précis, nous aurons certainement l'occasion de vous revoir pour approfondir certains points.

Dans l'immédiat, rappelez-nous qui décide de convoquer le Centre de Crise. Qui, à un moment donné, prend son téléphone et convoque une réunion? Qui préside concrètement la réunion? Lors de la prise de décisions, qui se charge de l'information aux différents services concernés? Est-ce chaque intervenant pour ce qui les concerne ou est-ce le Centre de Crise qui aurait un rôle plus opérationnel?

Vous dites qu'on parle d'attentats terroristes au Centre de Crise, aux alentours de 09 h 00 - "09 h 02 ou 09 h 03", dites-vous. Or, il faut bien dire que vers 08 h 00, on en parlait déjà sur les médias nationaux et d'après les témoins que nous avons déjà entendus, de nombreux acteurs, qui étaient déjà opérationnels sur le terrain, estimaient qu'il s'agissait d'attentats terroristes.

Par exemple, à 8 h 00 44 secondes, le 112 de Louvain parle d'attentats à Zaventem. M. Jo Decuyper dit qu'on lui signale des attentats à 8 h 04. Il y a des militaires sur place, l'équipe spéciale, qui a l'habitude de ce genre d'événements. Donc, tout de suite, les intervenants qui sont déjà à pied d'œuvre parlent d'attentats

terroristes. Puisqu'il y a eu deux explosions, ils se disent "une, on peut encore croire, mais deux qui se suivent, ce sont des attentats". C'est très important pour l'aide et les secours. C'est très important aussi pour imaginer, comme cela s'est passé en France, que différents lieux pourraient être à un moment donné concernés et que dès lors, pour la sécurité et pour les services de secours, il faudra organiser cela peut-être sur une base plus large. Je voudrais des explications par rapport à cela.

Dans votre ligne du temps, on dit "aux environs de 9 heures", cela semble évidemment extrêmement tard.

Vous dites qu'avant Maelbeek, c'est-à-dire à 9 h 03 dans votre ligne du temps, toute une série de responsables sont présents au Centre de crise. Vous citez même Bruxelles, le ministre-président. On verra plus tard ce qu'il en est précisément. Est-ce une habitude d'inviter le ministre-président de telle ou telle Région alors qu'il n'y a pas quelque chose de précis sur leur territoire? Etes-vous sûr de votre ligne du temps à cet égard?

Vous dites qu'à 8 h 45, l'OCAM, avant le passage en niveau 4, estime déjà qu'il faut prendre des mesures de sauvegarde. Bien avant qu'on ne qualifie officiellement, selon vous, les attentats de terroristes, vous dites qu'à 8 h 45 l'OCAM estime qu'il faut déjà prendre des mesures de vigilance et de sauvegarde des gares, ports, lieux publics où pourrait se concentrer pas mal de monde. À 8 h 52, on ne parle plus de vigilance mais on parle notamment de fermer le métro. Que s'est-il passé entre 8 h 45 et 8 h 52? Il serait intéressant de le savoir.

Je terminerai en demandant quelle est votre évaluation de la manière dont ont fonctionné nos services de secours dans le pays.

Alain Lefèvre: Par rapport à votre première question, il faut distinguer la réunion de coordination de la cellule de gestion. La réunion de coordination est convoquée par la permanence du Centre de crise après un contact de ma part avec le cabinet du ministre de la Sécurité et de l'Intérieur. Nous convoquons cette réunion de coordination au Centre de crise. Les différents acteurs de cette réunion de coordination arriveront très vite, puisque les premiers arriveront déjà à 8 h 22 et vers 8 h 50, la plupart de ces acteurs de cette réunion de coordination seront présents. Qui préside la réunion? Le ministre de l'Intérieur et de la Sécurité m'a demandé d'assurer la coordination des travaux de cette réunion de coordination.

Quand des décisions sont prises, l'exécution de ces décisions appartient à chacun des services présents. Comme dit dans ma présentation, au Centre de crise sont prises des décisions et les différents acteurs, les différents ministres ou leurs représentants autour de la table mettent en œuvre ces décisions.

Par rapport à votre deuxième question, l'attentat terroriste. J'ai dit dans ma présentation que le procureur fédéral qui arrive à 8 h 57 au Centre de crise qualifie l'attentat de terroriste à 9 h 00. Et ce sont de longues discussions que nous avons menées depuis de nombreuses années avec le parquet; dans un phénomène de prise d'otage terroriste ou d'attentat terroriste, il y a une composante tant administrative que judiciaire. Il appartient au pouvoir judiciaire de qualifier les faits de terroristes.

Avant Maelbeek, toute une série de responsables sont présents. Effectivement, il faut distinguer, comme je disais tout à l'heure, la réunion de coordination où j'ai cité les différents acteurs présents. Pour mémoire, je vous les rappelle.

Il s'agit de la police fédérale DAO qui est arrivée à 8 h 22, de la cheffe de cabinet adjointe du ministre de l'Intérieur qui est arrivée à 8 h 22, du directeur de l'OCAM et de son collaborateur qui sont arrivés à 8 h 25, de moi-même qui suis arrivé à 8 h 28, de notre présidente du SPF qui est arrivée vers 8 h 30, de la Défense vers 8 h 30, de la commissaire générale et d'un de ses collaborateurs à 8 h 40, du ministre de la Sécurité et de l'Intérieur et de son chef de cabinet vers 8 h 40, du SAT Intérieur vers 8 h 45, du procureur général vers 8 h 55, du procureur fédéral vers 8 h 57. Je n'ai pas parlé du représentant de la Région de Bruxelles-Capitale.

J'ai par contre parlé de la présence du représentant de la Région de Bruxelles-Capitale lors de la cellule de gestion qui a été déclarée à 9 h 03. Je souhaiterais être complet et rajouter, comme le haut fonctionnaire auprès de l'agglomération bruxelloise l'a déclaré, que, dès 8 h 50, il y avait un officier de liaison, donc des services du haut fonctionnaire auprès du comité de coordination, et ensuite de la cellule de gestion.

L'OCAM prononce, fait une évaluation orale à 8 h 45. Il faut bien distinguer, d'une part, les compétences de l'OCAM, et, d'autre part, les compétences du Centre de crise. L'OCAM fait des évaluations et prononce un niveau 4 de la menace pour l'ensemble du territoire. L'OCAM décrit déjà un certain nombre d'objectifs potentiels, objectifs que je vous ai cités. En réunion de coordination, avec les différents intervenants présents, nous avons une réflexion rapide sur ces différents objectifs potentiels et nous prenons des mesures de précaution et de protection.

Il est un fait que, pour un certain nombre de points, ces mesures sont des mesures de vigilance et d'augmentation de la présence de policiers et de militaires, avec une demande de contrôle des personnes, des objets et des accès. À un certain moment, dans la réflexion sur les moyens de transport, puisque c'est un objectif potentiel cité par l'OCAM, nous arrivons à la problématique du métro. Pourquoi? Parce qu'à plusieurs reprises, on a déjà examiné la question du métro. Depuis de nombreuses évaluations, l'OCAM cite le métro en tant qu'un objectif potentiel, en tant qu'une *soft target*, c'est-à-dire un lieu où il y a une grande concentration de personnes.

Si on examine les mesures prises à la suite des attentats qui se sont produits dans d'autres pays, ceux-ci n'ont pas toujours fermé le métro. Quand on regarde la situation à Paris en novembre 2015, le métro et le RER n'ont pas été fermés. Donc, la prise d'une telle mesure a fait l'objet d'une analyse et d'une concertation menées rapidement – et je dis bien: rapidement – en coordination au niveau de la réunion. Pour ce métro, l'analyse prend un peu plus de temps parce qu'on a déjà l'expérience de novembre 2015. On sait que le métro est un objectif difficile à protéger. Je rappelle que le métro bruxellois, ce sont soixante-neuf stations, ce sont des centaines d'accès, ce sont 650 000 usagers par jour et donc que c'est une infrastructure très difficile à protéger. Nous savons, dès novembre 2015, puisque nous avons abordé la question à l'occasion de ces événements, qu'il faut de grandes capacités pour pouvoir assurer un haut niveau de sécurité dans le métro.

Dans la discussion globale que nous avons entre 8 h 45 et 8 h 52, nous passons également en revue la question des capacités.

Étant donné qu'il n'y a pas de capacité suffisante immédiatement disponible pour pouvoir garantir un haut niveau de sécurité dans le métro, le ministre de la Sécurité et de l'Intérieur, à 8 h 52, prend la décision de fermer le métro.

Le président: Avez-vous répondu à toutes les questions?

Laurette Onkelinx (PS): Les services de secours?

Alain Lefèvre: Quant aux services de secours, mon analyse de la situation - je vous l'ai dit dans mes conclusions – est que, dans l'ensemble, tous les services de secours ont fait leur travail le mieux possible.

Laurette Onkelinx (PS): Est-ce que, pour l'ensemble des moments cités par notre témoin, nous pourrions avoir les documents à disposition assez rapidement? Il citait tel moment précis, telle personne précise. Il serait intéressant d'avoir tout cet éventail.

Vous n'avez pas de *log book* au Centre de Crise?

Alain Lefèvre: On a une ligne du temps sur les événements.

Laurette Onkelinx (PS): Est-ce que vous consignez chaque fois que quelqu'un rentre, les décisions qui sont prises, heure par heure? Comment est-ce que cela marche?

Alain Lefèvre: Il y a un suivi des débats, effectivement. Il n'y a pas de suivi heure par heure des arrivées au Centre de Crise. C'est pour cela que nous avons reconstitué dans une ligne du temps les différentes arrivées et que je peux vous donner les différentes heures que je vous ai citées.

Laurette Onkelinx (PS): Donc, c'est une reconstitution.

Alain Lefèvre: C'est une reconstitution.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, het wordt voor ons inderdaad moeilijk met alle uren en alle beslissingen die genomen zijn. Wij hebben ook tijdslijnen en ik zie toch wel een aantal verschillen. Ik denk, voorzitter, dat we dat nog even grondig naast elkaar moeten leggen.

Een paar eerste vaststellingen. U hebt gezegd, en daar was u duidelijk in: “De beslissingen die wij nemen in het Crisiscentrum moeten worden uitgevoerd door degene die rond de tafel zit en daarvoor verantwoordelijk is.” De vraag is wie waarvoor verantwoordelijk voor is. Concreet: het sluiten van de MIVB. Wie is volgens u degene die uitvoering moet geven aan die beslissing? U hebt verwezen naar de federale politie, DAO. Wij hebben tijdens een andere hoorzitting vernomen dat iemand van DAO om 09.07 uur een mail heeft gestuurd naar 15 andere politieagenten met een aantal mededelingen over niveau 4, welke toestand er is en welke maatregelen er moeten worden genomen – stations, metro, luchthavens, haven van Antwerpen, De Lijn, TEC, enzovoort.

Mijn vraag is, en daar zult u waarschijnlijk kunnen op antwoorden, of dit een mededeling dan wel een instructie was. Dat is voor mij nog altijd niet duidelijk. Maar, voor het sluiten van de metro of de spoorwegstations, wie is volgens u degene die uitvoering moet geven aan die beslissing?

En dan ga ik even naar de stations want ook daar is de chronologie wat raar. 08.52 uur. In uw tijdslijn staat er wel “beslissing om de metro te sluiten”. Het staat niet op de slide, maar ik heb het genoteerd: “09.57 uur, beslissing om de stations te sluiten.”

Dan zie ik in de chronologie die wij hebben dat de minister heeft verklaard in de Kamer: “09.04 uur, opdracht om de stations te sluiten.” 09.04 uur zegt de minister in de Kamercommissie. U zegt 09.57 uur. En er staat in onze chronologie ook: “en de sluiting begint om 09.20 uur.” In onze chronologie zien wij ook: “09.55 uur, de burgemeester van Sint-Gillis beslist om het station van Brussel-Zuid te sluiten.” 09.55 uur, twee minuten vóór het Crisiscentrum dat beslist.

Voor mij is het allemaal niet duidelijk welke beslissingen er wanneer zijn genomen. Misschien kunt u daar klaarheid in brengen.

Wat voor mij ook nog niet helemaal duidelijk is – ik zal het daarbij laten, want er zijn heel veel vragen waar wij zeker op moeten terugkomen – is de aanwezigheid van de minister-president van Brussel. In de slides staat er 9.03 uur. Er staat een hele lijst aanwezigen: “ministre-président de la Région de Bruxelles-Capitale” of een vertegenwoordiger, neem ik aan. Er staat op: “dès 9.03 heures”. Dan staat er ook de “haut fonctionnaire” vermeld. Daarvan zegt u dat die niet op de coördinatie, maar op de cel beheer aanwezig was enzovoort.

Kunt u even duiden welke cellen op dat moment opgericht waren en in werking waren gesteld en wie waar aanwezig was? Welke beslissingen zijn waar genomen?

Alain Lefèvre: Ik dank u voor uw vragen. Ik zal ze in mijn moedertaal beantwoorden.

En ce qui concerne l'exécution des mesures, et plus particulièrement pour la fermeture du métro, présent en réunion de coordination, le directeur DAO de la police fédérale prend alors les contacts nécessaires pour que cette décision soit exécutée. Il est le représentant de la police fédérale qui communique pour exécution la décision prise au niveau de la réunion de coordination.

Cette procédure passant par la police fédérale nous a été confirmée en novembre 2015, lors de la menace accrue à Bruxelles. En outre, elle est conforme au protocole de coopération STIB – SPC en faveur de la sécurité sur le réseau souterrain, daté du 27 octobre 2015.

Autour de la table, les responsables de chaque service agissent de manière professionnelle dans le cadre de leurs missions et compétences propres pour veiller à l'exécution des décisions prises en réunion de coordination.

Par rapport aux heures sur la fermeture des gares, il y a effectivement, entre 8 h 45 et 8 h 52, comme je vous l'ai expliqué, une analyse de la situation, une évaluation des mesures à prendre pour les gares. À ce moment-là, vu les circonstances, vu la présence de policiers et de militaires et les renforts qui peuvent être envoyés, de même que vu la configuration des lieux et le fait que nous sommes en pleine heure de pointe des mouvements de train sur tout le réseau des chemins de fer, sur base de l'évaluation, nous décidons de

ne pas fermer les grandes gares mais de demander une vigilance accrue dans celles-ci et de demander également le renforcement des services de police et de la Défense et également le contrôle des personnes, des objets et des accès.

Ce n'est que par après, lorsque nous passons en cellule de gestion ... Comme je vous l'ai dit, il y a d'abord la réunion de coordination, qui se réunit dès 8 h 30. Je suis arrivé à 8 h 28. Cette réunion de coordination prend un certain nombre de mesures et la cellule de gestion est opérationnelle à partir de 9 h 03, lorsque le ministre de l'Intérieur déclare la phase fédérale. Le passage en phase fédérale fait que la réunion de coordination est transformée en cellule de gestion. Et c'est à cette occasion-là que nous réexaminons la question des gares et que nous décidons de fermer les différentes gares internationales, à savoir les trois sur l'axe nord-sud à Bruxelles.

En ce qui concerne la présence du ministre-président et du représentant du haut fonctionnaire. Le représentant du haut fonctionnaire, selon les dires mêmes de ce dernier, était présent au Centre de Crise dès 8 h 50. À 8 h 50, nous étions en réunion de coordination. Et donc, il était présent en réunion de coordination. Et par la suite, il sera également présent, à partir de 9 h 03, lorsque la réunion de coordination deviendra la cellule de gestion, avec le passage en phase fédérale.

Quant à la présence des différentes personnes, ministres et services qui sont présents à partir de 9 h 03, j'ai dit dans ma présentation "à partir de 9 h 03, on convoque les différents membres de la cellule de gestion et ceux-ci arrivent au fur et à mesure et seront présents au fur et à mesure au sein de la cellule de gestion."

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik begrijp dus — en u bent formeel — dat het de federale politie is die deze beslissing moest uitvoeren. Dus niet de dienst 100, zoals wij gehoord hebben, of het crisiscentrum zelf of de minister-president. Het is de federale politie, daar bent u heel zeker van en heel duidelijk in?

Alain Lefèvre: Donc, comme je vous l'ai dit, effectivement, cette procédure nous a été confirmée en novembre 2015, en présence de la police fédérale et de la STIB, et elle est basée notamment sur un protocole entre la police fédérale et la STIB.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Misschien moeten wij vragen dat dit protocol wordt bezorgd aan de commissie.

Le **président**: Vous êtes en possession de ce document. Vous l'avez peut-être chez vous. On peut faire distribuer ce document-là. Je passe la parole à M. Ducarme.

Denis Ducarme (MR): Merci, monsieur le directeur, pour l'exposé clair. Au-delà des documents que vous avez pu nous transmettre, vous avez pu également nous énumérer un certain nombre de données relatives à la ligne du temps, précisément. Il serait intéressant d'ailleurs d'en disposer par écrit pour que nous puissions les garder en mémoire. Il y a des choses dans votre conclusion qui me sont apparues fondamentales. Vous avez indiqué que si nous voulions évoluer, il fallait évaluer. C'est un peu, je pense, une des missions également de cette commission d'enquête, à savoir de produire des recommandations qui vont nous donner la possibilité d'élever encore notre niveau de sécurité.

Vous avez posé la question de savoir si on aurait pu faire mieux. Vous avez dit, "nous aurions aimé savoir ce qui allait se passer, mais on ne le savait pas, parce que malheureusement cela ne fonctionne pas comme ça". C'est un élément que nous devons naturellement avoir à l'esprit.

Avant de poser mes trois questions, je vous remercie pour les précisions apportées par rapport au déclenchement de la phase fédérale: 09 h 03 ou 09 h 04; parce qu'on avait reçu le haut fonctionnaire bruxellois qui nous avait dit 08 h 50. Là au moins, c'est tout à fait clair.

Première question. En effet, il revient au procureur fédéral de déclarer que l'attaque est un attentat. C'est une démarche tout à fait formelle, encadrée légalement. Mais la question qui s'impose ici, c'est quand, vous, en comité de coordination, vous commencez à fonctionner sur base du fait que vous savez que c'est un attentat qui s'est produit en effet à Zaventem; j'é mets l'hypothèse que c'est autour de 08 h 20, mais je vous laisse naturellement confirmer cet élément.

Un autre élément qui me semble extrêmement important, au-delà de la gestion liée à la priorité aux victimes et à la sécurité que vous avez présentée dans vos cinq ou six priorités, à partir du moment où vous êtes réunis en comité de coordination, c'est de savoir quand vous commencez, si ce n'est tout de suite, à vous intéresser au risque et à la menace de réplique.

Si je comprends bien, c'est sur la base de l'analyse de l'Ocam que vous allez pouvoir identifier des cibles prioritaires et des cibles potentielles. Ce qui m'interpelle, c'est que vous avez indiqué que le métro avait été présenté, par l'Ocam, comme une cible potentielle et non comme une cible prioritaire. Je vous demande de confirmer cette information.

Une fois que le rapport est rendu par l'Ocam, vers 08 h 40, les décisions ont été prises au fur et à mesure au niveau des gares, des centrales nucléaires. Finalement, c'est à 08 h 52 donc assez rapidement, que la décision a été prise par le ministre de l'Intérieur, malgré que le métro soit considéré comme une cible potentielle et non prioritaire, de fermer ce métro.

Je trouve que les choses vont assez vite. Mais une question se pose quant à l'exécution. Une des questions majeures qui se pose est de savoir si on aurait dû ou non évacuer le métro plus tôt. Vous avez décrit votre travail tout au long de cette journée. Mais il s'agit d'une question à laquelle il faudra répondre dans le cadre de cette commission.

Il y a évidemment la question de savoir qui était là, qui n'était pas là, si le conseiller en sécurité de la Région bruxelloise était présent ou non. En tout cas, lors de la fermeture du métro, en novembre, la liaison était assurée par le conseiller en sécurité du ministre de la Région bruxelloise, pour ce qui avait trait à la fermeture du métro.

Je crois avoir compris qu'en novembre, pas moins de quatre niveaux intermédiaires sont intervenus avant que la STIB ne reçoive l'information suivant laquelle le métro devait être fermé.

Ce que j'aimerais savoir, c'est si cela a fonctionné sur base de ce qui s'est passé en novembre pour l'exécution de la décision. Vous ne pourrez sans doute pas me répondre, parce que, comme vous l'avez dit, vous n'êtes pas responsable de l'exécution de la décision. Mais vous pouvez me dire en tout cas comment elle a été, peut-être, exécutée en novembre.

Un autre élément est interpellant et ce sera le dernier, monsieur le président. On est en comité de coordination jusque 09 h 03, 09 h 04. Donc, c'est à ce moment-là où tout le monde est censé être rassemblé. Est-ce que l'exécution d'une décision prise en comité de coordination est possible, comme une décision prise en cellule de gestion est possible? En gros, tant qu'on n'est pas en phase fédérale, peut-on voir des décisions qui sont exécutées alors que nous ne sommes qu'en comité de coordination? C'est une question que je me pose.

J'en termine en relevant un tout dernier élément que vous avez émis dans votre conclusion. C'est l'élément de confiance, entre l'ensemble des acteurs, lié à cette gestion collégiale, disiez-vous, celle qui fait fonctionner les acteurs en situation de crise. Tout le monde va devoir travailler ensemble si on veut être au rendez-vous de, sans doute, d'autres crises auxquelles on sera confronté. C'est là aussi où on doit pouvoir, dans cette commission d'enquête, apporter un certain nombre d'éléments, de recommandations qui vont nous aider à élever notre niveau de sécurité. Et on ne doit pas, naturellement, prendre le chemin d'une chasse aux sorcières!

Alain Lefèvre : Par rapport à votre première question et comme déjà dit précédemment, nous avons eu de longues discussions avec le pouvoir judiciaire, tant avec le procureur général de Bruxelles qu'avec le procureur fédéral. Ce sont eux qui qualifient les faits d'"attentat terroriste".

Comme je l'ai dit, le procureur fédéral est arrivé à 08 h 57 et, à 09 h 00, il qualifie l'attentat de terroriste au niveau de la réunion de coordination.

Oui, nous pouvions, je dirais, y penser; oui, nous pouvions le supputer puisque nous vivons, depuis l'événement du Musée Juif, avec une menace terroriste quasi constante, mais - et c'est une des raisons pour lesquelles nous avons voulu une gestion coordonnée entre l'administratif et le judiciaire -, le judiciaire tient à

sa compétence de qualification de ce type d'attentat. Oui, nous l'avons supputé; oui nous avons déjà travaillé dans cette idée-là mais le réel caractère terroriste de l'attentat n'est décrété qu'à 09 h 00 par le procureur fédéral.

En ce qui concerne l'analyse de l'Ocam, à 08 h 45, en effet, l'Ocam cite un certain nombre d'objectifs prioritaires portant essentiellement sur les moyens de communication, les aéroports, les transports mais aussi sur les centrales nucléaires et le port d'Anvers.

Il est vrai que dans la première évaluation orale de l'Ocam au Centre de Crise, on ne parle pas directement du métro, mais celui-ci est compris parmi les moyens de transport. C'est une première chose. La seconde est que, depuis Verviers, depuis les attentats de Paris en novembre, on est avec la notion de *soft target*, et la déclinaison par l'Ocam de *soft target* comprend clairement le métro. Nous savons que c'est une *soft target*, que c'est un objectif potentiel et il est prioritaire.

Mais, contrairement aux autres points que sont les gares, il a nécessité une analyse un peu plus approfondie parce que nous avons déjà l'expérience de novembre 2015 sur la difficulté de protéger cette infrastructure, cet objectif potentiel, et également des capacités nécessaires pour protéger cette infrastructure. Donc, il y a eu un débat sur la question: "sommes-nous capables, avec les capacités dont nous disposons au moment où nous parlons en réunion de coordination, d'assurer un haut niveau de sécurité pour ce métro?" La réponse a été non.

La même réponse avait été formulée en novembre 2015. Mais la situation était différente. Je me rappelle qu'il y a eu les événements du 13 novembre et qu'ensuite, il y a eu un rehaussement du niveau de la menace, le 20 novembre. L'Ocam est à ce moment-là passé en niveau 4. Nous avons un peu plus de temps pour la réflexion et la réaction et nous avons convoqué une réunion au Centre de Crise avec les différents acteurs, dont la STIB et la police fédérale, et nous avons réfléchi ensemble.

Déjà à ce moment-là, j'ai posé la question: "sommes-nous capables d'assurer une protection élevée du réseau de métro?" On m'a répondu, déjà en novembre, avec les capacités qui étaient disponibles en novembre, que c'était très difficile. C'est pour cela qu'on a décidé la fermeture du métro et qu'une réunion a ensuite été organisée en présence de la police fédérale et de la STIB. C'est là qu'il m'a été confirmé que la procédure était bien le passage par la police fédérale pour communiquer ce type de décisions et les communiquer pour prendre les mesures appropriées au niveau de l'opérateur STIB.

Donc, à l'occasion de la gestion de la situation le 22 mars, d'une part j'ai repris les enseignements de novembre 2015 et, d'autre part, j'ai repris le protocole dont on avait parlé à cette occasion-là.

Servais Verherstraeten (CD&V): Met betrekking tot dreigingniveau 4, 08u43 mondeling, 09u04 schriftelijke bevestiging. Wat is de juridische meerwaarde van de schriftelijke bevestiging? Met andere woorden, hebben wij om 08u43, na de mondelinge beslissing, reeds niveau 4 of dient de schriftelijke bevestiging afgewacht te worden?

Alain Lefèvre: L'OCAM, en réunion de coordination, déclare une phase 4 à 8h45. Cette déclaration vaut phase 4 et donc c'est pour cela que nous commençons directement à réfléchir, à faire l'analyse de la situation et à prendre des mesures de précaution et de protection des infrastructures citées par l'OCAM.

Servais Verherstraeten (CD&V): U was duidelijk met betrekking tot wie belast is met de uitvoering van de sluiting van de MIVB, u verwijst naar het protocol. Is het ook de FOD Binnenlandse Zaken die belast is met de uitvoering van de beveiligingsmaatregelen die noodzakelijk zijn ingevolge de beslissing om het dreigingniveau op 4 te brengen? Of zijn dat andere?

Alain Lefèvre: Donc, en réunion de coordination et de cellule de gestion, les représentants des ministres ou les ministres compétents qui sont présents assurent le suivi des décisions et leur exécution. Il est impossible, lorsque nous sommes en cellule de gestion, que le Centre de Crise prenne en charge, d'une part, le dispatching de toutes les informations et de toutes les décisions, et assure le suivi et l'exécution de toutes les décisions. Nous ne sommes pas organisés de telle manière; nous n'avons pas un centre opérationnel pour pouvoir mettre en œuvre toutes ces décisions et c'est comme cela que le principe est déterminé et inscrit, à savoir que ce sont les différents ministres responsables ou leurs représentants qui mettent en œuvre les

décisions prises au niveau de la réunion de coordination et de la cellule de gestion.

Servais Verherstraeten (CD&V): Wie zijn dat nadat dreigingsniveau 4 is uitgevaardigd, buiten de minister van Binnenlandse Zaken? Is dat ook bijvoorbeeld de minister van Mobiliteit, omdat er stations bij zijn? Want dan gaat het zeer ver, dan zijn er zeer veel administraties betrokken, ook administraties die op dat ogenblik niet rond de tafel zitten.

Alain Lefèvre: Inderdaad.

Quand on parle des gares, effectivement, la ministre de la Mobilité, lorsque nous avons pris la décision en cellule de gestion, lorsque la phase fédérale a été déclarée, la ministre de la Mobilité a fait les démarches nécessaires pour que les gares soient fermées. Lorsque les ministres ou leurs représentants ne sont pas présents au Centre de Crise, l'arrêté royal de 2003 prévoit que l'on peut inviter, au fur et à mesure, toutes les personnes impliquées dans la gestion de crise, mais il est un fait que lorsque vous êtes face aux événements et que l'urgence est là, il est difficile de convoquer ces représentants supplémentaires très rapidement au Centre de Crise. Donc, dans ces cas-là, on prend contact avec les ministres ou avec leurs représentants pour leur communiquer les décisions de la cellule de gestion.

Servais Verherstraeten (CD&V): Wat betekent dat voor bijvoorbeeld de haven van Antwerpen? Wie moet er dan geïnformeerd worden? De bevoegde schepen of de burgemeester? En welke minister is daarmee belast?

Alain Lefèvre : Pour ce qui concerne le port d'Anvers, cela a été communiqué par la police fédérale. Comme vous le savez, il y a un service spécifique de la police fédérale qui s'appelle "SPN" et qui est en charge des voies fluviales et des questions de police de la navigation.

Servais Verherstraeten (CD&V): U zegt dat de bevoegde ministers of de bevoegde administraties belast zijn met de uitvoering, wat mij logisch lijkt. Gebeurt er binnen uw cel opvolging over de uitvoering, en controle of die uitvoering ook plaatsvindt? Of gaat u ervan uit dat de uitvoering correct gebeurt op het terrein?

Alain Lefèvre: Comme je l'ai dit tout à l'heure, nous sommes avec des professionnels autour de la table, et ces professionnels sont notamment présents pour veiller à l'exécution des décisions qui sont prises.

Je vous ai présenté toutes les informations qui sont arrivées au Centre de Crise et que nous avons dû analyser, évaluer et pour lesquelles nous avons dû prendre des décisions. Je vous ai présenté toutes les démarches qui sont prises au Centre de Crise. Si nous avons dû encore vérifier l'application de chacune des décisions que nous avons prises, nous n'en aurions jamais terminé.

Carina Van Cauter (Open Vld): Voortbouwend op de vraag van collega Verherstraeten noteer ik dat noch door de beheercel, noch door de coördinatievergadering beslissingen genomen worden, maar dat het de individuele ministers zijn die een beslissing nemen, gecoördineerd met de mensen die deel uitmaken van de coördinatievergadering of van de beheercel. Die op hun beurt communiceren met de operationele leidinggevendenden.

Zou het niet nuttig zijn... Wij hebben bijvoorbeeld gezien dat er bij de sluiting van de metro in de uitvoering een zeker tijdsverloop is. Er is een mail die op een privéadres terechtkomt. Afijn, toch een halfuur eer diegene die de beslissing zou moeten weten de beslissing effectief medegedeeld krijgt. Zou het niet nuttig zijn, en ik zeg niet dat dit de opdracht moet zijn van het crisiscentrum of van de beheercel op zich, dat er daarnaast een operationele coördinatie zou zijn, op federaal niveau, zoals dat voor de noodplanning het geval is. Er is een provinciale fase en een federale fase, de CP-Ops zoals wij ze kennen, op het terrein.

Zou het niet nuttig zijn, op uw niveau, dat als het crisiscentrum bijeenkomt, er naast de beheercel ook een operationele cel zou zijn, waarnaar de informatie teruggekoppeld wordt, zodat de uitvoering opgevolgd kan worden en zodat incidenten, conflicten in de uitvoering, terug op uw tafel kunnen komen?

De gerechtelijke fase is ook een probleem, het samen sporen van noodplannen en de gerechtelijke opvolging. Dan kan er gepast tussenbeide gekomen worden op het niveau van het beleid. Dat is vraag 1.

Ik heb nog een tweede vraag. U hebt gezegd: ergens voor 9 uur... De chronologie ging wat snel. U hebt gezegd: ergens voor 9 uur waren wij op de hoogte van een derde bom in Zaventem. U hebt dat vermeld. Wij hebben hier kapitein Schotte van Defensie gehoord. Die zei: het crisiscentrum... Dat zal dus zijn: iemand uit het crisiscentrum, want het crisiscentrum verwittigt niet, als ik het goed begrijp. Om 09u08 is kapitein Schoeters verwittigd vanuit het crisiscentrum – hij zegt: door het crisiscentrum – dat er in Zaventem drie bommen waren, waarvan twee ontploft.

U bevestigt ook dat u reeds voor 09 uur op de hoogte waren van een derde bom.

Wij hebben hier uit de mond van andere getuigen gehoord dat de veiligheidsdiensten in Zaventem, ondersteund door de politie, pas kort voor de middag die derde bom ontdekken door camerabeelden te checken. We hebben het geluk gehad, aangezien het om een erg instabiele bom ging, dat die bom niet is ontploft tijdens de evacuatie, terwijl de hulpdiensten daar aanwezig waren. Als iemand er tijdens de evacuatie tegenaan gelopen zou zijn, dan zou het drama nog veel groter zijn geweest dan het al was.

U zegt dat u informatie verzamelt. Ik hoor u zeggen dat u op de hoogte was van een derde bom. U verzamelt en valideert de informatie. Daaruit moet dan actie voortvloeien. Wat is er gebeurd met de informatie over die derde bom? Is daar een specifieke actie uit voortgevloeid zodat het crisiscentrum erger kon voorkomen?

Alain Lefèvre: En ce qui concerne l'exécution des mesures, comme je l'ai expliqué, nous avons appliqué la procédure telle qu'elle avait été confirmée en novembre 2015. Il est un fait que par la suite, j'ai posé la question à la cellule de gestion en entendant de quelle manière l'exécution s'était déroulée. Je lui ai posé la question vu qu'il faut toujours veiller à optimiser les processus. Ne devrait-on pas envisager un autre mécanisme? Ne pourrait-on pas réfléchir ensemble à un mécanisme qui pourrait être plus rapide?

Il ressort des réponses que tant du côté du ministre de la Mobilité que du représentant du ministre-président de la Région de Bruxelles-Capitale, il est demandé de prendre directement contact avec le ministre ou son représentant après une vérification de l'information et un contact avec le directeur de l'OCAM et le procureur fédéral.

Il y avait donc une procédure le 22 mars 2016. En cellule de gestion, une réflexion a été menée. Le ministre de la Mobilité et le représentant du ministre-président ont proposé une autre procédure passant par un contact direct avec le ministre de la Mobilité et le ministre-président ou son représentant. C'est une mesure provisoire, temporaire et nous devons réfléchir ensemble à une solution plus structurelle et éviter de passer par des personnes parce que ces personnes, même si c'est le ministre ou son représentant, peuvent, à un moment donné, être indisponibles ou injoignables.

Nous sommes en train de réfléchir à une solution qui pourrait passer par une cellule de gestion départementale au niveau de la Mobilité, avec laquelle il y aurait un contact étroit et direct. Ces gens sont les spécialistes des questions de mobilité.

Ils peuvent non seulement analyser la situation en connaissance de cause mais ils peuvent également, en fonction des décisions qui seraient proposées ou prises en réunion de coordination ou en cellule de gestion, envisager l'impact des décisions qui sont prises et faire des commentaires sur la réalisation de ces mesures avant que celles-ci soient mises directement en œuvre.

La question des cellules départementales de sécurité, c'est une question qui existe depuis très longtemps, qui est prévue par des textes qui datent déjà. Il faut – je dirais – encourager le développement de ces cellules de crise départementales et notamment dans le domaine de la mobilité où on nous dit que les représentants des opérateurs et les représentants des entités fédérées seraient présents.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ik noteer: crisiscellen per departement, maar dan is er nog altijd geen coördinatie. Operationele coördinatie op niveau van jullie. Die verschillende cellen samen, want het zou kunnen zijn dat er incidenties van de ene maatregel ten aanzien van de andere opduiken. Anders zijn het weer eilandjes.

Alain Lefèvre: La décision serait prise au Centre de crise. L'exécution serait faite immédiatement par la cellule départementale de sécurité, dans ce cas-ci de la Mobilité, et il y aurait un contact direct entre le

Centre de crise et cette cellule départementale de sécurité.

De **voorzitter**: Ik treed even in de discussie. Waar het eigenlijk op neerkomt, is dat er een beslissing wordt genomen in het crisiscentrum. Die beslissing kan betrekking hebben op een federale administratie, maar ook op een administratie van gewestelijk niveau, van gemeenschapsniveau, van stedelijk niveau.

Wat u bepleit en wat ik nogal logisch vind, is dat, als de beslissing genomen is, dan ook de uitvoering en de communicatie van die beslissing via een volgens mij op te richten instantie in het crisiscentrum zelf, een soort van CP Ops, op een zeer snelle manier kan worden vertaald naar de operatoren. Als ik u goed begrijp, zegt u dat u nu naar de minister gaat en die ervoor moet zorgen dat de metro of een trein in het geval van stations wordt stilgelegd. Dat lijkt mij zeer complex. Het zou ook nog de indruk geven dat de betrokken minister daar ook nog een appreciatiebevoegdheid heeft.

Nee, het is oorlog, men heeft de kwalificatie "terroristische aanslag". Er wordt dus een beslissing genomen op basis van informatie die bij het OCAD zit in dit geval. OCAD zegt dat dit waarschijnlijk toch een doel is en we moeten opletten. Dan moet u toch wel in deze tijd erop kunnen toezien dat zo'n beslissing van het crisiscentrum wordt uitgevoerd op een directe manier, zonder dat men daar moet passeren bij welke instantie ook. Dat is eigenlijk, als ik het even mag samenvatten, waarover we nu aan het praten zijn. We kunnen daar nog lang over discussiëren, maar dat lijkt mij niet zomaar een klein verbeterpunt te zijn. Dat is eigenlijk zo evident dat ik het graag op de kortst mogelijke termijn zou gerealiseerd zien, want het dreigingsniveau in ons land blijft ondertussen nog wel hoog. Ik denk dat we daar niet lang mee mogen wachten.

Er is ook nog de vraag in verband met de derde bom. Dat is wat de heer Schotte hier is komen zeggen. Hebt u daar kennis van, mijnheer Lefèvre?

Alain Lefèvre: Que l'on soit clair: dans mon exposé, je fais référence à un contact avec le responsable de la sécurité de Brussels Airport Company à 8 h 41. Je n'ai pas dit que nous étions au courant de la troisième valise à ce moment-là. Je dis que nous sommes au courant des deux explosions, et donc, nous demandons l'évacuation de tout l'aéroport. Je dis aussi que les événements ultérieurs ont démontré l'importance de la recommandation que nous avons formulée, d'évacuation de tout l'aéroport, parce que, justement, en effet, à 12 h 41, DOVO signale qu'il va faire exploser la troisième valise à l'aéroport. Donc, lorsque nous demandons l'évacuation complète de l'aéroport, nous ne savons pas qu'il y a une troisième valise. Mais, dans la réflexion, nous demandons la fermeture complète, l'évacuation complète de l'aéroport, parce que nous avons déjà en tête les éventuelles attaques subséquentes qui pourraient survenir, et cela pourrait survenir également à l'aéroport.

Carina Van Cauter (Open Vld): Kunt u dan verklaren waarom kapitein Schotte van Defensie hier gezegd heeft dat hij door het crisiscentrum op de hoogte gebracht werd van de aanwezigheid van drie bommen, waarvan twee ontploft?

Alain Lefèvre: À 9 h 03, vous me dites que le capitaine Schotte dit cela?

Carina Van Cauter (Open Vld): À 9 h 08.

Alain Lefèvre: À 9 h 08, le Centre de crise n'est pas au courant de ce type de situation.

De **voorzitter**: Als we dat willen verduidelijken, denk ik dat we de kapitein nog eens opnieuw moeten horen, specifiek over die verklaring.

André Frédéric (PS): Je veux simplement rebondir sur ce qui a été dit parce que je me posais une question tout à l'heure par rapport à votre ligne du temps et par rapport à cette recommandation d'évacuer l'aéroport. Il y a une explosion à 7 h 58 et la recommandation d'évacuer est à 8 h 41, soit 43 minutes plus tard. Trouvez-vous que c'est un délai normal ou bien êtes-vous arrivé avec votre recommandation un peu en décalage avec la réalité sur le terrain?

Alain Lefèvre: L'explosion à Zaventem se déroule à 7 h 58 et donc le ministre de la Sécurité et de l'Intérieur décide la fermeture du métro à 8 h 52, soit 54 minutes plus tard. En gestion de crise, et je vous ai expliqué comment nous procédons, c'est un processus de collecte de l'information, de vérification, d'analyse et

d'évaluation. Cela prend du temps. Il faut prendre une décision en connaissance de cause. Par rapport au timing, je peux prendre des exemples à l'étranger pour vous le démontrer.

Le **président**: Ce n'est pas la question. Pouvez-vous répéter la question, monsieur Frédéric.

André Frédéric (PS): Ma question était le délai qui a été mis entre l'explosion et la décision de la recommandation d'évacuer l'aéroport à 8 h 41.

Alain Lefèvre: Nous avons un contact à 8 h 41 avec l'aéroport et c'est dans ce contexte que nous confirmons effectivement la nécessité d'évacuer l'entière de l'aéroport. Je dois vous dire que dans la réunion de coordination, les événements se déroulent à 7 h 58. À 8 h 22, les premières personnes arrivent déjà au Centre de crise; j'arrive moi-même à 8 h 28. Nous sommes autour de la table vers 8 h 30 et le ministre est là à 8 h 40. Je crois que 42 minutes pour arriver au Centre de crise et pour être opérationnel en réunion de coordination, c'est un délai très raisonnable.

André Frédéric (PS): Monsieur le président, je ne veux pas être mal interprété. Je ne dis pas que les gens n'ont pas fait leur travail et qu'ils n'ont pas fait tout leur possible pour être dans un délai raisonnable. Je dis simplement que vu de l'extérieur, cela me semble être long pour recommander une évacuation totale par rapport à de tels événements. Ne pourrait-on pas imaginer, peut-être par le biais de cellules départementales de sécurité auxquelles vous avez fait allusion, de processus, de procédures qui pourraient accélérer ce type de recommandations. Je me doute que quand un événement pareil arrive, il faut le temps de se déplacer et d'arriver. Je n'ai pas de problème avec cela.

Alain Lefèvre: Désolé, j'avais mal compris votre question. Ce qui s'est passé à 8 h 41: il y a eu le contact avec le responsable de la sécurité de BAC au centre de crise de l'aéroport. Il va de soi que la décision d'évacuer l'aéroport, du moins partiellement, avait déjà été prise au niveau opérationnel à l'aéroport.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, ik zal niet terugkomen op de vorige vragen, want mijn vraag sloot daarbij aan.

Ik heb wel nog een vraag waarover wij het nog niet hebben gehad. Er zijn de gemeentelijke fase, de provinciale fase, de nationale fase. Er zijn dreigingsniveau's 1, 2, 3 en 4. Wij hebben geleerd dat dreigingsniveau 4 niet automatisch een verandering van maatregelen inhoudt voor de luchthaven, de treinstations of de metro. Dat is ergens ook logisch, want als zij niet geviseerd zijn, is het ook niet nodig om maatregelen te nemen.

In uw uiteenzetting hebt u gezegd dat de metro al verschillende keren in het vizier is geweest als een *soft target*, dus niet echt reëel. Er is de brief van de CEO van de MIVB geweest, waarin stond dat de MIVB beter ook vertegenwoordigd zou zijn in het federaal crisiscentrum. Nu maakt de MIVB daar niet echt deel van uit.

U krijgt van het OCAD een signaal over wie en wat wordt geviseerd. Zou het dan niet logisch zijn dat er automatisch iemand van die instelling mee aansluit bij u in het crisiscentrum om de communicatie op het terrein vlotter te laten verlopen? Nu gebeurt dat immers niet automatisch. U hebt ook gezegd dat iemand van de luchthaven en van de metro in de loop van de rit wel is aangeschoven, maar hoe kijkt u daar zelf naar?

Alain Lefèvre: Avant 8 h 45 et l'évaluation de l'OCAM, nous pouvons déjà penser au transport et au métro, mais l'OCAM confirme à 8 h 45. Les événements de Maelbeek arrivent à 9 h 11.

Au Centre de Crise, je vous ai cité la liste des personnes qui étaient présentes, tant en réunion de coordination qu'en niveau de phase fédérale. C'est déjà beaucoup de monde. C'est déjà trop de monde. Et donc, tout le monde ne sait pas être présent au Centre de Crise et il faut des procédures pour que ces opérateurs soient informés. Dans le cas du métro, il y avait une procédure, qui était connue depuis novembre 2015.

Le **président**: Dans ce contexte, on peut être physiquement présent dans le Centre de Crise.

Ik denk dat het geen pleidooi is voor de fysieke aanwezigheid van al die instanties. Men kan natuurlijk aantonen dat iedereen wordt verwittigd en dat men vrij snel begint te vergaderen met de mensen die daar moeten zijn.

Het komt er hier eigenlijk op neer dat bijvoorbeeld iemand van ASTRID zegt dat hij via de media heeft vernomen dat zij in fase vier van het rampenplan zaten. Idem voor de MIVB. De directeur-generaal van de MIVB heeft hier gezegd dat hij het niet wist en dat hij zelf het initiatief heeft genomen. Wij zijn aan het proberen te reconstrueren hoe dat is verlopen, binnen welke tijdlijn.

Ik denk dat het er in deze tijd, waarin de communicatiemogelijkheden vrijwel onbeperkt zouden moeten zijn, eigenlijk op neerkomt dat, als de bevoegde mensen bezig zijn – ik zeg het nogmaals – met het nemen van strategische beslissingen, ook de instanties, zoals de MIVB en ASTRID – dat was ook heel treffend – sneller verwittigd worden en in kennis gesteld worden van de communicatie. Daarvoor moeten zij niet allemaal rond de tafel zitten.

Hetzelfde geldt ook voor het stoppen van een trein. Dezer dagen is het niet evident om een trein te laten rijden, maar het is blijkbaar ook niet evident om een trein te laten stoppen. Dat zijn toch zaken die op een andere manier zouden kunnen worden aangepakt en die toch wel verbeterpunten zouden kunnen zijn.

U hebt een antwoord gekregen, mevrouw Kitir.

Alain Lefèvre: Dans mes propositions d'améliorations, il y a justement ICMS et Be-Alert qui devraient permettre à terme que par exemple la STIB soit directement informée par ce type de décision.

Georges Dallemagne (cdH): Merci beaucoup, monsieur Lefèvre, pour l'exposé de toutes les actions qui ont été entreprises. On voit la complexité et on voit aussi l'engagement de tous les services administratifs et de secours. Je pense qu'il faut pouvoir le souligner. C'est vrai qu'on est là aussi pour essayer d'apporter des améliorations et vous faites déjà d'ailleurs vous-même une série de remarques et de recommandations.

Ce qui me frappe d'abord, c'est le temps qu'il faut pour actionner cette phase fédérale. On voit le lien qu'il y a entre le fait que le procureur fédéral, à 9 h 00, formellement, considère qu'il s'agit d'attentats terroristes et le déclenchement de la phase fédérale. C'est vrai qu'on se pose alors la question de savoir d'abord s'il y a un lien, si effectivement c'est lié à cela formellement. Est-ce qu'on déclenche la phase fédérale parce que le procureur fédéral nomme ces explosions comme étant des attentats terroristes? Pourquoi est-ce qu'il faut tellement de temps? J'ai vérifié, le gouverneur de la province du Brabant flamand met 31 minutes à déclencher la phase provinciale, le haut fonctionnaire met 9 minutes à Bruxelles à déclencher la phase provinciale et le niveau fédéral met 1 heure et 5 minutes à déclencher le niveau fédéral. Mes collègues l'ont dit, très rapidement, on sait qu'il s'agit d'attentats terroristes. Très rapidement, des militaires sont présents sur le terrain et disent "il s'agit bien d'attentats terroristes". Est-ce qu'on a attendu formellement la qualification du procureur fédéral? Est-ce qu'on n'aurait pas dû anticiper beaucoup plus par rapport à ces informations qui arrivaient, qui étaient là sur les réseaux sociaux, sur les médias? Est-ce qu'on n'aurait pas dû déclencher cette phase fédérale beaucoup plus rapidement que cela n'a été fait? L'arrêté royal de 2003 fait référence aux attentats terroristes et dit qu'à ce moment-là, c'est de toute façon une phase fédérale. Est-ce qu'on n'aurait pas dû avoir des réflexes, des automatismes beaucoup plus rapides par rapport à ce déclenchement? C'est ma première question.

La deuxième question: par rapport à la décision de fermeture du métro, vous avez dit "on a hésité", enfin "on en a discuté". Est-ce que ces hésitations sont liées notamment aux conséquences du *lockdown* en novembre?

Pour le dire autrement, n'avez-vous pas hésité parce que vous vous êtes dit: "Attention! Cela a eu des conséquences dramatiques sur le plan économique, sur le plan de la circulation, etc."? Y a-t-il eu cette part-là dans vos discussions et les quelques minutes supplémentaires qu'il a fallu pour prendre cette décision à 8 h 52?

Je ne reviendrai pas sur le fait que cette décision s'est perdue. Le président a insisté sur les chaînes de

commandement claires. Vous en avez déjà parlé, mais je voulais revenir sur cet élément.

Puis, troisième question. On n'en a pas encore parlé. Vous avez signalé qu'à 8 h 41, l'aéroport vous contacte, notamment sur la troisième bombe - on en a déjà parlé -, mais également sur le fait qu'il faut gérer les ambulances. Le patron de Brussels Airport vous demande la gestion des ambulances. Quelle est la signification de ce message? Y a-t-il un problème particulier sur la gestion des ambulances? On y a beaucoup fait référence, mais y a-t-il une alerte particulière, une demande particulière qui est adressée au Centre de Crise?

Le **président**: Trois thèmes ou trois questions.

Alain Lefèvre: Par rapport à la phase fédérale et au déclenchement de celle-ci, il est un fait qu'il y a un délai d'une heure et cinq minutes pour le déclenchement de la phase fédérale. Il y a un processus de phasage, qui est inscrit dans un arrêté royal de 2003 et encore développé dans celui de 2006. Il y avait à 9 h 03 l'incident à Zaventem en cours et le déclenchement d'une phase provinciale. Donc, la gestion des secours était assurée au niveau provincial. Tant que la phase fédérale n'est pas déclenchée, les gouverneurs et bourgmestres sont libres de gérer la situation d'urgence à leur niveau. Donc, la situation était gérée. Pendant ce temps-là, au Centre de Crise, nous avons réuni la réunion de coordination, nous avons pris les contacts nécessaires avec Zaventem pour voir s'il y avait des problèmes et si on pouvait les aider à les gérer. Nous avons demandé à l'OCAM l'évaluation de la menace et nous avons pris toute une série de mesures de sécurité.

Comme vous le dites, effectivement, le passage au niveau 4 n'est pas une des conditions *sine qua non* du passage en phase fédérale, de même que la qualification du caractère terroriste de l'attentat n'est pas une condition *sine qua non* pour le déclenchement de la phase fédérale.

Mais c'est toute une série d'éléments qui ont participé dans l'analyse, avec l'examen des critères définis dans l'arrêté royal, pour passer en phase fédérale, en sachant qu'au niveau de Zaventem, au niveau du gouverneur, les services de secours étaient gérés et qu'il y avait une gestion efficace de la situation.

En ce qui concerne la fermeture du métro, est-ce que le *lockdown* était un des éléments que nous avons pris en considération pour la réflexion visant à fermer le métro? Je crois que l'essentiel de la réflexion a surtout été, d'une part, sur la capacité à protéger, à garantir un haut niveau de sécurité pour ce métro, les capacités qui étaient liées pour garantir la sécurité du métro. Il y a effectivement les questions d'heures de pointe et les questions générales qui ont été gardées en tête au moment de la discussion mais ça n'a pas été un des éléments déterminants dans la prise de décision.

En ce qui concerne votre troisième question sur le suivi de la gestion des ambulances, effectivement, le représentant de BAC avait entendu parler de cette question du nombre d'ambulances et il en a fait part et nous a demandé de suivre cette question. C'est, je dirais, les principes de gestion de crise: il faut faire remonter les problèmes pour que nous puissions les analyser et y fournir une réponse. Un contact a directement été pris entre un représentant du cabinet du ministre de la Sécurité et de l'Intérieur, avec la Santé publique, et la Santé publique a directement pris en charge cette question et le suivi de cette question.

Georges Dallemagne (cdH): Cela signifie que du côté de BAC, on estimait à ce moment-là qu'il y avait un besoin qui n'était pas couvert?

Alain Lefèvre: Il y avait une information, au niveau du responsable de la sécurité de BAC, sur le nombre d'ambulances à ce moment-là.

Georges Dallemagne (cdH): Votre réponse n'est pas... Est-ce qu'il y avait un problème, oui ou non?

Alain Lefèvre: On nous a dit qu'il y avait un problème sur le nombre d'ambulances.

Le **président**: Peut-être le témoin de lundi qui a téléphoné aussi, pas uniquement à Louvain, mais aussi au Centre de Crise. Ce n'est pas exclu.

Ik had nog de collega's Verherstraeten, Van Hecke en Pivin.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ik kom nog even terug op de uitvoering van beslissingen van het crisiscentrum.

U hebt gezegd dat iedere minister die bevoegd is, belast is met de uitvoering. Het probleem is dat soms dat u een en ander moet uitvoeren, terwijl de bevoegde ministers niet rond de tafel zitten.

U was over een ding heel duidelijk. De sluiting van de metro is de verantwoordelijkheid van de federale politie, DAO. Uw argumenteerde met betrekking tot het protocol.

Dank u voor de mededeling ervan, mijnheer de directeur. Ik heb het ondertussen even gelezen en sta mij toe, maar ik vind niet onmiddellijk waar in dat protocol staat dat de federale politie belast is met de sluiting en bijgevolg dat die dienst ter uitvoering is.

Kunt u mij daar een beetje bij helpen? Het betreft een samenwerkingsprotocol. Men gaat samenwerkingsmodaliteiten doen tussen de spoorwegpolitie en de MIVB. Allebei hebben zij bepaalde veiligheidsopdrachten. Zij moeten actieplannen en dies meer maken.

Kunt u mij in dit protocol aanduiden waar er staat en waar er afgesproken is dat de federale politie belast is met de sluiting?

De **voorzitter**: Ik zie aan de lichaamstaal en de gelaatsuitdrukking van collega Van Hecke dat hij hetzelfde heeft gelezen, of niet?

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Nee, ik heb het gevonden, denk ik.

Alain Lefèvre: C'est une annexe au protocole. C'est le dernier document.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Artikel 7 spreekt over de uitwisseling van gegevens: "In geval van dringendheid of noodzakelijkheid wordt contact gelegd ...". Men verwijst naar een operationele fiche, die twee zaken duidelijk maakt, wat eigenlijk mijn vraag was.

Er zijn dus twee zaken, namelijk communicatie in realtime en informatieve communicatie.

De communicatie in realtime is in geval van incidenten en evenementen. De contactgegevens staan onderaan de fiche. Er staat: "Communicatie in realtime Control Room CIC Brussel. Informatieve communicatie: RAMCO, spoorwegpolitie.

RAMCO zijn wij al tegengekomen. RAMCO heeft de MIVB op de hoogte gebracht van de aanslag en gevraagd geen bussen meer naar Zaventem te sturen, voorlopig geen bijkomende maatregelen te nemen en ook nog geen beslissing tot sluiting te nemen. RAMCO, die een informatieve communicatie geeft, deelt dus mee welke maatregelen worden genomen en nog niet worden genomen.

Mijn vraag is dan de volgende.

Bij jullie zit een andere persoon, DAO. Moet hij die informatie dan doorgeven aan communicatie in realtime CIC Brussel of aan informatieve communicatie RAMCO?

Misschien weet u het niet. In dat geval moeten wij die vraag stellen aan de persoon die in het crisiscentrum zit. Het document roept echter nieuwe vragen op.

Voor mij is het duidelijk dat er een afspraak is, die luidt dat de communicatie bij evenementen en dies meer via de federale politie moet lopen.

Wie precies bij de federale politie die communicatie moet verzorgen, is echter nog een vraag, tenzij u een en ander kunt verduidelijken.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, mag ik hier ook over tussenbeide komen? Dat is de lezing van collega Van Hecke, waarvoor alle respect, maar artikel 7 gaat louter over gegevensuitwisseling en

communicatie, en niet over uitvoering.

Bovendien wordt er in artikel 7 verwezen naar een operationeel comité, dat de communicatie regelt. Dus, hier in artikel 7 staat niet dat – zo lees ik het althans niet en corrigeer mij, mijnheer de directeur als ik het fout heb – de effectieve sluiting, de uitvoering daarvan, bij de federale politie berust en dat met andere woorden de federale politie, en bij uitbreiding de minister van Binnenlandse Zaken politiek verantwoordelijk was voor de uitvoering van de beslissing die in de Crisiscel om 08u52 is genomen.

Alain Lefèvre: Premièrement, je vous ai dit que la première base pour l'exécution de la décision qui a été prise au Centre de Crise, c'est l'expérience du mois de novembre 2015 où il a été clairement rappelé, confirmé la procédure passant par la police fédérale. À côté de cela, il y a ce protocole qui prévoit la communication entre la STIB et la police fédérale. Donc, en ce qui concerne l'exécution, cela ne relève pas de ma compétence. C'est quelque chose qui relève de la compétence de la police fédérale. Je ne vais donc pas m'étendre sur la question.

Le représentant qui est présent au niveau du Centre de Crise au moment des événements c'est la commissaire générale, son adjoint et le directeur de la police administrative, des opérations de la police administrative, et c'est ce dernier qui fait le relais dans le cadre de la communication et de l'exécution de la décision.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de directeur, ik wil best geloven dat het uw bevoegdheid niet is, maar dan zitten wij hier toch minstens met een onduidelijkheid wie belast is met, en wie bevoegd is voor, de uitvoering.

Daarnaast, in het licht van een antwoord dat u daarstraks hebt gegeven, is ook de Crisiscel eigenlijk niet belast met de opvolging van de uitvoering, en houdt daar ook geen rekening mee?

De **voorzitter:** Dat is de reden waarom ik daarnet tussenbeide ben gekomen, collega Verherstraeten, dat dit dringend op een andere manier moet. Want als de directeur-generaal zegt dat dit niet zijn bevoegdheid is, wat wij zullen aannemen, en dat dit bij de politie zit, dan is dat, meen ik, niet de meest directe en efficiënte manier om een beslissing die moet worden genomen, niet alleen te communiceren maar ook te implementeren, uit te voeren, en er ook op toe te zien dat zij uitgevoerd wordt. Dat zijn drie zaken die wij, meen ik, moeten opnemen bij de verbeterpunten.

Ik herhaal wat ik daarjuist heb gezegd.

Philippe Pivin (MR): D'abord une petite précision par rapport à l'heure à laquelle on a découvert qu'il y avait une troisième bombe. Je rappelle que, lors de la visite que nous avons faite à Zaventem, le CEO de Brussels Airport nous a précisé que c'est un de ses collaborateurs qui s'en était rendu compte fin de matinée. Je n'ai pas été présent à l'audition du capitaine Schotte; je ne sais donc pas ce qu'il a pu déclarer, mais je sais bien que nous avons entendu dire que c'était fin de matinée qu'on avait découvert l'existence d'une troisième bombe.

Monsieur le directeur, je vous remercie pour le caractère extrêmement complet de toutes les précisions que vous nous donnez jusqu'à présent. J'ai sous les yeux la structure de crise présente dès 9 h 03. Il y a une chose qui me frappe, peut-être est-ce une déformation municipaliste: vous dites, maintenant en commentaire, qu'il y avait beaucoup de monde. Peut-être trop de monde. Vous dites aussi que dans la décision qui a été prise par rapport au métro on a, et je le comprends parfaitement bien, surtout été attentifs aux capacités disponibles, comme d'ailleurs cela avait été évoqué au mois de novembre lorsqu'on était présent chez le ministre-président. Ne pensez-vous pas qu'il serait bon d'avoir quand même parmi les présents, même s'il y a déjà beaucoup de monde, un représentant des polices zonales, ou en tous cas de la police zonale concernée par les événements?

Dès le moment où la police fédérale est présente, dès le moment où vous avez le haut fonctionnaire présent ou représenté, n'est-ce pas un plus dans les décisions, dans l'opérationnalité de ce qui doit être décidé, d'avoir un représentant des polices zonales?

Le **président:** C'est une suggestion. Avez-vous une opinion?

Alain Lefèvre : C'est une très bonne suggestion, parce que la police zonale est un acteur très important dans la gestion de ce genre de situation. La police locale est présente dans son centre de commandement. Ici, dans le cas de la crise, le PC Gold à Bruxelles a été activé très rapidement, et même avant l'incident du métro de Maelbeek. Nous avons été en contact avec le PC Gold et nous avons également suivi le *lock book* du PC Gold puisque nous pouvons le consulter en direct. Effectivement c'est un acteur très important avec lequel nous sommes en contact, mais il est, au niveau opérationnel, dans son PC Gold.

Il faut que l'interaction se déroule le mieux possible.

De **voorzitter**: Misschien kan het nuttig zijn om het protocol van oktober 2015 waarnaar u verwijst...

Alain Lefèvre: Ik heb het gegeven. Dat is het protocol tussen politie en de MIVB.

De **voorzitter**: Er was ook een evaluatie, hebt u gezegd. Het protocol, ja, maar er was ook een evaluatie. U hebt daarnaar verwezen, niet?

Alain Lefèvre: In oktober 2015?

De **voorzitter**: Na Parijs.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik had begrepen dat u sprak over een afspraak in november 2015. Het protocol en de afspraak.

Alain Lefèvre: Ah ja. Wij hebben een ontmoeting gehad met de MIVB en de federale politie over de metro. Het resultaat van die afspraak is de sluiting van de metro, want die is moeilijk te beschermen en we hadden niet de capaciteit om de metro te beschermen op dat moment.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Heeft u een PV van die afspraak?

Alain Lefèvre: Nee.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Dat was mondeling?

Alain Lefèvre: Dat is mondeling. Het is een vergadering.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): En geen verslag van de vergadering?

Alain Lefèvre: Nee. Dat is gebeurd op een weekend. We zijn zeer vlug samengekomen om daarover te discussiëren. We zijn ook samengekomen met de vertegenwoordigers van de Gemeenschappen over de scholen. Dat is tijdens gans dat weekend gebeurd. De vergaderingen volgden de een na de andere mekaar op.

Le **président**: OK. S'il n'y a plus d'autres questions, monsieur le directeur général, je vous remercie pour votre témoignage. Je crois que, dans l'autre volet de notre enquête, on se reverra peut-être encore. En tout cas, aujourd'hui, on s'est surtout occupé du volet soins.

Hulpverlening is het luik dat wij nu onderzoeken. Als wij aan een ander luik beginnen, is het niet uitgesloten dat wij elkaar nog terugzien.

Na u bedankt te hebben, moeten wij nu nog plaatsmaken voor de vertegenwoordiger van het Rode Kruis, de laatste getuige voor vanmiddag. We hebben een uur vertraging opgelopen.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Raphaël Schmidt, coördinator hulp- en ziekenwagendienst Brussel-Hoofdstad van het Belgische Rode Kruis.

Audition sur le volet "assistance et secours" de M. Raphaël Schmidt, coordinateur du service de secours et ambulance Bruxelles-Capitale de la Croix-Rouge de Belgique.

De **voorzitter**: Wij verwelkomen de heer Raphaël Schmidt, de coördinator inzake de hulp- en ziekenwagendienst van Brussel-Hoofdstad van het Belgische Rode Kruis.

Puis-je vous demander de reprendre place, s'il vous plait? Nous avons déjà fait attendre notre dernier témoin pendant une heure. Nous avons donc un peu de retard pour lequel nous nous excusons. Je dois d'abord vous demander de bien vouloir prêter serment.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

M. Raphaël Schmidt prête serment.

Dont acte. Puis-je vous inviter à faire une brève introduction sur le thème à propos duquel la commission veut vous entendre? Après cette introduction, les commissaires vous poseront quelques questions.

Raphaël Schmidt: Bonsoir à tous. Je me présente, je m'appelle Raphaël Schmidt. Je coordonne les services de secours de la Croix-Rouge au niveau de la Région de Bruxelles-Capitale. Ce 22 mars, j'ai donc coordonné l'envoi des moyens Croix-Rouge au niveau de la station de métro Maelbeek.

Il faut savoir que les missions de la Croix-Rouge sont définies dans un arrêté royal, qui date du 16 novembre 2015. Neuf missions sont confiées à la Croix-Rouge. La plupart d'entre elles ont été mises en œuvre ce jour-là. Je ne les citerai pas toutes, mais il y a, entre autres, la mise en œuvre du matériel pour constituer le poste médical avancé. Nous avons également des coffres spécifiques. Ce sont les "lots catastrophe", comme nous les appelons dans notre jargon. Ce sont les grosses valises rouges contenant du matériel médical. Nous avons également de l'oxygène sur place. Nous contribuons également à la mise en place du plan mono-disciplinaire de la Discipline 2 au sens large.

Un dernier élément est la mise à disposition du personnel ambulancier, breveté en aide médicale urgente ainsi que d'ambulances pour l'évacuation de victimes.

À la suite des attentats de Paris, le 13 novembre 2015, la Croix-Rouge de Bruxelles a décidé de légèrement

revoir son organisation, afin de pouvoir faire face à différents incidents sur différents sites simultanément. Nous avons initialement prévu des moyens pouvant être concentrés sur un lieu et nous avons décidé de quintupler nos moyens de réaction et de ne plus avoir un seul véhicule mais cinq véhicules prêts au départ en permanence, avec un délai d'intervention d'une heure. Ces véhicules contiennent les lots catastrophe, l'oxygène ainsi que du matériel Croix-Rouge en plus. C'est du matériel de soins. Nous avons également des réserves de perfusions. Nous avons également des civières et des brancards. Nous avons aussi tout le matériel administratif pour procéder à l'enregistrement des victimes ainsi que du matériel logistique, de type balisage et autre pour pouvoir aménager un poste médical avancé comme il se doit. À cela se rajoute, en deuxième vague, la possibilité d'envoyer des équipes d'intervention. Ce sont des équipes de cinq personnes avec brancard pour éventuellement faire du brancardage entre un lieu de sinistre et un poste médical avancé.

Le 22 mars même, la Croix-Rouge a été alertée à 08 h 15, suite à l'attentat de Zaventem. Au niveau de Bruxelles, il faut savoir que nous ne sommes pas territorialement compétents et, donc, nous sommes à ce moment-là mis en préalerte. Devant la gravité des faits, nous prenons très rapidement la décision de transformer notre préalerte en alerte et nous demandons à tous nos responsables FIT, les *First Intervention Teams*, – ce sont ces cinq véhicules prêts au départ – de rejoindre leur local et d'être prêts au départ et d'attendre une affectation.

Nous décidons également de mettre en place une coordination Croix-Rouge. La décision est prise de ne pas le faire au niveau de notre siège parce qu'au moment où je suis prévenu, je suis en train de déposer ma fille à l'école et prendre la direction de Uccle à ce moment-là m'aurait pris 45 minutes. Donc, je n'aurais pas été joignable ou en tout cas difficilement joignable pendant cette période-là. Donc, on décide de faire cela chez une collègue. On s'est réuni là et, à 08 h 50, ce poste de commandement est opérationnel. Nous sommes donc en contact radio avec nos cinq dépôts. Nous sommes en contact radio avec le dispatching 112 de Bruxelles ainsi qu'avec le dispatching 105 de la Croix-Rouge pour activer des ambulances supplémentaires pour le site.

À la demande de nos collègues du Brabant flamand, de la Rode Kruis Vlaams-Brabant, nous envoyons déjà trois équipes et trois FIT pour les soutenir préventivement. Il n'y a pas de besoins spécifiquement mais nous préférons ne pas prendre de risque et donc nous envoyons ces moyens-là sur place. Ils arrivent vers 09 h 05 – 09 h 10 sur place et c'est à ce moment-là que nous sommes prévenus très rapidement de l'explosion au niveau de Maelbeek. Nous avons à ce moment-là encore des moyens sur Bruxelles à qui nous informons immédiatement qu'ils ne partiront pas sur Zaventem et on leur demande d'être attentifs car nous sommes en attente d'un point de première destination.

La règle veut de ne pas se jeter sur une catastrophe mais donc de bien sûr attendre les consignes du centre 112 pour voir exactement l'itinéraire à suivre, où se rendre et quels sont les moyens effectivement demandés. Cette demande-là tombe un quart d'heure plus tard et donc nous envoyons, à ce moment-là, les moyens sur Bruxelles et nous rappelons les moyens en préalerte de Zaventem avec confirmation de nos collègues de la Rode Kruis que ces moyens ne sont pas nécessaires. Le but bien sûr n'est pas de déformer leur structure non plus. On n'y aurait pas gagné. Mais donc, en accord avec eux, ces moyens-là ne sont pas nécessaires et reviennent immédiatement sur Bruxelles. Nous recevons donc trois adresses. Ce sont des points de rassemblement des victimes. On ne parle pas encore de PMA. On est vraiment dans la phase avant le choix du DirMed d'ouvrir un PMA. Donc, nous envoyons des équipes rue Philippe le Bon, angle rue Joseph II dans un bâtiment de la Commission européenne où une trentaine de victimes se sont rassemblées. On envoie également des moyens au niveau de la chaussée d'Etterbeek, angle rue Joseph II où le premier SMUR et le deuxième SMUR arrivés sur place ont ouvert une infrastructure provisoire. Nous l'équiperons en matériel et en personnel et nous l'envoyons également au niveau de la rue de Trèves, rue de la Loi où effectivement les gens sortis rue de la Loi sont en attente.

À peine arrivé sur place, le DirMed confirme que l'hôtel Thon servira de PMA, et notre personnel commence à aménager ce PMA. Nous désignons parmi notre personnel un responsable qui assistera le DirMed durant toute la matinée et toute l'après-midi pour l'aider au niveau de la gestion des moyens Croix-rouge. Nous désignons un adjoint pour coordonner le PMA. Nous désignons un "park ambu". C'est la personne qui va effectivement gérer l'afflux d'ambulances pour éviter des soucis de ce côté-là et pour vraiment être sûrs que chaque victime ait bien les moyens appropriés dont elle a besoin. Nous aménageons les différentes zones de soins sous la direction de la clinique Sainte-Élisabeth qui est déjà sur place et la direction médicale du

CHU Brugmann.

En parallèle, à mon niveau, nous organisons une coordination à distance. Nous sommes en contact permanent avec le centre 112 et le dispatching 112, le dispatching 105 de la Croix-rouge. À côté de cela, nous avons également envoyé un officier de liaison au dispatching police au palais des Expositions pour avoir des informations en direct de ce côté-là. Et nous envoyons notre responsable au niveau du comité de coordination provincial installé dans les bureaux du haut fonctionnaire.

Nous suivons à ce moment-là toutes les demandes. Systématiquement, lorsque le centre 112 reçoit une demande d'ambulance du terrain, nous envoyons l'ambulance qui évacue à ce moment-là vers un hôpital. Lorsqu'ils ont besoin d'équipes, nous envoyons des équipes. Lorsqu'ils ont besoin de matériel supplémentaire, nous organisons la logistique soit pour amener ce matériel sur fonds propres, soit pour aller le chercher dans un hôpital pour amener ce matériel à disposition du PMA.

Le **président**: Merci pour votre introduction. Des collègues demandent-ils la parole?

André Frédéric (PS): Je remercie le représentant de la Croix-Rouge parce que c'est impressionnant de précision et impressionnant de sentiment – ce que je ressens, en tout cas – de travail remarquablement bien exécuté.

Ce qui est important, je le souligne, c'est la réactivité de l'organisation que vous représentez par rapport à ce qui s'est passé à Paris. Quintupler les moyens d'intervention en si peu de temps pour pouvoir intervenir de façon efficace, c'est tout à fait impressionnant. Et donc je n'ai pas de critique à formuler par rapport aux méthodes de fonctionnement.

Ce qui m'intéresse, comme commissaire, c'est de dire: tiens, vous êtes intervenant, on a beaucoup parlé d'une juste capacité ou d'une insuffisante capacité à répondre à la situation, on sait le contexte particulier de guerre. Mais on s'est posé beaucoup de questions sur la disponibilité, l'efficacité, la rapidité d'intervention d'un certain nombre d'ambulances, de réactivité des centres 112, que ce soit de Louvain ou de Bruxelles.

Vous qui avez vécu cela, avez-vous été confronté à des problèmes particuliers sur le plan de l'organisation, sur le plan de la communication? En fait, avec votre vision, que faudrait-il améliorer pour être encore plus efficaces, pour autant que ce soit nécessaire?

Raphaël Schmidt: D'un point de vue organisationnel, nous n'avons pas rencontré de problème majeur. Il faut savoir que nous n'avons pas utilisé tous nos moyens sur place. Autrement dit, sur cinq véhicules envoyés, seuls trois ont été déconditionnés pour activer le PMA. Deux sont donc restés totalement opérationnels volontairement en prévision d'une éventuelle attaque terroriste sur un nouveau site. Au niveau du matériel, nous avons donc les capacités nécessaires. Cela a également été le cas en termes de personnel. Nous avons engagé jusqu'à 188 personnes au niveau de la station Maelbeek. Nous disposons de 37 ambulances, ce qui est largement suffisant. Nous avons eu pas mal de renforts de Wallonie et de Flandre. Sur les 37 ambulances, 20 ont été utilisées et 17 sont restées en réserve.

Nous avons assuré les transports de la station Maelbeek vers les hôpitaux. Nous avons également assuré des transports à partir d'hôpitaux bruxellois vers des hôpitaux situés en dehors de la Région bruxelloise. Nous avons aussi, en accord avec le 112, assuré l'aide médicale urgente. En effet, ce n'est pas parce qu'un attentat a été commis à Maelbeek, qu'une personne n'est pas susceptible de faire un infarctus à Jette ou de tomber de son échelle à Uccle. Certaines de nos ambulances sont donc venues renforcer l'aide médicale urgente afin que tous les citoyens bruxellois puissent bénéficier de cette dernière, comme c'est le cas en temps normal.

André Frédéric (PS): Qu'en est-il au niveau des communications?

Raphaël Schmidt: Nous utilisons le réseau ASTRID. Ce jour-là, nous avons été amenés à faire deux constats contradictoires. Comme ce fut le cas pour tout le monde, au niveau de la station Maelbeek, les communications se sont avérées difficiles avec une saturation du mât. À côté de cela, pour ce qui concerne la coordination générale, je n'aurais jamais été capable de faire ce que j'ai fait sans ASTRID. J'étais à Woluwe. Nous avons un dispatching à Uccle. J'ai un officier de liaison qui part à la police de Bruxelles. J'ai

quelqu'un chez le haut fonctionnaire. Nous avons la centrale 112 avenue de l'Héliport. Tout cela sur un seul et unique groupe de communication. Il est impossible de faire sans car cela évite de devoir répéter les informations par téléphone. Tout le monde entend tout le monde. Cela permet d'aller très vite en cas de demande. Cela permet également de croiser rapidement certaines informations. Nous avons eu connaissance de rumeurs. À un certain moment, il a été question d'une attaque à Simonis, d'une fusillade au niveau de l'Hôpital militaire. Ce jour-là, il y a eu beaucoup de rumeurs. Ce faisant avoir des gens un peu partout avec une communication immédiate permet de savoir très vite ce qui est vrai et ce qui ne l'est pas, et ce faisant, de prendre les meilleures décisions possibles, le plus rapidement possible..

Richard Miller (MR): Monsieur Schmidt, je vous remercie pour votre exposé et, bien entendu, pour tout ce qui a été fait. Je vous remercie aussi pour avoir, d'emblée, bien rappelé qu'en termes d'ambulances et de moyens, il n'y a pas eu de moment... Je pense qu'il y a eu des moments plus difficiles, bien entendu, mais vous aviez les moyens nécessaires. On avait eu quelques doutes à un certain moment.

La question concernant les communications a déjà été posée par mon collègue. Je n'y reviens pas.

Lorsque nous avons visité le site de Zaventem, je pense que quelqu'un de la Croix-Rouge – qui était parmi les tout premiers intervenants sur place – a beaucoup insisté sur la nécessité de mieux faire connaître les premiers gestes du secouriste en disant que, s'il y avait cette connaissance, cela aurait aidé davantage. J'ai été sensible à ce que cette personne nous a dit. La Croix-Rouge envisage-t-elle une action en ce domaine? Comment voyez-vous les choses? C'est la question que je voulais vous poser. Je vous remercie.

Raphaël Schmidt: La réponse est déjà en cours depuis le week-end dernier. Donc, effectivement, la Croix-Rouge, avec le service d'incendie de Bruxelles et en partenariat avec la Région de Bruxelles-capitale, organise des sessions d'information de deux heures à l'intention du public bruxellois: "comment réagir face à l'urgence?"

Il faut savoir que dans tout incident, entre l'appel et l'arrivée des secours, il y a ce qu'on appelle "l'intervalle médical libre", c'est-à-dire une période où la personne est en attente de soins mais n'en a pas parce que les secours spécialisés ne sont pas là. Donc, un travail est fait au quotidien, lorsque c'est une situation individuelle, pour réduire effectivement cet IML. En situation de catastrophe, nous avons également des procédures et nous y travaillons encore pour réduire de plus en plus cet intervalle médical libre, mais il y en aura toujours un. On ne peut pas avoir une ambulance à chaque coin de rue, prête au cas où. Et donc il est évident qu'à ce moment-là, on compte sur la population, les victimes et les proches présents pour pouvoir venir en aide à ceux qui en ont besoin.

Richard Miller (MR): Depuis le début, je cherche à savoir ce qu'est devenue la colonne partie de Mons. À un moment donné, il y a une aide qui est partie spontanément de Mons. Ça fait quatre fois que je pose la question, personne ne peut me dire ce que finalement cette colonne est devenue. Est-ce que vous savez, vous, si les ambulances montoises ont été utilisées ou pas?

Raphaël Schmidt: Personnellement, je n'ai pas entendu d'écho venant de Mons. Maintenant c'est vrai qu'au niveau de Zaventem, il y avait un point de première destination qui était défini, qui était la caserne militaire de Peutie. Il faut peut-être chercher de ce côté-là. Je sais qu'il y a une liste de présences, donc peut-être allons-nous retrouver des Montois là-bas.

Richard Miller (MR): Je vais continuer à chercher, merci!

Le **président:** On peut peut-être faire une descente à Mons, si vous insistez...

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer Schmidt, ik heb een korte vraag.

Ik wil u en uw medewerkers vooreerst bedanken voor de inzet en de vrijwilligheid.

Wat wij hier tijdens de hoorzittingen echter hebben gehoord, is dat het belangrijk is om slachtoffers tijdens het eerste uur van de plaats van de ramp, het ongeval of het incident te kunnen afvoeren. Daartoe zijn niet alleen logistieke middelen, zoals ziekenwagens, noodzakelijk, maar ook medisch geschoold personeel en artsen, die de toestand van een slachtoffer kunnen evalueren, desnoods stabiliseren en het vervolgens naar

het gepaste ziekenhuis afvoeren.

Ik neem echter aan dat er bij jullie bij het Rode Kruis ook vrijwilligersartsen aanwezig zijn. Kunnen zij een nuttige bijdrage leveren? Dat zou immers onmiddellijk de doorstroom tijdens de eerste zo noodzakelijke momenten kunnen intensifiëren. Zou dat mogelijk zijn?

Raphaël Schmidt: Artsen zijn ook voor ons zeldzaam. Wij hebben vooral verpleegkundigen. Wij hebben ook een paar verpleegkundigen naar de VMP of vooruitgeschoven medische post van Maalbeek gestuurd.

Carina Van Cauter (Open Vld): U hebt geen artsenvrijwilligers gestuurd?

Raphaël Schmidt: Neen, wij hebben geen artsen van bij ons gestuurd. Zij zijn heel moeilijk te vinden.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dat is misschien een oproep waardig.

Raphaël Schmidt: Wij zijn sinds een paar maanden in contact met artsenkringen hier in Brussel, om iets op te starten. De eerste contacten daartoe zijn begin maart 2016 gelegd, wat natuurlijk voor de gebeurtenissen van 22 maart 2016 te vroeg was. Het gaat echter om een idee dat wij al hadden. Wij hebben het evenwel nog niet kunnen uitvoeren.

Het is ook niet evident om de artsen ter plaatse te krijgen. Iedereen verlaat de site. Artsen die er met hun voertuigen heen willen, hebben geen zwaailichten. Zij geraken moeilijk binnen. Zij hebben ook moeilijkheden om zich te identificeren. De politie sluit om veiligheidsredenen immers alles af. Het is dus niet gemakkelijk om bij een dergelijk incident een beroep te doen op mensen die wij minder goed of niet kennen.

Carina Van Cauter (Open Vld): Ze hadden mee kunnen vertrekken met de ziekenwagen vanuit de post. De vrijwilligers moeten ook naar de post en dan met de ziekenwagen, dus zij zouden hetzelfde kunnen doen.

Raphaël Schmidt: Het is een mogelijkheid, maar inderdaad, het is zeer moeilijk om artsen daarvoor te sensibiliseren, om in een structuur te stappen. Met verpleegkundig personeel is het veel gemakkelijker. Personeel van bij ons dat gevormd is in de leiding van een vooruitgeschoven medische post, neemt taken over en dat ik ook die dag gebeurd. Zo komen artsen en verpleegkundigen vrij voor echt de medische analyse. Als Rode Kruis zorgen wij echt voor de organisatie.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer Schmidt, u wordt door de 112 gevraagd voor hulp. U richt een commandopost op in Zaventem. U richt 3 medische posten op in de omgeving van Maalbeek. U stuurt naar beide plaatsen 5 snelle interventieteams. U bent een instelling met zeer veel competentie en ervaring. Als u ter plaatse komt, ontwikkelt u dan acties onder eigen leiding, of staat u onder toezicht en volgt u ter plaatse instructies op? Wie was dit in Zaventem en wie was dat in Maalbeek?

Raphaël Schmidt: Ik kan moeilijk spreken over Zaventem, aangezien ik enkel voor Maalbeek heb gewerkt.

Wij worden inderdaad door de 112 gevraagd en staan dus in eerste instantie onder hun leiding. Zij zijn degenen die ons sturen naar de verschillende plaatsen, naar de rendez-vouspunten voor slachtoffers.

Daarna staan wij ter beschikking van de Dir Med, de directeur van de medische hulp. Hij is degene die dan beslist wat wij doen.

Onze functie is het voorstellen van ons personeel en ons materiaal. Dat is ook logisch. De Dir Med heeft op dat moment heel veel zaken te doen en moet heel veel beslissingen nemen. Wij zorgen ervoor dat het voor hem iets gemakkelijker wordt.

Wij stellen het spontaan voor. Hij mag het altijd weigeren. Ik zie niet in waarom, maar hij mag dat doen. In Maalbeek heeft hij het uiteraard aanvaard. Wij hebben heel wat mensen van ons, kaderpersoneel, voorgesteld. Hij heeft ze allemaal aanvaard. Dat is voor ons en voor hem iets gemakkelijker.

De **voorzitter:** U kunt natuurlijk niet getuigen over Zaventem. Mocht u daar informatie over hebben, dan zouden wij u er toch dankbaar voor zijn als u die aan onze commissie zou bezorgen, want wij proberen ook

dat in onze reconstructie duidelijker te maken.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik heb nog een korte vraag.

Mijnheer Schmidt, wij werden geconfronteerd met een heel uitzonderlijke situatie, die wij in ons land niet zo gewoon zijn. Uit gesprekken met de hulpverleners in zowel Maalbeek als Zaventem, bleek de typologie aan verwondingen, namelijk oorlogsverwondingen, heel ernstig te zijn. Acht u het binnen uw organisatie van het Rode Kruis, die wij toch wel kennen als adequate leverancier van ziekenwagens, noodzakelijk om bijvoorbeeld zoiets als een terrorismekoffer in de ambulancevoertuigen mee te nemen? Kunt u onze commissie daarover raad geven?

Raphaël Schmidt: Wij zijn daar inderdaad voorstander van. Ik heb een paar weken later contact gehad met Eric Mergny over zijn actie in Zaventem. Hij zei dat *wound care* en *damage control* het eerste was wat zij daar hebben gedaan. Wij zijn dus zeker voorstander van extra materiaal in de ziekenwagens.

Er bestaat nu een nieuwe omzendbrief over het medisch materiaal in ziekenwagens. Sommige zaken zijn facultatief, andere zijn verplicht. Extra zaken mogen ook aanwezig zijn, mits akkoord van Volksgezondheid. Wij zijn inderdaad aan een project bezig, samen met de brandweer van Brussel, om extra materiaal te krijgen voor ernstige bloedingen.

Christoph D'Haese (N-VA): Kunt u die stukken ook aan de commissie bezorgen, want dat lijkt mij wel nuttig, als daar rapporten of verslagen over zijn?

Raphaël Schmidt: Uiteraard.

Meryame Kitir (sp.a): Ik vraag mij het volgende af. Heeft het land voldoende middelen gehad. Ik heb het niet zozeer over de ziekenwagens die ter plaatse moesten zijn. Maar ik kan mij inbeelden dat heel veel mensen bloed toegediend moesten krijgen. Ik weet dat het Rode Kruis ook vaak oproepen doet om bloed te geven. Was er voldoende aanwezig?

Ik heb niet echt een oproep gezien. Mijn vraag is alleen of wij een voldoende voorraad daarvoor hadden, of niet?

Raphaël Schmidt: Er is wel een oproep geweest, maar die hebben ze na 2 uren moeten stopzetten omdat wij veel te veel voorstellen kregen. Wij konden eigenlijk niet meer volgen. De nood was niet meer aanwezig.

De **voorzitter:** Zijn er nog andere vragen?

Ik wil u van harte dank zeggen voor uw getuigenis. Ik wil ook alle mensen die u omringen, in het bijzonder ook de vele vrijwilligers, erkentelijkheid betuigen vanwege onze commissie voor al het werk dat zij hebben geleverd. Dank daarvoor.

**Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met mevrouw Monique Bernaerts, directeur noodplanning van het federaal crisiscentrum, vertegenwoordigster van het Hoger Instituut voor de Noodplanning (HIN).
Audition sur le volet "assistance et secours" de Monique Bernaerts, directrice planification d'urgence du centre de crise fédéral, représentante de l'Institut Supérieur de Planification d'Urgence (ISPU).**

De **voorzitter**: Collega's, ik stel voor dat wij onze werkzaamheden voor deze namiddag opstarten. Er staat een hoorzitting op de agenda van mevrouw Bernaerts, directeur Noodplanning van het Federaal Crisiscentrum. Zij is ook de vertegenwoordigster van het Hoger Instituut voor de Noodplanning.

Wij hebben vorige maandag beslist om mevrouw Bernaerts te horen.

Wij zijn u erkentelijk dat u zo snel op onze vraag bent willen ingaan, mevrouw Bernaerts.

Je vous rappelle qu'en vertu de l'article 4, §1, de la loi de 3 mai 1880 sur les enquêtes parlementaires, telle que modifiée par la loi du 30 juin 1996, la commission d'enquête peut prendre toutes les mesures d'instruction prévues par le Code d'instruction criminelle. Elle peut notamment entendre les témoins sous serment.

Avant de vous inviter à prêter serment, je tiens à attirer votre attention sur le dernier alinéa de l'article 8 de la loi précitée, suivant lequel tout témoin qui, en faisant une déclaration conforme à la vérité, pourrait s'exposer à des poursuites pénales, peut refuser de témoigner (cf. également l'article 14, 3, g, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques du 19 décembre 1966, ratifié par la loi du 15 mai 1981).

Cela signifie qu'un témoin a le droit de se taire lorsqu'il pense que sa déclaration publique pourrait être ultérieurement utilisée contre lui dans une procédure pénale.

Je vous rappelle en outre que, suivant l'article 9 de cette même loi, tout coupable de faux témoignage sera puni d'un emprisonnement de deux mois à trois ans et privé de l'exercice du droit de vote et d'éligibilité pendant cinq ans au moins et dix ans au plus.

Enfin, je vous rappelle que, suivant l'article 3, de la loi précitée, le secret de vos déclarations n'est pas garanti, sauf s'il s'agit de déclarations faites lors d'une réunion à huis clos et pour laquelle la commission s'est engagée explicitement à respecter le secret. De plus, chaque document que vous remettiez à la commission est susceptible d'être révélé.

Après ces précisions, je vous invite à prêter serment en levant la main et en prononçant la formule suivante: "Je jure de dire toute la vérité et rien que la vérité".

Monique Bernaerts: Je jure de dire la vérité et rien que la vérité.

Le **président**: Dont acte.

Madame Bernaerts, je vous souhaite une nouvelle fois la bienvenue. Puis-je vous inviter à nous faire un exposé d'une petite quinzaine minutes sur les activités de votre Institut. Ensuite, les membres de la commission vous poseront des questions auxquelles vous serez invitée à répondre.

Monique Bernaerts: L'Institut Supérieur de Planification d'Urgence (ISPU) a été créé par l'arrêté royal du 29 juillet 1991 et modifié le 5 décembre 2011, afin d'organiser des colloques d'échanges d'expériences et d'expertises. À l'époque, grâce à des crédits européens, tant au niveau belge qu'au niveau européen, notamment dans le cadre de la présidence belge de l'Union européenne (UE), la Belgique était alors chargée par l'UE du système d'échanges d'experts européens.

Sa mission légale consiste, d'une part, en l'organisation d'activités spécifiques de formations et d'informations en matière de planification d'urgence à l'attention des autorités fédérales, des Communautés, des Régions, des provinces et des communes, ainsi que des cinq disciplines de la planification d'urgence dans un cadre multidisciplinaire et multirisque ; d'autre part, en la promotion des échanges d'idées en matière de planification d'urgence externe et interne entre les autorités et les opérateurs privés, le développement et la promotion de méthodes et d'outils didactiques concernant la planification d'urgence et la coordination de ces actions au travers d'une plate-forme d'échanges d'expériences et d'idées aux niveaux national et international.

Pour mener à bien ses activités de manière multidisciplinaire et en tenant compte de l'ensemble des acteurs impliqués dans la planification d'urgence, l'ISPU dispose depuis 2011 d'un comité scientifique composé de représentants du Centre de crise, des disciplines, des gouverneurs de province, des experts et des personnalités scientifiques universitaires.

Alors que les crédits européens n'étaient plus disponibles, l'IPSU a été transféré en 2003 à la Direction générale du Centre de crise du SPF Intérieur en même temps que les missions de planification d'urgence en général, dans le cadre de la réforme Copernic. À cette époque, le Centre de crise est devenu une direction à part entière du SPF Intérieur.

Conscients de l'importance de ces missions, les collaborateurs de la direction Planification d'urgence du centre de crise que je dirige ont poursuivi les activités de l'ISPU sur trois axes: la recherche universitaire, l'échange et le retour d'expériences et d'expertises, ainsi que la publication de guides de la planification d'urgence dans une démarche continue d'amélioration de la planification d'urgence intégrée au niveau de ses différents acteurs.

Principalement mais non exclusivement axés sur les autorités en charge de la planification d'urgence, les travaux menés dans le cadre de l'ISPU y associent également des disciplines de la planification d'urgence mais aussi des partenaires privés et publics liés aux thèmes abordés.

Les activités de l'ISPU, dans un processus d'amélioration générale de la planification d'urgence, visent également à orienter les projets en matière de planification d'urgence, à clarifier nos programmes d'action et à fixer des priorités en fonction des moyens disponibles.

Ces activités ont notamment comme objectif d'aider les autorités locales dans leurs missions en développant des outils pratiques. Alors, quelques exemples ... Pour les journées d'information, notamment pour présenter de nouvelles législations. Quand l'arrêté royal de 2006 est sorti, nous avons voulu le présenter à un large public chargé de la planification d'urgence, mais on a aussi, après les dernières élections communales, organisé des séances de formation pour les bourgmestres et, ceci, par province, pour attirer leur attention sur leurs missions dans ce domaine, mais aussi sur leurs responsabilités.

Ces journées d'information peuvent aussi sensibiliser et former les acteurs de la planification d'urgence, sur des risques spécifiques. Quelques exemples ... En 2007, la panne d'électricité; en 2008, les canalisations et transports de produits dangereux; en 2009, les inondations; en 2012, les feux de forêt; en 2014, les grands événements. Le but est chaque fois de faire un retour d'expérience sur ces risques spécifiques, interroger des experts sur leur connaissance du risque, vulgarisés pour les planificateurs d'urgence, et voir quels sont les points d'attention sur lesquels nous devrions travailler.

Deuxième axe de nos travaux: les recherches universitaires. Le programme de recherche que nous avons pu mener et les journées d'information précitées ont aussi, sur certains de ces thèmes, amené la publication de guides de la planification d'urgence: en 2004, l'identification du risque; en 2005, les réquisitions; en 2006, la collaboration avec les Régions et les Communautés; en 2008, l'évacuation; en 2009, le confinement; en 2010, deux recherches, l'une sur le rôle du bourgmestre en matière de situation d'urgence, l'autre sur l'opportunité et la faisabilité de la mise en place d'un organe indépendant d'évaluation pour la sécurité; en 2012, on a décliné la recherche belge sur le rôle du bourgmestre avec les membres du Conseil de l'Europe, particulièrement de l'Accord EUR-OPA Risques Majeurs par une analyse comparative du rôle des autorités locales et régionales dans les pays de cet accord.

Troisième volet de nos activités: les outils pratiques En 2014, nous avons développé un questionnaire multidisciplinaire pour la gestion des grands événements. Ce questionnaire a été présenté lors de deux journées d'information au cours desquelles on a récolté de bonnes pratiques des autorités locales et on a pu essayer d'harmoniser nos pratiques. En 2014, un atelier pour échanger nos expériences pratiques sur l'utilisation d'un journal de bord et d'un rapport de situation - *logbook* et *SITREP*, pour certains -, avec l'identification de paramètres utiles pour ce faire. En 2009 et en 2016, nous avons édité un DVD qui a été largement diffusé auprès des autorités locales pour des retours d'expérience de bourgmestres, de gouverneurs, de fonctionnaires PLANU et de fonctionnaires "communication de crise" pour échanger ces expériences et attirer l'attention des autorités locales sur l'importance de ces fonctions.

Chaque année également, nous organisons des ateliers pratiques pour des intervenants lors d'incidents

nucléaires. En effet, lors de chaque exercice nucléaire – nous en avons au minimum un par an – nous organisons en outre une journée d'informations pour l'ensemble des acteurs du plan nucléaire.

Nous profitons de l'occasion pour rappeler les différents rôles et différentes phases de la gestion et de la maîtrise d'un incident nucléaire, l'identification du risque, l'évaluation technique et radiologique de la situation et le conseil par les experts aux autorités, la prise de décision, la mise en application des actions de protection sur le terrain et la communication de crise. C'est également une occasion pour informer ce public cible des derniers développements en matière de planification d'urgence.

Dans le cadre de certaines situations d'urgence vécues, l'ISPU a permis à tous les acteurs de mener une réflexion commune sur la planification d'urgence. Par exemple, après l'accident de Ghislenghien avec cette explosion d'une canalisation de gaz sous haute pression, le 30 juillet 2004, le retour d'expérience nous a permis de clarifier le cycle du risque et le rôle de chacun dans chacune de ses phases.

Si nous nous focalisons sur la préparation et la gestion de la situation d'urgence, ces deux phases doivent pouvoir être raccrochées aux phases d'identification du risque, de prévention et, après la crise, à la phase de rétablissement. Le bourgmestre apparaissant comme un pivot en ce qui concerne l'information utile pour la gestion d'un tel risque.

Un guide de planification d'urgence a ensuite été édité pour les autorités locales sur le transport de produits dangereux par canalisations; une cartographie informatisée qui n'existait pas jusqu'alors a été développée et mise à disposition des services d'incendie et des autorités locales pour qu'elles puissent identifier quels types de produits passaient dans les canalisations qui passaient sur leur territoire.

Autre exemple, les retours d'expérience des accidents de chemin de fer de Buizingen en 2010, de Godinne en 2012 et de Wetteren en 2013 ont permis non seulement de partager ces tristes expériences mais également de clarifier le rôle de chacun des services intervenant pour un large public d'autorités de services d'intervention mais aussi d'opérateurs de chemins de fer.

Enfin, signalons que l'ISPU est centre spécialisé de l'Accord EUR-OPA Risques Majeurs du Conseil de l'Europe. Il a mené dans ce cadre deux recherches: une sur la réalisation interministérielle des risques sur base des modèles belge, français, bulgare et russe en 2005, et l'autre sur l'analyse comparative du rôle des autorités locales précitées dans les pays membres de l'Accord en 2012.

Quelques pistes d'avenir pour l'Institut supérieur de planification d'urgence: moyennant notamment l'engagement d'un personnel suffisant pour poursuivre et développer ses activités, l'ISPU pourrait suivre différentes pistes en soutien de la planification d'urgence menée au Centre de Crise mais également menée par les différentes autorités à tous les niveaux et les services d'urgence et d'intervention.

Quelques exemples:

- un réseau virtuel d'experts pouvant appuyer les autorités en charge de la planification d'urgence tant dans leurs missions quotidiennes que dans l'évaluation de celles-ci;
- une codification des textes réglementaires et des procédures existantes qui permettraient d'en avoir une vue globale mais aussi, par la suite, de les harmoniser;
- un inventaire des formations existantes afin d'identifier les besoins pour l'ensemble des acteurs de la planification d'urgence selon leur niveau d'expertise en visant des formations transversales. Comme exemples concrets, les pools d'experts qui ont été mis en place pourraient utilement suivre des formations communes, je parle du pool du team D 5, des conseillers en substances dangereuses, des DIR-PC-OPS ou des collaborations des fonctionnaires de planification d'urgence intercommunale;
- une professionnalisation de l'évaluation des situations d'urgence par un processus intégrant les retours de chaque acteur concerné dans le but d'améliorer les plans et procédures d'urgence;
- la poursuite et le développement des *benchmarks* sur les standards et expériences internationaux afin d'harmoniser les approches et pratiques suivies en Belgique avec celles des autres pays;
- le développement de procédures opérationnelles standards pour une orientation plus pratique de la planification d'urgence, c'est-à-dire concrétiser la théorie en pratique. La plate-forme Incident & Crisis Management System (ICMS), que le Centre de crise développe actuellement avec l'ensemble de ces partenaires sera utilement mise en œuvre pour contribuer à cette opérationnalisation des plans et procédures d'urgence par un partage d'expérience et d'expertise;
- le développement des connaissances de tous les acteurs de la planification d'urgence par des formations et des exercices en gestion phasée de l'information qui consiste à récolter et à vérifier les informations en

première phase, à se faire une image commune et partagée de la situation ensuite, à traiter les informations pour prendre les décisions adéquates et à les transmettre pour exécution.

À toutes ces pistes, nous pourrions bien évidemment ajouter les éventuelles recommandations de la commission, dans une démarche visant à la sécurité intégrale, et des synergies profitables à tous en la matière.

De **voorzitter**: Ik dank u, mevrouw Bernaerts.

Ik denk dat uw rol goed is toegelicht door de inleiding die u hebt gegeven, maar ik zou eerst en vooral toch willen ingaan op het volgende aspect: denkt u dat de nood- en interventieplannen die wij vandaag in ons land kennen, in voldoende mate inspelen op het aspect terrorisme? Dat is een vraag die hier in de commissie al vaak werd gesteld. Er bestaan nood- en interventieplannen, maar er is natuurlijk de voorbije jaren in het buitenland en nu ook in ons land een specifieke vorm van terreur die toeslaat. Zijn onze plannen daar in voldoende mate op voorbereid? Hebben wij die dimensie in voldoende mate onderkend?

Daarbij aansluitend wil ik u een vraag stellen over een heel recent KB van 1 mei. Bent u daarbij betrokken geworden? Is uw instituut betrokken bij de voorbereiding en conceptualisering van dat nieuw koninklijk besluit?

Monique Bernaerts: Tant au niveau national qu'au niveau local, et c'est peut-être encore plus précis au niveau local, on invite les autorités locales à analyser – c'est d'ailleurs une de leurs obligations –, les risques sur leur territoire et à concevoir un plan général d'urgence et d'intervention qui couvre la majorité de ces risques. Les mécanismes et les collaborations qu'elles développent dans leur plan général d'intervention doivent pouvoir être utiles dans tous les risques qui pourraient se passer sur leur territoire.

La deuxième démarche porte évidemment sur les risques qu'elles ont identifiés sur leur territoire. La loi sur la sécurité civile dit qu'elles peuvent faire des plans particuliers d'urgence et d'intervention, si ce n'est que certains risques obligent les autorités locales à faire un plan particulier d'urgence et d'intervention; il s'agit des risques Seveso et nucléaires. L'arrêté royal du 1er mai 2016 va maintenant également obliger les autorités locales à faire un plan particulier d'urgence et d'intervention. La collaboratrice du Centre de crise qui développe le plan Terro travaille déjà avec les autorités locales pour développer le volet à leur niveau.

L'ISPU a-t-il été impliqué? Comme je vous l'ai exposé, les activités de l'ISPU ont été intégrées dans les activités du Centre de crise. Il est évident qu'en tant que directeur planification d'urgence, je suis le développement de tous les plans d'urgence, en ce compris le plan d'urgence national Terro, et que la pilote du plan national d'urgence Terro a évidemment consulté les experts nécessaires pour ce faire.

Peter De Roover (N-VA): Mevrouw, met mijn eerste vraag wil ik aansluiten bij de vorige vraag. Wij hebben hier de voorbije weken bij de getuigen twee “scholen” zien voorbijkomen. Enerzijds zijn er degenen die pleiten voor algemene interventieplannen, die toegepast worden naargelang de specifieke situatie. Anderzijds zijn er degenen die vinden dat er in die nood- en interventieplannen vooraf procedures moeten worden uitgewerkt, naargelang de dreiging. Die eerste benadering laat ter plekke meer ruimte voor creativiteit, zoals sommigen het benoemen, of voor improvisatie, zoals anderen zullen zeggen. Ik had graag uw mening daarover gehad. Wat is uw visie daaromtrent?

Ik heb nog een tweede vraag. Er is hier gesproken over een soort CP-OPS op federaal niveau. De bedoeling daarvan is duidelijk: het monitoren van de uitvoering van de maatregelen van het federaal crisisplan en de opvolging ervan. Is de naam CP-OPS dan geschikt? Daarmee wordt eerder het operationele ter plekke bedoeld. De naamgeving is misschien maar een detail, maar die kan wel voor misverstanden zorgen. Er kan onduidelijkheid zijn over wie operationeel het heft in handen heeft. Hoe staat u inhoudelijk tegenover het idee dat de uitvoering en de controle die verricht worden in de beleidscel van het crisiscentrum, op een andere, betere manier worden opgevolgd? Is daar volgens u geen nood aan?

Monique Bernaerts: Pour répondre à votre première question – met-on tout dans le PGUI-ANIP ou fait-on des PPUI-BNIP pour tous les risques spécifiques? –, comme je l'ai dit, le plan général d'urgence et d'intervention, doit couvrir le maximum de risques sur son terrain. Justement, un gouverneur, un bourgmestre et, de ce fait, le gouvernement fédéral pour l'ensemble du territoire doivent avoir une bonne vue des risques.

Avec mes collègues des services fédéraux des gouverneurs, on a estimé qu'il ne fallait pas multiplier à l'envi ces plans particuliers d'urgence et d'intervention, car cela allait être beaucoup plus compliqué pour ceux qui allaient devoir les appliquer, que c'était donc mieux de s'appuyer sur les principes directeurs qui seront dans le PGUI et de ne faire un PPUI-BNIP que si le risque est tellement spécifique qu'il exige des adaptations aux principes directeurs ou des précisions qui ne peuvent pas être comprises dans un PGUI.

Il y a aussi un outil entre les deux. Pour des risques où le PGUI pourrait très bien fonctionner, on fait une annexe au PGUI avec les informations utiles, par exemple les points de contact des opérateurs ou des choses comme cela. Il faut bien se rendre compte que, pour les services fédéraux des gouverneurs, faire face et développer des PPUI sur l'ensemble des risques qui peuvent se présenter sur leur territoire, dans des grands territoires ou des grandes communes avec beaucoup de risques, c'est aussi un fameux défi et qu'il faut pouvoir mettre des priorités. Donc, dans certains cas, on se dit: "En attendant, ce risque-là peut être géré par le PGUI. Je me développe une annexe me permettant de réagir à ce risque spécifique". Par contre, cette année, ils doivent travailler sur le PPUI Terrorisme à la suite de l'arrêté royal du 1er mai. Le plan d'électricité, on espère que la pénurie s'éloigne un peu, mais on n'est pas à l'abri d'une panne d'électricité. Donc ils sont encore occupés à actualiser leur PPUI Électricité. Et ils ont aussi leurs autres PPUI. Pensons à Liège, avec l'aéroport de Bierset.

Il faut raison garder. Mieux vaut se focaliser sur un très bon PGUI qui a tenu compte de l'ensemble des risques de ce territoire que de multiplier à l'envi les PPUI.

Pour répondre à l'autre question, il est vrai qu'au Centre de crise, et ce fut toujours le cas dans de nombreuses situations d'urgence, à partir du moment où l'on est autour de la table, on partait du principe – peut-être un peu naïf – que chacun dans le cadre de ses compétences mettait en application derrière lui les décisions qui étaient prises en commun dans la salle. Plusieurs outils existent pour cela. Pour certains départements, il y a la cellule départementale de crise. Pour les Régions, il y a maintenant un centre régional de crise qui fonctionne en Flandre et en Wallonie et qui se met en place à Bruxelles à la suite de la sixième réforme de l'État.

Je vais peut-être être naïve, mais cela allait un peu de soi pour nous. Nous voyons maintenant que les techniques évoluent, les façons de voir les choses aussi. Je vous ai parlé du principe sur les phases de la gestion de l'information, de s'assurer que les décisions qui ont été prises sont exécutées sur le terrain et que nous avons le retour du terrain. La plate-forme ICMS va certainement nous aider dans ce principe-là.

À partir de ce moment-là, surtout si ce sont des décisions urgentes, c'est la meilleure façon de faire. Au départ de la décision que nous avons prise ensemble, chacun s'occupe de faire passer la décision vers son secteur, de faire remonter les informations dans la cellule de gestion. N'oublions pas non plus que nous sommes en contact avec les gouverneurs de province, qui peuvent aussi faire remonter les informations sur certains secteurs vers la cellule de gestion.

En cas de situation d'urgence demandant une transmission d'informations rapide, je pense que cela reste la meilleure solution. Si vous développez des outils tels que cet ICMS, il faudra évidemment mettre des opérateurs derrière l'outil. L'outil ne va pas se nourrir de lui-même. Il faudra mettre des opérateurs derrière l'outil et voir comment appeler cette cellule qui doit être en contact direct avec la cellule de gestion. Il y a d'ailleurs chez nous un secrétariat directement à côté de la porte de la cellule de gestion.

Peter De Roover (N-VA): Om te beginnen dank ik u voor uw antwoord.

Ik wil mijn vraag nog wat specifiekere formuleren. In de communicatie, in de opvolging vanuit het Crisiscentrum, zijn er volgens mij toch wel wat mankementen gebleken. Echter, daar als remedie nog een instrument inschuiven, is misschien ook niet zonder risico. Nu geldt namelijk het principe: de brandweer brengt de brandweer op de hoogte en de politie brengt de politie op de hoogte. Ik kan mij voorstellen dat er een rest is die door de mazen van het net glipt, beslissingen die blijkbaar door niemand zijn toegeëigend. Dat probleem bestaat zeker. Als wij daar echter nog een niveau of een laag tussen schuiven, zou dat eventueel nieuwe communicatieproblemen kunnen veroorzaken, waar wij beducht voor moeten zijn.

Monique Bernaerts: Personnellement, je ne mettrais pas un niveau en plus, mais un système qui peut nous assurer que cela passera plus facilement et plus rapidement et qui nous permettra aussi d'enregistrer tout ce qui se passe.

André Frédéric (PS): Monsieur le président, mes préoccupations vont dans le même sens que les deux premiers intervenants. Nous sommes dans un contexte particulièrement difficile, nous devons gérer une crise. Au Centre de crise, des décisions sont prises. On a parfois le sentiment qu'entre le moment où la décision est prise et celui où on a la confirmation de sa mise en œuvre, on pourrait peut-être envisager d'améliorer son fonctionnement pour une meilleure efficacité. C'est bien ce que nous recherchons! Vous venez de dire que votre idée n'est pas d'ajouter un niveau supplémentaire mais un outil supplémentaire, à savoir le CMA. J'aimerais en savoir davantage. L'ajout de cet outil constitue-t-il une réelle plus-value? Si, en ajoutant cet outil, on pourrait être plus efficace, cela signifie qu'on ne l'a pas été totalement. J'aurais voulu connaître votre sentiment à ce sujet.

Au risque de paraître stupide, j'aimerais revenir pour la troisième fois sur la même question, car je n'ai pas compris la réponse. Je m'en excuse à l'avance. Deux théories ont prévalu lors de l'audition des témoins. On nous a dit, d'une part, qu'il fallait absolument prendre en compte la notion de terrorisme - encore faut-il voir comment cela se décline – dans les plans d'urgence. D'autre part, on nous dit qu'il ne faut pas procéder de la sorte, car ce n'est pas la cause qui détermine le niveau de réaction, mais les effets. Il peut bien y avoir un acte terroriste qui n'occasionne que des dégâts matériels et un autre accident qui provoque des dégâts, des morts et des blessés en grand nombre. Cet affrontement a eu lieu. Très objectivement, je n'ai pas jusqu'à présent fait ma religion en la matière. Vu votre compétence, vous pourriez peut-être nous éclairer.

Monique Bernaerts: Si j'ai bien compris votre question, un peu d'informations sur l'*Incident Crisis Management System* (ICMS)...

Le **président:** La question du collègue Frédéric était relativement longue. D'habitude, il est concis.

Monique Bernaerts: Pas de problème, monsieur le Président! Je vous explique en quoi consiste notre système ICMS. Certaines provinces avaient développé un système au niveau de leur province consistant, dans la phase de planification d'urgence, à mettre tous les outils ou documents utiles à disposition de tous. Qu'est-ce que cela signifiait dans le cadre d'une province? Tous les plans d'urgence étaient disponibles pour toutes les communes de sa province ainsi que pour tous les services de secours, d'intervention, ce qu'on appelle les e-disciplines dans sa province.

Cela permettait aussi une facilité pour l'actualisation des banques de données. Par exemple, le bourgmestre était responsable de l'exactitude de ces données dans le système. Donc, ce système qu'on bâtissait dans la phase de planification d'urgence allait évidemment servir dans la phase de gestion de crise. Cela existait dans plusieurs provinces, mais chacune séparément. Nous avons la chance, au centre de crise, d'avoir un accès à chacune de ces plates-formes. Mais imaginez-vous une situation d'urgence qui impacte l'ensemble des provinces: nous devons donc suivre onze systèmes.

Aujourd'hui, l'idée est de faire une telle plate-forme au niveau fédéral, non seulement pour les gouverneurs, les bourgmestres et les e-disciplines, mais aussi pour nos autres partenaires: les centres régionaux de crise, les autorités fédérales, chaque ministère qui travaille avec nous. Chacun sera alors chargé d'y mettre son information, que ce soient les plans d'urgence, la cartographie informatisée, etc. Cet outil servira le jour où il se passera quelque chose. C'est notre projet d'ICMS. Nous sommes occupés à le développer en concertation avec les services qui vont pouvoir en profiter, en nous appuyant sur l'expérience des provinces qui avaient déjà une telle plate-forme à leur niveau.

En ce qui concerne la notion de terrorisme et de plan spécifique pour lutter contre le terrorisme, vous comprenez bien que nous nous sommes posé cette question au niveau national. Fait-on des plans sur des risques spécifiques avec un volet terrorisme dans chaque plan ou décide-t-on d'élaborer un plan terrorisme? Par exemple, avec le plan nucléaire que nous sommes occupés à actualiser, en cas d'incident terroriste impliquant des substances nucléaires, cela nous amènerait à utiliser les deux plans parallèlement. Nous aurons besoin des deux structures. Nous aurons besoin de l'évaluation de la situation technique et radiologique et nous aurons besoin de l'évaluation des services de renseignement. La gageure est de pouvoir les faire fonctionner ensemble. Nous y travaillons ensemble. Nous avons choisi cette approche-là parce qu'effectivement l'attentat peut aussi toucher une centrale nucléaire – on sera dans un risque nucléaire –, un barrage – on sera dans un risque d'inondation –, etc. Nous aurions dû créer un volet terrorisme dans tous nos plans. Cela commençait à devenir compliqué. Nous avons préféré travailler sur un plan terrorisme.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, mevrouw Bernaerts, ik dank u voor uw uiteenzetting.

Ik heb nog enkele korte vragen. U zei dat u met betrekking tot de specifieke risico's een opleiding hebt gegeven, onderzoek hebt verricht en ateliers hebt georganiseerd waar best practices werden uitgewisseld. Tenzij ik mij vergis heb ik terrorisme niet horen vermelden als specifiek risico. Is dat ooit gebeurd? Hebt u daaromtrent onderzoek gevoerd? Meer bepaald naar aanleiding van de aanslagen in de ons omringende landen lijkt het mij voor de hand liggend dat er uitwisseling met buitenlandse collega's is geweest of dat ten minste het initiatief wordt genomen om opleidingen te organiseren en onderzoek te voeren. Ik hoor graag uw ervaringen daaromtrent.

Als ik u goed heb begrepen, is uw standpunt na onderzoek dat het niet noodzakelijk is om noodplannen op te stellen specifiek rond terrorismerisico, maar dat men het veeleer algemeen kan houden en eventueel een annex kan toevoegen specifiek voor een bepaald risico. Een aantal andere sprekers zei evenwel dat de reden waarom er bijvoorbeeld voor terrorismerisico wel degelijk nood is aan specifieke plannen, de proactieve fase is, preventie dus. Hoe staat u daartegenover?

Moet terrorismerisico deel uitmaken van elk noodplan? Een aantal sprekers zei dat een noodplan louter reactief is en niets te maken heeft met preventie of proactief optreden. Is dat een luik dat in het algemeen moet opgenomen zijn in de noodplanning? Doen wij dat voldoende volgens u? Is dat niet specifiek noodzakelijk voor bijvoorbeeld terrorisme?

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, ik wil inderdaad aansluiten bij de eerste vraag van collega Van Cauter.

Mevrouw Bernaerts, in het KB staat dat u jaarlijks een planning moet maken van uw activiteiten en daarvan een activiteitenverslag moet opstellen. Ik heb op uw website de opleidingsgids 2012-2013 gezien. Ik ben alle opleidingen die u organiseerde nagegaan, maar nergens vind ik het woord terreur terug. Gelet op de aanslagen in New York in 2001, in Madrid in 2004, in Londen in 2005, in het Joods museum in 2014, bij Charlie Hebdo, en gelet op de situatie in Verviers in 2015, allemaal verschillende elementen die een voor de hand liggende ramp of noodscenario aangeven, toch vind ik nergens dat dit wordt verwerkt in uw activiteiten, in uw opleidingen die er zijn geweest.

Zijn er ooit specifieke opleidingen geweest of gepland voor een eventuele terreuraanslag? Is er ooit vanuit het wetenschappelijk comité een suggestie gekomen om rond terreuraanslagen te werken? Ik keer de vraag om, hebt u ooit van de beleidsvoerders de opdracht gekregen om terreur op te nemen in uw noodplanning?

Monique Bernaerts: Commençons par les activités de l'ISPU pour ce qui concerne le terrorisme. Dans un premier temps, l'ISPU a été créé dans le cadre de la sécurité civile pour des risques que l'on appelle maintenant *safety* et non *security*.

Dans le cadre de mes activités avec mon service Planification d'urgence, je me focalisais plus sur des *safety* que des *security*. Cela ne signifie pas pour autant que le service Ordre public du Centre de crise ne se focalise pas, pour sa part, sur les aspects *security*.

Pour ce qui concerne les formations, la collaboratrice qui a développé le plan Terrorisme au Centre de crise est allée voir ailleurs ce qui existait. Elle s'est notamment rendue dans la capitale française, avant les attentats de Paris, afin de voir comment ils avaient conçu leur plan Terrorisme, plan auquel elle a pu avoir accès et qu'elle a consulté avec beaucoup d'intérêt. Par ailleurs, par principe, on ne prévoit des formations qu'après que les procédures aient été développées. Je m'explique. On a travaillé sur le plan Terrorisme qui est maintenant diffusé. Je peux vous dire que, pour nous, devoir développer un plan d'urgence national avec un gros volet judiciaire était une première. Cela ne veut pas dire pour autant qu'il n'y a pas d'enquête lors d'autres catastrophes. Une enquête est, en effet, menée dans la majorité de ces dernières. Il n'en reste pas moins que ce plan est un peu atypique dans la mesure où le pouvoir judiciaire est le partenaire clé en termes de réponse au terrorisme.

Il faut, selon moi, d'abord opérationnaliser ce plan, développer les procédures utiles, avant d'organiser des formations. Une des pistes pourrait donc être d'assurer des formations lorsque nous aurons développé les procédures en nous basant, bien évidemment, sur ce qui est fait à l'étranger. Nous travaillons en collaboration avec certains de nos partenaires. Je me réfère ici à la visite de l'équipe du gouverneur du Brabant wallon qui a pu bénéficier d'un retour d'expérience des pompiers de Paris lors des attentats qui se sont produits dans la capitale française. Des échanges ont donc lieu entre les services concernés.

En ce qui concerne la deuxième question qui a été posée, effectivement, on y réfléchit beaucoup, surtout dans le cadre des grands événements. Un plan d'urgence prend en compte la phase d'urgence. Évidemment, dans le terrorisme, la phase d'urgence commence au moment de la menace; ce pourrait déjà être la phase d'urgence. Donc, dans les principes actuels, le plan d'urgence gère la phase d'urgence.

La première question qui nous a été adressée, c'est qu'à la fin de la situation d'urgence, on ne peut pas dire à partir du moment où il y a des blessés qui sont dans les hôpitaux, s'il y a eu le feu, qu'il est éteint et que les pompiers sont rentrés dans leurs casernes: "Voilà c'est fini. On peut fermer le centre de crise, on s'en va". Il y a encore des tas de questions qui se posent par la suite. C'est cette fameuse "*nafase*" et "*nazorg*", la phase de rétablissement. Là, on a décidé dans le plan d'urgence d'organiser le passage de l'un à l'autre. Après, c'est une autre structure à mettre en place. Par exemple, dans le nouveau plan d'urgence nucléaire, on a prévu ce passage à la phase de rétablissement.

Dans le cadre des grands événements, c'est tout à fait différent, parce que beaucoup d'autorités locales développent des plans d'urgence pour un grand événement. Pensons à Pukkelpop, Werchter, une course de Formule 1 à Spa-Francorchamps, etc. Beaucoup de ce que les autorités appellent des plans d'urgence sont en fait des plans préventifs auxquels vous faites allusion.

Tous les processus interdisciplinaires sont en fait les mêmes, parce que la collaboration entre la police et les pompiers sur le terrain, même s'il ne se passe encore rien, sont les mêmes. Donc, là, on réfléchit de plus en plus en se disant: ne faudrait-il pas un autre type de plan, où l'on prendrait déjà en compte la phase préventive et, pourquoi pas, la phase de rétablissement? Mais c'est encore en pleine réflexion.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, mevrouw, ik moet u bedanken. Toen sommige collega's burgemeester geworden zijn, hebben wij van u een zakje ontvangen met daarin een dvd en een map met allerlei toelichtingen. Ik heb dat toentertijd bekeken en ook die map zorgvuldig gelezen.

Ik sluit mij eigenlijk aan bij de verschillende vraagstellingen. Als ik u goed begrepen heb, is de rode draad doorheen u verhaal dat u eigenlijk een generalist bent en geen specialist. U pleit meer voor ANIP dan voor BNIP, als ik u goed begrijp. Dat lijkt mij een belangrijk signaal vanuit uw kant. Ik deel die analyse niet, maar u bent natuurlijk van een hoger instituut.

Doet u iets voor steden en gemeenten om risicoanalyses mogelijk te maken? Vele steden hebben verschillende risico's op hun grondgebied, afhankelijk van graden van zelfredzaamheid, al dan niet gevaarlijke stoffen, volkstoelopen, kansen op aanslagen en dergelijke. U kan dat toch niet opvangen door heel veel bijlagen toe te voegen bij het ANIP? De realiteit wil toch dat u eigenlijk een heel gediversifieerd scala van risico's hebt. Het is toch compleet onrealistisch om, zoals u voorstelt, alles in een ANIP te regelen?

Monique Bernaerts: ANIP, BNIP, je ne suis pas partisane ni de seulement un ANIP ou de 250 BNIP. Le tout c'est qu'il faut raison garder et voir ce qui est réaliste surtout par rapport aux risques que vous avez sur votre territoire. En ce qui concerne les aides aux villes et communes pour l'analyse de risque, nous avons publié, il y a quelques années déjà, un guide pour aider les autorités locales à faire l'analyse de risques sur leur territoire. On a fait une formation dans chacune des provinces, pour l'ensemble des communes, pour pouvoir utiliser ce guide, d'une part. Et quand on travaille de manière transversale sur un risque, par exemple le risque nucléaire, le risque Seveso, le risque d'inondation, nous travaillons avec les provinces concernées sur le risque. Cela veut dire que pour le risque nucléaire, toute l'expertise que nous avons de l'Agence fédérale de Contrôle nucléaire, quand nous travaillons sur ce risque, nous travaillons avec les gouverneurs et les communes concernées. Donc, ils profitent de l'expertise que nous développons au niveau national et leurs soucis, leurs questions sont pris en compte dans cette analyse-là.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mevrouw de directeur-generaal, u hebt daarnet verwezen naar de brandweer, die na de aanslagen van Parijs naar Parijs is gegaan, waarna aanpassingen in interventieplannen hebben plaatsgevonden, of althans zijn opgestart. Dat heeft de brandweer gedaan.

Mijn vraag aan u is de volgende. Wat heeft uw instelling zeer specifiek gedaan, bij wijze van spreken, vanaf de aanslagen van Parijs tot 22 maart, specifiek rond terrorisme? Binnen uw eigen bevoegdheden.

Monique Bernaerts: Dans le cadre de l'ISPU voulez-vous dire?

Servais Verherstraeten (CD&V): In het kader van de terroristische aanslagen. Er is 5 januari, er was Brussel met de aanslag op het Joods Museum midden 2014, u hebt de activiteit rond gebeurtenissen gehad in 2014. Zat die gebeurtenis ertussen? Ik weet het niet. U kan dat misschien verduidelijken.

Wat heeft uw instelling zeer specifiek gedaan, na Charlie Hebdo en na 23 november, aan acties, binnen uw wettelijke bevoegdheden, rond terrorisme?

Monique Bernaerts: Le développement du Plan national terrorisme qui est l'arrêté royal du 1er mai 2016.

De **voorzitter**: De vraag wordt gesteld: in welke mate heeft u een proactieve rol gespeeld? Men kan natuurlijk nog verder teruggaan in het verleden. Men kan zeggen dat terrorisme gemeengoed geworden is.

Qu'est-ce que vous avez fait? Votre réponse, c'est que vous avez livré la contribution sur l'élaboration de l'arrêté royal du 1er mai.

Het laatste koninklijk besluit in verband daarmee. U hebt de voorbereidingen...

Monique Bernaerts: Notre première mission consiste à mettre en place les plans d'urgence nationaux. Donc, voilà. Il est évident que les expériences qui se passent à gauche et à droite sont des sources d'inspiration.

Le **président**: Et sur le plan international – puisque c'était un peu la question aussi -, s'il se passe quelque chose à l'étranger, faites-vous quelque chose pour apprendre l'un de l'autre? Avez-vous un réseau international pour dire ce qui se passe chez vous, ce qu'on peut utiliser pour nous, ce qui peut être utile, tout ça?

Monique Bernaerts: Oui, tout à fait. Nous avons plusieurs choses. Au niveau de l'Union européenne, nous avons le réseau des centres de crise nationaux. Je ne vais pas dire qu'on s'appelle tous les jours mais on s'appelle tous les jours mais on s'appelle très régulièrement même dans le cas de plus petits incidents ou même des disparitions de personnes ou des gens d'un pays qui pourraient être disparus dans l'autre.

Le **président**: Et vous avez des réunions sur base structurée?

Monique Bernaerts: Au niveau de l'Union européenne, oui. Dans les matières qui sont les nôtres, plus protection civile, c'est le groupe Prociv mais il y a aussi le groupe Terro. Nous participons à toutes ces réunions. Nous avons aussi un groupe de travail dans le cadre du Benelux avec les centres de crise des trois pays où on travaille aussi sur les risques transfrontaliers.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mevrouw, als u contacten hebt gehad met uw homologen in het buitenland, bijvoorbeeld na de aanslagen van Parijs, wat is daaruit dan concreet gekomen?

Monique Bernaerts: Je ne peux malheureusement pas vous répondre parce que je ne siége pas moi-même au groupe de travail Terrorisme de l'Union européenne. Je n'ai donc pas de renseignements à vous donner pour le moment.

Servais Verherstraeten (CD&V): Wie zit er dan wel in van uw diensten?

Monique Bernaerts: Il s'agit d'une personne du Centre de Crise.

Le **président**: Est-il possible de nous fournir, puisqu'il doit y avoir un procès-verbal... Donc, après Paris, il se peut que l'info de l'info a été transmise. Ce qu'ils ont fait, ce qu'ils suggéré peut-être de façon bilatérale, peut-être de façon (...)

Monique Bernaerts: Leurs recommandations vous voulez dire?

Le **président**: Y a-t-il des mails, des procès-verbaux qui indiquent ce qui a été envisagé après Paris pour dire: "Oh là, il faut agir, il faut qu'on se tienne au courant". Est-ce qu'il y a eu des infos, est-ce qu'il y a un peu de ça? C'est peut-être possible, si vous ne siégez pas directement, que vous transmettiez cette information à la commission.

Monique Bernaerts: D'accord.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mevrouw de directeur-generaal, hoeveel mensen zijn op uw dienst met terro bezig? Hoeveel mensen telt uw dienst in totaliteit?

Monique Bernaerts: Mon service de planification d'urgence compte 11 personnes, moi y compris, plus une équipe volante que je suis occupée à mettre en place pour aller aider les gouverneurs dans le risque Seveso.

Au niveau du Centre de Crise global, on doit être maintenant quatre-vingt environ. Mais il y a aussi une équipe de permanence qui tourne. Forcément, ce ne sont pas des pleins temps puisqu'il doit y avoir trois personnes pour une journée.

Servais Verherstraeten (CD&V): Je vous ai donc bien compris: votre service compte 11 membres?

Monique Bernaerts: Le service planification d'urgence compte 11 membres.

De **voorzitter:** Zijn er andere vragen?

Servais Verherstraeten (CD&V): Et un est responsable pour le terrorisme?

Monique Bernaerts: Non, il est aussi un des chefs de la permanence.

Le **président:** Pas d'autres questions? Monsieur Miller, je vous en prie.

Richard Miller (MR): Est-ce que la philosophie générale de notre système de planification d'urgence tel que vous le connaissez remarquablement bien est différent de la façon de fonctionner dans les autres pays européens? Nous avons une histoire liée à nos provinces. Y a-t-il d'autres méthodes plus simples d'organiser tout cela?

Monique Bernaerts: Plus simples et plus compliquées, peut-être. Je peux vous donner quelques exemples. Le centre de crise dans le pays qui est le plus proche de nous, c'est celui des Pays-Bas, le Nationaal CrisisCentrum. Pourquoi? Parce qu'il traite aussi bien la sécurité civile que policière tandis qu'à Paris la sécurité civile et policière sont séparées. En France, en matière de planification d'urgence, les préfets ont énormément d'initiative et de pouvoirs. Vous connaissez le système français, ils représentent la France sur le territoire de leur département. Beaucoup de tâches de planification d'urgence sont entre les mains des préfets. Le national a défini des thèmes sur lesquels les préfets devaient faire des plans d'urgence. C'est entre les mains des préfets. Par exemple, si vous prenez la thématique nucléaire, le nucléaire au niveau fédéral est dans les mains de l'Autorité de sûreté nucléaire. Par contre, la sécurité civile et les plans d'urgence sont dans les mains des préfets avec l'Autorité de sûreté nucléaire nationale.

Maintenant, il y a d'autres pays mais qui sont un peu plus loin de chez nous, comme en Russie, qui ont des ministères des situations d'urgence. Personnellement, je ne trouve pas ça une mauvaise solution. Ce sont des ministères qui sont des ministères coupoles qui dépendent en général plus du premier ministre et qui ont des représentants de tous les départements qui devraient agir en matière de situation d'urgence. Ça a du bon et ça a du moins bon parce que parfois ces personnes sont coupées des départements de base. Moi, je suis plus pour une solution de dire gestion interministérielle au niveau horizontal mais avec de bonnes collaborations avec les départements pour que les gens qui travaillent avec nous soient encore avec leurs deux pieds dans leur département, si je me fais bien comprendre.

Voilà quelques exemples que j'ai en tête.

En Allemagne, les Länder ont énormément de pouvoirs. Le fédéral n'a presque plus rien à dire en gestion de crise. Le fédéral n'intervient que si la situation est telle qu'il y a besoin des moyens fédéraux. Sinon, la gestion de crise est dans les mains des Länder.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, de noodplannen moeten er zijn, maar ze moeten ook bij iedereen gekend zijn en ze moeten voldoende ingeoefend worden.

U hebt gezegd dat u bij de aanvang... De heer D'Haese heeft ook gezegd dat hij destijds als burgemeester

een pakketje heeft gekregen en dat u opleidingen aanbiedt aan de burgemeesters.

Ten eerste, zijn zij verplicht om al dan niet naar die opleidingen te komen? Is dat een vrije keuze?

Ten tweede, is dat de enige opleiding waarin is voorzien in heel de legislatuur? Is dat al dan niet voldoende om die noodplannen in te oefenen?

Ten derde, hoe zit dat in andere landen? Hebt u ervaring met andere landen? Worden de noodplannen daar misschien vaker ingeoefend? Uit de getuigenissen is vaak gebleken dat noodplannen vaak niet geoefend werden.

Monique Bernaerts: Les formations pour les bourgmestres, c'est un peu une sinécure parce que nous aimons attirer les bourgmestres eux-mêmes vers ces formations. Je pense que c'est nécessaire. Leur expert, c'est-à-dire leur fonctionnaire planification d'urgence, est aussi tout à fait sa place. Mais je pense qu'il est important de sensibiliser les bourgmestres eux-mêmes à leurs fonctions de bourgmestre.

Il y a des provinces dans lesquelles beaucoup de bourgmestres viennent et il y en a où c'est beaucoup plus difficile.

Il y a des provinces où les bourgmestres viennent avec leur premier échevin parce qu'il se disent: "Si je ne suis pas là, il me remplace. Donc, il faut qu'il soit là aussi".

Il y a des provinces où nous ne rencontrons à ces formations que les fonctionnaires planification d'urgence. Mais, encore, si le fonctionnaire planification d'urgence a l'oreille de son bourgmestre, pourquoi pas. On sait bien que les bourgmestres ont beaucoup d'autres choses à faire.

Voilà. Les situations sont très diverses et il n'y a pas d'obligation. Je n'ai pas d'outil pour rendre ces formations obligatoires. Ça c'est pour les formations.

Opleiding genoeg. C'est sûr que nous aimerions en faire beaucoup plus et que, pour le moment, nous faisons avec les moyens que nous avons.

Que se passe-t-il dans les pays voisins? Je sais que, par exemple, aux Pays-Bas, ils consacrent beaucoup de moyens financiers à engager des consultants pour organiser des exercices pour eux ce qui permet... puisque c'est parfois la frustration de mes collègues des services fédéraux des gouverneurs. Comme ils sont de toutes petites équipes, ils aimeraient bien avoir des exercices où ils ne connaissent rien de l'exercice mais comme il faut bien préparer l'exercice, ils sont quand même dans la préparation de l'exercice aussi. Donc, c'est un peu difficile à pouvoir vraiment leur permettre de tester ça suffisamment.

De **voorzitter**: Geen andere vragen? Pas d'autres questions? Pas d'autres remarques?

Je vous remercie pour votre témoignage, madame.

Monique Bernaerts: Avec plaisir.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met majoor Dirk Keymolen, sectorcommandant van de hulpverleningszone Vlaams-Brabant West.
Audition sur le volet "assistance et secours" du major Dirk Keymolen, commandant de secteur de la zone de secours Brabant flamand Ouest.

De **voorzitter**: We kunnen onze werkzaamheden aanvangen. Wij hebben deze namiddag twee hoorzittingen gepland in functie van een aantal punten die ons in de voorbije weken zijn bijgebleven en waaromtrent de twee getuigen van deze namiddag nog wat bijkomende opheldering kunnen brengen voor de commissie.

Ik heet majoor Dirk Keymolen welkom die de sectorcommandant is van de hulpverleningszone Vlaams-Brabant West. Ik zal u eerst en vooral de eed afnemen want dat is het gebruik voor een parlementaire onderzoekscommissie.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Dirk Keymolen legt de eed af.

Waarvan akte. Neemt u terug plaats, majoor. U hebt ongetwijfeld de voorbije zittingen enigszins gevolgd. Dus u weet dat wij de gewoonte hebben om eerst te luisteren naar een inleidende uiteenzetting van uwentwege, tenzij u zegt dat u daar geen gebruik van wenst te maken. Daarna kan de commissie of ikzelf u een aantal bijkomende verduidelijkingen vragen. Ik geef u graag het woord.

Dirk Keymolen: Mijn naam is majoor Dirk Keymolen. Ik ben sectorcommandant van de hulpverleningszone Vlaams-Brabant West. De hulpverleningszone omvat 33 gemeenten. Wij hebben negen brandweerposten binnen onze zone. Omdat onze zone zo uitgestrekt en groot is, hebben wij die opgedeeld in drie sectoren. Ik ben sectorcommandant van de sector West, die de posten Londerzeel, Asse, Dilbeek en Opwijk omvat. Die vallen onder mijn verantwoordelijkheid, binnen de zone Vlaams-Brabant West.

Op de dag van de feiten heb ik op Zaventem de functie waargenomen van Dir BW, Directeur Brandweer, wat betekende dat ik daar de leiding had over alles wat brandweertussenkomsten betrof.

Ik weet niet of dat volstaat, mijnheer de voorzitter?

De **voorzitter**: Voor mij volstaat dat, want wij willen u in het bijzonder horen over de problematiek van de CP-Ops. Wij hebben daarover onder meer de gouverneur van Vlaams-Brabant gehoord. Verder hebben verschillende verantwoordelijken, van diverse disciplines, hier voor onze commissie een getuigenis afgelegd. De vraag was telkens of er in Zaventem een CP-Ops operationeel geweest is, zoals de regelgeving het voorschrijft.

Kunt u bevestigen dat u op Zaventem de aanwezige brandweerofficier was met de hoogste graad en derhalve vanuit die factuele omstandigheid de leiding op zich had moeten nemen? Hoe bekijkt u die procedure? Kunt u ons iets meer vertellen over wat er op dat ogenblik op het terrein in Zaventem heeft plaatsgevonden?

Dirk Keymolen: Inderdaad, ik was op de luchthaven de officier met de hoogste graad. Bij mijn aankomst was er reeds een officier van onze zone ter plaatse. Hij had al contact gezocht met iemand van de politie, om te zeggen dat hij hier iemand van de politie nodig had om het geheel te coördineren. Dat is voorafgaand aan mijn komst gebeurd. Ik ben rond 08u36 ter plaatse gekomen op de luchthaven. Ik heb onmiddellijk overlegd met mijn collega en ik heb gevraagd wat er hier gaande was en dat er mij een briefing moest worden gegeven. Hij heeft gezegd wat zich had voorgedaan, dat zij hier twee explosies hebben gehad, dat zij bezig zijn met de slachtoffers te evacueren en dat wat zij nodig hebben, ziekenwagens, ziekenwagens, ziekenwagens zijn en mensen om de slachtoffers te evacueren.

Hij zei dat hij ook gevraagd had om de provinciale fase af te kondigen. Dat heeft hij gedaan, rechtstreeks aan het hulpcentrum 100 van Leuven, dat bevoegd is daar ter plaatse. Ik heb hem gevraagd wat de reactie was en of die was afgekondigd. Hij heeft gezegd: nee, Leuven wil voorlopig de provinciale fase niet afkondigen.

Dat betekent dat wij op dat ogenblik nog altijd niet in een rampensituatie zaten, omdat er geen fase afgekondigd was. Dat betekent niet dat er geen coördinatie moet zijn, natuurlijk. Ik heb dan ook gevraagd hoe wij het gingen aanpakken. Wij hebben hier mensen nodig. De coördinatie moet gebeuren door politie, medische, en brandweer.

Aangezien er op dat moment, bij mijn aankomst, geen brand meer was.... Er was een beperkt brandje geweest in de vertrekhal, maar dat was bij mijn aankomst reeds geblust, dus er was geen brand. Waar wij mee geconfronteerd werden, was een heleboel slachtoffers en het terreurgegeven op zich.

Het KB Noodplanning laat dan ook toe te zeggen: de Dir CP-Ops is in de meeste gevallen de brandweerofficier met de hoogste graad, maar bestuurlijk laat het ook toe om te zeggen dat men iemand anders gaat aanstellen als Dir CP-Ops.

In de eerste fase heb ik inderdaad gezegd: ik ben hier de hoogste in graad, ik ben de Dir CP-Ops, en mijn collega was dan Dir BW. Dat is ook zo doorgegeven aan onze dispatching, en dat is ook doorgegeven aan onze zonecommandant. Waarop onze zonecommandant telefonisch met mij contact opgenomen heeft en gezegd heeft: het gaat hier om terreur ging. Dat is geen gegeven voor de brandweer om te coördineren, dus wij gaan de functie van Dir CP-Ops niet opnemen, wij gaan het bestuurlijke vragen die door te geven aan de politie.

Dat is dan ook zo gebeurd. Wij hebben dan gezegd dat de Dir CP-Ops niet voor de brandweer is. Ik ben dan teruggeschaald, bij manier van spreken, naar de functie van Dir BW, en mijn collega had de functie van adjunct-Dir BW. Hij was op dat moment mijn rechterhand, laten wij zeggen.

Wij hebben gevraagd de functie van Dir CP-Ops te laten opnemen door de politionele diensten.

Wij hebben dan ook op een bepaald moment...

De **voorzitter**: Als u zegt 'wij hebben gevraagd dat politie dat zou waarnemen', die wij, dat is dan u en...?

Dirk Keymolen: In samenspraak met de zonecommandant werd die vraag gesteld.

(...): (...)

Dirk Keymolen: Wij hebben dan gezegd dat als er een fase wordt afgekondigd, het bestuurlijke niveau iemand anders moet aanstellen. Dat is zo voorzien in het koninklijk besluit noodplanning.

Wij hebben bevestiging gekregen dat de Dir CP-Ops commissaris Van Vosselare was. Hij zou de functie van Dir CP-Ops hebben waargenomen. Dat was een bericht dat wij hebben doorgekregen, zowel via onze zonale dispatching als via het logboek van het crisisportaal dat op dat moment door de provincie was opgestart. Daarin vindt men terug dat commissaris Van Vosselare de Dir CP-Ops heeft opgenomen.

Ik heb daarvan een melding gekregen via onze zonale dispatching om 10u04. Als ik naar het logboek van het crisisportaal van de provincie kijk, zie ik dat dit daarin om 10u07 is opgenomen.

Ik heb die persoon nooit op het terrein gezien, ook al werd er meegegeven dat onze CP-Ops in het Sheratonhotel werd opgericht. De CP-Ops was fysiek voorzien in de inkomhal van dat hotel.

We hadden dit keer geen voertuig voorzien om verschillende redenen. Ik wilde alle voertuigen ter hoogte van het niveau Vertrek weg. In het beginstadium kwamen de brandweer- en ziekenwagens daar aangereden. Ik wilde die daar allemaal weg omdat we niet wisten wat er nog zou komen. Ik wilde vermijden dat we een schietschijf zouden worden.

Wij hebben ervoor geopteerd om al de voertuigen daar weg te krijgen, dus vond ik het ook niet verstandig om daar fysiek een voertuig te gebruiken dat zou tonen dat al de leidinggevendenden daarin samen zaten. Dat wilde ik niet.

We hebben dus beslist om dat in de inkomhal van het Sheratonhotel te organiseren. Voor dat we fysiek naar daar zijn gegaan, heb ik de politie gevraagd om een sweeping te doen van het Sheratonhotel. We waren immers niet zeker wat er nog in het Sheratonhotel gebeurde en of daar mensen met slechte bedoelingen aanwezig waren. We wisten niet of het veilig was.

Op onze vraag heeft de politie een sweeping van het Sheratonhotel uitgevoerd en is ons vrij snel komen zeggen dat die negatief was, dat alles veilig was en dat er niets te bespeuren viel, zodat we daar konden samenzitten om overleg te plegen.

Nogmaals, de commissaris die dan Dir CP-Ops was, heb ik op het terrein fysiek niet gezien.

De **voorzitter:** Majoor, voor ons is belangrijk te weten of de regelgeving die van toepassing is, gerespecteerd werd en heeft gewerkt.

Er moeten verschillende disciplines samengebracht worden en dat leidt dan tot een CP-Ops. Heeft zo'n CP-Ops naar uw aanvoelen wel echt gefunctioneerd?

U was van mening dat het best iemand van de politie zou zijn. Daarvoor kunt u zelfs argumenten uit de regelgeving naar voren halen. Dat zou dan de heer Van Vosselare zijn geweest. Was dat voor iedereen duidelijk? Is dat het gevolg geweest van een consensuele afspraak? Werde dat ook meegedeeld in de mate van het mogelijke, want ik weet wel dat de toestand natuurlijk chaotisch was op een bepaald ogenblik? Heeft er zo'n CP-Ops onder leiding van de heer Van Vosselare echt gefunctioneerd volgens u? Is dat gecommuniceerd? Is dat doorgedrongen tot eenieder?

Dirk Keymolen: Neen. Wij hebben daar ook niemand van de medische discipline gezien. Wij zijn daar blijven werken. Op het moment dat ik wist welke commissaris de functie van Dir CP-Ops had, dan komt het hem toe om op het terrein zijn CP-Ops te organiseren. Nogmaals, wij hebben die persoon niet gezien op het terrein, of hij heeft zich alleszins niet kenbaar gemaakt. Zodoende was er geen organisatie. Wij waren monodisciplinair wel georganiseerd, als brandweer, maar van de medische discipline hebben wij niemand gezien.

De **voorzitter:** Normaal gezien is het desgevallend de brandweer die de functie moet opnemen. Hebt u dan geweigerd, of misschien is dat te sterk uitgedrukt, maar hebt u beslist dat uzelf de functie van Dir CP-Ops niet wilde of niet kon opnemen?

Dirk Keymolen: In de beginfase heb ik gezegd dat ik die functie moest opnemen, omdat ik de

brandweerofficier met hoogste rang daar aanwezig was. Vrij snel hebben wij daarover overlegd. Aan onze dispatching hebben wij doorgegeven dat ik de Dir CP-Ops was en ook wie de Dir BW was. Wij hadden een Dir Med en Dir Pol nodig. Onze zonecommandant heeft mij daarop gecontacteerd. Hij zei dat het om terreur ging, waardoor de wet het toelaat om de functie van Dir CP-Ops politieel in te vullen, dus hij zou vragen om die functie door een politiebeambte te laten invullen.

De **voorzitter**: Ik heb nog één vraag. Van de gouverneur hebt u in die periode of in die uren en minuten niets vernomen? De gouverneur heeft op geen enkel ogenblik geprobeerd om het nodige te doen vanuit zijn bevoegdheid om de CP-Ops operationeel te maken?

Dirk Keymolen: Neen. Mijn collega, majoor Vanden Broeck was ook op weg naar de luchthaven om in het CC Prov te zetelen. Ik heb hem telefonisch gecontacteerd om te vragen dat hij met de medewerker van de gouverneur wou contact opnemen zodat hij kon bevestigen of de provinciale fase nu was afgekondigd of niet. Op dat moment was het voor ons nog altijd niet duidelijk of die fase was afgekondigd.

De **voorzitter**: Ik wil nog even terugkomen op die provinciale fase.

On nous a dit que, *de facto*, c'est une phase provinciale qui est presque automatiquement lancée s'il s'agit des attentats à Zaventem.

Men heeft ons gezegd dat de provinciale fase eigenlijk automatisch van toepassing is, ook omdat de luchthaven van Zaventem op het grondgebied van meerdere gemeenten slaat.

Karine Lalieux (PS): Monsieur le président, monsieur Keymolen, je tiens à vous remercier pour toutes les précisions que vous nous avez apportées.

Comme M. le président l'a bien rappelé, il appartient normalement au plus haut gradé des pompiers de prendre la direction du CP-Ops. Si j'ai bien compris, c'est ce que vous avez fait. Vous avez pris vos responsabilités et, à un moment donné, c'est votre commandant Heylen qui vous a informé du fait qu'étant donné qu'il s'agissait d'un attentat, il n'appartenait plus aux pompiers d'assurer la direction, mais à la police qui, ce faisant, a repris la main.

Vous étiez sur le terrain. Vous avez pris vos responsabilités pour organiser l'ensemble des premiers secours. Estimez-vous que vous auriez pu rester? À un certain moment, votre commandant vous a démis de vos fonctions pour les céder à la police. Dans votre for intérieur, n'avez-vous pas pensé que la poursuite des opérations se serait mieux déroulée si vous étiez resté à la tête de la direction desdites opérations?

Par ailleurs, vous avez dit que la direction des opérations avait été transférée à la police, qu'un commissaire avait pris ses responsabilités sans que, pour votre part, vous ne l'ayez jamais vu alors que vous vous trouviez sur le terrain. Vous avez également déclaré que vous ne savez pas comment l'information a été transmise. Selon vous, comment l'information peut-elle être mieux transmise sur le terrain, ce d'autant quand le flambeau est passé à quelqu'un d'autre? Je rappelle que, dans ce cas, c'est ce qui s'est passé à la demande de votre commandant.

Enfin, et je rejoins ici la question de notre président, vous souvenez-vous de l'heure exacte à laquelle le centre provincial de Louvain n'a pas accepté votre demande de déclencher la phase provinciale? Vous souvenez-vous de l'heure à laquelle vous avez fait cette demande?

De **voorzitter**: Er zijn twee vragen, majoor. Hebt u nota kunnen nemen? Dan kunt u nu antwoorden.

Dirk Keymolen : Wat de vraag betreft of het beter was geweest dat ik Dir CP-Ops zou blijven. Neen, omdat het hier om een terreurdaad ging. De hoofdzaak, sorry voor de patiënten, was hier vooral de terreurdreiging. Het was dus aangewezen dat de politie hier de leiding ging nemen. Dat was vrij duidelijk. Ook voor ons was dat direct duidelijk, gezien de situatie. Wij zijn daar drie keer moeten gaan lopen voor ons leven. Voor ons was het echt duidelijk dat men politieel de leiding moest nemen. De Dir CP-Ops-functie was toegewezen aan de politie.

Die persoon heb ik nooit gezien op het terrein. Ook al zou hij op het terrein zijn geweest, hij heeft zich ook

nooit kenbaar gemaakt.

Ik geef ook toe, wij hebben van die hesjes die wij dienen te dragen, waarop staat: Dir CP-Ops, Dir BW, Dir Med. Wij hebben ze als brandweer ook niet gedragen. Dat is ook een fout van ons. Ik geef dat graag toe. Wij hebben die ook niet gedragen. Hij kan misschien ook zeggen: u was ook niet kenbaar als Dir BW. Dat zou ook kunnen. Dat is een fout die ik grif toegeef. Wij hadden die vestjes niet aan.

Men kan iemand herkennen, maar ik geef grif toe, wij hebben ze niet gedragen. Ik moet niet zeggen dat het wel zo is. Wij hebben ze niet gedragen. Wij waren ook misschien niet herkenbaar voor hem. Dat werkt in de twee richtingen natuurlijk.

Dan de tweede vraag, want de vertaling viel uit?

De **voorzitter**: (...) van het gemeentelijke, lokale, naar het provinciale. Mevrouw Lalieux vroeg: weet u bij benadering ongeveer wanneer u naar het provinciale bent overgeschakeld? La phase provinciale. Ik moet het u niet uitleggen, het gaat over verschillende gemeenten en wij leefden hier een beetje in de overtuiging dat het provinciale eigenlijk automatisch onmiddellijk van toepassing is geworden.

Dirk Keymolen: De luchthaven heeft een BNIP, een Bijzonder Nood en Interventieplan, specifiek voor de luchthaven. Dat bestaat uit drie gedeelten, drie boeken. Daar staat specifiek in als er een vliegtuigcrash is rond de luchthaven, op de luchthaven, dan is er natuurlijk onmiddellijk gespecificeerd: de provinciale fase wordt afgekondigd. Nu was 't zo iets van, het is in het gebouw en het was eigenlijk iets specifieks nu. Wat is er gebeurd? Wij hebben eigenlijk stukken van een vliegtuigcrash toegepast op eigenlijk het gebouw. Daar kan ook aan gewerkt worden om daar duidelijkheid te scheppen. Wanneer nog zo iets in een gebouw gebeurt, laat ons hopen van niet, moet onmiddellijk ook die provinciale fase afgekondigd worden. Dat staat specifiek in Boek 1.

Boek 2 is dat inderdaad de provinciale fase wordt afgekondigd wanneer zich een vliegtuigcrash voordoet. Nu was er geen vliegtuigcrash maar iets specifiek in het gebouw en dan is niet duidelijk of de provinciale fase afgekondigd moet worden?

Carina Van Cauter (Open Vld): Mevrouw Lalieux had eigenlijk de volgende vraag gesteld: er zou in Leuven geweigerd geweest zijn om de provinciale fase af te kondigen. Dat hebt u in uw inleidende uiteenzetting gesteld. Wanneer was dat precies? En aan wie werd dat precies geweigerd?

Dirk Keymolen: Die vraag is gesteld geweest door mijn collega-officier die eerst ter plaatse was, hij heeft radiofonisch gezegd bij contact met 100 Leuven: kijk, de provinciale fase moet hier afgekondigd worden. Waarop Leuven gevraagd heeft waarom dat nodig is. Die gesprekken staan bij ons...

Carina Van Cauter (Open Vld): Zegt de commandant? De dienst 100?

Dirk Keymolen: Hulpcentrum Leuven.

De **voorzitter**: Het hulpcentrum van Leuven. Dus degene die dat aanvankelijk niet onmiddellijk wou doen, was het hulpcentrum van Leuven?

Dirk Keymolen: Ja.

Christoph D'Haese (N-VA): Mijnheer de voorzitter, majoor Keymolen, voor ons komt in uw getuigenis heel terecht naar voren dat het voor jullie duidelijk was dat het om feiten van terrorisme ging. Jullie zijn immers een paar keer moeten gaan lopen om jullie eigen leven te vrijwaren.

U hebt op een bepaald ogenblik ook verklaard dat aan de bestuurlijke overheid is gevraagd dat de Dir CP-Ops beter vanuit de discipline politie dan vanuit uw discipline, de brandweer, zou worden gecoördineerd.

Wie is de bestuurlijke overheid? Aan wie hebt u dat gevraagd? Hoe hebt u dat gevraagd?

Dirk Keymolen: Mijnheer de voorzitter, wanneer wij in een gemeentelijke fase zitten, is de bestuurlijke

overheid de burgemeester. Wanneer wij in een provinciale fase zitten, is dat de gouverneur.

Christoph D'Haese (N-VA): Hoe hebt u dat hier gevraagd?

Dirk Keymolen: Hier is dat via onze dispatching gegaan. Via onze zonecommandant hebben wij laten weten dat wij het niet zouden doen.

Christoph D'Haese (N-VA): Hebt u dat aan de gouverneur laten weten?

Dirk Keymolen: Wij hebben dat aan de gouverneur laten weten.

Christoph D'Haese (N-VA): U hebt dat aan de gouverneur en niet aan de burgemeester laten weten.

Dirk Keymolen: Inderdaad. Ik heb op een gegeven moment ter plaatse gezegd dat, indien men de provinciale fase niet wou afkondigen, met burgemeester Vermeiren contact moest worden opgenomen, om te vragen een gemeentelijke fase af te kondigen, zodat wij konden opschalen.

Achteraf is blijkbaar gesteld dat het niet kon dat voor een dergelijk gebeuren een gemeentelijke fase werd afgekondigd.

Ik wou gewoon dat er een afkondiging was. Aangezien het hulpcentrum van Leuven eerst weigerde de provinciale fase af te kondigen, heb ik gevraagd om al de gemeentelijke fase af te kondigen.

Door onze zonale dispatching is met burgemeester Vermeiren contact opgenomen, om hem te melden wat was voorgevallen en hem te vragen de gemeentelijke fase af te kondigen. Hij beloofde dat te doen. Hij vroeg ook dat iemand hem zou komen halen om naar het gemeentelijk crisiscentrum te gaan.

Christoph D'Haese (N-VA): Als ik dat in termen van hulpverlening goed begrijp, is dat bijna een noodsignaal. U wil opschalen en vraagt aan een lagere overheid om bij te springen. Dat is wat u hier eigenlijk verklaart.

Dirk Keymolen: Ik vroeg dat om de ketting al in gang te kunnen zetten.

Christoph D'Haese (N-VA): U deed dat om de ketting in gang te kunnen zetten.

U verklaart op een gegeven moment ook dat u hebt gedaan wat u kon, om ter hoogte van het Sheratonhotel een CP-Ops te installeren zonder voertuigen. Daar heb ik alle grip voor.

U bent van mening dat zulks eigenlijk niet uw verantwoordelijkheid is. Er is echter ook iets als de continuïteit van de CP-Ops.

Welke van de vijf disciplines waren er aanwezig? Ik vraag dat u dat voor de duidelijkheid nog eens meldt. Welke disciplines waren er en welke waren er niet in de Sheraton in uw CP-Ops?

U zegt ook dat u dan aan iemand anders hebt gevraagd om over te nemen. Hij komt dan niet. Zolang hij er niet was, hebt u, neem ik aan, getracht voor de continuïteit van uw CP-Ops te zorgen?

Dirk Keymolen: Wij hebben ervoor gezorgd dat onze discipline was geregeld en kon doen wat het moest doen.

Christoph D'Haese (N-VA): Een CP-Ops is echter niet één discipline. Het zijn er vijf, die moeten worden gecoördineerd.

Dirk Keymolen: Op dat ogenblik, toen ik de melding kreeg dat die bepaalde commissaris CP-Ops zou zijn, keer ik terug in mijn rol van Dir BW en moet ik ervoor zorgen dat discipline 1 draait en dat zij hun zaken kunnen doen.

Christoph D'Haese (N-VA): En op dat ogenblik is er dus ook geen enkele overdracht van informatie naar diegene die eerst Dir CP-Ops geweest is en de nieuwe? Er is geen enkele vorm van communicatie want u

hebt die man op het terrein zelfs niet gezien. U weet niet wie het was?

Dirk Keymolen: Neen. Ik heb hem niet gezien.

De **voorzitter:** Daarbij aansluitend, hebt u van iemand vernomen dat het de politie was of was dat een eigen afweging? Is er iemand die u gezegd heeft: gelet op de aard van is het eigenlijk meer de politie, het gaat over terrorisme? Of is dat een afweging die u zelf gemaakt hebt?

Dirk Keymolen: Dat is in samenspraak met mijn commandant gebeurd.

De **voorzitter:** Van de brandweer? Van die discipline?

Dirk Keymolen: Ja.

De **voorzitter:** Maar zonder dat u kunt voorleggen dat de politie het eigenlijk naar zich toe getrokken zou hebben? U hebt het eigenlijk uit handen gegeven maar u hebt geen kennisgeving gekregen dat het de politie zou zijn die dat naar zich toe trok? Het was een eigen afweging van uw discipline?

Dirk Keymolen: Behalve dan om 10u04 uur daar, toen ik de melding gekregen heb vanuit het crisiscentrum om te zeggen: het is die commissaris die nu Dir CP-Ops is. Vanuit het crisiscentrum. Die melding staat op het crisisportaal dat jullie ook kunnen raadplegen. Daar is de melding gegeven om... Wat hebt ik gezegd? 10u07.

De **voorzitter:** 10u04.

Dirk Keymolen: Dus om 10u04 heb ik via onze zonale dispatching het bericht gekregen dat het die commissaris was die Dir CP-Ops was en dan om 10u07 zien we dat dit ook verschijnt in het logboek, om te zeggen dat die commissaris nu Dir CP-Ops is.

Christoph D'Haese (N-VA): Maar de gouverneur hebt u daar niet over gehoord?

Dirk Keymolen: Neen.

Christoph D'Haese (N-VA): Totaal niet?

Dirk Keymolen: Neen. Nu, dat is ook iets om mee te nemen natuurlijk. Er was een crisiscentrum opgericht op de luchthaven zelf. Nu, de gouverneur zegt dan uiteindelijk – we zitten in een provinciale fase – ik richt dat op in Leuven. Dus er waren mensen in Leuven bezig en er zaten mensen op de luchthaven bezig. En die hebben een stukje naast elkaar gewerkt moet ik daaruit concluderen. Want dat bericht dat ik hier krijg, komt blijkbaar uit het crisiscentrum op de luchthaven. Daar is gezegd dat die commissaris het ging doen. Maar in Leuven was men daar eigenlijk niet van op de hoogte.

Richard Miller (MR): Je suis un peu surpris de ce que vous dites à propos du fait que le centre 112 n'aurait pas accepté de déclarer la phase provinciale, etc. La phase provinciale est, sauf erreur de ma part, décidée par le gouverneur. Donc je ne vois pas très bien pourquoi le centre devait dire "oui, je déclare" ou "non, je ne déclare pas". Pourriez-vous me fournir une explication à ce sujet?

Je profite de ma prise de parole pour poser une question par rapport aux communications. Il me semble que cela communique beaucoup, pour savoir qui est CP-Ops, pas CP-Ops, etc. Donc, il n'y a pas de problème de communication à ce moment. Communiquez-vous par ASTRID? Je sais que c'est une question annexe au sujet directement précis, mais j'ai profité du fait que j'avais la parole, monsieur le président.

Dirk Keymolen: De vraag is van op het terrein gekomen naar het hulpcentrum 100 om de provinciale fase af te kondigen. Het is nog altijd aan de gouverneur om die al dan niet af te kondigen. Iemand moet de gouverneur contacteren om te zeggen dat er een reden is om de fase af te kondigen. Daarom delen wij via het hulpcentrum Leuven mee dat de provinciale fase zou moeten worden afgekondigd om deze of gene reden.

Als ik lees welke SITRAP onze officier doorgeeft, dat hij specifiek vraagt om het provinciaal rampenplan af te kondigen en dat Leuven telkens vraagt waarom. Als hij dan zegt dat hij 50-tal zwaargewonden heeft...

Georges Dallemagne (cdH): Om welk uur?

De **voorzitter**: De heer Dallemagne vraagt om hoe laat.

Dirk Keymolen : Om 8u17 is die vraag al gesteld aan de 100 van Leuven. Toen onze mensen ter plaatse gekomen zijn, hebben zij vlug een rondgang gedaan om te zien wat er aan de hand was. Om 8u17 is aan de 100 van Leuven de vraag gesteld om de provinciale fase af te kondigen.

Georges Dallemagne (cdH): Merci, commandant. Je n'ai toujours pas bien compris à quelle heure exactement la phase provinciale a été déclenchée.

De **voorzitter**: U hebt niet geantwoord op de vraag in verband met ASTRID, maar ik onthoud die wel. Ze heeft niet onmiddellijk betrekking op het punt waarmee we nu bezig zijn, maar we komen daarop terug.

Georges Dallemagne (cdH): Pour cette phase provinciale, vous nous dites: "J'arrive à 08 h 36" et, à 08 h 36, la phase provinciale n'est toujours pas déclenchée. Or le gouverneur du Brabant flamand, M. Lodewijk De Witte, nous avait affirmé qu'à 08 h 29, il avait déclenché la phase fédérale. Je voudrais donc vraiment savoir, d'après vous, à quelle heure cette phase fédérale n'est pas déclenchée? À quelle heure, pour avoir des secours supplémentaires, dites-vous, demandez-vous alors au moins le déclenchement de la phase communale, ce qui laisse entendre dire que, ni la phase provinciale, ni la phase communale n'ont encore été déclenchées quand vous demandez des secours supplémentaires? Voilà pour ma première question.

Deuxième question. Vous nous dites: "Quand j'arrive, il faut des ambulances, des ambulances, des ambulances." Qui demande ces ambulances? À qui? Et à quelle heure? Qu'advient-il de cette demande exactement?

Troisième question. Vous nous dites: "On a toute cette discussion et, finalement, personne ne prend véritablement le *lead* en matière de PC Ops" Vous nous dites à un moment donné: "On décide de s'installer à l'hôtel Sheraton. On nettoie l'hôtel Sheraton" À quelle heure, s'il y en a une, y a-t-il la première réunion entre les responsables des trois principales disciplines? À quelle heure, s'il y a vraiment une réunion, y a-t-il une réunion entre le Dir Med, le directeur de la police et le directeur des pompiers?

Dirk Keymolen: De tweede vraag, wij hebben om 08u14 al de eerste vraag gericht aan het hulpcentrum 100 voor bijkomende ziekenwagens. Wij meldden een "*major incident*" en wij vroegen bijkomende ziekenwagens, waarop wij het antwoord kregen: het MIP is afgekondigd; er zijn 5 ziekenwagens en 3 medische ploegen onderweg. Wij hebben gezegd dat dat zeker niet voldoende was en dat wij meer ziekenwagens nodig hadden. Daarop hebben zij gezegd dat ze er nog eens 5 extra zouden sturen. Dat betekent dat zij 10 ziekenwagens en 3 MUG's ter plaatse hebben gestuurd. Meer wilden zij niet ter plaatse sturen. Blijkbaar is dat een procedure binnen het hulpcentrum in Leuven althans dat zij enkel op vraag van een arts meer ziekenwagens ter plaatse mogen sturen. Ook als een officier die vraag stelt of ik, doen zij dat niet.

Wij hebben dan op eigen initiatief gezegd dat wij zelf 4 ziekenwagens ter plaatse zouden sturen. Vanuit onze dispatching zijn er dan vanuit de zone zelf 4 ziekenwagens ter plaatse gestuurd. Wij hebben dat onmiddellijk gedaan.

De laatste vraag was of er een vergadering is geweest tussen de drie disciplines. Nee, want er was geen leider die het initiatief nam om die vergadering te organiseren. Dat is niet gebeurd, omdat de CP-Ops er niet was. In eerste instantie hebben wij samen met de politie bekeken hoe wij het zouden aanpakken. Maar dan kregen we melding van een eventuele bomauto. Die mensen zijn ook vertrokken. Wij zijn ook gaan lopen. Op die manier was er geen contact meer.

Nadien hebben wij in de Sheraton de mensen van de politie gezien, maar er was niemand die naar voren kwam en zei dat hij de leiding had. Dat hebben wij niet gezien.

Om op uw vraag te antwoorden of er een overleg is geweest. Neen, er is geen formeel overleg geweest.

Ik kom nu aan de vraag over het uur van het gemeentelijk rampenplan.

Georges Dallemagne (cdH): (...) Que vous arrivez à 08 h 36 et qu'il n'y a pas encore de plan provincial.

Dirk Keymolen: Om 8u45 is er telefonisch contact geweest met burgemeester Vermeiren om te vragen om de gemeentelijke fase af te kondigen. Dat was om 8u45. Dat betekent dat op dat ogenblik – wij waren daar niet van ter kennis gebracht – de provinciale fase toen al was afgekondigd, omdat ik toen, om 8u45, heb gevraagd de burgemeester te contacteren met de vraag de gemeentelijke fase af te kondigen.

De **voorzitter**: Met andere woorden, u vraagt op dat ogenblik de afkondiging van een gemeentelijke fase van het rampenplan, terwijl op dat ogenblik het provinciale luik al was afgekondigd, zonder dat u daar op dat ogenblik...

Dirk Keymolen : Zonder dat wij daar weet van hadden, ja. Dat klopt.

De **voorzitter**: Ik moet de ronde maken om iedereen aan bod te laten komen.

Mais je note que vous voulez continuer. J'ai Mme Kitir, et ensuite M. Van Hecke.

Meryame Kitir (sp.a): Majoor, ik blijf het toch een beetje verwarrend vinden en ik heb de uitleg toch nog steeds niet zo goed begrepen. Tussen 08u00 en 10u00. is nog steeds niet duidelijk wie de Dir moet zijn. U zegt dat om 10u04 een melding komt en dat commissaris Van Vosselare het dan wordt. Degene die Dir moet zijn, krijgt dan een naam. Maar eigenlijk, volgens de planning, bent u dat, moet u die functie opnemen

U zegt dat u overleg hebt gepleegd, dat u beslist hebt dat iemand anders dat moest doen. Maar tot nader order, zoals mijn collega daarnet ook zei, bent u degene die de leiding moet overnemen. Ik begrijp dus niet zo goed waarom u die functie niet hebt opgenomen totdat de andere persoon er is. Op die vraag heb ik eigenlijk nog steeds geen antwoord en ik wil ze dan ook nog eens opnieuw stellen, omdat mij niet heel duidelijk is waarom dat niet gebeurd is.

Ten tweede, ik vind het volgende ook een beetje vreemd. U zegt dat u om 08u45 contact opneemt om het gemeentelijke rampenplan te laten afkondigen, terwijl om 08u29 de provinciale fase reeds afgekondigd is. Op dat moment moet de persoon die u aan de lijn krijgt toch ook reeds kunnen vertellen dat de provinciale fase is afgekondigd, die is daarvan op de hoogte. Is u dat op dat moment meegedeeld of niet, want dat heb ik niet zozeer in uw antwoord gehoord.

Ten derde, los hiervan, wij hebben ook de getuigenis gehoord van commandant du Bus. Kunt u ons een beetje vertellen wat zijn rol was die dag in uw discipline?

Dirk Keymolen: Ik begin met uw laatste vraag, namelijk wat de opdracht en taak van commandant du Bus was. Hij was ter plaatse toen ik ter plaatse kwam. Hij was aan het overleggen met mijn collega die ter plaatse was, om te kijken wat men ging doen.

Ik ga daarop eerlijk antwoorden, dat is mij ook gevraagd. Het eerste dat ik gedaan heb, is die twee officieren scheiden van mekaar. Die waren aan het discussiëren over de vraag of Brussel de ziekenwagens ging sturen of Leuven. Brussel ging ze vragen en Leuven wilde ze niet sturen. Ik heb hen gezegd dat het niet het moment was om te discussiëren en ruzie te maken wie er versterking ging sturen. Voor mij komt het erop aan dat de mensen geholpen worden en dat er ziekenwagens ter plaatse komen.

Het was ons ook niet erg duidelijk wat de taak, de functie van de brandweer van Brussel was op dat ogenblik. Aangezien wij ons in Vlaams-Brabant bevinden en onze brandweerzone bevoegd was, is mij ook niet duidelijk hoe Brussel daar ter plaatse gekomen is. Brussel was er, heeft er inderdaad ook goed werk gedaan, ik ga niet zeggen dat zij overbodig waren, zeker niet, maar er was geen overleg tussen Vlaams-Brabant en Brussel, terwijl er eigenlijk afspraken zijn dat wie er versterking levert in een andere zone zijn radio's aanpast en spreekt op het kanaal van bij wie men in versterking gaat. Brussel heeft dat niet gedaan, zodat wij met hen geen contact meer hadden.

Commandant du Bus is vertrokken. Ik dacht dat hij al weg was, maar blijkbaar is hij beneden naar het CCOT gegaan, waar wij later de VMP opgericht hebben, waar hij een tijdje verbleven is, maar ik mag niet zeggen hoelang. Ik had geen enkel contact met de mensen van Brussel. Er stonden brandweervoertuigen van Brussel. Ik wou die daar weg. Wij konden hen ook niet contacteren om te vragen of zij hun voertuigen konden verplaatsen. Het was moeilijk werken. Wij hadden geen enkele communicatie met de mensen van Brussel. Het was mij ook niet duidelijk welke taak zij hadden, wat de mensen van Brussel kwamen doen. Hij heeft ook niet gevraagd wat zij konden komen doen; die vraag werd nooit gesteld.

Waarom ben ik zelf niet Dir CP-Ops gebleven? Welnu, het ging echt om een terreurgegeven. Ik zag mijzelf niet de leiding nemen in dergelijke omstandigheden van terreur, waarbij ik bevelen had moeten geven aan politionele diensten over hoe en wat er juist moest gebeuren. Zulke zaken komen volgens mij niet een medische discipline, noch een brandweerdiscipline toe. Volgens mij is niemand bevoegd om in zo'n situatie aan de politionele diensten op te dragen wat zij moeten doen. De Dir CP-Ops heeft echter wel die taak, want de Dir CP-Ops moet overkoepelend de verschillende disciplines aansturen, bij manier van spreken. Ik zag mij dat echt niet doen. Daarom hebben wij vrij snel en, nogmaals, in overleg beslist dat de functie van Dir CP-Ops politioneel ingevuld moest worden, dus er moest zo vlug mogelijk een verantwoordelijke van de politie op het terrein komen, om zich op te stellen als Dir CP-Ops. Die persoon zou vervolgens de vergadering opgestart kunnen hebben om alles te organiseren. Dat is echter niet gebeurd.

Meryame Kitir (sp.a): U bent ter plaatse en u zegt dat u de commissaris daar nooit gezien hebt. Waarom gebeurt er op dat moment niets? Ik snap dat u zegt dat u die functie niet wilt opnemen omdat u zich niet bevoegd voelt in die instantie. Tegelijkertijd ziet u echter dat niemand anders de functie van Dir CP-Ops opneemt. Waarom wordt er geen inspanning geleverd om ervoor te zorgen dat er toch iemand wel die functie opneemt?

Dirk Keymolen: Het is niet omdat die functie niet ingevuld was, dat er geen vooruitgang was in de hulpverlening. Wij zijn inderdaad voortgegaan met het organiseren. Ik heb ervoor gezorgd dat er middelen van de brandweer ter plaatse kwamen, extra brandweermiddelen om slachtoffers te evacueren, en dat er ziekenwagens ter plaatse kwamen om de slachtoffers af te voeren. Ook hebben wij ervoor gezorgd dat er slachtoffers opgevangen werden ter hoogte van het Sheratonhotel, om later verder vervoerd te worden naar de VMP. Wij hebben dat eigenlijk allemaal geregeld zonder de functie van Dir CP-Ops op te nemen. Wij hebben dat allemaal uitgevoerd en dat is allemaal gebeurd, zonder de titel van Dir CP-Ops te dragen. Wij zagen wel dat het vooruit moest gaan. Als er niemand initiatief had genomen, dan zouden de mensen daar zijn blijven liggen. Wij hebben dat dus eigenlijk gedaan zonder specifiek de titel van Dir CP-Ops te dragen.

De **voorzitter**: Het is mijn taak om de vragen te verduidelijken. De vraag van mevrouw Kitir was, als iemand moet aansturen – u hebt het woord aansturen zelf gebruikt – coördineren, aansturen, en u ziet dat niemand dat doet, in uw overtuiging en de overtuiging van de brandweer moest de politie het doen, quod non. Als men ziet dat de politie het niet doet, is het nog altijd beter dat iemand die misschien denkt dat zijn discipline minder aangewezen is het blijft doen tot men de zekerheid heeft dat iemand anders het overneemt.

Dat is eigenlijk de vraag die mevrouw Kitir wou stellen en die voor onze debatten toch wel verhelderend zou zijn, mochten wij daar uw duidelijk antwoord op kennen.

Dirk Keymolen: Wij hebben, zonder de functie ook echt uit te oefenen, de taak eigenlijk wel gedaan. Ik heb ervoor gezorgd dat er brandweermiddelen ter plaatse konden zijn. Er zijn ook meer ziekenwagens ter plaatse gekomen. Wij zijn het terrein gaan indelen, wat eigenlijk ook de functie van de Dir CP-Ops is, om te zeggen: dat is een rode zone enzovoort. Wij hebben dat allemaal gedaan.

Wij hebben ook gezegd: wij gaan een sweeping van het gebouw doen. Ik heb gevraagd om militairen daarbij te krijgen, omdat we niet wisten wie er nog in het gebouw aanwezig was.

Eigenlijk, zonder effectief de titel te dragen, hebben wij de functie van Dir CP-Ops wel uitgevoerd. Ik heb de mensen van DOVO gevraagd om samen met mensen van ons en militairen binnen een sweeping van het gebouw te doen, omdat wij dachten er zijn waarschijnlijk nog mensen achtergebleven die zich verstopt hebben.

Wij hebben het dus wel georganiseerd en gedaan, zonder specifiek de titel te dragen.

Peter De Roover (N-VA): Had dat probleem niet opgelost geweest, want ik heb begrepen dat er geen motorkapoverleg heeft plaatsgevonden, dan had u die mensen toch bijeengeroepen? Dan had er toch een soort overdracht van bevoegdheid kunnen plaatsvinden?

Dirk Keymolen: Een motorkapoverleg is er wel geweest, met mijn collega die eerst ter plaatse was. Hij heeft onmiddellijk gezegd: ik heb hier politie nodig. Dat is gebeurd voor het Sheratonhotel.

In de beginfase, toen ik toekwam, stond daar een grote bestelwagen van de politie, groter dan een combi. Daar zaten politiemensen in. Daar zijn wij naartoe gestapt. Daar hadden wij wel contact met politiediensten. Nu, het was daar hectisch. Iedereen wou helpen en iedereen wou iets doen.

Dat is ook meegegeven aan het hulpcentrum-100: wij wachten op de Dir Med ter hoogte van het Sheratonhotel. Die man is ook toegekomen. Die komt aan het CCOT toe en daar lagen al die zwaar gekwetsten. Dat is ook menselijk, dat is begrijpelijk, dat die persoon zegt: ik zie daar een hoop gekwetsten liggen, ik ga hier mijn ding doen. Hij moest eigenlijk 500 meter verder komen, tot bij ons. Langs de andere kant vind ik het ook menselijk dat hij daar stopt en zegt: ik moet hier mijn ding doen.

Ik weet ook, als wij allemaal zeggen, als het morgen brandt en ik begin de brand uit te blussen, dan wordt er ook niets meer georganiseerd.

Het is dus een beetje wikken en wegen, maar menselijk gezien zouden wij misschien wel allemaal zo hebben gehandeld. Er is inderdaad wel een motorkapoverleg geweest, maar dat was al met mijn collega die eerst ter plaatse was en bij de politie heeft gestaan.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hecke, u hebt het woord.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik denk dat wat er vandaag wordt gezegd, meer vragen oproept. Veel zaken die voor mij tot vanmiddag duidelijk waren, zijn nu niet meer duidelijk.

Ik had begrepen dat, als er een incident is op de luchthaven van Zaventem, automatisch de provinciale fase wordt afgekondigd, ook omdat er verschillende gemeenten bij betrokken zijn. Nu hoor ik dat er ook sprake was van een mogelijke gemeentelijke fase, dat er contacten zijn geweest met de burgemeester om die te lanceren. Dat heb ik voordien nooit gehoord. Men heeft ons gezegd – ik ben geen specialist in rampenplannen – dat onmiddellijk de provinciale fase wordt afgekondigd, want dat is logisch. Dat is niet zo duidelijk.

Wat de chronologie betreft, u komt aan om 8u36. Het eerste wat u vraagt, is of de provinciale fase al is afgekondigd. Wij hebben het er daarnet over gehad. De dienst 100 zegt neen, neen, neen, maar in het overzicht dat wij hebben gekregen, zoals daarnet gezegd, staat dat om 8u29 uur de provinciale fase is afgekondigd met een coördinatiecomité in Leuven. Dat heeft de gouverneur hier gezegd.

Ik stel vast, mijnheer de voorzitter, dat de mensen op het terrein niet op de hoogte waren dat om 8u29 uur die beslissing is genomen, want u, de directeur brandweer, wist dat blijkbaar niet, mijnheer Keymolen.

Dirk Keymolen: Neen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik stel het maar vast.

Zoals daarnet gezegd, voelt u zich niet bevoegd en zegt u dat het eerder een bevoegdheid van de politie is. Ik kan dat begrijpen, maar als we daarna horen dat die beslissing pas om 10u.04 wordt genomen, dan is er een tijdsperiode van meer dan anderhalf uur waarin niemand formeel de leiding op zich neemt. Stelt u zich op het terrein dan niet de vraag wanneer die beslissing er komt? Ik heb begrepen dat de beslissing dan is genomen door het crisiscentrum. U bedoelt het nationaal crisiscentrum?

Dirk Keymolen: Neen. Die beslissing is genomen door het crisiscentrum op de luchthaven. Daar is waarschijnlijk ook iets verkeerd gelopen. De gouverneur zat in Leuven en de meeste disciplines zaten op de

luchthaven. Er moest duidelijkheid komen wat moest gebeuren: naar de luchthaven of naar Leuven gaan. Nu zat men op twee plaatsen. Ik heb ook twee officieren moeten uitsuren, eentje in Zaventem en eentje in Leuven.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Wat voor mij niet duidelijk is, is wie er wettelijk bevoegd is om die beslissing te nemen. Als u vanuit de brandweer denkt dat u niet de leiding moet nemen, omdat het eerder een bevoegdheid van de politie is, wie moet dan de beslissing nemen? Het is de politie die het zal doen en die dan bepaalt welke politie-inspecteur concreet op het terrein de beslissing moet nemen?

Ik begrijp goed dat u zegt dat u zich niet geroepen voelde, want het ging om terreur, maar u bent ook in contact met de Dir Pol op het terrein. Ik neem aan dat u dan ook wel overlegt.

Hoe is dat dan gegaan? Wie had eigenlijk formeel vooral die beslissing moeten nemen dat het de politie is die het zal overnemen en dat uw vraag wordt gehonoreerd?

Dirk Keymolen: Het is eigenlijk vanop het terrein dus dat de suggestie gegeven wordt naar het crisiscentrum, om te zeggen dat wij voorstellen om een andere discipline Dir CP-Ops te maken. Niet de gewone gang van zaken, niet de brandweerdiscipline, maar een andere discipline die eigenlijk de *lead* moet nemen. En hier was er onmiddellijk doorgegeven dat niet de brandweer, maar discipline 3 hier de *lead* moest nemen en de Dir CP-Ops moest leveren.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Wie beslist dat dan? Wie mag beslissen dat het niet aan de brandweer toekomt maar aan de politie?

Dirk Keymolen: In dit geval is het bestuurlijk, is het de gouverneur die zegt dat de politie het gaat doen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): De gouverneur moet dit beslissen.

Dirk Keymolen: Ja.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): En hij heeft dit beslist?

Dirk Keymolen: Dat weet ik niet. Ik heb alleen het bericht gekregen dat die commissaris nu Dir CP-Ops is. Wie die beslissing genomen heeft, weet ik niet.

De **voorzitter:** Ik zit ook met een aantal vragen, collega Van Hecke.

De gemeentelijke fase — zo werd ons in het begin meegedeeld — geldt als het gaat om heel kleine incidenten, waarbij men zelfs het voorbeeld heeft gegeven van twee vrachtwagens die tegen elkaar botsen op een parking; dan gaat men niet automatisch naar het provinciale. Hier, gelet op de *ampleur* van wat zich voordeed, denk ik dat men automatisch in de provinciale fase kwam. Dat is ook wat de gouverneur hier verklaard heeft.

Ik moet de getuige niets in de mond leggen wat hij niet wil zeggen, maar ik denk dat als er betwisting zou zijn tussen de verschillende disciplines, iemand moet trancheren. Dan lijkt mij dat — dat zegt hij ook — de bestuurlijke overheid te zijn en dat is de gouverneur. Quod non. Wat niet gebeurd is.

Dirk Keymolen: Nee.

De **voorzitter:** Ik geef het woord aan collega Verherstraeten, want hij heeft het nog niet gekregen, tenzij voor een tussenvraag.

Servais Verherstraeten (CD&V): Ingaande op de vraag van collega Van Hecke, het volgende. U en uw zonecommandant zeggen eigenlijk dat het u niet aangewezen lijkt om Dir CP-Ops te spelen. Vanuit de crisiscel wordt er naar u gecommuniceerd. U bent officieel *in charge*. U vraagt om de estafettestok door te geven. Kunt u hem niet pas afgeven op het ogenblik dat uw gelijke van de andere discipline zegt: oké, ik pak over, de stok is nu met uw goedkeuring van mij?

De vraag is of dat formeel is gebeurd in het licht van wat u daarnet zei — los van de zeer moeilijke omstandigheden en van het schitterende werk dat gebeurd is, majoor, laat dat ook heel duidelijk gezegd zijn? Heeft dat formeel moment plaatsgevonden?

Dirk Keymolen: Nee, want ik heb die persoon nooit op het terrein gezien, dus ik kon niet de stok doorgeven om te zeggen: nu is 't aan u. Dat is niet gebeurd. Wij hebben hem niet gezien. Maar ondanks dat, zijn we dan toch blijven verder organiseren, ook al had ik de titel niet meer of had ik gezegd: niet voor ons. Maar wij zijn wel blijven voort organiseren.

De **voorzitter:** U stelt de vraag naar een vacuüm. Is er een lacune geweest, is er een vacuüm geweest? Daar heeft de majoor juist gezegd: factueel hebben wij wel gedaan wat moest maar er is geen momentum geweest waarop de ene discipline wist dat de andere het overnam. Dat is juist, nietwaar?

Dirk Keymolen: Dat klopt.

Servais Verherstraeten (CD&V): Dan een formele vraag als ik mag majoor en eigenlijk meer een vraag die toekomstgericht is, mochten zulke incidenten — hopelijk gebeuren ze nooit meer— zich nog voordoen.

Ik heb dezelfde invalshoek als collega Van Hecke, in die zin dat ik het met u eens ben als u zegt dat het bij dergelijke omstandigheden beter is dat de estafettestok aan de politie wordt doorgegeven. De vraag is echter op dat ogenblik of u formeel de estafettestok kunt doorgeven. Ik weet dat bij Diabolo in de noodplanning staat dat het de hoogste in graad is bij de brandweer of dat het in geval van bommelding de politie is. Zo staat het er. Maar het is niet “ik geef het door aan de andere”. Ofwel is het een bommelding en dan is het de politie, ofwel is er geen bommelding en dan is het de brandweer.

In de andere noodplanningen lees ik behoudens vergissing van mijnentwege — en gelieve mij te corrigeren indien nodig — alleen dat het de brandweer is. Met andere woorden, had u op dat ogenblik, hoe goed bedoeld ook en wellicht ook meer dan aangewezen, de formele mogelijkheid om de stok over de dragen? Of moeten wij in onze noodplanningen opnemen dat in geval van ernstige misdrijven het per definitie de politie is, in de toekomst?

Dirk Keymolen : Inderdaad, dat hebben wij ook al gezegd. Dat kwam ook uit onze briefings, een BNIP terreuraanval effectief waarin dan vermeld wordt dat het *d'office* de politie is die Dir CP-Ops is. Dan is het uiteraard duidelijk en dan weet iedereen van bij de aanvang dat het niet de brandweer is. Natuurlijk, hier was er geen brand. Stel dat de vertrekhal volledig in lichterlaaie zou gestaan hebben terwijl er nog slachtoffers binnen zaten en weet ik wat, dan was er misschien wel gezegd dat het aan de brandweer is. Het is moeilijk vergelijken. Men moet een leidraad hebben. Een BNIP kan een leidraad zijn maar men mag er zich ook niet op vastpinnen, het moet een beetje dynamisch zijn. Maar er kan inderdaad een BNIP terreur ontstaan waar dan in gezegd wordt in die gevallen is de politie *d'office* Dir CP-Ops.

Carina Van Cauter (Open Vld): Commandant, volgens de wet of volgens het koninklijk besluit was u tot 10u04, tot op het moment waarop de beslissing genomen werd om iemand anders Dir CP-Ops te maken, volgens het koninklijk besluit Dir CP-Ops. Dat was zo. U kon dat niet afstoten, u kon dat niet weggeven, u had die verantwoordelijkheid. U zegt dat u de facto die taak hebt waargenomen, ook al had u de vraag gesteld tot overdracht.

Kunt u duidelijk zeggen, omdat er wat verwarring is ontstaan onder meer over het ter beschikking of onderweg zijn van medische middelen, met name ziekenwagens en personeel, MUG-teams... Er is ons hier gezegd dat het eerste uur na de aanslag zeer belangrijk is om levens te redden. Het MIP, hebben wij ook vernomen, en het Maxi-MIP worden opgestart en opgeschaald op basis van de informatie, de oren en de ogen op het terrein die de Dir CP-Ops moet zijn.

Het is die informatie die ons toelaat de gepaste middelen ter plaatse aan te voeren. Kunt u zeggen wat u bij uw aankomst ter plaatse gedaan hebt en, ten aanzien van de noodcentrale, welke informatie u precies hebt meegegeven? Men heeft gesproken van 20 gewonden. In de realiteit was het een heel andere situatie. Ik neem aan dat u, wanneer u ter plaatse aankomt, tijdens de eerste ogenblikken van uw aanwezigheid, bepaalde zaken ziet, maar dat u zich vergewist van de toestand en dat er bijgeschaald en opgeschaald moet worden.

Ik had de indruk dat men op de noodcentrale verward was over de aard en de soort van informatie die hun aangereikt werd. De heer du Bus heeft gebeld, u zou moeten hebben gebeld, in uw hoedanigheid van Dir CP-Ops. Hebt u met de noodcentrale van Leuven gebeld als Dir CP-Ops? Welke informatie hebt u op welke gestelde tijdstippen aan die mensen doorgegeven, zodat zij concreet in de nodige medische hulpmiddelen konden voorzien?

Ik kom tot mijn tweede vraag. Ik neem aan dat het ongelofelijk ingewikkeld en moeilijk was, vergeef mij dus de vraagstelling. Een terroristische aanslag konden wij ons bijna niet indenken, maar toch is het op het terrein gebeurd. Wat het betekent om daar te staan in die omstandigheden, wil ik mij zelfs niet indenken, maar dat neemt niet weg dat wij ons de vraag moeten stellen, waarop u ons een antwoord of indicaties zult geven, of u als brandweercommandant in het algemeen — u zegt dat terreur niet voor u is — opgeleid bent om de functie van Dir CP-Ops waar te nemen. Het gaat om vijf disciplines. Wie moet u op welke manier contacteren? Is er daarop geoefend? Bent u daarvoor opgeleid? Is dat volgens u voldoende?

Dirk Keymolen : Wij hebben al meerdere keren de vraag gekregen of wij op zo'n incident voorbereid waren. Jaarlijks doen wij een rampoefening op de luchthaven. Sinds 1 januari 2015 zijn wij een brandweerzone. Vroeger deden enkel de brandweer Brussel, de brandweer Zaventem en de brandweer Vilvoorde die oefening. Nu zitten wij in een zone, in een veel groter gegeven. Twee jaar geleden zou ik daar dus misschien niet geweest zijn, maar nu zit het in onze zone, en ik ben majoor, dus ben ik wel ter plaatse geweest.

Wij hebben jaarlijks een rampoefening op de luchthaven. Die is ook verplicht. Op de rampoefening van vorig jaar was ik de Dir CP-Ops. Dat was een geluk, want zo kende ik de mensen al. Ik had al een keer met hen samengewerkt. Het ging toen wel over een geënceneerde vliegtuigcrash, maar wij kenden elkaar toch al een beetje en wij kenden al een beetje de gang van zaken. Het is een voordeel als men daar al iets van weet.

Eind vorig jaar hebben wij met al onze officieren, zowel beroepsofficieren als vrijwilligers uit de zone, de luchthaven bezocht, ook op plaatsen waar een gewone burger niet komt. Wij hebben echt de specifieke plaatsen bezocht, om, indien er echt iets zou gebeuren, te weten hier is dat, hier is dat en hier is dat. Eigenlijk, op dat vlak wisten wij dus waarmee wij bezig waren. Wij kenden de gebouwen, zoals de Diamant en de CCOT. Toen men het mij vertelde, wist ik onmiddellijk waar wij naartoe moesten. Op dat vlak waren wij dus voorbereid.

Is men voorbereid op wat men daar te zien krijgt? Brandweermensen zijn veel gewoon, maar wat wij daar gezien hebben, dat was oorlogsgebied. Ik heb dertig jaar ervaring en heb al heel veel meegemaakt, maar bij het naar de luchthaven rijden zag ik mensen wegvlugten en hun bagage weggooien. Ik zag mensen met afgerukte ledematen. Ik kan u garanderen dat men zoiets niet wil meemaken.

Ik heb tijdens mijn opleiding al mijn brandweerbrevetten behaald, tot en met dienstchef.

Ik heb crisissituatiebeheer gedaan. Ik heb in het rampenmanagement de module 6 Dir CP-Ops gevolgd en ben ervoor geslaagd. Wij weten dus waarover wij spreken. Wij weten ook waarmee wij bezig zijn.

Kan dat beter? Ja, dat kan altijd beter.

Carina Van Cauter (Open Vld): U wist hoe u een 'inventaris' moest maken om aan de hulpcentrales door te geven, zodat zij wisten hoe zij moesten opschalen.

Hoe is dat op 22 maart 2016 concreet gebeurd?

Dirk Keymolen: Rechtstreeks contact met de 100-centrale heb ik niet gehad. Daarvoor had ik een adjunct BW bij mij. Die officier was als eerste ter plaatse en stond radiofonisch constant met de 100-centrale van Leuven in contact.

In Leuven hebben zij honderden oproepen binnengekregen. Indien daar nog een telefoontje van ons tussen zou worden gegooid, zouden wij in de wachtrij hebben gestaan en waren wij nooit binnengeraakt. Wij hebben een afzonderlijk overlegkanaal met de 100-centrale zodat wij rechtstreeks in contact staan met de 100-centrale. Via dat kanaal is verschillende keren om bijkomende ziekenwagens gevraagd.

Ik herhaal dat de desbetreffende centrale heeft gezegd tot tien ziekenwagens te willen gaan. Meer wilden zij niet sturen, tenzij op vraag van een arts.

Carina Van Cauter (Open Vld): Welke informatie is dan concreet doorgegeven?

Men sprak over het aantal gewonden. Zij zeggen dat het maxi-MIP een grens van het aantal gewonden en doden heeft vastgelegd. Dus een beschrijving of inventaris van de omstandigheden laat toe op te schalen.

Voor ons of in ieder geval voor mij is het een vraagteken hoe een en ander is gelopen. De geluiden zijn immers niet echt eenduidig.

Dirk Keymolen: Regelmatig – de eerste maal om 08u24 – is er radiofonisch al een SITRAP gegeven. Er werd gesproken van 20 à 25 gekwetsten volgens de eerste vluchtige schatting die was gemaakt.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dat aantal is opgeschaald?

Dirk Keymolen: Dat aantal is telkenmale opgeschaald.

Carina Van Cauter (Open Vld): En dan de volgende keer ...

Dirk Keymolen: En dan de volgende keer.

Er is echter nooit getelefoneerd. Vanop het terrein is het contact altijd radiofonisch gebeurd. Wij hebben radiofonisch contact opgenomen. Dat blijft hetzelfde, maar ik wil gewoon meegeven dat die vorm van communicatie voor ons veel sneller gaat dan wanneer wij zouden moeten bellen.

Om 08u26 volgt een nieuwe oproep naar Leuven, waarbij wordt gezegd dat er op dat moment minstens 30 zwaargewonden en verschillende overleden slachtoffers zijn. Dat wordt op dat moment al meegegeven.

Daarop worden nog steeds geen bijkomende middelen gestuurd. Men blijft bij die 10 ziekenwagens.

Er wordt dan gezegd dat men ter plaatse absoluut bijkomende middelen wil, waarop wij hebben aangegeven zelf al ziekenwagens ter plaatse te zullen sturen. Daarop zegt om 08u27 mijn collega Opstal van op het terrein dat hij minstens 30 ziekenwagens ter plaatse wil.

Carina Van Cauter (Open Vld): Deed hij dat in zijn hoedanigheid van Dir CP-Ops of van aangestelde?

Dirk Keymolen: Hij was op dat moment mijn adjunct, dus adjunct van de Dir CP-Ops. Hij zegt dat hij daar minstens 30 ziekenwagens en 5 tot 10 MUG-teams ter plaatse wil. Dat vraagt hij radiofonisch aan de 100.

Carina Van Cauter (Open Vld): En dat is dan gebeurd?

Dirk Keymolen: Neen, want ze wilden die enkel sturen op vraag van een MUG-arts. Van ons nemen ze dat niet aan.

Carina Van Cauter (Open Vld): Maar u bent Dir CP-Ops en u communiceert dat in uw hoedanigheid? De coördinatie van de Dir Med zegt het aan u en u zegt het door?

Dirk Keymolen: Neen. Ze willen het enkel aannemen van een Dir Med.

Carina Van Cauter (Open Vld): En dat blijkt uit de communicatie die u ter beschikking kunt stellen?

Dirk Keymolen: Daarom hebben we gevraagd om de procedures aan te passen. Als een officier van op het terrein vraagt om bijkomende middelen te sturen, doet hij dat toch niet zomaar?

Carina Van Cauter (Open Vld): U hebt de operationele leiding.

De **voorzitter**: Vandaar de noodzaak aan coördinatie tussen de verschillende disciplines. Als iedereen het op zich neemt om de leiding te nemen, ontstaat er natuurlijk chaos.

Mijnheer du Bus de Warnaffe heeft de 100 bevraagd en u zegt dat uw adjunct Opstal dat heeft gedaan. Het is duidelijk dat men van op het terrein kan werken met een eenheid van commando, vandaar de noodzaak om een instrument te hebben als een CP-Ops, maar dat hadden we al gezegd.

Peter De Roover (N-VA): Ik meen dat de getuigenis effectief interessant is, al was het maar om een aantal zekerheden opnieuw in vraag te stellen. Wat ik in elk geval – spreek mij tegen – in de vorige interventies ontdekt heb, is dat men in Leuven heeft gezegd: wij moeten de melding krijgen van de Dir Med, en niet van de brandweerverantwoordelijke. Dan blijf ik toch bij het besluit dat u eigenlijk op dat ogenblik niet de brandweerverantwoordelijke was, maar de facto de Dir CP-Ops. Ik heb niet begrepen waarom men dan als de Dir CP-Ops die vraag stelt, zegt: wij wachten op de Dir Med.

Dat lijkt mij vreemd.

Dirk Keymolen: Dat zijn nu eenmaal hun richtlijnen.

De **voorzitter**: Hebt u zich als dusdanig kenbaar gemaakt? Wanneer u contact opneemt met de 100-centrale, zegt u dan: ik ben Dir CP-Ops?

Dirk Keymolen: Ik geef de opdracht aan mijn adjunct: vraag middelen bij. Zij weten op dat moment dat hij mijn adjunct is en dat ik daarnaast sta. Als ik zelf de radio moet nemen om te zeggen: ik ben hier CP-Ops, en ik vraag dit en dat...

De **voorzitter**: Nee, nee, ik zeg niet dat u de radio moet nemen, maar van diegene die namens u het bericht stuurt: ik vraag dit en dat en dat namens de Dir CP-Ops, moet de 100-centrale uiteraard toch weten met wie zij te doen heeft? U kunt zeggen: later vond ik dat, enzovoort, wij hebben dat afgewogen. Maar zolang u de functie uitoefent, kunt u laten weten aan de 100-centrale in welke hoedanigheid u met hen communiceert. Is dat in voldoende mate duidelijk gemaakt?

Dirk Keymolen: Ik ga nu niet zeggen dat het inderdaad zo is gezegd: de Dir CP-Ops vraagt 30 ziekenwagens ter plaatse, dat moet ik u schuldig blijven. Ik kan niet zeggen of dat er inderdaad bij gezegd is.

De **voorzitter**: Oké

Peter De Roover (N-VA): Indien het erbij gezegd zou zijn geweest, zou dan de overkant kunnen zeggen hebben: wij doen het niet tot de Dir Med de vraag stelt?

Ik bedoel daarmee... Ik kan mij puur procedureel indenken dat men zegt: als de vraag van de brandweer komt, moeten wij wachten op de Dir Med, maar als de vraag komt van de Dir CP-Ops, dan hoeven wij niet te wachten op een vraag van de Dir Med?

Dirk Keymolen: Nee, want de gang van zaken is dat de Dir CP-Ops dan zal zeggen: ik heb bijkomende ziekenwagens nodig, en dat de Dir Med die zal vragen. Eigenlijk zal de vraag niet van de Dir CP-Ops komen maar van de Dir Med. Maar daar wij die persoon ook nooit bij ons in het overleg gekregen hebben en als wij dan zien wanneer hij later ter plaatse gekomen is, dan ontbrak er een schakel.

Peter De Roover (N-VA): Dan is het toch de taak van de Dir CP-Ops om ervoor te zorgen dat alle disciplines aanwezig zijn, bekend zijn, en ingezet kunnen worden op het punt waar zij ingezet moeten worden?

Dirk Keymolen: Uiteindelijk is dat dan gebeurd. Zij hebben de ziekenwagens gestuurd. Wij zijn ze zelf beginnen sturen. Wij hebben zelf ziekenwagens gestuurd uit onze zone. Dan hebben ze het volgens mij begrepen dat er iets serieus aan de hand was en dan hebben ze bijkomende ziekenwagens gestuurd.

Peter De Roover (N-VA): Laat ons in elk geval daaruit besluiten dat het ontbreken van een Dir CP-Ops geen detail is.

De **voorzitter**: Geen detail en ik hoor al verschillende keren zeggen dat uiteindelijk toch is gebeurd wat moest gebeuren, maar het gebeurde alleszins niet volgens het boekje.

Dirk Keymolen: Nee.

Peter De Roover (N-VA): En het heeft in Leuven toch voor misverstanden gezorgd.

Ik vind de beeldspraak van het estafettestokje van collega Verherstraeten op zich wel goed want dat ligt nooit in het gras. Dat zit ofwel in de hand van de ene, ofwel in de hand van de volgende. En zolang het niet is overgegeven, heeft de eerste het in de hand. De eerste kan wel zeggen dat hij ervan af wil, maar hij is er maar van af van zodra de andere het overneemt.

Er is daarnet gesuggereerd dat het niet goed zou zijn als er bij terrorisme geen deliberatie moet plaatsvinden, maar dat het automatisch de politie is die de zaak leidt. Mag ik daar toch een kritische opmerking over maken? Ontstaat er dan geen mogelijk misverstand over de hoedanigheid van het probleem? Het begint bijvoorbeeld als een brand, maar op een bepaald ogenblik blijkt het terreur te zijn.

Het huidige systeem is, mits gevolgd, toch redelijk waterdicht. De brandweerverantwoordelijke is Dir CP-Ops en de gouverneur beslist wanneer het stokje wordt overgegeven. In principe, als dat gevolgd wordt, is het stokje toch altijd in iemands handen? Bij de brandweer tot de gouverneur formeel het stokje laat overgeven aan de politie. Het is ook de gouverneur die moet zeggen dat het geen brand meer is maar een terroristische aangelegenheid. Er moet toch iemand de verantwoordelijkheid nemen om die switch te maken?

Dirk Keymolen: Ja, volledig mee eens. Maar daar denk ik, nogmaals, dat het probleem zich stelde. De gouverneur zat in Leuven en de rest van het crisisgegeven zat in Zaventem. Er werden beslissingen genomen op Zaventem waar de gouverneur niets van af wist, en vice versa.

De **voorzitter**: Als ik mag aansluiten bij collega De Roover. Wat hij gezegd heeft, kan ik bijtreden. Een kwalificatie geef je, maar die kan evolueren overeenkomstig de omstandigheden, ter plekke. Men moet het natuurlijk wel ter plekke kunnen beoordelen, appreciëren om te weten dat er moet worden overgeschakeld van brandweer naar politie. Ik vind het beeld wel goed gekozen. Iemand moet op een bepaald moment het stokje wel vast hebben want anders leidt de kwaliteit van de dienstverlening er wel onder.

Peter De Roover (N-VA): Een laatste woordje nog.

U hebt daarnet gezegd dat men niet meer ziekenwagens heeft gestuurd, want 'blijkbaar' – en ik heb dat genoteerd – zat dat in de gehanteerde procedures.

Ik heb toch begrepen dat het de maxi-MIP was die werd toegepast. U kent de maxi-MIP toch? U weet toch dat als er zoveel gewonden zijn, er zoveel ziekenwagens komen? Ik vind het vreemd dat u het woordje 'blijkbaar' gebruikt, alsof u daarover schijnbaar verbaasd was.

Dirk Keymolen : Men wil maar die 10 ziekenwagens sturen, enkel op vraag van een MUG-arts wil men meer middelen sturen. Dat is mij zo gezegd.

Peter De Roover (N-VA): Dat is volgens een bepaalde procedure, namelijk de maxi-MIP. U kent die regels?

Dirk Keymolen: Ja. Ze sturen 5 ziekenwagens en 3 MUG's en dan sturen ze er nog eens 5 bij.

Karine Lalieux (PS): Monsieur le président, toujours sur ce point, j'ai une question complémentaire.

À 08 h 14, vous demandez des ambulances complémentaires au 100, votre adjoint le demande, mais, correctement, vous étiez comme DIR PC-Ops. C'était clair, et on vous refuse cela comme DIR PC-Ops, sauf que vous nous dites "peut-être qu'on n'a pas dit que j'étais DIR PC-Ops", si j'ai bien compris un peu l'histoire. Mais il faut peut-être demander à votre adjoint ce qu'il a vraiment dit parce que, effectivement, cela pose question. Quand quelqu'un est sur place, il sait combien il y a de blessés. Vous n'avez pas donné qu'un appel, vous en avez donné trois, si je me souviens bien, à des heures différentes, en disant que le nombre

de blessés augmentait, qu'il y avait des morts. Et en même temps, on vous dit "sur papier, c'est dix et pas plus tant que je n'ai pas eu un DIR Med". Dans ces moments-là, est-ce que vous avez rencontré le DIR Med f.f.? À un moment donné, le premier médecin SMUR qui était sur place, on nous a dit qu'il était désigné DIR Med f.f. Est-ce que vous avez rencontré, vous, un DIR Med f.f. sur place avant qu'il y ait passage de flambeau par rapport au commissaire et avant que le 100 réagisse?

Il y a eu beaucoup de controverses, et je vous ai bien entendu, par rapport aux ambulances envoyées de Bruxelles, en disant qu'elles étaient sur un autre réseau, que vous ne saviez pas communiquer. Je vous ai entendu ici. Mais la question concerne - puisqu'on est toujours assistant de secours aussi - le fait qu'effectivement le 100 de Leuven refuse de vous envoyer plus d'ambulances parce qu'ils attendent le DIR Med, même si vous êtes PC-Ops à ce moment-là. Le fait que vous décidiez d'envoyer du Brabant Ouest quatre ambulances supplémentaires, si je m'en souviens bien, est-ce que les ambulances de Bruxelles et les ambulanciers de Bruxelles ont servi sur place, c'est-à-dire ont servi pour sauver des blessés, pour transporter des blessés et pour assurer les soins de première nécessité? Cela me paraît assez important.

Monsieur le président, une question subsidiaire. Cela remonte un peu, mais c'est aussi quelque chose qui est important pour nos travaux, vous nous avez dit qu'à plusieurs reprises, on vous a fait quitter les lieux pour sécuriser certains lieux. Mais vous avez dit "on nous a fait quitter les lieux", "on pensait qu'il y avait une troisième bombe", "il fallait aller dans le hall du Sheraton". Qui est ce "on", à ce moment-là? Vous étiez d'abord, bien évidemment DIR PC-Ops, et puis on dirait qu'il y a eu un vide de fonction. Qui vous demandait de circuler pour rassurer ou pour assurer la sécurité de certains, des blessés, des policiers, des pompiers ou autres? C'est une question parallèle.

De **voorzitter**: Mijnheer Keymolen, kunt u die drie vragen beantwoorden?

Dirk Keymolen: Op de eerste vraag kan ik antwoorden dat wij de Dir Med daar ook niet fysiek aanwezig hebben gezien in een eerste fase. Hij is niet tot aan het Sheratonhotel geraakt. Toen al de slachtoffers geëvacueerd waren, overgebracht naar onze VMP, waar zij verzameld werden, ben ik zelf tot daar geweest om de werking te bekijken en om de Dir Med te ontmoeten. Ik heb hem op dat moment een bilan gevraagd, om een idee te hebben van het aantal slachtoffers en om dat te kunnen doorgeven, want ik had totaal geen weet van het bilan op dat ogenblik.

Daar heb ik die man voor het eerst gesproken, maar toen was iedereen al geëvacueerd uit het gebouw en was men volop bezig met de verzorging. Het was dus in een later fase, volgens mij al na 10u00, toen ik die man voor het eerst zag en omdat ik hem zelf ben gaan opzoeken. Eerder hebben wij dus geen Dir Med gezien, ook al was aan het hulpcentrum 100 om 08u31 de vraag al gesteld waar de Dir Med zit. Het rendez-vouspunt was het vertrekpunt ter hoogte van het Sheratonhotel, dus wij hadden aan de dienst 100 van Leven duidelijk gezegd dat wij daar de Dir Med verwachtten, aan het Sheratonhotel. Wij hebben hem daar echter nooit gezien.

Waren de ziekenwagens van Brussel nuttig? Zeer zeker. Elke hulp was daar welkom. Brussel heeft dus op eigen initiatief ziekenwagens vanuit Brussel gestuurd. Wij hebben vanuit onze brandweerzone op eigen initiatief – dat mogen wij eigenlijk niet doen – vier ziekenwagens extra ter plaatse gestuurd. De dienst 100 was er wel van op de hoogte dat wij die extra ziekenwagens ter plaatse hadden gestuurd. Wij hadden daar namelijk middelen nodig. Onze beroepsbrandweertieners zijn zowel brandweerman als ambulancier. Wij konden hen dus ook inzetten voor de verzorging van de slachtoffers.

De brandweertieners hebben daar ontzettend goed werk geleverd door slachtoffers te verzorgen als brandweer, omdat zij ook ambulancier zijn. Daartoe zijn er echter medische middelen nodig, bijvoorbeeld voor het geval de verbanden op zijn. De ziekenwagens hadden wij dus nodig om materiaal te hebben om de slachtoffers te verzorgen. Tevoren hadden we de ziekenwagens uit Brussel. Die mensen hebben daar zeker ook positief werk geleverd en zij waren daar dus zeer zeker niet overbodig.

Wat de melding betreft dat we drie keer zijn moeten gaan lopen en dat er een derde bom was, de melding van de effectieve aanwezigheid van een derde bom heb ik gekregen vanuit het crisiscentrum. Daarmee kom ik terug op de vraag over Astrid. Op een bepaald moment in de rampensituatie zijn er multigroepen ter beschikking. Dat betekent multidisciplinair: elke discipline kan met elkaar communiceren. Die groepen werden aangevraagd aan de dienst 100. Dat is ook wel iets absurd: we zijn verplicht om die aan de dienst 100 aan te vragen. Wij moesten dus aan de dienst 100 van Leuven vragen om een groep vrij te geven en om

te weten te komen welke groep er precies vrijgegeven zou worden om multidisciplinair te werken. Als antwoord daarop hebben wij gekregen: "Daar hebben wij nu geen tijd voor".

Dat was de opmerking van Leuven. Dat staat ook op band, dat is geregistreerd: "Daar hebben wij nu geen tijd voor". Mijnheer de voorzitter, wij hebben dan zelf initiatief genomen en groep 01 genomen, om op te werken, om met andere disciplines op te werken. Wie heeft daarop gewerkt? Alleen de brandweer heeft gewerkt op die multidisciplinaire groep. Dat was een geluk, want ik stond in contact met het crisiscentrum, radiofonisch, met onze mensen. Zij hebben mij daar gezegd om op te letten, dat ze de beelden bekeken hadden en gezien hadden dat de derde man zijn kar er nog stond, dat er heel waarschijnlijk een derde bom aanwezig was.

Op dat ogenblik waren wij bezig met die sweeping van het gebouw. Ik heb dan gezegd dat iedereen naar buiten moest, dat iedereen moest evacueren. De politiemensen stonden daar ook en vroegen wat er gebeurde. Ik zei: "Kijk, er is melding, waarschijnlijk is er een derde bom. Iedereen naar buiten". Ik heb dan gezegd dat wij iedereen gingen evacueren in het Sheratonhotel. Met alle hulpdiensten, politie, militairen, brandweer en ziekenwagenpersoneel, zijn wij geëvacueerd geweest in het Sheratonhotel, tot wanneer wij dan het bericht kregen van de grootte van die bom. Wij hebben dan berekeningen gemaakt en gezegd dat wij daar ook niet meer veilig zaten, want ze stond eigenlijk gepositioneerd recht tegenover het Sheratonhotel.

Ik heb dan gezegd dat wij zo ver mogelijk weggingen, naar achter het Sheratonhotel. Wij zijn met alle hulpdiensten gaan evacueren naar de achterkant van het Sheratonhotel, zodat wij het gebouw voor ons hadden als buffer bij manier van spreken om de explosie op te vangen. Gelukkig was dat niet nodig, maar men kan nooit weten.

Tot twee keer toe zag men ook verdachte personen op het dak en heeft men gezegd: "Ga lopen. Ga lopen." Daar is het geluk geweest dat wij er kort bijstonden, dat politiemensen riepen: "Maak dat je weg bent," en dat wij gewoon gaan lopen zijn.

Kon dat beter? Uiteraard kon dat beter.

Ik kom terug op die multigroepen. Alleen de brandweer zat daarop. Waarom? De 100 moet die toekennen en dan tegen de disciplines zeggen: dat is de groep die toegekend is aan u, daarop kunt u communiceren. Maar als men dan het antwoord krijgt van ik heb geen tijd. Daarvoor hebben wij geen tijd, dan gebeurt dat niet. Dat is waarschijnlijk de reden dat alleen de brandweer op die groep zat, omdat wij zelf initiatief genomen hebben en gezegd hebben dat wij die multigroep gingen gebruiken.

Karine Lalieux (PS): Á quelle heure vous a-t-on dit qu'on n'avait pas le temps?

Dirk Keymolen: Om 08u41 hebben wij aan 100 Leuven gevraagd om de blokindex – dat heet zo, de blokindex – te krijgen. Ze hebben gezegd: we hebben het veel te druk, dat lukt nu niet. Dus het was om 08u41 dat wij die multigroep al aangevraagd hebben.

Carina Van Cauter (Open Vld): (...) Dir CP-Ops?

Dirk Keymolen : Ja.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, je reprends la formule de notre collègue Van Hecke. Commandant, il y a des choses qui nous paraissaient clarifiées et qui, après votre exposé, redeviennent un peu plus problématiques.

Je reviens notamment sur la première partie de votre exposé qui, lorsque vous avez répondu à Mme Lalieux, était un peu différente. Il me semble que les personnes sur place ont réalisé un travail exceptionnel grâce, peut-être, à leur entraînement, à leur esprit, à leur courage, etc. Indépendamment des bonnes intentions et des bonnes réactions des uns et des autres, des pompiers bruxellois comme de vos services, on a quand même le sentiment qu'il y a un manque de coordination – notamment, vous l'avez soulevé vous-même, un manque de coordination préalable entre Brabant flamand et Bruxelles. Vous avez dit que vous aviez été étonné de voir M. du Bus de Warnaffe sur place. Mais, quand on se rend compte que Louvain n'a peut-être pas envoyé toutes les ambulances qu'il eût fallu envoyer au départ, ce sont les ambulances bruxelloises qui ont été utilisées. Là, j'aimerais une petite précision. Je n'ai pas compris de quels véhicules vous parliez. À un

moment donné, vous avez dit que vous aviez demandé qu'on évacue les véhicules de Bruxelles. Je n'ai peut-être pas tout à fait compris ce que vous vouliez dire.

Finalement, une des pistes que l'on devrait vraiment creuser au niveau des recommandations, ce serait d'essayer d'avoir une concertation beaucoup plus forte à ce sujet, étant donné la proximité de Zaventem avec Bruxelles, le Brabant flamand, etc. Parce que, là, objectivement, on ne peut pas s'empêcher de penser qu'il y a eu une absence de coordination.

Dirk Keymolen: Ja, dat klopt.

Nu, niet alleen op Zaventem hebben wij samengewerkt met Brussel, wij werken regelmatig samen met de brandweer Brussel. Dus in de regio rondom Brussel worden zij dikwijls als snelste uitgestuurd, dus het principe van snelle, adequate hulpverlening, waar Brussel als snelste wordt uitgestuurd en waar wij als bevoegd korps naartoe gaan. Communicatie is daar dikwijls een heikel punt. Nu, bij een woningbrand, een gebouw, staat men naast elkaar. Dan is het gemakkelijk gezegd: wil u uw wagen eens verplaatsen, dan is dat onmiddellijk gebeurd. Nu zit men daar op een uitgestrekt gebied en dan heeft men via radiocommunicatie die mensen nodig. Om maar te zeggen, dit blijft een heikel punt, die communicatie tussen Brussel en Vlaams-Brabant.

Nu, die voertuigen die zich daar moesten verplaatsen, ook onze mensen zijn daar aangekomen, er stonden brandweervoertuigen van zowel Brussel als Vlaams-Brabant, daar heb ik de beslissing genomen om die voertuigen te verplaatsen. Die zijn allemaal naar de verdieping eronder gegaan, naar het niveau Aankomst. Ik heb het daarstraks al gezegd, ik wou niet dat het een schietschijf was, omdat we op dat ogenblik nog niet wisten wie er nog allemaal in de omgeving zat enzovoort. Dus dat was gewoon een preventieve maatregel, ik wou al de voertuigen daar weg eigenlijk.

Servais Verherstraeten (CD&V): Majoor, ik heb nog een vraag. De al of niet overdracht van de stok CP-Ops en vooral ook de communicatie hierover en de misverstanden wijt u onder meer aan een probleem dat men een crisiscel heeft op de luchthaven en een crisiscel in Leuven.

Dirk Keymolen: Inderdaad.

Servais Verherstraeten (CD&V): Zijn er die dag nog andere praktische problemen gerezen door het feit dat er twee afzonderlijke plaatsen van crisiscel waren?

Dirk Keymolen: Die twee plaatsen zijn vrij snel samengevloeid tot een plaats, omdat de federale fase op een bepaald moment werd afgekondigd, waarop de gouverneur zich moest verplaatsen naar Brussel, naar het crisiscentrum.

Op dat ogenblik zaten er nog drie disciplines in Leuven, waaronder de brandweer. Die mensen hebben dan gezegd: wat zitten wij hier nog te doen, want men zit daar en er is niemand die de *lead* heeft. De gouverneur is weg. Men zit daar met disciplines en men zegt: wat zitten wij hier nu te doen, terwijl er in Zaventem een hele hoop volk zit.

Ik mag het niet zeggen, maar die mensen hebben eigenhandig de beslissing genomen van: kijk, wij zitten hier niets meer te doen in Leuven, wij kunnen beter ook naar Zaventem gaan. Dan hebben die mensen zich naar Zaventem verplaatst.

In de beginfase waren er die twee locaties. Ik denk dat op een locatie de beslissing is genomen van, die commissaris gaat het doen, en op de andere locatie wist men daar niets van af.

Ik denk dat men daar beter moet communiceren. Als er effectief iets gebeurt, moet er gezegd worden: daar gaat u naartoe en niet naar twee locaties.

Servais Verherstraeten (CD&V): Maar andere problemen zijn er niet gerezen?

Dirk Keymolen: Andere problemen? De multigroepen, wij konden communiceren met de directeurs. Dat kon perfect gebeuren, maar het is niet gebeurd. Omdat daar de 100 specifiek moet zeggen: nu activeer ik die

groepen en nu ga ik u die toekennen.

Ik denk ook dat er in de toekomst specifiek voor Vlaams-Brabant, met zijn twee brandweergebieden, namelijk Oost en West, moet worden gezegd – en dit kan perfect – dat bij een rampenfase in Oost, men groep 1 gebruikt en bij een rampenfase in West, men automatisch grijpt naar groep 2.

Dan moet de 100 niet tussenbeide komen, want men weet automatisch welke multigroep te gebruiken. Ook de politie weet dat dan. Dat is een veel gemakkelijkere werkwijze dan dan men, zoals nu, eerst een groep moet toegewezen krijgen door de dienst 100, die op dat moment inderdaad wordt overstelpt door telefoons en aanvragen.

Ik kan perfect aannemen dat zij daar op dat moment geen tijd voor hadden. Zoiets stremt wel de werking. De toewijziging van welke multigroep naar gelang de zone wordt best vooraf bepaald.

Dat is veel gemakkelijker en duidelijker voor iedereen.

De **voorzitter**: Dan is het woord aan mevrouw Kitir.

Meryame Kitir (sp.a): Eén vraag die bij mij opkwam toen ik uw uitleg hoorde, mijnheer Keymolen, is of u ooit hebt deelgenomen aan de oefeningen rond de provinciale fase die plaats hebben gevonden in het verleden. Als ik mij niet vergis, heeft de gouverneur hier gezegd dat het provinciale rampenplan al een paar keer werd ingeoefend. Hebt u daaraan deelgenomen? Was er in die oefening al voorzien dat het centrum altijd in Leuven samenkomt of niet? Hebt u deelgenomen aan een oefening en verliep die zoals het nu in werking is getreden of niet?

Dirk Keymolen: Spreekt u dan over een oefening specifiek op de luchthaven of in het algemeen?

Meryame Kitir (sp.a): Een oefening op de provinciale fase.

Dirk Keymolen: Ik heb vorig jaar meegedaan aan de rampoefening op de luchthaven. Dat was een provinciale fase. Ik heb verleden jaar de twee industriebranden in onze zone meegemaakt, één in de koekjesfabriek van Lotus in Meise en 14 dagen later bij Lantmännen in Londerzeel. Daar is de provinciale fase afgekondigd geweest. Ik was telkenmale Dir CP-Ops, dus ik had perfect weet van hoe en wat. Ik ken die mensen bij de provincie ook heel goed.

Meryame Kitir (sp.a): Is er bij die oefening ook voorzien dat er uit twee verschillende plaatsen kan worden gecoördineerd of is het de eerste keer dat dat voorkwam?

Dirk Keymolen: Specifiek op de luchthaven?

Meryame Kitir (sp.a): Ja.

Dirk Keymolen: Op de luchthaven is dat zo beschreven. Ik geef grif toe dat het tijdens de oefening verleden jaar ook een beetje verkeerd was gelopen. Er werd aan onze mensen gezegd dat de provinciale fase was afgekondigd en zij vertrokken automatisch naar Leuven, omdat dat nu eenmaal zo beschreven is. Er werd dan gezegd dat wij niet de twee locaties zouden opendoen, omdat het een oefening was, maar dat wij naar de luchthaven zouden gaan. Daar was toen eigenlijk ook al een beetje verwarring over, dus ik denk dat daar echt aan moet worden geschaafd, zodat er duidelijkheid wordt geschept en men weet waarheen als er iets gebeurt op de luchthaven. Het maakt niet uit dat dat op de luchthaven zelf is.

De luchthaven zelf houdt het graag bij zich, omdat zij met alle partners erbij zit. Zij kan dan rechtstreeks contact hebben met hun partners, maar er moet aan worden geschaafd zodat men weet waar het provinciaal crisiscentrum wordt opgericht als er iets gebeurt.

De **voorzitter**: Ik ga daar even op door. U zegt dat de luchthaven graag haar partners bij haar houdt, maar kunt u mij de meerwaarde aangeven van een crisiscentrum dat opereert vanuit Leuven op zo'n ogenblik, zeker als men vrij snel de omvang van de ramp kent?

Dirk Keymolen: Ik heb nooit goed begrepen waarom men naar Leuven zou moeten gaan, zelfs wanneer men in een gemeentelijke fase zit en dan naar een provinciale fase overgaat. Jaren geleden hebben wij een rampoefening georganiseerd in Kapelle-op-den-Bos bij Eternit, met een schip. Wij zijn daar begonnen met een gemeentelijke fase. Wij zaten dus samen in Kapelle-op-den-Bos. Omdat er ook een gifwolk was, moest er worden opgeschaald naar een provinciale fase.

Wat gebeurt er na de afkondiging van de provinciale fase? De gouverneur zegt dat iedereen naar Leuven moet gaan. Dat betekent, buiten de spitsuren dan nog, een lacune van 35 à 40 minuten, om van Kapelle-op-den-Bos tot in Leuven te raken. In die tijd kan er niets gebeuren. Wanneer men in Leuven aankomt, is het eerste wat men moet doen weer contact opnemen met het terrein, om te weten te komen wat er tijdens dat halfuur al gebeurd is. Wij zien daar de meerwaarde niet van in. Ik heb dat altijd raar gevonden.

Ik geef ook eerlijk toe dat wij bij de brand vorig jaar gemeentelijk begonnen zijn, waarop ik op een bepaald moment heb gevraagd om de provinciale fase af te kondigen, omdat het over verschillende gemeentes ging. Toen heeft de gouverneur gezegd dat hij met zijn staf naar Londerzeel zou komen. Daar heeft het wel gewerkt. Het kan dus blijkbaar wel. De gouverneur is met zijn staf vanuit Leuven naar Londerzeel gekomen, om daar bij het gemeentelijke niveau aan te sluiten. Het kan dus wel.

Georges Dallemagne (cdH): Commandant, vous n'avez pas beaucoup parlé du Centre de crise fédéral. Quels ont été vos contacts avec ce Centre? Lorsque nous avons auditionné M. Lefèvre, le directeur faisant fonction du Centre de crise fédéral, il nous a dit qu'à 8 h 41, une ambulance avait été demandée pour l'aéroport. Cette demande émanait-elle de vos services? Y a-t-il un contact particulier? Le Centre de crise fédéral joue-t-il un rôle dans cette phase?

Par ailleurs, je relisais l'audition du Dr Mergny, qui nous signalait avoir dû fermer le poste médical avancé pour des risques de surattentats. Mais il ne nous dit pas à quelle heure ni pendant combien de temps. Disposez-vous de cette information? Il nous a également dit qu'à un moment donné, le poste médical avancé a dû être évacué d'urgence et que les blessés ont été mis sur la route pour être soignés. Savez-vous à quelle heure cela se passe? Puisqu'il nous dit que les pompiers participent au brancardage.

Dirk Keymolen: Op uw eerste vraag, is er contact geweest van op het terrein rechtstreeks met federaal, met het crisiscentrum van de regering? Neen, heb ik van op het terrein nooit contact gehad.

Om op uw tweede vraag te antwoorden: de VMP was ingericht in het CCOT. Dat is, om het te verduidelijken, een brandweerpost die daar beneden op de luchthaven zit. Dus hadden we beslist: daar gaan we inrichten als vooruitgeschoven medische post, om daar de slachtoffers naartoe te brengen. Op een bepaald ogenblik krijg ik de melding, ook daar van de politie ter plaatse, om te zeggen: er is een verdacht voertuig, waarschijnlijk staat er een bomauto naast dat gebouw, waar op dat ogenblik al die slachtoffers lagen en verzorgd werden. Ik heb gezegd: onmiddellijk iedereen evacueren.

Nu, dat was een moeilijke beslissing. Op dat moment was ik zagezegd al niet meer Dir CP-Ops, maar ik heb die beslissing genomen van iedereen evacueren. Nu, dat is moeilijk, want die slachtoffers die daar liggen, die hebben al de eerste keer de aanslag meegemaakt, die zijn blij dat ze eindelijk geholpen worden, en dan zien die ineens al die hulpverleners vertrekken. Dat is een moeilijke beslissing die ik genomen heb, maar dat was op dat ogenblik de enige juiste beslissing. Dus ik heb gezegd: iedereen evacueren. Alle hulpverleners zijn vertrokken en hebben de patiënten achtergelaten.

Vrij snel, eigenlijk na tien minuten, wisten we al dat dat negatief was. Dat was een auto van een dokteres waar een tas in stond, maar alles was op dat ogenblik eigenlijk verdacht. Dus dat was eigenlijk negatief. We kregen dat bericht: het is negatief. Dan hebben we ook de beslissing genomen, en dat hebben we dan zelf weer gedaan, om te zeggen: kijk, we gaan weg uit de gebouwen, want wie weet wat gebeurt er nog allemaal.

Dan hebben we gezegd: we gaan ons organiseren op de parking vooraan. We hebben dan eigenlijk onze vooruitgeschoven medische post georganiseerd op de parking hier vooraan, aan die brandweerkazerne, op de taxiparking eigenlijk. Dus daar hebben we dan onze VMP georganiseerd in tenten en weet ik wat allemaal. Al een geluk, het was goed weer ook. Daar zijn tenten opgesteld geweest. Dat is de reden dat we gezegd hebben om dat te evacueren en om iedereen weg te krijgen uit dat gebouw.

Georges Dallemagne (cdH): À quelle heure cette évacuation du personnel de secours, du personnel soignant a-t-elle lieu? Vous dites que les patients sont laissés seuls pendant une dizaine de minutes. À quelle heure cela se produit-il et à quelle heure sont-ils transférés sur la route?

Dirk Keymolen: Om 09 u 29 heb ik de melding gekregen dat er een verdacht voertuig stond ter hoogte van dat gebouw. Ik heb al onze posten meteen gemeld dat zij onmiddellijk moesten evacueren. Dat gebeurde om 09 u .29

Georges Dallemagne (cdH): Je vous remercie. Combien de blessés aviez-vous à ce moment-là dans votre poste médical avancé?

Dirk Keymolen: Op dat ogenblik lagen er ongeveer 75 zwaar gekwetsten in die brandweerkazerne. Die lagen daar te wachten en werden verzorgd, in afwachting van de ziekenwagens, om ze dan verder af te voeren.

Georges Dallemagne (cdH): Cela dépasse peut-être vos compétences, mais par rapport à ce risque de sur-attentat, au fait qu'il a fallu déplacer les blessés et parfois les laisser seuls pour pouvoir mettre le personnel médical à l'abri, avez-vous des recommandations particulières pour l'avenir? On a discuté à un certain moment du fait que, dans ces postes médicaux avancés, dans d'autres pays, on évacue beaucoup plus vite les blessés pour, évidemment, les mettre à l'abri du risque de sur-attentat. N'est-ce pas aussi une leçon de ce qui s'est passé à Zaventem?

Dirk Keymolen: De slachtoffers werden geëvacueerd uit de vertrekhal, eigenlijk vooraan aan de vertrekhal. Daar zijn de slachtoffers naar buiten gebracht. Dat zijn de gewondennesten, zoals wij dat noemen. Daar wordt een gewondennest gevormd en daar worden de slachtoffers naartoe gebracht. Wij hebben ploegen die constant de mensen binnen gaan halen en naar buiten brengen. Dan hebben wij ploegen die vanuit het gewondennest slachtoffers overbrengen naar de vooruitgeschoven medische post. Dat zijn andere mensen, om te beletten dat de personen die altijd maar binnen gaan een afstand moeten afleggen. Wij werken dus met gewondennesten, direct buiten het gebouw, op een veilige plaats, van waaruit de slachtoffers naar de VMP worden gebracht.

Carina Van Cauter (Open Vld): Majoor, u zegt dat uw adjunct een situatierapport heeft overgemaakt aan de dienst 100, zodat men desgevallend kon opschalen en meer ziekenwagens sturen. Daar zegt men aan uw adjunct dat ze enkel instructies van de Dir Med aanvaarden. Is er dan door u contact opgenomen met de Dir Med? Er was een Dir Med in Zaventem vanaf 09u12. Er was daar een MUG-arts ter plaatse die Dir Med was. Er was dus iemand die de verantwoordelijkheid kon nemen. Hebt u dan teruggedokkeld of liet u gewoon begaan?

U was de Dir CP-Ops. Hoe is het opvragen van medische hulpmiddelen geoefend in de opleiding? Hoe is dat voorzien? Is het normaal dat men een instructie van de Dir CP-Ops weigert en vraagt om instructies van de Dir Med of is het effectief de Dir Med die de instructie moet geven? Wat is de regel volgens u?

Wat doet u als Dir CP-Ops als men een instructie die van u komt, naast zich neerlegt? U bent de enige die de operationele leiding heeft. Wat zijn dan uw mogelijkheden? Hoe kunt u dat afdwingen?

Dirk Keymolen: In die situaties neemt men multidisciplinaire beslissingen om ze monodisciplinair uit te voeren.

Carina Van Cauter (Open Vld): Bijvoorbeeld de multigroep. Als u zegt dat het nodig is om een multigroep operationeel te krijgen en u geeft die instructies aan degene die dat moet uitvoeren, namelijk de centrale 100, maar daar zegt men dat zij geen tijd hebben of het niet doen of zij nemen de telefoon niet op, wat kunt u dan doen? Is daarvoor in iets voorzien? Is dat geregeld?

Dirk Keymolen: Nee. Dan zit men vast. Daarom pleit ik ervoor dat het anders moet worden bekeken en dat de werkwijze vooraf bepaald moet zijn. Bijvoorbeeld, als er in die zone iets gebeurt, werkt men op die groepen. Alle disciplines weten dat dan, zij weten dan dat zij in een rampenfase zitten en hun radio op die groep moeten afstemmen en dat zij dan kunnen communiceren.

Nu is men afhankelijk van één hulpcentrum en één persoon die daar zit. Als die inderdaad zegt dat hij daarvoor geen tijd heeft, dan werkt het niet. Dan mag u nog zoveel op papier zetten.

Carina Van Cauter (Open Vld): Het is nu één communicatiepunt en dat kunt u nu echt specifiek voorzien.

Het gaat niet alleen om ziekenwagens oproepen. Men heeft ons gezegd dat het niet de ziekenwagens zijn, maar de artsen die erbij zijn. Zij moeten de patiënten kunnen stabiliseren en geschikt maken voor vervoer. Als u dat vraagt en men antwoordt dat het niet van u moet komen, maar van iemand anders, is dat dan een algemene communicatielijn?

Dirk Keymolen: Nee. Het is een multidisciplinaire beslissing. Men zegt meer ziekenwagens nodig te hebben en dan wordt dat monodisciplinair uitgevoerd. Men gaat voort op de Dir Med, die arts, om ziekenwagens te sturen.

Carina Van Cauter (Open Vld): En hebt u die Dir Med gecontacteerd, om te zeggen dat hij de ziekenwagens zelf moest roepen want van u namen ze het niet aan?

Dirk Keymolen: Wij hebben hem niet gezien, en wij hebben dan ook niet... Hij zat ook niet in de multigroep, dus ik heb het ook niet gehoord.

Carina Van Cauter (Open Vld): Maar u wist toch waar de vooruitgeschoven medische post was? U weet dan toch dat daar een Dir Med? U kunt dan toch een adjunct sturen, of iemand vinden die naar daar loopt, 500 meter verder, om...

Dirk Keymolen: Wel, op een bepaald moment heb ik ziekenwagens die... In een eerste fase kwamen de ziekenwagens de slachtoffers boven ophalen, aan de vertrekhal waar het incident zich voorgedaan had. Toen heb ik gezegd: wij gaan daarmee stoppen, ik wil hier geen voertuigen meer. Dan zijn wij inderdaad naar het CCOT gegaan, en toen daar één van de ziekenwagens kwam, heb ik gezegd: als u de Dir Med ziet, wil u dan alstublieft eens zeggen dat die man ook tot bij ons moet komen? Hij is hier nodig. Wij hebben hem hier nodig.

Wij hebben echt alle middelen geprobeerd om die man tot bij ons te krijgen.

De **voorzitter:** Ik begrijp het toch niet goed. Als men zegt dat het gaat om terrorisme en dat de leiding van de Dir CP-Ops bij de politie terechtkomt, wat is dan de meerwaarde als iemand van de politie hetzelfde antwoord zou krijgen? Op een bepaald moment bent u niet langer de Dir CP-Ops, maar wel degene met het politiepetje op. Maar quid als hij naar Leuven belt, en men daar zegt: nee, wij moeten de Dir Med hebben?

Men kan er van uitgaan dat men lokaal de zaken tussen de verschillende disciplines overlegt, en dat als de leider, de coördinator, de directeur op dat ogenblik beslist om contact op te nemen met de 100-centrale, dan is het van ondergeschikt belang of hij behoort tot de brandweer of tot de politie. Als men zegt "overleg met", hebben wij nood aan zoveel ziekenwagens meer, dan moet men vanuit Leuven toch niet de hoedanigheid van de beller in vraag stellen?

Als u belt, moet men daar toch gevolg aan geven? Als u de stok doorgeeft aan iemand van de politie, dan moet men daar toch ook gevolg aan geven? Van twee zaken één. Anders heeft het toch geen zin om de verschillende disciplines naast elkaar te zetten en te zeggen: wij werken multidisciplinair, wij overleggen tot wij eruit komen?

Dirk Keymolen: Het is daarom dat ik het zeg, voorzitter, dat het een multidisciplinaire beslissing is die men neemt, maar die monodisciplinair wordt uitgevoerd. Stel dat men had gezegd dat er brand was en dat de Dir CP-Ops brandweerswagens nodig had dan is het de brandweer, de Dir BW, die brandweervoertuigen ter versterking zal vragen. Stel dat ik op dat ogenblik zeg dat ik politiemensen nodig heb voor een bepaalde interventie of om een perimeter af te zetten, dan is het niet de Dir CP-Ops die naar het CIC zal bellen om te zeggen dat hij politiemensen nodig heeft maar dan zal het de Dir Pol zijn die zijn mensen aanstuurt.

De **voorzitter:** Dat heeft toch geen meerwaarde?

Dirk Keymolen: De Dir CP-Ops zit daar om overkoepelend te vergaderen en dat een beetje te sturen, maar de bevoegdheid om te zeggen: ik bel naar u, u moet mij die middelen sturen, die heeft hij op dat moment niet.

De **voorzitter:** Dat lijkt mij een behoorlijke lacune te zijn. Want als u daar zit te vergaderen, en u moet uiteindelijk de beslissing meedelen aan degene die daaraan gevolg moet geven, en die neemt u niet ernstig... Gaat het om brandweerwagens, zeggen zij: nee, het is de brandweer die moet bellen. Gaat het om politiewagens: nee, het is de politie die moet bellen. Gaat het om ambulances: nee, het is de medische discipline...

Dat kan toch niet? De bedoeling van het systeem is toch dat men lokaal, op de plaats van de ramp, de dingen goed met elkaar overlegt en dat men zegt: dat hebben wij nodig, zodat wie aan de andere kant van de lijn zit, weet dat de vraag die binnenkomt een overlegde, goed beredeneerde vraag is?

Of de stok dan bij u blijft, dan wel of hij wordt overgegeven aan de politie, zal het probleem niet echt verhelpen.

Dirk Keymolen: Nee, zoals u zelf zegt, als er op dat ogenblik een commissaris van politie die ziekenwagens had gevraagd, dan had hij die ook niet gekregen.

De **voorzitter:** Dat vind ik wel veelbetekend.

Peter De Roover (N-VA): Ik ben er zelf een grote voorstander van om in concrete omstandigheden procedures creatief toe te passen, maar daarbij moeten de juiste verantwoordelijkheden worden genomen. Ik meen dat de opbouw van Dir Med, Dr Pol, Dir BW, enzovoort, met daarboven een CP-Ops natuurlijk een logica bevat. Die Dir CP-Ops neemt de coördinatie voor zijn rekening. De bevoegdheden van de Dir CP-Ops zijn ook duidelijk. Ik heb de indruk dat dat toch minder duidelijk is dan wij hadden gedacht.

Ik kan aannemen dat een Dir Med op de beste manier de medische noodzaak kan inschatten, maar als een CP-Ops de verantwoordelijkheid neemt om ziekenwagens op te trommelen, moet dat in overleg zijn geweest met de Dir Med. Mocht hij dat op eigen houtje doen, moet hij daarvoor naderhand zijn verantwoordelijkheid opnemen.

De functie van Dir CP-Ops is in de opbouw cruciaal. De verantwoordelijkheid daarin is essentieel. Het feit dat ter zake enige onduidelijkheid bestond volgens sommigen, is in het totale verhaal geen detail.

U hebt daarstraks gezegd dat u om 09u29 de evacuatie hebt bevolen. U hebt daarbij het zinnetje uitgesproken: ik heb dat toen gedaan, al was ik toen geen CP-Ops meer. Ik ben daarover gevallen, omdat u volgens mij dat nog wel was, aangezien het estafettestokje nog niet was overgeheveld. U hebt de facto wel uw verantwoordelijkheid genomen, en terecht. Overigens, uw denken is niet stopgezet op 22 maart, want u hebt hier een hele reeks – op een kritische manier trouwens en dat siert u – verbetervoorstellen gedaan en dat hoort ook zo. Ik dank u daarvoor.

U hebt in de hele periode eigenlijk opgetreden als Dir BW, begrijp ik, terwijl eigenlijk, als u Dir CP-Ops bent, iemand anders Dir BW had moeten zijn, omdat dat niet combineerbaar is, volgens de regels.

Dirk Keymolen: Nee, dat is niet combineerbaar.

Peter De Roover (N-VA): Dat betekent dat u, om het zo maar uit te drukken, het estafettestokje in het gras hebt gelegd om ondertussen Dir BW te spelen, terwijl ik denk dat op dat ogenblik toch beter iemand anders Dir BW was geweest, zodat u die verantwoordelijkheid van Dir CP-Ops voltijds had kunnen doen. U zat daar toch met twee bezigheden, in zeer hectische omstandigheden, waarbij de concentratie in beide gevallen voor 100 % aanwezig moet zijn.

Dirk Keymolen: Het koninklijk besluit zegt ook dat dat niet combineerbaar is, de functie van Dir BW en de functie van Dir CP-Ops, om begrijpelijke redenen.

Peter De Roover (N-VA): Om begrijpelijke redenen. Had er dan niet iemand anders als Dir BW moesten aangesteld worden in de periode dat u de facto Dir CP-Ops was?

Dirk Keymolen: Daarom heb ik mijn collega adjunct-Dir BW gemaakt.

Peter De Roover (N-VA): De heer Opstal?

Dirk Keymolen: De heer Opstal, ja. Hij was als eerste ter plaatse. Wij hebben dan de functies verdeeld. Ik was dan eerst Dir CP-Ops, hij was dan Dir BW. Na overleg met onze commandant hebben wij dan gezegd dat wij dat niet gingen doen, dat wij het gingen doorgeven aan de politie. Ik heb dan gezegd: vanaf nu ben ik dan Dir BW en is kapitein Opstal adjunct-Dir BW. Op die manier was hij altijd bij mij.

Peter De Roover (N-VA): Op dat ogenblik had hij Dir BW moeten zijn.

Dirk Keymolen: Ja, maar het stokje was inderdaad niet doorgegeven.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik besluit na alles gehoord te hebben. Mijnheer de voorzitter, u geeft een voorzet wat wij misschien moeten veranderen, maar wij moeten even goed nadenken. De vraag is eigenlijk wat de CP-Ops kan doen en vragen.

Wij vinden het op het eerste gezicht logisch dat als men beslist dat er tien ambulances moeten bijkomen, de Dir CP-Ops belt en die extra ambulances vraagt. Dat klinkt logisch. Maar is het ook logisch als men in het overleg met politie en brandweer tot de conclusie komt dat er extra politiemensen én extra brandweermensen én extra ziekenwagens nodig zijn, dat de CP-Ops die vragen stelt? Er zit toch ook een logica in, als iedereen ter plekke is, de Dir Med tien ambulances belt, de Dir Brandweer tien wagens en de Dir Pol federale versterking vraagt? Ik zou niet graag brandweerman zijn en moeten bellen om politieversterking, want ik ken de politiestructuur niet. De Dir Pol weet waarschijnlijk wel naar welke persoon bij de federale politie hij moet bellen om uit de reserve 100 man ter beschikking te krijgen.

Wij mogen dus niet te voorbarig conclusies trekken. Het grootste probleem hier was dat de disciplines niet samen zaten, waardoor, als ze samen een beslissing namen, de uitvoering niet onmiddellijk per discipline kon plaatsvinden en de ene het niet van de ander wist. Dat is een groter probleem dan het feit dat de CP-Ops geprobeerd heeft om zelf de instructies door te geven.

Maar dat zullen wij later moeten bespreken.

De **voorzitter**: Voor alle duidelijkheid, mijn vraagstelling van daarjuist is de condition sine qua non, ze moeten samenzitten. Wanneer zij samenzitten, moeten zij hun vragen stellen, met elkaar overleggen en ook hier en daar milderden. Het is niet: ik vraag, u draait. Het is geen automatisme.

Als men lokaal samenzit en de verschillende disciplines overleggen met elkaar, kan dat alleen maar een meerwaarde hebben, als men, op het moment dat het signaal aan de andere kant wordt gegeven en men komt bij de hulpcentrale terecht, men weet dat het om een overlegde vraag gaat. Anders gaat iedereen beginnen te telefoneren met – dit hebben we ook meegemaakt – iemand van een ander brandweerkorps, die dan de facto Dir BW gaat spelen. Dat hebben we ook meegemaakt.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, ik wil enkel maar aangeven dat vandaag de regel bij de dienst 100 is dat vragen om versterking van ambulances enkel door de Dir Med kunnen worden gesteld en dat mensen daarop getraind zijn. Wij kunnen hen dat dan ook niet kwalijk nemen, tenzij wij de regels wijzigen. Dat is iets anders.

De **voorzitter**: Men moet natuurlijk weten in welke procedure men speelt. Die procedures moeten overal dezelfde zijn. Het kan niet zijn dat wordt gesteld dat het de cultuur van Vlaams-Brabant is om het op die manier te doen en dat het de cultuur van Brussel is om het anders te doen.

Dezelfde procedures moeten op de totaliteit van het grondgebied op dezelfde manier worden geïnterpreteerd en toegepast. Dat is mijn mening.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, de federale wetten zijn nog altijd toepasbaar in het ganse land.

De **voorzitter**: Dat denk ik ja, Dat is tot nader order, daar kunnen wij niks aan veranderen.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, majoor Keymolen, ik heb nog een afsluitende vraag.

U vermeldde in uw inleiding dat jullie geen melding hadden gekregen dat de provinciale fase was afgekondigd.

Hebben jullie wel de melding gekregen dat de nationale fase was afgekondigd? Een beetje later is de nationale fase immers afgekondigd. Hebben jullie daarvan wel een melding gekregen en van wie?

Dirk Keymolen: Ja, daarvan hebben wij melding gekregen. Ik werd ook op de hoogte gebracht van het moment van de aanslag in Brussel. Ook dat hebben wij doorgekregen.

Om 09u13 hebben wij het bericht gekregen dat om 09u05 de federale fase werd afgekondigd.

Meryame Kitir (sp.a): Van wie hebben jullie die melding gekregen?

Dirk Keymolen: Dat is via het logboek en dus via het crisisportaal gebeurd. Daarop is om 09u13 gemeld dat om 09u05 de federale fase werd afgekondigd.

De **voorzitter**: Majoor Keymolen, als er geen vragen meer zijn, moet ik u bedanken voor uw getuigenis.

Kan ik de tijdlijn, waaruit u veelvuldig hebt geciteerd, van u krijgen? Hebt u daarvan een exemplaar?

Dirk Keymolen: Mijnheer de voorzitter, ik kan ze u digitaal bezorgen. Ik heb op mijn exemplaar immers behoorlijk wat notities gemaakt.

De **voorzitter**: Die kunnen natuurlijk ook interessant zijn, maar kan ik alleszins de tijdlijn die u voor het huidige verhoor had voorbereid, krijgen?

Dirk Keymolen : Mijnheer de voorzitter, dit is een bundel met alle gesprekken die via onze zonale dispatching zijn gebeurd, zowel radiofonisch als telefonisch.

Ze zijn natuurlijk vertrouwelijk. Dit zijn de gegevens die uit het crisisportaal, dus uit het logboek, zijn gekomen.

De **voorzitter**: Bezorgt u ze mij via het commissiesecretariaat in de loop van de komende uren? Mevrouw De Backer zal u zeggen hoe en wat.

Dirk Keymolen: Ik zal dat doen.

De **voorzitter**: Ik dank u voor uw getuigenis. Ik wens u nog een goede namiddag.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met hoofdcommissaris Herbert Veyt, directeur DAO (Directie van de operaties inzake bestuurlijke politie).

Audition sur le volet "assistance et secours" du commissaire divisionnaire Herbert Veyt, directeur DAO (Direction des opérations de police administrative).

De **voorzitter**: Ik heet de heer Herbert Veyt welkom. Hij is directeur van de directie van de operaties inzake bestuurlijke politie. De heer Veyt deelt mee dat hij wenst gebruik te maken van een powerpointpresentatie.

Ik zal u eerst de eed afnemen.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolgning en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Herbert Veyt legt de eed af.

Waarvan akte.

Ik geef u graag het woord voor een inleiding van zo'n 10 à 15 minuten, mijnheer Veyt. Daarna kunnen er vragen worden gesteld.

Herbert Veyt: Mijnheer de voorzitter, geachte commissieleden, ik wil u eerst bedanken voor de gelegenheid die mij wordt geboden om in het kader van de dramatische gebeurtenissen van 22 maart en na een aantal eerder getuigenissen een aantal verduidelijkingen vanuit de federale politie, meer bepaald de bestuurlijke politie van de federale politie, te brengen.

De bedoeling van de korte uiteenzetting is om u vandaag, vooral vertrekkende vanuit de optiek van een permanent verbeterproces, wat wij binnen de federale politie willen nastreven, een aantal lessen die wij hebben getrokken mee te geven en daar ook een aantal constructieve verbetervoorstellen aan te koppelen.

De bedoeling van de korte uiteenzetting is om een situering van mijn rol binnen de organisatie van de federale politie te geven, in het bijzonder op die dramatische dag, 22 maart, om een korte toelichting van het theoretisch kader van de nood- en interventieplanning te geven, om te bekijken hoe vanuit mijn rol de nood- en interventieplanning werd geïmplementeerd op 22 maart, om tot een aantal vaststellingen en conclusies te komen en af te ronden met een aantal verbetervoorstellen.

Ik begin met de voorstelling en situering. Ik ben verantwoordelijk voor de directie van de operaties inzake bestuurlijke politie. Zij bevindt zich, zoals u in het organigram kunt zien, in de algemene directie van de bestuurlijke politie, een van de twee algemene directies die een operationele taakstelling hebben. Als we daar even dieper op inzoomen, ziet u dat zich binnen mijn algemene directie ook de gespecialiseerde steundiensten op het gebied van openbare ordehandhaving bevinden en de vier diensten van de federale politie die een territoriale bevoegdheid hebben, namelijk de wegpolie, de spoorwegpolitie, de luchtvaartpolitie en de scheepvaartpolitie.

Wat zijn in routine en ook op crisismomenten de opdrachten van de directie van de operaties inzake bestuurlijke politie, afgekort DAO?

In eerste instantie worden wij geacht om de operationele coördinatie en ondersteuning te doen van alle opdrachten die te maken hebben met openbare ordehandhaving. De directie moet ervoor instaan dat de nodige middelen worden geleverd opdat zowel de lokale politie als de entiteiten van de federale politie hun opdrachten in dat kader kunnen waarmaken.

Ten tweede, niet onbelangrijk, worden wij ook geacht om een opvolging te doen van alle evenementen die een impact hebben of kunnen hebben op de openbare orde en de bestuurlijke overheden hiervan op de hoogte te brengen. In dat kader moeten wij ook alle informatie inwinnen en exploiteren. Wij worden ook geacht om in het kader van operationele dossiers internationale contacten te onderhouden met politiediensten in het buitenland.

Tot slot – dit valt buiten het kader van deze commissie – zijn wij ook verantwoordelijk voor alle aspecten inzake migratie en grensbewaking.

De directie van de operaties inzake bestuurlijke politie, DAO, vormt samen met twee andere directies, namelijk de directie van de operaties inzake gerechtelijke politie en de directie van de internationale politiesamenwerking, een permanent werkingsplatform, dat het Nationaal Invalspunt heet. In routine werken die drie diensten naast elkaar, maar zodra er een crisis is, slaan die drie diensten de handen in elkaar en wordt er op een gestructureerde en geïntegreerde manier samengewerkt, binnen het Nationaal Invalspunt. Het Nationaal Invalspunt fungeert 24 uur per dag als een *point of contact* voor de hele federale politie. In geval van crisissen gaan wij over naar een zogenaamde fase rood, waarbij ook onze directeurs-generaal en, in casu op 22 maart aanwezig waren.

Wat is onze rol in het crisiscentrum, in een situatie zoals op 22 maart, en ook in routine bij andere evenementen? Wanneer er zich bepaalde evenementen voordoen met een impact op het gebied van de openbare ordehandhaving zijn wij aanwezig op het crisiscentrum, naast alle andere betrokken actoren, waaronder het OCAD, de federale procureur, de Veiligheid van de Staat en de verschillende bevoegde overheden en actoren. Wij vertegenwoordigen daar het luik bestuurlijke politie. Dat was ook zo op 22 maart. Het is de bedoeling om vanuit die positie op het crisiscentrum alle relevante informatie over te maken naar het Nationaal Invalspunt, vanwaar de informatie en de beslissingen verder worden vertaald, via de communicatie- en informatiecentra, de CIC's op provinciaal niveau, naar alle politiediensten op het terrein. Het is de bedoeling de communicatie te waarborgen, vanop het federale niveau van het crisiscentrum tot op het operationele niveau van alle politiediensten in het hele land.

Wat in het bijzonder de rol van de DAO op het crisiscentrum betreft, op 22 maart was ik daar aangeduid als vertegenwoordiger van de directeur-generaal van de bestuurlijke politie. De rol, zoals dat klassiek het geval is, was politieke adviesverstrekking, deelname aan de operationele evaluatie en het beheer van de gebeurtenissen en het verzorgen van de communicatie naar de partners binnen de geïntegreerde politie. Ik wens hier toch reeds te onderstrepen dat wij in routine en voor zover ik, in mijn ervaring, weet en zoals het kader het voorziet, enkel communiceren naar de partners binnen de geïntegreerde politie.

Het tweede punt van mijn korte uiteenzetting gaat even over het wettelijke kader inzake nood- en interventieplanning. Het kader zoals dat actueel gehanteerd wordt, bestaat enerzijds uit de basis, en dat is het KB van februari 2006, waarin de rol of de rollen van de verschillende disciplines worden besproken, waarin ook de procedures zijn beschreven en waarin ook de verschillende structuren, gaande van coördinatiecomités tot operationele commandoposten, uitgeschreven zijn. Die procedures zijn ook verfiend in een aantal omzendbrieven, de zogenaamde NPU's. In het geval van 22 maart kwam daar ook nog het KB

omtrent de federale fase van de noodplanning bij, een KB van 31 januari 2003, dat eigenlijk de facto ook gehanteerd werd als structuur, als werkingsstructuur voor het beheer van de evenementen. Niet onbelangrijk te vermelden is dat er ondertussen een nieuw KB is verschenen. Dat KB handelt over de noodplanning in het kader van terroristische activiteiten. Dat is ook op 22 maart de facto toegepast geweest.

Wat betreft de aankondigingen die gehanteerd zijn in het kader van die noodplanning op 22 maart. Iets na de ontploffingen op de luchthaven in Zaventem heeft de gouverneur van Vlaams-Brabant de provinciale fase afgekondigd. Rond negen uur heeft de federale procureur de aanslagen gekwalificeerd als terroristische aanslagen. Omstreeks 09u03 heeft de minister van Binnenlandse Zaken de federale fase afgekondigd. Nu, wat heeft dat tot gevolg? Dat betekent eigenlijk dat van zodra die federale fase in voege treedt, dat de communicatie vanuit het federale niveau, vanuit die beheercel op het niveau van het crisiscentrum, verloopt naar de respectievelijke bevoegde coördinatiecomités op provinciaal niveau en, in het geval van Brussel, op het gewestelijk niveau, vanwaar dat die beslissingen naar een tactisch operationeel niveau verder vertaald worden naar de commandoposten, de operationele commandoposten, voor uitvoering.

Van groot belang om te onderstrepen ook in elke noodsituatie, of in elke rampensituatie, is dat men in een eerste fase steeds spreekt van een reflexfase, waarbij alle actoren snel bij elkaar komen, maar waarbij er sprake is van een reflexfase omdat alle structuren nog niet binnen de kortste termijnen op poten zijn gezet. Dat is ook gebeurd op 22 maart. Er is in eerste instantie een coördinatiecel bijeengekomen op het crisiscentrum en nadien is die overgegaan in de zogenaamde beheersfase, waarbij formeel de voorziene structuren moeten nageleefd worden.

Nu kom ik tot de ontplooiing op federaal niveau die dag. Wij hebben vastgesteld dat er een zeer groot aantal deelnemers aanwezig was, ook al tijdens die reflexfase. De implementatie van de structuren is in de loop van de voormiddag pas op zijn plaats gevallen. Wij stellen ook vast, ondanks het feit dat het koninklijk besluit met het noodplan inzake terrorisme pas op 1 mei van kracht is geworden, dat die procedures en principes op die dag de facto werden gehanteerd.

Het precieze verloop van 22 maart zal ik nu beschrijven vanuit het oogpunt van de functie die ik op dat moment waarnam. Om 07u58 vonden de fatale gebeurtenissen op Zaventem plaats. Vrij kort nadien werd de Directie van de operaties van bestuurlijke politie verwittigd, rond 08u00. Om 08u05 hebben wij de eerste verwittigingen uitgestuurd, onder meer naar het crisiscentrum en ook naar alle partners binnen de federale en de geïntegreerde politie. Om 08u06 werden de eerste versterkingen gestuurd naar Zaventem.

Vanaf 08u25 was ikzelf ter plaatse op het crisiscentrum van de regering, waar een heleboel maatregelen moesten worden genomen in het kader van de reflexfase. Zo moest de opstarting van de werking van het Nationaal Invalspunt gegarandeerd worden. Er was ook een permanente toevloed aan informatie die geëvalueerd moest worden, want het ging om zowel valse als correcte informatie. Er werden besprekingen gevoerd met alle actoren en er werd een inschatting gemaakt van bijkomende maatregelen. Er moest een dreigingsanalyse gemaakt worden. Het was dus een komen en gaan en er was een toevloed aan informatie en genomen beslissingen.

Om 08u42 – dat illustreert voor een stuk de *overflow* aan informatie en genomen beslissingen – werd de evacuatie van de luchthaven bevolen, waarbij er ook enkele politionele maatregelen ontplooid moesten worden. Om 08u52 worden er in het crisiscentrum verschillende maatregelen beslist, die ik straks nog verder zal toelichten. Om 09u00 is het Nationaal Invalspunt verwittigd van het dreigingsniveau en van het heel pakket aan maatregelen dat op het crisiscentrum beslist werd. Om 09u06 werd er een radiofonische *broadcast* naar alle communicatie- en informatiecentra van de federale politie verstuurd; dat zal ik straks even in detail toelichten. Om 09u07 werd er bijkomend een mail verstuurd om die maatregelen nogmaals, in parallelle communicatie, toe te lichten. Om 09u11 vond de fatale aanslag plaats in het metrostation van Maalbeek.

In het verloop van de voormiddag zijn er nog enkele gebeurtenissen van belang in de totale context van die dag. Rond 09u31 was het gsm-netwerk gesatureerd waardoor we andere communicatiemiddelen moesten gaan gebruiken. Om 09u50 heeft de minister van Binnenlandse Zaken beslist om de bussen van De Lijn en TEC te evacueren. Iets voor 10 uur werd besloten om de grote spoorwegstations in het Brussels te sluiten. Iets voor 11 uur werden grenscontroles ingevoerd aan de grenzen met onze buurlanden. Iets voor 12 uur werd besloten om de kinderen op de scholen te houden in het hele land.

Dat betekent de facto dus dat tot vóór 09u03, tot vóór de formele afkondiging van de federale fase, wij met een vrij grote toevloed zaten van beslissingen, informatie die binnenkwam. Er moesten machten gestuurd worden, politionele machten naar Zaventem. Er kwamen permanent berichten binnen. Eerste ondersteuning van de ploegen en de diensten op het terrein moest gebeuren. Er was op dat moment absoluut nog geen zicht op het verdere verloop van die dag. Dat is toch ook van belang om te onderstrepen.

In het kader van de maatregelen die genomen werden, was is het normale proces dat gehanteerd wordt? Enerzijds wordt er een dreigingsanalyse uitgewerkt, er worden maatregelen aan gekoppeld en die maatregelen hebben een bepaalde impact. Die maatregelen evenals de inschatting van de dreiging moeten gecommuniceerd worden en verder verspreid worden.

In dit proces speelt de federale politie, dus de delegatie van de federale politie die aanwezig was in het crisiscentrum, een belangrijke rol. Wij adviseren, wij ondersteunen en wij zeggen wat er haalbaar is vanuit politioneel oogpunt en wat niet. De situatie inzake dreiging op dat moment was als volgt: het OCAD heeft een algemeen niveau 4, een imminente en concrete dreiging, uitgesproken voor het hele grondgebied. Plus bovendien heeft het een aantal clusters aangeduid waar die dreiging in het bijzonder op rustte. Ik onderstreep dat het ging om een concrete, zeer nabije dreiging op dat moment. Het ging om alle internationale stations, dat zijn de drie stations in Brussel, het station van Antwerpen en het station van Liège, de vijf internationale luchthavens, alle transportmiddelen, de nucleaire centrales en de haven van Antwerpen. Van belang ook is dat alle clusters die geduid werden even prioritair waren in het kader van die dreigingsanalyse.

De maatregelen die daaraan gekoppeld werden waren de volgende. Ook hier ziet u dat het niet over één maatregel ging maar dat het over een pakket aan maatregelen ging die allemaal zo snel mogelijk verspreid moesten worden aan alle bevoegde politiediensten. In eerste instantie werd de internationale stations gevraagd om een versterkte controle te doen van alle passagiers en van de bagage.

De metro van Brussel moest gesloten worden tot tenminste 12 uur. Voor alle luchthavens werd een versterkte controle gevraagd van de bagage en de passagiers, met een bijzonder aandacht voor de luchthaven van Gosselies en de luchthaven van Bierse. Voor de haven van Antwerpen werd een verhoogde aandacht gevraagd. In dat kader werd een VBO-alert verspreid vanuit het crisiscentrum om alle bedrijven in de haven te verwittigen. De kerncentrale van Doel werd als een van de potentiële prioritaire doelwitten geduid door de directeur van OCAD op dat moment, samen met de haven van Antwerpen. Tot slot, voor de bussen van De Lijn en de TEC werd een bijzondere waakzaamheid gevraagd, in het bijzonder voor de bussen op de lijn tussen Antwerpen en Brussel.

De impact van die maatregelen en het dreigingsniveau is dat ten eerste, het dreigingsniveau, niveau 4, het hoogste niveau dat wij kennen, voor alle Belgische provincies van kracht was. De clusters met een bijzondere dreiging waren van kracht voor 6 provincies. Het ging over tenminste 18 sites waar een gelijke, imminente, concrete dreiging op rustte. Het ging over de 5 internationale stations, de 5 luchthavens, de haven van Antwerpen, de 6 nucleaire sites, dus 2 nucleaire centrales en dan de andere sites in de rest van het land en de metro van Brussel. Op dat moment was het niet mogelijk om enige prioriteit in die clusters in die sites naar dreiging toe te maken.

Om 09u06 heeft DAO van op het nationaal invalspunt een zogenaamde radiofonische *broadcast* verspreid. Een *broadcast* is een bericht dat via de ASTRID-radio's wordt verspreid. Dat is de voorziene procedure, met de bedoeling om zo snel mogelijk alle betrokken politiediensten, lokaal en federaal, in het hele land op de hoogte te kunnen brengen van die dreiging en van die maatregelen. Dat gebeurt op een getrapte manier. Dat komt straks nog aan bod.

Dat radiofonisch bericht wordt verspreid van DAO naar de 10 communicatie- en informatiecentra. Dat is een bericht voor alle politiediensten en is dé voorziene procedure om operationele richtlijnen die moeten worden uitgevoerd mee te geven aan alle politiediensten.

Ter informatie en om de complexiteit van dat moment te onderstrepen, het bericht versturen in het Nederlands en het Frans duurde 3 minuten en 29 seconden. Het versturen van een *broadcast* gebeurt op een getrapte manier. Dus in eerste instantie werd het bericht vanaf het crisiscentrum door mijzelf overgemaakt aan het Nationaal Invalspunt.

Vandaar werd het klaargemaakt voor verspreiding, radiofonisch, naar de 10 CIC's, per provincie een. Van op die CIC's wordt het in een tweede fase overgemaakt naar alle politiediensten in die betrokken provincie of in het betrokken Gewest. Het werd verstuurd naar alle politiezones in het hele land en naar alle federale politiediensten die een territoriale competentie hebben – spoorweg-, luchtvaart-, weg- en scheepvaartpolitie.

Aanvullend daarbij en in parallel werd er om 09u07 een bijkomende mail gestuurd. Die mail werd verstuurd aan alle betrokken politiedirecteurs. Dat betekent aan alle directeurs-coördinatoren van de 6 betrokken provincies waar een bijzondere dreiging gold. Die mail werd eveneens gestuurd aan de directeurs van de luchthaven-, spoorweg- en de scheepvaartpolitie omdat zij betrokken sites hadden in hun competentiedomein. Die mail werd ook gestuurd aan het hoofd van de Brusselse spoorwegpolitie, evenals aan het hoofd van de Antwerpse scheepvaartpolitie.

Belangrijk hierbij te noteren: dit is een informatieve communicatielijns die werd gehanteerd om de berichtgeving, die op dat moment zeer overvloedig aanwezig was, nogmaals te bevestigen zodat er geen misverstanden konden zijn en zo snel mogelijk alles nogmaals te communiceren.

Vaststellingen en conclusies die kunnen worden gemaakt.

Ten eerste, het wettelijke en reglementaire kader van de noodplanning voorziet heel duidelijk in de formele communicatielijns van maatregelen. Die communicatie en het opleggen van maatregelen gebeurt via de bevoegde overheden van het federale niveau naar de coördinatiecomités op provinciaal of gewestelijk niveau, en wordt zo verder overgemaakt. De politie is als discipline 3 een uitvoerende factor bij de implementatie van die maatregelen. De formele communicatie, wat betreft de politie, gebeurt enkel naar de politie voor de maatregelen waar de politie zelf bij betrokken is. Ik denk hierbij aan het uitvoeren van patrouilles, het installeren van een perimeter en het vragen naar een verhoogde waakzaamheid in bepaalde domeinen.

Een tweede belangrijke conclusie is dat, in alle ervaringen die wij hebben van de laatste jaren, het steeds het crisiscentrum van de regering is die in routine- maar ook in crisismomenten de bevoegde overheden en actoren verwittigt.

Ten derde, DAO – de directie van de operaties van bestuurlijke politie – communiceert enkel naar politionele partners.

Ten vierde, op 22 maart werden alle andere externe actoren verwittigd via de voorziene kanalen. De haven van Antwerpen bijvoorbeeld. Alle havenbedrijven werden via een VBO-alert vanuit het crisiscentrum verwittigd.

De sluiting van de NMBS werd via de bevoegde overheid gecommuniceerd om 09u58. De bedrijven in het hele land werden om 09u20 verwittigd via een VBO-alert verstuurd vanuit het crisiscentrum. De bedrijven in het Brusselse Gewest werden iets vóór 12 uur verwittigd, ook weer met een VBO-alert vanuit het crisiscentrum. De scholen werden verwittigd via de bevoegde overheden, zijnde de bevoegde ministers van Onderwijs.

De huidige verwittigingsprocedures staan in het noodplan van de MIVB. Dat werd op 24 mei 2016 geactualiseerd, maar de besprekingen daarvan liepen al meer dan een jaar. Daarin staat heel duidelijk dat wat betreft de verwittigingen in het kader van een mogelijke proactieve evacuatie de hoge functionaris van het Brussels Gewest instaat voor de verwittiging van de diensten van de MIVB.

Begin mei is er op het crisiscentrum een voorlopige verwittigingsprocedure uitgewerkt in verband met de sluiting van de transportmodi. In die voorlopige procedure is duidelijk voorzien dat de verwittiging van de transportmodi gebeurt door de bevoegde overheden.

Ik geef een aantal voorbeelden die deze verwittigingsprincipes illustreren en die aantonen waarom het zo moeilijk is voor de politie om bijvoorbeeld een dienst als de MIVB vanop een centraal niveau rechtstreeks te verwittigen. Het is heel moeilijk om vanuit de politie alle scholen, bijvoorbeeld nog maar in het Brussels Gewest, te verwittigen.

Een eventuele sluiting van de kerncentrale van Doel is hier niet aan de orde geweest, maar stel dat het had moeten gebeuren, het kan nooit de bedoeling zijn dat de federale politie de kerncentrale van Doel verwittigt om haar deuren te sluiten of bepaalde activiteiten stop te zetten.

Hetzelfde geldt voor de verwittiging van eventuele sluitingen van tramlijnen of metrolijnen in andere agglomeraties.

Tot slot, en ik denk dat dit het belangrijkste is, welke conclusies kunnen wij trekken uit het dramatische gebeuren van die dag? Welke positieve verbetervoorstellen willen wij vanuit de federale politie doen? De voorstellen zijn gebaseerd op een aantal interne evaluaties die wij met de verschillende diensten van de federale politie hebben gedaan.

Ten eerste, in het kader van het beheer van de noodplanning, menen wij dat het raadzaam zou zijn om een afstemming te doen van de federale fase op de provinciale fases van de noodplanning.

Ten tweede, het nieuwe noodplan terrorisme zou best ingebed worden in die provinciale fases van de noodplanning.

Wij hebben ook vastgesteld dat het op het niveau van de beheerscel op het crisiscentrum niet altijd even evident was om beslissingen te communiceren omwille van het groot aantal deelnemers en van de enorme toevloed van informatie. Wij denken daarom dat het ook opportuun is om op het niveau van die beheerscel, om naast die beheerscel ook een operationele cel te plaatsen die informatie kan communiceren voor uitvoering en die ook die uitvoering mee kan helpen opvolgen.

Wij gaan verder binnen de federale politie met de uitbouw van een netwerk van specialisten inzake noodplanning. Een belangrijke praktische opmerking is dat wij vaststellen dat op provinciaal niveau verschillende systemen bestaan van digitale logboeken, die online kunnen gevolgd worden door alle disciplines betrokken bij een calamiteit. Op federaal niveau bestaat dit nog niet. Ik denk dat een dergelijk digitaal online logboek heel wat duidelijkheid zou brengen, zeker in crisissituaties, omtrent beslissingen en maatregelen die uitgevoerd moeten worden.

Tot slot pleiten wij ook voor het systematisch toepassen van alle procedures van de noodplanning door alle disciplines en op alle niveaus.

De tweede cluster van verbetervoorstellen gaat over communicatie. In het algemeen willen wij binnen de geïntegreerde politie een denkoefening, een analyse voeren om de crisiscommunicatie te kunnen verbeteren. Wij denken ook dat het nuttig is om verduidelijking te creëren tussen bevellijnen voor uitvoering en informatieve communicatielijnen. Wij willen ook vasthouden aan de voorziene communicatielijnen binnen de noodplanning.

Punt 2 gaat over het Astrid-systeem. Wij menen dat het raadzaam is om een nieuwe oplijsting te maken van die zones of regio's waar een slechte dekking aanwezig is van het Astrid-systeem en dat er in de toekomst in die zones een gegarandeerde dekking moet zijn. Daarbij aansluitend, er moet ook een opschaling komen van de dekking en de capaciteit bij grootschalige evenementen, zowel gepland als ongeplande evenementen.

Ten slotte, er moet voorzien worden in eenduidige communicatielijnen en back-ups systemen. Vanwege de saturatie van verschillende communicatiesystemen zijn alle diensten moeten overgaan tot alternatieven op een ongecontroleerde manier. Wij denken dat het raadzaam is om daaruit lessen te trekken en lijnen te trekken wat de voorziene communicatielijnen moeten blijven.

De derde cluster van verbetervoorstellen gaat over opleiding en training. De noodplanning moet meer en intensiever inge oefend worden om met alle mogelijke scenario's van calamiteiten rekening te houden. De bestaande relevante opleidingen moeten uitgediept worden, het gaat hier onder meer over de radiocommunicatieprocedures, over opleidingen in het kader van *behaviour detection*, over opleidingen in het kader van nood- en interventieplanning.

Niet onbelangrijk, het is volgens ons ook raadzaam om de expertise in het kader van *soft target protection*

verder uit te diepen en uit te werken. Er bestaat reeds een aantal procedures, die zowel op nationaal niveau, op Europees niveau als in het buitenland bestaan. Vermits de dreiging waarmee wij nu in Europa worden geconfronteerd vooral naar *soft targets* gaat, is het raadzaam om daarin een extra investering te doen.

Tot slot heb ik het over het Nationaal Invalspunt. Het Nationaal Invalspunt is uitgewerkt binnen de federale politie. Het wettelijk kader daarvan is vrij summier. Wij menen dat het raadzaam is de procedures, het wettelijke kader en de wettelijke bevoegdheden van het Nationaal Invalspunt verder uit te werken, te verfijnen en te preciseren. Actueel heeft het NIP een coördinerende rol, maar wettelijk gezien heeft het geen sturende, bevelsmatige, rol. Het lijkt ons aangewezen, zeker in crisissituaties, daar een verduidelijking voor te specificeren.

Tot slot, wij menen dat het Nationaal Invalspunt uitgebouwd zou moeten worden tot een volwaardig nationaal politieel coördinatiecentrum, waarbij een integratie kan gebeuren van zowel aspecten van bestuurlijke en gerechtelijke politie als van federaal en lokaal, nationaal en internationaal. Daarvoor is een aantal belangrijke infrastructurele aanpassingen nodig. Wij menen dat het aangewezen is alle nieuwe technologieën, niet alleen communicatietechnologieën maar ook alle andere bestaande technologieën, te implementeren. Een mooi voorbeeld van hoe het verbeterd kan worden, is wat er bestaat bij de Nederlandse politie.

Dit was mijn uiteenzetting in verband met het verloop van 22 maart. Ik sta tot uw beschikking voor alle verdere vragen.

De **voorzitter**: Mijnheer Veyt, ik zou u willen danken voor uw inleiding, die ons een algemeen kader schetst en die ook een aantal verbetervoorstellen inhoudt.

Wij hebben de getuigenverhoren nu ingepland, omdat de commissie rond een specifiek punt op een wier zat en nog altijd zit.

Ik zal mij nu niet uitspreken over de vraag of de al dan niet sluiting van de metro en de manier waarop dat werd gecommuniceerd, onlosmakelijk verbonden is met de hulpverlening. Wij zijn met het luik hulpverlening begonnen. Op een bepaald ogenblik heeft de commissie dat feit echter wel aangegrepen. Wij wensen dat ook in de huidige fase van onze werkzaamheden af te ronden, namelijk de sluiting van de metro en de hulpverlening.

Dat is slechts een element van wat u in uw inleiding naar voren hebt gebracht. Het is echter wel belangrijk, omdat de heer Decuyper een tijd geleden naar hier is gekomen en ook een e-mail naar de commissie heeft doorgestuurd, waarin hem werd medegedeeld dat het dreigingsniveau naar niveau 4 was opgetrokken en dat de federale crisisfase was ingegaan. In die mail stonden ook een resem maatregelen. In die mail werd hem ook gemeld dat de Brusselse metro tot ten minste 12u00 gesloten zou blijven.

Mijn vraag aan u is de volgende. Moet het feit dat hem wordt gemeld dat de metro tot 12u00 gesloten blijft, worden geïnterpreteerd als een instructie, om de metro te sluiten dan wel als een mededeling dat men de metro gesloten heeft en dat die sluiting tot minstens 12u00 zal worden doorgetrokken?

De heer Decuyper heeft hier ook de bemerking geuit dat deze mail naar zijn persoonlijke e-mailadres is gestuurd, waardoor hij, zo vertelde hij in deze commissie, daarvan pas veel later kennis had genomen. De mail was niet naar zijn functionele e-mailadres maar wel naar zijn persoonlijke e-mailadres gegaan.

De eerste vraag die ik u wil stellen houdt natuurlijk verband met het volgende. Als in het crisiscentrum de beslissing wordt genomen om de metro effectief te sluiten, hoe gaat dat dan in zijn werk? Wij hebben hier ook de verantwoordelijken van het crisiscentrum gehoord en zij hebben natuurlijk naar u verwezen. U werpt in uw inleiding een ander licht op deze, althans voor ons, voorlopig onduidelijke problematiek.

Kunt u het licht laten schijnen, heel concreet over de mail naar de heer Decuyper, waarover hij in deze commissie heeft verklaard dat hij om 09u07 is verstuurd? Toen was de beslissing in het crisiscentrum al een tijd genomen.

Herbert Veyt: Zoals u in uw vraagstelling aanhaalt, mijnheer de voorzitter, en verwijzend naar mijn inleiding, de voorziene communicatielijn voor dergelijke beslissingen — het gaat over beslissingen voor uitvoering,

want wij kregen maatregelen opgelegd via de minister van Binnenlandse Zaken, op het crisiscentrum — of de voorziene procedure om die beslissingen te communiceren naar de politionele partners, gebeurt via een *broadcast*. Die is gebeurd om 09u06, met daarin onder meer de maatregel om de metro gesloten te houden tot 12u00. Het is de bedoeling dat die maatregel ook wordt uitgevoerd door de politionele partners die bevoegd en betrokken zijn.

Daarop aansluitend is er een parallelle communicatie gevoerd, die een informatief en bevestigend karakter had, over de genomen maatregelen, via een mail. Die mail is niet alleen naar Jo Decuyper verstuurd, maar naar alle betrokken politiedirecteurs. De mail is verstuurd naar de nominatieve mailadressen. Waarom? Het ging over een bevestiging. Het ging erom zo snel mogelijk nogmaals te bevestigen wat er via de voorziene communicatielijn, namelijk radiofonisch, via de broadcastprocedure, eerder werd overgemaakt. Het was gewoon een bevestiging van wat er eerder via de voorziene kanalen werd verspreid.

De **voorzitter**: Kunt u wat meer toelichting geven over die gewone informatieve broadcastcommunicatie? U zegt dat het een bevestiging was van iets wat op dat ogenblik eigenlijk al meegedeeld was.

Herbert Veyt: Ja, de mededeling, de inhoud van de boodschap, met het dreigingsniveau en de verschillende maatregelen die genomen moesten worden, is om 09u06 verspreid, via een *broadcast*, naar alle communicatie- en informatiecentra, de radiodispatchings van de federale politie, inclusief het CIC van Brussel. Daar is dat bericht toegekomen en moest het ook verder verspreid worden. Dat is de voorziene communicatielijn om maatregelen die dringend genomen moeten worden, op het terrein te laten implementeren.

Voor alle zekerheid en ter bevestiging van wat er op die manier werd verspreid, is er nog een bijkomende mail verspreid met identiek dezelfde inhoud. Die mail werd verstuurd om zeker te zijn dat er in die crisissituaties geen informatie kwijtgespeeld zou worden of dat informatie of beslissingen verkeerd geïnterpreteerd zouden worden. Dat was de bedoeling van die mail. Sensu stricto, volgens de voorziene procedures, had die mail zelfs niet verstuurd moeten worden. Er werd dus een bijkomende, eigenlijk parallelle, niet-principieel voorziene communicatielijn gehanteerd.

De **voorzitter**: Dat lijkt mij belangrijk te zijn. Ik heb nog één vraag en daarna geef ik verder het woord aan de commissieleden.

In welke mate hebt u de zekerheid bij de uitvoering van een beslissing dat zo'n beslissing ook de actor bereikt die zou moeten worden bereikt? In dit geval gaat het om de MIVB. U schetst een proces van interne lijnen van communicatie bij de politie, maar komt de beslissing dan wel aan bij de MIVB, die tenslotte de metro moet stilleggen en hoe weet u dat?

Herbert Veyt: De maatregelen en het dreigingsniveau die wij communiceren, zijn gericht naar de politionele partners. De formele verwittiging van de MIVB in dat geval en het opleggen van de maatregelen naar de MIVB is geen taak van de politie.

Wat de spoorwepolitie wel doet en wat elke andere politiedienst op het terrein doet op het moment dat zij met de uitvoering van een maatregel beginnen, is operationeel afstemmen: de politiedienst begint met de uitvoering van een maatregel en stemt af met de partners, welke partner dan ook, op het terrein. De formele communicatie van een maatregel, die wordt genomen op het crisiscentrum naar externe actoren – het gaat over het opleggen van maatregelen –, is echter geen rol van de politie.

Ik heb in mijn betoog ook een aantal voorbeelden aangehaald van die dag waar dat niet zo is gebeurd. De havenbedrijven zijn rechtstreeks verwittigd via het crisiscentrum. De bedrijven in de rest van het land zijn verwittigd geweest via een VBO-alert. De bedrijven in het Brussels Gewest zijn rond de middag nog eens expliciet verwittigd geweest via de ADCC. Het stilleggen en het ontruimen van de NMBS-stations in de loop van de voormiddag is niet gecommuniceerd geweest via de federale politie. Het binnenhouden van de kinderen in de scholen is niet gebeurd door de federale politie. Waarom niet? Omdat dat de rol is van de bevoegde overheden.

De **voorzitter**: Het blijft onduidelijk voor mij, maar ik denk dat een aantal commissieleden erop zal voortgaan, want de bevoegde overheden moeten natuurlijk wel een en ander weten om dat te kunnen opvolgen. Dat blijft

de vraag voor mij. Wie laat wat weten aan wie? Wie laat het in concreto weten aan de MIVB?

Herbert Veyt: Wij zaten in twee fases op 22 maart. In eerste instantie hebben wij de coördinatiecel. Dat is in de reflexfase, waarbij de verschillende actoren en overheden naar het crisiscentrum toe komen. Op het moment dat daar een beslissing wordt genomen, wordt die in *realtime* gecommuniceerd aan de bevoegde actoren en overheden die daar aanwezig zijn.

Het is aan die overheden en actoren om binnen hun eigen competentiezone die beslissing verder te communiceren. In een reflexfase waarbij mogelijk nog niet alle actoren en overheden aanwezig zijn, is het de bedoeling dat er een mechanisme komt – en in routine is dat, en naar mijn ervaring toe is dat steeds via het crisiscentrum gebeurd – dat die maatregelen vanuit het crisiscentrum naar de bevoegde overheden worden gecommuniceerd.

Die onduidelijkheid, die u inderdaad vermeldt, want het lijkt misschien complex, is heel recent nogmaals volledig weggewerkt, onder meer in het intern noodplan van de MIVB van 24 mei. Daarin wordt heel duidelijk gesteld: zodra er moet geëvacueerd worden bij het MIVB-netwerk, zal het crisiscentrum de bevoegde overheid, zijnde de hoge functionaris van het Brusselse Gewest, verwittigen en de hoge functionaris van het Brusselse Gewest op zijn beurt verwittigt de MIVB. Die procedure staat niet alleen in het nieuwe interne noodplan, maar werd ook opgenomen in een voorlopige reflexprocedure, die begin mei werd uitgewerkt, precies door het crisiscentrum.

Peter De Roover (N-VA): In eerste instantie bedankt voor de verduidelijking. Wat dat betreft, is die er wel wat de mail betreft. Terwijl wij eerst wat de indruk kregen dat dat het communicatiemiddel is, hebt u hier duidelijk gemaakt dat dat maar een extraatje is, om het zo maar uit te drukken.

Ik heb toch nog zeer gerichte vragen. Is er een toetsing dat de betrokkene het bericht via het radiofonisch contact, wat eigenlijk het essentiële communicatiemoment is, ontvangen heeft? Zoals een mail ongelezen kan zijn, kan ik mij voorstellen dat zo'n radiofonisch contact om welke reden ook de bestemming misschien wel bereikt heeft, maar dat hij er geen weet van heeft.

Ten tweede, wat is de rol of de waarde of de betekenis van het protocol van november 2015 waarin tussen de SPC en de MIVB een samenwerking werd overeengekomen die er normaal gesproken, als ik mij niet vergis, toe zou moeten leiden dat uw contact met de SPC conform het protocol ook zou meegedeeld worden aan MIVB? Dus ook MIVB zou op die manier op de hoogte zijn van, bijvoorbeeld, de beslissing om de metro te sluiten. Werkt dat protocol? Staat dat er daadwerkelijk in? Is dat ook uitgevoerd?

De powerpointpresentatie die u ons getoond hebt, is interessant en bijzonder informatief en ik denk dat alle commissieleden daar graag een kopie van zouden ontvangen. U hebt in uw presentatie nadrukkelijk en letterlijk gezegd dat u niet extern communiceert en dat hebt u ook enkele keren herhaald. U communiceert alleen met de eigen politiediensten. Is iedereen het daarover eens? Daarmee bedoel ik of het algemeen bekend is dat u uw taak daartoe beperkt.

Daaraan koppel ik de volgende vraag. U zegt dat iedereen die in het crisiscentrum rond de tafel zit, de eigen diensten informeert. Als er een beslissing wordt genomen, dan contacteert de politieverantwoordelijke de politiediensten, de brandweerverantwoordelijke de brandweerdiensten en zo heeft iedereen zijn eigen achterban om op de hoogte te brengen. U wekt de indruk dat – ik weet niet of mijn formulering juist is – het crisiscentrum de losse eindjes vastpakt. Bijvoorbeeld, als de scholen gesloten moeten worden, maar er zit niemand van Onderwijs rond de tafel, dan hoort de zogenaamde restcommunicatie bij het crisiscentrum thuis.

Is er desgevallend nog nood aan een operationele cel? Mijn vraag luidt hoe ik uw slides in dat verband moet interpreteren. U schrijft op een slide dat u moet vasthouden aan de voorgeschreven communicatieprincipes binnen het noodplan op het beleidsniveau. Daarmee bepleit u eigenlijk dat de bestaande procedure gehandhaafd zou worden. Op een andere slide schrijft u dat er een noodzaak is aan een operationele cel op federaal niveau, naast de beheerscel. U bedoelt daarmee dus geen communicatie? Bestaat de dreiging immers niet dat er met de oprichting van een operationele cel op federaal niveau eigenlijk een laag bijkomt? Bij een operationele cel denk ik aan de plaats van de gebeurtenis zelf, terwijl het op federaal niveau gaat om een kantoor ergens in Brussel, met de vraag in welke mate die communicatief moet optreden of wat die moet

doen. Welk gat wordt er dus opgevuld door die op te richten? In het nieuw koninklijk besluit voor het noodplan TERRO wordt er volgens mij voorzien in provinciale operationele cellen.

Herbert Veyt: Uw eerste vraag ging over de toetsing omtrent het goed ontvangen van radiofonische berichtgeving. Er bestaat een geijkte procedure voor. Wij noemen dat de ACK-procedure, de bevestigingsprocedure. Hoe gaat die in haar werk? Op het moment waarop er een *broadcast* wordt verspreid wordt er aan alle bestemmingen, de 10 CIC's, formeel gevraagd of zij de boodschap ontvangen hebben. Daarop antwoordt elk CIC om beurt: "Wij bevestigen dat wij de boodschap ontvangen hebben". Op 22 maart is door de drukte op het radionetwerk die ACK-procedure telefonisch afgehandeld. Dus elk CIC werd gecontacteerd en heeft telefonisch bevestigd dat het broadcastbericht goed werd ontvangen en goed werd begrepen. Dus dat is de procedure.

Peter De Roover (N-VA): Dus u mocht ervan uitgaan, u hebt bevestiging gekregen, dat het bericht de heer Decuypere heeft bereikt?

Herbert Veyt: Waar ik op mijn niveau kan van uitgaan is dat het bericht is toegekomen bij het CIC van Brussel en bij alle andere CIC's.

De verdere opvolging, die kan afgetoetst worden, maar daar zit ook een veiligheidsmechanisme in. Het gaat tenslotte over mondelinge communicatie, waar ruis op kan komen. Maar van een dergelijke berichtgeving wordt conform de communicatieprocedure een digitale fiche opgemaakt, met de inhoud van die boodschap. Die digitale fiche wordt ook verspreid naar alle CIC's en kan ook geconsulteerd worden om na te gaan of de gesproken boodschap overeenstemt met de formele boodschap die moest worden gegeven. Die fiche is ook opgemaakt en daar staat ook de boodschap in van die dreiging en die maatregelen.

Peter De Roover (N-VA): Dat die vanuit Brussel is doorgespeeld?

Herbert Veyt: Dat die, de boodschap die wij vanuit het nationaal invalspunt naar alle CIC's hebben gegeven, daarvan bestaat een zogenaamde CAD-fiche, *computer aided dispatching*. Die werd opgesteld, die zit in het systeem en die bevestigt de boodschap, de inhoud van de boodschap die we mondeling, radiofonisch hebben gegeven. Dus als er ruis op het systeem zit, kan die fiche altijd gecontacteerd worden. Maar u ziet ook, gelet op de transmissietermijnen en de snelle gebeurtenissen, de snelle, dramatische gebeurtenissen van Maalbeek, dat de termijnen om de eventuele ruis te checken en weg te werken, zeer, zeer kort waren.

Peter De Roover (N-VA): Dat begrijp ik. Maar u weet zeker dat de boodschap Brussel bereikt heeft?

Herbert Veyt: Dat weten wij zeker.

Peter De Roover (N-VA): Ja. En vanaf dan?

Herbert Veyt: Vanaf dan gaan wij ervan uit dat de berichtgeving werd doorgegeven. Mocht daar ruis op zitten, dan kan dat altijd gecontroleerd worden in de zogenaamde CAD-fiche. Maar de vraag is hier of men nog voldoende tijd had om die berichtgeving nogmaals af te toetsen, gelet op alle gebeurtenissen en gelet op al wat er aan het gebeuren was op dat moment. Nogmaals, we mogen niet vergeten dat de metro maar een van de potentiële sites was, die bedreigd werden. Op dat moment waren we ook volop bezig met de leiding van het beheer van de operaties op Zaventem. Dat is toch van belang om te onderstrepen.

Tweede vraag, het protocol van november 2015 tussen de spoorweggpolitie en de MIVB. Dat protocol gaat over de operationele communicatie. Dat betekent het afstemmen van informatie over gebeurtenissen, evenementen, incidenten tussen de spoorweggpolitie en de MIVB. Dat gaat over communicatie in reële tijd. Dat gaat in het tweede luik ook over informatieve communicatie.

De communicatie in reële tijd. Ik kijk hier naar het document. Het gaat over informatie in reële tijd, juist na het gebeuren van een incident. Dat protocol gaat dus niet over een strategische communicatie van opgelegde maatregelen die op federaal niveau werden genomen en die dan door de politie hadden moeten worden overgemaakt aan de MIVB. Het gaat over een operationele uitwisseling, in beide richtingen trouwens. Als de MIVB weet heeft van incidenten of problemen, wordt zij geacht dat te melden aan de spoorweggpolitie en vice versa. Wanneer er incidenten zijn, stemt de spoorweggpolitie af met de MIVB. Dat is de bedoeling van dat

protocol.

Peter De Roover (N-VA): Dat is dus horizontaal?

Herbert Veyt: Inderdaad.

Peter De Roover (N-VA): En dat is niet te interpreteren als een "L", als iets dat boven komt en dat dan doorgespeeld wordt?

Herbert Veyt: Het spreekt voor zich, dat is een gebruikelijke praktijk, op het moment dat een politiedienst een opdracht krijgt van federaal of provinciaal niveau of van gelijk welk niveau en die opdracht moet worden uitgevoerd, samen met andere actoren, hetzij een bedrijf, hetzij een openbare transportvorm, dat het op operationeel niveau ook horizontaal wordt afgestemd.

De formele bekendmaking van een maatregel die bepaalde beslissingen en bepaalde uitvoeringen vergt binnen een organisatie, die formele communicatie gebeurt niet door de politie maar door de bevoegde overheden.

Dan de derde vraag, communicatie alleen naar de politiediensten, is dat algemeen geweten? Naar mijn ervaring werd dat principe altijd al toegepast. De DAO communiceert met de politiediensten. Wanneer er in routine, buiten crisissituaties, bepaalde maatregelen worden opgelegd of genomen via het crisiscentrum, dan staat de DAO in voor de vertaling en het doorsturen van die maatregelen naar de bevoegde politiediensten, lokaal en federaal. Maatregelen die betrekking hebben op andere, externe diensten worden nooit via ons kanaal verspreid.

Mogelijk is daar enige onduidelijkheid. Anders hadden wij ook die discussie niet, maar ik kan alleen maar vaststellen dat in het verleden en vanuit mijn eraring wij nooit anders hebben geweten.

In de huidige procedures, die nu nog eens zijn uitgeschreven, is net het tegenovergestelde voorzien, namelijk de verwittigingen gebeuren via de bevoegde overheden en niet via de politie. Als wij de redenering doortrekken, zou dit betekenen dat, bijvoorbeeld in het geval van een sluiting van de kerncentrale van Doel, de federale politie de exploitant moet verwittigen van een sluiting van de centrale. Dit lijkt mij niet logisch.

Wat ons betreft, is die procedure altijd zo toegepast, ook die dag zelf. Ik verwijs nogmaals naar de verwittiging van de havenbedrijven, de bedrijven in de rest van het land, de bedrijven in het Brusselse Gewest, de NMBS, de scholen... Daar is die procedure zo toegepast. Dat betekent communicatie via het crisiscentrum naar de bevoegde overheden.

Wat ons betreft, is die procedure duidelijk. Als er ter zake nog onduidelijkheid zou zijn, denk ik dat een van de belangrijkste conclusies moet zijn dat die onduidelijkheid zo snel mogelijk moet worden weggewerkt voor alle betrokken actoren.

Tot slot uw laatste vraag. Ons pleidooi vanuit de federale politie om te komen tot een bijkomende operationele cel op federaal niveau. De bedoeling daarvan is vooral dat in de beheerscel – zoals die voorzien is in de federale noodplanning – strategische, beleidsmatige beslissingen moeten worden genomen, maar de vertaling van die beleidsmatige beslissingen kan ons inziens het beste gebeuren in een operationele cel waarbij de betrokken diensten de vertaalslag maken naar hun eigen diensten. In die beheerscel is er momenteel een mengeling van het nemen van strategische beslissingen en ze tegelijkertijd ook communiceren. Het lijkt ons – zeker in crisissituaties en zeker wanneer die zich afspelen op meerdere territoria, in meerdere provincies – werkbaarder om met een operationele cel te werken die de vertaalslag kan maken van de strategische beslissingen die in de beheerscel op federaal niveau worden genomen.

Karine Lalieux (PS): Je vous remercie pour vos explications et votre exposé. J'aimerais refaire avec vous la ligne du temps. Nous savons que les attentats ont eu lieu à 07 h 58. À 08 h 45, l'Ocam met en niveau 4 plusieurs sites; nous nous avez bien dit tous les sites. Pour les transports en général, est-ce bien à 08 h 45?

Ensuite, l'information ne passe via la procédure que vous nous avez expliquée en long et en large qu'à

09 h 06. Vous avez dit qu'il fallait traduire, qu'il fallait peser le message, mais enfin la procédure passe 20 minutes plus tard. Quand on est en niveau 4 et qu'on vient de subir deux attentats, c'est long! J'aimerais bien savoir aussi ce que vous en pensez.

Vous dites que la communication a duré 3,29 minutes. C'est le temps de faire la communication. Donc il est déjà 09 h 10. C'est parce qu'il y a un deuxième attentat, monsieur le président à 09 h 10, on le sait tous. Donc c'est la communication qui dure jusqu'à 09 h 10, le temps que les gens la réceptionnent. Si cette ligne de temps est exacte, cela montre quand même des laps de temps très longs alors qu'il s'agit d'un attentat dans un moyen de transport important, international, à savoir l'aéroport. On peut s'attendre, sans doute, à autre chose. J'aimerais que vous validiez ces lignes de temps et le pourquoi de ce laps de temps entre 08 h 45 et 09 h 06 et également ces 3,29 minutes de communication vers les centres *ad hoc*.

Je vais revenir sur les questions du collègue qui m'a précédée. À propos du protocole tel que l'a expliqué M. Lefèvre, ici, celui de novembre 2015, vous dites que ce protocole ne devait pas être appliqué ici, si je vous ai bien compris. Mais là, il est bien précisé que vous deviez prévenir directement. Je peux le relire si c'est nécessaire. M. Lefèvre a dit qu' "après la discussion, justement, de tous les événements niveau 4 à Bruxelles que nous avons subis, je le rappelle, c'est là qu'il m'a été confirmé que la procédure était bien le passage par la police fédérale pour communiquer ce type de décisions et les communiquer pour prendre les mesures appropriées au niveau de l'opérateur STIB". Il dit donc que vous deviez communiquer à l'opérateur STIB, selon en tout cas les discussions qu'il y a eu après les attentats de Paris. Donc c'est assez récent. J'aimerais bien savoir pourquoi vous avez une interprétation différente du protocole que celle de M. Lefèvre, directeur f. f. du Centre de Crise. Sur vos *slides*, vous indiquez encore quelque chose de différent. Vous dites que vous devriez prévenir le haut fonctionnaire.

Personne n'a encore parlé du fait que vous deviez prévenir le haut fonctionnaire, à savoir le gouverneur de Bruxelles, pour faire passer un message à la STIB. Ce faisant, une personne en plus entre dans le processus d'information. Quel est votre point de vue sur ce protocole et le Centre de Crise?

L'administrateur délégué de la STIB nous a, quant à lui, fait savoir qu'à 08 h 35 – cela n'a pas été évoqué, monsieur le président, mais c'est important –, il avait reçu un appel de police des Chemins de fer qui avait été informée que quelque chose s'était passé. Est-vous qui lui avez donné cette information? Vous a-t-il dit qu'il vous tiendrait informé pour ce qui concerne le métro et les moyens de transport. Je rappelle qu'il était alors 08 h 35 et que des mesures auraient pu être prises. Avez-vous connaissance de cet échange avec la police des Chemins de fer qui relève de la police fédérale? Avez-vous prévenu cette dernière? Pourquoi votre interlocuteur vous a-t-il simplement répondu qu'il vous tiendrait au courant sans jamais le faire?

Herbert Veyt: Ik begin met de eerste vraag in verband met de lange transmissietermijnen. De tijd die nodig was om de boodschap te verspreiden, lijkt en is ook zeer lang, zeker in crisissituaties.

Punt één, u mag niet vergeten dat wij op dat moment volop bezig waren met het verwerken van alle informatie die nog binnenkwam en het beheren van de situatie op de luchthaven van Zaventem. De maatregelen en het dreigingsniveau dat werd afgekondigd, waren zeer breed. U heeft het gezien. Het ging niet enkel om een dreigingsniveau 4 voor de Brusselse metro, het ging over een heel brede dreigingsanalyse met een impact over het hele land, in het bijzonder over zes provincies en achttien sites. Die boodschap moet vertaald worden in een crisismoment, moet overgebracht worden, telefonisch naar het nationaal invalspunt, waar die boodschap nogmaals moet overgedragen worden en via de radio moet worden gecommuniceerd, met al die punten, al die sites en al die opdrachten daarin. Dat moet zowel in het Nederlands als in het Frans gebeuren. Enkel de berichtgeving via de radio heeft 3 minuten en 29 seconden geduurd. Om die berichtgeving al eerder over te maken aan het Nationaal Invalspunt, heeft men ook al een bepaalde tijdspanne nodig.

Wij werken in een getrappt systeem, maar dat zijn nu eenmaal de transmissieprocedures. De transmissietijden, om die berichten over te maken, zijn relatief lang, zeker in urgente momenten. Dat beseffen wij ook. Ik denk dat de oefening moet worden gemaakt om in crisissituaties nog sneller te kunnen werken, maar we moeten realistisch zijn. Als er meerdere aanslagen gebeuren op een bepaald moment en we moeten die maatregelen vertalen en over alle politiediensten tegelijkertijd verspreiden – wij hebben ook niet de mogelijkheid om een keuze in prioriteiten te maken – dan kruipt daar jammer genoeg relatief veel tijd in. Dat is een vaststelling die wij samen met u maken.

De eerste vraag ging over de lange transmissie, de 3 minuten en 29 seconden.

De derde vraag gaat over de toepassing van het protocol van november 2015 tussen MIVB-STIB en de Spoorwegpolitie. Wat ons betreft, is dat protocol heel duidelijk. Het gaat over operationele communicatie. Ik lees hier in het protocol: het gaat vooral over informatie naar aanleiding van incidenten die gebeuren of net gebeurd zijn. Dat gaat over de afstemming van twee partners op hetzelfde niveau. De dispatching van de MIVB wordt geconfronteerd met een incident en moet dat afstemmen met de lokale bevoegde politiedienst, zijnde de spoorwegpolitie van Brussel.

Daarover gaat het protocol. Het protocol spreekt zich niet uit over de communicatie van strategisch genomen beleidsmaatregelen die op een federaal niveau werden gedaan. Dat is de interpretatie en de geest van het protocol, vanuit het oogpunt van de federale politie en vanuit het oogpunt van de spoorwegpolitie.

Er is inderdaad een verschillende interpretatie aanwezig. Dat stellen wij vast en die interpretatieverschillen moeten worden weggewerkt. Dat is vooral de bedoeling. Wij stellen vast dat in het nieuwe interne noodplan van 24 mei 2016 van de MIVB die interpretatieverschillen volledig zijn weggewerkt en dat die volledig de logica onderschrijven die ik hier ook heb uitgelegd: wanneer er geëvacueerd moet worden, moet die verwittiging vanuit de bevoegde overheden aan de exploitant van de MIVB worden overgemaakt. Dat is zo voorzien in de formele interne noodplanning en ook in de voorlopige reflexprocedure, zoals die begin mei van dit jaar door het crisiscentrum werd uitgewerkt.

Als daarvoor nog een verduidelijking nodig zou zijn voor de toekomst, denk ik dat het aangewezen is dat het ook heel duidelijk en heel expliciet wordt gesteld. Dergelijke onduidelijkheden kunnen zeker niet in crisissituaties.

Tot slot, het vierde deel van uw vraag, u spreekt over een contact dat er om 8u35 is geweest. Ik was niet betrokken bij dat contact. Daarover kan ik vanuit mijn positie geen uitspraken doen. Daarbij ben ik niet betrokken geweest vanuit mijn functie.

De **voorzitter**: Ik heb mevrouw Kitir en collega Verherstraeten genoteerd.

Collega Van Hecke, wat moet ik doen?

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): (...)

De **voorzitter**: Ik wil u ook vooraan zetten natuurlijk, maar dan denk ik dat ik van andere fracties heel boze gezichten ga krijgen. Ze gaan zeggen: "Waarop baseert u zich om dat te doen?" Als dat zo blijft, ben ik wel verplicht om een zekere logica inzake de sterkte van de fracties te blijven volgen.

Geeft u mij een ander systeem, dan zal ik het volgen, zonder dat ik daarover van iemand een opmerking krijg.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Er zit geen logica in.

De **voorzitter**: De sterkte van de fracties.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter...

Denis Ducarme (MR): Monsieur le président, j'avais demandé la parole.

De **voorzitter**: Je ne l'avais pas vu, monsieur Ducarme.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, is het toegestaan dat ik het woord neem?

Mijnheer de hoofdcommissaris, wij hebben in deze commissie al veel versies gehoord over wie wie moet verwittigen. In een van de getuigenissen hebben wij zelfs gehoord dat iemand meende dat de 112-centrale bevoegd was om de informatie door te geven.

De directeur van het crisiscentrum heeft hier toegelicht dat de beslissing in het crisiscentrum wordt genomen en dat het de verantwoordelijkheid is van degenen die rond de tafel zitten om ervoor te zorgen dat de informatie terechtkomt bij degenen die op de hoogte moeten zijn.

Uit uw toelichting meen ik te begrijpen dat u in het crisiscentrum mee rond de tafel zit en dat u verantwoordelijk bent om uw diensten te verwittigen. Het komt dus ook het federaal crisiscentrum toe om contact op te nemen met de MIVB, om aan te kondigen dat beslist werd dat de MIVB de metro moet sluiten. Normaal gesproken zijn er dus twee kanalen via dewelke de MIVB dat bericht van de beslissing tot sluiting zou moeten krijgen.

Er heeft in onze commissie echter ook een verantwoordelijke van de MIVB getuigd, van wie wij hebben vernomen dat die boodschap niet ontvangen werd. Bij de spoorwepolitie is er inderdaad wel een mail toegekomen. U hebt vandaag verklaard dat er voorafgaand ook een radiobericht werd verstuurd, 3 minuten en 29 seconden lang, blijkbaar verstuurd naar het crisiscentrum van Brussel dat ervoor verantwoordelijk was dat het bij de heer Jo Decuyper terechtkomt. U zegt dat u weet dat u dat bericht doorgestuurd hebt naar het crisiscentrum, als een van de actoren die u moet inlichten, maar dat u eigenlijk niet weet wat er daarna gebeurde. U hebt gesproken over bepaalde fiches als een soort van veiligheid. Ik stel mij de vraag of dat anno 2016 nog op die manier moet gebeuren. Ook vind ik, als een zodanig belangrijke beslissing genomen wordt, dat wij ook maatregelen moeten nemen om er effectief zeker van te zijn dat het bericht ook is toegekomen.

Vooraleer ik uw getuigenis had gehoord, was het protocol tussen de spoorwepolitie en de MIVB en de rol daarvan in heel het verhaal, mij niet helemaal duidelijk, maar dat hebt u toegelicht, dus die vraag kan ik laten vallen.

Op de website van het crisiscentrum zie ik ook dat zij, indien er beslist wordt om bijvoorbeeld de spoorwegen te sluiten, onmiddellijk contact opnemen met het Security Operation Center van Securail. Als dat bij de NMBS rechtstreeks gebeurt, dan vraag ik mij af waarom dat bij de MIVB niet rechtstreeks gebeurt.

Ik heb er ook het koninklijk besluit van 18 april 1988 over de oprichting van het federaal crisiscentrum op nagelezen. In artikel 3 staat heel duidelijk omschreven dat het crisiscentrum als opdracht heeft de eventuele uitvoering en de opvolging ervan te verzekeren. Ergens heeft het federaal crisiscentrum dus toch ook de opdracht om na te gaan of effectief uitgevoerd wordt wat er al dan niet beslist wordt. De directeur getuigde in dat verband echter niet over de middelen te beschikken. Hij zei dat de beslissing genomen wordt en dat de rest van de uitvoering hem niet toekomt.

In uw uiteenzetting hebt u gezegd dat u eigenlijk al voor een stuk werkt in de geest van het koninklijk besluit van mei 2016. Daarin wordt bepaald dat er een operationele cel moet komen die de opdracht moet krijgen om na te gaan of de beslissing bij iedereen terechtkomt. Ik vind het vreemd dat u in uw uiteenzetting zegt dat u al hebt gewerkt in de geest van het KB van 2016, terwijl die operationele cel er niet was. Er is geen logboek bijgehouden van wat er al of niet is gebeurd. Hoe moet ik dat plaatsen in de verklaring die u vandaag geeft dat er al volgens dat koninklijk besluit werd gewerkt? Dat is mij niet helemaal duidelijk.

Mijn tweede vraag. Ik ben het precieze uur vergeten, maar ik meen dat u zei dat om 11u48 werd beslist dat de scholieren op school moesten blijven. Ik vind het vreemd dat u 11u48 zegt — ik ben misschien fout met de minuten, maar dan moet u mij verbeteren —, terwijl in de documenten die wij hebben gekregen een brief zit die Vlaams minister-president Bourgeois aan onze voorzitter heeft gericht. Daarin staat dat het federaal crisiscentrum zijn kabinetschef, de heer Mark Andries, omstreeks 10u00 in de ochtend van 22 maart heeft gebeld met de vraag om naar alle scholen in Vlaanderen te communiceren dat zij hun uitstappen dienden te annuleren, dat zij zeker niet naar Brussel mochten komen en dat zij alle scholieren op school moesten houden. Dat was eigenlijk al om 10u00 duidelijk, dus waarom staat dat in uw tijdslijn om 11u48?

Herbert Veyt: In eerste instantie een aantal verduidelijkingen.

De beslissingen die genomen zijn op federaal niveau en die vertaald moeten worden naar de MIVB, het is niet de bedoeling dat het crisiscentrum die rechtstreeks aan het MIVB overmaakt, maar dat dit wel gebeurt via de bevoegde overheden. Dat is in dit geval het Brussels Gewest.

Waarom is het van belang dat te onderstrepen? In een beheercel, op het moment dat de federale fase formeel draait, zitten ook de vertegenwoordigers van die overheden in de beheercel. Dus fysiek, in *realtime*, zijn zij aanwezig bij het nemen en het verkondigen van die beslissingen. In dit geval was die beslissing eerder genomen. Ik heb geen precies zicht op wie er om 08u52 al aanwezig was in het crisiscentrum. Ik durf daar geen uitspraak over doen, maar ter verduidelijking, het crisiscentrum moet die beslissing ons inziens meedelen aan de bevoegde overheid. De bevoegde overheid legt die maatregel op aan de exploitant van de MIVB, volgens precies dezelfde procedure als gebeurd is met de scholen. De scholen werden verwittigd vanuit het crisiscentrum en de bevoegde overheden hebben de maatregelen doorgespeeld aan alle scholen.

Ten tweede, u spreekt over onze radiocommunicatie met het crisiscentrum. Het gaat over de communicatie- en informatiecentra, de CIC's van de federale politie. Dat zijn eigenlijk de communicatiecentrales, de radiocentrales van de federale politie die in verbinding staan met de ploegen van lokale en federale politie op het terrein. Die berichtgeving is daar geraakt, bij het CIC, het communicatie- en informatiecentrum van het Brussels Gewest, dus bij de radiodispatching van de federale politie in Brussel. Zij hebben het op hun beurt overgemaakt, of zouden het hebben overgemaakt.

Ten derde, verduidelijking over de fiches. De term fiche wekt misschien de indruk dat het gaat over een papier dat wordt rondgestuurd. Nee, het gaat over een digitaal communicatiemiddel. De inhoud van het bericht wordt geïntput in een computer, een digitale dispatchingcomputer.

Meryame Kitir (sp.a): Sorry dat ik u onderbreek, mijnheer de hoofdcommissaris. Ik heb dat allemaal begrepen. Ik had alleen de bedenking of dat anno 2016, dat is een digitale fiche... Wij hebben uit veel getuigenissen gehoord dat heel veel mensen op die dag ter plaatse zijn. Die digitale fiche is voor mij geen veiligheid dat de mensen ook effectief de boodschap krijgen. Dat was mijn punt.

Herbert Veyt: Dan kom ik aan uw tweede vraag, over het koninklijk besluit van 1988 omtrent de bevoegdheden en opdrachten van het crisiscentrum. Ik kan alleen maar samen met u vaststellen dat dit artikel er zo instaat en dat de communicatie en opvolging wel voor de meerderheid van de opdrachten van die dag zo gebeurd is. Ik stel dat samen met u vast en meer kan ik daarover niet zeggen.

Met een verduidelijking over het naleven van de geest van het KB inzake terroristische noodplanning bedoel ik het volgende. Op een bepaald moment heeft de federale procureur, dat was om 09u00, gezegd dat het ging om een terroristische aanslag. In het koninklijk besluit houdende noodplanning van terrorisme is voorzien dat de federale procureur dit moet bevestigen. Vanaf dat moment zit men in een soort van coleiderschap, covoorzitterschap van die beheerscel, met het crisiscentrum van de regering vanuit de hoek van bestuurlijke maatregelen en de federale procureur vanuit het oogpunt van gerechtelijke maatregelen die moeten genomen worden. Zij beheren zij aan zij de gebeurtenissen. Dat is ook gebeurd en dat bedoelde ik met vooruitlopen op de implementatie van het koninklijk besluit van 1 mei 2016.

Ten slotte, de timing. Ik baseer mij op de timing zoals wij die binnengekregen hebben, dus de timing van de sluiting van de scholen. Op dat moment heb ik kennisgenomen van die maatregelen en daarom is die timing bij mij zo weergegeven.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, het zou interessant zijn om dat radiobericht, de *broadcast*, op te vragen.

De **voorzitter**: Dat kunnen wij altijd doen.

Denis Ducarme (MR): Commandant, je vous remercie pour votre exposé. Je dois vous dire, comme l'indiquait le président après avoir posé ses questions, que, de mon point de vue, cela reste flou. Je vais essayer de vous expliquer pourquoi mais je vais même vous poser des questions qui impliquent sans doute des réponses très courtes pour essayer d'y voir plus clair. Avant d'y arriver, je voudrais vous parler de la question des mesures qui sont prises à 8 h 52. Il y a une communication radio à 9 h 06. C'est confirmé par le mail à 9 h 07.

Ce qui m'intéresse du point de vue du commissaire, c'est de savoir si on a un élément d'information qui pourrait nous être communiqué par vos soins pour nous dire quand toutes ces mesures ont été mises en

œuvre. Vous avez bien fait de remettre la perspective; on ne sait pas à ce moment-là qu'une bombe va exploser dans le métro. Il s'agit de prendre l'ensemble des mesures de manière égale avec la même rapidité souhaitée. Justement, êtes-vous en mesure de nous indiquer par rapport à l'ensemble de ces mesures décidées à 8 h 52 quand elles sont concrètement mises en œuvre sur le terrain? C'est utile pour la commission de pouvoir, à un moment donné, peut-être pas aujourd'hui, savoir, pour chaque mesure, combien de temps il aura fallu pour qu'effectivement, la mesure décidée se concrétise sur le terrain.

Je ne reviens pas sur la question des trois minutes vingt-neuf secondes. Je voudrais que vous me disiez à ce niveau-là si, en effet, comme nous, vous pensez que c'est beaucoup trop, qu'en période de crise, on ne peut pas se permettre trois minutes vingt-neuf secondes de transfert d'un message. Cela doit aller nécessairement plus vite parce qu'il faut trouver des solutions sur le plan technique, pour que cela aille plus vite. C'est ma seconde question.

J'y accroche un élément qui est – cela a déjà été souligné par un certain nombre de collègues – l'élément de réception: le Roger. C'est l'élément qui vous dit: j'ai bien reçu, pas de problème, on se met en route pour concrétiser. Voilà pour les quelques éléments d'entrée.

Je pense qu'on a du mal à y voir clair par rapport à qui devait fermer le métro. De mon point de vue, à l'analyse de l'ensemble des discussions que l'on a pu avoir à ce stade, il me semble que plusieurs acteurs pouvaient fermer le métro. Je ne sais pas si ce sera la conclusion mais ce sera sans doute une piste à creuser.

En effet, en novembre – cette information émane du courrier de M. Decuyper – la STIB décide elle-même de fermer le métro. C'est acquis. Aucune décision n'est communiquée par la police des chemins de fer. Des échanges ont lieu, certes, mais c'est la STIB qui prend l'initiative de fermer le métro.

Vous nous dites ici que vous vous bornez à informer. Vous dites: "On informe, mais ce n'est pas à nous de donner l'ordre." Pour ce qui a trait aux extérieurs police, une information circule, mais vous considérez qu'il ne vous appartient pas d'ordonner. Vous me direz si j'ai bien compris.

Dès lors, pourquoi M. de Meeûs nous dit-il le contraire? Il nous dit, en page 12 de son audition: "Les mesures de sécurisation d'un métro ne relèvent pas de notre compétence. Les fermetures de station, les fermetures du métro..., il n'appartient pas à la STIB de prendre ce genre de décision." Interprète-t-il mal le protocole? Est-il le seul à mal interpréter, dès lors qu'un enregistrement, le 22 mars à 9 h 23, nous rapporte que le *hoofdcommissaris* Jo Decuyper précise: "*Blokkeer alle metro's, evacueer alle stations, nu!*"? C'est lui qui dit cela à la STIB, alors qu'il n'est pas sensé, comme vous nous l'indiquez, faire ce genre de communication.

M. Lefèvre nous a indiqué que, sur la base du protocole de novembre 2015, la décision doit être prise au niveau de la police, alors qu'à l'époque, ce n'est pas la police qui a demandé à fermer la station de métro mais la STIB qui a pris la décision. À travers ces différentes sources d'information, il devient difficile pour nous d'y voir clair.

Herbert Veyt: Uw eerste vraag betreft de tijd die nodig is om de politionele maatregelen op het terrein te laten uitvoeren. Ik denk dat wij dat moeten onderzoeken, want het ging om een behoorlijk aantal politiediensten in de luchthavens, in de haven van Antwerpen en in de stations. We kunnen nagaan hoe lang het na ontvangst van die opdracht duurde vooraleer er effectief een begin van uitvoering op het terrein was. Ik heb die gegevens niet bij de hand, maar dat kan worden nagegaan.

Ten tweede, u maakt nogmaals melding van die heel lange transmissielijnen. Die zijn nu wat ze zijn. Wij moeten ernaar streven om daarvoor oplossingen te vinden maar het communiceren van een heel pakket maatregelen zal sowieso een bepaalde termijn vergen, welke technologie wij ook hanteren.

Wij kunnen niet met een druk op de knop maatregelen op het terrein laten uitvoeren. Maatregelen moeten worden gebriefd en toegelicht. De mensen op het terrein moeten worden gestuurd, dus per definitie gaat daar een bepaalde tijd overheen.

Wij moeten ernaar streven om die tijdsspanne zo kort mogelijk te maken, maar wij moeten er tegelijkertijd ook voor zorgen dat er geen foutieve interpretatie kan zijn van de bevelen, richtlijnen en maatregelen die

moeten worden genomen. Dit is een heel moeilijke oefening, zeker in crisissituaties.

En dan nu de belangrijkste vraag waaraan we ook intern al heel wat tijd hebben besteed, wie moest de metro sluiten? Ten eerste, de beslissing om de metro te sluiten, is door de minister van Binnenlandse Zaken genomen in het crisiscentrum. Mijns inziens gaat de vraag niet over wie die beslissing moet nemen, maar over wie die formeel aan de exploitant moet communiceren.

Daar heeft men het formele kanaal. Dat wordt nogmaals onderstreept door de reflexprocedures die nu zijn uitgewerkt in het interne noodplan van mei 2016. Dat gebeurt door de bevoegde overheid, zoals ook in alle andere domeinen waar externe actoren bepaalde maatregelen moeten implementeren.

Dat moet gebeuren via de bevoegde overheden. Nogmaals, bij de scholen is dat gebeurd. De communicatie aan de NMBS over de sluiting van de spoorwegstations in de loop van de voormiddag is gebeurd via de minister van Mobiliteit. Op die manier heeft de NMBS van de voogdijminister de opdracht gekregen om de stations te sluiten.

Hoe zit de link dan naar de politie? De politie krijgt die opdracht eveneens. Het is aan de politie, in dit geval heel concreet de heer Jo Decuyper, om op het moment dat hij via politionele kanalen de beslissing van de minister van Binnenlandse Zaken krijgt, die beslissing uit te voeren vanuit zijn opdrachten als politiemann.

Hij treedt in contact met de MIVB, op zijn niveau met de dispatching, om te zeggen dat hij via zijn politioneel kanaal de opdracht heeft gekregen om bijstand te verlenen bij het evacueren en sluiten van de metro.

Die communicatie heeft hij binnengekregen. Die communicatie moet hij afstemmen met de MIVB en daar moet een parallelle communicatie ontstaan.

Denis Ducarme (MR): Monsieur le président, j'entends bien, mais moi ce que je lis ici, à la différence de novembre où il y a une fermeture à l'initiative de la STIB, ici, je vois M. Decuyper, c'est une ligne du temps qui vient de la STIB, mais c'est un enregistrement qui nous dit: "On évacue toutes les stations du métro maintenant". Donc, là, cela semble être un ordre.

Herbert Veyt: De opdracht die de heer Decuyper heeft gegeven, is een opdracht die hij in noodsituaties kan geven, als officier van bestuurlijke politie. Op het moment dat er een imminente dreiging zou zijn – en ik vermoed dat hij op dat moment al info had gehad van de ontploffing – kan hij die beslissing nemen, autonoom. Maar die moet nadien zo snel mogelijk door de bevoegde bestuurlijke overheid, hetzij de burgemeester, hetzij de minister, bevestigd worden.

Dat is een beslissing die hij als officier van bestuurlijke politie kan nemen naar aanleiding van calamiteiten en zware incidenten waarbij de fysieke integriteit van mensen in het gedrang komt. Op basis daarvan heeft hij die opdracht ook gegeven.

Maar dat staat eigenlijk los van de formele communicatielijn van de maatregel die genomen is door de minister van Binnenlandse Zaken, die eigenlijk tot bij de MIVB moest doorstromen.

U verwijst ook naar de gebeurtenissen van november vorig jaar, waarbij de metro ook werd gesloten. Ook daar stellen wij vast dat de MIVB, volgens de informatie die bevestigd wordt door de brieven van de heer Jo Decuyper, zelf die beslissing heeft gecommuniceerd en doorgegeven. Ook daar was de politie niet bij betrokken.

Dat is ook mijn perceptie van de gebeurtenissen, mijn ervaring van de gebeurtenissen van november 2015. Daar is eigenlijk net hetzelfde gebeurd. Dezelfde communicatielijnen: via het Brussels Gewest, als voogdijoverheid, naar de MIVB. Wij, als politiedienst, zijn een betrokken actor, die bepaalde politionele maatregelen moet nemen en die op operationeel niveau die maatregelen moet afstemmen met de actoren van de MIVB op operationeel niveau.

Dat is de logica, dat zijn de procedures zoals wij die, naar mijn ervaring alweer, overal en altijd toepassen.

Servais Verherstraeten (CD&V): U spreekt over een nieuwe noodplanning, van 24 mei. Ik zou graag van uw

diensten de oude en de nieuwe noodplanning naast elkaar krijgen, als dat kan. Vooral, waar is zij gewijzigd, en waarom? Kunt u die aan de commissievoorzitter bezorgen?

Ik kom nu tot mijn vraag. Er zijn twee dingen, welke vaststaan en waar wij het over eens zijn, meen ik.

Om 8u52 is er de beslissing: de metro gaat dicht. Om 9u12, 9u13, heeft de metro niets gekregen, en de CEO beslist eigenmachtig die dicht te laten gaan.

Dan is mijn vraag: wat is er fout gelopen.

U wijst op een paar fouten. Er zijn interpretatieproblemen over het protocol: is het wel of niet toepasselijk. Ik neem aan dat de nieuwe noodplanning die er gekomen is op 24 mei, niet nodig was geweest, met aanpassingen. Nu komt plotseling in de planning van 24 mei de Brusselse hoge functionaris boven water en daarvoor niet. Ik neem aan dat er wellicht iets fout was, en dat men op basis daarvan een en ander aanpast?

Ik lees dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bevoegd moet worden om dat te beslissen. U zegt zelf, in een antwoord aan collega Ducarme, dat u veel tijd hebt besteed aan de vraag wie het eigenlijk moest doen.

Wel, mijn vraag aan u is wie is nalatig geweest om wat te doen. Of wat is er fout gelopen daartussen? Daar heb ik tot heden nog steeds niet het precieze antwoord op.

Herbert Veyt: Ten eerste, van het noodplan waarvan sprake, met name het intern noodplan MIVB, hebben wij ook een versie, die wij aan de commissie kunnen bezorgen. Ook de voorgaande versie kunnen wij bezorgen, zodat het duidelijk wordt waar de verschillen precies liggen.

Inzake de vraag waar het fout is gelopen, kan ik vanuit mijn positie enkel mededelen wat het vastgelegde, wettelijke, reglementaire kader is en wat de vastgelegde procedures zijn die wij, de politie, tot op heden in alle domeinen hebben toegepast en die, zoals ik vaststel, die dag ook voor alle andere transportmodi op die manier werden toegepast.

Er werd nu enkel een uitzondering gemaakt.

De vraag ter zake is meer dan terecht, gelet op de heel dramatische gebeurtenissen in het station van Maalbeek. De procedures voor de MIVB verschillen immers niet van de verwittingsprocedures die voor de andere transportmodi zijn gehanteerd en die overeenstemmen met wat ik vandaag heb uiteengezet op basis van het theoretische, wettelijke en reglementaire kader en met de procedures die wij, de politie, tot op heden altijd hebben gehanteerd.

De **voorzitter:** Het zou best kunnen dat alle procedures correct worden gevolgd, maar dat de optelsom ervan een resultaat geeft dat niet erg bevredigend is. Dat zou best kunnen.

Wij spreken nu over de metro, omdat er in Maalbeek iets is gebeurd. Indien echter iets in een school of in een kerncentrale was gebeurd, zouden wij natuurlijk daarop hebben ingezoomd.

De vraag is de volgende. Wanneer de beslissing wordt genomen, wie implementeert dan wat?

Die vraag hebben wij de vorige keer gesteld. U komt dat hier vanuit uw boekje, indien ik dat op die manier mag stellen, toelichten. Dat staat in onze ogen echter haaks op een snelle en efficiënte afwikkeling van iets dergelijks.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ik heb, enerzijds, gevraagd wie heeft nagelaten wat te doen of wat er is fout gelopen.

Mag ik een laatste vraag stellen, waarmee ik op uw terechte bemerking terugkom?

Was het een lacune in de noodplanning, waardoor plots, in de noodplanning op 24 mei 2016, de Hoge Commissaris in zijn opdracht moet worden geformaliseerd of was dat niet het geval??

Herbert Veyt: Naar mijn aanvoelen en gebaseerd op het kader dat op 22 maart 2016 bestond, was er geen lacune in die procedures.

Dat een verduidelijking nodig zou zijn, bewijst het feit dat wij de huidige discussie moeten voeren. Echter, naar mijn aanvoelen en gestaafd door wat de rest van de dag is gebeurd en de verwittigingen de rest van die dag, zijn er geen lacunes in de verwittigingsprocedures.

Wij moeten echter zeker, na de gebeurtenissen die wij hebben meegemaakt, het volgende voor ogen houden. Wij zaten, ten eerste, met een heel tragisch unicum in de Belgische politionele geschiedenis. Ten tweede, er waren heel zware aanslagen, die wij in België nog nooit hebben gezien en die bijna tegelijkertijd gebeuren op twee totaal verschillende locaties.

Op dat moment is het jammer te moeten vaststellen dat in het verloop van die omstandigheden bepaalde procedures misschien niet tijdig genoeg konden worden nageleefd.

Ik ben er immers zeker van dat, indien de aanslag later was gebeurd, alle beslissingen wel op tijd zouden zijn doorgestroomd naar de bevoegde diensten en actoren.

De **voorzitter:** Ik geef het woord aan collega Van Hecke, maar ik kan mij niet onthouden van een opmerking over het sluiten van alle scholen. Er zijn scholen op het niveau van de Gemeenschappen, op het niveau van de provincie, op het niveau van het vrije net, op het niveau van de stad. Zullen wij al de verschillende bevoegdheidsinstanties vragen om dat elk wat het eigen net betreft te implementeren? Dat is toch kafka. Dat kan toch niet de bedoeling zijn.

Ik begrijp dat men zoiets nooit eerder heeft meegemaakt, maar hetzelfde geldt voor een kerncentrale. Wie sluit ze? Hoe passeren wij dan? Moet het eerst via de minister van Energie, die het dan moet meedelen aan Electrabel? Ik denk dat wij dan kostbare tijd verliezen. Dat is de vaststelling waartoe wij komen, maar daar moet, denk ik, iets aan veranderen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, ik zit een beetje op dezelfde lijn. Wij leren weer bij.

Ik heb de indruk dat er een heel formele lijn wordt geschetst. De beslissing van het crisiscentrum is de eerste stap. Ten tweede, de bal komt in uw kamp terecht, bij de DAO, want u moet de communicatie ervan doen. U zegt dat u naar het CIC, de spoorwegpolitie enzovoort communiceert. Dat is de derde instantie. Dan moet de bevoegde overheid op de hoogte worden gebracht, wie het ook moge zijn. In het nieuwe plan zal dat blijkbaar de hoge functionaris zijn, maar blijkbaar was het niet helemaal duidelijk wie het was op het moment van de aanslag. De heer Decuyper heeft ons ook een document nagestuurd, waarin hij zei dat in een evaluatievergadering nadien werd vastgesteld dat niemand goed wist wie het moest doen. Het was dus niet zo duidelijk. Dan moet de bevoegde overheid in dat geval de MIVB verwittigen. Er zijn dus eigenlijk vijf instanties en vier stappen, die moeten worden genomen.

Dat kan allemaal perfect volgens het boekje zijn, maar dan is er iets fout met het boekje. Als men al die stappen correct uitvoert, hoeveel tijd heeft men daar dan voor nodig, als men ziet dat er al 14 minuten zitten tussen de beslissing en de *broadcast*? Als het bericht binnenkomt bij het CIC, hoeveel tijd heeft het dan nodig om de overheid op de hoogte te brengen? Hoeveel tijd heeft de overheid dan nodig om de MIVB op de hoogte te brengen, of de minister van Energie om Electrabel of Engie op de hoogte te brengen? Daar zit iets in, waardoor wij aanvoelen dat, in deze tijden met incidenten die zich zo snel opvolgen, de procedure niet meer voldoet.

Wij zijn een beetje in verwarring, want op de website van het crisiscentrum staat dat het crisiscentrum in geval van terrorisme rechtstreeks contact opneemt met het NMBS Security Operations Center. Dat staat op de website. Dat kan natuurlijk fout zijn, maar ik ben slechts een burger die de website leest. Waarom moeten zij dan geen vijf stappen doen en gaat men naar de NMBS wel rechtstreeks? Daarnet zei u dat het via de minister van Mobiliteit moest passeren.

Ik denk dat wij werk hebben met de analyse van de procedures, mijnheer de voorzitter. Ik zeg niet dat er fouten zijn begaan. Wellicht heeft men volgens het boekje gewerkt en dat kunnen wij de mensen die dat

doen, ook niet kwalijk nemen.

Een vraag die ik echter nog heb, is over het protocol van 27 oktober. Toen was het crisiscentrum zeer formeel. Het zei toen dat de communicatie via de federale politie gebeurt.

Dat is nog eens afgesproken in een overleg in november. Ik heb toen gevraagd of daar een verslag van bestaat. De man van het crisiscentrum heeft toen gezegd: "Nee, want wij hebben dat gewoon een keer mondeling besproken." Het was een bekrachtiging van wat er in oktober in de omzendbrief werd vastgelegd. In dat geval moet het rechtstreeks via de federale politie gaan, op basis van dat protocol. Ik dacht dat artikel 7 het cruciale artikel zou zijn: "In geval van dringendheid of noodzakelijkheid wordt het contact gelegd, volgens een fiche die bij het protocol wordt gevoegd." Die fiche spreekt over "elk feit, evenement of incident van enige omvang of groot ongeluk dat een directe invloed heeft op het functioneren van de MIVB". Men spreekt niet over een incident binnen de MIVB of binnen de metro dat een invloed kan hebben op het functioneren ervan. Blijkbaar zijn er daarover interpretatieproblemen.

Als ik dat lees, dan kan ik het ook als volgt interpreteren: de federale politie moet rechtstreeks de MIVB verwittigen, wanneer aan die voorwaarden is voldaan. Er blijven dus heel veel vragen over. Ik stel ook nog een inconsistentie vast. Volgens de website van het crisiscentrum kan men blijkbaar wel rechtstreeks naar de NMBS communiceren, terwijl men voor zaken die afhangen van de Gewesten of Gemeenschappen een hele weg moet afleggen. Hebt u eventueel suggesties of voorstellen om die communicatielijnen veel korter en sneller te maken?

Herbert Veyt: Ik verwijs naar hetgeen op provinciaal niveau gebeurt. In geval van een calamiteit is er een systeem met een coördinatiecomité. Afhankelijk van de gebeurtenissen die zich voordoen, roept de gouverneur alle betrokken diensten bij zich om af te stemmen. Als het bijvoorbeeld om een treinongeval gaat, dan zal hij er ook de verantwoordelijke van de NMBS of Infrabel bij betrekken. Op dat moment, wanneer bepaalde maatregelen genomen moeten worden, bijvoorbeeld door de NMBS, zit de bevoegde verantwoordelijke van de NMBS er ook bij.

Net hetzelfde zou moeten gebeuren op het federale niveau. Dat is ook gebeurd, alleen zaten wij op het moment van het nemen van die beslissingen nog altijd in de reflexfase, waarin het voor mij niet duidelijk was of er al vertegenwoordigers van Mobiliteit en het Brussels Gewest aanwezig waren in het crisiscentrum. Als zij in het crisiscentrum aanwezig geweest zouden zijn op het moment van het nemen van de beslissing, dan was het wat mij betreft heel duidelijk dat, naar analogie van de procedures die overal worden nageleefd, ook op provinciaal niveau, onmiddellijk de verwittigingsmechanismen vanop dat niveau konden plaatsvinden en dat parallel, op operationeel niveau, de mechanismen tussen de politie en de bevoegde en betrokken partners konden spelen. Ik had er echter geen zicht op wie er in die reflexfase, voor het nemen van de beslissing om 08u52, aanwezig was op het crisiscentrum.

Ik treed u volledig bij dat, zeker op een moment waarop het nodig is om zeer dringend beslissingen te nemen, de lijnen lang zijn en dat er gezocht moet worden naar oplossingen daarvoor. Ik kan alleen zeggen dat, met de bestaande procedures en structuren bij de politie, de politie er, zeker in crisismomenten, niet voor kan instaan om ook al die diensten nog te verwittigen. U hebt gezien dat wij moeten instaan voor de verwittiging van potentieel 189 politiezones en alle betrokken federale politiezones om onze politionele opdrachten en onze kerntaken deftig te kunnen uitvoeren.

Ja, er moet dus een verduidelijking komen. De transmissie- en communicatielijnen naar de betrokken externe actoren moeten worden verduidelijkt en verkort. Naar mijn aanvoelen is het creëren van een soort van operationele cel binnen of naast de beheerscel op het crisiscentrum een van de mogelijke oplossingen. Maar nogmaals, zolang we zitten in die reflexfase, en een reflexfase kan vrij lang duren, blijft dat een zeer moeilijke uitdaging. Net hetzelfde wanneer er nu een ontplofing gebeurt, ergens, waar dan ook: dan komen de betrokken diensten samen en zij moeten in reflex bepaalde maatregelen nemen en die proberen te laten uitvoeren. Dat is het meest moeilijke moment in het beheren van elke calamiteit. Dat is een chaotische toestand die zeer moeilijk is, waarbij communicatie mogelijk verloren gaat, mis geïnterpreteerd wordt, lang onderweg is. We moeten er naar streven om daar duidelijkheid in te scheppen en om die termijnen zoveel mogelijk te verkorten. Daar ben ik het volledig met u eens.

De **voorzitter:** Maar het is toch niet alleen de verkorting van de communicatietermijnen. De politie maakt ook

deel uit van het OCAD. Het OCAD bepaalt het dreigingsniveau. Het OCAD zegt: het is niveau 4. Die beslissing van OCAD is politiek niet voor interpretatie vatbaar. De ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie en de regering nemen daar akte van, maar het is gelukkig een bevoegdheid van het OCAD. Daar zijn bepaalde maatregelen die daaraan verbonden worden. Als men zegt: het is niveau 4 op het ganse grondgebied, dan zijn er maatregelen die daaraan verbonden zijn, die inherent zijn aan de dreigingsanalyse. Dat is een analyse die gemaakt is door het orgaan dat wettelijk bestaat om die dreiging te analyseren. Men zegt: dat zijn de maatregelen, bijvoorbeeld het sluiten van de metro. Of het kan ook zijn: we sturen daar meer politie of meer militairen naartoe. Dat zijn maatregelen. Die maatregelen kunnen toch ook niet, elk voor wat hen betreft, het voorwerp uitmaken van politieke discussie? Laat ons zeggen: dat zijn orders, dat zijn bevelen die moeten uitgevoerd worden. Die moeten met een directe lijn tot bij de betrokken actoren terechtkomen.

Ik kan me toch niet voorstellen dat elk Gewest, elke Gemeenschap, elke provincie, elke stad, elk op zich, de raad van bestuur van de STIB, gaat beginnen discussiëren over het feit: vinden we dat nu wel goed of vinden we dat niet goed? Dat is gewoon een kwestie van een rechtstreekse lijn. Dat u dan de politieke verantwoordelijken in cc zet, dat vind ik goed, maar het zou toch moeten kunnen als in een crisiscentrum die beslissing valt, en misschien moet de STIB dan ook wel in het crisiscentrum een plaats krijgen, maar dat die beslissing dan rechtstreeks naar de STIB gaat en dat de STIB die ook uitvoert, en niet via allerlei omwegen. Dat is eigenlijk de vraag die zich stelt. Dan moeten we een oplisting maken, want daar moeten we dringend zien uit te geraken. Nu hebben we meegemaakt wat we meegemaakt hebben en het heeft geen oorzakelijk verband gehad. Men zegt mij vaak: de sluiting van die metro had niet kunnen voorkomen dat. Maar het is perfect mogelijk dat in een volgende omstandigheid het wel een kwestie is van minuten. Dan kunnen we toch niet gaan zeggen: we hebben nu een mededeling gedaan aan de hoge functionaris en de hoge functionaris is nu bezig met dat op zijn beurt te vertalen naar. Dit is toch niet 2016. Dat moet toch directer kunnen gaan, denk ik.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de hoofdcommissaris, we hebben het hier nu voornamelijk gehad over het communiceren van een beslissing die al dan niet in een reflexfase is gebeurd of al daadwerkelijk door de beheerscel binnen het crisiscentrum. U zegt duidelijk de sluiting van de metro – want daar gaat het eigenlijk over – had eigenlijk een dubbele invalshoek, namelijk enerzijds politioneel, vanuit politie, openbare orde, veiligheid. Dat was de minister van Binnenlandse Zaken zijn bevoegdheid. En het was aan de DAO om daar uitvoering aan te geven en daar rond te communiceren. Een lijn. Andere lijn is hoe stoppen we het reizen met de metro. Dat is dan de externe partner, de MIVB, die op de hoogte moet gebracht worden door de beleidsverantwoordelijke daar, de voogdijminister. Ik heb dat goed begrepen?

Maar nu stelt zich de vraag of heb ik voor mijzelf nog de vraag het communiceren, het geven van een opdracht en het uitvoeren van een operatie is uiteraard maar geslaagd en volbracht wanneer de operatie in goede orde voleindigd is en uitgevoerd is. Dus met het sturen van een opdracht is de metro niet gesloten. Ik begrijp goed dat u zegt binnen de drieënhalve minuten zijn die CIC's verwittigd, ook het CIC Brussel dat het dan maar moest doorcommuniceren aan de spoorwegpolitie. Akkoord maar daar stopt uw opdracht en uw verantwoordelijkheid niet. De verantwoordelijkheid en de opdracht zijn maar goed beëindigd indien de metro effectief vanuit politioneel oogpunt gesloten is want u bent hier nu als DAO bevoegd voor die lijn. Die andere lijn, MIVB, dat is een andere verantwoordelijke. Dat snap ik wel zeer goed maar vanuit dat oogpunt, politioneel, hoe is er dan teruggekoppeld? Ik wil toch weten hoe die operatie is afgelopen? Als ik merk dat diegene die de inspuiting moet geven ze niet heeft gegeven of als de patiënt niet slapend is of al de deuren niet toe zijn, hoe weet ik dat dan? Hoe doen jullie dat? Een deelaspectje daarvan is uiteraard dat u zegt dat u weet hoe de informatie bij de CIC's is terechtgekomen maar van daaruit naar alle politiediensten en de spoorwegpolitie, dat maakt dan geen deel uit van die fiches die gemaakt worden. Of zit dat daar ook in? Want dat is al een eerste aspect om te zien of het uitgevoerd is, of ze het geweten hebben, of ze op de hoogte zijn. Dus dat is een punt.

Dan is er nog een tweede punt. U zegt dat u een onderscheid maakt tussen het moment waarop de beheerscel in werking treedt en de oorspronkelijke reflexfase. De leiding van die beheerscel binnen het crisiscentrum, of op het ogenblik van die reflexfase, ligt toch wel degelijk bij de minister van Binnenlandse Zaken? Dat is toch de verantwoordelijke? Als er iemand niet aan tafel zit, bijvoorbeeld een beleidsverantwoordelijke inzake onderwijs of inzake de spoorwegpolitie, is het dan niet de voorzitter die ervoor moet zorgen dat die beslissing wordt uitgevoerd of overgemaakt aan zijn collega-minister die wel de beleidsverantwoordelijke is? Of vergis ik mij wanneer ik zeg dat de eindverantwoordelijke de minister van Binnenlandse Zaken is, binnen het crisiscentrum?

Herbert Veyt: Mevrouw Van Cauter, dank u voor deze vragen.

De eerste vraag gaat over het opvolgen van de uitvoering van de politionele operaties. De communicatie van de opdracht gebeurt hier van op federaal niveau tot op het niveau van de betrokken dienst spoorwegpolitie. De verdere aansturing, opvolging en eindverantwoordelijkheid – dat maakt het een beetje complex – politioneel ligt bij de zogenaamde *gold commander*, zoals die wordt genoemd. Dat is ofwel de korpschef van de zone waarin het incident zich voordoet, of de bestuurlijk directeur-coördinator van het arrondissement waar het zich afspeelt.

Carina Van Cauter (Open Vld): Allemaal in opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken?

Herbert Veyt: Inderdaad. Vanuit degene... Dat kan in dit geval de minister zijn, maar dat kan ook een andere overheid zijn, zoals een burgemeester of een gerechtelijke overheid. In opdracht van een overheid die bevoegd is om die opdracht te geven.

Wij worden wel op de hoogte gesteld, vanuit onze coördinerende rol op DAO, van het verloop van de gebeurtenissen, zodat wij kunnen anticiperen, bijkomende versterking kunnen sturen en bijkomende informatie kunnen aanreiken.

Carina Van Cauter (Open Vld): In concreto? Hoe bent u op de hoogte gebracht van het verdere verloop en de uitvoering van het sluiten van de metro?

Herbert Veyt: Die informatie stroomde op dat moment binnen op het crisiscentrum van de regering, waar ik aanwezig was. Dan krijgen wij daar, enerzijds, informatie uit de politionele kanalen, maar anderzijds ook vanuit alle andere mogelijke kanalen van alle andere partners die daar aanwezig zijn.

Carina Van Cauter (Open Vld): Met een andere verantwoordelijke?

Herbert Veyt: Met een andere verantwoordelijkheid.

Carina Van Cauter (Open Vld): Uw verantwoordelijkheid, het sluiten van de metro vanuit politioneel oogpunt.

Herbert Veyt: Wij krijgen de informatie binnen via de voorziene politionele kanalen.

Carina Van Cauter (Open Vld): Wat heeft u aan informatie gekregen over het sluiten van de metro vanuit politioneel oogpunt?

Herbert Veyt: Dat zou ik moeten nagaan in de verschillende logboeken. Dat moet ik nagaan, omdat er zoveel informatie op dat moment binnenkwam. Wij wisten op dat moment: de opdracht is verspreid.

Carina Van Cauter (Open Vld): Maakte u zich op dat ogenblik niet bezorgd? Ik geef een opdracht. U zegt zelf... in de loop van de voormiddag.

De beslissing is genomen, de opdracht wordt doorgecommuniceerd, moet ter plaatse zijn en uitgevoerd worden. Dan zijn we pas veilig. Dat is uiteindelijk de doelstelling. U hebt zelf gezegd: "We konden geen gradatie maken in belangrijkheid van de uit te voeren opdrachten, want ze waren allemaal even dreigend en even concreet qua aanwijzingen om een onderscheid te maken." Het was allemaal uiterst dringend, met zeer concrete aanwijzingen. Dan wil ik toch wel weten of men zich niet heeft afgevraagd hoe het zat met de uitvoering, in de loop van die uren. U zegt dat u dat niet meer weet.

Herbert Veyt: Ik zat op dat moment in het crisiscentrum van de regering om advies te verlenen, om bijkomende evaluaties te maken en vanuit mijn rol als politie mee te helpen in de beheerscel, samen met de commissaris-generaal en met de vertegenwoordiger van de gerechtelijke politie. Het opvolgen van wat er gebeurde en de opvolging van de opdrachten die verspreid werden, gebeurde op dat moment op het Nationaal Invalspunt. Dat werd ook kortgesloten, naar mij.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dat kwam naar u?

Herbert Veyt: Ja, maar dat werd opgevolgd op het Nationaal Invalspunt, waar de verschillende directeurs-generaal aanwezig waren om te zorgen...

Carina Van Cauter (Open Vld): U hebt zich niet ongerust gemaakt over de uitvoering?

Herbert Veyt: Ik moet nakijken op welk moment ik de bevestiging heb gekregen dat die opdracht lopende was.

Carina Van Cauter (Open Vld): En uitgevoerd?

Herbert Veyt: En de uitvoering lopende was. Zoals u ook weet, is er kort nadien, het moment van het geven van de opdracht, de rampzalige ontploffing geweest in Maalbeek. Nadien, in de loop van de voormiddag...

Carina Van Cauter (Open Vld): Er waren nog metrostations.

Herbert Veyt: Inderdaad, maar in de loop van de voormiddag hebben wij die informatie binnengekregen, maar ook de informatie dat de spoorwegstations moesten gesloten en leeggemaakt worden. Ook was er de verdere opvolging van de toestand in Zaventem, waar de luchthaven moest geëvacueerd worden, waar de verkeersaders moesten worden vrijgemaakt. Al die informatie kwam terecht op het Nationaal Invalspunt en werd ook overgemaakt aan het crisiscentrum, aan de beheerscel, om daar de verdere opvolging te kunnen doen en bijkomende beleidsbeslissingen te nemen om het geheel van het verloop – niet alleen in de metro – te kunnen bijsturen.

Om u een voorbeeld te geven van de lawine aan informatie die binnenkwam: wij hebben in de loop van die voormiddag heel wat incidenten gemeld gekregen van mensen die werden gesignaleerd met een vuurwapen, met verdachte pakketten... Heel wat verdachte situaties, waarbij wij telkens met de middelen die we hadden op een beleidsmatig niveau zo snel mogelijk moesten ageren en die informatie ook doorgeven aan de ploegen op het terrein. Het was een gigantische wisselwerking van incidenten, informatie en afhandeling van hetgeen al gebeurd was. Het was een zeer complexe materie. Die opvolging is gebeurd met alle communicatiemiddelen op het Nationaal Invalspunt en werd overgemaakt aan de politiemensen die in het crisiscentrum zaten.

De **voorzitter:** Nog één vraag?

Carina Van Cauter (Open Vld): Die informatie lijkt toch wel belangrijk om te weten hoe die terugkoppeling is gebeurd. Zouden we die kunnen krijgen?

Herbert Veyt: Ook die informatie is telkenmale... Om u nogmaals mee te geven hoe complex de situatie was: de telefoonlijnen en radioverbindingen zijn uitgevallen, en we zijn noodgedwongen beginnen communiceren, ook vanuit het crisiscentrum, via WhatsApp-toepassingen, om op die manier permanent die wisselwerking tussen het beleidsmatig niveau en het operationeel niveau te kunnen garanderen.

De **voorzitter:** Dat was ook een van de suggesties die hier al in het verleden is gemaakt, dat dat in deze tijd misschien toch wel... Had u nog iets toe te voegen? Ik heb nog mevrouw Lalieux en mevrouw Kitir over hetzelfde, zo zeggen ze alle twee.

Karine Lalieux (PS): Je suis complètement d'accord avec votre synthèse, disant qu'il faut raccourcir les modes de communication. Tout en entendant l'échange qui vient de se dérouler, j'ai relu la déclaration de Brieuc de Meeûs, qui est effectivement le CEO de la STIB.

Comme je l'avais dit tout à l'heure, à 08 h 19, il reçoit un coup de téléphone de la police des Chemins de fer lui annonçant qu'il se passe quelque chose et qu'elle revient vers lui, ce qui ne s'est jamais produit. En tout cas, il n'a pas reçu un second coup de téléphone; c'est lui-même, à 09 h 13, qui avertit la police des Chemins de fer qu'il met le métro à l'arrêt et qu'il va évacuer le métro, puisqu'il a été averti par une conductrice qu'il y avait eu une explosion. Donc ici, effectivement, c'est presque dans le sens inverse que la communication a eu lieu. Vous voyez les manquements par rapport à cela.

Une autre affirmation a été faite par certains par rapport au mois de novembre, disant: "la STIB toute seule a fermé le métro". J'ai relu ce qu'il a dit: "Quand vous avez un coup de fil à 04 h, de la personne (c'était le représentant du ministre-président) qui se trouve dans le Centre de Crise fédéral (c'est en novembre, l'attentat de Paris), et par ailleurs, il y a eu par la suite confirmation de la police fédérale, pour dire qu'il fallait effectivement fermer le métro. Toutes les décisions du mois de novembre relatives au *lockdown* ont toujours été prises et confirmées par la police fédérale, en tout cas via le biais de la police des chemins de fer. Toujours".

Donc à un moment donné, on nous dit ici que c'est un CEO qui a décidé de fermer le métro après le mois de novembre. Le CEO, excusez-moi, nous dit autre chose et nous dit effectivement que c'est un coup de téléphone du Centre de Crise. Vous avez aussi dit que c'était lui qui avait pris ses responsabilités tout seul. Il dit: "Non, c'est le Centre de Crise et la police des chemins de fer." J'aimerais bien vous entendre sur cette question.

De **voorzitter**: Mevrouw Kitir, kunt u zich daarbij aansluiten?

Meryame Kitir (sp.a): Ik denk na over wat u hebt gezegd. U zegt dat het federale crisiscentrum dat moet geven aan de bevoegde overheden voor de sluiting van de MIVB. U zegt dat dit het Brussels Gewest is.

Ik neem de brief van de heer Vervoort erbij die gericht was aan de voorzitter van onze onderzoekscommissie. De heer Vervoort zegt in die brief dat zij om 8u37 en 8u39 op eigen initiatief contact hebben opgenomen met het federaal crisiscentrum om de stand van de situatie op te vragen en te vragen of zij specifiek iets moesten doen rond de metro. Om 8u42 bellen zij ook met de kabinetschef van de minister van Binnenlandse Zaken.

Beiden antwoorden dat zij bezig zijn met de analyse van de situatie. Zij melden daarbij dat zij later iets zullen laten weten. Om 8u56 belt de kabinetschef van de minister van Binnenlandse Zaken terug naar minister Vervoort. Hij zegt: 'Wij melden u om u te informeren dat het federaal crisiscentrum beslist heeft om de metro te sluiten.' Verder zegt hij in zijn brief het volgende: 'Aangezien het federaal crisiscentrum samen met de federale politie – specifiek de spoorwegpolitie die verantwoordelijk is voor de veiligheid van de MIVB – bezig zijn met de beslissing te nemen en de uitvoering daarvan, gaan wij ervan uit dat wij verder niks meer moeten doen.' Zij hebben dat eigenlijk aangenomen als iets informatiefs.

U zegt dat de communicatielijnen tussen het federale crisiscentrum en de bevoegde overheden moet gaan naar de bevoegde overheden. U bent verantwoordelijk voor uw eigen diensten. De vraag is al verschillende keren gesteld maar is er een verschil tussen informeren en het bevel geven van tussen beide? Of moeten ze allebei een bevel geven?

De **voorzitter**: U heeft het woord en kunt uw antwoorden globaliseren.

Herbert Veyt: In eerste instantie, wat betreft de contacten tussen mijnheer de Meeûs en de spoorwegpolitie, ik heb geen zicht op wat er tijdens deze telefonische contacten gezegd is.

Wat de gebeurtenissen van november 2015 betreft – want daar alludeert u op als ik het goed heb begrepen – nogmaals er zijn vergaderingen geweest ter voorbereiding van die potentiële of eventuele sluiting van de metro waarbij de bevoegde overheden aanwezig waren. Waarbij ook de federale politie aanwezig was en waarbij, voor zover ik mij kan herinneren, nooit gesteld is dat de federale politie de MIVB zou moeten verwittigen van die formele sluiting. Als dat ergens gezegd zou zijn dan kan ik mij dat niet herinneren. Het zou mij ook onlogisch geleken hebben vermits de bevoegde diensten aanwezig waren op dat overleg.

De vraag van mevrouw Kitir in verband met die verwittigingen. Het is een mooi voorbeeld van waar er een vergissing of onduidelijkheid was. De heer Rudy Vervoort was op de hoogte gebracht. Ik denk dat hij ervan uitging dat die communicatie naar de MIVB zou gebeurd zijn maar ik stel vast, samen met u, dat dat niet is gebeurd.

Ik wil in dat kader ook terugkomen op wat u net vertelt over het OCAD, mijnheer de voorzitter. Het OCAD maakt een dreigingsanalyse op. Met die dreigingsanalyse wordt er naar het crisiscentrum gestapt met de bevoegde diensten. Daar wordt er nagedacht over aangepaste maatregelen. Het is niet zo dat uit niveau 4

automatisch een aantal maatregelen voortvloeien. Nee, het zijn maatregelen *à la carte* die worden uitgewerkt.

Tot op heden – en dat is het moeilijke en eigenaardige aan die ganse discussie – als er maatregelen worden beslist in het crisiscentrum, worden die maatregelen zowel in routine als in crisismomenten naar alle niet-politionele partners rechtstreeks door het crisiscentrum gecommuniceerd. Dat is ook gebeurd op 22 maart voor al die andere actoren. Dat is mijn ervaring. Ik haal nogmaals het voorbeeld aan van de bedrijven in de haven van Antwerpen, de bedrijven in België, de bedrijven in het Brussels Gewest....Ik denk dat wij daar een duidelijkheid moeten creëren dat dat zo zou moeten gebeuren.

De **voorzitter**: Dat is in uw perceptie zo maar dat is niet wat wij hier in voorgaande zittingen hebben gehoord. Maar zo zou het inderdaad moeten zijn. De optelsom van alle procedures kan leiden tot een resultaat waarbij eenieder wel volgens zijn voorschriften heeft gewerkt maar dat het, ofwel niet is terechtgekomen, ofwel veel te laat.

Carina Van Cauter (Open Vld): Dat laatste sluit aan bij de tweede vraag die u nog ging beantwoorden. Met name wie is dan de eindverantwoordelijke voor degenen die niet aan tafel zitten?

Herbert Veyt: Ik herhaal wat de procedure in routine is. De voorzitter van het crisiscentrum zit de vergaderingen voor en probeert tot een pakket van maatregelen te komen. Dat is de manier van werken.

Dat pakket van maatregelen wordt dan gecommuniceerd door het crisiscentrum naar de verschillende actoren, naar de politie en binnen de politie maken wij dat verder over. Voor de andere actoren gebeurt dat ook via het crisiscentrum. Nogmaals naar wat wij altijd ervaren hebben en zoals wij altijd gewerkt hebben met het crisiscentrum.

De **voorzitter**: Ik zal daar geen halszaak van maken maar dat is niet wat wij vanuit het crisiscentrum hebben vernomen. Ik begrijp heel goed dat u zegt dat u dat overmaakt en dat via de CIC's doet. Dat komt intern politieel terecht waar het moet terechtkomen en het crisiscentrum zorgt dan voor de communicatie naar andere actoren. Dat is niet het beeld dat wij hadden na het verhoor van het crisiscentrum.

Dat het anders kan en dat het korter en sneller moet en dat het met de huidige communicatiemethodes moet mogelijk zijn om heel veel mensen rond de tafel te krijgen die daarom niet fysiek rond de tafel moeten zitten, maar die wel moeten betrokken worden, lijkt mij duidelijk.

Alle protocollen en reglementen ter zake – en ik kijk ook naar onze expert, maar ik zal het hem straks nog even zeggen – moeten door de heer Van Daele eens tegen het licht gehouden worden. Die moeten worden getoetst aan datgene waarover vorige keer reeds een consensus was.

We kunnen de bevraging voortzetten. Iedereen zal voor wat hem of haar betreft, vanuit zijn dienst, komen zeggen dat het volgens het boekje is verlopen. Maar ik denk dat wij tot een aantal verbeterpunten moeten kunnen komen waarvan u trouwens in uw eigen presentatie gewag heeft gemaakt.

Zijn er nog vragen of bemerkingen. Neen. Dan denk ik dat wij u mogen bedanken voor uw getuigenis. Dank u wel.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met de heer Jan Jambon, vice-eersteminister en minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met de Regie der gebouwen
Audition sur le volet "assistance et secours" avec M. Jan Jambon, vice-premier ministre et ministre de la Sécurité et de l'Intérieur, chargé de la Régie des bâtiments

De **voorzitter**: Collega's, ik heet de vicepremier en minister van Binnenlandse Zaken, de heer Jambon, welkom in onze onderzoekscommissie.

Mijnheer de minister, zoals u weet verhoren wij de getuigen in deze commissie onder ede, dus ik ben verplicht u die eed af te nemen. Daarom breng ik voorafgaandelijk nog een aantal zaken ter kennis van u en de commissieleden.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolging en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Tenslotte, wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

De heer Jan Jambon legt de eed af.

Dank u wel, mijnheer de minister.

Naar goede gewoonte geven wij u de gelegenheid om een inleiding te geven bij uw getuigenverklaring.

De voorbije weken en maanden heeft de parlementaire onderzoekscommissie vele getuigen verhoord onder het luik "hulpverlening".

Die hoorzittingen zijn veelal, altijd eigenlijk, doorgegaan in openbare vergadering. U kent dus de gevoeligheden en de thema's die daar naar voren zijn gekomen en die onder meer tot uw bevoegdheid behoren.

Wij hebben voor de middag trouwens met onze experts een werkvergadering gehouden. Wij hebben ons echter beperkt tot het aanhoren van een aantal voorstellen van aanbeveling, omdat wij de goede volgorde willen respecteren en tot op het laatst het woord willen geven aan de getuigen. Wij willen alle getuigen horen voor wij onze deliberatie over de aanbevelingen en de conclusies starten. Dat zal volgende week gebeuren.

Ik wil u meegeven dat wij op 22 maart geconfronteerd zijn geworden met meervoudige terroristische aanslagen. Alle betrokken actoren hebben die dag en ook nadien natuurlijk hun uiterste best gedaan om de situatie aan te pakken. Uit de vele hoorzittingen is echter een aantal zaken naar voren gekomen waarvan wij zeggen: dit moet anders, dit kan anders, dit moet hervormd worden.

Ik verwijs bijvoorbeeld naar de bestaande nood- en interventieplannen. U hebt tijdens de getuigenverklaringen gehoord dat het luik terrorisme daar op dit ogenblik nog altijd niet in zit. Het zat er alleszins niet in op het moment van de aanslagen.

Ik verwijs ook naar de communicatie via het ASTRID-netwerk. Dit netwerk biedt mogelijkheden maar die dag waren er heel veel moeilijkheden mee.

Ik wil u gewoon in het algemeen enkele vragen stellen. Na uw inleiding zal ik onmiddellijk het woord geven

aan de commissieleden. Wat waren uw ervaringen op 22 maart? Hoe hebt u die dag beleefd? Wat hebt u eruit geleerd? Welke initiatieven hebt u genomen tot vandaag?

Uiteraard geef ik na uw inleiding het woord aan de commissieleden, zodat zij de vragen kunnen stellen die zij wensen te stellen. U hebt nu het woord.

Jan Jambon, ministre: Monsieur le président, mesdames et messieurs membres de la commission, beaucoup d'encre a coulé au cours des derniers mois, et de nombreux témoignages ont été entendus au sein de cette commission d'enquête.

Aujourd'hui, je vais vous faire part de mon vécu et de mes observations. Je vous communiquerai également les détails du déroulement de cette terrible journée du 22 mars et je commenterai les mesures éventuellement à prendre.

Au préalable, je souhaite exprimer, une fois de plus, ma solidarité avec celles et ceux qui ont été touchés de près ou de loin par ces attentats et qui ont perdu des proches. Je tiens à remercier les différents services de secours qui se sont mobilisés le 22 mars, mais aussi durant les jours et les mois qui ont suivi. Ils ont pénétré, ce jour-là, dans des zones dévastées et ont été témoins de scènes meurtrières que tout le monde craignait, mais auxquelles personne ne souhaite assister.

Je désire dire très clairement – je pense que nous sommes tous d'accord sur ce point – que les différents services ont travaillé dur, ce jour-là, et ont donné le meilleur d'eux-mêmes.

De manière générale, les secours ont bien fonctionné même s'il y a toujours des imperfections et que le fonctionnement peut encore être amélioré, mais je ne souhaite pointer personne du doigt.

L'avantage d'une commission d'enquête est de pouvoir détecter des imperfections, et d'établir des recommandations en vue de prendre des mesures appropriées. Mais il est malheureusement impossible de garantir une sécurité absolue, car cette dernière relève de l'utopie. Toutefois, en tant que décideurs et représentants politiques, nous devons veiller à garantir, de manière maximale, la sécurité de nos concitoyens. Je m'y engage jour après jour, avec mes collaborateurs, et je continuerai à le faire.

Ik zal eerst mijn tijdslijn van 22 maart in detail schetsen, want daar waren enkele vragen over.

Ik hoef niet te herhalen dat de explosie in Zaventem om 7.58 uur heeft plaatsgevonden. Ik zat die ochtend in mijn bureau op het kabinet, toen ik om 8.10 uur telefoon kreeg van een medewerker, de adjunct-kabinetschef die zich bezighoudt met politieaangelegenheden, met de melding van een dubbele ontploffing in de vertrekhal van de luchthaven van Zaventem.

De federale politie verwittigde om 8.06 uur de permanentie van het crisiscentrum met de volgende info: "explosie in de vertrekhal van Zaventem. Oorzaak onbekend. Nog geen info over slachtoffers. Versterking werd gestuurd".

Mijn medewerker kreeg dezelfde info van de federale politie om 8.09 uur, waarna hij mij informeerde.

De minuten daarna heb ik telefonisch contact gehad met mijn kabinetschef, met de eerste minister, met de commissaris-generaal van de politie, Catherine De Bolle, en met de gouverneur van Vlaams-Brabant, Lode De Witte.

De eerste minister, Charles Michel, heeft mij gebeld om 8.14 uur. Ik heb hem opnieuw gebeld om 8.22 uur en om 8.35 uur. De commissaris-generaal van de politie heeft mij twee keer zelf gebeld in die minuten onmiddellijk na de aanslag, namelijk om 8.15 uur en om 8.37 uur. De gouverneur van Vlaams-Brabant heb ik zelf gebeld om 8.21 uur. Hij heeft mij later nog gebeld om 8.25 uur en om 8.39 uur.

Tussen die telefoongesprekken door vertrek ik naar het nationaal crisiscentrum, waar ik rond 8.25 uur aankom. Een medewerker van mij was reeds enkele minuten daarvoor op het crisiscentrum. Bij aankomst in de coördinatievergadering op het crisiscentrum krijgen alle aanwezigen een overzicht van de op dat ogenblik bekende informatie. U moet zich dat voorstellen: op dat moment komen mondjesmaat verschillende mensen

aan.

Om 8.41 uur is er telefonisch contact vanuit de coördinatievergadering met Willy Covent, de veiligheidsofficier van Brussels Airport Company. Dat is ons contact met het crisiscentrum op de luchthaven. Hij spreekt over twee ontploffingen met dodelijke slachtoffers. BAC heeft op dat ogenblik reeds beslist om de luchthaven te sluiten en alle vluchten af te leiden naar andere luchthavens. De evacuatie van de passagiers en het personeel is dan lopende. De coördinatievergadering in het crisiscentrum beveelt de volledige evacuatie van de luchthaven en vraagt om alle mogelijke veiligheidsmaatregelen te nemen voor de evacuatie van de gewonden.

8.45 uur: na analyse kondigt het OCAD de overgang naar dreigingsniveau 4 voor het hele grondgebied af, met specifieke aandacht voor internationale treinstations, de regionale luchthavens, alle openbare transportmodi, de nucleaire centrales en de haven van Antwerpen. De notificatie van niveau 4 aan alle voorziene bestemmingen gebeurt per fax om 9.04 uur. Ten gevolge van de evaluatie werden in de coördinatievergadering volgende maatregelen genomen:

- 1 de internationale treinstations van Brussel-Zuid, Brussel-Centraal, Brussel-Noord, Luik en Antwerpen: geen sluiting maar bijkomende veiligheidsmaatregelen zoals verhoogde aanwezigheid van politie, met toegangscontroles en controles van personen en bagage;
- 2 de luchthavens van Charleroi, Luik, Deurne, Oostende en Wevelgem: verhoogde veiligheidsmaatregelen zoals bij de internationale treinstations;
3. het openbaar vervoer: verhoogde waakzaamheid voor de TEC, MIVB en De Lijn;
4. briefing en sensibilisering van politiediensten en militaire versterking, en overleg met de exploitanten en hun veiligheidspersoneel;
5. de nucleaire centrales: gezien de inzet van Defensie aan de nucleaire centrales wordt daar enkel verhoogde waakzaamheid gevraagd; er zijn 140 militairen ingezet voor de bewaking van de nucleaire centrales;
6. de haven van Antwerpen: verhoging van waakzaamheid en veiligheidsmaatregelen; er wordt een VBO-alert gestuurd om privébedrijven in de haven te informeren.

Na het nemen van die maatregelen wordt ook nagedacht over mogelijke doelwitten met grote aanwezigheid van soft targets. De metro van Brussel komt onmiddellijk ter tafel. Kunnen we de veiligheid op het metronetwerk garanderen? Het omvat 69 stations met allemaal meerdere in- en uitgangen en vraagt een enorme capaciteit om daar toegangscontroles te organiseren.

8.52 uur: na overleg in de coördinatievergadering beslis ik uit voorzorg om het volledige metronetwerk te laten evacueren en te sluiten tot minstens 12 uur. De vertegenwoordiger van DAO, de politie, aanwezig op de coördinatievergadering, neemt terstond de nodige contacten op om de beslissing te laten uitvoeren. Om 8.56 uur neemt mijn kabinetschef, die ondertussen al enige tijd op het crisiscentrum is aangekomen, contact op met de medewerker van de minister-president van het Brussels gewest, verantwoordelijk voor het veiligheidsbeleid, om de beslissing te melden. Om 8.59 uur krijg ik zelf telefoon van de minister-president waarbij ik hem deze beslissing bevestig.

9 uur: de federaal procureur kwalificeert de explosies op de luchthaven van Zaventem als een terroristische daad.

09.03 uur: Die kwalificatie, het algemene dreigingsniveau 4 en de nood om algemene informatie aan de bevolking te verstrekken, dat alles zijn criteria voor de afkondiging van de federale fase. Die hebben tot gevolg dat ik als minister van Binnenlandse Zaken de federale fase van crisisbeheer afkondig. Dat betekent dat op dat moment de coördinatievergadering omgezet wordt in een beleidscel. Het gaat dus om dezelfde vergadering, maar in een andere hoedanigheid, zoals bepaald wordt in het KB van 2003 betreffende de federale fase.

De beslissingen die in de coördinatievergadering genomen zijn, worden herbevestigd en het openen van het informatienummer 1771, dat sinds 08.24uur in vooralarm stond, wordt gevalideerd. De coördinatie van de hulpverlening blijft wel op provinciaal niveau.

09.09 uur: videoconferentie met de crisiscel in de luchthaven van Zaventem voor een stand van zaken. Hierbij wordt ook gemeld dat we in dreigingsniveau 4 en in de federale fase zitten. De twee explosies met

vele gewonden en materiële schade worden bevestigd. Tijdens het gesprek komt de vraag naar meer ziekenwagens. Vanuit de beleidscel wordt contact opgenomen met het noodnummer van Volksgezondheid. Dat bevestigt ons dat er bijkomende ziekenwagens op komst zijn.

De beleidscel dringt opnieuw aan op een totale evacuatie van de luchthaven uit voorzorg. De beslissing wordt genomen om de provinciale crisiscel van de gouverneur onder te brengen bij de crisiscel van de luchthaven om zo een veelvoud aan crisiscellen te vermijden.

De gouverneur van Vlaams-Brabant is ondertussen op weg naar het nationaal crisiscentrum om deel te nemen aan de federale beleidscel.

À 09 h 11, on a donc l'explosion dans le métro à hauteur de la station de Maelbeek.

Après l'explosion à Maelbeek, la cellule stratégique reçoit plusieurs informations au sujet d'autres explosions survenues à Arts-Loi, Schuman, Belgica et encore d'autres mais seule l'explosion à Maelbeek est confirmée par la police des chemins de fer.

Un représentant de la Région bruxelloise signale à 09 h 16 que l'évacuation de l'ensemble du réseau de métro est en cours.

La cellule stratégique prend ensuite des mesures de sécurité supplémentaires en ce qui concerne d'abord les institutions européennes: vigilance accrue aux alentours du quartier européen; pour les écoles: les écoles ne sont pas évacuées mais on conseille de garder les enfants à l'école entre l'heure du midi et de ne pas organiser d'excursions; la permanence du Centre de Crise prend à cet effet contact avec les ministres régionaux compétents; le secteur privé: un message d'alerte FEB est envoyé à toutes les sociétés et entreprises en demandant d'accroître la vigilance et de signaler tout comportement suspect à la police locale; les transports publics: tous les transports publics à Bruxelles sont mis à l'arrêt; les grands événements: tous les grands événements organisés ce jour-là sont annulés; pour les gares: évacuation et fermeture des gares de Bruxelles-Centrale, Bruxelles-Nord, Bruxelles-Midi, Bruxelles-Schuman et Bruxelles-Luxembourg; les recommandations à la population: les personnes qui se trouvent à Bruxelles sont priées de rester sur place, au travail, à la maison, à l'école, dans l'entreprise et d'éviter tout déplacement; les hôpitaux: vigilance accrue et surveillance devant tous les hôpitaux bruxellois; le déploiement de 300 militaires supplémentaires afin de protéger les cibles vulnérables; finalement, le contrôle aux frontières: renforcement des contrôles à toutes les frontières du pays par les services de police assistés par les douanes. Nos pays voisins en sont informés.

À 10 h 00, la cellule stratégique reçoit la confirmation par l'intermédiaire du représentant de la Région bruxelloise que l'évacuation des rames de métro est terminée et que toutes les stations de métro sont fermées à l'exception, évidemment, de Maelbeek. L'évacuation a duré environ 45 minutes.

À 10 h 05, la cellule stratégique est informée des problèmes concernant le réseau ASTRID. La SA ASTRID a préparé son antenne mobile et demande si celle-ci doit être installée à Zaventem ou à Maelbeek. Étant donné que l'organisation des secours à Zaventem a déjà bien avancé et que le problème de saturation est plus important à Bruxelles, la décision est prise d'installer l'antenne aux abords de la station de Maelbeek. L'installation de l'antenne-relais prend environ deux heures.

Nous sommes informés, peu de temps après, que le réseau Proximus est paralysé. Une liste de numéros prioritaires est immédiatement communiquée aux opérateurs de gsm. Dans le courant de la matinée, la cellule stratégique reçoit plusieurs messages quant à des véhicules, des paquets suspects, d'hommes armés ou de menaces proférées par l'intermédiaire des médias sociaux etc. Ces informations s'avèrent, chaque fois, inexacts ou tronqués. Néanmoins, l'information doit être chaque fois vérifiée et analysée. La cellule stratégique est informée, à intervalles réguliers, de l'aide apportée aux victimes. Le bilan du nombre de morts et de blessés est incertain et varie en permanence. À la demande de la ministre de la Santé publique, la décision est prise de ne faire à ce sujet aucune communication.

À 10 h 58, la cellule stratégique reçoit la confirmation que toutes les mesures demandées, à l'exception des contrôles aux frontières, ont été mises en œuvre. Vers midi, une troisième bombe est localisée dans le hall de départ de l'aéroport. Un périmètre de sécurité est mis en place et le SEDEE fait exploser la bombe.

Après la phase aiguë, durant laquelle toute l'attention doit être focalisée sur l'aide à apporter à la population et sur sa sécurité, s'enclenche une deuxième phase vers 14 h, après l'analyse de la situation au cours de laquelle la cellule stratégique doit prendre des décisions permettant un retour à la normale. Cette analyse consiste, entre autres, à comparer l'attentat à ceux qui se sont produits dans d'autres pays. Combien de temps s'est-il écoulé entre les différents attentats à Londres et à Paris? Peut-on supposer que le pire est derrière nous?

Au début de l'après-midi, la décision est prise d'organiser la réouverture des gares et des lignes de métro 2 et 6 afin de permettre aux citoyens de se déplacer dans Bruxelles et de quitter la capitale. Le Centre de crise lève sa recommandation générale de rester à l'intérieur. Entre-temps, des dizaines de perquisitions sont en cours à plusieurs endroits dans le pays.

Vers 16 h, je me suis rendu à Zaventem et à Maelbeek accompagné du premier ministre. Nous ne nous sommes bien évidemment pas rendus exactement sur le lieu même des attentats. Nous avons rendu visite et remercié les personnes qui travaillaient au sein de la cellule de crise de l'aéroport de Zaventem et au CPOPS à Maelbeek. À Maelbeek en particulier, j'ai rencontré et discuté avec les personnes des services de secours et d'identification. J'y ai vu les pires images de ma vie. Je ne l'oublierai jamais.

Un Conseil national de sécurité a lieu à 17 h, à la suite duquel je retourne au Centre de Crise. Le soir du 22 mars, la cellule stratégique se penche sur les mesures à prendre dans les prochains jours. L'attention est principalement portée sur la sécurité des transports en commun et sur les cibles vulnérables désignées par l'Organe de coordination pour l'analyse de la menace (OCAM).

Par la suite, l'ouverture progressive des stations de métro s'accompagne d'une présence policière et militaire accrue. Ce processus débute par l'ouverture de 14 stations. Nous constatons rapidement que l'aéroport de Zaventem ne pourra pas reprendre ses activités d'aussi tôt.

La réunion de la cellule stratégique est levée à 23 h 16 et se réunit à nouveau le lendemain à 9 h 30. En présence de certains collaborateurs, je me rends alors place de la Bourse, comme de nombreux autres citoyens, pour manifester ma solidarité à l'égard des victimes et de leurs proches et m'attarder sur les événements qui ont marqué ces jours indescriptibles.

Voilà comment s'est déroulée cette journée pour moi.

Ik ga nu dieper in op de verschillende domeinen binnen mijn bevoegdheden en ook op de verschillende vragen die de voorzitter daarstraks heeft gesteld. Ik onderstreep nogmaals dat de hulpverleners schitterend werk hebben verricht. U mag niet vergeten onder welke bijzondere omstandigheden zij hun werk hebben gedaan. Met gevaar voor eigen leven en niet wetende wat er nog kon gebeuren, zijn ze de slachtoffers ter hulp gesneld. De veiligheidsdiensten hebben ervoor gezorgd dat de evacuatie van de slachtoffers veilig kon verlopen. In Zaventem werd de hulpverlening zelfs meermaals bemoeilijkt door de gedwongen evacuaties wegens potentieel gevaar. Het moeten achterlaten van een slachtoffer om te moeten vluchten voor eigen leven, wordt door veel hulpverleners als een zeer zwaar dilemma ervaren.

De veiligheid van de hulpverleners draag ik samen met minister De Block heel hoog in het vaandel. Daarom hebben we na de aanslagen in Parijs een gezamenlijke omzendbrief gestuurd naar alle actoren van de dringende geneeskundige hulpverlening, de hulpverleningszones, spoedgevallendiensten en gouverneurs om hen attent te maken op voorzorgsmaatregelen, zoals de verplichting om hun badge zichtbaar te dragen, bepaalde procedures in herinnering te brengen, extra aandacht te hebben voor overleg en coördinatie met de politiediensten enzovoort. Na de aanslagen van 22 maart is er binnen elke discipline gewerkt aan de psychosociale ondersteuning en begeleiding van de hulpverleners. Iedereen verwerkt zoiets op zijn eigen en vaak op een verschillende manier. Sommigen willen zo snel mogelijk weer aan het werk en anderen voelen net de nood om afstand te nemen van hun job. In beide gevallen zijn ondersteuning en erkenning noodzakelijk. Om de hulpverleners te bedanken en om hun de kans te geven om hun ervaringen te delen met de collega's uit andere disciplines, werd er op 21 juni een erkenningsceremonie gehouden met meer dan duizend intervenanten die op 22 maart aanwezig waren op het terrein.

Wat de alarmering via de noodcentrales betreft, staat in elk nood- en interventieplan en ook in de interne

noodplannen een alarmeringsprocedure beschreven. Daarbij wordt telkens eerst de 112 gealarmeerd. Het is namelijk de noodcentrale die de eerste middelen uitstuurt volgens de afgesproken procedures. Wanneer een discipline meer zicht krijgt op de noodsituatie, kan die via de 112 of via de 101 voor de politie extra middelen vragen. Het is dus geen kwestie van zo veel mogelijk middelen en interventieploegen naar de plaats van de noodsituatie te sturen. Dat zou niet efficiënt zijn, aangezien de intervenanten elkaar voor de voeten zouden lopen. De reguliere werking moet ook nog gegarandeerd worden.

Versterking invoeren via de noodcentrales kan op elk moment en gebeurt vaak al onderweg naar de noodsituatie, wanneer er meer informatie binnenkomt via de noodcentrale.

En ce qui concerne la communication et d'abord l'alerte, pour préparer au mieux les citoyens au comportement à adopter face aux risques qui les entourent et aux crises qui surviendraient, une attention toute particulière doit être accordée à la qualité, à la rapidité et à l'efficacité de la communication de masse. Dans cette optique, l'alerte de la population est essentielle, étant la première action en communication de crise. Pour réussir au mieux, cette alerte et cette information de la population en situation d'urgence, il est important de diffuser des messages via différents canaux complémentaires, voire redondants, afin de veiller à une large diffusion de l'information.

L'objectif de Be-Alert est de permettre une alerte multicanal via une plate-forme centrale sécurisée. Le bourgmestre, le gouverneur ou le ministre de l'Intérieur pourra ainsi décider d'alerter la population en fonction de la situation d'urgence par appel vocal, sms, e-mail, médias sociaux, applications pour smartphones, etc., voire l'intégration d'une alerte via les panneaux digitaux ou encore les sirènes.

Un projet pilote a été lancé en 2013 pour une période de deux ans. Les 11 provinces et 33 communes y ont été associées. Le projet pilote a permis de tirer de nombreux enseignements permettant d'établir un cahier des charges nécessaire à la mise en œuvre de la plate-forme nationale Be-Alert. L'adjudication a entre-temps été réalisée et la grande plate-forme Be-Alert sera disponible d'ici la fin de l'année.

L'application Alert SMS sera également intégrée au sein de la plate-forme. Cela signifie concrètement que nous pouvons non seulement avertir des personnes sur la base d'une adresse renseignée mais également envoyer des sms aux personnes qui se trouvent dans une zone déterminée. Pour ce faire, une collaboration intensive a été mise en place avec le cabinet de mon confrère De Croo et les opérateurs de télécommunications.

Le jour des attentats, nous ne disposions encore d'aucun moyen pour avertir les personnes de manière ciblée. Les experts de la communication ont estimé que ce moyen de communication n'aurait pas été adéquat, étant donné que la population tout entière avait besoin d'informations. On a donc décidé de recourir aux médias de masse pour avertir et informer la population et pour diffuser des recommandations. On a préconisé d'éviter des déplacements, d'envoyer des sms au lieu de téléphoner, etc. Le centre de crise a communiqué par la presse via Twitter, Facebook ainsi que par le biais de son propre site internet.

Concernant le numéro d'information 1771, par le biais d'un contrat-cadre avec la société IPG, le Centre de Crise dispose d'un centre de contact qui peut être activé dans l'heure qui suit en cas d'urgence et ce, 24 h/24 et 7 jours/7.

Le nombre d'opérateurs est adapté en fonction du besoin réel. Les opérateurs sont formés en collaboration avec le SPF Intérieur et le SPF Santé publique. Ce centre de contact peut être activé à la demande du SPF Intérieur, mais également à la demande du gouverneur et des bourgmestres. C'est la personne ayant activé le centre qui payera ensuite la facture. Le coût du contrat-cadre est supporté chaque année par le budget de l'Intérieur.

Le numéro d'information 1771 a été utilisé après les attentats de Paris. Sur une période de 25 jours, 23 491 appels au total ont été traités dans les trois langues nationales et en anglais, avec parfois jusqu'à 3 295 appels par heure. En janvier 2016, le numéro a été réactivé par le gouverneur de Liège à la suite de pannes d'électricité dans 23 communes.

Le 22 mars à 8 h 24, le Centre de crise a placé le Centre de contact en phase de pré-alerte. Un premier *briefing* de 60 opérateurs a suivi à 9 h 25. À 10 h, le numéro 1771 était accessible au public. En appui aux

opérateurs d'IPG, une deuxième ligne a été mise en place le mardi 22 mars pour prendre en charge les appels des victimes et de leurs proches.

Conformément aux procédures discutées et préparées avec le SPF Santé publique, des volontaires de la Croix-Rouge étaient présents chez IPG le 22 mars dès 10 h 45, rejoints par après par des membres de la Rode Kruis Vlaanderen. Cette mission spécifique d'écoute et de soutien psychosocial était coordonnée et organisée par le SPF Santé publique en contact direct et étroit avec un manager d'IPG et un communicateur du Centre de crise afin de veiller ensemble au flux d'informations et aux réponses apportées aux nombreuses questions posées par les citoyens.

Pour cette première journée du 22 mars, le numéro 1771 a fonctionné avec jusqu'à 120 opérateurs et réceptionné quelques 12 542 appels. Le 1771 a été ouvert 24 h/24 les 22 et 23 mars de cette année.

Wat ASTRID betreft - de voorzitter heeft daar in zijn inleiding nog naar verwezen -, u hebt in de parlementaire onderzoekscommissie een uitvoerige diagnostiek gekregen over de problemen met het radionetwerk op de dag van de aanslagen door de CEO, de heer Marc De Buyser. Ik zal mij dus beperken tot de conclusies en de acties die sinds de aanslagen zijn ondernomen.

Het uitzonderlijk aantal radiocommunicaties, het gebruik van 579 verschillende gespreksgroepen en de uitval van het commerciële netwerk hebben ervoor gezorgd dat er een nooit geziene overbelasting ontstond op het netwerk. Er was geen technische onderbreking van het netwerk en geen probleem van radiodekking, maar wel van wachttijden, van *queuing*, en daardoor van onderbreking van de gesprekken. De oorzaken hiervoor liggen in de ontoereikende dimensionering van het netwerk ten opzichte van de uitzonderlijke noden, die er op 22 maart waren, en ook in het onjuiste gebruik van het netwerk.

Ondertussen zijn heel wat acties ondernomen en ik som ze u op. Ten eerste, de structurele verhoging van de capaciteit van het netwerk werd toegevoegd aan het bedrijfsplan, dat op dit ogenblik, samen met de beheersovereenkomst besproken wordt in de IKW. Reeds twee vergaderingen van de IKW hebben plaatsgevonden. Het volledige dossier ligt voor advies bij de inspecteur van Financiën en komt daarna terug naar de IKW.

De verhoging van de capaciteit zal er komen op basis van een risicolijst, opgesteld door het crisiscentrum. Zodoende wordt er niet zomaar overal wat extra capaciteit bijgestoken, maar gaat men doelgericht capaciteit verhogen op gevoelige plaatsen, zoals stadscentra, luchthavens en Sevesobedrijven.

Ten tweede, om de capaciteit te verhogen, zijn er ook extra frequenties nodig. De extra frequenties werden aangevraagd bij Defensie en bij het IBPT. Een protocolakkoord tussen de drie partners is in de maak. Ondertussen heeft Defensie al een beperkte set van 20 frequenties vrijgemaakt, een *quick win*.

Ten derde, de verhoging van de capaciteit van de zendmasten in de regio Brussel is lopende.

Ten vierde, de gewaarborgde toegang en prioriteit voor zowel data- als spraakcommunicatie op 4G-netwerken werd aangevraagd aan collega De Croo. De gesprekken hierover zijn reeds ver gevorderd en een technisch, budgettair en reglementair voorstel om dat mogelijk te maken, zal in het najaar voorhanden zijn.

Ten vijfde, om de communicatie tussen ASTRID en de overheid tijdens een crisis te faciliteren, werd een contactpunt aangeduid op het crisiscentrum, wordt ASTRID aangesloten op het REGETEL-netwerk en werd ASTRID opgenomen in de coördinatieprocedures van het BIPT in geval van een grootschalig incident op de commerciële netwerken.

Ten zesde, de aanschaf van een mobiele zendmast met satellietverbinding en het uitrusten van de bestaande mobiele mast met een satellietverbinding is in uitvoering. Na een openbare aanbesteding werd de bestelling geplaatst en de levering ervan wordt verwacht in december 2016.

Ten zevende, een aanvraag voor het accrediteren van een mobiele zendmast als prioritair voertuig werd ingediend op 31 maart bij de bevoegde minister en werd goedgekeurd op 29 juni.

Ten slotte, het raadgevend comité van gebruikers heeft een communicatie gedaan naar alle

gebruikersorganisaties met doel te sensibiliseren rond het correcte gebruik van de *fleetmap*, de radiodiscipline en de noodzaak om hier tijdens de opleidingen de nodige tijd voor uit te trekken. Bij de organisatie van rampoefeningen wordt ook gevraagd om voldoende aandacht te hebben voor het aspect radiocommunicatie. In het verleden was er vaak een verantwoordelijke radiocommunicatie per discipline op het terrein aanwezig bij een groot evenement of een noodsituatie. Die praktijk is in de loop der jaren weggevallen. De verschillende disciplines bekijken of die opnieuw gangbaar kan worden.

Les plans d'urgence et d'intervention. La planification d'urgence et la gestion de crise font l'objet d'un travail à trois niveaux: le bourgmestre au niveau communal, le gouverneur au niveau provincial et le ministre de la Sécurité et de l'Intérieur au niveau fédéral. Les missions et rapports respectifs de chacun sont décrits dans l'arrêté royal de 2006 relatif aux plans d'urgence et d'intervention et dans les circulaires y afférentes.

Le but d'un plan d'urgence et d'intervention est de préparer au mieux la réaction, qui est le fruit d'une concertation multidisciplinaire, face à une situation d'urgence conformément à la réglementation existante. Les plans d'urgence et d'intervention sont établis au niveau communal et provincial. Au niveau fédéral, par contre, on parle de plans d'urgence nationaux, et donc pas de plan d'intervention, parce que l'aspect opérationnel est coordonné au niveau provincial.

En tant que ministre de l'Intérieur, je suis compétent pour l'approbation des plans provinciaux d'urgence et d'intervention. En vertu des dispositions de l'arrêté royal de 2006, la procédure est définie dans la circulaire ministérielle, le NPU-3 de 2009.

Le centre de crise analyse les plans et me soumet un avis pour approbation. Comme décrit dans la circulaire, la procédure d'approbation consiste à vérifier si le plan est conforme aux critères fixés. Le volet opérationnel du plan est approuvé par la cellule de sécurité multidisciplinaire au niveau provincial.

Le 1er mai 2016, l'arrêté royal portant fixation du plan d'urgence national relatif à l'approche d'une prise d'otages terroriste ou d'un attentat terroriste a été signé par le premier ministre, le ministre de la Justice et moi-même. Préalablement à l'adoption de ce texte, la réponse des autorités était régie par plusieurs textes. L'organisation de la gestion de crise au niveau fédéral est réglée par un arrêté royal du 31 janvier 2003. Pour les niveaux communal et provincial, il existe en outre un arrêté royal du 16 février 2006 harmonisant pour tout le pays l'organisation locale de la gestion de crise.

Outre ces arrêtés royaux, il existe également, en matière de terrorisme, une directive du 1er juillet 2005 du Comité ministériel du renseignement et de la sécurité précisant l'organisation des autorités judiciaires. Un vade-mecum élaboré conjointement par le parquet fédéral et le Centre de crise du 6 juillet 2011 précise, par ailleurs, la réponse stratégique et opérationnelle à donner en cas de prise d'otages terroriste.

Afin de tester ces dispositifs de réponse des autorités fédérales et locales, plusieurs exercices ont été organisés: un CPX (*Command Post Exercise*) à Bruges le 1er décembre 2011, le même CPX à Charleroi le 25 avril 2012, le même à Anvers le 26 novembre 2013 et le même exercice ainsi qu'un *Field Training Exercise* à Bruxelles les 8 et 17 octobre 2014. Le but de ces exercices était d'examiner la mise en œuvre mixte des procédures judiciaires et administratives, d'analyser l'interaction entre les compétences de chacun, d'entraîner les différentes autorités à la résolution de situation pouvant réellement se présenter et d'améliorer les différents processus décisionnels et les différents processus de communication.

Ces exercices ont mis en évidence la nécessité d'une réponse et d'une gestion tant des autorités judiciaires qu'administratives avec une implication intégrée et multidisciplinaire des services de police et de renseignement, des services de secours et d'autres services publics. De plus, des enseignements ont mis en évidence la nécessité de travailler avec deux structures: une cellule de gestion et une cellule opérationnelle. La nécessité de retrouver dans un seul document la réaction du gouvernement face à des attentats terroriste et les enseignements tirés des exercices effectués en 2011 ont donné naissance au nouvel arrêté royal du 1er mai 2016.

L'arrêté royal "terrorisme" impose aux gouverneurs de provinces d'établir à cet effet un plan particulier d'urgence et d'intervention au niveau provincial. Une réunion de coordination et d'information avec les services des différents gouverneurs a déjà eu lieu le 24 juin du côté francophone et a lieu aujourd'hui du côté néerlandophone. Cela ne signifie, toutefois, pas qu'au niveau des gouverneurs, aucune attention n'était auparavant portée au volet terrorisme en ce qui concerne les plans établis, bien qu'elle fût marginale.

En 2015, le gouverneur du Brabant flamand a organisé un exercice *Table Top* terrorisme afin de mettre au point les différentes lignes de communication.

Nu wat CBRN betreft. In overleg met alle betrokken actoren stelde het Crisiscentrum in 2010 een nationaal noodplan op betreffende een terroristische aanslag met gebruik van chemische, biologische, radiologische of nucleaire middelen, kortweg CBRN. Dit plan bevat de respons van de overheid na een kwaadwillig incident met CBRN-materiaal. De accidentele risico's worden opgevangen door andere plannen, zoals het nucleair noodplan en de provinciale Seveso-noodplannen. Het toepassingsveld van het CBRN-noodplan is, ten eerste, een aanslag met CBRN-agentia; ten tweede, een kwaadwillige besmetting van drinkwater of de voedselketen; ten derde, het voorkomen van verdachte, klinische verschijnselen bij de bevolking; ten vierde, het bezit van verdacht materiaal waarmee CBRN-agentia kunnen worden verspreid bij groeperingen die van terrorisme worden verdacht.

Zelfs als in de nationale respons voor bepaalde risico's is voorzien, wordt ook aan het lokale niveau gevraagd om zich op deze risico's voor te bereiden. Om de lokale overheden te helpen met dit toch wel zeer specifieke CBRN-risico wordt momenteel gewerkt aan een CBRN-handleiding voor lokale overheden. Deze handleiding en de herwerkte versie van het nationaal noodplan CBRN zullen in het najaar beschikbaar zijn. Het nationaal noodplan CBRN zal conform zijn aan de bepalingen van het KB 'Nationaal noodplan terroristische aanslagen en gijzelnemingen' van 1 mei 2016.

De Nationale Veiligheidsraad heeft in april 2016 beslist om een budgettaire inspanning te leveren inzake de aankoop van prioritaire middelen in de strijd tegen CBRN-terrorisme. Het gaat om extra detectiemateriaal, mobiele labo's, enzovoort.

Ik wil verduidelijken dat er geen enkele informatie is over een potentiële CBRN-aanslag. Deze maatregelen worden als voorzorg genomen.

Het Crisiscentrum heeft een vijftal opdrachten. Ten eerste, de actieve waakzaamheid. Het Crisiscentrum beschikt over een doorlopende permanentie, 24 uur op 24 uur en 7 dagen op 7, om dringende informatie van allerlei aard te verzamelen, te analyseren en te verspreiden naar de bevoegde instanties. Ten tweede, het Crisiscentrum is het nationaal en internationaal punt voor alarmering. Hierdoor kunnen de bevoegde overheden snel worden geïnformeerd over een evenement in binnen- of buitenland, relevant voor de veiligheid in België en kunnen de alarmeringsprocedures worden geactiveerd. Ten derde, de openbare orde. Het Crisiscentrum is nauw betrokken bij de planning, de coördinatie en de opvolging van de veiligheid bij gebeurtenissen van grote omvang die een voorbereiding en coördinatie tussen de verschillende diensten vereisen. Het Crisiscentrum organiseert de veiligheid van personaliteiten, staatshoofden en regeringsleiders, instellingen, ambassades enzovoort.

Ten vierde, de organisatie van de noodplanning. Het Crisiscentrum staat in voor de organisatie en de coördinatie van de noodplanning. Het doel is de opstelling van de noodplanning op federaal niveau in overleg met de verschillende partners. Ten vijfde, het Crisiscentrum beheert de infrastructuur voor crisisbeheer. Het biedt dus ondersteuning door de onmiddellijke beschikbaarheid van het personeel en de nodige middelen ter voorbereiding van de dringende beslissingen.

De besluitvorming gebeurt in collegiaal overleg met de leden van de coördinatievergadering of de beleidscel. De bevoegde minister of diens aanwezige in de beleidscel geeft de beslissing door via de interne kanalen van zijn dienst of administratie. De informatie over de implementatie van de maatregelen komt via dezelfde kanalen terug naar de beleidscel, waar op regelmatige basis gevraagd wordt naar een stand van zaken betreffende de uitvoering van de beslissingen.

Quel est maintenant le processus décisionnel dans le cadre du terrorisme? Il en existe deux différents. D'une part, nous pouvons procéder à la fermeture automatique de tous les sites considérés comme vulnérables. Le risque ne fera que se déplacer. Les gens peuvent céder à la panique, entraînant une paralysie de la société. D'autre part, nous pouvons envisager tout type de mesures en fonction des informations disponibles et prendre des décisions de concert au cas par cas. Cette approche plus ciblée est à privilégier absolument, mais elle prend un peu plus de temps. En analysant la réaction d'autres pays confrontés à des attentats, nous constatons que, là aussi, le réseau du métro ou les grandes gares, par exemple, ne sont pas fermés d'office. Une analyse préalable est nécessaire.

L'expérience du mois de novembre 2015 a notamment servi de base pour l'analyse le jour du 22 mars. En effet, dans la nuit du 20 au 21 novembre 2015, l'OCAM a décrété un niveau 4 de menace terroriste pour la Région de Bruxelles-Capitale. À la suite de cette évaluation de la menace, étant donné que le métro est une infrastructure difficile à protéger et nécessitant des moyens humains importants, la décision a été prise dans la nuit, à la suite de contacts entre le premier ministre et moi-même, de contacter le ministre-président via son cabinet pour lui recommander de ne pas rouvrir le métro bruxellois le samedi matin. Ce qu'il a fait en contactant alors la STIB.

Le samedi 21 novembre, après une réunion du CNS, une autre réunion a été organisée au centre de crise en présence notamment de représentants du ministre-président de la Région de Bruxelles-Capitale, de la police fédérale et de la STIB. Lors de cette réunion, il a été mentionné que, pour la suite, des informations sur les mesures à destination de la STIB passent par la police fédérale et, plutôt, la police des chemins de fer.

Op 22 maart beslis ik, na overleg in de coördinatievergadering, om 8 u 52 om de metro te evacueren en te sluiten als voorzorgsmaatregel en dit tot – op dat moment – 12 uur. Daarna zouden we de maatregelen herevalueren. De directeur van de DAO van de federale politie aanwezig in de coördinatievergadering neemt de nodige contacten om deze beslissing uit te voeren. Het nationaal invalspunt wordt op deze manier verwittigd van alle nationaal te nemen maatregelen waaronder de sluiting van de metro te Brussel. Om 9 u.06 vertrekt er vanuit het nationaal invalspunt een broadcast via de ASTRID-radio's naar alle CIC's met de melding van dreigingsniveau 4 en de te nemen maatregelen waaronder de sluiting van de metro. De broadcast duurt 3 minuten en 27 seconden maar men wacht niet tot het bericht volledig is afgelopen. Na de Franstalige versie verstuurt men het radiobericht naar RAMCO, dus om 9 u.07. Om 9 u.07 is er een radiobericht vanuit het CIC Brussel naar de dispatching van de spoorwegpolitie van Brussel – dat is de RAMCO – maar zonder melding van de sluiting van de metro. Op hetzelfde moment verstuurt de directeur van de DAO, aanwezig op het crisiscentrum, een mail met een samenvatting van alle maatregelen die in de coördinatievergadering werden beslist aan alle bevoegde directeurs binnen de federale politie. Om 9 u.10 volgt een datatransmissie vanuit het CIC Brussel naar RAMCO waarin wel melding wordt gemaakt van de sluiting van de metro. Een minuut later ontploft de bom in het metrostel in Maalbeek.

Het moet gezegd dat zelfs al was de keten van de informatiedoorstroming korter het in de feiten onmogelijk was om op minder dan 19 minuten het volledige metronetwerk te evacueren en te sluiten. Mogelijks waren we zelfs in een Londens scenario terechtgekomen waarbij de terrorist mee geëvacueerd wordt en zich laat ontploffen tijdens de evacuatie.

Collega's, dat neemt niet weg dat we er allemaal van overtuigd zijn dat de commandolijn korter moet zodat de genomen beslissingen sneller geïmplementeerd kunnen worden. Om die reden werd op 5 april een tijdelijke procedure afgesproken in overleg met de leden van de beleidscel voor het openbaar vervoer. Indien een snelle beslissing inzake sluiting van een treinstation, het metronetwerk of een luchthaven zich opdringt wordt na overleg met het OCAD en de federale procureur contact opgenomen met de minister van Mobiliteit en de directeur-generaal van Brussel Preventie en Veiligheid. Zij nemen dan contact op met de betrokken operators om de maatregelen te implementeren. Parallel aan deze commandolijn wordt ook de spoorwegpolitie vanuit het Crisiscentrum verwittigd.

Face à une situation d'urgence, chaque décision doit être matérialisée et communiquée en fonction de sa nature et des circonstances propres à la situation.

La nature contraignante de la mesure de la fermeture du métro et les circonstances réunies au moment de la prise de décision doivent être prises en considération. Vu la présence de la police fédérale au moment de la décision, les compétences et les missions du SPC et la coopération formalisée entre la police fédérale et la STIB en matière de sécurité dans le métro – c'est un protocole existant - l'ordre de fermer et d'évacuer le réseau du métro a été donné via la police fédérale.

Ten slotte de taakverdeling tussen de verschillende niveaus, want dat is ook een zaak die hier in de commissie al aan bod is gekomen.

Le déclenchement de la phase fédérale de la gestion de crise signifie que l'autorité fédérale assure la gestion de la situation d'urgence en ce qui concerne notamment la prise de décision fondamentale dans le cadre d'actions de protection, et ce sans préjudice des responsabilités qui, le cas échéant, incombent à d'autres

autorités au niveau régional ou local, notamment en ce qui concerne la mise en œuvre des mesures décidées au niveau fédéral.

Les flux d'informations entre les différents niveaux circulent dans les deux sens. Les directeurs de discipline – et on parle de dirmed, dirpol et dirbw (donc, les pompiers) – coordonnent les interventions sur le terrain sous l'autorité du directeur des opérations. Ce dernier communique avec le comité de coordination.

Le jour des attentats, cette communication se faisait avec le comité de coordination provincial adjoint à la cellule de crise de Zaventem. Pour Maelbeek, il s'agissait du comité de coordination du haut fonctionnaire.

Un responsable de chaque discipline est présent au sein du comité de coordination provincial, lequel communique par l'intermédiaire des gouverneurs avec la cellule stratégique fédérale.

Dernièrement, les autorités et services compétents siègent au sein de la cellule stratégique. Ils reçoivent des informations issues de leurs propres canaux et du Comité de coordination provinciale et transmettent les mesures à prendre par le biais de leurs propres canaux et/ou par l'intermédiaire du Comité de coordination provinciale.

Mijnheer de voorzitter, dat is mijn visie op het verloop van die dramatische dag, alsook een antwoord op de belangrijkste issues die hier aan bod zijn gekomen.

De **voorzitter**: Mijnheer de minister, collega's, wij hebben nog een tweede getuige. Ik stel daarom voor dat wij de volgorde van de vraagstelling beginnen met de grootste fracties en zo naar de kleinste fracties gaan en dat wij bij de tweede getuige die volgorde omgooien, kwestie van iedereen wat rechten te gunnen. Ik stel ook voor dat niet iedereen vier tot zeven vragen stelt, maar dat wij ons in een eerste ronde proberen per groep of fractie tot een twee- à drietal vragen te beperken.

Ik begin van boven naar beneden en begin dus met de N-VA-fractie. Ik geef het woord aan de heer De Roover.

Peter De Roover (N-VA): Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, uit uw uitgebreide uiteenzetting is gebleken hoeveel aspecten en componenten erbij komen kijken in omstandigheden zoals wij die op 22 maart hebben gekend, en dus ook hoeveel dingen er kunnen mislopen. Iedereen zal zich volgens mij aansluiten bij uw vaststelling dat de diensten hoe dan ook in brede zin bijzonder goed werk hebben geleverd.

Ik zal mij beperken tot twee vragen, zoals gesuggereerd werd, om ook niet te veel gras voor de voeten van de collega's weg te maaien.

Mijnheer de minister, u hebt gesproken over de verzadigingsproblemen van ASTRID. Het ging over zowel onjuist gebruik als een capaciteitsprobleem, en beide moeten natuurlijk op een andere manier worden aangepakt. Ook hebt u erop gewezen dat er al een reeks maatregelen genomen is om daaraan tegemoet te komen. Een dergelijke oefening moet volgens mij altijd gemaakt worden wanneer men vaststellingen doet zoals degene die wij hier hebben gedaan.

Over ASTRID wil ik vragen of een aantal van de problemen een gevolg zijn van het gebrek aan middelen die voor ASTRID voorzien waren in het verleden, dan wel of die middelen op een verkeerde manier gebruikt zijn. Het is zeer goed dat het voor de toekomst opgelost wordt, maar de vraag blijft bestaan waarom die problemen zich op 22 maart hebben voorgedaan.

Mijn tweede vraag gaat over de nood- en interventieplannen. In de loop van onze hoorzittingen in deze commissie hebben wij vastgesteld dat er doorgaans geen bijzonder luik Terro bestaat in de diverse nood- en interventieplannen. De meningen daarover waren verdeeld. Sommigen vonden dat een opsplitsing te ver ging, terwijl anderen die juist noodzakelijk achten.

Hoe komt het, na de aanslagen in Parijs, toen het probleem van het terrorisme toch zeer hoog op de agenda kwam, dat er daarvan geen specifiek werk is gemaakt?

De **voorzitter**: Mijnheer de minister, om een en ander gevat en gebald te houden en ook met het oog op het

goed kunnen volgen van het debat, is het de bedoeling dat u meteen na de vragen antwoordt.

Minister **Jan Jambon**: Mijnheer de voorzitter, ik kom nu voor de eerste keer in deze onderzoekscommissie, maar waarschijnlijk niet voor de laatste keer.

De **voorzitter**: U zegt het.

Minister **Jan Jambon**: Ik zal mij aan uw werkwijze aanpassen.

Mijnheer De Roover, u vroeg of de problemen met ASTRID te wijten zijn aan een gebrek aan middelen, dan wel aan een verkeerd gebruik van de middelen.

Het is een gegeven dat ASTRID al jarenlang ondergefinancierd is. Die kreet heeft men al lang laten horen. Daarom hebben wij in 2015 een bijkomende kapitalisatie, een bijkomende financiering van ASTRID doorgevoerd. Die is noodzakelijk om de maatschappij mee te laten evolueren met de technologie die vandaag voorhanden is.

Tegelijkertijd moet ik ook zeggen dat ASTRID nooit eerder een dergelijke belasting van het netwerk gekend heeft, zelfs niet bij grote rampen in het verleden hebben, zoals het Heizeldrama of de gasramp in Gellingen. Op 22 maart 2016 bedroeg de communicatie via ASTRID het vijfvoudige.

Daar komt nog bij dat er met meer dan vijfhonderd gespreksgroepen is gewerkt. Dat was niet nodig, dus daartoe is er bijkomend opleiding nodig.

De oplossing is dus niet *one fits all*, het zal niet beter gaan louter door meer geld te investeren. Wij hebben bijkomend gekapitaliseerd. Daarnet heb ik al gezegd welke nieuwe materialen er aangekocht zullen worden. Het heeft ook te maken met het feit dat een dergelijke belasting van het netwerk nooit eerder gezien was. De betrokken personeelsleden zullen opgeleid worden om niet zoveel gespreksgroepen parallel te organiseren, als deel van de oplossing.

De nood- en interventieplannen bevatten inderdaad geen bijzonder luik terrorisme. Wij bestuderen eigenlijk al van vóór 22 maart hoe er een terrorismeluik aan toegevoegd zou kunnen worden. Door de aanslagen van 22 maart heeft dat natuurlijk een versnelling gekregen. Ik heb daarjuist gezegd dat wij op 1 april 2016 een koninklijk besluit uitgevaardigd hebben, in overleg met de administratieve en de gerechtelijke overheden. In dat koninklijk besluit wordt gevraagd om de provinciale nood- en interventieplannen van een terrorismeluik te voorzien.

Laurette Onkelinx (PS): Je voudrais remercier M. le ministre pour les informations qu'il a données. On l'a senti aussi bouleversé par ce qu'il a vu et on peut le comprendre, vu les scènes de guerre décrites par les différents intervenants. Il y a beaucoup de questions à poser mais je me limiterai, pour ma part, à ce qui s'est passé au centre de crise, le matin du 22 mars. Je ne peux me départir de l'impression d'un certain capharnaüm ou d'une certaine panique. Je n'en sais rien, mais je voudrais comprendre. La volonté, ce n'est évidemment d'accuser qui que ce soit, mais d'essayer de comprendre pour mieux préparer l'avenir.

D'abord, je voudrais savoir si vous-mêmes, ministre de la Justice ainsi que le premier-ministre, avez eu des exercices particuliers dans les derniers mois. Je me souviens qu'on l'avait fait à l'époque, avec le président de la commission d'ailleurs, on savait que des attentats terroristes se préparaient en Belgique, les différents comités PR l'ont révélé. Il y a eu Verviers, il y a eu Paris, est-ce que vous avez eu une préparation particulière pour la gestion de la crise, dans les semaines ou les mois qui ont précédé le 22 mars?

De la gestion du temps. On nous dit ici, à 8 h à Zaventem, on savait qu'il s'agissait d'attentats terroristes. Le monsieur Sécurité, par exemple, de l'aéroport, dit "oui c'était une évidence". On sait qu'à Paris, sur, je pense, 20 minutes, tous les attentats ont eu lieu dans les différents endroits. Ça s'est suivi à une vitesse terrible. Donc, le temps en quelque sorte, c'est de la sécurité. Or, à 8 h 45 seulement, le niveau de menace 4 et la phase fédérale est enclenchée un peu après 9 h. Bien que, par exemple, le gouverneur De Witte dit "j'avais téléphoné pour voir mais quand on passe à la phase fédérale 4?" Pourquoi ce temps? Je le dis, le temps c'est de la sécurité. Donc pourquoi a-t-il finalement fallu tout ce temps avant de déclencher la menace niveau 4, la phase fédérale 4 pour protéger l'ensemble du pays? Et puis l'information, c'est aussi de la sécurité, vous

le dites également. Comment les régions et les provinces ont-elles été finalement concernées par une bonne information, pour mettre en place les différents plans catastrophes? Pour se préparer à une intervention, que ce soit en matière de prévention-sécurité, mais aussi en matière de secours et d'aide aux victimes potentielles, pour travailler avec les hôpitaux, etc.

Or on a l'impression que l'information a fait défaut. Le gouverneur, par exemple, de Flandre orientale dit qu'à 09 h 42, il a téléphoné lui-même pour avoir des infos, et qu'on lui a dit à 09 h 48 par mail: "Voilà, on est maintenant en phase fédérale." Le gouverneur de Namur n'a pas tout à fait eu la même chance. Il a eu le centre de crise à 09 h 57 pour avoir de l'info et puis on lui a répondu par mail à 14 h 47 !

On a cette impression de difficulté dans l'information, que ce soit dans l'information sur ce qui se passe au niveau du centre de crise en direction des Régions et des provinces, que ce soit, mais je suis sûre que des collègues interviendront sur le sujet, sur l'information donnée aux différents acteurs sur les décisions qui sont prises à l'intérieur du centre de crise. Normalement, je prends une décision, l'exécution doit être immédiate, surtout pour ce qui concerne des matières comme le terrorisme. Et là, manifestement, ça a fait défaut.

Et, toujours pour le centre de crise, mes collègues, notamment du PS, interviendront pour le surplus, mais vous avez dit et vous avez raison: "Pour le métro, c'est moi qui ai pris la décision, c'était de ma responsabilité." Je pense que vous avez raison de le dire clairement, puisqu'il y a eu toute une série de points d'interrogation, y compris par les experts. Vous le dites, je pense que vous avez raison. Et, avez-vous dit, "l'exécution doit se faire via la police fédérale". Vous mettez fin à une interrogation.

Je n'interviens pas tellement sur pourquoi à ce moment là par rapport à un autre moment, d'autres y reviendront, mais plutôt: pourquoi le métro, par rapport à d'autres sites stratégiques en Belgique? Vous avez un peu répondu en disant: "On avait vu à travers le *lockdown* de Bruxelles combien c'était difficile autour des métros", mais je suppose que par exemple les ports, ça peut être très compliqué aussi. Il y a quand même différentes entrées, ça doit être compliqué de gérer la sécurité, ou les aéroports, dans les Régions, ou les grandes gares. Tout ça n'est pas facile. Qu'est-ce qui vous a finalement amené, selon votre responsabilité, à décider pour le métro par rapport aux autres sites (je pense qu'il y en a 18 en Belgique) qui sont particulièrement sauvegardés en matière d'attentats terroristes ? Merci.

Jan Jambon, ministre: Merci, Madame Onkelinx pour vos deux questions. Vous dites que le Centre de Crise a l'air d'avoir été dans une ambiance de panique. Ce n'est pas du tout le cas. Les premiers commentaires que j'ai faits le soir à ma femme ont été à propos de mon étonnement pour le professionnalisme de ces gens qui ont gardé la tête froide. À aucun moment, il n'y a eu une ambiance de panique, de responsabilité oui naturellement, mais de panique, non.

Vous m'avez posé une question très précise et je répondrai de manière très honnête. Non, nous n'avons pas eu d'exercice particulier, ni moi-même, ni le premier ministre, ni le ministre de la Justice. Au début de mes responsabilités comme ministre de l'Intérieur, j'ai visité le Centre de Crise et nous avons fait de petits exercices pendant quelques heures. Mais ils n'étaient pas orientés dans le sens du terrorisme. Mais il y a beaucoup de gens autour de la table qui ont une formation très professionnelle à ce sujet. Mais nous n'en avons pas eu.

J'en viens à la gestion du temps. Vous avez demandé pourquoi cela a pris autant de temps pour la phase fédérale et l'analyse de l'OCAM? Je ne pense pas que cela a pris tant de temps. Au moment où la bombe a éclaté à Zaventem, tout le monde n'était pas immédiatement autour de la table. Il y a un processus d'information, ils doivent savoir ce qui se passe. Ensuite, l'OCAM a fait cette analyse après s'être convaincu que c'était la phase 4. Mais, immédiatement après 8 h, quand l'information est arrivée, ils devaient d'abord s'assurer de toutes les informations avant de pouvoir faire leur analyse. Même pour le parquet fédéral, pour le procureur fédéral qui a dit, à un certain moment, après avoir analysé les choses, que cela concernait une attaque terroriste et, quelques minutes plus tard, nous avons déclaré cette phase fédérale. Après, naturellement, nous devons revoir la procédure et voir si cela ne pourrait pas être plus rapide.

Mais je pense qu'on n'a pas perdu beaucoup de temps.

En ce qui concerne les Régions et les provinces, oui, il est vrai qu'après le 22 mars, nous avons essuyé les critiques de certains gouverneurs de province parce qu'ils avaient été informés trop tardivement de la

situation. Le Centre de crise a néanmoins pu avertir par téléphone le SPOC désigné par la province que le niveau 4 et la phase fédérale avaient été déclenchés. Cela a été fait entre 09 h 30 et 10 h 00 pour les différentes provinces. Plus tard dans la journée, ils ont également reçu une *Situation report* (SITREP) (?) par fax et par e-mail, ce dans le courant de l'après-midi. Entre-temps, des documents types avaient été rédigés afin de pouvoir avertir plus rapidement les gouverneurs d'un niveau de menace 4 et/ou de la phase fédérale. Pour les Régions, on n'a pas fait d'avertissement spécifique, sauf naturellement à la Région de Bruxelles-Capitale qui était déjà très tôt autour de la table du Centre de crise. La Région de Bruxelles-Capitale était directement impliquée dans la gestion de la crise. Mais au niveau des Régions, il n'y a pas de communication ou d'avertissement spécifique.

Pourquoi ai-je décidé de fermer le métro? Les autres sites sensibles que vous venez de nommer, ce sont plutôt des cibles..., les aéroports dans les provinces, le port d'Anvers, je sais très bien où c'est. C'est aussi ... Là, on avait la capacité d'avoir une vigilance accrue. À Bruxelles, on a estimé avoir les forces de sécurité sur le terrain. Je me rappelle quand on a fermé le métro à Bruxelles, le *lockdown* du 19 novembre. Pour protéger le métro, on avait besoin de près de 300 policiers ou militaires. On a dès lors pensé qu'il était beaucoup plus utile d'avoir ces gens sur le terrain et de fermer le métro, pour garder cette capacité sur le terrain.

Le **président**: La parole est à M. Ducarme.

Denis Ducarme (MR): Monsieur le président, monsieur le ministre, vous en jugez aujourd'hui, comme Mme Onkelinx l'a indiqué, il y a une volonté de la commission d'enquête dans sa dimension propre, de tirer les choses au clair mais surtout de s'inscrire dans une démarche visant l'amélioration de notre fonctionnement et celle de notre niveau de sécurité. Comme vous l'avez indiqué et comme nous l'avons constaté, les auditions et les rapports ont démontré que nos services avaient su répondre à l'enjeu et porter assistance et secours aux victimes de manière efficace. Nos services ont été au rendez-vous, battant en brèche tous les commentaires de *failed state* provenant de l'extérieur ou de l'intérieur. Nos services ont été au rendez-vous. Cela ne veut pas dire qu'il n'y a pas un certain nombre de choses à améliorer.

Il est clair qu'on a beaucoup parlé de la communication mais on a eu des informations diverses à propos de la communication et d'ASTRID. Nous avons vu, dans le chef de la Croix-rouge, le responsable Schmidt indiquer qu'ASTRID était heureusement là. Il y a sans doute eu des problèmes de fonctionnement mais aussi de formation par rapport à l'utilisation d'ASTRID. Avez-vous pu, monsieur le ministre, déjà pu tirer des enseignements sur l'utilisation d'ASTRID qui a été, en fonction de ce qui nous fut communiqué dans le chef des acteurs, extrêmement important? Le budget d'ASTRID a été re-financé à hauteur de 46 millions, si je ne m'abuse, en octobre dernier par le gouvernement. Pouvez-vous me le confirmer? Le contrat de gestion d'ASTRID qui devait être revu depuis de nombreuses années, 2010 si je ne m'abuse, est également en voie de finalisation. Ceci veut dire aussi qu'il est nécessaire de se pencher sur la formation, le fonctionnement et un ensemble d'éléments complémentaires qui pourraient permettre à ASTRID d'être utilisé de manière plus performante.

Je reviens sur les remarques qui nous ont été adressées à propos de la communication entre les services 112 d'une part et, 100 et 101 d'autre part.

Un certain nombre des acteurs nous ont indiqué que la communication entre les deux services qui étaient, si j'ai bien compris, à distance géographiquement, n'était pas au point. Y a-t-il dans ce cadre-là, à votre sens, des initiatives qui peuvent être prises pour que les deux services puissent communiquer davantage?

Le troisième élément... Je vais faire très court, si vous le permettez. Je supprime le deuxième et j'en mets un autre en termes de question! Voilà. Ce n'est pas possible?

De **voorzitter**: ...vast te houden. Ik moet daarin een lijn volgen. Ik geef u het woord voor de twee vragen van de heer Ducarme.

Jan Jambon, ministre: Monsieur Ducarme, en ce qui concerne ASTRID, on avait un nouveau conseil d'administration à ASTRID depuis mai 2015. Depuis lors, on a un autre dynamisme dans cette entreprise, je dois dire.

En ce qui concerne la formation, la façon d'utiliser ASTRID, on a communiqué avec le comité d'avis des utilisateurs organisé au sein d'ASTRID, dans le but de les sensibiliser pour l'utilisation correcte des *feed maps* et des disciplines de radio. C'était nécessaire après ce qu'on a vécu le 22 mars.

Par ailleurs, pour les différentes disciplines qui utilisent ASTRID, de prévoir beaucoup plus d'heures de formation dirigées vers l'utilisation d'ASTRID dans les différentes formations. Je vais déjà dire que pour les pompiers, on a augmenté, en ce qui concerne la formation, par 4 le temps dédié à l'utilisation. Les autres disciplines vont suivre parce que ça peut aider.

Et votre troisième question, je suis curieux.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de vicepremier, ik zou u een vraag willen stellen in verband met de noodplanning en met de crisiscel.

Wat de noodplanning betreft, stel ik vast dat inzake de medische noodplanning er onmiddellijk na Parijs, na de aanslagen in Parijs, contact is geweest met Parijs en dat daaruit een besluit is gekomen, een maxiMIP, dat reeds in uitrol was voor de aanslagen. U hebt een KB uitgevaardigd op 1 mei. Was dat ook al in voorbereiding voor de aanslagen in Brussel of is dat pas daarna in werking getreden? Ten tweede, ik stel vast dat u nu zegt dat de politie de leiding zal moeten nemen bij de hulpverlening waar dit vroeger eigenlijk de brandweer was of indien men anders besliste via KB. Nu zal de D3 de leiding nemen. Is dat uit evaluatie van de aanslagen? Hebt u vastgesteld dat dit niet gewerkt heeft en dat het de politie moet zijn? Moet dan ook de politie niet de leiding nemen van de multidisciplinaire oefening?

Voorzitter, mijn tweede vraag gaat eigenlijk over de crisiscel. Mijnheer de vicepremier, ik heb u horen zeggen dat u in het Crisiscentrum collegiaal de beslissing neemt, dus eenheid van besluitvorming. Maar de uitvoering, iedere minister moet dat doen. Ons land kent vele regeringen en vele ministers. Alleen al voor de terechte maatregelen die u getroffen hebt, luchthavens, spoorstations, regionaal vervoer, scholen, nucleaire centra, spreken we over een veelheid aan ministers waarvan sommige zelfs niet aanwezig zijn in de crisiscel. Is die eenheid van besluitvorming en die veelheid van uitvoering niet contradictoïr? Hebt u ook geen eenheid van uitvoering nodig?

Minister **Jan Jambon:** Wat de noodplanning betreft, meen ik dat men een KB van die allure niet kan uitbrengen in een maand tijd waarin men ook nog de nazorg van die dingen heeft. Dat was inderdaad al in voorbereiding. Er was natuurlijk een zekere vorm van urgentie om dat te doen. Wat D3 betreft of de shift van brandweer naar politie, dit is eigenlijk in overleg tussen de diensten gebeurd. Die zijn zelf samen tot die conclusie gekomen. Dat is dus geen directief van ons uit, het zijn de diensten zelf die onder elkaar gezegd hebben dat het zo misschien toch beter zou zijn. Waarom? In bijna alle gevallen is de politie erbij betrokken, de brandweer in veel gevallen niet. Natuurlijk, wanneer we over terro spreken wel maar in een aantal gevallen is de brandweer er niet bij betrokken. Daarom is er iets voor te zeggen om de leiding bij de politie te leggen.

Wat de eenheid van besluitvorming en de veelheid in uitvoering betreft, dat is een instinker. Dit land is een complex land. We weten dat er bevoegdheden liggen op de verschillende niveaus.

Ik meen dat een herfederalisering in te voeren inzake het beheer van crisissen de vaders van de staatshervorming, waarvan uw partij er vele geleverd heeft, in hun graf zou doen omdraaien. Dat wil ik absoluut niet op mijn geweten hebben.

Ik meen dat wij de bevoegdheden op die verschillende niveaus moeten organiseren. Provincies en lokale besturen zijn daar ook bij betrokken. Dat is een gegeven.

Op 22 maart hebben wij wel ervaren dat de lijnen heel wat korter kunnen, de lijnen om te zeggen: hier of daar moet geageerd worden. Het is een getrapt systeem, maar men kan zich de vraag stellen of er zoveel trapjes in dat getrapt systeem moeten zijn. Wij zijn nu aan het bekijken of we een aantal van de actoren niet veel sneller kunnen activeren.

De MIVB is daar het goede voorbeeld van. Ik meen dat wij op 22 maart de procedure gevolgd hebben. De vraag die men kan stellen is of die procedure niet eenvoudiger, directer kan. Daar is het antwoord ja op,

meen ik.

Servais Verherstraeten (CD&V): Hebt u concrete voorstellen om die lijnen te verkorten?

Minister **Jan Jambon**: Ik meen dat wij die nu al... Wij moeten eerst inventariseren... Er zijn triviale dingen, zoals de metro, de treinen, en dergelijke. Daar moeten de lijnen... Ik zal op de aanbevelingen van deze commissie wachten en die natuurlijk prioritair uitvoeren. Maar ik meen dat er toch gekeken moet worden naar die procedures.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de vice-eersteminister, mijn vraag sluit aan bij de vraag van collega Verherstraeten. U zegt: eenheid van beslissing, veelheid van uitvoering in het Crisiscentrum.

Zegt de regel vandaag niet reeds dat het de beheerscel van het Crisiscentrum is die moet zorgen voor de uitvoering en de opvolging van de beslissingen? Dat zal niet alleen zo zijn in de toekomst. Ook op 22 maart was het eigenlijk de beheerscel van het Crisiscentrum die de beslissingen kon en moest uitvoeren.

De vraag die hier een aantal keren is geformuleerd, inzake het sluiten van de metro bijvoorbeeld, is die naar het aspect van de openbare orde, de veiligheid, de politie. De directeur van de operaties (DAO) heeft gecommuniceerd. Daarnaast is er de metro zelf, en het stilleggen ervan. Dat betekent: zorgen voor evacuatie, enzovoort. Daarnaast is er het aspect van de metro zelf: wie stopt de treinstellen? Ik neem aan dat de minister, bevoegd voor Mobiliteit, van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dit moet doen?

Is die verwittigd? Als hij verwittigd is, wanneer is die verwittigd? Is er dan ook een terugkoppeling, want een instructie geven is niet voldoende, er moet ook bekeken worden of de beslissing is uitgevoerd? Tot op heden hebben wij niet gehoord dat deze uitvoeringslijn hier heeft plaatsgevonden. Dat is een eerste vraag.

Ik heb ook een tweede vraag, opnieuw omtrent operationele coördinatie.

Wij hebben gehoord en gemerkt, naar aanleiding van de hoorzittingen hier in deze commissie, dat men op het terrein in Zaventem de directeur die bevoegd is voor de operationele coördinatie niet heeft waargenomen. Hij is weliswaar op papier aangeduid voor deze functie, maar men kon deze functie op het terrein, omwille van omstandigheden waarover ik me niet ga uitspreken, niet waarnemen. Ik heb mij de vraag gesteld wie op een dergelijk moment, wanneer iemand in gebreke blijft of omwille van omstandigheden zijn functie niet kan opnemen, moet ingrijpen? Wie kan ervoor zorgen dat iemand die afwezig is, ziek is, zelf gewond geraakt, niet meer terug te vinden is of door omstandigheden zijn opdracht niet opneemt, wordt vervangen? Wie neemt de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de operationele coördinatie op het terrein daadwerkelijk plaatsvindt? Er hebben namelijk verschillende getuigen gezegd dit gemist te hebben.

Minister **Jan Jambon**: Wat de opvolging van de besluitvorming betreft, is het evident dat dit ook moet gebeuren in de beleidscel. We moeten dingen decreteren en dat is ook gedaan. Ik heb u daarstraks in mijn uiteenzetting ook gezegd om hoe laat wij terugkoppeling gekregen hebben. Alleen is op het moment dat het besluit genomen werd om die – naar mijn aanvoelen te lange – procedure in gang te zetten, die bom in Maalbeek ontploft.

Ik koppel even terug.

De MIVB heeft ons rond 9 u 30 verwittigd dat alle metrostations dicht waren en dat er geen treinen meer reden. Er is en er wordt wel degelijk regelmatig gelogd. Er worden beslissingen genomen en *loggings* van die beslissingen doorgegeven. Ze worden dus nagecheckt, waarbij er ook contact wordt opgenomen met de verschillende operationele centra en de verschillende disciplines. Alleen hadden we hier een dramatisch geval, waarbij tussen de beslissing en het eerste normale moment van opvolging, die bom reeds ontploft was.

Wat uw tweede punt betreft, in dat geval nemen de disciplines die daar rond de tafel zitten de beslissing. In dit geval waren dat de brandweer en de politie. Men kan ook niet alles. Men moet zijn gezond verstand gebruiken. Als men rond de tafel zit met verschillende disciplines en de verantwoordelijke van één discipline blijkt niet op te dagen, dan nemen andere mensen hun verantwoordelijkheid op. Het ging om een crisissituatie.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de minister, zoals iedereen weet, gaat het nu alleen over het gedeelte hulpverlening. De opdracht van deze commissie is na te gaan wat er goed gegaan is en wat er fout gegaan is. In onze aanbevelingen zullen wij zeker aandacht hebben voor de zaken die goed gelopen zijn, maar als wij aanbevelingen tot verbetering willen aanbrengen, dan moeten wij precies weten wat er gebeurd is, zodat wij de juiste conclusies kunnen trekken.

Ik heb een vraag over het sluiten van de metro. Wie is daarvoor uiteindelijk verantwoordelijk? U hebt vandaag verklaard dat u de beslissing hebt genomen om de metro te sluiten en dat u de opdracht hebt gegeven aan de DAO van de politie om die uit te voeren. In eerdere verklaringen hebt u gezegd dat u vond dat de sluiting van de metro de opdracht was van het Brussels Gewest. In een commissievergadering van 25 maart hebben wij een hele reconstructie gekregen waarin u ongeveer hetzelfde zei, met name dat u vond dat de sluiting de opdracht was van het Brussels Gewest.

Wij hebben een brief ontvangen van de heer Vervoort, waarin hij vermeldt dat er telefonisch contact is geweest tussen zijn veiligheidsadviseur en uw medewerker en dat er tussen u beiden een contact is geweest, wat u vandaag ook hebt herhaald. U zei vandaag dat het ging over een mededeling. U hebt minister-president Vervoort meegedeeld dat de metro zou sluiten. Ik ga ervan uit dat dat geen opdracht was en dat het dus niet aan het Brussels Gewest toekomt om de metro te sluiten. U hebt gezegd dat, in uw visie, de DAO van de politie dat moet doen. Ik vind dat een beetje straf, mijnheer de minister. Ik wil die vraag opnieuw stellen, want uw eigen politiediensten zijn hier in de commissie iets anders komen vertellen.

De politiediensten zijn hier komen zeggen dat zij er enkel verantwoordelijk voor zijn om hun eigen interne politiediensten te verwittigen, maar dat het niet hun taak, opdracht of bevoegdheid is om die beslissing tot uitvoering te doen brengen. De politie zei dus: het is niet aan ons, het is de hoge ambtenaar van Brussel die contact moet opnemen met de MIVB. Wij hebben die hoge ambtenaar ook gehoord, mijnheer de minister. Hij heeft gezegd dat het federaal crisiscentrum hem niet gebruikt heeft als tussenstation, maar voor de snelste communicatie heeft gekozen en voor de sluiting van de metro rechtstreeks contact heeft opgenomen met de MIVB.

Ik wil graag wat verduidelijking. Wie heeft wat gedaan? Werd enkel aan de DAO de opdracht gegeven om dat uit te voeren? Hoe komt het dan dat in een eerdere fase de hogere ambtenaar wel ter sprake kwam maar niet werd ingeroepen om die beslissing van het crisiscentrum uit te voeren?

Daarop aansluitend mijn tweede vraag. Op 1 mei 2016 werd een nieuw koninklijk besluit goedgekeurd, dat werd voorbereid nog vóór de aanslagen van 22 maart. Dat koninklijk besluit werd op 25 maart goedgekeurd, drie dagen na de aanslagen in ons land.

De heer Veyt van DAO heeft hier gezegd dat de uitvoering in de geest van dat koninklijk besluit gebeurde. In dat koninklijk besluit staat dat de operationele cel erover moet waken dat de beslissing om de metro te sluiten wordt uitgevoerd.

Als men op 22 maart in de geest van dat koninklijk besluit heeft gehandeld, hoe komt het dan dat men de opdracht om ervoor te zorgen dat de metro werd gesloten toch aan de DAO heeft gegeven in plaats van aan de operationele cel?

Ik verneem graag nog heel duidelijk wie verantwoordelijk is, wie wie heeft verwittigd en waarom de ene of de andere niet is verwittigd.

Minister **Jan Jambon**: Mevrouw Kitir, er is hierover al heel veel gezegd en ik hoop dat de experts daarin op een objectieve manier duidelijkheid kunnen scheppen.

Ik kan u alleen zeggen door welke procedures en processen wij gebonden zijn. Als minister van Binnenlandse Zaken kan ik de beslissing nemen om de metro te sluiten als we in federale fase zijn. De minister-president van Brussel kan dat ook.

Op het moment dat ik heb beslist om de metro te sluiten, is er een communicatie geweest tussen mijn dienst - eerst mijn kabinetschef - en de veiligheidsverantwoordelijke van de minister-president. Daarna heeft

de heer Vervoort mij gebeld en is er gewoon een mededeling geweest. Hij moest dat niet, maar hij kon dat beslissen. Er is een mededeling geweest.

De liaisonofficier van de hoge ambtenaar zat al heel vroeg op het crisiscentrum. Hij heeft meegewerkt aan de besluitvorming daarover.

Dan is er het protocol tussen de MIVB en de federale politie. De federale politie zat ook mee aan de tafel in het crisiscentrum en heeft, zoals ik daarnet heb gezegd, de keten in gang gestoken en de verschillende stappen van verwittiging en verwittigingsprocedures binnen de metro afgewerkt.

Volgens mij is dat de correcte manier van doen geweest. De heer Vervoort had de beslissing kunnen nemen - geen verwijt -, wij hebben de beslissing op federaal niveau genomen. Zijn verantwoordelijke kon op dat moment zeggen om contact te nemen met de MIVB. Er is vanuit het crisiscentrum geen rechtstreeks contact geweest met de MIVB, maar wij hebben dat via de politie gedaan, zoals het protocol dat aangeeft. Ik heb dat protocol bij, maar de experts beschikken daarover wellicht ook.

Ik denk wel dat wij dit protocol moeten herbekijken en vereenvoudigen. Daarmee ben ik het eens, maar ik denk dat we die dag hebben gedaan wat er op dat moment moest worden gedaan. Men kan de koninklijke besluiten die aan het rijpen zijn wel in het hoofd hebben, maar u, als parlementsleden, hebt vaak wetten in het hoofd die men aan het voorbereiden is en die ooit moeten worden goedgekeurd in het Parlement.

Men handelt toch niet in de geest van een wet waarover nog moet worden gestemd, want vroeg of laat zal men dan misschien in de problemen komen. Ik denk dat men moet werken met het wetgevend kader en de koninklijke besluiten die vigeren op het moment dat zich iets voordoet.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de minister dank u voor de gedetailleerde ophijsting. Ik wil graag verdergaan op het punt dat daarnet is aangehaald. Eén van de zaken waar we lang mee bezig geweest zijn, is de beslissingsprocedure en de uitvoeringsprocedure. Staat u mij toe om het even schematisch voor te stellen. We hebben heel veel gehoord, maar op het einde kregen we het beeld van een crisiscentrum dat een beslissing neemt en de DAO die daar aanwezig is, zorgt voor de uitvoering, als we praten over de sluiting van de MIVB. Hij moet dat overbrengen naar het CIC, dat op zijn beurt de bevoegde overheid op de hoogte moet brengen. De bevoegde overheid maakt de beslissing dan over aan de MIVB.

Vijf organen, vier pijlen. Als elke stap tien minuten duurt, neemt dit vijftig minuten in beslag. We hebben het niet kunnen testen, want helaas is de bom ontploft en heeft de CEO op de knop geduwd.

Nu hoor ik u vandaag zeggen dat de federale politie een belangrijke rol blijft spelen in de uitvoering van de beslissingen. Tegelijkertijd stel ik vast dat in het nieuwe noodplan van de MIVB de hoge ambtenaar aangeduid is als bevoegd orgaan. Met die informatie probeer ik nu opnieuw het schema voor ogen te halen. Eerst is er de beslissing van het crisiscentrum, die de federale politie zal moeten uitvoeren, zoals u zegt. De MIVB zegt dat hun bevoegde overheid de hoge ambtenaar is. Moet de federale politie volgens u eerst nog deze hoge ambtenaar op de hoogte brengen en dan de MIVB of kan dit rechtstreeks? Met andere woorden, die lijnen zijn nog steeds veel te complex.

Volgens mij is het echt nodig om dit te vereenvoudigen. Daarover zou ik graag uw visie willen kennen. Kan en moet het echt niet korter? Ik ben immers niet gerustgesteld door de informatie die ik nu van u krijg.

Wat mij intrigeert, is het telefoongesprek met de minister-president om 08.59u. Ik probeer mij in te denken hoe dat gesprek verloopt. U belt naar de minister-president. U vertelt hem dat u een boodschap voor hem heeft, met name de beslissing om de metro te sluiten. Wat wordt er dan gezegd? Ik kan me indenken dat er meteen een aantal vragen gesteld wordt. Hoe gaat dat in zijn werk? Wie gaat dat doen? Welke vragen stelt de minister-president dan aan u? Vraagt hij of u de communicatie gaat doen? Of hijzelf iets moet doen? Vertelt u hem dat het gewoon om een mededeling gaat en dat u voor de rest zult zorgen? In zo'n situatie moeten er toch vragen gesteld zijn over hoe alles moet worden aangepakt.

Kunt u even verduidelijken hoe dat telefoongesprek is verlopen en welke vragen en antwoorden dan zijn gegeven? Of deelt u gewoon mee dat het netwerk wordt gesloten en legt u vervolgens de telefoon neer? Ik denk ook niet dat het zo zal gelopen zijn. Of toch?

De **voorzitter**: Ik heb het idee dat de heer Van Hecke er graag bij was geweest.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Eigenlijk niet.

De **voorzitter**: Mijnheer de minister, het is voor ons belangrijk om te weten hoe u dat effectief persoonlijk beleefd hebt en hoe zo'n communicatie verloopt.

Minister **Jan Jambon**: Mijnheer Van Hecke, doorgaans ben ik een beleefde man, gewoon zeggen dat het zo is en de telefoon neerleggen, is meestal mijn stijl niet. In sommige omstandigheden kan ik dat niet uitsluiten.

Het is als volgt gegaan. Mijn kabinetschef heeft gebeld met de veiligheidsverantwoordelijke van de minister-president. Die heeft de minister-president waarschijnlijk ingelicht en die heeft mij gebeld. Ik ga nu af op mijn geheugen, het waren hectische momenten, ik weet dat ik hier onder ede sta, ik heb geen slechte intenties, ik doe mijn best om het zo goed mogelijk te verwoorden wat daar toen gezegd is. De minister-president heeft eigenlijk gewoon gecheckt of het waar was, of de beslissing genomen was. Hij zei dat hij het zou doorgeven aan de MIVB en wij hebben gezegd dat dat reeds via de politie in gang gezet was.

Dat brengt mij naadloos bij de tweede vraag. Men kan zeggen om vanuit het crisiscentrum rechtstreeks de MIVB te verwittigen, via het nummer met de 24-urige beschikbaarheid bij de MIVB. De MIVB heeft echter niet de mensen om metro en zo te sluiten, daar moet politie bij zijn, de spoorwegpolitie moet daarbij betrokken worden.

Het is dus complexer dan men op het eerste moment denkt, het is complexer dan te bellen naar de MIVB, zodat die alle metro's binnenroept, waarna de boel is opgekuist. Zo is het natuurlijk niet. De spoorwegpolitie is er om dat op een min of meer geordende manier te laten verlopen.

U zegt dat DAO vanuit het Crisiscentrum belt met het CIC. Vanuit het CIC wordt de spoorwegpolitie verwittigd, niet de bevoegde overheid. De spoorwegpolitie heeft dan een counterpart bij de bestuurlijke overheid, bij de MIVB, om dat te regelen. Ik denk dat ik het reeds in elke interventie over de metro gezegd heb, ik denk inderdaad dat die procedure kan vereenvoudigd worden.

In verband met de rol van de hoge ambtenaar, in het noodplan van de MIVB is er inderdaad een rol voor de hoge ambtenaar weggelegd. Die rol kan er echter alleen worden vervuld, als de minister-president de bevoegdheid delegeert aan de hoge ambtenaar.

Een en ander staat wel in het noodplan van de MIVB, maar de minister-president moet delegeren.

Ik begrijp het wel, het is complex. Men heeft enerzijds, de bestuurlijke overheid, Gewest en zo, er is daar communicatie geweest. Anderzijds, is er de procedure en politie. Hoe men de communicatielijn ook legt, de politie zal altijd in het verhaal moeten betrokken worden, om de metro fysiek te kunnen sluiten. Het is een complex gegeven.

Ik denk echter dat er hier ruimte voor vereenvoudiging is.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hecke, we beginnen niet met subvragen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Het is geen subvraag, maar ik hoor weer iets anders dan hetgeen wij helemaal op het einde van onze hoorzittingen hebben gehoord. Mijnheer de minister, u zegt nu: van DAO naar CIC en van CIC naar spoorwegpolitie. Ons werd echter gezegd dat het eerst naar de bevoegde overheid moest gaan. Dat ontkent u dus. U zegt dat als DAO het meedeelt aan CIC, CIC rechtstreeks naar de spoorwegpolitie gaat, die dan sluit. Mijnheer de voorzitter, helemaal op het einde van onze hoorzitting werd gezegd dat dan de bevoegde overheid wordt ingeschakeld. Vandaar ook die vermelding in dat laatste noodplan van de MIVB, die mij doet denken dat die daar nog steeds een rol in heeft. Dat blijft voor mij onduidelijk.

Mijnheer de voorzitter, ik heb ook gehoord, u misschien ook, dat de minister-president in het telefoongesprek heeft gezegd dat hij het zou doorgeven aan de MIVB. Dat hebt u gezegd, mijnheer de minister.

Minister **Jan Jambon**: Mag ik daarbij voorbehoud aantekenen? Ik kan mij dat niet meer herinneren. U moet ook een beetje respect hebben voor de omstandigheden. Ik heb gezegd dat ik mij kan voorstellen dat op dat moment de minister-president heeft gezegd dat hij zijn verantwoordelijkheid zou nemen en de MIVB zou verwittigen daarvan. Dat is niet zo formeel. De formele weg is via de politie, op basis van het protocol tussen politie en MIVB.

Ik neem aan dat de experts ter zake suggesties kunnen doen.

De **voorzitter**: Dat hebben ze gedaan. Daar hebben zij volop hun tanden in gezet, wij komen daarop zeker nog terug.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le président, monsieur le ministre de l'Intérieur, je vous remercie pour vos précisions. Je voudrais dire d'emblée que je me joins aux hommages que vous rendez aux services de secours. Je souhaiterais aussi insister sur le sang-froid de la population qui a permis l'évacuation du métro et de l'aéroport. Il est important également de le souligner. J'avais deux questions comme convenu.

D'une part, je voudrais revenir sur la question de ma collègue, Mme Onkelinx. Je suis aussi perturbé par l'idée qu'il a fallu tant de temps pour déclencher cette phase fédérale. Les premiers attentats ont lieu à 07h58. On déclenche la phase fédérale après 09h00. Vous avez décrit toutes les circonstances qui ont amené au déclenchement de cette phase fédérale. J'aurais souhaité savoir, question tout à fait personnelle, à partir de quand vous avez, vous, comme ministre de l'Intérieur, l'intime conviction qu'il s'agit d'attentats terroristes. Je dois vous avouer que, dès 08h02, je reçois des informations directement de l'aéroport et c'est très clair: il s'agit d'attentats terroristes. La police des chemins de fer de Bruxelles reçoit également vers 08h03 un coup de téléphone de militaires qui sont présents sur place et qui parlent précisément d'attentats terroristes.

Je comprends que, formellement, on ne puisse pas le déclarer à la population mais, clairement, il y a là, dès le départ, une intime conviction de la part d'une série de personnes qui qualifient cela d'attentats terroristes. À quel moment vous, vous pensez véritablement qu'il s'agit d'attentats terroristes car je crois qu'il est important de ne pas attendre, comme vous l'avez dit, que tout le monde soit autour de la table – ce sont des procédures qu'il faut éviter à l'avenir – pour déclencher la phase de niveau 4, pour déclarer qu'il s'agit d'un niveau 4 au niveau de l'OCAM. Il faut absolument éviter dorénavant qu'on doive se déplacer et se retrouver tous ensemble pour pouvoir prendre une série de décisions. Voilà pour ma première question.

Ma deuxième question n'a pas encore été abordée aujourd'hui. J'ai été frappé par le témoignage du procureur fédéral, M. Van Leeuw, par rapport aux victimes. Il a beaucoup insisté sur le fait qu'il ne fallait pas avoir une victimisation secondaire et notamment - j'ai reçu des témoignages directement de certaines victimes - du fait qu'il n'y a pas encore eu ou qu'il n'est pas encore prévu formellement un hommage pour l'ensemble des victimes de ces attentats. C'est un élément qui est revenu encore une fois avec le procureur fédéral et qui a insisté pour que cela ait lieu. Il y a bien sûr eu un hommage au Palais mais une série de victimes n'ont pas pu être ou n'ont pas été contactées et elles se sentent écartées d'un hommage. J'entends – et c'est très bien – que nous allons rendre hommage aux services de secours le 21 juillet mais je pense qu'il est important que le gouvernement, que vous prévoyiez un hommage à tous les blessés, à toutes les victimes de ces attentats.

Je pense que c'est extrêmement important que cela puisse être organisé par le gouvernement. Je vous remercie.

Le **président**: Voilà. Deux thèmes ou deux questions.

Jan Jambon, ministre: Monsieur Dallemagne, quand on reçoit un coup de téléphone le matin, quelques minutes après 8 h, en parlant d'une explosion à Zaventem et en tant que ministre de l'Intérieur, dans une phase de menace 3, quelques mois après Paris, qu'est-ce que vous pensez qu'est ma première idée? Je l'ai dit à plusieurs reprises. Mes pensées étaient "ça c'est le jour dont j'avais espéré qu'il ne viendrait jamais. Mais il est là." Immédiatement j'ai pensé à une action terroriste. C'est normal. Mais c'est une interprétation. Une explosion à Zaventem, dans 9 cas sur 10, c'est un acte terroriste. Il y a quand même des choses à faire, parce qu'un arrêté royal décrit la phase fédérale. On doit d'abord vérifier si les différents éléments de cet

arrêté royal sont présents. Si j'avais décrété tout de suite la phase fédérale, peut-être auriez-vous critiqué l'absence de suivi de la procédure. Mais ma conviction a tout de suite été qu'il s'agissait d'attaques terroristes. Je ne vais pas jouer sur ce point.

En ce qui concerne l'ensemble des victimes, toutes les familles ont été contactées pour l'hommage au Palais. On va encore organiser un hommage et on cherche encore quel est le meilleur endroit symbolique pour le faire. Il y a aussi des demandes des victimes pour obtenir cette grande statue en bronze dans le hall de Zaventem. On voit très bien les impacts dans cette statue de bronze. C'est aussi quelque chose de symbolique. On envisage aussi avec BAC d'accorder une place à cela. On est donc en train de chercher l'endroit le plus adéquat. Mais quelque chose va suivre, cette fois pour l'ensemble des victimes.

Le **président**: Pour le deuxième tour, peut-on convenir qu'à nouveau on se limite à deux thèmes ou deux questions?

In normale omstandigheden zijn vragen korter dan antwoorden. Hier in de parlementaire onderzoekscommissie zien we soms het omgekeerde. Ik heb dat vroeger nog meegemaakt bij examens, maar dat had te maken met het feit dat ik mijn vak niet goed had gestudeerd.

Kan ik toch vragen om geen al te lange overwegingen te maken en snel tot de vragen te komen? De minister antwoordt snel. Dat vind ik altijd de beste manier om zo veel mogelijk aan bod te laten komen en zo veel mogelijk informatie op te doen.

Ik zal dezelfde volgorde hanteren.

Je respecte la même logique. Chez Mme De Block, on fera l'inverse.

Ik ben dus opnieuw bij de N-VA-fractie. Ik geef eerst het woord aan de heer De Roover en daarna aan de heer Demeyer.

Peter De Roover (N-VA): Ik zal mij zelfs beperken tot een vraag, mijnheer de voorzitter. Dat kan het tempo opdrijven.

Ik wil terugkomen op iets wat hier meermaals is aangesneden, namelijk het feit dat de procedures op de lijnen soms te lang en onduidelijk waren. Het is de bedoeling dat daarin geknipt wordt en dat een en ander allemaal sneller gaat.

Ik ben ietwat bevreesd over de eenheid van besluit en veelvoud van uitvoering, wat u naar voren hebt geschoven. Als men dan vraagt of er ook geen eenheid van uitvoering moet zijn, dan zal de uitvoering in de praktijk altijd in veelvoud zijn. Ik kan mij niet voorstellen dat de brandweer het politiewerk doet. Dat zal altijd in veelvoud zijn.

Denkt u dat het efficiënter zou zijn geweest indien er nog een extra laag tussen was geschoven. Daar dreigt het immers naartoe te gaan. Er is het crisiscentrum, dat beslissingen neemt. Rond die tafel zitten de mensen van de diverse disciplines. Die worden geacht meteen – en daar kunnen wij wellicht de lijnen verkorten - contact te nemen en tot uitvoering over te gaan. Zou het de efficiëntie ten goede komen als wij daar nog een laag tussen schuiven, die de uitvoering eerst nog eens moet coördineren om dan pas de diverse functies in werking te stellen?

Moeten wij niet veeleer naar een verslanking gaan? U bent erbij geweest. Zou dat geholpen hebben?

Minister **Jan Jambon**: Ik ken de discussie. De specialisten die op mijn kabinet werken, zijn er ook nog over aan het discussiëren. Dat is blijkbaar niet zo eenvoudig.

Intuïtief zou ik zeggen dat - ik denk dat ik daarmee de ondertoon van uw vraag goed begrijp - een niveau, een instantie of een horde erbij het proces alleen maar zal vertragen en verlengen.

Een aantal personen verdedigt de stelling dat, als je dat wegpakt van de tafel van het crisisbeheer en de opvolging en de communicatie en de opvolging van de besluitvorming daar laat doen, men zich daar alleen

met de besluitvorming dient bezig te houden. Maar ik denk dat besluitvorming ook vaak volgt op het goed of niet goed uitvoeren. Dat komt toch altijd terug bij het crisiscentrum.

Het is ook zo dat wij in tempore non suspecto hebben beslist om een nieuw opvolgingsysteem te installeren dat bij besluitvorming ook een timing moet worden gezet en dat die terugkomt. Wij zullen ons daarin door de technologie laten helpen.

Ik ben veeleer de mening toegedaan om de zaken te vereenvoudigen dan om nog een niveau bij te creëren.

Willy Demeyer (PS): Monsieur le président, monsieur le ministre, je tiens tout d'abord à vous remercier pour votre intervention. Je tiens également à attirer l'attention sur la qualité des témoignages que nous avons eus sur le travail des services.

Monsieur le ministre, je voudrais vous poser deux questions relatives à l'urgence nationale.

Nous savons qu'un nouvel arrêté royal est entré en vigueur le 1er mai dernier. Il vient articuler l'administratif, le policier avec le judiciaire, ce que les arrêtés royaux de 2003 et de 2006 ne faisaient pas. C'est d'ailleurs mentionné dans le préambule des textes, la DG Centre de Crise et les procureurs généraux travaillaient depuis 2012 à ce texte, préconisant la création de deux cellules: une cellule de gestion et une cellule opérationnelle. La réflexion s'était notamment articulée autour de la tuerie de la Place Saint-Lambert qui a été à l'origine de ladite réflexion.

Monsieur le ministre, entre le début de la réflexion de 2012 et le 1er mai 2016, quelles sont les initiatives qui ont été prises, notamment au regard de la séquence qui commence, en janvier 2015, avec les perquisitions judiciaires et heureuses à Verviers?

Par ailleurs, nous avons le sentiment que la discipline médicale avait anticipé, peut-être avec quelques difficultés de coordination, l'application du maxi PIM qui avait déjà fait l'objet de discussions à différents niveaux. Avez-vous le sentiment que le Centre de Crise a déjà quelque peu anticipé l'application de l'arrêté royal du 1er mai 2016, notamment pour ce qui concerne toutes les dispositions du texte qui donnent clairement le leadership au niveau fédéral et, plus précisément, au ministère de l'Intérieur pour ce qui concerne le terrorisme.

Je résume. Quelles initiatives ont-elles été prises entre 2012 et le 22 mars et le 1er mai 2016? Y a-t-il eu un parallélisme entre l'esprit d'application du maxi PIM et ce qui s'est fait au Centre de Crise?

Jan Jambon, ministre: Pour la deuxième question, je peux très clairement répondre, non, puisque l'arrêté royal n'était pas encore entré en vigueur. On se base sur les arrêtés royaux et les règlements en vigueur.

La première question demande des détails complémentaires. Je vous fournirai la liste avec la suite des événements ultérieurement.

Willy Demeyer (PS): Pas de souci.

Denis Ducarme (MR): J'ai deux éléments à ajouter. Le premier nécessitera une observation avant la question.

Vous avez été clair sur le protocole qui était envisagé par rapport à la fermeture du métro. Cela n'empêchait pas la Région bruxelloise ou la STIB, comme elle l'a fait pour la ligne 12-21 à 08 h 02, de fermer la ligne comme elle l'a fait. Elle pouvait prendre d'autres initiatives.

Le fait qu'on ait, ici, plusieurs acteurs qui puissent décider de fermer le métro est un problème qui crée de la confusion. On en parle d'ailleurs dans cette commission d'enquête depuis trop longtemps. Ne faudrait-il pas déterminer un seul acteur qui puisse décider de fermer le métro?

Cette question me conduit à l'observation que je veux faire. Je pense que la phase fédérale a été déclenchée trop tard. Si on a l'attentat à 07 h 58 à Zaventem et que la phase fédérale débute seulement à 09 h 04, pourquoi la phase fédérale est également intéressante de mon point de vue? C'est qu'à la différence de la

cellule de coordination, elle rassemble l'ensemble des acteurs qui sont présents au Centre de Crise et peuvent ensemble, sur base de l'analyse de l'Ocam, déterminer ce qui va être le suivi des décisions par rapport aux mesures que vous décidez à 08 h 52 sur base de l'analyse de l'Ocam pour ce qui concerne les cibles potentielles et prioritaires.

Là, de mon point de vue, il y a sans doute des améliorations à mettre en place pour que la phase fédérale, dans le cadre d'un attentat tel que celui-là, puisse plus automatiquement se mettre en place.

Monsieur le président, j'avais demandé qu'on puisse peut-être se faire apporter un élément de rapport, par rapport à l'implantation des mesures qui sont décidées à 08 h 52.

On ne sait toujours pas combien de temps il a fallu, monsieur le ministre, pour que les mesures que vous décidez à 08 h 52 sur base de l'analyse de l'OCAM, soient implémentées. Cela, c'est toute la dimension liée à la manière dont on doit envisager les répliques. A-t-on, de votre point de vue, envisagé une réplique suffisamment rapide de l'attentat de Zaventem.

Oui d'accord, il y a l'analyse de l'OCAM, mais on ne déclenche la phase fédérale qu'à 09 h 04. On ne décide de mesures qu'à 08 h 52. Est-ce que cela va suffisamment vite compte tenu du temps qu'il faudra encore pour que les mesures décidées soient implémentées?

Jan Jambon, ministre: Un seul acteur ou des mesures automatiques sont deux choses différentes. Je ne supporte pas l'idée d'avoir des mesures qui se déclenchent automatiquement parce que chaque cas est différent. Quand on a un niveau de menace défini, il y a toujours des menaces spécifiques. Je fais référence à l'après Verviers: on pensait que c'était une menace à l'égard des différents bureaux de police et des policiers et, après Paris, la menace devenait sur les *soft targets*. Les mesures à prendre sont toutes de niveau 3 ou 4 mais les mesures à prendre sont tout à fait différentes. Dès lors, je n'aime pas l'idée d'avoir des mesures automatiques.

Je pense toujours qu'une personne avec son intelligence ou plusieurs avec les leurs doivent maîtriser les situations et prendre des décisions. Ce sont mes convictions.

Quant à savoir si les répliques auraient pu être plus rapides? Le gouverneur du Brabant flamand avait déjà déclenché la phase provinciale presque immédiatement pour sa province. Lors de la réunion de coordination au Centre de Crise, après analyse des informations disponibles, nous avons pris des mesures de protection pour des lieux spécifiques sur l'ensemble du territoire et j'ai nommé toutes les différentes mesures que nous avons prises parce que le niveau 4 avait été déclaré pour l'ensemble du territoire. Donc, même avant le niveau 4 et la phase fédérale, on avait déjà pris des mesures; on a un peu anticipé.

La phase fédérale avait été déclenchée après que le procureur fédéral ait qualifié la situation d'urgence et d'acte terroriste. C'est d'abord lui. Le critère de déclenchement d'une phase fédérale figure dans l'arrêté royal de 2003. Là, on est tenu aux critères, on doit évaluer les différents critères. Quand on reçoit le message quelques minutes après 08 h 00, qu'il y a quelque chose à Zaventem, avant que tous les gens soient réunis dans le Centre de Crise, prennent connaissance de la situation, cela prend aussi du temps. Les minutes sont longues à ce moment. Ces minutes passent vite, mais après, si on fait le calcul, cela devient ... Donc je pense qu'on a toujours besoin d'un certain temps pour maîtriser les situations. Immédiatement dire à quelqu'un qu'il est autorisé, qu'il déclenche ... , alors vous devez changer l'arrêté royal de 2003.

Denis Ducarme (MR): Vous nous dites qu'il y a des mesures qui ont été décidées avant 08 h 52.

Jan Jambon, ministre: Oui. Dans mon introduction, ... je cherche maintenant mes papiers. À 08 h 41, on a déjà pris des mesures et je vais vous les ...

À 08 h 41 on dit: l'évacuation totale de l'aéroport, et toutes les mesures de sécurité pour l'évacuation des blessés. Et à 08 h 45, on prend des mesures pour les gares internationales, les aéroports en dehors de Bruxelles et pour les transports publics.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de vice-eersteminister, na de aanslagen hebben de politiemensen eigenlijk een striemende open brief geschreven, vooral ook aan het adres van de

luchthavenuitbater. Zij hebben erop gewezen dat zij zich herhaaldelijk hebben beklaagd over diverse problemen die met integrale veiligheid te maken hadden, onder meer het verouderd materiaal, achtergelaten bagage en een personeelstekort. Zij wezen er ook op dat er op de luchthaven heel wat mensen werken die een crimineel verleden zouden hebben.

Tijdens de hoorzittingen heeft het diensthoofd van de politiezorg, de heer Devos, gewezen op dat personeelstekort. Hij zei dat ter zake officiële vragen werden gesteld.

Mijn vraag aan u is of deze vragen en bemerkingen vóór de aanslagen bij u zijn terechtgekomen. Hoe zit het met het personeelsbestand als men dit benchmarkt met andere luchthavens in andere landen? Was u op de hoogte of bent u op de hoogte gebracht van problemen met andere dan politiemensen die tewerkgesteld waren op de luchthaven en die zich in het verleden bezondigd hebben aan criminele feiten? Wat is daar desgevallend mee gebeurd?

Minister **Jan Jambon**: Wat het personeelstekort betreft, hebben wij al vóór de aanslagen beslist om de luchthavenpolitie met 200 eenheden te versterken. De aanwerving heeft plaatsgevonden en de opleiding van 400 politiemensen is gestart in mei. 200 daarvan zijn voor de luchthaven bedoeld. Dat is de eerste tranche van mensen die worden opgeleid en die naar de luchthaven gaan. Die beslissing werd echter al genomen vóór de aanslag en zat in de 400 miljoen euro voor interdepartementale provisie.

Wat de problematiek betreft van de badges want dat is wat u zegt, mensen met een crimineel verleden. Badges in de luchthaven. Ik denk dat we daar... Dat was ook een van de 18 maatregelen. Dat is de procedure voor het verlenen van badges en veiligheidsmachtigingen die wordt herbekeken. Collega Reynders is daar mee bezig.

Als men ziet dat de tijd waarop mensen radicaliseren - geconverteerd worden naar IS-strijders - in het slechtste geval 2 à 3 maanden is. Als men een badge krijgt voor 5 jaar dan is dat een veelvoud van 2 à 3 maanden. Men kan dus perfect in aanmerking komen voor het bekomen van een badge, maar er kan zich van alles voordoen in een tijdsbestek van 5 jaar wat die badge niet meer zou verantwoorden. Ook dit is een van de 18 maatregelen. Collega Reynders is bezig om de procedure van de veiligheidsmachtigingen en de toekenning van badges te bekijken, net als de geldigheidsduur. Er zijn op dat vlak dus zeker zaken die moeten worden verstrengd.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, ik herneem kort een vraag van daarnet. Indien de operationele coördinatie op het terrein ontbreekt, wie is er beleidsmatig bevoegd om iemand aan te duiden of te zorgen dat die wordt opgenomen? Bent u dat of is dat de gouverneur? Kunt u dat eens duidelijk stellen?

De metro behoort zeer duidelijk tot de bevoegdheid van het Brussels Gewest en zijn bevoegde minister Pascal Smet bevoegd voor Mobiliteit. Is hij verwittigd?

Minister **Jan Jambon**: De gouverneur is bevoegd als de operationele coördinatie op het terrein ontbreekt.

We hebben het Brussels Gewest in hoofde van de veiligheidsadviseur van de minister-president verwittigd en we hebben niet rechtstreeks minister Pascal Smet verwittigd.

Meryame Kitir (sp.a): Op een vraag van mevrouw Van Cauter hebt u geantwoord dat elke beslissing gelogd werd. Heb ik dat goed begrepen?

Minister **Jan Jambon**: Ja, er is op het Crisiscentrum een permanent systeem waar alles gelogd wordt, onder meer evenementen en beslissingen.

Meryame Kitir (sp.a): De directeur van het Crisiscentrum heeft gezegd dat er geen logboek is en dat er een reconstructie is gemaakt op basis van wat men zich herinnert. U was ter plaatse. Ik vind het vreemd dat u nu zegt dat elke beslissing die is genomen, wel werd gelogd en dat die in het systeem zit.

Minister **Jan Jambon**: Misschien is er hier enige spraakverwarring over wat al dan niet een logboek is. Er is een systeem waarop elk evenement, elke beslissing en elk contact met CP-Ops en dergelijke verschijnt.

De voorzitter: De betrokkene heeft heel duidelijk getuigd dat er geen logboek in die betekenis van het woord werd bijgehouden.

Minister **Jan Jambon:** Ik weet dat de directeur van het Crisiscentrum hier heeft gezegd dat er geen logboek is van mensen die binnen- en buitenkomen. Dat klopt ook wel. Dat is ondertussen in orde gebracht. Ik heb daar gezeten en ik heb het scherm gezien waarop alle evenementen en dergelijke verschijnen. Ik neem aan dat er mensen aanwezig zijn die vroeger ook in het Crisiscentrum hebben gezeten en die dat kunnen getuigen.

Meryame Kitir (sp.a): Mijnheer de voorzitter, ik stel voor dat we die logboeken opvragen want die hebben we nog niet gekregen.

De voorzitter: We zullen dat navragen, want het is een punt dat op het eerste gezicht contradictoir lijkt. Dat is onze taak.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de minister, ik wil nog twee vragen stellen over zaken die nog niet aan bod gekomen zijn.

Ten eerste, wij hebben heel veel gehoord over de soms moeilijke samenwerking tussen de dienst 112 van Leuven en de diensten in Brussel. U hebt daarover niets gezegd. Hebt u kennis van de gesignaleerde problemen? Wat is uw evaluatie daarvan? Welke conclusies trekt u daaruit voor de toekomst? Bij evenementen in twee aangrenzende gebieden is het toch essentieel dat er een goede samenwerking is tussen de aangrenzende diensten, bijvoorbeeld de diensten van Vlaams-Brabant en Brussel of Vlaams-Brabant en Limburg of een andere provincie?

Ik zou graag van u vernemen wat uw visie daarop is.

Ten tweede, het is duidelijk geworden dat er op Zaventem gedurende lange tijd geen CP-Ops was. Oorspronkelijk zorgde de brandweer daarvoor. De brandweerman die die taak opnam, heeft in overleg met zijn overste besloten dat het geen taak was voor de brandweer en dat die aan de politie toekwam. Daarna heeft het blijkbaar anderhalf uur geduurd voor men op het terrein de naam heeft doorgekregen van de politie-inspecteur die de taak van CP-Ops moest opnemen. Men heeft ons gezegd dat men die op het terrein nooit gezien heeft. Ofwel was hij er niet, ofwel droeg hij geen vestje.

U hebt daarover niet gesproken. Ik zou van u graag vernemen hoe u die feiten evalueert. Wat is uw reactie daarop? Wat zijn de eventuele conclusies die u daaruit trekt?

Minister **Jan Jambon:** Wat de dienst 112 van Leuven betreft, in een noodsituatie bestaat de alarmeringsprocedure erin de overheid te alarmeren via de 112. De 112 van de bevoegde provincie – Vlaams-Brabant, in het geval van Zaventem – stuurt de eerste middelen uit. Zo heeft de 112 van Leuven de brandweer van de zone West uitgestuurd. Ondertussen wordt ook het maxi-MIP geactiveerd en worden de medische middelen ter plaatse gestuurd. Het maxi-MIP houdt ook in dat er een reserve van medische middelen wordt opgebouwd, voor een gefaseerde inzet, en om klaar te zijn bij een eventuele tweede aanslag. Men brengt niet alles in stelling. Voor die reserveopbouw werden Brusselse ziekenwagens in alarm geplaatst. De 112 van Leuven heeft dus de procedures gevolgd: het uitsturen van het eerste pakket middelen, het stand-by zetten van het tweede pakket middelen en wachten op de evaluatie van de DirMed, die extra middelen kan vragen. Dat is de procedure. Leuven heeft die gevolgd.

Wat het andere geval betreft, dat was een heel vreemde en rare situatie. In eerste instantie moest de gouverneur van Vlaams-Brabant daarin tussenbeide komen en de beslissingen nemen. Het is altijd een werk van mensen en een werk van mensen kan hier of daar falen. Er zijn daar zaken gebeurd waarin opgetreden moet worden. Dat waren zaken die niet kunnen.

Wat de juiste handelswijze in deze is, is de verantwoordelijkheid van de gouverneur van Vlaams-Brabant.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Ik blijf een beetje op mijn honger zitten voor wat de eerste vraag betreft. Ik heb de indruk dat de minister de vraag had verwacht over de dienst 112. Maar het antwoord dat hij geeft, is geen antwoord op mijn vraag. We stellen vast dat er twee aangrenzende provincies zijn, of Gewesten in dit geval, waar twee noodcentrales moeten samenwerken met klaarblijkelijk verschillende werkmethodes op het

terrein. Hoe evalueert u dit? Wat wilt u doen om daaraan te verhelpen? Ik ben het met u eens dat men in Leuven wellicht heel nauwkeurig het boekje heeft gevolgd. Maar het gaat mij vooral over hoe die twee beter kunnen samenwerken en hoe men kan vermijden dat het moeizaam verloopt op het terrein omwille van het feit dat er verschillende praktijken en methodes toegepast worden.

Minister **Jan Jambon**: Het is inderdaad zo dat het nummer 112 van Brussel valt onder het Brussels Gewest. Alle andere 112-centrales vallen onder Binnenlandse Zaken. Voor de brandweer hebben we een samenwerkingsakkoord kunnen afsluiten met het Brussels Gewest waar we mogen gaan inspecteren, zodat er een uniformiteit is in toepassing van een aantal zaken. Ik hoop dat we dit ook kunnen uitbreiden naar de 112.

Georges Dallemagne (cdH): Monsieur le ministre, en ce qui concerne la réponse que vous m'avez donnée tout à l'heure, j'apprécie l'honnêteté qui est la vôtre pour dire que "très rapidement, j'ai eu l'intime conviction qu'il s'agissait bien d'attentats terroristes". C'est important parce que cela souligne à quel point, il faut véritablement adapter nos procédures aujourd'hui, adapter les mécanismes de décision pour qu'effectivement se déclenche très, très vite une phase fédérale parce que, clairement, on est tout à fait dans le cadre de l'arrêté royal de 2003, c'est évident. Je crois que c'est vraiment important et plusieurs collègues l'ont souligné, cette phase fédérale s'est véritablement déclenchée beaucoup trop tard. Il importe de le souligner, parce qu'on sait que la première heure, ce que les Anglo-Saxons appellent la *golden hour*, est essentielle dans le secours aux victimes. Dès les tout premiers instants, il faut pouvoir, si possible, apporter les premiers secours aux victimes.

Je voulais vous poser une question dans ce cadre-là. J'ai vu que nos collègues français faisaient une proposition de recommandation en vue de mettre en place des dispositifs permettant de retirer rapidement les victimes des lieux des attentats, ce qu'ils appellent une colonne d'extraction composée de secouristes intervenant sous la protection des forces d'intervention. Il s'agirait d'éviter cette longue phase qui existe aujourd'hui, où on sécurise d'abord les lieux avant d'apporter les secours. Comment peut-on effectivement, d'entrée de jeu, apporter plus rapidement des secours à des personnes qui ont vraiment besoin, - c'est une question de minutes, parfois de secondes – d'avoir accès à des secours appropriés? J'aurais voulu connaître votre sentiment en la matière, parce que, pour moi, c'est un élément important pour l'avenir: pouvoir développer ces secours très, très rapidement sous la protection, éventuellement, de forces d'intervention.

Deuxième question. La Défense, l'armée est intervenue sans mandat clair, puisque ce n'était pas une des disciplines prévues en cas de secours. J'aurais voulu connaître votre sentiment sur l'articulation qui pourrait dorénavant exister entre la police et la Défense en cas de phase fédérale ou, d'une manière générale, dans les graves catastrophes comme celles-là. Quelle est l'articulation que vous préconisez? Quel est votre sentiment sur cette articulation, puisqu'il semble que, dorénavant, la Défense pourrait jouer, dans certains cas, un rôle dans certains types de catastrophes?

Jan Jambon, ministre: L'assistance de secours n'a rien à voir avec la phase fédérale. Quant à savoir si des améliorations peuvent être apportées dans le secteur de l'aide médicale urgente, cette matière relève des compétences de Mme De Block. Donc, je ne me prononcerai pas à ce sujet.

En ce qui concerne la Défense, il y a un protocole entre la police et la Défense, qui stipule le mandat des militaires. Les militaires viennent toujours en support de la police. Le commandement reste, dans tous les cas, attribué à la police et dans les circonstances de Zaventem, ils ont même largement contribué à la première aide médicale. Mais l'opération des militaires est toujours menée sous la direction de la police.

De **voorzitter**: Dat protocol is hier natuurlijk al ter sprake gekomen, mijnheer de minister. Ik heb het opgevraagd. Ik heb een rappel gestuurd aan de minister van Defensie. Maar u moet dat ook hebben, want het is een protocol tussen de politie en Defensie. U zou de commissie een dienst bewijzen mocht u het ons rechtstreeks bezorgen. Wij zijn daar vragende partij voor.

Ik dank u voor uw getuigenis. Het is 16.20 uur. Mevrouw De Block is al aangekomen. Wij blijven dus binnen onze timing.

Het komt mij voor dat er op vele banken een sterk aandringen is dat de procedures die gevolgd moeten worden sneller en efficiënter moeten kunnen worden afgewikkeld.

Wij leven in een tijd waar iedereen in *real time* over alles geïnformeerd kan worden. Wij blijven echter de indruk hebben dat er vele niveaus en kanalen zijn waardoor de besluitvorming vaak moeilijk terechtkomt bij wie ze moet terechtkomen. Ik zou zeggen: nood breekt wet, al wil ik die uitdrukking niet helemaal laten opgaan. Wij zouden moeten proberen in wettelijke procedures, in koninklijke besluiten, ervoor te zorgen dat men in dergelijke situaties werkelijk heel kort op de bal kan spelen. Dat is, meen ik, met het oog op een goede hulpverlening primordiaal.

Alleszins bedankt voor uw getuigenis en voor de manier waarop u antwoorden hebt verstrekt op de vele vragen die hier gesteld zijn. U bent hier heden ontslagen, maar er komt nog een volgende keer. U weet dat wij nog een tweede luik zullen aansnijden. Ik meen dat wij elkaar dus nog eens zullen terugzien.

Hoorzitting over het luik "hulpverlening" met mevrouw Maggie De Block, minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid.**Audition sur le volet "assistance et secours" avec Mme Maggie De Block, ministre des Affaires sociales et de la Santé publique.**

De **voorzitter**: Als tweede getuige voor deze namiddag verwelkom ik graag mevrouw Maggie De Block, de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Alvorens ik haar nog verder welkom zal heten, weet de minister uiteraard dat wij in het kader van een parlementaire onderzoekscommissie eraan gebonden en gehouden zijn de eed te laten afleggen door de mensen die voor onze commissie komen getuigen.

Mevrouw de minister, ik moet dan altijd een aantal dingen voorlezen, opdat u goed op de hoogte zou zijn van de implicaties van een en ander.

Ik herinner er u aan dat conform artikel 4, § 1, van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij wet van 30 juni 1996, de onderzoekscommissie alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kan nemen. Ze kan onder meer getuigen onder eed horen.

Alvorens u te vragen de eed af te leggen, wens ik de aandacht te vestigen op het laatste lid van artikel 8 van bovenvermelde wet, volgens hetwelk iedere getuige kan aanvoeren dat hij, door naar waarheid een verklaring af te leggen, zich zou kunnen blootstellen aan strafvervolgning en derhalve getuigenis weigeren (zie ook artikel 14, 3, g van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981).

Dat betekent dat u het recht heeft om te zwijgen wanneer u meent dat uw publieke verklaring later tegen u zou kunnen worden gebruikt in een strafvordering.

Ik wil er vervolgens nog de nadruk op leggen dat u, krachtens artikel 9 van dezelfde wet, voor valse getuigenis kan worden gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en u voor een termijn van ten minste vijf ten hoogste tien jaar kunt worden onttrokken uit het recht om te kiezen of verkozen te worden.

Ten slotte wijs ik u erop dat tengevolge van artikel 3 van voornoemde wet de geheimhouding van uw verklaringen niet is gewaarborgd tenzij het gaat om verklaringen afgelegd tijdens een vergadering met gesloten deuren en waarvoor de commissie zich uitdrukkelijk heeft verbonden de geheimhouding in acht te nemen. Bovendien is ieder stuk dat u aan de commissie zou overleggen vatbaar voor openbaarmaking.

Na deze verduidelijking vraag ik u de eed af te leggen door de hand op te heffen en de volgende woorden te herhalen: "Ik zweer de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen."

Mevrouw Maggie De Block legt de eed af.

De **voorzitter**: Mevrouw de minister, u was natuurlijk op die fatale dag, 22 maart, van nabij betrokken bij alles wat zich toen heeft afgespeeld, ook in het Crisiscentrum. U hebt kennis kunnen nemen van de verklaringen die hier al zijn afgelegd, want de meeste van de getuigen zijn hier uiteraard in openbare vergadering gehoord. U weet dus dat er een aantal thema's aan bod is gekomen tijdens de getuigenverklaringen die ons zullen bezighouden, ook bij het opstellen van conclusies en aanbevelingen. Onze experts hebben daarvoor een aantal voorstellen gedaan, maar wij vatten de deliberatie over de aanbevelingen pas aan nadat wij ook de twee betrokken bewindslieden hebben gehoord, vandaar het belang van uw getuigenis.

De thema's waarover het is gegaan en waarover u ongetwijfeld in uw inleiding een en ander zult verduidelijken, zullen natuurlijk ook het voorwerp uitmaken van vraagstelling door de commissie. De coördinatie tussen de noodcentrales van Leuven en Brussel is daar uiteraard bij aan bod gekomen. De capaciteit van de Brusselse ziekenhuizen is hier ten overvloede naar voren gebracht. Het maxi-MIP is toegepast geworden. Het was op dat ogenblik nog niet helemaal geformaliseerd, maar het is een blijk geweest van anticiperen van uw diensten, denk ik. Parijs is daar niet vreemd aan. Dat zijn allemaal thema's waarvoor ik u wil uitnodigen ze in uw inleiding misschien wat meer naar voren te brengen. Ook is er de vraag hoe u een en ander hebt beleefd die dag. Wat hebt u er zelf uit geleerd? Wat waren uw ervaringen op 22 maart? Welke initiatieven zijn er nadien gevolgd? Voor al die zaken geef ik u nu graag het woord.

Minister **Maggie De Block**: Mijnheer de voorzitter, geachte leden van de commissie, op de ochtend van 22 maart stond ik op het punt te vertrekken naar het kabinet toen ik werd opgebeld door mijn kabinetschef met de boodschap dat er een terroristische aanslag op Zaventem was geweest en dat er natuurlijk slachtoffers waren. Het eerste wat door je heen gaat, is dat de medische hulpverlening dan alle aandacht moet krijgen. Ik wist dat wij al een aantal voorbereidingen hadden gedaan na de aanslag in Parijs en dat wij hier al rond hadden gewerkt, maar dan wordt het ineens realiteit en er is nog altijd een verschil tussen het trachten stroomlijnen van maatregelen voor een fictief geval en dat doen voor een werkelijk geval met echte

slachtoffers.

Ik ben naar het kabinet gegaan en daar hebben wij ons onderling georganiseerd. Wij hebben de juiste communicatielijnen opgezet en de nodige werkafspraken gemaakt: wie blijft er op het kabinet, wie neemt hier de leiding en wie gaat er met mij mee naar het Crisiscentrum, en natuurlijk wie verzorgt de informatie-uitwisseling met de diensten en wie gaat er op het federaal Crisiscentrum met mij ook de communicatie met het kabinet verzorgen?

Daarna ben ik meteen naar het Crisiscentrum gegaan. Ik ben daar ook heel de dag gebleven, met uitzondering van de persconferentie van de regering en de twee samenkomsten van de Nationale Veiligheidsraad. Ook de vertegenwoordigers van de FOD Volksgezondheid en een aantal mensen van mijn kabinet zijn de hele dag bij mij gebleven op het Crisiscentrum.

J'estime que, dans de telles circonstances, il n'appartient pas au niveau politique ni à ma cellule stratégique de se charger de l'aspect opérationnel. Mes services disposent de l'expertise et de la formation requise et font régulièrement des exercices d'alerte. Le niveau politique doit alors leur laisser faire leur travail, faire en sorte que l'information soit transmise au gouvernement et ne doit intervenir que si c'est réellement nécessaire, notamment s'il convient d'étendre certaines choses au niveau politique.

Ik was die dag bijzonder onder de indruk van de professionaliteit van de medische hulpverlening, en dat in toch wel bijzonder moeilijke omstandigheden, ook op menselijk vlak. Ook de evaluaties die wij achteraf maakten, waren voor ons leerrijk. De medische hulpverlening heeft op 22 maart zeer goed gefunctioneerd, ondanks het feit dat het ging om een nooit geziene daad van terreur, waar men zich bijzonder moeilijk kan op voorbereiden, en ondanks het feit dat er eigenlijk twee terreurdaden dicht bij elkaar waren op nauwelijks een uur tijd. Dat was ook een nieuw gegeven: niet één aanslag, maar verschillende aanslagen, op een verschillende plaats en kort na elkaar.

Ik geef enkele cijfers ter illustratie. Na de eerste oproepen over de aanslag op Zaventem werd om 8.05 uur het medisch interventieplan opgestart. De uitbouw van een vooruitgeschoven post medische hulp is een onderdeel van het medisch interventieplan, dat wij MIP noemen. In Zaventem werden in totaal 31 slachtoffers T1, 24 slachtoffers T2 en 86 slachtoffers T3 geëvacueerd. Om 9.14 uur worden het provinciaal interventieplan en het federaal callcenter geactiveerd. Na de ontploffing in Maalbeek wordt om 9.20 uur het provinciaal rampenplan geactiveerd. Ook in Maalbeek werden verschillende mensen geëvacueerd: 35 slachtoffers T1, 33 slachtoffers T2 en 86 slachtoffers T3.

Vanaf 11 uur werd de vooruitgeschoven medische post op Zaventem afgebouwd, waarbij de DirMed aan ziekenwagens en MUG's de toestemming gaf om naar hun standplaats terug te keren. De vooruitgeschoven medische post in Maalbeek sloot om 13.30 uur. De vooruitgeschoven medische post op Zaventem werd afgebouwd, maar nog opengehouden als preventieve maatregel tot na de gecontroleerde ontploffing van de derde bom. Er was immers nog de mogelijkheid dat bij die gecontroleerde ontploffing, die toch geweldig was gezien de kracht van de springstof... Daarom werd die post nog opengehouden. Om 14.56 uur werd ook deze vooruitgeschoven medische post gesloten.

Daarnaast was er natuurlijk nog het gegeven dat in Zaventem een 6000-tal betrokkenen geëvacueerd moest worden. Zij werden opgevangen in de omliggende gemeentes. Er waren natuurlijk reizigers die misschien niet gewond, maar wel erg geschrokken en emotioneel waren. 24 uur later waren alle buitenlandse betrokkenen op weg naar huis, ook dankzij de luchtvaartmaatschappijen, die hun best gedaan hebben om die mensen op andere vluchten geboekt te krijgen.

Ook de "regulatie van de slachtoffers" is goed verlopen, aangezien geen enkel ziekenhuis overbelast werd of grote problemen heeft ondervonden in de dagelijkse werking. Het feit dat er geen secundaire verplaatsingen zijn geweest, tenzij naar andere ziekenhuizen of om sociale redenen, namelijk mensen die liever dicht bij hun familie wilden zijn, of in het kader van zeer specifieke zorg, met name de brandwondenzorg, zegt ook dat de mensen goed terechtgekomen zijn in de verschillende ziekenhuizen.

De organisatie en de kwaliteit van de medische hulpverlening, zowel de dagelijkse als die in het kader van grootschalige incidenten en rampen, die op de dagelijkse hulpverlening voortbouwen, zijn steeds een belangrijk aandachtspunt geweest in het beleid. Ik had daarin al een aantal initiatieven genomen. Reeds in

2015 werd er een bedrag van 12 miljoen euro extra vrijgemaakt voor de sector van de ziekenwagens, om de hoogste noden inzake permanentie te lenigen. Na de aanslagen in Parijs, in november, werd een aantal specifieke maatregelen genomen ten aanzien van de terreurdreiging.

In het kader van de terreurenveloppe werd een aantal projecten ingediend, zoals een sluitend slachtofferregistratiesysteem, de noodzakelijke aanpassing in de uitrusting van de medische middelen voor de verzorging van abnormale wonden, zoals oorlogswonden, of de psychosociale ondersteuning van de slachtoffers.

En plus de ces projets, un exercice de réflexion a également été mené, afin d'examiner la manière de réagir face à des attentats terroristes commis simultanément à plusieurs endroits. Cette réflexion a donné lieu au *maxi map*, le plan global monodisciplinaire pour le déclenchement simultané des différents plans d'intervention médicale à plusieurs endroits.

À la suite des attentats de Paris, j'ai envoyé, en collaboration avec mon collègue le ministre de l'Intérieur, une circulaire ministérielle reprenant des directives, des actions et recommandations. Nous avons essuyé quelques critiques sur cette circulaire, mais je reste persuadée que cette démarche a contribué au bon déroulement des secours.

In het algemeen denk ik dat de feiten uitgewezen hebben dat het de juiste keuzes waren. Het is natuurlijk een hele schok om achteraf vast te stellen wat dit allemaal teweeg kan brengen en dat men steeds alle mogelijke voorzorgen moet trachten te nemen.

Ik weet dat er hier ook een debat is geweest rond het aantal ziekenwagens dat op de luchthaven aanwezig moest zijn. Ik ga daar ook even bij stilstaan. Om te beginnen ga ik het verschil uitleggen tussen twee benaderingen in de dringende hulpverlening, namelijk *scoop and run* en *stay and stabilize*.

Bij *scoop and run* gaat het om het onmiddellijk en zo snel mogelijk overbrengen van de patiënt naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis voor een levensreddende operatie. Dat is enkel mogelijk in de dringende medische hulpverlening bij een zeer beperkt aantal slachtoffers. Immers, de capaciteit van mensen en middelen voor dit soort van ingrepen is per centrum beperkt. De hantering van dit principe leidt bij een groot aantal slachtoffers niet alleen tot een hoog aantal benodigde ziekenwagens, maar ook, en belangrijker nog, tot het verplaatsen van het capaciteitsprobleem — dat is de spanning tussen de zeer grote zorgvraag en de geringe beschikbaarheid van de middelen — van de rampensite naar het ziekenhuis. Op die manier verplaatst men dus de plaats van de ramp of de plaats van het delict naar het ziekenhuis, wat voor incidenten van een dergelijke grootte niet de beste optie is wat betreft de overlevingskansen van de slachtoffers.

In het geval van *stay and stabilize* wordt de patiënt eerst gestabiliseerd door de toediening van de eerste zorgen. Dat is zeker het geval bij patiënten die wegens rondvliegend schrapnel zware trauma's hebben, zoals wij ze gezien hebben op 22 maart. Die dag dienden vele slachtoffers eerst gestabiliseerd te worden en vervolgens gereguleerd naar het meest aangepaste ziekenhuis gebracht te worden. Op deze manier stijgen de overlevingskansen van de slachtoffers en wordt ook de capaciteit van de ziekenhuizen niet overschreden.

Hiervoor heeft men ter plaatse in de eerste plaats artsen nodig die de urgentie en de medische zorgnood van de slachtoffers kunnen inschatten. In totaal waren op Zaventem aanvankelijk 4 MUG-teams aanwezig, die aangevuld waren met 8 geneesheren van de MEDA, de geneeskundige permanentie op de luchthaven, waaronder zich ook verschillende spoedartsen bevinden.

Het aantal artsen op dat moment komt overeen met het aantal artsen dat aanwezig is op drie grote spoeddiensten. Er waren dus zeker niet te weinig artsen.

De uitstuur en de eventuele opschaling van de ziekenwagens is ook vastgelegd in procedures. Deze procedures en de eenheid van commando zijn belangrijk voor een hulpcentrale 112 omdat deze in wezen blind is en enkel kan voortgaan op de informatie die zij krijgt. Een hulpcentrale 112 heeft dan ook nood aan een gestroomlijnde communicatie volgens de bestaande procedures en het is niet wenselijk om dit vanuit andere disciplines dispaaraat aan te sturen.

Binnen de procedures is het duidelijk dat de DIR MED verantwoordelijk is voor de opschaling van de

ziekenwagens. Het gaat namelijk om een medische inschatting gebaseerd op het aantal slachtoffers en de aard van hun verwondingen. De DIR MED is hiervoor specifiek opgeleid.

Ik wil er dan ook op wijzen dat verschillende personen, onder wie de DIR MED, hier verklaard hebben dat er geen tekort aan ziekenwagens was. Deze getuigen hebben ook gewezen op het gevaar van het vergroten van de chaos indien te veel ziekenwagens zich naar de plaats van de aanslag begeven, zeker in geval van dreiging van een *second attack*.

Je souhaite également aborder un autre point, notamment la relation entre le Centre de secours 112 à Bruxelles et les autres centres de secours du pays. En cas d'urgence, les principaux besoins concernent l'unité au niveau du commandement et de la coordination, le fait de connaître les procédures à suivre et de les avoir répétées au préalable et la conformité de ces procédures aux procédures appliquées au quotidien dans le cadre de l'aide médicale urgente.

De bijzondere wet van 12 januari 1989 geeft de bevoegdheid voor de oproepafhandeling van de oproepen naar de hulpdiensten aan het Brussels Gewest. De organisatie hiervan valt onder de bevoegdheid van de Brusselse minister-president. Hierdoor werd het hulpcentrum Brussel in 2014 dan ook niet gefederaliseerd, iets wat wel gebeurde met de andere hulpcentrales. Dit leidt, zonder twijfel met de beste bedoelingen, tot het feit dat deze hulpcentrale vaak niet helemaal geïntegreerd optreedt met de andere in die zin dat zij haar eigen regelgeving rond regulatie en beheer van de noodoproepen volgt. Dit vormt een pijnpunt in de coördinatie en in het uniform optreden voor het gehele land.

Tot slot wil ik van de gelegenheid gebruik maken om stil te staan bij de rol van alle hulpverleners en hen hiervoor ook uitdrukkelijk te bedanken.

Ce 22 mars, les services de secours ont rempli leur devoir dans les conditions les plus difficiles, mais d'une manière tout à fait exceptionnelle. Ils continuent toujours à le faire. Les images et situations auxquelles ils ont été confrontés sont tout à fait indescriptibles. Les efforts et le courage dont ils ont fait preuve sont tout simplement remarquables. Et c'est grâce à tous ces efforts que l'aide médicale urgente a obtenu des résultats extraordinaires.

Het moet gezegd worden dat alle hulpverleners die dag in de meest moeilijke omstandigheden het beste van zichzelf hebben gegeven om de slachtoffers te helpen en zo ongetwijfeld talloze levens hebben gered. Zij hebben aangetoond hoe professioneel en goed voorbereid zij te allen tijde zijn. Ik denk dat zij terecht al onze steun en respect genieten.

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw de minister. Wat dat laatste betreft, daar sluit de commissie zich uiteraard bij aan. Wij waren ook sterk geïmpresseerd door de enorme dienstvaardigheid en de zin voor professionalisme waarvan de hulpverlening blijkt heeft gegeven. Het is trouwens uit respect voor de slachtoffers dat wij met het luik hulpverlening zijn begonnen in deze parlementaire commissie.

Si la commission est d'accord, je propose d'appliquer le même principe que tout à l'heure.

Ik zal de omgekeerde volgorde hanteren om ook de kleine fracties aan bod te laten komen.

Dat gaan wij proberen te verhelpen. Een kleine hulpverlening is nodig op de bank van mevrouw de minister.

Je passe la parole à M. Dallemagne pour ses deux questions ou observations. Je vous en prie.

Georges Dallemagne (cdH): Madame la ministre, je vous remercie pour ces précisions. J'ai deux questions mais avant de les poser, je dois vous avouer qu'il y a beaucoup de choses qui m'étonnent dans des affirmations que vous venez de donner et qui contredisent beaucoup des auditions que nous avons eues. Vous dites qu'il n'a pas manqué d'ambulances ou de médecins sur place, je dois vous avouer qu'on a eu beaucoup de témoignages dans le sens contraire et, franchement, j'ai l'impression qu'il y a une espèce de déni de la réalité là. Quand vous citez vous-même le nombre de blessés qu'il y a et qui demandent et nécessitent des soins d'urgence, je pense que vraiment, il y a eu, de ce point de vue là, la nécessité qu'on ait sur place, beaucoup plus rapidement des soins d'urgence. Vous dites que dans le cadre d'une stratégie *scoop and run* on aurait surchargé les hôpitaux et que, au moins, avec la stratégie qui a été choisie, les

hospitaux n'étaient pas surchargés. Je peux vous dire en tout cas que l'hôpital le plus proche et le mieux équipé pour recevoir des blessés lourds était vide. Les 10 salles d'opérations n'ont pas fonctionné. Entre être « pas surchargé » et « être vide », parce que les blessés n'arrivent pas, je pense qu'il y a moyen de trouver une stratégie plus adaptée et plus efficace dans le cas de grave urgence. Je plaide vraiment que pour ces stratégies, on creuse cette question et qu'on puisse s'inspirer de gouvernements qui ont l'habitude de l'organisation de secours en cas d'attentats terroristes. On sait les difficultés au niveau de la sécurité, on sait aussi le nombre de blessés qu'il faut pouvoir traiter. Je plaide vraiment pour que l'on puisse avoir de ce point de vue-là une étude approfondie sur les stratégies les plus adéquates.

Je voudrais, à ce sujet-là, vous reposer la question que j'ai posée au ministre de l'Intérieur, mais il m'a référé vers vous. Nos collègues français viennent d'émettre une recommandation, puisque leurs travaux se terminent, sur le fait qu'il faudrait pouvoir extraire beaucoup plus rapidement les blessés dans les phases où la zone n'est pas encore sécurisée pour pouvoir leur apporter les premiers soins. Les procédures font qu'on sécurise d'abord les zones avant de pouvoir apporter les premiers soins. Ils proposent que des secours spécialisés, qui puissent être entraînés spécifiquement à cela, puissent, sous la protection de forces de police ou de forces militaires, aller chercher les blessés pour leur apporter les premiers soins.

On sait à quel point les premières minutes et les premières secondes sont importantes, ce qu'on appelle les *golden hours* dans les opérations de secours en cas de catastrophe. Je pense vraiment qu'il faut pouvoir vérifier qu'on n'a pas les procédures les plus appropriées.

La deuxième question, c'est qu'à ma connaissance, on n'a pas encore, à ce stade-ci, une liste complète du nombre de victimes, de blessés, établie par l'autorité fédérale. On n'a pas pu l'avoir pendant les auditions. Pouvez-vous nous dire aujourd'hui quel est le nombre exact, final, de blessés, de victimes dans le cadre des secours? Cela pose la question de savoir comment, à l'avenir, on pourra avoir une liste centralisée de victimes et également une régulation centralisée des ambulances et de la répartition des blessés dans les hôpitaux.

De **voorzitter**: Mevrouw de minister, over de twee punten die de heer Dallemagne aansnijdt.

Minister **Maggie De Block**: Over het aantal ambulances ga ik niet herhalen wat ik al gezegd heb, maar het is zo dat er van in het begin, zoals ik ook al zei in mijn inleiding, drie ploegen, zoals op drie spoedopnames, ter plaatse waren.

Het is ook zo dat er om 8.57u door de DirMed aan het hulpcentrum is bevestigd dat er voldoende ambulances aanwezig waren. Dat is te horen op een geluidsopname van het hulpcentrum-112, meer bepaald in het gesprek tussen het hulpcentrum en de DirMed.

Het is en blijft een medische inschatting die moet worden gedaan door de mensen die hiervoor zijn opgeleid, in casu de waarnemende DirMed. Het is dus bevestigd in een gesprek. Daar is men ook op voortgegaan.

Dan is er het feit dat er ook een aantal geneesheren, waaronder een aantal spoedartsen, reeds aanwezig waren op Zaventem, de MEDA-artsen. Die werden aangevuld door vier mugteams.

Er waren ziekenwagens standbye op de rendez-vouspunten, maar te veel ziekenwagens meteen op de plaats van de aanslag sturen leidt tot chaos, zeker als men weet dat er maar één toegangsweg naar de luchthaven was.

Naast het sturen van de ziekenwagens naar de plaatsen waar het nodig was moet er tegelijkertijd voor worden gezorgd dat de dringende geneeskundige hulpverlening in alle provincies ook mogelijk blijft. Er was ook altijd de dreiging van nog een tweede aanslag. Dat is dan waar gebleken. Men heeft lang gedacht dat er nog een derde aanslag zou zijn.

Tot daar voor de ziekenwagens.

Het was inderdaad zo dat de rode zone, de perimeter waar eigenlijk eerst een evacuatie moet plaatsvinden vooraleer de medische bijstand kan gebeuren, telkens werd uitgebreid toen men dacht dat er nog een verdacht voertuig was, dat er nog verdachte explosieven waren.

De hulpverlening moest meerdere keren worden onderbroken omwille van het feit dat er terug nieuwe gevaren op de loer lagen. Zelfs de medische hulpverleners zijn tijdens het uitvoeren van hun taak op bepaalde momenten plat op de grond moeten gaan liggen omwille van de dreiging van nog een ontploffing. Ik denk dat u zich wel kunt inbeelden dat dit niet het ideale rampscenario is.

Als men zich daarover kan buigen om met dergelijke zaken rekening te houden, is dat alvast een gewaardeerde bijdrage.

Ik heb u gezegd hoeveel slachtoffers er waren. In Zaventem waren er gewonden: 31 T1's, 24 T2's en 86 T3's. In Maalbeek waren er 35 T1's, 33 T2's en 86 T3's.

Georges Dallemagne (cdH): Ce n'est pas ma question, madame la ministre! Ma question, c'est qu'il y a des personnes qui se sont manifestées ultérieurement – le procureur fédéral nous en a parlé longuement – dans les jours et les semaines qui ont suivi, qui n'ont pas cherché à être soignées par les différents postes médicaux avancés, dans les hôpitaux, qui se sont parfois adressées à leur médecin, qui, dans les premiers jours, ne se sont pas considérées comme des victimes et qui, après, se sont manifestées. On considérerait qu'elles étaient des victimes et il n'y avait pas d'enregistrement centralisé des victimes. Le procureur fédéral a bien insisté sur le fait que c'était très important d'avoir cet enregistrement parce qu'il y avait là des personnes qui se considéraient comme victimes, qui voulaient être reconnues comme victimes et qui avaient besoin de soins, par exemple de soutien psychologique. On nous a plusieurs fois mentionné qu'il y avait auprès de votre département un enregistrement qui se faisait au fur et à mesure de l'ensemble des personnes qui se signalaient comme victimes. Ma question n'était pas de savoir combien il y a eu de victimes soignées sur les deux sites, mais quel a été globalement le nombre de victimes des attentats du 22 mars.

Minister **Maggie De Block**: Er melden zich nu nog altijd mensen aan, zoals mensen die oorspronkelijk dachten dat zij zelf zouden kunnen handelen en die dag weggelopen zijn en bij hun behandelende geneesheer op consultatie zijn gegaan. Anderen hebben zich in andere ziekenhuizen of bij huisartsen aangemeld. Er is een procedure lopende via het Slachtofferfonds. Iedereen die zich psychologisch of lichamelijk door die aanslag betrokken voelt, kan zich daar aanmelden. Mijnheer Dallemagne, dat is nog altijd lopende.

De **voorzitter**: Mevrouw de minister, de vragen over de ambulances hebt u beantwoord. De heer Dallemagne heeft u onderbroken met zijn vraag naar het aantal slachtoffers, maar u hebt nu al zijn vragen beantwoord.

Nu geef ik het woord aan de heer Van Hecke.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mevrouw de minister, ik dank u voor uw toelichting. Uit de vele hoorzittingen die wij hebben gehad, is gebleken dat de medische zorg op het terrein en de hulpverlening op het terrein in grote mate goed zijn verlopen. Er was een enorme inzet van heel veel hulpverleners. Wij hebben daar heel veel positieve zaken over gehoord. Dat wil niet zeggen dat hier en daar geen verbeteringen mogelijk zijn en dat lessen moeten worden getrokken uit hetgeen is gebeurd.

Met mijn eerste vraag wil ik aansluiten op de vraag hoe wij ervoor kunnen zorgen dat wij alle slachtoffers mee hebben. Uiteraard zijn de mensen die gehospitaliseerd of overleden zijn, bekend, maar er zijn mensen die bijvoorbeeld naar huis zijn gegaan, naar hun huisarts, of die psychische problemen hebben die in het begin niet bekend waren. Het is belangrijk om ook op federaal niveau na te denken hoe wij ervoor kunnen zorgen in de toekomst dat wij zo snel mogelijk zicht krijgen op die groep. Moeten wij dat via een publieke oproep doen, via een oproep aan de huisartsen om informatie te geven als slachtoffers zich aanmelden? Dat is toch heel belangrijk. Men kan zich aanmelden bij het Slachtofferfonds, maar dat is al een stap verder. Wij moeten een stapje voor zijn en nadenken over een actieplan. Ik ben geen specialist ter zake en wil u daarom vragen welke lessen u hieruit trekt en wat er in de toekomst kan gebeuren om dat zo goed mogelijk te organiseren, wetende dat de dossiers nadien voor de verdere opvolging van de hulpverlening naar de Gemeenschappen zullen gaan. Dan moeten zij toch ook over volledige lijsten kunnen beschikken om het verdere werk te kunnen doen.

Ik heb daar nog een kleine bijvraag bij. Er is ons ook gezegd dat soms geen gegevens werden doorgegeven

en dat ziekenhuizen zich beriepen op het beroepsgeheim, waardoor de lijst niet altijd gemakkelijk kon worden samengesteld. Ik wil graag uw reactie daarop. Kan dat zomaar? Welke oplossingen zijn er daarvoor?

Mijn tweede vraag gaat over de uitrusting van onze ziekenwagens en mug's en op de luchthaven, over het medisch materiaal dat aanwezig moet zijn in dergelijke gevallen. Ziekenwagens zijn vaak niet uitgerust voor de blessures en de kwetsuren die worden vastgesteld. De vraag is welke lessen uit Parijs zijn getrokken en vooral uit de aanslagen van 22 maart om ervoor te zorgen dat de hulpverleners op het terrein zo snel mogelijk over het nodige medische materiaal beschikken. Zijn er richtlijnen of initiatieven die u zult nemen om daaromtrent indien nodig aanpassingen aan te brengen?

Minister **Maggie De Block**: Mijnheer Van Hecke, de mensen in de ziekenhuizen werden geregistreerd. De mensen die zich ambulante of pas later aanmeldden, waren niet meteen gekend. Er is inderdaad een oproep gebeurd. Voor alle mensen die zich aanboden kwam de hulpverlening via een uniek loket. Van in het begin was er ook psychologische begeleiding voor mensen die zich aanboden en voor de interventiegroepen. Nadien kwam het statuut van nationale erkenning voor de slachtoffers. Toen hebben zich nog meer mensen aangemeld.

Na de aanslagen in Parijs hebben wij geleerd dat er best een centraal registratiesysteem zou komen voor de opvolging van de slachtoffers. De inspiratie voor het sinussysteem, een armband met een streepjescode voor het slachtoffer, kwam ook uit Parijs. Elke behandeling van deze man of vrouw kan naderhand worden opgevolgd. Bij elke akte moet er een scan van de armband worden gemaakt.

Er wordt een overdracht naar de deelstaten gedaan. De psychosociale begeleiding gebeurde in Vlaanderen via de centra Algemeen Welzijn en in Brussel via de Slachtofferbegeleiding van de politie. Daar is ook aandacht aan gegeven. Voor de administratieve hulp voor de slachtoffers werd een cel opgericht die zo snel mogelijk alles in orde kon maken. Een deel van hun latere problemen is daaraan te wijten.

Van de verwondingen in Parijs hebben wij geleerd dat er betreffende medicatie in een mug inderdaad nood was aan zwaardere knelverbanden, zogenaemde tourniquets.

Die zogenaamde tourniquets moeten niet vaak gebruikt worden, enkel bij zulke oorlogswonden en afgerukte ledematen of zware beschadigingen aan de bloedvaten. Daarvoor werd dus geld uitgetrokken in de terreurenveloppe. De MUG zal uitgerust worden met meer knelverbanden, terwijl die nu enkel deel uitmaken van de uitrusting van militaire ambulances.

Wat de medicatie in ambulances betreft, is het zo dat pijnmedicatie wettelijk verboden is. In één MUG bevindt zich wel genoeg medicatie om twee zware slachtoffers over de hele lijn te verzorgen. Er is dus genoeg pijnbestrijding voor twee zware slachtoffers. Dan zijn er ook nog de koffers van het Rode Kruis die we ook operationeel hebben gemaakt. Er zijn vijf koffers met heel veel materiaal, verdeeld in elke provincie. Die bevinden zich in de ziekenhuizen. Zij kunnen in dergelijke gevallen ook aangesproken worden.

Een mogelijkheid zou zijn om nog meer pijnbestrijdende medicatie in de koffers van het Rode Kruis te steken. We moeten dan bekijken voor welk aantal mensen dit dan zou moeten dienen. Wat is realistisch, rekening houdend met de vervaldatum van de medicatie? Met de beschikbare ruimte in die koffers moet ook zo inventief mogelijk omgegaan worden.

Meryame Kitir (sp.a): Ik zal het kort houden. Ik heb twee vragen.

We hebben tijdens de hoorzittingen gehoord dat er weinig slachtoffers vervoerd werden naar het ziekenhuis Saint-Luc. Wanneer werd de beslissing genomen om geen slachtoffers naar Saint-Luc te brengen? Op welke manier kan hier in de toekomst aan verholpen worden?

We hebben van de directeur van het federaal crisiscentrum vernomen dat de identificatie van de slachtoffers zeer vlot verlopen is en dat er geen fouten gemaakt zijn. Op een week tijd heeft men de juiste namen en gegevens bij alle personen kunnen plaatsen. Dat was geen gemakkelijke opdracht, want het ging om vijftien verschillende nationaliteiten. Ik heb echter gelezen dat tandarts Eddy De Valck, expert op het gebied van de identificatie van slachtoffers, nog steeds niet betaald werd voor de geleverde diensten na de aanslagen. Werden de experts ondertussen betaald? Zoniet, waarom niet?

Minister **Maggie De Block**: Mevrouw Kitir, zoals ook de heer Dallemagne al aangaf, ligt ziekenhuis Saint-Luc inderdaad dichtbij Zaventem. Daardoor heeft men, op basis van het bestaande regulatieschema in het medisch interventieplan, het beter geacht om dat te sparen, omdat Saint-Luc ook een Brussels ziekenhuis is. In Zaventem heeft men dus niet naar Saint-Luc geëvacueerd omdat men rekening hield met een bijkomend probleem in Brussel.

Desondanks hebben alle mensen die weggevoerd werden naar andere ziekenhuizen tijdig verzorging gekregen. Er waren hier geen klachten over.

Na de aanslagen in Maalbeek was het een andere centrale die de hulp coördineerde. Daar dacht men dat Saint-Luc al veel gewonden opgenomen zou hebben uit Zaventem. Dat is inderdaad iets waaraan we ons een beetje kunnen ergeren. Op twee plaatsen werd het beter geacht om dat ziekenhuis niet te overbelasten, waardoor het ziekenhuis niet voldoende patiënten opvangen heeft.

Meryame Kitir (sp.a): Kan u daar iets specifiek over zijn? Wie is die “men” waarover u het heeft?

Minister **Maggie De Block**: Ik zeg alleen dat u nu wel kan zeggen dat het toch eigenaardig is dat een ziekenhuis dat zo dichtbij ligt, niet meer slachtoffers opvangen heeft.

Meryame Kitir (sp.a): Mijn vraag is wanneer beslist werd hier geen slachtoffers meer naartoe te voeren. In Zaventem dacht men dat het aangewezen was om dat niet te doen en in Maalbeek dacht men dat ook. Wie is die “men”?

Minister **Maggie De Block**: Dat was zo bepaald in het maxi-MIP, dat er bij een eerste aanslag rekening gehouden werd met een eventuele tweede aanslag ergens anders. Daarom heeft men dus eerst Brussel gevrijwaard. Dan heeft men vanuit Brussel de ziekenhuizen rond Zaventem gevrijwaard. Ziekenhuis Saint-Luc is een beetje tussen de plooiën gevallen. Het heeft noch van de ene, noch van de andere centrale doorverwijzingen gekregen.

Het ging wel om twee verschillende centrales vanwaar de ambulances werden gestuurd.

Er was een grote spreiding van de slachtoffers. Dat is ook de bedoeling, om geen overbelasting in één ziekenhuis te creëren. U moet weten dat er in de ziekenhuizen op dat tijdstip, in de voormiddag, in verschillende operatiezalen, waarschijnlijk bijna allemaal, operaties bezig zijn.

Men moet dus een aantal operatiezalen kunnen vrijmaken. Dat is ook wat wij gevraagd hadden in de rondzendbrief van november: in hoeveel tijd kunt u zoveel bedden vrijmaken op intensieve en kunt u een aantal operatiezalen vrijmaken? Dat kan natuurlijk niet onbepikt. Men kan nu eenmaal geen mensen midden in een ingreep vervoerd uit de operatiezaal halen.

Er is voor gezorgd geen overbelasting in de ziekenhuizen te creëren. Geen enkel ziekenhuis heeft gezegd dat zij het niet aankonden.

Waaruit is die expertise voortgekomen? U zult wel weten dat wij spijtig genoeg vroeger al met rampen te maken gehad hebben, waardoor ons land een rampenmanagement ontwikkeld heeft. Zo waren er het Heizeldrama en de Herald of Free Enterprise, toen wel nog veel naar dezelfde ziekenhuizen werd geëvacueerd. Toen waren er wel problemen in de ziekenhuizen door overbelasting. Nu was er in geen enkel ziekenhuis een overbelasting.

Het feit dat Saint-Luc weinig slachtoffers te behandelen had, bewijst volgens mij dat een federale sturing van de dienst 112, over het hele land, toch wel een vooruitgang zou zijn en dat wij dat hieruit moeten leren.

Inzake de tandarts waar u naar verwijst, alle experts die de identificatie doen van de overleden slachtoffers vallen onder de bevoegdheid van de minister van Justitie. Ook de betaling is een bevoegdheid van de minister van Justitie. Ik vrees dat ik u daarop het antwoord schuldig moet blijven.

Meryame Kitir (sp.a): Mevrouw de minister, u verklaart opnieuw dat de beslissing geen slachtoffers naar het

ziekenhuis Saint-Luc te sturen genomen werd voor de aanslag in Maalbeek. U hebt dat ook verklaard in het VTM-nieuws, kort na de aanslagen. Toch, in de tijdlijn die wij gekregen hebben, staat dat de beslissing geen slachtoffers naar Saint-Luc te sturen pas na de aanslag in Maalbeek genomen is. Wij hebben een tijdlijn gekregen volgens dewelke om 9 u 14 beslist is: er is een veranderde situatie; er kan geen afvoer zijn naar Saint-Luc.

Het klopt dus niet dat die beslissing genomen is voor de aanslagen, maar daarna. Mijn vraag blijft dus: waarom is er niet beslist slachtoffers naar Saint-Luc te sturen.

Uiteraard zou een federale sturing van de slachtoffers naar verschillende ziekenhuizen aangewezen zijn.

Wat de betaling van de expert betreft, vind ik het wel jammer, mevrouw de minister, dat het enige antwoord aan iemand die ons in zo'n moeilijke situatie zo goed uit de nood heeft geholpen, is dat dit geen bevoegdheid is van u maar van de minister van Justitie.

Ik vind het schandalig dat de rekening nog altijd niet is betaald.

Minister **Maggie De Block**: Mevrouw Kitir, wat betreft Saint-Luc, het gaat om twee verschillende hulpcentrales die hulp hebben gestuurd.

Wat betreft de aanslag op Zaventem, is het de 112 van Leuven die de hulp heeft uitgestuurd. Zij hebben Saint-Luc gevrijwaard omdat, indien er een tweede aanval in Brussel zou zijn geweest, Saint-Luc beter bereikbaar was vanuit Brussel.

De andere hulpcentrale in Brussel, en beide hulpcentrales hadden op dat moment geen contact met elkaar, heeft door andere omstandigheden buiten hun wil om beslist geen slachtoffers naar Saint-Luc te sturen omdat ze meenden dat Saint-Luc al veel slachtoffers van Zaventem zou hebben gekregen. Achteraf bleek dat niet het geval te zijn geweest.

De **voorzitter**: Wat ik noteer, en dat is wel belangrijk, want men informeert ook naar de mening van de minister, is dat zij pleit voor een federale aansturing.

Er zijn twee afzonderlijke beslissingsmechanismen. We hebben uit de commissie geleerd dat de ene centrale besliste Saint-Luc te sparen omdat daar al genoeg slachtoffers zouden toekomen, waardoor men naar andere ziekenhuizen is uitgeweken. Het resultaat is dat, tengevolge van de politiek die door de andere centrale werd gevolgd, Saint-Luc niet werd bevraagd.

De minister pleit voor een federale aansturing om te beletten dat men twee los van elkaar bestaande beslissingsniveaus zou hebben. Dat is iets wat wij moeten meenemen in onze conclusies en aanbevelingen daarover.

Het punt is nu wel gemaakt. Ik stel voor dat wij het principe respecteren van twee vragen en antwoorden. Als men vindt dat de minister onvoldoende verduidelijking geeft, kan men daarop terugkomen in de tweede ronde, maar als iedereen in de repliek opnieuw vragen begint te stellen, zijn we aan het afwijken van het zo goed bewaakte principe tijdens de eerste getuige.

Carina Van Cauter (Open Vld): Mijnheer de voorzitter, mevrouw de minister, ik kan mij alleen maar aansluiten bij de vaststelling dat de hulpverleners schitterend werk hebben geleverd en dat dit nogmaals moet worden erkend. Dat werd trouwens voor u ook gezegd door minister Jambon en door de voorzitter.

Kort twee vragen, zoals afgesproken.

De nood- en interventieplannen, u hebt dat terecht benadrukt, schrijven voor dat de operationele leiding, wat de medische middelen betreft, bij de DirMed ligt.

In Zaventem was de Vooruitgeschoven Medische Post ver gelegen van het rampscenario. Men heeft geen ogen in de rug. Ik begrijp ten volle dat de DirMed het best is geplaatst om een situatie medisch in te schatten, maar is het voorschrift dat alleen de DirMed de medische middelen operationeel kan aansturen niet een klein

beetje rigide wanneer we ons bevinden in een situatie van terrorisme?

Zou de Dir-CP-Ops die de algemene coördinerende leiding heeft, daar toch ook niet enige leiding moeten kunnen nemen, als wij te maken hebben met terrorisme? Ik weet dat het anders voorgeschreven wordt, maar het is een vraag.

Tweede vraag, ik denk dat na de aanslagen in Parijs terecht het Maxi-MIP is opgestart. Wat is de stand van zaken? De teksten zijn nog niet gefinaliseerd. Kunt u even kort de stand van zaken geven?

Specifiek met betrekking tot terrorisme, een situatierapport. In normale omstandigheden geldt voor 20 gewonden 3 medische MUG-teams en 5 ziekenwagens. Is dat wel voldoende in het geval van terrorisme? Of moet dat maximum voor terrorisme nog verder worden onderzocht?

Minister **Maggie De Block**: Voor de operationele leiding is de basisregel dat de DirMed, de eerste MUG-arts die ter plaatse komt, de dienstdoende DirMed is tot de definitieve DirMed komt. Dat was in dit geval de DirMed van het militair ziekenhuis omdat dit zo voor het interventieplan van Zaventem was afgesproken.

Het is inderdaad de DirMed die beslist, die inschat door zijn opleiding, door zijn medische kennis, hoe dat moet worden aangestuurd en hoe de regulatie voor de hulpverlening moet verlopen.

Uw vraag of de CP-Ops hierbij ook kan worden betrokken, kan worden onderzocht, maar hier was er geen CP-Ops. Het zou kunnen, in samenspraak met de DirMed, maar eigenlijk moet de hulpcentrale door de DirMed worden verwittigd of er een opschaling moet komen of niet. Het zou eventueel kunnen worden overwogen, als het veilig zou zijn, want de eenheid van commando is, zoals u weet, belangrijk in deze zaken. Men moet echt op zijn ingestudeerde en gestroomlijnde plannen terugvallen, want als men begint te improviseren dan valt de keten van de hulpverlening stil, dan krijgt men een knik in de kabel en dan weet iedereen dat er slachtoffers zullen vallen. Ik zou dus voorzichtig zijn om weg te gaan van de eenheid van commando.

Een andere zaak is het maxi-MIP, waar inderdaad mee is begonnen na Parijs en dat vergesloofd was maar nog niet gefinaliseerd. Er was gepland om het te finaliseren tegen het einde van het jaar en dat zal ook gebeuren. Wij nemen natuurlijk de informatie mee die nu, spijtig genoeg, werd opgebouwd. Er zal ook in worden meegenomen welke de nood is aan MUG's en ambulances in geval van zulke uitzonderlijke terroristische aanslagen, die voor het eerst en hopelijk ook voor het laatst in ons land voorkwamen.

Servais Verherstraeten (CD&V): Mevrouw de minister, ik borduur daarop voort. Het maxi-MIP, dat zeer snel is uitgerold geweest na de aanslagen van Parijs, vergt wellicht wat aanpassingen aan de lessen die wij kunnen trekken uit de incidenten. U hebt gezegd dat er federale aansturing nodig is om te weten welke capaciteit van bedden en artsen wij waar ter beschikking hebben om te kunnen verzorgen op plaatsen die zo dicht mogelijk bij de incidenten liggen. Dient er daarnaast eigenlijk ook geen digitaal platform of listings te worden gemaakt – los van wie aanstuurt, want het spreekt voor zich dat er aansturing moet zijn – zodat ook families van slachtoffers zo snel mogelijk weten in welke kliniek hun gewonde familieleden zijn geplaatst en er ook die coördinatie voor een stukje is, naast de coördinatie van de bedden?

Twee, de DirMed heeft hier, denk ik, gezegd dat zij niet wisten hoe zij goed met de communicatiemiddelen moesten werken.

Ik dacht dat de DirMed van Brussel heeft gezegd dat men niet goed wist hoe men met de communicatiemiddelen moest werken.

Wordt er voldoende geoefend? Bestaat de intentie om die oefeningen uit te breiden? Bestaat de intentie om die oefeningen samen met alle hulpverlenende diensten te doen?

Minister **Maggie De Block**: Wat het maxi-MIP betreft, heeft men inderdaad een overkoepelend interventieplan willen maken, ingeval er op verschillende plaatsen in ons land tegelijkertijd een aanslag zou zijn. Dat was het geval.

Voor de identificatie haalde ik al aan dat de diensten inspiratie vonden in de Sinusregistratie. Zo kunnen ze

ook de mensen rond de slachtoffers meenemen voor de identificatie. Er is inderdaad werk aan. Overigens stond ook al in de teksten die wij in december hebben ingediend in het kader van de terro-envelop dat er meer gewerkt moet worden rond identificatie. In maart waren we daar al een half jaar mee bezig. Spijtig genoeg was het te vroeg om het nieuwe systeem te implementeren. Wij vroegen een en ander al aan in de loop van december.

Uw tweede vraag heb ik niet opgeschreven. Kunt u die nog eens herhalen?

Servais Verherstraeten (CD&V): Ze gaat over de oefening. De mensen konden de communicatiemiddelen niet hanteren. Dat wijst op te weinig opleiding of te weinig oefening.

Minister **Maggie De Block**: ASTRID is en blijft een complex systeem om mee te werken. Dat heeft men mij gezegd. In Vlaams-Brabant heeft men in de hulpcentrale ASTRID kunnen blijven gebruiken. Dat was niet overal mogelijk. Het was ook niet simpel. Er waren problemen. Het was niet gemakkelijk.

Men heeft mij uitgelegd hoe dat functioneert. Het is inderdaad niet gemakkelijk om de juiste pagina te vinden. Er is al veel geoefend, maar men zou het nog meer kunnen doen. Het systeem zou ook eenvoudiger moeten worden, zodat het makkelijker geoefend kan worden. Er is nog een verschil tussen oefenen en het gebruiken tijdens een stresssituatie.

Het is voor veel verbetering vatbaar. Dat moet dan met de bevoegde collega besproken worden.

Philippe Pivin (MR): Monsieur le président, madame la ministre, merci pour votre exposé et toutes les précisions que vous nous avez fournies jusqu'à présent. Je ne vais pas être redondant, selon le souhait du président.

On a effectivement que des éloges à faire aux services de secours et parmi les services de secours, moi je songe un petit peu particulièrement à la Croix-Rouge parce que l'on a l'intervention des médecins, des infirmiers, des ambulances. Le rôle de la Croix-Rouge n'a pas été négligeable lors de la survenance des attentats. Je crois me souvenir que plus de 400 bénévoles de la Croix-Rouge ont été sur le terrain et ont payé de leur personne pendant cette journée particulièrement pénible.

J'aurais voulu vous demander, avec évidemment le recul et le regard qui sont les vôtres, si vous estimez que la Croix-Rouge doit, à la lumière de sa mobilisation le 22 mars, encore être renforcée dans ses moyens, que ce soit par les entités fédérées ou éventuellement par le fédéral, ou si les moyens sont adaptés à leurs missions et à leur rôle. C'est la première question.

La deuxième question, monsieur le président, c'est en rapport avec les résultats de la commission d'enquête française puisque celle-ci, parmi ses recommandations, a indiqué que, à son estime, les services de secours avaient fonctionné de la manière la mieux possible selon les circonstances. Ils ont explicité cela en disant que leurs services de secours n'avaient pas nécessairement eu facilement accès aux victimes à cause du périmètre de sécurité qui avait été instauré par la police.

Donc, dans les recommandations faites par la commission française, il y a la création d'un corps d'extraction, une "colonne d'extraction", ce sont les termes utilisés et donc, je sais que la situation en Belgique n'était pas du tout la même, mais est-ce que, à situation égale, vous songeriez aux mêmes initiatives en Belgique de l'instauration de colonnes d'extraction pour faire face à de telles situations?

Maggie De Block, ministre: Je pense que la Croix-Rouge a très vite donné de l'aide, organisé son aide aussi pour l'accompagnement psychosocial des victimes et de leurs familles mais aussi sur le terrain. On va aussi en parler avec eux pour savoir s'ils avaient assez de moyens, s'ils ont eu des difficultés mais jusqu'à présent, ça n'a pas été dit.

La Croix-Rouge est vraiment et systématiquement intégrée dans les plans d'intervention médicale de façon complémentaire, c'est-à-dire que son rôle, même complémentaire, est très efficace et important. Là, il y a aussi des concertations maintenant entre les SPI Santé publique et la Croix-Rouge pour voir si des modalités peuvent être améliorées.

À propos de la colonne extraction, ce doit être une colonne plutôt robuste parce que ce sont des circonstances vraiment difficiles. Il faut y réfléchir. S'agira-t-il de policiers ou de policiers et d'ambulanciers ou encore de policiers et de militaires? C'est une question qui n'a pas non plus été résolue à ce jour. Le périmètre changeait constamment en fonction des circonstances et ce n'était pas l'idéal. Comme je l'ai dit, le retentissement, à cinq reprises, d'alarmes constitue aussi un très grand stress pour ceux qui se trouvent dans le bâtiment.

C'était une situation tout à fait différente de celle de Paris. Les deux attentats bruxellois étaient eux aussi différents. À Zaventem, il y avait la possibilité d'installer le poste médical dans le hall, ce qui n'était pas possible dans le métro. On a évacué le métro et c'est à l'hôtel Thon qu'on a installé le poste médical avancé. Ce n'était pas non plus l'idéal, mais on s'est débrouillé. Heureusement que la direction nous a permis de l'organiser, sinon c'était sur le trottoir. Dans un premier temps, c'est là que les victimes avaient été évacuées. Le faire dans un métro est, en effet, très difficile quand il n'y a, entre autres, plus de lumière.

De hulpposten hebben zich voor de evacuatie in de minst goede omstandigheden met alle schrik en emotie die erbij is gekomen, erg ingezet, misschien met gevaar voor eigen leven, om de mensen zo vlug en veilig mogelijk te evacueren. Dat heeft ons veel geleerd. Men kan zich altijd hallucinante fictieve situaties indenken, maar de realiteit op het terrein op het ogenblik zelf is wat ze is. Men moet daar dan zien dat men snel kan optreden.

Le **président**: La parole est à M. Frédéric.

André Frédéric (PS): Madame la ministre, je vous remercie pour votre exposé. D'emblée, je m'associe au nom de mon groupe et à l'ensemble des groupes qui se sont exprimés pour souligner la mobilisation du personnel sur le terrain qui était de grande qualité dans un contexte de guerre. Nous avons été très émus à de nombreuses reprises, madame la ministre, face à ces hommes et ces femmes qui sont entrés dans l'action pour porter secours aux autres. C'était extrêmement impressionnant. Globalement, je pense qu'il était difficile de faire mieux. Mes questions sont donc des questions techniques très brèves, je vous rassure, monsieur le président.

Ma première question concerne l'enregistrement centralisé des victimes. Vous venez d'y faire allusion longuement. Vous avez dit aussi qu'il existait le programme SINUS qui permettait d'aboutir. Je voulais simplement attirer votre attention sur un élément qui a été mis en évidence à un moment donné, c'est la manière différenciée entre les institutions hospitalières pour, en invoquant parfois le secret professionnel, ne pas délivrer l'identité des victimes. Toujours dans une vision très humaine, on a vu, dans les jours qui ont suivi ces attentats terribles, des familles chercher leurs proches pendant un, deux, trois, quatre jours. C'est évidemment insoutenable, insupportable et je vous demanderai simplement d'être attentive à cet élément.

On sait qu'actuellement, en ce qui concerne l'ensemble des informations médicales, il n'y a pas de mise en réseau. Vous venez d'y faire allusion en disant que vous étiez favorable à la mise en réseau des 112. On sait combien c'est important ici dans le cas qui nous occupe. Je pense qu'il faut aller plus loin et qu'il faudrait – mais je voudrais avoir votre sentiment – une mise en réseau aussi pour le matériel, les ambulances, les SMUR, les lits disponibles, les salles d'opération, les salles pour grands brûlés, bref avoir un inventaire permanent et évolutif qui puisse être consulté. Cela aurait peut-être permis d'ailleurs de ne pas oublier Saint-Luc dans le cas qui nous occupe. J'aurais donc voulu avoir votre avis sur cette mise en réseau.

L'autre question concerne un tout autre domaine. C'est l'aide psychologique. Un M. De Backer qui, si je me souviens bien, est directeur du Point de Contact Bien-être en Flandre, je pense, a fait allusion à une directive européenne qui recommande la gratuité de l'aide psychologique aux victimes en cas d'attentats terroristes. Il y a fait allusion. J'aurais aimé savoir si vous avez l'intention d'intégrer cette recommandation dans notre cadre légal belge. Qu'en est-il aussi, au-delà des victimes, des intervenants professionnels qui, au-delà d'un accueil de première ligne, d'un encadrement psychologique, ont besoin aussi d'aide complémentaire, parfois à moyen et à plus long terme. Je vous remercie.

Le **président**: La parole est à Mme la ministre De Block.

Maggie De Block, ministre: Selon votre demande sur l'enregistrement centralisé, c'est ce qu'on veut faire par le système SINUS. Là, on peut savoir où sont les victimes en *real time*. Est-ce qu'il y en a qui ont été

déplacées? Parce qu'il y en a qui ont eu aussi des transports secondaires et ce n'était pas toujours possible d'avoir tout de suite les noms. Ils ont eu des difficultés, c'est sûr, mais pour le reste, ça n'a pas duré des jours avant que toutes les victimes soient connues. Oui, c'était différent pour les victimes décédées. Là, cela a pris jusqu'à jeudi. Mais pour ceux qui se trouvaient dans les hôpitaux, au début, c'étaient les personnes comateuses ou qui pour des raisons médicales comme de graves brûlures étaient encore dans un état somnolent ou maintenues endormis pour des raisons médicales, et qui ne savaient pas dire leur nom.

On a très vite cherché où se trouvaient toutes les victimes. L'aide aux victimes a été réglée. L'aide psychosociale, encore maintenant. Pour tous ceux qui avaient besoin d'aide, il n'y avait pas de problème. Pour l'information qui doit être transmise entre les hôpitaux, là aussi je pense que les hôpitaux ont eu beaucoup de coups de téléphone. Pas seulement des familles des victimes, mais aussi d'autres personnes et la presse, pour avoir des détails sur les personnes qui étaient admises. Ils ont sans doute pensé, à un certain moment, ne plus donner des informations par téléphone. Mais il faut aussi comprendre les circonstances dans les hôpitaux. Les hôpitaux que j'ai visités après ont dit qu'il y avait beaucoup de monde sur place, beaucoup ont téléphoné, et ils étaient vraiment surchargés alors qu'ils avaient besoin de tout le monde pour aider dans l'hôpital.

Cela peut créer des émotions, j'en suis bien consciente mais je pense qu'il faut d'abord soigner les blessés et téléphoner après.

André Frédéric (PS): Monsieur le président, Mme la ministre n'a pas répondu à une question qui concernait la mise en réseau du matériel, au-delà de la mise en réseau du 112.

Maggie De Block, ministre: On avait cette information parce que, dans la circulaire du 23 novembre 2015 adressée aux hôpitaux, aux responsables de l'aide médicale, on avait demandé toutes ces informations.

Wat is uw effectieve mogelijkheid tot ontplooiing en de mogelijkheid tot inzet in het kader van een aanslag? Wat is de opschaling, die u kunt geven? We hebben ook gevraagd om die noodplannen te oefenen. Vele ziekenhuizen hebben dat ook gedaan. We kenden de capaciteiten dus wel van de ziekenhuizen, zoals het aantal bedden dat ze konden vrijmaken op intensieve zorg of het aantal operatiezalen dat er op korte tijd klaargemaakt kon worden.

Ik heb u ook uitgelegd waarom – en die informatie hadden we ook van Saint-Luc - Saint-Luc dat tussen de plooiën gevallen is. De reden daarvoor is omdat de ene centrale Saint-Luc gevrijwaard heeft, en de andere ook. Dat heeft daar niets mee te maken. Ook zij hadden de vraag gekregen om de nodige info aan ons te laten weten. Er is een hele inventaris gebeurd.

Wat de ambulances en de MUG's betreft, is er ook gevraagd welke ontdubbeld konden worden. Als men in Aalst bijvoorbeeld beschikt over twee MUG's, kunnen die niet alle twee naar Brussel gestuurd worden. Er wordt er één gestuurd, en de andere moet beschikbaar blijven voor eventuele dringende medische hulpverlening in Aalst, bijvoorbeeld voor iemand die een infarct doet. Dat was allemaal gevraagd geweest en ook voor de ambulances.

Christoph D'Haese (N-VA): Mevrouw de minister, er is al heel wat gezegd. Het minste dat we kunnen stellen, is dat er op 22 maart opmerkelijke medische en menselijke prestaties zijn geleverd. In tegenstelling tot wat sommigen denken, zijn geneesheren, medici en paramedisch personeel nog altijd gehouden tot een inspanningsverbintenis, niet tot een resultaatverbintenis.

Ik zou het debat wat willen opentrekken door een thema aan te snijden dat nog niet is aangekaart. Er is al heel wat gezegd over de medische regulatie. U hebt terecht al gesproken over de nooit geziene daden van terreur, heel specifieke verwondingen, oorlogstrauma's, die zelfs aan de beste Belgische universiteiten amper gedoceerd worden.

Heel wat getuigen en ook de experts hebben ons al geleerd dat de erg cruciale rol en de meerwaarde van het militair hospitaal van Neder-over-Heembeek onderstreept moeten worden. Op politiek niveau is er al veel gesproken over een restyling van dat ziekenhuis, dat zich zo wezenlijk onderscheidt van de civiele ziekenhuizen.

Mevrouw de minister, wat zijn uw inzichten over het feit dat het misschien een enorme opportuniteit is om van het militair hospitaal een crisishuis te maken? Onze commissie richt zich nu op de aanslagen, maar wij moeten toch durven te erkennen dat ons land helaas al met meerdere grote incidenten geconfronteerd werd. Zo vernoem ik de Switelbrand in 1994, Fabeltjesland in Dendermonde in 2009, de treinramp in Buizingen in 2010 en de treinramp in Wetteren in 2013.

Volgens mij hebben wij in ons land wel nood aan een crisishuis waarvan de rol volledig herdacht kan worden, dus niet meer de rol die het militair hospitaal vandaag vervult, maar in een samenwerking tussen Volksgezondheid, Defensie en Binnenlandse Zaken. Ik verneem dat die inzichten ook binnen regeringskringen veranderen. Welke houding neemt u daartegenover aan?

We kunnen het echt ruim bekijken door er de universiteiten bij te betrekken, evenals de instellingen die op ons grondgebied gevestigd zijn, zoals de Europese Commissie en de NATO. Ik vergelijk het met het buitenland, waar verschillende dergelijke organisaties hun eigen ziekenhuis hebben en ook financieren. Ik vind dat wij daarover eens moeten durven na te denken. Ik zal van u nu niet te veel out-of-the-boxredeneringen vragen, maar ik vind het wel een interessante piste om eens te bekijken.

De tweede vraag is minder belangrijk dan de eerste. U hebt in uw uiteenzetting ook gesproken over de VMS, de vooruitgeschoven medische posten. We hebben hier in de verschillende getuigenissen toch lacunes moeten detecteren wat betreft het implementeren van die CP OPS. U hebt zeer terecht gezegd dat het heel belangrijk is dat medische hulpverlening eigenlijk bijna op automatische piloot verloopt. Dat is een beetje verkeerd uitgedrukt, het gaat erom dat de procedures worden gerespecteerd. Wij hebben toch moeten vaststellen dat wat Zaventem betreft dat specifiek aspect van die CP OPS eigenlijk niet gelopen is zoals het moest. Wat zijn uw inzichten daarover? Zijn er daar remediëringen die u denkt te mogen voorstellen? Ik meen dat het maxi-MIP zeker een zeer goede zaak is maar specifiek wat die CP OPS betreft. Dan ook, wat betreft de leidinggeving is in de verschillende getuigenissen al naar voren gekomen, ook vanuit de experts dat eigenlijk die rol van de discipline 1 zou mogen verlegd worden naar discipline 3 en dat als men ziet dat het een echt politioneel karakter heeft de leiding eerder bij discipline 3 dan bij discipline 1 zou moeten worden gelegd.

Minister Maggie De Block: Wat het militair hospitaal betreft, de vooruitgeschoven medische post is dan van Zaventem daar naartoe verplaatst op een bepaald moment, gezien de evacuatie die intussen moesten gebeuren van het luchthavengebouw en de uitbreiding van de perimeter van de rode zone waar op een bepaald moment dan ook al de vooruitgeschoven medische post binnen viel. Men moest natuurlijk ook de veiligheid van de medische hulpverleners en de patiënten voor ogen houden. Daarom heeft men besloten om de T3-slachtoffers — de zwaarst gekwetste slachtoffers waren toen immers al weg — te verplaatsen naar de inkomhal van het militair hospitaal. Dat was ook logisch. Ga zo snel mogelijk weg van die plaats waar er nog een dreiging is van eventuele verdere terreur. Het is beschreven in de literatuur dat men vaak ook nog een aanslag pleegt op de hulpverleners. Dat was dus een gevaarlijke zaak.

Men moet dan naar een dichtbij gelegen hospitaal gaan om daar verder de triage te doen. Het militair hospitaal is dus daarvoor gebruikt. Dat is ook uitermate geschikt omdat zij een noodhospitaal hebben dat ook als medische voorpost kan functioneren. Zij hebben dat noodhospitaal op dat moment dan ook geactiveerd. Zij hebben daar ook een grote capaciteit als men het vergelijkt met andere ziekenhuizen. Daarnaast is het ook gebruikt voor zaken waarin het militair ziekenhuis expertise heeft, brandwonden, zware brandwonden, zoals ook beschreven in het BABI-plan.

Wij weten dat er op de site van het militair ziekenhuis ook nog andere taken zijn. Zij hebben ook nog research. Ik heb gisteren in de commissie voor de Volksgezondheid nog vragen gekregen van Kamerleden over het werk dat zij doen met fagocyten. Zij hebben ook nog wetenschappelijk werk dat loopt. Het is natuurlijk de bevoegdheid van de minister van Defensie, die daaromtrent ook een heel plan heeft over wat hij eventueel zou kunnen doen met het militair ziekenhuis. Ik denk dat het militair ziekenhuis op 22 maart wel bewezen heeft dat het eigenlijk een goede zaak is dat wij daar over die expertise kunnen beschikken. Wat de verdere rol van het ziekenhuis zal zijn? Ik sta voor veel open, mijnheer D'Haese, maar ik laat ik toch wel aan Steven Vandeput over, om zich daarover te buigen. Ik ga hier zeker niet op vooruitlopen en zaken aankondigen.

In verband met de procedures die moeten worden gerespecteerd, ik heb gezegd dat dit zeer belangrijk is,

want op het moment dat één iemand begint te improviseren, stopt de keten van de hulpverlening. Wat dat betreft is het voor de medische hulpverlening de DirMed die alleen de verdere opschaling doet en die de hoogste in commando is. Samen met de collega van Binnenlandse Zaken moet worden bekeken wat werkelijk de rol van die CP-OPS was, want dat was die dag niet zo duidelijk.

Het is natuurlijk ook zo dat het MaxiMIP juist gemaakt was om een heel groot overzicht te kunnen hebben. Ondanks het feit dat dit nog niet helemaal gefinaliseerd is, heeft men dat eigenlijk toch instinctmatig en omdat het reeds geoefend was en er reeds veel over vergaderd was, op die dag gebruikt. Dat was een goede zaak en wij moeten daarmee nu verder gaan.

Le président: Dans le deuxième tour, y a-t-il des collègues qui s'inscrivent? Oui. Dans ce cas-là, je suis le même ordre. Monsieur Dallemagne, vous pouvez y aller.

Georges Dallemagne (cdH): Madame la ministre, c'est un peu la règle qui s'est instaurée cet après-midi, je ne peux que réagir maintenant à votre réponse de tout à l'heure. J'ai vraiment un profond désaccord sur le constat que les secours ont été suffisamment amples et massifs au départ.

J'ai notamment relu plusieurs déclarations qui ont été faites par des intervenants – les pompiers, M. Engels du 112 de Louvain. Au bout de trois quarts d'heure, trois SMUR sont sur place. Vous dites vous-même qu'un SMUR peut délivrer des anti-douleurs à deux blessés. Cela veut dire que, pendant les trois premiers quarts d'heure, il n'y a eu que six blessés sur plus de soixante blessés lourds (je ne parle pas des T3) qui ont reçu des anti-douleurs, sachant que les chiffres des pompiers et les vôtres divergent, ce qui pose de nouveau un problème. On ne peut pas, sur un tel constat, déclarer que les soins dans les premiers instants ont été à la hauteur de ce qui était nécessaire et indispensable. Vraiment, je vous invite à revoir et à réfléchir à cet aspect-là.

Un deuxième élément est la stratégie. Je ne comprends pas comment vous pouvez nous dire qu'"il y a eu cinq alarmes, le périmètre a changé tout le temps, il a fallu évacuer le PMA" et, en même temps, dire que la stratégie de *stay and stabilize* est adaptée. Il faut réellement avoir une réflexion sur la manière dont on travaille. On n'a pas d'expérience antérieure. Donc, je pense qu'il faut pouvoir s'inspirer de ce qui se passe à l'étranger.

Enfin, sur le nombre de victimes, vous nous dites que nous n'avons toujours pas le nombre total de victimes. Nous sommes plusieurs mois après les attentats. Je vous invite à avoir cette liste définitive des victimes et à pouvoir faire en sorte que l'on puisse connaître leur nombre total. C'est vraiment important pour l'avenir.

Telles étaient les réflexions que je souhaitais avoir. Pour le reste, j'ai bien pris note de vos propositions pour l'avenir, notamment le centre 112 fédéral qui me paraît aller dans la bonne direction.

Le président: Il n'y a pas vraiment de nouvelles questions, je crois.

Maggie De Block, ministre: Il y a un malentendu sur le nombre de SMUR et le nombre de médecins et d'ambulances. Monsieur Dallemagne, il y avait à ce moment les médecins des deux SMUR, mais aussi il y en avait huit de MEDA. Immédiatement, dès connaissance de l'explosion, deux SMUR et neuf ambulances ont été activées, et de Bruxelles encore trois SMUR et cinq ambulances. Cela signifie qu'il n'y avait pas que deux SMUR pour soixante blessés. C'était la première vague. Après, la deuxième vague a encore envoyé des SMUR et des ambulances. Il ne faut pas mettre les moyens les uns à côté des autres. Il y en a qui arrivent, il y en a qui évacuent des gens.

Men moet een opschaling doen. Men moet *au fur et à mesure* nieuwe ambulances laten komen, want het is natuurlijk essentieel - ik heb dat uitgelegd - dat men eerst op het terrein de mensen stabiliseert, de eerste hulp geeft, zien dat de nodige zorgen worden toegediend en dat ze het gaan overleven.

U moet weten dat er mensen met amputaties waren. Er waren mensen met organen of bloedvaten die doorboord waren. Als men die zo begint te verplaatsen met een ambulance, zal men die mensen onderweg zien overlijden. Echt waar, mensen moeten gestabiliseerd worden. Dat is ook gebeurd. *Au fur et à mesure* brengt men ze daarna naar de ziekenhuizen.

Er waren op het eerste moment al 12 artsen en ook verplegenden aanwezig. Ik heb ook met verplegenden gesproken die beroepshalve op de luchthaven waren om naar een colloquium te gaan. Zij hebben zich vrijwillig aangeboden om te helpen. Er was genoeg hulp aanwezig. Er zijn ambulances aan- en afgereden.

Op een bepaald moment, mijnheer Dallemagne, stonden de ambulances op de enige toegangsweg aan te schuiven en heeft ze men ze allemaal terug achteruit moeten laten rijden omdat er terug ontplofingsgevaar op de luchthaven was en ze niet verder konden komen tot was uitgemaakt of die wagen ging ontploffen of niet.

Men staat dan met al die ambulances aan te schuiven en men moet dan terug achteruit omdat het niet veilig werd geacht om nog ambulances door te sturen.

Er is op geen enkel moment, dat is door meerdere mensen bevestigd, ook hier door de DirMed, en dat werd ook bevestigd op de geluidsband die wij hebben tussen de hulpcentrale en de DirMed, een tekort aan medische hulpverlening geweest. Ik denk dat dit moet worden erkend.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, een onderdeel van mijn vraag over het beroepsgeheim werd nog niet beantwoord.

Mevrouw de minister, wij hebben gehoord dat het verzamelen van gegevens over slachtoffers soms werd bemoeilijkt omdat de ziekenhuizen zich op het beroepsgeheim zouden hebben beroepen en om die reden bepaalde informatie niet zouden hebben doorgegeven.

Klopt dat? Kunnen ziekenhuizen zich op het beroepsgeheim beroepen om informatie door te geven aan de FOD Volksgezondheid? Als dat zo is, wat is uw reactie daarop? Wat bent u van plan om te doen om deze problematiek aan te pakken?

Als dat is gebeurd, moeten wij toch ook vaststellen dat sommige ziekenhuizen daar geen probleem van hebben gemaakt en wel hebben samengewerkt en gegevens hebben doorgegeven en andere dat wel doen.

Het lijkt mij belangrijk dat dit op een uniforme en correcte manier gebeurt, zeker voor de toekomst. Hopelijk moeten wij dat niet meer gebruiken, maar men weet maar nooit.

Minister **Maggie De Block**: Het spreekt voor zich dat essentiële informatie tussen de FOD Volksgezondheid en de ziekenhuizen moet kunnen worden gedeeld. Dat gebeurt tussen geneesheren. Het beroepsgeheim is dus wat dat betreft veilig.

Het is vaak goed gegaan. Als er een probleem is geweest, dan moet dat worden aangepakt. Meestal verloopt de uitwisseling van informatie tussen de FOD Volksgezondheid en de ziekenhuizen zonder problemen.

Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen): Mag ik daaruit afleiden dat u geen weet hebt van problemen? Ik ben het met u eens. Het mag geen probleem zijn, maar verschillende getuigen hebben gezegd dat het een probleem was. Bent u daarvan op de hoogte gebracht? Kunt u iets doen tegen diegenen die zich op deze regel hebben beroepen?

Minister **Maggie De Block**: Ik heb gezegd dat de evaluatie binnen de FOD Volksgezondheid nog bezig is. Die opmerking wordt daarin zeker meegenomen. Er is weet van haperingen op de lijn. Dat wordt meegenomen in de evaluatie, maar die is nog niet helemaal gefinaliseerd.

Richard Miller (MR): Monsieur le président, je ne serai pas très long. Madame la ministre, après l'ensemble des auditions auxquelles nous avons pu participer, je n'ai pas le sentiment de devoir changer d'avis. Moi, je maintiens vraiment ce sentiment, que vous avez d'ailleurs confirmé, madame la ministre, à savoir que ce jour-là, ce jour dramatique du 22 mars, les secours ont bien travaillé, les secours ont bien fonctionné. Évidemment, il y a certainement des choses à améliorer. C'est la raison pour laquelle il y a cette commission. Mais vouloir tenter systématiquement, comme d'aucuns essayer de montrer maintenant qu'il n'y avait pas suffisamment de ceci, pas suffisamment de cela, que ceci n'a pas été, etc. et qu'en plus tout cela pourrait être lié à la structure fédérale de notre État, moi c'est un pas que je ne franchis pas. Je sais que nous vivons dans un pays un peu compliqué, mais je trouve franchement que les services, malgré la complexité du système,

ont accompli leur mission et ont pu apporter les secours. Nous ne sommes pas dans un État failli, nous ne sommes pas dans un État dépassé. Je pense que ce jour-là, au niveau des services, qui représentent aussi l'autorité publique, on a fait ce qu'il fallait.

Alors, je suis tout à fait de votre avis par rapport ... Et mon groupe est tout à fait de votre avis par rapport à Neder-Over-Heembeek. La présence des militaires a eu un impact positif au point de vue de la sécurisation, mais aussi au point de vue des secours. Et, par rapport à l'attentat de Zaventem, l'hôpital de Neder-Over-Heembeek a eu un rôle tout à fait clé et nous partageons cet avis.

Alors j'ai une question très brève, une seule, monsieur le président. Cela concerne les ambulances privées. Parce que, si j'ai bien compris, très, très, très vite, à Zaventem, les premières ambulances qui arrivent sont des ambulances privées. Je suis certain que, après ce qui s'est passé le 22 mars, vous réfléchissez, vous travaillez à apporter des solutions, notamment pour toute cette problématique des ambulances. Envisagez-vous de travailler aussi avec les ambulances privées? Et ma question a une sous-question parce que je crois que le statut diffère entre le Nord et le Sud du pays.

Minister **Maggie De Block**: De eerste MUG die toekwam, kwam uit Vilvoorde. Er werden mug's van allerlei ziekenhuizen ingezet. Ze worden aangestuurd door de 112-diensten. Dat is ook goed gebeurd. Men moet telkens rekening houden met het feit dat de dringende geneeskundige hulpverlening ter plekke gegarandeerd moet zijn.

En ce qui concerne l'hôpital militaire, je pense effectivement qu'il a joué un rôle important. Il nous faut donc tenir compte du fait que nous y avons eu recours plusieurs fois.

Au sujet des ambulances, nous avons demandé la liste de toutes celles qui ne dépendent pas du numéro d'urgence 112. Nous devons encore aborder ce point lors de la conférence interministérielle, afin de nous assurer qu'elles sont bel et bien visibles en permanence.

Si nous voulons les inclure dans la liste des pourvoyeurs de soins urgents, il nous faut également éviter le chaos. En effet, les autres ambulances savent précisément quoi faire puisqu'elles ont été incluses dès le début dans le PIM et le maxi PIM.

Wij moeten vermijden dat private ambulances zich spontaan verplaatsen en zich mengen tussen de geoefende mensen die weten wat al dan niet te doen. Ik meen dat wij dit in de eerste plaats moeten vermijden.

Voor secundaire transporten gelden uiteraard andere regels. Als iemand in een ziekenhuis ligt dat heel ver verwijderd is van zijn familie en als die persoon liever dicht bij zijn familie zou zijn, kan het ziekenhuis zelf beslissen op welke ambulance een beroep wordt gedaan voor dit secundaire transport.

Er waren ook een aantal ziekenwagens van het Rode Kruis. Vijf ziekenwagens werden door het Rode Kruis ingeschakeld, maar pas in de derde golf.

De **voorzitter**: Ik meen dat wij rond zijn met de tweede ronde. Er komt geen derde ronde meer, mevrouw de minister.

Ik mag u namens de commissie bedanken voor uw getuigenis. Wij hebben vastgesteld dat de diensten uitstekend en hard hebben gewerkt, wat niet wil zeggen dat wij hier en daar wel wat structurele verbeteringen kunnen aanbrengen. Het kan altijd beter. Ik zou echter niet willen dat een gevoel overheerst waardoor wij eigenlijk in eigen voet schieten want dit lijkt mij onterecht en ongepast.

Wat u hebt gezegd, zullen wij meenemen in onze conclusies en aanbevelingen. Er zijn effectief wel verbeteringen aan te brengen. Ik dank u voor de bijdrage die u hebt willen leveren in het geheel van onze werkzaamheden.

Je crois qu'on peut conclure pour ce soir. Il n'y a pas d'autre point à l'agenda. Comme convenu, nous nous revoyons mercredi prochain. Bonne soirée à tous.